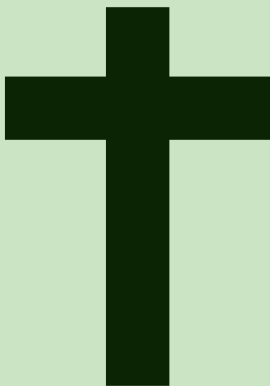

Si-nuguan' Yan'anj
Xanga'

Triqui, San Martín Itunyoso: Si-nuguan' Yan'anj Xanga'
(New Testament)

Si-nuguan' Yan'anj Xanga'
Triqui, San Martín Itunyoso: Si-nuguan' Yan'anj
Xanga' (New Testament)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: San Martín Itunyoso Triqui

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

4be4034f-f0b9-59fa-84d1-c8a64bdef6d4

Contents

San Mateo	1
San Marcos	87
San Lucas	141
San Juan	233
Hechos	299
Romanos	383
1 Corintios	420
2 Corintios	456
Gálatas	479
Efesios	492
Filipenses	505
Colosenses	514
1 Tesalonicenses	523
2 Tesalonicenses	531
1 Timoteo	536
2 Timoteo	546
Tito	553
Filemón	558
Hebreos	560
Santiago	589
1 Pedro	599
2 Pedro	610
1 Juan	617
2 Juan	627
3 Juan	629
Judas	631
Apocalipsis	635

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN MATEO

Genealogía de Jesucristo

1 Nan huin 'ngo lista xi'í ni xi Jesucristo huin sí' da'níj xi' David tsínj gane asij ná. Ní xi David huin Abraham tsínj gane asij ná. 2 Ní Abraham huin chrej tsínj gu'naj Isaac. Ní Isaac huin chrej tsínj gu'naj Jacob. Ní Jacob huin chrej ni jnanj tsínj gu'naj Judá. 3 Ní Judá huin chrej Fares nga tsínj gu'naj Zara. Ní nni nungüej sí' huin Tamar. Ní Fares huin chrej tsínj gu'naj Esrom. Ní Esrom huin chrej tsínj gu'naj Aram. 4 Ní Aram huin chrej tsínj gu'naj Aminadab. Ní Aminadab huin chrej tsínj gu'naj Naasón. Ní Naasón huin chrej tsínj gu'naj Salmón. 5 Ní Salmón huin chrej tsínj gu'naj Booz. Ní nni sí' huin yun'unj gu'naj Rahab. Ní Booz huin chrej tsínj gu'naj Obed. Ní nni sí' huin yun'unj gu'naj Rut. Ní Obed huin chrej tsínj gu'naj Isaí. 6 Ní Isaí huin chrej tsínj gu'naj David.

Ní David huin chrej tsínj gu'naj Salomón. Ní nni Salomón huin nica tsínj gu'naj Urías. 7 Ní Salomón huin chrej tsínj gu'naj Roboam. Ní Roboam huin chrej tsínj gu'naj Abías. Ní Abías huin chrej tsínj gu'naj Asa. 8 Ní

Asa huin chrej tsínj gu'naj Josafat. Ní Josafat huin chrej tsínj gu'naj Joram. Ní Joram huin chrej tsínj gu'naj Uzías. 9 Ní Uzías huin chrej tsínj gu'naj Jotam. Ní Jotam huin chrej tsínj gu'naj Acaz. Ní Acaz huin chrej tsínj gu'naj Ezequías. 10 Ní Ezequías huin chrej tsínj gu'naj Manasés. Ní Manasés huin chrej tsínj gu'naj Amón. Ní Amón huin chrej tsínj gu'naj Josías. 11 Ní Josías huin chrej ni jnanj tsínj gu'naj Jeconías ngaa gan'anj xacaj ni tsínj man xuman' Babilonia ni ngüi israelita gan'anj ni sij xánj ni sij.

12 Ní ngaa nan' ni ngüi israelita xánj ni sij ní Jeconías huin chrej tsínj gu'naj Salatiel. Ní Salatiel huin chrej tsínj gu'naj Zorobabel. 13 Ní Zorobabel huin chrej tsínj gu'naj Abiud. Ní Abiud huin chrej tsínj gu'naj Eliaquim. Ní Eliaquim huin chrej tsínj gu'naj Azor. 14 Ní Azor huin chrej tsínj gu'naj Sadoc. Ní Sadoc huin chrej tsínj gu'naj Aquim. Ní Aquim huin chrej tsínj gu'naj Eliud. 15 Ní Eliud huin chrej tsínj gu'naj Eleazar. Ní Eleazar huin chrej tsínj gu'naj Matán. Ní Matán huin chrej tsínj gu'naj Jacob. 16 Ní Jacob huin chrej tsínj gu'naj José. Ní José huin nica yun'unj gu'naj María. Ní María huin nni Jesús gu'naj sí' Cristo.

17 Hué dan ní asij tsínj gu'naj Abraham da ga'nga

tsínj gu'naj David, ni guisíj xigan'anj xi Jesucristo. Ni asíj tsínj gu'naj David da nicaj ni tsínj man xuman' Babilonia ni ngüi israelita gan'anj ni sij xánj ni sij, ni guisíj ango xigan'anj xi Jesucristo. Ni asíj nan' ni ngüi israelita xánj ni sij da ga'nga man'an Jesucristo, ni guisíj ango xigan'anj ni xi Jesucristo nej aj.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ Ni nanaj gahuin ngaa achin doj ga'nga Jesucristo. Ni hua gahuin yya ruhua José nga María xacaj nungüej nej dugüi' nej. Saní ngaa achin gane nuguan'an nungüej nej, ni xacaj María cuenta sisi hua guiri' unj lij, gui'yaj Espíritu Santo. ¹⁹ Ni hua nica niman José huin sij nica María. Ni rian na'uej ruhua José ga'mi gaquin' sij xi'í si gahuin nga María rian ni tsínj nicaj sun, ni gani ruhua sij si duna huí sij unj. ²⁰ Ni ngaa hué daj gani ruhua sij, ni ne' ni gurugüi' 'ngö ángel ga'níj Yan'anj ngaa ga'nin' sij. Ngaa ni gataj ángel daj gunun José:

—Gunun so' si ga'mi José huin so' da'níj David. Si guxu'ui' so' xacaj dugüi' so' nga María si Espíritu Santo gui'yaj si guiri' unj 'ngö lij. ²¹ Ni guruj María 'ngö lij sno'o. Ni dugu'naj so' si-xugüi lij daj Jesús. Ni hué daj gu'naj sij si hué sij gahuin tsínj gui'yaj si ganani ni ngüi rian si-gaquin' ni

sij. —Daj gataj ángel gunun José.

²² Ni hué daj gahuin daran' nuguan' nan si guisíj gahuin yya si nata' tsínj ga'mi si-nuguan' Señor rian ni ngüi asíj ná. ²³ Ni gataj sí': Guini'i a ni é re' sisi guiri' 'ngö yun'unj xana yan 'ngö lij.

Ni ga'nga 'ngö lij sno'o.

Ni dugu'naj ni sij si-xugüi Emanuel.

Daj gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Señor daj. Ni Emanuel huin ruhuaj gata sisi nne Yan'anj nga né'.

²⁴ Ni ngaa ganun ruhua José ga'nin' sij ni gui'yaj sij daj rún' gataj si-ángel Señor gunun sij. Ni xacaj sij María gahuin unj nica sij. ²⁵ Saní nun gatoj nuguan'an nungüej nica sij asíj da' ga'nga da'níj María. Ni dugu'naj José si-xugüi-' gahuin JESÚS.

2

La visita de los magos

¹ Ni ga'nga Jesús xuman' Belén ngaa nicaj sun rey Herodes estado Judea. Ni man ni tsínj digui'yun daj hua man yati' xata' ga'na' ni sí' rian síj güi. Ni guisíj ni sí' xuman' Jerusalén. ² Ni nachínj snan'anj ni sí' ni tsínj man xuman' Jerusalén. Ni gataj ni sij:

—Ni a ga'nga si-rey ni tsínj israelita únj. Daj si guini'i ni únj digyan yati' ne' rian síj güi sisi ga'nga sij. Ni ga'na' únj ganiquin' ráj dacoj únj

rian lij ga'nga daj. —Daj gataj ni sij.

³ Ni ngaa gunun rey Herodes nuguan' daj, ni nin' ruhua gahuin ruhua sij. Ni hué daj gahuin ruhua daran' ni tsínj mán xuman' Jerusalén nej. ⁴ Ngaa ni gaquínj rey daj ga'na' daran' chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley rian ni ngüi nej. Ni nachínj snan'anj sij ni sí' ni a ga'nga Cristo huin tsínj ga'na' nacaj ni ngüi, gui'yaj Yan'anj xanga'. ⁵ Ngaa ni gataj ni sí' gunun sij:

—Ga'nga Cristo xuman' Belén xuman' ngaj ne' estado Judea si hué daj garun tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná:

⁶ Gunun man'án so' xuman' Belén huin xuman' ngaj do'ój Judá.

Sé 'ngo xuman' le'ej huin so' scanij ni xuman' ngaj estado Judea.

Daj si gahui 'ngo tsínj ga'nin' xánj so'.

Ni dugumi sa' sí' ni ngüi israelita huin ni ngüi nico' man'anj.

Daj gataj tsínj daj. —Daj gataj ni sij gunun Herodes.

⁷ Ngaa ni gaquínj hui Herodes ga'na' ni tsínj digui'yun yati'. Ni nachínj snan'anj sij ni sí' un güi yya gurugüi' yati' daj. ⁸ Ngaa ni ga'nij Herodes gan'anj ni sí' xuman' Belén. Ni gataj sij:

—Gan'anj a ni é re' yu'uj daj. Ni nachinj snan'anj 'ueé a ni é re' xi'í lij daj. Ni ngaa nari' a ni é re', ni ganata' ni é re' gunünj. Ni

gan'an guiniquin' ráj daco rian ngaj lij daj nej. —Daj gataj Herodes gunun ni tsínj daj.

⁹ Ni ngaa gunun ni sij si gataj rey, ni gan'anj ni sij. Ni hué yati' guini'i sini ni sij rian síj güi, ni digyán-án' chrej huaj ni sij. Ni 'ngo ganiquin' yati' daj digyán-án' rian ngaj lij daj ga'nga. ¹⁰ Ni ngaa guini'i ni tsínj daj yati', ni nin' ruhua gahuin niá' ruhua ni sij. ¹¹ Ni ngaa gatúj ni sij chruhua hue', ni guini'i ni sij lij daj nga nni María. Ni ganiquin' ráj dacoj ni sij rian lij daj. Ngaa ni na'nij ni sij rian chrúnj nicaj ni sij huaj ni sij. Ni go' ni sij gaga' oro nga siquíj sa' nej nga 'ngo si guin' daj nej rian lij. ¹² Ni rian gataj nnej rian ni sij sisi s'i nanicaj ni sij rian nne rey Herodes, ngaa ni nanicaj ni sij ango chrej nan' ni sij xánj ni sij.

Matanza de los niños

¹³ Ni ngaa guisij nan' ni tsínj daj, ngaa ni gurugüi' 'ngo si-ángel Yan'anj rian José ngaa ga'nin' sij ngaj sij atoj sij. Ni gataj ángel daj:

—Nachica so' nacaj so' nungüej nni lij aj. Ni gunánj so' gan'anj so' yu'uj gu'naj Egipto yu'uj daj guna so' da gatā gunun re'. Daj si rey Herodes nāno' dagahui' lij da aj. —Daj gataj ángel gunun José.

¹⁴ Ngaa ni nachica José nacaj sij nungüej nni lij. Ni gahui sij ne' ni gan'anj sij Egipto. ¹⁵ Ni gane sij yu'uj

daj da' gahui' rey Herodes. Nĩ hué ñañj gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj 'ngõ tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná. Nĩ gataj sí': "Gaquin da'nĩ gahui sij Egipto ga'na' sij." Daj gataj Yan'anj, gataj tsínj daj.

¹⁶ Nĩ ngaa xacaj cuenta Herodes sisi digya' yun'unj ni tsínj digui'yun daj hua ni yati' man'an sij, nĩ nĩn' ruhua ga'man ruhua sij. Nĩ ga'nin' sij sun sisi dagahui' ni snado daran' ni lij sno'o da a'nga nga ni lij guisij huñj yo' xuman' Belén nga daran' ni xuman' ngaj nichrun' nej. Nĩ daj gui'yaj sij sisi gahui' lij huin lij xi'i nata' ni tsínj digui'yun daj hua yati' rian sij.

¹⁷ Nĩ hué daj gahuin yya sayun daj rún' gataj tsínj gu'naj Jeremías huin sí' 'ngõ tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nĩ gataj sí':

¹⁸ Gunun ni ngüi sisi aco 'ngõ yun'unj xana riqui xuman' Ramá.

Nĩ nĩn' ruhua nani ruhua ún'.

Nĩ aco nĩn' ruhua ún' nej.

Yun'unj xana gu'naj Raquel huin si aco xi'í da'nij ún'.

Nĩ na'ue nahuin niã' ruhua ún' nga xi'í aco ún'.

Daj si hua guisij gahui' ni da'nij ún'.

Daj gataj Jeremías asij ná.

¹⁹ Sanj ngaa guisij gahui' Herodes, ngaa nĩ gurugüi' 'ngõ si-ángel Señor rian José ne' nĩ ngaa ga'nin' sij ngaj sij

gane sij yu'uj gu'naj Egipto. ²⁰ Nĩ gataj ángel daj:

—Nachica so', nĩ nacaj so' nungüej nni lij, nĩ ñañicaj so' gan'anj so' yu'uj gu'naj Israel. Daj si hua guisij gahui' ni tsínj ataj sisi dagahui' ni sij lij da aj. —Daj gataj ángel gunun José.

²¹ Ngaa nĩ nachica José nacaj sij nungüej nni lij, nĩ ñañ' sij Israel. ²² Sanj ngaa gunun José nuguan' sisi guinicaj sun Arquelao estado Judea natuj sí' rian chrej sí', ngaa nĩ guxu'ui' sij gan'anj sij yu'uj daj. Nĩ ne' nĩ ga'nin' ruhua' yún sij. Nĩ gataj Yan'anj si gui'yaj sij. Ngaa ni gan'anj sij estado Galilea. ²³ Nĩ ngaa guisij sij yu'uj daj, nĩ gan'anj gane sij xuman' Nazaret. Nĩ hué daj gahuin sisi gahuin daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná sisi gu'naj Jesús 'ngõ tsínj 'na' Nazaret.

3

Predicación de Juan el Bautista

¹ Nĩ ngaa daj, nĩ ga'na' Juan quij qui'yanj naco huin estado Judea. Nĩ nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. ² Nĩ gataj sij:

—Ganani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Daj si 'na' gahuin nichrun' güi guinicaj sun Yan'anj xanga' rian ni ngüi aj. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

³ Nĩ asij ná ga'mi Isaías tsínj ga'mi si-nuguan'

Yan'anj xi'í Juan. Nĭ gataj sí':

Unun né' si-nanę 'ngō tsínj a'mi nucuj riqui quij quí'yanj nacō aj.

Nĭ ataj sí' sisĭ guí'yaj xugüi né' si-chrej man'an Señor.

Daj si daj rún' nagui'yaj sa' né' chrej ga'na' 'ngō tsínj huin achij nico, nĭ da'nga' daj nagui'yaj né' niman né' aj.

Hué daj gataj Isaías asij ná.

⁴ Nĭ si-gan' Juan huin to xucu gu'naj camello. Nĭ nnij cinchru 'nĭj gatin sij. Nĭ si xa sij huin xiriquíj nga gatsi' man riqui quij. ⁵ Nĭ gahui ni ngüi man xuman' Jerusalén nga ni ngüi 'na' nĭn' gachra' estado Judea nga ni ngüi 'na' nungüej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán 'na' ni sij rian nne Juan. ⁶ Nĭ duguata' nne Juan ni sij chruhua xinéj nnee daj. Nĭ nata' ni sij si-gaquin' ni sij. Ngaa nĭ gata' nnee ni sij.

⁷ Sanĭ ngaa guini'i Juan sisĭ 'na' nico ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo gata' nnee ni sij, ruhua ni sij, nĭ gataj sij gunun ni sí':

—Da'nĭj xucúaj huin ni é re' aj. Nĭ un tsínj gataj chrun rian ni é re' sisĭ ganani ni é re' rian castigo nico guí'yaj Yan'anj únj. ⁸ Ga' ueé guí'yaj ni é re' aj. Hué dan nĭ ga'ue guini'i ni ngüi sisĭ hua yya nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re' aj. ⁹ Nĭ sĭ gani ruhua man'an ni é re': "Da'nĭj Abraham huin ni

únj." Sé daj gani ruhua ni é re' mánj. Daj si atā gunun a ni é re' sisĭ yej ngaj nan, nĭ ga'ue guí'yaj Yan'anj da'nĭj Abraham.

¹⁰ 'Nĭ a hua chrun gaga' hacha ga'nĭj ya'a siu ni chrun. Nĭ daj rún' 'yaj 'ngō tsínj nga gaga' hacha, nĭ da'nga' daj guí'yaj Yan'anj nga daran' chrun nitaj si ayu chruj sa' chra. Nĭ ga'nĭj Yan'anj ni chrun daj gaca-á' rian yan'an anj. Nĭ daj rún' 'yaj ni chrun daj, ni da'nga' daj 'yaj ni tsínj nun unun rian Yan'anj anj.

¹¹ 'Xanga' yya duguata' nnee man'anĭj nga nnee a ni é re' aj. Daj si nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Sanĭ ne' rucüj ga'na' 'ngō tsínj nucuj daj nga man'anĭj. Nĭ na'aj yānj nicā gan'an dacánj sí' aj. Daj si huin achij sí' daj nga man'anĭj. Nĭ duguata' nnee sí' a ni é re' nga Espiritu Santo nga yan'an nej. ¹² Nĭ hua guida'a tsínj daj si-pala sij si nagui'yaj sa' sij riqui strigo. Nĭ gahui coj riqui strigo daj. Nĭ nara sa' sij strigo chruhua guru. Sanĭ gari yan'an sij coj gahui riqui strigo gaca-á' nĭganj nĭn'. Nĭ daj rún' hua strigo hua ni tsínj unun si ataj Yan'anj. Nĭ daj rún' hua coj hua ni tsínj nun unun rian Yan'anj anj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

El bautismo de Jesús

¹³ Hué dan nĭ gahui Jesús estado Galilea gan'anĭj sij

du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán rian nne Juan. Ní huin ruhua sij sisi duguata' nnee Juan man'an sij. ¹⁴ Saní na'uej ruhua Juan, ní gataj sí':

—Hua niān sisi duguata' nnee man'án re' man'ānj. Ní sé si sa' si duguata' nnēj man'án re' mánj. —Daj gataj Juan gunun Jesús.

¹⁵ Saní gataj Jesús gunun Juan:

—Ga'nin' ruhuá re' yyaj aj. Daj si hua niān si ga'huin yya daran' nuguan' nīca ga'nin' Yan'anj sun riun'. —Daj gataj Jesús.

Nгаа ní garáj xinā Juan.

¹⁶ Ní ngaa guisíj gata' nnee Jesús, ní 'ngō hora gahui sij chruhua nnee. Hué dan ní naxi'nij xata'. Ní guini'i Jesús sisi 'na' guinij Espíritu Santo rian sij. Ní daj rún' hua 'ngō xu'mān hua Espíritu Santo ga'na' rian sij. ¹⁷ Ní gunun ni ngüi 'ngō nanē 'na' xata' gataj man'an Yan'anj xānga':

—Nan huin da'nī 'i ruhuāj. Ní hua niā' ruhuāj ni'yā sij aj. —Daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

4

Tentación de Jesús

¹ Hué dan ní nicaj Espíritu Santo Jesús gan'anj-án' riqui quij qui'yanj nāco sisi guí'yaj fuerza sichre Satanás si guí'yaj Jesús gaquin'. ² Ní da' guisíj huíj xia güi, ní nun xa Jesús nugüi nīgan'. Ní ngaa guisíj daj achin

xi'na riqui sij. ³ Ngaa ní ga'na' sichre Satanás digya' yun'unj-ún' man'an Jesús. Ní gataj sichre:

—Sisi xānga' re' huín re' da'nij Yan'anj, ngaa ní na'gui'yaj so' si ganahuin yej ngaj nan chrachrúnj xā so' stoj. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

⁴ Saní gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Sé urin chrachrúnj guí'yaj si ga'ni'na' ni ngüi mánj. Saní ga'ni'na' xānga' ni ngüi guí'yaj daran' ni nuguan' 'na' rian Yan'anj anj.” Daj gataj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁵ Ngaa ní nicaj sichre Satanás Jesús gan'anj-án' xuman' hua sa' gu'naj Jerusalén. Ní gahui Jesús chrā nuhui nico, guí'yaj sichre. Ngaa ní gataj sichre gunun Jesús:

⁶ —Sisi yya huín re' da'nij Yan'anj, ngaa ní güej re' nīca' nánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ga'nin' Yan'anj sun rian
ni ángel sisi ga'na'
dugumi ni sí' man'án
so' aj.

Nгаа ní guinij so' rian ra'a
ni ángel sisi sī garij
so' dacój so' guí'yaj yej
mánj.

Da'nga' daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj. —Gataj sichre gunun Jesús.

⁷ Ngaa ní gataj Jesús gunun sichre:

—Nĭ hué daj hua nĭca si-nuguan' Yan'anĭ nej: “Sĭ xacaj so' cuenta sisĭ xanga' si-nuguan' Señor huin Dan'anĭ so' mánĭ.” Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ anĭ. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁸ Hué dan nĭ nicaj sichre Satanás Jesús gan'anĭ-án' 'ngō quij xācan. Nĭ digyán sichre daran' xuman' man chruhua xungüi rian Jesús. Nĭ digyán sichre daj hua 'ueé daran'anĭ. ⁹ Ngaa nĭ gataj sichre gunun Jesús:

—Rĭquĭj daran' nan rián re' sisĭ guĭniquin' ráj dācoj re' riánĭ. Nĭ ga'mi sa' re' riánĭ anĭ. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

¹⁰ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús gunun sichre Satanás:

—Guxun so' man'án so' riánĭ huin so' Satanás. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anĭ: “Ganiquin' ráj dācoj né' rian Señor huin Dan'anĭ né'. Nĭ dagahuin né' rian urin Yan'anĭ anĭ.” Hué daj gataj Yan'anĭ. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

¹¹ Ngaa nĭ gahuin anéj sichre rian Jesús. Nĭ ga'na' chraquĭj yun'unĭ nĭ ángel Jesús.

Jesús principia su ministerio

¹² Nĭ ngaa gunun Jesús sisĭ garij ni sij ducuaga' Juan, ngaa nĭ nan' sij estado Galilea. ¹³ Ngaa nĭ gahui sij xuman' Nazaret gan'anĭ sij gane sij xuman' Capernaum huin 'ngō xuman' ngaj du'ua laguna huin do'ój ni dā'nĭj

nungüej tsínĭj gu'naj Zabulón nga Neftalí.

¹⁴ Nĭ hué daj gui'yaj Jesús sisĭ gahuin yya daj rún' ga'mi Isaías huin si' tsínĭj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asĭj ná. ¹⁵ Nĭ gataj sí':

Nan huin do'ój Zabulón nga do'ój Neftalí.

Nĭ hué yu'uj nan gache né' guĭsĭj né' du'ua laguna xxi.

Nĭ yu'uj nan huin anéj chrej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán.

Nĭ gu'naj yu'uj nan estado Galilea rian man ni ngüi 'na' anéj chrej aj.

¹⁶ Nĭ ngüi man rian hua rumi', nĭ guini'i ni sij 'ngō yan'an xxi.

Nĭ guixiguĭn yan'an daj rian ni ngüi ruhua gahui', gui'yaj Yan'anĭ.

Hué daj garun Isaías asĭj ná.

¹⁷ Nĭ asĭj güi daj, nĭ gaxĭ'i Jesús ga'mi sij rian ni ngüi. Nĭ gataj sij:

—Ganani ruhua a ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Daj si 'na' gahuin nĭchrun' güi guĭnicaj sun Yan'anĭ nnee xata' rian án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁸ Nĭ ngaa gachéj Jesús du'ua laguna xxi gu'naj Galilea, nĭ guini'i sij nungüej jnanĭj tsínĭj daj. Nĭ 'ngō tsínĭj daj gu'naj Simón. Nĭ hué daj gu'naj sij Pedro nej. Nĭ jnanĭj sij gu'naj Andrés. Nĭ a'nĭj nungüej sij nnánĭj chruhua nnee. Daj si tsínĭj ri' xucuaĭ huin nungüej sij. ¹⁹ Nĭ gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Guinico' nungüej é re' man'anj anj. Ngaa nî daj rún' gu'yā sîsî ri' ni é re' xucuaaj, da'nga' daj gu'ri' a ni é re' ni tsínj guxuman ruhua nî'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

²⁰ Hué dan nî 'ngo hora, nî duna nungüej sij xinánj sij. Nî guinico' nungüej sij Jesús.

²¹ Nî ngaa huaj Jesús doj, nî guini'i sij yahuij jnanj tsínj daj. Nî 'ngo sij huin Jacobo da'nîj Zebedeo. Nî jnanj sij huin Juan. Nî man anin' da'nîj Zebedeo chruhua 'ngo riõ achéj rian nnee. Nî nagui'yaj sa' anin' sij nnánj ri xucuaaj. Ngaa nî gaquínj Jesús ga'na' nungüej jnanj sij. ²² Ngaa nî 'ngo hora, nî duna nungüej sij riõ nga chrej nungüej sij. Nî guinico' nungüej sij Jesús gan'anj nungüej sij.

²³ Hué dan nî gachéj Jesús nî'n' gachra' estado Galilea. Nî digyán sij nuguan' sa' chruhua si-nuhui ni tsínj man ni xuman' daj. Nî ga'mi sij nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né'. Nî guiyaj sij sîsî ganahuin daran' ni ngüi ran' xi'î nga ni ngüi a'nan' nej. ²⁴ Ngaa nî nî'n' gachra' estado Siria ga'mi ni ngüi xi'í si guiyaj Jesús. Ngaa nî nicaj ni sij daran' ni ngüi a'nan' ga'î rian xi'î ga'na' ni sij rian Jesús. Nî ga'na' ni ngüi a'ngaj nga ni ngüi nî'n' sichre niman nej, ni ngüi sinúnj nej nga ni ngüi nare' dacój nej. Nî nahuin daran' ni sij,

gui'yaj Jesús. ²⁵ Nî nico ni ngüi 'na' estado Galilea nga ni ngüi 'na' estado Decápolis nej, ni ngüi man xuman' Jerusalén nga ni ngüi 'na' estado Judea nej, ni ngüi 'na' anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán nico' ni sij Jesús ga'na' ni sij.

5

El Sermón del monte: Las bienaventuranzas

¹ Nî ngaa guini'i Jesús sîsî 'na' nico ni ngüi rian sij, ngaa nî gahui sij chra' 'ngo quij gan'anj gane sij. Nî ga'na' ni tsínj nico' sij rian sij. ² Ngaa nî gaxi'i sij digyán sij nuguan' sa' rian ni sí'. ³ Nî gataj Jesús:

—Hua 'ueé rian ni tsínj ni'i sîsî achin gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. Daj si guiman xanga' ni sij xata' rian nicaj sun Yan'anj anj.

⁴ 'Nî hua 'ueé rian ni tsínj aco. Daj si nahuin niã' ruhua ni sij, guiyaj Yan'anj anj.

⁵ 'Nî hua 'ueé rian ni tsínj a'mi naj. Daj si nahuin ra'a ni sij xungüi, guiyaj Yan'anj anj.

⁶ 'Nî hua 'ueé rian ni tsínj huin ruhua guiyaj nîca. Nî daj rún' huin ró' ngaa achin xi'nã riquí', asî ngaa nago'ó' nnee, nî da'nga' daj huin ruhua ni sij guiyaj nîca ni sij. Nî hua 'ueé rian ni sij. Daj si gahuin sa' niman ni sij, guiyaj Yan'anj.

⁷ 'Nî hua 'ueé rian ni tsínj ani yaco ruhua ni'yaj ango

dugüi' ni sij. Daj si gani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni sij aj.

⁸ 'Ni hua 'ueé rian ni tsínj hua sa' niman. Daj si guini'i ni sij man'an Yan'anj anj.

⁹ 'Ni hua 'ueé rian ni tsínj 'yaj sisi na'mi ni dugüi' ni sij huin ni ngüi unun'. Daj si gu'naj ni sij da'níj Yan'anj anj.

¹⁰ 'Ni hua 'ueé rian ni tsínj ran' sayun xi'í si 'yaj nica ni sij rian Yan'anj. Daj si guiman xanga' ni sij xata' rian nicaj sun Yan'anj anj.

¹¹ 'Ni hua 'ueé rian a ni é re' ngaa ga'mi quij ni ngüi rian án re' xi'íj. Ni chran' yun'unj ni sij ni é re' nej. Ni ga'mi yya ni sij daran' nuguan' quij hua rian ni é re' xi'í si nicaj dugüi' a ni é re' ngāj. ¹² Gahuin nia' ruhua ni é re'. Nin' ruhua gahuin nia' ruhua ni é re' aj. Daj si nahuin ra'a ni é re' premio xata'. Ni hué daj chran' yun'unj ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngaa achin guiman a ni é re'.

La sal de la tierra

¹³ 'Rún' huin yan huin a ni é re' chruhua xungüi nan. Sanj sisi nitaj si 'nin' yan daj, ni nitaj daj guiyaj né' sisi nahuin 'nin' mánj. Nitaj si ní'yan mánj. Maan si guere'ej né' ne' chrej xe' sisi gurun ni ngüi yan guere' da aj.

La luz del mundo

¹⁴ 'Hué a ni é re' huin yan'an xiguin chruhua xungüi nan. Ni si ga'ue

guixij hui 'ngo xuman' ngaj chra quij xacan mánj. ¹⁵ Ni ngaa arún' yan'an chra 'ngo candil, ni si gune' hui' candil riqui chrúnj ganun yan'an da mánj. Sanj guto' xata' sisi guixiguin yan'an daj rian daran' ni ngüi man chruhua hue', guiyaj candil daj aj. ¹⁶ Ni hué ducuanj daj guiyaj ni é re' sisi gahuin ni é re' 'ngo si xiguin rian ni ngüi. Ni ngaa guini'i ni sij si 'yaj sa' a ni é re', ni ga'mi sa' ni sij rian chrej a ni é re' nne xata'.

Jesús y la ley

¹⁷ 'Si gani ruhua ni é re' sisi ga'nāj ga'nē si-ley Yan'anj nga si digyán ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Sé daj huin mánj. Sanj ga'nāj sisi xacaj ni ngüi cuenta daj ataj yya ni nuguan' daj. ¹⁸ Xanga' yya atā gunun a ni é re' sisi da ganahuij xata' nga yo'ój, ni a 'ngo letra le, ni a 'ngo punto le si guere' rian si-ley Yan'anj mánj. Daj si hua nian sisi gahuin yya daran'anj daj rún' ataj rian si-ley Yan'anj anj. ¹⁹ Hué dan ni un tsínj na'uej ruhua dagahuin 'ngo nuguan' le'ej a'nin' Yan'anj sun riun', ni hué daj digyán sij si guiyaj ni dugüi' sij, ngaa ni gahuin sij 'ngo tsínj guinico' da rucu rian nicaj sun Yan'anj. Sanj tsínj dagahuin nuguan' daj, ni hué daj digyán sij rian ni ngüi, ni gahuin achij sij rian nicaj sun Yan'anj anj.

20 'Daj si ataj snan'an gunun ni é re' sisi 'yaj nica ni tsínj digyán si-ley Yan'anj nga ni tsínj fariseo, ruhua ni sij. Sanj sisi sj guí'yaj nica ni é re' doj rian ni ngüi daj rún' 'yaj ni tsínj daj, ngaa nj nitaj aman gatu a ni é re' rian nicaj sun Yan'anj mánj.

Jesús y la ira

21 'Hua gunun a ni é re' si gataj ni sij rian ni xi ni é re': "Sj dagahuí' re' ngüi mánj. Daj si tsínj dagahui' dugüi' sij, nj gahuin sij castigo, guí'yaj Yan'anj anj." Daj gataj ni sij. 22 Sanj ataj snan'anj man'anj gunun a ni é re' sisi un tsínj ga'man ruhua nj'ya dugüi' sij, nj gahuin sij castigo, guí'yaj Yan'anj. Nj sisi ga'mi quij 'ngo tsínj rian dugüi' sij, nj gan'anj sij rian junta nico. Nj sisi gataj 'ngo tsínj sisi nuhui' sta'nga' dugüi' sij nun, nj hua xi'í si gan'anj sij rian yan'an gaca sij aj.

23 'Hué dan nj sisi nicáj re' 'ngo ofrenda huáj re' rian Yan'anj, nj hué yu'uj daj gananun ruhua re' sisi guí'yaj re' 'ngo gaquin' rian 'ngo dugüi' re', 24 ngaa nj hué gue yu'uj daj duna re' si-ofrendá re' daj, nj gan'anj siní re' na'mi re' nga dugüi' re'. Ngaa nj nanicaj ruhua' yún re', nj ga'ui' re' ofrenda daj rian Yan'anj anj.

25 'Nj rá'yanj ga'mi 'ueé re' nga tsínj unun' nga re' ngaa huáj re' nacaj dugüi' re' nga sij chrej sisi sj naga'ui' sij man'an re' rian güesi

mánj. Ngaa nj sisi sj na'mi nungüej é re', ngaa nj naga'ui' güesi man'an re' rian caíde. Nj gari caíde daj ducuaga' man'an re' aj. 26 Nj ataj snan'an gunun re' sisi nitaj si huaj gahui re' yu'uj daj da guisij naru'ue re' daran' san'anj da'uí re'. Da ni gahui re' aj.

Jesús y el adulterio

27 'Hua gunun a ni é re' si gataj ni sij asij ná: "Sj ga'mí re' nga nica dugüi' re' mánj." Daj gataj ni sij. 28 Sanj ataj snan'an gunun a ni é re' sisi un tsínj ni'yaj rian 'ngo yun'unj xana ngaa huin ruhua sij nj'yaj sij rian unj, nj hua ga'mi niman sij nga unj. 29 Hué dan nj sisi rundij rián re' ne' chrej ra'á sa' re' huin ruhua guí'yaj gaquin', ngaa nj guiri re' guere' re' aj. Njanj sa' huin sisi guere' 'ngo rundij rián re' sisi gan'anj gaca nneé cúj re' rian yan'an anj. 30 Nj sisi ne' chrej ra'a sa' re' huin ruhua guí'yaj gaquin', ngaa nj ga'nin' re'. Njanj sa' huin sisi guere' anéj chrej ra'á re' sisi gan'anj ni'yá re' rian yan'an anj.

Jesús y el divorcio

31 'Nj gataj ni sij asij ná: "Nj un tsínj guere'ej nica, nj hua njan nachi nicaj sij yanj ata naga'ui' sij ra'a ún'." Daj gataj ni sij. 32 Sanj ataj snan'anj man'anj gunun a ni é re' sisi un tsínj guere'ej nica ngaa sé xi'í si a'mi ún' nga ango tsínj, ngaa nj

da'ui ún' gaquin' ngaa xacaj dugüi' ún' nga ango tsínj, gui'yaj sij. Ní tsínj xacaj yun'unj xana guere'ej nica, ní daj rún' 'yaj tsínj ga'mi nga nica ango tsínj, 'yaj sij aj.

Jesús y los juramentos

33 'Ní hua gunun ni é re' sisi gataj ni sij rian ni xi ni é re': "Ní si duná re' si dagahuín re' nga nuguan' guta' nica yya re' rian Señor mánj." Daj gataj ni sij. 34 Saní ataj snan'anj man'ánj gunun a ni é re' sisi si guta' nica yya á re' mánj. Ní si guta' nica yya ni é re' rian xata' si rian nicaj sun Yan'anj huin nej mánj. 35 Ní si guta' nica yya á re' rian xungüi mánj. Daj si rian uta' Yan'anj daco huin nánj. Ní si guta' nica yya ni é re' rian xuman' Jerusalén mánj. Daj si Jerusalén huin rian nicaj sun Yan'anj xanga' huin rey huin achij. 36 Ní si guta' nica yya ni é re' rian chra ni man'an ni é re' mánj. Daj si si ga'ue gui'yaj ni é re' si ga gatsi, ní ga maru urin hué chra ni é re' mánj. 37 Maan si gataj a ni é re' sisi ga'ue, asi si ga'ue mánj. Si guta' ni é re' ango nuguan' ga'mi a ni é re' chra nuguan' da mánj. Daj si nuguan' uta' ni é re' ga'mi ni é re' huin 'ngo nuguan' xi'i aj.

El amor hacia los enemigos

38 'Hua gunun a ni é re' sisi gataj ni sij asij ná: "Sisi guere' rundij rián re', gui'yaj

dugüi' re', ngaa ní ga'ue guiri re' rundij rian tsínj gui'yaj daj. Ní sisi güéj 'ngo yán' re', gui'yaj dugüi' re', ngaa ní ga'ue dugüéj re' yan' tsínj gui'yaj da aj." Daj gataj ni sij. 39 Saní ataj snan'anj man'ánj gunun a ni é re': "Ga'nin' ruhua a ni é re' nga 'ngo tsínj chran' yun'unj a ni é re'. Ní sisi ga'ui' 'ngo tsínj daj xi'níj rián re' ne' chrej sa' re', ngaa ní ga'nin' ruhua re' sisi ga'ui' sij anéj re' nej." Daj atá gunun a ni é re'. 40 Ní sisi huin ruhua 'ngo tsínj daj gunun' nga re' ga'ne sij si-gató re', ngaa ní ga'nin' ruhua re' sisi ga'ne sij si-retó re' nej aj. 41 Ní sisi ga'nin' 'ngo tsínj daj sun sisi gata re' si'yaj sij guinica' re' 'ngo kilómetro, saní güij nicaj re' da huíj kilómetro aj. 42 Ní ga'ui' re' rian go'ngo ni ngüi achínj 'ngo rasun rián re'. Ní ga'ui' xiquínj re' rian go'ngo ni ngüi achínj xiquínj rián re' nej.

43 'Ní hué daj gunun a ni é re' sisi gataj ni sij asij ná: "Gahuin 'i ruhua re' ní'yaj re' ni ngüi nicaj dugüi' nga re'. Saní si gahuin 'i ruhua re' ní'yaj re' ni ngüi unun' nga re' mánj." Daj gataj ni sij. 44 Saní ataj snan'anj man'ánj gunun a ni é re': "Gahuin 'i ruhua ni é re' ní'yaj ni é re' ni ngüi unun' nga ni é re'. Ní ga'mi 'ueé ni é re' rian ni tsínj a'mi quij rian ni é re'. Ní gui'yaj sa' ni é re' rian ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj ni é

re'. Nĭ gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'í ni ngüi a'mi quij rian án re' aj." Daj atā gunun a ni é re'.⁴⁵ Ngaa nĭ gahuin ni é re' da'nĭj chrej ni é re' nne xata'. Daj si hué man'an sij 'yaj si guixiguĭn güi rian ni ngüi sa' ngā rian ni ngüi nitaj si sa'. Nĭ 'yaj man'an sij sisi 'nā' guman rian ni ngüi hua nĭca niman ngā rian ni ngüi nitaj si hua nĭca niman nej.⁴⁶ Nĭ sisi 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' urin ni ngüi 'i ruhua ni'yaj man'án re', ngaa nĭ sĭ gani ruhuá re' sisi guĭ'yaj sa' Yan'anj ngā re' mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsínj digya' yun'unj huin ni tsínj a'nej san'anj güenda gobierno.⁴⁷ Nĭ sisi ga'mi sa' ni é re' rian urin ni jnánj án re', nĭ nitaj si 'yaj sa' ni é re' daj ngā ango ni ngüi mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsínj 'nā' anéj chrej huin ni tsínj nun ni'i daj hua Yan'anj anj.⁴⁸ Ngaa nĭ ga sa' nĭn' niman án re' daj rún' hua sa' nĭn' niman chrej ni é re' nne xata' aj.

6

Jesús y la limosna

¹ 'Ni dugumi a ni é re' man'an ni é re' ngaa 'yaj sa' ni é re' rian ni ngüi. Nĭ sé daj guĭ'yaj ni é re' xi'í si gani ruhua ni ngüi sisi sa' ni é re' mánj. Daj si sisi hué daj guĭ'yaj a ni é re', ngaa nĭ sĭ guĭ'yaj sa' Yan'anj nne xata' rian ni é re' mánj.² Hué dan nĭ ngaa huin ruhuá re' ga'ui'

re' san'anj rian ni ngüi yaco ran', nĭ sĭ guĭ'yaj nne re' rian ni ngüi mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsínj nne sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij, ruhua ni sij. Nĭ hué daj 'yaj nne ni sij chruhua nuhui ngā cayu nej. Xanga' atā gunun ni é re' sisi ngaa 'yaj nne ni sij rian ni ngüi, nĭ hua ganacaj ni sij si-premio ni sij. Nĭ a 'ngō rin xico' sĭ naru'ue Yan'anj rian ni sij mánj.³ Sanĭ ngaa chraquij re' rian ni ngüi yaco ran', nĭ sĭ xacaj cuenta ne' chrej ra'a rotsĭ re' si 'yaj ra'a sa' re' mánj.⁴ Ngaa nĭ chraquij huĭ re' ngaa ga'ui' re' rian ni ngüi yaco ran'. Ngaa nĭ guĭ'yaj 'ueé chréj re' nne xata' ngā re' guĭni'i daran' ni ngüi si ni'i Yan'anj si 'yaj huĭ re' aj.

Jesús y la oración

⁵ 'Ni ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, nĭ sĭ guĭ'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj nne mánj. Daj si aran' ruhua ni sij guĭniquin' ni sij chruhua nuhui ngā cayu gachinj jni'yaj ni sij sisi guĭni'i ni ngüi, ruhua ni sij. Xanga' atā gunun a ni é re' sisi ngā si 'yaj ni sij daj, nĭ hua ganacaj ni sij si-premio ni sij.⁶ Sanĭ ngaa gachinj jni'yaj man'án re' rian Yan'anj, nĭ nātu urín re' chruhua ducuá re'. Nĭ nāranj re' rian hue'. Ngaa nĭ gachinj jni'yaj re' rian chréj re' nne yu'uj daj ngā re' huin Yan'anj. Ngaa nĭ guĭ'yaj 'ueé chréj re' ngā re' si ni'i-ín' si 'yaj huĭ re' aj.⁷ Nĭ

ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, ni si nacáj re' raruhua ga'mi re' nuguan' nitaj si ní'yanj daj rún' 'yaj ni ngüi nico' ango yan'anj mánj. Daj si ani ruhua ni sij sisi unun dan'anj ni sij xi'í si a'mi xacan ni sij. ⁸ Ni si gui'yaj a ni é re' daj rún' 'yaj ni ngüi da mánj. Daj si asij achin gachinj jni'yaj ni é re' rian chrej ni é re' huin Yan'anj, ni hua ni'i sij si achin rian ni é re' nánj.

⁹ Ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, ni nãanj gataj ni é re' gunun Yan'anj: Tata chré' nne xata', huin ruhua únj si ga'mi 'ueé ni ngüi si-xugüi man'án re' aj.

¹⁰ Ni huin ruhua únj sisi ga'na' re' guinicaj re' sun rian xungüi nan anj.

Ni daj rún' dagahuin sa' ni si mán xata' rian man'án re', ni hué daj dagahuin sa' ni ngüi mán nica' rian man'án re', ruhua únj.

¹¹ Ni riqui re' si xa ni únj da' go'ngo güi.

¹² Ni daj rún' guinicaj únj 'ngo niman nico rian ni tsínj gui'yaj gaquin' rian únj, ni da'nga' daj guinicaj re' 'ngo niman nico rian únj.

¹³ Ni si duná re' si digya' yun'unj si quij ni únj mánj.

Sanj ga'ni re' si ga nini únj rian si quij hua daj.

Daj si man'án re' nicaj daran' sun.

Ni nicáj re' daran' fuerza nej.

Ni hua 'ueé nin' nné re'.

Ni hué daj gahuin re' niganj nin', ruhua únj. Amén.

Hué daj ga'mi a ni é re' ngaa gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj anj. ¹⁴ Ni sisi guinicaj a ni é re' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni ngüi, ni hué daj guinicaj chrej ni é re' nne xata' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni é re' aj. ¹⁵ Sanj sisi si ga'uej ruhua á re' guinicaj á re' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni ngüi, ngaa ni si guinicaj chrej ni é re' niman nico rian xi'í si-gaquin' ni é re' mánj.

Jesús y el ayuno

¹⁶ 'Ni si gui'yaj yaco rian ni é re' ngaa 'yaj ni é re' ayuno daj rún' 'yaj ni tsínj nne mánj. Xi'í si 'yaj ni sij daj, ni guini'i ni ngüi si 'yaj ni sij ayuno, ruhua ni sij aj. Xanga' atã gunun ún re' sisi nga si 'yaj ni sij daj, ni hua ganacaj ni sij si-premio ni sij aj. ¹⁷ Sanj ngaa gui'yaj man'án re' ayuno, ni gana'nin' re' rián re'. Ni gari re' gasiti chra re' nej. ¹⁸ Ngaa ni si xacaj ni ngüi cuenta si 'yá re' ayuno mánj. Sanj urin chréj re' nne yu'uj daj nga re' ni'i nej aj. Ni gui'yaj 'ueé-é' nga re' nánj.

Tesoros en el cielo

¹⁹ 'Ni si nara sa' ni é re' nico rasun chruhua xungüi nan mánj. Daj si xungüi nan, ni xij xucu rasun daj.

Ni xa daqui yo gaga' daj nej aj. Ni atuj tsínj tų hue' nej.
 20 Sanj nara sa' ni é re' rasun sa' xata' aj. Daj si yu'uj daj, ni nitaj si xij xucu atsij mánj. Ni nitaj si xa daqui yo ni gaga' da mánj. Ni nitaj si atuj tsínj tų hue' da mánj.
 21 Daj si rian nicaj ni é re' si'yaj ni é re', ni hué yu'uj daj nani ruhua ni é re' aj.

La lámpara del cuerpo

22 'Rún' huin 'ngo yan'an xiguin huin rundij rian né'. Ni ngaa xiguin sa' rundij rian né', ni ni'yaj sa' né'.
 23 Sanj sisi nitaj si xiguin sa' rundij rian né', ni si ga'ue nari' né' 'ngo chrej sa' gan'anj né' mánj.

Dios y las riquezas

24 'Ni a 'ngo tsínj si ga'ue dagahuin rian huij xuru'ue mánj. Daj si nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij 'ngo xuru'ue. Ni aran' ruhua sij ni'yaj sij ango xuru'ue. Asi guinica' dugui' sij nga 'ngo xuru'ue, ni nun ga'mi sa' sij nga ango xuru'ue mánj.

El afán y la ansiedad

25 'Hué dan ni ataj snan'an gunun a ni é re' sisi si gahuin ruhua á re' xi'í daj guiman án re' xa á re', ni go'o a ni é re' mánj. Ni si gahuin ruhua ni é re' nga atsij gunun nnee cúj ni é re' mánj. Ni'i ni é re' sisi gahuin ni'na' ni é re', gui'yaj Yan'anj. Xi'í daj ni huin nucaj Yan'anj riqui si xa á re' nej. Ni huin nucaj Yan'anj riqui si gunun atsij nnee cúj ni é re' nej.

26 'Ni'yaj ni é re' ni xataj mán xata'. Nitaj si unun xuj nnaa nej mánj. Ni nitaj si ri xuj nnaa nej mánj. Ni nitaj si nara sa' xuj chruhua guru nej mánj. Sanj a'ui' chrej ni é re' nne xata' xa xuj. Ni ní'yanj nin' ruhua ni é re' daj nga si ní'yanj ni xataj daj.
 27 Ni ga'ue gahuin xacan ni é re' doj xi'í si ganani nico ruhua ni é re' ní'. Si ga'ue mánj.

28 'Ni un sin huin ni huin ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' xi'í si-gan' ni é re' únj. Ni'yaj ni é re' daj achij 'ngo yaj lirio riqui quij. Nitaj si 'yaj sun yaj da mánj. Ni nitaj si hua'a yaj da yu'uej mánj.
 29 Sanj atā gunun ni é re' sisi hua nia' nin' ruhua yaj daj daj nga si hua nia' rey Salomón ngaa gunun sij 'ngo atsij sa' nin' ruhua. 30 Ni dugumi Yan'anj nga coj man riqui quij. Ni yyaj ni man coj daj. Sanj a'yoj ni gari yan'an ni sij coj daj. Ni sisi hué daj riqui Yan'anj si-gan' coj daj, ngaa ni huaj nin' ruhua riqui Yan'anj doj si-gan' ni é re' huin ni é re' ni ngui xuman doj ruhua ni'yaj Yan'anj.

31 'Hué dan ni si gahuin ruhua ni é re' mánj. Ni si gataj ni é re': "Ni un sin huin xo'. Ni un sin huin go'o'. Ni un atsij gunun' únj." Sé si gahuin ruhua ni é re' nga da mánj. 32 Daj si ni tsinj nico' ango yan'anj nano' ni rasun daj. Sanj ni'i chrej ni é re' nne xata' sisi ní'yanj ni é re' ni rasun daj. 33 Hué

dan nĭ ganahuij sini ruhua ni é re' nga xi'í si nicaj sun Yan'anĭ rian ni é re'. Nĭ hué daj ganahuij ruhua ni é re' nga si guĭ'yaj nĭca ni é re' daj rún' aran' ruhua Yan'anĭ anĭ. Ngaa nĭ ganahuin ra'a ni é re' daran' ni rasun daj, guĭ'yaj Yan'anĭ. ³⁴ Hué dan nĭ si gahuin ruhua ni é re' nga si guĭran' ni é re' a'yoj. Daj si a'yoj, nĭ ga'ue gani ruhua ni é re' xi'í a'yoj. Da go'ngo güi, nĭ hua si guĭran' ni é re' xi'í da' go'ngo güi daj.

7

El juzgar a los demás

¹ 'Si ga'ui' ni é re' gaquin' dugüi' ni é re' mánj. Ngaa nĭ si ga'ui' Yan'anĭ gaquin' ni é re' mánj. ² Daj si daj rún' a'ui' ni é re' gaquin' dugüi' ni é re', nĭ hué daj guĭ'yaj Yan'anĭ nga ni é re' aj. Nĭ daj rún' 'yaj ni é re' nga ni ngüi, nĭ hué daj guĭ'yaj Yan'anĭ nga ni é re' aj. ³ Nĭ un sin huin nĭ ni'yaj ni é re' sisi nun daru chrun rundij rian jnánj re' únj. Sanĭ nitaj si ni'yáj re' si nun 'ngo caj rundij rian man'án re'. ⁴ Nĭ daj ga'ue gataj re' gunun jnánj re' saj: "Guĭniquin' acuán' re', nĭ guĭrĭj daru chrun nun rundij rián re' aj." Sé daj gataj re' sa mánj. Daj si nun 'ngo caj rian man'án re'. ⁵ Tsínj digya' yun'unĭ huín re'. Guĭri siní re' caj nun rián re' aj. Ngaa nĭ ga'ue guĭni'yaj sa' re' guĭri re' daru chrun nun rundij rian jnánj re' aj.

⁶ 'Si ga'ui' ni é re' 'ngo rasun 'na' rian Yan'anĭ rian ni tsínj quij hua mánj. Daj si rún' huin xuhue huin ni sij. Nĭ si ga'ui' ni é re' 'ngo yej sa' gu'naj perla rian ni tsínj quij hua mánj. Daj si rún' 'yaj xacáj 'yaj ni sij. Nĭ si ruhuaj nĭ gurun dacój xuj. Nĭ nanicaj xuj xa xuj ni é re'. Nĭ daj rún' 'yaj xucu daj da'nga' daj 'yaj ni tsínj quij hua aj.

La oración y la regla de oro

⁷ 'Gachinj ni é re' si achin rian án re' rian Yan'anĭ anĭ. Nĭ riĭqui Yan'anĭ rian ni é re'. Nĭ nano' ni é re' nuguan' sa'. Nĭ guĭri' ni é re' nej. Guĭ'yaj ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ita ra'a rian hue' nga Yan'anĭ, ngaa nĭ na'ni Yan'anĭ rian hue' gatu ni é re' aj. ⁸ Daj si daran' ni ngüi achínj rian Yan'anĭ, nĭ nahuin ra'a ni sij nga si achínj ni sij aj. Nĭ ni ngüi nano', nĭ nari' ni sij. Nĭ ni ngüi ita ra'a rian hue', nĭ na'ni Yan'anĭ gatu ni sij. ⁹ Nĭ sisi hua 'ngo ni é re' hua da'nĭj, nĭ ga'ue ga'ui' ni é re' yej ra'a ngaa achin chrachrúnj xaj ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁰ Nĭ ga'ue ga'ui' ni é re' 'ngo xucuj ra'a ngaa achin xucuj ní'. Sé daj huin mánj. ¹¹ Nĭ sé si sa' niman ni é re', sanĭ ni'i ni é re' ni rasun sa' ga'ui' ni é re' rian ni da'nĭj ni é re' aj. Hué dan nĭ huaj nin' ruhua si riĭqui chrej ni é re'

nne xata' nuguan' sa' rian ni ngüi achínj rian Yan'anj anj.

¹² 'Nгаа nï daj rún' huin ruhua ni é re' gui'yaj sa' ni ngüi nga ni é re' nï da'nga' daj gui'yaj sa' ni é re' nga ni sij. Daj si hué nan huin si ruhuaj gata si-ley Yan'anj nga ni nuguan' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná aj.

La puerta estrecha

¹³ 'Gatu ni é re' rian hue' chruj rian nne Yan'anj anj. Daj si gara' rian hue' atuj ni ngüi ga ni'ya. Nï gan'an chrej gara' daj huin rian gan'anj ga ni'ya niganj ni sij aj. Nï hua nico ni ngüi huaj rian chrej gara' daj. ¹⁴ Sanï chruj rian hue' atuj ni ngüi gane niganj. Nï chruj chrej huaj ni sij. Nï doj ni ngüi nari' chrej chruj da aj.

Por sus frutos los conoceréis

¹⁵ 'Ga cuidado ni é re' nga ni tsínj ataj sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Sanï sé si xanga' ni sij mánj. Daj si 'na' ni sij rian ni é re' rún' huin xachij huin ni sij nánj. Sanï ne' chruhua niman ni sij huin ni sij 'ngo xucu huee nánj. ¹⁶ Nï ga'ue guini'i ni é re' sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij nga si 'yaj ni sij. Guta né' uva chra 'ngo coj tanj ní'. Sé daj huin mánj. Nï guta né' higo chra coj ni'yo ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁷ Daj si daran' chrun sa', nï ayu chruj sa' chra aj. Sanï chrun nitaj hua sa', nï hué daj ayu chruj nitaj si hua

sa' chraj. ¹⁸ Nï chrun sa' si ga'ue gayu chruj nitaj si hua sa' chraj nej mánj. Nï chrun nitaj si hua sa', nï si ga'ue gayu chruj hua sa' chraj nej mánj. ¹⁹ Daran' chrun na'ue gayu chruj sa' chra, nï ga'nin' ni sij, nï gara sij rian yan'an gaca man'an. ²⁰ Hué ducuánj daj ga'ue guini'i ni é re' nga si 'yaj ni sij sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij aj.

Nunca os conocí

²¹ 'Sé daran' ni ngüi gataj gunünj: Señor, Señor, gatu rian nicaj sun Yan'anj xata' mánj. Sanï maan si gatu ni ngüi 'yaj si aran' ruhua chre nne xata' nánj. ²² Nï güi daj, nï gataj nico ni ngüi gunünj: "Señor, Señor, ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj nga si-xugüi re'. Nï si-xugüi re' guiri únj nane xi'i niman ni ngüi aj. Nï si-xugüi re' gui'yaj únj nico si sa' rian ni ngüi aj." Daj ga'mi ni ngüi daj riánj güi ganahuij xungüi aj. ²³ Sanï gataj man'anj gunun ni sij: "Nitaj aman guini'inj ni é re' mánj. Guxun ni é re' man'an án re' riánj anj." Daj gataj man'anj gunun ni sij.

Los dos cimientos

²⁴ 'Nгаа nï daj rún' hua 'ngo tsínj ni'i sa' ngaa une' sij daqui ducua' sij rian huej, nï hué daj hua 'ngo tsínj unun ni nuguan' nan anj. Nï ráj xina sij si ataj man'anj rian sij aj. ²⁵ Ngaa nï gaman' 'ngo guman xxi. Nï gara xinéj nnee. Nï ga'na' nnee ga'ui' rian ducua' sij. Nï

gahui nane rian hue' daj. Sanī nun gane hue' daj. Daj si gahuin ran daqui hue' daj rian huej. ²⁶ Sanī sisi hua 'ngō tsínj unun nuguan' nan, nī nun ḡgahuin sij nuguan' atā nan ḡnun sij, nī huin sij daj rún' huin 'ngō tsínj gui'yaj ducua rian yo'ój chru. ²⁷ Ngaa nī gaman' 'ngō gumān xxi. Nī gara xinéj nnee. Nī ga'na' ga'ui' rian hue'. Nī gahui nane rian hue'. Ngaa nī gane ducúa sij, nī unyūn guere'ej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

²⁸ Nī ngaa guisij nahuij ga'mi Jesús, nī gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi ngā nuguan' gataj sij. Daj si sa' nīn' ruhua digyán Jesús rian ni ngüi. ²⁹ Nī nica'j sun nuguan' digyán sij rian ni ngüi daj. Nī sé si digyán sij daj rún' digyán ni tsínj digyán si-ley Moisés rian ni ngüi aj.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Nī ngaa nanij Jesús chra quij daj, nī nico' nico' ni ngüi ga'na' ngā sij.

² Ngaa nī gahuin nīchrun' 'ngō tsínj guiran' xi'i lepra. Nī ganiquīn' ráj ḡcoj sij rian Jesús. Nī gataj sij:

—Señor, sisi ruhua re', nī ga'ue gui'yaj gono'ó re' yūnj, nī xi'ne xi'i a'nānj. —Gataj tsínj a'nan' daj rian Jesús.

³ Ngaa nī guta' Jesús ra'a sij, nī gataj sij:

—Huin ruhuāj sisi ga' sa' nnee cúj re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nī 'ngō hora xi'nej xi'i a'nan' tsínj daj. ⁴ Ngaa nī gataj Jesús:

—Ga' cuidado' re' ngā man'án re'. Sī ganatá' re' rian nī a' 'ngō ni ngüi mánj. Maan si ga'anj re' digyán re' man'án re' rian chrej. Nī nīca'j re' 'ngō ofrenda ga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nin' Moisés sun güenda ḡahuin-ín' 'ngō da'nga' sisi hua ganahuín re'. Ngaa nī xacaj ni chrej cuenta sisi hua ganahuín re', gui'yaj man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

Jesús sana al siervo de un centurión

⁵ Nī ngaa gatúj Jesús xuman' Capernaum, nī ga'na' 'ngō snado centurión rian Jesús. Nī ga'mi yaco sij rian Jesús. ⁶ Nī gataj sij:

—Señor, ngaj si-mosūj a'nan' sij ducūāj. Nī na'ue guisiqui' sij. Nī a'ngaj nīn' ruhua sij. —Daj gataj snado daj.

⁷ Ngaa nī gataj Jesús:

—Guchij nī ḡahuin sij, gui'yā. —Daj gataj Jesús gunun snado daj.

⁸ Ngaa nī gataj snado centurión gunun Jesús:

—Señor, sé tsínj sa' huīnj sisi ḡatu re' chruhua ducūāj. Maan si ga'nin' re' sun, nī ḡahuin si-mosūj, gui'yāj re'. ⁹ Daj si hua tsínj a'nin' sun riānj. Nī huēj a'nin' sun rian ni snado nej. Nī ngaa

a'nī 'ngō snado ɣan'anj sí', nī huan'anj sí'. Nī ngaa atā ɣa'na' 'ngō sí', nī 'na' sí' nej. Nī ngaa a'nī si-mosūj ɣuī'yaj sun sí', nī hué daj ɣuī'yaj sun sí' nej. —Daj gataj snado daj gunun Jesús.

10 Nī ngaa gunun Jesús si gataj tsínj daj, nī gan'anj ruhua sij. Nī gataj sij gunun ni tsínj nico' sij:

—Xanga' atā ɣunun ni é re' sisi nun nari'ij a 'ngō tsínj israelita xuman ruhua rún' xuman ruhua tsínj snado nan mánj. 11 Nī atā ɣunun ni é re' sisi ɣa'na' nico ni ngüi 'na' ne' rian sīj ɣüi ngā rian atúj ɣüi. Nī ɣane ni sij ngā tsínj ɣu'naj Abraham ngā Isaac ngā Jacob rian nicaj sun Yan'anj xata'. 12 Sanī ni tsínj israelita ni tsínj hua niān ɣane rian nicaj sun Yan'anj, sanī ɣuere'ej Yan'anj ni sij ne' chrej xe' rian hua rumi'. Nī yu'uj daj ɣaco ni sij, nī xā ruj yan' ni sij xi'í sayun ɣuiran' ni sij. Daj si na'uej ruhua ni sij ɣuxuman ruhua ni sij nī'yaj ni sij man'ānj. —Daj gataj Jesús.

13 Ngaa nī gataj Jesús gunun snado daj:

—Güij nan' ducúa re', nī daj rún' ɣuxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj, nī da'nga' daj ɣā aj. —Daj gataj Jesús.

Nī hué 'ngō hora daj, nī ganahuin moso daj.

Jesús sana a la suegra de Pedro

14 Ngaa nī ɣa'na' Jesús ducúa Pedro. Nī ɣuini'i sij

sisi ngaj nichej sí' a'nan' ún' rian nna. Nī nun gachi' ún'. 15 Nī ganun ra'a Jesús ra'a ún'. Ngaa nī xi'nej gachi' ún'. Nī nachica ún'. Nī ɣuī'yaj sun ún' rian ni sij.

16 Nī ngaa ɣuini, nī nicaj ni ngüi nico ni dugüi' ni sij nun nanē xi'i gan'anj ni sij rian Jesús. Nī guiri Jesús nanē xi'i nun niman ni sij ngā si-nuguan' sij. Nī ganahuin daran' ni ngüi a'nan', ɣuī'yaj sij nej.

17 Nī hué daj ɣahuin sisi ɣahuin yya daj rún' gataj tsínj ɣu'naj Isaías huin sí' tsínj ɣa'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nī gataj sí': "Ga'nej sij si-xi'i né'. Nī guiran' sij sayun sisi ɣanahuin sa' né' xi'í ni xi'í ran' né'." Daj gataj Isaías xi'í Jesús.

Los que querían seguir a Jesús

18 Nī ngaa ɣuini'i Jesús sisi man nico ni ngüi ɣanicaj xi'nij sij, nī ɣa'nin' sij sun sisi ɣachin ni tsínj nico' sij ngā sij anéj chrej du'ua laguna xxi daj.

19 Ngaa nī ɣa'na' 'ngō tsínj digyán si-ley Moisés ɣa'na' sij rian Jesús. Nī gataj sí' gunun Jesús:

—Maestro, huin ruhuāj ɣuinicōj man'án re' nī a ɣan'anj re' aj. —Daj gataj sij.

20 Ngaa nī gataj Jesús gunun sí':

—Hua huej nun xune aj. Nī hua si-ɣaca' xataj chrej xata' nun xú'. Sanī nitaj rian

guna da'níj ni ngüi huñj
mánj. —Daj gataj Jesús.

²¹ Ngaa n̄i gataj ango tsínj
nico' Jesús:

—Señor, duná re' sisi
gan'anj sinij gachinj chrē aj.
—Daj gataj sij.

²² Sanj gataj Jesús gunun
sij:

—Guinico' re' man'anj. Nj
ga'nin' ruhuá re' si gachin'
ango ni sij níman. Daj si
rún' huin níman huin ni sij.
—Daj gataj Jesús gunun sij.

Jesús calma la tempestad

²³ Ngaa n̄i gahui Jesús
chruhua 'ngō riō chréj rian
nnee. Nj hué daj gui'yaj ni
tsínj nico' sij nej. ²⁴ Hué
dan n̄i naxuman nin' ruhua
nnee gui'yaj 'ngō nane nu-
cuaj xxi. Nj gachin nnee rian
riō nun ni sij. Sanj gatoj
Jesús. ²⁵ Ngaa n̄i gan'anj ni
tsínj nico' Jesús jnachi ni sij
sí'. Nj gataj ni sij:

—Señor, ganacaj re'
man'an né'. Daj si ruhua
gahui' né'. —Daj gataj ni sij.

²⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nj un sin huin n̄i xu'ui'
ni é re' únj. Doj xuman
ruhua ni é re' ni'yaj ni é re'
man'anj. —Daj gataj Jesús
gunun ni sij.

Ngaa n̄i nachica sij. Nj
ga'mi huee sij rian nane
ngā rian nnee daj. Ngaa
n̄i gahuin din'inj ruhua
daran'anj.

²⁷ Ngaa n̄i gan'anj ruhua ni
tsínj daj ni'yaj ni sij Jesús. Nj
gataj ni sij:

—Nj un tsínj huin tsínj
nan, n̄i da' nane ngā nnee

dagahuin si-nuguan' sij únj.
—Daj gataj ni tsínj nico'
Jesús rian dugüi' ni sij.

*Los endemoniados
gadarenos*

²⁸ Nj guisíj Jesús anéj chrej
du'ua laguna xxi rian huin
do'ój ni tsínj gadareno. Nj
gahui hujj tsínj nun nane
xi'i niman scanij rian achin'
ni níman ga'na' nungüej sij
rian nne Jesús. Nj huee
nin' ruhua nungüej sij. Xi'í
daj n̄i na'ue gachin ni ngüi
chrej da mánj. ²⁹ Nj gaguáj
nungüej sij rian Jesús. Nj
gataj nungüej sij:

—Nitaj si huaj si digujj re'
ngā nungüej únj Jesús huin
re' da'níj Yan'anj xanga'
saj. Ga'na' re' nan ngaa
achin güi gui'yaj Yan'anj cas-
tigo nungüej únj. —Daj
gataj nungüej tsínj daj gu-
nun Jesús.

³⁰ Nj hua gan' xi'í quij mán
'ngō xi'nin' xxi ni xacáj xa
xuj. ³¹ Ngaa n̄i ga'mi yaco
ni nane xi'i gunun Jesús. Nj
gataj ni sij:

—Sisj gujri re' únj niman
nungüej tsínj nan, n̄i ga'nij
re' gan'anj únj gatu únj ni-
man ni xacáj daj. —Daj gataj
ni nane xi'i gunun Jesús.

³² Ngaa n̄i:

—Güij ni é re'. —Daj gataj
Jesús.

Hué dan n̄i gahui ni nane
xi'í daj niman nungüej tsínj
daj. Nj gatúj ni sij niman
ni xacáj daj. Ngaa n̄i 'ngō
gan'anj guē xi'nin' xacáj daj
guinij xú' chrā 'ngō huej. Nj
guinij ni xuj chruhua laguna

daj. Nĭ gahui' ni xuj chruhua nnee. ³³ Ngaa nĭ gunánj ni tsínj dugumi ni xacáj daj nan' ni sij xánj ni sij. Nĭ nata' ni sij daran' si gahuin ngā nungüej tsínj nun nane xĭ'i chruhua niman. ³⁴ Hué dan nĭ gahui daran' ni ngüi man xuman' daj gan'anj ni sij rian nne Jesús. Nĭ ngaa guini'i ni sij Jesús, nĭ ga'mi yaco ni sij rian sí' sisi gahui sí' xánj ni sij gan'anj sí' ango yu'uj.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Ngaa sĭj nĭ gahui Jesús chruhua 'ngō riq. Nĭ gachin sij anéj chrej du'ua laguna xachij daj. Nĭ nan' sij xánj sij. ² Hué dan nĭ nicaj ni sij 'ngō tsínj nare' dacój rian 'ngō chrun chréj ga'na' ni sij rian Jesús. Nĭ ngaa guini'i Jesús sisi daj guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', nĭ gataj sij rian tsínj a'nan' daj:

—Gahuin niā' ruhuá re' jnanj. Daj si nicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' re' aj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

³ Ngaa nĭ gani ruhua doj ni tsínj digyán ley niquin' ngā Jesús: “A'mi quij tsínj nan rian Yan'anj anj.” Hué daj gani ruhua ni sij.

⁴ Sanĭ guini'i Jesús si gani ruhua ni sij. Nĭ gataj sí':

—Nĭ un sin huin nĭ ani quij ruhua ni é re' únj. ⁵ Hua huĭj nuguan' ga'ue gatā gunun tsínj nan. Asĭ ga'ue gatā

gunun sij: “Nicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' re' ní'.” Asĭ ga'ue gatā gunun sij: “Nāchica re' gache re' sa'.” Nĭ un gō'ngo nungüej nuguan' nan cu doj, ruhua á re' únj. ⁶ Nĭ huin ruhuáj sisi xacaj ni é re' cuenta sisi nicaj sūnj rian xungüi nan huĭnj da'nĭj ni ngüi. Nĭ ga'ue guinicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ngaa nĭ gataj sij gunun tsínj nare' dacój daj:

—Atā gunun man'an re' sisi nāchica re', nĭ nacaj re' chrun chréj daj. Nĭ güij nan' ducúa re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

⁷ Ngaa nĭ nachica tsínj a'nan' dacój daj nan' sij ducúa sij. ⁸ Nĭ ngaa guini'i ni ngüi si gahuin, nĭ gan'anj ruhua ni sij. Nĭ ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Daj si riqui Yan'anj sisi ganahuin ni ngüi, guĭ'yaj Jesús huin sí' 'ngō tsínj.

Llamamiento de Mateo

⁹ Nĭ ngaa gahui Jesús yu'uj daj, nĭ guini'i sij 'ngō tsínj gu'naj Mateo. Nĭ nne sí' rian mesa a'nej sí' san'anj güenda gobierno. Ngaa nĭ gataj Jesús gunun sí':

—Guinico' sō' yūnj gun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ naxuman Mateo nico' sí' Jesús gan'anj sí'.

¹⁰ Nĭ ngaa gane Jesús rian mesa chruhua 'ngō hue' daj, nĭ guxuman ga'ĭ ni tsínj a'nej san'anj güenda gobierno ngā ni tsínj 'yaj

gaquin'. Nĭ gane nuguan'an ni sij ngā Jesús ngā ni tsínj nico' Jesús nej. ¹¹ Nĭ ngaa guini'i ni tsínj fariseo, nĭ nachínj snan'anj ni sij ni tsínj nico' Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un sin nĭ xa tsínj di-gyán rian ni é re' ngā ni tsínj a'nej san'anj ngā ni tsínj 'yaj gaquin' únj. —Daj gataj ni sij.

¹² Nĭ ngaa gunun Jesús si gataj ni sij ni gataj sí':

—Nitaj si ní'yanj ni ngüi hua sa' ngā 'ngō tsínj 'yaj gōno'o mánj. Sanĭ ni ngüi a'nan' ní'yanj 'ngō tsínj gōno'o aj. ¹³ Ngaa nĭ güij gahuin chrūn ni é re' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata: "Huin ruhuāj sisi gahuin 'i ruhua ni é re' guĭni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Nĭ nun huin ruhuāj si rĭqui ni é re' xucu riānj mánj." Hué daj gataj rian sinuguan' Yan'anj. Daj si sé si 'nāj gaquin ni ngüi hua sa'. Sanĭ 'nāj gaquin ni ngüi 'yaj gaquin' sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo daj.

La pregunta sobre el ayuno

¹⁴ Ngaa nĭ ga'na' ni tsínj nico' Juan rian Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un sin 'yaj ni únj ayuno ngā ni tsínj fariseo. Nĭ ni tsínj nico' man'án re', nĭ nitaj si 'yaj ni sij ayuno únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁵ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Daj rún' 'yaj 'ngō tsínj xacaj yun'unj xana, da'nga' daj 'yā. Nĭ ngaa gahuin gui'yanj xacaj 'ngō tsínj daj yun'unj xana, nĭ si ga'ue nani ruhua ni tsínj gan'anj gui'yanj daj. Sanĭ hua 'ngō güi ngaa güida'a ni tsínj quij tsínj xacaj yun'unj xana daj. Ngaa nĭ gui'yaj ni tsínj nico' man'ānj ayuno aj.

¹⁶ 'Sĭ ga'ue ganara né' 'ngō atsiĭ naca ngā atsiĭ re'e mánj. Daj si hué guē atsiĭ naca naraj né' daj, gui'yaj sisi tsĭtsi' atsiĭ re'e daj. Nĭ ganahuin xachij rian naraj né'. ¹⁷ Nĭ daj rún' hua nnee vino hua si-nuguan'ānj. Nĭ si ga'ue ga'nij né' nnee vino naca chruhua 'ngō nnij re'e. Daj si tsĭtsi' nnij daj, gui'yaj vino naca daj. Hué dan nĭ 'ngō guere' vino ngā nnij. Ngaa nĭ hua niān si ga'nij né' vino naca chruhua nnij naca. Nĭ hué ducuánj daj ga'ue dugumi né' vino daj ngā nnij nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' Juan.

La hija de Jairo y la mujer que tocó el manto de Jesús

¹⁸ Nĭ ngaa ga'mi Jesús nuguan' daj, nĭ ga'na' 'ngō tsínj huin achij. Nĭ ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús. Nĭ gataj sij:

—Acuan' gahui' da'nĭ xanāj. Sanĭ gan'anj né' gūta' re' ra'á re' rian unj anj. Ngaa nĭ ga'ue nahuin ni'na' unj.

—Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

¹⁹ Ngaa n̄ naxuman Jesús gan'anj sij nga ni tsínj nico' sij nga tsínj daj.

²⁰ Ngaa n̄ gahuin n̄ichrun' 'ngo yun'unj xana a'nan' rucu Jesús si guis̄j xuhuij yo' uráj tun ún'. N̄ ganun chra' ra'a ún' du'ua si-gan' Jesús. ²¹ Daj si gani ruhua ún': "Urin si gan̄n chra' ra'ā du'ua si-gan' sí', ngaa n̄ nahuínj", ruhua ún'.

²² San̄i nanicaj Jesús guini'yaj sij rian ún'. N̄ gataj sij:

—Gahuin niā' ruhuá re' xica'uī. Daj si ganahuín re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun ún'. N̄ 'ngo hora ganahuin ún'.

²³ N̄ ngaa gatúj Jesús chruhua ducua' tsínj huin achij daj, n̄ guini'i sij sisi man ni tsínj a'yanj ria. N̄ guini'i sij sisi aguáj aco ni ngüi mán ni sij. ²⁴ Ngaa n̄ gataj Jesús gunun ni sij:

—Gahui ni é re' gan'anj ni é re' ne' chrej xe' aj. Daj si sé si gahui' tsin' xana da mánj. San̄i si ato nánj. —Daj gataj Jesús.

N̄ ga'nga' n̄aco ni ngüi guini'i ni sij man'an Jesús.

²⁵ N̄ ngaa guis̄j gahui ni ngüi ne' chrej xe', gui'yaj ni sij, as̄j n̄ gatúj Jesús rian ngaj niman daj. N̄ guida'a sij ra'a ún'. Ngaa n̄ nachica ún'. ²⁶ N̄ gaxa'n̄i nuguan' daj xi'í si gui'yaj Jesús n̄in'

gachra' estado daj gunun ni ngüi.

Dos ciegos reciben la vista
²⁷ N̄ ngaa gahui Jesús yu'uj daj, n̄ nico' hujj tsínj duri daj. N̄ gaguáj nucua' nungüej tsínj daj Jesús aj. N̄ gataj nungüej sij:

—Ganani yaco ruhuá re' ni'yaj re' nungüej únj huín re' da'n̄j David. —Daj gataj nungüej tsínj duri rian Jesús.

²⁸ N̄ ngaa gatúj Jesús chruhua hue', n̄ ga'na' nungüej tsínj duri daj rian sij. N̄ gataj Jesús:

—Xuman ruhua nungüej é re' sisi ga'ue ganahuin nungüej é re' gui'yā ní'. —Daj gataj Jesús.

—Xuman ruhua nungüej únj, Señor. —Gataj nungüej sij.

²⁹ Ngaa n̄ ganun ra'a Jesús rian nungüej tsínj duri daj. N̄ gataj sij:

—Ga'ue nahuin sa' nungüej é re' daj rún' xuman ruhua nungüej é re'. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

³⁰ Ngaa n̄ naxiguin rian nungüej sij. N̄ ga'nin' Jesús nico sun rian nungüej sij. N̄ gataj sij:

—Ga' cuidado nungüej é re' sisi si guini'i ni ngüi si nahuin nungüej é re', gui'yā. —Daj gataj Jesús.

³¹ San̄i dyaj guis̄j gahui nungüej sij, n̄ nata' nungüej sij rian daran' ni ngüi man ni xuman' daj si gui'yaj Jesús nga nungüej sij.

Un mudo habla

³² Nĩ ngaa gahui nungüej tsínj daj, nĩ hua 'ngõ ni tsínj nicaj 'ngõ tsínj ya'mi ga'na' ni sij rian Jesús. Nĩ nun nane xĩ'i niman sí'. ³³ Nĩ ngaa guiri Jesús nane xĩ'i niman sí', ngaa nĩ ga'ue ga'mi sí'. Nĩ gahuin yan'anj ruhua ni ngüi xi'í si gui'yaj Jesús. Nĩ gataj ni sij:

—Nitaj aman guini'i ni ngüi israelita 'ngõ nuguan' daj rún' gui'yaj Jesús nan mánj. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Sanĩ gataj ni tsínj fariseo:

—Ri Jesús nane xĩ'i niman ni ngüi si chraquij sichre huin achij. —Daj gataj ni sij.

La mies es mucha

³⁵ Ngaa nĩ gachéj Jesús daran' ni xuman' ngã daran' ni rancho. Nĩ digyán sij nuguan' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nĩ ganata' sij nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj. Nĩ gui'yaj sij sisĩ ganahuin daran' ni ngüi a'nan' daran' rian xi'í. ³⁶ Nĩ ngaa guini'i Jesús sisĩ ga'na' nico ni ngüi rian sij, nĩ nahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. Daj si daj rún' huin xachij nitaj tsínj dugumi xuj, nĩ hué daj huin ni sij. Nĩ guiran' ni sij sayun. Nĩ nun xugüi ruhua ni sij si gui'yaj ni sij. ³⁷ Ngaa nĩ gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xanga' nĩ daj rún' huin strigo ganaco ngaa guisĩj hora ga'nin' ni sij, da'nga' daj huin ni sij. Nĩ hua nico sun rian né'. Sanĩ doj huin ni tsínj a'nin' strigo daj.

³⁸ Ngaa nĩ gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisĩ ga'nij Yan'anj tsínj gan'anj gui'yaj sun ga'nin' strigo daj. Daj si daj rún' huin tsínj do'oj huin Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

10*Elección de los doce apóstoles*

¹ Ngaa nĩ gaquínj Jesús ga'na' ni xuhuij ni tsínj nico' sij. Nĩ ga'ui' sij sun rian ni sí' sisĩ guinicaj ni sí' sun rian ni nane xĩ'i. Hué dan nĩ ga'ue gahuin nucuj ni sí' guiri ni sí' nane xĩ'i chruhua niman ni ngüi. Nĩ ga'ue gui'yaj ni sí' sisĩ ganahuin ni ngüi a'nan' daran' rian xi'í.

² Nĩ hué nan huin ni si-xugüi ni xuhuij ni tsínj apóstol gune' Jesús huin ni tsínj nata' rian ni ngüi xi'í sí'. Nĩ 'ngõ tsínj daj huin Simón. Nĩ hué daj gu'naj sij Pedro nej. Nĩ Andrés huin jnánj sij. Nĩ ango sij huin Jacobo da'nĩj Zebedeo. Nĩ jnánj Jacobo huin Juan. ³ Nĩ ango sij huin Felipe ngã Bartolomé nej, Tomás nej, Mateo tsínj ga'nej san'anj güenda gobierno nej, Jacobo da'nĩj Alfeo nej, Tadeo nej, ⁴ Simón nej, gu'naj sí' cananita nej, ngã Judas Iscariote huin sí' tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun.

Misión de los doce

⁵ Ngaa nĩ ga'nĩj Jesús xuhuij tsínj daj gan'anj ni sí'. Nĩ gataj sij gunun ni sí':

—Sì gan'anj ni é re' ni xánj ni tsínj 'na' anéj chrej mánj. Nì sì gatuj ni é re' xánj ni tsínj samaritano mánj. ⁶ Sanì gan'anj sa' ni é re' rian man ni tsínj israelita. Daj si daj rún' huin xachij gani'ya huin ni sij aj. ⁷ Gan'anj ni é re', nì nàta' ni é re' rian ni ngüi. Nì gataj ni é re': "Ruhua guisij güi guinicaj sun Yan'anj rian xungüi." Daj gataj á re' rian ni sij. ⁸ Ganahuin ni ngüi a'nan', guiyaj ni é re'. Nì ganahuin sa' ni ngüi ran' xi'i lepra, guiyaj ni é re' nej. Nì gana'nij ni niman, guiyaj ni é re' aj. Nì guiri ni é re' nane xi'i niman ni ngüi aj. Nì daj rún' guiyaj Yan'anj sinduj rian ni é re', nì da'nga' daj guiyaj ni é re' nga ni ngüi.

⁹ 'Sì nicaj ni é re' oro nga plata nej, cobre nej, gan'anj ni é re' mánj. ¹⁰ Nì ngaa huaj ni é re' chrej, nì sì guinicaj ni é re' nnánj huaj á re' mánj. Maan si guinicaj ni é re' urin atsij gan'anj ni é re'. Nì sì guinicaj ni é re' canj nga corínj gan'anj ni é re' mánj. Daj si hua si chrej ni tsínj 'yaj sun sisi xa ni sij aj. ¹¹ Nì ngaa huaj guisij ni é re' 'ngo xuman' asj 'ngo rancho, nì nàno' ni é re' ducua' 'ngo tsínj sa' gūna ni é re'. Nì hué yu'uj da gūna ni é re' da guisij güi gan'anj ni é re' ango yu'uj aj. ¹² Nì ngaa huaj gatu ni é re' chruhua hue' daj, nì ga'mi a ni é re' nuguan' sa' rian ni ngüi man chruhua

hue' daj gataj á re' sisi din'inj guiman ni sij. ¹³ Nì sisi ni ngüi sa' huin ni ngüi nne chruhua hue' daj, ngaa nì gahuin din'inj ruhua ni sij daj rún' gataj ni é re' gunun ni sij. Sanì sisi sé ni ngüi sa' huin ni sij, ngaa nì sì gahuin din'inj ruhua ni sij mánj. Maan si ga'nin' ruhua ni é re' nga si-nuguan' ni é re' aj. ¹⁴ Nì sisi hua 'ngo tsínj na'uej ruhua nahuin ra'a ni é re', asj na'uej ruhua sij gunun sij si-nuguan' ni é re', ngaa nì naganan' ni é re' yo'ój chru dacój ni é re' ngaa gahui ni é re' chruhua hue' daj, asj xuman' daj. Da'nga' daj xacaj ni sij cuenta sisi da'ui ni sij gaquin' xi'i si nun gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. ¹⁵ Xanga' atā gunun ni é re' sisi güi ganahuij xungüi, nì huaj gahuin castigo ni tsínj daj si gahuin castigo ni tsínj xi'i guimán asj ná xuman' Sodoma nga xuman' Gomorra.

Persecuciones venideras

¹⁶ 'Nì'yaj ni é re'. Rún' huin xachij huin ni é re' a'nì gan'anj ni é re' dani ni xucu huee. Daj rún' hua yoq xucua'j, nì da'nga' daj ga yoq ni é re'. Sanì daj rún' 'yaj sa' xu'man, nì da'nga' daj guiyaj sa' ni é re'. ¹⁷ Nì ga cuidado ni é re' nga si guiyaj ni tsínj nga ni é re'. Daj si naga'ui' ni sij rian ni tsínj nicaj sun ni é re'. Nì duguayun ni sij chruhua nuhui ni é re' nej. ¹⁸ Nì gan'anj ni é re' da' rian ni

governado nga ni rey guj'yaj ni sij xi'ij aj. Ngaa ni gahuin ni é re' ni tsínj nata' xi'ij rian ni sij nga ni ngüi 'na' anéj chrej aj. ¹⁹ Ni ngaa naga'ui' ni sij ni é re' rian ni tsínj nicaj sun, ni si gahuin ruhua ni é re' nga si ga'mi ni é re' sisi daj gataj ni é re' gunun ni sij manj. Daj si ngaa ruhua gujsij hora ga'mi ni é re', ni Espiritu Santo huin si riqui nuguan' ga'mi ni é re' gunun ni tsínj da aj. ²⁰ Daj si sé man'an ni é re' huin si ga'mi manj. Sanj Espiritu Santo guj'yaj da ga'mi ni é re' aj.

²¹ Ni naga'ui' 'ngo tsínj daj jnanj sij rian ni tsínj nicaj sun sisi gahui' sí'. Ni da'nga' daj guj'yaj ango sij nga da'nij sij nej aj. Ni nanicaj ango ni tsínj daj gataj ruhua sij guini'i sij chrej sij nga nni sij. Ni gahui' ni sí', guj'yaj ni sij nej. ²² Ni si gahuin xan' ruhua ni ngüi guini'i ni sij ni é re' xi'í si nico' ni é re' man'anj manj. Sanj ni ngüi ga nica ruhua da ganahuij ni sayun daj, ni hué ni sij ganacaj Yan'anj anj. ²³ Ni sisi guj'yaj quij ni tsínj man' ngo xuman' nga ni é re', ngaa ni gunanj ni é re' ango xuman' gan'anj án re' aj. Xanga' yya atā gunun ni é re' sisi nun gujsij gache nin' ni é re' ni xuman' rian man ni ngüi israelita da ga'nāj huinj da'nij ni ngüi aj.

²⁴ Sé si huin rian 'ngo tsínj 'na' gahuin chrún daj nga tsínj digyán rian sij. Ni sé si huin achij 'ngo tsínj 'yaj

sun daj nga si-xuru'ue sij. ²⁵ Hua nian si guiran' tsínj 'na' gahuin chrún daj rún' ran' tsínj digyán rian sij. Ni hua nian si guiran' tsínj 'yaj sun daj rún' ran' si-xuru'ue sij. Ni sisi dugu'naj ni sij sichre Beelzebú man'anj, ni da'nga' daj gataj ni sij gunun ni tsínj 'yaj sun riānj nej. Daj si daj rún' huin tsínj dycua, ni da'nga' daj huinj. Ni daj rún' huin ni tsínj nne nuguan'an nga tsínj dycua, ni hué daj huin ni tsínj 'yaj sun riānj anj.

A quién se debe temer

²⁶ 'Hué dan ni si guxu'ui' a ni é re' rian ni sij manj. Daj si si ga'ue gari hui ni ngüi 'ngo nuguan' manj. Sanj hua 'ngo gui ni naxira' daran' nuguan' arij hui ni ngüi. ²⁷ Ngaa ni nuguan' nan atā gunun a ni é re' rian hua ránj, ni nata' á re' rian ni ngüi ne' chrej xe' gunun ni sij. Ni ni nuguan' a'mi huij gunun a ni é re' ni ga'mi nucuj á re' ne' chrej xe' chruhua dycua á re' gunun ni ngüi.

²⁸ 'Ni si guxu'ui' a ni é re' rian ni tsínj ga'ue dagahui' nnee cúj ni ngüi manj. Daj ni na'ue dagahui' ni sij niman ni ngüi. Sanj guxu'ui' a ni é re' rian Yan'anj. Daj si ga'ue guj'yaj Yan'anj sisi ga ni'ya niganj niman ni ngüi nga nnee cúj ni sij rian yan'an.

²⁹ 'Ni xanga' nij du'ue huij xataj le 'ngo moneda san'anj. Sanj sisi si riqui chrej ni é

re' nne xata' permiso, n̄i s̄i guinij 'ngo xuj daj rian yo'ój mánj. ³⁰ N̄i hua naya Yan'anj da' go'ngo hué chra' á re' aj. ³¹ Xi'í daj n̄i s̄i guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si huaj ga ní'yanj án re' si ní'yanj ni xataj ga aj.

³² 'Hué dan n̄i daran' ni ngüi n̄ata' s̄is̄i nico' ni sij yūnj rian ni ngüi hué daj ga'mi sa'āj xi'í ni sij rian chrē nne xata'. ³³ San̄i daran' ni ngüi na'uej ruhua n̄ata' rian ni ngüi s̄is̄i nico' ni sij yūnj, n̄i s̄i ga'mi sa'āj rian xi'í ni sij rian chrē nne xata'.

Jesús, causa de división

³⁴ 'S̄i gani ruhua á re' s̄is̄i ga'nāj chruhua xungüi nan s̄is̄i gahuin din'inj ruhua ni ngüi. Sé daj huin mánj. Sé si ga'nāj s̄is̄i gahuin din'inj ruhua ni sij mánj. San̄i gūnun' ni sij, 'yaj si ga'nāj. ³⁵ Daj si ga'nāj s̄is̄i gūnun' 'ngo tsínj daj nga chrej sij. N̄i gūnun' 'ngo yun'unj xana nga nni unj. Ni gūnun' 'ngo yun'unj xana daj nga nichej unj. ³⁶ N̄i ni ngüi man ducua' 'ngo tsínj daj, n̄i gūnun' ni sij nga sí'. ³⁷ S̄is̄i 'i ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij chrej sij nga nni sij daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij man'ānj, n̄i nun s̄ij sij si guinicaj dugüi' sij nga man'ānj. N̄i s̄is̄i hua 'ngo tsínj 'i ruhua ni'ya da'n̄i sno'o sij nga da'n̄i xana sij daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij man'ānj, n̄i nun s̄ij sij si guinicaj dugüi' sij ngāj. ³⁸ N̄i un tsínj na'uej ruhua guiran' sayun xi'í si nico'

sij man'ānj, n̄i nun s̄ij sij guinicaj dugüi' sij ngāj. ³⁹ N̄i un tsínj huin ruhua n̄acaj man'an, n̄i ga ni'ya sij. San̄i un tsínj ga'uej ruhua gahui' xi'íj, n̄i ga n̄i'na' n̄iganj sij aj.

Recompensas

⁴⁰ 'Ni s̄is̄i ganahuin ra'a ni ngüi ni é re', n̄i da'nga' daj ganahuin ra'a ni sij man'ānj. N̄i tsínj ganahuin ra'a man'ānj, n̄i ganahuin ra'a sij tsínj ga'n̄ij ga'n̄aj nej. ⁴¹ N̄i ngüi ganahuin ra'a 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í si 'na' sí' rian Yan'anj, n̄i uyan ganahuin ra'a ni sij nga tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj daj ngaa n̄aru'ue Yan'anj rian ni ngüi. N̄i ni ngüi ganahuin ra'a 'ngo tsínj sa' xi'í si sa' sí', n̄i uyan ganahuin ra'a ni sij nga tsínj sa' daj ngaa n̄aru'ue Yan'anj rian ni ngüi aj. ⁴² N̄i daj hua tsínj ga'ui' 'ngo tasa nnee nuhuij go'o 'ngo tsínj hua lij xi'í si nico' sij man'ānj, n̄i xanga' atā gūnun a ni é re' s̄is̄i gui'yaj sa' Yan'anj nga sij. —Daj gataj Jesús gūnun ni tsínj nico' sij.

11

Los mensajeros de Juan el Bautista

¹ N̄i ngaa guis̄ij ganahuij si digyán Jesús rian ni tsínj nico' sij, n̄i gahui sij yu'uj daj gan'anj digyán sij nuguan' sa' rian ni ngüi man ni xánj ni sij.

² N̄i nun Juan ducuga'. N̄i ngaa gūnun sij si gui'yaj Jesús, n̄i ga'n̄ij sij huj tsínj

nico' sij gan'anj nāchin' snan'anj Jesús. ³ Nī gataj nūngüej sij:

—Hué re' huin tsínj ga'na' nācaj ni ngüi ní'. Asī gana'uij únj si ga'na' ango tsínj ní'. —Daj gataj nūngüej tsínj daj gunun Jesús, gui'yaj Juan.

⁴ Ngaa nī gataj Jesús:

—Güij nūngüej é re'. Nī nata' nūngüej é re' gunun Juan si gunun nūngüej é re' nga si guini'i nūngüej é re' nej. ⁵ Daj si xiguñ ni'yaj ni tsínj duri. Nī chéj ni tsínj yacuan. Nī nahuin sa' ni ngüi a'nan' xi'i nnij nej. Nī naxi'nij chraquij ni tsínj so'o nej. Nī ganá'nij ni níman gahui' nej. Nī unun ni ngüi yaco ran' nuguan' sa'. ⁶ Nī gahui sa' 'ngo tsínj nitaj si nānicaj ruhua nī'yaj sij xi'ij. —Daj gataj Jesús gunun nūngüej tsínj daj.

⁷ Nī ngaa huaj nan' nūngüej sij rian Juan, ngaa nī gaxi'i Jesús ga'mi sa' sí' rian ni ngüi xi'í Juan. Nī gataj sij:

—Ni ngaa gan'anj ni é re' gunun ni é re' si-nuguan' Juan quij qui'yanj nāco, nī daj hua sij guini'i a ni é re', ruhua á re' únj. Daj rún' 'yaj ria ngaa xinunj 'yaj nane, nī da'nga' daj 'yaj sij, ruhua á re' ní'. ⁸ Nī sisi sé daj 'yaj sí', nī un sin huin nī gan'anj nī'yaj ni é re' rian huaj sij únj. Gan'anj nī'yaj ni é re' 'ngo tsínj nūn atsij niā' ní'. Sanī sé daj huin sij mánj. Nī ni'i ni é re' sisi ni tsínj

nūn atsij niā', nī nne ni sí' ducuá rey. ⁹ Nī un sin huin nī gan'anj nī'yaj á re' rian nne sij únj. Asī 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. Xānga' yya nī hué daj huin sij aj. Nī hua achij Juan daj nga daran' ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

¹⁰ 'Nī asij ná nī garun sa' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. Nī gataj Yan'anj:

A'nī 'ngo tsínj guñicaj nuguan' gūchi' sij.

Nī tsínj daj guñtaj dian sini rián re' gan'anj sij aj.

Nī gui'yaj xugüi sij si-chréj re'.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías asij ná.

¹¹ 'Nī xānga' atā gunun a ni é re' sisi scanij ni tsínj ga'nga, gui'yaj ni yun'unj xāna, nī nitaj si rugüi' 'ngo tsínj huin achij daj rún' huin achij man'an Juan tsínj duguata' nnee. Sanī tsínj hua lij nīn' huin achij sij rian nicaj sun Yan'anj daj nga man'an Juan gaj.

¹² Nī asij ngaa ga'nā' Juan tsínj duguata' nnee, nī 'nā' gahuin achij rian nicaj sun Yan'anj. Nī hué daj hua da güi acuan'. Nī ni tsínj hua sa' niman, nī huin ruhua ni sij sisi gahuin achij Yan'anj niman ni sij aj. ¹³ Daj

si daran' ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná da man'an Juan, nī ga'mi ni sij xi'í güi guñicaj Yan'anj sun. Nī da'nga' daj a'mi si-ley Yan'anj nej.

14 Nj̄ sisī huin ruhua á re' guxuman ruhua á re' nga nuguan' nan, nj̄ Juan huin Elías tsínj ga'na' daj rún' garun ni sij asij ná. 15 Nj̄ tsínj nún chraquij, nj̄ gúnun sij nuguan' nan anj.

16 'Nj̄ daj un sin huin gui'yā guiri' digyānj rian án re' daj hua ni ngüi mán acuan' nan únj. Daj rún' 'yaj ni tsin' gan'anj gane rian yu'ue ngaa ducuj, nj̄ agua ni dugüi', nj̄ hué daj huin ni sij. 17 Nj̄ ataj anin'inj: "Ga'yanj únj riā rian án re' saj. Sanj̄ nun guiran'anj án re' mánj. Garaj ni únj chra' stanga saj, nj̄ nun gaco a ni é re' mánj." Hué daj ataj ni tsin' rian ni dugüi' ni tsin' anj. 18 Daj si ga'na' Juan, nj̄ nun xa sij chrachrúnj, nj̄ nun go'o sij nnee vino mánj. Sanj̄ ataj ni ngüi sisī nún nane xi'i niman sij aj. 19 Asíj nj̄ ga'na' da'nij̄ ni ngüi huin man'anj. Nj̄ xāj, nj̄ go'oj̄ aj. Nj̄ ataj ni ngüi sisī huinj̄ 'ngo tsínj xa nasa' go'o nasa'. Nj̄ huinj̄ 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga ni ngüi 'yaj gaquin' nga ni tsínj a'nej san'anj, ataj ni sij xi'ij̄ aj. Nj̄ sisī xacaj ni ngüi cuenta daj 'yaj nungüej únj Juan, nj̄ gahuin yya ruhua ni sij sisī chrún nungüej únj.

Ayes sobre las ciudades impenitentes

20 Ngaa nj̄ gaxi'i Jesús nata' sij xi'í si-gaquin' ni tsínj man ni xuman' daj rian gui'yaj sij nico si sa' nga si-fuerza sij. Nj̄ hué daj ga'mi sij xi'í si nun nanicaj ruhua

ni sí' xi'í si-gaquin' ni sí'.
21 Nj̄ gataj Jesús:

—Niqui njin' ruhua niman án re' huin ín re' ni tsínj man xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Nj̄ nun gui'yā si sa' 'na' rian Yan'anj nga si-fuerzāj xuman' Tiro nga xuman' Sidón rún' gui'yā si sa' xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Sanj̄ sisī hué daj gui'yā, nj̄ hua ganani ruhua ni tsínj man Tiro nga Sidón xi'í si-gaquin' ni sij asij ná. Nj̄ hua gúnun ni sij atsij dachrinj digyán ni sij sisī hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nj̄ hua gara ni sij yaj chra ni sij aj. 22 Sanj̄ atā gúnun ún re' sisī ngaa guisij nagui'yaj Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi, nj̄ guiran' nico ni tsínj man xuman' Corazín nga xuman' Betsaida castigo daj nga si guiran' ni tsínj man xuman' Tiro nga xuman' Sidón.

23 'Nj̄ atā gúnun ún re' huin ín re' ni tsínj man xuman' Capernaum sisī nne nj̄ ruhua á re'. Xi'í daj ani ruhua á re' sisī hua 'ueé nj̄ ruhua xánj án re' rún' hua xata' hua xánj án re', ruhua á re'. Sanj̄ gan'anj án re' da' daqui nj̄ ruhua rian hua rumi', gui'yaj Yan'anj. Daj si sisī nún gui'yā si sa' 'na' rian Yan'anj nga si-fuerzāj xuman' Sodoma daj rún' gui'yā xánj án re', ngaa nj̄ ga gue ngaj xuman' daj aj. 24 Sanj̄ atā gúnun ún re' sisī güi ga'na' nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni

ngüi, nī guiran' ni é re' doj castigo rian si guiran' ni tsínj man xuman' Sodoma. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Venid a mí y descansad

²⁵ Nī ngaa daj, nī gataj Jesús gunun Yan'anj:

—A'mi sa'āj rián re' huín re' chrē nne xata'. Nī nicáj re' sun xata' ngā rian yo'ój nej aj. Nī a'mi sa'āj rián re'. Daj si digyán re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj nun huín achij. Nī garij huī re' nuguan' nan rian ni tsínj ni'i nico ngā ni tsínj chrūn sa' ni nuguan' nej. ²⁶ Daj si hué daj garan' ruhuá re' si gui'yáj re' huín re' chrē aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

²⁷ Ngaa nī gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Nariqui chrē daran' ni rasun riánj anj. Nī a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua da'níj Yan'anj mánj. Sanī urin chrē ni'i man'ānj. Nī a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua man'an chrē nej mánj. Sanī urīnj ni'i chrē si huēj huín da'níj Yan'anj anj. Nī un ngüi garan' ruhuāj digyānj, nī ga'ue digyānj daj hua chrē rian nej.

²⁸ 'Ngaa nī gahua' daran' ni é re' ninaj ata ni rasun ya'í riánj. Nī gui'yā sisi naran ruhua ni é re' aj. ²⁹ Nī guinico' ni é re' man'ānj anj. Nī gahuin chrūn ni é re' ngā nuguan' digyānj rian ni é re' aj. Daj si rún' hua 'ngo xucu hua nī, nī da'nga' daj huāj aj. Nī nitaj si yan'anj ruhuāj mánj. Ngaa nī ga'ue nari' ni

é re' rian naran ruhua ni é re' nej aj. ³⁰ Daj si sé si 'i sisi guinico' ni é re' man'ānj nej mánj. Nī sé si 'i sisi gache ni é re' si-chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

12

Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

¹ Nī ngaa daj nī huaj Jesús dani rian gunun ni sij strigo 'ngo güi naránj ruhua ni sij. Nī gachin xi'nā riqui ni tsínj nico' sij. Ngaa nī gaxi'i ni sij rocoj ni sij ca strigo. Nī xa ni sij. ² Sanī ngaa guini'i ni tsínj fariseo, nī gataj ni sij gunun Jesús:

—Nī'yaj re' si 'yaj ni tsínj nicó' re' aj. Daj si na'uej si-ley Yan'anj sisi da'nga' daj gui'yaj ni sij güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús.

³ Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua gaya ni é re' si gui'yaj xí' David ní'. Daj si 'ngo güi gachin xi'nā riqui ni dugüi' sij. ⁴ Nī gatúj sij chruhua ducúa Yan'anj. Nī xa sij si-chrachrunj Yan'anj. Nī na'uej si-ley Yan'anj sisi xa ni dugüi' sij chrachrúnj daj. Sanī urin ni chrej xa chrachrúnj da aj.

⁵ 'Nī nun gaya ni é re' si-ley Moisés nej mí'. Daj si 'yaj sun ni chrej chruhua sinuhui Yan'anj güi naránj ró' aj. Sanī nitaj gaquin' da'ui ni sij nej mánj. ⁶ Nī atā gunun ni é re' sisi nan niquin' 'ngo tsínj huín achij daj ngā nuhui da aj. ⁷ Nī gataj

si-nuguan' Yan'anj: "Huin ruhuāj sisi gahuin 'i ruhua ni é re' nī'yaj ni é re' ni ngüi. Nī nitaj si huin ruhuāj sisi dagahui' ni é re' xucu riānj mánj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Nī sisi unun ni é re' un sin huin ruhuaj nuguan' nan gata, nī sī guta' chre ni é re' gaquin' ni ngüi nun gui'yaj gaquin' mánj. ⁸ Daj si nicaj sūnj rian ni güi naránj ró' huinj da'nij ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

El hombre de la mano seca

⁹ Ngaa nī gahui Jesús yu'uj daj. Nī gatúj sij chruhua sinuhui ni sí'. ¹⁰ Nī nne 'ngo tsínj hua naço ra'a daj. Ngaa nī nachínj snan'anj ni tsínj fariseo Jesús. Nī gataj ni sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisi ganahuin 'ngo tsínj a'nan', gui'yaj né' güi naránj ruhua né' ní'. —Daj gataj ni sij xi'í si huin ruhua ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'í Jesús.

¹¹ Ngaa nī gataj Jesús:

—Sisi guñij 'ngo dan ni é re' xachij chruhua yu'uj güi naránj ruhua ni ngüi, nī sī gan'anj guñi ni é re' xuj chruhua yu'uj da mí'. ¹² Nī nīn' ruhua ní'yanj 'ngo tsínj daj si ní'yanj 'ngo xachij da aj. Hué dan nī sa' huin sisi gui'yaj sa' né' güi naránj ruhua ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹³ Ngaa nī gataj sij gunun tsínj a'nan' ra'a daj:

—Ducua re' ra'á re' aj. —Daj gataj Jesús.

Nī hué daj gui'yaj sí', nī ganahuin ra'a sí' daj rún' hua anéj ra'a sí'. ¹⁴ Sanj gahui ni tsínj fariseo. Nī daga'mi dugüi' ni sij daj ga'ue dagahui' ni sij Jesús.

El siervo escogido

¹⁵ Sanj ni'i Jesús si ani ruhua ni tsínj daj. Ngaa nī gahui sij. Nī gan'anj sij yu'uj daj. Nī nico' nico ni ngüi gan'anj ni sij. Nī ganahuin daran' ni ngüi a'nan', gui'yaj Jesús. ¹⁶ Nī ga'nin' sij sun sisi sī nuna ni sij un tsínj huin sij rian ni ngüi mánj.

¹⁷ Nī hué daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' garun Isaías asij ná xi'í Yan'anj. Nī gataj sí':

¹⁸ Nan nne tsínj unánj guitsi riānj anj.

Nī hua ganacui man'anj sij nej.

Nī huin sij tsínj 'i ruhuāj.

Nī huin nīa' ruhuāj nga sij nej.

Nī ga'uñj Espiritu Santo ga'na' niman sij nej.

Nī naṭa' sij rian ni ngüi 'na' anéj chrej sisi 'ueé nagui'yaj yyāj nga xi'í si-gaquin' ni sí'.

¹⁹ Nī sī gunun' sij nga ni ngüi mánj.

Nī sī gaguáj sij mánj.

Nī sī gunun ni ngüi si ga'mi nucuaaj sij chruhua chrej mánj.

²⁰ Nī sī gaquin' sij yoo guyu huin ni tsínj guere' ruhua, gui'yaj ni sayun ran' ni sij.

Nī sī duna'aj sij chra can-dil na'ue ganun sa'

yan'an huin ni tsínj
na'ue xacaj sa' si-chrej
Yan'anj.

Hué dan nī guī'yaj gana
nuguan' xanga' ga'mi
tsínj 'yaj sun riānj
ngaa nāgui'yaj yya sij
si-gaquin' ni ngüi.

21 Nī hué daj guī'yaj sij
da gana'uuj daran' ni
ngüi 'nā' anéj chrej si
guī'yaj sa' sij nga si-
xugüi sij.

Daj gataj Yan'anj rian Isaías
asij hua ná.

*La blasfemia contra el
Espíritu Santo*

22 Ngaa nī nicaj ni sij 'ngo
tsínj duri na'ue ga'mi ga'nā'
ni sij rian Jesús. Nī nun
nanē xi'i niman tsínj daj. Nī
ganahuin sij, guī'yaj Jesús.
Ngaa nī ga'ue ga'mi sij. Nī
naxiguin rian sij nej. 23 Nī
gahuin yan'anj ruhua daran'
ni ngüi. Nī nachínj snan'anj
ni sij ni man'an ni dugüi' ni
sij. Nī gataj ni sij:

—Hué sij huin da'nīj tsínj
gu'naj David, ruhua á re' ní'.
—Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

24 Sanj ngaa gunun ni tsínj
fariseo si gataj ni ngüi, nī
gataj ni sij:

—Xi'í si-fuerza man'an
sichre Beelzebú, nī gahuin
nucuaaj Jesús ri sij ni nanē
xi'i niman ni ngüi aj. —Daj
gataj ni sij xi'í Jesús.

25 Nī ni'i Jesús si ani ruhua
ni tsínj fariseo daj. Ngaa nī
gataj sij:

—Sisj unun' ni dugüi' 'ngo
ducuasun, nī guere' xuman'
daj guī'yaj ni man'an sij

mán sij. Nī sisj unun' ni
dugüi' ni tsínj man' ngo xu-
man', ngaa nī guere' xánj
ni sij, guī'yaj sij. Nī hué
daj gahuin ngaa unun' 'ngo
tsínj daj nga ni dugüi' sij
mán ducua' sij. 26 Nī hué daj
huin sisj guiri sichre Satanás
man'an sichre Satanás ni-
man ni ngüi, nī huin ruhuaj
gata sisj hué guē Satanás
unun' nga Satanás. Nī si
ga'ue gunucuaaj rian nicaj
sun sichre da mánj. 27 Nī
sisj rij sichre niman ni ngüi
nga si-fuerza Beelzebú, ngaa
nī un tsínj riqui sisj guiri
ni tsínj nico' ni é re' sichre
niman ni ngüi, ruhua á re'
únj. Hué dan nī digyán ni sí'
sisj nitaj si hua nica ruhua ni
é re' mánj. 28 Sanj sisj hua
yya rij sichre niman ni ngüi,
'yaj Espíritu Santo, ngaa nī
huin ruhuaj gata sisj ga'nā'
guisij si guinicaj sun Yan'anj
scanij ni é re' aj.

29 'Si ga'ue gatu 'ngo tsínj
tū chruhua ducua' 'ngo tsínj
nucuaaj, guī'yaj tū sij si'yaj sí'
mánj. Sanj hua sini numi
tsínj daj tsínj si'yaj, ngaa nī
ga'ue guī'yaj tū sij si'yaj sí'.

30 'Ni tsínj nitaj si nicaj
dugüi' ngāj, nī unun' ni
sij ngāj. Ni tsínj nitaj si
naran' strigo ngāj, nī re'ej
ni sij strigo. Nī 'yaj ni sij
sisj na'ue guinico' ni ngüi
man'ānj. 31 Hué dan nī atā
gunun ni é re' sisj ga'ue
guinicaj Yan'anj niman nico
xi'í daran' gaquin' 'yaj ni
ngüi nga daran' nuguan' quij
a'mi ni sij. Sanj daran' ni

ngüi a'mi quij xi'í Espiritu Santo, ni si ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ni sij mánj. ³² Ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni ngüi a'mi quij rian da'nij ni ngüi huin man'anj. Sanj si ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni ngüi a'mi quij xi'í Espiritu Santo mánj. Ni xungüi nan nga xungüi ga'na', ni si guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ni sij mánj.

³³ 'Sisj sa' 'ngo chrun daj, gui'yaj á re', ni gayu chruj sa' chraj. Sanj sisj xi'i 'ngo chrun daj, gui'yaj á re', ni si gayu chruj sa' chraj nej mánj. Daj si ni'i né' sisj digyán chruj daj daj hua chrun ayu chruj daj. ³⁴ Da'nij xucúaj huin a ni é re'. Daj ga'ue ga'mi ni é re' nuguan' sa' ni man'an ni é re' huin quij únj. Daj si du'ua ni ngüi a'mi nga nuguan' nun chruhua niman ni sij. ³⁵ Nga tsínj sa', ni a'mi sij ni nuguan' sa'. Daj si hua sa' niman sij. Ni tsínj quij hua, ni a'mi sij ni nuguan' quij. Daj si quij hua niman sij aj. ³⁶ Ni atá gunun a ni é re' sisj daran' ni é re' naga'ui' cuenta nga daran' ni nuguan' nitaj si ní'yanj rian Yan'anj güi nagi'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi. ³⁷ Ni gataj Yan'anj sisj sa' ni é re' asj da'ui ni é re' gaquin' xi'í ni nuguan' ga'mi ni é re' guimán ni é re' xungüi nan. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La generación perversa demanda señal

³⁸ Hué dan ni gataj go'ngo ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—Huin ruhua únj guini'i únj gui'yaj re' 'ngo si sa' nga si-fuerzá re'. —Daj gataj ni sij.

³⁹ Ngaa ni gataj Jesús:

—Huin ruhua ni tsínj xi'i guini'i ni sij sisj gui'yá 'ngo si sa' nga si-fuerzáj aj. Daj si duna ni sij Yan'anj. Sanj si gui'yá 'ngo si sa' nga si-fuerzáj guini'i ni sij mánj. Urin si guiran' tsínj gu'naj Jonás huin si guini'i ni sij. Ni huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná. ⁴⁰ Ni daj rún' gunun Jonás hua'nij güi hua'nij yan' riqui xucúaj xxi, ni da'nga' daj gui'nij da'nij ni ngüi hua'nij güi hua'nij yan' riqui yo'ój. ⁴¹ Ni güi ganahuij xungüi ngaa nagi'yaj Yan'anj xi'í si-gaquin' ni ngüi, ni ganiquin' ni tsínj guimán xuman' Nínive nga ni tsínj man acuan'. Ni gataj ni tsínj daj sisj da'ui ni tsínj man acuan' gaquin'. Daj si ganani ruhua ni tsínj guimán Nínive daj xi'í si-gaquin' ni sij ngaa gunun ni sij si nata' Jonás si-nuguan' Yan'anj gunun ni sij. Ni yu'uj nan niquin' 'ngo tsínj huin achij daj nga Jonás. ⁴² Ni ngaa gúisij güi gui'yaj yya Yan'anj nga ni gaquin', ni ganiquin' reina 'na' ne' Sur gataj ún' sisj da'ui ni ngüi man yyaj gaquin'. Ni gahuin ni sij castigo nej. Daj si ga'na' ún'

da' xi'í n̄in' xungüi gunun ún' si-nuguan' tsínj gu'naj Salomón. N̄i chr̄un sí' si-nuguan' Yan'anj anj. San̄i huin achij man'ānj daj nga Salomón rian ni é re'.

El espíritu inmundo que vuelve

⁴³ N̄i ngaa gahui 'ngo nane xi'i niman 'ngo tsínj daj, n̄i chéj nane xi'i daj 'ngo yu'uj hua n̄aco nano' nane daj n̄i a n̄aran ruhuaj. San̄i nun nari' nane daj rian n̄aran ruhuaj. ⁴⁴ Ngaa n̄i: "N̄anicaj ruhua' yūnj ducuāj rian gahui", ataj nane daj. N̄i ngaa nanicaj nane daj, n̄i nari' nane 'ngo hue' hua ní'nij. N̄i hua naca' nej. N̄i nagui'yaj s̄a' nej hue' daj. N̄i da'nga' daj rún' huin hue' daj hué daj huin niman tsínj daj. ⁴⁵ Ngaa n̄i gan'anj nane daj n̄ano'-ó' ango ichij nane quij hua daj nga man'an nane. N̄i daran' ni nane daj ganatu nuguan'an niman tsínj daj ruhua' yún. N̄i guiran' sij nico sayun daj nga si guiran' sij asij sini yan. N̄i hué daj gahuin nga ni ngüi quij mán yyaj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ N̄i ngaa hua gue a'mi Jesús rian ni ngüi, n̄i niquin' nni sij nga ni jnánj sij ne' chrej xe' hue' daj. N̄i gataj ni sij sisi huin ruhua ni sij ga'mi ni sij nga sí'. ⁴⁷ N̄i ganata' 'ngo tsínj daj rian Jesús:

—Nní re' nga ni jnánj re' ana'uij niquin' ne' chrej xe' huin ruhua anin' sij ga'mi anin' sij nga re'. —Daj gataj sí' rian Jesús.

⁴⁸ San̄i gataj Jesús gunun tsínj daj.

—N̄i un ngüi x̄ana huin nn̄i rian man'ānj, ruhuá re' únj. N̄i un tsínj huin jnān rian man'ānj, ruhuá re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁹ Ngaa n̄i digyán sij ra'a sij ne' mán ni tsínj nico' sij, n̄i gataj sij:

—Hué nn̄i nga ni jnān huin ni tsínj man nan. ⁵⁰ Daj si un tsínj dagahuin si aran' ruhua chr̄e nne xata', n̄i hué ni sij huin jnān nga xica'uī nej, nn̄i nej aj. —Daj gataj Jesús.

13

Parábola del sembrador

¹ Ngaa n̄i güi daj n̄i gahui Jesús hue' daj gan'anj gane sij du'ua laguna x̄achij. ² N̄i ganahuin yu' nico ni ngüi rian sij. Ngaa n̄i gatúj sij chruhua 'ngo rio chéj rian nnee gan'anj gane sij. N̄i niquin' daran' ni ngüi ni'yaj ni sij du'ua laguna daj. ³ N̄i nani sij ga'i cuento digyán sij rian ni ngüi. N̄i gataj sij:

—Gahui 'ngo tsínj gan'anj dagaman' çan. ⁴ N̄i ngaa dagaman' sij, n̄i guinij doj çan daj chruhua chrej aj. N̄i ga'na' gue xataj, n̄i xa xú' çan daj. ⁵ N̄i guinij doj çan rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój nun. N̄i chira' yoo çan daj. Daj si nitaj si hua nico

yo'ój rian yej daj. ⁶ Sanj̄ ngaa gahui güi gurununj, n̄i gaca coj daj, gui'yaj nnán. Daj si nitaj ya'a siu. N̄i ganaco rá'yanj coj daj. ⁷ N̄i gayu doj çan scanij tanj. N̄i gachrij yoo tanj. Hué dan n̄i ganē coj daj, gui'yaj tanj. ⁸ N̄i gayu doj çan ango yo'ój sa'. N̄i gayu sa' çan. N̄i 'ngo coj gahui 'ngo ciento çan. N̄i ango coj gahui hua'nij xia çan. N̄i ángo coj gahui co chi' çan daj.

⁹ 'Sis̄i nun chraquíj re', n̄i gūnun re' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Propósito de las parábolas

¹⁰ Hué dan n̄i gahuin nichrun' ni tsínj nico' Jesús rian sí'. N̄i nachínj snan'anj ni sij sí'. N̄i gataj ni sij:

—N̄i un sin huin n̄i naní re' cuento digyán re' rian ni ngüi únj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Rian ni é re' riqui Yan'anj sis̄i guini'i ni é re' daj hua ni nuguan' huj rian nicaj sun Yan'anj. Sanj̄ nun digyán Yan'anj nuguan' daj rian ango ni sij. ¹² Daj si tsínj unun, n̄i ga'ui' nico Yan'anj rian sí'. N̄i guini'i nico sí'. Sanj̄ tsínj nitaj si unun, n̄i ga'ne Yan'anj doj si unun sí'. ¹³ Xi'í daj n̄i nanj̄ 'ngo cuento digyánj rian ni ngüi. Ngaa n̄i guini'yaj ni sij. Sanj̄ nun guini'i ni sij. N̄i gūnun ni sij. Sanj̄ na'ue xacaj ni sij cuenta. ¹⁴ N̄i hué daj gahuin yya si ga'mi tsínj

gu'naj Isaías tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj asij ná, 'yaj ni sij. Daj si gataj sí':

Gūnun chraquíj ni é re'. Sanj̄ s̄i gara da'nga' ruhua ni é re' mánj.

Guini'yaj ni é re'. Sanj̄ s̄i guini'i ni é re' mánj.

¹⁵ Daj si ts̄i niman ni ngüi nan.

N̄i hua ránj chraquíj ni sij.

N̄i adin rian ni sij nej.

Ngaa n̄i s̄i ga'ue guixiguin, gui'yaj ni sij mánj.

N̄i s̄i ga'ue gūnun ni sij nej mánj.

N̄i s̄i ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij mánj.

N̄i s̄i ga'ue nanicaj ni sij ga'na' ni sij riánj sis̄i ganahuin ni sij, gui'ya mánj.

Hué daj gataj Yan'anj ga'mi Isaías asij ná.

¹⁶ 'Sanj̄ hua xi'í si gahuin niá' ruhua ni é re'. Daj si ni'i rian ni é re'. N̄i unun chraquíj ni é re' nej. ¹⁷ N̄i xanga' atā gūnun ni é re' sis̄i asij ná, n̄i n̄in' ruhua gahuin ruhua nico ni tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj nga nico ni tsínj hua sa' niman guini'i ni sij daj rún' ni'i ni é re'. Sanj̄ nun guini'i ni sij mánj. N̄i gahuin ruhua ni sij gūnun ni sij si unun ni é re' saj. Sanj̄ s̄i gunun ni sij mánj.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹⁸ Ngaa n̄i gūnun ni é re' un sin huin ruhua cuento daj gata. ¹⁹ Ngaa na'ue gara da'nga' sa' ruhua 'ngo tsínj daj gunun sij nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj, n̄i 'na'

sichre. Nĭ ganaxun sichre nuguan' sa' gunun sij. Nĭ daj rún' huin çan guinij du'ua chrej, nĭ da'nga' daj huin tsínj daj. ²⁰ Nĭ daj rún' huin çan guinij scanij yo'ój yej, nĭ hué daj huin tsínj gunun si-nuguan' Yan'anj. Nĭ 'ngo hora nahuin ra'a sij nuguan' daj. Nĭ gahuin niã' ruhua sij. ²¹ Sanĭ 'yaj sij rún' 'yaj 'ngo coj nitaj nico ya'a siu. Nĭ ngaa ga'na' 'ngo sayun chran' yun'unj ango ni tsínj xi'í si-nuguan' Yan'anj, ngaa nĭ jna sij sichrej Yan'anj. ²² Nĭ çan guinij scanij tanj daj, nĭ da'nga' daj huin ango tsínj unun nuguan' sa'. Sanĭ huin ruhua sij guiri' sij rasun man ruhua xungüi nan. Nĭ digya' yun'unj san'anj sij si nahuij ruhua sij gahuin xuru'ue sij. Nĭ guere' nuguan' sa' man chruhua niman sij. Nĭ nitaj si 'yaj sa' sij ga' manj. ²³ Nĭ çan guinij rian yo'ój sa', nĭ da'nga' daj huin ango tsínj unun nuguan' sa'. Nĭ raj da'nga' ruhua sij nuguan' daj. Nĭ 'yaj sa' sij. Nĭ 'yaj 'ngo tsínj daj daj rún' 'yaj 'ngo coj ngaa ayu 'ngo ciento çan. Hué daj 'yaj ni tsínj unun sa' si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Parábola del trigo y la cizaña

²⁴ Hué dan nĭ nani Jesús ango cuento digyán sij rian ni sí'. Nĭ gataj sij:

—Rún' huin 'ngo tsínj dagaman' çan sa' rian do'ój

sij, da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. ²⁵ Sanĭ ngaa atoj daran' ni sij, nĭ guisíj 'ngo tsínj unun' nga tsínj daj dagaman' sí' çan xi'i riqui yo'ój daj, nĭ gan'anj sí'. ²⁶ Nĭ ngaa gachij strigo, nĭ gani ca chraj. Nĭ hué daj gurugüi' ango coj nitaj si hua sa' scanij strigo daj. ²⁷ Hué dan nĭ gan'anj gataj ni tsínj 'yaj sun rian tsínj do'oj. Nĭ gataj ni sij: “Señor, sisi hua sa' dagamán' re' rian do'ój re', nĭ nĭ a 'na' coj xi'i nan únj.” Daj gataj ni sij. ²⁸ Ngaa nĭ: “Gui'yaj 'ngo tsínj unun' ngāj”, ataj tsínj do'oj gunun ni sij. Ngaa nĭ nachínj snan'anj ni tsínj 'yaj sun rian sí': “Ruhúa re' sisi gan'anj únj gorocoj únj coj xi'i daj ní’”, ataj ni sí'. ²⁹ Sanĭ gataj tsínj do'oj daj: “Si ga'ue gorocoj a ni é re' coj xi'i daj nun sa' nun hué daj gorocoj a ni é re' strigo nej. ³⁰ Sanĭ sa' huin sisi duna acuan' án re' si da gachij nuguan'anj, ngaa nĭ ga'nĭ ni tsínj 'yaj sun gan'anj naran' sini ni sij coj xi'i daj. Ngaa nĭ numi ni sij rumi coj daj ga'nij ni sij rian yan'an gaca-á'. Asíj nĭ nara sa' ni sij strigo chruhua si-gurūj nanj”, ataj tsínj do'oj rian ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Parábola de la semilla de mostaza

³¹ Nĭ hué daj ganani Jesús ango cuento rian ni sij. Nĭ gataj sij:

—Daj rún' hua çan cuej nasa ngaa dagaman' 'ngo

tsínj daj rian do'ój sij, nì da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'anj xata'. ³² Nì hué çan daj huin çan le nne nga ango ni çan. Sanì ngaa gächì, nì gahuin xacanj daj nga ango ni coj. Nì daj rún' huin chrun mán rian yo'ój huin-ín'. Nì 'nà' ni xataj 'yaj xú' si-gaca' xú' chrà coj daj. —Daj gataj Jesús.

Parábola de la levadura

³³ Nì hué daj nani Jesús ango cuento. Nì gataj sij:

—Daj rún' hua levadura, nì hué daj hua rian nicaj sun Yan'anj xata'. Nì jnachej huì 'ngò yun'unj xana daj levadura scanij hua'nij riò nun chru harina sisi nahuin nico quinj gui'yaj levadura daj. —Daj gataj Jesús digyán sij daj gaxa'ni si-nuguan' sij chruhua xungüi nan.

El uso que Jesús hace de las parábolas

³⁴ Nì xi'í cuento ga'mi Jesús daran' ni nuguan' nan rian ni ngüi. Nì maan ninanj cuento nani Jesús rian ni ngüi. ³⁵ Nì hué nãanj ga'mi Jesús sisi gahuin yya daj rún' gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì gataj sí': Nãnj cuento rian ni ngüi.

Nì digyãnj nuguan' guixij huì Yan'anj asij ngaa gaxi'i xungüi nan.

Daj gataj tsínj daj.

Jesús explica la parábola de la cizaña

³⁶ Ngaa nì gana'níj Jesús nan' ni ngüi. Nì gatúj sij chruhua hue'. Nì gahuin

nìchrun' ni tsínj nico' sij. Nì gataj ni sí' rian sij:

—Digyán re' rian ni únj xi'í cuento coj xì'i xira' riqui yo'ój daj gùnun únj anj. —Daj gataj ni sij.

³⁷ Ngaa nì gataj Jesús:

—Tsínj dagaman' çan sa' daj, nì hué sij huin da'níj ni ngüi huin man'ãnj anj. ³⁸ Nì yo'ój daj huin xungüi. Nì çan sa' daj huin ni ngüi gane rian nicaj sun Yan'anj. Nì çan xì'i daj huin ni ngüi nicaj dugüi' nga sichre. ³⁹ Nì tsínj unun' nga tsínj do'oj daj hué sij huin sichre dagaman' çan xì'i daj rian yo'ój. Nì daj rún' gui'yaj ni sij ngaa ganaran' ni sij, nì da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüi nan. Nì ni tsínj ganaran' daj huin ni ángel. ⁴⁰ Nì daj rún' gahuin ngaa ganaran' ni sij coj xì'i daj ga'níj ni sij rian yan'ãn gaca-á', nì da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüi. ⁴¹ Huëj huin da'níj ni ngüi aj. Nì ga'ní ni ángel gan'anj nãran' daran' ni tsínj digyán nuguan' quij rian ni ngüi nico' man'ãnj. Nì da'nga' daj gui'yaj ni ángel nga daran' ni tsínj gui'yaj gaquin'. Nì guiri ni ángel daran' ni sij ne' chrej xe' rian nicaj sünj anj. ⁴² Ngaa nì ga'nij ni ángel ni tsínj xì'i daj rian gurúj yan'ãn rian gùnun ni sij gaco ni sij aj. Nì da xaruj yan' ni sij nej. ⁴³ Ngaa nì ni tsínj hua sa', nì guixiguin ni sij daj rún' xiguin güi gane ni sij rian nicaj sun chrej ni sij.

'Hué dan n̄i s̄is̄i n̄un chraqūij re', n̄i ḡunun re' nej aj.

El tesoro escondido

44 'Ni daj rún' hua 'ngo rasun sa' n̄in' ruhua ngaa garij hūi ni ngǖi riqui yo'ój daj hua rian nicaj sun Yan'an̄j anj. N̄i ganari' 'ngo ts̄in̄j rasun sa' daj. N̄i gahuin n̄ia' ruhua sij ganari' sij rasun sa' daj. N̄i nanicaj sij gar̄ij hūi sij yu'uj daj. N̄i gan'an̄j sij ḡudu'uej sij daran' ni rasun man rian sij. N̄i guiránj sij yo'ój daj.

La perla de gran precio

45 'Ni daj rún' hua 'ngo ts̄in̄j du'uej rasun, n̄i da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'an̄j. Daj si nana'ui' ts̄in̄j daj 'ngo yej sa' huin perla. 46 N̄i ngaa nari' sij 'ngo yej perla du'ue n̄in' ruhua daj, ngaa n̄i gan'an̄j sij gudu'uej sij daran' ni rasun man rian sij. N̄i guiránj sij yej perla daj.

La red

47 'Ni daj rún' hua 'ngo nnánj ga'n̄ij ni sij chruhua nnee ngaa da'a ni sij daran' rian xucuj, n̄i da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'an̄j. 48 N̄i ngaa gara nnánj daj, n̄i guiri ni sij du'ua nnee. N̄i gan'an̄j gane ni sij, n̄i ganacui ni sij xucuj hua sa'. N̄i gara ni sij chruhua xuguti. N̄i xucuj nitaj si hua sa' guere' ni sij. 49 N̄i da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungǖi. Daj si guiri n̄ini ni ángel ni ngǖi x̄i'i scanij ni

ngǖi hua sa'. 50 N̄i ga'n̄ij ni ángel ni ngǖi x̄i'i daj rian guruj yan'an̄ rian ḡunun ni sij ḡaco ni sij. N̄i da xaruj yan' ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni ts̄in̄j nico' sij.

Tesoros nuevos y viejos

51 Ngaa n̄i nachínj snan'an̄j Jesús ni sij. N̄i gataj sij:

—Gunun ni é re' daran' ni nuguan' nan ga'm̄i ní'. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj ni sij:

—Gunun ni únj, Señor. —Gataj ni sij.

52 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i ngaa digui'yun 'ngo ts̄in̄j digyán si-ley Yan'an̄j daj hua rian nicaj sun Yan'an̄j, n̄i 'yaj sij daj rún' 'yaj 'ngo ts̄in̄j d̄ucua. N̄i rian hua nara sa' sij si'yaj sij, n̄i ga'ue guiri sij ni rasun naca, asi ni rasun guimán asij ná. —Daj gataj Jesús.

Jesús en Nazaret

53 N̄i ngaa ganahuij ganani Jesús ni cuento digyán sij rian ni ngǖi, ngaa n̄i gahūi sij yu'uj daj. 54 N̄i nan' sij xánj sij. N̄i digyán sij chruhua si-nuhui ni ts̄in̄j israelita. Ngaa n̄i gan'an̄j ruhua ni ts̄in̄j daj. N̄i gataj ni sij:

—N̄i a gahuin chrun ts̄in̄j daj daran' nuguan' a'mi sij únj. N̄i daj ga'ue gui'yaj sij si sa' 'na' rian Yan'an̄j únj. 55 Sé da'n̄ij ts̄in̄j acoj chrun huin sij, n̄i huin du'ua sij daj ní'. N̄i hué nni sij huin María nej aj. N̄i hué ni jnánj

sij huin Jacobo nga José nej, Simón nej, Judas nej aj. ⁵⁶ Nĩ nne ni xica'uij sij scanij né' aj. Nĩ a ga'na' ni nuguan' daj gahuin chrũn sij, nĩ huin du'ua sij daj nej únj. —Daj gataj ni tsínj daj xi'í Jesús.

⁵⁷ Xi'í daj nĩ gahuin naco ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'. Sanĩ gataj Jesús gunun ni sij:

—Nun yan'anj ni ngüi ni'yaj ni sij 'ngõ tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj un yu'uj huaj sí'. Sanĩ ngaa nasij sí' xánj sí' rian man ni dugüi' sí', nĩ nitaj si a'mi sa' ni dugüi' sí' ni'yaj ni sij sí' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵⁸ Nĩ nitaj si gui'yaj Jesús nico si sa' ngã si-fuerza sij yu'uj daj. Daj si nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'.

14

Muerte de Juan el Bautista

¹ Nĩ ngaa daj gunun gobernador gu'naj Herodes xi'í nuguan' ga'mi ni ngüi xi'í Jesús. ² Ngaa nĩ gataj sij gunun ni tsínj 'yaj sun rian sij:

—Hué sij huin Juan tsínj duguata' nnee ganá'nij sij scanij ni níman ganahuin sij Jesús aj. Xi'í daj nĩ nucua'j sij 'yaj sij si sa' ngã si-fuerza sij, ruhuāj aj.

³ Daj si hua ga'nin' Herodes sun sisĩ guida'a ni sij man'an Juan gunumi ni sij cadena, nĩ garĩ ni sij ducuaga' sí'. Da'nga' daj gui'yaj Herodes si hua xacaj

sij Herodías huin unj nica jnánj sij Felipe. ⁴ Nĩ hua gataj Juan gunun Herodes sisĩ sĩ ga'ue xacaj sij xaco' sij gahuin nica sij mánj. ⁵ Nĩ huin ruhua Herodes dagahui' sij Juan. Sanĩ xu'ui' sij rian ni ngüi' aj. Daj si daran' ni ngüi' gani ruhua sisĩ Juan huin 'ngõ tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj.

⁶ Sanĩ ngaa gahuin gui'yanj ganasij yo' ga'nga Herodes, nĩ gahuin gui'yanj, gui'yaj sij. Nĩ guiran'anj da'nĩ xana Herodías rian daran' ni tsínj man nga Herodes. Nĩ garan' ruhua Herodes ni'yaj sij ún'. ⁷ Nĩ guta' nica yya sij rian ún' sisĩ un rasun garan' ruhua ún' gachinj ún' rian sij, nĩ ga'ui' sij rian ún'. ⁸ Nĩ hua ga'ui' nni ún' 'ngõ chrej daj ga'mi ún' rian sij. Ngaa nĩ gataj ún' gunun Herodes:

—Ruhuāj sisĩ rĩqui re' 'ngõ go'o nun chra Juan tsínj duguata' nnee riānj. —Daj gataj ún' gunun Herodes, gui'yaj nni ún'.

⁹ Ngaa nĩ ducu nani ruhua rey Herodes. Sanĩ rian hua guta' nica yya sij rian yun'unj xana daj ngaa mán ni tsínj ngã sij rian mesa, nĩ ga'nin' sij sun sisĩ ga'ui' ni sij chra Juan rian ún'. ¹⁰ Nĩ ga'nij sij tsínj gan'anj ga'nij chra Juan chruhua ducuaga'. ¹¹ Asij nĩ nicaj sí' 'ngõ go'o nun chra Juan ga'na' sí' ga'ui' sí' rian yun'unj xana da aj. Nĩ naga'ui' ún' ra'a nni ún'.

¹² Ngaa n̄i ga'na' ni tsínj nico' Juan. N̄i nicaj ni sij níman daj gan'anj gachin' ni sij. N̄i da' s̄ij daj gan'anj ni sij nata' ni sij rian Jesús.

Alimentación de los cinco mil

¹³ N̄i ngaa gunun Jesús nuguan' daj, n̄i gatúj sij chruhua 'ngō riō chéj rian nnee. N̄i gahui sij yu'uj daj gan'anj sij 'ngō yu'uj hua n̄ini huin quij qui'yanj naço. N̄i ngaa gunun ni ngüi si gan'anj Jesús, n̄i gahui ni sij xánj ni sij. N̄i guinico' ni sij gachéj dācoj ni sij. ¹⁴ N̄i ngaa nanij Jesús chruhua riō daj, n̄i guini'i sij mán nico ni ngüi aj. N̄i gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. N̄i ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj sij. ¹⁵ N̄i ngaa guini, n̄i ga'na' ni tsínj nico' Jesús. N̄i gataj ni sij gunun sí':

—Yu'uj nan hua ní'nij nitaj ni ngüi mán mánj. N̄i guis̄ij gahuin di'n̄i. Ngaa n̄i gāna'n̄ij re' ni ngüi gān'anj ni sí' ni xuman' daj sis̄ij gujran ni sí' si xā ni sí'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

¹⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nitaj xi'í si gān'anj ni sij. Ga'ui' ni é re' si xā ni sij nanánj. —Daj gataj Jesús.

¹⁷ Ngaa n̄i:

—Maan si nicaj únj un'un' chrachrúnj ngā hujj guē xucuj. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Ngaa n̄i:

—N̄icaj ni é re' ga'na' ni é re' nan anj. —Gataj Jesús.

¹⁹ Hué dan n̄i ga'nin' Jesús sun sis̄ij gān'anj gāne ni ngüi

rian chin'. Ngaa n̄i guida'a sij un'un' chrachrúnj daj ngā hujj xucuj. N̄i ni'yaj sij xata'. N̄i naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa n̄i gura' da'aj sij ni chrachrúnj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij. N̄i naga'ui' ni sij ra'a ni ngüi daj. ²⁰ N̄i xa daran' ni sij. N̄i gara ran riqui ni sij. Ngaa n̄i ganacaj ni sij si xitin' gunáj nara ni sij chruhua xuhuij xuguti. ²¹ N̄i guis̄ij 'ngō si un'un' mí ni tsínj xa daj. N̄i nini huin ni yun'unj xāna ngā ni tsin'.

Jesús anda sobre el mar

²² Hué dan n̄i gui'yaj Jesús sis̄ij gatu ni tsínj nico' sij chruhua riō chéj rian nnee gachin sini ni sij anéj chrej du'ua laguna xachij daj. N̄i guna sí'. N̄i gāna'n̄ij sí' ni ngüi nān' ni sij xánj sij. ²³ N̄i ngaa guis̄ij na'n̄ij sí' nān' ni sij, ngaa n̄i gahui urin sí' chra 'ngō quij. N̄i gan'anj sí' gachinj jni'yaj sí' rian Yan'anj. N̄i ngaa guini, n̄i nne urin Jesús yu'uj daj.

²⁴ N̄i huaj guis̄ij riō daj da dani laguna xachij. N̄i naxuman nnee, n̄i xitinj riō daj, gui'yaj nnee. Daj si ahui nanē. N̄i a'uij rian ni sij. ²⁵ N̄i ngaa ruhua guerenga', n̄i gan'anj Jesús gachéj sij rian nnee huaj sij nari' dugüi' sij ngā ni tsínj daj. ²⁶ N̄i ngaa guini'i ni tsínj nico' sij chéj sij huaj sij rian nnee, n̄i guxu'ui' n̄in' ruhua ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hué 'ngō sta'naj huin.
—Daj gataj ni sij guini'i ni sij Jesús.

Ni gaguáj ni sij si guxu'ui' sij.

²⁷ Sani hora ga'mi Jesús rian ni sij. Ni gataj sij:

—Ga nucuaj niman ni é re' aj. Yūnj huin nánj. Si guxu'ui' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁸ Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Señor, sisi hué man'án re' 'na', asij ni ga'nij re' gan'án gachē rian nnee. Ngaa ni guisī rian niquín' re'. —Daj gataj Pedro.

²⁹ Ngaa ni:

—Gahua' re'. —Gataj Jesús.

Ngaa ni ganani Pedro chruhua riō daj. Ni gachéj sij rian nnee sisi gan'anj sij rian niquin' Jesús. ³⁰ Sani ngaa guini'i sij sisi ahui nin' ruhua nane, ni guxu'ui' sij si gan'anj sij. Ni nanaj huaj naga' sij chruhua nnee. Ngaa ni gaguáj sij. Ni gataj sij:

—Señor, nācaj re' man'ānj anj. —Daj gataj Pedro.

³¹ Ngaa ni 'ngō hora guida'a Jesús ra'a Pedro. Ni gataj sij gunun sí':

—Tsínj na'ue guxuman sa' ruhua ni'yaj man'ānj huín re' aj. Ni un sin huin ni gahuin huj nimán re' únj. —Daj gataj Jesús rian sí'.

³² Ni ngaa gahui nungüej sij chruhua riō, ni ganiquín' nane. ³³ Ngaa ni ga'na' ni tsínj man chruhua riō daj.

Ni ganiquín' ráj dācoj ni sij rian Jesús. Ni gataj ni sij:

—Xanga' ni hué re' huin da'núj Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij rian Jesús.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ Ni ngaa guisij ni sij anéj du'ua laguna xachij daj, ni guxuman ni sij 'ngō yu'uj gu'naj Genesaret. ³⁵ Ni ngaa ganani'i ni tsínj man yu'uj daj Jesús, ni ga'núj ni sij nuguan' ganicaj 'ngō gue yu'uj daj. Hué dan ni nicaj ni sij daran' ni ngüi a'nan' ga'na' ni sij rian Jesús. ³⁶ Ni gachínj jni'yaj ni sij sisi ga'uej sí', ni ganun ni sij hué du'ua si-gan' sí'. Ni ganahuin daran' ni ngüi ganun si-gan' sí'.

15

Lo que contamina al hombre

¹ Hué dan ni ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley nne xuman' Jerusalén, ni ga'na' ni sij rian Jesús. Ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

² —Ni un sin huin ni na'ue dagahuin ni tsínj nico' rucu re' si-ducuanj ni xi únj únj. Daj si nun nanía' ni sij ngaa xa ni sij chra. —Daj gataj ni sí'.

³ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni un sin ni nun dagahuin ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né' únj. Ni da'nga' daj 'yaj ni é re' xi'í si dagahuin ni é re' nga si-ducuanj man'an ni é

re'. ⁴ Daj si gataj Yan'anj: "Gūnūn yan'ánj re' chré re' nga nni re'. Nī ūn tsínj a'mi quij rian chrej sij nga nni sij, nī gāhui' sij nánj." Da'nga' daj ga'nin' Yan'anj sun rian né'. ⁵ Sanj ataj ni é re' sisi gā'ue gataj 'ngo tsínj daj gunun chrej sij nga nni sij: "Huin ruhuāj rīquij san'anj nan rian nūngüej é re', sanj san'anj nicā nan huin ofrenda güenda Yan'anj anj." Hué daj ataj ni é re'. Hué dan nī ūn tsínj gataj nuguan' nan, nī na'uej ruhua sij chrācuij sij chrej sij nga nni sij. ⁶ Nī xi'í si-ducuanj ni é re', nī 'yaj yun ni é re' si-nuguan' Yan'anj anj.

⁷ Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Hua yya xānga' si-nuguan' xi né' Isaías ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj xi'í ni é re'. Daj si gataj sij:

⁸ Nun yan'anj ni ngüi nan nga du'ua ni sij yūnj anj.

Sanj nini huin niman ni sij nánj.

⁹ Nitaj si ní'yanj si nico' ni sij yūnj mánj.

Daj si nuguan' digyán ni sij huin nuguan' a'nin' ni tsínj sun anj.

Nī sé si digyán ni sij si-nuguan'ánj mánj.

Hué daj gataj Yan'anj garun Isaías asij ná. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley.

¹⁰ Hué dan nī gaquínj Jesús ga'na' ni ngüi rian sij. Nī gataj sij:

—Gūnūn ni é re'. Nī gara da'nga' ruhua ni é re' nej aj. ¹¹ Nitaj si gāhuin quij chruhua niman 'ngo tsínj daj, 'yaj rasun atuj du'ua sij mánj. Sanj gāhuin quij chruhua niman sij, 'yaj nuguan' ahui du'ua sij. —Daj gataj Jesús.

¹² Ngaa nī gāhuin nīchrun' ni tsínj nico' Jesús rian sij. Nī ganachínj snan'anj ni sí' man'an Jesús. Nī gataj ni sí': —Ni'í re' sisi nun garan' ruhua ni tsínj fariseo nuguan' ga'mí re' daj ní'. —Daj gataj ni sí' gachínj snan'anj ni sí' Jesús.

¹³ Ngaa nī gataj Jesús:

—Gorocoj chré daran' coj nun gunun chré nne xata'. Nī daj rún' hua ni coj nitaj si ní'yanj daj da'nga' daj hua ni tsínj daj. ¹⁴ Ga'nin' ruhua á re' nga ni sij. Daj si tsínj duri huin ni sij. Nī huin ni sij ni tsínj da'a ra'a ango ni tsínj duri. Nī sisi da'a 'ngo tsínj duri ra'a tsínj duri nga sij huaj nūngüej sij, nī guñij nūngüej sij chruhua yu'uj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa nī gataj Pedro gunun Jesús:

—Gataj re' ūn sin huin ruhua nuguan' daj gata, nī gunun únj. —Daj gataj Pedro.

¹⁶ Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua guē na'ue gara da'nga' ruhua á re' ní'. ¹⁷ Ni'í sa' ni é re' sisi daran' rasun atuj chruhua du'ua 'ngo tsínj daj, nī achin-ín' rīqui sij. Hué dan nī ahui-í' rī'í sij. ¹⁸ Sanj ni nuguan' ahui

du'ua 'ngo tsínj daj, n̄i 'n̄a' ni nuguan' daj niman sij. Ngaa n̄i gahuin quij chruhua niman tsínj daj, 'yaj nuguan' quij ahui chruhua niman sij. ¹⁹ Daj si nan huin nuguan' quij ahui chruhua niman ni ngüi: Ani quij ruhua ni sij. N̄i dagahui' ni sij níman nej. N̄i a'mi ni sij nḡa nic̄a ango ni ngüi nej. N̄i 'yaj squira' ni sij nḡa ango ngüi nej. N̄i 'yaj t̄u ni sij nej. N̄i uta' chre ni sij gaquin' ni dugüi' ni sij. N̄i a'mi quij ni sij xi'í ni dugüi' ni sij. ²⁰ N̄i hué ni nuguan' quij nan 'yaj sisi gahuin quij niman 'ngo tsínj daj. San̄i sé si x̄anga' sisi gahuin quij niman sij 'yaj si nitaj si nanīa' sij ngaa xa sij chra. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La fe de la mujer cananea

²¹ Hué dan n̄i gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij rian ngaj xuman' Tiro nḡa xuman' Sidón. ²² Ngaa n̄i ga'n̄a' 'ngo yun'unj x̄ana nne estado Cananea. N̄i gaguáj ún'. N̄i gataj ún' gunun Jesús:

—Señor, n̄ani yaco ruhuá re' n̄i'yaj re' man'anj huín re' da'n̄ij David. Daj si ran' da'n̄i x̄an̄aj sayun, 'yaj nane xi'i n̄un niman ún'. —Daj gataj ún'.

²³ San̄i n̄i a 'ngo nuguan' nun gataj Jesús gunun yun'unj x̄ana da mánj. Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' ni tsínj nico' Jesús. N̄i gachínj jni'yaj ni sij rian sí'. N̄i gataj ni sij:

—Gataj re' gunun yun'unj x̄ana daj sisi gan'anj ún'. Daj si aguáj ún' nico' ún' r̄ucu únj anj. —Daj gataj ni sij.

²⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Maan si ga'n̄ij Yan'anj ga'n̄aj rian ni tsínj israelita sisi huin ni sij daj rún' huin ni xachij ga ni'ya. —Daj gataj Jesús.

²⁵ San̄i ga'n̄a' yun'unj x̄ana daj ganiquin' ráj d̄acoj ún' rian Jesús. N̄i gataj ún':

—Señor, chr̄acuij re' man'anj. —Daj gataj ún'.

²⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nitaj si hua sa' si ga'ne' si-chr̄achrunj ni tsin' ga'ui' du'ua ni xuhue mánj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Ngaa n̄i gataj ún':

—X̄anga' Señor. San̄i da' ni xuhue xa xú' ni daru chr̄achrúnj guinij du'ua mesa nne tsínj huin dánj xú'. —Daj gataj ún' gunun Jesús.

²⁸ N̄i gataj Jesús:

—Xuman nico ruhuá re' ni'yáj re' man'anj. Xi'í daj n̄i daj rún' achínj re' rīanj, n̄i hué daj gahuin. —Daj gataj Jesús.

N̄i hué hora daj ni ganahuin da'n̄ij ún'.

Jesús sana a muchos

²⁹ Ngaa n̄i gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij. N̄i guis̄ij sij n̄ichrun' du'ua laguna xachij gu'naj Galilea. N̄i gahui sij chra 'ngo quij gan'anj sij. N̄i gan'anj gane sij. ³⁰ Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' nico ni ngüi rian Jesús. N̄i nicaj ni sij ni ngüi nare' dacój nḡa ni ngüi

duri nej, ni ngüi rá'yan' nej nga ango ni ngüi a'nan' nicaj ni sij ga'na' ni sij rian nne Jesús. Ní ganahuin ni sij, gui'yaj Jesús. ³¹ Xi'í daj ní gan'anj ruhua ni ngüi ga'na' daj guini'i ni sij sisi ga'ue ga'mi ni ngüi rá'yan'. Ní ganahuin ni ngüi yacuan nej. Ní ga'ue gache sa' ni ngüi nare' dacój nej. Ní ga'ue naxiguin rian ni ngüi duri guini'yaj ni sij nej. Ní ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nico' ni tsínj israelita.

Alimentación de los cuatro mil

³² Ngaa ní gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj nico' sij. Ní gataj sij:

—Nahuin 'i ruhuāj ni'yā daran' ni ngüi man nan. Daj si síj hua'nij güi mán ni sij ngāj aj. Ní nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij mánj. Ní nitaj si huin ruhuāj na'nī ni sij nan' ni sij ngaa nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij si guinichre ni sij huaj ni sij chruhua chrej si ruhuaj aj. —Daj gataj Jesús.

³³ Ngaa ní gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Ní a guiran únj chrachrúnj gunuman riqui daran' ni ngüi nan 'ngo yu'uj quij qui'yanj naco únj. —Daj gataj ni tsínj nico' Jesús.

³⁴ Ngaa ní gataj Jesús:

—Ní undaj chrachrúnj nicaj ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

—Ichij chrachrúnj nicaj únj. —Gataj ni sij.

³⁵ Ngaa ní ga'nin' Jesús sun sisi gan'anj gane ni ngüi

rian yo'ój. ³⁶ Ní guida'a sij ichij chrachrúnj nga doj xucuaaj daj ra'a sij. Ní nago' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa ní gura' da'aj sij chrachrúnj daj nga xucuaaj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij. Ní da'nga' ni sí' ra'a ni ngüi man anj. ³⁷ Ní xa daran' ni sij. Ní gara ran riqui ni sij. Ní gara ichij xuguti, gui'yaj si xitin' gunáj aj. ³⁸ Ní guisíj gan'anj mí ni tsínj xa daj. Ní nini huin ni yun'unj xana nga ni tsin'. ³⁹ Ngaa ní na'níj Jesús nan' ni ngüi. Ní gahui sij chruhua 'ngo riō chéj rian nnee. Ní guisíj sij 'ngo yu'uj gu'naj Magdala.

16

La demanda de una señal

¹ Ngaa ní ga'na' ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo rian Jesús si huin ruhua ni sij gui'yaj ni sij 'ngo xi' gatu Jesús nga si-nuguan' sí'. Ní gachínj ni sij sisi gui'yaj Jesús 'ngo si sa' 'na' rian Yan'anj digyán sij sisi 'na' sij rian Yan'anj. ² Saní gataj Jesús:

—Ataj ni é re' ngaa guinj: “Guixiguin sa' a'yoj. Daj si hua mare xata'”, ataj ni é re'. ³ Ní ne' nigan' ataj ni é re': “Gaman', ní gahui nane. Daj si hua mare xata'. Ní nachej nga xata'”, ataj ni é re'. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Ni'i ni é re' daj hua xata'. Saní na'uej ruhua ni é re' gunun ni é re' si digyán Yan'anj rian ni

é re' xi'í si daj hua chruhua xungüi ni güi nan.

⁴ 'Huín ruhua ni ngüi xi'i man acuan' guini'i ni sij 'ngo si sa' 'na' rian Yan'anj. Sanj sji gui'yā 'ngo si sa' guini'i ni é re' mánj. Maan si guini'i ni é re' sisi guiran'anj daj rún' guiran' tsínj gu'naj Jonás asij ná. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni dunáj Jesús ni sij. Ni gan'anj sí'.

La levadura de los fariseos

⁵ Ni ngaa guisij ni tsínj nico' Jesús anéj chrej du'ua laguna xachij daj, ni xacaj ni sij cuenta sisi guini'yun ruhua ni sij guinicaj ni sij chrachrúnj. ⁶ Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Ga cuidado ni é re' nga man'an án re'. Ni guruj a ni é re' nga si-levadura ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo. —Daj gataj Jesús.

⁷ Ni ga'mi man'an ni sij gunun dugüi' ni sij sisi da'nga' daj ga'mi Jesús xi'í si nitaj chrachrúnj nicaj ni sij ga'na' ni sij.

⁸ Sanj unun Jesús si gani ruhua ni sij. Ni gataj sí':

—Doj huín si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'anj nánj. Ni un sin huín ni ani ruhua ni é re' sisi nitaj chrachrúnj nicaj ni é re' ga'na' á re' únj. ⁹ Hua gue na'ue gunun ni é re' ga'. Nitaj si nun ruhua ni é re' xi'í un'un' chrachrúnj xa un'un' mí ni tsínj daj. Ni nitaj si nun ruhua ni é re' undaj xuguti nara ni é re'

dasu gunáj daj. ¹⁰ Ni nitaj si nun ruhua ni é re' xi'í ichij chrachrúnj xa gan'anj mí ni tsínj daj. Ni hué daj nitaj si nun ruhua ni é re' undaj xuguti ganara ni é re' dasu gunáj. ¹¹ Ni un sin huín ni na'ue gara da'nga' ruhua ni é re' sisi nitaj si a'mi xi'í chrachrúnj únj. Maan si a'mi sisi ga cuidado ni é re' nga si guiran' ni é re', gui'yaj si-levadura ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo aj. —Daj gataj Jesús.

¹² Hué dan ni gara da'nga' ruhua ni sij sisi nun ga'mi Jesús xi'í levadura 'nij chrachrúnj. Maan si na'uej ruhua sí' sisi digya' yun'unj si-nuguan' ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo ni sij.

La confesión de Pedro

¹³ Ni ngaa huaj gahuín nichrun' Jesús xuman' Cesarea de Filipo, ni gachínj snan'anj sij ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij rian ni sí':

—Huéj huín da'nij ni ngüi aj. Ni un tsínj huínj ataj ni ngüi, ruhua ni é re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁴ Ngaa ni gataj ni sij:

—Ataj da'aj ni ngüi sisi hué re' huín Juan tsínj duguata' nnee. Ni ataj ango ni sij sisi hué re' huín tsínj gu'naj Elías. Ni ataj ango ni sij sisi hué re' huín tsínj gu'naj Jeremías, asij ango tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná. —Daj gataj ni sij.

¹⁵ Ngaa ni:

—Nī ũn tsínj huīnj ruhua man'an ni é re' únj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁶ Ngaa nī gataj Simón Pedro gunun Jesús:

—Hué re' huin Cristo da'níj Yan'anj hua nī'na' aj. —Daj gataj Pedro.

¹⁷ Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua 'ueé rián re' Simón huín re' da'níj Jonás si 'ngō tsínj nitaj digyán nuguan' nan rián re' mánj. Sanī urin chrē nne xata' huin si digyán nuguan' nan rián re' nánj. ¹⁸ Nī atā gunun re' sisī sō' gu'naj Pedro xi'í si daj rún' huin huej ngaj xi'í hue' huín re'. Nī daj rún' 'yaj ni sij une' ni sij hue' xiráj huej, nī da'nga' daj gune' man'ānj ni tsínj nico' man'ānj rian huej daj. Nī a doj si ga'ue guī'yaj gana daran' si-fuerza ni sichre rian ni tsínj da gā mánj. ¹⁹ Nī rīquīj llave guīnicaj re' rian nicaj sun Yan'anj. Nī sisī gue re' 'ngō nuguan' chruhua xungüi, nī da'nga' daj gue Yan'anj nuguan' daj ne' xata' nej aj. Nī sisī nitaj si gue re' 'ngō nuguan' chruhua xungüi, nī da'nga' daj nitaj si gue Yan'anj nuguan' daj ne' xata' nej mánj. —Daj gataj Jesús rian Pedro.

²⁰ Ngaa nī ga'nin' Jesús sun rian ni tsínj nico' sij sisī si nata' ni sí' rian a 'ngō ni ngüi sisī hué sij huin Cristo.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Hué dan nī asij güi daj, nī gaxi'i Jesús gataj snan'anj sij rian ni tsínj nico' sij

sisī hua niān gān'anj sij xuman' Jerusalén guīran' nico sij sayun, guī'yaj ni tsínj huin achij ngā ni chrej huin rian nej ngā ni tsínj digyán ley nej. Nī dagahui' ni sí' man'an sij. Sanī xiráj hua'nij güi, nī gāna'nij sij. —Daj gataj Jesús xi'í man'an sij.

²² Ngaa nī nicaj Pedro Jesús gan'anj anéj sij doj. Nī gaxi'i sij chran' sij sí'. Nī gataj sij:

—Gāhuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' man'án re'. Nī a 'ngō güi si guiran' re' daj, Señor. —Daj gataj Pedro.

²³ Sanī nanicaj Jesús gataj sij gunun Pedro:

—Guxun re' man'án re' riānj, Satanás. Daj si hué re' huin 'ngō si naránj chrej huaj man'ānj. Nī nitaj si huin ruhuá re' rún' huin ruhua Yan'anj mánj. Rún' huin ruhua ni ngüi huin ruhuá re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

²⁴ Hué dan nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Sisī hua 'ngō tsínj ruhua nico' yūnj, ngaa nī dūnaj tsínj daj si-chrej man'an sij. Ngaa sij nī gāta sij rugutsi guīnico' sij yūnj guīran' sij sayun ngāj aj.

²⁵ Nī tsínj na'uej ruhua gāhui' ngāj, nī gā ni'ya sij. Sanī tsínj ga'ue gāhui' xi'í man'ānj ngā xi'í nuguan' sa' a'mi man'ānj, ngaa nī gāne nīganj sij aj. ²⁶ Nī sisī guī'yaj gana 'ngō tsínj daj daran' si man chruhua xungüi gāhuin si'yaj sij, ngaa nī ũn sin huin'ín' sisī gā ni'ya niman sij,

ruhua ni é re' únj. Nitaj si guí'yaj gana sij mánj. Niqui niman tsínj guí'yaj gana nico chruhua xungüi nan sisi ga ni'ya niman sij. Daj si na'ue nahuin sa' niman sij, guí'yaj ni rasun mánj.

²⁷ 'Daj si ga'nāj nga ni si-ángēl huínj da'níj ni ngüi. Ní gahuin 'uej nin' ruhua, guí'yaj chrē. Ngaa ni naru'ue rian gō'ngo ni ngüi daj rún' guí'yaj gō'ngo ni sij. ²⁸ Xānga' atā gunun ni é re' sisi nitaj si gahui' da'aj ni ngüi mán yu'uj nan da' guini'i ni sij ga'na' man'ānj guinicaj sūnj huínj da'níj ni ngüi. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij.

17

La transfiguración

¹ Ní ngaa gachin huatan' güi, ní nicaj Jesús Pedro nga Jacobo nga Juan huin jnánj Jacobo gan'anj nini sij chra' ngo quij xācan. ² Ní ganahuin 'ueé nneē cúj Jesús ne' rian ni sij. Ní xiguin rian Jesús rún' hua güi huaj. Ní ganahuin gatsi si-gan' sij daj rún' hua si xiguin huaj. ³ Hué dan ní gurugüi' tsínj gu'naj Moisés nga tsínj gu'naj Elías rian nne ni sij. Ní ga'mi nungüej sí' nga sij. ⁴ Ngaa ní gataj Pedro gunun Jesús:

—Sa' mán né' yu'uj nan Señor. Sisi garan' ruhuá re', ní guí'yaj né' huá'nij hue' re' recoj le aj. Ní ngoj man'án re'. Ní angoj Moisés. Ní

ángoj Elías. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

⁵ Ní ngaa hua gue ga'mi Pedro, ní nasíj 'ngo nga xiguin garan-án' rian ni sij. Ní scanij nga daj gunun ni sij 'ngo nane si gataj-á':

—Nan huin da'nī 'i ruhuāj aj. Gunun a ni é re' si ataj sij. —Hué daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

⁶ Ní ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, ní ga' nitu ni sij rian yo'ój. Daj si ducu guxu'ui' ni sij. ⁷ Ngaa ní gahuin nichrun' Jesús ganun ra'a sí' ni sij. Ní gataj sí':

—Ganaxuman ni é re'. Ní si guxu'ui' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁸ Ní ngaa nachica ni sij rian ni sij, ní guini'i ni sij niquin' urin Jesús yu'uj daj.

⁹ Ní ngaa huaj ni sij nanij ni sij chra' quij, ní ga'nin' Jesús sun rian ni sij. Ní gataj sí':

—Si gununa ni é re' si guini'i ni é re' rian ni ngüi mánj. Ní da' síj gāna'nij da'níj ni ngüi huin man'ānj, asíj ní ga'ue nata' ni é re' aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁰ Ngaa ní nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús man'an sí'. Ní gataj ni sij:

—Ní un sin huin ataj ni tsínj digyán ley sisi hua sini ga'na' Elías únj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Ngaa ní gataj Jesús:

—Xānga' ga'na' sini Elías. Ní hué sí' nagui'yaj sa' daran'anj. ¹² Ní atā gunun

ni é re' sisí hua ga'na' Elías. Saní nun nani'i ni ngüi man'an sí' mánj. Ní gui'yaj quij ni sij daran' si garan' ruhua ni sij gui'yaj ni sij nga sí'. Ní daj rún' guiran' sí', ní da'nga' daj guiran' man'anj huinj da'nij ni ngüi, gui'yaj ni sij aj. —Daj gataj Jesús.

13 Hué dan ní gara da'nga' ruhua ni tsínj nico' Jesús sisí a'mi sí' xi'í Juan tsínj duguata' nnee.

Jesús sana a un muchacho lunático

14 Ní ngaa guisíj ni sij rian man ni ngüi, ní ga'na' 'ngo tsínj daj. Ní ganiquin' ráj dacoj sij rian Jesús.

15 Ní gataj sij:

—Señor, ganani yaco ruhua re' ni'yaj re' doj da'ní si ahui' na'nij sij aj. Ní ran' nin' ruhua sij sayun. Ní síj ga'i natúj sij rian yan'an an. Ní síj ga'i guinij sij chruhua nnee nej aj. 16 Ní nicā ga'nāj rian ni tsínj nico' man'an re' aj. Saní nun ga'ue ganahuin da'ní, gui'yaj ni sij mánj. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

17 Ngaa ní gataj Jesús:

—Na'ue guxuman ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj man yyaj. Ní xi'í niman án re'. Ngaa ní na'ue gane nigān nga á re'. Ní síj gunucua si-chrej ni é re' niganj mánj. Nícaj ni é re' sij ga'na' ni é re' riānj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

18 Ngaa ní ga'mi huee Jesús rian nané xi'i daj. Ní

gahui-'i chruhua niman tsin' daj. Ní 'ngo hora ganahuin sij, gui'yaj Jesús.

19 Ngaa ní ga'na' urin ni tsínj nico' Jesús rian sí'. Ní gataj ni sij:

—Ní un sin huin ní nun gunucua únj guiri únj nané xi'i niman tsin' daj únj. —Daj gataj ni sij.

20 Ngaa ní gataj Jesús:

—Daj si na'ue guxuman sa' ruhua ni é re' ní'yaj ni é re' man'anj. Ní xanga' atā gunun ni é re' sisí guxuman ruhua ni é re' 'ngo ritsin daj rún' hua can cuej nasa, ngaa ní ga'ue gataj ni é re' gunun quij da aj: “Guxun re' man'an re' yu'uj nan gan'anj re' ango yu'uj.” Ní da'nga' daj gahuin sisí guxuman xanga' ruhua ni é re' nánj. Ní ga'ue gui'yaj ni é re' daran'anj. 21 Saní ga'ue guiri né' ni nané xi'i nan urin si gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj, ní gui'yaj né' ayuno nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús anuncia otra vez su muerte

22 Ní ngaa mán ni sij estado Galilea, ní gataj Jesús gunun ni sij:

—Huēj huin da'nij ni ngüi. Ní naga'ui' 'ngo tsínj daj man'anj ra'a ni tsínj. 23 Ní dagahui' ni sij man'anj. Saní xiráj hua'nij güi, ní gana'ní nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ní ducu ganani ruhua ni sij, gui'yaj nuguan' daj.

Pago del impuesto del templo

24 Nĭ ngaa guisĭj Jesús ngā ni tsĭnj nico' sij xuman' Capernaum, ngaa nĭ gan'anj nĭ'yaj ni tsĭnj a'nej pesto güenda nuhui rian nne Pedro. Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj ni sij sí'. Nĭ gataj ni sij:

—Sĭ ga'ui' si-maestro ni é re' pesto xi'í nuhui nan ga a'. —Daj gataj ni sij.

25 Ngaa nĭ:

—A'ui' sij aj. —Gataj Pedro gunun ni sij.

Ngaa nĭ ngaa gatúj Pedro chruhua hue', nĭ ga'mi sini Jesús. Nĭ gataj sí':

—Daj huaj ruhuá re', Simón. Nĭ ni rey man chruhua xungüi nan, nĭ un ngüi a'nej ni sij san'anj ruhuá re' únj. A'nej ni sij san'anj rian man'an da'nĭj ni sij ní'. Asĭ a'nej ni sij san'anj rian ango ni ngüi sa'. Da' 'yaj ni sij, ruhuá re' únj. —Gataj Jesús.

26 Ngaa nĭ:

—Rian ango ni ngüi. —Gataj Pedro.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hué dan nĭ ni da'nĭj sij sĭ ga'ui' ni sij pesto mánj.

27 'Sanĭ güenda sisĭ sĭ ga'man ruhua ni sij, nĭ güij re' laguna xachij, nĭ dĭnij re' suelo chruhua nnee. Nĭ xucuaĭ guĭda'a sini suelo daj guĭri re'. Nĭ du'ua xuj nari' re' 'ngo moneda huin san'anj. Nĭ huej guĭsĭj ga'ui' re' xi'ĭj ngā xi'í man'án re'

nej aj. —Gataj Jesús gunun Pedro.

18

¿Quién es el mayor?

1 Nĭ ngaa daj, nĭ ga'na' ni tsĭnj nico' Jesús rian sí'. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un tsĭnj huin achij doj rian nicaj sun Yan'anj xata' ruhuá re' únj. —Daj gataj ni sij.

2 Ngaa nĭ gaquĭnj Jesús ga'na' 'ngo tsin' gani sij dani ni sí'. 3 Nĭ gataj sij:

—Xanga' atā gunun ni é re' sisĭ sĭ ga'ue nađuna ni é re' niman ni é re', guĭ'yaj ni é re' rún' 'yaj ni tsin', ngaa nĭ sĭ ga'ue gatu ni é re' rian nicaj sun Yan'anj xata' mánj.

4 Nĭ un tsĭnj ga'uej ruhua gaĥuin lij daj rún' huin lij tsin' niquin' nan, nĭ hué sij gaĥuin achij rian nicaj sun Yan'anj.

5 'Nĭ un tsĭnj naĥuin ra'a 'ngo tsin' nan xi'í si nicaj dugüi' sij ngāj, ngaa nĭ naĥuin ra'a sij man'anj nej.

Ocasiones de caer

6 'Nĭ sisĭ xuman ruhua 'ngo tsin' nan ni'yaj sij yĭnj, ngaa nĭ niqĭ nĭn' ruhua niman 'ngo tsĭnj daj sisĭ sij dĭgyán sij guĭ'yaj 'ngo tsin' nan gaquin' nánj. Sa' huin sisĭ nĭmi ni sij 'ngo to xxi xá tsĭnj daj, ngaa nĭ ga'nĭj ni sij gan'anj sí' chruhua nnee yan'anj anj. 7 Niqĭ nĭn' ruhua niman ni tsĭnj man chruhua xungüi nan. Daj si dĭgyán ni sij sisĭ guĭ'yaj dugüi' ni sij gaquin'. Nĭ hua

nian sisi da'nga' daj gahuin. Sanī niq̄ui n̄in' ruhua niman tsínj digyán chrej quij hua daj rian dugüi' sij.

8 'Hué dan n̄i sisi gūi'yáj re' 'nḡo gaquin', gūi'yaj ra'á re', as̄i gūi'yaj dacój re' gaquin', ngaa n̄i ga'nin' re', n̄i x̄acaj re' guere' re'. Daj ni ga gundu ra'a re' nḡa dacój re' gatu re' rian gane n̄iganj re' nḡa Yan'anj sisi hūij ra'á re' nḡa hūij dacój re', sanī ga'nij Yan'anj man'án re' rian yan'an aca n̄iganj n̄in'. 9 N̄i sisi gūi'yáj re' gaquin', gūi'yaj rundij rián re', ngaa n̄i gūiri re', n̄i x̄acaj re' guere' re'. Daj ni urin rundij rián re' gatu re' rian gane n̄iganj re' nḡa Yan'anj sisi hūij rundij rián re', sanī ga'nij Yan'anj man'án re' rian yan'an aca n̄iganj n̄in'.

La parábola de la oveja perdida

10 'S̄i gani ruhua ni é re' sisi nitaj si ní'yanj ni tsin' hua lij mánj. Daj si ataj snan'an ḡunun a ni é re' sisi dugumi s̄a' ni ángel ni tsin' da aj. N̄i n̄iganj n̄in' niquin' ángel daj rian chrē nne ne' xata'. N̄i unun chrē si nata' ni ángel daj. 11 Daj si ga'n̄a' n̄acā ni nḡüi ga ni'ya si hūinj da'n̄ij ni nḡüi.

12 'Ngaa n̄i ḡunun s̄a' a ni é re' si ga'mī nan. Sisi nicaj 'nḡo tsínj daj 'nḡo ciento xachij, n̄i ga ni'ya 'nḡo xuj, n̄i daj da'nga' gūi'yaj tsínj dan daj nḡa dán sij, ruhua ni é re' únj. Gara sij gan'anj xia x̄inun' gan'anj xachij daj riqui

quij. N̄i gan'anj n̄ana'ui' sij xachij gan'anj ni'ya daj dayun n̄ari' sij dán sij aj. 13 N̄i sisi ḡunucuj sij n̄ari' sij xucu daj, ngaa n̄i x̄anga' yya atā ḡunun ni é re' sisi huaj gahuin niā' ruhua sij nḡa xucu daj nḡa ango gan'anj xia x̄inun' gan'anj xucu nun ga ni'ya aj. 14 Hué ducuanj daj na'uej ruhua chrej ni é re' nne xata' sisi ga ni'ya n̄i a 'nḡo ni tsin' nan mánj.

Cómo se debe perdonar al hermano

15 'N̄i sisi gūi'yaj 'nḡo jnánj re' gaquin' rián re', ngaa n̄i gan'anj ga'mi urín re' nḡa sij xi'í gaquin' daj. N̄i sisi ḡunun sij si gataj re', ngaa n̄i ḡana'mi s̄a' n̄unḡuej é re' nánj. 16 N̄i sisi na'ue ḡunun sij si gataj re', n̄i gaquinj re' gan'anj ango tsínj yahuij tsínj nḡa re' rian nne sij. N̄i sisi gan'anj hūij hūa'nij testigo daj, n̄i gahuin yya ruhua ni é re' xi'í si hua hūij hūa'nij ni é re' gūini'i daj hua nuguan' daj. 17 Hué dan n̄i sisi na'ue ḡunun sij si ataj anin' é re', ngaa n̄i n̄ata' anin' é re' rian daran' ni tsínj nico' Yan'anj. N̄i sisi n̄a'ue ḡunun sij si ataj daran' ni tsínj nico' Yan'anj, ngaa n̄i gani ruhua ni é re' sisi huin sij 'nḡo tsínj 'n̄a' anej chrej, as̄i huin sij 'nḡo tsínj a'nej x̄acan pesto.

18 'Ngaa n̄i x̄anga' atā ḡunun ni é re' sisi s̄i ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' nḡa 'nḡo nuguan' hua chruhua xunḡüi nan, n̄i da'nga' daj s̄i

ga'ue gā'nin' ruhua Yan'anj nne xata' nej. Nī hué daj sisi ga'ue gā'nin' ruhua ni é re' ngā 'ngō nuguan' chruhua xungüi nan, nī da'nga' daj ga'ue gā'nin' ruhua Yan'anj nne xata' nej. 19 Nī atā gunun ni é re' sisi uyan hua ruhua huīj ran' ni é re' xi'í 'ngō nuguan' chruhua xungüi nan, nī ga'ue gachinj jni'yaj nungüej é re' rian chrē nne xata'. Nī rīqui xānga' chrē si achinj nungüej é re' daj. 20 Daj si rian huīj huā'nij ran' ni é re' nahuin yu' ni é re' ngā si-xugüij, nī yu'uj daj nnēj dāni ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

21 Ngaa nī gahuin nichrun' Pedro nachínj snan'anj sij Jesús. Nī gataj sij:

—Nī undaj huin guisij gujnicā niman nico ngā gaquin' gui'yaj jnān riānj únj. Asī da ichij ní'. —Daj gataj Pedro.

22 Ngaa nī gataj Jesús:

—Sé si atā gunun re' sisi da ichij mánj. Sanj da huā'nij xia chi' número nicaj ichij huin, nī da'nga' daj gujnicaj re' niman nico rian jnānj re' aj.

Los dos deudores

23 'Ni daj rún' 'yaj 'ngō rey ngaa ruhua sij nagui'yaj sij cuenta rian ni tsínj 'yaj sun rian sij, nī da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. 24 Nī ngaa gaxi'i nagui'yaj sij cuenta, nī nicaj ni sij ga'nā' sij 'ngō tsínj da'ui ga'i nin' ruhua millón huin san'anj

rian rey daj. 25 Nī rian na'ue gunucuj sij naru'ue sij si da'ui sij, ngaa nī ga'nin' rey daj sun sisi gūdu'ue ni sij nungüej nica moso daj ngā da'nij sij nej, daran' si mán rian sij nej. Asij nī gujri' rey si da'ui moso daj naru'ue sij. 26 Ngaa nī ganiquin' ráj dācoj moso daj rian rey, nī ga'mi yaco sij, gataj sij gunun rey: "Señor, ganahuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' doj yūnj, ngaa nī naru'ue nin'inj rián re' aj." Daj gataj sij gunun rey daj. 27 Ngaa nī ganahuin 'i ruhua rey daj ni'yaj sí' sij. Nī ga'nin' ruhua si' ngā si da'ui sij. Nī na'nij si' gan'anj sij.

28 'Sanj ngaa gahui moso daj gan'anj sij, nī nari' dugüi' sij ngā ango moso 'yaj sun nuguan'an ngā sij huin moso da'ui doj san'anj rian sij. Ngaa nī guida'a sij, nī gani sij xá sí'. Nī gataj sij: "Naru'ue so' si da'uí so' riānj anj." Gataj sij gunun tsínj daj. 29 Ngaa nī ganiquin' ráj dācoj sí' rian sij. Nī ga'mi yaco sí' rian sij. Nī gataj sí': "Ganahuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' yūnj, ngaa nī naru'ue nin'inj rián re'." Gataj sí'. 30 Sanj nun ga'uej sij. Nī garij sij ducuaga' gunun sí' sisi da naru'ue sí' daran' si da'ui sí' rian sij, ngaa nī gahui sí'.

31 'Ngaa nī ngaa guini'i ango ni moso 'yaj sun rian rey daj guiran' moso daj, nī nin' ruhua ganani ruhua ni sij. Nī gan'anj nata' ni sij daran'anj rian rey daj.

³² Ngaa n̄i gaquínj rey ga'na' moso da'ui nico daj. N̄i gataj sí' rian sij: "Moso xi'í huín re'. Ga'nin' ruhuāj nga daran' si da'uí re' xi'í si ga'mi yacó re' riānj saj. ³³ N̄i daj rún' gahuin 'i ruhuāj ni'yā so', n̄i da'nga' daj hua niān gahuin 'i ruhuá re' guñi'yaj re' dugüi' re' saj." Daj gataj rey rian si-moso sij.

³⁴ Ngaa n̄i n̄in' ruhua ga'man ruhua rey daj. N̄i nago' sij moso daj rian caíde dugumi rian ducuaga' sisi gahuin sí' castigo da n̄aru'ue sí' daran' si da'ui sí' rian rey aj.

³⁵ 'N̄i daj rún' gui'yaj rey daj da'nga' daj gui'yaj chrē nne xata' nga ni é re' sisi n̄a'ue guñicaj sa' ni é re' niman nico rian xi'í jnánj ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ N̄i ngaa guisíj ga'mi Jesús ni nuguan' nan, n̄i gahui sij estado Galilea. N̄i guisíj sij anéj chrej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán rian ngaj estado Judea. ² N̄i nico' nico ni ngüi sij. N̄i ganahuin ni ngüi a'nan' yu'uj daj, gui'yaj sij.

³ N̄i ga'n̄a' ni tsínj fariseo. N̄i huín ruhua ni sí' ga'ui' ni sí' gaquin' xiráj Jesús xi'í nuguan' ga'mi sij. Xi'í daj nachínj snan'anj ni sí' Jesús. N̄i gataj ni sí':

—Ga'uej si-ley Yan'anj sisi dunó' nico' xi'í daran' ni nuguan' ní'. —Daj gataj ni tsínj fariseo rian Jesús.

⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ani ruhuāj sisi hua gaya ni é re' sisi ngaa gaxi'í daran'anj, n̄i gui'yaj Yan'anj tsínj sno'o nga yun'unj xana.

⁵ N̄i gataj Yan'anj: "Xi'í daj dunaj 'ngo tsínj daj chrej sij nga nni sij. N̄i gane nuguan'an sij nga nica sij aj. N̄i nungüej nica tsínj daj gahuin urin ngüi aj." Daj gataj Yan'anj. ⁶ Ngaa n̄i sé huíj nnee cúj huín nungüej sij ga mánj. San̄i urin nnee cúj huín nungüej sij nánj. N̄i ngaa xacaj dugüi' 'ngo tsínj daj nga 'ngo yun'unj daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa n̄i si ga'ue gahuin n̄ini nungüej sij, gui'yaj ni ngüi mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁷ Ngaa n̄i gataj ni tsínj fariseo:

—N̄i un sin huín n̄i ga'nin' Moisés sun sisi gui'yaj né' yanj ata ga'ui' né' ra'a nica né'. Ngaa n̄i dunaj né' nica né', gui'yaj sí' únj. —Daj gataj ni sij.

⁸ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xi'í si ts̄i niman ni é re', n̄i riqui Moisés permiso sisi dunaj ni é re' nica ni é re'. San̄i sé daj gahuin asij sini ngaa gui'yaj Yan'anj ni ngüi mánj. ⁹ Hué dan n̄i atā gunun ni é re' sisi tsínj guere'ej nica daj, n̄i ganacaj sij ango ngüi, n̄i da'ui sij gaquin' anj. San̄i sé daj huín sisi gui'yaj squira' nica sij ango tsínj mánj. N̄i tsínj nacaj yun'unj xana guere' daj, n̄i da'ui sij gaquin' nej

aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

¹⁰ Ngaa n̄i gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Sis̄i da'nga' daj huin nga tsínj hua nica, ngaa n̄i sa' huin sis̄i s̄i xacaj né' yun'unj xana mánj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sé daran' ni tsínj ga'ue gara da'nga' ruhua nga nuguan' nan. San̄i sis̄i r̄iqui Yan'anj, n̄i ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij. ¹² Hua 'ngo tsínj na'ue ga'mi nga yun'unj xana. N̄i da'nga' daj hua ni sij asij ga'nga ni sij. N̄i hua ango tsínj na'ue ga'mi nga yun'unj xana. Daj si da'nga' daj hua nneē cúj sij, gui'yaj ango ni tsínj. N̄i hua ángo tsínj na'uej ruhua ga'mi nga yun'unj xana. Daj si huin ruhua sij gui'yaj sun sij rian nicaj sun Yan'anj anj. Ngaa ni sis̄i ga'ue gara xina ni é re' nga nuguan' nan, n̄i da'nga' daj gui'yaj ni é re'. —Daj gataj Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ngaa n̄i nicaj ni yun'unj xana ni tsin' le ga'na' ne rian Jesús sis̄i guta' sí' ra'a sí'. N̄i gachinj jni'yaj sí' xi'í ni tsin'-ín', ruhua ne. San̄i chran' ni tsínj nico' Jesús ni yun'unj xana nicaj ga'na' daj aj. ¹⁴ San̄i gataj Jesús:

—Ra'a ni é re' si ga'na' ni tsin' riānj. N̄i s̄i chran' ni é re' si ga'na' riānj nej mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, n̄i da'nga' daj huin ni ngüj man rian nicaj

sun Yan'anj nne xata'. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa n̄i guta' Jesús ra'a sij rian ni tsin'. N̄i gahui sij gan'anj sij.

El joven rico

¹⁶ Hué dan n̄i ga'na' 'ngo tsínj daj. N̄i gataj sij gunun Jesús:

—Maestro sa', un sun sa' gui'yaj s̄un̄j, n̄i ga'ue gane nigān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij aj.

¹⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i un sin huin n̄i atáj re' sis̄i sa' man'ánj únj. Urin Yan'anj huin si sa' nánj. San̄i sis̄i huin ruhuá re' gane n̄iganj re' nga Yan'anj, ngaa n̄i dagahuín re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

¹⁸ Ngaa n̄i:

—N̄i un nuguan' dagahuin únj, ruhuá re' únj. —Gataj tsínj daj gunun Jesús.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—S̄i dagahuí' re' níman mánj. N̄i s̄i gui'yaj tu re' mánj. N̄i s̄i ga'mi re' nuguan' nneē xi'í dugüí' re' mánj. ¹⁹ N̄i guinun yan'ánj re' chréj re' nga nní re' nej. N̄i gahuin 'i ruhuá re' n̄i'yaj re' dugüí' re' daj rún' 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'án re' aj. —Daj gataj Jesús.

²⁰ Ngaa n̄i gataj tsínj daj gunun Jesús:

—Daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua lē aj. Ngaa n̄i un sin achin gui'yā, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

21 Ngaa n̄i gataj Jesús gunun sij:

—Sis̄i huin ruhuá re' gahuin sa' n̄in' re', ngaa n̄i güij nan' re' guđu'ue re' daran' si'yáj re'. N̄i san'an̄j gujri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngüi niqui. Hué dan n̄i gujman nico si'yáj re' xata', guj'yaj Yan'an̄j anj. Ngaa n̄i ga'na' re' gujnico' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

22 N̄i ngaa gunun tsínj daj si gataj Jesús, n̄i gan'an̄j sij nani ruhua sij. Daj si hua nico si'yaj sij.

23 Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sis̄i 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'an̄j xata' aj. 24 N̄i gataj ruhua' yūnj sis̄i 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'an̄j daj nga si gachin 'ngo xucu camello yu'uj taj cúj nuhua aj. N̄i xxi hua xú' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

25 Ngaa n̄i ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, n̄i n̄in' ruhua gan'an̄j ruhua ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Sis̄i hué daj huin, ni un tsínj ga'ue n̄acaj Yan'an̄j únj. —Daj gataj ni sij.

26 Ngaa n̄i ni'yaj Jesús rian ni sij. N̄i gataj sí':

—S̄i ga'ue n̄acaj ni ngüi man'an ni sij mánj. San̄i Yan'an̄j ga'ue guj'yaj daran' nuguan'. —Daj gataj Jesús.

27 Ngaa n̄i gataj Pedro:

—Hua duna únj daran' si'yaj únj anj. N̄i nico' únj

man'an re' aj. Ngaa n̄i un sin huin n̄ariqui Yan'an̄j rian únj, ruhuá re' únj. —Daj gataj Pedro.

28 N̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—Xanga' atā gunun ni é re' sis̄i ngaa guisij güi gane 'uej rian chrun xila sa' ango xungüi n̄aca, n̄i gane xanga' ni é re' rian ni xuhuij chrun xila sa' gujnicaj ni é re' sun rian ni xuhuij xi'nin' ni tsínj israelita. N̄i hué daj gahuin xi'í si gujnico' ni é re' man'an̄j huinj da'n̄ij ni ngüi. 29 N̄i danej gahuin a ni é re' dunáj á re' ducuá á re' nga jnánj án re' nej, xoco' a ni é re' nej, nga chrej a ni é re' nej, nni a ni é re' nej, nga da'n̄ij ni é re' nej, do'ój re' nej, n̄i sis̄i dunaj á re' daran' nan rian xi'ij, ngaa n̄i nahuin ra'a ni é re' 'ngo ciento ni rasun sa' nan. N̄i gane n̄iganj án re' nga Yan'an̄j, guj'yaj Yan'an̄j nej aj. 30 San̄i nico ni ngüi huin achij chruhua xungüi nan nanico' ni sij ne' rucu ango xungüi ga'na' aj. N̄i nico ni ngüi nico' ne' rucu chruhua xungüi nan gahuin achij ni sij ango xungüi ga'na' aj.

20

Los obreros de la viña

1 'N̄i daj rún' 'yaj 'ngo xuru'ue ngaa ahui sij n̄igan' acuan' n̄ana'ui' sij ni tsínj gan'an̄j guj'yaj sun do'ój sij rian man̄ coj chruj uva, n̄i da'nga' daj 'yaj Yan'an̄j nga né' rian nicaj sun Yan'an̄j.

² Nĭ gui'yaj yya xuru'ue daj ngā ni tsĭnj gui'yaj sun undaj huin ga'ui' sĭ' du'ue ni sij 'ngō güi daj. Nĭ ga'mi sĭ' sisĭ ga'ui' sĭ' 'ngō san'anĭ denario rian ni sij. Ngaa nĭ ga'nĭj sĭ' gan'anĭ gui'yaj sun ni sij riqui coj uva.

³ 'Hué dan nĭ gahui yún xuru'ue daj gan'anĭ sij ga un nĭgan'. Nĭ guini'i sij mán ango ni tsĭnj mán rian yu'ue. Ni niquin' yun ni sij. ⁴ Nĭ gataj sij: "Güj gui'yaj sun ni é re' si-sĭnj anĭ. Nĭ daj rún' gui'yaj sun ni é re', nĭ riquĭj du'ue ni é re' aj." Daj gataj sij. Nĭ gan'anĭ gui'yaj sun ni sĭ'.

⁵ 'Ngaa nĭ gahui ruhua' yún sij gan'anĭ sij ga xuj nej, ga hua'nĭj di'nĭ nej. Nĭ daj rún' gui'yaj sij ga un, nĭ da'nga' daj gui'yaj ruhua' yún sij.

⁶ 'Nĭ gan'anĭ ruhua' yún sij rian yu'ue sĭj 'ngō si ga un'un' di'nĭ. Nĭ ganari' sij ango ni tsĭnj mán man'an. Nĭ ganachĭnj snan'anĭ sij ni sĭ'. Nĭ gataj sij: "Nĭ un sin huin ni mán ni é re' nĭn güi nĭn' yu'uj nan, nĭ nitaj sun 'yaj sun ni é re' mán án re' yu'uj nan únj." Gataj sij. ⁷ Ngaa nĭ: "Nitaj 'ngō tsĭnj ataj sisĭ gan'anĭ gui'yaj sun ni únj mánj." Gataj ni tsĭnj mán rian yu'ue daj rian sij. Ngaa nĭ gataj xuru'ue daj: "Güj gui'yaj sun ni é re' riqui coj uva. Nĭ riquĭj du'ue ni é re' daj rún' gui'yaj sun a ni é re' aj." Daj gataj sij.

⁸ 'Nĭ ngaa guini, nĭ gataj sij gunun tsĭnj nicaj yun'unĭ

ni moso daj: "Gaquinj re' ga'na' ni tsĭnj 'yaj sun nánj. Nĭ naga'ui' re' du'ue ni sij aj. GaXi'i re' naru'ue re' rian ni tsĭnj nico' da rucu gui'yaj sun aj. Ngaa nĭ naru'ue re' rian ni tsĭnj gatúj asĭj sini yan." Gataj xuru'ue daj.

⁹ 'Ngaa nĭ guisĭj ni tsĭnj gatúj da ga un'un' di'nĭ daj. Nĭ da gō'ngo ni sij ganahuin ra'a chre' gue ni sij 'ngō san'anĭ denario da aj. ¹⁰ Nĭ ngaa guisĭj ni tsĭnj gui'yaj sun sini, ngaa nĭ gani ruhua ni sij sisĭ xacan doj ga'ui' xuru'ue daj du'ue ni sij daj ngā si ga'ui' sĭ' rian ni tsĭnj gatúj gui'yaj sun ga un'un'. Sanĭ 'ngō hua nahuin ra'a daran' ni sij. ¹¹ Nĭ ngaa nahuin ra'a ni sij, nĭ gaxĭ'i ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'í xuru'ue. ¹² Nĭ gataj ni sij: "Ni tsĭnj gatúj da rucu daj, nĭ gui'yaj sun ni sij urin hora. Sanĭ uyan naru'ue re' rian ni sij ngā únj nánj. Nĭ gui'yaj sun ni únj nĭn güi nĭn' anĭ. Nĭ nĭn güi nĭ yan'an nej aj." Gataj ni sij. ¹³ Sanĭ gataj tsĭnj do'ój rian 'ngō ni sij: "Amigo, sé si digya' yun'un gō'ngo ni é re' mánj. Sanĭ hua gui'yaj yyá re' ngā sisĭ naru'ue 'ngō san'anĭ denario rian re' aj. ¹⁴ Ganacaj re' du'ue re', nĭ güj re' nánj. Daj rún' naru'ue rian re', nĭ da'nga' daj huin ruhuāj naru'ue rian tsĭnj nico' da rucu nej. ¹⁵ Sanĭ ga'ue gui'yā daj rún' garan' ruhuāj ngā si-san'an nánj. Xicoj ruhuá re' si gui'yā doj sin-

duj nga dugüi' re' ní." Daj gataj xuru'ue daj gunun tsínj gui'yaj sun.

¹⁶ 'Nгаа nĭ ni ngüi nico' da rucu xungüi nan, nĭ gahuin rian ni sij ango xungüi naca. Nĭ ni ngüi huin rian xungüi nan, sanĭ gūna da rucu ni sij ango xungüi daj. Daj si aquínj Yan'anĭ nico ni ngüi gan'anĭ rianĭ anĭ. Sanĭ doĭ ni sij huin si nacui Yan'anĭ nánĭ. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

¹⁷ Nĭ ngaa huaj Jesús gahui sij dacan rian ngaj xuman' Jerusalén, nĭ gaquínj sij ni tsínj nico' sij ga'na' nini ni sí' rian sij. Nĭ gataj sij:

¹⁸ —Ni'i ni é re' sisi huaj né' guisij né' xuman' Jerusalén. Nĭ hué yu'uj daj naga'ui' 'ngo tsínj daj man'anĭ rian ni chrej a'nin' nga rian ni maestro digyán ley rian ni ngüi. Nĭ huínj da'nĭj ni ngüi. Nĭ daga'mi dugüi' ni sij sisi dagahui' ni sij man'anĭ. ¹⁹ Ngaa nĭ naga'ui' ni sij yūnj rian ni tsínj 'na' anéj chrej sisi ga'mi ducu ni sí' xi'ij. Nĭ duguayun ni sí' nne' xirā aj. Nĭ gari ni sí' gaquĭj man'anĭ rian rugutsĭ nej aj. Sanĭ xiráj huā'nĭj güi, nĭ gāna'nĭ nánĭ. —Daj gataj Jesús.

Petición de Santiago y de Juan

²⁰ Ngaa nĭ gahuin nĭchrun' huĭj da'nĭj nica tsínj gu'naj Zebedeo rian Jesús. Nĭ ganiquin' ráj dācoj ún' rian

Jesús. Nĭ gachínj ún' 'ngo sinduj rian sij.

²¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nĭ un sin huin ruhuá re' unĭ. —Gataj Jesús.

Nĭ gataj unĭ gunun sij:

—Ga'nin' re' sun sisi ngaa gane sún re' guñicaj sún re', nĭ gane nungüej da'nĭ xi'nĭj re', 'ngo sij ne' chrej ra'a sa' re', nĭ ango sij ne' chrej ra'a rotsi re', ruhuāj aj. —Gataj unĭ.

²² Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nun ni'i nungüej é re' si achínj nungüej é re' mánĭ. Ga'ue gunucuj nungüej é re' guĭran' nungüej é re' sayun daj rún' guĭran' man'anĭ ní. —Daj gataj Jesús.

—Ga'ue aj. —Daj gataj nungüej sij.

²³ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xānga' guĭran' nungüej é re' sayun ngāj aj. Sanĭ na'ue riĭqui man'anĭ sisi gane nungüej é re' 'ngo ni é re' ra'a sa'āj, nĭ ango ni é re' ra'a rotsĭj mánĭ. Hua nacui chrē nungüej tsínj gane nungüej chrej xi'nĭ anĭ. —Daj gataj Jesús.

²⁴ Nĭ ngaa gunun ango ichi' ni tsínj nico' Jesús, nĭ ga'man ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' nungüej tsínj daj. ²⁵ Sanĭ gaquínj Jesús ga'na' ni sij, nĭ gataj sij:

—Ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj nicaj sun scanĭj ni tsínj 'na' anéj chrej. Nĭ aran' ruhua ni sij guñicaj sun nico ni sij gahuin achĭj ni sij rian ni ngüi aj. ²⁶ Sanĭ sé daj

gui'yaj ni é re' mánj. Tsínj ruhua gahuin achij scanij ni é re', ngaa nī gahuin sij simoso ni é re' aj. ²⁷ Nī tsínj ruhua gahuin rian scanij ni é re', ngaa nī gahuin sij tsínj 'yaj sun rian ni é re' aj. ²⁸ Daj si sé si 'nāj nī gui'yaj sun ni ngüi riānj, ruhuāj mánj. Nī huīnj da'nīj ni ngüi. Sanī 'nāj gui'yaj sūnj rian ni ngüi aj. Nī 'nāj gahuīj naru'uē rian si-gaquin' nico ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Dos ciegos reciben la vista

²⁹ Nī ngaa gahui ni sij xuman' Jericó, nī gachéj nīn' ruhua ni ngüi rucu Jesús. ³⁰ Nī nne huīj tsínj duri du'ua chrej. Nī ngaa gunun nungüej sij sisi huaj Jesús yu'uj daj, nī gaguáj nungüej sij. Nī gataj nungüej sij:

—Señor, nahuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' nungüej únj huín re' da'nīj David aán. —Daj gaguáj nungüej sij.

³¹ Ngaa nī chran' ni ngüi sisi dínj gane du'ua nungüej sij.

Sanī doj a' ganari' nucuj nungüej sij gaguáj nungüej sij. Nī gataj nungüej sij:

—Señor, nahuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' nungüej únj huín re' da'nīj David aán. —Daj gataj nungüej sij.

³² Ngaa nī ganiquin' Jesús. Nī gaquínj sij ga'na' nungüej sí' rian sij. Nī gataj sij:

—Nī un sin huin ruhua nungüej é re' gui'yā nga nungüej é re' únj. —Daj gataj Jesús.

³³ Ngaa nī gataj nungüej sij:

—Señor, huin ruhua únj sisi ganaxiguin rian nungüej únj, gui'yáj re', ruhua únj anj. —Daj gataj nungüej sij.

³⁴ Ngaa nī ganani yaco ruhua Jesús ni'yaj sí' nungüej sij. Nī ganun ra'a sí' rian nungüej sij. Nī 'ngo hora naxiguin rian nungüej tsínj duri daj. Nī guinico' nungüej sij Jesús.

21

La entrada triunfal en Jerusalén

¹ Ngaa nī guisíj ni sij xuman' Betfagé rian niquin' 'ngo dacan gu'naj Olivos. Nī ngaj nīchrun' xuman' Jerusalén nga xuman' Betfagé. Ngaa nī ga'nīj Jesús huīj tsínj nico' sij. ² Nī gataj sij:

—Gan'anj nungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj aj. Nī ngaa huaj nungüej é re', nī nari' rá'yanj nungüej é re' 'ngo urruj anumi nga da'nīj xú'. Nī ganachi nungüej é re' nīcaj re' ga'na' re' riānj. ³ Nī sisi hua 'ngo ngüi ganachinj snan'anj rian nungüej é re', ngaa nī gataj nungüej é re' gunun ni sij: “Man'an Señor ní'yanj xuj aj. Nī hora nī ga'na' nīcaj yún xuj, gui'yaj sí' aj.” Daj gataj nungüej é re' gunun ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

⁴ Nī da'nga' daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj

'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nĭ gataj sí':

⁵ Gataj ni é re' gūnun ni ngüi man xuman' Sión sisj hué si-rey ni sij 'na' rian man ni sij.

Nĭ daj rún' huin xucu nĭ, nĭ da'nga' daj huin sij.

Nĭ taj sij 'ngo urruj da'nĭj xucu 'yaj sun.

Daj gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj.

⁶ Ngaa nĭ gan'anj nungüej tsínj nico' Jesús. Nĭ gui'yaj nungüej sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian nungüej sij.

⁷ Ngaa nĭ nicaj nungüej sij nungüej da'nĭj urruj daj ga'na' nungüej sij rian Jesús.

Ngaa nĭ guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj nungüej xú'. Ngaa nĭ guitáj Jesús xú' aj. ⁸ Ngaa nĭ guruj nico ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej. Nĭ ga'nin' ango ni sij coj ra'a chrun guruj ni sij chruhua chrej.

⁹ Ni ngüi huaj ne' rian nej, nga ni ngüi nico' ne' rucu Jesús aguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Hosanna, da'nĭj David huín re'. Hua niá' 'ueé ruhua tsínj 'na' nga si-xugüi man'an Señor. Ga sa' 'ueé xata' aj. —Gataj ni sij gaguáj ni sij.

¹⁰ Nĭ ngaa gatúj Jesús chruhua xuman' Jerusalén, nĭ nun nari' ruhua ni ngüi un sin gahuin mánj. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un tsínj huin nan únj.

—Daj gataj ni ngüi man xuman' Jerusalén.

¹¹ Ngaa nĭ gataj ango ni ngüi:

—Tsínj nan huin Jesús tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nĭ 'na' sij xuman' Nazaret estado Galilea. —Daj gataj ni sij.

Purificación del templo

¹² Ngaa nĭ gatúj Jesús chruhua si-nuhui Yan'anj. Nĭ guiri sij ni tsínj mán du'uej rasun nga ni tsínj ránj rasun nej. Nĭ guru nitu sij ni mesa si'yaj ni tsínj naduna san'anj. Nĭ guru nitu Jesús ni chrun ruguechra' si'yaj ni tsínj du'uej xu'man anj. ¹³ Nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ducúa Yan'anj huin rian gachinj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj. Sanĭ nuhui nan gahuin 'ngo huej man ni tsínj tu, 'yaj á re' nánj.” Gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

¹⁴ Ngaa nĭ gatúj ni ngüi duri nga ni ngüi nare' dacóĭ chruhua nuhui rian niquin' Jesús. Nĭ ganahuin ni sij, gui'yaj sí'.

¹⁵ Sanĭ ga'man ruhua ni chrej huin achij nga ni tsínj digyán si-ley Moisés ngaa guini'i ni sij si sa' gui'yaj Jesús. Nĭ hué daj ga'man ruhua ni sij ngaa guini'i ni sij sisj ga'mi sa' ni tsin' xi'í Jesús. Daj si gataj ni tsin' daj: “Hosanna rian tsínj nan si huin sí' da'nĭj rey David”. Daj gataj anin'inj gaguáj anin'inj.

¹⁶ Ngaa nĭ gataj ni sij gunun Jesús:

—Unun man'án re' si ataj ni tsin' nan ní'. —Daj gataj ni sij.

Ni gataj Jesús:

—Unūnj anj. Sanj nun gaya ni é re' si-nuguan' Yan'anj xi'í si ataj nuguan' nan gunun ni é re' mí'. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: “Gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi sa' ni lij nga ni tsin' utsi nuguan' garan' ruhua man'an Yan'anj gunun”. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁷ Ngaa ni dunáj Jesús ni sij. Ni gahui sij xuman' daj. Ni gan'anj sij xuman' Betania. Ni gunáj sij yu'uj daj.

Maldición de la higuera estéril

¹⁸ Ni hua nigan' ango güi, ni huaj Jesús nanicaj sij xuman' Jerusalén. Ni achin xi'ná riqui sij. ¹⁹ Ni guini'i sij niquin' 'ngo chrun gu'naj higuera du'ua chrej. Ni gan'anj nichj sij rian niquin'-ín'. Sanj nun nari' sij higo mánj. Maan coj ra'a-á' guini'i sij nánj. Ngaa ni gataj sij rian chrun daj:

—Niganj sj gayu chruj chra re' ga mánj. —Daj gataj Jesús.

Ni 'ngo hora ganaco chrun daj. ²⁰ Ni ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús si guiran' chrun daj, ni gataj ni sij:

—Ni un sin ni 'ngo hora ganacoj únj. —Daj gataj ni sij gan'anj ruhua ni sij.

²¹ Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun ni é re' sisi guxuman ruhua ni é re', ni sj gani huj ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' Yan'anj, ngaa ni ga'ue gui'yaj ni é re' si gui'yā nga chrun higuera nan anj. Ni sé urin nan ga'ue gui'yaj ni é re', sanj ga'ue gataj ni é re' gunun quij nan: “Guxun re' man'án re' yu'uj nan gan'anj re' ganatu re' chruhua nnee yan'anj anj.” Ngaa ni hué daj gahuin. ²² Hué dan ni sisi gachinj jni'yaj ni é re' 'ngo nuguan' rian Yan'anj ngaa guxuman yya ruhua ni é re', ngaa ni nahuin ra'a ni é re' nuguan' da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La autoridad de Jesús

²³ Ni ngaa gatúj Jesús chruhua nuhui digyán sij rian ni ngüi, ni gahuin nichrun' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej. Ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin sun ni 'yáj re' nan únj. Ni un tsínj riqui sun, ni 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

²⁴ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ruhuāj ganachin' snan'anj 'ngo nuguan' da man'an án re' aj. Ni sisi danicaj ni é re' nuguan' riānj, asij ni gatā un sun gui'yā nan gunun ni é re'. ²⁵ Ni un tsínj ga'nin' sun rian tsínj gu'naj Juan sisi gata' nnee sí' ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. Asj hua

ango tsínj gataj rian sij sa'.
—Gataj Jesús.

Nгаа nĭ diguj man'an ni sij nga dugui' ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Sisĭ gato' sisĭ Yan'anĭ ga'nin' sun rian Juan, ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni únj sisĭ un sin huin nun guxuman ruhua ni únj nĭ'yaj ni únj man'an sij únj. ²⁶ Nĭ sisĭ gataj únj sisĭ ni tsínj ga'nĭj ga'na' Juan, sanĭ xu'ui' ni'yaj únj rian ni ngüĭ aj. Daj si gani ruhua daran' ni ngüĭ sisĭ Juan gahuin 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ anĭ. —Daj gataj ni sij gunun ni dugui' ni sij.

²⁷ Ngaa nĭ gataj ni sij gunun Jesús:

—Nun ni'i únj mánj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hué dan nĭ si gata gunun ni é re' un sin huin sun 'yā aj. —Daj gataj Jesús.

Parábola de los dos hijos

²⁸ Ngaa nĭ nachínj snan'anĭ Jesús ni tsínj daj. Nĭ gataj sij:

—Daj ani ruhua ni é re' nga nuguan' nan únj. Hua huĭj da'nĭj 'ngo tsínj daj. Nĭ gataj sij rian 'ngo da'nĭj sij: “Da'nĭ, yyaj nĭ güĭj gui'yaj sún re' riqui coj uva aj.” Gataj tsínj daj gunun da'nĭj sij.

²⁹ 'Ngaa nĭ: “Si gan'an mánj.” Gataj sí' rian chrej sí'. Sanĭ sa' sij, nĭ xacaj sij ango ducúanĭ, nĭ gan'anĭ gui'yaj sun sij. ³⁰ Hué dan nĭ gan'anĭ chrej sij rian nne

ango da'nĭj sij. Nĭ da'nga' daj gataj sij gunun sí'. Nĭ: “Ga'ue gan'an Señor.” Gataj sí' rian chrej sí'. Sanĭ nun gan'anĭ gui'yaj sun sí'. ³¹ Nĭ un tsínj yya gui'yaj si garan' ruhua chrej sij, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ gataj ni sij:

—Tsínj rian gataj sini yan daj. Hué sij huin nánj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun ni é re' sisĭ gatu sini yan ni tsínj a'nej xacan pesto nga ni ngüĭ xana achéj man'an rian nicaj sun Yan'anĭ dan nga si gatu ni é re' aj. ³² Daj si ga'na' Juan digyán sí' daj ga'ue guĭman ni é re' gui'yaj nĭca ni é re'. Sanĭ nun guxuman ruhua ni é re' mánj. Sanĭ guxuman ruhua ni tsínj a'nej xacan pesto nga ni ngüĭ xana achéj man'an. Nĭ nunĭ si guini'i ni é re' daran' nan, sanĭ nun nānicaj ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re' mánj. Nĭ nun guxuman ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' Juan nej mánj.

Los labradores malvados

³³ 'Hué dan nĭ gunun ni é re' ango cuento nanĭj. Ganarij 'ngo xuru'ue daj nico coj uva unun sij aj. Nĭ gui'yaj sij 'ngo xingá ganicaĭ rian gunun sij. Nĭ gánj sij yu'uj rian ganĭ sij chruj uva, gui'yaj sij vino. Nĭ gui'yaj sij 'ngo hue' xacan xxi sisĭ dugumi ni sij daran' ni coj daj. Nĭ naga'ui' sij si-coj sij

coj chruj uva daj rian gō'ngo ni tsínj sisi dugumi ni sí' si'yaj sij. Ngaa ni gan'anj gān' sij ango xuman'. ³⁴ Nī ngaa guisij güi gane uva, ngaa nī ga'nīj sij si-moso sij gān'anj gāchinj ni sij rian ni tsínj mán 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. ³⁵ Sanī guida'a ni tsínj mán 'yaj sun daj ni si-moso sij. Nī ga'ui' ni sí' chrun xiráj 'ngō moso daj. Nī dagahui' ni sí' ango moso. Nī ga'ui' ni sí' yej ango moso daj. ³⁶ Ngaa nī ga'nīj ruhua' yún tsínj dō'oj daj ango ni si-moso sij. Nī hua ga'ī ni sí' daj ngā ni tsínj gan'anj sini. Nī daj rún' gui'yaj ni tsínj dugumi daj, nī da'nga' daj gui'yaj ni sij ngā ni sí'. ³⁷ Hué dan nī ne' rucu nī ga'nīj sij man'an da'nīj sij gān'anj. Nī gataj sij: "Gā ní'yanj ni sí' ngā man'an da'nī anj." Gataj ni sij. ³⁸ Sanī ngaa guini'i ni sí' da'nīj sij, nī gataj ni sí' gunun ni dugüi' sí': "Tsínj nan gūnánj dō'ój chrej sij si sá' gāhui' chrej sí' aj. Dagahui' né' tsínj nan, ngaa ni gūnan né' gāhuin dō'ój né' nánj." Daj gataj ni sij. ³⁹ Ngaa nī guida'a ni sij tsínj daj. Nī guere'ej ni sij sí' chrej xe' du'ua rian man' coj uva daj. Nī dagahui' ni sij sí'. ⁴⁰ Hué dan nī ngaa gā'na' tsínj dō'oj, nī un sin huin guī'yaj sij ngā ni tsínj dugumi daj, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij.

⁴¹ Ngaa nī gataj ni sij:

—Dagahui' sij ni tsínj xī'i daj. Nī sī ganahuin yaco ruhua sij nī'yaj sij ni sí' gā mánj. Ngaa nī nāga'ui' sij coj chruj uva daj huin si-coj sij rian ango ni tsínj sisi dugumi ni sí'. Nī ngaa gane chruj daj, nī nāga'ui' ni sí' rian tsínj dō'oj daj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁴² Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī un sin huin nī nun gaya ni é re' si gataj si-nuguan' Yan'anj únj. Nī gataj si-nuguan' Yan'anj:

Yej guere'ej ni tsínj 'yaj sun hue', nī gāhuin-ín' 'ngō yej sá' doj gāne ran-án' dugu'nun' squina hue' nīganj ni aj.

Hué man'an Señor gui'yaj nuguan' nan.

Nī dugu'naj nīn' ruhua hua nuguan' nan ruhua né' aj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

⁴³ Hué dan nī gatā gunun ni é re' sisi gā'ne Yan'anj rian gane ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Nī gā'ui' Yan'anj rian ango ni ngüi. Daj si guī'yaj ni sij si huin ruhua Yan'anj. ⁴⁴ Nī huēj huin yej daj. Nī sisi gānatu 'ngō ngüi rian yej daj, nī gāran' ni sij, guī'yā. Nī sisi guīnij yej daj rian 'ngō ni ngüi, nī guīxitin' ni sij, guī'yā nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁴⁵ Nī ngaa gunun ni chrej a'nin' ngā ni tsínj fariseo cuento ganani Jesús, nī xacaj ni sij cuenta sisi a'mi sí' xī'í man'an ni sij. ⁴⁶ Nī huin

ruhua ni sij guida'a ni sij sí'. Sanj xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij rian ni ngüi. Daj si ani ruhua ni ngüi sisi tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin Jesús, ruhua ni sij aj.

22

Parábola de la fiesta de bodas

¹ Ngaa n̄i ga'mi ruhua' yún Jesús nani sij cuento. N̄i gataj sij:

² —Daj rún' gui'yaj 'ngo rey ngaa gui'yaj sij gui'yanj xi'í si xacaj da'nij sij yun'unj xana, n̄i da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. ³ N̄i ga'nij rey daj si-moso sij gan'anj gaquinj ni ngüi sisi ga'na' ni sij xa ni sij rian gahuin gui'yanj ducua' sij. Sanj nun ga'uej ruhua ni sij ga'na' ni sij. ⁴ Ngaa n̄i ga'nij ruhua' yún sij ango ni moso daj gan'anj ni sí'. N̄i gataj sij gunun ni sí': "Gataj ni é re' rian ni ngüi ga'na' daj sisi hua chr̄un niã 'yã. N̄i hua dagahui' ni sij ni dãnj sicuj nga ni xucu namij nej aj. N̄i hua chr̄un daran'anj. Ngaa n̄i ga'na' á re' xa á re' nga da'n̄i. Daj si xacaj sij yun'unj xana." Gataj rey daj gunun ni sij.

⁵ 'Sanj nun xacaj ni ngüi daj cuenta nga nuguan' gataj ni sij mánj. Gan'anj gui'yaj sun 'ngo tsínj daj do'ój sij. N̄i gan'anj ango sij, gan'anj gudue' sij rasun rian ni ngüi. ⁶ N̄i guida'a ango ni sij ni si-moso rey daj. N̄i gui'yaj xi'i ni sij nga ni sí'.

N̄i dagahui' ni sij ni sí' nej. ⁷ Ngaa n̄i ngaa gunun rey daj, n̄i n̄in' ruhua ga'man ruhua sij. N̄i ga'nij sij si-snado sij gan'anj dagahui' ni tsínj dagahui' ni si-moso sij daj. N̄i gari yan'an ni sí' xánj ni tsínj daj. N̄i gaca xuman' daj.

⁸ 'Ngaa n̄i gataj rey daj gunun si-moso sij: "Daran'anj hua chr̄un sisi ga'na' ni ngüi xa ni sij rian gahuin gui'yanj xacaj da'n̄i yun'unj xana. Sanj nitaj si ni'yanj ni ngüi gaquin ga'na' da mánj. ⁹ Ngaa n̄i gan'anj ni é re' rian nacaj dugüi' ni chrej. N̄i gaquinj ni é re' un ngüi gahuin ga'na' ni sij gui'yanj ruhuãj aj." Gataj rey daj.

¹⁰ 'Ngaa n̄i gahui ni moso daj gan'anj ni sij chruhua ni chrej. N̄i gui'yaj ni sij sisi nahuin chre' daran' ni ngüi ganacaj dugüi' nga ni sij. N̄i ga'na' ni ngüi sa' nga ni ngüi nitaj si hua sa' gui'yanj daj. N̄i gara chruhua hue' rian gahuin gui'yanj xacaj da'nij rey daj yun'unj xana, gui'yaj ni ngüi.

¹¹ 'N̄i ngaa gatúj rey rian man ni ngüi huaj gui'yanj daj, n̄i guini'i sij 'ngo tsínj nitaj nun sij 'ngo atsij nun ni tsínj rara'a. ¹² Ngaa n̄i gataj sij: "Amigo, un sin 'yãj re' nan, n̄i nitaj 'ngo atsij nanun so' rara'a so' únj." Daj gataj rey daj. Sanj nun guiri' ruhua tsínj daj si ga'mi sí'. N̄i dínj nne sí'. ¹³ Ngaa n̄i gataj rey gunun ni tsínj 'yaj sun rian mesa: "Nümi

ni é re' dacój sij nga ra'a sij. Nĩ guere'ej a ni é re' sij rian rumi' hua ne' xe' rian gunun sij gaco sij nga rian xa ruj yan' sij." Daj gataj rey daj. ¹⁴ Daj si nico ni ngüi aquínj Yan'anj, sanj doj ni sij huin si nacui Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

La cuestión del tributo

¹⁵ Ngaa nĩ gan'anj ñiga'mi dugüi' ni tsínj fariseo ñaj ga'ue ga'ui' ni sij gaquin' rian xi'í Jesús xi'í 'ngo nuguan' ga'mi sí'. ¹⁶ Ngaa nĩ ga'nij ni sij ni tsínj nico' ni sij nga ni tsínj herodista nej, gan'anj ni sí' rian Jesús. Nĩ gataj ni sí' gunun Jesús:

—Maestro, ni'i ni únj sisi a'mi xanga' man'án re'. Nĩ digyán xanga' re' si-chrej Yan'anj. Nĩ nitaj si guiyáj re' un sin huin ni tsínj a'mi mánj. Daj si nitaj si ni'yáj re' ñaj hua ni tsínj mánj. ¹⁷ Hué dan nĩ un sin huin ani ruhua re'. Sa' huin sisi ga'ui' né' san'anj a'nej rey César, ruhua re'. Ga'ui' né' ní'. Asij si ga'ui' né' ní'. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Sanj guini'i Jesús sisi ani quij ruhua ni sij. Ngaa nĩ gataj sí' gunun ni sij:

—Nĩ un sin huin nĩ ruhua ni é re' guiyáj re' xi' ngāj únj. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. ¹⁹ Digyán ni é re' riánj 'ngo san'anj naru'ue ni ngüi rian rey daj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĩ nicaj ni sij 'ngo san'anj denario ga'na' ni sij rian sí'.

²⁰ Ngaa nĩ nachínj snan'anj Jesús ni sij. Nĩ gataj sí':

—Nĩ un tsínj rian huin san'anj nan únj. Nĩ un tsínj si-xugüi huin nan, nĩ hua nica nín' huaj únj. —Daj gataj Jesús.

²¹ Ngaa nĩ:

—Hué rian César nga si-xugüi sí' huin. —Gataj ni sij.

Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Ngaa nĩ ga'ui' ni é re' si'yaj rey César ñaj rian César aj. Nĩ ga'ui' ni é re' si'yaj Yan'anj rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

²² Nĩ ngaa gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús, nĩ garáj yan'anj ruhua ni sij. Nĩ dunáj ni sij sí'. Nĩ gan'anj ni sij.

La pregunta sobre la resurrección

²³ Nĩ hué güi ñaj nĩ ga'na' doj ni tsínj saduceo rian Jesús. Nĩ ataj ni tsínj ñaj sisi nitaj si gana'nij ni niman mánj. Nĩ nachínj snan'anj ni sij Jesús. ²⁴ Nĩ gataj ni sij:

—Maestro, gataj Moisés: "Sisi gahui' 'ngo tsínj nitaj da'nij, ngaa nĩ ñacaj jnánj sij nica sij. Nĩ da'nga' ñaj guiyaj sí' ga'ui' sí' si ga'nga 'ngo lij ñagane yan du'ua chre." Daj gataj Moisés.

²⁵ Hué dan nĩ gane ichij jnánj 'ngo tsínj ñaj scanij né'. Nĩ xacaj tsínj xahua' nica sij. Nĩ gahui' sij. Nĩ nitaj da'nij sij nga ún'. Nĩ gunáj nica sij rian jnánj sij xacaj sí' xaco' sí'. ²⁶ Sanj gahui' tsínj nico' rucu tsínj xahua'

daj. Nĭ xacaj ango jnánj sí' yun'unj xana daj. Nĭ da'nga' daj xacaj ni ichij jnánj tsínj yun'unj xana daj. ²⁷ Da' guisĭj daj gahui' man'an yun'unj daj nej aj. ²⁸ Hué dan nĭ ngaa gāna'nij ni níman ngaa guĭman ruhua' yún ichij jnánj sij, nĭ daj hua yya tsínj gahui' nica yun'unj xana daj, ruhuá re' únj. Daj si daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.

²⁹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nun nari' ni é re' si nun ni'i ni é re' daj gataj si-nuguan' Yan'anj mánj. Nĭ nun ni'i ni é re' daj nucuj Yan'anj nej mánj. ³⁰ Daj si ngaa gāna'nij ni níman, nĭ sĭ xacaj ni tsínj ni yun'unj xana mánj. Nĭ daj nĭ sĭ xacaj ni yun'unj xana tsínj sno'o mánj. Daj si daj rún' nne ni ángel xata', da'nga' daj gane ni sij aj. ³¹ Ngaa nĭ gatā gunun a ni é re' daj guĭni'i a ni é re' sisĭ gāna'nij ni níman. Achin si gaya ni é re' rian si-nuguan' Yan'anj ga' di ní'. ³² Daj si gataj Yan'anj: “Huéj huin Dan'anj tsínj gu'naj Abraham nga tsínj gu'naj Isaac nga tsínj gu'naj Jacob nej aj.” Daj gataj Yan'anj asĭj ná. Hué dan ni sé níman huin ni tsínj guinico' Yan'anj asĭj ná mánj. Hua nĭ'na' ni sij nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj saduceo.

³³ Nĭ ngaa gunun ni ngüi si gataj Jesús, nĭ garáj yan'anj

ruhua ni sij nga nuguan' digyán sij rian ni ngüi.

El gran mandamiento

³⁴ Nĭ ngaa gunun ni tsínj fariseo sisĭ dínj gahui' du'ua ni tsínj saduceo, gui'yaj Jesús, ngaa nĭ nahuin yu' ni sij. ³⁵ Nĭ 'ngo ni sij huin 'ngo tsínj digyán ley rian ni ngüi. Nĭ huin ruhua sí' xacaj sí' cuenta daj nata' Jesús.

³⁶ Ngaa nĭ nachínj snan'anj sí' Jesús. Nĭ gataj sí':

—Maestro, un sin huin nuguan' nico doj rian daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun' únj. —Daj gataj tsínj daj.

³⁷ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—“Gahui' 'i ruhuá re' nĭ'yaj re' Señor huin Dan'ánj re' nga nimán re' nej, nin' sta'ngá' re' nej.” ³⁸ Hué nan huin nuguan' huin achij nga nuguan' sini rian daran' ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian ni ngüi aj. ³⁹ Nĭ daj rún' hua nuguan' nan, nĭ hua ango nuguan' a'nin' Yan'anj sun rián re' nej. Nĭ nuguan' nan huin: “Gahui' 'i ruhuá re' nĭ'yáj re' dugüi' re' rún' 'i ruhuá re' ni'yaj re' man'án re' aj.” ⁴⁰ Ngaa nĭ daran' si-ley Yan'anj nga daran' si ga'mi ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asĭj ná, nĭ 'na' daran' ni nuguan' daj rian nungüej nuguan' huin achij nan. —Daj gataj Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

41 Ngaa n̄i ngaa nahuin yu' ni tsínj fariseo, n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij.

42 N̄i gataj Jesús:

—N̄i un sin huin ani ruhua ni é re' xi'í Cristo únj. N̄i un sin da'nij huin sí', ruhua ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i:

—Da'nij David huin sí'. —Gataj ni sij.

43 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ngaa n̄i sisi Cristo huin da'nij David, n̄i un sin huin, n̄i gataj David sisi Cristo huin Señor rian sij únj. Daj si hua 'ngō nuguan' gataj David, gui'yaj Espiritu Santo: 44 “Yan'anj gataj gunun Señor nicaj sun riānj sisi gane sí' chrej ra'a sa' Yan'anj da' guisij gui'yaj gana Yan'anj rian daran' ni tsínj unun' ngā Señor nicaj sun riānj.” Daj gataj Yan'anj gunun Señor, gataj xí' David.

45 Asa' gā'ue gāhuin Cristo da'nij David sisi dugu'naj si' Señor man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

46 N̄i nun ri' ruhua ni tsínj fariseo si gā'mi ni sij. N̄i asij güi daj, n̄i nun guisij ruhua ni sij nachin' snan'anj ni sij Jesús gā mánj.

23

Jesús acusa a los escribas y los fariseos

1 Ngaa guisij n̄i ga'mi Jesús rian ni ngüi ngā rian ni tsínj nico' sí'. 2 N̄i gataj sij:

—Nicaj sun ni tsínj digyán ley ngā ni tsínj fariseo daj rún' guinicañ sun Moisés.

3 Yu'uj daj n̄i dagahuin ni é re' rian ni sij. N̄i gui'yaj ni é re' si ataj ni sij. San̄i si gachej ni é re' chrej chéj ni sij. Daj si ataj ni sij 'ngō nuguan', n̄i 'yaj ni sij ango nuguan'. 4 N̄i daj rún' 'yaj 'ngō tsínj ngaa ya'i 'ngō carga gāta 'ngō dugüi' sí', 'yaj sí', n̄i da'nga' daj 'yaj ni sij. Daj si 'yaj ni sij sisi gāta ni ngüi carga ya'i huin ni nuguan' a'nin' ni sij sun rian ni sí'. N̄i uta' ni sij carga daj dacan xicój ni sí'. San̄i a doj na'uej ruhua ni sij chraçuij ni sij chra ra'a ni sij ngā carga daj. 5 N̄i daran' si 'yaj ni sij, n̄i da'nga' daj 'yaj ni sij sisi guini'i ni ngüi. N̄i nagui'yaj gara' ni sij rian nun si-nuguan' Yan'anj nun yo ni sij. N̄i hué daj nagui'yaj xe'e ni sij yu'uej nico' du'ua si-gan' ni sij nej. 6 N̄i nana'ui' ni sij 'ngō yu'uj sa' gane ni sij rian 'yaj ni sij 'ngō gui'yanj. N̄i hué daj nana'ui' ni sij sisi gane ni sij chrun xila sa' chruhua sinuhui ni sij nej. 7 N̄i huin ruhua ni sij sisi gā'mi sa' ni ngüi ngā ni sij ngaa chéj ni sij rian yu'ue. N̄i hué daj huin ruhua ni sij sisi dugu'naj ni tsínj “maestro” ni sij. 8 Si duna ni é re' si gataj ni ngüi sisi “maestro” huin ni é re' mánj. Daj si 'ngō jnanj daran' ni é re'. N̄i urin maestro huin Cristo rian ni é re' nej. 9 N̄i si dugu'naj ni é re' “chrej” 'ngō tsínj man chruhua xungüi mánj. Daj si urin chrej ni é

re' huin Yan'anj xanga' nne xata'. ¹⁰ Ni si duna ni é re' si gataj ni ngüi sisi nico' ni sij ni é re' manj. Daj si urin Cristo huin tsinj guinico' ni é re' aj. ¹¹ Ni tsinj huin achij scanij ni é re', ni da'ui sij gunanj guitsi sij rian ni é re'. ¹² Daj si un tsinj huin ruhua gahuin achij, ni gunaj sij ne' rucu. Ni un tsinj huin ruhua gunaj ne' rucu, ni gahuin achij sij.

¹³ 'Sanj niqiu nin' ruhua niman ni é re' huin ni é re' tsinj digyan ley nga ni tsinj fariseo nej. Daj si gahuin ni é re' nico castigo. Tsinj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si ranj ni é re' chrej rian nicaj sun Yan'anj. Ni na'ue gatu ni ngüi, 'yaj ni é re'. Ni na'uej ruhua ni é re' gatu ni é re'. Ni da'nga' daj huin ruhua ni ngüi gatu, ni na'uej ruhua ni é re' nej.

¹⁴ 'Niqui nin' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsinj digyan ley nga ni tsinj fariseo nej. Tsinj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si a'nej ni é re' ducua ngüi xana mmij. Ngaa ni ná achinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi gani ruhua ni ngüi sisi sa' ni é re'. Xi'i nuguan' nan, ni gahuin ni é re' nico castigo.

¹⁵ 'Niqui nin' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsinj digyan ley nga ni tsinj fariseo nej. Daj si guiran' ni é re' nico castigo. Tsinj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si nin' gachra' achéj ni é re'. Ni da rucu nnee

yan'anj huaj ni é re' sisi xacaj urin tsinj si-chrej ni é re', ruhua ni é re'. Ni ngaa guiri' ni é re', ni gahuin quij chruhua niman sí' si quij niman man'an ni é re', 'yaj ni é re'. Ni guitaj diyaj si' gan'anj sí' rian ni é re' gan'anj daran' ni é re' rian yan'an.

¹⁶ 'Niqui nin' ruhua niman ni é re' xi'i sayun guiran' ni é re'. Daj si ni tsinj duri digyan chrej rian ni ngüi huin ni é re'. Ni ataj ni é re' sisi guta' nica yya 'ngo tsinj daj rian oro man chruhua nuhui, ngaa ni ní'yanj si ataj sí'. Ni hua nian gui'yaj sí' si gataj sí', ataj ni é re'. ¹⁷ Tsinj ni'yun ni tsinj duri huin ni é re' nanj. Daj hua si huin achij, ruhua ni é re' únj. Oro ní', asi nuhui 'yaj sisi sa' oro sa'. ¹⁸ Ni hué daj ataj ni é re' sisi guta' nica yya 'ngo tsinj daj rian altar sisi hua yya nuguan' ga'mi sí', ni nitaj si ní'yanj si ataj sij manj. Sanj sisi guta' nica yya 'ngo tsinj daj rian ofrenda taj rian altar, ngaa ni ní'yanj si ataj sij, ni hua nian gui'yaj sí' si gataj sí', ataj ni é re'. ¹⁹ Tsinj ni'yun ni tsinj duri huin ni é re'. Daj hua si huin achij, ruhua ni é re' únj. Ofrenda ní', asi altar 'yaj sisi sa' ofrenda daj sa'. ²⁰ Tsinj guta' nica yya rian altar, ni nitaj si guta' nica yya sij rian urin altar, sanj guta' nica yya sij rian daran' si man rian altar nej. ²¹ Ni tsinj guta' nica yya rian

nuhui, n̄i sé rian urin nuhui guta' n̄ica yya sij. San̄i guta' n̄ica yya sij rian Yan'an̄j xanga' nne chruhua nuhui nej. ²² N̄i tsínj guta' n̄ica yya xata' rian nne chrun xila sa' nne Yan'an̄j, n̄i sé urin rian chrun xila sa' nne Yan'an̄j guta' n̄ica yya sij mánj. San̄i hué daj guta' n̄ica yya sij rian man'an Yan'an̄j si nne rian chrun xila sa' da nej.

²³ N̄in' ruhua niqui niman ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si gujran' a ni é re' nico castigo. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si aya ni é re' rumi coj nun stila nga coj xugune rian yo'ój nej nga coj comino nej. N̄i ngaa guis̄j ichi' rumi, n̄i a'ui' ni é re' 'ngō rumi rian Yan'an̄j. San̄i duna ni é re' nuguan' huin rian chruhua si-ley Yan'an̄j nej. Daj si duna ni é re' si guj'yaj n̄ica ni é re' rian ni ngūi. N̄i duna ni é re' si gahuin 'i ruhua ni é re' n̄i'yaj á re' Yan'an̄j. N̄i duna ni é re' si guxuman ruhua ni é re' n̄i'yaj á re' Yan'an̄j. Da'ui ni é re' guj'yaj ni é re' ni nuguan' nico nan. San̄i s̄i duna ni é re' nga ango si 'yaj ni é re' da mánj. ²⁴ N̄i huin ni é re' tsínj duri digyán chrej rian ni ngūi. N̄i aca ni é re' nnee man xucu xa'ui sis̄i nahuin sa' nnee daj go'o ni é re'. San̄i amánj guē é re' xucu xachij huin camello.

²⁵ Niqui n̄in' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si gujran' ni é

re' nico castigo nej aj. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si 'yaj á re' daj rún' 'yaj 'ngō tsínj na'nin' xiráj tasa nga xiráj go'o nej aj. San̄i nun na'nin' sij chruhua tasa nga chruhua go'o mánj. N̄i da'nga' daj hua chruhua niman ni é re'. N̄i man n̄in' ruhua si quij hua. Daj si 'yaj tu ni é re'. N̄i 'yaj quij ni é re' nga ni ngūi nej. ²⁶ Tsínj fariseo duri huin ni é re'. Hua sini na'nin' sa' ni é re' chruhua tasa nga go'o huin niman án re'. Asij n̄i ga'ue guj'yaj sa' ni é re' gujini'i ni ngūi aj.

²⁷ Niqui niman n̄in' ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si gujran' ni é re' nico sayun. Huin ni é re' ni tsínj digya' yun'unj. Daj si daj rún' hua chran gats̄i naránj ni sij rian achin' niman, n̄i da'nga' daj hua ni é re'. Daj si xanga' n̄i hua niā' xiráj chran aráj ni sij daj. San̄i ne' chruhua yu'uj n̄i man n̄in' ni cúj niman nga daran' si quij hua. ²⁸ N̄i da'nga' daj hua á re'. Daj si rún' hua tsínj 'yaj n̄ica, n̄i da'nga' daj hua ni é re' rian ni ngūi. San̄i chruhua niman ni é re', n̄i man n̄in' ruhua nuguan' digya' yun'unj nga ni nuguan' quij aj.

²⁹ Niqui n̄in' ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si gahuin ni é re' castigo nico. Tsínj digya' yun'unj huin in re'. Daj si naránj án re' chran rian gachin' ni tsínj

ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nĭ nagui'yaj niā' ni é re' xiráj chran rian gachin' ni tsínj hua sa'. ³⁰ Nĭ ataj ni é re': "Sisĭ nun guĭman únj asij ngaa guimán ni xí', nĭ tsínj guimán asij ná, nĭ sĭ chracuĭj únj dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj mánj." Da'nga' daj ataj ni é re'. ³¹ Sanĭ hué ducuánj daj digyán xanga' a ni é re' sisĭ hué ni é re' huin yya da'nĭj ni tsínj dagahui' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ³² Achin guĭsĭj sĭ guĭ'yaj quĭj ni xi a ni é re'. Sanĭ guĭ'yaj a ni é re' nga si achin daj.

³³ 'Xucuáj huin ni é re'. Nĭ da'nĭj xucuáj huin ni é re' aj. Nĭ daj guĭ'yaj ni é re' sisĭ sĭ gahuin ni é re' castigo rian yan'an únj. ³⁴ Xi'í daj nĭ a'nĭ ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsínj ni'í sa' nej, nga ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüĭ. Nĭ guĭsĭj ni sij rian man ni é re' aj. Sanĭ hua go'ngo ni sij dagahui' ni é re' aj. Nĭ doco' ni é re' ni sij rian rugutsĭ. Nĭ duguayun ni é re' ango ni sij chruhua si-nuhui ni é re'. Nĭ guĭnico' ni é re' ni sij daran' xuman' chran' yun'unj ni é re' ni sij nej. ³⁵ Ngaa nĭ xi'í daj da'ui ni é re' si-gaquin' daran' ni tsínj dagahui' ni ngüĭ hua sa'. Nĭ asĭj sini dagahui' tsínj gu'naj Caín jnánj sij Abel. Nĭ hué sí' gahuin 'ngo tsínj guĭ'yaj nĭca. Nĭ hué daj dagahui' ni xi ni

é re' tsínj gu'naj Zacarías huin sí' da'nĭj Berequías. Nĭ dagahui' ni sij sí' rian danĭ altar nga rian nne ducuá Yan'anj. ³⁶ Xanga' atāj yyāj gunun a ni é re' sisĭ guĭran' ni dugui' ni é re' castigo xi'í si-gaquin' ni tsínj dagahui' daj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán si-lej Moisés rian ni ngüĭ.

Lamento de Jesús sobre Jerusalén

³⁷ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nun nani ducu ruhuāj xi'í ni é re' ni tsínj man xuman' Jerusalén. Daj si dagahui' ni é re' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. Nĭ ga'ui' ni é re' yej ni tsínj nicaj nuguan' huaj rian ni é re' huin ni sij tsínj ga'nĭj Yan'anj huaj rian a ni é re'. Sĭj undaj huin ruhuāj nagui'yaj yu'ūj, nĭ da'nĭj man'an re' huin ni tsínj man xuman' Jerusalén. Nĭ daj rún' 'yaj 'ngo xuchre ngaa nagui'yaj yu'uj xuj da'nĭj xuj riquĭ sigachi xuj, nĭ da'nga' daj huin ruhuāj guĭ'yā nga ni da'nĭj re'. Sanĭ nun garan' ruhua á re' mánj. ³⁸ Yyaj nĭ nĭ'yaj ni é re'. Guere' xánj ni é re' nga ducuá ni é re' guna yyāj aj. ³⁹ Nĭ ataj snan'an gunun ni é re' sisĭ sĭ guini'í yún ni é re' yūnj da guĭsĭj güĭ gataj ni é re' nuguan' nan: "Hua sa' nĭn' ruhua tsínj 'nā' rian si-xugüĭ man'an Señor." —Daj gataj Jesús gunun ni ngüĭ man xuman' Jerusalén.

24

Jesús predice la destrucción del templo

¹ Nĭ ngaa gahui Jesús chruhua nuhui nico gan'anj sij, nĭ gahuin nĭchrun' ni tsínj nico' sij sisi dĭgyán ni sí' daj hua ni hue' huin nuhui daj rian Jesús. ² Sanĭ gataj Jesús gunun ni sí':

—Guĭni'yaj sa' ni é re' daran' nan anj. Xanga' atā gunun a ni é re' sisi hua 'ngo güi, nĭ sĭ gunáj ni a 'ngo yey rian dugüi' mánj. Duguane nĭn' ni sij daran' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Señales antes del fin

³ Nĭ ngaa gane Jesús dacan gu'naj Olivos, nĭ ga'na' urin ni tsínj nico' Jesús rian nne sij. Nĭ gataj ni sí':

—Gataj re' gunun únj aman gahuin yya ni nuguan' nan. Nĭ gataj re' daj hua 'ngo da'nga' guĭni'i únj sisi ga'na' ruhua' yún re' ngaa ganahuij xungüi nan. —Daj gataj ni sij.

⁴ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Ga cuidado ni é re' sisi nitaj 'ngo tsínj dĭgya' yun'unj ni é re' aj. ⁵ Daj si ga'na' nico ni tsínj rian si-xugüi man'anj anj. Nĭ gataj ni sij: “Hué man'anj huin Cristo aj.” Daj gataj ni sij gunun ni é re'. Nĭ dĭgya' yun'unj ni sij nico ni ngüi.

⁶ 'Nĭ gunun ni é re' nuguan' sisi unun' 'ngo xuman' nga ango xuman', nĭ huin ruhua 'ngo xuman' daj guda' nga ango xuman'. Sanĭ sĭ guxu'ui' ni é re'

mánj. Hua niān si hué daj gahuin. Sanĭ achin ganahuij nĭn' xungüi aj. ⁷ Nĭ gunun' nungüej xuman' daj. Nĭ gunun' 'ngo gobierno da nga ango gobierno. Nĭ ga'na' xi'ĭ nga xi'na nej. Nĭ ga'na' yún go'ngo rian xungüi nej. ⁸ Daran' nan nĭ diaj gaxĭ'i guĭran' ni ngüi sayun.

⁹ 'Hué dan nĭ naga'ui' ni sij ni é re' rian ni tsínj nicaj sun. Nĭ guĭran' ni é re' sayun nej. Nĭ dagahui' ni sij ni é re' nej. Nĭ sĭ gahuin sa' ruhua daran' ni ngüi guĭni'yaj ni sij ni é re' xi'ĭ si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. ¹⁰ Ngaa nĭ ni güi daj, nĭ nico ni ngüi duna si-chrej Yan'anj. Nĭ naga'ui' ni sij dugüi' ni sij rian ni tsínj nicaj sun. Nĭ sĭ gahuin sa' ruhua ni sij guĭni'yaj ni sij go'ngo dugüi' ni sij. ¹¹ Nĭ ga'na' nico ni tsínj dĭgya' yun'unj. Nĭ gataj ni sij sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nĭ dĭgya' yun'unj ni sij nico ni ngüi. ¹² Nĭ xi'ĭ si gahuin nico gaquin', nĭ duna nico ni sij si gahuin 'ĭ ruhua ni sij guĭni'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. ¹³ Sanĭ ni ngüi huaj nico' yya nĭn' si-chrej Yan'anj da güi ganahuij xungüi, nĭ ganacaj Yan'anj ni sij aj. ¹⁴ Nĭ nĭn' gachra' xungüi ganata' ni sij nuguan' sa' nan xi'ĭ si nicaj sun Yan'anj. Nĭ da'nga' daj ganata' ni sij sisi guĭni'i daran' ni ngüi nga nuguan' sa' nan. Ngaa nĭ guĭsij, nĭ ganahuij daran'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni

tsínj nico' sij.

¹⁵ Hué dan n̄i un tsínj aya ni nuguan' nan, n̄i x̄acaj re' cuenta un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata huin nuguan' ga'mi Jesús xi'í si xi'í. N̄i gataj Jesús:

—N̄i ngaa gūni'i ni é re' n̄iquin' si quij hua rian hua sa' n̄in' ruhua daj rún' gataj tsínj gu'naj Daniel asij ná ¹⁶ ni guánj ni ngüi mán estado Judea gan'anj ni sij riqui quij. N̄i Daniel huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ¹⁷ N̄i tsínj taj xata' ch̄ra ducúa sij, n̄i s̄i nanij sij gūiri sij 'ngo rasun man chruhua ducúa sij daj. ¹⁸ N̄i tsínj mán 'yaj sun riqui quij, n̄i s̄i nanicaj sij ga'na' n̄aran' sij si-gan' sij ga' mánj. ¹⁹ N̄i niqui niman ni ngüi x̄ana nun riqui lij nga ni ngüi utsi gue da'n̄ij si gahuin ni güi nan anj. ²⁰ Ḡachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi s̄i ga'na' sayun daj ni yahui nuhuij nga güi naránj ruhua ni ngüi. ²¹ Daj si ngaa daj, n̄i gūiran' ni ngüi sayun nico. N̄i asij ngaa gūi'yaj Yan'anj xungüi, n̄i nun gūni'i ni ngüi 'ngo sayun daj rún' gahuin ne' rian ni güi gan'anj nan. N̄i ne' rian ni güi daj, n̄i nitaj si ga'na' nico sayun rian ni ngüi daj rún' gūiran' ni ngüi ngaa daj. ²² N̄i sisi ga' nico güi ga' sayun daj, n̄i s̄i gunucuj ni ngüi mánj. San̄i xi'í ni ngüi ganacui Yan'anj, n̄i ganiquin' da'aj sij si gahuin sayun, gūi'yaj

Yan'anj.

²³ 'N̄i sisi ngaa daj hua 'ngo tsínj gataj: "N̄i'yaj re'. Nan niquin' Cristo." Asij: "Da' mánj niquin' Cristo aj." Sisi da'nga' daj gataj ni sij, n̄i s̄i guxuman ruhuá re' mánj. ²⁴ Daj si ga'na' ni tsínj gataj sisi hué ni sij huin Cristo, gataj ni sij. N̄i ga'na' ni tsínj gataj sisi hué ni sij huin tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nej. N̄i tsínj digya' yun'unj huin ni sij. N̄i gūi'yaj chre ni sij. N̄i gūi'yaj ni sij ni rasun nico güenda digya' yun'unj ni sij ni ngüi. N̄i sisi ga'ue ni digya' yun'unj ni sij man'an ni ngüi nacui Yan'anj nej. ²⁵ Daran'anj hua gataj sin̄ij gunun ni é re' nej aj. ²⁶ Ngaa n̄i sisi gataj ni sij: "N̄i'yaj ni é re'. Hué Cristo niquin' quij gūi'yanj n̄aco daj." Sisi da'nga' daj gataj ni sij, n̄i s̄i gan'anj ni é re' mánj. N̄i sisi gataj ni sij: "Hué Cristo nne chruhua hue' daj." N̄i sisi da'nga' daj gataj ni sij, n̄i s̄i guxuman ruhua ni é re' mánj. ²⁷ Daj si daj rún' yoq ran 'yaj du'ui ne' s̄ij güi, n̄i 'ngo xiguin n̄in' xata', n̄i da'nga' yoq daj nanicaj da'n̄ij ni ngüi huin man'an̄j. ²⁸ Rian ngaj niman, n̄i yu'uj daj nahuin yu' ni xarúj.

La venida del Hijo del Hombre

²⁹ 'San̄i si ḡachin ni güi gūiran' ni ngüi sayun daj, ngaa n̄i rá'yanj gahuin rumi' rian güi. N̄i s̄i guixiguin rian yahui mánj. N̄i gayu ni yati' mán xata'. N̄i ngunánj

ni fuerza mán xata' nej.
³⁰ Ngaa nī gurugüi' 'ngo da'nga' gui'yā xata' huīnj da'nij ni ngüi. Hué dan nī nīn' ruhua ganani ruhua daran' ni xi'nin' huin ni ngüi man chruhua xungüi. Nī guīni'i ni sij ga'na' man'ānj rian ni nga huīnj da'nij ni ngüi. Nī ga'nāj nga daran' fuerza. Nī nahuin 'ueé nīn'inj ga'nāj nej aj. ³¹ Nī ga'nī ni ángel gan'anj nga trompeta ga'yanj nucuj. Nī naran' ni ángel daj ni ngüi hua ganacui Yan'anj. Nī ganaran' ni ángel ni ngüi daj mán nīn' gachra' da' xi'í nīn' xungüi nga xata' nej aj.

³² 'Nī gahuin chrun ni é re' xi'í nuguan' huin chrun higuera. Ngaa ganahuin ya'nij ra'a, nī naxira' coj ra'a, hué dan nī ni'i ni é re' si hua guisij gahuin nichrun' yahui gahuin yan'an anj. ³³ Nī hué guē ducuanj daj ngaa guīni'i ni é re' sisi hua gahuin si atā gunun ni é re' acuan', ngaa nī guīni'i ni é re' sisi hua niquin' man'ānj rian hue' aj. ³⁴ Xanga' atā gunun ni é re' sisi sī gahui' ni ngüi man yyaj da gahuin yya daran' ni nuguan' nan anj. ³⁵ Ga ni'ya xata' nga yo'ój. Sani si-nuguan'ānj nitaj aman ganahuij mánj.

³⁶ 'Nī nun ni'i a 'ngo ni ngüi un güi, nī un hora ga'na' man'ānj mánj. Nī nun ni'i ni ángel mán xata' nej. Nī nun ni'i man'ānj huīnj da'nij Yan'anj nej. Urin chre ni'i nánj. ³⁷ Nī daj rún'

gui'yaj ni ngüi ngaa gane tsínj gu'naj Noé asij ná, nī da'nga' daj gui'yaj ni ngüi ngaa ga'na' da'nij ni ngüi huin man'ānj. ³⁸ Daj si asij ngaa nun gara nnee rian yo'ój, nī xa ni sij go'o ni sij. Nī acaj ni sij yun'unj xana. Nī acaj yun'unj xana tsínj sno'o nej. Nī da'nga' daj gui'yaj ni sij da' güi gatúj Noé chruhua rio achéj rian nnee. ³⁹ Nī nun gara da'nga' ruhua ni sij da gara nnee rian yo'ój gui'yaj guman huee xxi. Nī nicaj nnee daj daran' ni sij gan'anj-án'. Nī daj rún' gahuin ngaa daj, nī da'nga' daj nun gara da'nga' ruhua ni ngüi da ga'na' ruhua' yūnj.

⁴⁰ 'Nī ngaa guisij güi daj, nī gunun nuguan'an hujj tsínj riqui quij. Nī nicā gan'an 'ngo sij, nī ango sij guna. ⁴¹ Nī gunun nuguan'an hujj yun'unj xana huáj unj. Nī 'ngo unj nicā gan'an, nī ango unj guna. ⁴² Xi'í daj guīni'yaj sa' ni é re'. Daj si nun ni'i ni é re' un hora ga'nāj huīnj Señor nicaj sun rian ni é re'. ⁴³ Gunun sa' ni é re'. Sisi guīni'i 'ngo tsínj ducua daj un hora ne' yan' ga'na' 'ngo tsínj tu, nī gane sij dugumi sij. Nī si ga'nij sij gatu si' ducua sij, gui'yaj tu sí' mánj. ⁴⁴ Hué dan nī ga chrun guīman ni é re' nej. Daj si ga'na' man'ānj hué guē hora nitaj si ani ruhua ni é re' huīnj da'nij ni ngüi.

⁴⁵ 'Ngaa nī gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngo moso sa'.

Ni guiyaj ni é re' daj rún' 'yaj 'ngō tsínj nicaj yun'unj moso, guiyaj xuru'ue. Daj si a'ui' sij si xa ni ango moso ngaa ní'yanj ni sí'. ⁴⁶ Ni hua 'ueé rian tsínj nicaj yun'unj daj sisj hua gacuj 'yaj sij ngaa hua 'nā' niqúi tsínj ducua nari' sí'. ⁴⁷ Xanga' atā gunun a ni é re' sisj guinica'j tsínj daj sun dugumi sij daran' si'yaj tsínj ducua daj, guiyaj sí'. ⁴⁸ Sanj sisj hua xi'i niman tsínj daj, ni gani ruhua sij sisj gahuin ran ga'na' niqúi tsínj ducua daj. ⁴⁹ Ni gaxi'i sij duguayun sij ango ni moso dugumi sij, ni gaxi'i sij xa nasa' sij, ni go'o sij ngā ni tsínj axini nej. ⁵⁰ Ngaa ni ga'na' tsínj ducua daj hué gue güi, ni hué gue hora nitaj si ani ruhua sij si ga'na' sí'. ⁵¹ Ni gahuin nico sij castigo guiyaj tsínj ducua. Ni guiran' sij sayun ngā ni tsínj digya' yun'unj, guiyaj sí'. Ni hué yu'uj daj gāco sij. Ni da xaruj yan' sij gahuin sij castigo.

25

Parábola de las diez vírgenes

¹ 'Ni daj rún' 'yaj ichi' ngüi xāna yan, ni da'nga' daj gahuin rian nicaj sun Yan'anj xata'. Daj si nicaj ni unj candil aca gasiti huaj unj nācaj dugüi' unj ngā tsínj xācaj nica. ² Ni un'un' unj huin yun'unj ni'i sa'. Ni yun'un' unj huin yun'unj ni'yun. ³ Ni nicaj un'un' ni yun'unj ni'yun nun ni'i daj

candil gan'anj unj. Sanj nun nicaj unj gasiti gan'anj unj. ⁴ Sanj ni yun'unj ni'i sa' daj, ni nicaj unj gaga' nun gasiti gan'anj unj. Ni nicaj unj candil nej aj. ⁵ Ni rian gahuin ran tsínj xācaj yun'unj xāna, ni ganun nnej rian daran' unj, ni gatoj unj. ⁶ Hué dan ni yan' sa', ni gunun unj si gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij: "Hua 'nā' tsínj xācaj yun'unj xāna. Gahuí ni é re' gan'anj nācaj ni é re' tsínj daj." Da'nga' daj gaguáj ni sij. ⁷ Ngaa ni nachica daran' ni yun'unj xāna yan daj. Ni gaxi'i unj guiyaj xugüi unj si-candil unj. ⁸ Ngaa ni gataj anin' yun'unj ni'yun daj rian anin' yun'unj a hua xugüi 'yaj: "Riqui anin' é re' doj si-gasiti anin' é re' guiri' unj. Daj si ruhua guina'aj si-candil ni unj." Daj gataj unj. ⁹ Sanj gataj ni yun'unj ni'i sa' daj: "Sj guisj gasiti rian daran' né' sisj riqui unj rian ni é re'. Güij ni'yaj naj anin' é re' rian mánj anéj, ni guiran anin' é re' aj." Daj gataj anin' unj. ¹⁰ Sanj ngaa huaj unj guiran unj gasiti, ni ganasj tsínj xācaj yun'unj xāna daj. Ni gatúj ni yun'unj a hua xugüi daj chruhua hue' ngā tsínj xācaj yun'unj xāna daj. Ni naranj ni sij rian hue' daj nánj. ¹¹ Da' sj da guinasj ango da'aj ni yun'unj xāna yan daj. Ni gataj unj: "Señor, señor, nā'ni re' rian hue' gatu ni unj." Daj gataj unj gunun sí'. ¹² Sanj gataj sí': "Xanga'

atā gunun a ni é re' sisi nun ni'ñj ni é re' mánj." Daj gataj sí' gunun ni yun'unj ni'yun daj.

¹³ 'Guñi'yaj sa' ni é re' si nun ni'i ni é re' un güi, ni un hora ga'na' da'nj ni ngüi huin man'anj.

Parábola de los talentos

¹⁴ 'Daj si daj rún' 'yaj 'ngo xuru'ue gan'anj ango yu'uj gan', ni hué daj 'yaj man'anj. Ni gaquínj xuru'ue daj si-moso sij. Ni naga'ui' sij si-san'anj sij rian ni sí' sisi dugumi ni sí'. ¹⁵ Ni ga'ui' sij un'un' san'anj gu'naj talento rian 'ngo si-moso sij. Ni 'ngo talento daj huin ruhuaj gata sisi gui'yaj gana 'ngo tsínj daj ngaa guisíj gui'yaj sun sij 'ngo si xinun' yo'. Daj si nñ' ruhua du'ue san'anj huin talento daj. Ni ga'ui' sij huíj talento rian ango moso daj. Ni ga'ui' sij 'ngo talento rian ango moso daj. Ni ga'ui' sij rian go'ngo ni sij daj rún' ga'ue gui'yaj gana ni sij. Hué dan ni gan'anj gan' sij.

¹⁶ 'Ngaa ni 'ngo hora gan'anj tsínj nahuin ra'a un'un' talento daj. Ni guiránj sij ni rasun nadu'uej sij. Ni gui'yaj gana sij yun'un' talento nga san'anj daj. ¹⁷ Ni da'nga' daj gui'yaj tsínj guiri' huíj talento. Ni gui'yaj gana sij yahuij talento. ¹⁸ Sanj tsínj guiri' 'ngo talento, ni gan'anj sij ganj sij yu'uj. Ni garíj huí sij si-san'anj si-xuru'ue sij.

¹⁹ 'Ni ngaa gachin nico güi, ni nasíj xuru'ue daj. Ni

xacaj sij cuenta daj gui'yaj ni moso daj. ²⁰ Ni ga'na' tsínj guiri' un'un' talento daj. Ni nuta' sij yun'un' talento gui'yaj gana sij. Ni gataj sij gunun xuru'ue daj: "Señor, riquí re' un'un' talento riānj. Ni gui'yaj ganāj yun'un' talento gahuin si'yáj re'." Daj gataj tsínj daj gunun xuru'ue daj. ²¹ Ngaa ni gataj sí': "Dugu'naj huaj gui'yáj re' huín re' 'ngo moso gui'yaj sa' sun. Ni huín re' 'ngo tsínj gacuij. Xi'í si gui'yaj 'ueé re' nga doj sun, ngaa ni guiyā sisi guñicaj re' nico sun. Gahuin niā' ruhuá re' ngāj huínj tsínj nicaj sun rian re'." Daj gataj sí' gunun sij.

²² 'Ngaa ni ga'na' tsínj guiri' huíj talento daj. Ni gataj sí': "Señor, riquí re' huíj talento riānj. Ni gui'yaj ganāj yahuij talento gahuin si'yáj re'." Daj gataj sí' gunun sij. ²³ Ngaa ni gataj xuru'ue gunun sij: "Dugu'naj huaj gui'yáj re' huín re' moso gui'yaj sa' sun. Ni huín re' 'ngo tsínj gacuij nánj. Xi'í si gui'yaj 'ueé re' nga doj sun, ni guiyā sisi guñicaj re' nico sun. Gahuin niā' ruhuá re' ngāj huínj tsínj nicaj sun rian re'." Daj gataj sij gunun sí'.

²⁴ 'Sanj ngaa ga'na' tsínj guiri' 'ngo talento daj, ni gataj sij gunun sí': "Señor, ni'ñj sisi huín re' 'ngo tsínj huee. Ni nacaj re' strigo rian nun güin gunun re'. Ni naran' re' strigo rian

nagui'yaj sa' ango ni sij strigo nej. ²⁵ Xi'í daj ni guxu'uīj. Ni gan'anj gari huīj si-san'anj man'án re' riqi yo'ój. Ngaa ni nariquij si'yáj re' nahuin ra'á re'." Daj gataj tsínj daj gunun xuru'ue. ²⁶ Hué dan ni gataj xuru'ue daj gunun sij: "Huín re' 'ngo moso xi'i. Ni rumi re' nej. Ni ni'í re' sisi nacā rian nun gunūnj. Ni ni'í re' sisi ganaran'ānj strigo rian nagui'yaj sa' ango ni sij strigo nej. ²⁷ Hué dan ni un sin huin, ni nun nīcaj re' si-san'ān gan'anj re' ga'nij re' banco únj. Ngaa ni ngaa nānicā, ni nacā si-san'ān nga san'anj nata' chra banco san'anj ga'nij re' chra nej aj nej." Daj gataj xuru'ue gunun tsínj guiri' 'ngo talento daj.

²⁸ Ngaa ni gataj xuru'ue daj gunun ni tsínj man yu'uj daj: "Ga'ne ni é re' san'anj ra'a sij. Ni ga'ui' ni é re' ra'a tsínj nicaj chi' talento. ²⁹ Daj si tsínj nicaj ni ga'uīj nico ra'a sij. Ni gahuin nico si nicaj sij. Sanj tsínj nitaj si nicaj, ni nunj si doj nicaj sij, ni ga'nē si nicaj sij aj. ³⁰ Ni moso nitaj si ní'yanj daj, ni guere' ni é re' ne' chrej xe' rian hua rumi' aj. Ni hué yu'uj daj gunun gaco sij. Ni da xaruj yan' sij gahuin sij castigo." Daj gataj xuru'ue daj xi'í moso xi'i daj.

El juicio de las naciones

³¹ Ni ngaa ga'na' da'nij ni ngüi huin man'ānj nej, ni ganēj rian chrun xila hua

'ueé sa' nin'. Ni ga'nāj nga nin' ruhua fuerza. ³² Ngaa ni nahuin yu' daran' ni ngüi mán chruhua xungüi riānj. Ni nari ninij ni sij daj rún' 'yaj tsínj dugumi xucu ngaa nari ninij sij dán sij xachij nga stane. Ni da'nga' daj gui'yā nari ninij go'ngo ni sij aj. ³³ Ngaa ni gui'yā sisi guiman ni xachij ne' chrej ra'a sa'āj. Ni guiman ni stane ne' chrej ra'a rotsij aj.

³⁴ Ni huēj gahuin rey. Ni gatā gunun ni ngüi guiman ne' chrej ra'a sa'āj aj: "Gahua' ni é re' si hua gui'yaj sa' chre nga ni é re' aj. Ni huin ruhuāj sisi guinicaj sun ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Daj si hua gui'yaj xugüi Yan'anj rian gane ni é re' asij ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi aj. ³⁵ Daj si ngaa gachin xi'nā riquij, ni riqui ni é re' xāj. Ni ngaa nago'ōj nnee, ni riqui ni é re' go'ōj nej. Ni ngaa huinj 'ngo tsínj 'nā' ango rian xuman', ni nahuin ra'a á re' yūnj aj. ³⁶ Ngaa nitaj si-gan'ānj, ni riqui ni é re' atsij gunūnj. Ni ngaa ga'nānj, ni ga'nā' ni'yaj á re' yūnj. Ni ngaa gunūnj ducuaga', ni ga'nā' ni'yaj ni é re' rian gunūnj anj." Daj gatā rian ni ngüi guiman ne' chrej ra'a sa'āj.

³⁷ Ngaa ni nāchinj snan'anj ni ngüi hua nīca niman daj riānj: "Señor, aman guini'i ni únj sisi achin xi'nā riqui re', ni riqui ni únj si xá re' únj. Ni aman guini'i ni únj sisi nago'ó re' nnee,

nĭ rĭqui ni únj si go'ó re' únj.
 38 Nĭ aman guini'i ni únj sisi
 huín re' 'ngō tsínj 'nā' rian
 ango xuman', nĭ nahuín ra'a
 ni únj man'án re' únj. Nĭ
 aman guini'i ni únj si nitaj
 si-gán' re', nĭ rĭqui ni únj
 gunun re' únj. 39 Nĭ aman
 guini'i ni únj sisi ga'nán' re',
 asĭ gunun re' ducuaga' nej,
 nĭ ga'nā' ni'yaj ni únj únj."
 Daj gataj ni ngüi daj gunünj
 aj.

40 'Ngaa nĭ gatā gunun ni
 sij: "Xanga' atā gunun ni é
 re' sisi daran' si gui'yaj ni é
 re' rian ni jnān hua niqui, nĭ
 hué ducuānj daj gui'yaj á re'
 riānj nej aj." Daj gatā gunun
 ni ngüi 'yaj sa'.

41 'Hué dan nĭ gatā gunun
 ni ngüi guiman ne' chrej ra'a
 rotsĭj: "Guxun anéj ni é re'
 man'án re' riānj. Hua gataj
 Yan'anj sisi gan'anj ni é re'
 rian yan'án gaca nĭganj nĭn'
 a ni é re' aj. Nĭ hua gui'yaj
 xugüi Yan'anj yan'án daj sisi
 gunun sichre ngā ni ángel
 nico' man'an sichre daj aj.

42 Daj si ngaa gachin xi'nā
 rĭquĭj, nĭ nun rĭqui ni é re'
 xāj. Nĭ ngaa nago'ōj nnee,
 nĭ nun rĭqui ni é re' go'ōj.

43 Nĭ ngaa gahuĭnj 'ngō tsínj
 'nā' ango rian xuman', nĭ
 nun ganahuín ra'a ni é re'
 yūnj mánj. Nĭ ngaa ni-
 taj si-gan'ānj, nĭ nun rĭqui
 ni é re' gunünj mánj. Nĭ
 ngaa ga'nānj, nĭ nun ga'na'
 ni'yaj ni é re' yūnj mánj.
 Nĭ ngaa gunünj ducuaga', nĭ
 nun ga'na' ni'yaj ni é re'
 riānj nūnj mánj." Daj gatā

gunun ni ngüi guiman ne'
 chrej ra'a rotsĭj daj.

44 'Ngaa nĭ gataj ni sij
 riānj: "Señor, aman guini'i
 ni únj sisi achin xi'nā rĭqui
 re', nĭ nago'ó re' nnee únj.
 Nĭ aman gahuín re' 'ngō tsínj
 'nā' ango yu'uj únj. Nĭ aman
 achin si-gán' re' únj. Nĭ
 aman a'nán' re' si gunun re'
 ducuaga' únj. Nĭ aman nun
 chracuij ni únj man'án re'
 ngaa guirán' re' ni sayun daj
 únj." Daj gataj ni sij riānj.

45 'Nĭ gatā gunun ni sij:
 "Xanga' atā gunun a ni é re'
 sisi ngaa nun chracuij ni é
 re' rian ni jnān hua niqui, nĭ
 da'nga' daj nun chracuij a ni
 é re' rian man'ānj." Daj gatā
 gunun ni sij.

46 'Nĭ gan'anj ni sij guiran'
 ni sij castigo nĭganj nĭn'.
 Sanĭ ni ngüi hua nĭca niman,
 nĭ gan'anj gane nĭganj ni
 sij ngā Yan'anj. —Daj gataj
 Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

26

*El complot para prender a
 Jesús*

¹ Hué dan nĭ ngaa guisĭj
 ga'mi Jesús ni nuguan' daj,
 nĭ gataj sij gunun ni tsínj
 nico' sij:

² —Ni'i ni é re' sisi xiráj
 huĭj güi, nĭ 'nā' gahuín
 gui'yanj pascua. Nĭ naga'ui'
 ni sij man'ānj rian ni tsínj
 ga'ui' gaquĭj ra'āj guĭnicōj
 rian rugutsĭ huĭnj da'nĭj ni
 ngüi. —Daj gataj Jesús.

³ Ngaa nĭ nahuín yu' ni
 chrej a'nin' ngā ni tsínj di-
 gyán ley nej, ngā ni tsínj

huin achij scanij ni ngüi nej. Nï nahuin yu' ni sij rian hue' ducua' chrej huin achij nïn' gu'naj sí' Caifás. ⁴ Nï diga'mi dugüi' ni sij daj ga'ue digya' yun'unj ni sij man'an Jesús, nï guida'a huï ni sij sí'. Daj si dagahui' ni sij, ruhua ni sij. ⁵ Sanï gataj ni sij:

—Sï guido'ó' sí' güi gahuin gui'yanj nun sa' nun gahuin sayun, guï'yaj ni ngüi mánj. Daj gataj ni sij.

Jesús es ungido en Betania

⁶ Nï ngaa gane Jesús xuman' Betania, nï gane sij ducua' 'ngo tsínj gu'naj Simón tsínj guiran' xi'j lepra.

⁷ Nï ngaa nne Jesús rian mesa, nï guisíj 'ngo yun'unj xana rian nne sij. Nï nicaj ún' 'ngo frasco yej gu'naj alabastro nun gasiti guin' daj ruhua-á' nicaj ún' guisíj ún'. Nï du'ue nïn' ruhua-á'. Nï garíj ún' gasiti daj chra Jesús. ⁸ Sanï ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús, nï ga'man ruhua ni sij. Nï gataj ni sij:

—Nï un sin huin nï gayanj yun gasiti sa' da únj. ⁹ Ga'ue gane' gasiti daj. Nï ga'ue guiri' nico san'anj ga'ui' né' rian ni ngüi niqúi. —Daj gataj ni sij.

¹⁰ Nï ngaa gunun Jesús, nï gataj sí' gunun ni sij:

—Sï chran' yun'unj ni é re' yun'unj xana nan mánj. Si 'yaj unj nan ngāj, nï dugu'naj huaj, 'yaj unj. ¹¹ Ya'yoj nne ni ngüi niqúi nga á re'. Sanï nitaj si gane niganj man'anj nga ni é re' mánj. ¹² Garíj ún' gasiti

guin' daj nnee cū. Nï da'nga' daj 'yaj xugüi ún' nnee cū. Daj si doj nï guisij güi gachin' ni sij yünj. ¹³ Xanga' yya atā gunun ni é re' sisi daran' yu'uj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian xi'ij, nï hué daj nata' ni sij si gui'yaj yun'unj xana daj riānj. Ngaa nï nanun ruhua ni ngüi xi'í ún' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Judas ofrece entregar a Jesús

¹⁴ Hué dan nï gan'anj 'ngo ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús rian ni chrej a'nin'. Nï gu'naj sí' Judas Iscariote. ¹⁵ Nï gataj sí':

—Nï undaj huin riqúi ni é re' riānj, nï digyānj rian nne Jesús, nï guida'a á re' únj. —Daj gataj Judas gunun ni sij. Ngaa nï ga'ui' ni sij icō chi' san'anj plata rian sí'. ¹⁶ Nï asij hora daj, nï gaxi'i sí' nano' sí' 'ngo ducuanj daj naga'ui' sí' Jesús ra'a ni chrej a'nin'.

Institución de la Cena del Señor

¹⁷ Nï guisij güi sini gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrunj nitaj si 'nij levadura xa ni sij. Nï ga'na' ni tsínj nico' Jesús. Nï gataj ni sí' gunun sij:

—Nï a huin ruhua re' si guï'yaj xugüi ni únj xa sti'nï re' pascua únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Ngaa nï gataj Jesús:

—Güij gatü ni é re' xuman' rian nne 'ngo tsínj daj. Nï gataj ni é re' gunun sí': "Ataj maestro sisi gahuin nichrun'

si gujsij si-hora sij. Ngaa n̄i gan'anj gui'yaj sij gui'yanj pascua ducua' re' nga ni tsínj nico' man'an sij." Da'nga' daj gataj ni é re' gunun sí'. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa n̄i gui'yaj ni sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian ni sij. N̄i gui'yaj xugüi ni sij sisi x̄a sti'n̄i ni sij xi'í gui'yanj pascua. ²⁰ N̄i ngaa guin̄i, n̄i gan'anj gane Jesús rian mesa nga ni xuhuij ni tsínj nico' sij. ²¹ N̄i ngaa xa ni sij, n̄i gataj Jesús gunun ni sí':

—Xanga' atā gunun ni é re' sisi naga'ui' 'ngo ni é re' man'anj rian ni tsínj ga'na' guida'a yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

²² Ngaa n̄i n̄in' ruhua ganani ruhua ni sij. N̄i gaxi'i ni sij nachínj snan'anj go'ngo ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Señor, man'anj huin ní'. —Gataj go'ngo ni sij.

²³ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Tsínj jniaj nuguan'an chrachrúnj chruhua go'o ngāj, hué sij huin tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj guida'a yūnj. ²⁴ N̄i yūnj huin da'n̄ij ni ngüi. N̄i rún' ataj si-nuguan' Yan'anj rian xi'ij, n̄i da'nga' daj hua n̄ian guiran'anj sayun. San̄i niq̄ui niman n̄in' ruhua tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj ga'na' guida'a yūnj. Daj si gahuin nico castigo guiran' sí'. Sa' huin sisi nun ga'nga man'an sí'. —Daj gataj Jesús.

²⁵ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Judas tsínj naga'ui'

Jesús rian ni tsínj nicaj sun. N̄i gataj sij gunun Jesús:

—Maestro, man'anj huin ní'. —Daj gataj Judas.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Da'nga' daj gataj man'án re'. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

²⁶ N̄i ngaa xa ni sij, n̄i guida'a Jesús chrachrúnj. N̄i naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Asíj n̄i gura' da'aj sij chrachrúnj daj, n̄i ga'ui' sij xa ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Guida'a ni é re' x̄a ni é re'. Chrachrúnj nan huin nnee cū aj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Hué dan n̄i guida'a Jesús tasa. N̄i ngaa naga'ui' sij si guruhua Yan'anj, n̄i ga'ui' sij go'o ni sí'. N̄i gataj sij:

—Go'o daran' ni é re'.

²⁸ Daj si nnee nan huin si-tun man'anj. N̄i nga tun nan, n̄i guisíj gahuin yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. N̄i xi'í tun gayanj nan guinicaj Yan'anj niman nico rian si-gaquin' nico ni ngüi. ²⁹ N̄i atā gunun a ni é re' sisi nitaj si go'o ruhua' yūnj nnee uva nan da' güi go'oj nnee uva naca nga ni é re' rian nicaj sun chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús anuncia la negación de Pedro

³⁰ N̄i ngaa guisíj garáj ni sij chra', n̄i gahui ni sij gan'anj ni sij dacan gu'naj Olivos.

³¹ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—Duna daran' ni é re' yūnj yan' yyaj. Daj si ataj

si-nuguan' Yan'anj: "Ga'ui' Yan'anj tsínj dugumi xachij. Ngaa n̄i gunánj ni xuj. N̄i gaxa'ni ni xuj." Da'nga' daj ataj si-nuguan' Yan'anj. ³² San̄i ngaa gana'n̄i, ngaa n̄i gan'án estado Galilea. Asij n̄i huaj ni é re' yu'uj da nej. —Daj gataj Jesús.

³³ Ngaa n̄i gataj Pedro gunun Jesús:

—Nun̄j si gan'anj daran' ni sij xi'í re', san̄i nitaj aman dunaj man'ánj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

³⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xanga' atá gunun re' sisi asij nun gaguaj do'loj 'ngō du'ua xú' yan' nan, n̄i gataj re' hua'nij sisi nun ni'í re' man'ánj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

³⁵ N̄i gataj Pedro:

—Nun̄j si hua nian gahuij nga re', san̄i s̄i gatā sisi nun ni'inj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro.

N̄i da'nga' daj gataj daran' ni tsínj nico' Jesús nej.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶ Hué dan n̄i gan'anj Jesús nga ni tsínj nico' sij 'ngō yu'uj gu'naj Getsemaní. N̄i gataj sij gunun ni sí':

—Gane ni é re' nan si gan'án yu'uj man gachinj jni'yā rian Yan'anj. —Daj gataj sij gunun ni sí'.

³⁷ N̄i nicaj sij Pedro nga nungüej da'n̄ij Zebedeo gan'anj sij. N̄i nin' ruhua gaxi'i sij ganani ruhua sij. Da' huej ata' niman sij. ³⁸ N̄i gataj sij gunun anin' sí':

—Da' ní' n̄i a gan'anj nimānj ruhuāj, 'yaj si nani ruhuāj. N̄i gahuij nga nimānj ruhuāj. Guna anin' é re' nan gunun ruhua á re' ngāj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁹ Hué dan n̄i gan'anj Jesús doj ne' chrej rian. N̄i ganiquin' ráj dācoj sij ganun rian sij rian yo'ój. N̄i gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. N̄i gataj sij:

—Tata chré', sisi ga'ue, n̄i ga'ne re' sayun ran'ánj nan. San̄i s̄i gui'yáj re' rún' huin ruhua man'ánj. Maan si gui'yáj re' rún' aran' ruhua man'án re'. —Daj gataj Jesús gunun man'an Yan'anj.

⁴⁰ Ngaa n̄i nanicaj Jesús rian man ni tsínj nico' sij. N̄i atoj anin' sí' nari' sij. Ngaa n̄i gataj sij gunun Pedro:

—N̄i s̄i ga'ue n̄i 'ngō hora gunun ruhua anin' é re' ngāj ga mí'. ⁴¹ Ga gunun ruhua anin' é re' gachinj jni'yaj anin' é re' rian Yan'anj sisi s̄i guinij anin' é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre niman anin' é re'. Huin ruhua nimán re' gui'yaj sa' re'. San̄i nun gahuin nucua nnee cúj anin' é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni hua'nij tsínj daj.

⁴² Ngaa n̄i gan'anj ruhua' yún Jesús. N̄i gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. N̄i gataj sij:

—Tata chré', sisi s̄i ga'ue ganani rian sayun nan, ngaa n̄i gui'yáj re' si garan' ruhuá re' ngāj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

43 Nī ngaa nanicaj ruhua' yún sij, nī atoj ruhua' yún anin' sí' nari' sij. Daj si a'uij rian anin' sí', gui'yaj nnej.

44 Ngaa nī gahui sij rian ni sí'. Nī gan'anj gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj guisij huá'nij. Nī hué guę nuguan' daj gataj ruhua' yún sij rian Yan'anj.

45 Ngaa nī nanicaj sij rian man ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Ga'ue gatoj anin' é re', nī naranj ruhua á re' aj. Guisij hora ga'na' tsínj naga'ui' man'anj ra'a ni tsínj 'yaj gaquin' huinj da'nij ni ngüi.

46 Nāchica anin' é re' gan'anj né'. Hua gahuin nīchrun' tsínj 'na' naga'ui' yūnj rian ni tsínj nicaj sun. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Arresto de Jesús

47 Da a'mi guę Jesús ngaa guisij Judas huin sí' 'ngo ni xuhuij ran' ni tsínj nico' sij. Nī nicaj dugüi' sí' ngā nico ni tsínj guisij sí'. Nī ata ni sij espada nej, chrun nej, huaj ni sij. Nī ga'nij ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij scanij ni ngüi ga'na' ni sij. 48 Nī hua digyán Judas 'ngo chrej daj guini' i ni sij un tsínj huin guida'a ni sij. Nī gataj sí':

—Tsínj garun du'uađ daj hué sij huin Jesús aj. Guida'a ni é re' sij. —Daj hua gataj Judas rian ni tsínj nicaj dugüi' ngā sí'.

49 Ngaa nī 'ngo gahuin nīchrun' Judas rian niquin' Jesús. Nī:

—Hua sa' nné re', maestro. —Gataj sij gunun Jesús. Nī garun du'ua sij sí'.

50 Ngaa nī gataj Jesús gunun sí':

—Amigo, un sin huin, nī 'na' re' únj. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

Hué dan nī gahuin nīchrun' ni sij, nī guida'a ni sij Jesús.

51 Ngaa nī guiri 'ngo tsínj niquin' ngā Jesús si-espada sij. Nī ga'ui' sij tsínj 'yaj sun rian chrej huin achij nin' daj. Nī güéj nin' chraquij sí', gui'yaj sij. 52 Ngaa nī gataj Jesús rian tsínj nicaj espada daj:

—Na'nij re' si-espada re' chruhua pena. Daj si daran' ni tsínj gunun' ngā espada, nī gahui' ni sij, gui'yaj espada nej. 53 Nun ni'í re' sisi ga'ue gachinj jni'yā rian chrē, nī ga'nij chrē hué hora nan xuhuij xi'nin' ni ángel ga'na' chraquij yūnj ní'. 54 Sanj sisi da'nga' daj gui'yā, nī na'ue gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. Daj si ataj si-nuguan' Yan'anj sisi hua nian guiran'anj sayun nánj. —Daj gataj Jesús.

55 Nī hora daj nī gataj Jesús gunun ni tsínj 'na' daj:

—Nī un sin huin nī ata á re' espada ngā chrun nej 'na' guida'a á re' yūnj únj. Huéj huin 'ngo tsínj tu ruhua ni é re' ní'. Ya'voj ganěj chruhua nuhui digyánj rian ni é re'. Nī nun guida'a ni é re' yūnj mánj. 56 Sanj ran'anj sayun nan sisi gahuin yya

daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nī dunáj daran' ni tsínj nico' Jesús man'an sij. Nī gunánj ni sí' rian Jesús.

Jesús ante el concilio

⁵⁷ Ngaa nī ni tsínj guida'a Jesús, nī nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij rian tsínj gu'naj Caifás huin sí' chrej huin achij nīn'. Nī yu'uj daj hua nahuin yu' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj huin achij nej.

⁵⁸ Nī gan' huaj Pedro nico' sí' huaj rucu Jesús. Nī guisij sij rian ducuá chrej huin achij daj. Nī rian hua ta rian hue' daj gatúj sij. Nī gan'anj gane sij nga ni snado mán yu'uj daj. Daj si huin ruhua sij guini'i sij sisi daj ganahuij daran' ni nuguan' daj.

⁵⁹ Ngaa nī nano' ni chrej a'nin' nga ni tsínj 'yaj junta daj nuguan' nne xi'í Jesús sisi da'nga' daj ga'ue dagahui' ni sij Jesús. ⁶⁰ Sanī nun nari' ni sij 'ngo nuguan' nne daj. Nī nunj si ga'na' nico ni tsínj ga'mi nne xi'í Jesús, sanī nun nari' ni sij 'ngo gaquin' sisi gahui' sí'. Hué dan nī ga'na' huj tsínj daj. ⁶¹ Nī gataj nungüej sij:

—Gataj tsínj nan sisi ga'ue duguane sij ducuá Yan'anj. Nī xiráj hua'nij güi, nī nagui'yaj sij ango nuhui. —Daj gataj nungüej tsínj daj.

⁶² Ngaa nī naxuman chrej huin achij nīn'. Nī gataj sij gunun Jesús:

—Nitaj 'ngo nuguan' nanicaj re' únj. Nī un sin

huin si ataj nungüej tsínj daj xi'í re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

⁶³ Sanī dínj guiniquin' du'ua Jesús nun ga'mi sij. Ngaa nī gataj chrej huin achij nīn' daj gunun Jesús:

—A'nīj sun rian re' nga si-xugüi Yan'anj hua nī'na' sisi gataj yyá re' sisi hué re' huin Cristo da'nīj Yan'anj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

⁶⁴ Hué dan nī gataj Jesús:

—Huēj huin daj rún' atáj re' nánj. Nī atā gunun ni é re' sisi huēj huin da'nīj ni ngüi. Nī guini'i ni é re' sisi ganēj ne' chrej ra'a sa' Yan'anj nucua nīn' nne xata'. Nī guini'i ni é re' ga'nāj rian nga xata'. —Daj gataj Jesús.

⁶⁵ Ngaa nī gutsi' chrej huin achij nīn' daj si-gan' sij. Nī gataj sij:

—Ga'mi quij sí' xi'í Yan'anj anj. Nitaj sí gui'yó' ni testigo ga mánj. Acuan' gunun ni é re' si ga'mi quij sij xi'í Yan'anj anj. ⁶⁶ Daj gui'yaj né', ruhua ni é re' únj. —Daj gataj chrej huin achij nīn' gunun ni tsínj gan'anj junta daj.

Nī:

—Da'ui sij gaquin', nī hua nian gahui' yya sij. —Daj gataj ni tsínj daj.

⁶⁷ Ngaa nī gara sta'nunj ni sij rian Jesús. Nī ga'ui' ni sij sí' nej. Nī gara'ui' ango ni sij rian sí'. ⁶⁸ Nī gataj ni sij:

—Gahui' chra re' sisi un tsínj ga'uí' re' huin re' Cristo.

—Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

Pedro niega a Jesús

69 Nĭ nne Pedro ne' chrej xe' ta rian ducuá chrej huin achij nĭn' daj.

Nĭ gahuin nĭchrun' 'ngo yun'unj xana 'yaj sun hue' daj. Nĭ gataj ún':

—Hué re' nicaj dugüi' nga Jesús tsĭnj 'na' estado Galilea aj. —Daj gataj ún' gunun Pedro.

70 Sanĭ nun ga'uej Pedro rian daran' ni tsĭnj man yu'uj daj. Nĭ gataj sij:

—Nun ni'inj un si atáj re' mánj. —Gataj Pedro gunun ún'.

71 Ngaa nĭ gahui sij ne' chrej xe' ne' rian atúj ni ngüi. Nĭ guini'i ango yun'unj xana 'yaj sun man'an sij. Nĭ gataj ún' gunun ni tsĭnj mán yu'uj daj:

—Hué tsĭnj nan nicaj dugüi' nga Jesús, tsĭnj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj ún' gunun ni sij.

72 Sanĭ nun ga'uej ruhua' yún Pedro. Nĭ guta' nĭca yya sij. Nĭ gataj sij:

—Nun ni'inj tsĭnj da mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

73 Ngaa nĭ ango hora le', nĭ gahuin nĭchrun' ni tsĭnj mán yu'uj daj. Nĭ gataj ni sij gunun Pedro:

—Xanga' huín re' 'ngo ni tsĭnj daj. Daj si a'mí re' daj rún' a'mi ni sij. —Daj gataj ni tsĭnj daj gunun Pedro.

74 Hué dan nĭ gax'i sij ga'mi quij sij. Nĭ guta' nĭca yya sij. Nĭ gataj sij:

—Nun ni'inj tsĭnj da mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

Nĭ hué gue hora daj gaguáj do'loj 'ngo du'ua xú'.

75 Ngaa nĭ ganun ruhua Pedro si gataj Jesús gunun sí': "Asij nun gagua' do'loj si 'ngo du'ua xú', nĭ gataj re' si hua'nij si nun ni'í re' man'ánj mánj." Da'nga' daj hua gataj Jesús gunun Pedro. Ngaa nĭ gahui Pedro gan'anj sij ne' chrej xe'. Nĭ gaco nĭn' ruhua sij.

27

Jesús ante Pilato

1 Nĭ ngaa guerenga', nĭ diga'mi dugüi' daran' ni chrej a'nin' nga ni tsĭnj huin achij scanij ni ngüi sisi naga'ui' ni sij Jesús gahui' sí'.

2 Nĭ gumĭj ni sij Jesús. Nĭ nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij naga'ui' ni sij sí' ra'a Pilato huin sí' gobernado.

Muerte de Judas

3 Nĭ Judas huin tsĭnj naga'ui' Jesús rian ni tsĭnj nicaj sun. Nĭ ngaa guini'i Judas sisi gahui' Jesús, gui'yaj ni sij, nĭ ducu ganani ruhua sij. Nĭ naga'ui' sij ico chi' san'anj plata daj rian ni chrej a'nin' nga ni tsĭnj huin achij nej. 4 Nĭ gataj sij:

—Da'uĭj gaquin' xi'í si naga'uĭj gahui' 'ngo tsĭnj nitaj 'ngo gaquin' gui'yaj. —Daj gataj Judas ngaa nani ruhua sij.

Sanj gataj ni sij:

—Nj un si guj'yaj únj únj. Si-gaquin' man'an re' huin nan. —Daj gataj ni sij gunun Judas.

5 Ngaa nj dagaman' Judas san'anj huin plata daj chruhua nuhui. Nj gan'anj doço' sij man'an sij. Nj gahui' sij. 6 Hué dan nj naran' ni chrej a'nin' san'anj huin plata daj. Nj gataj ni sij:

—Sj ga'ue ga'nij né' san'anj nan rian Yan'anj gahuin ofrenda xi'í si du'ue tun 'ngo tsínj mánj. —Daj gataj ni sij.

7 Ngaa nj uyan ga'mi ni sij sisi guiran ni sij san'anj daj 'ngo do'ój 'ngo tsínj ri chruj. Nj da'nga' daj guj'yaj ni sij sisi guiri' ni sij 'ngo yu'uj gachin' ni sij ni ngüj 'na' ango rian xuman'. 8 Xi'í daj gu'naj yo'ój daj da' güi acuan' yo'ój tun. 9 Hué daj gahuin yya daj rún' ga'mi Jeremías tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj asij ná. Nj gataj sí': "Nacaj ni sij icó chi' san'anj plata. Daj si da'nga' daj huin du'ue 'ngo tsínj daj daj rún' naru'ue ni tsínj israelita. 10 Nj san'anj daj guiránj ni sij do'ój tsínj ri chruj daj rún' ga'nin' Señor sun riánj." —Daj gataj Jeremías.

Pilato interroga a Jesús

11 Ngaa nj ganiquin' Jesús rian gobernado. Nj ganachínj snan'anj sí' Jesús. Nj:

—Hué re' huin si-rey ni ngüj israelita ní'. —Gataj gobernado.

Ngaa nj:

—Hué re' ataj nánj. —Gataj Jesús.

12 Sanj ngaa ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij, nj nun danicaj Jesús nj a 'ngo nuguan' rian ni sij. 13 Ngaa nj gataj gobernado daj tsínj gu'naj Pilato gunun Jesús:

—Nunún re' undaj gaquin' a'mi ni sij rian xi'í re' di mí'. —Daj gataj Pilato gunun Jesús.

14 Sanj nj a 'ngo nuguan' nun gataj Jesús gunun Pilato. Xi'í daj nj nin' ruhua garáj yan'anj ruhua sij ni'yaj sij Jesús.

Jesús sentenciado a muerte

15 Nj da' go'ngo yo', nj hua 'ngo ducúanj nico' Pilato sisi ri sí' 'ngo tsínj nun ducuga' go'ngo guj'yanj pascua. Tsínj garan' ruhua ni ngüj, nj guiri sij sí' ducuga'. 16 Nj ngaa daj, nj nun 'ngo tsínj gu'naj Barrabás ducuga'. Nj ni'i sa' ni ngüj sisi da'ui sij nico gaquin'. 17 Ngaa nj nachínj snan'anj Pilato ni tsínj nahuin yu' daj. Nj gataj sij:

—Nj un tsínj garan' ruhua á ni é re' sisi guirij ducuga', ruhua á re' únj. Asj guirij Barrabás ní'. Asj guirij tsínj gu'naj Cristo sa'. —Daj gataj Pilato gunun ni sij.

18 Daj si xacaj Pilato cuenta sisi naga'ui' ni sij Jesús rian

xi'í si xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'an sí'.

19 Nj̄ ngaa gane Pilato rian nagui'yaj yya sij ni gaquin', nj̄ ga'nij̄ nica sij 'ngo nuguan' gan'anj rian sij. Nj̄ gataj ún' gunun sij:

—Sj̄ diguíj̄ re' si-nuguan' tsínj̄ hua nj̄ca niman nan mánj̄. Daj si guiran'anj̄ 'ngo sayun nico xi'í sij yyaj ngaa ga'nij̄ aj. —Daj gataj unj rian sí'.

20 Sanj̄ gui'yaj fuerza ni chrej a'nin' nga ni tsínj̄ huin achij̄ sisj̄ gachinj̄ ni ngüj̄ rian Pilato sisj̄ gahui Barrabás ducuaga'. Nj̄ sisj̄ gachinj̄ ni ngüj̄ sisj̄ gahui' Jesús. 21 Ngaa nj̄ gataj gobernado gunun ni ngüj̄:

—Daj hua yya tsínj̄ guirij̄, ruhua ni é re' únj̄. —Daj gataj sij gunun ni ngüj̄.

Ngaa nj̄:

—Gurij̄ re' Barrabás. —Gataj ni sij.

22 Ngaa nj̄ gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj huin ruhua ni é re' un sin huin guiyā nga Jesús tsínj̄ gu'naj̄ Cristo únj̄. —Daj gataj sij gunun ni ngüj̄.

Ngaa nj̄:

—Gari re' gaquíj̄ Jesús guinico' sij rian rugutsj̄, ruhua únj̄. —Daj gataj daran' ni ngüj̄.

23 Ngaa nj̄ gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únj̄. —Daj gataj Pilato.

Sanj̄ nanj̄ gaguáj̄ ruhua' yún ni sij:

—Gari re' gaquíj̄ Jesús guinico' sij rian rugutsj̄ aj. —Daj gaguáj̄ ni ngüj̄ daj.

24 Nj̄ guini'i Pilato sisj̄ na'ue gana'man ruhua ni ngüj̄. Sanj̄ huaj̄ nj̄n' ruhua ga'man ruhua ni sij. Ngaa nj̄ guida'a sij nnee. Nj̄ nania' sij rian ni ngüj̄. Nj̄ gataj sij:

—Sé xi'ij̄ huin si gahui' tsínj̄ hua nj̄ca niman nan mánj̄. Güenda man'an ni é re' huin nánj̄. —Daj gataj Pilato.

25 Ngaa nj̄ gataj ni ngüj̄ daj:

—Xi'í ni da'nij̄ únj̄ gahui' tsínj̄ nan anj̄. —Daj gataj ni sij.

26 Ngaa nj̄ guiri Pilato Barrabás rian ni ngüj̄. Nj̄ ga'ui' ni sij nne' xiráj̄ Jesús, gui'yaj̄ Pilato. Hué dan nj̄ naga'ui' Pilato Jesús rian ni sij sisj̄ gari ni sij gaquíj̄ sí' guinico' sí' rian rugutsj̄.

27 Ngaa nj̄ nicaj̄ ni si-snado gobernado gan'anj̄ ni sij Jesús ta rian palacio daj. Nj̄ ganahuin yu' daran' ango ni snado rian Jesús, gui'yaj̄ ni sij. 28 Nj̄ guiri ni sij si-gan' sí'. Nj̄ na'nij̄ ni sij 'ngo atsiy rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. 29 Nj̄ run'un ni sij 'ngo ya'a tanj̄ gui'yaj̄ ni sij 'ngo corona ga'nij̄ ni sij chr̄a Jesús. Nj̄ garij̄ ni sij 'ngo riu' ra'a sa' sí'. Ngaa nj̄ ganiquin' ráj̄ dācoj̄ ni sij rian sí'. Nj̄ ga'nga' nāco ni sij. Nj̄ ga'mi ducu ni sij guini'yaj̄ ni sij Jesús. Nj̄ gataj ni sij:

—Hua 'ueé nj̄n' si-rey ni tsínj̄ israelita. —Daj gaguáj̄

ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

³⁰ Nĭ gara sta'nunj ni sij rian Jesús nej. Nĭ guida'a ni sij riuĵ daj ga'ui' ni sij chra sĭ'. ³¹ Nĭ ngaa guisĭj gui'yaj ducu ni sij, nĭ guiri ni sij atsiĵ daj. Nĭ na'nĭj ni sij si-gan' Jesús xá sĭ' ruhua' yún. Hué dan nĭ guiri ni sij man'an sĭ' gan'anj sij güenda gari ni sij gaquĭj man'an sĭ' guĭnico' sĭ' rian rugutsĭ.

Crucifixión y muerte de Jesús.

³² Nĭ ngaa gahui ni sij, nĭ nacaj dugüi' ni sij nga 'ngo tsĭnj 'na' xuman' gu'naj Cirene. Nĭ gu'naj sĭ' Simón. Nĭ chran' yun'unĵ ni sij sisiĵ gata sĭ' si-rugutsĭ Jesús. ³³ Ngaa nĭ guisĭj ni sij 'ngo dacan gu'naj Gólgota. Nĭ nuguan' daj gata ruhuaj dacan cúj chra níman. ³⁴ Nĭ ga'ui' ni sij vino go'o Jesús nacheĵ dugüi'-i' nga si-gaj' xucu. Sanĭ ngaa go'o Jesús doĵ, nĭ nun ga'ueĵ sij go'o sij ga mánj. ³⁵ Nĭ ngaa gari ni sij gaquĭj Jesús doco' ni sij sĭ' rian rugutsĭ, nĭ ducu ni snado sisiĵ un tsĭnj gahui sa' nĭcaĵ sij si-gan' sĭ' gan'anj sij. Nĭ da'nga' daj gahuin gui'yaj ni sij sisiĵ gahuin yya daj rún' gataĵ tsĭnj ga'mi sinuguan' Yan'anj asĭj ná. Nĭ gataĵ sĭ': "Gura' da'aj ni sij si-gan'anj. Nĭ ducu ni sij sisiĵ un tsĭnj gahui sa', nĭ nĭcaĵ sĭ' si-gan'anj gan'anj." Daj gataĵ tsĭnj daj asĭj ná. ³⁶ Nĭ gan'anj gane ni sij yu'uj daj dugumi ni sij Jesús. ³⁷ Nĭ

garun ni sij letra chra si-rugutsĭ Jesús un si xĭ'i huin dagahui' ni sij. Nĭ letra daj ataj: "Nan huin Jesús Si-Rey ni tsĭnj israelita." Da'nga' daj garun ni sij. ³⁸ Nĭ doco' ni snado yahuiĵ tsĭnj tu rian yahuiĵ rugutsĭ. Nĭ nico' 'ngo sij ra'a sa' Jesús, nĭ ango sij chrej ra'a rotsĭ sĭ'.

³⁹ Nĭ ga'mi quiĵ ni ngüĭ gachin. Nĭ dugunun ni sij chra ni sij. ⁴⁰ Nĭ gataĵ ni sij:

—Hué re' huin si duguane nuhui nico, nĭ huā'nĭj guē güi nāgui'yaj ruhua' yún re', atáj re' ní'. Ngaa nĭ ganacaj re' man'an re'. Sisiĵ hué re' huin da'nĭj Yan'anj, nĭ guĭnanĭj re' rian rugutsĭ aj. —Hué daj gataĵ ni ngüĭ ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

⁴¹ Nĭ hué 'ngo nuguan' daj ga'mi ducu ni chrej a'nin' nga ni maestro digyán ley nej, ni tsĭnj fariseo nej, nga ni tsĭnj huin achĭj nej. Nĭ gataĵ ni sij:

⁴² —Nacaj sij ango ni ngüĭ. Sanĭ na'ue ganacaj sij man'an sij. Sisiĵ hué si huin si-rey ni tsĭnj israelita, ngaa nĭ nanĭj sij rian rugutsĭ aj. Ngaa nĭ guxuman ró' nĭ'yó' sij. ⁴³ Xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ngaa nĭ sisiĵ 'ĭ ruhua Yan'anj ni'ya sij, nĭ ga'ue ganacaj Yan'anj sij yyaj. Daj si ataj sij sisiĵ hué sij huin da'nĭj Yan'anj. —Daj ga'mi quiĵ ni sij rian Jesús. ⁴⁴ Nĭ da nungüej tsĭnj tu nico' rian rugutsĭ xi'nĭj Jesús ga'mi quiĵ nungüej sij rian Jesús nej aj.

45 Nī ngaa guisíj gaxuj, nī gahuin rumi' rian daran' xungüi. Nī gahuin rumi' da' ga hua'nij di'ni. 46 Nī 'ngō si ga hua'nij, nī gaguáj nucuaj Jesús. Nī gataj sij:

—Eli, Eli, lama sabactani.
—Daj gataj sij gaguáj sij.

Nī snan'anj man'an sij ruhuaj gata: Dan'anj man'ānj, Dan'anj man'ānj, un sin huin, nī duná re' urīnj únj. Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

47 Nī gunun gō'ngo ni tsínj niquin' yu'uj daj si gataj Jesús. Nī gataj ni sij:

—Aquínj sij ga'na' tsínj gu'naj Elías aj. —Daj gataj ni sij.

48 Ngaa nī hora gunánj 'ngō ni sij. Nī guida'a sij 'ngō gachij. Nī gutáj sij nnee vino yu rian gachij daj. Nī guta' sij chrā 'ngō chrun rianj. Nī dugüin' sij gachij daj du'ua Jesús sisi gō'o sí'. 49 Sanj gataj ango ni sij:

—Duna re'. Nī guini'í' sisi ga'na' yya tsínj gu'naj Elías nācaj sí' man'an sij. —Daj gataj ni sij.

50 Ngaa nī gaguáj nucuaj ruhua' yún Jesús. Nī gahui' sí'. 51 Nī 'ngō tsitsi' hujj dasu atsij nico' chruhua nuhui nico da' chraj ngā da' xi'ij. Nga nī naganan' yo'ój. Nī guisitsi' huej. 52 Nī naxi'nij rian gachin' ni sij níman. Nī ganá'nij nico nnee cúj ni tsínj hua sa' niman gahui'. 53 Nī ngaa ganá'nij Jesús, nī gahui ni sij rian achin' níman. Nī gatúj ni sij

chruhua xuman' Jerusalén. Nī guini'i nico ni ngüi ni sij.

54 Nī guini'i snado centurión ngā ango ni snado niquin' dugumi Jesús. Nī guini'i ni sij ga'na' yún ngā daran' si gahuin. Ngaa nī nin' ruhua guxu'ui' ni sij. Nī gataj ni sij:

—Xānga', nī hué tsínj nan huin da'nij Yan'anj anj.
—Daj gataj ni sij.

55 Nī gān' mán nico ni yun'unj xāna ni'yaj ne Jesús. Nī asij gahui Jesús estado Galilea, nī guinico' ni yun'unj xāna daj Jesús. Nī gui'yaj sun ne rian man'an sí'. 56 Nī scanij ne niquin' María Magdalena ngā María nni Jacobo ngā José nej, nni nungüej da'nij Zebedeo nej.

Jesús es sepultado

57 Nī ngaa guini güi daj, nī ga'na' 'ngō tsínj xuru'ue 'na' sí' xuman' gu'naj Arimatea. Nī gu'naj sí' José. Nī hué daj nico' sí' Jesús nej. 58 Nī gan'anj sij rian nne Pilato gachínj sij níman Jesús. Ngaa nī ga'nin' Pilato sun sisi naga'ui' ni sij níman Jesús rian José. 59 Ngaa nī nacaj José níman Jesús. Nī chri'yanj sij atsij sa' xiráj níman daj. 60 Nī gurúj sij níman chruhua 'ngō huej. Nī nāca gaya' sij huej daj nne rian do'ój sij. Nī ganaránj sij yej xxi rian huej daj. Ngaa nī gan'anj sij. 61 Nī yu'uj daj gane María Magdalena ngā ango María du'ua yu'uj daj.

La guardia ante la tumba

⁶² Nĭ ango güi ngaa guisĭj gui'yaj xugüi ni sij güi naránj ruhua ni sij, nĭ nahuin yu' ni chrej a'nin' ngā ni tsínj fariseo rian Pilato. ⁶³ Nĭ gataj ni sij gunun sí':

—Señor, gānanun ruhua únj sisĭ ngaa ga nĭ'na' tsínj digya' yun'unj daj, nĭ gataj sij sisĭ chra hua'nij güi, nĭ gāna'nij sij. ⁶⁴ Ngaa nĭ gā'nin' re' sun sisĭ gāhuin ran rian yu'uj achin' nĭman daj da guisĭj ya'nij güi nun sa' nun gā'na' gui'yaj tu ni tsínj nico' sij re' nĭ. Nĭ gataj ni sij rian ni ngüi sisĭ ganá'nij si' scanij ni nĭman. Nĭ gāhuin quiij nuguan' digya' yun'unj daj daj ngā nuguan' yya ga'mi sini yan sij. —Daj gataj ni sij gunun Pilato.

⁶⁵ Ngaa nĭ gataj Pilato gunun ni sij:

—Yu'uj daj mán 'ngo xi'nin' snado. Gānicaj ni é re' gan'anj nagui'yaj ran ni é re' rian yu'uj achin' nĭman daj. Ni'i a ni é re' daj gui'yaj á re'. —Daj gataj Pilato gunun ni sij.

⁶⁶ Ngaa nĭ gahui ni sij gan'anj nagui'yaj xitinj ni sij rian yu'uj daj. Nĭ garun ni sij si-sello ni sij rian yej guiránj ni sij. Nĭ gani ni sij snado dugumi ni sí' rian achin' nĭman daj.

28

La resurrección

¹ Nĭ gachin' güi naránj ruhua ni sij. Nĭ ngaa ruhua guerenga' güi gudungu, nĭ ga'na' María Magdalena

nga ango María guĭni'yaj nungüej unj rian huej rian gachin' ni sij nĭman. ² Nĭ ga'na' nucuj 'ngo yún. Daj si ga'na' 'ngo ángel xata' ga'nĭj Señor. Nĭ guisĭj ángel daj rian yu'uj daj. Ni ga'nej ángel yej xxi hua ránj rian yu'uj gachin' nĭman daj. Nĭ gan'anj gane ángel rian yej daj. ³ Nĭ ran ángel daj daj rún' ngaa ran 'yaj du'ui. Nĭ daj rún' hua gatsi yu'ue', nĭ da'nga' daj hua gatsi si-gan' ángel daj. ⁴ Nĭ ducu guxu'ui' ni snado dugumi daj. Nĭ nagunánj ni sij, gui'yaj si xu'ui' ni sij. Nĭ guinij rumi' ni sij. Nĭ rún' hua nĭman hua ni sij. ⁵ Sanĭ gataj ángel gunun nungüej yun'unj xana daj:

—Sĭ guxu'ui' nungüej é re' mánj. Daj si ni'inj sisĭ nano' nungüej é re' Jesús tsínj guinico' rian rugutsĭ. ⁶ Nitaj si ngaj sij yu'uj nan ga mánj. Daj si daj rún' gataj sij gunun ni é re', nĭ da'nga' daj ganá'nij sij. Gāhua' nungüej é re' guĭni'i nungüej é re' rian gachin' ni sij. ⁷ Nĭ güij yoo nungüej é re' gataj snan'anj nungüej é re' rian ni tsínj nico' sij sisĭ ganá'nij sij scanij ni nĭman. Nĭ gataj á re' sisĭ gan'anj sini sij estado Galilea. Nĭ yu'uj daj guĭni'i ni é re' man'an sij. Daj gataj snan'anj nungüej é re' gunun ni sij. Nĭ huéj ataj gunun nungüej é re'. —Daj gataj ángel daj gunun nungüej yun'unj xana daj.

⁸ Ngaa nĭ gunánj yoo

nungüej ún' rian yu'uj daj. Nî guxu'ui' nungüej ún'. Sanî gahuin niá' ruhua nungüej ún' nej. Nî gunánj nungüej ún' gan'anj nata' ún' nuguan' daj gunun ni tsínj nico' Jesús. ⁹ Nî ngaa huaj nungüej ún' chruhua chrej, nî nacaj dugüi' Jesús nga nungüej ún'. Nî gataj sij: Gahuin niá' ruhua nungüej é re'. Gataj sij.

Ngaa nî gahuin nîchrun' nungüej ún' rian niquin' Jesús. Nî nanan nungüej ún' dacój Jesús. Nî ga'mi sa' nungüej ún' rian sij. ¹⁰ Ngaa nî gataj Jesús gunun nungüej ún':

—Sî guxu'ui' nungüej é re' mánj. Maan si gan'anj gataj snan'anj nungüej é re' rian ni jnān sisi gan'anj ni sij estado Galilea. Nî yu'uj daj guñi'i ni sij man'ānj.

El informe de la guardia

¹¹ Nî ngaa huaj nungüej ún' chruhua chrej, nî gan'anj gō'ngo ni snado dugumi daj xuman' daj. Nî ganata' ni sij daran' si gahuin rian ni chrej a'nin'. ¹² Ngaa nî ganahuin yu' ni tsínj daj nga ni tsínj huin achij sisi uyan ga ruhua daran' ni sij daj gui'yaj ni sij. Nî nico san'anj ga'ui' ni sij rian ni snado. ¹³ Nî gataj ni sij gunun ni sí':

—Gataj ni é re' sisi ngaa ne' nî, nî ga'na' gui'yaj tū ni tsínj nico' Jesús níman daj ngaa atoj ni únj anj. Da'nga' daj gataj ni é re'. ¹⁴ Nî sisi gunun gobernado si gui'yaj né', ngaa nî ga'mi sa' únj nga

sí'. Ngaa nî ganacaj únj ni é re'. —Da'nga' daj gataj ni chrej a'nin' rian ni snado.

¹⁵ Ngaa nî ganacaj ni snado san'anj ga'ui' ni sij daj. Nî gui'yaj ni sij daj rún' gataj ni chrej a'nin' gunun ni sij. Nî daj rún' ga'mi yya ni snado daj da'nga' daj a'mi ni tsínj israelita da' güi acuan'.

La gran comisión

¹⁶ Asíj nî gan'anj xan ni tsínj nico' Jesús estado Galilea rian quij hua gataj Jesús sisi gan'anj ni sij. ¹⁷ Nî ngaa guini'i ni sij Jesús, nî ganiquin' ráj dācoj ni sij rian sí' ga'mi sa' ni sij. Sanî gani huñ ruhua gō'ngo ni sij xi'í Jesús. ¹⁸ Ngaa nî gahuin nîchrun' Jesús, nî gataj sij:

—Riqui Yan'anj sisi guñicā daran' sun ne' xata' nga chruhua xungüi nej. ¹⁹ Xi'í daj, nî gan'anj dīgyán ni é re' nuguan' sa' rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nî guñico' ni sij man'ānj, gui'yaj ni é re'. Nî duguata' nnee ni é re' ni sij nga si-xugüi chrē nga si-xugüi man'ānj nej, si-xugüi Espiritu Santo nej aj. ²⁰ Nî dīgyán ni é re' rian ni sij sisi dāgahuin ni sij daran' ni nuguan' ga'nij sun rian ni é re'. Nî guñi'i ni é re' sisi daran' ni güi achē nga ni é re' da guñisij ganahuij xungüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN MARCOS

Predicación de Juan el Bautista

¹ Nan huin gaxi'i nuguan' sa' xi'í Jesucristo huin sij da'nij Yan'anj xanga' aj.

² Asij ná n̄i garun tsínj gu'naj Isaías 'ngo nuguan' anj. N̄i man'an tsínj daj ga'mi sinuguan' Yan'anj. N̄i gataj sij:

A'n̄i 'ngo tsínj ga'mi sinuguan'anj.

N̄i tsínj daj gu'taj dian sini rián re' gan'anj sij.

N̄i gu'i'yaj xugüi sij si-chréj re' gan'anj re'.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías asij ná. ³ N̄i garun Isaías ango nuguan' nej gataj sí':

Unun né' si-nane 'ngo tsínj a'mi nucuj 'ngo yu'uj quij gu'i'yanj n̄aco aj.

N̄i ataj sij sisi gu'i'yaj xugüi né' si-chrej Señor.

N̄i n̄agui'yaj n̄ica né' niman né' xi'í si ga'na' Señor rian né'.

Daj gataj Isaías asij ná. ⁴ Hué dan n̄i duguata' nnee tsínj gu'naj Juan ni ngüi riqui quij qui'yanj n̄aco. N̄i gataj sij sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. N̄i gata' nnee ni sij. Ngaa n̄i ga'ue gu'nica Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' ni sij. Daj gataj sij. ⁵ N̄i gahui nico

ni ngüi mán estado Judea nga xuman' gu'naj Jerusalén gan'anj ni sij rian nne Juan. N̄i duguata' nnee Juan ni sij chruhua xinéj nnee gu'naj Jordán. N̄i ganata' ni sij si-gaquin' ni sij. Ngaa n̄i gata' nnee ni sij.

⁶ N̄i si-gan' Juan huin to xucu gu'naj camello. N̄i n̄nij cinchru 'nij gatin sij. N̄i xa sij xiriquij nga gatsi' mán riqui quij. ⁷ N̄i nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. N̄i gataj sij:

—Rucú man'anj ga'na' 'ngo tsínj nicaj sun doj daj nga man'anj. N̄i nucuj n̄in' ruhua sij daj da n̄aj riánj ga' n̄itū nachij n̄nij correa dacánj sij. ⁸ N̄i duguata' nnee man'anj a ni é re' nga nnee. San̄i ga'na' sij, n̄i ga'na' Espíritu Santo rian án re', gu'i'yaj sij. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi aj.

El bautismo de Jesús

⁹ Ngaa n̄i ni güi daj, n̄i gahui Jesús xuman' Nazaret huin xuman' ngaj estado Galilea. N̄i duguata' nnee Juan man'an Jesús xinéj nnee gu'naj Jordán. ¹⁰ N̄i ngaa gahui Jesús chruhua nnee, n̄i guini'i sij naxi'nij xata'. N̄i guini'i sij sisi 'n̄a' guinij Espíritu Santo rian man'an sij. N̄i daj rún' hua xu'man hua Espíritu Santo ga'n̄a' rian sij. ¹¹ Ngaa n̄i ne' xata' ga'mi 'ngo nane rian Jesús. N̄i gataj Yan'anj:

—Hué so' huin da'n̄i 'i ruhuāj. N̄i hua niā' ruhuāj

ni'yā sq'. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

Tentación de Jesús

12 Ngaa n̄ 'ngo hora, n̄ gan'anj Jesús quij qui'yanj n̄aco, gui'yaj Espiritu Santo. 13 Da' yu'uj daj gane sij hujj xia güi. N̄i gane sij scanij ni xucu huue mán riqui quij qui'yanj daj. N̄i gatsij sichre niman Jesús gui'yaj-á' fuerza sisi gui'yaj Jesús gaquin'. N̄i ga'n̄a' chracuij ni ángel si gachin rian Jesús.

Jesús principia su ministerio

14 Ngaa n̄i ngaa guisij garij ni sij ducuaga' man'an Juan, n̄i gan'anj Jesús estado Galilea. N̄i nata' Jesús si-nuguan' Yan'anj nuguan' s̄a' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi. 15 N̄i gataj Jesús:

—Hua guisij gahuin n̄ichrun' güi guinicaj sun Yan'anj xungüi nan. Xi'í daj n̄i n̄anicaj ruhua á re' xi'í si-gaquin' ni é re'. N̄i guxuman ruhua á re' n̄i'yaj á re' si-nuguan'anj huin nuguan' s̄a' aj. —Daj gataj Jesús rian ni ngüi.

Jesús llama a cuatro pescadores

16 N̄i ngaa huaj Jesús gachéj sij du'ua laguna x̄achij gu'naj Galilea, n̄i guini'i sij 'ngo tsínj gu'naj Simón nga jnánj sí' tsínj gu'naj Andrés. Hué n̄ungüej sij huin tsínj da'a xucuj. N̄i a'n̄ij n̄ungüej sij nnánj chruhua nnee. 17 N̄i gataj Jesús gunun n̄ungüej sij:

—Guinico' n̄ungüej é re' man'anj. Ngaa n̄i gui'yā sisi daj rún' da'a n̄ungüej é re' xucuj, n̄i da'nga' daj guiri' n̄ungüej é re' tsínj guxuman ruhua n̄i'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús.

18 Ngaa n̄i 'ngo hora duna n̄ungüej sij xinánj sij. N̄i gan'anj n̄ungüej sij nga Jesús.

19 Ngaa n̄i huaj Jesús ne' rian doj, n̄i guini'i sij tsínj gu'naj Jacobo da'n̄ij Zebedeo nga jnánj sí' tsínj gu'naj Juan. N̄i nne n̄ungüej sij chruhua 'ngo rio chéj rian nnee nagui'yaj s̄a' n̄ungüej sij nnánj da'a n̄ungüej sij xucuj. 20 N̄i gaquinj Jesús n̄ungüej sij sisi guinico' n̄ungüej sij man'an sí'. N̄i duna n̄ungüej sij chrej n̄ungüej sij Zebedeo chruhua rio nga si-moso sí'. Asíj n̄i guinico' n̄ungüej sij Jesús.

Un hombre que tenía un espíritu inmundo

21 Hué dan n̄i gatúj anin' sij xuman' Capernaum. N̄i güi naránj ruhua ni tsínj israelita, n̄i gatúj Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj daj. N̄i gaxi'i sij digyán sij rian ni sí'. 22 N̄i ngaa gunun ni tsínj daj si gataj Jesús, n̄i gahuin yan'anj ruhua ni sij. Daj si si-nuguan' Jesús nicaj sun. N̄i sé rún' digyán Jesús da gui'yaj ni maestro digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi mánj.

23 N̄i nne 'ngo tsínj nun nané xi'i chruhua niman

chruhua nuhui daj. Nĩ gaguáj nucuaj sí'. ²⁴ Nĩ gataj sí':

—Nĩ un sin diguíj re' nga ni únj huín re' Jesús nazareno únj. Nĩ 'na' re' dugua' nĩ'yaj re' únj ní'. Hua ni'ínj re' si huín re' tsínj sa' nĩn' chruhua niman 'na' rian Yan'anj xanga'. —Daj gataj nane xĩ'i nun chruhua niman tsínj daj gunun Jesús.

²⁵ Ngaa nĩ ga'mi huee Jesús rian nane xĩ'i daj. Nĩ gataj sij:

—Dínj gane du'ua so'. Nĩ gahui so' chruhua niman sí'. —Daj gataj Jesús gunun nane xĩ'i daj.

²⁶ Ngaa nĩ ducu naganánj tsínj daj, gui'yaj nane xĩ'i. Nĩ ducu gaguáj nucuaj nane xĩ'i. Nĩ gahui sij chruhua cúj niman tsínj daj. ²⁷ Ngaa nĩ gan'anj ruhua daran' ni sij. Nĩ nachínj snan'anj ni sij rian dugüi' ni sij, nĩ gataj ni sij:

—Nĩ un sin huin nan únj. Nĩ 'ngo ducuánj naca huin si digyán sij ní'. Nicaj nucuaj tsínj nan sun. Daj si a'nin' sij sun rian ni nane xĩ'i. Nĩ unun ni nane xĩ'i si ataj sij. —Daj gataj nĩ sij.

²⁸ Nĩ rá'yanj gaxa'nĩ nuguan' xi'í Jesús nĩn' gachra' estado gu'naj Galilea.

Jesús sana a la suegra de Pedro

²⁹ Nĩ ngaa guisíj gahui ni sij chruhua nuhui, ngaa nĩ gatúj Jesús ducúa Simón nga Andrés. Nĩ gatúj Jacobo nga

Juan nej. ³⁰ Nĩ nni chrej Simón táj rian nna. Nĩ nun gachi' ún'. Nĩ gataj ni sij rian Jesús si a'nan' man'an ún'. ³¹ Asíj nĩ gahuin nĩchrun' Jesús rian ngaj ún'. Nĩ guida'a sij ra'a ún'. Nĩ nachi nicaj sij ún'. Nĩ 'ngo hora xi'nej gachi' ún'. Nĩ gaxĩ'i man'an ún' gui'yaj xugüi ún' si xa ni tsínj daj.

Muchos sanados al ponerse el sol

³² Nĩ ngaa gatúj güi, nĩ nicaj ni ngüi dugüi' ni sij huin daran' ni ngüi a'nan' nga ni ngüi nun nane xĩ'i chruhua cúj niman ni sij. Nĩ ga'na' ni sij rian nne Jesús.

³³ Nĩ daran' ni ngüi man xuman' daj 'ngo nahuin yu' rian hue' rian nne Jesús.

³⁴ Nĩ ganahuin nico ni ngüi ran' ga'ĩ rian xi'ĩ, gui'yaj Jesús. Nĩ guiri sij nane xĩ'i niman ni ngüi. Nĩ nun ga'ui' sij permiso ga'mi ni nane xĩ'i daj si nani'i ni sij Jesús.

Jesús recorre Galilea predicando

³⁵ Achin guerenga' nachi Jesús hua rümi' gue. Nĩ gahui sij ne' xe' xuman' daj gan'anj sij quij qui'yanj naco gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. ³⁶ Nĩ gan'anj nãno' Simón nga ni dugüi' sí' man'an Jesús. ³⁷ Ngaa guisíj nari' ni sij, nĩ gataj ni sij gunun Jesús:

—Daran' ni ngüi nano' so' aj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³⁸ Sanĩ gataj Jesús:

—Gun' ango ni xuman' ngaj nıchrun'. Nı ga'mı sinuguan'ānj rian ni ngüi si hué sun da gahui ga'nāj. —Daj gataj Jesús.

³⁹ Ngaa nı gachéj Jesús nın' gachra' daran' ni xuman' ngaj riqui estado Galilea. Nı nata' sij sinuguan' Yan'anj chruhua sinuhui ni tsınj israelita da' go'ngo yu'uj. Nı guiri sij ni nanę xı'i niman ni ngüi nej.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰ Ngaa nı ga'nā' 'ngo tsınj ran' 'ngo xı'i nnij sij gu'naj-á' lepra. Nı gan'anj nıchi sij rian Jesús ganiquin' ráj dācoj sij. Nı ga'mi yaco sij rian Jesús. Nı gataj sij:

—Sisı huin ruhuá re', nı ga'ue nahuin sa'āj, gui'yáj re' aj. —Daj gataj sij.

⁴¹ Ngaa nı nani yaco ruhua Jesús ni'yaj sij tsınj daj. Nı guta' sij ra'a sij sí'. Nı gataj sij:

—Huin ruhuāj sisı ga sa' nneę cúj re' aj. —Daj gataj Jesús.

⁴² Nı ngaa gataj Jesús daj, nı 'ngo hora xi'nej xi'i nahuin sa' tsınj daj.

⁴³ Nı na'nıj Jesús chrej nan' sí'. Nı ga'nın' sij sun rian man'an sí'. ⁴⁴ Nı gataj sij:

—Ga cuidado ngā man'án re' sı ganata' re' rian nı a 'ngo ni ngüi mánj. Maan si gan'anj re' dıgyán re' man'án re' rian chrej. Nı naga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nın' Moisés sun xi'i si nahuin re', gui'yaj Yan'anj.

Ngaa nı xācaj ni chrej cuenta sisı hua nahuin sa' man'án re', gui'yaj man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun tsınj a'nan' daj.

⁴⁵ Sanı gahui tsınj nahuin daj. Nı gaxı'i sij nata' sij rian daran' ni ngüi si gui'yaj Jesús. Xi'ı daj nun ga'ue gatı renga' Jesús chruhua ni xuman'. Maan si gachéj sij quij qui'yanj nāco rian nitaj ni ngüi mánj. Sanı daran' yu'uj ga'nā' ni ngüi nano' ni sij Jesús.

2

Jesús sana a un paralítico

¹ Nı ngaa gachin doj güi, nı gatúj ruhua' yún Jesús xuman' Capernaum. Nı gunun ni ngüi sisı nne sij 'ngo hue' daj. ² Nı 'ngo hora nahuin yu' nico ni ngüi rian hue' daj. Nı nun ga'ue guısij rian guıman ni sij. Nı ga'mi Jesús nuguan' sa' rian ni ngüi nahuin yu' daj. ³ Nı nicaj gan'anj ran' tsınj daj 'ngo tsınj nare' nneę cúj ga'nā' anın' sij. Nı na'ue guısiqui' sí'. Nı ga'nā' man'an ni sij rian nne Jesús. ⁴ Nı rıan na'ue gunucuj ni sij guısij ni sij da' rian nne Jesús, 'yaj ni ngüi, ngaa nı gaya' ni sij 'ngo yu'uj chrā hue' xata' rian niquin' Jesús. Ngaa nı nanaj dinij ni sij huéj nun tsınj a'nan' daj rian niquin' Jesús. ⁵ Nı ngaa guini'ı Jesús sisı daj guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', ngaa nı gataj sí' gunun tsınj a'nan' daj:

—Nicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' sō' nánj. —Daj gataj sij gunun sí'.

⁶ Nī mān doj ni tsínj huin maestro digyán si-ley Moisés ni'yaj ni sij. Nī ani man'an ruhua ni sij ngā niman ni sij:

⁷ “Daj huin ruhua tsínj nan ga'mi sij nan únj. Quij nīn' ruhua a'mi sij rian Yan'anj. Urin Yan'anj ga'ue guñicaj 'ngō niman nico rian si-gaquin' ni ngüi aj.” Daj gataj ni sij chruhua niman ni sij.

⁸ Sanj guini'i man'an Jesús si ani ruhua ni sij. Ngaa nī gataj sí':

—Nī un sin huin nī ani ruhua á re' nuguan' nan únj.

⁹ Hua huj nuguan' sá' ga'ue gatā gunun tsínj a'nan' nan. Ga'ue gatā gunun sij: “Nicā 'ngō niman nico rian xi'í si-gaquin' re'.”

Asi ga'ue gatā gunun sij: “Nāchica re' naran' re' duhuéj re', nī gache re' aj.” Daj ga'ue gataj man'anj.

¹⁰ Hué dan nī huin ruhuáj sisi xacaj á re' cuenta sisi nicaj sūnj rian xungüi nan huīnj da'nīj ni ngüi. Nī ga'ue guñicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Ngaa nī gataj sij rian tsínj nare' dacój daj:

—Atā rian man'an re' sisi nāchica re' naran' re' duhuéj re'. Nī güij nan' re' ducúá re' aj. —Daj gataj Jesús gunun sí'.

¹² Nī 'ngō hora nachica tsínj a'nan' daj. Nī ganaran' sij duhuéj sij. Nī gahui sij gan'anj sij ni'yaj daran' ni ngüi mān chruhua hue'

daj. Ngaa nī gan'anj ruhua daran' ni sij. Nī gataj ni sij sisi sá' gui'yaj man'an Yan'anj. Nī gataj ni sij:

—Nī a 'ngō yun nun guini'í' 'ngō rasun hua nan mánj. —Daj gataj ni sij.

Llamamiento de Leví

¹³ Da' síj daj gahui ruhua' yún Jesús gan'anj sij du'ua laguna xachij daj. Nī gan'anj nīchi daran' ni ngüi rian sij. Nī digyán man'an sij rian ni ngüi daj.

¹⁴ Nī ngaa huaj sij, nī guini'í sij 'ngō tsínj gu'naj Leví, da'nīj tsínj gu'naj Alfeo. Nī nne sí' rian mesa a'nej sí' pesto güenda gobierno. Nī gataj Jesús gunun sij:

—Guñico' sō' gun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nī naxuman Leví, nī guñico' sí' Jesús gan'anj sí'.

¹⁵ Nī ngaa gane Jesús rian mesa chruhua ducúá tsínj gu'naj Leví, nī guxuman ga'í ni tsínj a'nej pesto, 'yaj gobierno ngā ni tsínj 'yaj gaquin' nej. Nī gane nuguan'an ni sij ngā Jesús ngā ni tsínj nico' Jesús nej. Daj si mān nico ni sij nico' Jesús. ¹⁶ Nī ngaa guini'í ni tsínj digyán ley ngā ni tsínj fariseo sisi xa Jesús ngā ni tsínj a'nej pesto ngā ni tsínj 'yaj gaquin', ngaa nī gataj ni sij gunun ni tsínj nico' Jesús:

—Nī un sin huin nī xa si-maestro ni é re', nī go'o sij ngā ni tsínj a'nej pesto nej, ni tsínj 'yaj gaquin' nej. —Daj gataj ni sí'.

17 Nĩ ngaa gunun Jesús si gataj ni sí', nĩ gataj sij:

—Nitaj si ní'yanj ni ngüi hua sa' nga 'ngo tsínj 'yaj gono'o mánj. Sanj ni ngüi a'nan' ní'yanj 'ngo tsínj gono'o aj. Sé si 'nāj gaquín ni ngüi hua sa' mánj. Sanj 'nāj gaquín ni ngüi 'yaj gaquin' sisj ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. —Daj gataj Jesús.

La pregunta sobre el ayuno

18 Nĩ ni tsínj nico' Juan nga ni tsínj nico' ni tsínj fariseo, nĩ gui'yaj ni sij ayuno. Ngaa nĩ ga'na' go'ngo ni tsínj rian Jesús. Nĩ nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Nĩ un sin huin nĩ 'yaj ayuno ni tsínj nico' Juan nga ni tsínj nico' ni fariseo, sanj xa guē ni tsínj nico' man'án re' únj. —Daj gataj ni sij.

19 Ngaa nĩ gataj Jesús gunun ni sij:

—Daj rún' 'yaj 'ngo tsínj xacaj yun'unj xana da'nga' daj 'yā. Nĩ ngaa gahuin gui'yanj xacaj 'ngo tsínj daj yun'unj xana, nĩ sī ga'ue gui'yaj tsínj gan'anj gui'yanj daj ayuno mánj. 20 Sanj hua güi, nĩ guida'a ni tsínj quij tsínj xacaj yun'unj xana daj. Ngaa nĩ gui'yaj ni tsínj nico' man'ánj ayuno.

21 'Sī ga'ue nanuo' né' 'ngo atsiy naca nga 'ngo atsiy re'e mánj. Daj si hué guē atsiy naca naráj né' daj gui'yaj sisj tsitsi' atsiy re'e daj. Nĩ ganahuin xachij rian naráj né'. 22 Nĩ sī ga'ue ga'nij né'

nnee vino naca chruhua nnij re'e. Daj si tsitsi' nnij daj, gui'yaj vino naca daj. Hué dan nĩ 'ngo guere' vino nga nnij nej. Xi'í daj huin nĩ ga'nij né' vino naca chruhua nnij naca aj. Nĩ daj rún' huin vino naca daj huin si-nuguan'ánj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj daj.

Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

23 Nĩ 'ngo güi naránj ruhua ni sij, nĩ huaj Jesús dani nnaa strigo. Nĩ rocoj ni tsínj nico' sij ca strigo huaj ni sij. 24 Ngaa nĩ gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—Nĩ'yaj re' si 'yaj ni tsínj nicó' re'. Daj si na'uej si-lej Yan'anj si da'nga' daj gui'yaj ni sij mánj. —Daj gataj ni tsínj fariseo.

25 Sanj gataj Jesús:

—Hua gaya ni é re' si gui'yaj xí' David ní'. Daj si 'ngo güi ngaa gachin xi'na riqui ni dugüi' sij, 26 nĩ gatúj sij chruhua ducua' Yan'anj ngaa gane 'ngo tsínj gu'naj Abiatar. Nĩ hué sí' huin 'ngo chrej a'nin'. Nĩ xa sij si-chrachrunj Yan'anj. Nĩ urin chrej ga'ue xa chrachrúnj daj. Nĩ ga'ui' sij xa ni tsínj man nga sij nej. —Daj gataj Jesús.

27 Nĩ gataj ruhua' yún Jesús rian ni tsínj fariseo:

—Gui'yaj Yan'anj güi naránj ruhua né' güenda né'. Nĩ sé si gui'yaj Yan'anj né' güenda güi naránj ruhua né' mánj. 28 Nĩ nicaj súnj rian ni güi naránj ruhua né'

huñj da'níj ni ngüi. —Hué daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

3

El hombre de la mano seca

¹ Ngaa n̄i gatúj ruhua' yún Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. N̄i chruhua nuhui daj nne 'ngö tsínj hua ñaco ra'a. ² N̄i naga'naj ni sij Jesús ni'yaj ni sij sisi ganahuin ra'a tsínj daj güi naránj ró', gu'yaj Jesús. Daj si huin ruhua ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'í Jesús. ³ Hué dan n̄i gataj Jesús rian tsínj hua ra'a ñaco daj:

—Naxuman re' guñiquin' re' ñani ni únj anj. —Daj gataj Jesús.

⁴ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús ni tsínj naga'naj daj. N̄i gataj sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisi gu'yaj sa' né' güi naránj ró' ní'. Así sa' gu'yaj quij né', ruhua á re' sa'. N̄i ga'uej si-ley Yan'anj sisi ñaco' 'ngö tsínj ruhua gahui' ní'. Así sa' gahui' sij, ruhua á re' sa'. —Daj gataj Jesús.

Sañj dínj gane du'ua ni tsínj daj. ⁵ Hué dan n̄i ga'man ruhua Jesús. N̄i ni'yaj sij ni tsínj daj. N̄i nani ruhua sij xi'í si tsj niman ni sí'.

Ngaa n̄i gataj sij rian tsínj ñaco ra'a daj:

—Ducúa re' ra'á re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i ducua sí' ra'a sí'. N̄i nahuin sa' ra'a sí'. ⁶ Ngaa n̄i gahui ni tsínj fariseo. N̄i

gaxi'i ni sij daga'mi dugüi' ni sij nga ni tsínj herodista. N̄i ga'mi ni sij xi'í Jesús si ruhua ni sij dagahui' ni sij man'an sí'.

La multitud a la orilla del mar

⁷ Sañj gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij yu'uj daj. N̄i gan'anj sij du'ua laguna xachij. N̄i guinico' n̄in' ruhua ni ngüi mán estado Galilea ⁸ nga ni ngüi m̄an estado Judea nej, ni ngüi m̄an xuman' Jerusalén nej, ni ngüi m̄an estado Idumea nej, ni ngüi 'na' anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán nej, ni ngüi m̄an xuman' Tiro nej, nga ni ngüi m̄an xuman' Sidón nej. N̄i guinico' daran' ni sij Jesús xi'í si gunun ni sij ni si sa' gu'yaj sí'.

⁹ Ngaa n̄i garasun Jesús ni tsínj nico' sij sisi ga chrun ni sí' nga 'ngö riö achéj rian nnee. Ngaa n̄i sj guru'man nico ni ngüi rian man'an sij. ¹⁰ Daj si ga'í nico ni ngüi nahuin, gu'yaj man'an Jesús. N̄i guru'man dugüi' ni ngüi a'nan' gan'anj ni sij rian sí' sisi ga'ue ganun ra'a ni sij man'an sí', ruhua ni sij. ¹¹ N̄i m̄an ni tsínj nun nané xi'í ruhua cúj niman ni sij. N̄i ngaa guini'i ni sij Jesús, n̄i guñiquin' ráj ñacoj ni sij ne' rian man'an sí'. N̄i gaxi'i ni sij gaguáj ni sij. N̄i gataj ni sij gunun Jesús:

—Hué re' huin yya da'níj Yan'anj anj. —Daj gataj ni nané xi'í daj.

12 Sanj ga'nin' nico Jesús sun rian ni nane xī'i daj sisi sī nata' ni sij un tsínj huin sí' rian ni ngüi mánj.

Elección de los doce apóstoles

13 Ne' rucu da gahui Jesús gan'anj sij chra 'ngo quij. Nj gaquínj sij ni tsínj huin ruhua sij ga'na' rian sij. Nj ga'na' ni sí' rian man'an sij.

14 Nj guta sun Jesús xuhuij ni tsínj guiman ni sí' nga man'an sij. Nj garasun sij ni sí' sisi gan'anj ni sí' nata' ni sí' si-nuguan' sij rian ni ngüi. 15 Nj ga'ui' Jesús sun rian ni tsínj daj sisi ganahuin ni ngüi a'nan', gu'yaj ni sij. Nj ga'ui' sij sun sisi guiri ni sí' ni nane xī'i chruhua niman ni ngüi nej. 16 Nj guta sun Jesús tsínj gu'naj Simón. Nj dugu'naj Jesús si-xugüi sí' gu'naj sí' Pedro. 17 Nj guta sun Jesús Jacobo da'nij Zebedeo nga jnánj Jacobo tsínj gu'naj Juan. Nj dugu'naj Jesús nungüej jnanj sij Boanerges. Nj nuguan' daj huin ruhuj gata ni da'nij du'ui. 18 Nj guta sun Jesús ango tsínj gu'naj Andrés nga Felipe nej, Bartolomé nej, Mateo nej, Tomás nej, Jacobo da'nij tsínj gu'naj Alfeo nej, Tadeo nej, Simón nico' xi'nin' gu'naj Cananita nej, 19 Judas Iscariote nej, huin sí' tsínj digyán chrej rian ni tsínj ga'na' guida'a Jesús. Ngaa nj gatúj Jesús chruhua hue' nga ni tsínj nico' sí'.

La blasfemia contra el Espíritu Santo

20 Ngaa nj ducu nahuin yu' ruhua' yún ni ngüi rian Jesús. Xi'í daj nj nun ga'ue xa Jesús nga ni tsínj nico' sij, gui'yaj ni ngüi daj. 21 Nj ngaa gunun ni dugüi' Jesús nuguan' daj, nj ga'na' ni sij sisi guida'a ni sij sí'. Daj si gataj ni sij sisi sinúnj man'an sí'. 22 Nj gataj ni tsínj digyán ley huin ni tsínj 'na' xuman' Jerusalén:

—Sichre huin achij rian ni sichre gu'naj Beelzebú nun niman Jesús. Nj xi'í si-fuerza man'an sichre daj, nj gahui nucaj sij ri sij ni nane xī'i chruhua niman ni ngüi. —Daj gataj ni tsínj digyán ley da aj.

23 Ngaa nj gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj daj rian sij. Nj nani sij 'ngo cuento rian ni sí'. Nj gataj sij:

—Asa' ga'ue guiri sichre Satanás ango sichre chruhua niman ni ngüi, ruhua ni é re' únj. Sij ga'ue mánj. 24 Sisi gahui huj xi'nin' ni tsínj nicaj sun, nj unun' nungüej xi'nin' huin ducuasun daj, ngaa nj si gunucaj ni sij gane ni sij mánj. 25 Nj sisi nne huj xi'nin' ducua' 'ngo tsínj daj, nj unun' huj xi'nin' daj, ngaa nj si gunucaj ducua' sij gane sij mánj. 26 Nj sisi naxuman man'an sichre Satanás gunun' sij nga ni dugüi' man'an sij, ngaa nj si ga'ue gunucaj sij gane sij mánj. Nj 'ngo ganahuij ni sichre daj.

27 Nj a 'ngo ni tsínj sij ga'ue gatu chruhua ducua' 'ngo

tsínj nucuj güenda guí'yaj tų sij si'yaj sí' mánj. Saní hua sini nųmi tsínj si'yaj daj, guí'yaj tsínj tų daj, da' ngaa nı ga'ue guí'yaj tų sij si'yaj sí'.

²⁸ 'Xanga' yya nın' atā gunun a ni é re' sisi ga'ue guńicaj Yan'anj niman nico xi'í daran' gaquin' gui'yaj ni ngüi nga daran' nuguan' quij ga'mi ni sij nej. ²⁹ Saní daran' ni ngüi ga'mi quij rian xi'í Espíritu Santo, nı si ga'ue guńicaj Yan'anj niman nico xi'í ni ngüi da ga mánj. Nı 'ngö nıganj nın' da'ui ni sij gaquin' nánj. ³⁰ —Daj gataj Jesús xi'í si gataj ni maestro daj sisi nın sichre xi'i chruhua cúj niman man'an sij.

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ Ngaa nı guisıj nni Jesús nga ni jnánj sij rian sij. Sanı gunáj ni sij ne' chrej xe' hue' nne Jesús. Nı ga'nıj ni sij 'ngö nuguan' rian Jesús sisi gahui sí' ga'na' sí' yu'uj niquin' ni sij. ³² Ngaa nı gataj ni ngüi nne ganicaj xi'nıj Jesús:

—Nnı re' nga ni jnánj re' ana'uij niquin' ne' chrej xe' nano' ni sij man'án re'. —Daj gataj ni ngüi daj.

³³ Sanı gataj man'an Jesús:

—Nı un ngüi xana huin nnı rian man'ánj, ruhua ni é re' únj. Nı un tsínj huin jnán rian man'ánj, ruhua á re' únj. —Daj gataj sí' rian ni ngüi daj.

³⁴ Hué dan nı ni'yaj Jesús ni ngüi nne ganicaj xi'nıj sij. Nı gataj sij:

—Hué nnı nga ni jnán huin ni tsínj man nan. ³⁵ Daj si un ngüi dagahuin si aran' ruhua Yan'anj, nı hué ni sij huin jnán nej, xica'ui nej, nga nnı nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi daj.

4

Parábola del sembrador

¹ Ngaa nı gaxı'i ruhua' yún Jesús digyán sij si-nuguan' sij rian ni ngüi mán du'ua laguna xachij daj. Nı nahuin yu' nico ni ngüi rian niquin' man'an Jesús. Ngaa nı gatúj sij chruhua 'ngö rió chéj rian nnee. Nı gan'anj gane sij chruhua rió daj. Nı niquin' daran' ni ngüi ni'yaj ni sij du'ua laguna daj.

² Nı nani Jesús ga'i cuento digyán sij rian ni ngüi. Nı gataj sij:

³ —Gunun sa' ni é re' nan anj: Gahui 'ngö tsínj gan'anj dagaman' can anj. ⁴ Nı ngaa dagaman' sij, nı guinij doj can daj chruhua chrej. Nı ga'na' guę xataj xa xuj can daj. ⁵ Nı guinij doj can rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój nın. Nı xira' yoó can daj. Daj si nitaj si yo'ój hua nico rian yej daj. ⁶ Sanı ngaa gahui güi gurununj, nı gaca coj daj, gui'yaj nnán. Daj si nitaj ya'a siu mánj. Nı ganaco rá'yanj coj daj. ⁷ Nı gayu doj can scanij tanj. Nı gachij tanj daj. Hué dan nı gane coj daj, gui'yaj tanj. Xi'í

daj n̄i nun ga'ue gayu çan. ⁸ N̄i gayu doj çan ango yo'ój sa'. N̄i gayu sa' çan. N̄i gachij man'an nnaa daj. N̄i gayu sa' nnaa. N̄i 'ngo coj gahui cō chi' çan. N̄i ango coj gahui huā'nij xia çan daj. N̄i ángoç gahui 'ngo ciento çan daj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Sis̄i nun chraquij a ni é re', n̄i gunun a ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús guis̄ij nani sij cuento.

¹⁰ N̄i ngaa gunáj urin Jesús nga ni tsínj chéj nga sij nga ni xuhuij ni tsínj nico' sij, n̄i nachínj snan'anj ni sí' Jesús un sin huin ruhua cuento daj gata gunun ni sí'.

¹¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Rian án re' riqui Yan'anj sis̄i guñi'i ni é re' daj hua nuguan' hūi rian nicaj sun Yan'anj. San̄i rian ni tsínj nitaj si chéj ngāj, n̄i maan n̄inan̄j cuento nan̄ij rian ni sij. ¹² Hué dan n̄i guñi'yaj ni sij, san̄i s̄i guñi'i ni sij mánj. N̄i gunun chraquij ni sij, san̄i s̄i gara da'nga' ruhua sij mánj. N̄i hué dan n̄i s̄i nanicaj ruhua ni sij. N̄i na'uej ruhua ni sij sis̄i guñicaj Yan'anj niman nico rian si-gaquin' ni sij. —Daj gataj Jesús.

¹³ N̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Nun gunun a ni é re' cuento digyānj rian án re' nan mí'. N̄i as̄a' ga'ue gunun a ni é re' ango ni cuento

nan̄ij rian án re', ruhua á re' únj.

¹⁴ 'Tsínj dagaman' çan daj huin tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngǖi aj. ¹⁵ N̄i çan guinij chruhua chrej rún' huin go'ngo tsínj: gunun ni sij nuguan' daj. San̄i gunun ni sij, n̄i 'ngo hora ga'na' sichre Satanás ga'nej-é' nuguan' sa' gunun ni sij.

¹⁶ 'N̄i çan guinij rian yo'ój yej, n̄i rún' huin ango ni tsínj: gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. N̄i 'ngo hora nahuin ra'a ni sij nuguan' daj. N̄i huin niā' ruhua ni sij. ¹⁷ San̄i 'yaj ni sij rún' 'yaj 'ngo coj nitaj nico ya'a siy. Hué dan n̄i ngaa ga'na' 'ngo sayun chran' yun'unj ango ni tsínj xi'í si-nuguan' Yan'anj, ngaa n̄i jna ni sij si-chrej Yan'anj.

¹⁸ 'N̄i çan guinij scanij tanj daj rún' huin ango ni tsínj: gunun ni sij nuguan' sa'. ¹⁹ San̄i huin ruhua ni sij guñi' ni sij ni rasun man chruhua xungǖi nan anj. N̄i digya' yun'unj san'anj ni sij si nahuij ruhua ni sij gahuin xuru'ue ni sij. N̄i nano' ni sij ango ni rasun nej. Xi'í daj n̄i guere' nuguan' sa' man chruhua niman ni sij. N̄i nitaj si 'yaj sa' ni sij ga mánj.

²⁰ 'N̄i çan guinij rian yo'ój sa', n̄i rún' huin ango ni tsínj gunun si-nuguan' Yan'anj. Nacaj ni sij nuguan' daj. N̄i dugumi sa' ni sij. N̄i 'yaj 'ngo sij rún' 'yaj 'ngo coj gayu cō chi' çan. N̄i 'yaj ango sij rún' 'yaj ango coj gayu huā'nij xia çan. N̄i 'yaj ango

sij rún' 'yaj ango coj gayu 'ngo ciento çan daj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Nada oculto que no haya de ser manifestado

²¹ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Ngaa rumi', nĭ gari huĭ' candil ne' riqui chrúnj nga riqui nna, ruhua ni é re' ní'. Sé daj huin mánj. Sisĭ rumi', nĭ guto' candil daj xata' rian mesa. Nĭ guixiguin-ín'. ²² Ngaa nĭ go'ngo rasun naránj ni ngüi acuan', sanĭ daran'anj narugüi'. Nĭ go'ngo nuguan' guixĭj huĭ' ni ngüi acuan', sanĭ guĭni'i daran' ni ngüi si guixĭj huĭ' daj. ²³ Sisĭ taj chraquij a ni é re', nĭ gunun a ni é re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁴ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ'yaj á re' nuguan' unun a ni é re' nan. Sisĭ unun sa' á re', ngaa nĭ ga gue riqui Yan'anj nuguan' sa' rian án re'. Nĭ riqui Yan'anj doj rian án re' nej. ²⁵ Daj si ga'ui' Yan'anj rian tsínj unun. Sanĭ ga'ne Yan'anj da gue doj nicaj ni tsínj na'uej ruhua gunun sa' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Parábola del crecimiento de la semilla

²⁶ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Rún' huin 'ngo tsínj dagaman' çan rian yo'ój da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj anj. ²⁷ Nĭ si nanun ruhua sij nej, si atoj

sij nej, sanĭ xĭra' çan, nĭ achij nnaa le daj ne' chrej nĭ nej, si ne' chrej guní'yanj nej. Sanĭ nun ni'i sij daj achi mánj. ²⁸ Achij man'an nnaa rian yo'ój. Hua sini xira' nnaa. Nĭ ne' rucu gahui ca. Ngaa guisĭj nĭ xĭra' çan chra ca. ²⁹ Ngaa guisĭj gane çan, nĭ gahui né' gan'anj naran' né'. Daj si guisĭj güi naran' né' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Parábola de la semilla de mostaza

³⁰ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj huin rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á re' únj. Daj hua cuento huin rún' huin rian nicaj sun Yan'anj únj. ³¹ Rún' huin 'ngo çan cuej staj unun né' rian yo'ój da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj nej aj. Huéj huin çan le'ej doj rian daran' ango çan mán chruhua xungüi aj. ³² Sanĭ uyun gunun né', nĭ gachij coj daj. Asĭj nĭ gahuin xacanĭ daj nga daran' ni coj man anj. Nĭ hua gara' ra'a coj daj, nĭ da nga ni xataj chéj xata' ga'ue naran ruhua riqui si-gaxun' ra'a coj da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El uso que Jesús hace de las parábolas

³³ Nĭ nga ni cuento digyán Jesús si-nuguan' sij rian ni ngüi. Nĭ nani sij cuento daj da ga'ue gunun ni ngüi aj. ³⁴ Nĭ maan ninanj cuento nani Jesús rian ni ngüi aj. Sanĭ ngaa gane urin ni tsínj

nico' sij, hué dan nī digyán nīca yya nīn' sij rian ni sí' aj.

Jesús calma la tempestad

³⁵ Nī ngaa ruhua guinī güi daj, nī gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij:

—Gan'anj né' anéj chrej du'ua laguna. —Daj gataj Jesús.

³⁶ Nī jna ni tsínj nico' Jesús ni ngüi du'ua laguna daj. Nī nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij chruhua riō hua nūn Jesús. Nī hua nicaj dugüi' ango ni riō ngā ni sij gan'anj ni sij. ³⁷ Nī hora daj gahui 'ngō nane nucuaj xxi. Nī ducu naxuman nnee, gui'yaj nane daj. Nī gara nnee chruhua riō, gui'yaj nane daj. Nī ruhua guinij riō chruhua nnee, gui'yaj nane. ³⁸ Sanj ngaj Jesús atoj sij ne' rucu riō daj. Nī chra sij riguiya', atoj sij aj. Nī jnanun ruhua ni sí' Jesús. Nī gataj ni sí':

—Maestro, nitaj si huin ruhuá re' sisi guinij né' chruhua laguna mí'. —Daj gataj ni sij.

³⁹ Nī ganachica Jesús. Nī ga'mi huee sij rian nane. Nī gataj sij rian laguna daj:

—Dínj naga' re' aj. —Daj gataj Jesús, nī gahuin din'inj ruhua daran'anj.

⁴⁰ Hué dan nī gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij:

—Nī un sin huin nī xu'ui' anin' é re' únj. Hua nitaj si xuman ruhua anin' é re' ni'i anin' é re' yünj gā mí'. —Daj gataj Jesús.

⁴¹ Ngaa nī ducu guxu'ui' ni sij. Ngaa nī gataj ni sij rian ni dugüi' ni sij:

—Nī un tsínj huin tsínj nan, nī da' nane ngā nnee dagahuin si-nuguan' sij únj. —Daj gataj ni sij.

5

El endemoniado gadareno

¹ Nī guisij ni sij anéj chrej du'ua laguna rian gu'naj Gerasa. ² Nī ngaa gahui Jesús chruhua riō, nī gan'anj nīchi 'ngō tsínj daj rian niquin' Jesús 'nā' sí' 'ngō yu'uj achin' niman. Nī nūn nane xī'i chruhua cúj niman sí'.

³ Nī tsínj daj gu'yun sij nne sij chruhua yu'uj rian achin' niman. Nī nī a 'ngō tsínj nun gā'ue gūmi ran aga' nne' tsínj daj. ⁴ Nī nūnj si ga'i numij ni sij aga' nūngüej dacój sij ngā aga' nne' nūngüej ra'a sij, sanj dayun xi'nin' aga' nne', gui'yaj sij. Nī ga'ne sij aga' anumi nūngüej dacój sij. Nī nun gā'ue guida'a sa' ni sí' man'an sij gā mánj. ⁵ Nī nugüi nīgan' achéj tsínj daj aguáj sij riqui quij, nī chruhua ni huej rian achin' niman. Nī guiran' xī'i man'an sij ngā yej, gui'yaj sij nej aj.

⁶ Nī ngaa guini'i gan' sij Jesús, nī gunánj sij gan'anj gane ráj dācoj sij rian man'an Jesús. ⁷ Nī gaguáj sij rian Jesús. Nī gataj sij:

—Nitaj si huaj si dīguij re' ngāj huin re' Jesús da'nij Yan'anj xānga' saj. A'mi acój

rián re' nga si-xugüi Yan'anj sisij si gahuinj castigo, guiyáj re' manj. —Daj gataj tsínj nun nanē xī'i niman sij.

8 Da'nga' daj ga'mi nanē xī'i daj xi'í si hua gataj Jesús gunun sij: “Guxun re' man'án re' chruhua cúj niman tsínj da aj.” Daj hua gataj Jesús gunun nanē xī'i daj.

9 Nj nachínj snan'anj Jesús nanē xī'i daj. Nj gataj sij:

—Daj gu'naj re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ni:

—Xi'nin' nico gu'nā aj. Daj si ga'i nin' ruhua únj. —Daj gataj nanē xī'i nun chruhua tsínj daj gunun Jesús.

10 Nj ga'mi yaco nanē xī'i rian Jesús sisij si ga'nij sí' gan'anj gan' ni nanē xī'i daj ango yu'uj manj.

11 Nj nichrun' xi'í quij mán 'ngo xi'nin' xxi ni xacáj xa xuj aj. 12 Nj ga'mi yaco ni nanē xī'i rian Jesús. Nj gataj ni sij:

—Ga'nij re' gan'anj únj gatu únj chruhua niman ni xacáj daj. —Daj gataj ni nanē xī'i daj.

13 Ngaa nj ga'uej ruhua Jesús sisij da'nga' daj guiyáj ni nanē xī'i. Ngaa nj gahui ni nanē xī'i chruhua cúj niman tsínj daj. Ngaa nj gatúj ni sij chruhua niman ni xacáj daj. Nj man 'ngo si huij mí xacáj. Ngaa nj 'ngo gan'anj gue xi'nin' xacáj daj guinij ni xú' chra 'ngo huej. Nj guinij ni xú' chruhua laguna gahui' ni xú' chruhua nnee aj.

14 Nj gunánj ni tsínj dugumi ni xacáj daj nan' ni sij xánj ni sij nga rian ni tsínj nne riqui quij nej. Nj nata' ni sij daj gahuin guiran' ni sij. Hué dan nj gahui ni ngüi daj gan'anj guini'yaj ni sij un sin huin guiran' ni tsínj daj. 15 Nj ngaa guisij ni ngüi rian nne Jesús, nj guini'i ni sij tsínj gunun nanē xī'i niman daj. Sanj yyaj nj dínj nne sij nun sij si-gan' sij. Nj hua sa' ga'ue nani ruhua sij. Nj guxu'ui' ni ngüi guisij da aj. 16 Nj ni tsínj guini'i daj guiran' tsínj gunun nanē xī'i niman daj nga daj guiran' ni xacáj nej, nj ganani ni sij cuento daj rian ni ngüi ga'na'. 17 Ngaa nj gaxi'i ni sij ga'mi yaco ni sij rian Jesús sisij gahui sí' gan'anj sí' xánj ni sij.

18 Nj ngaa gatúj Jesús chruhua rio chéj rian nnee, nj ga'mi yaco tsínj gunun nanē xī'i rian Jesús sisij ga'uej sí' guinicaaj dugüi' sí' nga sij gan'anj nungüej sij. 19 Sanj nun ga'uej Jesús. Nj gataj sij gunun tsínj daj:

—Güij nan' ducúa re', ngaa nj nata' re' gunun ni dugüi' re' daran' si sa' guiyáj Yan'anj xi'í man'án re'. Nj nata' re' sisij nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya man'án re' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun sij aj.

20 Ngaa nj gan'anj tsínj daj gaxi'i sij nata' sij rian ni ngüi mán 'ngo yu'uj gu'naj Decápolis daran' si sa' guiyáj Jesús xi'í sij. Nj

gan'anj ruhua daran' ni ngüi nga nuguan' daj.

La hija de Jairo y la mujer que tocó el manto de Jesús

²¹ Ni nne Jesús chruhua riq nanicaj ruhua' yún sij anéj chrej du'ua laguna. Ni ducu guisij ni ngüi rian nne sij. Ni niquin' nichrun' Jesús du'ua nnee. ²² Ngaa ni ga'na' 'ngo tsínj nicaj sun chruhua si-nuhui ni tsínj israelita gu'naj sí' Jairo. Ni ngaa guini'i sí' Jesús, ni ganiquin' ráj dacoj sí' dacój Jesús. ²³ Ni ga'mi yaco nin' ruhua sí' rian Jesús. Ni gataj sij:

—Ruhua gahui' da'ni xanāj. Gun' ni guta' re' ra'á re' rian ún'. Ni ganahuin ún', gui'yáj re'. Ngaa ni gane ún'. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

²⁴ Ngaa ni gan'anj Jesús nga sij. Ni nico nin' ruhua ni ngüi nico' gan'anj. Ni ducu guru'man ni ngüi xi'níj Jesús.

²⁵ Ni scanij ni ngüi huaj ru'man daj, ni huaj 'ngo yun'unj xana a'nan'. Daj si uráj tun ún' ya'yoj guisij da xuhuij yo' huaj ún'. ²⁶ Ni yaco guiran' man'an ún' nga ga'i ni tsínj 'yaj gono'o. Ni gutin' ún' daran' san'anj hua rian ún' nga ni tsínj 'yaj gono'o. Sanj 'ngo nun ní'yanj-án' si 'yaj ni tsínj daj. Nnanj gaxi'i xi'i nga ún' doj ga aj. ²⁷ Ngaa ni ngaa gunun ún' a'mi ni ngüi xi'í Jesús, ni gan'anj nichí ún' scanij ni ngüi guisij ún'

ruçu Jesús. Ni ganun ún' chra ra'a ún' du'ua si-gan' sí'. ²⁸ Daj si gani ruhua ún': "Sisi urin ganun chra ra'á du'ua si-gan' sí', ngaa ni nahuín." Daj gani ruhua ún'. ²⁹ Ngaa ni 'ngo hora ganiquin' si uráj tun. Ni guini'i ún' si guisij ganahuin ún', gui'yaj Jesús. ³⁰ Ngaa ni 'ngo hora xacaj Jesús cuenta sisi hua gui'yaj gono'o sij 'ngo ngüi daj nga si-fuerza man'an sij. Hué dan ni nanicaj Jesús guini'yaj sij. Ni nachínj snan'anj sij. Ni gataj sij:

—Daj hua á re' ganun ra'a si-gan'anj únj. —Daj gataj Jesús.

³¹ Ngaa ni gataj ni tsínj nico' sij:

—Ni'yáj re'. Man nin' ruhua ni ngüi xi'níj re' ru'man ni sij man'an re'. Ni nachínj snan'anj re': "Daj hua ni ngüi ganun ra'a man'an únj." —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³² Sanj ni'yaj Jesús xi'níj sij nánj sisi un ngüi ganun ra'a sij. ³³ Hué dan ni guxu'ui' yun'unj xana daj. Ni nangunánj ún' xi'í si ni'i ún' sisi nahuín man'an ún'. Ngaa ni ga'na' ún' gane ráj dacoj ún' rian Jesús. Ni nata' yya ún' daran'anj gunun Jesús.

³⁴ Ni gataj Jesús:

—Xica'ui, ganahuín re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'anj. Ni dínj gahui nimán re' gan'anj re' aj. Ni gunucuáj re' nahuín re' rian xi'i ga'nán'

re'. —Gataj Jesús gunun ún' anj.

³⁵ Nì hua guę a'mi sij, nì ga'na' ni si-moso tsínj nicaj sun chruhua nuhui. Nì gataj ni sij gunun Jairo:

—Guisíj gahui' da'nì xana re'. Nì un sin huin nì garasun re' rian maestro únj. —Daj gataj ni sij.

³⁶ Sanì ngaa gunun Jesús si gataj ni tsínj daj, nì gataj sij gunun tsínj nicaj sun chruhua nuhui daj:

—Sì guxu'uí' re' mánj. Maan si guxuman yya ruhua re' nì'yaj re' man'ánj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Nì nun ga'uej ruhua Jesús sisi gan'anj ango tsínj nga sí'. Sanì urin Pedro nga Jacobo nej, Juan jnánj Jacobo nej, ga'uej Jesús gan'anj nga sí'. ³⁸ Nì ngaa guisíj Jesús ducua tsínj nicaj sun daj, nì ni'yaj sí' sisi ducu aco ni ngüi. Nì aguáj ne. ³⁹ Ngaa nì gatúj Jesús chruhua hue'. Nì gataj sij rian ni ngüi daj:

—Nì un sin huin 'yaj á re' xinga', nì aco a ni é re' únj. Daj si sé si gahui' tsin' xana mánj. Sanì si ato nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

⁴⁰ Ngaa nì ga'nga' naco ni sij guini'i ni sij man'an Jesús. Sanì guiri Jesús daran' ni ngüi ne' chrej xe'. Nì nicaj Jesús chre tsin' xana daj nga nni nej, nì tsínj huaj nga sij nej, gatúj sij rian ngaj níman daj.

⁴¹ Nì guida'a sij ra'a ún'. Nì gataj sij si-nuguan' sij:

—Talita cumi. —Gataj Jesús. Nì rian si-nuguan' sij, nì nuguan' daj ruhuaj gata: Tsin' xana. Atā rián so' sisi naxhica so'. Daj huin ruhuaj gata nuguan' gataj Jesús gunun ún'.

⁴² Nì 'ngo hora nachica tsin' xana daj. Nì gaxi'i gache-é'. Nì tsin' xana daj huaj xuhuij yo'.

Nì gan'anj ruhua ni ngüi guini'i daj. ⁴³ Sanì ga'nin' nico Jesús sun rian ne sisi si nata' ne nuguan' daj rian nì a 'ngo ni ngüi mánj. Nì gataj sij sisi ga'ui' ne si xa tsin' xana da aj.

6

Jesús en Nazaret

¹ Ngaa nì gahui Jesús yu'uj daj nan' sij xánj sij. Nì guinico' ni tsínj nico' sij nej aj. ² Nì güi naránj ruhua ni ngüi, nì gaxi'i sij digyán sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nì gan'anj ruhua ni sij ngaa gunun ni sij si-nuguan' Jesús. Nì gataj ni sij:

—Nì a gahuin chrun sí' daran' nuguan' nan únj. Nì a guiri sí', nì gahuin chrun sí' gui'yaj sí' sun sa' nan únj. ³ Hué sí' huin tsínj acoj chrun. Nì da'nj María huin sij. Nì hué ni jnánj sij huin Jacobo nej, José nej, Judas nej, Simón nej. Nì nne ni xica'uij sij scanij né'. —Daj gataj ni tsínj man xánj Jesús.

Xi'í da nì gahuin naco ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

4 Sanj gataj Jesús:

—Nun yan'anj ni ngüi 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj un yu'uj huaj sij. Sanj ngaa nasij sij xánj sij rian man ni dugüi' sij, ngaa ni nitaj si a'mi sa' ni dugüi' sij ni'yaj ni sí' xi'í sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

5 Ni nun ga'ue gui'yaj sij 'ngo ni rasun sa' scanij ni sij. Maan si guta' sij ra'a sij rian doj ni tsínj a'nan'. Ni nahuin ni sí', gui'yaj sij. 6 Ni gahuin yan'anj ruhua Jesús xi'í si nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'an sí' mánj. Ni gachéj Jesús digyán sij si-nuguan' sij ni xuman' ngaj nichrun' daj.

Misión de los doce discípulos

7 Hué dan ni gaquínj Jesús xuhuij ran' ni tsínj nico' sij ga'na'. Ngaa ni gaxi'i sij ga'nij sij huij huij ran' ni sí' gan'anj. Ni ga'ui' sij sun rian ni sí' sisi guinicaj ni sí' sun rian ni nané xi'i. 8 Ni ga'nin' Jesús sun rian ni sij sisi ga yun ni sij gan'anj ni sij. Maan si urin rutsi nıcaj ni sij gan'anj ni sij. Ni si ga'ue nıcaj ni sij xinánj ni sij nej, chrachrúnj nej, san'anj nej, gan'anj ni sij mánj. 9 Ga'ue gui'nij ni sij dacánj ni sij, sanj si ga'ue guinicaj ni sij atsij naduna ni sij gan'anj ni sij mánj. 10 Ni gataj Jesús:

—Ni ngaa gatu ni é re' chruhua 'ngo hue', ni gunaj ni é re' hue' daj da sij gahui a ni é re' xuman' daj gan'anj án re'. 11 Ni sisi hua 'ngo

xuman' na'uej ni sij nahuin ra'a ni sij a ni é re', ni na'uej ni sij gunun ni sij si-nuguan' a ni é re', ngaa ni naganan' ni é re' yo'ój chru dacój a ni é re' ngaa gahui a ni é re' yu'uj daj. Ni hué-é' huin 'ngo ducuanj digyán án re' rian ni tsínj daj sisi nun gui'yaj sa' ni sij. Xanga' atá gunun a ni é re' sisi güi ganahuij xungüi, ni huaj gahuin doj castigo ni tsínj daj daj nga si gahuin castigo ni tsínj xi'i guimán asij ná huin ni ngüi guimán xuman' Sodoma nga xuman' Gomorra. —Daj gataj Jesús.

12 Ngaa ni gahui ni sij gan'anj ni sij. Ni gataj ni sij sisi ganani ruhua ni ngüi xi'í si-gaquin' ni sij. 13 Ni guiri nico ni sij nané xi'i chruhua niman ni ngüi nej. Ni garij ni sij gasiti rian nico ni ngüi a'nan'. Ni ganahuin ni ngüi daj, gui'yaj ni sij.

Muerte de Juan el Bautista

14 Hué dan ni gunun rey gu'naj Herodes daj gui'yaj Jesús. Daj si nin' gachra' gunun ni ngüi xi'í Jesús. Ni gataj Herodes:

—Hué sij huin Juan tsínj duguata' nnee ganánj sij scanij ni nıman ganahuin sí' Jesús. Xi'í daj ni nucuaaj sij 'yaj sij si sa' nga si-fuerza sij. —Daj gataj Herodes.

15 Sanj gataj ango ni sij:

—Hué Jesús huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gu'naj Elías gane sí' asij ná. —Daj gataj ni tsínj daj.

Sanj gataj ango da'aj ni sij:

—Hué sij huin ango tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná aj. —Daj gataj ni sij.

16 Nĭ ngaa gunun Herodes nuguan' ga'mi ni ngüi, nĭ gataj sij:

—Hué sij huin Juan tsínj chra ga'nĭj. Nĭ yyaj nĭ ganá'nĭj sij ganahuin sij Jesús aj. —Hué daj gataj Herodes nej aj.

17 Daj si hua ga'nin' Herodes sun sisi guida'a ni sij man'an Juan gumij ni sij cadena gari ni sij sí' duguaga'. Nĭ da'nga' daj gui'yaj Herodes si hua xacaj sij Herodías huin nica jnánj sij tsínj gu'naj Felipe.

18 Nĭ hua gataj Juan gunun Herodes: “Sĭ ga'ue xacaj re' xacó' re' gahuin nica re' mánj.” Daj hua gataj Juan gunun Herodes.

19 Nĭ xi'í daj ataj ruhua Herodías ni'yaj ún' Juan huin ruhua ún' dagahui' ún' man'an Juan. Sanĭ nun ga'ue mánj. 20 Daj si xu'ui' Herodes ni'yaj sí' man'an Juan. Nĭ hua xacaj Herodes cuenta sisi 'ngo tsínj hua nĭca niman huin Juan. Nĭ 'ngo tsínj hua sa' ruhua niman huin sij nej. Nĭ dugumi man'an Herodes Juan. Nĭ nunj si nun nari' ruhua sij si gui'yaj sij nga si gataj Juan, sanĭ garan' ruhua sij gunun sij si-nuguan' sí'.

21 Hué dan nĭ 'ngo güi, nĭ gui'yaj ni sij 'ngo gui'yanj nico. Nĭ hué güi daj huin güi ganasĭj yo' ga'nga rey

Herodes. Nĭ ga'ui' sij xa ni tsínj nicaj sun nico' rucu sij nga ni tsínj general nej, ni tsínj huin achij 'na' estado Galilea nej. Nĭ riqui gui'yanj daj, nĭ gani ruhua Herodías sisi daj ga'ue gui'yaj ún' si gahui' Juan. 22 Nĭ gatúj da'nĭ xana Herodías riqui gui'yanj daj. Nĭ guiran'anĭj ún'. Nĭ ducu garan' ruhua Herodes nga ni tsínj mán nga sí' rian mesa si gui'yaj ún'. Hué dan nĭ gataj Herodes gunun yun'unĭj xana daj:

—Gachinj so' un sin huin garan' ruhua so' riánj, nĭ riquĭj nánj. —Daj gataj Herodes.

23 Nĭ guta' nĭca yya sij rian yun'unĭj xana daj. Nĭ gataj sij:

—Nunĭ si gachinj so' da'aj do'ōj rian nicaj sunĭj sanĭj riquĭj nánj. —Daj gataj sij gunun yun'unĭj xana daj.

24 Nĭ gahui ún' nachínj snan'anĭj ún' nni ún'. Nĭ gataj ún':

—Nĭ un sin gachĭn gahuin si'yā ruhua re' únĭj. —Daj gataj ún'.

Ngaa nĭ gataj nni ún':

—Gachinj re' chra Juan tsínj duguata' nnee aj. —Gataj Herodías gunun da'nĭj ún'.

25 Hué dan nĭ da' rá'yanĭj gatúj ún' rian nne rey. Nĭ gataj ún' gunun sí':

—Ruhuāj sisi acuan' riqui re' 'ngo go'o nun chra Juan tsínj duguata' nnee aj. —Daj gataj ún' gunun rey aj.

²⁶ Hué dan n̄ ducu ganani ruhua rey. San̄ rian hua guta' n̄ca yya sij rian yun'unj x̄ana daj ngaa mán ni tsínj nḡa sij rian mesa, hué dan n̄ nun ga'uej ruhua sij si guere' nuguan' gataj sij rian yun'unj da aj. ²⁷ N̄ 'ngo hora ga'n̄j rey daj 'ngo snado gan'anj n̄caj sí' chr̄a Juan anj. ²⁸ Hué dan n̄ gan'anj snado ducuaga' ga'nin' sij chr̄a Juan nicaj sij ga'n̄a' sij 'ngo go'o n̄n chr̄a Juan. N̄ ga'ui' sij ra'a yun'unj x̄ana daj. N̄ naga'ui' ún' ra'a nni ún' anj.

²⁹ Ngaa n̄ ngaa gunun ni tsínj nico' Juan, ngaa n̄ ga'n̄a' n̄caj ni sij níman daj nicaj ni sij gan'anj ḡachin' ni sij.

Alimentación de los cinco mil

³⁰ Hué dan n̄ nahuin yu' ni tsínj gan'anj ga'mi nuguan' sa' xi'í Jesús. N̄ nahuin yu' ni sij nḡa Jesús. N̄ nata' ni sij daran' si guí'yaj ni sij gunun Jesús. N̄ nata' ni sij si digyán ni sij rian ni nḡui nej. ³¹ Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Gan'anj n̄ini né' n̄aran ruhua á re' doj quij qui'yanj n̄aco aj. —Daj gataj Jesús.

Daj si ga'n̄a' nico ni nḡui rian Jesús. N̄ gahui ni sij nej. Xi'í daj, n̄ na'ue guiri' Jesús nḡa ni tsínj nico' sij x̄a ni sij mánj.

³² Ngaa n̄ gatúj ni sij chruhua 'ngo riō. N̄ gan'anj urin ni sij 'ngo quij qui'yanj n̄aco. ³³ San̄ guini'i nico

ni nḡui gan'anj ni sij. N̄ nani'i ni nḡui Jesús. N̄ gunánj ni sij gan'anj ni sij rian gan'anj ni duḡui' Jesús. N̄ 'n̄a' ni nḡui daj ni xuman' ngaj n̄ichrun'. N̄ guis̄j sini ni sij ana'uij ni sij si ga'na' Jesús. ³⁴ N̄ ngaa nanij Jesús chruhua riō, ngaa n̄ guini'i sij mán nico ni nḡui aj. N̄ gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. Daj si rún' huin xachij nitaj tsínj dugumi huin ni sij. Ngaa n̄ gax̄i'ij sij digyán sij ga'i nuguan' rian ni nḡui daj.

³⁵ N̄ ngaa guis̄j güi di'n̄i, n̄ ga'n̄a' ni tsínj nico' Jesús. N̄ gataj ni sij:

—Yu'uj nan hua ní'nij, nitaj ni nḡui mán mánj. N̄ guis̄j gahuin di'n̄i. ³⁶ Ngaa n̄ n̄a'nij re' ni nḡui gan'anj ni sij rancho nḡa ni xuman' ngaj n̄ichrun' sis̄j guiran ni sij si x̄a ni sij. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³⁷ San̄ gataj Jesús:

—Ga'ui' a ni é re' si x̄a ni sij nánj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄ gataj ni tsínj daj:

—Gan'anj ni únj guiran ni únj hūj ciento denario chrachrúnj ga'ui' ni únj si x̄a ni sij, ruhuá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

³⁸ Ngaa n̄ gataj Jesús:

—N̄ undaj chrachrúnj nicaj a ni é re' únj. Güj a ni é re' n̄i'yaj á re' aj. —Daj gataj Jesús.

N̄ ngaa guini'i ni sij, n̄ gataj ni sij:

—N̄ un'un' chrachrúnj nḡa hūj gūe xucuj nicaj ni únj anj. —Gataj ni sij.

39 Ngaa n̄i ga'nin' Jesús sun sisi gan'anj gane da xi'nin' ni ngüi rian chrin' mare aj. 40 N̄i gane ni ngüi da xi'nin'. N̄i nne ni xi'nin' huin 'ngō ciento ran' ni ngüi nej. N̄i nne ni xi'nin' huin huji xia chi' ran' ni ngüi nej.

41 Ngaa n̄i guida'a Jesús un'un' chrachrúnj ngā huji xucujaj daj. N̄i ni'yaj sij xata'. N̄i naga'ui' sij siguruhua Yan'anj. Ngaa n̄i gura' da'aj sij ni chrachrúnj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij sisi naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi aj. N̄i gura' da'aj sij huji xucujaj daj rian ni ngüi nej aj.

42 Ngaa n̄i xa daran' ni sij. N̄i gara ran riqui ni sij. 43 Ngaa n̄i ganacaj ni sij dasu gunáj daj ngā xucujaj nej. N̄i nara ni sij chruhua xuhuij xuguti chrachrúnj ngā xucujaj aj. 44 N̄i guisíj un'un' mí ni tsínj xa daj, gui'yaj Jesús.

Jesús anda sobre el mar

45 Hué dan n̄i 'ngō hora gui'yaj Jesús sisi gatu ni tsínj nico' sij chruhua riq chéj rian nnee gachin sini ni sij anéj chrej du'ua laguna da' xuman' gu'naj Betsaida. N̄i gunáj Jesús. Ngaa n̄i gana'níj sij ni ngüi nan' ni sí' xánj ni sí'. 46 N̄i ngaa guisíj na'níj sij nan' ni sí', ngaa n̄i gahui sij chra 'ngō quij gan'anj sij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj.

47 N̄i ngaa guisíj guini, n̄i huaj riq daj dani laguna xachij da aj. N̄i gunáj urin Jesús rian yo'ój. 48 N̄i guini'i Jesús xun nin' ruhua ni sij

nnee ngā chrun. N̄i ninaj ni sij. Daj si 'na' nucujaj nane rian ni sij. N̄i ngaa chruhua guerenga', n̄i gan'anj Jesús gachéj sij rian nnee huaj sij nari' dugüi' sij ngā ni tsínj daj. N̄i huin ruhua sij gachin sij ne' rian ni tsínj huaj da aj. 49 N̄i ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús si chéj sij rian nnee, n̄i gani ruhua ni sí' sisi hué sij huin 'ngō sta'naj. N̄i xi'í daj gaguáj ni sí'. 50 Daj si guini'i daran' ni sí' man'an sij. N̄i guxu'ui' niman ni sí'. Hué dan n̄i hora gataj Jesús gunun ni sí':

—Gā nucujaj niman án re'. Yünj huin nánj. S̄i guxu'ui' a ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

51 Ngaa n̄i gahui Jesús chruhua riq rian nun ni sij. Ngaa n̄i ganiquin' nane. N̄i gan'anj ruhua ni sij. 52 Daj si nun xacaj cuenta ni sij xi'í si sa' gui'yaj Jesús ngaa gura' da'aj sí' chrachrúnj. N̄i hua rumi' guē niman ni sij. N̄i nun ga'ue gunun ni sij.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

53 N̄i ngaa guisíj ni sij anéj du'ua laguna xachij daj, n̄i guisíj ni sij 'ngō yu'uj gu'naj Genesaret. N̄i numij ni sij riq du'ua laguna aj. 54 N̄i ngaa nanij ni sij chruhua riq, ngaa n̄i 'ngō hora ganani'i ni ngüi man'an Jesús. 55 N̄i gunánj daran' ni ngüi 'na' da' daran' xuman'. N̄i guta' ni sij ni ngüi a'nan' rian chrun chéj nicaj ni sij ga'na' ni sij rian huaj Jesús. 56 N̄i

daran' xuman' gatúj Jesús si xuman' le'ej nej, si xuman' xachij nej, si rancho nej, n̄ gurúj ni sij ni ngüi a'nan' ne' cayu. N̄ gachínj jni'yaj ni sij sis̄i ga'uej sí', n̄ ganun ni sij hué du'ua si-gan' sí'. N̄ ganahuin daran' ni ngüi ganun si-gan' sí' aj.

7

Lo que contamina al hombre

¹ N̄ gahuin n̄ichrun' ni tsínj fariseo nḡa ni tsínj digyán si-ley Moisés rian nne Jesús. N̄ 'na' ni sij xuman' Jerusalén. ² N̄ guini'i ni sij sis̄i nitaj si naniã' nico ni tsínj nico' Jesús ra'a ni sí' ngaa xa ni sí' chrachrúnj. Ngaa n̄ ga'mi quij ni sij gataj ni sij sis̄i nun hua sa' si 'yaj ni sí'. ³ Daj si nicaj ni tsínj fariseo nḡa daran' ni tsínj israelita 'ngo ducuanj si digyán xi ni sij rian ni sij. N̄ sis̄i nitaj si naniã' nico ni sij ra'a ni sij, ngaa n̄ s̄i xa ni sij, gataj ni xi ni sij. ⁴ N̄ ngaa nas̄ij ni sij huan'anj ni sij yu'ue, ngaa n̄ sis̄i nitaj si naniã' nico ni sij ra'a ni sij, n̄ s̄i xa ni sij nej mánj. N̄ hua ná n̄ ga'nin' ni xi ni sij sun rian ni sij sis̄i daj gui'yaj ni sij. Hué dan n̄ na'nin' ni sij vaso nej, siy nej, chruj gaga' nej, nḡa nna nej aj.

⁵ Xi'í daj gachínj snan'anj ni tsínj fariseo nḡa ni tsínj digyán si-ley Moisés man'an Jesús. N̄ gataj ni sij:

—N̄ un sin huin n̄ nitaj si nico' ni tsínj nico' man'an re'

dugumi ni sij si-ducuanj xi únj únj. Xa ni sij, san̄i nitaj si naniã' nico ni sij ra'a ni sij mánj. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Jesús.

⁶ Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Hué ni é re' huin tsínj digya' yun'unj. Hua yya xanga' si-nuguan' xi' Isaiás ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj xi'í ni é re'. Daj si gataj sij:

Nun yan'anj ni ngüi nan nḡa du'ua ni sij yünj anj.

San̄i n̄ini huin niman ni sij nánj.

⁷ Nitaj si ní'yanj si nico' ni sij yünj mánj.

Daj si nuguan' digyán ni sij huin nuguan' a'nin' ni tsínj sun anj.

N̄ sé si digyán ni sij si-nuguan'anj rian ni ngüi mánj. Daj gataj si-nuguan' xi' Isaiás.

⁸ Daj si dunáj ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. N̄ da'a ni é re' si-ducuanj ni ngüi. Ngaa n̄ na'nin' a ni é re' ni siy nej, ni vaso nej. N̄ dagahuin ni é re' ga'j ango nuguan' nej. —Gataj Jesús gunun ni sij.

⁹ N̄ gataj Jesús nej:

—Hua dunáj gūe ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. N̄ dugumi ni é re' si-ducuanj ni man'an ni é re'.

¹⁰ 'N̄ gataj Moisés: "Guinun yan'ánj re' chré re' nḡa nní re'." N̄: "N̄ un tsinj a'mi quij rian chrej sij nḡa nni sij, ngaa n̄ gahui' sij nánj." Daj gataj Moisés.

¹¹ San̄i ataj á re' sis̄i ga'ue

gataj 'ngo tsínj daj gunun chrej sij nga nni sij: "Huin ruhuáj ríquij san'anj nan rian nungüej é re'. Sanj yyaj nı sı ga'ue. Daj si san'anj nicā nan huin corbán", ataj ni é re'. Nı corbán huin ruhuaj gata ofrenda güenda Yan'anj. ¹² Nı sısı da'nga' daj gataj 'ngo tsínj daj rian chrej sij nga nni sij, ngaa nı nun ga'uej sij chraquij sij chrej sij nga nni sij, 'yaj ni é re'. ¹³ Nı hué ducuánj daj 'yaj yun ni é re' si-nuguan' Yan'anj, digyán ni é re' si-chrej ni é re' rian ni ngüi. Nı hué da'nga' daj 'yaj ni é re' nga ango ni nuguan' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni fariseo nga ni tsínj digyán ley rian ni ngüi.

¹⁴ Hué dan nı gaquínj Jesús ga'na' ni ngüi rian sij. Nı gataj sij:

—Gunun daran' ni é re' nuguan' nan. Nı gara da'nga' ruhua á re' nej. ¹⁵ Nitaj si gahuin quij chruhua niman 'ngo tsínj daj, 'yaj rasun atuj du'ua sij mánj. Sanj gahuin quij chruhua niman sij, 'yaj nuguan' ahui chruhua niman sij aj. ¹⁶ Nı ngüi taj chraquij, nı gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁷ Nı ngaa gahuin nını Jesús rian ni ngüi, nı gatúj sij chruhua hue'. Ngaa nı nachínj snan'anj ni tsínj nico' sij xi'ı nuguan' digyán sij rian ni ngüi daj. ¹⁸ Ngaa nı gataj Jesús:

—Hua gue na'ue gara da'nga' ruhua á re' mí'. Nı nunun a ni é re' sısı nitaj si gahuin quij chruhua niman ni ngüi 'yaj rasun atuj du'ua ni sij mí'. ¹⁹ Daj si nitaj si atuj-ú' nimún'. Sanj atuj-ú' riquí'. Hué dan nı ahui-ı' ri'ı'. —Daj gataj Jesús.

Nı nuguan' nan huin ruhuaj gata sısı daran' si xa né' hua sa' aj. ²⁰ Nı gataj Jesús nej:

—Gahuin quij ruhua niman 'ngo tsínj daj, 'yaj nuguan' ahui chruhua niman sij aj. ²¹ Daj si nan huin nuguan' quij ahui chruhua niman ni ngüi. Nı ani quij ruhua ni sij. Nı a'mi ni sij nga ango nicā ni ngüi nej. Nı 'yaj squira' ni sij nej. Nı dagahui' ni sij nıman nej. ²² Nı 'yaj tı ni sij nej. Nı huin ruhua ni sij guiri' ni sij si'yaj dugüi' ni sij nej. Nı 'yaj ni sij gaquin' nej. Nı digya' yun'unj ni sij nej. Nı 'yaj quij ni sij nga nnee cúj ni sij nej. Nı huin xicoj ruhua ni sij nej. Nı a'mi yyā ni sij nej. Nı nne ni sij nej. Nı nı'yun a'mi ni sij nej. ²³ Hué daran' nuguan' quij nan ahui chruhua niman ni ngüi. Nı hué ni nuguan' nan huin guı'yaj quij chruhua niman ni ngüi nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La fe de la mujer sirofénica

²⁴ Hué dan nı naxuman Jesús gahui sij yu'uj daj gan'anj sij xuman' Tiro nga xuman' Sidón. Nı gatúj sij

chruhua 'ngö hue'. Nĭ nitaj si huin ruhua sij sisi ñani'i ni ngüi man'an sij. Sanĭ nun ga'ue guixij huĭ sij mánj. ²⁵ Nĭ 'ngö hora gunun 'ngö yun'unj xana sisi guisĭj Jesús yu'uj daj. Nĭ nun nane xi'i chruhua niman da'nĭj ún'. Nĭ gan'anj ún' ganiquin' ráj dacoj ún' dacoj man'an Jesús. ²⁶ Nĭ yun'unj xana sirofenicia a'mi snan'anj griego huin ún'. Nĭ ga'mi yaco ún' sisi guiri Jesús nane xi'i nun niman da'nĭj ún'. ²⁷ Sanĭ gataj Jesús:

—Gana'uij acuán' re' si xa ni tsin' le, nĭ gara sini riqui anin'inj. Nitaj si hua sa' si ga'ne' si-chrachrunj ni tsin' ga'ui' du'ua ni xuhue mánj. —Daj gataj Jesús.

²⁸ Ngaa nĭ nanicaj ún' gataj ún':

—Xanga' si atáj re' Señor. Sanĭ da' ni xuhue man riqui mesa xa xú' ni daru chrachrúnj ayu xa ni tsin' anj. —Daj gataj ún'.

²⁹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xi'í nuguan' ga'mí re', nĭ ga'ue gan'anj re'. Daj si hua guisĭj gahui nane xi'i chruhua niman da'nĭj xana re' aj. —Daj gataj Jesús.

³⁰ Nĭ ngaa nasĭj unj ducua unj, nĭ xacaj unj cuenta sisi ngaj da'nĭj xana unj hua ngaj ún' rian nna. Sanĭ hua guisĭj gahui nane xi'i chruhua niman ún'.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Hué dan nĭ gahui ruhua' yún Jesús yu'uj ngaj xuman' gu'naj Tiro. Nĭ gachin

sij xuman' Sidón gan'anj sij yu'uj ngaj xuman' gu'naj Decápolis. Nĭ guisĭj sij du'ua laguna xachij gu'naj Galilea aj. ³² Nĭ nicaj ni sij 'ngö tsínj hua so'o na'ue ga'mi sa' sí' ga'na' ni sij rian Jesús. Nĭ gachínj jni'yaj ni sij rian Jesús sisi guta' sí' ra'a sí' chra tsínj da aj. ³³ Nĭ nicaj Jesús tsínj daj gan'anj sij 'ngö yu'uj nitaj ngüi mánj. Nĭ diguĭj Jesús chra ra'a sij chruhua chraquij tsínj daj. Ngaa nĭ gara sta'nunj sij doj, nĭ ganun ra'a sij yya tsínj daj nej aj. ³⁴ Ngaa nĭ ni'yaj Jesús xata' guchej sij. Nĭ gataj sij:

—Efata. —Gataj Jesús. Nĭ nuguan' daj huin ruhua' gata: Ga ñaxi'ni anj.

³⁵ Nĭ hué 'ngö hora daj, nĭ naxi'nĭj chraquij tsínj so'o daj. Nĭ nahuin sa' yya sí'. ³⁶ Nĭ ga'nin' Jesús sun rian ni tsínj niquin' yu'uj daj sisi si nuna ni sij rian ni ngüi si gui'yaj sij mánj. Hué dan nĭ ngaa doj na'uej Jesús nuna ni sij rian ni ngüi, sanĭ ñanaj nari' nucujaj ni sij doj nuna ni sij aj. ³⁷ Nĭ ducu gan'anj ruhua ni ngüi xi'í si gui'yaj Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Hua 'ueé 'yaj sij daran'anj. Da' tsínj so'o unun, 'yaj sij. Nĭ da' tsínj rá'yan' a'mi, 'yaj sij nej aj. —Daj gataj ni sij.

8

Alimentación de los cuatro mil

¹ Nĭ güi daj, nĭ huaj nico ni ngüi nga Jesús. Nĭ nitaj

si nicaĵ ni sij si xa ni sij. Ngaa nĭ gaquĭnj Jesús ga'na' ni tsĭnj nico' sij. Nĭ gataĵ sij:

² —Nahuin 'ĭ ruhuāĵ ni'yā daran' ni ngüĭ man nan. Daj si sĭj hua'nĭj güi mán ni sij ngāĵ aj. Nĭ nitaj si nicaĵ ni sij si xa ni sij mánj. ³ Sisĭ nā'nĭ ni sij nan' ni sij ducúa ni sij ngaa nitaj si xa ni sij, nĭ guĭnichre ni sij huaj ni sij chruhua chrej, ruhuāĵ aj. Daj si hua da'aj ni sij 'nā' gan' anj. —Daj gataĵ Jesús gunun ni tsĭnj nico' sij.

⁴ Nĭ gataĵ ni sij gunun sí':

—Daj un sin guĭ'yó' guĭri' ga'ui' xa ni ngüĭ 'ngo yu'uj nitaj mán nan únj. —Daj gataĵ ni sij.

⁵ Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj Jesús ni sij. Nĭ gataĵ sí':

—Nĭ undaj chrachrúnj nicaĵ a ni é re' únj. —Gataĵ Jesús.

—Ichij chrachrúnj nicaĵ ni únj. —Gataĵ ni sij.

⁶ Ngaa nĭ ga'nin' Jesús sun sisĭ gan'anj gane ni ngüĭ rian yo'ój. Ngaa nĭ guida'a sij ichij chrachrúnj ra'a sij. Nĭ nago' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nĭ gura' da'aj sij chrachrúnj daj ga'ui' sij ra'a ni tsĭnj nico' sij. Nĭ da'nga' ni sí' ra'a ni ngüĭ man anj. ⁷ Nĭ nicaĵ ni sij 'ngo si huĭj xucuaĵ le. Ngaa nĭ nago' Jesús si guruhua Yan'anj. Nĭ ga'nin' sij sun rian ni sí' sisĭ da'nga' ni sí' xucuaĵ daj rian ni ngüĭ. ⁸ Nĭ xa daran' ni sij. Nĭ gara ran riqui ni sij. Ngaa nĭ gara ichij xuguti, guĭ'yaj si xitin' gunáj

aj. ⁹ Nĭ guisĭj 'ngo si gan'anj mí ni tsĭnj xa aj.

Ngaa ni na'nĭj Jesús nan' ni sij. ¹⁰ Ngaa nĭ 'ngo hora gatúĵ Jesús nga ni tsĭnj nico' sij chruhua riĵ chéĵ rian nnee gan'anj ni sij 'ngo yu'uj gu'naj Dalmanuta.

La demanda de una señal

¹¹ Ngaa nĭ ga'na' ni tsĭnj fariseo. Nĭ gaxĭ'i ni sij gani dugüi' ni sij nga Jesús. Nĭ chruhua ni sij guĭ'yaj ni sij 'ngo xĭ' gatu Jesús. Ngaa nĭ gachĭnj ni sij rian Jesús sisĭ guĭ'yaj sí' 'ngo si sa' 'nā' rian Yan'anj. Ngaa nĭ guĭni'i ni sij sisĭ 'nā' sí' rian Yan'anj, ruhua ni sij.

¹² Ngaa nĭ gucheĵ nĭn' ruhua Jesús, nĭ gataĵ sij:

—Nĭ un sin huin nĭ achĭnj ni ngüĭ man yyaj 'ngo si sa' 'nā' rian Yan'anj riānj únj. Xanga' yya atā gunun a ni é re' sisĭ sĭ guĭ'yā 'ngo si sa' 'nā' rian Yan'anj guĭni'i ni é re' mánj. —Daj gataĵ Jesús.

¹³ Ngaa nĭ dunáj Jesús ni tsĭnj daj. Nĭ gatúĵ ruhua' yún sij chruhua riĵ gan'anj sij anéĵ chrej du'ua laguna xachĭj da aj.

La levadura de los fariseos

¹⁴ Nĭ guini'yun ni tsĭnj nico' Jesús guinicaĵ ni sij chrachrúnj xa ni sij. Nĭ urin chrachrúnj nicaĵ ni sij huaj ni sij chruhua riĵ aj. ¹⁵ Ngaa nĭ ga'nin' Jesús sun rian ni sij. Nĭ gataĵ sí':

—Ga cuidado a ni é re' nga man'an án re'. Nĭ guruj a ni é re' nga si-levadura ni tsĭnj

fariseo nga rey Herodes nej aj. —Daj gataj Jesús.

16 Nĭ ga'mi man'an ni sij gunun dugüi' ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Da'nga' daj ga'mi Jesús xi'í si nitaj chrachrúnj nicaj únj. —Daj gataj ni sij.

17 Sanĭ gunun Jesús si gataj ni sij. Ngaa nĭ gataj sí':

—Nĭ ʷn sin huin ataj á re' sisi nitaj chrachrúnj nicaj á re' ga'na' á re' únj. Hua gue na'ue gunun a ni é re' ga'. Nĭ nitaj si acaj á re' cuenta da ga mí'. Hua ránj laquinj chra ni é re' nan ní'. 18 Nun rundij rian án re', sanĭ nun xiguin ni'yaj á re' mánj. Nun chraquij a ni é re', sanĭ nunun a ni é re' mánj. Nitaj si nun ruhua ni é re' ga mí'. 19 Ngaa da'ngāj ʷn'un' gue chrachrúnj xa ʷn'un' mí ni tsínj daj, ngaa nĭ ʷndaj xuguti gara si xitin' nacaj ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ:

—Xuhuij gahuin anj. —Gataj ni sij.

20 Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ ngaa da'ngāj ichij gue chrachrúnj xa gan'anj mí ni tsínj daj, ngaa nĭ ʷndaj xuguti gara nacaj ni é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Ichij gahuin anj. —Gataj ni sij.

21 Hué dan nĭ gataj Jesús:

—Hua nunun ni é re' ga mí'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Un ciego sanado en Betsaida

22 Hué dan nĭ guisĭj ni sij xuman' gu'naj Betsaida. Nĭ nicaj ni ngüi' ngo tsínj duri ga'na' ni sij rian Jesús. Nĭ ga'mi yaco ni sij sisi ganun ra'a Jesús tsínj daj. 23 Ngaa nĭ guida'a Jesús ra'a tsínj duri daj. Nĭ guiri sij sí' ne' chrej xe' xuman' daj. Nĭ guta' sij dane sta'nunj sij rundij rian sí'. Ngaa nĭ guta' sij ra'a sij rian man'an tsínj daj. Nĭ nachínj snan'anj sij sí' sisi xiguin ni'yaj sí' doj aj.

24 Ngaa nĭ ni'yaj sí'. Nĭ gataj sí':

—Ni'inj ni tsínj. Nĭ daj rún' hua ni chrun hua ni sij. Sanĭ chéj ni sij ni'yā aj. —Daj gataj tsínj duri daj gunun Jesús.

25 Hué dan nĭ guta' ruhua' yún Jesús ra'a sij rundij rian tsínj daj. Nĭ ni'yaj sa' sij. Nĭ ganahuin sij. Nĭ rugüi' sa' daran' si ni'yaj sij nej aj. 26 Ngaa nĭ na'nĭj Jesús nan' sij ducua' sij. Nĭ gataj sí' gunun sij:

—Sĭ gatúj re' chruhua xuman'. Nĭ sĭ gatáj re' rian nĭ a 'ngo ni ngüi man xuman' mánj. —Daj gataj Jesús.

La confesión de Pedro

27 Ngaa nĭ gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij gan'anj ni sij ni xuman' le yu'uj gu'naj Cesarea de Filipino.

Nĭ chéj ni sij huaj ni sij, nĭ nachínj snan'anj Jesús ni sij. Nĭ gataj sí':

—Nĭ ʷn tsínj huĭnj ataj ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj

gataj Jesús nachínj snan'anj sij aj.

²⁸ Ngaa n̄i gataj ni tsínj nico' sij:

—Ataj 'ngo ni sij sisi hué re' huin tsínj gu'naj Elías. N̄i ataj ango ni sij sisi hué re' huin ango tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij. N̄i gataj sij:

—N̄i un tsínj huínj, ruhua man'an án re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj Pedro:

—Hué re' huin Cristo aj. —Daj gataj Pedro.

³⁰ San̄i ga'nin' Jesús sun rian ni sij sisi s̄i nata' ni sij rian n̄i a 'ngo ni ngüi un tsínj huin sí' mánj.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Ngaa n̄i gaxi'i Jesús digyán sij rian ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij sisi hua niñ guiran' nico sij sayun huin sij da'nij ni ngüi. N̄i gataj Jesús sisi danicaj ni tsínj huin achij man'an sij. N̄i da'nga' daj gui'yaj ni chrej huin rian nga ni tsínj digyán ley nej. N̄i dagahui' ni sí' man'an sij nej. San̄i xiráj huá'nij güi, n̄i gana'nij sij, gataj sij. ³² N̄i nata' n̄ica Jesús nuguan' daj rian ni tsínj nico' sij. Ngaa n̄i nicaj Pedro Jesús gan'anj anéj sij doj. N̄i gaxi'i Pedro chran' sij sí'. ³³ San̄i nanicaj Jesús ni'yaj sij ni tsínj nico' sij. N̄i gahuin huee Jesús gataj sij rian Pedro:

—Guxun re' man'án re' riānj, Satanás. Nitaj si huin ruhuá re' rún' huin ruhua Yan'anj mánj. Rún' huin ruhua ni ngüi huin ruhuá re' nánj. —Daj gataj Jesús.

³⁴ Ngaa n̄i gaquínj Jesús ni ngüi ga'na' ni sij rian niquin' sí' nga ni tsínj nico' sí' nej. N̄i gataj Jesús:

—Sisi hua 'ngo tsínj ruhua n̄ico' yūnj, ngaa n̄i dunaj tsínj daj si-chrej man'an sij. Ngaa sij n̄i gata sij rugutsj guinico' sij yūnj guiran' sij sayun ngāj aj.

³⁵ Tsínj na'uej ruhua gahui' sij ngāj, n̄i ga ni'ya sij. San̄i tsínj ga'ue gahui' xi'í man'ānj nga xi'í nuguan' sa' a'mi man'ānj, ngaa n̄i gane n̄iganj sij aj. ³⁶ N̄i sisi gui'yaj gana 'ngo tsínj daj daran' si man chruhua xungüi gahuin si'yaj sij, ngaa n̄i un sin huin-ín' sisi ga ni'ya niman sij, ruhua á re' únj. Nitaj si gui'yaj gana sij mánj. ³⁷ N̄i n̄unj si guere' si'yaj 'ngo tsínj daj chruhua xungüi nan, san̄i ga'ue gahuin niā' ruhua sij sisi ga ni'na' n̄iganj n̄in' sij.

³⁸ 'N̄i xungüi nan man ni ngüi dunáj Yan'anj. N̄i man ni ngüi 'yaj gaquin' nej. N̄i sisi hua 'ngo tsínj na'aj ni'yaj yūnj nga si-nuguan'ānj rian ni ngüi daj, ngaa n̄i gahuin na'ā nga sij ngaa ga'na' yūnj nga ni ángel sa' chruhua xungüi nan. N̄i güi ga'na' yūnj daj, n̄i gahuin 'uēj n̄in' ruhua, gui'yaj chrē huínj

da'níj ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

9

¹ Ní gataj Jesús nej:

—Xanga' atá gunun a ni é re' sisí nitaj si gahui' daran' ni ngüi mán yu'uj nan da' guini'i ni sij ga'na' guida'a Yan'anj sun nucujaj. —Daj gataj Jesús.

La transfiguración

² Ní ngaa gachin huatan' güi, ní nicaj Jesús Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, gahui' sij gan'anj nini sij chra' 'ngo quij xacan. Ní ganahuin 'ueé nneé cúj Jesús ne' rian ni sij.

³ Ní nahuin acá si-gan' sij daj rún' hua yu'ue' gatsi nín' huaj. Ní a 'ngo ngüi mán chruhua xungüi sí gunucujaj ne gunan ne si-gan' ne daj rún' hua gatsi si-gan' man'an sij ga mánj.

⁴ Ní gurugüi' renga' nungüej tsínj gu'naj Elías nga Moisés a'mi nungüej sí' nga Jesús.

⁵ Ngaa ní gataj Pedro gunun Jesús:

—Maestro, dugu'naj mán né' yu'uj nan. Ngaa ní gui'yó' huaj'nij hue' recoj le. Ní 'ngo'j man'án re'. Ní angoj Moisés. Ní ángo'j Elías. —Daj gataj Pedro.

⁶ Daj si nun ni'i sij nín' un sin huin ga'mi sij xi'í si ducu guxu'ui' ni tsínj nico' Jesús.

⁷ Ngaa ní nasíj 'ngo nga guiran-án' rian anin' sij. Ní scanij nga gunun anin' sij 'ngo nané si gataj-á':

—Nan huin da'ní 'i ruhuāj. Gunun a ni é re' si ataj sí'.

—Daj gataj Yan'anj gunun anin' sij.

⁸ Ní 'ngo hora ngaa ni'yaj anin' sij xi'núj sij, ní nitaj 'ngo tsínj niquin' guini'i anin' sij. Urin Jesús niquin' nga sij.

⁹ Ní ngaa huaj anin' sij nanij sij chra' quij, ní ga'nin' Jesús sun rian anin' sij sisí sí nuna ni sij rian ní a 'ngo tsínj si guini'i anin' sij mánj. Ní ngaa guisij gana'nij da'níj ni ngüi da, ní ga'ue ganata' anin' sij rian ni ngüi si guini'i ni sij, ataj Jesús gunun anin' sij.

¹⁰ Ní dínj ga du'ua anin' sij xi'í si guini'i sij. Saní nachínj snan'anj anin' sij dugüi' sij un sin huin ruhua Jesús gataj sí' sisí gana'nij sí' scanij ni níman. ¹¹ Ní nachínj snan'anj anin' sij Jesús. Ní gataj sij:

—Ní un sin huin ataj ni maestro digyán ley sisí hua sini ga'na' tsínj gu'naj Elías únj. —Daj gataj anin' sij.

¹² Ngaa ní gataj Jesús:

—Xanga' ga'na' sini Elías. Ní hué sí' nagueiyaj sa' daran'anj. Ní un sin huin ataj si-nuguan' Yan'anj sisí guiran' da'níj ni ngüi sayun. Ní sí garan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij man'an sí', ruhua ni é re' únj. ¹³ Saní atá gunun a ni é re' sisí hua ga'na' Elías. Ní guiyaj quij ni sij daran' si garan' ruhua ni sij guiyaj ni sij nga sí' daj rún' hua gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í sí' aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús sana a un muchacho endemoniado

14 Nĭ ngaa guisĭj ni sij rian man ango ni tsĭnj nico' Jesús, ngaa nĭ guini'i ni sij man nĭn' ruhua ni ngüĭ gan-icaj nĭn' xi'nĭj ni sí'. Nĭ man ni maestro digyán siley Moisés gani dugüi' ni sij ngā ni sí'. 15 Nĭ ngaa guini'i ni ngüĭ man'an Jesús, nĭ gan'anj ruhua ni sij. Ngaa nĭ gunánj daran' ni sij rian huaj sí'. Nĭ ga'mi ni sij ngā sí'. 16 Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj Jesús ni sij. Nĭ gataj sí':

—Daj hua nuguan' gani dugüi' ni é re' ngā ni tsĭnj da únj. —Daj gataj Jesús.

17 Nĭ 'ngō ni tsĭnj mán yu'uj daj gataj:

—Maestro, nicā da'nĭj sno'ōj 'nāj rián re' xi'í si nĭn nane xĭ'i chruhua cúj niman sij. Nĭ na'ue ga'mi sij mánj. 18 Nĭ nĭaj di'yaj da'a nane xĭ'i sij, nĭ natúj nane xĭ'i sij rian yo'ój. Nĭ ahui yatan' du'ua sij. Nĭ xa ruj sij yan' sij. Nĭ 'ngō yun guinichre nĭn' sij nej aj. Nĭ ga'mĭ rian ni tsĭnj nicó' re' sisĭ guiri ni sij nane xĭ'i daj. Sanĭ nun gunucuj ni sij guiri ni sij mánj. —Daj gataj tsĭnj daj.

19 Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Na'ue guxuman ruhua á re' huin ín re' ni tsĭnj man yyaj. Na'ue gunucua gane nĭgan ngā á re' mánj. Nĭ na'ue gunucua si-chrej a ni é re' nĭganj mánj. Nĭcaj á re' sij ga'na' ni é re' riánj anj. —Gataj Jesús.

20 Ngaa nĭ nicaj ni sij tsin' daj guisĭj ni sij rian Jesús. Nĭ ngaa guini'i nane xĭ'i daj man'an Jesús, ngaa ni guida'a xi'ĭ yacuij man'an tsin' daj. Nĭ naxiru' sij rian yo'ój, gui'yaj nane xĭ'i daj. Nĭ narumi sij nanj, nĭ narumi sij nanj. Nĭ ahui yatan' du'ua sij aj. 21 Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj Jesús chrej tsin' daj.

Nĭ gataj sij:

—Nĭ undaj güi huin si ran' da'nĭj re' nan únj. —Daj gataj Jesús.

Nĭ gataj chrej sij:

—Asij hua le nánj. 22 Nĭ naruhua' natúj sij rian yan'an ngā rian nnee nej, 'yaj nane xĭ'i xi'í si ruhua nane xĭ'i dagahuij. Hué dan nĭ sisĭ ga'ue gui'yaj man'an re' 'ngō si sa' hua, ngaa nĭ nahuin 'ĭ ruhuá re' nĭ'yaj re', nĭ chracuij re' ni únj anj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

23 Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sa' sisĭ ga'ue guxuman ruhuá re' nĭ'yaj re' Yan'anj. Daj si ga'ue gui'yaj Yan'anj daran'anj ngā 'ngō tsĭnj xuman ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

24 Ngaa nĭ 'ngō hora gaguáj chrej tsin' daj. Nĭ gataj sij:

—Xuman ruhuāj ni'ya Yan'anj anj. Chracuij re' man'anj guxuman ruhuāj doj aj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

25 Nĭ ngaa guini'i Jesús sisĭ unánj ni ngüĭ nahuin yu' ni sij rian niquin' sí', ngaa nĭ

ga'mi huee sij rian nane xī'i daj. Nī gataj sij:

—So'o ni ngüi, nī huin rá'yanj ni sij, 'yáj re' huin re' nane xī'i. Man'ānj a'nin' sun rián so' sisi gahui so' dūnaj so' tsin' nan anj. Nī sī gatuj ruhua' yún so' chruhua niman tsin' nan ga mánj. —Daj gataj Jesús gunun nane xī'i daj.

²⁶ Hué dan nī gaguáj nane xī'i daj. Nī guida'a ruhua' yún xī'i yacuij tsin' daj, gui'yaj nane xī'i daj. Hué dan nī gahui nane xī'i tsin' sno'o daj. Nī ngaj sij rún' huin 'ngo níman huin sij ngaj sij aj. Nī gataj ni ngüi sisi hua yya gahui' sij aj. ²⁷ Sanj guida'a Jesús ra'a tsin' daj. Nī nachi nicaj sí' sij. Nī nachica sij aj.

²⁸ Ngaa nī ngaa gatúj Jesús chruhua hue', nī ngaa nne urin Jesús, nī nachínj snan'anj ni tsínj nico' sij man'an sij. Nī gataj ni sij:

—Nī un sin huin nī nun gunucuj únj guiri únj nane xī'i da únj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa nī gataj Jesús:

—Sī ga'ue gui'yaj né' gahui ni nane xī'i nan niman ni ngüi sisi nun achínj jni'yaj né' rian Yan'anj. Sanj sisi achínj jni'yaj né' rian Yan'anj, nī gui'yaj né' ayuno, ngaa nī ga'ue aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia otra vez su muerte

³⁰ Ngaa nī gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij yu'uj daj. Nī gachin ni sij estado Galilea.

Nī na'uej ruhua Jesús sisi guini'i ni ngüi ne' huaj sij. ³¹ Daj si digyán sij rian ni tsínj nico' sij. Nī gataj sij gunun ni sí':

—Naga'ui' 'ngo tsínj daj man'ānj ra'a ni tsínj huinj da'níj ni ngüi. Nī dagahui' ni sij man'ānj. Sanj xiráj hua'nij güi, nī gana'nī nánj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

³² Sanj nun gara da'nga' ruhua ni sij si gataj sí'. Nī xu'ui' ni sij gachínj snan'anj ni sij man'an sí' xī'i nuguan' daj.

¿Quién es el mayor?

³³ Ngaa nī guisj Jesús xuman' gu'naj Capernaum.

Hué dan nī ngaa nne sij chruhua hue', ngaa nī nachínj snan'anj sij ni tsínj nico' sij. Nī gataj sij:

—Daj hua nuguan' a'mi ni é re' ngaa huaj ni é re' chrej unun' ni é re' scua'a únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁴ Sanj dínj ganiquin' du'ua ni sij. Daj si gunun' ni sij huaj ni sij chrej sisi daj hua tsínj huin achij scanij ni sij, ruhua ni sij.

³⁵ Hué dan nī gan'anj gane Jesús, nī gaquínj sij ga'na' ni xuhuij tsínj nico' sij. Nī gataj sij:

—Sisi hua 'ngo a ni é re' huin ruhua gahuin achij, ngaa nī guinico' sij ne' rucu. Nī gahuin sij si-moso ni dugüi' sij aj. —Daj gataj Jesús.

³⁶ Ngaa nī nicaj Jesús 'ngo tsin' gani sij dani ni sij. Nī

gani'yan sij xicój lij daj. Nì gataj sij:

³⁷ —Nì un tsínj nahuin ra'a 'ngò tsin' nan xi'í si nicaj dugüi' sij ngāj, ngaa nì nahuin ra'a sij man'ānj nej. Nì tsínj nahuin ra'a man'ānj, nì sé si nahuin ra'a sij man'ānj, sanì nahuin ra'a sij tsínj ga'nij ga'nāj nej aj. —Daj gataj Jesús.

El que no es contra nosotros, por nosotros es

³⁸ Ngaa nì gataj Juan gunun Jesús:

—Maestro, guini'i ni únj 'ngò tsínj a'mi si-xugüi man'án re'. Nì xi'í da ri sij nane xi'í chruhua niman ni ngüi. Sanì nitaj si chéj sij ngā únj. Ngaa nì xi'í daj nì nun ga'uej únj sisi guì'yaj sij daj. —Daj gataj Juan gunun Jesús.

³⁹ Ngaa nì gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhua ni é re' sisi daj guì'yaj tsínj daj. Daj si sisi guì'yaj 'ngò tsínj daj 'ngò si sa' xi'í si-xugüij, ngaa nì si ga'ue nanicaj sij ga'mi quij sij xi'ij mánj. ⁴⁰ Daj si tsínj nitaj si unun' ngò', nì chracuij sij yun' anj. ⁴¹ Daj si un tsínj gahuin rijui 'ngò tasa nnee gò'o ni é re' xi'í si nico' ni é re' man'ānj, ngaa nì gataj yyāj rian án re' sisi naru'ue Yan'anj rian tsínj daj.

Ocasiones de caer

⁴² 'Nì sisi xuman ruhua 'ngò tsin' nan ni'yaj sij yūnj, ngaa nì niqui nin' ruhua niman 'ngò tsínj daj sisi djyán sij guì'yaj 'ngò tsin'

nan gaquin' nánj. Sa' huin sisi nūmi ni sij 'ngò to xxi xá tsínj daj, ngaa nì ga'nij ni sij gan'anj sí' chruhua nnee yan'anj, guì'yaj ni sij.

⁴³ 'Nì sisi guì'yaj 'ngò a ni é re' 'ngò gaquin', guì'yaj ra'á re', ngaa nì ga'nin' re' ra'á re' daj. Sa' huin ga gundu ra'á re' gatu re' rian gane niganj re' ngā Yan'anj sisi huìj ra'á re', sanì gan'anj re' rian yan'an. ⁴⁴ Nì yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. Nì daj ngā yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

⁴⁵ 'Nì sisi guì'yaj 'ngò a ni é re' 'ngò gaquin', guì'yaj dacój re', ngaa nì ga'nin' re' nánj. Sa' huin ga gundu dacój re' gatu re' rian gane niganj re' ngā Yan'anj sisi ga huìj dacój re', sanì ga'nij ni sij man'án re' rian yan'an anj. ⁴⁶ Nì yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. Nì daj ngā yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

⁴⁷ 'Nì sisi guì'yaj re' gaquin', guì'yaj rundij rián re', ngaa nì guiri re' nánj. Daj si urin rián re' gatu re' rian gane niganj re' ngā Yan'anj sisi huìj rundij rián re', sanì ga'nij ni sij man'án re' rian yan'an aca niganj anj. ⁴⁸ Nì yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. Nì daj ngā yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

⁴⁹ 'Nì guiran' daran' ni ngüi sayun, guì'yaj Yan'anj.

Ni daj rún' nún sa' nnee 'ngõ xucu naga'ui' ni sij rian Yan'anj 'yaj yan, ni da'nga' daj gahuin sa' ni ngüi man chruhua xungüi nan, gui'yaj Yan'anj anj.

⁵⁰ 'Sa' huin yan. Sanj sisi nitaj si 'nin' mán ga mánj, sanj si ga'ue gui'yó' sisi ga 'nin' ruhua' yún yan da mánj. Ngaa ni daj rún' xa xan' chra 'yaj yan, ni da'nga' daj gui'yaj ni é re'. Ni ga din'inj ruhua ni é re' nga ni dugüi' a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Ngaa ni gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij da anéj du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán huin estado Judea. Ngaa ni nahuin yu' ni ngüi mán ni sí' rian Jesús. Ni digyán ruhua' yún sij rian ni sí' daj rún' u'yun sij 'yaj sij. ² Ngaa ni ga'na' ni tsínj fariseo rian Jesús. Ni nachínj snan'anj ni sij sí'. Ni gataj ni sij sisi ga'ue si-ley Yan'anj sisi dunó' nico'. Ni hué daj nachínj snan'anj ni sij xi'í si huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xiráj Jesús xi'í nuguan' ga'mi sí'. ³ Ngaa ni gataj Jesús:

—Daj ga'nin' Moisés sun rian ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁴ Ngaa ni gataj ni sij gunun sí':

—Riqui Moisés permiso sisi ga'ue gui'yaj né' yanj ata

ga'ui' né' nica né', ngaa ni ga'ue dunaj né' nica né' aj. —Daj gataj ni sij aj.

⁵ Ngaa ni gataj Jesús:

—Garun Moisés nuguan' daj xi'í si so'o ni é re' nga niman án re'. ⁶ Sanj ngaa sini yan ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi nan, ni: "Gui'yaj Yan'anj tsínj sno'o nga yun'unj xana." ⁷ Xi'í daj ni dunaj 'ngõ tsínj daj chrej sij nga nni sij. Ngaa ni gane nuguan'an sij nga nica sij aj. ⁸ Ni nungüej nica tsínj daj gahuin urin ngüi aj. Ngaa ni sé hujj nnee cúj huin nungüej sij ga mánj. Sanj urin nnee cúj huin nungüej sij aj. ⁹ Ngaa ni ngaa xacaj dugüi' 'ngõ tsínj daj nga 'ngõ yun'unj daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa ni si ga'ue gahuin nini nungüej sij, gui'yaj ni ngüi mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁰ Ni ngaa mán ni sij hue', ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús man'an sí' xi'í nuguan' daj. ¹¹ Ngaa ni gataj Jesús:

—Tsínj guere'e nica daj, ni ganacaj sij ango ngüi, ni da'ui sij gaquin' rian nica sij yun'unj xana xacaj sini sij daj. ¹² Ni sisi yun'unj xana daj guere'e nica ún', ni ganacaj ún' ango tsínj, ni 'yaj ún' gaquin' nej aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ngaa ni nicaj ni yun'unj xana ni tsin' le ga'na' ne rian Jesús sisi guta' sij ra'a sij. Sanj chran' ni tsínj nico'

Jesús ni yun'unj xana nicaj ga'na' da aj. ¹⁴ Nj ngaa guini'i Jesús, nj chran' sij, nj gataj sij:

—Ra'a ni é re' si ga'na' ni tsin' riānj. Nj sī chran' ni é re' si ga'na' ne riānj mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, nj da'nga' daj huin ni ngüi man rian nicaj sun Yan'anj anj. ¹⁵ Nj xanga' atā gunun a ni é re' sisi daj rún' rá'yanj xuman ruhua ni le da'nga' da gui'yaj ni é re' rá'yanj guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj anj. Nj sisi sé daj gui'yaj á re', ngaa nj sī ga'ue gatu ni é re' rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

¹⁶ Ngaa nj ganan sij ni tsin' daj. Nj guta' sij ra'a sij rian ni tsin'. Nj gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í ni tsin' daj.

El joven rico

¹⁷ Nj ngaa gahui Jesús gachéj sij chrej, ngaa nj gunánj 'ngo tsínj daj guisíj sí' rian Jesús. Nj ganiquin' ráj dācoj sí' ne' rian Jesús. Nj nachínj snan'anj sí' Jesús. Nj gataj sí':

—Maestro sa', un sun gui'yaj sūnj, nj gane nigān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sí' aj.

¹⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Nj un sin huin nj atáj re' sisi sa' man'ānj únj. Urin Yan'anj huin si sa' nánj. ¹⁹ Hua ni'í re' ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun': "Sī ga'mí re' nga nica dugüí' re' mánj. Nj sī dagahuí' re' níman mánj. Nj sī gui'yaj

tū re' mánj. Nj sī ga'mí re' nuguan' nne xi'í dugüí' re' mánj. Nj sī digya' yun'únj re' dugüí' re' xi'í san'anj mánj. Nj guinun yan'ánj re' chréj re' nga nní re' aj." —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

²⁰ Ngaa nj gataj tsínj daj:

—Maestro, daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua lē aj. —Daj gataj sij aj.

²¹ Hué dan nj ni'yaj Jesús rian sij. Nj nahuin 'i ruhua sí' ni'yaj sí' sij. Nj gataj sí':

—Achín urin rasun gui'yáj re'. Güj nān' re' gudu'ue re' daran' ni si'yáj re'. Nj san'anj guiri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngüi niqui aj. Hué dan nj guiman nico si'yáj re' xata', gui'yaj Yan'anj. Ngaa nj ga'na' re' guinico' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

²² Ngaa nj ducu gahuin ruhua tsínj daj gunun sij si gataj Jesús. Hué dan nj gan'anj sij nani ruhua sij. Daj si hua nico si'yaj sij.

²³ Ngaa nj ni'yaj Jesús xi'níj sij. Nj gataj sij gunun ni tsínj nico' sij:

—Nj 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús aj.

²⁴ Ngaa nj gan'anj ruhua ni tsínj nico' Jesús xi'í nuguan' gataj sí'. Sanj gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Jnánj né', nj 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj huin tsínj 'i ruhua ni'yaj san'anj.

25 Nĩ 'i huaj doj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj nga si gachin 'ngo xucu camello yu'uj táj cúj nuhua aj. Nĩ xachij hua xú' da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

26 Nĩ ngaa gunun ni sij nuguan' daj, nĩ ducu gan'anj ruhua ni sij. Nĩ nachínj snan'anj ni sij ni man'an dugüi' ni sij. Nĩ gataj ni sij:

—Sisĩ hué daj huin, nĩ un tsínj ga'ue načaj Yan'anj únj. —Daj gataj ni sij.

27 Ngaa ni ni'yaj Jesús rian ni sij. Nĩ gataj sí':

—Sĩ ga'ue guĩ'yaj ni tsínj nuguan' nan mánj. Sanĩ sé daj huin nga Yan'anj mánj. Daj si daran' nuguan' ga'ue guĩ'yaj Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

28 Sanĩ gaxi'i gataj Pedro:

—Hua duna únj daran' si'yaj únj. Nĩ nico' únj man'án re' aj. —Daj gataj Pedro.

29 Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisĩ danéj gahuin 'ngo tsínj dunáj ducuá sij, jnánj sij nej, xica'uij sij nej, chrej sij nej, nni sij nej, nicā sij nej, da'níj sij nej, do'ój sij nej, nĩ sisĩ dunáj sij daran' nan rian xi'ij, nĩ huin ruhua sij načata' sij si-nuguan'ānj rian ni ngüi, ³⁰ nĩ xungüi nan nahuin ra'a sij 'ngo ciento verta hue' nahuin ra'a sij nga jnánj sij nej, xiga'uij sij nej, nni sij nej, chrej sij nej, da'níj sij nej, do'ój sij nej. Sanĩ guiran' sij sayun guĩ'yaj ni ngüi nun huin xan'

ruhua ni'yaj si-nuguan'ānj. Nĩ ango xungüi ga'na', nĩ gane niganj sij nga Yan'anj anj. ³¹ Sanĩ nico ni ngüi huin achij chruhua xungüi nan, nĩ nanico' ni sij ne' rucu ango xungüi ga'na' aj. Nĩ nico ni ngüi nico' ne' rucu chruhua xungüi nan, nĩ gahuin achij ni sij ango xungüi ga'na' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³² Nĩ achéj ni sij huaj ni sij ahui ni sij xuman' Jerusalén. Nĩ taj dian Jesús rian ni sij. Nĩ garáj yan'anj ruhua ni tsínj nico' Jesús. Nĩ xu'ui' ni sij nico' rucu ni sij sí' nej aj. Ngaa nĩ gaquínj Jesús ni tsínj nico' sij ga'na' nini ni sij rian sí'. Nĩ gaxi'i sí' gataj sí' si gahuin guiran' sí' aj. ³³ Nĩ gataj sí' gunun ni sij:

—Hua ni'i a ni é re' sisĩ huaj né' guisij né' xuman' Jerusalén. Nĩ hué yu'uj daj guida'a ni sij man'ānj naga'ui' 'ngo tsínj daj man'ānj rian ni chrej a'nin' nga rian ni maestro digyán ley rian ni ngüi. Nĩ daga'mi dugüi' ni sij sisĩ dagahui' ni sij man'ānj huínj da'níj ni ngüi. Ngaa nĩ naga'ui' ni sij yünj rian ni tsínj 'na' anéj chrej. ³⁴ Nĩ ga'mi ducu ni sij xi'ij. Nĩ garaj sta'nunj ni sij man'ānj nej. Nĩ duguayun ni sij nne' xiráj aj. Nĩ dagahui' ni sij man'ānj nej. Sanĩ xiráj huā'nij güi, nĩ gana'nī nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Petición de Jacobo y de Juan

³⁵ Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' n̄ungüej tsínj gū'naj Jacobo ngā Juan rian nne Jesús. N̄i n̄ungüej sij huin da'n̄ij Zebedeo. N̄i gataj n̄ungüej sij:

—Maestro, ruhua n̄ungüej únj sisi gū'yáj re' sinduj gāchinj n̄ungüej únj rián re' anj. —Daj gataj n̄ungüej sij.

³⁶ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij. N̄i gataj sí':

—N̄i un sin huin ruhua n̄ungüej é re' sisi gū'yā ngā n̄ungüej é re' únj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ N̄i gataj n̄ungüej sij:

—Ngaa gāne sún re' xata', n̄i gāhuin 'ueé re', ngaa ni r̄iqui re' si gāne n̄ungüej únj 'ngō únj ra'a s̄a' re', n̄i angō únj ra'a r̄otsi re', ruhua n̄ungüej únj anj. —Daj gataj n̄ungüej sij.

³⁸ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nun ni'i n̄ungüej é re' si achínj n̄ungüej é re' riánj mánj. Gā'ue gūnucuj n̄ungüej é re' gūiran' n̄ungüej é re' sayun daj rún' gūiran' man'ānj ní'. —Daj gataj Jesús.

³⁹ N̄i gataj n̄ungüej sij:

—Gā'ue aj. —Gataj n̄ungüej sij.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xāngā' gūiran' n̄ungüej é re' sayun ngāj aj. ⁴⁰ San̄i na'ue r̄iqui man'ānj sisi gāne n̄ungüej é re' 'ngō é re' ra'a s̄a'āj, n̄i angō é re' ra'a r̄otsij mánj. Hua nacui Yan'anj n̄ungüej tsínj gāne n̄ungüej

chrej xi'n̄i anj. —Daj gataj Jesús aj.

⁴¹ N̄i ngaa gunun angō ichi' ni tsínj nico' Jesús, n̄i ga'man ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jacobo ngā Juan.

⁴² San̄i gaquínj Jesús gā'na' ni sij. N̄i gataj sí':

—Ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj nicaj sun scanij ni tsínj 'nā' anéj chrej. N̄i aran' ruhua ni sij gūnicaj sun nico ni sij gāhuin achij ni sij rian ni ngüi aj. ⁴³ San̄i sé daj gū'yaj á re' mánj. N̄i tsínj ruhua gāhuin achij scanij a ni é re', ngaa n̄i gāhuin sí' simoso ni é re' aj. ⁴⁴ N̄i tsínj ruhua gāhuin rian scanij ni é re', ngaa n̄i gāhuin sij tsínj 'yaj sun rian án re' aj. ⁴⁵ N̄i sé si 'nāj sisi gū'yaj sun ni ngüi riánj ruhuāj huínj da'n̄ij ni ngüi. San̄i 'nāj gū'yaj sūnj rian ni ngüi aj. N̄i 'nāj gāhuīj narū'ue rian si-gaquin' nico ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El ciego Bartimeo recibe la vista

⁴⁶ Hué dan n̄i guis̄ij ni sij xuman' Jericó. Ngaa n̄i gahui Jesús ngā ni tsínj nico' sij xuman' daj. N̄i nico ni ngüi nico' huaj nej. N̄i du'ua chrej nne 'ngō tsínj duri 'yaj caridad gū'naj sí' Bartimeo da'n̄ij Timeo. ⁴⁷ N̄i ngaa gunun tsínj duri daj sisi hué Jesús Nazareno gāchin chrej daj, ngaa n̄i gax̄i'i sij gaguáj sij. N̄i gataj sij:

11

La entrada triunfal en Jerusalén

—Jesús, da'níj David, ñahuin 'i ruhuá re' ñi'yaj re' yūnj aán. —Daj gaguáj sij aj.

48 Ñi nico ni ngüi chran' sij sisi dínj gane du'ua sij. Saní doj a' ganari' nucua'j sij gaguáj sij. Ñi gataj ruhua' yún sij:

—Da'níj David, ñahuin 'i ruhuá re' ñi'yaj re' yūnj aán. —Gataj sij aj.

49 Ngaa ñi ganiquin' Jesús. Ñi gataj sij gunun ni tsínj niquin' nga sij:

—Gaquinj a ni é re' ga'na' tsínj daj. —Gataj Jesús.

Hué dan ñi gan'anj gaquinj ni sij tsínj duri daj. Ñi gataj ni sij:

—Gahuin ñiá' ruhuá re'. Ñaxuman re' gūn' si aquínj sij ga'na' re' aj. —Daj gataj ni sij.

50 Ngaa ñi dugüéj tsínj duri daj reto sij. Ñi guéj sij gan'anj ñichi sij rian Jesús aj.

51 Ngaa ñi nachínj snan'anj Jesús sij. Ñi gataj sí':

—Ñi un sin huin ruhuá re' gui'yá nga re', ruhuá re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ñi:

—Maestro, huin ruhuāj sisi ñaxiguin riānj, gui'yáj re' aj. —Gataj tsínj duri daj.

52 Ngaa ñi gataj Jesús:

—Ga'ue gan'anj re' nánj. Hua nahuín re' xi'í si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj anj. —Daj gataj Jesús gunun sij aj.

Ñi 'ngo hora naxiguin rian tsínj duri daj. Ñi guinico' sij Jesús gan'anj sij.

1 Ngaa ñi guisíj ni sij ñungüej xuman' gu'naj Betfagé nga Betania rian niquin' 'ngo dacan gu'naj Olivos. Ñi ngaj ñichrun' xuman' Jerusalén. Ñi ga'níj Jesús huj tsínj nico' sij. 2 Ñi gataj sij:

—Gan'anj ñungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj. Ñi ngaa huaj gatu ñungüej é re', ñi ñari' rá'yanj ñungüej é re' 'ngo urruj anumi. Ñi a 'ngo tsínj nitaj si taj mánj. Ñi ñachi ñungüej é re' ñicaj á re' ga'na' á re' riānj anj.

3 Ñi sisi hua ngüi ganachinj snan'anj rian ñungüej é re' un sin ñi 'yaj á re' daj nga urruj, ngaa ñi gataj á re' gunun ni sij: "Man'an Señor ní'yanj xuj aj. Ñi hora ñi ga'na' ñicaj yún xuj, gui'yaj sí' aj", gataj ñungüej é re' gunun ni sij. —Daj gataj Jesús.

4 Hué dan ñi gan'anj ñungüej sij. Ñi ñari' ñungüej sij xú' hua numi xú' chruhua chrej gan'an ñichrun' rian 'ngo hue'. Ngaa ñi ñachi ñungüej sij xú' aj. 5 Hué dan ñi nachínj snan'anj ni tsínj niquin' yu'uj daj. Ñi gataj ni sij:

—Ñi un sin ñi 'yaj ñungüej é re' daj únj. Ñi un sin huin ñachi ñungüej é re' urruj únj. —Gataj ni tsínj daj gunun ñungüej sij.

6 Ñi gataj ñungüej sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian

nungüej sij. Ngaa n̄i ga'nin' ruhua ni sij si gan'anj urruj daj.

⁷ Ngaa n̄i nicaj nungüej sij urruj ga'na' nungüej sij rian Jesús. N̄i guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj urruj. Ngaa n̄i guitáj Jesús xú' aj. ⁸ N̄i gurúj nico ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej. N̄i gurúj ango ni sij recoj ga'nin' ni sij riqui quij gurúj ni sij chruhua chrej rian huaj Jesús aj.

⁹ N̄i ni ngüi huaj ne' rian nej, nga ni ngüi nico' ne' rucu Jesús aguáj ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hua niá' 'ueé rian tsínj 'nā' nga si-xugüi man'an Señor. ¹⁰ Hua 'ueé si-gobierno man'an tsínj gahuin achij daj rún' gahuin achij xi né' tsínj gu'naj David. Ga sa' 'ueé xata' aj. —Daj gaguáj ni ngüi aj.

¹¹ Ngaa n̄i gatúj Jesús chruhua nuhui nico nne xuman' Jerusalén. N̄i guini'yaj sij daran' rasun mán. Hué dan n̄i xi'í si guisij gahuin di'n̄i, n̄i gan'anj sij xuman' Betania nga xuhuij ni tsínj nico' sij.

Maldición de la higuera estéril

¹² N̄i ango güi ngaa gahui ni sij xuman' Betania, n̄i achin xi'nā riqui Jesús aj. ¹³ N̄i guini'i sij niquin' gan' 'ngõ chrun gu'naj higuera. N̄i nun coj ra'a chrun daj. N̄i gan'anj nichí sij rian niquin'-ín' ni'yaj sij sisi ayu chruj chra-á'. Sanj nun nari' sij

higo mánj. Maan coj ra'a-á' guini'i sij si achin guisij güi gayu chruj aj. ¹⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun chrun daj:

—N̄igan' si xa n̄i a 'ngõ ni ngüi chruj ayu chra man'an re' mánj. —Daj gataj Jesús.

N̄i gunun ni tsínj nico' sij nuguan' daj.

Purificación del templo

¹⁵ Ngaa n̄i guisij ni sij xuman' Jerusalén. N̄i gatúj Jesús chruhua nuhui nico. N̄i gaxi'i sij guiri sij ni tsínj mán du'uej rasun nga ni tsínj ránj rasun mán chruhua nuhui daj. N̄i guru nitu Jesús ni mesa si'yaj ni tsínj naduna san'anj nej. N̄i guru nitu Jesús ni chrun ruguechra' nne ni tsínj du'uej xu'man anj. ¹⁶ N̄i nun ga'ui' sij permiso gata ni ngüi rasun gachin ni sij chruhua nuhui nico mánj. ¹⁷ N̄i gaxi'i sij digyán sij rian ni tsínj mán daj. N̄i gataj sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ducuáj huin rian gachinj jni'yaj daran' ni ngüi man chruhua xungüi rian Yan'anj anj.” Gataj si-nuguan' Yan'anj. Sanj nuhui nan gahuin 'ngõ huej man ni tsínj tu, 'yaj á re'. —Daj gataj Jesús.

¹⁸ N̄i gunun ni tsínj digyán si-ley Moisés nga ni chrej a'nin' si gataj Jesús. N̄i gaxi'i ni sij daj gui'yaj ni sij dagahui' ni sij man'an sí' si xu'ui' ni sij ni'yaj sij sí'. Daj si garáj yan'anj ruhua daran' ni ngüi nga nuguan' digyán sí' rian ni ngüi. ¹⁹ Sanj ngaa

guinj, n̄i gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij nga ni tsínj nico' sij aj.

La higuera maldecida se seca

²⁰ N̄i n̄igan' ango güi, n̄i gachin n̄ichrun' ni sij rian niquin' chrun higuera daj. N̄i guini'i ni sij sisi 'ngo ganaco ya'a siŷ chrun da aj. ²¹ Hué dan n̄i ganun ruhua Pedro nuguan' gataj Jesús xi'í chrun daj. N̄i gataj sij gunun Jesús:

—Maestro, n̄i'yaj re' rian chrun ga'mi quíj re' nan, n̄i nacoj nánj. —Daj gataj sij.

²² Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Guxuman ruhua á re' n̄i'yaj á re' Yan'anj anj.

²³ 'Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisi ŷn tsínj gahuin gataj gunun quij nan: “Guxun re' yu'uj daj, n̄i ga'nij re' man'an re' chruhua nnee yan'anj anj.” N̄i sisi nitaj si xíj ruhua tsínj daj sisi gachin yya n̄in' quij daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa n̄i xanga' gui'yaj Yan'anj si gataj tsínj da aj. ²⁴ Hué daj n̄i atā gunun a ni é re' sisi gachinj jni'yaj ni é re' 'ngo nuguan' rian Yan'anj, n̄i guxuman n̄in' ruhua á re' sisi hua guiri' ni é re' nuguan' daj, n̄i xanga' gahuin daj rún' gachínj jni'yaj ni é re' aj.

²⁵ N̄i ngaa achínj jni'yaj á re' rian Yan'anj, n̄i sisi gui'yaj 'ngo dugüí' re' gaquin' rián re', n̄i guñicaj á re' niman nico xi'í dugüí' re' daj. Ngaa n̄i ga'ue guñicaj Yan'anj

niman nico xi'í si-gaquin' ni man'an re' nej nánj. ²⁶ Sanj sisi s̄i ga'uej ruhua á re' guñicaj á re' niman nico xi'í gaquin' gui'yaj dugüí' re' rián re', ngaa n̄i s̄i ga'ue guñicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' a ni é re' nej mánj. —Daj gataj Jesús.

La autoridad de Jesús

²⁷ Ngaa s̄ij n̄i nanicaj ni sij xuman' Jerusalén. N̄i ngaa chéj Jesús chruhua nuhui, n̄i ga'na' nichí ni chrej a'nin' nga ni maestro digyán si-ley Moisés nej, ni tsínj huin achij nej. ²⁸ N̄i nachínj snan'anj ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

—N̄i ŷn sin huin sun, n̄i 'yáj re' nan únj. N̄i ŷn tsínj riqui sun, n̄i 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ruhuāj ganachinj snan'an 'ngo nuguan' da man'an án re' aj. N̄i sisi dānicaj á re' nuguan' daj riánj, n̄i gata ŷn sun gui'yā nan gunun a ni é re'. ³⁰ Ngaa n̄i ŷn tsínj ga'nin' sun rian tsínj gu'naj Juan sisi gata' nnee sí' ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. Asj hua ango tsínj gataj rian sij sa'. Gataj a ni é re' 'ngo nuguan' riánj anj. —Daj gataj Jesús.

³¹ Ngaa n̄i gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij nga nuguan' daj. N̄i gataj ni sij gunun dugüi' ni sij:

—Sisi gato' sisi ga'nin' Yan'anj sun rian Juan, ngaa n̄i gataj Jesús gunun né': “N̄i ŷn sin huin nun guxuman

ruhua á re' nì'yaj á re'
man'an sij únj", gataj sí'.
³² Nì sị ga'ue gato' sịsị ga'níj
ni tsínj ga'na' sij mánj. —Daj
gataj ni sij xi'í si xu'ui' ni sij
nì'yaj ni sij ni ngüi aj.

Daj si gani ruhua daran' ni
ngüi sịsị Juan gahuin xanga'
'ngö tsínj ga'mi si-nuguan'
Yan'anj anj.

³³ Ngaa nì gataj ni sij gu-
nun Jesús:

—Nun ni'i únj mánj. —Daj
gataj ni tsínj a'nin' daj.

Ngaa nì gataj Jesús:

—Hué dan nì sị gatā gu-
nun a ni é re' un tsínj ga'nin'
sun riānj, gui'yā daj rún' 'yā
mánj. —Daj gataj Jesús.

12

Los labradores malvados

¹ Ngaa nì gaxi'i Jesús nani
sij cuento digyán sij rian ni
ngüi. Nì gataj sij:

—Ganarij 'ngö tsínj daj
nico coj uva. Nì gui'yaj sij
'ngö xingá ganicaj rian gu-
nun sij. Nì gánj sij yu'uj rian
gani sij chruj uva gui'yaj sij
vino. Nì gui'yaj sij 'ngö hue'
xacan xxi sịsị dugumi ni tsínj
dugumi daran' ni coj daj.
Ngaa nì naga'ui' sij si-coj sij
coj chruj uva daj rian ni tsínj
sịsị dugumi ni sí' si'yaj sij.
Ngaa nì gan'anj gan' sij ango
xuman'. ² Nì ngaa guisịj
güi gane uva, ngaa nì ga'níj
sij 'ngö si-moso sij gan'anj
gachinj sí' rian ni tsínj mán
'yaj sun daj chruj si huin
si'yaj sij. ³ Sanị guida'a ni
tsínj mán 'yaj sun daj si-
moso sij daj. Nì ga'ui' ni

sij chrun sí'. Nì na'níj ni
sij nan' yun sí'. ⁴ Hué dan
nì ga'níj ruhua' yún tsínj daj
ango si-moso sij. Sanị ga'ui'
ni sij yej sí'. Nì guiran' xi'i
chra' sí'. Nì gui'yaj quij ni sij
nga' sí' aj. ⁵ Ngaa nì ga'níj
ruhua' yún tsínj daj ángo si-
moso sij. Sanị dagahui' guę
man'an ni sij sí' aj. Nì ga'níj
sij ga'ị doj moso gan'anj. Nì
ga'ui' ni tsínj mán 'yaj sun
da'aj ni sí'. Nì dagahui' ni
sij ango da'aj ni sí'. ⁶ Nì
gunáj ango rin tsínj rian tsínj
do'oj daj. Nì tsínj gunáj daj
huin da'níj sij. Nì 'ị ruhua
sij ni'yaj sij da'níj sij. Nì
da' sịj daj ga'níj sij da'níj sij
gan'anj rian ni tsínj mán 'yaj
sun daj. Nì gataj sij gunun
man'an sij: "Gā ní'yanj ni sí'
nga man'an da'nī aj", ataj sij
gunun man'an sij. Ngaa nì
ga'níj sij da'níj sij gan'anj sí'.

⁷ 'Sanị gataj ni tsínj 'yaj
sun daj gunun dugüi' ni sij:
"Tsínj nan gunánj do'ój chrej
sij si sa' gahui' chrej sij aj.
Dagahui' né' tsínj nan, ngaa
nì gunan né' gahuin do'ój né'
nánj", ataj ni sij. ⁸ Ngaa nì
guida'a ni sij dagahui' ni sij
man'an sí'. Nì guere'ej ni
sij níman daj chrej xe' du'ua
rian man coj uva da aj.

⁹ 'Hué dan nì daj gui'yaj
tsínj do'oj, ruhua á re' únj.
Ga'na' sij rian ngay do'ój sij.
Nì dagahui' sij ni tsínj 'yaj
sun daj. Ngaa nì naga'ui' sij
coj uva huin si-coj sij rian
ango ni tsínj sịsị dugumi ni
sí'. ¹⁰ Nì un sin huin nì nun
gaya á re' si gataj si-nuguan'

Yan'anj únj:

Yej guere'ej ni tsínj 'yaj sun hue'.

Ni gahuin-ín' 'ngo yej sa' doj gane ran-án' dugu'nun' squina hue' niganj nin' anj.

¹¹ Hué man'an Señor gui'yaj nuguan' nan.

Ni dugu'naj nin' ruhua hua nuguan' nan, ruhua né' aj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹² Ngaa ni huin ruhua ni sij guida'a ni sij man'an Jesús. Daj si xacaj ni sij cuenta sisi nuna sí' cuento daj xi'í ni sij. Sanj xu'ui' ni sij ni'i ni sij ni ngüj. Ngaa ni ga'nin' ruhua ni sij, ni gan'anj ni sij.

La cuestión del tributo

¹³ Hué dan ni ga'nij ni sij gan'anj doj ni tsínj fariseo nga doj ni tsínj herodista rian Jesús. Ni huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xiráj Jesús xi'í si-nuguan' sí'.

¹⁴ Ngaa ni ga'na' ni sij gataj ni sij gunun man'an Jesús:

—Maestro, ni'i ni únj sisi a'mi xanga' man'án re'. Ni nitaj si gui'yáj re' un sin huin ni tsínj a'mi mánj. Daj si nitaj si ni'yáj re' daj hua ni tsínj mánj. Sanj digyan xanga' re' sisi daj gui'yaj né' guinico' né' Yan'anj. Ngaa ni sa' huin sisi ga'ui' né' pesto a'nej rey César, ruhua re' ní'. Ga'ui' né' ní'. Asj si ga'ui' né' sa'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

¹⁵ Sanj xacaj Jesús cuenta sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Ngaa ni gataj sí':

—Ni un sin huin ni ruhua á re' gui'yaj á re' xi' ngāj únj. Güij xacaj á re' 'ngo san'anj denario guini'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁶ Ngaa ni nicaj ni sij san'anj ga'na' ni sij digyan ni sij rian Jesús. Ni gataj Jesús:

—Ni un tsínj rian nún rian san'anj nan únj. Ni un tsínj si-xugüi nún rian san'anj nan únj. —Daj gataj Jesús.

Ni gataj ni sij:

—Hué rian rey huin anj. —Gataj ni sij.

¹⁷ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ga'ui' a ni é re' si'yaj rey César rian sij aj. Ni ga'ui' ni é re' si'yaj Yan'anj rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

Ni garáj yan'anj ruhua ni sij, gui'yaj si-nuguan' Jesús.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ Hué dan ni guisj ni tsínj saduceo rian Jesús. Ni ataj ni tsínj daj sisi nitaj si gana'nij ni niman mánj. Ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

¹⁹ —Maestro, garun Moisés nuguan' gunun né'. Ni ataj si-nuguan' sí' sisi gahui' 'ngo tsínj hua nica, ni nitaj da'nij sij nga nica sij. Ngaa ni nacaj jnanj tsínj gahui' daj nica stanga niman daj. Da'nga' daj gui'yaj sij ga'ui' sij si ga'nga lij nagane-é' yan du'ua chrej-é' aj. ²⁰ Ni

hua ichij jn̄anj ni tsínj daj. N̄i xacaj tsínj xahua' nica sij. Ngaa n̄i gahui' sij. N̄i nitaj da'n̄ij sij nga ún' mánj. ²¹ N̄i nacaj ango jn̄anj sij tsínj ga'na' rian man'an sij nica sí'. Ngaa n̄i gahui' sí'. N̄i nitaj da'n̄ij n̄ungüej nica sí' nej mánj. Hué daj nan guiran' ango jn̄anj sij da' guis̄ij hua'n̄ij jn̄anj sij aj. ²² N̄i hué daj guiran' ichij jn̄anj sij. N̄i a 'nḡo lij nun ga'nga, gui'yaj ni sij nga yun'unj xana daj. Da' guis̄ij daj gahui' man'an yun'unj daj nej aj. ²³ Hué dan n̄i ngaa ḡana'n̄ij ni níman ngaa guiman ruhua' yún ichij jn̄anj sij, n̄i daj hua yya tsínj gahuin nica yun'unj xana daj, ruhua' re' únj. Daj si daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.

²⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nun n̄ari' ni é re' si nun ni'i a ni é re' daj ataj sinuguan' Yan'an̄j mánj. N̄i nun ni'i a ni é re' daj nucuj Yan'an̄j nej mánj. ²⁵ Daj si ngaa ḡana'n̄ij ni níman, n̄i si xacaj ni tsínj yun'unj xana mánj. N̄i si xacaj ni yun'unj xana tsínj sno'o mánj. Daj si daj rún' nne ni ángel xata', n̄i da'nga' daj gane ni sij aj. ²⁶ Ngaa n̄i gatā gunun a ni é re' daj guini'i a ni é re' sis̄ij ḡana'n̄ij ni níman. Achin gaya a ni é re' rian sinuguan' Moisés xi'í 'nḡo coj ní'. N̄i gataj Yan'an̄j gunun Moisés: “Huéj huin Dan'an̄j tsínj gu'naj Abraham nga

tsínj gu'naj Isaac nej, tsínj gu'naj Jacobo nej aj”, daj gataj Yan'an̄j gunun Moisés. ²⁷ Hué dan n̄i sé níman huin ni tsínj guinico' Yan'an̄j asij ná mánj. San̄i hua n̄i'na' ni sij nánj. N̄i nun nari' ni é re' nga nuguan' nan mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj saduceo daj.

El gran mandamiento

²⁸ N̄i gunun 'nḡo ni tsínj digyán si-ley Moisés sis̄ij danicaj Jesús 'nḡo nuguan' sa' rian ni sij. Ngaa n̄i gan'an̄j nichij sij rian Jesús. N̄i nachínj snan'an̄j sij sí'. N̄i gataj sij:

—N̄i un nuguan' huin nuguan' nico doj rian daran' nuguan' a'nin' Yan'an̄j sun riun' únj. —Daj gataj sij.

²⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nuguan' nico doj rian daran' ango nuguan' huin nan: “Gunun a ni é re' ni tsínj israelita. Señor huin Dan'an̄j né' huin urin Yan'an̄j nánj. ³⁰ N̄i gahuin 'i ruhua' re' n̄i'yaj re' Señor huin Dan'an̄j re' nga n̄in' nimán re' nej, n̄in' sta'ngá' re' nej, n̄in' si-fuerzá re' nej.” Hué nan huin nuguan' huin achij yya aj. ³¹ N̄i hua ango nuguan' a'nin' Yan'an̄j sun rián re' nej: “Gahuin 'i ruhua' re' n̄i'yaj re' ni dugü' re' daj rún' 'i ruhua' re' ni'yáj re' man'án re' aj.” Nitaj ango nuguan' nico doj rian n̄ungüej nuguan' nan mánj. —Gataj Jesús gunun tsínj daj.

³² Ngaa n̄i gataj tsínj digyán si-ley Moisés daj:

—Dugu'naj atáj re' Maestro. Xanga' huin si atáj re' sisi hua urin Yan'anj. N̄i nitaj ango Yan'anj hua ga mánj. ³³ N̄i sisi gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' Yan'anj nga n̄in' niman né' nej, n̄in' sta'nga' né' nej, n̄in' si-fuerza né' nej, n̄i sisi gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né', n̄i sa' doj huin n̄ungüej nuguan' nan daj nga si ga'ui' né' ga'i ni xucu gahui' rian Yan'anj nga xucu gaca n̄in' nej aj. —Daj gataj tsínj digyán ley daj gunun Jesús.

³⁴ N̄i ngaa guini'i Jesús sisi danicaj sa' tsínj digyán ley daj nuguan', n̄i gataj sij:

—Doj n̄i guinicaj sun Yan'anj chruhua nimán re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i n̄i a 'ngö ni tsínj nun n̄achin' snan'anj Jesús ga mánj.

¿De quién es hijo el Cristo?

³⁵ Hué dan n̄i ngaa digyán Jesús rian ni ngüi chruhua nuhui, n̄i nachínj snan'anj sij ni ngüi. N̄i gataj sij:

—N̄i un sin huin n̄i ataj ni tsínj digyán si-ley Moisés sisi Cristo huin da'nij xí' David, ruhua á re' únj.

³⁶ Daj si man'an Espiritu Santo gui'yaj sisi gataj David: "Yan'anj gataj gunun Señor nicaj sun riánj sisi gané re' chrej ra'a sa' Yan'anj da' guisij gui'yaj gana Yan'anj

rian ni tsínj unun' nga Señor nicaj sun riánj." Daj gataj Yan'anj gunun Señor, gataj xí' David. ³⁷ Ngaa n̄i asa' ga'ue gahuin Cristo da'nij David sisi dugu'naj David Señor man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

N̄i man n̄in' ruhua ni ngüi gunun si-nuguan' Jesús. N̄i garan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij si-nuguan' sí.

Jesús acusa a los escribas

³⁸ Hué dan n̄i digyán Jesús si-nuguan' sij rian ni ngüi. N̄i gataj sij:

—Ga cuidado ni é re' sisi sj gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj digyán si-ley Moisés. Daj si niá' ruhua ni sij gache ni sij nga atsij xacan nun ni sij huin si-gan' ni tsínj huin achij. N̄i huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi nga ni sij ngaa chéj ni sij rian yu'ue aj. ³⁹ N̄i nana'ui' ni sij 'ngö chrun xila sa' doj gane ni sij chruhua nuhui. N̄i nano' ni sij 'ngö yu'uj sa' gane ni sij rian 'yaj ni sij 'ngö gui'yanj. ⁴⁰ N̄i a'nej ni sij ducua' yun'unj xana mmij. N̄i achínj jni'yaj ná ni sij rian Yan'anj sisi sa' 'yaj ni sij gani ruhua ni ngüi, ruhua ni sij. Guiran' xacan ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

La ofrenda de la viuda

⁴¹ N̄i nne Jesús ne' rian ngaj chrúnj san'anj rian a'nij ni ngüi san'anj ofrenda güenda nuhui aj. N̄i ni'yaj

sij sisi daj a'níj ni ngüi si-san'anj ni sij aj. Ní ga'í ni xuru'ue a'níj nico san'anj anj. ⁴² Ní ga'na' 'ngö yun'unj mmij niqúi. Ní ga'níj ún' hujj san'anj niqúi chruhua chrúnj daj. ⁴³ Ngaa ní gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj nico' sij. Ní gataj sij:

—Xanga' ataj snan'ān gūnun a ni é re' sisi yun'unj xana niqúi nan, saní a'níj nico ún' doj san'anj daj nga daran' ni ngüi a'níj san'anj nan anj. ⁴⁴ Daran' ni ngüi nan a'ui' san'anj gunáj rian ni sij. Saní yun'unj niqúi mmij nan a'ui' ún' daran' san'anj nicaj ún' san'anj guíran ún' si xa ún' nánj. —Daj gataj Jesús.

13

Jesús predice la destrucción del templo

¹ Ní ngaa gahui Jesús chruhua nuhui nico, ní nachínj snan'anj 'ngö tsínj nico' sij. Ní gataj sí':

—Maestro, ní'yaj re' daj hua yej xachij, ní daj hua ni hue' xachij nej. —Daj gataj sí'.

² Ngaa ní gataj Jesús:

—Ní'í re' ni hue' xachij nan ní'. Hua 'ngö güi, ní sî gunáj ní a 'ngö yej rian dugüi' mánj. Duguane nín' ni sij nuhui nan anj. —Daj gataj Jesús.

Señales antes del fin

³ Hué dan ní gan'anj gane Jesús chra dacan gu'naj Olivos ní'yaj sij nuhui nico. Ní nachínj snan'anj nini

Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, Andrés nej, man'an Jesús.

⁴ Ní gataj ni sí':

—Ní un güi gahuin yya ni nuguan' nan únj. Ní daj hua 'ngö da'nga' ga'na' guini'i únj, ngaa ní gahuin daran' nuguan' nan únj. —Daj gataj ni sij.

⁵ Ngaa ní gaxi'i Jesús gataj sij:

—Ga cuidado ni é re' sisi nitaj 'ngö tsínj digya' yun'unj ni é re' mánj. ⁶ Daj si ga'na' nico ni tsínj rian si-xugüi man'ānj anj. Ní gataj ni sij: “Hué man'ānj huin Cristo aj”, daj gataj ni sij gūnun a ni é re'. Ní digya' yun'unj ni sij nico ni ngüi.

⁷ 'Ní ngaa gūnun a ni é re' sisi unun' 'ngö xuman' nga angó xuman', ní huin ruhua 'ngö xuman' guda' nga angó xuman', ngaa ní sî guxu'ui' a ni é re' mánj. Hua nian si hué daj gahuin. Saní achin ganahuij nín' xungüi ga aj. ⁸ Ní gūnun' ni ngüi man 'ngö xuman' nico nga ni ngüi man angó xuman' nico. Ní gūnun' 'ngö gobierno daj nga angó gobierno. Ní ga'na' 'ngö yún gō'ngo rian xungüi nej. Ní ga xi'na nej. Daran' nan ni diaj gaxi'ij guíran' ni ngüi sayun.

⁹ 'Saní ga cuidado ni é re' nga ni man'an án re'. Daj si naga'ui' ni sij ni é re' ra'a ni tsínj nicaj sun. Ní duguayun ni sij a ni é re' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita nej. Ní guiniquin' ni é

re' rian ni gobernado nga ni rey nej güenda xi'í man'ānj. Da'nga' daj gahuin, ni nata' ni é re' rian ni sí' xi'íj aj. ¹⁰ Ni ngaa achin ganahuij xungüi, ni hua nian nata' ni é re' si-nuguan'ānj nuguan' sa' rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi aj.

¹¹ 'Ni ngaa naga'ui' ni sij a ni é re' ra'a ni tsínj nicaj sun, ngaa ni si gahuin ruhua á re' si gataj á re' gunun ni sí' mánj. Ni si gani ruhua á re' si ga'mi a ni é re'. Sanj ga'mi ni é re' si riqui Espiritu Santo ga'mi a ni é re' si sé a ni é re' gahuin ga'mi mánj. Espiritu Santo ga'mi aj. ¹² Ni naga'ui' 'ngo tsínj daj jnánj sij ra'a ni tsínj nicaj sun sisi dagahui' ni sí' jnánj sij. Ni da'nga' daj guj'yaj 'ngo tsínj daj nga da'nij sij nej. Ni gunun' ni da'nij nungüej nica 'ngo tsínj daj. Ni dagahui' ni sij chrej ni sij nga nni ni sij nej. ¹³ Ni si gahuin sa' ruhua daran' ni ngüi ni'yaj ni sij ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. Sanj ni ngüi huaj nico' yya nin' si-chrej Yan'anj da güi ganahuij xungüi, ni ganacaj Yan'anj ni sij aj. ¹⁴ Ni ngaa gujini'i ni é re' gujiquin' si quij hua 'ngo yu'uj nitaj si hua sa' gujiquinj daj rún' ga'mi tsínj gu'naj Daniel huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná —ni un tsínj aya nuguan' nan ni xacaj re' cuenta un sin huin nuguan' nan ruhuj gata—, ngaa ni gunánj ni ngüi mán estado

Judea gan'anj ni sij riqui quij. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ni gataj Jesús:

—Ni tsínj táj xata' chra ducua' sij, ni si nanij sij gatu sij guiri sij ni a 'ngo rasun chruhua ducua' sij mánj. ¹⁶ Ni tsínj mán 'yaj sun riqui quij, ni si nanicaj sij ga'na' naran' sij si-gan' sij ga mánj. ¹⁷ Ni niqui niman ni ngüi xana nun riqui 'ngo lij nga ni ngüi utsi gue da'nij si gahuin ni güi da aj. ¹⁸ Ni gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi si ga'na' sayun daj rian án re' yahuí nuhuij.

¹⁹ 'Ni ni güi daj ni gujiran' ni ngüi sayun nico. Ni asij ngaa guj'yaj Yan'anj xungüi, ni nun guini'i ni sij 'ngo sayun daj rún' gahuin ni güi daj. Ni si ga'na' ango sayun daj rún' gahuin ni sayun gachin da aj. ²⁰ Ni sisi ga nico güi ga sayun, ni si gunucuj ni ngüi mánj. Sanj xi'í ni ngüi nacui Señor, ni ganiquin' da'aj sij si gahuin sayun, guj'yaj Señor.

²¹ 'Ni ngaa daj sisi hua 'ngo tsínj gataj rian án re' ni güi daj: "Ni'yaj á re'. Nan niquin' Cristo aj." Asj: "Ni'yaj á re', da' mánj niquin' Cristo aj." Ngaa ni sisi da'nga' daj gataj ni sij, ni si guxuman ruhua á re' mánj. ²² Daj si ga'na' ni tsínj gataj sisi hué ni sij huin Cristo, gataj ni sij. Ni ga'na' ni tsínj gataj sisi hué ni sij huin tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nej. Ni tsínj digya' yun'unj huin ni

sij. Nĭ guĭ'yaj chre ni sij. Nĭ guĭ'yaj ni sij ni rasun nico güenda dĭgya' yun'unj ni sij ni ngüi. Nĭ sisi ga'ue ni dĭgya' yun'unj ni sij man'an ni ngüi nacui Yan'anj anj. ²³ Dugumi a ni é re' man'an án re'. Daran'anj hua gataj sinĭj gunun a ni é re' nánj.

La venida del Hijo del Hombre

²⁴ 'Sanĭ ngaa gachin ni güi guĭran' ni ngüi sayun daj, ngaa nĭ gahuin rumi' rian güi. Nĭ sĭ guixiguin yahui mánj. ²⁵ Nĭ gayu ni yati' mán xata'. Ni nagananj ni fuerza mán xata' nej. ²⁶ Asĭj nĭ guĭni'i ni ngüi ga'na' man'anj rian ni nga huĭnj da'nĭj ni ngüi. ²⁷ Ngaa nĭ ga'nĭ ni ángel gan'anj naran' ni sij ni ngüi hua ganacui Yan'anj. Nĭ ganaran' ni sij ni ngüi daj mán nĭn' gachra' da' xi'í nĭn' xungüi nga xata' nej aj.

²⁸ 'Nĭ gahuin chrun a ni é re' xi'í nuguan' huĭn chrun higuera. Ngaa ganahuin ya'nĭj ra'a, nĭ naxira' coj ra'a, hué dan nĭ ni'i a ni é re' sisi hua guisĭj gahuin nĭchrun' yahui gahuin yan'an anj. ²⁹ Nĭ hué guę ducúanj daj ngaa guĭni'i a ni é re' sisi gahuin yya si gatā gunun a ni é re', ngaa nĭ xacaj a ni é re' cuenta sisi gahuin nĭchrun' ruhua guisĭ guĭniquĭnj rian hue' huĭnj da'nĭj ni ngüi. ³⁰ Xanga' atā gunun a ni é re' sisi sĭ gahui' ni ngüi man yyaj da gahuin yya

daran' ni nuguan' nan anj. ³¹ Ga ni'ya xata' nga yo'ój. Sanĭ nitaj aman ganahuij sinuguan'anj mánj.

³² 'Sanĭ nun ni'i a 'ngo ni ngüi un güi ni un hora ga'na' man'anj mánj. Nĭ nun ni'i ni ángel mán xata' nej. Nĭ nun ni'i man'anj huĭnj da'nĭj Yan'anj nej. Urin Chrē ni'i nánj. ³³ Ngaa nĭ nĭ'yaj sa' ni é re'. Nĭ nanun ruhua á re' nej. Nĭ gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj si nun ni'i a ni é re' aman gahuin sayun ni güi daj. ³⁴ Nĭ rún' 'yaj 'ngo tsĭnj nun chrej gan'anj gan' ango xuman', nĭ da'nga' daj 'yaj man'anj. Nĭ a'nin' tsĭnj daj sun rian ni si-moso sij sisi 'ueé dugumi ni sí' ducúa sij. Nĭ a'ui' sij sun rian go'ngo ni sí'. Nĭ a'nin' sij sun rian tsĭnj na'nĭj rian hue' sisi dugumi sa' sí' ducúa sij aj. ³⁵ Xi'í daj nĭ guĭni'yaj sa' á re'. Daj si nun ni'i a ni é re' un güi nasĭj tsĭnj ducua daj sisi nĭ doj ní', sisi yan' sa' ní', sisi aguáj do'loj ní', sisi hua nĭgan' nasĭj sij ní'. ³⁶ Nĭ sisi nasinunĭ nasĭj sij, nĭ dugumi a ni é re' sisi sĭ nari' sij a ni é re' ngaa ngaj á re' atoj a ni é re' mánj. ³⁷ Nĭ nuguan' atā gunun a ni é re' nan, nĭ hué daj atā gunun daran' ni ngüi sisi guĭni'yaj sa' daran' a ni é re' man'an án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĭnj nico' sij.

14

El complot para prender a Jesús

¹ Nĭ achin yahuij güi gahuin gui'yanj pascua. Nĭ gui'yanj daj xa ni tsínj israelita chrachrúnj nitaj si nachrej levadura. Nĭ huin ruhua ni chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley sisi daj ga'ue dĭgya' yun'unj ni sij man'an Jesús, nĭ guida'a huĭ ni sij sí'. Daj si dagahui' ni sij, ruhua ni sij. ² Sanĭ gataj ni sij:

—Sĭ guido'ó' sí' güi gahuin gui'yanj nun sa' nun, nĭ gahuin sayun gui'yaj ni ngüĭ aj. —Daj gataj ni sij.

Jesús es ungido en Betania

³ Nĭ ngaa gane Jesús xuman' Betania, nĭ gane sij ducua' 'ngo tsínj gu'naj Simón, huin tsínj guiran' xi'ĭ lepra. Nĭ nne sij rian mesa. Nĭ guisĭj 'ngo yun'unj xana rian nne Jesús. Nĭ nicaj ún' 'ngo frasco yej gu'naj alabastro guisĭj ún' rian Jesús. Nĭ gara gue-é' gasiti guin' daj gu'naj nardo. Nĭ du'ue nĭn' ruhua-á'. Nĭ gura' ún' frasco daj. Nĭ garij ún' gasiti daj chra Jesús. ⁴ Nĭ ga'man ruhua da'aj ni tsínj mán daj. Nĭ gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nĭ un sin huin nĭ gayanj yun yun'unj xana daj gasiti sa' únj. ⁵ Ga'ue gane' gasiti daj. Nĭ ga'ue guĭri' 'ngo si huá'nij ciento táj doj denario san'anj ga'ui' né' rian ni ngüĭ yaco ran' anj. —Daj gataj ni sij.

Nĭ chran' ni sij yun'unj xana daj.

⁶ Sanĭ gataj Jesús gunun ni tsínj daj:

—Ga'nin' ruhua á re'. Nĭ un sin huin nĭ chran' yun'unj ni é re' yun'unj xana nan únj. Si 'yaj unj nan ngāj, nĭ dugu'naj huaj 'yaj unj. ⁷ Ya'yoj nne ni ngüĭ yaco ran' nga ni é re'. Nĭ ga'ue gui'yaj ni é re' sinduj nga ni ngüĭ daj ngaa aran' ruhua á re'. Sanĭ sé si gane nĭgān nga á re' mánj. ⁸ Yun'unj xana nan gui'yaj 'ngo sinduj yünj daj rún' ga'ue gui'yaj unj. Nĭ ngaa achin gahuĭj, nĭ garij unj gasiti guin' daj nnee cū. Daj si doj guĭsĭj güi gachin' ni sij man'ánj. ⁹ Xanga' yya atā gunun a ni é re' sisi daran' yu'uj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian xi'ĭj, nĭ hué daj naĭa' ni sij si gui'yaj yun'unj xana daj riānj. Ngaa nĭ nanun ruhua ni ngüĭ xi'í unj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Judas ofrece entregar a Jesús

¹⁰ Hué dan nĭ gan'anj tsínj gu'naj Judas Iscariote rian ni chrej a'nin' huin sij 'ngo ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús. Nĭ huin ruhua sij naga'ui' sij Jesús rian ni tsínj daj. ¹¹ Nĭ ngaa gunun ni chrej si gataj Judas, nĭ gahuin niā' ruhua ni sí'. Nĭ ga'nĭj du'ua ni sí' ga'ui' ni sí' san'anj rian Judas. Ngaa nĭ gaxĭ'ĭ Judas nano' sij 'ngo ducuanj naga'ui' sij Jesús ra'a ni tsínj daj.

Institución de la Cena del Señor

¹² Nĭ guisĭj güi sini gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'nj

levadura xa ni sij. Nĭ güi sini daj huin ngaa dagahui' ni sij xachij 'nĭj xi'í gui'yanj pascua. Ngaa nĭ nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús gataj ni sij:

—Nĭ a huin ruhuá re' si guĭ'yaj xugüi ni únj xā sti'nĭ re' pascua únj. —Hué daj gataj ni sij.

¹³ Ngaa nĭ ga'nĭj Jesús huĭj tsínj nico' sij. Nĭ gataj sij gunun nungüej sí':

—Güĭj gatu nungüej é re' xuman'. Nĭ nari' dugüi' nungüej é re' nga 'ngo tsínj ata cucuaj nun nnee chruhua. Nĭ guĭnico' nungüej é re' sij aj. ¹⁴ Nĭ nĭ a gatu tsínj daj, nĭ gataj nungüej é re' rian tsínj ducua daj: “Nachínj snan'anj Maestro man'an re' un cuarto huin xā sti'nĭ sij nga ni tsínj nico' sij xi'í gui'yanj pascua, ataj sij únj”, gataj nungüej é re' gunun tsínj ducua daj. ¹⁵ Ngaa nĭ gan'anj digyán sí' chruhua 'ngo cuarto xachij xata'. Nĭ a hua chrun chruhua cuarto daj si niquin' mesa nga chrun xila rian gane ni sij xa ni sij. Yu'uj daj guĭ'yaj xugüi nungüej é re' xā sti'nĭ né' —Daj gataj Jesús.

¹⁶ Ngaa nĭ gahui nungüej tsínj nico' Jesús daj gan'anj nungüej sij xuman'. Nĭ nari' nungüej sij daran'anj rún' gataj Jesús. Nĭ guĭ'yaj xugüi nungüej sij sisi xā sti'nĭ ni sij xi'í gui'yanj pascua. ¹⁷ Da' nĭ doj guisĭj Jesús nga xuhuij ni tsínj nico' sí' aj.

¹⁸ Nĭ ngaa nne ni sij rian mesa xa ni sij, ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi naga'ui' 'ngo ni é re' mán xa ngāj man'anj rian ni tsínj ga'na' guĭda'a yūnj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁹ Ngaa nĭ ganani ruhua ni sij. Nĭ gaxĭ'i ni sij nachínj snan'anj go'ngo ni sij sí'. Nĭ gataj ni sij:

—Man'anj huin ní'. —Gataj go'ngo ni sij.

²⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hué 'ngo xuhuij ni é re' tsínj nico' yūnj, guĭ'yaj da aj. Tsínj nne nĭ jniaj sij chrachrúnj ngāj chruhua go'o hué sí' huin anj. ²¹ Nĭ daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj xi'ĭj, nĭ hué da'nga' daj hua nĭan si guĭran'anj sayun. Sanĭ niqui niman nĭn' ruhua tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj ga'na' guĭda'a yūnj. Daj si ga'huin nico castigo guĭran' sí'. Sa' huin sisi sĭ ga'nga sij rún' huaj aj. —Daj gataj Jesús.

²² Nĭ ngaa xa ni sij, nĭ guĭda'a Jesús chrachrúnj. Nĭ naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Asĭj nĭ gura' da'aj sij chrachrúnj daj. Nĭ ga'ui' sij xā ni tsínj nico' sij. Nĭ gataj sij:

—Guĭda'a ni é re'. Nan huin chrachrúnj huin nnee cū aj. —Daj gataj Jesús.

²³ Hué dan nĭ guĭda'a Jesús tasa. Nĭ naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Asĭj nĭ ga'ui'

sij gō'o ni sij. Nī go'o daran' ni sij. ²⁴ Nī gataj Jesús:

—Nnee nan huin si-tun man'ānj. Nī ngā tun nan, nī guisij gahuin yya nuguan' guī'yaj yya Yan'anj ngā ni ngūi. Nī gayanj si-tun man'ānj xi'í nico ni ngūi. ²⁵ Nī xanga' atā gunun a ni é re' sisi nitaj si gō'o ruhua' yūnj nnee uva nan da' gūi gō'ōj nnee uva naça rian nicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia la negación de Pedro

²⁶ Nī ngaa guisij garáj ni sij chra', ngaa nī gahui ni sij gan'anj ni sij dacan gu'naj Olivos.

²⁷ Ngaa nī gataj Jesús:

—Duna daran' ni é re' yūnj nánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ga'ui' Yan'anj tsínj dugumi xachij. Hué dan nī gunánj ni xuj. Nī gaxa'ni ni xuj huin ín re' aj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ²⁸ Sanī ngaa gāna'nī, ngaa nī gan'ān estado Galilea. Asij nī huaj ni é re' yu'uj daj. —Daj gataj Jesús.

²⁹ Ngaa nī gataj Pedro gunun sij:

—Nunj si dunaj daran' ni sij man'án re', sanī nitaj aman dunaj man'ānj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro.

³⁰ Ngaa nī gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisi asij nun gaguaj do'loj huīj du'ua xú' yan' nan, nī gataj re' huā'nij sisi nun ni'í re' man'ānj, —Daj gataj Jesús.

³¹ Sanī nucuaj gataj Pedro rian Jesús:

—Nunj si hua nian gahuīj ngā re', sanī sī gatā sisi nun ni'inj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro.

Nī hué daj gataj daran' ni sij nej.

Jesús ora en Getsemaní

³² Ngaa guisij nī gan'anj ni sij 'ngō yu'uj gu'naj Getsemaní. Nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gane a ni é re' nan, ngaa nī gachinj jni'yā rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

³³ Nī nicaj sij Pedro ngā Jacobo nej, Juan nej, gan'anj anin' sij. Nī nūn' ruhua gaxi' i sij ganani ruhua sij. Da' huej ata' niman sij. ³⁴ Nī gataj sij gunun anin' sí':

—Daj ní' nī a gan'anj nimānj ruhuāj 'yaj si nani ruhuāj aj. Nī gahuīj ngā nimānj ruhuāj. Ngaa nī gūna anin' é re' nan gunun ruhua á re' ngāj aj. —Daj gataj Jesús.

³⁵ Asij nī gan'anj Jesús doj ne' chrej rian. Nī ganiquin' ráj dācoj sij ganun yo sij rian yo'ój. Nī gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj sisi ga'ue, ngaa nī sī guiran' sij sayun ran' sij da aj. ³⁶ Ngaa nī gataj sij:

—Tata chré', ga'ue guī'yaj man'án re' daran'anj. Ngaa nī ga'ne re' sayun ran'ānj nánj. Sanī sī guī'yáj re' rún' huin ruhua man'ānj mánj. Maan si guī'yáj re' rún' huin ruhua man'án re' aj. —Daj gataj Jesús gunun man'an Yan'anj.

³⁷ Ngaa nī nanicaj Jesús rian man anin' sí'. Nī atoj ni sí' nari' sij. Ngaa nī gataj sij gunun Pedro:

—Simón, hua atoj jnān ní'. Nī sī ga'ue nī 'ngō hora gunun ruhuá so' ga mí'. ³⁸ Gā gunun ruhuá re' gachinj jni'yáj re' rian Yan'anj sisi sī guinij anin' é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre niman anin' é re'. Huin ruhua niman anin' é re' gui'yaj sa' á re'. Sanī nun gahuin nucuaq nnee cúj anin' é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun anin' sij.

³⁹ Ngaa nī gan'anj ruhua' yún Jesús. Nī gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. Nī hué gue nuguan' daj gataj ruhua' yún sij rian Yan'anj. ⁴⁰ Nī ngaa nanicaj ruhua' yún sij, nī atoj ruhua' yún anin' sí' nari' sij. Daj si a'uij rian anin' sí', gui'yaj nnej. Nī nun nari' ruhua ni sij si gataj ni sij gunun Jesús.

⁴¹ Nī nanicaj Jesús síj hua'nij. Nī gataj sij:

—Gā'ue gātoj anin' é re', nī naranj ruhua á re' aj. Sanī yyaj aj. Guisíj hora gā'na' tsínj naga'ui' man'ānj ra'a ni tsínj 'yaj gaquin' huñj da'níj ni ngüi. ⁴² Nāchica anin' é re' gan'anj né'. Hua gahuin nīchrun' tsínj 'na' naga'ui' yūnj rian ni tsínj nicaj sun. —Daj gataj Jesús.

Arresto de Jesús

⁴³ Da a'mi gue Jesús ngaa guisíj tsínj gu'naj Judas huin sij 'ngō xuhuij ran' ni tsínj nico' Jesús. Nī nicaj dugüi'

sij ngā nico ni ngüi guisíj sij. Nī ata ni sij espada nej, chrun nej. Nī ga'níj ni chrej a'nin' ngā ni maestro digyán ley nej, ni tsínj huin achij ga'na' ni sí'. ⁴⁴ Nī hua digyán Judas 'ngō chrej daj guini'i ni sí' un tsínj huin guida'a ni sí'. Nī gataj sij:

—Tsínj garun du'uāj daj hué sij huin Jesús aj. Guida'a á re' nīcaj á re' gan'anj án re'. —Daj hua gataj Judas gunun ni tsínj ga'na' ngā sij.

⁴⁵ Ngaa nī 'ngō gahuin nīchrun' Judas rian Jesús. Nī gataj sij:

—Maestro. —Gataj Judas.

Nī garun du'ua sij sí'.

⁴⁶ Hué dan nī guida'a ni sij Jesús.

⁴⁷ Sanī guiri 'ngō tsínj niquin' daj si-espada sij. Nī ga'ui' sij tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Nī güej gue chraquij sí', gui'yaj sij.

⁴⁸ Ngaa nī gachínj snan'anj Jesús ni ngüi daj. Nī gataj sij:

—Nī un sin huin nī ata á re' espada ngā chrun nej, 'na' á re' guida'a á re' yūnj únj. Huēj huin 'ngō tsínj tū ruhua á re' ní'. ⁴⁹ Ya'yoj ganēj chruhua nuhui digyānj rian án re'. Sanī nun guida'a á re' yūnj mánj. Sanī hua nian si gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj xi'íj aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵⁰ Ngaa nī duna daran' ni tsínj nico' Jesús man'an sij. Nī gunánj ni sí' rian Jesús.

El joven que huyó

⁵¹ Sanĭ hua 'ngo tsínj hua yan nico' Jesús. Nĭ neque sij 'ngo atsiĭ manta. Nĭ guida'a ni sij sí' aj. ⁵² Sanĭ dunáj sí' atsiĭ manta daj ra'a ni sij. Nĭ hua nnee sí' gunánj sí'.

Jesús ante el concilio

⁵³ Hué dan nĭ nicaj ni tsínj guida'a Jesús gan'anĭ ni sij rian chrej huin achij nĭn'. Nĭ nahuin yu' daran' ni chrej a'nin' ngá ni tsínj huin achij nej, ni maestro digyán ley nej. ⁵⁴ Nĭ gan' huaj Pedro nico' sí' rucú Jesús. Nĭ guisĭj sij ta rian ducúa chrej huin achij nĭn' daj. Nĭ gan'anĭ gane sij ngá ni snado. Nĭ nahuin guĭn sij xi'nĭj yan'an.

⁵⁵ Ngaa nĭ nano' ni chrej a'nin' ngá daran' ni tsínj 'yaj junta daj 'ngo ducúanĭ sisĭ nari' ni sij gaquin' guta' ni sij xiráj Jesús. Ngaa nĭ dagahui' ni sij sí', ruhua ni sij. Sanĭ nun nari' ni sij ducúanĭ daj. ⁵⁶ Sanĭ nunĭj si guta' yun ga'ĭ ni sij gaquin' xiráj Jesús, sanĭ nachrej sinuguan' ni sij. ⁵⁷ Ngaa nĭ naxuman go'ngo ni sij. Nĭ guta' yun ni sij gaquin' xiráj man'an Jesús. Nĭ gataj ni sij:

⁵⁸ —Gunun ni únĭj si gataj Jesús: “Duguanē nuhui nan huin nuhui gui'yaj ra'a ni tsínj. Nĭ xiráj huá'nĭj güi guĭ'yā ango nuhui aj. Sanĭ nitaj ra'a ni tsínj guĭ'yaj mánĭj”, ataj sij. —Daj gataj ni tsínj nne daj ni'yaj ni sij Jesús.

⁵⁹ Sanĭ hué nanĭj gacheĭ nuguan' ga'mi ni sij nej aj. ⁶⁰ Ngaa nĭ naxuman chrej

huin achij nĭn' dani daran' ni sij. Nĭ gataj sij gunun Jesús:

—Nitaj 'ngo nuguan' nanicaj re' únĭj. Nĭ un sin huin si ataj ni sij xi'ĭ re' únĭj. —Daj gataj chrej daj gunun Jesús.

⁶¹ Sanĭ dínĭj ganiquin' Jesús. Nĭ a 'ngo nuguan' nun ga'mi sij mánĭj. Ngaa nĭ nachínĭj snan'anĭ ruhua' yun chrej huin achij daj. Nĭ gataj sij:

—Hué re' huin Cristo da'nĭj Yan'anĭ ní'. —Daj gataj sij gunun Jesús.

⁶² Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Huēĭ huin. Nĭ atā gunun a ni é re' sisĭ huēĭ huin da'nĭj ni ngüi. Nĭ guĭni'i a ni é re' sisĭ ganēĭ ne' chrej ra'a sa' Yan'anĭ nucuaj nĭn' ne' xata'. Nĭ guĭni'i ni é re' sisĭ ga'nāĭ rian nga xata'. —Daj gataj Jesús.

⁶³ Ngaa nĭ gutsi' chrej huin achij nĭn' daj si-gan' sij. Nĭ gataj sij gunun ni dugüi' sij:

—Nitaj si guĭ'yó' ni testigo ga mánĭj. ⁶⁴ Hua gunun a ni é re' si ga'mi quĭj sij xi'ĭ Yan'anĭ. Daj guĭ'yaj né' nga sij, ruhua á re' únĭj. —Daj gataj chrej huin achij nĭn' daj.

Ngaa nĭ uyan huin ruhua daran' ni sij sisĭ da'ui Jesús gaquin', nĭ gahui' sí', guĭ'yaj ni sij. ⁶⁵ Nĭ gaxi'i go'ngo ni sij gara stanunĭj ni sij rian Jesús. Nĭ guiránĭj ni sij rian sí'. Nĭ ga'ui' ni sij sí' nej. Nĭ gataj ni sij:

—Gahui chra re' sisi un tsínj ga'ui' so' aj. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

Ni ga'ui' ni snado dugumi nuhui rian Jesús nej.

Pedro niega a Jesús

⁶⁶ Ni nne Pedro nica' ta rian ducua' chrej huin rian daj. Ngaa ni ga'na' 'ngo yun'unj xana 'yaj sun rian chrej huin achij nin' da aj.

⁶⁷ Ni ngaa guini'i ún' nne Pedro xi'nij yan'an nahuin guin sí', ngaa ni ni'yaj sa' ún' niquin' ún' man'an Pedro. Ni gataj ún':

—Hué re' nicaj dugüi' nga Jesús tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj yun'unj xana daj gunun Pedro.

⁶⁸ Sanj nun ga'uej Pedro. Ni gataj sij:

—Nun ni'inj sij. Ni nun ni'inj ní un sin huin a'mi re' mánj. —Gataj Pedro gunun ún'.

Ni gahui sij ne' chrej xe', ne' rian atuj ni ngüi. Ni gagua'j do'loj du'ua xú'.

⁶⁹ Ni ni'yaj ruhua' yún yun'unj daj Pedro. Ni gaxi'i ún' gataj ún' gunun ni tsínj mán yu'uj daj:

—Tsínj nan huin dugüi' ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús aj. —Daj gataj ún'.

⁷⁰ Sanj na'uej ruhua' yún Pedro sisi guini'i sij Jesús.

Ni ango hora le, ni gataj ruhua' yún ni tsínj man yu'uj daj rian Pedro:

—Xanga' huin re' 'ngo ni tsínj daj. Daj si 'na' re' estado Galilea. Ni a'mi re'

daj rún' a'mi ni sij aj. —Daj gataj ni sij.

⁷¹ Ngaa ni gaxi'i Pedro guta' nica yya. Ni ga'mi quij sij. Ni gataj sij:

—Nun ni'inj tsínj xi'i a'mi ni é re' mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij. ⁷² Ngaa ni hué hora daj gagua'j do'loj si huij du'ua xú'.

Ngaa ni nanun ruhua Pedro si gataj Jesús gunun sij: “Asij nun gagua'j do'loj huij du'ua xú', ni gataj re' si hua'nij si nun ni'í re' man'anj.” Hué daj hua gataj Jesús gunun Pedro. Ni ngaa xacaj Pedro cuenta si gataj Jesús gunun sij, ni gaco sij.

15

Jesús ante Pilato

¹ Ni ngaa guerenga', ni 'ngo nahuin yu' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, ni tsínj digyán ley nej. Ni gui'yaj ni sij 'ngo junta nga ango ni tsínj mán yu'uj daj nej. Ni gumij ni sij sí'. Ni daga'mi dugüi' ni sij xi'í Jesús. Ni nicaj ni sij gan'anj ni sij naga'ui' ni sij sí' ra'a tsínj gu'naj Pilato. ² Ngaa ni nachínj snan'anj Pilato Jesús. Ni gataj sij:

—Hué re' huin si-rey ni tsínj israelita ní. —Daj gataj Pilato.

—Hué re' ataj nánj. —Daj gataj Jesús gunun Pilato.

³ Ni ducu ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' xi'í Jesús. ⁴ Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún Pilato Jesús. Ni gataj sij:

—Nitaj 'ngo nuguan' nānicaj re' únj. Nī'yaj re' sisī undaj gaquin' a'mi ni sij rian xi'í man'án re' aj. —Daj gataj Pilato rian Jesús.

⁵ Sanī nun danicaj Jesús nī a 'ngo nuguan' rian Pilato mánj. Nī xi'í daj garáj yan'anj ruhua Pilato ni'yaj sí' sij.

Jesús sentenciado a muerte

⁶ Nī da' go'ngo yo' hua 'ngo ducuanj nico' Pilato sisī ri sí' 'ngo tsínj nun ducuga' go'ngo gui'yanj pascua. Danej gahuin tsínj achínj jni'yaj ni ngüi rian sij, nī guiri sí' ducuga'. ⁷ Nī nne 'ngo tsínj gu'naj Barrabás ducuga'. Nī gunun' ni dugüi' sij ngā ni tsínj nicaj sun. Nī ngaa gunun' ni sij, nī dagahui' ni sij níman. ⁸ Ngaa nī guisj ni ngüi rian Pilato. Nī gachínj ni sij guiri Pilato 'ngo tsínj nun ducuga' daj rún' u'yun sí' 'yaj sí'. ⁹ Ngaa nī gataj Pilato gunun ni sij:

—Nī huin ruhua á re' sisī guirij si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

¹⁰ Daj ga'mi Pilato xi'í si xacaj sij cuenta sisī naga'ui' ni chrej a'nin' Jesús rian sij xi'í si xicoj ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jesús.

¹¹ Sanī ducu gahuin du'ua ni ngüi, gui'yaj ni chrej a'nin' sisī guiri Pilato tsínj gu'naj Barrabás ducuga'.

¹² Ngaa nī gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj huin ruhua á re' un sin huin guiyā nga tsínj dugu'naj ni é re' si-rey ni tsínj israelita únj. —Daj gataj Pilato.

¹³ Ngaa nī gaguáj ruhua' yún ni sij. Nī gataj ni sij:

—Gari re' gaquj Jesús guinico' sij rian rugutsj, ruhua únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Sanī:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únj. —Daj gataj Pilato.

Sanī nāanj gaguáj ruhua' yún ni sij. Nī gataj ni sij:

—Gari re' gaquj Jesús guinico' sij rian rugutsj aj. —Daj gaguáj ni sij.

¹⁵ Nī rian gahuin ruhua Pilato sisī gahuin 'ueé ruhua ni ngüi nī'yaj ni sij man'an sí', ngaa nī guiri sí' tsínj gu'naj Barrabás ducuga'. Ngaa nī ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús, gui'yaj Pilato. Hué dan nī naga'ui' Pilato Jesús rian ni sij sisī gari ni sij gaquj sí' guinico' sí' rian rugutsj.

¹⁶ Ngaa nī nicaj ni snado Jesús gan'anj ni sij chruhua palacio daj. Nī nahuin yu' daran' ango ni snado, gui'yaj ni sij. ¹⁷ Nī ga'nij ni sij 'ngo atsij rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. Nī run'un ni sij 'ngo ya'a tanj, gui'yaj ni sij 'ngo corona ga'nij ni sij chrā Jesús nej aj. ¹⁸ Ngaa nī gaxi'i ni sij gaguáj ni sij. Nī gataj ni sij:

—Hua 'ueé nīn' si-rey ni tsínj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

19 Ngaa n̄i ga'ui' ni sij 'ngo rutsi chra Jesús. N̄i gara sta'nunj ni sij rian sí' nej. N̄i ganiquin' ráj dacoj ni sij, n̄i nano'oj ni sij rian Jesús. 20 N̄i ngaa guisij gui'yaj ducu ni sij, ngaa n̄i guiri ni sij atsij hua rian rumi' mare xá Jesús. Ngaa n̄i na'n̄ij ni sij si-gan' Jesús xá man'an sí'. Hué dan n̄i guiri ni sij man'an sí' güenda gari ni sij gaquj man'an sí' guinico' sí' rian rugutsi.

Crucifixión y muerte de Jesús

21 N̄i huaj tsínj gu'naj Simón Cirene huin sí' chrej nungüej tsínj gu'naj Alejandro nga Rufo 'na' sij nasij sij ducua sij gan'anj sij quij. N̄i chran' yun'unj ni snado sisi gata sí' si-rugutsi Jesús. 22 N̄i nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij 'ngo yu'uj gu'naj Gólgota. N̄i nuguan' daj gata ruhuaj dacan cúj chra niman. 23 N̄i ga'ui' ni sij vino go'o Jesús nachej dugüi-'í' nga gono'o yaj' gu'naj mirra. San̄i nun ga'uej Jesús go'o sij manj. 24 Hué dan n̄i gari ni sij gaquj Jesús doco' ni sij sí' rian rugutsi. Ngaa n̄i ducu ni snado sisi un tsínj gahui sa' nicaj ni sij si-gan' Jesús gan'anj sij.

25 N̄i guisij ga un nigan' ngaa gari ni sij gaquj Jesús doco' ni sij rian rugutsi sí'. 26 N̄i garun ni sij letra chra rugutsi un xi'i huin dagahui' ni sij. N̄i letra daj ataj: "Si-rey ni tsínj israelita." Da'nga' daj garun ni sij. 27 N̄i

doco' ni sij yahuij tsínj rian yahuij rugutsi. N̄i tsínj tu huin nungüej sí'. N̄i nico' ngoj ra'a sa' Jesús, n̄i angoj ra'a rotsi sij. 28 Ngaa n̄i gahuin yya daj rún' gataj sinuguan' Yan'anj: "N̄i gahuin sij daj rún' huin 'ngo tsínj 'yaj gaquin'." Daj gataj sinuguan' Yan'anj.

29 N̄i ga'mi quij ni ngüi gachin. N̄i dugunun ni sij chra ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hué re' huin si duguane nuhui nico, n̄i huaj'nij gué güi nagui'yaj ruhua' yun re', atáj re' ní'. 30 Ganacaj re' man'an re'. N̄i gananj re' rian rugutsi aj. —Hué daj gataj ni ngüi rian Jesús.

31 N̄i hué 'ngo nuguan' daj ga'mi ducu ni chrej a'nin' nga ni maestro digyan ley. N̄i gataj ni sij:

—Nacaj sij ango ni ngüi. San̄i na'ue ganacaj sij man'an sij manj. 32 N̄i hué sij huin Cristo ní'. N̄i hué sij huin si-rey ni tsínj israelita ní'. Nanij sij rian rugutsi, n̄i guini'i né'. N̄i guxuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj sij man'an Jesús.

N̄i da nungüej tsínj nico' rian rugutsi xi'n̄ij Jesús ga'mi quij nungüej sij rian Jesús nej aj.

33 N̄i ngaa guisij gaxuj, n̄i gahuin rumi' rian daran' xungüi. N̄i gahuin rumi' da' ga huaj'nij di'ni. 34 N̄i hué hora daj n̄i gaguaj nucua Jesús. N̄i gataj sij:

—Eloi, Eloi, lama sabac-tani —n̄i snan'anj man'an sij ruhuaj gata: Dan'anj man'ānj, Dan'anj man'ānj, un sin huin, n̄i dunáj re' urīnj únj. Daj huin ruhuaj gata nuguan' daj.

³⁵ N̄i gunun go'ngo ni tsínj niquin' yu'uj daj si gataj Jesús. N̄i gataj ni sij:

—N̄i'yaj á re'. Aquínj sij ga'na' tsínj gu'naj Elías aj. —Daj gataj ni sij.

³⁶ Ngaa n̄i gunánj 'ngo ni sij. N̄i gutáj sij nnee vino yu rian gachij. N̄i guta' sij gachij daj chra 'ngo chrun rianj. N̄i dugüin' sij gachij daj du'ua Jesús sisi go'o sí'. N̄i gataj sij:

—Dunaj á re'. N̄i guñi'í' sisi ga'na' yya tsínj gu'naj Elías d̄inij sí' sij rian rugutsj aj. —Daj gataj tsínj daj.

³⁷ Sanj gaguáj nucuaaj Jesús. N̄i gahui' sij. ³⁸ N̄i 'ngo tsitsi' huj dasu atsijs nico' chruhua nuhui nico da' chraj nga da' xi'ij.

³⁹ N̄i niquin' 'ngo snado centurión dugumi sij ne' rian Jesús. N̄i ngaa guini'i sij daj gahuin ngaa gahui' Jesús, n̄i gataj sij:

—Xanga' n̄i hué tsínj nan huin da'níj Yan'anj anj. —Daj gataj sij.

⁴⁰ N̄i niquin' gan' ga'i ni yun'unj xana ni'yaj ne Jesús. N̄i scanij ne niquin' María Magdalena nej, María nni Jacobo tsínj dani nej, nga jnánj sí' José nej, Salomé nej. ⁴¹ N̄i ngaa gachéj Jesús yu'uj gu'naj Galilea, n̄i guinico' ni

yun'unj xana daj ruçu sí'. N̄i chracuij ni yun'unj daj man'an sí'. N̄i niquin' nico ango da'aj ni yun'unj xana nej. N̄i guinicaaj dugüi' ne nga Jesús ngaa gan'anj sí' xuman' Jerusalén.

Jesús es sepultado

⁴² Ngaa n̄i ruhua guinj güi daj güi ngaa gui'yaj xugüi ni ngüi israelita xi'í a'yoj güi naránj ruhua ni sij. ⁴³ Ngaa n̄i ga'na' 'ngo tsínj gu'naj José huin tsínj 'na' xuman' Arimatea. N̄i hué sij huin 'ngo tsínj sa'. N̄i nicaj sun sij nne sij junta. N̄i ana'uij sij si ga'na' Yan'anj guinicaaj sunj rian ni ngüi. Ngaa n̄i guisij ruhua sij gan'anj sij rian nne Pilato gachínj sij níman Jesús. ⁴⁴ N̄i gara yan'anj ruhua Pilato sisi hua gahui' Jesús. Ngaa n̄i gaquinj sij ga'na' snado centurión rian sij. N̄i nachínj snan'anj sij sí' sisi hua yya gahui' Jesús. ⁴⁵ N̄i ngaa nata' snado centurión sisi hua gahui' Jesús, ngaa n̄i naga'ui' Pilato níman Jesús ra'a José. ⁴⁶ N̄i guiránj José 'ngo atsijs manta. N̄i nanij sij Jesús rian rugutsj. N̄i chri'yanj sij atsijs daj xiráj níman Jesús. N̄i gurúj sij níman chruhua 'ngo huej rian achin' ni sij níman. Daj si hua gaya' ni sij huej daj. N̄i naránj sij yej xxi rian huej daj. ⁴⁷ N̄i ni'yaj María Magdalena nga María nni José rian gurúj ni sij chruhua yu'uj níman Jesús.

16

La resurrección

¹ Nĭ ngaa gachin güi naránj ruhua ni tsínj israelita, nĭ gan'anj María Magdalena ngā María nni Jacobo nej, Salomé nej, guiránj ne gasiti guin' daj gari ne níman Jesús. ² Nĭ ngaa ruhua guerenga' nĭgan' acuan' güi gudungu, ngaa nĭ gan'anj ni yun'unj xana daj rian yu'uj gachin' ni sij níman. Nĭ hua niquin' güi. ³ Nĭ gataj anin' ne rian ni dugüi' ne:

—Nĭ un tsínj ga'nej yej xxi hua ránj rian yu'uj únj. —Daj gataj anin' ne gunun ni dugüi' ne.

⁴ Sanĭ ngaa ni'yaj anin' ne, nĭ guini'i ne sisi nitaj si ngaj yej xxi daj rian ngaj gā mánj. ⁵ Nĭ ngaa gatúj ne chruhua yu'uj daj, nĭ guini'i ne nne 'ngō tsínj yan. Nĭ nun sij 'ngō atsij xacan gatsi. Nĭ nne sij ne' chrej ra'a sa' ni ngüi daj. Nĭ guxu'ui' ne.

⁶ Sanĭ gataj man'an sij:

—Sĭ guxu'ui' anin' é re' mánj. Nano' anin' é re' Jesús tsínj 'nā' xuman' Nazaret huin tsínj guinico' rian rugutsj. Hua ganá'nij sij. Nitaj si ngaj si yu'uj nan gā mánj. Nĭ'yaj anin' é re' rian gachin' ni sij sí'. ⁷ Nĭ güij gataj snan'anj anin' é re' gunun ni tsínj nico' Jesús ngā Pedro nej: “Gan'anj sini Jesús estado Galilea. Nĭ yu'uj daj guini'i ni é re' sí' daj rún' gataj sí' gunun ni é re'.”

—Daj gataj tsínj daj gunun ni yun'unj xana.

⁸ Ngaa nĭ gahui ni yun'unj xana daj rian yu'uj. Nĭ gunánj anin' ne gan'anj ne xi'í si guxu'ui' ne. Nĭ dri'i ne. Nĭ nun ga'mi ne nĭ a 'ngō nuguan' rian nĭ a 'ngō ni ngüi xi'í si xu'ui' ne.

Jesús se aparece a María Magdalena

⁹ Nĭ ngaa ganá'nij Jesús nĭgan' güi gudungu, ngaa nĭ narugüi' sini yan sij rian María Magdalena. Nĭ hua guiri Jesús ichij nane xi'i chruhua cúj niman yun'unj xana daj. ¹⁰ Nĭ gan'anj nāta' ún' rian ni tsínj nicaj dugüi' ngā Jesús. Nĭ man ni tsínj daj nani ruhua ni sij. Nĭ aco ni sij xi'í Jesús. ¹¹ Nĭ ngaa gunun ni sí' sisi hua ni'na' Jesús guini'i María Magdalena, sanĭ nun guxuman ruhua ni sij.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

¹² Nĭ ne' rucu doj, nĭ ganahuin nĭni Jesús narugüi' sij rian huĭj tsínj nico' sij huaj nungüej sí' guisij sí' quij. ¹³ Nĭ gan'anj nāta' nungüej sí' rian ango ni tsínj nico' Jesús. Sanĭ nun guxuman ruhua ni sij si gataj nungüej sí' nej.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁴ Nĭ ne' rucu, nĭ narugüi' Jesús rian xan ni tsínj nico' sij. Nĭ nne ni tsínj daj rian mesa. Nĭ chran' Jesús ni sij xi'í si tsínj nun guxuman

ruhua huin ni sij. Daj si nun guxuman ruhua ni sij si-nuguan' ni tsínj hua guini'i man'an sí' ngaa hua ganá'nij man'an sí' aj. ¹⁵ Nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Gan'anj a ni é re' nĭn' gachra' chruhua xungüi. Nĭ nata' ni é re' si-nuguan'anj nuguan' sa' rian daran' ni ngüi aj. ¹⁶ Nĭ ni ngüi guxuman ruhua si-nuguan'anj, nĭ gata' nnee ni sij, ngaa nĭ nacıj Yan'anj man'an ni sij. Sanĭ ni ngüi na'uej ruhua guxuman ruhua si-nuguan'anj, nĭ gahuin ni sij castigo nĭganĭ nĭn', guĭ'yaj Yan'anj anj. ¹⁷ Nĭ hué nan huin si sa', guĭ'yaj ni ngüi guxuman ruhua nĭ'yaj man'anj. Guĭri ni sij nanę xi'i niman ni ngüi xi'í si ga'mi ni sij si-xugüi man'anj. Nĭ ga'mi ni sij snan'anj naca, snan'anj nun ni'i man'an ni sij. ¹⁸ Nĭ guĭda'a ni sij xucuáj huee, sanĭ nitaj si guĭ'yaj xú' ni sij mánj. Nĭ ga'ue si go'o ni sij veneno, sanĭ nitaj si guĭran' ni sij sayun mánj. Nĭ guta' ni sij ra'a ni sij xiráj ni ngüi a'nan'. Nĭ nahuin ni sí' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La ascensión

¹⁹ Nĭ ngaa guisĭj ga'mi Señor Jesús nuguan' daj, nĭ ganahui sij xata' nan' sij. Nĭ nahuin ra'a Yan'anj sij. Nĭ gan'anj gane sij chrej ra'a sa' man'an Yan'anj. ²⁰ Nĭ gahui ni tsínj nico' Jesús gan'anj ni sij daran' ni xuman'. Nĭ

nata' ni sij nuguan' sa' rian daran' ni ngüi. Nĭ chracuij Señor ni sij nata' ni sij. Nĭ xi'í si sa' nico guĭ'yaj ni sij, nĭ xacaj ni ngüi cuenta sisi xanga' si-nuguan' Jesús. Amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN LUCAS

Dedicatoria a Teófilo

¹ Hua ga'i ni tsínj gahuin ruhua garun rian yanj xi'í si daj gahuin scanij né'. ² Nj garun ni sij nuguan' daj daj rún' digyán ni tsínj guini'i daran' si gui'yaj Jesús asij sini yan. Nj ga'mi ni si' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, gui'yaj Jesús. Nj gunun ni únj nuguan' digyán ni tsínj daj. ³ Hué dan nj gan'anj xacaj sa' man'anj cuenta xi'í daran' si gahuin asij gaxi'i si-nuguan' Jesús. Nj gani ruhuāj sisi dugu'naj huin garunj 'ngo yanj gaya re' huín re' Teófilo, tsínj sa' nin' ruhua. Nj huin ruhuāj nata' nica yyāj da' go'ngo ni nuguan' xi'í daran' ni nuguan' gahuin daj. ⁴ Ngaa nj ga'ue gahuin yya ruhuá re' sisi xanga' nuguan' digyán ni sij rián re'.

Anuncio del nacimiento de Juan

⁵ Nj ngaa gane rey Herodes estado Judea, nj nne 'ngo chrej gu'naj Zacarías. Nj nico' sij xi'nin' gu'naj Abías. Nj nica sij gu'naj Elisabet huin unj da'ni si'ni chrej Aarón gane sí' asij ná. ⁶ Nj hua nica niman nungüej nica tsínj daj rian Yan'anj. Nj dagahuin sa' nungüej

nica sij daran' sun a'nin' Señor rian né'. Nj nitaj gaquin' da'ui nungüej sij mánj. ⁷ Sanj nitaj da'nij nungüej sij si yatin Elisabet. Nj achij nungüej sij nej.

⁸ Nj ngaa natúj xi'nin' nico' Zacarías gui'yaj sun ni sij rian Yan'anj, ⁹ nj hua 'ngo güi guiri' ni'yanj Zacarías gatúj si' chruhua si-nuhui Yan'anj gutin' si' siquúj gaca-á'. Daj si da'nga' daj hua ducuánj nicaj ni sij. ¹⁰ Nj da hua gué aca siquúj daj, nj achínj jni'yaj daran' ni ngüi rian Yan'anj mán ne' xe'. ¹¹ Ngaa nj gurugüi' 'ngo ángel 'na' rian Señor rian Zacarías. Nj niquin' ángel daj ne' ra'a sa' nna aca siquúj. ¹² Nj ngaa guini'i Zacarías ángel daj, nj gan'anj ruhua sij. Nj ducu guxu'ui' sij nej. ¹³ Sanj gataj ángel:

—Zacarías, si guxu'ui' re' mánj. Daj si hua gunun Yan'anj nuguan' gachínj jni'yáj re' rian sij. Nj ga'nga 'ngo da'nij re' guinicaj nica re' Elisabet. Nj dugu'naj re' lij daj Juan. ¹⁴ Nj gahuin nia' ruhua man'án re'. Nj ngaa ga'nga lij daj, nj gahuin nia' ruhua nico ni ngüi. ¹⁵ Nj gahuin achij da'nij re' rian Yan'anj. Nj si go'o sij vino nga nnee xunaj mánj. Nj asij nun sij riqui nni sij, nj ga'na' Espíritu Santo rian sij. ¹⁶ Nj ganani ruhua nico ni tsínj israelita xi'í si-gaquin' ni sij. Nj nanico' ni sij Dan'anj ni sij,

gui'yaj da'níj re'. ¹⁷ Hua sini da'níj re' táj dian sini yan ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni da rucu ga'na' man'an Señor. Ni daj rún' hua nucuaj si-nuguan' tsínj gu'naj Elías asij ná, ni da'nga' daj ga'mi da'níj re'. Ni gan'anj na'mi ruhua' yún ni ngüi nga ni da'níj ni sí', gui'yaj sij. Ni gahuin chrún ni ngüi nunun. Ni gache ni sí' si-chrej ni ngüi hua nica niman rian Yan'anj, gui'yaj sij nej. Ni hué ducuánj daj gui'yaj xugüi sij rian ni ngüi sisí nahuin ra'a ni sij man'an Señor. —Daj gataj ángel gunun Zacarías.

¹⁸ Ngaa ni nachínj snan'anj Zacarías ángel. Ni gataj sij:

—Daj gahuin yya ruhuāj xi'í si-nuguan' re' si hua achī nga nicāj nej. —Gataj Zacarías rian ángel daj.

¹⁹ Ngaa ni gataj ángel daj:

—Huēj huin Gabriel tsínj niquin' rian Yan'anj. Ni ga'níj man'an Yan'anj ga'nāj ga'mī nga re'. Ni gatā nuguan' sa' nan rián re'.

²⁰ Yyaj ni rian nun guxuman ruhuá re' nuguan' ga'mī rián re', ni gahuin re' 'ngo tsínj sī ga'ue ga'mi da ga'nga lij daj. Ni gahuin yya daj rún' gatā gunún re' güi gani Yan'anj. —Daj gataj ángel gunun Zacarías.

²¹ Da hua gue da ni mán ni ngüi xe' ana'uij ni sij si gahui Zacarías chruhua nuhui. Ni nachínj snan'anj ni sij man'an dugüi' ni sij

un sin huin, ni gahuin ran sí' gahui sí' chruhua nuhui daj. ²² Ngaa ni ngaa gahui sij xe', ni na'ue ga'mi sij nga ni ngüi mánj. Ngaa ni xacaj ni ngüi cuenta sisí gurugüi' 'ngo rasun guini' i sij chruhua nuhui, gui'yaj Yan'anj. Ni maan si digyán ra'a yun sij si na'ue ga'mi sij.

²³ Ngaa gachin güi gui'yaj sun Zacarías rian Yan'anj chruhua nuhui, ni guinan' sij ducua' sij. ²⁴ Ngaa síj ni guiri' nica sij Elisabet 'ngo lij. Ni un'un' yahui nun gahui unj ducua' unj. ²⁵ Ni gataj unj gunun man'an unj: “Ni gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj riánj. Ni güi yyaj ni si guiri'ij si-na'āj rian ni ngüi ga mánj.” Daj gani ruhua man'an unj.

Anuncio del nacimiento de Jesús

²⁶ Ngaa guisíj huatan' yahui gunun riqui Elisabet, ni ga'níj Yan'anj ángel gu'naj Gabriel gan'anj sí' 'ngo xuman' gu'naj Nazaret ngaj rian estado Galilea. ²⁷ Ni guisíj ángel daj rian nne 'ngo yun'unj xana yan gu'naj-á' María. Ni hua guisíj gahuin yya xacaj 'ngo tsínj gu'naj José man'an ún'. Ni huin sí' da'níj da'ni si'ni rey David. ²⁸ Ngaa ni gatúj ángel daj rian nne ún'. Ni gataj sij:

—Hua sa' nné re' ní'. Gui'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Ni achéj Señor nga re'. Sa' man'án re' scanij ni yun'unj xana, gui'yaj

Yan'anj. —Gataj ángel gunun María.

²⁹ Sanj ngaa guini'i unj ángel, nĭ gani huĭj ruhua unj xi'í nuguan' ga'mi sí'. Nĭ nachínj snan'anj unj man'an unj un sin huin ruhuaj gata nuguan' daj únj. ³⁰ Ngaa nĭ gataj ángel:

—María, sĭ guxu'u' re' mánj. Gahuin niá' ruhua Yan'anj, gui'yáj re'. Nĭ hua gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj rián re'. ³¹ Yyaj nĭ guiri' re' 'ngo lij gunun riquí re'. Nĭ ga'nga 'ngo lij sno'o rián re'. Nĭ dugu'naj re' lij daj Jesús. ³² Nĭ gahuin sij 'ngo tsínj huin achij nĭn' ruhua. Nĭ gu'naj sij da'nĭj Yan'anj achij nne xata'. Nĭ ga'ui' Yan'anj achij xanga' daj sun guĭnicaj sij rún' guinicaj sun xi sij David. ³³ Nĭ da'nga' daj gui'yaj Yan'anj sisĭ guĭnicaj nĭganj nĭn' sij sun rian ni da'nĭj Jacob, huin ni sí' ni tsínj israelita. Nĭ nitaj si hua si ganahuij sun nicaj sij mánj. —Daj gataj ángel daj gunun María.

³⁴ Ngaa nĭ nachínj snan'anj María ángel. Nĭ gataj unj:

—Asa' ga'ue guiri' man'ánj lij sisĭ nitaj tsínj sno'o nne ngāj únj. —Gataj María gunun ángel daj.

³⁵ Nĭ gataj ángel gunun María:

—Ga'na' Espíritu Santo rián re'. Nĭ ga'na' si-fuerza Yan'anj achij rián re'. Xi'í daj guruj re' 'ngo lij sa' nĭn'. Nĭ da'nĭj Yan'anj gu'naj

lij guruj re' daj. ³⁶ Nĭ dugü' re' Elisabet huin 'ngo yun'unj achij. Sanj guisĭj huatan' yahui nun riquí ún'. Nĭ ataj ni ngüi sisĭ 'ngo yun'unj xana yatin huin ún'. ³⁷ Nitaj 'ngo si huaj sisĭ si ga'ue gui'yaj Yan'anj mánj. —Gataj ángel daj gunun María.

³⁸ Ngaa nĭ gataj María:

—Huēj huin 'ngo yun'unj xana 'yaj sun rian Señor. Xi'í daj nĭ ga'ue gui'yaj Yan'anj ngāj daj rún' gatáj re' gunúnj. —Daj gataj María gunun ángel.

Hué dan nĭ gahui ángel daj rian María.

María visita a Elisabet

³⁹ Nĭ hué ni güi daj nĭ naxuman María. Nĭ gahui unj gan'anj yoo unj 'ngo xuman' ngaj estado Judea. Nĭ hua dacuj rian gachin unj. ⁴⁰ Nĭ gan'anj unj ducuá Zacarías. Nĭ gatúj unj chruhua hue'. Nĭ gataj unj gunun Elisabet:

—Hua sa' nné re' ní'. —Daj gataj María.

⁴¹ Nĭ ngaa gunun Elisabet nuguan' ga'mi María, ngaa nĭ güéj lij riquí ún'. Ngaa nĭ ga'na' Espíritu Santo rian ún'. ⁴² Nĭ nucuaj ga'mi ún' rian María. Nĭ gataj ún':

—Gahuin 'ueé man'án re' scanĭj ni yun'unj xana, gui'yaj Yan'anj. Nĭ gahuin 'ueé lij guchruj re', gui'yaj Yan'anj nej. ⁴³ Nĭ un sin huĭnj si ga'na' ni'yaj nni Señor riánj huin re' únj. ⁴⁴ Daj si hué gue hora gunúnj

nuguan' ga'mí re' riānj,
 nī gahuin niā' ruhua lij
 nun riquīj. Nī güéj lij nej.
 45 Nī hua 'ueé rián re' xi'í
 si guxuman ruhuá re' si-
 nuguan' Yan'anj sisi gahuin
 yya daj rún' gataj Yan'anj
 gunún re' aj. —Daj gataj
 Elisabet rian María.

46 Ngaa nī gataj María
 nuguan' nan:

A'mi sa' 'ueé nimānj rian
 Señor.

47 Nī gahuin niā' ruhua
 nimānj ni'i nimānj
 Yan'anj huin si nacaj
 man'ānj.

48 Daj si acaj Yan'anj
 cuenta xi'ij huīnj 'ngō
 yun'unj xana niqūi
 'yaj sun rian Yan'anj.

Nī asij güi yyaj nī ga'mi sa'
 nīganj ni ngüi xi'í si
 hua 'ueé riānj.

49 Daj si gui'yaj Yan'anj nu-
 cuaj 'ngō nuguan' nico
 ngāj.

Nī sa' nīn' ruhua hua si-
 xugüi Yan'anj anj.

50 Nī nīganj huin 'i ruhua
 Yan'anj ni'ya daran' ni
 ngüi unun rianj.

51 Nī gui'yaj sun nucuaj
 Yan'anj.

Nī gunucuaj gui'yaj gana
 Yan'anj rian ni tsínj
 nne.

Nī ganahuij nuguan' gani
 nne ruhua ni sij.

52 Nī guiri Yan'anj ni tsínj
 huin achij huin ni tsínj
 huin rey rian hua nu-
 cuaj nne ni sí'.

Nī gahuin achij ni tsínj niqūi,
 gui'yaj Yan'anj.

53 Nī gara sa' riqui ni ngüi
 achin xi'na, gui'yaj
 Yan'anj.

Nī rani Yan'anj ni xuru'ue
 nan' yun ni sij.

54 Nī chracuij Yan'anj ni tsínj
 israelita, huin ni sij ni
 tsínj unánj guitsi rianj.

Nī nun guini'yun ruhua
 Yan'anj gahuin 'i
 ruhuaj guini'ya ni
 tsínj daj.

55 Nī da'nga' daj hua gataj
 yya Yan'anj gunun
 Abraham nga ango xi
 né'.

Nī xi'í daj huin 'i ruhua
 Yan'anj ni'ya né'
 nīganj xi'í si huin né'
 ni da'nīj da'nī si'nī
 Abraham.

Daj gataj María.

56 Nī hua'nij yahui guna
 María ducúa Elisabet. Rún'
 sīj nī nan' ún' ducúa ún'.

Nacimiento de Juan el Bautista

57 Nī ngaa guisij güi ga'nga
 da'nīj Elisabet, nī ga'nga
 'ngō lij sno'o, gui'yaj ún'.

58 Nī ngaa gunun ni dugüi'
 ún' sisi nīn' ruhua gahuin 'i
 ruhua Yan'anj ni'ya ún', nī
 gahuin niā' ruhua ni sij xi'í
 ún'. 59 Ngaa guisij lij itunj
 güi, nī ga'na' ni tsínj gūta'
 da'nga' nnee lij daj. Nī huin
 ruhua ni sij dugu'naj ni sij lij
 rún' gū'naj chre-é' Zacarías.

60 Sanj gataj nni lij daj:

—Sj ga'ue mánj. Si-xugüi
 lij nan huin Juan. —Daj gataj
 nni lij.

61 Ngaa nī gataj ni sij:

—Nĭ a 'ngō ni dugüi' re' ni-taj si gu'naj da mánj. —Gataj ni sij.

⁶² Ngaa nĭ nachínj snan'anj ra'a yun ni sij chrej lij daj sisi gu'ni'i ni sij daj dugu'naj sí' lij daj. ⁶³ Ngaa nĭ gachínj chrej lij daj 'ngō ruguechra' le garun sí'. Nĭ garun sí': "Juan gu'naj si-xugüi lij." Daj garun sí'. Nĭ gahuin yan'anj ruhua daran' ni sij xi'í nuguan' daj. ⁶⁴ Ngaa nĭ 'ngō hora nĭ ga'ue ga'mi Zacarías. Nĭ gaxi'i sí' ga'mi sa' 'ueé sí' rian Yan'anj. ⁶⁵ Nĭ gara yan'anj ruhua daran' ni ngüi nne nichrun' xi'í si guiran' Zacarías. Nĭ gunun daran' ni ngüi mán nĭn' gachra' ni dacan estado Judea xi'í ni nuguan' daj. ⁶⁶ Nĭ ga'nĭj daran' ni ngüi gunun ni nuguan' daj chruhua cúj niman ni sij. Nĭ nachínj snan'anj ni sij ni man'an dugüi' ni sij. Nĭ gataj ni sij: "Nĭ un tsínj gahuin lij da únj." Gataj ni sij. Daj du'ua ni sij xi'í si gui'yaj sa' 'ueé Yan'anj ngā lij daj.

Profecía de Zacarías

⁶⁷ Nĭ ga'na' 'ueé Espíritu Santo rian chrej lij daj huin tsínj gu'naj Zacarías. Nĭ gataj sij:

⁶⁸ Ga'mi sa' né' rian Señor huin Dan'anj ni tsínj israelita.

Daj si ga'na' nĭ'yaj sij ni tsínj nico' sij.

Nĭ ga'na' načaj sij ni sí'.

⁶⁹ Nĭ ga'nĭj Yan'anj 'ngō tsínj nucaj ga'na' načaj

yun' huin sí' 'ngō da'nĭ si'nĭ David.

Nĭ David huin 'ngō tsínj gunánj guitsi rian Yan'anj.

⁷⁰ Nĭ da'nga' daj gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj Yan'anj asij ngaa ná.

⁷¹ Nĭ nacaj Yan'anj né' rian ni tsínj unun' ngā né' ngā rian daran' ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj né' nej.

⁷² Nĭ da'nga' daj gahuin 'ĭ ruhua Yan'anj ni'ya ni xi né' daj rún' gataj yya sij rian ni sí'.

Nĭ nanun ruhua Yan'anj daj gui'yaj yya sij nuguan' sa' ngā ni sí' nej.

⁷³⁻⁷⁴ Nĭ ga'mi nĭca yya Yan'anj rian xi'í Abraham sisi gahuin ní'nĭj né' rian ni tsínj unun' ngā né', gui'yaj Yan'anj.

Ngaa nĭ sĭ guxu'ui' né' gui'yaj sun né' rian Yan'anj.

⁷⁵ Nĭ gahuin sa' niman né' rian Yan'anj.

Nĭ gahuin nĭca niman né' daran' güi guĭman né'. Daj gataj Zacarías.

⁷⁶ Ngaa nĭ gaxi'i Zacarías ga'mi sij rian da'nĭj sij. Nĭ gataj sij:

Nĭ gahuin so' 'ngō tsínj ga'mi sini si-nuguan' Yan'anj achij nne xata' asij nun ga'na' man'an Señor.

Nĭ gui'yaj xugüi re' si-chrej man'an Señor.

77 Nĩ digyán sq' rian ni ngüi nico' Señor sisi nicaj sij niman nico xi'í si-gaquin' ni sí'.

Ngaa nĩ ga'ue xacaj ni sí' cuenta sisi nacaj Yan'anj ni sí'.

78 Nĩ da'nga' daj gahuin si huin 'i nĩn' ruhua Yan'anj ni'ya né'.

Nĩ daj rún' xiguin 'yaj güi ne' nigan', nĩ da'nga' daj guixiguin chruhua niman né', gui'yaj Yan'anj ngaa ga'na' Señor ne' xata' rian né' aj.

79 Nĩ guixiguin rian ni ngüi mán rian rumi' huin ni ngüi xu'ui' xi'í si gahui' ni sij.

Ngaa nĩ gahuin din'inj rian né' gache né', gui'yaj Yan'anj.

Daj gataj Zacarías rian da'nij sij.

80 Ngaa nĩ gachij lij daj. Nĩ gahuin nucuj niman sij. Nĩ gane sij quij qui'yanj naco da' güi gaxi'í sij nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj israelita.

2

Nacimiento de Jesús

1 Hué ni güi daj nĩ ga'nin' rey gu'naj Augusto César sun rian ni tsínj mán nĩn' gachra' chruhua xungüi sisi nachi nicaj ni sij 'ngo yanj censo. 2 Nĩ tsínj gu'naj Cirenio gahuin gobernado gane sí' estado Siria ngaa gui'yaj sini yan ni sij yanj censo daj.

3 Nĩ gan'anj daran' ni ngüi

xánj ni sij guta' ni sij si-xugüi ni sij rian yanj.

4 Ngaa nĩ gahui José xuman' Nazaret xuman' ngaj estado Galilea. Nĩ gachin sij xuman' Belén, xuman' ngaj estado Judea huin rian ga'nga rey David. Daj si huin Jesús da'nij da'nij si'nij sí'.

5 Nĩ gan'anj guta' nuguan'an sij si-xugüi sij nga María rian yanj. Nĩ huin ruhua nungüej sij xacaj nungüej sij dugüi' sij. Nĩ nun riqui man'an ún'.

6 Nĩ ngaa gane nungüej sij xuman' Belén, nĩ guisij güi ga'nga lij, gui'yaj María. 7 Nĩ ga'nga 'ngo lij xahua', gui'yaj María huin-in' lij sno'o. Nĩ chri'yanj ún' atsij lij daj. Nĩ ga'nij ún' chruhua rio xa xucu si nitaj si hua ní'nij 'ngo lugua guna nungüej sij chruhua mesón.

Los ángeles y los pastores

8 Nĩ nĩchrun' xuman' Belén daj, nĩ mán ni tsínj dugumi dán ni sij xachij.

9 Ngaa nĩ gurugüi' 'ngo si-ángel Yan'anj rian ni sij. Nĩ guixiguin 'ngo yan'an ganicaj xi'nij ni sij, gui'yaj Yan'anj nej. Nĩ ducu guxu'ui' ni sij. 10 Sanj gataj ángel gunun ni sij:

—Sj guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si nĩcā 'ngo nuguan' sa' 'nāj rian ni é re'. Nĩ gahuin niā' nĩn' ruhua daran' ni ngüi, gui'yaj nuguan' nan. 11 Yyaj nĩ ga'nga 'ngo lij xánj David huin sij Cristo. Nĩ ganacaj sij ni ngüi. Nĩ huin sij Señor nej. 12 Nĩ hué nan

huin 'ngo da'nga' si daj ga'ue nari' ni é re' lij daj. Ni nari' ni é re' lij daj chruhua riq xa xucu. —Gataj ángel gunun ni tsínj dugumi xachij daj.

13 Ni hué 'ngo hora gue daj, ni gurugüi' nico ni ángel mán xata' nichrun' rian ángel daj. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Ni gataj ni sij:

14 Ga'mi sa' 'ueé né' rian Yan'anj achij nne xata'.

Ni gahuin din'inj chruhua ni ngüi huin ni ngüi hua sa' niman.

Daj gataj ni ángel daj.

15 Ni ngaa nan' ni ángel xata', ni gaxi'i ga'mi ni tsínj dugumi xachij gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Gan'anj né' xuman' Belén guini'i né' si gahuin daj rún' gataj Señor gunun né'. —Daj gataj ni sij.

16 Hué dan ni gan'anj yoo ni sij, ni nari' ni sij María nga José. Ni nari' ni sij lij nun-ún' chruhua riq xa xucu. 17 Ni ngaa guini'i ni sij lij, ngaa ni nata' ni sij nuguan' ga'nij Yan'anj rian ni sij xi'í lij rian ni ngüi mán yu'uj daj. 18 Ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi gunun nuguan' nata' ni tsínj dugumi xachij daj. 19 Ni ga'nij María daran' nuguan' daj chruhua cúj niman unj. Ni gani sa' ruhua unj xi'í si gui'yaj sa' Yan'anj nga unj.

20 Hué dan ni guinan' ni tsínj dugumi xachij daj. Ni ga'mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anj xi'í daran' ni nuguan' gunun ni

sij nga si guini'i ni sij. Daj si rún' gataj ángel, ni da'nga' daj gahuin daran' anj.

Presentación de Jesús en el templo

21 Ni ngaa gachin itunj güi, ni guta' ni sij da'nga' nnee lij daj. Ni dugu'naj ni sij lij Jesús si hua gataj ángel rian María sisi da'nga' daj gu'naj lij daj asij nun gahuin guiri' ún' lij daj.

22 Ni ngaa guisij ni güi ganahuin sa' María rún' ataj nica si-ley Moisés, ni nicaj nungüej sij lij gan'anj sij xuman' Jerusalén naga'ui' nungüej sij lij daj rian Señor.

23 Ni da'nga' daj gui'yaj nungüej sij si hua nica yya rian si-ley Señor sisi go'ngo da'nij ni ngüi israelita tsínj xahua' gahuin si'yaj Señor.

24 Ni gan'anj ga'ui' nungüej sij xucu rian Yan'anj daj rún' ga'nin' si-ley Señor sun rian ni tsínj israelita. Ni ga'ue ga'ui' ni sij huij xu'man, asij ga'ue ga'ui' ni sij huij gucu nej.

25 Ni ngaa daj nne 'ngo tsínj gu'naj Simeón xuman' Jerusalén. Ni 'ngo tsínj 'yaj nica huin sij. Ni nico' 'ueé sij Yan'anj nej. Ni ana'uuj sij si ganani ni ngüi israelita, gui'yaj Yan'anj. Ni nne Espíritu Santo nga sij nej.

26 Ni hua gataj Espíritu Santo rian tsínj daj sisi si gahui' sij da guini'i yya sij tsínj sa' ga'nij Señor rian ni ngüi.

27 Ni ga'nij Espíritu Santo gan'anj sij nuhui nico. Ni nicaj José nga María lij Jesús

gatúj nungüej sij chruhua nuhui nej. Nij huin ruhua nungüej sij guiyaj nungüej sij xi'í Jesús daj rún' ga'nin' si-ley Yan'anj sun rian ni tsínj israelita. ²⁸ Ngaa nij gana'yanj Simeón lij Jesús. Nij ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. Nij gataj sij:

²⁹ Yyaj nij guisij yya daj rún' gatáj re' riānj.

Ngaa nij ga'ue riqúi re' sisi gahui' dín'in huinj 'ngo tsínj 'yaj sun rián re', Señor.

³⁰ Daj si hua guini'inj sisi ga'na' tsínj ganacaj ni únj.

³¹ Nij guiyaj re' daj rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi nan.

³² Nij daj rún' huin 'ngo yan'anj xiguin, da'nga' daj gahuin lij nan rian ni ngüi 'na' anéj chrej.

Nij ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni únj, ni tsínj israelita, guiyaj sij nej.

Daj si nico' ni únj man'án re'. Daj gataj Simeón gunun Yan'anj.

³³ Nij gahuin yan'anj ruhua José nga María si gataj Simeón xi'í lij Jesús. ³⁴ Ngaa nij gachínj jni'yaj Simeón rian Yan'anj sisi gahuin 'ueé rian anin' sij, guiyaj Yan'anj. Nij gataj sij gunun María huin unj nni Jesús:

—Ngaa gachij lij nan, nij gunun' nico' ni ngüi israelita xi'í sí'. Nij ga'ni'ya ni sij nej. Sanj guxuman ruhua ango da'aj ni sij ni'yaj ni sij sí'. Sanj ga'mi xi'i ni

tsínj unun' nga sí' xi'í sí'. ³⁵ Da'nga' daj ga'ue guini'ni né' daj hua niman nico' ni ngüi, guiyaj sí'. Nij ducu guiran' niman man'án re' sayun xi'í sij nej. —Gataj Simeón gunun María.

³⁶ Nij nne 'ngo yun'unj xana achij ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gu'naj ún' Ana. Nij huin ún' da'nij tsínj gu'naj Fanuel. Nij huin sí' xi'nin' gu'naj Aser. Nij achij nin' ruhua ún'. Nij hua le xacaj ún' tsínj sno'o. Nij gane nungüej nica' ún' ichij yo', nij gahui' sí'. ³⁷ Nij gahuin ún' yun'unj mmij gan'anj xia gan'anj yo'. Nij nitaj si 'yaj ún' gahui' ún' chruhua nuhui. Nij nugüi nigan' guiyaj sun ún' rian Yan'anj. Nij guiyaj ún' ayuno. Nij gachínj jni'yaj ún' rian Yan'anj nej. ³⁸ Nij hué gue hora daj guisij ún'. Nij gaxi'i ún' naga'ui' ún' si guruhua Yan'anj. Nij ga'mi ún' xi'í lij Jesús rian daran' ni ngüi mán ana'uij sisi naca'j Yan'anj ni ngüi mán xuman' Jerusalén.

El regreso a Nazaret

³⁹ Nij ngaa guisij dagahuin nungüej nica' José daran' si ga'nin' si-ley Señor rian ni ngüi israelita, ngaa nij nan' nungüej sij xánj sij xuman' Nazaret, huin xuman' ngaj estado Galilea. ⁴⁰ Nij gachij lij Jesús. Nij gahuin nucua'j sij. Nij gahuin chrun sa' sij si sica' chra' sij. Nij guiyaj Yan'anj sinduj rian sij.

El niño Jesús en el templo

41 Nĩ daran' yo' huan'anj nungüej nicã José gui'yanj pascua xuman' Jerusalén.

42 Nĩ ngaa guisíj Jesús xuhuij yo', ngaa nĩ gan'anj anin' sij gui'yanj daj si da'nga' daj hua si-costumbre ni sij.

43 Ngaa guisíj gachin gui'yanj, nĩ huaj nan' José ngã Mariã nasíj nungüej sij ducúa sij. Nĩ gunáj tsin' Jesús xuman' Jerusalén. Sanĩ nun xacaj nungüej sij cuenta.

44 Nĩ rian gani ruhua nungüej sij sisi huaj Jesús scanij ni dugüi' sij, nĩ gachéj nungüej sij nugüi.

Hué dan nĩ nano' nungüej sij scanij ni dugüi'ij.

45 Nĩ ngaa na'ue nari' nungüej sij Jesús, nĩ nanicaj ruhua' yún sij Jerusalén nano' nungüej sij.

46 Nĩ gachin huã'nij güi da nari' nungüej sij Jesús chruhua nuhui, nne sí' dani ni tsínj digyán ley unun sí' si a'mi ni sij.

47 Nĩ gahuin yan'anj ruhua daran' ni sij ngaa gunun ni sij nuguan' sa' ga'mi Jesús. Daj si chrun sa' sí', ruhua ni sij.

48 Nĩ ngaa guini'i chre ngã nni, nĩ gan'anj ruhua nungüej sij. Nĩ gataj nni Jesús gunun sí':

—Da'ní', nĩ un sin huin, nĩ 'yáj so' nánj únj. Chré so' ngã man'ánj nano' únj so'.

Nĩ huéj ta' ata' niman nungüej únj chré so' nano' únj so' aj. —Daj gataj nni Jesús.

49 Sanĩ gataj Jesús:

—Nĩ un sin huin nĩ nano' nungüej é re' yünj únj. Nun

ni'i nungüej é re' sisi hua nian gui'yaj sünj si-sun chré a'. —Daj gataj Jesús.

50 Sanĩ nun gara da'nga' ruhua nungüej nicã sij si gataj Jesús.

51 Ngaa nĩ nanicaj Jesús nan' sí' ngã nungüej sij xuman' Nazaret. Nĩ dagahuin sí' daran' si ataj nungüej sij.

Nĩ ga'níj nni Jesús ni nuguan' sa' daj cúj niman unj.

52 Nĩ gachij Jesús gahuin sij tsínj. Nĩ gahuin chrun sa' sij. Nĩ garan' ruhua Yan'anj ni'ya sij. Nĩ garan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij Jesús nej.

3*Predicación de Juan el Bautista*

1 Nĩ ngaa guisíj xunun' yo' ga'nin' rey gu'naj Tiberio César sun, nĩ huin tsínj gu'naj Poncio Pilato gobernado estado Judea.

Nĩ tsínj gu'naj Herodes ga'nin' sun estado Galilea. Nĩ jnánj sij Felipe ga'nin' sun estado

Iturea ngã Traconite. Nĩ ga'nin' tsinj gu'naj Lisantias sun estado Abilinia.

2 Nĩ nungüej chrej a'nin' huin Anás ngã Caifás. Nĩ hué ni güi daj, nĩ riqui Yan'anj sinuguan'anj rian tsínj gu'naj

Juan ngaa gachéj sí' riqui quij qui'yanj nãco huin sí' da'níj Zacarías.

3 Nĩ gachéj Juan daran' yu'uj ngaj nichrun' du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán. Nĩ gataj sij gunun ni ngüi sisi

ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nĩ nanico' ni

sij Yan'anj. Nī gata' nnee ni sij. Ngaa nī ga'ue guñicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' ni sij nej. Daj gataj Juan.

⁴ Nī da'nga' daj gahuin daj rún' ataj nuguan' garun tsínj gu'naj Isaías 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xanga' asij ná. Nī hué nan huin si garun sí':

Unun né' si-nane 'ngo tsínj a'mi nucuj 'ngo yu'uj qui'yanj naco aj.

Nī ataj sí' sisi nagui'yaj xugüi né' si-chrej Señor.

Nī nagui'yaj nīca né' niman né' xi'í si ga'na' Señor rian né'.

⁵ Nī nagui'yaj nīca né' rian atúj ga'man.

Nī ga'ne né' dacan sisi nahuin nīca chrej daj.

Nī nagui'yaj nīca né' chrej cuyu daj nej.

Nī nagui'yaj ta né' rian chrej quij hua ta nej aj.

⁶ Nī guñi'i daran' ni ngüi man chruhua xungüi daj nācaj Yan'anj né'.

Daj garun Isaías xi'í Juan asij ná.

⁷ Nī guisíj nico ni ngüi rian Juan xi'í si huin ruhua ni sij gata' nnee ni sij, gui'yaj Juan. Nī gataj sí' gunun ni sij:

—Da'níj xucuj huin a ni é re' aj. Nī un tsínj gataj chrun rian a ni é re' sisi gunánj a ni é re', nī ganani a ni é re' rian castigo nico, gui'yaj Yan'anj únj. ⁸ Sisi hua yya gahuin sa' niman án re', ngaa nī gan'anj gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi gahuin sa' niman anj. Nī si gani ruhua á re'

sisi xi'í si da'níj Abraham huin a ni é re', ngaa nī nitaj gaquin' da'ui a ni é re' mánj. Daj si atā gunun a ni é re' sisi yej ngaj nan, nī ga'ue gui'yaj Yan'anj da'níj Abraham. ⁹ Nī a hua chrun gaga' hacha ga'nij sij ya'a siu ni chrun. Nī daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nga gaga' hacha, nī da'nga' daj gui'yaj Yan'anj nga daran' chrun nitaj si ayu chruj sa' chra. Nī ga'nij Yan'anj ni chrun daj gaca-á' rian yan'an. —Gataj Juan gunun ni ngüi.

¹⁰ Ngaa nī nachínj snan'anj ni ngüi Juan. Nī gataj ni sij:

—Daj gui'yaj únj, ruhua re' únj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Nī gataj Juan:

—Tsínj nun huíj atsij, nī ga'ui' sij gunun tsínj nitaj si-gan'. Nī tsínj nicaj si xa sij, nī ga'ui' sij xa tsínj nitaj si nicaj xa aj. —Daj gataj Juan.

¹² Nī gahuin nichrun' go'ngo ni tsínj a'nej san'anj pesto si gata' nnee ni sij. Nī nachínj snan'anj ni sij Juan. Nī gataj ni sij:

—Maestro, daj gui'yaj ni únj, ruhua á re' únj. —Gataj ni sij.

¹³ Nī gataj Juan:

—Si ga'nej xacan ni é re' san'anj mánj. Daj rún' a'nin' ley sun da'nga' daj ga'nej a ni é re' san'anj rian ni ngüi aj. —Gataj Juan gunun ni sij.

¹⁴ Nī hué daj nachínj snan'anj ni snado Juan nej. Nī gataj ni sij:

—Daj guí'yaj ni únj, ruhua
re' únj. —Gataj ni sij.

Ni gataj Juan:

—Si guí'yaj fuerza á re' sisi
ga'ui' ni ngüi san'anj rian án
re' mánj. Ni si ga'ui' yun ni
é re' gaquin' ni ngüi güenda
si guiri ni é re' si'yaj ni sij
mánj. Ni gahuin niá' ruhua
á re' nga du'ue ni é re' nej.
—Daj gataj Juan gunun ni
snado.

15 Ni gani ruhua ni ngüi
sisi si ruhuaj, ni Juan huin
Cristo. Xi'í daj ni ana'uij ni
sij sisi gataj Juan un tsínj
huin man'an sí'. 16 Xi'í daj,
ni gataj Juan gunun daran'
ni ngüi daj:

—Hua yya duguata' nnee
man'anj nga nnee ni é
re'. Saní ga'na' ango tsínj
duguata' nnee Espiritu
Santo niman án re', ni nga
yan'an nej. Hué tsínj daj
nicaj sun nico daj nga si nicaj
sun man'anj. Ni na'aj yānj
nachij nnij correa 'nij dacánj
sij xi'í si huin achij nin' sij.
17 Ni hua da'a sij pala si
nagui'yaj sa' sij riqui strigo.
Ni gahui coj riqui-í'. Ni nara
sa' sij strigo chruhua gurū.
Saní gari yan'an sij coj gaca-
á' niganj nin'. Ni strigo daj
huin ni ngüi sa' rian Yan'anj.
Ni coj daj huin ni ngüi nun
aráj xina si-nuguan' Yan'anj
nej aj. —Daj gataj Juan
gunun ni sij.

18 Ni hué ducuanj nan
huin si ga'mi sa' Juan ango
ni nuguan' sa' 'na' rian
Yan'anj gunun ni ngüi.

19 Ni chran' Juan tsínj
gu'naj Herodes huin sí' gob-
ernado xi'í si xacaj sí' nica
jnánj sí' Felipe huin ún'
Herodías. Ni chran' Juan
Herodes xi'í ango rasun quij
gui'yaj sí' nej. 20 Hué dan
ni nata' man'an Herodes
ango gaquin' rian ni gaquin'
gui'yaj sij daj. Daj si garij sij
Juan ducuaga' nej aj.

El bautismo de Jesús

21 Ni ngaa achin gari
Herodes Juan ducuaga', ni
gata' nnee ni ngüi, gui'yaj
Juan. Asíj ni duguata' nnee
Juan man'an Jesús nej. Diaj
hua gué achínj jni'yaj Jesús
rian Yan'anj, ni naxi'nij
xata'. 22 Ni 'na' guinij
Espíritu Santo rian Jesús. Ni
rún' hua 'ngo xu'man hua
Espíritu Santo ga'na' rian sij.
Ni gunun ni sij ga'mi Yan'anj
xata'. Ni gataj-á':

—Hué re' huin da'nī 'i
ruhuāj. Ni hua niá' ruhuāj
ni'yā so'. —Daj gataj Yan'anj
gunun Jesús.

Genealogía de Jesús

23 Ni 'ngo si yo' icō chi'
huaj Jesús ngaa gaxi'i sij
gui'yaj sun sij si-nuguan'
Yan'anj. Ni Jesús huin da'nij
José, ruhua ni ngüi. Ni
José huin da'nij Elí. 24 Ni
Elí huin da'nij Mataj. Ni
Mataj huin da'nij Leví. Ni
Leví huin da'nij Melqui. Ni
Melqui huin da'nij Jona. Ni
Jona huin da'nij José. 25 Ni
José huin da'nij Matías. Ni
Matías huin da'nij Amós. Ni
Amós huin da'nij Nahúm. Ni

Nahúm huin da'níj Esli. Ní Esli huin da'níj Nagai. ²⁶ Ní Nagai huin da'níj Maat. Ní Maat huin da'níj Matías. Ní Matías huin da'níj Semei. Ní Semei huin da'níj Josec. Ní Josec huin da'níj Judá. ²⁷ Ní Judá huin da'níj Jonán. Ní Jonán huin da'níj Resa. Ní Resa huin da'níj Zorobabel. Ní Zorobabel huin da'níj Salatiel. Ní Salatiel huin da'níj Neri.

²⁸ Ní Neri huin da'níj Mequi. Ní Mequi huin da'níj Adi. Ní Adi huin da'níj Cosam. Ní Cosam huin da'níj Elmadam. Ní Elmadam huin da'níj Er. ²⁹ Ní Er huin da'níj Jesús. Ní Jesús huin da'níj Eliezer. Ní Eliezer huin da'níj Jorim. Ní Jorim huin da'níj Matat. ³⁰ Ní Matat huin da'níj Leví. Ní Leví huin da'níj Simeón. Ní Simeón huin da'níj Judá. Ní Judá huin da'níj José. Ní José huin da'níj Jonam. Ní Jonam huin da'níj Eliaquim. Ní Eliaquim huin da'níj Melea. ³¹ Ní Melea huin da'níj Mena. Ní Mena huin da'níj Matata. Ní Matata huin da'níj Natán. ³² Ní Natán huin da'níj David. Ní David huin da'níj Isaí. Ní Isaí huin da'níj Obed. Ní Obed huin da'níj Booz. Ní Booz huin da'níj Sala. Ní Sala huin da'níj Naasón.

³³ Ní Naasón huin da'níj Aminadad. Ní Aminadad huin da'níj Amin. Ní Amin huin da'níj Arni. Ní Arni huin da'níj Esrom. Ní Esrom huin da'níj Fares. Ní Fares

hain da'níj Judá. ³⁴ Ní Judá huin da'níj Jacob. Ní Jacob huin da'níj Isaac. Ní Isaac huin da'níj Abraham. Ní Abraham huin da'níj Taré. Ní Taré huin da'níj Nacor. ³⁵ Ní Nacor huin da'níj Serug. Ní Serug huin da'níj Ragau. Ní Ragau huin da'níj Peleg. Ní Peleg huin da'níj Heber. Ní Heber huin da'níj Sala. ³⁶ Ní Sala huin da'níj Cainán. Ní Cainán huin da'níj Arfaxad. Ní Arfaxad huin da'níj Sem. Ní Sem huin da'níj Noé. Ní Noé huin da'níj Lamec. ³⁷ Ní Lamec huin da'níj Matasalén. Ní Matasalén huin da'níj Enoc. Ní Enoc huin da'níj Jared. Ní Jared huin da'níj Mahalaleel. Ní Mahalaleel huin da'níj Cainán. Ní Cainán huin da'níj Enós. ³⁸ Ní Enós huin da'níj Set. Ní Set huin da'níj Adán. Ní Adán huin da'níj Yan'anj xanga' aj.

4

Tentación de Jesús

¹ Ní nara sa' Espíritu Santo niman Jesús. Ngaa nì gahui sij du'ua xinéj gu'naj Jordán. Ní gan'anj sij quij qui'yanj naco, gui'yaj Espíritu Santo. ² Ní huij xia yya güi gui'yaj fuerza sichre sisi gui'yaj Jesús gaquin'. Ní a 'ngö xico' nun xä sij ni güi daj. Ní ngaa guisíj gunucuj sij huij xia güi daj, nì achin xi'nä riqui sij aj. ³ Ngaa nì gataj sichre gunun Jesús:

—Sisi xanga' re' huín re' da'níj Yan'anj, nì nagui'yaj

re' si ganahuin yej nan chrachrúnj xā re' stoj. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

⁴ Sanj gataj Jesús:

—Ataj si-nuguan' Yan'anj sisi sé urin chrachrúnj gui'yaj si gā nī'na' ni ngüi mánj. Sanj gā nī'na' xāngā' ni ngüi gui'yaj daran' ni nuguan' 'nā' rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁵ Hué dan nī nicaj sichre Jesús gan'anj-án' chrā 'ngo quij xācan. Nī riqui urin hora digyán sichre daran' xuman' ngaj chruhua xungüi rian Jesús. ⁶ Nī gataj sichre gunun Jesús:

—Riquij daran' ni sun nan guinicaj man'án re'. Nī gahuin 'ueé nīn' re', gui'yā xi'í si gahuin achij re' rian daran' ni xuman' nan. Daj si hua nahuin ra'āj daran' nan, gui'yaj Yan'anj. Nī un tsínj rian garan' ruhuāj, nī gā'uīj daran' nan anj. ⁷ Ngaa nī sisi guiniquin' ráj dācoj re' riānj, nī guinicó' re' yūnj, ngaa nī daran' nan gahuin si'yáj re', gui'yā. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

⁸ Nī gataj Jesús:

—Guxun man'án re' riānj Satanás. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Gāniquin' ráj dācoj né' rian Señor huin Dan'anj né'.

Nī dagahuin né' rian urin Yan'anj.

Da'nga' daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁹ Hué dan nī nicaj sichre Jesús gan'anj-án' xuman' Jerusalén. Nī gahui Jesús chrā nuhui nico, gui'yaj sichre. Nī gataj sichre:

—Sisi yya huin re' da'nij Yan'anj, ngaa nī güej re' nīca' nánj. ¹⁰ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Gā'nin' Yan'anj sun rian ni ángel sisi gā'na' dugumi ni sí' man'án re'.

¹¹ Ngaa nī guinij re' rian ra'a ni ángel sisi si garij re' dācój re', gui'yaj yej.

Da'nga' daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Gataj sichre gunun Jesús.

¹² Ngaa nī gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Si xacaj sq' cuenta sisi xāngā' si-nuguan' Señor huin Dan'anj sq' mánj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Gataj Jesús gunun sichre.

¹³ Nī ngaa guisij ganahuij gatsij sichre niman Jesús, nī guxun-ún' man'an-án' rian Jesús 'ngo ni güi.

Jesús principia su ministerio

¹⁴ Hué dan nī nanicaj Jesús gan'anj sij estado Galilea. Nī gahuin nucaj niman sij xi'í si-sun Yan'anj, gui'yaj Espíritu Santo. Nī guisij nuguan' xi'í Jesús rian daran' ni xuman' ngaj yu'uj daj. ¹⁵ Nī da' go'ngo yu'uj huaj sij, nī digyán sij rian ni ngüi chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nī ga'mi sa' 'ueé ni ngüi xi'í Jesús.

Jesús en Nazaret

16 Ngaa n̄i n̄an' Jesús xuman' Nazaret rian gachij sij. Ngaa n̄i güi naránj ruhua ni ngüi, n̄i gatúj sij chruhua nuhui daj rún' gu'yun sij gui'yaj sij. N̄i ganiquin' sij gaya sij si-nuguan' Yan'anj.

17 N̄i ga'ui' 'ngo tsínj daj yanj garun tsínj gu'naj Isaías gaya Jesús. N̄i Isaías huin 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. N̄i na'n̄ij sij rian yanj. N̄i nari' sij 'ngo yu'uj rian a'mi n̄ica yya si-nuguan' Yan'anj:

18 Nne Espíritu Santo ngāj.

N̄i xi'í daj ga'nin' Yan'anj sun riánj sisi gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi yaco ran'.

N̄i ga'n̄ij Yan'anj gan'anj ga'mi nga ni tsínj nani ruhua sisi gahuin niā' ruhua ni sij, gui'yā.

N̄i ga'n̄ij Yan'anj gan'anj ga'mi nga ni tsínj nun ducuaga'.

Ngaa n̄i gahui ni sí'.

N̄i gan'anj gui'yā si naxi'ni rian ni ngüi duri.

N̄i ga'n̄ij Yan'anj gan'anj gui'yā si ga n̄in̄ij rian ni ngüi ran' sayun 'yaj si quij hua.

19 N̄i ga'n̄ij Yan'anj gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi sisi yo' yyaj, n̄i huin niā' ruhua Yan'anj ga'na' n̄acaj-á' ni ngüi man chruhua xungüi.

Da'nga' daj gataj yanj daj gaya Jesús.

20 Ngaa n̄i naránj Jesús rian yanj daj. N̄i ga'ui'

sij rian tsínj dugumi yanj chruhua nuhui. N̄i gan'anj gane sij. N̄i ni'yaj sa' daran' ni tsínj nne chruhua nuhui rian Jesús. 21 N̄i gaxi'i sij ga'mi sij. N̄i gataj sij:

—Hué güi nan huin si guisij gahuin yya nuguan' garun Isaías si gayā rian ni é re' aj. —Daj gataj Jesús.

22 Ngaa n̄i ga'mi sa' daran' ni sij xi'í Jesús. N̄i gahuin yan'anj ruhua ni sij nga nuguan' 'ueé ga'mi sí'. N̄i nachínj snan'anj ni sij dugüi' ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Sé da'n̄ij José huin sí' a'. —Daj gataj ni sij.

23 Xi'í daj n̄i gataj Jesús:

—Xanga' yya gataj ni é re' nuguan' nan gunünj: "Gui'yaj gono'ó re' man'án re' huin re' tsínj 'yaj gono'o." N̄i gataj ni é re' sisi daj rún' gui'yā si sa' nico xuman' Capernaum, n̄i da'nga' daj gui'yā xánj né' nan nej aj. —Daj gataj Jesús.

24 Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Ataj yyāj gunun a ni é re' sisi nitaj si a'mi sa' ni tsínj rian 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj sisi huin ni sij ni tsínj xanj.

25 'N̄i huin yya atā gunun a ni é re' sisi guimán nico ni ngüi mmij rian nne ni tsínj israelita ni yo' gane tsínj gu'naj Elías yu'uj daj asij ná. N̄i nun gaman' hua'nij yo' táj nej. N̄i ducu ga xi'na n̄in' gachra' yu'uj daj. 26 San̄i nun ga'n̄ij Yan'anj gan'anj Elías chracuij sí' ni ngüi mmij

guimán Israel. Sanj gan'anj sí' ne' xe' rian 'ngo ngüi mmij gane xuman' Sarepta rian gu'naj Sidón.

27 'Nj guimán nico ni ngüi ga'nán' xi'i nnij scanij ni tsínj israelita ngaa gane Eliseo huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj yu'uj daj asij ná. Sanj nun ganahuin nj a 'ngo ni sij mánj. Sanj ganahuin tsínj gu'naj Naamán huin sij 'ngo tsínj 'na' ango yu'uj gu'naj Siria, gui'yaj Eliseo. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj man chruhua nuhui daj.

28 Nj ngaa gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús, nj ducu ga'man ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús. 29 Nj naxuman ni sij guiri ni sij chruhua xuman' Jesús. Nj gan'anj ni sij chra 'ngo quij xacan rian gui'yaj ni sij xánj ni sij. Nj huin ruhua ni sij dugüéj ni sij Jesús ne' nica'. 30 Sanj gachin Jesús dani ni sij gan'anj sí' nánj.

Un hombre que tenía un espíritu inmundo

31 Hué dan nj gan'anj Jesús xuman' Capernaum huin xuman' ngaj estado Galilea. Nj yu'uj daj gaxi'i Jesús digyán sij rian ni ngüi ni güi naránj ruhua ni sí'. 32 Sanj gahuin yan'anj ruhua ni ngüi daj digyán sij rian ni sí'. Daj si si-nuguan' sij nicaj sun.

33 Nj nne 'ngo tsínj nun nané xí'i chruhua niman chruhua nuhui. Nj gaguáj nucuj sí'. Nj gataj sí':

34 —Dunáj re' ni únj. Nj un sin huin nj diguj re' nga ni únj huin re' Jesús Nazareno únj. Nj 'na' re' duguanj ni'yáj re' ni únj ní'. Nj hua ni'inj re' si huin re' tsínj sa' nin' chruhua niman 'na' rian Yan'anj xanga' nej aj. —Gataj nané xí'i daj gunun Jesús.

35 Ngaa nj ga'mi huee Jesús rian nané xí'i daj. Nj gataj sij:

—Dínj gane du'úa so'. Nj gahui so' chruhua niman sí'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj naxiru' tsínj daj dani ni ngüi, gui'yaj nané xí'i daj. Nj gahui-í' chruhua niman tsínj daj. Nj nitaj 'ngo si gahuin gui'yaj nané xí'i tsínj daj ga mánj. 36 Nj gan'anj ruhua daran' ni sij. Nj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nj un nuguan' huin nuguan' nan únj. Nicaj nucuj tsínj nan sun. Nj a'nin' sí' sun rian ni nané xí'i. Nj ahui-í' chruhua niman ni ngüi, 'yaj sí'. —Daj gataj ni sij nej aj.

37 Nj nuna ni ngüi nin' gachra' rian ni xuman' xi'i Jesús si gui'yaj sa' sí'.

Jesús sana a la suegra de Pedro

38 Ngaa nj gahui Jesús chruhua nuhui daj. Nj gatúj sij chruhua ducua Simón. Nj a'nán' nni chej Simón. Nj ducu nun gachi' ún'. Nj ga'mi yaco ni sij xi'í yun'unj a'nán' daj rian Jesús. 39 Ngaa nj ga' nitu Jesús rian yun'unj xana daj.

Ni ga'nin' sij sun sisi guxun anéj xi'i daj rian ún'. Ni hué 'ngō hora daj, ni xi'nej gachi' daj nachica ún'. Ni gaxi'i man'an ún' gui'yaj xugüi ún' si xa ni tsínj daj.

Muchos sanados al ponerse el sol

⁴⁰ Ni ngaa gatúj güi, ni nicaj ni sij daran' ni ngüi a'nan' ga'i rian xi'i ga'na' ni sij rian Jesús. Ni guta' sí' ra'a sí' rian daran' ni ngüi daj. Ni nahuin daran' ni sij, gui'yaj sí'. ⁴¹ Ni gahui nane xi'i chruhua niman nico ni ngüi a'nan' daj. Ni gaguáj ni nane xi'i gahui daj. Ni gataj ni sij:

—Hué re' huin da'níj Yan'anj xanga'. —Daj gataj ni nane xi'i daj.

Sanj ga'mi huee Jesús rian ni nane xi'i. Ni nun ga'uej ruhua sij ga'mi ni nane xi'i daj. Daj si ni'i-in' si hué Jesús huin Cristo, tsínj 'na' nācāj ni ngüi.

Jesús recorre Galilea predicando

⁴² Ni ngaa guixiguin ango güi, ni gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij yu'uj rian nitaj ni ngüi mán. Sanj nano' ni ngüi sij. Ni guisíj ni sí' rian nne sij. Ni nun ga'uej ni sí' sisi gan'anj Jesús rian ni sí'.

⁴³ Sanj gataj Jesús gunun ni sí':

—Hua niān gan'ān ango ni xuman' ga'mi nuguan' sa' xi'i si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi si da'nga' daj ga'níj

Yan'anj yūnj ga'nāj. —Gataj Jesús gunun ni ngüi.

⁴⁴ Ngaa ni huaj Jesús ga'mi sa' sij si-nuguan' Yan'anj chruhua si-nuhui ni tsínj israelita nne estado Galilea.

5

La pesca milagrosa

¹ Ni 'ngō güi niquin' Jesús du'ua laguna xachij gu'naj Genesaret. Ni gada'ui ni ngüi rian sij si huin ruhua ni sí' gunun ni sí' si-nuguan' Yan'anj. ² Ni guini'i Jesús niquin' huij riō chéj rian nnee du'ua laguna daj. Ni hua gahui ni tsínj da'a xucua' ruhua nungüe-é' na'nin' ni sí' nnánj. ³ Ngaa ni gatúj Jesús chruhua 'ngō riō huin si-riō Simón. Ni gachínj sij rian Simón sisi guxun sí' doj riō daj gan'anj-án' doj rian laguna daj. Ngaa ni gan'anj gane Jesús. Ni hué asij yu'uj daj gaxi'i sij digyán sij nuguan' sa' rian ni ngüi mán du'ua laguna daj. ⁴ Ni ngaa guisíj ga'mi Jesús rian ni ngüi, ni gataj sij gunun Simón:

—Nīcāj re' riō gan'anj re' rian gunun dani nnee. Ni dīnij re' nnánj chruhua nnee guida'á re' xucua'. —Daj gataj Jesús.

⁵ Sanj gataj Simón:

—Maestro, hua gui'yaj sun ni únj nīgan'. Sanj ni a 'ngō xucua'j nun ga'ue guida'a únj mánj. Sanj xi'i si gataj man'án re' sisi dīnij ruhua' yún únj nnánj, ni da'nga' daj

gui'yaj únj nánj. —Daj gataj Simón.

⁶ Nì ngaa gui'yaj ni sij daj, nì ducu guida'a ni sij xucujaj da' xi'nin' nnánj, gui'yaj xucujaj. ⁷ Nì gui'yaj ra'a ni sij dugüi' ni sij, nì tsínj man chruhua ango riq sisj ga'na' ni sí' chracuj ni sí' ni sij. Nì ga'na' ni sí'. Nì gara daran' ni sij xucujaj chruhua nungüej riq. Sanj ducu gara chruhua nungüej-é' da' doj, nì naga' nungüej-é' daqui nnee. ⁸ Nì ngaa guini'i Simón Pedro si gahuin, nì ganiquin' ráj dacoj sij ne' rian Jesús. Nì gataj sij:

—Guxun anéj re' man'an re' riánj si huinj 'ngö tsínj da'ui gaquin'. —Gataj Pedro gunun Jesús.

⁹ Nì hué daj guxu'ui' daran' ni dugüi' Simón si hua yya guida'a ni sij nico xucujaj. ¹⁰ Nì gan'anj ruhua nungüej tsínj gu'naj Jacobo ngá Juan huin nungüej sí' da'nij Zebedeo. Nì huin nungüej sí' tsínj nicaj dugüi' ngá Simón nej. Sanj gataj Jesús rian Simón:

—Sj guxu'uí' re' mánj. Daj si asj acuan' nì daj rún' gui'yáj re' guida'á re' xucujaj, nì da'nga' daj gui'yáj re' ngá ni ngüi sisj gu'nico' sa' ni sij man'anj. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Nì nicaj ni sij nungüej riq ga'na' ni sij rian yo'ój. Nì 'ngö dunáj ni sij daran'anj. Nì gaxi'i ni sij guinico' ni sij Jesús.

¹² Nì 'ngö güi nne Jesús 'ngö xuman'. Nì guisij 'ngö tsínj a'nan' xi'i nnij rian sij. Nì ngaa guini'i sí' Jesús, nì ganiquin' ráj dacoj sí' rian Jesús. Nì ga' rian sí' da' rian yo'ój. Nì ga'mi yaco sí' rian Jesús. Nì gataj sí':

—Señor, sisj huin ruhua re', nì ga'ue gui'yaj gono'ó re' yünj, nì xi'ne xi'i a'nánj. —Gataj tsínj a'nan' daj.

¹³ Ngaa nì guta' Jesús ra'a sij chra tsínj daj. Nì gataj sij:

—Huin ruhuaj sisj ga sa' nnee cúj re' aj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nì 'ngö hora xi'nej xi'i a'nan' tsínj daj.

¹⁴ Ngaa nì ga'nin' Jesús sun rian sí', nì gataj sij:

—Sj ganata' re' rian nì a 'ngö ni ngüi mánj. Maan si gan'anj re' digyan re' man'an re' rian chrej. Nì nicaj re' 'ngö xucu ga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nin' Moisés sun güenda gahuin-ín' 'ngö da'nga' sisj hua ganahuin re'. Ngaa nì xacaj ni chrej cuenta sisj hua ganahuin re', gui'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Sanj guixi'ni nuguan' xi'i si sa' gui'yaj Jesús. Nì nahuin yu' nico ni ngüi huin ruhua gunun si-nuguan' sij. Nì ruhua ni sij si ganahuin xi'i a'nan' ni sij, gui'yaj Jesu-cristo nej. ¹⁶ Sanj guxun anéj Jesús man'an sij rian ni ngüi. Nì gan'anj sij 'ngö yu'uj nitaj ni ngüi mán gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj.

17 Nĭ 'ngo güi nne Jesús digyán sij rian ni ngüi. Nĭ nne ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley nga sij nej. Nĭ 'na' ni sí' ni xuman' ngaj estado Galilea nga estado Judea nej, xuman' Jerusalén nej. Nĭ ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj Jesús nga si-fuerza man'an Señor huin Yan'anj. 18 Hué dan nĭ guisĭj go'ngo ni tsínj ata ni sij 'ngo tsínj nare' dacoj rian 'ngo chrun xéj. Nĭ nano' ni sij daj gatu ni sij chruhua hue' guruj ni sij tsínj a'nan' daj rian Jesús. 19 Sanĭ rian man nĭn' ruhua ni ngüi, nĭ nun ga'ue guiri' ni sij rian gachin ni sij nga tsínj daj. Ngaa nĭ gahui ni sij chra hue'. Nĭ ga'nej ni sij teja. Nĭ dunij ni sij nanaj rian chrun xéj tsínj a'nan' daj. Nĭ gurúj ni sij tsínj daj dani ni ngüi rian Jesús. 20 Nĭ ngaa guini'i Jesús sisĭ xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', nĭ gataj sí' gunun tsínj a'nan' daj:

—Jnān, nicā 'ngo niman nico rian si-gaquin' so' nānj. —Gataj Jesús.

21 Ngaa nĭ gaxi'i gani ruhua ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley nuguan' nan nga ni dugüi' ni sij:

—Nĭ un sin huin tsínj nan, nĭ a'mi quij sij rian Yan'anj únj. Urin Yan'anj ga'ue guinicaj niman nico rian si-gaquin' ni ngüi aj. —Da'nga' daj gani ruhua ni tsínj daj.

22 Sanĭ xacaj Jesús cuenta daj gani ruhua ni sij. Nĭ gataj sij:

—Nĭ un sin huin nĭ ani ruhua á re' nuguan' da únj. 23 Hua huj nuguan' ga'ue gatā gunun tsínj nan. Asĭ ga'ue gatā gunun sij: “Nicā 'ngo niman nico rian xi'í si-gaquin' re'.” Asĭ ga'ue gatā gunun sij: “Nāchica re' gache re'.” Nan huin huj nuguan' ga'ue gatā gunun sij. 24 Nĭ huin ruhuāj sisĭ xacaj á re' cuenta sisĭ nicaj sūnj rian xungüi nan huinj da'nĭj ni ngüi. Nĭ ga'ue guinicā 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ngaa nĭ gataj Jesús gunun tsínj nare' dacój daj:

—Atā gunun man'án re' sisĭ nāchica re', nĭ nācaj re' chrun xéj. Nĭ güij nan' ducua re' nānj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

25 Nĭ 'ngo hora da nĭ nachica tsínj daj rian daran' ni ngüi. Nĭ nacaj sij chrun xéj taj sij daj. Nĭ nan' sij ducua sij. Nĭ ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj.

26 Nĭ gan'anj ruhua ni ngüi mán yu'uj daj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Nĭ guxu'ui' ni ngüi daj. Nĭ gataj ni sij:

—Yyaj nĭ guini'i né' 'ngo si sa', gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj ni ngüi daj gunun dugüi' ni sij.

Llamamiento de Leví

27 Hué dan nĭ gahui Jesús ne' chrej xe'. Nĭ guini'i sij 'ngo tsínj a'nej pesto. Nĭ gu'naj sí' Leví. Nĭ nne sí' rian mesa a'nej sí' pesto.

Ngaa n̄i gataj Jesús gunun sí':

—Guinico' re' man'ānj gan'anj né'. —Daj gataj Jesús.

²⁸ Hué dan n̄i naxuman sí', n̄i dunáj sí' daran' si nicaj sí'. N̄i guinico' sí' Jesús gan'anj sí'.

²⁹ Ngaa n̄i gui'yaj Levi gui'yanj nico ducua' sí' xi'í Jesús. N̄i man nico ango ni tsínj a'nej pesto nga ango ni ngüi nej. N̄i nne daran' ni sij rian mesa xa ni sij nga Jesús. ³⁰ San̄i gaxi'i ga'mi quij ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley. N̄i gataj ni sij rian ni tsínj nico' Jesús:

—N̄i un sin huin n̄i xa ni é re' go'o ni é re' nga ni tsínj 'yaj gaquin' nej únj. —Daj gataj ni sij.

³¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nitaj si ní'yanj ni ngüi hua sa' 'ngö tsínj 'yaj gono'o mánj. San̄i ni ngüi a'nan' ní'yanj 'ngö tsínj gono'o aj.

³² Sé si 'nāj gaquin ni ngüi hua sa' mánj. San̄i ga'nāj gaquin ni ngüi 'yaj gaquin' sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. —Gataj Jesús gunun ni sij.

La pregunta sobre el ayuno

³³ Ngaa n̄i gataj ni sij gunun Jesús:

—N̄i un sin huin n̄i nico' huaj 'yaj ni tsínj nico' Juan ayuno únj. N̄i achínj jni'yaj nin' ruhua ni sij rian Yan'anj. N̄i hué daj 'yaj ni tsínj fariseo nej. San̄i ni tsínj nico' man'án re', n̄i ya'yoj

xa ni sij go'o ni sij aj. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Daj rún' 'yaj 'ngö tsínj xacaj yun'unj xana da'nga' daj 'yā. N̄i ngaa gahuin gui'yanj xacaj 'ngö tsínj daj yun'unj xana, n̄i si ga'ue gui'yaj tsínj gan'anj gui'yanj daj ayuno mánj. ³⁵ San̄i hua 'ngö güi ngaa guida'a ni tsínj quij tsínj xacaj yun'unj xana daj. Hué dan n̄i gui'yaj ni tsínj nico' man'ānj ayuno aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁶ Hué dan n̄i nani Jesús 'ngö nuguan' digyán sij rian ni sij. N̄i gataj sij:

—N̄i a 'ngö né' si ga'ue ga'nin' né' du'ua atsij naca, n̄i nara né' du'ua atsij re'e mánj. Sisi da'nga' daj gui'yaj né', n̄i guere' atsij naca da, gui'yaj né' nánj. N̄i da'nga' daj si ga'ue ga 'uee atsij re'e daj, gui'yaj né' nga atsij naca da mánj. ³⁷ N̄i si ga'ue ga'nij né' vino naca chruhua nnij re'e. Daj si tsitsi' nnij daj gui'yaj vino naca da nej.

Hué dan n̄i 'ngö guere' vino nga nnij nej. ³⁸ Hué dan n̄i hua nian ga'nij né' vino naca chruhua nnij naca. Ngaa n̄i 'ngö mán sa' vino nga nnij. N̄i daj rún' huin vino naca daj huin si-nuguan'ānj. ³⁹ N̄i ngaa go'o ni sij vino gachij, n̄i nitaj si huin ruhua ni sij go'o ni sij vino naca. Daj si: “Vino gachij huin si sa' go'o ni sij”, ataj ni sij nej aj. Xi'í daj na'uej ruhua ni é re' guinico' ni é re' si-ducuānj

huin nuguan' naca. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

6

Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

¹ Nĭ 'ngo güi naránj ruhua ni ngüi, nĭ achéj Jesús riqui nnaa strigo. Ngaa nĭ rocoj ni tsínj nico' Jesús ca strigo. Nĭ dixa ra'a ni sij ca. Nĭ gahui strigo, nĭ xa ni sij. ² Ngaa nĭ nachínj snan'anj ni tsínj fariseo ni sij. Nĭ gataj ni sí':

—Nĭ un sin huin nĭ 'yaj á re' da únj. Nĭ na'uej si-ley Yan'anj sisi gui'yaj né' sun daj güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj ni sij.

³ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hua gaya á re' si gui'yaj xí' David ní'. Daj si 'ngo güi ngaa gachin xi'ná riqui ni dugüi' sij, ⁴ nĭ gatúj sij chruhua ducúa Yan'anj. Nĭ xacaj sij si-chrachrunj Yan'anj. Nĭ xa sij. Nĭ ga'ui' si xa ni tsínj man nga sij nunj si urin chrej ga'ue xa chrachrúnj daj. —Daj gataj Jesús.

⁵ Nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ nicaj súnj rian ni güi naránj ruhua né' huínj da'nĭj ni ngüi. —Gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

El hombre de la mano seca

⁶ Ango güi naránj ruhua ni ngüi, nĭ gatúj Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nĭ gaxi'i sij digyán sij rian ni tsínj daj. Nĭ yu'uj daj nĭ nne 'ngo tsínj hua

naco anéj chrej ra'a sa' sí'. ⁷ Nĭ naga'naj ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo sisi ganahuin tsínj daj, gui'yaj Jesús güi naránj ruhua ni ngüi. Daj si huin ruhua ni sí' ga'mi gaquin' ni sí' xi'í Jesús. ⁸ Sanĭ guini'i Jesús si ani ruhua ni sí'. Ngaa nĭ gataj Jesús rian tsínj daj:

—Naxuman so', nĭ guiniquin' so' dani ni únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ naxuman tsínj daj. Nĭ ganiquin' sij.

⁹ Nĭ gataj Jesús gunun ni tsínj naga'naj daj:

—Nachínj snan'an 'ngo nuguan' a ni é re'. A'uej si-ley Yan'anj sisi gui'yaj sa' né' güi naránj ruhua né' ní'. Asĭ sa' gui'yaj quij né', ruhua á re' ní'. Nĭ a'uej si-ley Yan'anj sisi nacaj né' 'ngo tsínj ruhua gahui' ní'. Asĭ sa' gahui' sij, ruhua á re' sa'. —Daj gataj Jesús.

¹⁰ Nĭ ni'yaj Jesús rian daran' ni tsínj mán ganicaj xi'nĭj sij. Nĭ gataj sij gunun tsínj daj:

—Ducua so' ra'á so'. —Gataj Jesús.

Nĭ ducua sí' ra'a sí'. Nĭ ganahuin ra'a sí'. ¹¹ Sanĭ ducu ga'man ruhua ni tsínj naga'naj daj. Nĭ gaxi'i ni sij diga'mi dugüi' ni sij sisi daj gui'yaj xi'i ni sij nga Jesús.

Elección de los doce apóstoles

¹² Nĭ 'ngo ni güi daj gan'anj Jesús riqui 'ngo quij. Nĭ gachínj jni'yaj sij nĭgan' nĭn' rian Yan'anj. ¹³ Nĭ ngaa

guixiguin, ni gaquinj sij ni tsinj nico' sij ga'na'. Ni nacui sij xuhuij ni sí'. Ni dugu'naj sij ni tsinj daj apóstol. Ni nuguan' daj huin ruhuaj gata tsinj a'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. ¹⁴ Ni 'ngo ni sij huin Simón. Ni dugu'naj Jesús Pedro sí' nej. Ni ango sí' huin jnánj Pedro, tsinj gu'naj Andrés. Ni ángo ni sí' huin Juan nej, Felipe nej, Bartolomé nej, ¹⁵ Mateo nej, Tomás nej, Jacobo, da'níj Alfeo nej. Ni ángo sí' huin Simón huin sí' tsinj gu'naj Celote nej. ¹⁶ Ni ángo sí' huin Judas, tsinj huin jnánj Jacobo. Ni ángo sí' huin Judas, tsinj digyán chrej rian ni tsinj ga'na' guida'a Jesús.

Jesús atiende a una multitud

¹⁷ Ni nanij Jesús riqui quij nga xuhuij ni apóstol. Ni ganiquin' sij rian hua ta. Ni nahuin yu' nico ni tsinj nico' rucu sij nga nico ni ngüi 'na' estado Judea nga xuman' Jerusalén nej, ni ngüi man du'ua nnee yan'anj huin nungüej xuman' gu'naj Tiro nga Sidón nej. Ni guisíj ni ngüi daj rian nne Jesús si gahuin ruhua ni sij gunun ni sij si-nuguan' sí'. Ni gahuin ruhua ni sij ganahuin ni sij sisíj xi'nej xi'í a'nan' ni sij, guí'yaj Jesús. ¹⁸ Ni ganahuin ni ngüi yaco ran' 'yaj ni nane xi'i, guí'yaj Jesús. ¹⁹ Ni gahuin ruhua ni ngüi ganun ra'a ni sij man'an Jesús xi'í si

nicaj fuerza sí'. Ni ganahuin daran' ni sij, guí'yaj sí'.

Bienaventuranzas y ayes

²⁰ Ngaa ni nachica Jesús rian sij ni'yaj sij ni tsinj nico' sij. Ni gataj sij:

—Hua 'ueé rian án re' si huin ni é re' ni ngüi yaco ran'. Daj si gane niganj ni é re' rian nicaj sun Yan'anj.

²¹ 'Hua 'ueé rian ni é re' si huin ni é re' ni ngüi achin xi'na riqui yyaj. Daj si guíri' a ni é re' si xa nico ni é re', guí'yaj Yan'anj.

'Ni hua 'ueé guí'yaj Yan'anj rian án re' si huin a ni é re' ni ngüi aco. Daj si ga'nga' ni é re', guí'yaj Yan'anj.

²² 'Ni hua 'ueé rian án re' si nun huin xan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij ni é re', sisí ri nini ni sij ni é re' nej, sisí a'mi quij ni sij rian xi'í ni é re' nej, sisí a'mi quij ni sij xi'í si-xugüi ni é re' xi'í si nico' ni é re' man'anj, huinj da'níj ni ngüi. ²³ Ngaa ni güi guíran' a ni é re' daj, ni ducu gahuin niá' ruhua á re'. Ni güej a ni é re' gahuin niá' ruhua á re' xi'í si guí'yaj sa' 'ueé Yan'anj nga á re' ngaa nan' ni é re' xata'. Ni hué daj guí'yaj quij ni xi ni tsinj 'yaj quij daj nga ni tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

²⁴ 'Sanj ducu niqui niman ni é re' huin ni é re' ni tsinj xuru'ue. Daj si urin xungüi nan guíri' ni é re' si huin niá' ruhua ni é re'.

²⁵ 'Ni ducu niqui niman ni é re' ni tsinj gara ran riqui

yyaj. Sanĭ ne' rucu nĭ gachin xi'nā riqui ni é re'.

'Nĭ ducu niq̄ui niman ni é re' ni tsínj a'nga' acuan'. Sanĭ ne' rucu nĭ nani ruhua á re'. Nĭ gaco ni é re' nej.

²⁶ 'Ni ducu niq̄ui niman ni é re' ngaa a'mi sa' ni ngüi xi'í ni é re'. Nĭ da'nga' daj ga'mi ni xi ni ngüi daj rian ni tsínj gataj sisi a'mi ni sí' si-nuguan' Yan'anĭ xanga'. Sanĭ tsínj digya' yun'unĭ huin ni sí'. —Daj gataj Jesús.

El amor hacia los enemigos; la regla de oro

²⁷ Nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Sanĭ atā gūnun a ni é re' sisi gahuin 'ĭ ruhua á re' nĭ'yaj á re' ni ngüi unun' nga á re'. Nĭ guĭ'yaj sa' á re' nga ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj á re' nej. ²⁸ Nĭ ga'mi sa' a ni é re' rian ni ngüi a'mi nuguan' quij rian án re'. Nĭ gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anĭ sisi guĭ'yaj Yan'anĭ sinduj rian ni ngüi a'mi quij rian án re' nej. ²⁹ Nĭ sisi hua 'ngo tsínj ga'ui' anéj chrej rián re', nĭ ga'nin' ruhua re' danicaj re' ga'ui' si' anéj chrej rián re' nej. Sisi ga'nej 'ngo tsínj si-reto re', nĭ ga'nin' ruhua re' si ga'nej sij si-gató re' nánj. ³⁰ Gara xina re' ga'ui' re' si achínj ni ngüi rián re'. Nĭ sisi ga'nej ni ngüi 'ngo si'yáj re', nĭ si nachínj re' si'yáj re' mánj. ³¹ Nĭ daj rún' huin ruhua ni é re' guĭ'yaj sa' ni ngüi nga ni é

re', nĭ da'nga' daj guĭ'yaj sa' man'an ni é re' nga ni sij.

³² 'Nĭ sisi 'ĭ ruhua ni é re' nĭ'yaj ni é re' urin ni ngüi 'ĭ ruhua ni'yaj man'án re', ngaa nĭ si gani ruhua á re' sisi naru'ue Yan'anĭ rian án re' mánj. Daj si da ni tsínj 'yaj gaquin', nĭ 'ĭ ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj 'ĭ ruhua ni'ya ni sij. ³³ Nĭ sisi guĭ'yaj sa' re' rian urin ni ngüi 'yaj sa' nga man'án re', ngaa nĭ un sin huin nĭ naru'ue Yan'anĭ rian án re', ruhua á re' únj. Daj si 'yaj sa' ni ngüi 'yaj gaquin' rian ni dugüi' ni sij. ³⁴ Nĭ sisi chracuij re' san'anĭ rian urin ni ngüi ga'ue naru'ue rián re', ngaa nĭ sé 'ngo nuguan' huin mánj. Nĭ un sin huin nĭ naru'ue Yan'anĭ rian án re', ruhua á re' únj. Daj si da'nga' daj 'yaj ni tsínj 'yaj gaquin', chracuij ni sij san'anĭ rian ni dugüi' ni sij. Nĭ ana'uij ni sij si nahuin ra'a ni sij.

³⁵ 'Hué dan nĭ gahuin 'ĭ ruhua á re' nĭ'yaj á re' ni ngüi unun' nga á re'. Nĭ guĭ'yaj sa' á re' rian ni ngüi nej. Nĭ chracuij a ni é re' rasun ni ngüi. Nĭ si gana'uij ni é re' si nariqui ruhua' yún ni sij rian án re' mánj. Ngaa nĭ man'an Yan'anĭ guĭ'yaj 'ueé nin' nga á re'. Nĭ gahuin a ni é re' da'nĭj Yan'anĭ achij nne xata'. Daj si 'yaj sa' Yan'anĭ nga ni ngüi nitaj si acaj cuenta si 'yaj sa' Yan'anĭ rian ni sij. Nĭ hué daj 'yaj sa' Yan'anĭ nga ni ngüi xi'í nej.

³⁶ Nĩ gahuin 'i ruhua ni é re' nĩ'yaj á re' ni ngüi daj rún' 'i ruhua chrej ni é re' nne xata' ni'ya yun' nej aj.

El juzgar a los demás

³⁷ 'Sĩ ga'ui' a ni é re' gaquin' dugüi' a ni é re' mánj. Asĩj nĩ sĩ ga'ui' Yan'anj gaquin' a ni é re'. Nĩ sĩ gataj ni é re' sisi da'ui dugüi' ni é re' gaquin' mánj. Ngaa nĩ nitaj si gataj Yan'anj si da'ui man'an án re' gaquin' nej. Guñicaj ni é re' 'ngo niman nico rian ni dugüi' ni é re', ngaa nĩ Yan'anj guñicaj 'ngo niman nico rian xi'í man'an ni é re' nej. ³⁸ Ga'ui' ni é re' rian ni ngüi, ngaa nĩ Yan'anj riqui rian án re' nej. Nĩ daj rún' 'yaj 'ngo tsínj sa' ruhua du'uej 'nĩj, nĩ ara sa' sij riõ, nĩ da'nga' daj guñiun sa' Yan'anj riõ riqui-í' rian né' ga'nij né' chruhua xinánj né'. Nĩ guñ'yaj ran Yan'anj riõ. Nĩ naganan'-án' riõ daj. Nĩ gara sa' Yan'anj riõ daj nej. Nĩ daj rún' 'yaj ni é re' nga dugüi' ni é re', nĩ da'nga' daj guñ'yaj Yan'anj nga ni é re' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁹ Ngaa nĩ nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij. Nĩ gataj sij:

—Nĩ ga'ue digyán tsínj duri daj chrej rian ango tsínj duri gan'anj nungüej sij ruhua á re' ní'. Sĩ ga'ue mánj. Gan'anj nungüej sij, sanĩ guñij nungüej sij chruhua 'ngo yu'uj nánj.

⁴⁰ Nitaj si huin rian 'ngo tsínj

'na' gahuin chrun daj nga tsínj digyán rian sij. Sanĩ sisi gahuin chrun sa' sij, ngaa nĩ gahuin sij rún' huin tsínj digyán rian sij. ⁴¹ Nĩ un sin huin nĩ ni'yaj re' sisi nun daru chrun rundij rian jnánj re' únj. Sanĩ nitaj si ni'yaj re' si nun 'ngo caj rundij rian man'án re'. ⁴² Nĩ sisi nitaj si acáj re' cuenta si nun 'ngo caj rián re', nĩ asa' ga'ue gataj re' rian jnánj re': "Guñiquin' acuán' re', nĩ guñrij daru chrun rundij rián re' aj." Nĩ sisi daj atáj re', nĩ tsínj digya' yun'unj huin re'. Guñi siní re' caj nun rian man'án re' aj. Ngaa nĩ ga'ue guñi'yaj sa' re' guñi re' daru chrun rian jnánj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Por sus frutos los conoceréis

⁴³ Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĩ chrun sa', nĩ sĩ ga'ue gayu chruj nitaj si hua sa' mánj. Nĩ chrun nitaj si hua sa', nĩ sĩ ga'ue gayu chruj hua sa' chraj mánj. ⁴⁴ Ngaa nĩ'yaj né' daj hua si ayu chra 'ngo chrun daj, nĩ ni'i né' un chrun huin-in'. Sĩ ga'ue ga'ne né' higo riqui ni coj tanj mánj. Nĩ sĩ ga'ue naran' né' uva riqui coj yatan mánj.

⁴⁵ Nĩ 'ngo tsínj sa', nĩ a'mi sí' nuguan' sa' xi'í si nara sa' sí' nuguan' hua sa' chruhua niman sí'. Sanĩ tsínj quij hua, nĩ a'mi sí' nuguan' quij xi'í si nara sí' nuguan' quij chruhua niman sí'. Daran'

ni nuguan' nara né' chruhua nimún', n̄i hué ni nuguan' daj ahui du'ó' a'mí'. —Daj gataj Jesús.

Los dos cimientos

⁴⁶ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—N̄i un sin huin ataj ni é re' s̄is̄i Señor huinj, san̄i nitaj si dagahuin a ni é re' si atā gunun a ni é re' únj. ⁴⁷ Yyaj n̄i gatā gunun a ni é re' daj hua 'ngo tsínj 'na' riānj. N̄i unun sí'. N̄i dagahuin sí' si atā gunun sí' nej. ⁴⁸ Huin sí' rún' huin 'ngo tsínj gui'yaj hue'. Gánj gunun sini yan sí' gunun nin' ruhua. N̄i gune' sí' daqui hue'-é' rian huej. Hué dan n̄i ducu gahui nanē. N̄i gara xinéj nnee. N̄i ga'ui' nucuj nnee daj rian hue'. San̄i nun guisiqui' hue' daj. Daj si gahuin ran sa' hue'-é' gune' sí' rian huej. ⁴⁹ N̄i hua ango tsínj unun si-nuguan'ānj. San̄i nun digahuin sí' si atā gunun sí'. N̄i tsínj daj huin rún' huin 'ngo tsínj gui'yaj hue' rian yo'ój chru. San̄i nun ganj gunun sí' rian gune' sí' daqui hue'. Ngaa n̄i gara xinéj nnee. N̄i ga'ui' nucuj nnee daj rian hue'. Ngaa n̄i 'ngo ganatúj ó'. N̄i 'ngo guere' hue'-é' da aj. Daj hua tsínj nun unun si-nuguan'ānj. —Gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

7

Jesús sana al siervo de un centurión

¹ Ngaa guisij ga'mi Jesús rian ni ngüi daj, n̄i gan'anj sij xuman' Capernaum. ² N̄i yu'uj daj nne 'ngo snado centurión. N̄i a'nan' 'ngo simoso capitán daj. N̄i ruhua gahui' sí'. N̄i 'i ruhua sij ni'yaj sij si-moso sij. ³ N̄i ngaa gunun centurión daj si a'mi ni ngüi xi'í Jesús, n̄i ga'nij sij go'ngo ni tsínj huin achij man scanij ni tsínj israelita, gan'anj gachinj jni'yaj ni sí' rian Jesús s̄is̄i ga'na' gui'yaj gono'o Jesús si-moso centurión daj. ⁴ N̄i ngaa guisij ni sij rian Jesús, n̄i ga'mi yaco ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hua nian chracuij re' centurión daj. ⁵ Daj si 'i ruhua sij ni'yaj sij né' huin né' ni tsínj israelita. N̄i hué sij gui'yaj si-nuhui né' nej. —Gataj ni sij gunun Jesús.

⁶ Ngaa n̄i gan'anj Jesús nga ni sij. N̄i ngaa ruhua gahui nichrun' Jesús guisij sij hue', n̄i ga'nij centurión daj gan'anj go'ngo ni tsínj nicaj dugüi' nga sij, gataj ni sí' gunun Jesús:

—Señor, si gahuin ruhua re' mánj. Daj si sé tsínj sa' huin tsínj daj, ataj sij. Xi'í daj n̄i si gatúj re' chruhua ducua sij, ataj sij mánj. ⁷ N̄i xi'í si sé tsínj sa' huin sij ruhua sij, n̄i nun guisij ruhua sij guchi' sij rián re', ataj sij. Maan si ga'nin' re' sun, n̄i ganahuin si-moso sij, gui'yaj re', ataj sij. ⁸ Daj si hua tsínj a'nin' sun rian sij. N̄i hué sij a'nin' sun rian ni snado nej.

Ni ngaa a'nij sij 'ngo snado gan'anj sí', ni hu'an'anj sí'. Ni ngaa ataj sij ga'na' 'ngo sí', ni 'na' sí' nej. Ni ngaa a'nij sij si-moso sij gui'yaj sun sí', ni hué daj gui'yaj sun sí' nej. —Daj gataj ni dugüi' centurión daj gunun Jesús.

⁹ Ni ngaa gunun Jesús nuguan' gataj tsínj daj, ni gan'anj ruhua sij. Ni guini'yaj sij rian ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi nun nari'tj 'ngo tsínj israelita xuman ruhua rún' xuman ruhua tsínj centurión nan mánj. —Daj gataj Jesús.

¹⁰ Ni ngaa nanicaj ni tsínj nicaj dugüi' nga centurión daj gan'anj ni sij ducua' sí', ni xacaj ni sij cuenta sisi hua ganahuin moso daj.

Jesús resucita al hijo de la viuda de Naín

¹¹ Hué daj síj ni gan'anj Jesús 'ngo xuman' gu'naj Naín. Ni huaj ni tsínj nico' sij nicaj dugüi' ni sí' nga nico' ni ngüi huaj ni sí' nej. ¹² Ni ngaa huaj guisij sij du'ua xuman' daj, ni guini'i sij si huaj gachin' ni ngüi xanj daj 'ngo níman. Ni tsínj gahui' daj huin urin da'nij yun'unj mmij. Ni huaj nin' ruhua ni ngüi xanj nga yun'unj mmij da nej. ¹³ Ni gani yaco ruhua Señor ni'i sij yun'unj mmij daj. Ni gataj sij:

—Si gacó so' mánj. —Gataj Jesús gunun ún'.

¹⁴ Ngaa ni gan'anj nichí Jesús. Ni ganun ra'a sij

chrun xéj. Ni guiniquin' ni tsínj ata níman. Ni gataj Jesús gunun tsínj gahui' daj:

—Tsínj sno'o. Nāchica re'. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa ni nachica tsínj gahui' daj gane sí'. Ni gaxi'i sí' ga'mi sí'. Ni naga'ui' Jesús man'an sí' ra'a nni sí'.

¹⁶ Ni ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Jesús, ni guxu'ui' daran' ni sij. Ni gaxi'i ni sij ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Ni gataj ni sij:

—Gurugüi' 'ngo tsínj huin achij a'mi si-nuguan' Yan'anj scanij né'. —Daj gataj ni sij.

Ni gataj ni sij nej:

—Ni 'na' ni'yaj Yan'anj ni ngüi nico' man'an Yan'anj. —Gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

¹⁷ Ni gaxa'ni nuguan' xi'í si gui'yaj Jesús nin' gachra' estado Judea nga ango ni xuman' ngaj nichrun' nga-á'.

Los mensajeros de Juan el Bautista

¹⁸ Ni nata' ni tsínj nico' Juan si gui'yaj Jesús gunun man'an sí'. Ngaa ni gaquínj Juan huíj tsínj nico' sí' ga'na' nungüej sij rian sí'. ¹⁹ Ngaa ni ga'nij Juan gan'anj nungüej sij nāchin' snan'anj nungüej sij Jesús. Ni nan huin nuguan' ga'nij Juan rian Jesús:

—Hué re' huin tsínj nācaj ni ngüi ní'. Así gāna'uij únj si ga'na' ango tsínj sa'. —Da'nga' daj huin nuguan' ga'nij Juan rian Jesús.

20 Hué dan n̄i guis̄ij n̄ungüej sij rian Jesús. N̄i gataj n̄ungüej sij:

—Ga'n̄ij Juan, ts̄ínj duguata' nnee, ga'na' n̄achin' snan'anj n̄ungüej únj man'án re' sis̄i so' huin ts̄ínj ga'na' n̄acaj ni ngüi ní'. As̄i ḡana'uij únj ango ts̄ínj ga'na' sa'. —Gataj n̄ungüej sij gunun Jesús.

21 N̄i hué guę hora daj, n̄i ganahuin nico ni ngüi a'nan', gui'yaj Jesús. N̄i guiri sij nane xi'i niman ni ngüi nej. N̄i naxiguin rian ni ngüi duri, gui'yaj sij nej. 22 Hué xi'í daj n̄i gataj Jesús gunun n̄ungüej sij:

—Güij n̄ungüej é re'. N̄i n̄ata' n̄ungüej é re' gunun Juan si guini'i n̄ungüej é re' nḡa si gunun n̄ungüej é re' nej. Daj si xiguin ni'yaj ni ngüi duri. N̄i chéj ni ts̄ínj yacuan nej. N̄i nahuin sa' ni ngüi a'nan' xi'i nnij nej. N̄i naxi'n̄ij chraquij ni ts̄ínj so'o nej. N̄i ganá'n̄ij ni niman gahui' nej. N̄i unun ni ngüi yaco ran' nuguan' sa' nej. 23 N̄i hua 'ueé rian 'nḡo ts̄ínj nitaj si n̄anicaj ruhua ni'yaj sij xi'tj. Daj gataj n̄ungüej é re' rian Juan. —Daj gataj Jesús rian n̄ungüej ts̄ínj daj.

24 N̄i ngaa n̄anicaj n̄ungüej sí' n̄an' n̄ungüej sí' rian Juan, ngaa n̄i gaxi'i ga'mi sa' Jesús rian ni ngüi xi'í Juan. N̄i gataj sí':

—N̄i ngaa gan'anj ni é re' gunun ni é re' si-nuguan' Juan quij qui'yanj n̄aco, n̄i daj hua sij guini'i ni é re',

ruhua ni é re' únj. Daj rún' 'yaj riã ngaa xinunj 'yaj nane, n̄i da'nga' daj 'yaj sij, ruhua ni é re' ní'. 25 N̄i sisi sé daj 'yaj sij, n̄i un sin huin n̄i gan'anj ni'yaj á re' rian huaj sij únj. Gan'anj ni'yaj á re' 'nḡo ts̄ínj nun atsij niã' ní'. San̄i sé daj huin sij mánj. Ni'i ni é re' sisi ni ts̄ínj nun atsij niã' nḡa ni ts̄ínj utin' nico san'anj, n̄i nne ni sí' ducuá ni rey. 26 N̄i un sin huin n̄i gan'anj ni'yaj á re' rian nne sij únj. As̄i 'nḡo ts̄ínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. X̄anga' n̄i hué daj huin sij aj. N̄i hua achij Juan daj nḡa daran' ango ni ts̄ínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

27 'N̄i as̄ij ná n̄i garun sa' 'nḡo ts̄ínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. N̄i gataj Yan'anj:

A'n̄i 'nḡo ts̄ínj guñicaj nuguan' ḡuchi' sij.

N̄i ts̄ínj daj guñtaj dian sini rián re' gan'anj sij.

N̄i gui'yaj xugüi sij si-chréj re' aj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

28 'N̄i at̄a gunun a ni é re' sisi scanij ni ts̄ínj ga'nga, gui'yaj ni yun'unj x̄ana, n̄i nitaj si rugüi' 'nḡo ts̄ínj huin achij daj rún' huin man'an Juan ts̄ínj duguata' nnee. San̄i ts̄ínj hua lij n̄in', n̄i huin achij sij rian nicaj sun Yan'anj daj nḡa man'an Juan ḡa. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

29 N̄i ngaa gunun ni ngüi nḡa ni ts̄ínj a'nej pesto si gataj Jesús, n̄i gataj ni sij

sisì dugu'naj huaj gui'yaj Yan'anj. Daj si hua gata' nnee ni sí', gui'yaj Juan. ³⁰ Sanì ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley, nì nun ga'uej ruhua ni sij gunun ni sij daj huin ruhua Yan'anj gui'yaj Yan'anj xi'í ni sij mánj. Daj si nun gata' nnee ni sij, gui'yaj Juan.

³¹ Ngaa nì gataj Jesús:

—Daj un sin huin gui'yā guiri' digyānj rian án re' daj hua ni ngüi mán acuan' nan únj. ³² Daj rún' 'yaj ni tsin' gan'anj gane rian yu'ue ngaa ducuj, nì agua ni dugüi', nì hué daj huin ni sij. Nì ataj anin'inj: “A'yanj únj riā rian án re' saj. Sanì nun guiran'anj a ni é re' mánj. Garáj ni únj chra' snanga. Sanì nun gaco ni é re' mánj.” Hué daj ataj ni tsin' rian ni dugüi' ni tsin' anj. ³³ Daj si ga'nā' Juan tsínj duguata' nnee, nì nun xa sij chrachrúnj, nun go'o sij nnee vino nej. Nì xi'í daj ataj á re' sisì nun nane xì'i niman sij aj. ³⁴ Asìj nì ga'nā' da'nìj ni ngüi huin man'ānj. Nì xāj, nì go'ōj aj. Nì ataj ni é re' sisì huñj 'ngo tsínj xa nasa', go'o nasa'. Nì huñj 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga ni ngüi 'yaj gaquin' nga ni tsínj a'nej pesto nej, ataj á re' xi'lj nej. ³⁵ Sanì sisì 'yaj sa' 'ngo tsínj daj, nì ga'ue guini'i né' sisì tsínj ni'i sa' huin sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús en el hogar de Simón el fariseo

³⁶ Ngaa nì gaquinj 'ngo tsínj fariseo xā Jesús nga man'an sí'. Ngaa nì gatúj Jesús ducua sí' gan'anj gane sij rian mesa. ³⁷ Nì nne 'ngo yun'unj xāna 'yaj gaquin' xuman' daj. Nì ngaa gunun ún' sisì nne Jesús ducua fariseo daj xa sij, nì nicaj ún' 'ngo gaga' alabastro nun gasiti guin' daj. ³⁸ Nì niquin' ún' ne' xi'í Jesús. Nì aco ún'. Nì ayanj nnee rian ún' aco ún' daj dacój Jesús. Nì ane-é' dacój Jesús, 'yaj ún'. Nì naruhui ún' huee chra' ún' dacój Jesús. Nì jnaco dacój sí', 'yaj ún'. Nì garun du'ua ún' dacój Jesús. Nì garij ún' gasiti guin' daj dacój sí' nej. ³⁹ Nì ngaa guini'i tsínj fariseo, tsínj ducua daj si gui'yaj yun'unj xāna daj, nì gani ruhua man'an sí': “Sisì xānga' yya huin Jesús 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj, ngaa nì xācaj sí' cuenta sisì yun'unj xāna 'yaj gaquin' huin ún', nì atsi ún' man'an sij.” Da'nga' daj gani ruhua tsínj fariseo daj xi'í Jesús. ⁴⁰ Ngaa nì gataj Jesús gunun tsínj fariseo daj:

—Simón, nicā 'ngo nuguan' gata' gunun re'. —Gataj Jesús.

—Gataj so', Maestro. —Gataj tsínj ducua daj.

⁴¹ Nì gataj Jesús:

—Huj ran' tsínj daj da'ui san'anj rian 'ngo xuru'ue. Nì 'ngo sij 'yaj xiquínj un'un' ciento san'anj denario. Nì ango sij 'yaj xiquínj huj xia chi' san'anj denario. ⁴² Nì

rijan nun guiri' nungüej sij naru'ue sij rian xuru'ue daj, ni ga'nin' ruhua sí' si da'ui nungüej sij. Ngaa ni, daj hua go'ngo nungüej sij garan' doj ruhua ni'yaj xuru'ue daj, ruhua re' únj. —Daj gataj Jesús.

43 —Ani ruhuaj sisi tsínj da'ui nico daj, ni garan' doj ruhua sij ni'yaj sij xuru'ue. —Daj gataj Simón.

—Hué dan huin xanga' yya. —Daj gataj Jesús gunun Simón huin tsínj fariseo daj.

44 Ngaa ni nicaaj Jesús ni'yaj sij yun'unj xana daj. Ni gataj sij gunun Simón:

—Xacaj re' cuenta si gui'yaj yun'unj xana nan ní'. Ngaa gatü chruhua ducua re', sani nun riquí re' nnee na'nij dacō mánj. Ni yun'unj xana nan, ni nnee gaco ún' daj na'ni ún' dacō. Ni huee chra ún' jnacō ún' dacō nej. 45 Nun garun du'ua re' man'anj mánj. Sani asij gatü ducua re', ni nun duna ún' si garun du'ua ún' dacō. 46 Ni nun garij re' gasiti chrāj. Sani yun'unj daj garij ún' gasiti guin' daj dacō. 47 Xi'í daj ni atā gunun re' sisi da'ui ún' nico gaquin'. Sani nicā 'ngo niman nico xi'í ni gaquin' da'ui ún'. Daj si 'i nin' ruhua ún' ni'yaj ún' yūnj. Sani ngaa ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi doj huin gaquin' da'ui sij, ni doj 'i ruhua sij ni'yaj sij yūnj. —Daj gataj Jesús gunun Simón.

48 Ngaa ni gataj Jesús gunun yun'unj xana daj:

—Nicā 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' re'. —Daj gataj Jesús.

49 Ni nne ango ni tsínj rian mesa daj. Ni gaxi'ni man'an ni sij nachínj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij. Ni gataj ni sij:

—Ni un tsínj huin tsínj nan, ni ga'ue guinicaj sij niman nico rian ni gaquin', ruhua á re' únj. —Daj gataj ni tsínj daj.

50 Sani gataj Jesús rian yun'unj xana daj:

—Hua nacaaj Yan'anj man'an re' xi'í si guxuman ruhua re' ni'yaj re' yūnj. Gahuin din'inj ruhua re' nan' re' ducua re'. —Daj gataj Jesús gunun ún'.

8

Mujeres que sirven a Jesús

1 Ni ngaa gachin doj ni gachéj Jesús daran' rian ni xuman' nga ni rancho nej ga'mi sa' sij xi'í si nicaaj Yan'anj sun rian né'. Ni nicaaj dugüi' ni xuhuij ni tsínj nico' sij nej. 2 Ni huaj go'ngo yun'unj xana nga sij nej. Ni hua guiri Jesús nane xi'í chruhua niman da'aj ni ngüi daj. Ni nahuin ango da'aj ni ún', gui'yaj sij nej. Ni scanij ni ún', ni huaj María gu'naj ún' Magdalena. Ni hua guiri Jesús ichij nane xi'í chruhua niman ún'. 3 Ni huaj yun'unj gu'naj Juana huin ún' nica tsínj gu'naj Chuza huin sí' tsínj nicaaj yun'unj ni moso

'yaj rey Herodes. Nĭ huaj yun'unj gu'naj Susana nga nico ango ni ngüi xana nej. Nĭ chracuij ni ún' si'yaj ni ún' rasun gachin rian Jesús.

Parábola del sembrador

⁴ Nĭ gahui nico ni ngüi man rian ni xuman' gan'anj nĭ'yaj ni sij Jesús. Nĭ nahuin yu' nico ni ngüi rian Jesús. Hué dan nĭ nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni ngüi. ⁵ Nĭ gataj sij:

—Gahui 'ngo tsínj dagan' can. Nĭ ngaa dagaman' sij, nĭ guinij doj can chruhua chrej. Nĭ gachin ni ngüi gurun ni sij. Nĭ naran' ni xataj xa xuj. ⁶ Nĭ guinij doj can daj rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój. Nĭ ngaa xira' can daj, nĭ ganacoj. Daj si nitaj si hua 'yo yo'ój daj. ⁷ Nĭ gayu doj can scanij tanj. Nĭ xira' nuguan'an can daj nga tanj. Hué dan nĭ ganę coj daj, gui'yaj tanj. ⁸ Nĭ gayu doj can ango yo'ój sa'. Nĭ guixira' can daj. Nĭ gachij man'an can. Nĭ gayu sa' can. Nĭ 'ngo coj daj gahui 'ngo ciento can. —Daj gataj Jesús nani sij cuento rian ni ngüi daj.

Ngaa nĭ ga'mi nucauj Jesús. Nĭ gataj sij:

—Sisĭ nun chraquij a ni é re', nĭ gunun a ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa nĭ nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús. Nĭ gataj ni sij gunun sí':

—Nĭ un sin huin cuento nan ruhuaj gata únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Rian ni é re' riqui Yan'anj sisĭ guini'i ni é re' daj hua rian nicaj sun Yan'anj. Sanĭ rian ni ngüi nitaj si nicaj dugüi' ngāj, nĭ nanĭj cuento hua ránj. Ngaa nĭ guini'yaj ni sij. Sanĭ nun guini'i ni sij. Nĭ gunun chraquij ni sij. Sanĭ na'ue gara da'nga' ruhua ni sij.

¹¹ 'Hué nan huin si ruhuaj gata cuento digyānj rian án re'. Daj rún' hua can daj, nĭ da'nga' daj hua si-nuguan' Yan'anj. ¹² Nĭ can guinij du'ua chrej, nĭ rún' hua ni ngüi gunun nuguan' huaj. Nĭ ga'na' sichre. Nĭ ri sichre nuguan' sa' daj niman ni sij sisĭ nun guxuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij Yan'anj. Daj si na'uej ruhua sichre si naçaj Yan'anj ni sij. ¹³ Nĭ can guinij rian yo'ój yej, nĭ rún' hua ni ngüi gunun nuguan' huaj. Daj si ngaa gunun ni sij nuguan' sa' daj, nĭ nahuin ra'a ni sij. Nĭ gahuin nĭa' ruhua ni sij. Sanĭ 'yaj ni sij rún' 'yaj 'ngo coj nitaj nico ya'a sių. Doj guę güi xuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij Yan'anj. Daj si ngaa guĭran' ni sij sayun, nĭ gahuin nĭni ni sij rian Yan'anj anj. ¹⁴ Nĭ can guinij scanij tanj rún' hua ango ni ngüi gunun nuguan' huaj. Nĭ huin ruhua ni sij guiri' ni sij rasun man chruhua xungüi nan. Nĭ digya' yun'unj san'anj ni sij si nahuij ruhua ni sij gahuin xuru'ue ni sij. Ngaa nĭ nitaj si 'yaj sa' ni sij ga mánj.

¹⁵ Nĭ cãn guinij rian yo'ój sã' hué daj hua ango ni ngüi gunun nuguan'. Nĭ ngaa gunun ni sij nuguan' sã' daj, nĭ gãhuin nĭca ruhua ni sij ngã nuguan' daj. Daj si hua sã' niman ni sij. Nĭ hua nĭca niman ni sij nej. Nĭ 'yaj sã' ni sij. Nĭ nitaj si duna ni sij si-chrej Yan'anĭ mánĭj. —Daj gataj Jesús.

Nada oculto que no haya de ser manifestado

¹⁶ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ ngaa arún' yan'an chra 'ngõ candil, nĭ sĭ gune' huĭ né' riqui chru ngã riqui nna ganun yan'an daj. Sanĭ guto' xata' rian mesa sisi guixiguin yan'an daj rian ni ngüi gatu chruhua hue' guĭni'i ni sij. ¹⁷ Ngaa nĭ nĭ a 'ngõ nuguan' naránĭj ni ngüi acuan', sanĭ daran'anĭ narugüi'. Nĭ nitaj a 'ngõ nuguan' guixĭj huĭ ni ngüi acuan', sanĭ guĭni'i daran' ni ngüi xiguĭn sã'. ¹⁸ Ngaa nĭ gã cuidado ni é re' daj unun ni é re' ni nuguan' nan. Daj si gã'ui' Yan'anĭ rian tsínĭj unun. Sanĭ gã'ne Yan'anĭ da guę nĭcaj ni tsínĭj na'uej ruhua gunun sã'. Daj si ani ruhua ni sij sisi ni'i sã' ni sij. Sanĭ sé daj huin mánĭj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹ Ngaa nĭ guisĭj nni Jesús ngã ni jnánĭj sij rian sij. Sanĭ nun gã'ue gãhuin nĭchrun' anin' nni sí' rian man'an sij.

Daj si man nĭn' ruhua ni ngüi rian Jesús. ²⁰ Ngaa nĭ nata' 'ngõ tsínĭj daj rian Jesús:

—Nni re' ngã ni jnánĭj re' ana'uij niquin' ne' chrej xe' huin ruhua ni sij guĭni'i ni sij man'an re'. —Daj gataj tsínĭj daj.

²¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nni ngã ni jnãn huin ni ngüi unun si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ 'yaj ni sij si ataj nuguan' daj. —Daj gataj Jesús.

Jesús calma la tempestad

²² Hué dan nĭ 'ngõ güi daj, nĭ gahui Jesús chruhua 'ngõ riõ achéj rian nnee. Nĭ gatúĭj ni tsínĭj nico' sij chruhua riõ nej. Nĭ gataj Jesús gunun ni sí':

—Gãn'anĭ né' anéj chrej du'ua laguna xãchĭj nan. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ gan'anĭ ni sij. ²³ Nĭ ngaa huaj ni sij, nĭ gatoj Jesús. Nĭ gahui 'ngõ nanę nucuj xxi rian laguna daj. Nĭ gara nnee chruhua riõ. Nĭ ruhua guĭnij riõ daj chruhua nnee. ²⁴ Ngaa nĭ gan'anĭ ni sij nãchica ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Maestro, Maestro, ruhua gãhui' né'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa nĭ nachica ni sij Jesús. Nĭ ga'mi huee sij rian nanę ngã rian nnee. Ngaa nĭ ganiquin' daran'anĭ. Nĭ gahuin din'inĭj rian laguna daj, gui'yaj Jesús. ²⁵ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Nĭ ʊn sin huin nĭ na'ue guxuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' man'ānj ūnj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni guxu'ui' ni sij. Nĭ gan'anj ruhua ni sij. Nĭ gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nĭ ʊn tsĭnj huin tsĭnj nan ūnj. Nĭ ngaa a'nin' sí' sun, nĭ da' naneŋ ngā nnee dagahuin si-nuguan' sij. —Daj gataj ni sij.

El endemoniado gadareno

²⁶ Ngaa nĭ guisĭj ni sij do'ój ni tsĭnj gadareno. Nĭ ngaj yo'ój daj anéj chrej du'ua laguna xachij daj rian estado Galilea. ²⁷ Nĭ nanij Jesús riq daj. Ngaa nĭ ga'na' 'ngo tsĭnj 'na' xuman' daj rian Jesús. Nĭ guisĭj ga'ĭ yo' nĭn naneŋ xĭ'i niman sij. Nĭ nitaj si nĭn sij atsij. Nĭ nitaj si nne sij hue' mánj. Sanĭ nne sij chruhua ni yu'uj rian gachin' ni sij nĭman.

²⁸ Nĭ ngaa guini'i sij Jesús, nĭ gaguáj nucuj sij. Nĭ ganiquin' ráj dacoj sij rian Jesús. Nĭ gataj sij gaguáj sij:

—Nitaj si huaj si dĭguĭj re' ngāj huín re' Jesús da'nĭj Yan'anj achij nne xata' mánj. A'mi acōj rián re' sisĭ sĭ guĭ'yáj re' castigo man'ānj mánj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²⁹ (Nĭ da'nga' daj gataj sij daj si hua ga'nin' Jesús sun rian naneŋ xĭ'i sisĭ gahui naneŋ xĭ'i daj niman sij. Nĭ hua guisĭj ga'ĭ yo' sisĭ guida'a naneŋ xĭ'i tsĭnj daj. Nĭ anumi cadena ra'a sij ngā dacoj sij, guĭ'yaj ni ngüi. Sanĭ xi'nin'

cadena, guĭ'yaj sij. Nĭ nicaĭ naneŋ xĭ'i sij gan'anj-án' sij quij qui'yanj naço nej.)

³⁰ Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj Jesús sí'. Nĭ gataj sij:

—Daj gu'naj re' ūnj. —Gataj Jesús.

Nĭ gataj man'an sí':

—Xi'nin' nico gu'nā aj. —Daj gataj sí' xi'í si ga'ĭ nico naneŋ xĭ'i gatúj chruhua niman sí'.

³¹ Nĭ ga'mi yaco ni naneŋ xĭ'i daj rian Jesús sisĭ sĭ ga'nij sí' gan'anj ni naneŋ xĭ'i daj rian yan'an mánj.

³² Nĭ nĭchrun' xi'í quij mán 'ngo xi'nin' xxi xacáj xa xuj. Nĭ ga'mi yaco ni naneŋ xĭ'i rian Jesús sisĭ ga'nij sí' gan'anj gatu ni sij chruhua niman ni xacáj daj. Ngaa nĭ ga'uej ruhua Jesús sisĭ da'nga' daj guĭ'yaj ni naneŋ xĭ'i daj. ³³ Ngaa nĭ gahui ni naneŋ xĭ'i chruhua niman tsĭnj daj. Nĭ gan'anj gatu ni sij chruhua niman ni xacáj da aj. Ngaa nĭ 'ngo gan'anj gue xi'nin' xacáj daj guinij xú' chra' 'ngo huej. Nĭ guinij ni xuj chruhua laguna gahui' ni xú' chruhua nnee aj.

³⁴ Nĭ ngaa guini'i ni tsĭnj dugumi ni xacáj si guiran' xú', nĭ gunánj ni sij nan' ni sij xánj ni sij ngā riqui quij. Nĭ nata' ni sij daj gahuin guiran' ni sij. ³⁵ Hué dan nĭ gahui ni ngüi daj gan'anj guĭni'yaj ni sij ʊn sin huin guiran' ni tsĭnj daj. Nĭ ngaa guisĭj ni sij rian nne Jesús, nĭ guini'i ni sij tsĭnj guinun naneŋ xĭ'i niman daj. Nĭ

yyaj nī nne sij xi'í Jesús nūn sij si-gan' sij, hua sá' ga'ue nani ruhua sij. Nī guxu'ui' ni ngüi guisij daj. ³⁶ Nī ni tsínj guini'i daj gahuin, nī ganani ni sij daj gahuin ngaa ganahuin sá' tsínj guinun ni nanē xi'i, gui'yaj Jesús.

³⁷ Hué dan nī gachínj jni'yaj daran' ni tsínj gadareno rian Jesús sisi gahui sí' gan'anj sí' xánj ni sij. Daj si guxu'ui' ni sij. Ngaa nī gahui Jesús chruhua riō achéj rian nnee. Nī gan'anj sij anéj chrej du'ua laguna daj. ³⁸ Ngaa nī ga'mi yaco tsínj gunun ni nanē xi'i rian Jesús sisi ga'uej sí' guinicaj dugüi' sí' ngá sij gan'anj nungüej sij. Sanī ga'nij Jesús nan' sí' ducúa sí'. Nī gataj sij:

³⁹ —Güij nan' ducúa re', ngaa nī nata' re' gunun ni dugüi' re' daran' si sá' gui'yaj Yan'anj xi'í man'án re'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

Ngaa nī gan'anj sij. Nī nata' sij rian daran' ni ngüi man xuman' daj xi'í si sá' gui'yaj Jesús rian sij.

La hija de Jairo; la mujer que tocó el manto de Jesús

⁴⁰ Nī ngaa nanicaj Jesús, nī gahuin niá' ruhua ni ngüi nahuin ra'a ni sij man'an Jesús. Daj si ana'uij daran' ni sij sí'. ⁴¹ Ngaa nī ga'na' 'ngo tsínj huin achij chruhua nuhui rian nne Jesús, gu'naj sí' Jairo. Nī ganiquin' ráj dācoj sí' xi'í Jesús. Nī ga'mi yaco sí' rian Jesús sisi

gan'anj sij ducúa sí'. ⁴² Daj si hua urin da'ni xana sí'. Nī síj 'ngo si xuhuij yo' huaj ún'. Nī doj nī gahui' ún'.

Nī ngaa huaj Jesús, nī ducu guru'man ni ngüi xi'nij sí' ganicaj ni sij rian huaj sí'.

⁴³ Nī scanij ni ngüi daj, nī niquin' 'ngo yun'unj xana a'nán' si guisij xuhuij yo' uráj tun ún'. Nī gutin' ún' daran' si nicaj ún' ngá ni tsínj gono'o. Sanī nun ga'ue ganahuin ún', gui'yaj a 'ngo ni sij. ⁴⁴ Ngaa nī gan'anj nichí ún' scanij ni ngüi guisij ún' rucú Jesús. Nī ganun ún' chrá ra'a ún' du'ua si-gan' sí'. Ngaa nī 'ngo hora, nī ganiquin' si uráj tun. ⁴⁵ Ngaa nī gataj Jesús:

—Daj hua á re' ganun ra'a si-gan'anj únj. —Daj gataj Jesús.

Sanī nī a 'ngo ni sij nun ganun si-gan' Jesús, ataj ni sij. Ngaa nī gataj Pedro ngá ni tsínj man ngá sij:

—Man nīn' ruhua ni ngüi rián re'. Nī chráj ra'a daran' ni sij man'án re'. Ngaa nī un sin huin nī nachínj snan'anj re': “Daj hua ngüi ganun ra'a man'án únj.” Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁴⁶ Sanī gataj Jesús:

—Ganun yya 'ngo ngüi man'anj. Daj si ni'inj sisi nahuin ngüi, gui'yā. —Daj gataj Jesús.

⁴⁷ Nī ngaa guini'i yun'unj xana daj sisi na'ue guixij huí ún', nī nagunánj ún' ga'na' ún' ganiquin' ráj dācoj ún' rian Jesús. Nī nata' yya ún'

gunun sij rian daran' ni ngüi un xī'i huin ganun ra'a ún' si-gan' Jesús. Nī nata' ún' sisī 'ngō hora, nī nahuin ún', gui'yaj sij.

⁴⁸ Ngaa nī gataj Jesús gunun ún':

—Xica'uj, ganahuín re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'anj. Nī dínj gahuin nimán re' gan'anj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ún':

⁴⁹ Nī hua gue a'mi Jesús, nī ga'na' 'ngō tsínj 'yaj sun rian tsínj nicaj sun nuhui daj. Nī gataj sí' gunun sij:

—Guisíj gahui' da'nī xana re'. Ngaa nī sí' garasun re' rian Maestro mánj. —Daj gataj sí' gunun Jairo.

⁵⁰ Sanī gunun Jesús si gataj sí'. Nī gataj sij:

—Sī guxu'uí' re' mánj. Maan si guxuman yya ruhuá re' nī'yaj re' man'anj. Ngaa nī ganahuin sa' da'níj re'. —Daj gataj Jesús.

⁵¹ Nī ngaa gatúj Jesús chruhua hue', nī nun ga'uej sij sisī gatu ni ngüi nga sij. Nī maan Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, nungüej nica Jairo nej, ga'uej Jesús gatu chruhua hue' nga sij. ⁵² Nī ducu aco ni ngüi. Nī aguáj ni sij nej. Sanī gataj Jesús:

—Sī gaco ni é re' mánj. Sé si gahui' tsin' xana mánj. Sanī si ato nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵³ Sanī ga'nga' naco ni sij guini'i ni sij man'an Jesús. Daj si guini'i ni sij sisī hua gahui' yya tsin' daj. ⁵⁴ Sanī guida'a Jesús ra'a tsin' daj.

Nī ga'mi nucuaj sij. Nī gataj sij:

—Tsin' xana, ataj snan'an gunun so' sisī nachica so'. —Daj gataj Jesús gunun tsin' daj.

⁵⁵ Ngaa nī ganá'nij tsin' xana daj. Nī hué hora 'ngō nachica unj. Nī ga'nin' Jesús sun sisī ga'ui' ni ngüi xa tsin' daj.

⁵⁶ Nī ducu gan'anj ruhua nungüej nica Jairo. Sanī ga'nin' Jesús sun sisī sí' nata' nungüej sij nuguan' daj rian nī a 'ngō ngüi mánj.

9

Misión de los doce discípulos

¹ Hué dan nī gaquínj Jesús sisī nahuin yu' ni xuhuij ni tsínj nico' sij rian sij. Nī ga'ui' sij sun rian ni sí' sisī guñicaj ni sí' sun rian ni nanē xī'i. Nī hué daj ga'ui' sij fuerza sisī ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sí' nej. ² Nī ga'níj Jesús sisī gan'anj ga'mi ni sí' nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi. Nī gataj Jesús sisī ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sij nej. ³ Nī gataj Jesús:

—Gayun ni é re' gan'anj ni é re'. Nī sí' ga'ue guñicaj ni é re' rutsi nej, xinánj nej, chrachrúnj nej, san'anj nej, gan'anj ni é re' mánj. Nī sí' ga'ue guñicaj ni é re' atsiq naduna ni é re' gan'anj ni é re' mánj. ⁴ Nī ngaa gatu ni é re' chruhua 'ngō hue', ngaa nī gūnaj ni é re' hue' daj da

sij gahui ni é re' gan'anj ni é re' xuman' daj. ⁵ Nj sisi hua 'ngõ yu'uj na'ue ni sij nahuin ra'a ni sij a ni é re', ngaa nj nagunan' a ni é re' yo'ój chru dacój ni é re' ngaa gahui ni é re' yu'uj daj. Nj hué-é' huin 'ngõ ducúanj digyán ni é re' rian ni sij sisi nun gui'yaj sa' ni sij. —Daj gataj Jesús.

⁶ Hué dan nj gahui ni tsínj nico' Jesús gan'anj ni sij daran' ni xuman'. Nj nata' ni sij nuguan' sa'. Nj nin' gachra' ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sij nej.

Muerte de Juan el Bautista

⁷ Nj gunun rey Herodes daran' si gui'yaj Jesús. Nj nun nari' ruhua sij si gui'yaj sij. Daj si gataj go'ngo ni ngüi sisi ganá'nij Juan scanij ni niman. ⁸ Nj gataj ango ni sij sisi hué Jesús huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gu'naj Elías. Nj gataj ango da'aj ni sij sisi ganá'nij 'ngõ tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gane sí' asij ná. ⁹ Nj gataj rey Herodes:

—Ga'nin' ni sij chra Juan, gui'yā. Ngaa nj un tsínj huin tsínj da únj. Daj si unünj ga'i nuguan' xi'í sij. —Daj gataj Herodes.

Nj huin ruhua Herodes guini'i sí' man'an Jesús.

Alimentación de los cinco mil

¹⁰ Nj ngaa nanicaj ni tsínj nico' Jesús, nj gataj ni sij daran' si gui'yaj ni sij rian Jesús. Hué dan nj nicaj Jesús ni sij gan'anj sí' 'ngõ quij qui'yanj naco nichrun'

xuman' Betsaida. ¹¹ Nj ngaa guini'i ni ngüi, nj guinico' ni sij man'an sí'. Nj ga'mi sa' sí' nga ni sij. Nj ga'mi sí' rian ni sij sisi daj nicaj sun Yan'anj rian ni sij. Nj ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj sí' nej. ¹² Nj ngaa ruhua guini, nj ga'na' ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús. Nj gataj ni sij:

—Gana'nij re' ni ngüi gan'anj ni sij ni xuman' nga ni rancho ngaj nichrun' sisi nari' ni sij rian gane ni sij nga si xa ni sij. Daj si rian man né' nitaj ni ngüi man mánj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

¹³ Ngaa nj gataj Jesús:

—Ga'ui' man'an án re' si xa ni sij nánj. —Daj gataj Jesús.

Sanj gataj ni sij:

—Urin si nicaj únj huin un'un' chrachrúnj nga huij gue xucuj. Sanj nun ni'i únj sisi huin ruhua re' gan'anj guiran únj si xa daran' ni ngüi nan. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Nj sij 'ngõ si un'un' mil tsínj man yu'uj daj. Ngaa nj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gui'yaj á re' si gane ni ngüi rian yo'ój. Nj nahuin chre' da huij xia chi' da huij xia chi' ngüi gane go'ngo yu'uj, gui'yaj á re'. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Nj da'nga' daj gui'yaj ni sij. Nj gan'anj gane daran' ni ngüi, gui'yaj ni sij. ¹⁶ Ngaa nj guida'a Jesús un'un' chrachrúnj nga huij xucuj daj. Nj ni'yaj sij

xata'. Nĭ naga'ui' sij si gu-
 ruhua Yan'anj. Ngaa nĭ gura'
 da'aj sij ni chrachrúnj ga'ui'
 sij ra'a ni tsínj nico' sij sisi
 naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi' aj.
 17 Nĭ xa daran' ni ngüi'. Nĭ
 gara ran riqui ni sij. Ngaa nĭ
 ganacaj ni sij daso gunaj. Nĭ
 nara ni sij xuhuij xugutĭ nga
 ni daso daj.

La confesión de Pedro

18 Nĭ 'ngö güi ngaa achínj
 jni'yaj nĭni urin Jesús rian
 Yan'anj, nĭ man ni tsínj nico'
 sij nga man'an sij. Ngaa nĭ
 nachínj snan'anj Jesús ni sí'.
 Nĭ gataj sij:

—Nĭ un tsínj huĭnj ataj ni
 ngüi, ruhua á re' únj. —Daj
 gataj Jesús.

19 Ngaa nĭ gataj ni sí':

—Ataj da'aj ni ngüi sisi
 hué re' huin Juan, tsínj
 duguata' nnee. Nĭ ataj
 ango ni sij sisi hué re' huin
 tsínj gu'naj Elías. Nĭ ataj
 ángo ni sij sisi hué re' huin
 'ngö tsínj ga'mi si-nuguan'
 Yan'anj asij ná. Nĭ ganá'nij
 tsínj daj nahuin sí' man'án
 re' aj. —Daj gataj ni sij
 gunun Jesús.

20 Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nĭ un tsínj huĭnj, ruhua
 man'an án re' únj. —Daj
 gataj Jesús.

Ngaa nĭ gataj Pedro:

—Hué re' huin Cristo, tsínj
 'na' rian Yan'anj anj. —Daj
 gataj Pedro.

Jesús anuncia su muerte

21 Sanĭ ga'nin' Jesús nico
 sun rian ni sij sisi sj nata'

ni sij nuguan' nan rian nĭ a
 'ngö ni ngüi' mánj.

22 Nĭ gataj sí':

—Hua niĭan sisi guĭran'anj
 nico sayun, huĭnj da'nĭj ni
 ngüi. Nĭ danicaj ni tsínj
 huin achij nej, ni chrej huin
 rian nej, ni tsínj digyán ley
 man'anj. Nĭ dagahui' ni sij
 man'anj. Sanĭ xiráj hua'nij
 güi, nĭ gana'nĭ. —Daj gataj
 Jesús gunun ni sij.

23 Ngaa nĭ gataj Jesús gu-
 nun daran' ni sij:

—Sisi hua 'ngö tsínj huin
 ruhua nico' yünj, ngaa nĭ
 dunaj sij si-chrej man'an
 sij. Ngaa síj nĭ ya'yoj gata
 sij rugutsĭ guĭnico' sij yünj
 anj. 24 Nĭ tsínj na'uej ruhua
 gahui' sij ngáj, nĭ ga ni'ya
 sij. Sanĭ tsínj ga'ue gahui'
 xi'í man'anj, nĭ gane niĭganj
 sij nga Yan'anj anj. 25 Nĭ
 sisi guĭ'yaj gana 'ngö tsínj
 daj daran' si man' chruhua
 xungüi gahuin si'yaj sij, ngaa
 nĭ un sin huin si huin-
 ín' sisi ga ni'ya man'an sij
 únj. 26 Nĭ sisi hua 'ngö
 tsínj na'aj ni'yaj yünj nga si-
 nuguan'anj, ngaa nĭ gahuin
 na'á nga sij ngaa ga'na' yünj
 nga ni ángel sa' chruhua
 xungüi nan. Nĭ gahuin 'ueé
 nungüej chrē. Nĭ huĭnj
 da'nĭj ni ngüi. 27 Nĭ xanga'
 atā gunun a ni é re' sisi nitaj
 si gahui' da'aj ni ngüi mán
 yu'uj nan da' guĭni'i ni sij
 ga'na' guĭnicaj sun Yan'anj
 anj. —Daj gataj Jesús.

La transfiguración

28 Nĭ ngaa guisĭj 'ngö si
 tunj güi si ga'mi Jesús ni

nuguan' nan, n̄i nicaj sij Pedro nga Juan nej, Jacobo nej. N̄i gahui sij chr̄a 'ngō quij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj. ²⁹ N̄i ngaa achínj jni'yaj sij, n̄i naduna rian sij. N̄i nahuin gatsj n̄in' si-gan' sij. N̄i nahuin açã si-gan' sij nej. Ngaa n̄i gurugüi' huij tsínj daj. ³⁰ N̄i ga'mi nungüej tsínj daj nga sij huin nungüej sí' Moisés nga Elías. ³¹ N̄i 'ueé n̄in' ruhua gurugüi' nungüej sí'. N̄i ga'mi nungüej sí' nga Jesús xi'í si gahui' sij xuman' Jerusalén gahui' sij chruhua xungüi' nan. ³² N̄i 'na' nnej rian ni dugüi' Pedro. San̄i nun gatoj ni sij. N̄i guini'i ni sij sisi xiguin si-gan' Jesús. N̄i hué daj guini'i ni sij nungüej tsínj niquin' nga Jesús nej. ³³ N̄i ngaa gaxi'i gahui anéj nungüej tsínj daj rian Jesús, n̄i gataj Pedro gunun Jesús:

—Sa' mán né' yu'uj nan Maestro. Ngaa n̄i gui'yaj únj hua'nij hue' recoj le. N̄i 'ngoj man'án re'. N̄i angoj Moisés. N̄i ángo Elías. —Daj gataj Pedro.

San̄i nun ni'i sij si ataj sij mánj.

³⁴ N̄i ngaa a'mi Pedro, n̄i nasj 'ngō nga guiran-án' rian ni sij. N̄i guxu'ui' ni sij si 'ngō nasj nga daj rian ni sij. ³⁵ N̄i scanij nga daj gunun ni sij 'ngō nané gataj-á':

—Tsínj nan huin da'n̄i 'i ruhuáj. Gunun a ni é re' si ataj sí'. —Daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

³⁶ N̄i ngaa ganahuij ga'mi Yan'anj, n̄i gunáj urin Jesús nga ni tsínj nico' sí'. N̄i dínj gane du'ua ni sij ni güi daj nun n̄ata' ni sij si guini'i ni sij gunun n̄i a 'ngō ni ngüi mánj.

Jesús sana a un muchacho endemoniado

³⁷ N̄i ango güi ngaa nanij ni sij chr̄a quij, n̄i mán n̄in' ruhua ni ngüi 'na' nari' dugüi' nga Jesús.

³⁸ N̄i niquin' 'ngō tsínj daj scanij ni ngüi. N̄i gaguáj sí'. N̄i gataj sí':

—Maestro, achínj jni'yā rián re' sisi guini'yaj re' da'n̄i. Daj si urin sij nicā. ³⁹ N̄i da'a 'ngō nané xi'i man'an sij. N̄i hora aguáj sij. N̄i guida'a xi'i yaquij, 'yaj nané xi'i daj da ahuí yatan' du'ua sij. N̄i na'uej ruhua nané xi'i daj gahuin ane rian da'n̄i. ⁴⁰ N̄i ga'mi yacōj rian ni tsínj nicó' re' sisi guiri ni sij nané xi'i niman da'n̄i. San̄i nun gunucuj ni sij guiri ni sij mánj. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

⁴¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ni ngüi man yyaj, n̄i na'ue guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'ánj. N̄i xi'i niman án re'. N̄i na'ue gunucua gane nigán nga ni é re' mánj. N̄i na'ue gunucua si-chrej ni é re' niganj mánj. N̄icaj re' da'n̄ij re' ga'na' re' riánj anj. —Daj gataj Jesús.

⁴² N̄i ngaa gahuin nichrun' tsin' daj, n̄i ganatúj sij, gui'yaj nané xi'i daj. N̄i guida'a xi'i yaquij, gui'yaj

nane xī'i nej. Sanī ga'mi huee Jesús rian nane xī'i daj. Nī ganahuin tsin', gui'yaj Jesús. Nī naga'ui' Jesús tsin' daj rian chrej sij. ⁴³ Nī gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngūi xi'í daj hua nucauj Yan'anj anj.

Jesús anuncia otra vez su muerte

Nī ngaa hua guē gahuin yan'anj ruhua ni sij, nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

⁴⁴ —Gunun sa' á re' ni nuguan' ga'mi nan. Huēj huin da'nīj ni ngūi. Nī naga'ui' ni sij man'ānj ra'a ni tsínj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

⁴⁵ Sanī na'ue gara da'nga' ruhua ni sij si gataj Jesús. Daj si na'ue gunun sa' ni sij, gui'yaj nuguan' daj. Nī xu'ui' ni sij gachinj snan'anj ni sij Jesús xi'í nuguan' daj.

¿Quién es el mayor?

⁴⁶ Ngaa nī gaxī'i ni tsínj nico' Jesús ga'mi ni sij un tsínj huin achij scanij ni sij. ⁴⁷ Nī ni'i Jesús daj ani ruhua niman ni sij. Ngaa nī guida'a Jesús ra'a 'ngo tsin'. Nī gani sij tsin' daj xi'nīj sij. ⁴⁸ Nī gataj sij gunun ni sí':

—Nī un tsínj nahuin ra'a tsin' nan xi'í si nicaj dugūi' sij ngāj, nī nahuin ra'a sij man'ānj nej. Nī tsínj nahuin ra'a man'ānj, nī nahuin ra'a sij Yan'anj. Daj si Yan'anj huin si ga'nīj ga'nāj. Nī tsínj nico' da ruçu scanij ni é re', nī hué tsínj daj huin tsínj huin achij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El que no es contra nosotros, por nosotros es

⁴⁹ Hué dan nī gataj Juan gunun Jesús:

—Maestro, guini'i ni únj 'ngo tsínj a'mi si-xugūi re'. Nī hué da guiri sij nane xī'i chruhua niman ni ngūi. Sanī nitaj si chéj sij ngā ni únj. Ngaa nī xi'í daj nun ga'uej únj sisi gui'yaj sij daj. —Daj gataj Juan.

⁵⁰ Ngaa nī gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhuá re' sisi hué daj gui'yaj tsínj daj. Daj si tsínj nitaj si unun' ngo', nī chracuij sij yun' anj. —Daj gataj Jesús gunun Juan.

Jesús reprende a Jacobo y a Juan

⁵¹ Nī ngaa achin doj güi guinan' Jesús xata', nī 'ngo gani ruhua sij gan'anj sij xuman' Jerusalén. ⁵² Nī ga'nīj sij go'ngo tsínj gan'anj sini rian sij. Nī gan'anj ni sí' xuman' rian man ni tsínj samaritano sisi gui'yaj xugūi ni sí' rian guna ni dugūi' Jesús. ⁵³ Sanī nun nahuin ra'a ni tsínj samaritano Jesús. Daj si hua ni'i ni sí' sisi huaj Jesús xuman' Jerusalén. ⁵⁴ Nī guini'i hujj tsínj nico' Jesús si gui'yaj ni tsínj daj. Nī gu'naj nungüej sij Jacobo ngā Juan. Nī gataj nungüej sij gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuá re' sisi ga'nin' nungüej únj yan'an gayu xata' gaca ni tsínj man nan daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj Elías asij ná ní'. —Daj gataj nungüej sij gunun Jesús.

55 Sanj nanicaj Jesús chran' sí' nungüej sij. Nj gataj sí':

—Nun ni'i nungüej é re' daj hua niman nungüej é re'.

56 Sé si 'nāj sisj guere' niman ni ngüj guj'yā huñj da'nij ni ngüj. Sanj 'nāj načā ni sij. —Daj gataj Jesús. Ngaa nj gan'anj ni sij ango xuman'.

Los que querían seguir a Jesús

57 Nj ngaa huaj ni sij chrej, nj gataj 'ngo tsínj daj gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuāj guñicōj man'an re' nj a gan'anj re' aj. —Daj gataj sij.

58 Ngaa nj gataj Jesús:

—Hua huej nun xune aj. Nj hua si-gaca' xataj chéj xata' nun xú'. Sanj nitaj rian guna da'nij ni ngüj huñj mánj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

59 Ngaa nj gataj Jesús gunun ango tsínj daj:

—Guñico' re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

—Señor, duna re' sisj gan'anj sinij gachinj chrē aj. —Daj gataj sij.

60 Ngaa nj gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhuá re' si gachin' ango ni sij niman. Daj si rún' huin niman huin ni sij. Sanj gan'anj man'an re' ga'mi re' nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né'. —Daj gataj Jesús.

61 Ngaa nj gataj ango tsínj daj gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuāj guñicōj man'an re', sanj duna siní re' sisj gan'anj gatā gunun ni dugüi'ij. —Daj gataj sij gunun Jesús.

62 Sanj gataj Jesús gunun sij:

—Nitaj si ní'yanj tsínj da'a nne ngaa nj'yaj sij rucú sij. Nj da'nga' daj na'ue guj'yaj sun sa' 'ngo tsínj rian nicaj sun Yan'anj ngaa nj'yaj sij rucú sij. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

10

Misión de los setenta

1 Hué daj síj nj nacui Señor ya'nij xia chi' ran' tsínj nico' sij. Nj ga'nij sij huñj huñj ran' ni sí' guitaj dian sini yan gan'anj ni sí' go'ngo ni xuman' daj nej. 2 Nj gataj sij gunun ni tsínj daj:

—Rún' huin strigo huin ni ngüj achin gunun si-nuguan' Yan'anj. Nj rún' huin tsínj a'nin' strigo huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nico nin' ruhua strigo ngaj achin ga'nin' ni sij. Ngaa nj gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisj ga'nij man'an sí' ni tsínj guj'yaj sun gan'anj ga'nin' ni sij si-strigo sí'. 3 Nj a'nī gan'anj ni é re' rún' gan'anj ni xachij 'nij scanij ni stuj huee. 4 Nj sī nicaj á re' nnánj nga nnij nun san'anj nej, canj nej, gan'anj án re' mánj. Nj sī guñiquin' a ni é re' ga'mi a ni é re' nga ni tsínj narí' a ni é re' chrej nej mánj.

5 'Nī ngaa gatu a ni é re' 'ngō hue', nī gataj sini yan ni é re' rian ni ngüi nne chruhua hue' daj: "Gahuin din'inj ruhua ni é re'." Daj gataj ni é re'. 6 Nī sisi yu'uj daj nne 'ngō tsínj a'mi sa'aj, ngaa nī gahuin din'inj ruhua sij daj huin ruhua ni é re'. Sanī sisi nitaj 'ngō tsínj a'mi sa'aj yu'uj daj, ngaa nī nanicaj nuguan' sa' ga'mi ni é re' rian án re'. 7 Gunan án re' hue' nne tsínj sa' daj. Nī xā á re' gō'o a ni é re' si rīqui ni ngüi daj. Daj si ni tsínj 'yaj sun, nī hua si-chrej ni sij si ga du'ue ni sij. Sī gan'anj án re' gō'ngo ni hue' mánj. 8 Nī ngaa huaj guisij a ni é re' 'ngō xuman' rian ráj xina ni ngüi ni'i ni sij a ni é re', nī xā á re' si rīqui ni sij aj. 9 Jnahuin a ni é re' ni ngüi a'nan' si guiman' ni sij yu'uj daj. Nī gataj á re' gunun ni sij: "Hua gahuin nīchrun' ga'na' nīcaj sun Yan'anj rian ni é re'." Daj gataj ni é re'.

10 'Sanī sisi huaj guisij a ni é re' 'ngō xuman', nī nun ráj xina ni ngüi ni'yaj ni sij a ni é re', ngaa nī gahui a ni é re' chruhua cayu, nī gataj á re' gunun ni ngüi mán xuman' daj: 11 "Nagunan' ni únj yo'ój yaj man xánj án re' guta dacój ni únj. Nī da'nga' daj 'yaj ni únj xi'í si na'ue gunun a ni é re' si-nuguan' ni únj. Sanī gunun sa' ni é re' sisi hua gahuin nīchrun' ga'na' rian nicaj sun Yan'anj rian ni é re'." Hué daj gataj á re' gunun ni ngüi

man xuman' daj. 12 Ataj snan'an gunun a ni é re' sisi güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi, ngaa nī huaj gahuin ni ngüi xuman' daj castigo si guiran' ni ngüi xi'i guimán xuman' Sodoma asij ná. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Ayes sobre las ciudades impenitentes

13 Ngaa nī gataj Jesús:

—Ducu niqui niman ni é re' ni ngüi mán xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Nī nun gui'yā si sa' xuman' Tiro nga xuman' Sidón rún' gui'yā xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Sanī sisi hua gui'yā si sa' daj, nī hua nani ruhua ni ngüi man Tiro nga Sidón xi'í si-gaquin' ni sij ná. Nī hua gunun ni sij atsij naya'. Nī hua gane ni sij rian yaj digyán ni sij sisi hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. 14 Hué dan nī güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi, ngaa nī huaj guiran' ni é re' castigo si guiran' ni ngüi xi'i guimán xuman' Tiro nga xuman' Sidón asij ná. 15 Nī atā gunun a ni é re' huin a ni é re' ni ngüi man xuman' Capernaum sisi nne nīn' ruhua ni é re'. Xi'í daj ani ruhua ni é re' sisi hua 'ueé nīn' ruhua xánj án re' rún' hua xata' hua xánj án re', ruhua á re'. Sanī gan'anj án re' rian man ni ngüi gahui', gui'yā. —Daj gataj Jesús.

16 Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Ni ngüi unun si ataj á re', n̄i hué daj gunun ni sij si-nuguan'anj nej. San̄i sis̄i d̄anicaj ni ngüi ni é re', n̄i hué daj d̄anicaj ni sij man'anj nej. N̄i ni ngüi d̄anicaj man'anj, n̄i hué daj d̄anicaj ni sij Yan'anj nej. —Daj gataj Jesús.

Regreso de los setenta

17 Hué dan n̄i n̄anicaj huá'nij xia chi' ni tsínj gan'anj daj. N̄i hua niá' ruhua ni sij. N̄i gataj ni sij gunun Jesús:

—Señor, n̄i da' ni nan̄e x̄i'i dagahuin rian ni únj ngaa a'mi únj si-xugüi man'án re'. —Daj gataj ni sij.

18 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Daj rún' yoq̄ ahui du'ui xata', n̄i da'nga' daj guini'inj 'n̄a' guinij sichre Satanás xata' aj. 19 Hua riquij si gahuin nucuaaj á re' si gurun a ni é re' rian xucuáj nḡa xiquin nej. N̄i s̄i gui'yaj x̄i'i xú' rian án re' mánj. N̄i ḡa'ue gui'yaj gana ni é re' rian si-fuerza sichre Satanás. N̄i nitaj si guiran' a ni é re', gui'yaj a 'ngo ni nuguan' quij nan mánj. 20 N̄i hua yya dagahuin ni nan̄e x̄i'i si ataj á re'. San̄i s̄i gahuin niá' ruhua ni é re' xi'í si unun ni nan̄e x̄i'i si ataj á re' mánj. San̄i ḡahuin niá' ruhua á re' si hua n̄ica si-xugüi a ni é re' ta rian yanj xata', 'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús rian huá'nij xia chi' ni tsínj daj.

Jesús se regocija

21 Hué hora daj n̄i gahuin niá' ruhua Jesús, gui'yaj Espíritu Santo. N̄i gataj sij gunun Yan'anj:

—A'mi sa'áj rián re' huín re' chrē nne xata'. N̄i nicáj re' n̄in' sun xata' nḡa rian xungüi n̄ica' nej. N̄i a'mi sa'áj rián re' xi'í si digyán re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj nitaj si huín achij. N̄i garij hūi re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj ni'i sa' nḡa ni tsínj chr̄un ga'i nuguan' nej. N̄i da'nga' daj garan' ruhuá re' gui'yáj re' huín re' chrē nne xata'. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

22 Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Riqui chrē daran' ni rasun riánj. N̄i a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua man'anj huínj da'n̄ij Yan'anj. San̄i urin chrē ni'i aj. N̄i n̄i a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua chrē. San̄i ur̄inj ni'i daj hua chrē si huínj da'n̄ij Yan'anj. N̄i un ngüi r̄ian garan' ruhuáj digyánj, n̄i ḡa'ue digyánj rian ni sij daj hua chrē. —Daj gataj Jesús.

23 Ngaa n̄i ni'yaj Jesús rian urin ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Hua 'ueé rian ni tsínj acaj cuenta daj hua man'anj daj rún' acaj cuenta á re' ni'yaj á re' rian xi'ij. 24 Daj si asij ná, n̄i gahuin nico ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nḡa nico ni rey gahuin ruhua guini'i ni sí si ni'i ni é re' acuan'. San̄i

nun guṇi'i ni sij. Nṽ gahuin ruhua ni sij guṇun ni sij si unun ni é re'. Sanṽ nun gunun ni sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El buen samaritano

²⁵ Ngaa nṽ naxuman 'ngo tsínj digyán ley ga'mi sij nga Jesús. Nṽ gahuin ruhua sij xacaj sij cuenta xi'í si-nuguan' Jesús. Nṽ nachínj snan'anj sij Jesús. Nṽ gataj sij:

—Maestro, daj guṽyā, nṽ gane nṽgān nga Yan'anj únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²⁶ Ngaa nṽ gataj Jesús:

—Daj ataj si-ley Yan'anj ayá re' únj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Nṽ gataj tsínj daj:

—“Gahuin 'i ruhua né' nṽ'yaj né' Señor huin Dan'anj né' nga nṽn' niman né'. Nṽ gahuin 'i ruhua né' nṽ'yaj né' Yan'anj nga daran' si-fuerza né'. Nṽ gahuin 'i ruhua né' nṽ'yaj né' Yan'anj nga nṽn' sta'nga' né'. Nṽ daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né', nṽ da'nga' daj gahuin 'i ruhua né' nṽ'yaj né' ni dugüi' né' nej.” —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

²⁸ Ngaa nṽ gataj Jesús:

—Dugu'naj huaj atáj re'. Sisṽ da'nga' daj guṽyáj re', nṽ gane nṽganj re' nga Yan'anj nánj. —Daj gataj Jesús.

²⁹ Sanṽ man'an tsínj daj, nṽ gahuin ruhua sij sisṽ guṇi'i Jesús sisṽ tsínj sa' huin sij. Xi'í daj nṽ nachínj snan'anj sij Jesús. Nṽ gataj sij:

—Nṽ un tsínj huin dugüi'tj únj. —Daj gataj sij.

³⁰ Ngaa nṽ nani Jesús 'ngo cuento gunun si'. Nṽ gataj sij:

—Gahui 'ngo tsínj daj xuman' Jerusalén huaj sij chrej xuman' Jericó. Nṽ gahui ni tsínj tṽ. Nṽ ga'nej ni sí' si-gan' tsínj huaj daj. Nṽ ga'ui' ni sí' sij. Nṽ guiran' xi'i sij, guṽyaj ni sí'. Nṽ doj nṽ gahui' sij ngaa gan'anj ni sí'.

³¹ Ngaa nṽ huaj 'ngo chrej niquin' rian ni tsínj israelita chrej daj. Sanṽ ngaa guini'i sij ngaj tsínj guiran' xi'i daj, nṽ gachin anéj sij rian sí' gan'anj sij. ³² Nṽ huaj 'ngo tsínj levita chrej daj nej. Nṽ ngaa guini'i sij tsínj daj, nṽ gachin anéj sij gan'anj sij nej.

³³ 'Sanṽ huaj 'ngo tsínj samaritano hué guṽ chrej daj. Nṽ tsínj 'na' anéj chrej huin sí'. Nṽ ngaa guini'i sí' tsínj ngaj daj, nṽ gahuin 'i ruhua sí' ni'yaj sí' sij. ³⁴ Nṽ gahuin nichrun' tsínj samaritano daj. Nṽ guṽyaj gono'o sij gasiti nga nnee vino tsínj guiran' xi'i daj. Nṽ gumi sij atsij rian guiran' xi'i sí'. Nṽ dagahui sij sí' xiráj dánj sij xucu. Nṽ nicaj sij gan'anj sij mesón. Nṽ dugumi sij man'an sí'. ³⁵ Ngaa nṽ ango güi ngaa huin ruhua sij gan'anj sij, nṽ guiri sij huṽ san'anj huin denario ga'ui' sij ra'a tsínj ducua huin mesón. Nṽ gataj sij: “Dugumi re' tsínj nan. Nṽ sisṽ gutin' re' huaj, nṽ man'anj naru'ue rián re' ngaa nānicā

ruhua' yún gā'nāj." —Daj nani Jesús cuento rian tsínj digyán ley daj.

³⁶ Ngaa nī nachínj snan'anj Jesús sí'. Nī gataj sij:

—Ngaa nī daj hua yya ni huá'nij tsínj gachin daj gahuin tsínj nicaj dugüi' rian tsínj guiran' xi'i daj, ruhua man'án rē' únj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ngaa nī gataj tsínj daj:

—Hué tsínj gahuin 'i ruhua ni'ya tsínj guiran' xi'i, ruhuáj aj. —Daj gataj tsínj digyán ley daj.

Ngaa ni:

—Güij rē' nī da'nga' daj guí'yaj man'án rē' nej. —Daj gataj Jesús.

Jesús visita a Marta y María

³⁸ Nī ngaa huaj Jesús chrej, nī guisíj sí' 'ngō xuman' rian nun 'ngō yun'unj xana gu'naj Marta. Nī gunáj Jesús ducúa ún', guí'yaj ún'.

³⁹ Nī hua 'ngō xugüi'ij Marta gu'naj María. Nī gan'anj gane María dacój Jesús unun ún' si ataj Jesús. ⁴⁰ Nī da nahuij ruhua Marta 'yaj sun ún'. Ngaa nī gahuin nichrun' ún' rian Jesús, nī nachínj snan'anj ún':

—Señor, un sin huin nī nitaj si nahuij ruhuá rē' sisij urínj duna xugüi'ij rian daran' ni rasun 'yā nan únj. Gataj rē' gunun unj si chracuuj unj yūnj anj. —Daj gataj Marta gunun Jesús.

⁴¹ Ngaa nī gataj Jesús:

—Marta, Marta, nahuij ruhuá rē' ngā daran' ni sun 'yáj rē'. Nī na'ue gahuin din'inj ruhuá rē' mánj. ⁴² Sanj hua urin nuguan' sa' huin si ní'yanj. Nī hua nacui María nuguan' sa' daj. Nī nī a 'ngō ni ngüi sij ga'ue gataj sisij sij gunun María si-nuguan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

11

Jesús y la oración

¹ Ngaa nī 'ngō yun nne Jesús 'ngō yu'uj gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. Nī ngaa ganahuij gachínj jni'yaj sij, nī gataj 'ngō tsínj nico' sij:

—Señor, digyán rē' rian únj daj ga'mi únj ngaa gachinj jni'yaj ni únj rian Yan'anj daj rún' digyán Juan rian ni tsínj nico' sí', ruhua únj. —Daj gataj tsínj daj.

² Ngaa nī gataj Jesús:

—Ngaa gachinj jni'yaj á rē' rian Yan'anj, nī gataj á rē': Chrej ni únj huín rē' nné rē' xata'.

Nī huin ruhua únj si ga'mi 'ueé ni ngüi xi'í si-xugüi man'án rē'.

Nī huin ruhua únj si ga'na' rē' guñicaj rē' sun rian ni ngüi, ruhua ni únj.

Nī daj rún' dagahuin sa' ni ángel mán xata' rian man'án rē', nī da'nga' daj dagahuin ni ngüi mán nica' rian man'án rē', ruhua únj nej.

³ Nì rìqui re' si xà ni únj da' gò'ngo güi.

⁴ Nì guñicaj re' 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' únj si da'nga' daj nicaj únj niman nico xi'í gaquin' 'yaj dugüi' únj rian únj nej.

Nì sî duná re' si gatsij sichre niman ni únj mánj.

Sanî ga'ni re' sisî sî guí'yaj gana si quij rian únj.

Da'nga' daj gataj á re' ngaa gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵ Nì gataj ruhua' yún Jesús:

—Gui'yó' cuenta sisî hua 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga 'ngo ni é re'. Nì huaj sij yan' sa' ducua' sí'. Nì gataj sij gunun sí': "Jnanj, chracuij re' hua'nij chrachrúnj xà 'ngo dugüi'íj 'na' ducua'j.

⁶ Nì huaj sij chrej, sanî nitaj si guiri'íj ga'uíj xà sij mánj." Daj gataj sij rian dugüi' sij. ⁷ Sanî gataj tsínj nne chruhua hue' gunun dugüi' sij: "Sî ga'na' chran' yun'únj re' yúnj mánj. Hua ránj rian hue'. Nì ngā nga ni da'nī rian nna. Sî ga'ue nāchicāj rìquij rián re' mánj." Daj gataj sij, ruhua á re' únj. Sé daj gataj sij mánj. ⁸ Nì atā gunun a ni é re' sisî nunj si na'uej sij nāchica sij ga'ui' sij xi'í si nicaj dugüi' tsínj daj ngā sij, sanî xi'í si ducu reque sí', nì nāchica sij ga'ui' sij daran' si achínj sí'.

⁹ 'Asíj nì atā gunun a ni é re' sisî gachinj jni'yaj á

re' rian Yan'anj. Nì rìqui Yan'anj rian án re'. Nāno' a ni é re' nuguan' sa', nì nari' a ni é re'. Nì guí'yaj á re' rún' 'yaj 'ngo tsínj ita ra'a rian hue', nì nā'ni Yan'anj gatu a ni é re' aj. ¹⁰ Daj si daran' ni ngüi achínj, nì ri' ni sij. Nì ni ngüi nāno', nì nari' ni sij nej. Nì ni ngüi ita ra'a rian hue', nì nā'ni Yan'anj gatu ni sij nej. ¹¹ Nì sisî da'níj ni é re' achínj chrachrúnj xaj, nì ga'ue ga'ui' a ni é re' yej ra'a ní'. Nì ngaa achin 'ngo xucua'j, nì ga'ue ga'ui' a ni é re' 'ngo xucua'j xà sij ní'. Sé daj huin mánj. ¹² Nì ga'ue ga'ui' a ni é re' 'ngo xiquin ra'a da'níj a ni é re' ngaa achin chruj ní'. Sé daj huin mánj. ¹³ Tsínj xi'í huin a ni é re'. Sanî ni'í a ni é re' si hua sa' ga'ui' ni é re' xà ni da'níj ni é re'. Yu'uj daj nì huaj nun' ruhua si rìqui yya chrej a ni é re' nne xata' Espíritu Santo rian ni ngüi achínj Espíritu Santo rian-án'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Una casa dividida contra sí misma

¹⁴ Nì 'ngo güi nì guiri Jesús 'ngo nane xi'í niman 'ngo tsínj na'ue ga'mi daj. Nì gaxi'í sí' ga'mi sí'. Nì gahuin yan'anj ruhua ni ngüi guini'í ni sij si guí'yaj Jesús. ¹⁵ Sanî ga'mi gò'ngo ni sij xi'í Jesús. Nì gataj ni sij:

—Xi'í si-fuerza man'an sichre gu'naj Beelzebú, nì ri Jesús ni nane xi'í niman ni ngüi. —Daj gataj da'aj ni sij.

16 Nī gachínj ango da'aj ni sij sīsī guj'yaj Jesús 'ngō si sã' 'nã' xata'. Daj si huin ruhua ni sij gūta' ni sij gaquin' xiráj Jesús. 17 Sanī ni'i Jesús si anī ruhua ni sij. Ngaa nī gataj sij:

—Sīsī unun' ni dugūi' 'ngō ducuasun, nī guere' xuman' daj, guj'yaj ni man'an ni sij mán sij. Nī sīsī unun' 'ngō tsínj daj ngã ni dugūi' sij mán ducúá sij, nī guere' ni sij nej. 18 Hué daj huin sīsī unun' sichre Satanás ngã ni nanē xī'i, nī daj gã'ue gūnucuj rian nicaj sun sichre Satanás, ruhua á re' únj. Nī da'nga' daj nachínj snan'an a ni é re' xī'i si ataj á re' si rīj nanē xī'i chruhua niman ni ngūi ngã si-fuerza Beelzebú. Sanī sé si xanga' huin mánj. 19 Sanī sīsī rīj ni nanē xī'i niman ni ngūi ngã si-fuerza Beelzebú, ngaa nī un tsínj riqui sīsī gujri ni tsínj nico' ni é re' nanē xī'i niman ni ngūi, ruhua á re' únj. A'mi ni sij ngã ni nanē xī'i, ruhua á re' ní'. Hué dan nī digyán ni sí' sīsī nitaj si hua nīca ruhua á re' mánj. 20 Sanī sīsī hua yya rīj nanē xī'i chruhua niman ni ngūi 'yaj ra'a man'an Yan'anj xanga', ngaa nī huin ruhuj gata sīsī ga'nã' guisij si guinicaj sun Yan'anj scanij a ni é re' aj.

21 'Guj'yo' cuenta daj 'yaj 'ngō tsínj hua nucuj nne ducuj. Ngaa hua xirúnj si chria' sij dugumi sij ducúá sij, nī hua xitinj ruhua sij nne sij ngã daran' si nara

sa' sij. 22 Sanī ngaa 'nã' ango tsínj nucuj doj daj ngã man'an sij, nī guj'yaj gana sí' rian sij. Nī gã'nej sí' xirúnj si chria' sij ngã ango ni rasun nara sa' sij. Nī gura' da'aj sí' ngã ni dugūi' sí'.

23 'Nī tsínj nitaj si nicaj dugūi' ngāj, nī unun' sij ngāj. Nī tsínj nitaj si naran' strigo ngāj, nī re'ej sij strigo aj. Nī 'yaj sij sīsī na'ue guinico' ni ngūi man'anj. —Daj gataj Jesús.

El espíritu inmundo que vuelve

24 Ngaa nī gataj ruhua' yún Jesús:

—Nī ngaa gahui nanē xī'i niman 'ngō tsínj daj, nī chéj nanē xī'i 'ngō yu'uj hua nãco nano' sij nī a naranj ruhuj. Sanī nun nari' sij rian naranj ruhuj. Ngaa nī: "Nãnicã ruhua' yúnj ducúaj rian gahū", ataj nanē xī'i daj. 25 Nī ngaa nãnicaj nanē xī'i daj, nī nari' sij 'ngō hue' hua ní'nij. Nī hua naca' ne. Nī nagui'yaj sa' ne hue' daj. Nī da'nga' daj rún' huin hue' daj, hué daj huin niman tsínj daj. 26 Ngaa nī gan'anj nanē xī'i daj. Nī nãno'-ó' ango ichij nanē xī'i quij hua daj ngã man'an sij. Nī daran' ni nanē xī'i daj ganatu nūguan'an niman tsínj daj ruhua' yún gane-é'. Nī guiran' tsínj daj nico sayun daj ngã si guiran' sij asij sini yan. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Los que en verdad son bienaventurados

27 Nĭ diaj hua a'mi Jesús, nĭ gaguáj 'ngō yun'unj xana nne scanij ni ngüi. Nĭ gataj ún':

—Hua 'ueé rian nní re' xi'í si guchruj ún' man'án re'. Nĭ dugutsi ún' man'án re' nej. —Daj gaguáj yun'unj xana daj.

28 Sanĭ gataj Jesús:

—Hua 'ueé rian ni ngüi unun si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ 'yaj ni sij daj rún' ataj Yan'anĭ gunun ni sij nej. —Daj gataj Jesús.

La generación perversa demanda señal

29 Nĭ gahuin nico ni ngüi nahuin yu' xi'nĭj Jesús. Ngaa nĭ gaxĭ'i Jesús ga'mi sij. Nĭ gataj sij:

—Sé ni ngüi sa' huin ni ngüi mán yyaj. Achínj ni sij 'ngō si sa' 'na' xata', guĭ'yā. Sanĭ sĭ guĭ'yā 'ngō si sa' guĭni'i ni sij mánj. Urin si guiran' tsínj gu'naj Jonás asĭj ná huin si guĭni'i ni sij aj. 30 Nĭ daj rún' guĭ'yaj Yan'anĭ 'ngō si sa' nico nga Jonás guĭni'i ni ngüi guimán xuman' Nínive asĭj ná, nĭ da'nga' daj guĭ'yaj Yan'anĭ nga man'ánj guĭni'i ni ngüi mán yyaj huĭnj da'nĭj ni ngüi.

31 'Nĭ ngaa guĭsĭj güi naĭui'yaj yya Yan'anĭ nga ni ngüi, nĭ ganiquin' reina 'na' ne' sur gataj ún' sisĭ da'ui ni ngüi mán yyaj gaquin'. Daj si ga'na' ún' da' xi'í nĭn' xungüi gunun ún' si-nuguan' tsínj gu'naj Salomón. Nĭ huin chrun

si' si-nuguan' Yan'anĭ. Sanĭ huin achĭj man'ánj daj nga Salomón rian án re'. 32 Nĭ güi ganahĭj xungüi ngaa naĭui'yaj Yan'anĭ xi'í si-gaquin' ni tsínj, nĭ na-xuman ni tsínj guimán xuman' Nínive asĭj ná nga ni tsínj man acuan'. Nĭ gataj ni tsínj daj sisĭ da'ui ni tsínj man acuan' gaquin'. Daj si ganani ruhua ni tsínj guimán Nínive daj xi'í si-gaquin' ni sij ngaa gunun ni sij si nata' Jonás si-nuguan' Yan'anĭ gunun ni sij. Sanĭ huin achĭj man'ánj daj nga Jonás rian án re'.

La lámpara del cuerpo

33 Nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ sé si ġari huĭ' 'ngō candil ngaa arún' yan'an chra-á'. Nĭ sĭ gune' riqui chrúnj mánj. Sanĭ ġuto' xata' sisĭ guĭxiguin rian ni ngüi ġatu chruhua hue'.

34 'Rún' huin 'ngō yan'an xiguĭn, nĭ da'nga' daj huin rundĭj rian né'. Nĭ ngaa xiguĭn sa' rundĭj rian né', nĭ ni'yaj sa' né'. Sanĭ sisĭ nitaj si xiguĭn sa' rundĭj rian né', nĭ na'ue na'ri' né' 'ngō chrej sa' ġan'anĭ né'. Daj si hua rumi' rian né'. 35 Ġa cuidado rian án re' sisĭ xiguĭn sa' chruhua niman án re'. Ngaa nĭ sĭ ġa rumi' rian nne ni é re' mánj. 36 Nĭ sisĭ xiguĭn sa' chruhua niman né', nĭ nitaj si hua rumi' rian nne né' mánj. Daj si xiguĭn sa' chruhua niman né' ni'yaj né' daj rún' 'yaj

'ngō yan'an xiguin. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Jesús acusa a fariseos y a intérpretes de la ley

³⁷ Nì ngaa ganahuij ga'mi Jesús, nì gaquínj 'ngō tsínj fariseo xā Jesús ducúa sí'. Nì gatúj Jesús gan'anj gane sij rian mesa. ³⁸ Nì gahuin yan'anj ruhua tsínj daj ngaa guini'i sij sisi nun naniā' nico Jesús asij ngaa achin xā nungüej sij. ³⁹ Sanì gataj Señor gunun sij:

—Ni tsínj fariseo huin ni é re'. Nì na'nin' sa' á re' xiráj tasa ngā xiráj go'o nej. Sanì ne' chruhua niman án re', nì man nìn' ruhua si quij hua. Daj si 'yaj tū a ni é re', nì 'yaj quij a ni é re' nej. ⁴⁰ Tsínj nitaj si unun huin ín re'. Ni'i a ni é re' sisi guiyaj Yan'anj nneç cūj né'. Nì da'nga' daj nun ni'i a ni é re' sisi guiyaj Yan'anj niman né' ní'. ⁴¹ Sanì ga'ui' a ni é re' da'aj si'yaj á re' rian ni ngüi niqui, ngaa nì xācaj á re' cuenta sisi hua sa' chrej chéj a ni é re' aj.

⁴² 'Sanì ducu niqui niman án re' ni tsínj fariseo. Daj si guiran' ni é re' nico sayun. Aya á re' rumi coj nun stila ngā coj ruda nej, daran' ni cuej nej. Nì ngaa guisíj ichi' rumi, nì a'ui' ni é re' 'ngō rumi rian Yan'anj. Sanì dunáj a ni é re' si guiyaj nīca á re' rian dugüi' a ni é re'. Nì nitaj si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj mánj. Sanì huin ruhua Yan'anj sisi guiyaj á re' ni nuguan' nico

nan. Nì na'uej ruhua Yan'anj sisi dunáj á re' ngā ango nuguan' le mánj.

⁴³ 'Ducu niqui niman ni é re' tsínj fariseo. Guiran' ni é re' nico sayun. Daj si aran' ruhua á re' gane a ni é re' chrun xila sa' doj niquin' chruhua nuhui. Nì aran' ruhua ni é re' si garun du'ua ni ngüi ra'a ni é re' rian yu'ue.

⁴⁴ 'Nì ducu niqui niman án re' huin ín re' ni tsínj fariseo. Tsínj digya' yun'unj huin ín re'. Nì rún' hua rian achin' ni ngüi niman daj huin ín re'. Nì nun ni'i ni ngüi. Nì rún' huin ngaa xinga ni ngüi a nun ni'i ni sij ngaj níman, nì run ni sij da'nga' da huin ín re'. Daj si nun ni'i ni sij sisi quij nìn' ruhua hua niman án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁴⁵ Ngaa nì gataj 'ngō tsínj digyán ley rian Jesús:

—Maestro, ngaa a'mí re' daj, nì a'mi quij re' rian ni únj nej. —Daj gataj sij.

⁴⁶ Sanì gataj Jesús:

—Ducu niqui niman án re' tsínj digyán ley. Daj si guiran' ni é re' nico sayun. Nì rún' 'yaj ni tsínj arun carga ya'i xiráj ni xucu daj, 'yaj á re' ngā ni ngüi. Nì ya'i nìn' ruhua carga daj. Nì na'ue gunucuj ni sij gache ni sij. Nì a doj na'ue chracuij a ni é re' ni sij ngā urin ra'a ni é re' ga mánj.

⁴⁷ 'Nì ducu niqui niman án re' xi'í sayun guiran' án re'. Daj si 'yaj á re' ni chran

rian ngaj ni níman ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ní dagahui' ni xi ni é re' ni sí'. ⁴⁸ Ní xi'í si 'yaj quij ni é re', ní da'nga' daj digyán ni é re' sisi ga nica ruhua á re' nga si gui'yaj ni xi a ni é re'. Daj si hua yya dagahui' ni sij ni sí'. Saní 'yaj ni é re' ni chran rian achin' ni sij aj.

⁴⁹ 'Ní rian ni'í sa' Yan'anj, ní gataj-á': "Ga'ní ni tsínj ga'mi si-nuguan'anj nga ni tsínj gui'yaj sun riānj nej. Ní dagahui' ni sij go'ngo ni sí'. Ní guinico' ni sij ango ni sí'. ⁵⁰ Ní asij gui'yaj Yan'anj xungüi, ní dagahui' ni sij ga'i nin' ruhua ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Saní da'ui ni ngüi mán yyaj si-tun man'an ni sí'. ⁵¹ Ní da'ui sini ni sij si-tun man'an tsínj gu'naj Abel. Ní ganahui da' si-tun man'an Zacarías huin si da'ui ni sij. Ní dagahui' ni sij sí' dani nna yej nga ducua' Yan'anj." Da'nga' daj atā gunun a ni é re' sisi da'ui ni ngüi mán yyaj gaquin', gui'yaj ni tsínj daj.

⁵² 'Ní ducu niqúi niman án re' ni tsínj digyán ley. Guiran' ni é re' nico sayun. Daj si arānj ni é re' si-chrej Yan'anj rian ni ngüi. Ní nun ga'ue gatú ni é re' chrej daj nej. Ní ni tsínj huin ruhua gatú, ní na'uej ruhua á re' gatú ni sij mánj. —Daj gataj Jesús.

⁵³ Ní ngaa ga'mi Jesús ni nuguan' daj, ní ga'man nin' ruhua ni tsínj digyán ley nga

ni tsínj fariseo. Ngaa ní gaxi'í ni sij nachínj snan'anj ni sij Jesús xi'í ga'i rasun. Ní chran' yun'unj ni sij sí' nej. ⁵⁴ Daj si huin ruhua ni sij sisi gache du'ua Jesús xi'í si ga'mi sí'. Ngaa ní ga'mi gaquin' ni sij xi'í sí', ruhua ni sij.

12

La levadura de los fariseos

¹ Hué dan ní nahuin yu' ga'i mil ni ngüi rian huaj Jesús. Ní da run 'ngo run ango ni sij.

Ní gaxi'í Jesús ga'mi sí'. Ní gataj sini sí' rian ni tsínj nico' sí':

—Ga cuidado ni é re' nga si-levadura ni tsínj fariseo. Daj si tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nitaj si 'yaj ni sij daj rún' a'mi ni sij. ² Sí ga'ue gari huí ni ngüi 'ngo ni nuguan' mánj. Ní si ga'ue gari huí ni ngüi si 'yaj ni sij mánj. Saní hua 'ngo güi, ní naxira' daran' ni nuguan' gari huí ni ngüi aj. ³ Hué dan ní daran' si ga'mi a ni é re' rian hua rúmi', saní gunun ni ngüi ni nuguan' daj rian hua xiguin yan'an. Ní daran' ni nuguan' ga'mi huí ni é re' ngaa narānj ni é re' rian ducua' re' ngaa ga'mi huí ni é re', ní gaguaj ni sij xe' gunun daran' ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús.

A quién se debe temer

⁴ Ngaa ní gataj Jesús gunun ni sij:

—Nĭ huin ni é re' ni tsínj nicaj dugüi' ngāj. Nĭ ataj snan'ān gūnun ni é re' sisi sĭ guxu'ui' ni é re' rian ni tsínj gā'ue daḡahui' nneē cúj né'. Ngaa sĭj nĭ nitaj ango si guĭ'yaj ni sij ngā né' gā mánj. ⁵ Sanĭ gātā gūnun a ni é re' ũn sin rĭan guxu'ui' ni é re': Hué guxu'ui' ni é re' rian Yan'anj xāngā'. Daj si ngaa ḡahui' ni é re', guĭ'yaj Yan'anj, nĭ gataj Yan'anj ũn ngüi gān'anj rian yan'ān. Ngaa nĭ hua si xi'i xu'ui' ni é re' rian Yan'anj anj.

⁶ 'Xāngā' ane' ũn'un' xataj le huĭj san'anj moneda aj. Sanĭ nitaj si nĭ'yun ruhua Yan'anj ḡo'ngo ni xuj mánj. ⁷ Hué daj ngā ni é re', nĭ aya Yan'anj da' ḡo'ngo hueé chra ni é re'. Xi'í daj nĭ sĭ guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si huaj ní'yanj ni é re' rian ni xataj aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El que me confesare delante de los hombres

⁸ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ataj snan'ān gūnun a ni é re' sisi daran' ni tsínj nāta' sisi nico' ni sij yūnj rian ni ngüi, ngaa nĭ nātāj rian ni ángel nne ngā Yan'anj sisi tsínj nico' man'ānj huin ni sij. ⁹ Sanĭ daran' ni tsínj na'uej ruhua nāta' rian ni ngüi si nico' ni sij man'ānj, nĭ na'ue nātāj rian ni ángel nne ngā Yan'anj sisi tsínj nico' man'ānj huin ni sij mánj.

¹⁰ 'Gā'ue guñicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni ngüi

gā'mi quij rian da'nĭj ni ngüi huin man'ānj. Sanĭ sĭ guñicaj Yan'anj niman nico xi'í ni ngüi gā'mi quij xi'í Espiritu Santo mánj.

¹¹ 'Nĭ ngaa nĭcaj ni sij ni é re' gān'anj án re' si-nuhui ni tsínj israelita ngā rian güesĭ ngā rian ni tsínj nicaj sun, ngaa nĭ sĭ ḡahui ruhua á re' si daj gataj á re' ngaa nāchinj snan'anj ni sij ni é re' mánj. ¹² Daj si ngaa guĭsĭj hora gā'mi a ni é re', nĭ dĭgyán man'an Espiritu Santo si gā'mi a ni é re' rian ni sí'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

El rico insensato

¹³ Ngaa nĭ gataj 'ngo tsínj niquin' scanĭj ni ngüi gunun Jesús:

—Maestro, gataj re' gūnun jnān si ḡura' da'aj sij si dunāj chrej nūngüej ũnj. —Daj gataj tsínj daj.

¹⁴ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Jnānj né', ũn sin huin ani ruhuá re' sisi ḡahui man'ānj tsínj guĭ'yaj yya scanĭj ni é re' ũnj. Nĭ ũn sin huin nĭ gā'mi xi'í rasun hua rian nūngüej jnānj re', ruhuá re' ũnj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Gā cuidado ni é re' sisi sĭ ḡahui xicoj ruhua ni é re' ngā ni rasun mán chruhua xungüi nan mánj. Sisi guĭri' né' nico ni rasun ḡahui si'yaj né', nĭ sé ni rasun daj guĭ'yaj si xācaj né' 'ngo chrej sa' mánj. —Daj gataj Jesús.

16 Ngaa nī nani Jesús 'ngo cuento si digyán sij rian ni ngüj. Nī gataj sij:

—Hua 'ngo tsínj xuru'ue. Nī sa' nīn' ruhua ga'uej xina sij. 17 Ngaa nī gani ruhua tsínj xuru'ue daj: “Daj guj'yā, nī nitaj rian nara sa'āj ni rasun nan mánj.” Da'nga' daj gani ruhua sij.

18 Hué dan nī gataj sij gunun man'an sij: “Hua ni'inj daj guj'yā. Ga'nē ni si-gurūj, nī nagui'yaj xachij ruhua' yūnj angoj. Nī nara sa'āj daran' ni si guiri'ij nga daran' ni rasun mán nej. 19 Hué dan nī gatā gunun nimānj sisi man nico ni rasun daj riānj. Nī guisi ga'i yo'. Nī ga'ue naranj ruhuāj, nī xaj, nī go'ōj nej. Nī ga'ue gahuin niā' ruhuāj nej. Daj gatā gunun nimānj.” Daj gani ruhua tsínj xuru'ue daj.

20 Sanj gataj Yan'anj gunun sij: “Tsínj nī'yun huin re'. Hué gue nī nan gahui' re'. Nī un sin si'yaj gahuin si nara sa' re', ruhuá re' únj.” Daj gataj Yan'anj. 21 Da'nga' daj gahuin guiran' tsínj ri' nico ni rasun ngaa huin-ín' güenda urin man'an sij. Nī niqui niman sij rian Yan'anj si nitaj ni rasun sa' nicaj sij güenda Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

El afán y la ansiedad

22 Hué dan nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xi'í daj gatā gunun a ni é re' sisi sj gahuin ruhua ni é re' nga si xa ni é re' gujman ni é re' mánj. Nī sj

gahuin ruhua á re' nga atsiy gunun ni é re' nej. 23 Ni'í ni é re' sisi hua ni'na' né', gui'yaj Yan'anj. Nī sisi hué daj huin, nī nucuaj Yan'anj guj'ya sisi hua si xa né' nej. Nī gui'yaj Yan'anj nnee cú'. Nī sisi nucuaj Yan'anj gui'ya nnee cú', nī ga'ue riqui sisi hua si-gan' né' nej.

24 'Nī'yaj ni é re' ni xaca. Nitaj si unun xuj nna. Nī nitaj si ri xuj nna nej. Nī nitaj si-guru xuj nej. Sanj a'ui' Yan'anj si xa xuj. Nī ní'yanj doj ni é re' daj nga ni xataj nej aj. 25 Nī ga'ue gahuin xacan ni é re' doj xi'í si nani ruhua ni é re' ní'. Sj ga'ue mánj. 26 Hué dan nī sisi sj ga'ue guj'yaj á re' nuguan' le doj, nī daj ga'ue guj'yaj á re' nuguan' nico doj, ruhua á re' únj.

27 'Nī'yaj á re' daj achij yaj lirio. Nitaj si 'yaj sun yaj. Nī nitaj si hua'a yaj yu'uej nej. Sanj atā gunun ni é re' sisi hua niā' nīn' ruhua yaj daj, daj nga tsínj gu'naj Salomón ngaa gunun si' atsiy sa' nīn' ruhua. 28 Nī yyaj nī man coj riqui quij. Nī a'yoj gari yan'an ni sij coj daj. Nī gaca-á'. Nī sisi Yan'anj 'yaj sisi hua niā' ni coj, nī huaj nīn' ruhua riqui-í' si-gan' ni é re' nej. Sanj huin ni é re' ni tsínj xuman doj ruhua ni'yaj Yan'anj.

29 'Hué dan nī sj gahuin ruhua á re' nga si xa á re' nga si go'o ni é re' mánj. Nī sj guiriun ruhuá re' mánj. 30 Daj si hué xi'í ni rasun nan

huin si nani ruhua ni ngüi nitaj si xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Sanj ni'i chrej ni é re' un rasun achin rian án re'.³¹ Sanj nãno' sini a ni é re' sisj nıcaj Yan'anj sun niman án re'. Hué dan nj rıqui Yan'anj daran' rasun nan rian án re' nej.

³² 'Rún' huin 'ngo xi'nin' xachij dugumij daj huin ni é re'. Yu'uj daj sj guxu'ui' ni é re' mánj. Doj ni é re' huin, sanj hua ani ruhua chrej ni é re' rıquij rian nicaj sun-ún' gane ni é re' nga-á'.

³³ 'Gudu'ue ni é re' si'yaj ni é re'. Nj ga'ui' ni é re' rian ni ngüi yaco ran'. Ngaa nj ga'ue guiri' a ni é re' 'ngo nnij sa' rian gara sa' á re' si-san'anj ni é re'. Nj nitaj si xutu nnij da mánj. Nj san'anj daj huin san'anj nara sa' ni é re' xata' rian nitaj si sj tsınj tu. Nj nitaj si nahuij san'anj da mánj. ³⁴ Daj si rian nara sa' ni é re' si'yaj ni é re', nj hué yu'uj daj nani ruhua niman ni é re' nej.

El siervo vigilante

³⁵ 'Daj rún' nanun chrun 'ngo tsınj daj si-gan' sij, nj da'nga' daj ga chrun ni é re' nej. Nj daj rún' arun 'ngo tsınj daj yan'an chra candil sisj xiguın chrej huaj sij, nj da'nga' daj guı'yaj á re' nej. ³⁶ Gana'uij a ni é re' daj rún' 'yaj ni si-moso 'ngo tsınj xuru'ue. Ana'uij ni sij si numan sí' gan'anj sí' rian xacaj 'ngo tsınj yun'unj xana. Nj ana'uij ni moso daj sisj na'ni yoo ni sij rian

hue' ngaa guıta ra'a sí' natu sí' chruhua hue'. ³⁷ Nj hua 'ueé rian ni moso daj ngaa nun ruhua ni sij ana'uij ni sij 'na' niqui tsınj dıcuca daj. Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisj gane ni sij rian mesa guı'yaj sí'. Nj guı'yaj sun sí' rian ni sij ga'ui' sí' si xa ni sij. ³⁸ Nj hua 'ueé rian ni moso daj sisj nun ruhua ni sij ana'uij sij mán ni sij si yan' sa' si guerenga' si 'na' niqui tsınj dıcuca daj. ³⁹ Gunun sa' á re' nan. Sisj guıni'i 'ngo tsınj 'dıcuca daj un hora ga'na' 'ngo tsınj tu, nj dugumi sa' sij dıcuca sij. Nj sj ga'nij sij na'ni sí' gatı sí' dıcuca sij, guı'yaj tu sí' mánj. ⁴⁰ Nj da'nga' daj guı'yaj a ni é re' ga chrun guıman án re'. Daj si ga'na' man'anj hué gue hora nitaj si ani ruhua re' huınj da'nij ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni tsınj nico' sij.

El siervo infiel

⁴¹ Ngaa nj nachınj snan'anj Pedro Jesús. Nj gataj sij:

—Señor, nanı re' cuento nan urin rian ni únj ní'. Ası rian daran' ni ngüi sa'. —Daj gataj Pedro.

⁴² Ngaa nj gataj Señor:

—Nj hua 'ngo tsınj nicaj yun'unj moso. Nj dugumi sij ni moso daj, guı'yaj xuru'ue. Nj a'ui' sa' sij si xa ni sí' ngaa ruhua guısj hora xa ni sí'. Nj sisj dagahuin sa' tsınj daj si-sun sij, nj daj guı'yaj xuru'ue daj nga sij, ruhua á re' únj. ⁴³ Nj ga

'ueé rian tsínj nicaj yun'unj moso daj sisi hua gacuij sij ngaa 'nā' niq̄ui xuru'ue nar̄i' sí' sij. ⁴⁴ Xāngā' atā gūnun a ni é re' sisi gūnicaj tsínj daj sun dugumi sij daran' si'yaj xuru'ue daj, gūi'yaj sí'. ⁴⁵ San̄i sisi gani ruhua tsínj nicaj yun'unj moso daj sisi gahuin ran 'nā' niq̄ui si-xuru'ue sij, n̄i gax̄i'i sij gā'ui' sij ni tsínj ngā ni yun'unj xāna dugumi sij, n̄i gax̄i'i sij xa nasa' sij, n̄i go'o nasa' sij dā' gaxini sij. ⁴⁶ N̄i xi'í si nun ana'uij sij gā'na' si-xuru'ue sij, n̄i gā'na' sí' hué guē hora nitaj si ani ruhua sij si gā'na' sí'. N̄i ducu gūi'yaj sí' castigo sij. N̄i gūiran' sij sayun daj rún' gūiran' ni tsínj nitaj si 'yaj gacuij, gūi'yaj sí'.

⁴⁷ 'N̄i hua tsínj nicaj yun'unj ni'i si huin ruhua si-xuru'ue sij gūi'yaj sij. San̄i nun gūi'yaj sij. N̄i nitaj hua xugūi 'yaj sij gā'na' sí'. Yu'uj daj n̄i ducu duguayun sí' sij. ⁴⁸ San̄i hua ango tsínj nicaj yun'unj. N̄i nun ni'i sij si huin ruhua si-xuru'ue sij gūi'yaj sij. N̄i sisi gūi'yaj sij rasun nun gā'uej ruhua si-xuru'ue sij gūi'yaj sij, san̄i doj gayun sij, gūi'yaj sí' xi'í si nun ni'i sij.

'N̄i sisi a'ui' nico Yan'anj rian 'ngō tsínj daj, n̄i huin ruhua Yan'anj sisi gūi'yaj 'ueé sij ngā si gā'ui'-i' rian sij. Tsínj nicaj sun nico dugumi sij si'yaj Yan'anj, n̄i nāchin' Yan'anj cuenta rian sij sisi dugumi sa' 'ueé sij si'yaj sí'.

Jesús, causa de división

⁴⁹ 'Yūnj 'nā' garūn yan'an chruhua xungūi nan. N̄i ducu huin ruhuāj sisi hua aca yan'an daj. ⁵⁰ Hua nian si gūiran'anj 'ngō sayun nico. N̄i ducu ani gūitsi ruhua nimānj da gūisij gūiran'anj sayun daj. ⁵¹ Gani ruhua á re' sisi gā din'inj rian ni ngūi ngaa gā'nāj chruhua xungūi, ruhua á re' ni'. Sé daj huin mánj. San̄i atā gūnun a ni é re' sisi gūnun' ni tsínj ngā dugūi' ni sij, gūi'yaj si-nuguan'anj. ⁵² N̄i asij yyaj n̄i gūnun' un'un' ran' ni dugūi' 'ngō tsínj daj. N̄i gūnun' huā'nij ran' tsínj ngā yahuij ran' tsínj. N̄i gūnun' hūij ran' tsínj ngā ya'nij ran' tsínj. ⁵³ N̄i xi'í si-nuguan'anj, n̄i gūnun' nungūej chrej tsínj daj. N̄i gūnun' nungūej da'nij sí' nej. N̄i gūnun' nungūej nni yun'unj xāna daj. N̄i gūnun' nungūej da'nij unj nej. N̄i gūnun' nungūej nni chrej 'ngō yun'unj xāna daj. N̄i gūnun' nungūej xaco' unj nej. —Daj gataj Jesús.

¿Cómo no reconocéis este tiempo?

⁵⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús gūnun ni ngūi:

—Ni'i sa' á re' daj xacaj ni é re' cuenta. Daj si ngaa guini'i a ni é re' sisi nasij nga rian atuj güi, n̄i ataj á re' sisi doj, n̄i gāman'. N̄i da'ngā' daj aman' yya. ⁵⁵ N̄i ngaa ahui nane ne' sur, n̄i ataj á re' sisi doj, n̄i gahuin yan'an. N̄i da'ngā'

daj gahuin yan'an. ⁵⁶ Tsínj digya' yun'unj huin a ni é re'. Sa' á re' ruhua á re', sanj ani quij ruhua á re'. Ni'i a ni é re' xacaj á re' cuenta daj hua xata' ngá daj hua rian yo'ój. Sanj nun ni'i a ni é re' daj 'yaj Yan'anj scanij a ni é re' yyaj mánj. —Daj gataj Jesús.

Arréglate con tu adversario

⁵⁷ Nj gataj Jesús:

—Nj un sin huin nj na'ue xacaj a ni é re' cuenta un nuguan' hua njca yya únj. ⁵⁸ Nj sisi hua 'ngo tsínj unun' ngá so', nj nicaj sij so' gan'anj sij ducuasun, sanj hué gue chruhua chrej ngaa diaj huaj nungüej é re' daj, nj hué yu'uj daj nãgui'yaj yya nungüej é re' xi'í nuguan' unun' nungüej é re'. Nj sisi sj gui'yaj yya nungüej é re', ngaa nj njcaj si' man'án re' rian güesj. Nj nãga'ui' güesj man'án re' rian caíde. Nj gari caíde man'án re' ducuağa'. ⁵⁹ Nj ataj snan'án gunun re' sisi nitaj si huaj gahui re' yu'uj daj da guisij ganahuij naru'ue re' daran' gaquin' gui'yáj re', da nj gahui re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

13

Arrepentíos o pereceréis

¹ Nj hué güi daj nj niquin' 'ngo ni tsínj rian nne Jesús. Nj nata' ni sí daj guiran' go'ngo ni tsínj 'na' estado Galilea rian Jesús. Daj si dagahui' tsínj gu'naj Pilato. Nj

nachej Pilato si-tun man'an ni tsínj daj ngá si-tun ni xucu dagahui' ni sij ga'ui' ni sij rian Yan'anj. ² Ngaa nj gataj Jesús rian ni tsínj niquin' daj:

—Xi'í si da'nga' daj guiran' ni tsínj daj, nj da'ui ni sij doj gaquin' daj ngá ango ni ngüi nne estado Galilea, ruhua ni é re' ní'. ³ Sé daj huin mánj. Nj atã gunun a ni é re' sisi nitaj si nãnicaj ruhua ni é re' nãnico' a ni é re' Yan'anj, nj da'nga' daj guiran' a ni é re' nej.

⁴ Nj hua gunun ni é re' sisi gahui' xinun' huã'nij ran' ni ngüi ngaa gane 'ngo hue' xxi xacan gataj xiráj ni ngüi daj xuman' Siloé. Nj da'ui ni sij doj gaquin' daj ngá ni ngüi man xuman' Jerusalén, ruhua á re' ní'. ⁵ Sé daj huin mánj. Nj atã gunun a ni é re' sisi nitaj si nãnicaj ruhua á re' nãnico' a ni é re' Yan'anj, nj da'nga' daj guiran' a ni é re' nej. —Daj gataj Jesús.

Parábola de la higuera estéril

⁶ Ngaa nj nani Jesús 'ngo cuento digyan sij rian ni ngüi. Nj gataj sij:

—Nicaj 'ngo tsínj daj 'ngo chrun ayu higo mán riqui do'ój sij rian man coj uva. Nj gan'anj nj'yaj sij sisi ayu higo chra-á'. Sanj a 'ngo-ó' nun guiri' sij mánj. ⁷ Ngaa nj gataj sij gunun tsínj dugumi coj uva daj: "Nj'yaj re' síj huã'nij yo' 'nãj 'na' na'uñ chruj higo, sanj a 'ngo nun guirij mánj.

Ga'nin' náj re' si 'yaj chru niquinj rian do'ój aj." Daj gataj sij gunun sí'. ⁸ Sanj gataj tsínj dugumi yo'ój daj: "Señor, dunáj acuán' re' si guñiquin' acuanj ango yo' nan. Nj nache yo'ój, ngaa nj garāj yo'ój ya'nduj xi'ij aj. ⁹ Nj sisi guñiquinj gayu higo chraj, nj dugu'naj huaj. Nj sisi nitaj gayu chraj, nj ga'nin' náj re' nánj." Daj gataj moso daj gunun tsínj do'oj. —Daj gataj Jesús digyán sij rian ni ngüi.

Jesús sana a una mujer en el día de reposo

¹⁰ Hué dan nj 'ngo güi naránj ruhua ni ngüi israelita, nj digyán Jesús rian ni ngüi man chruhua sinuhui ni sí'. ¹¹ Nj nne 'ngo yun'unj xana a'nan', gui'yaj 'ngo nane xi'i. Nj guisij xinun' huaj'nij yo' achéj nitu ún', 'yaj nane xi'i daj. Nj na'ue nucua xiráj ún' gache ún' mánj. ¹² Nj ngaa guini'i Jesús yun'unj daj, nj gaquínj sij ún'. Nj gataj sij:

—Guisij nahuín re', 'yaj xi'i a'nán' re' yyaj, xica'uñj. —Daj gataj Jesús.

¹³ Ngaa nj guta' Jesús ra'a sij rian ún'. Nj 'ngo hora daj, nj nahuin nica xiráj ún'. Nj gaxi'i ún' ga'mi sa' ún' rian Yan'anj.

¹⁴ Sanj ga'man ruhua tsínj a'nin' chruhua nuhui xi'i si nahuin yun'unj xana daj 'ngo güi naránj ruhua ni sij, gui'yaj Jesús. Nj gataj tsínj daj gunun ni ngüi:

—Hua huatan' güi gui'yaj sun né' go'ngo semana. Ngaa nj ga'na' á re' ni güi daj nahuin a ni é re'. Nj sé güi naránj ruhua né' ga'na' ni é re' nahuin a ni é re' mánj. —Daj gataj tsínj a'nin' daj.

¹⁵ Ngaa nj gataj Señor Jesús:

—Sa' á re', ruhua á re'. Sanj ani quij ruhua á re'. Tsínj digya' yun'unj huin a ni é re'. Nitaj si nache go'ngo ni é re' dán re' sicuj ngá dán re' urruj yu'uj numi xuj gan'anj dogo'o a ni é re' nnee xuj güi naránj ruhua á re' mí'. ¹⁶ Nj yun'unj xana nan huin da'nij xí' gu'naj Abraham. Nj sij xinun' huaj'nij yo' numij sichre Satanás ún'. Nj nunj si güi naránj ruhua né' huin güi yyaj, sanj da'ui né' jnache né' man'an ún' ra'a sichre Satanás. —Daj gataj Jesús gunun tsínj a'nin' daj.

¹⁷ Nj ngaa guisij ga'mi sij daj, nj gahuin na'aj ni tsínj unun' ngá sij. Sanj gahuin niq' ruhua daran' ni ngüi ngaa guini'i ni sij ni si sa' 'na' xata', gui'yaj Jesús.

Parábola de la semilla de mostaza

¹⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Daj hua rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á re' únj. ¹⁹ Hué dan nj daj rún' achij can cuej nasa huaj. Nj dagaman' 'ngo tsínj daj riqui yo'ój. Nj xira' can daj. Nj gachi gahuin 'ngo chrun. Nj 'na' ni xataj chéj xata' gui'yaj

xú' si-gaca' xú' chra' coj daj.
—Daj gataj Jesús.

Parábola de la levadura

²⁰ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún
Jesús:

—Daj hua rian nicaj sun
Yan'anj, ruhua á re' únj.
²¹ Hué dan n̄i daj rún'
levadura huaj. N̄i nachéj
huí 'ngo yun'unj xana
levadura daj scanij chru
harina si nachej-é', guí'yaj
unj chrachrúnj. N̄i gari unj
quinj daj chruhua hua'nij
riq. Ngaa n̄i nara nane
riqui quinj daj, 'yaj levadura.
N̄i daj rún' 'yaj levadura
daj, da'nga' daj gaxa'n̄i si-
nuguan' Yan'anj n̄in' gachra'
xungüi nej. —Daj gataj
Jesús.

La puerta estrecha

²² N̄i gachin Jesús ni xu-
man' nico nga ni rancho
ngaa huaj sij gan'anj sij xu-
man' Jerusalén. N̄i digyán
sij si-nuguan' sij rian ni ngüi.
²³ N̄i nachínj snan'anj 'ngo
tsínj daj Jesús. N̄i gataj sij:

—N̄i doj ni ngüi ga'ue
gujnani, guí'yaj Yan'anj ní'.
—Daj gataj sij.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

²⁴ —Guí'yaj fuerza á re'
gatu a ni é re' rian hue' chruj
huin rian nicaj sun Yan'anj.
Ataj snan'án gūnun a ni é
re' sisi gahuin nico ni ngüi
gahuin ruhua gatu yu'uj daj.
San̄i s̄i ga'ue gatu ni sij mánj.
²⁵ Ngaa guisij naxuman tsínj
ducua naranj sij rian ducua
sij, n̄i gaxi'i ni é re' gaquinj
ni é re' mán xé'. N̄i gataj
ni é re' gūnun sij: “Señor,

na'ni re' gatu ni únj.” Gataj
á re'. San̄i gataj tsínj ducua
daj gūnun a ni é re': “Nun
ni'inj n̄i a 'na' ni é re' mánj.”
Daj gataj Señor daj huin
man'ánj. ²⁶ Ngaa n̄i gaxi'i
ni é re' gataj á re' gūnūnj:
“Xa ni únj, go'o ni únj nga
man'án re'. N̄i digyán re'
nuguan' ga'mí re' rian ni únj
rian yu'ue.” Gataj á re' nej.
²⁷ San̄i gataj man'ánj rian án
re': “Nun ni'inj n̄i a 'na' ni
é re'. Guxun anéj daran' ni
é re' riánj si huin ni é re'
tsínj 'yaj gaquin'.” Daj gata
gūnun a ni é re'.

²⁸ 'N̄i yu'uj daj guiman
ni é re'. N̄i ducu gaco ni
ngüi man yu'uj daj. N̄i
da xa ruj yan' ni ngüi nej.
N̄i guini'i ni é re' ni xi a
ni é re' tsínj gu'naj Abra-
ham nej, tsínj gu'naj Isaac
nga tsínj gu'naj Jacob nej,
daran' ango ni tsínj ga'mi si-
nuguan' Yan'anj. N̄i guini'i
ni é re' sisi nne ni sí' rian
nicaj sun Yan'anj. San̄i guiri
Yan'anj ne' xé' guiman ni é
re' aj. ²⁹ N̄i ga'na' ni ngüi
mán ne' s̄ij güi nga ni ngüi
mán ne' rian atuj güi nej, ni
ngüi mán ne' norte nej, nga
ni ngüi mán ne' sur nej. N̄i
gane ni ngüi daj xa ni sij rian
mesa rian nicaj sun Yan'anj.
³⁰ N̄i hua ni ngüi nun gahuin
achij xungüi nan. N̄i hué ni
sij gahuin achij ango xungüi
ganahuin naça. N̄i hua
ni ngüi gahuin achij xungüi
nan. N̄i hué ni sij n̄ico' ne'
rucu ango xungüi ganahuin
naça daj. —Daj gataj Jesús.

Lamento de Jesús sobre Jerusalén

31 Nĩ güi daj guisĩj go'ngo ni tsĩnj fariseo rian nne Jesús. Nĩ gataj ni sí' gunun sij:

—Hué yu'uj nan guxun re' man'án re' si huin ruhua rey Herodes dagahui' so' aj. —Daj gataj ni sí'.

32 Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Güij nĩ gataj á re' gunun xune daj: “Nĩ'yaj re', yyaj nga a'yoj rĩj nane xĩ'i chruhua niman ni ngüi. Nĩ nahuin ni ngüi a'nan', 'yā nej. Nĩ xiráj huā'nij güi, nĩ nahuij si-sũnj, gui'yā.”

33 Sanĩ hua nian si gahui gan'án yyaj nga a'yoj nga ataj nej si nitaj si huaj gahui' 'ngo tsĩnj a'mi si-nuguan' Yan'anj ne' xe' xuman' Jerusalén mánj.

34 'Ducu nani ruhuāj xi'í a ni é re' ni tsĩnj man' xuman' Jerusalén. Daj si gahui' ni tsĩnj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj á re'. Nĩ a'ui' ni é re' yej ni tsĩnj nicaj nuguan' huaj ga'nij Yan'anj rian án re'. Sij undaj huin ruhuāj nagui'yaj yu'uj ni é re' dugumij ni é re'. Nĩ daj rún' 'yaj 'ngo xuchre nagui'yaj yu'uj xuj da'nij xuj riqui si-gachi xuj, nĩ da'nga' daj ruhuāj gui'yā nga á re'. Sanĩ nun ga'uej ruhua á re' mánj. 35 Nĩ'yaj á re'. Daj si guere' xánj án re' nga ducua á re'. Nĩ ataj snan'án gunun a ni é re' sisi sĩ guini'i ruhua' yún ni é re' yũnj da guisij ga'na' ruhua' yũnj chruhua

xungüi nan. Nĩ gataj ni é re': “Hua 'ueé tsĩnj 'nā' rian si-xugüi Señor.” Gataj ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĩnj man' xuman' Jerusalén.

14

Jesús sana a un hidrópico

1 Hué dan nĩ 'ngo güi naránj ruhua ni sij, nĩ gatúj Jesús chruhua ducua 'ngo tsĩnj fariseo a'nin'. Nĩ xa sí' nga ni sij. Nĩ naga'nā' ango ni tsĩnj fariseo Jesús si gui'yaj sí'. 2 Nĩ nne 'ngo tsĩnj 'nij gu'man' rian Jesús. 3 Nĩ nachĩnj snan'anj Jesús ni tsĩnj digyán ley nga ni tsĩnj fariseo. Nĩ gataj sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisi nahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj né' güi naránj ruhua né', ruhua á re' ní'. —Daj gataj Jesús.

Sanĩ dínj gahuin du'ua ni sij.

4 Ngaa nĩ guida'a Jesús tsĩnj daj. Nĩ nahuin sí', gui'yaj sij. Nĩ na'nij sij nan' sí'. 5 Ngaa nĩ gataj sij gunun ni tsĩnj fariseo:

—Sisi guinij 'ngo dán án re' urruj, asi 'ngo dán án re' sicuj guinij chruhua pozo nnee nunj huin si güi naránj ruhua né', nĩ sĩ gan'anj guiri yoq ni é re' xucu guinij chruhua nnee da ga mí'. —Daj gataj Jesús.

6 Nĩ nun ga'ue danicaj ni sij nuguan' rian Jesús ga mánj.

Los convidados a las bodas

⁷ Nĭ ngaa guini'i Jesús daj nano' ni tsínj 'nà' ducúa tsínj fariseo daj chrun xila niquin' ne' rian gane ni sij rian mesa, ngaa nĭ nani sij 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Nĭ gataj sij:

⁸ —Ngaa gaquinj 'ngo tsínj daj gan'anj re' rian gahuin 'ngo gui'yanj nara'a ne, nĭ sĭ gané re' chrun xila niquin' ne' chrej rian mánj. Ga'ue si guisij ango tsínj huin achij doj daj ngà man'án re' ga aj. ⁹ Nĭ ga'ue si ga'na' tsínj gaquinj nungüej é re', nĭ gataj sí' gunun re': "Ga'ui' re' chrun xila nan gane tsínj nan anj." Gataj sí' si ruhuaj. Ngaa nĭ gahuin na'aj re', nĭ gan'anj gané re' chrun xila niquin' da rucu. ¹⁰ Hué dan nĭ ngaa gaquinj sij ga'na' re', nĭ gané re' da rucu. Hué dan nĭ ngaa ga'na' tsínj gaquinj re', nĭ gataj sij gunún re': "Amigo, gachin gané re' chrun xila niquin' ne' rian." Gataj sij. Ngaa nĭ gahuin 'ueé re' rian ni tsínj nne rian mesa ngà re' aj. ¹¹ Daj si un tsínj huin ruhua gahuin rian, nĭ gūna sij da ne' rucu. Sanĭ un tsínj ga'uej ruhua gūna da ne' rucu, nĭ gahuin rian sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj man ducúa tsínj fariseo daj.

¹² Ngaa nĭ gataj Jesús gunun tsínj gaquinj ga'na' sij ducúa sí':

—Ngaa gui'yáj re' 'ngo nún ducúa re', nĭ ga'ui' re' xà ni ngüi, nĭ sĭ gaquinj re' ga'na' ni tsínj nicaj dugüi'

ngà re' ngà ni jnánj re' nej, ni tsínj xuru'ue mán riqui xuman' nej. Daj si ga'ue gaquinj ni sij man'án re' xà re' ngà ni sij. Nĭ da'nga' daj naru'ue ni sij rián re'. ¹³ Sanĭ ngaa gui'yáj re' 'ngo gui'yanj ducúa re', nĭ gaquinj re' ga'na' ni ngüi niqui ngà ni ngüi nachran' ra'a nej, ni ngüi yacuan nej, ni ngüi duri nej. ¹⁴ Ngaa nĭ ga 'ueé rián re'. Daj si sĭ ga'ue naru'ue ni ngüi daj rián re'. Sanĭ naru'ue sa' Yan'anj rián re' ngaa gana'nij ni níman huin ni sij ni ngüi hua nĭca niman. —Daj gataj Jesús gunun tsínj gaquinj daj.

Parábola de la gran cena

¹⁵ Nĭ ngaa gunun 'ngo ni tsínj nne ngà Jesús rian mesa, nĭ gataj sí' gunun Jesús:

—Hua 'ueé rian tsínj gan'anj nún rian nicaj sun Yan'anj. —Daj gataj sí'.

¹⁶ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun sí':

—Nĭ gui'yaj 'ngo xuru'ue 'ngo nún nico ducúa sij. Nĭ gaquinj sij ga'na' nico ni ngüi. ¹⁷ Nĭ ngaa sĭj gahuin chrun si xà ni ngüi, 'yaj sij, nĭ ga'nij sij 'ngo moso gan'anj gataj sí' rian ni ngüi daj: "Ga'na' a ni é re' si a hua chrun si xà á re'." Daj gataj moso daj gunun ni ngüi, gui'yaj xuru'ue. ¹⁸ Sanĭ gaxi'i ni sij gataj ni sij rian moso daj sisĭ sĭ ga'ue guisij ni sij xà ni sij. Nĭ gataj 'ngo tsínj daj: "Guirán 'ngo yo'ój, nĭ hua niān si gan'anj

ni'yā. Achínj jni'yā rián re' si guñicaj re' 'ngō niman nico ngāj si sī ga'ue gan'an nga re' mánj." Daj gataj sij. ¹⁹ Nī gataj ango sij: "Guirān un'un' inta sicúj, nī gan'anj xacāj cuenta sisī a hua xuj guī'yaj sun xuj. Nī guñicaj re' 'ngō niman nico ngāj xi'í si nun ga'ue gan'an nga re' mánj." Daj gataj sí'. ²⁰ Nī gataj ango sij: "Da guisīj xacā 'ngō yun'unj xāna, nī sī ga'ue gan'an mánj." Daj gataj huā'nij ran' tsínj gunun moso daj.

²¹ Ngaa nī nanicaj si-moso tsínj ducua daj. Nī nata' sij nuguan' ga'mi go'ngo ni sí' gunun xuru'ue daj. Hué dan nī ga'man ruhua xuru'ue daj. Nī gataj sij gunun moso: "Gan'anj yoo re' rian yu'ue ngā chruhua chrej man riqui xuman' nan. Nī nīcaj re' ni ngüi niqui ngā ni ngüi nachran' ra'a nej, ni ngüi yacuan nej, ni ngüi duri nej ga'na' re'." Daj gataj xuru'ue daj gunun moso. ²² Ngaa nī gataj moso daj gunun xuru'ue: "Señor, hua sīj guī'yā si ga'nīj re' yūnj. Sanī hua luga ga' aj." Daj gataj moso daj. ²³ Ngaa nī gataj xuru'ue daj gunun moso: "Güij re' chruhua chrej gan'an nga chrej gatin nej. Nī guī'yaj fuerzá re' si ga'na' ni ngüi gatu ni sij chruhua ducūj gara guīman ni sij. ²⁴ Daj si xānga' atā gunun re' sisī sī gahuin sti'nīj ngā nī a 'ngō ni ngüi gaquínj sinīj mánj."

Gataj xuru'ue daj gunun si-moso sij. —Daj gataj Jesús gunun tsínj nne rian mesa nga sij.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Nī huaj nico ni ngüi nga Jesús. Nī nanicaj sij gataj sij gunun ni sí':

²⁶ —Sisī hua 'ngō tsínj daj huin ruhua ga'na' riānj, nī hua nīan si gahuin 'ī ruhua sij ni'yaj sij yūnj daj ngā si 'ī ruhua sij ni'yaj sij chrej sij ngā nni sij nej, man'an sij nej. Nī sisī na'uej ruhua sij daj, nī sī ga'ue gahuin sij tsínj guñico' man'anj mánj. ²⁷ Nī sisī na'uej ruhua 'ngō tsínj daj gata sij rugutsī guīran' sij sayun ngāj, nī sī ga'ue gahuin sij tsínj guñico' man'anj mánj.

²⁸ 'Nī sisī huin ruhua 'ngō ni é re' guī'yaj 'ngō hue' xxi nata', nī nani sini ruhua tsínj daj ni'yaj sij undaj gutin' sij du'ue hue' daj. Ngaa nī xacaj sij cuenta sisī guīsij si-san'anj sij. ²⁹ Nī sisī nitaj si nani sini ruhua sij, hué dan nī ngaa guruj sij daqui hue', nī na'ue guīsī-i', guī'yaj sij. Nī gaxi'i ni ngüi ga'mi ducu ni sij xi'í sij. ³⁰ Nī gataj ni sij: "Gaxi'i tsínj nan guī'yaj sij hue'. Sanī nun gunucuj sij guīsī, guī'yaj sij mánj." Daj gataj ni ngüi daj.

³¹ 'Nī sisī hua 'ngō rey nicaj ichi' mīl snado, nī huaj sij gan'anj gunun' sij ngā ango rey 'na' ngā co mī snado, ngaa nī gan'anj gane sij xacaj sij cuenta sisī ga'ue

gunucuj sij guj'yaj gana sij rian ango rey nicaj cō mil snado daj. ³² Ni sisi ani ruhua sij sisi na'ue gunucuj sij gunun' sij ngā ango rey, ni ngaa hua gan' 'na' ango rey, ni a'nij sij ni tsinj nicaj nuguan' gan'anj gataj snan'anj ni sí' sisi na'mi nungüej rey daj.

³³ Ni hué ducuánj daj tsinj na'uej ruhua duna daran' si nicaj sij, ngaa ni si ga'ue gahuin sij tsinj guinico' man'ānj mánj. —Daj gataj Jesús.

Quando la sal pierde su sabor

³⁴ Ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Hua sa' yan. Ni daj rún' huin yan, ni da'nga' daj huin a ni é re' chruhua xungüi. Sanj sisi nitaj si 'nin' yan daj, ni si ga'ue guj'yaj né' nahuin 'nin' mánj. ³⁵ Ni nitaj si ní'yanj yan daj rian yo'ój. Ni nitaj si ní'yan gahuin yo'ój ya'nduj nej. Sanj guere'ej ne' xe' yan daj.

Hué dan ni tsinj nun chraquij, ni hua nian si gunun sij nuguan' nan anj.

15

Parábola de la oveja perdida

¹ Ngaa ni nahuin yu' daran' ni tsinj a'nej pesto ngā ni ngüi 'yaj gaquin' rian Jesús gunun ni sij si gataj sí'.

² Ngaa ni ga'mi huj ni tsinj fariseo ngā ni tsinj digyán ley xi'í si guj'yaj Jesús. Ni gataj ni sí':

—A'nin' ruhua tsinj daj nicaj dugüi' sij ngā ni tsinj 'yaj gaquin'. Ni xa nuguan'an sij ngā ni sí' nej. —Daj gataj ni sij.

³ Ngaa ni nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Ni gataj sij:

⁴ —Ni sisi nicaj 'ngo dugüi' ni é re' 'ngo ciento xachij, ni gan'anj ni'ya 'ngo xuj, ni daj guj'yaj tsinj dan daj, ruhua ni é re' únj. Gara sij gan'anj xia xinun' gan'anj xachij riqui quij. Ni gan'anj nana'ui' sij xachij gan'anj ni'ya daj. Ni dayun nari' sij. ⁵ Ni ngaa nari' sij, ni nia' ruhua sij guta' sij dacan xicój sij. ⁶ Ni ngaa nasij sij ducua' sij, ni naran' sij ni tsinj nicaj dugüi' ngā sij ngā ni tsinj nne xanj sij. Ni gataj sij gunun ni sí': "Gahuin nia' ruhua á re' ngāj si hua nari'ij xachij gan'anj ni'ya daj." Daj gataj tsinj daj. ⁷ Ni ataj snan'an gunun a ni é re' sisi nia' ruhua ni tsinj mán xata' ni'yaj ni sij 'ngo tsinj 'yaj gaquin' ngaa nani ruhua sí' xi'í si-gaquin' sí'. Ni gahuin nia' ruhua ni sij ni'yaj ni sij doj ngā tsinj daj, daj ngā ango gan'anj xia xinun' gan'anj ni tsinj na'uej ruhua si ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Daj si hua nica niman ni sij, ruhua ni sij. —Daj gataj Jesús.

Parábola de la moneda perdida

⁸ Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Nī sisi nicaj 'ngo yun'unj xana ichi' moneda san'anj, nī gan'anj ni'ya 'ngo moneda daj, nī daj gu'yaj ún', ruhua á re' únj. Garun ún' yan'an candil. Nī naca' ún' chruhua hue'. Nī nana'ui' 'ueé ún' da nari' ún'.⁹ Nī ngaa nari' ún', nī gaquinj ún' ni ngüi nicaj dugüi' nga ún' nga ni dugüi' ún' man xanj ún' nej. Nī gataj ún': "Gahuin niá' ruhua á re' ngāj si hua nari'ij moneda gan'anj ni'ya daj." Daj gataj ún' gunun ne.¹⁰ Nī ataj snan'an gunun ni é re' sisi daj rún' gahuin niá' ruhua ún', nī da'nga' daj hua niá' ruhua si-ángel Yan'anj ni'yaj-á' ngaa nanicaj ruhua 'ngo tsínj xi'í si-gaquin' sij. —Daj gataj Jesús.

Parábola del hijo pródigo

¹¹ Nī gataj ruhua' yún Jesús:

—Hua huij da'nij 'ngo tsínj daj.¹² Nī gataj da'nij sij tsínj hua lij doj gunun chrej sij: "Tata chré', huin ruhuāj sisi gura' da'áj re' si'yáj re'. Nī riqui re' da'aj si'yáj re' gahuinj." Daj gataj sij gunun chrej sij. Ngaa nī gura' da'aj chrej sij si'yaj sí' ga'ui' sí' rian nungüej da'nij sí'.¹³ Doj güi gachin nī naran' tsínj hua lij daj daran' si'yaj sij. Nī gahui sij gan'anj gan' sij ango xuman'. Nī ganahuij si-san'anj sij gutin' yun sij daj rún' garan' ruhua sij.¹⁴ Nī ngaa ganahuij gutin' sij san'anj nicaj sij, nī ducu gahuin xi'na xuman' daj. Nī ga'naj gachin xi'na

riqui sij.¹⁵ Ngaa nī gan'anj gachinj sij sun gu'yaj sun sij rian 'ngo tsínj nne yu'uj daj. Nī ga'nij sí' gan'anj sij quij gan'anj dugumi sij dán sí' xacáj.¹⁶ Nī huin ruhua sij gara riqui sij nga si xa xacáj. Sanj a 'ngo ni sí' nun ga'ui' ni sí' si xa sij mánj.

¹⁷ Ngaa nī nanicaj ruhua sij, nī gataj sij gunun man'an sij: "Nī moso mán 'yaj sun rian chrē, nī hua nico si xa ni sij. Nī yu'uj nan nnēj. Nī gahuij, gu'yaj xi'na.¹⁸ Nanicā nan'anj ducua chrē, nī gatā gunun sí': Tata chré', gu'yā gaquin' rian Yan'anj nga rian man'an re' nej.¹⁹ Nitaj hua si-chrej si gataj re' si da'nij re' huinj ga mánj. Maan si gu'yáj re' si gahuinj 'ngo tsínj 'yaj sun rian re', gatā gunun chrē." Daj gataj sij gunun man'an sij.

²⁰ Hué dan nī naxuman sij, nī nanicaj sij nan' sij ducua chrej sij. Nī ngaa guini'i chrej sij huaj sij gan', nī ducu gahuin yaco ruhua sí' ni'yaj sí' sij. Nī gunanj sí' gan'anj sí' rian huaj da'nij sij. Nī gananan sí' man'an sij. Nī garun du'ua sí' man'an sij nej.²¹ Ngaa nī gataj sij gunun sí': "Tata chré', gu'yā gaquin' rian Yan'anj nga rian man'an re' nej. Nī nitaj hua si-chrej si gataj re' si da'nij re' huinj ga mánj." Daj gataj sij gunun chrej sij.²² Sanj gataj chrej sij gunun ni si-moso sí': "Güij xacaj yoo ni é re' atsj

sa'. Nĭ ga'nij a ni é re' xa sij gunun sij. Nĭ ga'nij ni é re' 'ngo se'ej ra'a sij. Nĭ nari ni é re' zapato dacój sij nej. ²³ Nĭ nĭcaj á re' sicuj namij ga'na' á re'. Nĭ dagahui' a ni é re' nej. Nĭ gui'yaj né' gui'yanj gahuin niá' ruhua né'. ²⁴ Daj si rún' ganá'nij 'ngo níman, da'nga' daj nasĭj ruhua' yún da'nĭ riānj. Hua gani'ya sij. Sanĭ nari' ruhua' yún sij." Daj gataj chrej sij. Nĭ gaxĭ'i ni sij gahuin niá' ruhua ni sij.

²⁵ Nĭ da'nĭj sij tsĭnj xahua', nĭ hua gan'anj sí' riqui quij. Nĭ ngaa nanicaj sí', nĭ gahuin nĭchrun' sí' rian hue'. Nĭ gunun sí' sisĭ man ni tsĭnj a'yanj nga ni ngüi chran'anj nej. ²⁶ Ngaa nĭ gaquínj sí' 'ngo ni tsĭnj 'yaj sun rian chrej sij. Nĭ nachĭnj snan'anj sí' moso daj un sin gahuin nga gui'yanj daj.

²⁷ 'Ngaa nĭ gataj moso daj: "Hua nasĭj jnánj re'. Nĭ ga'nĭj chréj re' sun sisĭ dagahui' ni únj sicuj hua namij. Daj si nucuj sij nasĭj sa' sij." Daj gataj moso gunun tsĭnj xahua' daj.

²⁸ 'Sanĭ ga'man ruhua tsĭnj xahua' daj. Nĭ nun ga'uej sij gatu sij chruhua hue'. Xi'í daj, nĭ gahui chrej nungüej tsĭnj daj. Nĭ ga'mi yaco sí' si gatu sij chruhua hue'. ²⁹ Nĭ gataj sij gunun chrej sij: "Ni'i man'án re' undaj yo' síj 'yaj súnj rián re'. Nĭ dagahuin sa'áj rián re'. Nĭ nitaj aman riquí re' 'ngo stane le'ej gui'yā gui'yanj nga ni tsĭnj nĭcaj dugüi' ngāj mánj.

³⁰ Sanĭ ngaa nasĭj da'nĭj re' nan gutin' sij si-san'ánj re' nga ni yun'unj xana achéj man'an, nĭ dagahui' re' sicuj namij xi'í sij." Daj gataj tsĭnj xahua' gunun chrej sij.

³¹ 'Ngaa nĭ gataj chrej sij gunun sij: "Da'nĭ huín re'. Nĭ ya'yoj nné re' ngāj. Nĭ daran' si man riānj huin si'yáj re' aj. ³² Sanĭ hua niān si gui'yaj né' gui'yanj gahuin niá' ruhua né' si nasĭj jnánj re'. Nĭ rún' huin 'ngo níman gahuin sij riānj. Sanĭ ganá'nij sij. Nĭ ga ni'ya sij. Sanĭ nari'tj sij nánj." Daj gataj chrej sij gunun sij. —Nĭ da'nga' daj gataj Jesús nani sij cuento rian ni tsĭnj daj.

16

El ejemplo del mayor-domo infiel

¹ Hué dan nĭ nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsĭnj nico' sij. Nĭ gataj sij:

—Hua 'ngo tsĭnj xuru'ue. Nĭ rian sí' nun 'ngo tsĭnj dugumi si'yaj sí'. Ngaa nĭ gan'anj ga'mi gaquin' ango ni tsĭnj rian xuru'ue sisĭ ducu gutin' tsĭnj daj si'yaj sí'.

² Ngaa nĭ gaquínj xuru'ue daj si ga'na' sij. Nĭ gataj sí': "Nĭ un sin huin nan si a'mi ni sij xi'í re' únj. Nariqui re' cuenta daj gui'yaj sún re' riānj dugumí re' si'yā si na'uej ruhuāj si gahuín re' tsĭnj dugumi si'yā riānj ga mánj." Daj gataj xuru'ue daj.

³ 'Ngaa nĭ gataj tsĭnj daj gunun man'an sí': "Nĭ un sin

huin guj'yā yyaj, n̄i ga'nej si-patrōnj sun riānj únj. Daj si nitaj fuerza guj'yaj sūnj rian yo'ój. N̄i huin na'a guj'yā caridad nej. ⁴ Yyaj n̄i hua ni'inj si guj'yā. Ngaa n̄i ga'ue chr̄acuij ni sij ducúa ni sij ganēj ngaa nitaj sun guj'yaj sūnj." Da'nga' daj gani ruhua sij.

⁵ 'Ngaa n̄i gaquínj sij ga'na' go'ngo ni tsínj da'ui rian xuru'ue daj. N̄i gataj sij rian tsínj ga'na' sini daj: "N̄i undaj huin si da'uij re' rian si-patrōnj únj." Daj gataj sij. ⁶ Ngaa n̄i gataj sí': "Da'uij 'ngō ciento tambo gasiti rian si-patrón re' aj." Daj gataj sí'. Ngaa n̄i gataj tsínj daj: "N̄icaj re' dánj re' yanj rí re' cuenta. N̄i gane yoq re' garun re' hujj xia chi' gue aj." Daj gataj sij. ⁷ Ngaa n̄i gataj sij gunun ango sí': "N̄i undaj huin da'ui man'án so' únj." Daj gataj sij. N̄i: "Da'uij 'ngō ciento nnánj strigo aj." Daj gataj sí' gunun sij. Ngaa n̄i gataj sí': "N̄icaj re' dánj re' yanj rí re' cuenta nan. N̄i garun re' rian yanj sisi da'uij re' gan'anj xia gue aj." Daj gataj sij gunun sí'.

⁸ 'Hué dan n̄i xacaj xuru'ue daj cuenta sisi guj'yaj x̄i'i tsínj daj x̄i'í sí'. San̄i ga'mi sa' sí' x̄i'í sij. Daj si nagui'yaj yoq sij nuguan' x̄i'í man'an sij. N̄i ni tsínj man xungüi gaquin' nan, n̄i hua yoq ni sij ngaa nagui'yaj ni sij 'ngō nuguan' nga ni dugüi' ni sij. N̄i hua yoq ni sij doj daj nga ni tsínj achéj

rian xiguin hua.

⁹ 'Ngaa n̄i gataj snan'an gunun a ni é re' sisi ga'ui' ni é re' rasun man rian án re' ra'a ni ngüi. Ngaa n̄i gahuin ni ngüi daj ni ngüi guñicaj dugüi' nga ni é re'. Daj si rasun man rian xungüi nan, n̄i nun hua sa' nico. Hué dan n̄i ngaa ganahuij ni rasun man rian ni é re', ngaa n̄i xata' nahuin ra'a ni sij ni é re' gane niganj ni é re' nga Yan'anj. ¹⁰ N̄i un tsínj hua gacuij, n̄i dugumi sa' sij doj rasun, n̄i hué daj hua gacuij sij ngaa dugumi sij nico rasun nej. N̄i un tsínj 'yaj x̄i'i dugumi sij doj rasun, n̄i guj'yaj x̄i'i sij ngaa dugumi sij nico rasun nej. ¹¹ N̄i hué ducúanj daj sisi nitaj si hua gacuij ni é re' dugumi a ni é re' ni rasun x̄i'i man chruhua xungüi gaquin' nan, ngaa n̄i nitaj tsínj gahuin ruhua r̄iqui ni rasun yya rian án re' mánj. ¹² N̄i sisi nitaj si ga gacuij ni é re' dugumi ni é re' ni rasun sé si'yaj ni é re' huin ni rasun man rian xungüi nan, ngaa n̄i un tsínj gahuin ruhua r̄iqui rasun gahuin si'yaj ni é re' ne' xata', ruhua á re' únj.

¹³ 'N̄i nitaj 'ngō tsínj gahuin nucuj dagahuin rian hujj xuru'ue mánj. Sisi guj'yaj sun né' rian hujj xuru'ue, n̄i nun huin xan' ruhua né' ni'yaj né' 'ngō xuru'ue daj. N̄i gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ango sí'. N̄i huin ruhua né' guñicaj dugüi' né' nga 'ngō xuru'ue daj. San̄i nitaj si a'mi sa' né'

nga ango sí'. Hué ducuánj daj, n̄i sisi ducu aran' ruhua né' ni'yaj né' ni rasun man chruhua xungüi, n̄i na'ue dagahuin né' rian Yan'anj manj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

14 N̄i ducu garan' ruhua ni tsínj fariseo ni'yaj ni sij san'anj. N̄i ngaa gunun ni sij nuguan' daj, n̄i ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

15 Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—N̄i 'yaj ni é re' sisi tsínj sa' huin a ni é re' rian ni ngüi. Sanj ni'i Yan'anj ni-man ni é re'. N̄i nuguan' ni'yanj nico rian ni ngüi, sanj nuguan' xi'i huin rian Yan'anj anj.

16 'N̄i asij ná n̄i digyán Moisés si-ley Yan'anj rian ni ngüi. N̄i digyán ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Sanj ngaa guisij ga'na' Juan, n̄i unun ni ngüi nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né'. N̄i daran' ni sij 'yaj fuerza si gatu ni sij rian nicaj sun Yan'anj.

17 N̄i ga'ue sisi ganahuij xata' nga xungüi. Sanj si ga'ue ganahuij n̄i a 'ngo nuguan' le'ej 'na' rian si-ley Yan'anj manj. —Daj gataj Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

18 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i sisi hua 'ngo tsínj guere'ej nica, n̄i nacaj sij ango yun'unj xana, n̄i da'ui sij gaquin'. N̄i sisi nacaj ango tsínj yun'unj xana guere' daj, n̄i da'ui sí' gaquin' nej.

—Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

El rico y Lázaro

19 Ngaa n̄i nani Jesús 'ngo cuento. N̄i gataj sij:

—N̄i hua 'ngo tsínj xuru'ue. N̄i nun sij atsiy sa' du'ue. N̄i ya'yoj gui'yaj sij 'ngo nún nico ducua' sij.

20 N̄i hua 'ngo tsínj yaco ran' gu'naj sí' Lázaro. N̄i ngaj sí' rian yo'ój rian ducua' xuru'ue daj. N̄i man siqui n̄in' gachra' nnee cúj sí'.

21 N̄i huin ruhua tsínj daj gara riqui sij nga si ayu rian mesa, 'yaj xuru'ue daj. N̄i 'na' xuhue ahui xuj rian siqui daj.

22 'Hué dan n̄i 'ngo güi, n̄i gahui' tsínj niqui daj. N̄i nicaj ni ángel gan'anj-án' sij rian nne tsínj gu'naj Abraham xata'. N̄i nanan Abraham man'an sij. N̄i gahui' xuru'ue nej. N̄i gan'anj gachin' ni sij sí'. 23 N̄i ngaa ran' xuru'ue daj sayun nico rian gan'anj ni niman, n̄i nachi nicaj sij rian sij guini'i sij sisi gan' nne Abraham. N̄i yu'uj daj nanan Abraham tsínj gu'naj Lázaro. 24 Ngaa n̄i gaguáj sij: "Tata chré' Abraham, nahuin 'i ruhua re' n̄i'yaj re' man'anj. N̄i ga'nij re' Lázaro ga'na' sí' yu'uj nan. N̄i ga'nij sí' chra' ra'a sí' chruhua nnee. N̄i guta' sí' nnee daj rian yyāj si yaco ran'anj n̄unj rian yan'an nan." Daj gataj xuru'ue gunun Abraham.

25 'Sanj gataj Abraham gunun xuru'ue: "Da'ní,

gananan ruhua re' sisi ngaa gané re' chruhua xungüi, ni nicáj re' nico rasun sa' rian re'. Ni nicaj Lázaro ni rasun xi'i. Yyaj ni nahuin nia' ruhua sij yu'uj nan. Ni ran' man'an re' sayun nun re' yu'uj daj. ²⁶ Ango nuguan' huin sisi hua 'ngo xinéj xachij dani nungüe'. Ni si ga'ue gachin ni ngüi man yu'uj nan guisij ni sij rian nné re'. Ni na'ue gachin ni ngüi man yu'uj daj nga re' ga'na' ni sij yu'uj nan manj." Daj gataj Abraham gunun sí'.

²⁷ 'Ngaa ni gataj xuru'ue daj: "Achínj jni'yā rian re' tata chré' Abraham sisi na'nij re' Lázaro nan' sij ducúa chrē ²⁸ rian hua un'un' jnān. Ni gan'anj sij nata' sij rian ni sí' sisi si ga'na' ni sí' rian hua sayun nico nan manj." Daj gataj xuru'ue. ²⁹ Ngaa ni gataj Abraham: "Hua nicaj ni sí' si garun Moisés nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ga'ue gunun sa' ni sí' ni nuguan' daj." Daj gataj Abraham. ³⁰ Ngaa ni gataj xuru'ue: "Tata chré' Abraham, xanga' ni si gunun ni sí'. Sani sisi gana'nij 'ngo niman gurugüi' scanij ni sí', ngaa ni nanicaj ruhua ni sí' xi'í si-gaquin' ni sí', ruhuāj aj." Daj gataj xuru'ue.

³¹ 'Sani gataj Abraham: "Sisi nun gunun ni sí' si gataj Moisés nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, ngaa ni si guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' si-nuguan'

'ngo tsínj ganá'nij scanij ni niman manj." Daj gataj Abraham gunun xuru'ue daj. —Ni hué daj huin cuento nani Jesús rian ni ngüi.

17

Ocasiones de caer

¹ Ngaa ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xungüi nan, ni hua nico ni rasun 'yaj sisi guinico' ni ngüi chrej xi'i. Sani niqui niman 'ngo tsínj a'ui' 'ngo chrej xi'i riqui dugüi' sij. Daj si guiran' sij castigo, gui'yaj Yan'anj. ² Ni asij nun ga'ui' sij 'ngo chrej xi'i riqui dugüi' sij, ni dugüej naj ni sij 'ngo yej to anumi xá sij gan'anj sij chruhua nnee yan'anj nga a'. Daj si quij 'yaj 'ngo tsínj ngaa a'ui' sij 'ngo chrej xi'i riqui 'ngo tsínj ngaa naca natu sí' si-chrej Yan'anj.

³ 'Ga' cuidado a ni é re' daj gui'yaj ni é re'. Sisi gui'yaj jnánj re' gaquin' rian re', ngaa ni nata' re' si-gaquin' sij rian man'an sij. Ni sisi nani ruhua sij xi'í si-gaquin' sij, ngaa ni nicaj re' 'ngo niman nico nga sij. ⁴ Ni nunj si gui'yaj jnánj re' ichij gaquin' rian re' 'ngo güi, ni hua nian si nicaj re' 'ngo niman nico nga sij sisi ga'na' nata' sij yun yun rian re' sisi si gui'yaj sij gaquin' da ga manj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Auméntanos la fe

⁵ Ngaa ni gataj ni tsínj apóstol gunun Señor Jesús

huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi:

—Riqui re' sisi guxuman nico ruhua ni'yaj ni únj Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij.

⁶ Ngaa ni gataj Señor Jesús:

—Ni sisi guxuman ruhua ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo çan cuej nasa, ngaa ni ga'ue gataj á re' gunun chrun nan sisi guxun man'an gan'anj-án' chruhua nnee yan'anj. Ni gunun chrun rian án re' aj.

El deber del siervo

⁷ Ni ngaa gan'anj si-moso 'ngo ni é re' quij nachej sij do'ój re' si dugumi sij dán re' xucu, ni daj gataj re' gunun sij ngaa 'na' ni qui sij gan'anj sij quij únj. Atáj re' rian sij sisi gachin sij gane sij rian mesa xa sij ní'. Sé daj huin atáj re' mánj. ⁸ Sani atáj re' gunun sij: “Gui'yaj xugüi re' gahuin sti'ni man'anj. Gui'yaj sun acuán' re' riánj si xāj, ni go'ój. Asíj ni xā, ni go'o man'án re' nej.” Daj atáj re' rian sij nánj. ⁹ Ni ngaa dagahuin si-mosó re' daran' si a'nín' re' sun rian sij, ni gataj re' si guruhua rian moso daj ní'. Sé daj huin gataj re' mánj. ¹⁰ Ni da'nga' daj gui'yaj á re' nga Yan'anj. Ni ngaa ganahuij gui'yaj á re' daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian án re', ngaa ni gataj á re': “Nitaj si ní'yanj ni únj si maan si gui'yaj únj rún' hua si-sun ni

únj.” Daj gataj á re'. —Gataj Jesús gunun ni sí'.

Diez leprosos son limpiados

¹¹ Ni ngaa huaj Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén, ni gachin sij rian ata dugüi' estado Samaria nga estado Galilea. ¹² Ni guisij sij 'ngo rancho rian gahui ichi' tsínj ran' xi'i nni. Ni gan' ganiquin' ni sij. ¹³ Ni gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Jesús, Maestro, gahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' ni únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Ni ngaa guini'i Jesús ni sí', ni gataj sij:

—Güij digyán ni é re' man'an án re' rian ni chrej. —Daj gataj Jesús.

Hué dan ni ngaa huaj ni sij chruhua chrej, ni ganahuin sa' ni sij. ¹⁵ Ni ngaa guini'i 'ngo tsínj daj sisi ganahuin sa' sij, ni nanicaj sij ga'mi nucuj sij si hua 'ueé gui'yaj Yan'anj nga sij. ¹⁶ Ni ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús. Ni ga' rian sij rian yo'ój. Ni naga'ui' sij guruhua Jesús. Ni tsínj daj huin 'ngo tsínj samaritano.

¹⁷ Ngaa ni gataj Jesús:

—Sé ichi' ran' ni é re' huin si ganahuin sa', gui'yā a'. Ni a gan'anj ango un ran' ni sij únj. ¹⁸ Urin tsínj 'na' anéj chrej nan nanicaj ga'mi sa' rian Yan'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa ni gataj Jesús gunun tsínj daj:

—Nāchica re', ni gan'anj re' xi'í si guxuman ruhuá re'

ni'yáj re' man'ānj, ni nahuín re' aj. —Daj gataj Jesús.

La venida del reino

20 Ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj fariseo Jesús aman guinicaj Yan'anj sun rian ni ngüi. Ni gataj Jesús:

—Nitaj si ní'yanj sisi ducu ni'yaj ni é re'. Daj si si ga'ue guini'i ni ngüi ngaa ga'na' guinicaj sun Yan'anj mánj. 21 Ni nitaj si gataj ni ngüi: “Nan huin rian nicaj sun Yan'anj, asi yu'uj daj huin rian nicaj sun Yan'anj.” Sé daj huin mánj. Daj si hua ga'na' guinicaj sun Yan'anj scanij ni é re' aj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj fariseo.

22 Ngaa ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Guísij 'ngo güi ngaa gahuin ruhua ni é re' guini'i ni é re' güi nan ngaa huaj man'ānj scanij a ni é re' huinj da'níj ni ngüi. Sanj si guini'i ni é re' mánj. 23 Ni gataj go'ngo ni ngüi gunun a ni é re': “Nan nne Cristo aj.” Asj gataj ni sij: “Yu'uj daj nne Cristo aj.” Gataj ni ngüi gunun a ni é re'. Sanj si gan'anj án re' mánj. Ni si guinico' a ni é re' ni tsínj da mánj. 24 Daj si daj rún' huin ngaa ran 'yaj du'ui, ni 'ngo xiguin nin' rian xungüi, ni da'nga' daj yoo gahuin güi nanicaj da'níj ni ngüi huin man'ānj. 25 Sanj hua nian sisi guiran'anj sini nico sayun. Ni hua nian si danicaj ni ngüi man chruhua xungüi nan man'ānj nej.

26 'Ni daj rún' gui'yaj ni ngüi yo' gane tsínj gu'naj Noé, ni da'nga' daj gui'yaj ni ngüi güi ngaa ga'na' da'níj ni ngüi huin man'ānj. 27 Daj si ngaa gane Noé, ni xa ni sij go'o ni sij. Ni xacaj ni sij yun'unj xana. Ni ninanj daj gui'yaj ni sij da' güi gatúj Noé chruhua riq chéj rian nnee. Ngaa ni 'ngo gaman' guman huee xxi nun güi nigan'. Ni gara nin' nnee nin' gachra' chruhua xungüi. Ni gahui' daran' ni ngüi, gui'yaj nnee. 28 Ni daj rún' gui'yaj ni ngüi ngaa gane tsínj gu'naj Lot, ni da'nga' daj gui'yaj ni ngüi güi ga'na' man'ānj. Daj si ránj ni sij rasun nej, gudu'uej ni sij rasun nej, gunun ni sij nna nej, gui'yaj ni sij hue' nej aj. 29 Sanj ngaa gahui tsínj gu'naj Lot xuman' Sodoma gan'anj sij, ni guinij yan'an nga yo'ój sufre xata'. Ni gahui' daran' ni ngüi mán xuman' daj. 30 Ni daj rún' nun xacaj ni ngüi daj cuenta si guiran' ni sij sayun, ni da'nga' daj gahuin güi gurugüi' da'níj ni ngüi huin man'ānj.

31 'Ni sisi taj re' chra hue' güi daj, ni si nanij re' guiri re' si'yáj re' chruhua ducua re' mánj. Ni sisi nun 'ngo tsínj quij 'yaj sun sij, ni si nanicaj sij ducua sij mánj. 32 Ni gananun ruhua á re' daj guiran' nica tsínj gu'naj Lot asj ná.

33 'Ni un tsínj huin ruhua nacaj man'an sij, ni gahui'

sij. Sanĭ un tsínj ga'ue gahui' rian xi'ij, nĭ naçaj sij man'an sij.

³⁴ 'Ataj snan'an gunun a ni é re' sisi 'ngo nĭ daj, nĭ gatoj nungüej nicā 'ngo tsínj daj rian nna. Hué dan nĭ nicā gan'an 'ngo nungüej sij. Nĭ ango nungüej sij gūna. ³⁵ Nĭ gunun nuguan'an huij yun'unj xana gaj ún'. Nĭ nicā 'ngo ún' gan'an. Nĭ ango ún' gūna. ³⁶ Nĭ gunun huij tsínj guĭ'yaj sun riqui quij. Nĭ nicā gan'an 'ngo sij. Nĭ ango sij gūna. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁷ Ngaa nĭ nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ a huin gahuin daj Señor. —Daj gataj ni sij.

Nĭ gataj Jesús:

—Rian ngaj ni níman yu'uj daj nahuin yu' ni xarúj. —Daj gataj Jesús rian ni sij.

18

Parábola de la viuda y el juez injusto

¹ Ngaa nĭ nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij sisi nĭganj gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Nĭ sĭ gahuin nichre ni sij mánj.

² Nĭ gataj Jesús:

—Nĭ hua 'ngo güesĭ nicaj sun nne riqui 'ngo xuman' daj. Nĭ nitaj si xu'ui' sij rian Yan'anj. Nĭ nitaj si ní'yanj sij rian ni ngüĭ nej. ³ Nĭ hué riqui xuman' daj nne 'ngo yun'unj mmij. Nĭ a'nĭj 'ngo tsínj letu nga ún'. Nĭ gan'anj ún' rian güesĭ nicaj sun daj

sisi guĭ'yaj yya sí' si-gaquin' ún' nga tsínj unun' nga ún' daj. ⁴ Nĭ gachin güĭ nĭ nun ga'uej ruhua güesĭ daj guĭ'yaj yya sij nga gaquin' daj. Ngaa nĭ nani ruhua sij, nĭ gataj sij gunun man'an sij: "Nunĭ si nitaj si xu'uĭj rian Yan'anj, nĭ nitaj si ni'yān rian ni ngüĭ nej, ⁵ sanĭ rĭan nun dunáj yun'unj mmij daj si chran' yun'unj ún' yūnj, nĭ gan'anj guĭ'yaj yyāj nga gaquin' daj. Ngaa nĭ sĭ ga'na' chran' yun'unj ún' yūnj ga mánj. Daj si sisi nitaj, nĭ guĭnan' ruhuāj ni'yā ún' nánj." Daj gataj tsínj daj gunun man'an sij. —Gataj Jesús gunun ni sij.

⁶ Ngaa nĭ gataj Señor Jesús rian ni sij:

—Xaçaj á re' cuenta daj ga'mi güesĭ xi'i daj. ⁷ Ngaa achínj jni'yaj ni ngüĭ rian Yan'anj huin ni sij ni ngüĭ hua nacui Yan'anj, nĭ huin ruhua ni sij sisi guĭ'yaj yya Yan'anj 'ngo gaquin', nĭ sĭ guĭ'yaj yya Yan'anj nga ni sij ga a'. Gahuin ran Yan'anj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. ⁸ Nĭ ataj snan'an gunun a ni é re' sisi rá'yanj guĭ'yaj yya Yan'anj nga ni ngüĭ daj. Sanĭ ngaa ga'na' yūnj huĭnj da'nĭj ni ngüĭ, nĭ ní' si narĭ'ij ni ngüĭ xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Parábola del fariseo y el publicano

⁹ Ngaa nĭ nani Jesús ango cuento digyán sij rian go'ngo ni tsínj daj. Daj si ani ruhua

ni sí' sisí hua nica niman ni sí'. Saní a'mi quij ni sí' xi'í ni ngüi. Ngaa nī gataj Jesús:

10 —Gan'anj hujj ran' tsínj daj gatúj nungüej sij chruhua nuhui nico gachinj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj. Nī 'ngö sij daj huin tsínj fariseo. Nī ango sij huin tsínj a'nej pesto.

11 'Nī niquin' tsínj fariseo daj achínj jni'yaj sij. Nī gataj sij rian Yan'anj: “Hué re' huin Yan'anj. Nī guruhua re' sisí nitaj si huinj daj rún' huin ango ni ngüi. Daj si 'yaj tu ni sij. Nī 'yaj xi'í ni sij. Nī a'mi ni sij nga nica 'ngö dugüi' ni sij nej. Nī guruhua re' sisí nitaj si 'yā daj rún' 'yaj tsínj a'nej pesto nan mánj. 12 Hujj 'yā ayuno da nan sīj semana. Nī a'nē ichi' rian gō'ngo ciento daran' si 'yaj ganāj riquij rián re'.” Daj gataj tsínj fariseo daj gunun Yan'anj.

13 'Saní gunáj tsínj a'nej pesto daj gan' niquin' sij. Nī xi'í si na'aj sij a doj nun ga'uej ruhua sij nachi nicaj sij rian sij ni'yaj sij xata'. Maan sij guita ra'a sij xi'yanj sij. Nī gataj sij gunun Yan'anj: “Yan'anj, nahuin 'i ruhua re' ni'yaj re' yūnj si huinj 'ngö tsínj 'yaj gaquin'.” Daj gataj tsínj daj.

14 'Nī ataj snan'an gunun a ni é re' sisí ngaa nan' tsínj a'nej pesto daj ducua sij, nī hua guinicaj Yan'anj 'ngö niman nico xi'í si-gaquin' sij. Saní nun guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ango tsínj daj.

Daj si un tsínj huin ruhua gahuin achij rian dugüi' sij, nī gunaj sij da rucu. Saní un tsínj huin ruhua gunaj da rucu, nī gahuin achij sij. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj daj.

Jesús bendice a los niños

15 Ngaa nī nicaj ni yun'unj xana ni tsin' ga'na' ne rian Jesús sisí guta' sí' ra'a sí'. Saní ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús, nī gaxi'i ni sij chran' ni sij ni yun'unj xana nicaj ga'na' da aj. 16 Ngaa nī gaquinj Jesús si ga'na' ni tsin' rian sij. Nī gataj sij:

—Ra'a á re' si ga'na' ni tsin' da riánj. Nī si chran' án re' si ga'na' ni tsin' riánj mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, nī da'nga' daj huin ni ngüi man rian nicaj sun Yan'anj. 17 Xanga' atā gunun a ni é re' sisí na'uej ruhua 'ngö tsínj daj si guinicaj sun Yan'anj niman sij daj rún' 'yaj ni tsin', nī si ga'ue gatu sij rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

El joven rico

18 Ngaa nī nachínj snan'anj 'ngö tsínj a'nin' rian ni ngüi Jesús. Nī gataj sij:

—Maestro sa'. Nī un sun gui'yā, nī ga'ue gane nigān, ruhua re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

19 Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī un sin huin nī atáj re' sisí sa' man'anj únj. Urin Yan'anj huin si sa' nánj.

20 Hua ni'í re' ni nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rián re': "Si ga'mi re' nga nica dugüí' re' mánj. Ni si dagahuí' re' ngüi mánj. Si gui'yaj tu re' mánj. Si ga'mi re' nuguan' snan'anj xi'í dugüí' re' mánj. Guinun yan'anj re' chréj re' nga nní re' nej." Nan huin ni nuguan' dagahuín re'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

21 Ngaa ni gataj tsínj daj:

—Daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua li. —Daj gataj sij gunun Jesús.

22 Ni ngaa gunun Jesús si gataj sij, ni gataj sí':

—Achin 'ngo nuguan' rián re' rún' huaj. Gudu'ue re' daran' si'yáj re'. Ni san'anj guiri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngüi niqúi ran'. Hué dan ni guiman nico si'yáj re' xata' gui'yaj Yan'anj anj. Ngaa ni ga'na' re' guinico' re' yünj anj. —Daj gataj Jesús.

23 Sanj ngaa gunun tsínj daj si gataj Jesús, ni nani nico ruhua sij. Daj si hua nico san'anj rian sij.

24 Ngaa guini'i Jesús si nani nico ruhua sij, ni gataj sí':

—Ni 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj anj. 25 Ni 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj nga si gachin 'ngo xucu camello yu'uj taj cúj nuhua aj. —Daj gataj Jesús.

26 Ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj gunun si gataj Jesús. Ni gataj ni sij:

—Sisj hué daj huin ni ün tsínj ga'ue nacaj man'an sij sisj gatu sij rian nicaj Yan'anj sun únj. —Daj gataj ni sij.

27 Ngaa ni gataj Jesús:

—Yan'anj ga'ue gui'yaj si na'ue gui'yaj ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

28 Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Hua duna únj daran' si'yaj únj. Ni nico' únj man'án re' aj. —Daj gataj Pedro.

29 Hué dan ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisj ün tsínj dunáj ducúa sij, nica sij nej, jnánj sij nej, da'níj sij nej, chrej sij nej, nni sij nej, ngaa ni gui'yaj sa' Yan'anj nga tsínj daj ngaa da'nga' daj 'yaj sij xi'í sun nicaj Yan'anj rian né'.

30 Ni ni tsínj dunáj daran' ni rasun daj, ni xungüi nan nahuín ra'a sij doj daj nga daran' si dunáj sij. Ni ango xungüi ga'na', ni gane niganj sij nga Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

31 Ni gaquínj Jesús xuhuij ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Yyaj ni gan'anj né' xuman' Jerusalén. Ni daj rún' garun ni tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj asij ná xi'í man'ánj huínj da'níj ni ngüi, ni da'nga' daj guiran'ánj nánj. 32 Ni naga'ui' ni sij yünj rian ni tsínj 'na' anéj chrej. Ni ga'mi ducu ni sij xi'tj. Ni ga'mi quij ni sij riánj nej. Ni gara sta'nunj ni sij

man'ānj nej. ³³ Nī duguayun ni sij nne' xirā. Nī dagahui' ni sij man'ānj nej. Sanī xirāj huā'nij güi, nī gāna'nī aj. —Daj gataj Jesús.

³⁴ Sanī nun gunun ni sij si gataj Jesús. Nī nun xacaj cuenta ni sij si ga'mi sí'. Daj si a'mi sí' nuguan' na'ue gara da'nga' ruhua ni sij.

Un ciego de Jericó recibe la vista

³⁵ Nī ngaa huaj guisij Jesús nīchrun' xuman' Jericó, nī nne 'ngō tsínj duri du'ua chrej 'yaj sij caridad. ³⁶ Nī ngaa gunun sij gachin nico ni ngüi, nī nachínj snan'anj sij un sin huin si gahuin. ³⁷ Ngaa nī gataj ni tsínj daj sisi Jesús nazareno huin si gachin. ³⁸ Ngaa nī gaguáj nucuaaj sij. Nī gataj sij:

—Jesús, da'níj David huín re'. Nāhuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' yūnj anj. —Daj gataj tsínj duri daj.

³⁹ Sanī ni ngüi hua ne' rian, nī chran' yun'unj sisi dínj gāne du'ua sij. Sanī ganari' nucuaaj sij doj gaguáj sij. Nī gataj sij:

—Da'níj David, nāhuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' yūnj anj. —Daj gaguáj sij.

⁴⁰ Ngaa nī guiniquin' Jesús. Nī ga'nin' sij sun sisi nīcaj ni sí' gā'na' ni sí' sij. Nī ngaa gahuin nīchrun' sij, nī nachínj snan'anj Jesús sij.

⁴¹ Nī gataj sí':

—Nī un sin huin ruhuá re' si guī'yā ngā re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nī gataj tsínj duri daj:

—Señor, huin ruhuāj sisi naxiguin riānj, guī'yāj re' aj. —Gataj tsínj daj.

⁴² Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua naxiguin rián re' xi'í si guxuman ruhuá re' ni'yāj re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj duri daj.

⁴³ Nī 'ngō hora daj naxiguin rian sij. Nī guinico' sij Jesús. Nī ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. Nī daran' ni ngüi guini'i si guī'yaj Jesús, nī ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej.

19

Jesús y Zaqueo

¹ Nī gatúj Jesús xuman' Jericó. Nī huaj sij gachin sij xuman' daj. ² Nī yu'uj daj nne 'ngō xuru'ue gu'naj Zaqueo. Nī huin sí' 'ngō tsínj a'nin' rian ni tsínj a'nej pesto. ³ Nī gahuin ruhua sij guīni'i sij Jesús. Sanī rian huaj nico ni ngüi ngā sí', nī nun ga'ue guīni'i sij sí'. Daj si chre' Zaqueo daj. ⁴ Xi'í daj nī gunánj sij gan'anj sij da rian si huin ruhua sij guisij sij guīni'i sij Jesús. Nī gahui sij chra 'ngō chrun gu'naj sicómoro rian gachin Jesús. ⁵ Nī ngaa huaj gachin Jesús yu'uj daj, nī ni'yaj sí' chra chrun xata'. Nī gataj sí':

—Zaqueo, nanij yoq re' si acuan' nan huin si gūnā ducua re', ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús gunun Zaqueo.

⁶ Ngaa nī nanij yoq sij. Nī gahuin niā' ruhua sij si guxuman Jesús ducua sij.

⁷ Nī ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Jesús, nī gax'i ni sij ga'mi quij ni sij xi'í Jesús. Nī gataj ni sij:

—Nī un sin huin nī gatúj Jesús ducua' 'ngō tsínj 'yaj gaquin' guna sí' únj, ataj ni sij.

⁸ Ngaa nī naxuman Za-queo, nī gataj sij gunun Señor Jesús:

—Nī'yaj re' Señor. Yyaj nī ga'uīj da'aj si'yā rian ni ngüi yaco ran'. Nī ngaa ga'nej xacānj san'anj rian ni ngüi, nī naru'uē yacuan'anj peso chra' gō'ngo peso ga'nej xacānj anj. —Daj gataj Za-queo.

⁹ Ngaa nī gataj Jesús:

—Guisíj Yan'anj 'na' naca ni ducua tsínj nan yyaj. Daj si tsínj nan huin 'ngō da'níj Abraham nej. ¹⁰ Nī ga'na' da'níj ni ngüi huin man'anj. Nī 'na' nana'uīj ni tsínj ga ni'ya. Nī ganacā ni sij, ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús.

Parábola de las diez minas

¹¹ Nī gunun ni ngüi si gataj Jesús. Nī hua guisíj sij nichrun' du'ua xuman' Jerusalén. Nī gani ruhua ni ngüi sisí ga'na' yoo Yan'anj guinicaj sun-ún' chruhua xungüi nan guini'i ni sij, ruhua ni sij. Xi'í daj nani Jesús 'ngō cuento digyán sij rian ni sí'. ¹² Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī hua 'ngō tsínj huin achij gan'anj 'ngō xuman' ngaj gan' si garij sun ni sij gahuin sí' rey xánj sí'. Da'

síj da nānicaj sí' xánj sí', ruhua sí'. ¹³ Ngaa nī gaquínj tsínj daj ga'na' ichi' ran' tsínj 'yaj sun rian sij. Nī ga'ui' sij 'ngō san'anj gu'naj mina rian gō'ngo ni sí'. Nī ducu du'uej san'anj gu'naj mina daj. Nī gataj snan'anj sij gunun ni sí': "Gui'yaj gana á re' nga san'anj nan da nānicā." Daj gataj sij. Nī gan'anj sij.

¹⁴ 'Saní nun huin xan' ruhua ni tsínj xanj daj ni'yaj ni sí' sij. Xi'í daj ga'níj ni sí' ni tsínj nicaj sun gan'anj gataj snan'anj rian tsínj huin achij daj sisí nun aran' ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' sij. Nī si ga'ue gahuin sij tsínj a'nin' rian ni sij xánj ni sij ga mánj.

¹⁵ 'Saní ngaa guisíj ganacaj sij sun daj, nī nānicaj sij xánj sij. Ngaa nasíj sij xánj sij, nī ga'nin' sij sun sisí ga'na' ni tsínj 'yaj sun rian sij huin ni tsínj rian ga'ui' sij san'anj daj. Nī huin ruhua sij guini'i sij undaj gui'yaj gana gō'ngo sí' nga san'anj daj.

¹⁶ 'Ngaa nī gataj tsínj guisíj sini rian sij: "Señor, riquí re' 'ngō san'anj mina riānj. Nī nga mina daj nī gui'yaj ganāj ichi' mina aj." Daj gataj tsínj daj. ¹⁷ Ngaa nī gataj rey daj gunun sí': "Dugu'naj gui'yaj re'. Huín re' 'ngō tsínj 'yaj sun sa'. Nī rian hua gacuij re' nga doj rasun nan, nī gahuin re' tsínj a'nin' rian ichi' xuman' gui'yā." Daj gataj tsínj huin achij daj.

18 'Nгаа нї га'на' ango tsínj daj. Nї gataj sí': "Señor, riquí re' 'ngo san'anj mina riānj. Nї nga mina daj nї gui'yaj ganāj yun'un' mina aj." Daj gataj sí'. 19 Nї gataj tsínj huin achij daj gunun sí': "Gahuín re' tsínj a'nin' rian un'un' xuman', gui'yā." Daj gataj sij rian ango tsínj daj.

20 'Nгаа нї guisíj ángo tsínj daj. Nї gataj sí': "Nan 'nā' niqui si-san'ánj re'. Na'nij sa'āj chruhua 'ngo paño. 21 Daj si xu'uīj ni'yā re' si huín re' 'ngo tsínj huee. Nї nacáj re' si sé si'yáj re' huin. Nї rian unun ango tsínj daj can, nї hué yu'uj daj rí re' nnaa." Daj gataj tsínj 'yaj sun rian tsínj huin achij daj.

22 'Nгаа нї gataj tsínj huin achij gunun tsínj 'yaj sun daj: "Nї 'ngo moso xī'i huín re'. Si-nuguan' man'án re' ataj sisi da'uí re' gaquin'. Hua guini'í re' sisi huínj 'ngo tsínj huee. Nї guini'í re' sisi nacā si sé si'yā huin. Nї guini'í re' sisi ri man'ánj nnaa rian nun gunūnj nej.

23 'Xi'í daj nї un sin huin nun nicáj re' si-san'ān gan'anj re' banco únj. Ngaa nї ngaa nānicā, nї nacā si-san'ān nga san'anj nūta' chra banco nej únj." Daj gataj tsínj a'nin' rian moso daj. 24 Ngaa нї gataj sij rian ni tsínj niquin' nga sij: "Ga'ne a ni é re' san'anj ra'a sí'. Nї ga'ui' a ni é re' ra'a tsínj gui'yaj gana ichi' mina chra go'ngo mina aj." Daj gataj sij. 25 "Sanj hua

nicaj sí' ichi' mina." Gataj ni tsínj daj. 26 Ngaa нї: "Ataj snan'ān gunun a ni é re' sisi tsínj nicaj, nї ga'ui' né' nico rian sij. Nї tsínj nitaj si nicaj, nї nunj si doj nicaj sij, sanj ga'ne né' aj." Daj gataj tsínj huin achij daj. 27 Ngaa нї gataj ruhua' yún sij: "Ni tsínj unun' ngāj huin ni sij ni tsínj na'uej ruhua sisi gahuin achī rian ni sij. Sanj guinicaj ni é re' ni sij ga'na' á re' nan dagahui' ni é re' riānj." Daj gataj tsínj huin achij daj. —Nї hué daj guisíj cuento nani Jesús.

La entrada triunfal en Jerusalén

28 Ngaa guisíj nani Jesús cuento daj, nї huaj sij guisij sij xuman' Jerusalén. Nї táj dian sij rian ni tsínj nico' sij. 29 Nї huaj sij guisij sij xuman' Betfagé nga xuman' Betania. Nї ngaj nuguan'an nungüej xuman' daj nichrun' dacan gu'naj Olivos. Nї ga'nij sij huíj tsínj nico' sij gan'anj nungüej sí'. 30 Nї gataj sij gunun nungüej sí':

—Gan'anj nungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj aj. Nї ngaa huaj gatu nungüej é re', nї nari' nungüej é re' 'ngo urruj anumi. Nї a 'ngo tsínj nitaj si taj mánj. Hué dan nї nachi nungüej é re' xú' nıcaj á re' ga'na' á re' riānj. 31 Nї sisi hua tsínj nāchinj snan'anj rian nungüej é re' un sin nї nachi nungüej é re' urruj daj, ngaa нї gataj nungüej é re' gunun sij: "Man'an Señor ní'yanj

xuj aj." Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

³² Ngaa n̄i gan'anj nungüej sij xuman' daj. N̄i nari' nungüej sij urruj daj daj rún' gataj snan'anj Jesús gunun nungüej sij. ³³ N̄i ngaa nachi nungüej sij urruj, n̄i gataj ni tsínj dan xucu daj rian nungüej sij:

—N̄i un sin huin n̄i nachi nungüej é re' urruj daj únj. —Daj gataj ni sí'.

³⁴ Ngaa n̄i gataj nungüej sij:

—Ní'yanj Señor xuj. —Daj gataj nungüej sij.

³⁵ Hué dan n̄i nicaj nungüej sij urruj ga'na' nungüej sij rian Jesús. N̄i guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj urruj. Ngaa n̄i guitáj Jesús xuj, gui'yaj nungüej sij. ³⁶ N̄i gurúj ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej ne' huaj Jesús. ³⁷ N̄i ngaa huaj gahuin nichrun' ni sij guisij ni sij dacuj dacan Olivos, n̄i gaxi'i gahuin niá' ruhua daran' ni tsínj nico' Jesús xi'í daran' si sa' guini'i ni sij, gui'yaj Jesús. N̄i gaguáj ni sij. N̄i ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej. ³⁸ N̄i gataj ni sij:

—Hua 'ueé rian rey 'na' nga si-xugüi man'an Señor. Gahuin din'inj ni si mán xata'. N̄i ga sa' 'ueé xata' aj. —Daj gaguáj ni sij xi'í Jesús.

³⁹ Ngaa n̄i gataj go'ngo ni tsínj fariseo man scanij ni ngüi gunun Jesús:

—Maestro, gataj re' rian ni tsínj nicó' re' sisi dínj

guiniquin' du'ua ni sij. —Daj gataj ni sí'.

⁴⁰ San̄i gataj Jesús:

—Sisi dínj guiniquin' du'ua ni sij, n̄i gagua' ni yej ngaj rian yo'ój aj. —Daj gataj Jesús.

⁴¹ N̄i ngaa huaj guisij Jesús nichrun' xuman' Jerusalén, n̄i guini'i sij xuman' daj. N̄i gaco sij xi'í xuman' daj. ⁴² N̄i gataj sij:

—Maan si huin ruhuāj sisi guini'i ni é re' yyaj daj gui'yaj á re', ngaa n̄i gahuin din'inj rian án re' aj. San̄i hua ránj rian án re', n̄i na'ue gara da'nga' ruhua á re' mánj. ⁴³ N̄i guisij 'ngo güi, n̄i guiran' án re' sayun. Daj si ga'na' ni tsínj unun' nga á re'. N̄i gui'yaj ni sij 'ngo xingá ganicaj nin' xi'nij ni é re'. N̄i si ga'ue gahui ni é re' mánj. ⁴⁴ N̄i duguane ni sij daran' ni hue' man xánj án re'. N̄i dagahui' ni sij ni ngüi nej. N̄i n̄i a 'ngo yej si dunáj ni sij rian dugüi' ni yej ga mánj. Hué daj guiran' ni é re' si nun xacaj á re' cuenta ngaa ga'na' Yan'anj ganacaj á re' mánj. —Daj gataj Jesús rian ni ngüi man xuman' Jerusalén.

Purificación del templo

⁴⁵ Hué daj s̄ij n̄i gatúj Jesús chruhua nuhui nico. N̄i gaxi'i sij guiri sij ne' chrej xe' ni tsínj du'uej rasun mán yu'uj daj. ⁴⁶ N̄i gataj sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ducuāj huin rian gachinj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj anj. San̄i nuhui

nan gahuin 'ngo huej man ni tsinj tu, 'yaj á re' aj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁷ Nj daran' ni güi digyán Jesús rian ni ngüi chruhua nuhui daj. Sanj ni chrej a'nin' nga ni tsinj digyán ley nga ni tsinj huin achij chruhua xuman' daj, nj nana'ui' ni sij daj dagahui' ni sij Jesús. ⁴⁸ Sanj nun ri' ruhua ni sij daj gu'yaj ni sij si gahui' Jesús. Daj si daran' ni ngüi mán unun sa' daj digyán Jesús rian ni sij.

20

La autoridad de Jesús

¹ Nj 'ngo güi ngaa nne Jesús chruhua nuhui nico, nj digyán sij rian ni ngüi. Nj ga'mi sij nuguan' sa' rian ni sij. Ngaa nj guisíj ni chrej a'nin' nga ni tsinj digyán ley nej, ni tsinj huin achij nej. ² Ngaa nj gataj ni sij gunun Jesús:

—Gataj re' gunun únj un sun huin sun nicáj re', nj 'yáj re' nan únj. Nj un tsinj riqui sun, nj 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

³ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Hué daj ruhuāj ganachin' snan'an 'ngo nuguan' da man'an án re'. Nj gataj á re' riānj, ruhuāj aj.

⁴ Nj un tsinj ga'níj sun rian tsinj gu'naj Juan sisi gata' nnee sí' ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. Así hua ango tsinj gataj rian sij sa'. —Daj gataj Jesús.

⁵ Ngaa nj gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij. Nj gataj ni sij:

—Sisí gataj né' sisí Yan'anj ga'nin' sun rian Juan, ngaa nj gataj Jesús gunun né': "Nj un sin huin nun guxuman ruhua á re' nj'yaj á re' man'an sij únj." ⁶ Nj sisí gataj né' sisí ni tsinj ga'níj ga'na' Juan, sanj ga'ui' daran' ni ngüi yej yun'. Daj si hua nica ruhua daran' ni ngüi mán nan sisí Juan gahuin 'ngo tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij.

⁷ Ngaa nj gataj ni sij gunun Jesús sisi nun guini'i ni sij un tsinj ga'nin' sun rian Juan gata' nnee sí' ni ngüi aj.

⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Ngaa nj si gatā gunun a ni é re' un sin huin sun 'yá aj. —Daj gataj Jesús.

Los labradores malvados

⁹ Ngaa nj gaxi'i Jesús nani sij 'ngo cuento digyán sij rian ni ngüi. Nj gataj sij:

—Hua 'ngo xuru'ue gunun coj uva. Ngaa nj naga'ui' sij si-coj sij coj chruj uva rian go'ngo ni tsinj daj sisi dugumi ni sí' sí'yaj sij. Nj gahui sij gan'anj sij gan' ga'i yahui. ¹⁰ Nj ngaa guisíj güi gane uva daj, nj ga'níj sij simoso sij gan'anj gachinj sí' rian ni tsinj mán 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. Sanj ga'ui' ni sí' chrun tsinj daj. Nj na'níj ni sí' nan' yun sij. ¹¹ Hué dan nj ga'níj ruhua yún tsinj do'oj daj ango simoso sij. Sanj ga'ui' ni tsinj

daj sí' nej. Nĩ guĩ'yaj quij ni sij ngā sí'. Nĩ na'nĩj ni sij nan' yun sí' nej. ¹² Ngaa nĩ ga'nĩj ruhua' yun tsĩnj do'oj daj ango si-moso sij. Sanĩ guiran' xĩ'i sí', guĩ'yaj ni sij. Nĩ guiri ni sij sí' ne' chrej xē' rian man coj uva daj.

¹³ 'Ngaa nĩ gataj xuru'ue daj gunun man'an sij: "Nĩ un sin guĩ'yā únj. Ga'nĩ da'nĩ 'i ruhuāj gan'anj. Ga ní'yanj ni sij ngā man'an da'nĩ aj." Daj gataj xuru'ue daj gunun man'an sij. Nĩ ga'nĩj sij da'nĩj sij gan'anj sí'. ¹⁴ Sanĩ ngaa guini'i ni tsĩnj daj da'nĩj sij, nĩ gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij: "Tsĩnj nan gunánj do'ój chrej sij si sa' gahui' chrej sij. Dagahui' né' tsĩnj nan, ngaa nĩ gūna né' gahuin do'ój né' nan anj." Daj gataj ni sij. ¹⁵ Ngaa nĩ guere'ej ni sij sí' chrej xē' du'ua rian man coj uva daj. Nĩ dagahui' ni sij sí'. Hué dan nĩ daj guĩ'yaj tsĩnj do'oj daj ngā ni tsĩnj dugumi daj, ruhua ni é re' únj. ¹⁶ Ga'na' sij rian ngaj do'ój sij. Nĩ dagahui' sij ni tsĩnj 'yaj sun daj. Ngaa nĩ naga'ui' sij coj chruj uva daj huin si-coj sij rian ango ni tsĩnj sisĩ dugumi ni sí' si'yaj sij. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Nĩ ngaa gunun ni ngüi nuguan' daj, nĩ gataj ni sij:

—Sé daj huin ruhua únj si guĩ'yaj Yan'anj mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁷ Sanĩ guini'yaj Jesús rian ni sij. Nĩ gachínj snan'anj sí' ni sij gataj sí':

—Un sin huin nĩ garun ni sij nuguan' nan asij ná, ruhua á re' únj:

Yej guere'ej ni tsĩnj 'yaj sun hue', gahuin-ín' 'ngo yej sa' doj gane,

nĩ ran-án' dugu'nun' squina hue' niganj nin' anj.

Da'nga' daj garun ni sij rian libro huin si-nuguan' Yan'anj. ¹⁸ Nĩ huēj huin yej daj. Nĩ sisĩ ganatu 'ngo ngüi rian yej daj, nĩ garan' ni sij, guĩ'yā. Nĩ sisĩ guinij yej daj rian 'ngo ni ngüi, nĩ guixitin' ni sij, guĩ'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La cuestión del tributo

¹⁹ Ngaa nĩ hué gue hora daj huin ruhua ni chrej huin achij nga ni tsĩnj digyán ley guida'a ni sij Jesús. Daj si xacaj ni sij cuenta sisĩ nuna Jesús cuento daj xi'i man'an ni sij. Sanĩ xu'ui' ni sij rian ni ngüi.

²⁰ Ngaa nĩ ni'yaj ni sij Jesús. Nĩ ga'nĩj ni sij ni tsĩnj gan'anj naga'naj. Nĩ guĩ'yaj ni sí' sisĩ tsĩnj 'yaj nĩca huin ni sí'. Daj si huin ruhua ni sí' sisĩ gache ga'mi Jesús. Ngaa nĩ ga'ue naga'ui' ni sí' Jesús rian gobernado, ruhua ni sij. ²¹ Ngaa nĩ gachínj snan'anj ni tsĩnj digya' yun'unj daj Jesús. Nĩ gataj ni sij:

—Maestro, ni'i ni únj sisĩ a'mí re' nuguan' nĩca. Nĩ xanga' digyán nĩca re' rian ni ngüi nej. Nĩ nitaj si guĩ'yaj re' sisĩ tsĩnj huin rian, asĩ tsĩnj ga nĩqui huin 'ngo tsĩnj daj. Nĩ digyán xanga' re' sisĩ daj guĩ'yaj né' guinico'

né' Yan'anj. ²² Ngaa n̄i: Sa' huin sisi ga'ui' né' san'anj a'nej rey César, ruhuá re' ní'. Ga'ui' né' ní'. Asi s̄i ga'ui' né' sa'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

²³ San̄i xacaj Jesús cuenta sisi ani quij ruhua ni sij. Ngaa n̄i gataj sí' gunun ni sij:

—N̄i un sin huin n̄i huin ruhua á re' gūi'yáj re' x̄i' ngāj únj.

²⁴ Dīgyán án re' 'ngo san'anj denario riánj. N̄i un tsínj rian nun rian san'anj nan únj. N̄i un tsínj si-xugüi nun rian san'anj nan únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij. Ngaa n̄i:

—Hué César huin. —Gataj ni sij.

²⁵ Hué dan n̄i gataj Jesús:

—Ngaa n̄i ga'ui' a ni é re' si'yaj rey César rian sij. N̄i ga'ui' ni é re' si'yaj Yan'anj rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

²⁶ Ngaa n̄i nun ga'ue gūi'yaj ni sij sisi gache ruhua Jesús ga'mi sí' rian ni ngüi. San̄i garáj yan'anj ruhua ni sij ngā nuguan' gataj Jesús gunun ni sij. N̄i dínj ganiquin' du'ua ni sij.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ Hué dan n̄i guis̄ij go'ngo ni tsínj saduceo rian nne Jesús. N̄i ni tsínj saduceo daj ataj sisi nitaj si gāna'nij ni níman mánj. ²⁸ N̄i nachínj snan'anj ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Maestro, garun Moisés nuguan' gunun né'. N̄i gataj

si-nuguan' sí' sisi gahui' 'ngo tsínj hua nica, n̄i nitaj da'n̄ij sij ngā nica sij, ngaa n̄i n̄acaj jnánj tsínj gahui' daj nica níman daj. Da'nga' daj gūi'yaj sij ga'ui' sij si ga'nga lij nagane-é' yan du'ua chrej-é'. Daj gataj Moisés. ²⁹ N̄i hua ichij jn̄anj 'ngo tsínj daj. N̄i xacaj tsínj xahua' nica sij. N̄i gahui' sij. N̄i nitaj da'n̄ij sij ngā ún' mánj. ³⁰ N̄i nacaj ango jnánj sij tsínj ga'na' rian man'an sij nica sij. N̄i hué daj gahui' sí'. ³¹ N̄i hué dan nan guiran' ango jnánj sij síj hua'nij jn̄anj sij aj. N̄i hué daj guiran' ichij jn̄anj sij. N̄i a 'ngo lij nun ga'nga, gūi'yaj ni sij ngā yun'unj x̄ana daj. N̄i gahui' daran' ni sij. ³² Da' guis̄ij daj gahui' man'an yun'unj x̄ana da nej. ³³ Hué dan n̄i ngaa gāna'nij ni níman ngaa gūiman ruhua' yún ichij jnánj sij, n̄i daj hua yya tsínj gahuin nica yun'unj x̄ana daj, ruhuá re' únj. Daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Da'nga' daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.

³⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni tsínj man xungüi nan, n̄i acaj ni sij ni ngüi x̄ana. N̄i hué daj hua nica ni ngüi x̄ana nej. ³⁵ San̄i n̄ini gūi'yaj ni ngüi gūiman xungüi naca. N̄i gāna'nij ni sij gane ni sij xata' xi'í si ni'i Yan'anj sisi hua nica niman ni sij. N̄i ngaa gane ni sij xata', n̄i s̄i xacaj ni tsínj ni yun'unj x̄ana mánj. N̄i s̄i ga nica ni

yun'unj xana mánj. ³⁶ Daj si si ga'ue gahui' ni ngüi xata' mánj. Ni uyan huin ni sij nga ni ángel. Ni huin ni sij da'nij Yan'anj xi'í si ganá'nij ni sij scanij ni níman.

³⁷ 'Ni garun Moisés xi'í 'ngo coj anun. Ni xi'í daj digyán sij sisi gana'nij xanga' ni níman. Daj si a'mi sij sisi Señor huin Dan'anj tsínj gu'naj Abraham nga tsínj gu'naj Isaac nga tsínj gu'naj Jacob nej. ³⁸ Hué dan ni sé níman huin ni tsínj guinico' Yan'anj asij ná mánj. Hua ni'na' ni sij nánj. Daj si hua ni'na' daran' ni ngüi rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

³⁹ 0 Ngaa ni gataj go'ngo ni tsínj digyán ley gunun Jesús:

—Maestro, dugu'naj huaj gatáj re'. —Daj gataj ni sij.

⁴⁰ Ni nun guisij ruhua ni sij gachinj snan'anj ni sij rian Jesús ga mánj.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹ Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni un sin huin ni ataj ni sij sisi Cristo huin da'nij xi' David únj. ⁴²⁻⁴³ Daj si gataj David rian libro gu'naj Salmos: “Yan'anj gataj gunun Señor nicaj sun riānj sisi gane sí' chrej ra'a sa' Yan'anj da' guisij guiyaj gana Yan'anj rian ni tsínj unun' nga Señor nicaj sun riānj.” Daj gataj Yan'anj gunun Señor. Gataj xi' David. ⁴⁴ Ngaa ni asa' ga'ue gahui' Cristo da'nij David sisi dugu'naj sí' Señor

man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

Jesús acusa a los escribas
⁴⁵ Ngaa ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij. Ni gunun daran' ni ngüi daj gataj sij:

⁴⁶ —Gagudadu a ni é re' sisi si guiyaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj digyán ley. Daj si nia' ruhua ni sij gache ni sij nga atsiy xacan nun ni sij huin si-gan' ni tsínj huin achij. Ni huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi nga ni sij ngaa achéj ni sij rian yu'ue. Ni nana'ui' ni sij 'ngo chrun xila sa' doj gane ni sij chruhua nuhui. Ni nana'ui' ni sij 'ngo yu'uj sa' gane ni sij rian 'yaj ni sij 'ngo guiyanj. ⁴⁷ Ni a'nej ni sij ducua' yun'unj xana mmij. Ni achínj jni'yaj ná ni sij rian Yan'anj sisi sa' 'yaj ni sij gani ruhua ni ngüi, ruhua ni sij. Xacan guiran' ni sij castigo, guiyaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

21

La ofrenda de la viuda

¹ Ngaa ni ni'yaj Jesús sisi daj a'nij ni xuru'ue san'anj ofrenda chruhua chrúnj.

² Ni hué daj guini'i sij sisi ga'nij 'ngo yun'unj niqúi mmij huij san'anj niqúi chruhua chrúnj nej. ³ Ngaa ni gataj sij:

—Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisi yun'unj xana niqúi nan, sanj a'nij nico ún' doj san'anj daj nga daran' ni sij. ⁴ Daran' ni ngüi

nan a'ui' san'anj gunáj rian ni sij. Sanj yun'unj niqumij nan a'ui' ún' daran' san'anj nicaj ún' san'anj gujran ún' si xa ún' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús predice la destrucción del templo

⁵ Hué dan nj ga'mi go'ngo ni tsínj daj sisi 'ueé hua nuhui. Daj si nne yej niá'. Nj xacan ga'ui' ni ngüi ofrenda, ngaa nj ga'ue gahuin niá' nuhui daj. ⁶ Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Nj'yaj á re' nuhui xachij nan. Sanj hua 'ngo güi, nj sj gunáj nj a 'ngo yej rian dugüi' mánj. Dugwane nin' ni sij nuhui nan anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Señales antes del fin

⁷ Ngaa nj nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nj gataj ni sij:

—Maestro, un güi gahuin yya ni nuguan' nan únj. Nj un da'nga' daj hua 'ngo ga'na' gujini'i únj, ngaa nj gahuin daran' nuguan' nan únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Ga cuidado ni é re' sisi nitaj 'ngo tsínj digya' yun'unj ni é re'. Daj si ga'na' nico ni tsínj rian si-xugüi man'ánj. Nj gataj ni sij: “Hué man'ánj huin Cristo aj.” Nj: “Yyaj guisij güi ga'na' Señor.” Gataj ni sij. Sanj sj guinico' ni é re' ni tsínj da mánj.

⁹ Nj ngaa gunun a ni é re' nuguan' sisi hua guerra, nj sisi unun' ni ngüi nga gobierno, ngaa nj sj guxu'ui' ni é re' mánj. Hua nian si hué daj gahuin sini. Sanj achin ganahuij rá'yanj xungüi ga aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁰ Nj gataj ruhua' yún Jesús:

—Gunun' ni ngüi man'ngo xuman' nico nga ni ngüi man'ango xuman' nico. Nj gunun' 'ngo gobierno daj nga ango gobierno ga'j yu'uj. ¹¹ Nj ga'na' yún nucuaaj. Nj ga xi'ná nej. Nj ga'na' xi'j rian go'ngo xungüi nej. Nj guxu'ui' ni ngüi xi'í si gujini'i ni sij da'nga' xxi xata'.

¹² 'Sanj hua sini ngaa nun güin gahuin ni nuguan' nan, nj güida'a ni sij a ni é re'. Nj chrán' yun'unj ni sij ni é re'. Nj naga'ui' ni sij ni é re' rian tsínj man'chrhuhua nuhui nico nga rian ducuaga' nej. Nj nicaj ni sij ni é re' gan'anj ni sij rian ni rey nga rian ni gobernado xi'í si nico' ni é re' man'ánj. ¹³ Ngaa nj ga'ue ga'mi a ni é re' nuguan' sa' xi'ij rian ni tsínj daj. ¹⁴ Nj sj gani sini ruhua á re' daj ga'mi ni é re' rian ni sij mánj. ¹⁵ Daj si rjquij nuguan' ga'mi ni é re'. Nj rjquij si gahuin chrún ni é re' ngaa ga'mi ni é re'. Hué dan nj sj ga'ue nanicaj ni tsínj unun' nga ni é re' ga'mi ni sij mánj. Daj si sj gahuin nucuaaj ni sij gujri ruhua ni sij si gataj ni sij gunun a ni é re' mánj. ¹⁶ Nj naga'ui' da

chrej ni é re' man'an ni é re' rian tsínj nicaj sun. Nì hué daj guì'yaj jnánj ni é re' nga dugüi' ni é re' nej, ni tsínj nicaj dugüi' nga ni é re' nej. Nì dagahui' ni sij da'aj á re'. ¹⁷ Nì sî gahuin sa' ruhua daran' ni ngüi nì'yaj ni sij ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. ¹⁸ Sanì nì a 'ngo hué chra ni é re' sî ga ni'ya mánj. ¹⁹ Xi'í si nico' ran ni é re' man'ánj, nì ga'ue gane nìganj ni é re' nga Yan'anj.

²⁰ 'Sanì ngaa guini'i a ni é re' si ganicaj ni snado du'ua xuman' Jerusalén, ngaa nì xacaj á re' cuenta sisi guere' rá'yanj xuman' daj. ²¹ Hué dan nì ngaa guini'i ni é re' daj, ngaa nì gunánj ni ngüi mán estado Judea gan'anj ni sij riqui quij. Nì gahui ni ngüi man chruhua xuman' daj gan'anj ni sij. Nì ni ngüi man riqui quij, nì sî gatuj ni sij chruhua xuman' da mánj. ²² Daj si hué ni güi daj, nì guì'yaj Yan'anj castigo ni ngüi sisi gahuin yya daj rún' hua nìca rian si-nuguan' Yan'anj. ²³ Nì niqui niman ni ngüi xana nun riqui nga ni ngüi xana utsi gue da'níj si gahuin ni güi daj. Daj si guìran' ni ngüi man chruhua xungüi nico sayun. Nì ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi man xuman' nan. ²⁴ Nì gahui' ga'i ni sij, guì'yaj espada. Nì gunumi ni sí' ango ni sij. Nì nìcaj ni sí' ni sij gan'anj ni sí' nìn' gachra' chruhua xungüi. Nì guì'yaj quij ni

tsínj 'na' anéj chrej nga xuman' Jerusalén. Nì hué daj guì'yaj ni sij da guìsij güi ga'ne Yan'anj sun ra'a ni sij.

La venida del Hijo del Hombre

²⁵ 'Nì guini'i ni ngüi da'nga' rian güi nga rian yahui nej, rian ni yati' nej. Nì ducu guxu'ui' ni ngüi man chruhua xungüi. Nì nun guìri' ruhua ni sij si guì'yaj ni sij. Daj si gunun ni sij si garin guì'yaj nnee yan'anj. Nì hué daj garin si naxuman nnee yan'anj, guì'yaj nane. ²⁶ Nì gahuin nichre ni tsínj xi'í si ducu guxu'ui' ni sij. Nì da'nga' daj gahuin xi'í si nun ni'i ni sij daj hua sayun ga'na' xungüi nan. Daj si nagananj ni fuerza mán xata'. ²⁷ Asíj nì guini'i ni ngüi ga'na' man'ánj rian nga huinj da'níj ni ngüi. Nì ga'nāj nga daran' fuerza. Nì nahuin 'ueé nìn'inj ga'nāj nej aj. ²⁸ Ngaa nì ngaa hué daj gaxi'i gahuin, nì duguachre rian án re'. Nì nachica ni é re' chra ni é re' nej. Daj si gahuin nichrun' güi nacaj Yan'anj ni é re'.

²⁹ Ngaa nì nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Nì gataj sij:

—Nì'yaj á re' daj 'yaj chrun higuero nga daran' ni chrun. ³⁰ Nì ngaa naxira' ra'a coj ni'yaj á re', nì ni'i a ni é re' sisi hua gahuin nichrun' yahui gahuin yan'an anj. ³¹ Nì hué gue ducúanj daj ngaa guini'i a ni é re' sisi hua gahuin yya

daran' nuguan' nan, ngaa nĭ guĭni'i ni é re' sisi rá'yanj ga'na' guĭnicaj sun Yan'anj rian án re'. ³² Xanga' atā gūnun a ni é re' sisi sĭ gahui' ni ngüi man yyaj da gahui' yya daran' ni nuguan' nan anj. ³³ Ga ni'ya xata' nga yo'ój. Sani si-nuguan'anj nitaj aman ganahuij mánj.

³⁴ 'Nĭ ga cuidado ni é re' nga man'an án re' sisi sĭ xa nasa' ni é re'. Nĭ sĭ ga xĭni ni é re'. Nĭ sĭ gahui' ruhua á re' nga ni rasun man chruhua xungüi nan mánj. Daj si sisi da'nga' daj guĭ'yaj ni é re', ngaa nĭ 'ngō hora ga'na' güi ga'na' man'anj. ³⁵ Daj si daj rún' na'man xe', nĭ da'nga' daj ga'na' güi daj rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi nan. ³⁶ Ngaa nĭ 'ngō nĭ'yaj á re'. Nĭ nĭganj gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. Ngaa nĭ ga'ue gataj Yan'anj sisi sĭ guiran' ni é re' sayun daj. Nĭ ga'ue ganiquin' a ni é re' rian da'nĭj ni ngüi huin man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁷ Nĭ ne' guní'yanj digyán Jesús chruhua nuhui nico. Ngaa nĭ ne' nĭ, nĭ gahui sij xuman' daj gan'anj gūnaj sij dacan gu'naj Olivos. ³⁸ Nĭ hua nĭgan' acuan', nĭ gan'anj daran' ni ngüi nuhui sisi gūnun ni sí' si gataj sij.

22

El complot para matar a Jesús

¹ Ngaa nĭ 'na' gahui' nĭchrun' gahui' guĭ'yanj ngaa xa ni sij chrachrúnj nitaj si nachrej levadura. Nĭ pascua gu'naj guĭ'yanj daj. ² Nĭ nano' ni chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley sisi daj dagahui' ni sij Jesús. Daj si xu'ui' ni sij rian ni ngüi.

³ Ngaa nĭ gatúj sichre Satanás chruhua niman tsínj gu'naj Judas gu'naj sí' Iscariote. Nĭ huin sij 'ngō ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús. ⁴ Nĭ gan'anj sij ga'mi sij nga ni chrej a'nin' nga ni snado huin achij rian ni snado dugumi nuhui sisi daj guĭ'yaj sij naga'ui' sij Jesús rian ni sí'. ⁵ Ngaa nĭ gahui' niā' ruhua ni tsínj daj. Nĭ gataj ni sij sisi ga'ui' ni sij san'anj rian Judas. ⁶ Ngaa nĭ garáj xina Judas. Nĭ nano' sij hora sa' ga'ue naga'ui' sij Jesús rian ni sí' ngaa nitaj ni ngüi mán.

Institución de la Cena del Señor

⁷ Ngaa nĭ guisĭj güi gahui' guĭ'yanj ngaa guĭ'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'nĭj levadura xa ni sij. Nĭ hua niān dagahui' ni sij xachij 'nĭj xi'í pascua guĭ'yanj daj. ⁸ Nĭ ga'nĭj Jesús gan'anj Pedro nga Juan. Nĭ gataj sij gunun nungüej sí':

—Gan'anj guĭ'yaj xugüi nungüej é re' si xa né' güenda pascua aj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa nĭ gataj nungüej sij:

—Nĭ a guĭ'yaj xugüi nungüej únj si xā né' únj.
—Daj gataj nungüej sij.

10 Nĭ gataj Jesús:

—Nгаа гату нунгүеј é re' xuman', nĭ nari' dugüi' nungüej é re' nga 'ngö tsínj ata cucuaj nun nee chruhua. Nĭ guĭnico' nungüej é re' tsínj daj gan'anj gatu nungüej é re' hue' gatu sí'. 11 Nĭ gataj nungüej é re' gunun tsínj ducua daj: "Nachínj snan'anj Maestro man'an re' un cuarto huin xā sti'nĭ sij pascua nga ni tsínj nico' sij únj." Daj gataj nungüej é re' gunun tsínj ducua daj. 12 Nгаа nĭ gan'anj digyán sí' 'ngö cuarto xachij xata' niquin' mesa nga chrun xila chruhua cuarto daj. Nĭ yu'uj daj guĭ'yaj xugüi nungüej é re' xā sti'nĭ né'. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

13 Nгаа nĭ gan'anj nungüej sij. Nĭ nari' nungüej sij daj rún' gataj Jesús gunun nungüej sij. Nĭ guĭ'yaj xugüi nungüej sij si xā sti'nĭ ni sij xi'í guĭ'yanj pascua. 14 Nĭ nгаа guisĭj hora daj, nĭ gane Jesús nga ni tsínj nico' sij rian mesa huin ni tsínj gan'anj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. 15 Nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Nĭn' ruhua gahuin ruhuāj xā sti'nĭj xi'í guĭ'yanj pascua nga á re' nгаа achin guĭran'anj sayun. 16 Daj si ataj snan'an gunun a ni é re' sisĭ sĭ xa yünj xi'í guĭ'yanj pascua nga á re' da gahuin

guĭ'yanj pascua naca rian nicaj sun Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

17 Nгаа nĭ guida'a sij tasa. Nĭ naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Nгаа nĭ gataj sij gunun ni sí':

—Guida'a á re' tasa nan. Nĭ da'nga' á re' go'o dugüi' a ni é re' aj. 18 Nĭ ataj snan'an gunun a ni é re' sisĭ sĭ go'oj ruhua' yünj nee uva nan da ga'na' guĭnicaj sun Yan'anj rian án re'. —Daj gataj Jesús.

19 Nгаа nĭ guida'a sij chrachrúnj. Nĭ naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Nгаа nĭ gura' da'aj sij. Nĭ ga'ui' sij xa ni sí'. Nĭ gataj sij gunun ni sí':

—Chrachrúnj nan huin nee cū aj. Nĭ gahuĭj xi'í si-gaquin' a ni é re'. Nĭ xa ni é re' chrachrúnj nan sisĭ nanun ruhua á re' nĭ'yaj á re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

20 Nĭ nгаа ganahuij gahuin sti'nĭ ni sij, nĭ guida'a Jesús tasa daj rún' guida'a sij chrachrúnj. Nгаа nĭ gataj sij gunun ni sí':

—Hué nee uva nan huin nuguan' nagui'yaj naca yya Yan'anj nga á re'. Nĭ gayanj si-tun man'anj xi'í si-gaquin' a ni é re'.

21 'Sanĭ nĭ'yaj á re' sisĭ taj ra'a tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj nicaj sun rian mesa ngāj. 22 Nĭ daj rún' ani ruhua Yan'anj, nĭ da'nga' daj guĭran'anj sayun huĭnj da'nĭj ni ngüi. Sanĭ niqui niman nĭn' ruhua tsínj

naga'ui' man'anj rian ni tsínj nicaj sun. Daj si gahuin nico castigo guiran' sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²³ Ngaa n̄ gaxi'i ni sij nachínj snan'anj ni sij go'ngo ni dugüi' ni sij sisi un tsínj gui'yaj daj, ruhua ni sij.

La grandeza en el servicio

²⁴ N̄ gani guitsi ruhua ni dugüi' ni man'an ni sij sisi daj hua tsínj gahuin achij scanij ni sij, ruhua ni sij.

²⁵ Ngaa n̄ gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni rey nicaj sun rian ni tsínj 'na' anéj chrej, n̄ ducu a'nin' ni sij sun rian ni tsínj daj. N̄ ataj ni rey daj sisi dugu'naj 'yaj ni sij rian ni ngüi. ²⁶ San̄ si gui'yaj á re' da mánj. Sisi hua 'ngo tsínj huin achij scanij ni é re', n̄ da'ui sij gui'yaj sij si hua lij sij. N̄ sisi hua 'ngo tsínj a'nin' sun scanij a ni é re', n̄ da'ui sij gui'yaj sun sij rian ni dugüi' sij. ²⁷ N̄ un tsínj huin achij ruhua á re' únj. Tsínj nne rian mesa ní'. As̄i tsínj 'yaj sun rian tsínj nne rian mesa sa'. Sé tsínj nne rian mesa daj huin ruhuá re' a'. San̄ yünj huin si niquin' 'yaj sun rian án re' aj.

²⁸ 'San̄ hué man'an án re' huin ni tsínj guinicaj dugüi' ngā ngaa guiran'anj sayun.

²⁹ Ngaa n̄ daj rún' riqui chrē nicaj sūnj, n̄ da'nga' daj r̄iquij guinicaj sun a ni é re' ngā nej aj. ³⁰ Ngaa n̄ xā á re' go'o a ni é re' rian si-mesā ngaa guinicaj

sūnj xungüi ga'na'. N̄ gane a ni é re' rian chrun xila sa' guinicaj sun a ni é re'. N̄ n̄gui'yaj yya á re' rian xuhuij ni xi'nin' ni tsínj israelita. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Jesús anuncia la negación de Pedro

³¹ Ngaa n̄ gataj Señor Jesús gunun Simón Pedro:

—Simón, Simón, gunún re' nuguan' ga'mi rian re'. Daj si gachínj sichre Satanás permiso sisi chr̄an' yun'unj sij a ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nagunan' strigo sisi gahui yaco riqui strigo daj. Da'nga' daj huin ruhua sichre Satanás. ³² San̄ gachínj jni'yā rian Yan'anj xi'í re' sisi s̄i ga'nin' ruhuá re' si guxuman ruhuá re' n̄'yaj re' man'anj mánj. N̄ ngaa nanico' re' man'anj, n̄ chr̄acuij re' ni jnánj re' sisi gahuin n̄ica ruhua ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunun Simón Pedro.

³³ Ngaa n̄ gataj Pedro gunun Jesús:

—Señor, hua ruhuāj gan'an nga re' ducuaga'. N̄ da'nga' daj hua ruhuāj gahuij ngā re' nej. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

³⁴ Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Pedro, atā gunún re' sisi asij nun gaguaj do'loj du'ua xú' yan' nan, n̄ gataj re' huā'nij sisi nun ni'í re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

35 Ngaa n̄ nachínj snan'anj Jesús ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—N̄i ngaa ga'n̄i gan'anj án re', n̄i nitaj si nicaj á re' nnánj nga nnij nun san'anj nej, canj nej, gan'anj án re' mánj. N̄i ngaa gan'anj án re', n̄i hua a 'ngo rasun gachin rian án re' ní'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

—Nitaj a 'ngo rasun gachin rian únj mánj. —Daj gataj ni sij.

36 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sanj yyaj n̄i sisi nicaj á re' 'ngo nnánj, n̄i nicaj á re' gan'anj án re' nga nnij nun san'anj nej. N̄i tsínj nitaj si nicaj espada, n̄i gudu'ue sij reto nun sij, n̄i guiran sij 'ngo' aj. 37 Atā gunun a ni é re' sisi daj rún' hua n̄ica rian si-nuguan' Yan'anj, n̄i da'nga' daj hua niān dagahuinj ni nuguan' daj. N̄i ataj 'ngo nuguan' daj: “Guta' ni sij si-xugüi sí' nga si-xugüi ni tsínj 'yaj gaquin'.” Daj ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í man'anj. Daran'anj hua n̄ica rian xi'ij. N̄i hua niān gahuin yya nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

38 Ngaa n̄i:

—Nan niquin' hu'ij espada. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

—Hué daj síj gaj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús ora en Getsemani

39 Ngaa n̄i gahui Jesús gan'anj sij 'ngo dacan gu'naj Olivos daj rún' gu'yun sij huan'anj sij. N̄i guinico' ni

tsínj nico' sij gan'anj ni sí' nga sij nej. 40 N̄i ngaa guisij sij yu'uj daj, n̄i gataj sij gunun ni sí':

—Gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj, ngaa n̄i s̄i guinij a ni é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre a ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

41 Ngaa n̄i gahuin anéj sij. N̄i gan'anj gan' sij doj rún' 'yó' ngaa ga'ui' 'ngo yej daj, gui'yaj sij guxun anéj sij man'an sij. N̄i guiniquin' ráj dācoj sij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj. 42 N̄i gataj sij:

—Tata chré'. Sisi ga'uej man'án re', n̄i ga'ne re' sayun ran'anj nan. Sanj s̄i gui'yáj re' rún' huin ruhua man'anj mánj. Maan si gui'yáj re' rún' huin ruhua man'án re' aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

43 Ngaa n̄i gurugüi' 'ngo ángel 'nā' xata' rian Jesús. N̄i nari' fuerza Jesús, gui'yaj ángel daj. 44 N̄i ducu nani ruhua Jesús. N̄i nu-cuaj gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj nej. N̄i da' síj nico niā sij achinj jni'yaj sij rian Yan'anj. N̄i niā nico' rian sij daj nij rian yo'ój. N̄i rún' hua tun hua niā daj. 45 N̄i ngaa guisij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj, n̄i naxuman sij gan'anj sij rian man ni tsínj nico' sij. N̄i man ni sí' atoj ni sí' nari' sij. 46 N̄i gataj Jesús:

—N̄i un sin huin n̄i atoj ni é re' únj. Nāchica á re' gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisi s̄i guinij ni é re' rian gaquin' ngaa gatsij

—N̄i un sin huin n̄i atoj ni é re' únj. Nāchica á re' gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisi s̄i guinij ni é re' rian gaquin' ngaa gatsij

sichre niman án re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sí'.

Arresto de Jesús

47 Daj a'mi gue Jesús ngaa guisij nico ni tsínj daj. Ní digyán 'ngo tsínj gu'naj Judas chrej rian ni tsínj huaj nga sí'. Ní hué sí' huin 'ngo dugüi' ni xuhuij ran' ni tsínj nico' Jesús. Ní gahuin nichrun' Judas rian nne Jesús sisj garun du'ua sij sí'. 48 Sanj gataj Jesús gunun sij:

—Judas, huin ruhuá re' garun du'uá re' man'ánj huinj da'níj ni ngüi ní'. Ní da'nga' daj naga'ui' re' man'ánj rian ni tsínj 'na' guida'a yünj, ruhuá re' ní'. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

49 Ní ngaa guini'i ni tsínj niquin' nga Jesús un sin gahuin, ní nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ní gataj ni sij:

—Señor, ga'ui' únj nga espada, ruhuá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

50 Ngaa ní ga'ui' 'ngo tsínj daj tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Ní güéj nin' chraquij sí' ne' chrej ra'a sa' sí', gui'yaj sij. 51 Ngaa ní gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhua á re' yyaj aj. —Daj gataj sij.

Ngaa ní ganun ra'a sij chraquij sí'. Ní ganahuin chraquij sí', gui'yaj sij. 52 Hué dan ní gataj Jesús gunun ni chrej a'nin' nga ni snado huin achij dugumi rian nuhui nga ni tsínj huin

achij huin ni sij ni tsínj 'na' guida'a Jesús. Ní gataj Jesús:

—Ní un sin huin ní ata á re' espada nga chrun 'na' á re' guida'a á re' yünj únj. Huéj huin 'ngo tsínj tú ruhua á re' ní'. 53 Ya'yoj niquin' chruhua nuhui nga á re'. Sanj nun guida'a á re' man'ánj mánj. Sanj yyaj guisij hora ga'ue gui'yaj á re' daj rún' huin ruhua á re'. Daj si hora nan nicaj sun sichre huin si nne rian hua rümi'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj daj.

Pedro niega a Jesús

54 Ngaa ní guida'a ni sij Jesús. Ní nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij ducua' chrej huin achij nin'. Ní nico' gan' huaj Pedro nico' sí' rucu Jesús. 55 Ní naran' ni sij yan'an rian hue' daj. Ní man' ni sij ganicaj ni sij xi'níj yan'an daj. Ní gan'anj gane Pedro scanij ni sij. 56 Ngaa ní guini'i 'ngo yun'unj xana 'yaj sun daj nne Pedro xi'níj yan'an. Ní guini'yaj sa' ún' rian sij. Ní gataj ún':

—Hué tsínj nan nicaj dugüi' nga Jesús. —Daj gataj ún'.

57 Sanj nun ga'uej Pedro. Ní gataj sij gunun ún':

—Xica'ui, nun ni'inj sij mánj. —Daj gataj Pedro.

58 Ní ngaa gachin doj, ní guini'i ango tsínj Pedro. Ní gataj sí':

—Hué re' huin 'ngo ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús aj. —Daj gataj sí'.

—Jnān, sēj huin mánj.

—Gataj Pedro.

⁵⁹ Ngaa n̄i ango hora, n̄i gataj ango tsínj daj:

—Xānga' sis̄i hué sij huin 'ngō tsínj nicaj dugüi' ngā sí'. Daj si 'nā' sij estado Galilea. —Daj gataj sí'.

⁶⁰ Sanj:

—Nun ni'ínj un sin x̄i'i a'mí rē' nan jnānj. —Gataj Pedro.

N̄i ngaa hua guē a'mi Pedro, n̄i gaguáj do'loj 'ngō du'ua xú'. ⁶¹ Ngaa n̄i nānicaj Señor ni'yaj sij rian Pedro. Ngaa n̄i nanun ruhua Pedro si gataj Señor gunun sij: “Asij nun gūin gahuin gaguaj do'loj yan', n̄i gataj rē' si huā'nij si nun ni'í rē' man'ānj.” Hué daj gataj Jesús gunun Pedro asij sini yan. ⁶² N̄i ducu gaco Pedro gahui sij xē'.

Jesús escarnecido y azotado

⁶³ N̄i ni tsínj man dugumi Jesús, n̄i ga'mi ducu ni sij rian sí'. N̄i ga'ui' ni sij sí'. ⁶⁴ N̄i guiránj ni sij rundij rian Jesús. Ngaa n̄i ga'ui' ni sij sí'. N̄i gataj ni sij:

—Yyaj n̄i gataj sō' un tsínj ga'ui' sō' aj. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij.

⁶⁵ N̄i da'nga' daj ga'mi quij ni sij ga'j ango nuguan' rian Jesús nej.

Jesús ante el concilio

⁶⁶ N̄i ngaa guixiguin n̄i nahuin yu' ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita ngā ni tsínj a'nin' rian ni chrej nej, ni tsínj digyán ley nej. N̄i

nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij rian junta daj. Hué dan n̄i nachínj snan'anj ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

⁶⁷ —Sis̄i hué rē' huin Cristo, n̄i gataj yyá rē' gunun únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa n̄i:

—Sis̄i gatā si huēj huin, sanj si guxuman ruhua á rē' si-nuguan'ānj mánj. ⁶⁸ N̄i sis̄i nāchin' snan'ān 'ngō nuguan' ni é rē', sanj nitaj nunj gataj á rē' gunūnj mánj. N̄i na'uej ruhua á rē' nāchi ni é rē' man'ānj mánj. ⁶⁹ Sanj asij acuan' n̄i ganēj ra'a s̄a' Yan'anj nucuj nne xata' huínj da'nj̄j ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

⁷⁰ Ngaa n̄i nachínj snan'anj daran' ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Hué yyá rē' huin da'nj̄j Yan'anj, ruhuá rē' ní'. —Daj gataj ni sij.

Ngaa n̄i:

—Hué ni man'an án rē' ataj sis̄i huēj huin. —Daj gataj Jesús.

⁷¹ Ngaa n̄i gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nitaj si guj'yó' testigo ga mánj. N̄i hua gunun chraquij ni man'an né' si gataj sij xi'í gaquin' da'ui sij. —Daj gataj ni sij.

23

Jesús ante Pilato

¹ Ngaa n̄i naxuman daran' ni sij. N̄i nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij rian Pilato. ² Ngaa n̄i gax̄i'i ni sij ga'mi

gaquin' ni sij xi'í Jesús. Ní gataj ni sij:

—Hué tsínj nan huin 'ngo tsínj quij hua. Daj si ataj sij gunun ni ngüi sisi sj ga'ui' né' pesto rian rey César. Ní ataj sij sisi hué sij huin Cristo 'ngo rey, ataj sij. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

³ Ngaa nı nachínj snan'anj Pilato Jesús. Nı gataj sij:

—Hué re' huin rey rian ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

—Hué re' ataj nánj. —Daj gataj Jesús.

⁴ Ngaa nı gataj Pilato rian ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga rian ni ngüi nej:

—Güendāj nı a 'ngo gaquin' nitaj da'ui tsínj nan mánj. —Daj gataj Pilato.

⁵ Sanı ducu gui'yaj ni sij fuerza, nı gataj ni sij:

—Ngaa digyán tsínj nan rian ni ngüi, nı gahuin xa'ue du'ua daran' ni ngüi. Nı huaj sij digyán sij si-nuguan' sij nin' gachra' estado Judea. Nı gaxı'i sij digyán sij estado Galilea. Nı 'na' sij yu'uj nan digyán sij rian ni ngüi nej. —Daj gataj ni sij gunun Pilato.

Jesús ante Herodes

⁶ Nı ngaa gunun Pilato si gataj ni sij, nı nachínj snan'anj sí' sisi Jesús huin tsínj 'na' estado Galilea. ⁷ Nı ngaa guini'i Pilato sisi 'na' Jesús estado Galilea, nı ga'nıj sij gan'anj sí' rian rey gu'naj Herodes huin sí' gobernado nicaj sun ne'

estado Galilea. Daj si nne sí' xuman' Jerusalén ni güi daj.

⁸ Nı ngaa guini'i Herodes Jesús, nı gahuin niā' ruhua sij si guisıj ga'i güi huin ruhua sij guini'i sij Jesús. Daj si gunun sij ga'mi ni ngüi daj gui'yaj Jesús. Nı gahuin ruhua sij sisi gui'yaj Jesús 'ngo si sa' nıco guini'i sij. ⁹ Nı ducu nachínj snan'anj sij Jesús. Sanı nı a 'ngo nuguan' nun danicaj Jesús rian sij mánj. ¹⁰ Nı man ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga ni tsínj digyán ley nej. Nı ducu garun gaquin' ni sí' Jesús. ¹¹ Ngaa nı ga'mi quij Herodes rian Jesús. Nı hué daj ga'mi ni snado niquin' nga sij nej. Nı ga'nıj ni sij atsıj niā' xá Jesús gunun sí' güenda gahuin ducu ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'. Nı rún' si-gan' rey hua-á'. Ngaa nı ga'nıj Herodes ruhua' yún Jesús rian Pilato. ¹² Xi'ı daj nı na'mi Pilato nga Herodes güi daj si asıj sini, nı gunun' nungüej sij.

Jesús sentenciado a muerte

¹³ Ngaa nı nahuin yu' ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga ni tsínj nicaj sun nga ni ngüi nej, gui'yaj Pilato. ¹⁴ Nı gataj sí' gunun ni sij:

—Nicaj á re' tsínj nan ga'na' á re' nánj. Nı ataj á re' sisi digyán sij 'ngo chrej xi'i rian ni ngüi. Nı natāj rian an re' sisi hua nachínj snan'an sij. Sanı nitaj 'ngo gaquin' gui'yaj sij nari'ıj xi'ı si a'ui' a ni é re' gaquin' sij mánj.

15 Nĭ ga'nĭ Jesús gan'anĭ sij rian nne rey Herodes. Nĭ nun nari' Herodes gaquin' da'ui sij mánĭ. Nitaj nunĭ gui'yaj sij si gahui' sij mánĭ.

16 Ngaa nĭ gui'yā castigo sij, asĭj nĭ nā'nĭj ra'āj sij gan'anĭ sij aj. —Daj gataj Pilato.

17 Nĭ hua niān si guiri Pilato 'ngō tsĭnj nun ducuaga' gō'ngō gui'yanĭ pascua si daj hua si-costumbre ni sij.

18 Sanĭ gaxi'i ni sij gaguáj nucuaj nuġuan'an daran' ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Dagahui' re' tsĭnj nan. Nĭ nā'nĭj ra'á re' tsĭnj gu'naj Barrabás aj. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

19 Nĭ hué Barrabás huin 'ngō tsĭnj nun ducuaga' si gunun' ni dugüi' sí' ngā ni tsĭnj nicaj sun chruhua xuman' daj. Nĭ dagahui' sí' 'ngō níman nej.

20 Nĭ huin ruhua Pilato guiri sij Jesús gan'anĭ sí'. Xi'í daj nĭ ga'mi ruhua' yún sij rian ni sí'.

21 Sanĭ gaguáj nucuaj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Gari re' gaquíj Jesús guñico' sij rian rugutsĭ. Gari re' gaquíj Jesús guñico' sij rian rugutsĭ. —Daj gataj ni sij.

22 Ngaa nĭ gataj Pilato guisĭj huā'nĭj:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únĭ. Nitaj gaquin' gui'yaj sij nari'tĭj sisĭ gahui' sij mánĭ. Gui'yā castigo sij, asĭj nĭ nā'nĭj ra'āj sij gan'anĭ sij aj. —Daj gataj Pilato.

23 Sanĭ ni tsĭnj daj ngā ni chrej a'nin' gui'yaj fuerza

ni sij gaguáj ni sij sisĭ gari Pilato gaquíj Jesús guñico' sí' rian rugutsĭ. Nĭ rĭan gaguáj nucuaj ni sij, nĭ guiri' ni sij si huin ruhua ni sij.

24 Nĭ gataj Pilato sisĭ gui'yaj ni sij si huin ruhua ni sij.

25 Ngaa nĭ guiri Pilato tsĭnj nun ducuaga' daj huin sí' tsĭnj gunun' ngā ni tsĭnj nicaj sun. Nĭ huin sí' tsĭnj dagahui' níman nej. Ngaa nĭ naga'ui' Pilato man'an Jesús rian ni sij sisĭ gui'yaj ni sij si huin ruhua ni sij.

Crucifixión y muerte de Jesús

26 Nĭ ngaa nicaj ni sij Jesús gan'anĭ ni sij, nĭ guida'a ni sij 'ngō tsĭnj 'nā' xuman' Cirene gu'naj sí' Simón. Nĭ 'nā' niqui sí' gan'anĭ sí' rian sun. Nĭ gui'yaj ni sij gata sí' rugutsĭ guñico' sí' rucú Jesús. 27 Nĭ nico' nico ni ngüi huaj ni sij rucú Jesús.

Nĭ ducu aco ni yun'unĭj xāna nico' huaj rucú sij. Nĭ nani ruhua ne ni'yaj ne xi'í sij.

28 Sanĭ nanicaj Jesús nĭ gataj sij gunun ni yun'unĭj xāna daj:

—Gunun ni é re' huin a ni é re' ni ngüi 'nā' xuman' Jerusalén. Sĭ gaco ni é re' xi'tĭj mánĭ. Sanĭ gaco ni é re' xi'í man'an ni é re' ngā xi'í ni da'nĭj ni é re' nej. 29 Daj si ga'na' ni güi guĭran' ni é re' sayun. Nĭ gataj ni ngüi: “Hua 'ueé rian ni ngüi yatin ngā ni ngüi nun ri' lij nej, ni ngüi nun guñico' lij xi'yanĭ nej.” Daj gataj ni ngüi. 30 Daj si güi daj nĭ gaxi'i ni ngüi

gataj sisi gane ni quij, ni naxij ni sij riqui quij gane daj, gataj ni sij. ³¹ Ni sisi ran' man'anj nico sayun 'yaj ni sij acuan', sanj ni güi ga'na', ni ducu ga'na' doj sayun rian ni sij aj. —Daj gataj Jesús rian ni yun'unj daj.

³² Ni hué daj nicaj ni sij huij tsínj da'ui gaquin' gan'anj ni sij sisi gahui' nüguan'an nüngüej sí' nga Jesús. ³³ Ni ngaa guisij ni sij 'ngo yu'uj gu'naj cúj chra niman, ni gari ni sij gaquij Jesús doco' ni sij rian rugutsi sí' yu'uj daj. Ni hué daj doco' ni sij huij tsínj da'ui gaquin' daj rian yahuij rugutsi. Ni nico' 'ngoj ra'a sa' Jesús, ni angoj ra'a rotsi sij. ³⁴ Hué dan ni gataj Jesús gunun Yan'anj:

—Tata chré', nicaj re' 'ngo niman nico nga ni sij. Daj si nun ni'i ni sij si 'yaj ni sij. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

Ni ducu ni snado sisi un tsínj gahui sa' nicaj ni sij si-gan' Jesús gan'anj sij.

³⁵ Ni niquin' ni ngüi ni'yaj ni sij. Sanj gui'yaj ducu ni tsínj nicaj sun. Ni gataj ni sij:

—Nacaj sij ango ni ngüi. Ngaa ni sisi hué sij huin Cristo tsínj nacui Yan'anj, ngaa ni ganacaj sij man'an sij nánj. —Daj gataj ni sij.

³⁶ Ni hué daj ga'mi ducu ni snado nej. Ni gahuin nichrun' ni sij. Ni reque ni sij nnee yu go'o sí'. ³⁷ Ni gataj ni sij:

—Sisi hué re' huin si-rey ni tsínj israelita, ni ganacaj re' man'an re' aj. —Gataj ni sij.

³⁸ Ni garun ni sij letra chra rugutsi. Ni letra daj huin griego nga latín nej, hebreo nej. Ni letra daj gataj: “tsínj nan huin si-rey ni tsínj judíos.” Daj garun ni sij. ³⁹ Ngaa ni ga'mi quij 'ngo tsínj da'ui gaquin' daj gunun Jesús. Ni gataj sí':

—Sisi hué re' huin Cristo, ni ganacaj re' man'an re' nga nüngüej únj nej. —Daj gataj sí' gunun Jesús.

⁴⁰ Sanj chran' yun'unj ango tsínj nico' yu'uj daj dugüi' sij huin sij 'ngo tsínj da'ui gaquin' nej. Ni gataj sij:

—Uyan huin si-castigo man'an re' nga si-castigo tsínj nan nej. Ni un sin huin ni nitaj si xu'uí' re' ni'yáj re' Yan'anj únj. ⁴¹ Ni hua nian xanga' ran' nüngüej únj sayun xi'í si da'ui nüngüej únj gaquin'. Sanj nitaj si da'ui tsínj nan gaquin' mánj. —Daj gataj ango tsínj da'ui gaquin' gunun dugüi' sij.

⁴² Ngaa ni gataj sij rian Jesús:

—Gananun ruhua re' ni'yaj re' yünj ngaa gaxi' i guinicaj sún re'. —Daj gataj sij.

⁴³ Ngaa ni:

—Xanga' ataj yyāj gunun re' sisi asij yyāj, ni hua nné re' ngāj xánj Yan'anj. —Gataj Jesús gunun tsínj da'ui gaquin' daj.

44 Nĭ ngaa guisĭj gaxuj, nĭ gahuin rumi' rian daran' xungüi. Nĭ gahuin rumi' da' ga hua'nij di'ni. 45 Nĭ gahuin rumi' rian güi. Nĭ tsitsi' da'aj atsij nico' chruhua nuhui nico. 46 Ngaa nĭ gaguáj nu-cuaj Jesús. Nĭ gataj sij:

—Tata chré', nariquĭj nimānj nahuin ra'á re'.
—Gataj Jesús.

Nĭ ngaa da'nga' daj gataj sij, nĭ gahui' sij.

47 Nĭ ngaa guini'i snado centurión si gahuin, nĭ ga'mi sa' sij rian Yan'anĭ. Nĭ gataj sij:

—Xanga' hua nĭca niman tsĭnj nan anĭ. —Daj gataj sij.

48 Nĭ ngaa guini'i daran' ni ngüi mán yu'uj daj daj gahuin, nĭ nanicaj ni sij nan' ni sij ducúa ni sij. Nĭ guita ra'a ni sij niman ni sij si nun nari' ruhua ni sij si gui'yaj ni sij. 49 Nĭ daran' ni tsĭnj nicaj dugüi' ngā Jesús ngā ni yun'unĭj xana nico' Jesús asĭj estado Galilea, nĭ guna gan' ni sij ni'yaj ni sij daran' si gahuin.

Jesús es sepultado

50 Nĭ hua 'ngō tsĭnj nne rian junta nico daj. Nĭ gu'naj si' José. Nĭ 'na' sij xuman' Arimatea xuman' ngaj estado Judea. Nĭ hua sa' niman sij. Nĭ 'yaj nĭca sij nej. 51 Nĭ ana'uij sij si ga'na' guinicaj sun Yan'anĭ rian né'. Nĭ nun garan' ruhua sij si ga'mi ni tsĭnj man junta daj xi'í Jesús. Nĭ hué daj nun garan' ruhua sij si gui'yaj ni sij ngā si' nej.

52 Nĭ gan'anĭ sij rian Pi-lato. Nĭ gachĭnj sij níman Jesús. 53 Ngaa nĭ nanij sij níman Jesús rian rugutsĭ. Nĭ chri'yanĭ sij atsij xiráj níman daj. Nĭ gurúj sij níman chruhua 'ngō huej. Sanĭ nĭ a 'ngō ni níman nun gachĭn' ni sij riqui yu'uj da mánĭ.

54 Nĭ güi daj huin güi 'yaj xugüi ni sij güi naránĭj ruhua ni sij. Nĭ achĭn doj si guisĭj güi naránĭj ruhua ni sij daj. 55 Nĭ nico' ni yun'unĭj xana gahui estado Galilea ngā Jesús rucú tsĭnj gu'naj José. Nĭ guini'i ne rian gachĭn' ni sij níman Jesús. Nĭ guini'i ne daj gurúj ni sij níman daj chruhua yu'uj nej. 56 Nĭ ngaa nanicaj ne nan' ne ducúa ne, nĭ nachej ne gasiti guin' daj ngā gono'ó guin' daj. Nĭ naránĭj ruhua ne güi naránĭj ruhua ni ngüi israelita daj rún' a'nin' ley rian ni sij.

24

La resurrección

1 Nĭ ngaa ruhua guerenga' nĭgan' acuan' güi gudungu, ngaa nĭ gan'anĭ ni yun'unĭj xana daj rian yu'uj gachĭn' ni sij níman. Nĭ nicaj ne gasiti guin' daj hua nagui'yaj ne gan'anĭ ne. Nĭ gan'anĭ anĭgo ni yun'unĭj xana ngā ne nej. 2 Nĭ nari' ne sisĭ nitaj si ngaj yej xachĭj hua ránĭj rian huej daj. 3 Nĭ gatúj ne chruhua huej. Sanĭ nun nari' ne níman Señor Jesús mánĭ. 4 Nĭ nun nari' ruhua ne un sin gahuin. Ngaa nĭ

niquin' nūguan'an hujj tsínj rian ne. Nī ran atsij nūn nūngüej sí'. ⁵ Nī guxu'ui' ne. Nī ga' nitu rian ne rian yo'ój. Xi'í daj nī gataj nūngüej tsínj daj gunun ne:

—Nī un sin huin nī nana'ui' a ni é re' tsínj hua nī'na' scanij ni níman únj. ⁶ Nitaj si ngaj sij yu'uj nan ga mánj. Daj si hua ganá'nij sij. Nānun ruhua á re' si gataj sij rian án re' ngaa gane sij estado Galilea. ⁷ Nī gataj sij gunun a ni é re': "Hua nīan sisi nāga'ui' ni sij man'ānj ra'a ni tsínj 'yaj gaquin'. Nī gari ni sij gaquíj man'ānj rian rugutsi. Ngaa nī gāna'nī ngaa guisij huá'nij güi huñj da'nij ni ngüi." Hué daj gataj Jesús gunun a ni é re'. —Daj gataj nūngüej tsínj daj gunun ni yun'unj xāna.

⁸ Ngaa nī nanun ruhua ne ni'yaj ne nūguan' ga'mi Jesús. ⁹ Ngaa nī nanicaj ne rian huej daj. Nī nata' ne ni nūguan' daj rian ni xān ni tsínj a'mi si-nūguan' Yan'anj ngā rian ango ni ngüi nej. ¹⁰ Nī ni yun'unj xāna daj huin María Magdalena ngā Juana nej, María nni Jacobo nej, ango ni yun'unj xāna nej. Nī nata' ne nūguan' daj rian ni tsínj ga'mi si-nūguan' Jesús rian ni ngüi. ¹¹ Sanī ngaa gunun ni sij nūguan' daj, nī gani ruhua ni sij sisi a'mi sinúnj ni yun'unj daj. Nī nun guxuman ruhua ni sij si gataj ne. ¹² Sanī naxuman Pedro gunánj sij gan'anj sij rian huej. Nī ga' nitu sij

ni'yaj sij chruhua yu'uj daj. Nī ngaj urin atsij chruhua huej daj guini'i sij. Ngaa nī nanicaj sij nān' sij ducua' sij. Sanī nun ri' ruhua sij un sin guí'yaj sij ngā si guini'i sij.

En el camino a Emaús

¹³ Nī hué güi daj nī huaj hujj tsínj nico' Jesús gan'anj nūngüej sij 'ngō xuman' gu'naj Emaús. Nī huin ngaj-á' xuman' Jerusalén 'ngō si xān kilómetro. ¹⁴ Nī nari snan'anj nūngüej sij huaj sij xi'í si gahuin guiran' Jesús. ¹⁵ Nī diaj hua guē a'mi nūngüej sij, nī gahuin nīchrun' Jesús rian nūngüej sij. Nī chéj Jesús ngā nūngüej sij. ¹⁶ Sanī nūnj si ni'yaj nūngüej sij man'an sí', sanī nun ga'ui' Yan'anj sisi nāni'i nūngüej sij sisi Jesús huin huaj ngā nūngüej sij. ¹⁷ Ngaa nī nachínj snan'anj Jesús nūngüej sij. Nī gataj sij:

—Nī un sin huin si a'mi nūngüej é re' huaj á re' chrej únj. Nī un sin huin nī nani ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

¹⁸ Ngaa nī gataj 'ngō tsínj daj 'ngō tsínj gu'naj Cleofas:

—Hua ga'i tsínj 'nā' anéj chrej nne xuman' Jerusalén ni güi nan. Nī un sin huin nī urin man'án re' nun ni'i daj gahuin ni güi gachin nan únj. —Daj gataj Cleofas.

¹⁹ Ngaa nī:

—Nī un sin gahuin únj. —Gataj Jesús.

Ngaa nī gataj nūngüej sij:

—Hué Jesús nazareno gahuin 'ngō tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nî gui'yaj sa' sij. Nî ducu nucuj si-nuguan' sij rian Yan'anj nga rian daran' ni ngüi nej. ²⁰ Nî ga'nin' sun ni chrej a'nin' nga ni tsínj nicaj sun sisi gahui' Jesús guñico' sij rian rugutsi. ²¹ Nî gana'uij ni únj sisi hué sij huin tsínj 'na' nacaj ni ngüi israelita. Sanî guiran' sij sayun daj. Nî yyaj guisíj huá'nij güi si gahui' sij. ²² Nî guixiguñ gan'anj go'ngo yun'unj xana nicaj dugüi' nga ni únj rian gachin' Jesús. Nî gara yan'anj ruhua ni únj xi'í si gataj ne gunun únj. ²³ Nî rian nun nari' ne Jesús, nî nanicaj ne rian ni únj. Nî nata' ne gunun ni únj sisi gurugüi' huíj ángel rian ne. Nî gataj nungüej ángel daj gunun ne sisi hua nî'na' Jesús. ²⁴ Hué dan nî gan'anj go'ngo ni dugüi' ni únj rian gachin' Jesús. Nî nari' anin' sij daj rún' gataj ni yun'unj daj. Sanî nun guini'i anin' sij man'an Jesús mánj. —Daj gataj nungüej sij.

²⁵ Ngaa nî gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Tsínj nun acaj cuenta huin nungüej é re'. Nî na'ue guxuman yoq ruhua nungüej é re' nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ²⁶ Sé si xanga' si hua nian guiran' Cristo sayun ngaa achin natu sij rian hua 'ueé xata' gane sij únj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Ngaa nî gaxi'i sij ga'mi sij xi'í si-nuguan' Moisés nga si-nuguan' ango ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nî gataj sij gunun nungüej sí' daran' si ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í man'an sij.

²⁸ Nî ngaa guisíj nungüej sij xuman' huaj nungüej sij, nî gui'yaj Jesús sisi gata' dian sí' gan'anj sí' rian nungüej sij. ²⁹ Sanî guereque nungüej sij sisi gunaj sí'. Nî gataj nungüej sij:

—Guna re' nga únj si hua gahuin di'nî, nî hua guini nej. —Gataj nungüej sij gunun Jesús.

Ngaa nî gatúj Jesús guna sí' nga nungüej sij.

³⁰ Nî ngaa nne Jesús rian mesa nga nungüej sij, nî guida'a sí' chrachrúnj. Nî ga'ui' sí' si guruhua Yan'anj. Nî gura' da'aj sí' ga'ui' sí' ra'a nungüej sij. ³¹ Ngaa nî hué gue hora daj xacaj cuenta nungüej sij guini'i nungüej sij sisi Jesús huin. Sanî hué hora daj nî gan'anj ni'ya yan'anj sí' rian nungüej sij. ³² Ngaa nî nachínj snan'anj nungüej man'an sij dugüi' sij. Nî gataj nungüej sij:

—Xanga' nî gahuin nia' ró' ngaa ga'mi sij nga né' ngaa huaj né' chruhua chrej. Nî gahuin nia' ruhua né' ngaa digyán sij si-nuguan' Yan'anj riún' nej. —Daj gataj nungüej sij.

33 Ngaa n̄i hué hora daj, n̄i naxuman n̄ungüej sij gan'anj n̄ungüej sij xuman' Jerusalén. N̄i nari' n̄ungüej sij xan ni tsínj mán nahuin yu' ngá ni dugüi' ni sí' nej.

34 N̄i gataj ni sí':

—Xanga' n̄i ganá'nij Señor. N̄i gurugüi' sij rian Simón. —Daj gataj ni sij.

35 Ngaa n̄i nata' n̄ungüej sij daj gahuin guini'i n̄ungüej sij Jesús chruhua chrej. N̄i nata' n̄ungüej sij daj nani'i n̄ungüej sij Jesús ngaa gura' da'aj sí' chrachrúnj ga'ui' sí' xa n̄ungüej sij.

Jesús se aparece a los discípulos

36 N̄i ngaa hua gué a'mi ni sij nuguan' daj, n̄i gurugüi' Jesús ganiquin' sij scanij ni sij. N̄i gataj sí' gunun ni sij:

—Gahuin din'inj ruhua á re' aj. —Daj gataj Jesús.

37 Ngaa n̄i ducu guxu'ui' ni sij. N̄i gani ruhua ni sij sisi' guini'i ni sij 'ngõ sta'naj.

38 San̄i gataj Jesús:

—N̄i un sin huin n̄i nani ruhua á re' únj. N̄i un sin huin n̄i nitaj si mán yya ruhua niman án re' únj.

39 N̄i'yaj á re' ra'āj ngá dacō. N̄i xacaj á re' cuenta sisi hué man'ānj huin. Guida'a á re', n̄i n̄i'yaj á re'. Daj si 'ngõ sta'naj nitaj n̄e cúj daj rún' hua man'ānj nan mánj. —Daj gataj Jesús.

40 N̄i ngaa guisij ga'mi Jesús nuguan' daj, n̄i digyán sij ra'a sij ngá dacój sij rian ni sí'.

41 San̄i nun guxuman ruhua ni sij xi'í si ducu huin niā' ruhua ni sij. N̄i garáj yan'anj ruhua ni sij nej. Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij. N̄i gataj sí':

—Nicaj á re' si xõ' ní'.

—Daj gataj Jesús.

42 Ngaa n̄i ga'ui' ni sij doj n̄nee xucuj nitin ngá doj gatsi' xutan xa sí'. 43 N̄i guida'a sij, n̄i xa sij rian ni sí'. 44 Ngaa n̄i gataj sij:

—Hué nan huin nuguan' ga'mi ngá ni é re' ngaa ganēj ngá á re'. N̄i gatā gunun a ni é re' sisi hua niān gahuin yya ni nuguan' xi'ij daj rún' garun Moisés ngá ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngá ni tsínj garun libro Salmo nej. —Daj gataj Jesús.

45 Hué dan n̄i gara da'nga' ruhua ni sij si ataj si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj Jesús. 46 N̄i gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj sisi' guiran'ānj sayun, huinj Cristo. N̄i gahuīj. San̄i gāna'nī chra hua'nij güi.

47 Ngaa n̄i ga'mi ni sij ni nuguan' sa' xi'ij rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Ngaa n̄i ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij nanico' ni sij Yan'anj. Hué dan n̄i guinicaj Yan'anj 'ngõ niman nico xi'í si-gaquin' ni sij. N̄i gaxi'i ni sij xuman' Jerusalén n̄ata' ni sij nuguan' da aj. 48 N̄i huin a ni é re' ni tsínj guini'i daran' si gui'yā. Ngaa n̄i ga'ue guiniquin' a ni é re' n̄ata' a ni é re' xi'í ni nuguan'

sá' nan. ⁴⁹ Ngaa n̄ r̄iqūj Espíritu Santo rian ni é re' daj rún' gataj yya chrē rian án re'. San̄i ḡuna á re' xuman' Jerusalén nan da n̄ahuin ra'a n̄ari' nucuj ni-man án re', gūi'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La ascensión

⁵⁰ Ngaa n̄ nicaj Jesús ni sij gan'anj sí' xuman' Betania. Ngaa n̄ nach̄i nicaj sí' ra'a sí'. N̄i gach̄inj jni'yaj sí' rian Yan'anj sis̄i gūi'yaj sá' Yan'anj nḡa ni sij. ⁵¹ N̄i diaj hua gūe a'mi sá' sí' daj, n̄i gahuin n̄ini sí' rian ni sij. N̄i n̄an' sí' xata', gūi'yaj Yan'anj. ⁵² Ngaa guis̄ij ga'mi sá' 'ueé ni sij xi'í Jesús, n̄i nanicaj ni sij gan'anj ni sij xuman' Jerusalén. N̄i ducu gahuin nīa' ruhua ni sij. ⁵³ N̄i n̄iganj mán ni sij nuhui nico ga'mi sá' ni sij rian Yan'anj. N̄i gataj ni sij sis̄i sá' 'yaj Yan'anj anj. Amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN JUAN

El Verbo hecho carne

¹ Asij sini yan ni nne tsínj gu'naj nuguan' daj. Ni nne sí' nga Yan'anj xanga'. Ni huin sí' Yan'anj. ² Ni nuguan' daj nne asij sini yan nga Yan'anj. ³ Ni ga'nin' Yan'anj xanga' sun sisi gui'yaj nuguan' daj daran' ni rasun man. Ni sisi nitaj nuguan' daj, ni a 'ngo rasun si ga'ue guiman manj.

⁴ Ni nuguan' daj gui'yaj sisi gahuin ni'na' ni rasun. Ni xi'í si hua ni'na' né', gui'yaj nuguan' daj, ni xiguin man né'. ⁵ Ni yan'an daj huin si xiguin rian rumi' man né'. Ni rian rumi' daj nun ga'ue guina'aj yan'an da manj.

⁶ Ni ga'nij Yan'anj ga'na' 'ngo tsínj gu'naj Juan. ⁷ Ni ga'na' sí' gahuin sí' 'ngo tsínj nata' xi'í yan'an daj. Ngaa ni guxuman ruhua daran' ni ngüi ni'yaj ni sij yan'an daj xi'í nuguan' nata' sí' huin ruhua sí' nata' sí' gunun ni ngüi. ⁸ Sé Juan huin yan'an xiguin da manj. Sanj maan si ga'na' sij gahuin sij tsínj nata' xi'í yan'an daj.

⁹ Ni yan'an daj huin yan'an xanga'. Ni ga'na' yan'an daj xiguin rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi nan anj. ¹⁰ Ni

tsínj huin yan'an daj gane chruhua xungüi. Ni nunj si gui'yaj sij xungüi nan, sanj nun nani'i ni ngüi sij manj.

¹¹ Ni ga'na' sij rian man ni dugüi' sij, sanj nun nahuin ra'a ni sí' sij manj. ¹² Sanj daran' ni ngüi nahuin ra'a sij, ni guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' si-xugui sij, ni riqui sij sisi gahuin ni sí' da'nij man'an Yan'anj xanga'. ¹³ Ni sé tun man'an nni ni sí' nga chrej ni sí' ga'nga ni sí' manj. Ni sé xi'í si huin ruhua 'ngo tsínj, ni ga'nga ni sí' manj. Sanj Yan'anj gui'yaj sisi gahuin ni sí' da'nij man'an Yan'anj anj.

¹⁴ Ni nuguan' daj gahuin 'ngo tsínj gane scanij né'. (Ni guini'i ni únj sisi hua 'ueé nin' ruhua sij nej. Daj si urin sij huin da'nij chrej sij.) Ni ducu gui'yaj sij sinduj rian xi'í né'. Ni ninanj nuguan' xanga' ga'mi sij nej.

¹⁵ Ni ga'mi sa' Juan rian ni ngüi xi'í sij. Ni nucuaj ga'mi sí'. Ni gataj sí':

—Hua gataj snan'an gunun a ni é re' sisi tsínj 'na' da rucüj, ni gahuin achij sij rian man'anj. Daj si asij achin ga'nga man'anj, ni hua gane sij aj. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

¹⁶ Ninanj nuguan' sa' nica'j sij ga'na' sij. Ni nico' huaj 'yaj sij sinduj rian daran' né'. ¹⁷ Ni ga'ui' Moisés si-ley Yan'anj rian ni ngüi. Sanj ga'na' Jesucristo digyan sí' rian né' daj huin sinduj 'yaj Yan'anj nga né'. Ni digyan

sí' rian né' daj hua nuguan' xanga' nej. ¹⁸ Nĭ a 'ngo ni ngüi nun guini'i Yan'anj mánj. Nĭ nne nuguan'an nungüej chrej Jesús huin Yan'anj. Nĭ Jesús huin urin da'nĭj Yan'anj. Nĭ hué Jesús huin si digyán rian né' daj hua Yan'anj guini'i né'.

Testimonio de Juan el Bautista

¹⁹ Nĭ ga'nĭj ni tsínj israelita nne xuman' Jerusalén go'ngo chrej nga go'ngo ni tsínj levita gan'anj ni sí' rian Juan. Nĭ gachínj snan'anj ni sí' sij. Nĭ gataj ni sí':

—Nĭ un tsínj huín re'. —Daj gataj ni sí'.

Nĭ ga'mi Juan ni nuguan' nan rian ni sí'. ²⁰ Nĭ nun gataj sij sisi Cristo huin sij. Sanĭ gataj yya sij:

—Sĕj huin Cristo mánj. —Daj gataj Juan gunun ni tsínj daj.

²¹ Ngaa nĭ nachínj snan'anj ni tsínj daj sij. Nĭ gataj ni sij:

—Ngaa nĭ hué re' huin tsínj gu'naj Elías ní'. —Daj gataj ni sij.

—Sĕj huin mánj. —Gataj Juan.

—Hué re' huin tsínj ga'na' ga'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. —Gataj ni sij.

—Sĕj huin mánj. —Gataj Juan.

²² Ngaa nĭ:

—Nĭ un tsínj huin yyá re' únj. Daj si hua nĭan nãta' ni únj gunun ni tsínj ga'nĭj ga'na' ni únj rián re' aj. Nĭ un sin huin atáj re' xi'í

man'án re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Juan.

²³ Ngaa nĭ gataj Juan gunun ni sij:

—Huĕj huin tsínj a'mi nu-cuaj quij qui'yanj nãco. Nĭ ataj man'ánj gunun ni ngüi: “Nãgui'yaj nĭca á re' niman án re' xi'í si ga'na' Señor rian án re'.” Daj si da'nga' daj gataj Isaías, tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. —Daj gataj Juan gunun ni tsínj daj.

²⁴ Nĭ da'aj ni tsínj gan'anj ga'mi nga Juan huin tsínj fariseo. ²⁵ Nĭ nachínj snan'anj ni sí' Juan. Nĭ gataj ni sí':

—Sé re' huin Cristo. Nĭ sé re' huin Elías. Nĭ sé re' huin tsínj ga'na' ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ngaa nĭ un sin huin nĭ duguata' nneé re' ni ngüi únj. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Juan.

²⁶ Ngaa nĭ gataj Juan gunun ni sij:

—Duguata' nnee man'ánj ni ngüi nga nnee. Sanĭ scanĭj ni é re' niquin' 'ngo tsínj nun ni'i ni é re' mánj. ²⁷ Nĭ hué sij huin tsínj 'na' da rucüj. Sanĭ huin achij sij daj nga man'ánj. Nĭ xi'í si huin achij sij, nĭ nã'aj yãnj guirĭj dacánj sij ngaa nĭnaj sij. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

²⁸ Nĭ hué nan gahuin anĕj chrej xinĕj nnee gu'naj Jordán rian gu'naj Betábara. Daj si hué yu'uj daj duguata' nnee Juan ni ngüi.

29 Hué dan n̄i ango güi guini'i Juan sisi ga'na' Jesús rian sij. N̄i gataj Juan:

—N̄i'yaj á re'. Hué tsínj nan huin xachij 'n̄ij 'na' rian Yan'anj sisi ga'ne sij gaquin' da'ui ni ngüi man chruhua xungüi. 30 N̄i ga'mī xi'í tsínj nan. N̄i gatā gunun ni é re': "Da rucūj, n̄i ga'na' 'ngo tsínj huin achij daj nga man'anj. Daj si hua nne sij asij ngaa achin ga'ngā. 31 N̄i nun guini'inj un tsínj huin sij. Sanj ga'nāj duguata' nnēj ni ngüi sisi guini'i ni ngüi israelita daj hua sij." —Daj gataj Juan gunun ni sij.

32 N̄i gataj ruhua' yún Juan xi'í si guini'i sij:

—N̄i guini'inj sisi 'na' guinij Espíritu Santo xata'. N̄i daj rún' hua 'ngo xu'man hua-á' guinij-í' rian Jesús. N̄i gunáj-á' nga sij. 33 N̄i nun guini'inj un tsínj huin sij. Sanj si ga'nāj yūnj duguata' nnēj ni ngüi, n̄i gataj sij gunūnj: "Ngaa guini'í re' 'na' guinij Espíritu Santo guna nga 'ngo tsínj daj, n̄i hué sij gui'yaj si ga'na' Espíritu Santo rian ni ngüi aj." Daj gataj Yan'anj gunūnj. 34 N̄i hua guini'i yyāj sisi guinij Espíritu Santo chra sij. N̄i huēj huin testigo sisi hué xanga' sij huin da'nīj Yan'anj anj.

Los primeros discípulos

35 N̄i ango güi n̄i niquin' ruhua' yún Juan yu'uj daj nga huīj tsínj nico' sij. 36 N̄i ngaa guini'i Juan gachin Jesús, n̄i gataj sij:

—N̄i'yaj nungüej é re'. Hué tsínj daj huin xachij 'n̄ij 'na' rian Yan'anj anj. —Daj gataj Juan.

37 N̄i ngaa gunun nungüej tsínj nico' Juan si gataj sí', n̄i guinico' nungüej sij Jesús. 38 Ngaa n̄i nanicaj Jesús. N̄i ngaa guini'i sij sisi nico' nungüej sí' man'an sij, n̄i gataj sij:

—N̄i un sin nano' nungüej é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj nungüej sij: —Rabí, n̄i a nné re' únj. —Gataj nungüej sij.

(N̄i nuguan' Rabí huin ruhuj gata, Maestro.)

39 Ngaa n̄i gataj Jesús: —Gūn' guini'yaj nungüej é re' aj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gan'anj n̄i'yaj nungüej sij rian nne Jesús. N̄i gunáj nungüej sij nga sí' güi daj. Daj si guisij ga' gan'anj di'n̄i.

40 N̄i tsínj gu'naj Andrés huin 'ngo tsínj gunun si gataj Juan. N̄i hué sij huin si guinico' Jesús. N̄i Andrés huin jnánj Simón Pedro. 41 Ngaa n̄i hua sini nari' Andrés jnánj sij Simón. N̄i gataj sij:

—Hua nari' únj Mesías. —Daj gataj Andrés.

(N̄i nuguan' Mesías huin ruhuj gata, Cristo.)

42 Ngaa n̄i nicaj Andrés jnánj sij gan'anj sij rian nne Jesús. N̄i ngaa guini'i Jesús, n̄i gataj sí':

—Tsínj gu'naj Simón huín re'. N̄i da'nīj Jonás huín re'

nej. Sanj gu'naj re' Cefas.
—Daj gataj Jesús.

(Nj nuguan' Cefas huin ruhuaj gata, Pedro.)

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Ango güi nj huin ruhua Jesús gan'anj sij estado Galilea. Nj nari' sij Felipe. Nj gataj sij gunun sí':

—Güinicó' re' man'anj gun'. —Daj gataj Jesús gunun Felipe.

⁴⁴ Nj 'na' Felipe xuman' Betsaida rian huin xánj Andrés nga Pedro nej. ⁴⁵ Ngaa nj nari' Felipe tsínj gu'naj Natanael. Nj gataj Felipe gunun sí':

—Hua nari' únj tsínj xi'i garun Moisés rian si-ley Yan'anj asjj ná. Nj hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asjj ná xi'í tsínj daj nej. Nj hué tsínj daj huin Jesús da'nij José huin tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj Felipe gunun Natanael.

⁴⁶ Ngaa nj gataj Natanael:

—Nitaj tsínj sa' 'na' xuman' Nazaret mánj. —Gataj Natanael.

Ngaa nj:

—Gun' guini'í re' aj. —Gataj Felipe.

⁴⁷ Nj ngaa guini'i Jesús gahuin njchrun' Natanael, nj gataj sí':

—Nan 'na' 'ngo tsínj xanga' yya huin tsínj israelita. Nj nitaj tsínj digya' yun'unj huin sij mánj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁸ Ngaa nj gataj Natanael gunun Jesús:

—Daj huin guini'í re' man'anj únj. —Gataj Natanael gunun Jesús.

Nj gataj Jesús:

—Asjj achin gaquinj Felipe ga'na' re' riánj, nj guini'inj ngaa nné re' riqui chrun ayu higo aj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁹ Ngaa nj gataj Natanael:

—Rabí, hué re' huin da'nij Yan'anj. Nj hué re' huin si-rey ni ngüi israelita nej. —Daj gataj Natanael.

⁵⁰ Ngaa nj gataj Jesús gunun Natanael:

—Xuman ruhua' re' ni'yáj re' yünj urin si gatā gunún re' sisi guini'inj nné re' riqui chrun ayu higo ní. Sanj guini'í re' si sa' nico daj nga si sa' nan anj. —Daj gataj Jesús.

⁵¹ Nj gataj ruhua' yün Jesús gunun sij:

—Xanga' atā gunun re' sisi guini'i a ni é re' sisi naxi'ni man'an xata'. Nj gahui si-ángel Yan'anj. Nj nanij-í riánj huinj da'nij ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

2

Las bodas de Caná

¹ Nj ngaa guisj gachin huā'nij güi, nj huin 'ngo gui'yanj nara'a ni ngüi xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea. Nj gan'anj nni Jesús gui'yanj daj. ² Nj gaquinj ni sij gan'anj Jesús nga ni tsínj nico' sí' gui'yanj da nej. ³ Nj ngaa ganahuij

vino, n̄i gataj nni Jesús gunun sí':

—Nitaj nnee vino rian ni sij gā mánj. —Daj gataj unj.

⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús rian nni sij:

—N̄i un sin huin n̄i ga'mí re' daj riánj únj. Achin guisij güi gaxi'i si-sünj anj. —Daj gataj Jesús.

⁵ Ngaa n̄i gataj ún' rian ni tsínj mán 'yaj sun daj:

—Gui'yaj á re' daran' si gataj sij rian án re' aj. —Daj gataj nni Jesús gunun ni sij.

⁶ N̄i nne huatan' gucuaj yej arasun ni tsínj israelita sisi guiman nnee chruhua-á' naniá' ni sij daj rún' ataj si-ducyanj Moisés. N̄i da' go'ngo gucuaj nicaj gan'anj xia lichru nnee aj. ⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni tsínj mán 'yaj sun daj:

—Gara á re' nnee chruhua ni gucuaj nan anj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i 'ngo gara nin' rian ni gucuaj, gui'yaj ni sij.

⁸ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Yyaj n̄i guiri a ni é re' doj nnee ga'ui' a ni é re' rian tsínj a'nin' xi'í gui'yanj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i da'nga' daj gui'yaj ni sij.

⁹ N̄i tsínj daj go'o doj. N̄i xacaj cuenta du'ua sij sisi hua sa' nnee ganahuin vino daj. San̄i nun ni'i sij n̄i a 'na' aj. Urin ni tsínj mán 'yaj sun ni'i. Daj si hué ni sij huin ni tsínj ri nnee daj. Asíj n̄i gaquínj tsínj a'nin' rian gui'yanj daj ga'na' tsínj xacaj

yun'unj xana. ¹⁰ N̄i gataj sij gunun sí':

—Daran' ni ngüi a'ui' sini vino sa'. N̄i ngaa go'o nico ni tsínj 'na' gui'yanj, n̄i a'ui' ni sij vino nitaj si hua sa'. San̄i so' nara sa' vino sa' da yyaj aj. —Daj gataj tsínj daj.

¹¹ N̄i hué daj gaxi'i Jesús gui'yaj sij si sa' nico xuman' Caná xuman' ngaj estado Galilea. Xi'í daj n̄i xacaj ni ngüi cuenta sisi tsínj sa' nin' ruhua huin Jesús. N̄i guxuman ruhua ni tsínj nico' sij guini'i ni sí' sij.

¹² Asíj n̄i gan'anj Jesús xuman' Capernaum. N̄i gan'anj nni sij nej, ni jnánj sij nej, ni tsínj nico' sij nej. N̄i doj güi guimán ni sij yu'uj daj.

Jesús purifica el templo

¹³ N̄i ngaa gahuin nichrun' gahuin gui'yanj pascua, gui'yaj ni tsínj israelita, ngaa n̄i gahui Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén. ¹⁴ N̄i chruhua nuhui nico, n̄i nari' Jesús ni tsínj mán du'uej sicuj ngā xachij nej, xu'man nej. N̄i nari' sij ni tsínj naduna san'anj nne ni sí' 'yaj sun ni sí'. ¹⁵ Ngaa n̄i gui'yaj Jesús 'ngo xuguati. N̄i guiri sij daran' ni sí' ne' chrej xe' nuhui daj ngā ni xachij nej, ni sicuj nej. N̄i gayu si-san'anj ni tsínj naduna san'anj, gui'yaj sij. N̄i guru n̄itu sij ni mesa si'yaj ni sí'. ¹⁶ N̄i gataj sij gunun ni tsínj du'uej xu'man:

—Guxun a ni é re' si mán nan. S̄i gui'yaj á re' yu'ue

ducuá chrē mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj daj.

17 Ngaa n̄ nanun ruhua ni tsínj nico' Jesús si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. N̄ gataj ni sí': "Ducu huin ruhuāj si ga sa' ducuá re'." Daj garun 'ngō tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

18 N̄ ngaa guini'i ni tsínj israelita si gui'yaj Jesús, n̄ nachínj snan'anj ni sí' sij. N̄ gataj ni sí':

—Daj hua da'nga' digyán re' rian ni únj guini'i únj sisi hua si-chréj re' gui'yáj re' da únj. —Daj gataj ni sij.

19 Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Dugwane ni é re' nuhui nan, n̄ chrā huā'nij güi, n̄ nagui'yaj nāca ruhua' yūnj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

20 Ngaa n̄ gataj ni tsínj israelita:

—Sij hujj xia huātan' yya yo' gui'yaj sun ni sij nuhui nan. N̄ asa' ga'ue nagui'yáj re' nuhui nan chrā huā'nij güi, ruhuá re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

21 Sanj ga'mi Jesús xi'í nneē cúj man'an sij sisi hué-é' huin ducuá Yan'anj, ataj sij.

22 Xi'í daj n̄ ngaa ganá'nij Jesús scanij ni niman, n̄ ganun ruhua ni tsínj nico' sij sisi da'nga' daj ga'mi sij. Ngaa n̄ guxuman ruhua ni sij nuguan' ataj si-nuguan' Yan'anj. N̄ guxuman ruhua ni sij nuguan' ga'mi Jesús nej.

Jesús conoce a todos los hombres

23 N̄ ngaa gane Jesús xuman' Jerusalén gahuin gui'yanj pascua, n̄ nico' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'an sij ngaa guini'i ni sí' si sa' gui'yaj sij. 24 Sanj nun ga'uej ruhua Jesús guñicaj dugüi' sij ngā ni sí' xi'í si hua ni'i sij daj hua niman ni sí'. 25 N̄ nitaj si nana'ui' sij go'ngo ni tsínj gataj rian sij daj hua niman ni ngüi mánj. Daj si hua ni'i sij daj hua niman ni ngüi aj.

3

Jesús y Nicodemo

1 N̄ hua 'ngō tsínj fariseo gu'naj Nicodemo huin sí' 'ngō tsínj huin achij rian ni tsínj israelita. 2 Hué dan n̄ ne' n̄, n̄ ga'na' Nicodemo rian Jesús. N̄ gataj sij:

—Maestro, ni'i ni únj sisi ga'nij Yan'anj ga'na' re' digyán re' rian ni ngüi. Daj si n̄ a 'ngō tsínj si ga'ue gahuin nucua'j gui'yaj sa' daj rún' 'yáj re' sisi nitaj Yan'anj chracuij sij mánj. —Daj gataj Nicodemo gunun Jesús.

3 Ngaa n̄ gataj Jesús gunun sí':

—Xānga' yya atā gunun re' sisi tsínj si ga'nga nāca ruhua' yún, n̄ si ga'ue gahuin nucua'j sij guini'i sij rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

4 Ngaa n̄ nachínj snan'anj Nicodemo Jesús. N̄ gataj sij:

—Sanj daj ga'ue gui'yaj 'ngō tsínj achij nānicaj

ruhua' yún sij ga'nga naca sij únj. Asa' ga'ue natu ruhua' yún sij riqüi nni sij, ni ga'nga ruhua' yún sij únj. —Gataj Nicodemo.

⁵ Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisi si ga'nga 'ngo tsínj daj, gui'yaj nnee nga Espiritu Santo, ni si ga'ue gatu sij rian nicaj sun Yan'anj mánj.

⁶ Ga'nga né' nga nnee cúj né', gui'yaj nni né' nga chrej né'. Sanj sisi ga'nga né', gui'yaj Espiritu Santo, ni hua ni'na' niman né'. ⁷ Si garáj yan'anj ruhua' re' si gatā gunún re': "Hua nian ga'nga naca ruhua' yún a ni é re'." Daj gatā gunún re'. ⁸ Ni a'ui' nane niaj diaj. Ni nunj si unún re' a'ui' nane, sanj nun ni'í re' ni a' naj ni a huan'an mánj. Ni hué daj huin nga daran' ni ngüi ga'nga naca ruhua' yún, gui'yaj Espiritu Santo aj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa ni:

—Asa' ga'ue gahuin nan únj. —Gataj Nicodemo.

¹⁰ Ngaa ni gataj Jesús:

—Hué re' huin tsínj digyán rian ni tsínj israelita, ni un sin huin ni nunún re' nuguan' nan únj. ¹¹ Xanga' atā gunun re' sisi a'mi ni únj nuguan' ni'i ni únj. Ni hué ni únj nata' rian ni ngüi xi'í si guini'i únj nej. Sanj nun xuman ruhua ni é re' nuguan' a'mi ni únj mánj. ¹² Ni sisi nun xuman ruhua á re' ngaa a'mi xi'í ni nuguan' hua chruhua xungüi nan, ni daj ga'ue guxuman ruhua ni é re' ngaa ga'mi xi'í

ni nuguan' 'na' xata' únj. ¹³ Ni a 'ngo ni tsínj nun gahui gan'anj xata'. Urinj huin tsínj gane xata'. Ni nanij man'anj xata' ga'naj chruhua xungüi nan huinj da'nij ni ngüi. Ni xanj huin xata' nej. ¹⁴ Ni daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj Moisés doco' sí' xucuáj chra chrun quij qui'yanj naco, ni hué daj hua nian gui'yaj ni sij doco' ni sij man'anj chra 'ngo chrun huinj da'nij ni ngüi. ¹⁵ Ngaa ni daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'anj, ni gane niganj ni sij nga Yan'anj. Ni si gan'anj ni'ya ni sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj gu'naj Nicodemo.

De tal manera amó Dios al mundo

¹⁶ Ni gataj ruhua' yún Jesús gunun Nicodemo:

—Hué dan ni ducu gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi man chruhua xungüi. Ngaa ni riqüi Yan'anj urin da'ni ga'na' sí' chruhua xungüi nan. Ngaa ni daran' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj da'nij Yan'anj, ni si ga ni'ya ni sij mánj. Sanj gane niganj ni sij nga Yan'anj. ¹⁷ Daj si nun ga'nij Yan'anj da'ni ga'na' chruhua xungüi sisi guta' sij gaquin' xiráj ni ngüi mánj. Sanj ga'na' sí' si naca' sí' ni ngüi aj. ¹⁸ Ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj da'nij Yan'anj, ni nitaj castigo gahuin ni sij mánj. Sanj ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj sí', ni hua gahuin ni sij castigo,

gui'yaj Yan'anj xi'í si nun xuman ruhua ni sij nì'yaj ni sij tsínj huin urin da'níj Yan'anj.

19 'Nì ni ngüi nun xuman ruhua daj, nì gahuin ni sij castigo xi'í nuguan' nan: Ngaa ga'na' yan'an huin man'anj guixiguin chruhua xungüi, nì garan' ruhua ni sij gache ni sij rian rümi'. Nì nun garan' ruhua ni sij gahuin nìchrun' ni sij rian yan'an xiguin daj. Daj si quij 'yaj ni sij. 20 Hué dan nì daran' ni ngüi 'yaj quij, nì nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij yan'an xiguin daj. Nì nun gahuin nìchrun' ni sij rian yan'an si na'uej ruhua ni sij gurugüi' si quij 'yaj ni sij mánj. 21 Sanì ni ngüi 'yaj xanga', nì huin nìchrun' ni sij rian yan'an xiguin daj. Ngaa nì rugüi' si 'yaj sa' ni sij. Ngaa nì xacaj ango ni ngüi cuenta sisi 'yaj sa' ni sij, 'yaj Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

El amigo del esposo

22 Da' sîj nì gan'anj Jesús nga ni tsínj nico' sij estado Judea. Nì gane ni sij nga ni tsínj mán yu'uj daj. Nì duguata' nnee ni sij ni ngüi daj. 23 Nì hué daj duguata' nnee Juan ni ngüi xuman' Enón. Nì nìchrun' ngay xuman' Esrón nga xuman' Salim. Nì hua nico nnee yu'uj daj. Nì huaj ni ngüi gata' nnee ni sij. 24 Nì hué nan gahuin ngaa nun huin gahuin garij ni sij Juan ducuaga'. 25 Hué dan nì

gaxi'i ga'mi guitsi go'ngo ni tsínj nico' Juan nga ni tsínj israelita xi'í daj gahuin sa' ni ngüi rian Yan'anj. 26 Ngaa nì ga'na' ni sij rian man'an Juan. Nì gataj ni sij:

—Rabí, nì'yaj re' sisi tsínj gachéj nga re' anéj chrej xinéj gu'naj Jordán, huin tsínj xi'i ga'mi re' cuanj. Nì yyaj nì ata' nnee sij ni ngüi. Nì huaj daran' ni ngüi rian sij. —Daj gataj ni sij gunun Juan.

27 Ngaa nì gataj Juan:

—Nì a 'ngo tsínj si ga'ue nahuin ra'a 'ngo rasun sisi nitaj riqui Yan'anj mánj. 28 Hua gunun a ni é re' nuguan' gatā gunun a ni é re': Sēj huin Cristo mánj. Sanì ga'níj Yan'anj ga'na' sinij rian sí'. 29 Nì ngaa huin 'ngo gui'yanj xacaj 'ngo tsínj daj 'ngo yun'unj xana, nì hué sí' gahuin nicā ún'. Nì niquin' 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga tsínj xacaj yun'unj xana daj. Nì ducu huin niā' ruhua sí' ngaa gunun sí' ga'mi tsínj xacaj yun'unj xana daj. Nì daj rún' 'yaj tsínj niquin' nga dugüi' sí', nì da'nga' daj 'yaj man'anj nej. Nì huin niā' ruhuāj xi'í Cristo. 30 Nì hua nian si gahuin achij Cristo. Sanì man'anj guna guinico' ne' rücu nánj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

El que viene de arriba

31 Nì gataj ruhua' yún Juan gunun ni sij:

—Tsínj 'na' xata', nì huin rian sij rian daran' rasun.

Ni tsínj 'na' chruhua xungüi, ni nınanj a'mi sij nuguan' man chruhua xungüi xi'í si ga'nga sij xungüi nan. Sanj tsínj 'na' xata', ni huin achij sij rian daran' anj. ³² Ni a'mi sij xi'í nuguan' guini'i sij nga nuguan' gunun sij xata'. Sanj na'ue guxuman ruhua ni ngüi si ataj sij mánj. ³³ Sanj tsínj guxuman ruhua si-nuguan' sij, ni ataj sí' sisi xanga' si-nuguan' Yan'anj. ³⁴ Tsínj ga'nij Yan'anj ga'na', ni a'mi sij si-nuguan' Yan'anj. Daj si a'ui' 'ueé Yan'anj Espiritu Santo rian sij. ³⁵ Ni 'i ruhua Yan'anj ni'ya da'ni. Ni naga'ui' Yan'anj daran' rasun rian da'ni nej. ³⁶ Ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj da'nij Yan'anj, ni gane niganj ni sij nga Yan'anj. Sanj ni ngüi na'uej ruhua gunun si ataj da'nij Yan'anj, ni si gane ni sij nga Yan'anj mánj. Sanj 'ngo ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij. —Daj gataj Juan.

4

Jesús y la mujer samaritana

¹ Hué dan ni xacaj Jesús cuenta sisi gunun ni tsínj fariseo sisi hua gahuin nico ni ngüi nico' Jesús daj nga Juan. Ni nico doj ni ngüi gata' nnee, gui'yaj Jesús daj nga Juan nej. ² (Sanj sé Jesús huin si duguata' nnee ni ngüi mánj. Maan ni tsínj nico' sij duguata' nnee ni ngüi aj.) ³ Ni ngaa xacaj Jesús cuenta sisi gunun

ni tsínj fariseo nuguan' daj, ni gahui sij estado Judea. Ni gachin sij gan'anj sij estado Galilea. ⁴ Sanj hua nian si gachin sij estado Samaria gan'anj sij. ⁵ Ni guisij sij 'ngo xuman' ngaj estado Samaria huin 'ngo xuman' gu'naj Sicar. Ni nichrun' ngaj xuman' daj du'ua yo'oj ga'ui' tsínj gu'naj Jacob rian da'nij sí' José ngaa ná. ⁶ Yu'uj daj nun 'ngo pozo nnee ganj Jacob ngaa ná. Ni guininaj Jesús huaj sij chrej. Ni gan'anj gane sij naránj ruhua sij du'ua pozo daj. Ni síj gaxuj.

⁷ Ngaa ni ga'na' 'ngo yun'unj xana samaritana pozo daj guiri ún' nnee. Ni gataj Jesús rian ún':

—Riqui re' doj nnee go'oj.
—Daj gataj Jesús.

⁸ Ni hua gan'anj ni tsínj nico' Jesús gan'anj guiran ni sí' si xa ni sij xuman' daj.

⁹ Ngaa ni gataj yun'unj xana samaritana daj gunun Jesús:

—Tsínj israelita huin re'. Ni un sin huin ni achinj re' nnee go'o re' riánj huinj 'ngo yun'unj xana samaritana únj. —Daj gataj ún' si nitaj si nicaj dugüi' ni tsínj israelita nga ni tsínj samaritana.

¹⁰ Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisi xacaj re' cuenta xi'í sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í re', ni sisi guini'í re' un tsínj achinj nnee rián re', ngaa ni gachinj re' nnee rian sij, ni riqui sij nnee 'yaj si ga ni'na'

niganj re' nga Yan'anj anj.
—Gataj Jesús gunun ún'.

11 Ngaa nī gataj yun'unj xana daj:

—Nī a 'ngō rasun nitaj nicāj re' guiri re' nnee mánj. Nī ducu gunun pozo nan. Nī nī a guiri re' rīqui re' nnee 'yaj si ga nī'nāj niganj nej únj. 12 Nī xi né' Jacob duna pozo nan rian ni únj. Nī go'o ni da'nij man'an si' nnee nun chruhua pozo nan nga dán sí' xucu nej. Huin achíj re' doj daj nga sí' ruhua re' ní'. —Daj gataj yun'unj xana daj gunun Jesús.

13 Ngaa nī gataj Jesús gunun ún':

—Daran' ni ngüj gō'o nnee nun chruhua pozo nan, sanj nago'o ruhua' yún ni sij nnee aj. 14 Sanj tsínj gō'o nnee ga'ui' man'anj, nī nitaj aman nago'o sij nnee ga mánj. Nī daj rún' huin 'ngō pozo rian nachi nita 'ueé nnee, nī da'nga' daj gahuin chruhua niman 'ngō tsínj gō'o nnee ga'ui' man'anj. Nī ga nī'na' niganj tsínj daj nga Yan'anj, guj'yaj nnee daj. —Daj gataj Jesús.

15 Ngaa nī gataj yun'unj xana daj:

—Señor, rīqui re' nnee daj gō'oj. Ngaa nī sī nago'o ruhua' yúnj ga mánj. Nī sī ga'nā' guiri ruhua' yúnj nnee pozo nan ga mánj. —Gataj ún' gunun Jesús.

16 Ngaa nī gataj Jesús:

—Güij gaquinj nicā re', nī ga'na' nungüej é re' nan. —Gataj Jesús gunun ún'.

17 Ngaa nī:

—Nitaj nicāj mánj.
—Gataj ún'.

Ngaa nī gataj Jesús:

—Dugu'naj ga'mí re' gatáj re' sisī nitaj nicā re'. 18 Daj si sīj un'un' nicā re'. Nī tsínj nne nga re' acuan', nī sé nicā re' huin mánj. Xanga' yya a'mí re' aj. —Daj gataj Jesús.

19 Ngaa nī gataj ún':

—Señor, xacaj cuentāj sisī huin re' 'ngō tsínj a'mi sinuguan' Yan'anj anj. 20 Nī xi ni únj ni nico' ni sí' Yan'anj xiráj quij nan. Sanj ataj á re' huin ni é re' ni tsínj israelita sisī urin xuman' Jerusalén huin yu'uj ga'ue guinico' né' Yan'anj, ataj á re'. —Gataj yun'unj xana gunun Jesús.

21 Ngaa nī gataj Jesús:

—Xica'uīj, guxuman ruhua re' nuguan' atā nan gunun re'. Daj si hua 'ngō güi, nī sī gahui a ni é re' chra quij nan guinico' a ni é re' chrej né'. Nī sī gan'anj án re' xuman' Jerusalén guinico' a ni é re' chrej né' mánj. 22 Nun ni'i ni é re' daj hua Yan'anj nico' a ni é re' mánj. Sanj ni'i ni únj daj hua Yan'anj nico' ni únj. Daj si xi'í ni tsínj israelita 'nā' nācaj Yan'anj ni ngüj. 23 Sanj hua 'ngō güi sisī ni ngüj nico' xanga' Yan'anj, nī guinico' ni sij Yan'anj 'ngō ducuanj nāca. Nī yyaj nī gaxi'i ni ngüj guinico' xanga' ni sij Yan'anj nga niman ni sij. Daj si nana'ui' chrej né' Yan'anj sisī da'nga' daj guj'yaj né' guinico' né' Yan'anj. 24 Nī

un yu'uj huaj né', nī nne Yan'anj xānga' yu'uj daj. Daj si daj rún' huin 'ngō nane sa' huin Yan'anj. Nī ni ngūi nico' Yan'anj, nī hua niān guinico' xānga' ni sij Yan'anj ngā niman ni sij. —Daj gataj Jesús gunun yun'unj xāna daj.

²⁵ Ngaa nī gataj yun'unj xāna daj:

—Nī'inj sisi gā'na' tsínj ganacaj ni ngūi huin tsínj gu'naj Cristo. Nī ngaa gā'na' sí', nī nāta' yya sí' daran' nuguan' rian né'. —Gataj ún'.

²⁶ Ngaa nī:

—Hué man'ānj huin Cristo tsínj a'mi ngā re' nānj. —Gataj Jesús.

²⁷ Ngaa nī hora daj nī guisij ni tsínj nico' Jesús. Nī gara yan'anj ruhua ni sij xi'í si a'mi Jesús ngā 'ngō yun'unj xāna. Sanī nī a 'ngō ni sij nun nāchínj snan'anj un sin xi'i ga'mi sí' ngā ún'. ²⁸ Ngaa nī duna yun'unj xāna daj si-siū unj. Nī gan'anj gataj unj rian ni tsínj mān xuman' daj:

²⁹ —Gan'anj né' nī guini'i né' 'ngō tsínj gataj gunūnj daran' si gui'yā. Cristo huin sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj yun'unj xāna daj.

³⁰ Ngaa nī gahui ni tsínj daj gan'anj nī'yaj ni sij rian nne Jesús.

³¹ Nī ngaa achin guisij ni sij, nī gui'yaj fuerza ni tsínj nico' Jesús sisi xā sí'. Nī gataj ni sij gunun Jesús:

—Rabí, xā re' aj. —Daj gataj ni sij.

³² Sanī gataj Jesús gunun ni sij:

—Hua si xa riānj anj. Sanī nun ni'i ni é re' daj hua-á'. —Gataj Jesús.

³³ Ngaa nī gaxi'i ni tsínj nico' Jesús nachínj snan'anj ni sij dugūi' ni sij. Nī gataj ni sij:

—Hua 'ngō ngūi ga'nā' nicaj xa sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Sanī gataj Jesús:

—Daj rún' chra xāj huin si gui'yā si huin ruhua si ga'nīj ga'nāj. Nī da'nga' daj huin ruhuāj ganahuij si-sūnj, gui'yā aj. ³⁵ Ataj ni é re': "Achín yacuan'anj yahui, ngaa ni gā'nin' né' strigo." Daj ataj ni é re'. Sanī atā gunun a ni é re' sisi nāchi nicaj á re' rian án re' guini'yaj á re' ni ngūi sisi daj rún' hua nnaā strigo hua ni ngūi. Daj si guisij gamij nnaā strigo gā'nin' né'. ³⁶ Tsínj ri nnaā strigo daj, nī nāhuin ra'a sij du'ue sij. Nī nagui'yaj chre' sij ni ngūi gane niganj ngā Yan'anj. Ngaa nī uyan gāhuin niā' ruhua tsínj unun ngā tsínj a'nin' nej. ³⁷ Xānga' si ataj ni ngūi: "Nīni tsínj unun, nī nīni tsínj a'nin' nej." Daj ataj ni ngūi. ³⁸ Nī ga'nī gan'anj án re' sisi gā'mi a ni é re' nuguan' sa' rian ni ngūi. Sanī ango ni tsínj hua gan'anj gui'yaj sun. Nī rian gui'yaj sun nucuj ni sij,

nĭ ráj xinā ni ngüi 'yaj si-nuguan' ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

³⁹ Nĭ guxuman ruhua nico ni ngüi man xuman' Samaria ni'yaj ni sij Jesús xi'í nuguan' nata' yun'unj xana daj rian ni sij. Daj si nata' unj rian ni sij: "Gataj Jesús daran' si gui'yā." Daj nata' unj rian ni sij. ⁴⁰ Hué dan nĭ guisĭj ni tsínj samaritano rian nne Jesús. Nĭ gachínj jni'yaj ni sij rian sí' sisĭ gūna sí' ngā ni sij. Ngaa nĭ gunáj sí' huĭj güi xuman' daj. ⁴¹ Nĭ gahuin nico ni ngüi guxuman ruhua gunun si-nuguan' man'an Jesús. ⁴² Nĭ gataj ni sij gunun yun'unj xana daj:

—Sé urin si nata' man'án re' rian ni únj 'yaj si guxuman ruhua ni únj ni'yaj únj man'an sij mánj. Sanĭ yyaj nĭ gunun ni únj si ga'mi sij. Nĭ ni'i ni únj sisĭ hué sij huin Cristo tsínj gui'yaj ganani ni ngüi man chruhua xungüi. —Daj gataj ni sij.

Jesús sana al hijo de un noble

⁴³ Nĭ ngaa guisĭj huĭj güi, nĭ gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij estado Galilea. ⁴⁴ Daj si hua gataj Jesús sisĭ nitaj si a'mi sa' ni tsínj rian 'ngō tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj sisĭ huin ni sij ni tsínj xanj mánj.

⁴⁵ Nĭ ngaa ga'na' Jesús estado Galilea, nĭ nahuin ra'a sa' ni tsínj man estado daj man'an sí' xi'í si guini'i ni sij si sa' nico gui'yaj sí' xuman'

Jerusalén. Daj si gan'anj ni sij gui'yanj da nej.

⁴⁶ Ngaa nĭ ga'na' ruhua' yún Jesús xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea nej. Nĭ xuman' daj huin rian ganahuin nnee vino, gui'yaj sij aj. Nĭ yu'uj daj nne 'ngō tsínj nicaj sun rian rey. Nĭ a'nan' da'nĭj sno'o sij. ⁴⁷ Nĭ ngaa gunun tsínj nicaj sun daj sisĭ gahui Jesús estado Judea ga'na' sij estado Galilea, nĭ gan'anj sij rian nne Jesús. Nĭ ga'mi yaco sij rian sí' sisĭ gan'anj sí' ducuá sij. Ngaa nĭ jnahuin da'nĭj sij, gui'yaj sí' si doj nĭ gahui' da'nĭj sí', ataj sí'. ⁴⁸ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Ngaa nun guĭni'i a ni é re' si sa' nico 'yā, nĭ nun guxuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' yünj mánj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁹ Sanĭ gataj tsínj nicaj sun daj:

—Señor, gan'anj né' si ruhua gahui' da'nĭ aj. —Daj gataj sij.

⁵⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Güij nan' ducuá re' si nne nĭ'na' da'nĭj re' nánj. —Daj gataj Jesús.

Nĭ guxuman ruhua tsínj daj nuguan' gataj Jesús rian sij. Nĭ nan' sij ducuá sij.

⁵¹ Nĭ ngaa huaj sij nasĭj sij ducuá sij, nĭ gahui ni tsínj 'yaj sun rian sij. Nĭ gataj ni sij:

—Nne nĭ'na' da'nĭj re' nánj. —Daj gataj ni sij.

52 Ngaa n̄ nachínj snan'anj tsínj daj un hora gaxi'i nahuin da'níj sij.

Ngaa n̄ gataj ni sij:

—Ga' 'ngo di'n̄j guqui ganiquin' gachi'. —Daj gataj ni sij.

53 Ngaa n̄ xacaj cuenta tsínj daj sisi hué gue hora daj huin si gataj Jesús gunun sij sisi nne n̄'na' da'níj sij. Ngaa n̄ guxuman ruhua ni ducua sij ni'yaj ni sij Jesús.

54 N̄ hué nan guisíj hujj si s̄a' nico gui'yaj Jesús ngaa gahui sij estado Judea gan'anj sij estado Galilea.

5

El paralítico de Betesda

1 Hué dan n̄ gahuin 'ngo gui'yanj gui'yaj ni tsínj israelita. Ngaa n̄ gahui Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén. 2 N̄ Jerusalén nun 'ngo laguna le' gu'naj Betesda snan'anj a'mi ni tsínj israelita. N̄ ngaj n̄ichrun' laguna daj rian atúj ni xachij xuman' Jerusalén. N̄ hua un'un' corredo ganicaaj laguna daj. 3 N̄ yu'uj daj guimán nico ni ngüi duri nga ni ngüi yacuan nej, ni ngüi nare' dacój nej. N̄ ana'uij ni sij sisi guisiqui' nnee. 4 Daj si nanij 'ngo ángel ga'níj Señor rian laguna daj. N̄ disiqui' ángel daj nnee. San̄i nun guini'i ni sij un hora guxuman ángel. N̄ ngaa guisiqui' nnee daj, n̄ un tsínj gatu sini yan chruhua nnee, n̄ xi'nej xi'i a'nan' sí'. 5 N̄ ngaj 'ngo tsínj du'ua nnee

daj. N̄ síj ic̄o xinun' hua'nij yya yo' a'nan' sij. 6 N̄ ngaa guini'i Jesús sisi síj nico yo' ngaj sij a'nan' sij, ngaa n̄ nachínj snan'anj sí' sij. N̄ gataj sí':

—Ruhúa re' nahuin s̄a' re' ní'. —Daj gataj Jesús.

7 Ngaa n̄ gataj tsínj a'nan' daj:

—Señor, nitaj ganicaaj yūnj chruhua nnee ngaa siqui' nnee. Ngaa huin ruhuāj gatū chruhua nnee, n̄ hua s̄ini ango ni sij huin yoō atuj. —Daj gataj tsínj daj.

8 N̄ gataj Jesús gunun sij: —N̄achica n̄ n̄acaj re' duhuéj re'. N̄ gache re' aj. —Daj gataj Jesús.

9 Ngaa n̄ 'ngo hora ganahuin tsínj daj. N̄ nacaj sij duhuéj sij. N̄ gan'anj sij. N̄ güi naránj ruhua ni ngüi huin. 10 Ngaa n̄ gataj ni tsínj israelita rian tsínj nahuin s̄a' daj:

—Yyaj huin güi naránj ruhua né'. Nitaj chrej hua si nicáj re' duhuéj re' gan'anj re' mánj. —Daj gataj ni sij.

11 Ngaa n̄ gataj tsínj daj: —Tsínj gui'yaj ganahuinj gataj gunūnj: “N̄acaj re' duhuéj re', n̄ gache re'.” Gataj sij gunūnj. —Daj gataj tsínj daj gunun ni sí'.

12 Ngaa n̄ nachínj snan'anj ni sí' sij. N̄ gataj ni sij:

—N̄ un tsínj gataj sisi n̄acaj re' duhuéj re', n̄ gache re' únj. —Gataj ni sij.

13 San̄i nun ni'i tsínj daj un tsínj gui'yaj nahuin s̄a' sij.

Daj si guxun Jesús man'an sí' scanij ni ngüi mán yu'uj daj. ¹⁴ Da' síj da nari' Jesús tsínj daj nuhui nico. Nì gataj Jesús:

—Nì'yaj rē'. Hua ganahuin sa' yyá rē' aj. Nì sī nanicaj rē' guì'yaj rē' gaquin', sa' nūn ga'na' 'ngo sayun nico doj rián rē' aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa nì gan'anj tsínj daj. Nì nata' sij rian ni tsínj israelita sisì Jesús guì'yaj ganahuin sa' sí'. ¹⁶ Xi'í daj nì chran' yun'unj ni tsínj israelita Jesús. Nì dagahui' ni sij sí', ruhua ni sij. Daj si güi naránj ruhua ni ngüi huin güi nahuin sa' tsínj daj, guì'yaj Jesús.

¹⁷ Sanì gataj Jesús gunun ni sij:

—Nì hua gue 'yaj sun chrē. Nì xi'í daj 'ngo 'yaj sun man'ānj nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁸ Nì xi'í 'ngo daj, nì nāanj huin ruhua ni tsínj israelita dagahui' ni sij Jesús. Daj si nun dagahuin sí' si gataj ni sij xi'í güi naránj ruhua ni ngüi. Nì gataj Jesús sisì Yan'anj huin chrej man'an sij nej. Nì huin ruhuaj gata sisì uyan huin man'an sij nga Yan'anj anj.

La autoridad del Hijo

¹⁹ Ngaa nì gataj Jesús gunun ni sij:

—Xānga' yya ataj snan'ān gunun a ni é rē': Na'ue guì'yā ni sun daj rún' huin ruhua man'ānj. Maan si ni'ñj si 'yaj chrē. Nì hué daj

'yā nej. Daj si huñj da'níj Yan'anj. Nì 'ngo 'yaj nungüej chrē únj daran' anj. ²⁰ Nì 'i ruhua chrē ni'ya-á' man'ānj xi'í si da'níj Yan'anj huñj. Nì digyán-án' daran' si 'yaj-á' riānj. Nì gara yan'anj ruhua á rē' guì'yaj ni ango si sa' nico doj achin digyán Yan'anj riānj. ²¹ Nì na'nij ni níman 'yaj chrē. Nì daj rún' hua nì'na' ni sij 'yaj chrē, nì hué daj 'yā nga ni tsínj sisì huin ruhuāj gahuin nì'na' ni sij. ²² Nitaj si nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi mánj. Sanì ga'nin' Yan'anj sun riānj sisì huēj huin si nagui'yaj yya nga si-gaquin' ni ngüi. Daj si man'ānj huin da'níj Yan'anj. ²³ Ngaa nì xi'í si huñj da'níj Yan'anj, nì guñun yan'anj daran' ni ngüi riānj daj rún' nūn yan'anj ni sij rian man'an Yan'anj. Nì daran' ni ngüi na'uej ruhua guñun yan'anj riānj, nì nitaj si nūn yan'anj ni sij rian man'an Yan'anj nej. Nì Yan'anj huin si ga'níj ga'nāj.

²⁴ 'Xānga' ataj snan'ān gunun a ni é rē': Tsínj unun si-nuguan'ānj, nì guxuman ruhua sij nì'yaj sij tsínj ga'níj ga'nāj, ngaa nì gane niganj sij nga Yan'anj. Nì nitaj castigo gahuin sij, guì'yaj Yan'anj mánj. Daj si rún' huin níman huin sij si hua nì'na' niman sij, guì'yaj Yan'anj. ²⁵ Xānga' ataj snan'ān gunun a ni é rē': 'Nā' guisij güi ngaa gunun ni níman si-nuguan'ānj huñj

da'níj Yan'anj. Ní yyaj guisíj güi daj. Ní ni ngüi gūnun si-nuguan'ānj, ní ga nī'na' niman ni sij. ²⁶ Daj si daj rún' hua nī'na' chrē, ní da'nga' daj riqui chrē sisi hua nī'na' man'ānj huinj da'níj-í'. ²⁷ Ní riqui Yan'anj si nāgui'yaj yyāj nga si-gaquin' ni ngüi xi'í si huinj da'níj ni ngüi.

²⁸ Ní sj gara yan'anj ruhua á re' xi'í nuguan' nan mánj. Daj si 'na' guisij güi ngaa gūnun daran' ni niman ngaj riqui yu'uj si ga'mí. ²⁹ Ngaa ní gana'nij daran' ni ngüi gui'yaj sa'. Ní gane niganj ni sij nga Yan'anj. Ní gana'nij ni ngüi gui'yaj quij. Saní gahuin ni sí' castigo, gui'yaj Yan'anj.

Testigos de Cristo

³⁰ 'Ní na'ue gahuin nucaj gui'yā si aran' ruhuāj. Saní daj rún' a'nin' chrē sun riānj, ní da'nga' daj 'yaj yyāj rian ni ngüi. Ní hua nīca yya 'yaj yyāj. Ní sé güenda man'ānj 'yaj yyāj rian ni ngüi. Saní 'yaj yyāj daj rún' aran' ruhua chrē huin si ga'níj ga'nāj chruhua xungüi aj.

³¹ 'Sisi huēj huin testigo xi'í man'ānj, saní nitaj si ní'yanj si-nuguan'ānj mánj. ³² Saní hua ango si huin testigo xi'í man'ānj anj. Ní ní'inj sisi a'mi xānga' Yan'anj xi'íj.

³³ 'Ga'níj a ni é re' ni tsínj gan'anj nāchin' snan'anj Juan. Ní xānga' huin si gataj sí'. ³⁴ Nitaj si hua nian si

ga'mi sa' ni ngüi xi'íj. Maan si atā nan rian án re' xi'í si huin ruhuāj sisi ganacaj Yan'anj a ni é re'. ³⁵ Ní daj rún' hua 'ngo yan'ān xiguin sa' rian ni ngüi, ní da'nga' daj rugüi' sa' rian ni é re', gui'yaj si-ducuanj Juan. Ní doj ni güi gahuin niā' ruhua ni é re' nga yan'ān daj.

³⁶ 'Saní hua ango nuguan' nico a'mi xi'íj daj nga nuguan' ga'mi Juan. Daj si ga'nin' chrē sun riānj si gui'yā. Ní xi'í sun 'yā daj ga'ue xacaj á re' cuenta sisi ga'níj chrē ga'nāj chruhua xungüi nan anj. ³⁷ Ní man'an chrē huin testigo a'mi xi'íj. Saní nitaj aman gunun a ni é re' si ga'mi chrē. Ní nitaj aman guini'í a ni é re' daj hua chrē nej.

³⁸ Ní nun gatu si-nuguan' chrē chruhua niman a ni é re'. Daj si nun gūxuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ānj huin tsínj ga'níj chrē ga'na'. ³⁹ Digu'i'yun 'ueé a ni é re' si-nuguan' Yan'anj sisi ga'ue ganari' a ni é re' gane niganj ni é re' nga Yan'anj anj. Saní hué si-nuguan' Yan'anj daj huin si a'mi xi'íj. ⁴⁰ Saní na'uej ruhua á re' ga'na' á re' riānj sisi gane niganj án re' nga Yan'anj, gui'yā mánj.

⁴¹ 'Nitaj si nano'ōj si ga'mi sa' ni ngüi xi'íj. ⁴² Saní ní'inj daj hua ruhua ni é re' sisi nitaj si 'í ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj mánj. ⁴³ Ga'nāj rian án re' nga si-xugüi chrē. Saní nun xuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ānj. Saní

sisi hua ango tsínj gā'na' nga si-xugüi man'an sij, ngaa nī guxuman ruhua á re' si gataj tsínj daj. ⁴⁴ Xi'í si huin ruhua á re' gā'mi 'ueé ni dugüi' a ni é re' xi'í a ni é re', nī si ga'ue guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ānj. Sanī nun nahuij ruhua á re' si gā'mi 'ueé Yan'anj xi'í a ni é re' mánj. Nī nitaj ango Yan'anj mánj. ⁴⁵ Si gahuin ruhua á re' sisi man'ānj huin si gā'mi gaquin' rian chrē xi'í a ni é re' mánj. Sanī tsínj gu'naj Moisés huin si gā'mi gaquin' xi'í a ni é re'. Nī ana'uij a ni é re' sisi gahui sa' á re' rian Yan'anj, gui'yaj sí'. ⁴⁶ Sisi guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' Moisés, nī guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ānj nej. Daj si garun Moisés nuguan' rian yanj xi'ij. ⁴⁷ Sanī sisi nun xuman ruhua á re' si garun Moisés, nī asa' gā'ue guxuman ruhua á re' si ataj si-nuguan'ānj únj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita.

6

Alimentación de los cinco mil

¹ Da' síj da nī gan'anj Jesús anéj chrej du'ua laguna xachij gu'naj Galilea. Nī gu'naj laguna daj Tiberias nej. ² Nī nico ni ngüi guinico' gan'anj sij. Daj si guini'i ni sí' si sa' nico gui'yaj sij xi'í si ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj sij. ³ Ngaa nī gahui Jesús chrā 'ngo

quij gan'anj sij. Nī gan'anj gane sij ngā ni tsínj nico' sij. ⁴ Nī hua gahuin nichrun' gui'yanj pascua, gui'yaj ni tsínj israelita. ⁵ Ngaa nī guini'yaj Jesús sisi 'na' nico ni ngüi rian sij. Hué dan nī gataj sij gunun tsínj gu'naj Felipe:

—Nī a gujrun' chrachrúnj sisi xā daran' ni ngüi nan, ruhuá re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁶ Sanī maan si huin ruhua Jesús xacaj sij cuenta daj gataj Felipe. Daj si ni'i sa' man'an Jesús si gui'yaj sij.

⁷ Ngaa nī gataj Felipe:

—Sisi gujrun' huij ciento denario chrachrúnj, sanī si guisij xā daran' ni ngüi nan doj mánj. —Daj gataj Felipe gunun Jesús.

⁸ Nī niquin' 'ngo tsínj nico' Jesús huin sí' jnánj Simón Pedro. Nī Andrés gu'naj sí'. Nī gataj sí' gunun Jesús:

⁹ —Nan niquin' 'ngo tsin' sno'o nicaj un'un' guē chrachrúnj cebada ngā huij xucuj le. Sanī asa' guisij doj nan xā nico ni ngüi nan únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

¹⁰ Ngaa nī gataj Jesús:

—Gui'yaj á re' sisi gane ni sij. —Daj gataj Jesús.

Nī man nin' ruhua chin' yu'uj daj. Nī guisij 'ngo si un'un' mil ni tsínj gan'anj guiman yu'uj daj.

¹¹ Ngaa nī guida'a Jesús chrachrúnj daj. Nī naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nī da'nga' sij chrachrúnj daj rian ni tsínj nico' sij sisi

naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi man yu'uj daj. Ni hué daj gui'yaj sij nga xucuj nej. Ni xa ni sij daj rún' garan' ruhua ni sij. ¹² Ni ngaa guisíj gara ran riqui ni sij, ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Naran' ni é re' ni chrachrúnj xitin' gunáj da sisi sj guere'ej aj. —Daj gataj Jesús.

¹³ Ngaa ni naran' ni sij si gunáj daj. Ngaa ni gara xuhuij xuguti chrachrúnj xitin' guna daj ngaa guisíj xa ni ngüi un'un' chrachrúnj daj. ¹⁴ Ni ngaa guini'i ni tsínj daj si sa' gui'yaj sun Jesús, ni gataj ni sij:

—Xanga' ni hué tsínj nan huin tsínj ga'na' chruhua xungüi huin sí' tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

¹⁵ Ngaa ni rian xacaj Jesús cuenta sisi huin ruhua ni sij guida'a ni sij sí' gahuin sí' rey rian ni sij, ni guxun anéj sí' man'an sí' gan'anj ruhua' yún sí' chra quij sisi gane urin sí' yu'uj daj.

Jesús anda sobre el mar

¹⁶ Ni ngaa ruhua guini, ni nanij ni tsínj nico' Jesús ga'na' ni sij du'ua laguna xachij daj. ¹⁷ Ni gahui ni sij chruhua 'ngo rio achéj rian nnee. Ni huaj ni sij guisij ni sij anéj chrej du'ua laguna ne' xuman' gu'naj Capernaum. Ni huaj gahuin rumi'. Ni achin si nasij Jesús rian man ni sij. ¹⁸ Ni ahui nane nucuj rian nnee daj. Ni naxuman nnee, gui'yaj

nane nucuj daj. ¹⁹ Ni ngaa huaj ni sij guisij ni sij 'ngo si un'un' huatan' kilómetro rian laguna daj, ni guini'i ni sij sisi huaj 'na' Jesús achéj sí' rian nnee. Ni gahuin nichrun' sí' rian rio nun ni sij. Ni guxu'ui' ni sij. ²⁰ Sani gataj Jesús gunun ni sij:

—Sj guxu'ui' ni é re' si man'anj huin. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²¹ Ngaa ni gahuin nia' ruhua ni sij sisi gahui sí' chruhua rio daj. Ni hora guisíj rio daj du'ua yo'ój rian huaj ni sij.

La gente busca a Jesús

²² Hué dan ni ango güi ni xacaj ni ngüi man anéj du'ua laguna daj cuenta sisi gan'anj ni tsínj nico' Jesús chruhua urin rio niquin' yu'uj daj. Sani guini'i ni sij sisi nun gan'anj Jesús nga ni sij. ²³ Sani ga'na' doj rio gahui xuman' Tiberias du'ua laguna nichrun' rian xa ni ngüi chrachrúnj ngaa naga'ui' señor Jesús si guruhua Yan'anj. ²⁴ Ni ngaa guini'i ni ngüi sisi nitaj Jesús niquin' yu'uj daj, nga ni tsínj nico' sij, ni gahui ni sij chruhua rio gan'anj nana' ni sij Jesús xuman' Capernaum.

Jesús, el pan de vida

²⁵ Ni ngaa guisíj ni sij anéj chrej du'ua laguna daj, ni nari' ni sij Jesús. Ngaa ni nachínj snan'anj ni sij sí'. Ni gataj ni sij:

—Rabí, aman guisíj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

26 Ngaa nī gataj Jesús:

—Xānga' atā gūnun a ni é re' sisi sé xi'í si guini'i a ni é re' si sa' digyānj rian ni ngūi huin si nano' ni é re' yūnj mánj. Sanj nano' ni é re' yūnj xi'í si xa ni é re' chrachrúnj da' gara riqui ni é re' aj.

27 'Sj guiyaj sun ni é re' xi'í njanj si guiri' a ni é re' ni rasun xa á re' mánj. Daj si nahuij rá'yanj ni rasun daj. Sanj guiyaj sun a ni re' sisi ga sa' niman án re'. Ngaa nī ga nī'na' niganj yya niman ni é re' aj. Hué si sa' nan huin si riquij rian án re' huinj da'nij ni ngūi. Daj si gataj Yan'anj huin chrē sisi ga'ue guiyā daj xi'í a ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

28 Ngaa nī gataj ni sij:

—Nī un sun guiyaj sun ni únj, ruhua Yan'anj únj. —Daj gataj ni sij.

29 Ngaa nī gataj Jesús:

—Nan huin sun huin ruhua Yan'anj guiyaj sun a ni é re' sisi gūxuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ānj huinj tsínj ga'nij Yan'anj ga'nā' rian án re' aj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

30 Ngaa nī gataj ni sij:

—Nī un si sa' nico guiyáj re' guini'i ni únj, ngaa nī gūxuman ruhua ni únj nī'yaj ni únj man'án re' únj. Daj hua si guiyáj re' únj. 31 Xa xi ni únj si gu'naj maná ngaa gachéj ni sij riqui quij qui'yanj nāco, guiyaj Yan'anj asij ná. Daj si ataj

si-nūguan' Yan'anj: “Ga'ui' Yan'anj chrachrúnj 'nā' xata' xa ni sij.” Daj ataj si-nūguan' Yan'anj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

32 Ngaa nī gataj Jesús:

—Xānga' atā gūnun a ni é re' sisi sé Moisés huin si riqui chrachrúnj 'nā' xata' xa ni é re' mánj. Sanj chrē huin si riqui chrachrúnj xānga' 'nā' xata' xa á re' aj. 33 Daj si chrachrúnj riqui Yan'anj rian án re' huin man'ānj, tsínj 'nā' xata'. Nī hua nī'na' niganj niman ni ngūi, 'yaj man'ānj. —Daj gataj Jesús.

34 Ngaa nī:

—Nīganj riqui re' chrachrúnj daj xa ni únj, Señor. —Daj gataj ni sij.

35 Ngaa nī gataj Jesús:

—Huēj huin chrachrúnj 'yaj si hua nī'na' ni ngūi. Nī tsínj 'nā' riānj, nī nitaj aman gachin xi'nā riqui sij mánj. Nī tsínj xuman ruhua nī'yaj man'ānj, nī nitaj aman nāgo'o sij nnee mánj. 36 Nī hua gatā gunun a ni é re' sisi nunj si guini'i a ni é re' man'ānj, sanj nun gūxuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ānj mánj. 37 Daran' ni ngūi riqui chrē riānj, nī ga'na' ni sij riānj. Nī nitaj aman guirij xē' ni sij ga mánj. 38 Sé si 'nāj xata' sisi guiyā si aran' ruhua man'ānj. Sanj guiyā si aran' ruhua chrē si ga'nij ga'nāj. 39 Nī na'uej ruhua chrē sisi ga nī'ya nī a 'ngō ni ngūi riquij riānj mánj. Sanj

gana'nij daran' ni ngüi daj, gui'yā güi ganahuij xungüi nan. ⁴⁰ Ni nuguan' nan huin si huin ruhua chrē: Sisi gane niganj daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'anj huinj da'nij Yan'anj. Ni huēj gui'yaj si gana'nij ni sij güi ganahuij xungüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

⁴¹ Hué xi'í daj ni gaxi'i ga'mi gaquin' ni tsínj israelita xi'í Jesús. Daj si gataj sij: “Man'ān huin chrachrúnj 'na' xata'.” Daj gataj sij. ⁴² Ngaa ni gataj ni sij:

—Nitaj da'nij José huin Jesús mí'. Ni ni'í né' chrej sij nga nni sij nej. Ni un sin huin ataj sij sisi 'na' sij xata' únj. —Daj gataj ni sij.

⁴³ Ngaa ni gataj Jesús:

—Si ga'mi gaquin' ni é re' scanij a ni é re' xi'ij mánj. ⁴⁴ Ni a 'ngō ni ngüi si ga'ue ga'na' riānj sisi nitaj si nicaj chrē ga'na' sij riānj mánj. Ni hué chrē huin si ga'nij ga'nāj. Ni huēj gui'yaj sisi gana'nij tsínj 'na' riānj güi ganahuij xungüi nan. ⁴⁵ Ni ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, ni garun ni sij nuguan' nan rian yanj: “Yan'anj huin si digyán rian daran' ni ngüi.” Daj garun ni sij. Ni huin ruhuj gata sisi daran' ni ngüi unun si ataj chrē, ni nari' si-nuguan' chrē, ni 'na' ni sij riānj. ⁴⁶ Ni a 'ngō ni ngüi nun guini'i chrē. Urin man'anj tsínj 'na' rian chrē huēj huin si guini'i chrē aj.

⁴⁷ Xanga' atā gunun a ni é re': Ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'anj, ni gane niganj ni sij nga Yan'anj. ⁴⁸ Huēj huin chrachrúnj 'yaj si ga ni'na' niganj niman án re' aj. ⁴⁹ Ni xi ni é re', sanj xa ni sí' maná ngaa gachéj ni sí' riqui quij qui'yanj naço asij ná. Ngaa ni gahui' ni sij nánj.

⁵⁰ Sanj a'mi xi'í chrachrúnj 'na' xata' huin man'anj. ⁵¹ Huēj huin chrachrúnj hua ni'na' 'na' xata'. Ni ni tsínj xa chrachrúnj da, ni gane niganj ni sij. Ni chrachrúnj riquij daj xa á re' huin nnee cū. Ni ga'ue ga ni'na' ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj nnee cū aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj israelita.

⁵² Ngaa ni ga'man ruhua ni dugüi' ni tsínj israelita. Ni gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Asa' ga'ue gui'yaj tsínj nan riqui sij nnee cúj sij xa né' únj. —Daj gataj ni sij.

⁵³ Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' ataj snan'ān gunun a ni é re' sisi si xa á re' nnee cū, ni sisi si go'o a ni é re' si-tun man'anj huinj da'nij ni ngüi, ni si ga'ue ga ni'na' niman ni é re' mánj. ⁵⁴ Tsínj xa nnee cū, ni go'o sij si-tun man'anj, ni gane niganj niman sij, gui'yā. Ni huēj gui'yā sisi gana'nij sij güi ganahuij xungüi nan. ⁵⁵ Daj si nnee cū huin chrachrúnj xanga' xa á re'. Ni si-tun man'anj huin nnee xanga' go'o a ni

é re' nej. ⁵⁶ Nĭ tsínj xa nnee cū, nĭ go'o si-tun man'ānj, nĭ nne nuguan'an sij ngāj. Nĭ nnēj nuguan'an ngā sij nej. ⁵⁷ Hua nĭ'na' chrē si ga'nĭj ga'nāj. Nĭ hua nĭ'na' man'ānj, gui'yaj chrē. Nĭ hué ducuánj da huin sisi gā nĭ'na' niman tsínj xa man'ānj, gui'yā. ⁵⁸ Nĭ a'mī xi'í chrachrúnj 'nā' xata' huin man'ānj: Nĭni huin maná xa ni xi a ni é re' ngaa ná. Nĭ gahui' ni sí'. Sé daj huin chrachrúnj nan mánj. Nĭ tsínj xā chrachrúnj huin man'ānj, nĭ gane nĭganj niman sij ngā Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵⁹ Nĭ digyán Jesús ni nuguan' nan rian ni ngüi ngaa nahuin yu' ni sij chruhua nuhui nico nne xuman' Capernaum.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Nĭ ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, nĭ gataj da'aj ni sij:

—Cu hua nuguan' a'mi sij. Daj hua 'ngō né' gā'ue gunun nuguan' nan, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

⁶¹ Ngaa nĭ xacaj Jesús cuenta sisi a'mi huĭ ni sij xi'í si ga'mi sí'. Ngaa nĭ gataj sí':

—Chran' yun'unj nuguan' nan gatā gunun a ni é re' ní'. ⁶² Daj gahuin ruhua á re' sisi guĭni'i a ni é re' si gahui man'ānj guĭnan' man'ānj rian gane sinĭj huĭnj da'nĭj ni ngüi únj.

⁶³ Hua nĭ'na' niman né' 'yaj Espíritu Santo. Sé nnee cúj

né' 'yaj si hua nĭ'na' niman né' mánj. Nuguan' ga'mī rian án re' huin nuguan' 'nā' rian Espíritu Santo. Nĭ gā'ue gā nĭ'na' niman án re', gui'yaj nuguan' daj. ⁶⁴ Sanĭ hua da'aj ni é re' achin guxuman ruhua nĭ'yaj yŭnj. —Daj gataj Jesús.

Daj si asĭj sini yan, nĭ hua ni'i Jesús ni tsínj nun guxuman ruhua nĭ'yaj man'an sij. Nĭ hua ni'i sij tsínj naga'ui' sij ra'a ni tsínj nicaj sun. ⁶⁵ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hué xi'í si nun guxuman ruhua da'aj á re', nĭ hua gatā gunun a ni é re' sisi nĭ a 'ngo ni ngüi sĭ ga'ue gā'na' riānj sisi nitaj si nĭcaj chrē gā'na' ni sij riānj anj. —Daj gataj Jesús.

⁶⁶ Nĭ asĭj güi daj, nĭ duna da'aj ni tsínj nico' Jesús si gachéj ni sí' ngā sij.

⁶⁷ Ngaa nĭ nachínj snan'anj Jesús ni xuhuij ni tsínj nico' sij. Nĭ gataj sij:

—Nĭ hué daj huin ruhua á re' duna á re' man'ānj ní'. —Gataj Jesús gunun ni sij.

⁶⁸ Ngaa nĭ gataj Simón Pedro:

—Nĭ un tsínj rian gan'anj ni únj únj. Si-nuguan' man'án re' 'yaj si hua nĭ'na' nĭganj ni únj rian Yan'anj.

⁶⁹ Nĭ hua guxuman ruhua ni únj ni'yaj ni únj man'án re'. Nĭ ni'i ni únj sisi man'án re' huin Cristo huĭn re' da'nĭj Yan'anj xāngā'. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

⁷⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sé si nacuij ni xuhuij ran' ni é re' a'. Sanj 'ngo a ni é re' huin sichre aj. —Daj gataj Jesús.

⁷¹ Nj ngaa gataj Jesús nuguan' daj, nj ga'mi sij xi'í Judas da'nij tsínj gu'naj Simón Iscariote. Daj si Judas huin tsínj naga'ui' Jesús ra'a ni tsínj nica' sun. Nj huin Judas 'ngo ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús.

7

Incredulidad de los hermanos de Jesús

¹ Da' sij da nj gachéj Jesús estado Galilea. Nj nun ga'uej ruhua sij gache sij estado Judea si nano' ni tsínj israelita man'an sij. Nj dagahui' ni sí' sij, ruhua ni sí'.

² Nj gahuin nichrun' güi gu'yaj ni tsínj israelita gui'yanj ngaa gu'yaj ni sij hue' recoj. ³ Ngaa nj gataj ni jnánj Jesús gunun sij:

—Güij so' estado Judea. Ngaa nj gujni'i ni tsínj nico' so' si sa' nico 'yaj so' jnánj.

⁴ Sisi huin ruhua 'ngo tsínj daj gujni'i ni ngüi daj hua man'an sij, ngaa nj nitaj si arij hu' sij si 'yaj sij mánj. Sisi yya 'yá' re' si sa' nico, ngaa nj gu'yáj so' sun daj rian gujni'i daran' ni ngüi aj. —Daj gataj ni jnánj Jesús gunun sij.

⁵ Daj si da ni jnánj Jesús nun guxuman ruhua nj'yaj Jesús. ⁶ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Achín si guisij güi gu'yaj sünj si-sun man'ánj. Daj nanj gahuin güi nj ga'ue gu'yaj sun anin' é re' si-sun anin' é re' aj. ⁷ Nitaj xi'í ga'mi quij ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan xi'í a ni é re' mánj. Sanj nitaj si huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ánj. Daj si ataj snan'an rian ni ngüi sisi nitaj si hua sa' si 'yaj ni sij. ⁸ Güij anin' é re' gui'yanj daj. Achín si gan'anj man'ánj. Daj si achin guisij güi gu'yaj sünj si-sun man'ánj. ⁹—Hué daj gataj Jesús gunun ni jnánj sij, nj guna sij estado Galilea.

Jesús en la fiesta de los tabernáculos

¹⁰ Sanj ngaa guisij gahui ni jnánj sij gan'anj ni sí' gui'yanj daj, nj hué daj gan'anj man'an Jesús nej. Sanj nun digyán renga' sij man'an sij rian ni ngüi mánj. ¹¹ Sanj nano' ni tsínj israelita Jesús. Nj gataj ni sí' gunun ni dugüi' ni sí':

—Nj a huaj tsínj da únj. —Daj gataj ni sí'.

¹² Nj ducu ga'mi guitsi dugüi' ni ngüi xi'í Jesús. Nj gataj da'aj ni sij:

—Tsínj sa' huin sí'. —Gataj da'aj ni sij.

Sanj gataj ango da'aj ni sij:

—Sé daj huin mánj. Tsínj digya' yun'unj ni ngüi huin sí'. —Gataj ango da'aj ni sij.

¹³ Sanj nj a 'ngo ni ngüi nun ga'mi renga' xi'í Jesús. Daj si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj israelita.

14 Huaj ganahuij da'aj gui'yanj, ni gatúj Jesús chruhua nuhui nico. Ni gaxi'i sij digyán sij rian ni ngüi. 15 Ni gara yan'anj ruhua ni tsínj israelita nga si-nuguan' Jesús. Ni gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Daj gui'yaj tsínj nan gahuin chrún sij, ni nun digui'yun sij mánj. —Daj gataj ni sij.

16 Ngaa ni gataj Jesús:

—Sé si-nuguan'anj huin nuguan' a'mi mánj. Sanj si-nuguan' si ga'nij ga'nāj huin aj. 17 Sisj hua 'ngō tsínj huin ruhua dagahuin si aran' ruhua Yan'anj, ni xacaj sij cuenta sisj nuguan' a'mi nan huin nuguan' 'na' rian Yan'anj. Ni xacaj sij cuenta sisj nitaj si a'mi güenda man'anj mánj. 18 Ni tsínj a'mi güenda man'an sij, ni huin ruhua sij sisj ga'mi sa' ni ngüi xi'i man'an sij. Sanj tsínj huin ruhua sisj ga'mi sa' ni ngüi xi'i si ga'nij ga'na' sí, ni xanga' si ataj sí. Ni nitaj si 'yaj xi'i sí' mánj. 19 Xanga' riqui Moisés si-ley Yan'anj rian án re'. Sanj ni a 'ngō ni é re' nun dagahuin ley da mánj. Ni un sin huin ni dagahui' ni é re' man'anj, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

20 Ngaa ni gataj ni sij:

—Nun nane xi'i nimán re'. Ni un tsínj huin ruhua dagahui' re', ruhua re' únj. —Daj gataj ni sij.

21 Ni gataj Jesús:

—Daran' ni é re' gara yan'anj ruhua nga urin si sa' nico, gui'yā. 22 Ni ga'nin' Moisés sun rian án re' sisj gūta' ni é re' da'nga' ni lij sno'o. Sanj sé rian Moisés gaxi'i gui'yaj ni sij daj. Daj si da'nga' daj gui'yaj ni xi né' asij ná sno'o. Ni da' güi naránj ruhua né', ni uta' á re' da'nga' ni lij sno'o. 23 Ni sisj a'uej ruhua á re' sisj gūta' á re' da'nga' ni lij sno'o güi naránj ruhua né' xi'i si huin ruhua á re' dagahuin a ni é re' si-ley Moisés, ngaa ni un sin huin ni a'man ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj xi'i si ganahuin sa' 'ngō tsínj, gui'yā güi naránj ruhua né' únj. 24 Sj ga'mi gaquin' ni é re' xi'i dugüi' ni é re' ngaa nun ni'i yya ni é re' daj hua si 'yaj sij. Sanj ga'mi nica yya ni é re' nga xi'i si 'yaj sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¿Es éste el Cristo?

25 Xi'i daj ni gataj gō'ngo ni tsínj nne xuman' Jerusalén:

—Sé tsínj nan nano' ni sij dagahui' ni sij a'. 26 Niquin' sí' a'mi renga' sí' rian ni ngüi. Ni nitaj si chrán' yun'unj ni sij man'an sí' mánj. Ani ruhua ni tsínj nicaj sun sisj hué tsínj nan huin Cristo ní'. 27 Sanj ni'i né' ni a 'na' tsínj nan anj. Ni ngaa ga'na' Cristo, ni a 'ngō ni ngüi nun guini'i ni a ga'na' sí' mánj. —Daj gataj ni tsínj nne Jerusalén.

28 Nĭ ngaa guiniquin' Jesús chruhua nuhui, nĭ ga'mi nu cuaj sij digyán sij rian ni ngüi. Nĭ gataj sij:

—Ni'i a ni é re' man'ānj. Nĭ ni'i a ni é re' nĭ a 'nāj nej. Sanĭ sé si 'nāj güenda man'ānj. Yan'anj si xanga' huin ga'nĭj ga'nāj. Sanĭ nun ni'i a ni é re' Yan'anj mánj. 29 Sanĭ ni'inj Yan'anj. Daj si hué rian Yan'anj 'nāj. Nĭ Yan'anj huin si ga'nĭj ga'nāj nej. —Daj gataj Jesús.

30 Ngaa nĭ huin ruhua ni sij guĭda'a ni sij Jesús. Sanĭ nĭ a 'ngō ni sij nun guĭda'a sí' si achin guĭsij güi ga'ue guĭda'a ni sij sí'.

31 Nĭ nico ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ ngaa ga'na' Cristo nĭ si ga'ue guĭ'yaj sí' si sa' nico daj nga si 'yaj tsínj nan mánj. —Gataj ni sij.

Los fariseos envían alguaciles para prender a Jesús

32 Ngaa nĭ gunun ni tsínj fariseo si ga'mi huĭ ni ngüi xi'í Jesús. Ngaa nĭ ga'nĭj ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga ni tsínj fariseo ni tsínj policía gan'anj guĭda'a ni sí' Jesús.

33 Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Doj ni güi ganĕj nga á re'. Ngaa nĭ nanicaj nan'ānj rian si ga'nĭj ga'nāj. 34 Nāno' ni é re' man'ānj. Sanĭ si nari' a ni é re' mánj. Daj si si ga'ue ga'huin nu cuaj á re' gan'anj án re' rian gan'anj ganĕj mánj. —Daj gataj Jesús.

35 Ngaa nĭ gaxi'i ni tsínj israelita nachínj snan'anj ni

sij ni dugüi' man'an ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ a gan'anj tsínj nan, nĭ si nari' né' sij únj. Gan'anj sij rian ni dugüi' né' ni tsínj gaxa'nĭ scanij ni ngüi griego ní'. Nĭ digyán sij si-nuguan' sij rian ni ngüi griego ní'. 36 Nĭ gataj sij gunun né': "Nāno' a ni é re' man'ānj. Sanĭ si nari' a ni é re' mánj. Daj si si ga'ue gan'anj án re' rian gan'anj ganĕj mánj." Nĭ un sin huin ruhua gata nuguan' daj, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

Ríos de agua viva

37 Nĭ ngaa huaj ganahuij guĭ'yanj nico, guĭ'yaj ni sij huin güi gara nico ni ngüi, nĭ ganiquin' Jesús. Nĭ gataj sij:

—Sisi hua go'ngo a ni é re' nago'o nnee, nĭ ga'na' á re' riānj. Nĭ riqūij nnee go'o a ni é re' aj. 38 Tsínj xuman ruhua ni'yaj man'ānj, nĭ gara nico nuguan' sa' niman sij daj rún' 'yaj xinĕj nnee chĕj, nĭ da'nga' daj ga'huin niman sij nga nuguan' sa'. Nĭ ga'ue ga ni'na' niman sij, guĭ'yā. —Daj gataj Jesús.

39 Nĭ hué daj ga'mi sij xi'í Espíritu Santo ga'na' rian ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj sij. Daj si achin si ga'na' Espíritu Santo rian ni ngüi si achin si ganahuin naça nnee cúj sij.

División entre la gente

40 Nĭ ngaa gunun go'ngo ni ngüi daj si-nuguan' Jesús, ngaa nĭ gataj ni sij:

—Xanga' hué tsínj nan huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. —Daj gataj ni sij.

⁴¹ Nj gataj ango ni sij:

—Hué sij huin Cristo.
—Gataj ni sij.

Sanj gataj ángo ni sij:

—Sj ga'na' Cristo estado Galilea mánj. ⁴² Rian si-nuguan' Yan'anj ataj sisi Cristo gahuin da'ni si'ni rey David. Nj xánj sij huin xuman' Belén rian gane David asij ná nej. —Daj gataj ango ni ngüj daj.

⁴³ Hué dan nj ga'mi guitsi ni sij xi'í Jesús. ⁴⁴ Nj gahuin ruhua go'ngo ni sij guida'a ni sij Jesús. Sanj nj a 'ngo ni sij nun guida'a ni sij mánj.

Nunca ha hablado hombre así

⁴⁵ Ngaa nj nanicaj ni tsínj policía ga'na' yun ni sij rian chrej a'nin' rian ni chrej nga rian ni tsínj fariseo. Nj nachínj snan'anj ni sí' ni policía.

⁴⁶ Ngaa nj:

—Nitaj aman ga'mi 'ngo tsínj daj rún' a'mi sij mánj.
—Gataj ni policía.

⁴⁷ Ngaa nj gataj ni tsínj fariseo:

—Nj ga'uej ruhua á re' si digya' yun'unj sij man'an ni é re' ní'. ⁴⁸ Daj si nun guxuman ruhua nj a 'ngo ni tsínj a'nin' nga ni tsínj fariseo nj'yaj ni sij sí' mánj. ⁴⁹ Sanj ni ngüj nan nj nun ni'i ni sij si-lej Moisés mánj. Nj guiran' ni sij sayun,

gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj ni sij gunun ni policía.

⁵⁰ Hué dan nj ga'mi Nicodemo. Nj 'ngo dugüi' ni sij huin sí'. Nj tsínj gan'anj ni'yaj rian nne Jesús ne' nj huin sí'.

⁵¹ Nj gataj sí':

—Ataj si-lej né' sisi sj ga'ue gahuin 'ngo tsínj castigo, gui'yaj né' ngaa achin gunun sini né' si ga'mi sí'. Nj sj gahuin sí' castigo sisi achin xacaj né' cuenta un sin gui'yaj sí'. —Daj gataj Nicodemo.

⁵² Ngaa nj gataj ni sij:

—Tsínj 'na' estado Galilea huin re' nga sij ní'. Digui'yún re' si-nuguan' Yan'anj, nj xacaj re' cuenta sisi nj a 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nitaj 'na' estado Galilea mánj. —Daj gataj ni sij.

⁵³ Ngaa nj nan' da go'ngo ni sij ducua' ni sij.

8

La mujer adúltera

¹ Ngaa nj gahui Jesús gan'anj sij quij gu'naj Olivos.

² Nj ngaa guerenga' ango güi, nj gan'anj gatu ruhua' yún sij chruhua nuhui nico. Nj ga'na' daran' ni ngüj rian sij. Ngaa nj gan'anj gane sij. Nj digyán sij rian ni ngüj ga'na' daj. ³ Ngaa nj nicaj ni tsínj digyán si-lej Moisés nga ni tsínj fariseo 'ngo yun'unj xana ga'na' ni sij. Nj gani ni sij unj dani ni sij nga Jesús. Nj nari' ni sij yun'unj xana daj hué gue

hora ngaa ga'mi unj nga 'ngo tsínj. Nì sé nicā unj huin tsínj daj. ⁴ Ngaa nì gataj ni sij gunun Jesús:

—Maestro, yun'unj nan 'yaj squira' nga ango sij. Nì da'nga' daj 'yaj nungüej sij nari' ni únj. ⁵ Nì a'nin' si-ley Moisés sun sisì ga'ui' né' yej yun'unj xana 'yaj daj. Ngaa nì daj gui'yaj né', ruhua man'án re' únj. ⁶—Daj gataj ni sij xi'í si huin ruhua ni sij si ga'mi Jesús 'ngo nuguan' nun hua sa' xi'í si-ley Moisés. Ngaa nì ga'ue ga'mi gaquin' ni sij xi'í Jesús, ruhua ni sij.

Sani nitu Jesús, nì gaxi'í sij garun sij rian yo'ój nga ra'a sij. ⁷ Nì rian nico' huaj nachínj snan'anj ni sí' sij, nì naxuman Jesús. Nì gataj sij:

—Tsínj nitaj si da'ui gaquin', nì hué sí' ga'ui' sini yej unj. —Daj gataj Jesús gunun ni sí'.

⁸ Ngaa nì ga' nitu ruhua' yún Jesús. Nì garun sij rian yo'ój.

⁹ Nì ngaa gunun ni tsínj daj si gataj Jesús, nì gahuin na'aj ni sij, gui'yaj si-nuguan' sí'. Ngaa nì gaxi'í ni sij gahui ni sij gan'anj go'ngo ni sij. Asij sini gan'anj ni tsínj achij. Nì da rucu gan'anj ni tsínj hua lij daj. ¹⁰ Ngaa nì naxuman Jesús, nì gataj sij gunun yun'unj daj:

—Xica'uñ, nì a gan'anj ni tsínj ga'mi gaquin' xi'í re' sisì gahuín re' castigo, ataj ni sij únj. —Gataj Jesús rian yun'unj xana daj.

¹¹ Ngaa nì gataj yun'unj xana daj:

—Nì a 'ngo tsínj nitaj si a'mi da Señor. —Daj gataj unj.

Ngaa nì gataj Jesús:

—Nì si gui'yaj man'anj castigo man'án re' mánj. Güij nì si nanicaj ruhua' yún re' gui'yáj re' gaquin' ga mánj.

Jesús, la luz del mundo

¹² Ngaa nì gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Huēj huin 'ngo yan'an xiguñ chruhua xungüi nan. Tsínj nico' man'anj, nì si gachej sij rian hua rumi' mánj. Sani xiguñ sa' chruhua niman sij, gui'yā. Nì gane niganj sij nga Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

¹³ Ngaa nì gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—A'mí re' güenda xi'í man'án re'. Xi'í daj nì nitaj si ni'yanj si a'mí re' mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Ngaa nì gataj Jesús:

—Nunj si a'mí güenda xi'í man'anj, sani xanga' ni'yanj nuguan' a'mí xi'íj. Daj si ni'inj nì a 'nāj, nì ni'inj nì a gan'an. Sani nun ni'í a ni é re' nì a 'nāj, nì nun ni'í a ni é re' nì a gan'an nej. ¹⁵ Sani axā' ni é re', nì a'mi gaquin' ni é re' rian ni ngüi daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Sani nitaj si a'mi gaquin' man'anj rian ni ngüi mánj. ¹⁶ Nì sisì a'mí gaquin' rian ni ngüi, nì dugu'naj hua si gui'yā. Daj si sé urinj huin si gui'yā

daj. Sanj chrē si ga'nj ga'nāj 'ngō ani ruhuaj ngāj. ¹⁷ Nj ataj njica si-ley ni é re' sisi uyan a'mi huñj testigo daj, nj xānga' si-nuguan' nungüej sí'. ¹⁸ Hué man'anj huñj testigo xi'í man'anj. Nj chrē si ga'nj ga'nāj huñj ango testigo daj. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa nj nachinj snan'anj ni sij Jesús. Nj gataj ni sij:

—Nj a nne chrēj re' únj. —Gataj ni sij.

Ngaa nj gataj Jesús:

—Nun ni'i a ni é re' man'anj. Nj nun ni'i a ni é re' chrē nej. Nj sisi guini'i a ni é re' man'anj, nj hué daj guini'i ni é re' chrē nej aj. —Daj gataj Jesús.

²⁰ Hué ni nuguan' nan ga'mi Jesús ngaa digyán sij rian ni ngüj man chruhua nuhui nico rian a'ui' ni sij san'anj rian Yan'anj. Sanj nj a 'ngō ni tsinj nun guida'a sí'. Daj si achin guisij güi guida'a ni sij sí'.

A donde yo voy, vosotros no podéis ir

²¹ Ngaa nj gataj ruhua' yún Jesús rian ni tsinj israelita:

—Gan'an nánj. Nj nāno' a ni é re' man'anj. Nj gahui' a ni é re' xi'í si da'ui ni é re' gaquin'. Rian gan'an, sanj sj ga'ue gan'anj án re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²² Ngaa nj gataj ni tsinj israelita gunun ni dugüi' ni sij:

—Asj ani ruhua sij dagahui' sij man'an sij sisi

ataj sij sisi sj ga'ue gan'anj né' rian gan'anj sij, ataj sij ní'. —Daj gataj ni sí'.

²³ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni tsinj man njica' nan huñj a ni é re'. Sanj man'anj 'na' xata'. Nj tsinj man chruhua xungüj huñj a ni é re'. Sanj nitaj si huñj chruhua xungüj nan mánj.

²⁴ Hué xi'í daj gatā gunun a ni é re' sisi gahui' ni é re' xi'í si da'ui a ni re' gaquin'. Daj si sisi nun guxuman ruhua ni é re' sisi huēj huñj Cristo, nj hua njan gahui' ni é re' ngaa ga gue da'ui a ni é re' gaquin'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsinj israelita.

²⁵ Ngaa nj nachinj snan'anj ni sij Jesús. Nj gataj ni sij:

—Nj un tsinj huñj re' únj. —Daj gataj ni sij.

Nj gataj Jesús:

—Asj sini yan nj hua gatā gunun ni é re' un tsinj huñj.

²⁶ Hua nico nuguan' gatā gunun ni é re'. Nj hua nico nuguan' natāj xi'í si-gaquin' ni é re' nej. A'mi xānga' si ga'nj ga'nāj. Nj si natāj gunun ni ngüj man chruhua xungüj, nj hué nuguan' nan huñj si unñj rian si ga'nj ga'nāj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Sanj nun gara da'nga' ruhua ni sij sisi ga'mi Jesús xi'í chrej sij. ²⁸ Xi'í daj nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Ngaa doço' a ni é re' xata' man'anj huñj da'nj ni ngüj, nj guini'i ni é re' sisi huēj huñj Cristo aj. Nj guini'i

a ni é re' sisi nitaj si 'yā güenda man'ānj. Sanj maan si a'mī urin si digyán chrē riānj. ²⁹ Nne si ga'nij ga'nāj ngāj. Nitaj si duna chrē urinj mánj. Daj si ya'yoj 'yā si aran' ruhua chrē. —Gataj Jesús.

³⁰ Ngaa ga'mi Jesús nuguan' daj, nj guxuman ruhua nico ni tsínj daj ni'yaj ni sij sí'.

La verdad os hará libres

³¹ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni tsínj israelita guxuman ruhua ni'i sij:

—Sisi 'ngō dagahuin ni é re' si-nuguan'ānj, ngaa nj gahuin xānga' a ni é re' ni tsínj nico' man'ānj.

³² Nj guñi'i ni é re' nuguan' xānga'. Ngaa nj gahuin ní'nij rian án re', gu'yaj nuguan' xānga' daj. —Daj gataj Jesús.

³³ Ngaa nj gataj ni sij:

—Hué ni únj huin da'nj si'nj tsínj gu'naj Abraham. Nj nitaj aman gui'yaj sun yun ni únj mánj. Daj huin si atáj re' sisi sj gui'yaj sun yun únj únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³⁴ Nj gataj Jesús:

—Xānga' atā gunun a ni é re' sisi daran' ni ngüi 'yaj gaquin', nj na'ue ga'nin' ruhua ni sij si 'yaj ni sij gaquin'. Nj 'yaj sun yun ni sij rian gaquin' daj. ³⁵ Nj 'ngō tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue, nj na'ue gane njganj sij ducúa xuru'ue mánj. Sanj tsínj huin da'nj xuru'ue daj, nj nne njganj sí' ducúa chrej sí'.

³⁶ Hué dan nj

sisi riqui da'nj Yan'anj sisi gahuin ní'nij ni é re' rian gaquin', ngaa nj hua yya xānga' sisi sé tsínj 'yaj sun yun rian gaquin' huin a ni é re' ga mánj.

³⁷ 'Nj ni'inj sisi ni é re' huin da'nj si'nj xí' Abraham. Sanj huin ruhua ni é re' dagahui' ni é re' man'ānj xí' si na'uej ruhua á re' sisi gatu si-nuguan'ānj chruhua niman án re' aj. ³⁸ A'mi man'ānj sisi guñi'inj rian nne chrē. Sanj 'yaj ni é re' daj rún' gataj chrej a ni é re' rian án re' aj. —Daj gataj Jesús.

Sois de vuestro padre el diablo

³⁹ Ngaa nj:

—Xi ni únj huin tsínj gu'naj Abraham. —Gataj ni sij.

Sanj gataj Jesús:

—Sisi huin xānga' á re' da'nj xí' Abraham, ngaa nj gu'yaj á re' daj rún' gui'yaj sí'. ⁴⁰ Sanj nunj si gatā gunun ni é re' nuguan' xānga' huin nuguan' digyán Yan'anj riānj, sanj huin ruhua ni é re' dagahui' ni é re' yünj. Sanj sé daj gui'yaj quij Abraham mánj. ⁴¹ Uyan 'yaj ni é re' daj rún' 'yaj chrej a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Xí' daj nj gataj ni sij:

—Sé ni únj huin da'nj gaquin' mánj. Sanj hua urin chrej ni únj huin Yan'anj. —Gataj ni sij.

⁴² Ngaa nj gataj Jesús:

—Sisij xānga' Yan'anj huin chrej a ni é re', nī gahuin 'i ruhua á re' nī'yaj á re' yūnj. Daj si gahui man'ānj rian nne Yan'anj. Nī ga'nāj chruhua xungūj nan. Sé si ga'nāj güenda man'ānj. Sanj ga'nāj xi'í si Yan'anj ga'nīj ga'nāj.

43 'Na'ue gara da'nga' ruhua á re' nuguan' a'mī xi'í si na'uej ruhua á re' gunun a ni é re' nuguan' a'mī rian án re'. 44 Chrej ni é re' huin sichre. Nī huin ruhua á re' guj'yaj á re' daj rún' huin ruhua guj'yaj chrej a ni é re'. Nī asij sinī yan 'ngō huin sichre 'ngō si dagahui' níman. Nitaj aman ga nīca si-nuguan' sichre mánj. Nī nitaj aman ga'mi xānga' sichre mánj. Nī ngaa a'mi yya sichre, nī si-nuguan' man'an sichre a'mi. Daj si snan'anj sichre daj. Nī chrej ni ngūj a'mi snan'anj huin sichre aj.

45 'Sanj rjan a'mi xānga' man'ānj, nī nun xūman ruhua á re' si a'mī mánj. 46 Nī a 'ngō ni é re' si ga'ue gataj sisij da'uīj gaquin' mánj. Nī sisij a'mi xāngāj, nī un sin huin nī na'ue gūxuman ruhua á re' gujini' a ni é re' si-nuguan'ānj únj. 47 Nī tsínj nico' Yan'anj, nī unun yya sij si-nuguan' Yan'anj. Sanj nitaj si nico' a ni é re' Yan'anj mánj. Xi'í daj na'uej ruhua á re' gunun a ni é re' si-nuguan' Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj israelita.

La preexistencia de Cristo

48 Ngaa nī gataj ni sij:

—Xānga' nuguan' ga'mi ni únj sisij huín re' 'ngō tsínj samaritano. Nī nun nane xi'í nimán re' nej. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

49 Ngaa nī gataj Jesús:

—Nitaj nane xi'í nun nimānj mánj. Nun yan'ān chrē aj. Sanj nitaj si nun yan'anj án re' yūnj mánj. 50 Nitaj si 'yaj sūnj sisij ga'mi sa' ni ngūj xi'ij. Sanj Yan'anj huin ruhua sisij ga'mi sa' ni ngūj xi'ij aj. Nī nāguj'yaj yya Yan'anj xi'í ni ngūj. 51 Xānga' atā gunun a ni é re' sisij tsínj gunun sa' si-nuguan'ānj, nī nitaj aman gahui' sij mánj. —Daj gataj Jesús.

52 Yu'uj daj gataj ni tsínj israelita gunun Jesús:

—Yyaj nī hua ni'í yya ni únj sisij nun nane xi'í chruhua nimán re'. Daj si gahui' tsínj gu'naj Abraham ngā daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nī atáj re': "Sisij gunun sa' 'ngō tsínj daj si-nuguan' re', nī si gahui' sij mánj." Daj atáj re'. 53 Asi huin achij re' daj ngā xi'í ni únj Abraham, ruhuá re' ní'. Gahui' sí' nī hué daj gahui' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nī un tsínj huín re', ruhuá re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

54 Ngaa nī gataj Jesús:

—Sisij gataj man'ānj sisij tsínj sa' huínj, nī nitaj si ní'yanj si-nuguan'ānj mánj. Sanj a'mi sa' chrē xi'ij. Nī

hué man'an án re' ataj sisi
Dan'anj ni é re' huin chrē aj.
55 Sanj nun ni'i a ni é re' chrē
mánj. Sanj man'anj nī ni'inj
chrē aj. Nī sisi gatā sisi nun
ni'inj chrē, nī huinj 'ngo tsínj
nne, daj rún' huin ni é re'.
Sanj xanga' ni'inj chrē. Nī
'yā daj rún' ataj si-nuguan'
chrē aj.

56 'Gahuin niā' ruhua xi ni
é re' tsínj gu'naj Abraham
xi'í si gana'uij sí' güi ga'na'
man'anj chruhua xungüi
nan. Nī guini'i sí' si ga'nāj.
Nгаа nī gahuin niā' yya
ruhua sij aj. —Daj gataj
Jesús gunun ni sij.

57 Nгаа nī gataj ni sij:

—Achin guisij re' hujj xia
chi' yo'. Nī asa' ga'ue gataj
re' sisi hua guini'i re' Abra-
ham únj. —Gataj ni sij.

58 Nī gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni
é re' sisi nгаа achin ga'nga
Abraham, nī hua nněj aj.
—Daj gataj Jesús.

59 Yu'uj daj nī guida'a ni sij
vej ga'ui' ni sij Jesús, ruhua
ni sij. Sanj guixij huj Jesús
man'an sij. Nī gahui sí'
nuhui nico daj. Nī gachin sí'
scanij ni sij gan'anj sí'.

9

Jesús sana a un ciego de nacimiento

1 Nī nгаа gachin Jesús
gan'anj sij, nī guini'i sij 'ngo
tsínj duri. Nī duri sí' asij
ga'nga sí'. 2 Nгаа nī nachínj
snan'anj ni tsínj nico' Jesús
gataj ni sí':

—Maestro, un sin huin
nī ga'nga duri tsínj nan
únj. Asj si-gaquin' chrej sij
gui'yaj ní'. Asj si-gaquin'
man'an sij gui'yaj sa'. —Daj
gataj ni sij.

3 Nгаа nī gataj Jesús:

—Sé xi'í si-gaquin' sij huin
mánj. Nī sé xi'í si-gaquin'
chrej sij nga nni sij huin
mánj. Maan si huin ruhua
Yan'anj sisi guini'i ni ngüi
daj ga'ue gui'yaj sa' Yan'anj
nga sij. 4 Ne' guni'yanjan
nī hua niān gui'yaj né' si-
sun si ga'nīj ga'nāj chruhua
xungüi nan. Daj si nгаа 'na'
guini, nī na'ue gui'yaj sun
nī a 'ngo né' ga mánj. 5 Nī
nгаа nněj chruhua xungüi
nan, nī daj rún' huin 'ngo
yan'an xiguin huinj chruhua
xungüi aj. —Daj gataj Jesús
rian ni tsínj nico' sij.

6 Nī nгаа guisij ga'mi
Jesús nuguan' daj, nī garáj
sta'nunj sij rian yo'ój. Nī
gui'yaj sij doj sige' nga dane
sta'nunj sij. Nī garun sij rian
tsínj duri daj. 7 Nгаа nī gataj
Jesús gunun sí':

—Güij na'nin' re' rián
re' pozo nnee gu'naj Siloé.
—Daj gataj Jesús. (Nī
nuguan' Siloé huin ruhuaj
gata: Nnee 'na' aněj chrej,
gui'yaj ni sij.) Nгаа nī
gan'anj na'nin' tsínj duri daj
rian sij chruhua nnee daj.
Nī nгаа nanicaj sij, nī hua
ga'ue ni'yaj sij.

8 Nī hua guini'i ni ngüi
huin dugüi' tsínj daj gane
tsínj daj gachínj sij caridad.
Nгаа nī nachínj snan'anj ni

sij ni dugüi' ni sij. Nî gataj ni sij:

—Nî sé tsínj nan huin tsínj nne achínj caridad, ruhua á re' a'. —Daj gataj ni sij.

⁹ Ngaa nî:

—Hué sij huin. —Gataj go'ngo ni sij.

Nî gataj ango ni sij:

—Sé sij huin nunj si hué daj hua sij. —Gataj ango ni sij.

Sanî gataj man'an tsínj daj:

—Huéj huin aj. —Gataj sí'.

¹⁰ Ngaa nî nachínj snan'anj ni sij sí'. Nî gataj ni sij:

—Daj gui'yáj re' nî ga'ue naxí'nij rián re' únj. —Gataj ni sij.

¹¹ Ngaa nî gataj tsínj daj:

—Tsínj gu'naj Jesús nî gui'yaj sí' sige'. Nî garun sí' riánj. Nî gataj sij gunün: “Gan'anj na'nij re' pozo nnee gu'naj Siloé.” Daj gataj sij gunün. Ngaa nî ngaa guisij gan'anj na'nij riánj chruhua nnee daj, ngaa nî naxí'nij riánj aj. —Gataj tsínj daj gunun ni sij.

¹² Ngaa nî nachínj snan'anj ni sij sí'. Nî gataj ni sij:

—Nî a nne tsínj daj únj. —Gataj ni sij.

—Nun ni'inj nî a nne sí'. —Gataj tsínj daj.

Los fariseos interrogan al ciego sanado

¹³ Hué dan nî nicaj ni sij tsínj ga duri daj gan'anj ni sij rian ni tsínj fariseo. ¹⁴ Nî güi naránj ruhua ni ngüi

israelita huin ngaa gui'yaj Jesús sige', nî ganahuin tsínj duri daj. ¹⁵ Nî nachínj snan'anj ni sí' daj gui'yaj sij nahuin rian sij. Ngaa nî gataj sij:

—Garun 'ngo tsínj daj sige' riánj. Nî gan'anj na'nij riánj. Nî yyaj nî xiguin ni'yā nánj. —Daj gataj sij.

¹⁶ Ngaa nî gataj go'ngo ni tsínj fariseo:

—Tsínj gui'yaj nan nî sé rian Yan'anj 'na' sij mánj. Daj si nitaj si ní'yanj sij nga güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj go'ngo ni sij.

Sanî gataj ango ni sij:

—Sî ga'ue gui'yaj sij si sa' nico da sisî huin sij tsínj da'ui gaquin' mánj. —Daj gataj ango ni sij.

Ngaa nî ga'mi guitsi man'an ni sij xi'í Jesús. ¹⁷ Yu'uj daj gataj ruhua' yún ni sij rian tsínj daj:

—Daj gataj man'án re' xi'í tsínj gui'yaj naxi'nij rián re' únj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa nî:

—Güendāj nî hué sij huin 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj, ruhuāj aj. —Gataj tsínj daj xi'í Jesús.

¹⁸ Sanî nun guxuman ruhua ni tsínj israelita sisî hua yya ga duri tsínj daj, nî naxi'nij rian sij. Yu'uj daj nî gaquinj ni sí' chrej sij nej, nni sij nej, ga'na' nungüej nica sij rian ni sí'. ¹⁹ Nî nachínj snan'anj ni sí'. Nî gataj ni sí':

—Xanga' da'nij nungüej é re' huin tsínj nan ní'.

Ni xanga' ga'nga duri sij ní'. Asa' ga'ue ni'yaj sa' sij, ruhua nungüej é re' únj. —Daj gataj ni sí'.

²⁰ Ngaa ni gataj nungüej nica sij:

—Ni'i yya únj sisi da'nij únj huin sí'. Ni ni'i yya únj sisi ga'nga duri sí' nej. ²¹ Sani nun ni'i únj un sin gui'yaj, ni ni'yaj sa' sij yyaj. Ni nun ni'i únj un tsinj gui'yaj, ni naxi'nij rian sij. Naxinij snan'anj ni é re' sij si achij sij. Ni ga'mi sij xi'í man'an sij. —Daj gataj nungüej nica sij.

²² Hué daj ga'mi nungüej sij si xu'ui' sij ni'yaj sij ni tsinj israelita. Daj si uyan hua ga'mi ni tsinj israelita sisi guiri ni sí' ne' chrej xe' go'ngo tsinj man chruhua nuhui gataj sisi Jesús huin Cristo. ²³ Xi'í daj gataj chrej sij nga nni sij:

—Naxin' snan'anj ni é re' sij si hua achij sij. —Daj gataj nungüej sij.

²⁴ Ngaa ni naquinj ruhua' yún ni tsinj israelita tsinj gahuin duri daj. Ni gataj ni sij:

—Gataj nica yyá re' rian Yan'anj daj guiran' re'. Daj si ni'i ni únj sisi tsinj daj huin 'ngo tsinj da'ui gaquin'. —Daj gataj ni sij.

²⁵ Ngaa ni gataj tsinj gahuin duri daj:

—Nun ni'inj sisi da'ui sij gaquin'. Urin si ni'inj sisi durij, ni hua a'ue ni'ya ruhuaj nanj. —Daj gataj sij.

²⁶ Ngaa ni nachinj snan'anj ruhua' yún ni sij. Ni gataj ni sij:

—Daj gui'yaj sij, ni naxi'nij rian re', gui'yaj sij únj. —Daj gataj ni sij.

²⁷ Ni gataj sij:

—Hua gatā gunun ni é re', sani na'ue gunun ni é re' manj. Ni un sin huin ruhua ni é re', ni nata' ruhua' yünj gunun a ni é re', ruhua á re' únj. Ni guinico' ni é re' man'an sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj tsinj daj.

²⁸ Ngaa ni ga'mi quij ni sij gataj ni sij gunun tsinj daj:

—Man'an re' nico' tsinj daj, sani nico' ni únj Moisés.

²⁹ Ni'i ni únj sisi ga'mi Yan'anj nga Moisés. Sani nun ni'i ni únj ni a 'na' tsinj da manj. —Daj gataj ni sij.

³⁰ Ngaa ni gataj tsinj gahuin duri daj:

—Gahuin yan'anj ruhuaj ni'ya si-nuguan' ni é re'. Daj si nun ni'i ni é re' ni a 'na' sij. Ni hué sij gui'yaj naxi'nij rianj. ³¹ Ni'i sa' né' sisi nitaj si unun Yan'anj nuguan' achinj jni'yaj ni ngüi da'ui gaquin' rian Yan'anj manj. Sani sisi nun yan'anj né' rian Yan'anj, ni sisi 'yaj né' si huin ruhua Yan'anj, ni unun Yan'anj si achinj jni'yaj né' rian Yan'anj anj. ³² Nitaj aman gunun né' nuguan' sisi naxi'nij rian 'ngo tsinj ga'nga duri, gui'yaj 'ngo tsinj da manj. ³³ Ni a 'ngo rasun sa' si ga'ue gui'yaj tsinj daj sisi sé rian Yan'anj 'na' sij

mánj. —Daj gataj tsínj ga duri daj.

³⁴ Ngaa n̄i gataj ni sij:

—Asij ga'ngá re', n̄i da'uí re' gaquin' anj. Ngaa n̄i huin ruhuá re' digyán re' rian ni únj ní'. —Daj gataj ni sij.

Ngaa n̄i guiri ni sij sí' chruhua nuhui.

Ceguera espiritual

³⁵ Ngaa n̄i gunun Jesús nuguan' sis̄i guiri ni sij tsínj daj chruhua nuhui. N̄i ngaa nacaj dugüi' sij ngá sí', n̄i nachínj snan'anj sij sí'. N̄i gataj sij:

—Xuman ruhuá re' ni'yáj re' da'n̄ij Yan'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

³⁶ Ngaa n̄i gataj sí':

—Señor, gataj re' un tsínj huin da'n̄ij Yan'anj, ngaa n̄i guxuman ruhuáj n̄i'yā man'an sí'. —Daj gataj tsínj daj.

³⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua guini'í re' sí' si huēj huin sí' a'mī ngá re' aj. —Daj gataj Jesús.

³⁸ Ngaa n̄i gataj tsínj daj:

—Xuman ruhuāj ni'inj so', Señor. —Daj gataj sij n̄i ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús.

³⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ga'nā' man'ānj chruhua xungüi nan sis̄i nagui'yaj yyāj si-gaquin' ni ngüi. N̄i xi'í ni tsínj nun ni'i, n̄i gui'yā sis̄i guini'í ni sij. Daj si xacaj ni sij cuenta sis̄i nun ni'i ni sij. N̄i xi'í ni tsínj ataj sis̄i ni'i ni sij, sanj gui'yā sis̄i garánj rian ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁴⁰ N̄i ngaa gunun go'ngo ni tsínj fariseo niquin' yu'uj daj si gataj Jesús, n̄i nachínj snan'anj ni sij sí'. N̄i gataj ni sij:

—Daj rún' hua tsínj aránj rian hua ni únj, ruhuá re' ní'. —Gataj ni sij.

⁴¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sis̄i nun ni'i a ni é re', n̄i nitaj gaquin' da'ui a ni é re' mánj. Sanj rian ataj ni é re' yyaj sis̄i ni'i ni é re', xi'í daj 'ngo da'ui ni é re' gaquin'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

10

Parábola del redil

¹ Ngaa s̄ij ni gataj Jesús:

—Xānga' atā gunun a ni é re': Sis̄i un tsínj ahui ne' chrej rucu xingá man xachij atúj sij chruhua xingá, n̄i hué sij huin tsínj t̄u. Daj si na'uej ruhua sij gatu sij ne' rian xingá rian atúj né'.

² Sanj tsínj atúj rian xingá, n̄i hué sij huin tsínj dan xachij. N̄i dugumi sij. ³ N̄i na'n̄ij tsínj dugumi rian xingá gatu tsínj dan daj. N̄i a'mi sij si-xugüi go'ngo xuj. N̄i nani'í ni xuj si-nāne sij. N̄i guiri sij xú' chruhua xingá. ⁴ N̄i ngaa gahui ni xachij daj, n̄i táj dian tsínj dugumi daj. N̄i nico' ni xuj rucú sij. Daj si hua ni'í ni xuj si-nāne sij aj. ⁵ Sanj s̄i guinico' ni xucu ango tsínj daj. Maan si gunánj xuj rian sí'. Daj si nun ni'í xuj si-nāne ango tsínj da mánj. —Daj gataj Jesús.

6 Nĭ daj rún' hua 'ngo cuento hua nuguan' ga'mi Jesús rian ni sij. Sanĭ nun gara da'nga' ruhua ni sij si gataj sí'.

Jesús, el buen pastor

7 Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisĭ daj rún' huin rian xingá rian atúj ni xachij, nĭ hué daj huin man'ānj.

8 Daran' ni tsínj ga'na' ngaa achin ga'na' man'ānj, nĭ huin ni sij tsínj tų. Sanĭ nun gunun ni xuj si ga'mi ni sí'. 9 Daj rún' huin rian xingá huin man'ānj. Tsínj 'na' riānj, nĭ gatu sij chruhua xingá, nĭ ganani sij, guĭ'yā. Nĭ gahuin sij daj rún' huin xachij ngaa ahui natu xuj chruhua xingá narĭ' xuj xa xuj.

10 'Sanĭ maan si huin ruhua tsínj tų daj guĭ'yaj tų sí', nĭ dagahui' sí' nej, nĭ dere' sí' ni xachij daj, huin ruhua sí'. Sanĭ ga'nāj xi'í si huin ruhuāj ga nĭ'na' ni xachij. Nĭ ga nĭ'na' xanga' ni xuj, ruhuāj aj.

11 'Huĕj huin tsínj dugumi sa' ni xachij. Nĭ gahuĭj xi'í ni dānj. 12 Tsínj huin moso, sanĭ sé tsínj dan xachij huin sij mánj. Tsínj 'yaj gana san'anj huin sij aj. Nĭ ngaa guĭni'i sij 'ngo xá'yanj huee, nĭ dunáj sij ni xachij. Nĭ gunánj sij gan'anj sij. Ngaa nĭ guĭda'a xá'yanj xachij daj. Nĭ gaxa'nĭ daran' ni xachij, guĭ'yaj xá'yanj da aj. 13 Nĭ unánj tsínj moso daj si nitaj

si nahuij ruhua sij ni'yaj sij ni xachij mánj. Maan si tsínj 'yaj gana san'anj huin sij aj.

14 'Huĕj huin tsínj dugumi sa' xachij. Nĭ ni'inj ni dānj. Nĭ ni'i ni dānj man'ānj nej. 15 Nĭ ni'i chrĕ man'ānj. Nĭ ni'inj chrĕ nej. Nĭ daj rún' hua man'ānj nga chrĕ, nĭ da'nga' daj hua ni dānj ngāj. Nĭ gahuĭj xi'í ni dānj xachij nej. 16 Nĭ nĭcā ango ni dānj xachij. Nĭ sé si nun xuj chruhua xingá nan mánj. Nĭ hua nĭan guĭnicā ango ni xú' daj ga'nāj. Ngaa nĭ gunun ni xú' si-nuguan'ānj. Nĭ guĭman gahuin chre' ni xú' nga ni xucu mán asĭj sini. Ngaa nĭ man'ānj dugumi daran' ni xachij daj.

17 'Nĭ ga'uej ruhuāj gahuĭj. Nĭ gana'nĭ ruhua' yūnj. Nĭ xi'í si ga'uej ruhuāj gahuĭj xi'í ni dānj, nĭ xi'í daj ĭ ruhua chrĕ ni'ya man'ānj. 18 Nitaj si guĭ'yaj ango ni sij sisĭ gahuĭj. Sanĭ gahuĭj güenda man'ānj. Hua sun riānj gatā sisĭ gahuĭj. Nĭ hua sun riānj gatā sisĭ gana'nĭj ruhua' yūnj nej aj. Nan huin sun ga'nin' chrĕ riānj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

19 Nĭ ngaa gunun ni tsínj israelita ni nuguan' daj, nĭ ga'mi guitsi ruhua' yún ni sij. 20 Nĭ gataj da'aj ni sij:

—Nun nane xi'i niman sij. Nĭ sinúnj sij nej. Ngaa nĭ un sin nĭ unun a ni é re' si ataj sij únj. —Daj gataj ni sij.

21 Sanĭ gataj ango da'aj ni sij:

—Nitaj si a'mi 'ngo tsínj nun nane xī'i niman nuguan' hua nan mánj. Nī si ga'ue naxi'ni rian tsínj duri, gui'yaj 'ngo nane xī'i mánj. —Daj gataj ni sij.

Los judíos rechazan a Jesús

²² Nī xuman' Jerusalén, nī gui'yaj ni sij gui'yanj xi'í si nasíj yo' ngaa naga'ui' ni sij nuhui nico rian Yan'anj. Nī ni yahui nuhuij huin. ²³ Nī achéj Jesús chruhua nuhui chruhua 'ngo corredo gu'naj Salomón. ²⁴ Ngaa nī ganicaj ni tsínj israelita xi'níj Jesús. Nī nachínj snan'anj ni sij sí'. Nī gataj ni sij:

—Nī aman guisij güi gahuin yya ruhua únj nī'yaj únj man'án re' únj. Sisí hué re' huin Cristo, nī 'ngo yun gataj yyá re' gunun únj. —Daj gataj ni sij.

²⁵ Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re', sanī nun guxuman ruhua á re' mánj. Nī si sa' nico 'yā xi'í chrē digyán yya rian án re' daj tsínj huinj anj. ²⁶ Sanī nun guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ánj. Daj si sé dānj xachij huin ni é re' mánj. Nī hua gatā gunun a ni é re' nuguan' nan. ²⁷ Nī unun ni dānj xachij si-nanēj. Nī ni'ínj ni xuj. Nī nico' ni xuj rucūj. ²⁸ Nī a'uīj si guiman niganj ni xuj nga Yan'anj. Nī nitaj aman gahui' ni xuj. Nī nitaj a 'ngo ni tsínj ga'ue ga'ne ni xuj ra'āj mánj. ²⁹ Riqui chrē ni xuj riānj. Nī huin

achij chrē daj nga daran' anj. Yu'uj daj nī a 'ngo ni tsínj si gahuin nucuaj ga'ne ni xuj ra'a chrē mánj. ³⁰ Rún' hua urin tsínj hua man'ánj nga chrē nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³¹ Ngaa nī guida'a ruhua' yún ni tsínj israelita yej ga'ui' ni sij Jesús, ruhua ni sij.

³² Sanī gataj Jesús:

—Guisíj gui'yā nico si sa' guini'i a ni é re'. Nī gahuin nucuaj gui'yā daj, gui'yaj chrē. Nī xi'í un si sa' daj huin ruhua á re' ga'ui' a ni é re' yej man'ánj únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³³ Nī gataj ni sij:

—Sé xi'í 'ngo si sa' nico gui'yáj re' ga'ui' ni únj yéj re' mánj. Sanī ga'ui' únj yej man'án re' xi'í si a'mí re' 'ngo nuguan' quij xi'í Yan'anj. Nī maan si 'ngo tsínj huín re'. Nī 'yáj re' sisí huin man'án re' Yan'anj. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua nīca si-ducyanj nicaj á re'. Nī nuguan' ga'mi man'an Yan'anj huin nuguan' daj. Nī gataj Yan'anj: “Gataj man'ánj sisí huin ni é re' yan'anj.” Hué daj gataj Yan'anj gunun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asíj ná. ³⁵ Hué dan nī sisí man'an Yan'anj gataj sisí ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj huin yan'anj, (nī ni'i yya né' sisí nuguan' xanga' huin si-nuguan' Yan'anj), ³⁶ ngaa nī sisí gahuin niníj,

gui'yaj Yan'anj, ni sisi ga'nij Yan'anj ga'nāj chruhua xungüi, ngaa ni asa' ga'ue gataj á re' sisi a'mi qui xi'í Yan'anj ngaa gatā gunun a ni é re' sisi da'nij Yan'anj huinj únj. ³⁷ Ni sisi nitaj si 'yaj sūnj si-sun chrē, ngaa ni si guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj mánj. ³⁸ Sanj sisi yya 'yaj sūnj si-sun chrē, ngaa ni nūnj si nun xuman ruhua á re' ni'yaj ni é re' man'ānj, sanj hua xi'í guxuman ruhua á re' si sa' nico gui'yā aj. Da' sīj, ngaa ni xacaj á re' cuenta, ni guini'i a ni é re' sisi nne chrē ngāj, ni nnēj nga chrē nej. —Daj gataj Jesús.

³⁹ Ngaa ni gahuin ruhua ruhua' yún ni sij guida'a ni sij Jesús. Sanj guinani sí' rian ni sij.

⁴⁰ Ngaa ni gahui Jesús gan'anj ruhua' yún sij anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán. Ni gunáj sij yu'uj daj rian duguata' nnee sini Juan ni ngüi. ⁴¹ Ni ga'nā' nico ni ngüi rian Jesús. Ni gataj ni sij:

—Xanga' ni nun gui'yaj Juan si sa' nico. Sanj gahuin yya daran' si gataj sij xi'í Jesús. —Gataj ni sij.

⁴² Ni nico ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesús yu'uj daj.

11

Muerte de Lázaro

¹ Hué dan ni hua 'ngo tsínj a'nan' gu'naj sí' Lázaro. Ni nne sí' xuman' Betania huin xánj yun'unj gu'naj María

nga xugüij ún' Marta. ² (Ni xica'uij Lázaro huin María. Hué ún' huin si gayanj nnee quin' daj dacój Jesús. Ni naco dacój sí', gui'yaj ún' nga hueé chrā ún'.) ³ Ngaa ni ga'nij nungüej xica'uij Lázaro 'ngo nuguan' rian Jesús, gataj nungüej unj:

—Axa' tsínj 'i ruhuá re', sanj a'nan' sij, Señor. —Daj gataj nuguan' ga'nij nungüej unj rian Jesús.

⁴ Ni ngaa gunun Jesús nuguan' daj, ni gataj sí':

—Sé si gahui' sij, gui'yaj xi'í da mánj. Sanj guiran' sij sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'ij huinj da'nij Yan'anj nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nata' nuguan' daj rian sij.

⁵ Ni 'i ruhua Jesús ni'yaj sí' Marta nga María nga xica'uij nungüej ún' Lázaro. ⁶ Sanj gunáj sí' yahuij güi rian nne sí' ngaa gunun sí' sisi a'nan' Lázaro. ⁷ Ngaa sīj ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gan'anj ruhua' yún né' estado Judea aj. —Daj gataj Jesús.

⁸ Ni gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Rabí, cuanj ni gahuin ruhua ni tsínj israelita man yu'uj daj ga'ui' ni sij yej man'án re'. Ni un sin huin ni huin ruhuá re' gan'anj ruhua' yún re' yu'uj daj únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁹ Ngaa ni gataj Jesús:

—Sé si xanga' sisi xuhuij hora nicaj güi a'. Ni sisi

chéj né' ne' guni'yanj, ni si natuj né' mánj. Daj si xiguin yan'an xata' aj. ¹⁰ Sanj sisi chéj né' ne' ni, ni natuj né' xi'í si nitaj yan'an xiguin mánj. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Ngaa guisij ga'mi Jesús daj, ni gataj ruhua' yún sij:

—Atoj Lázaro tsínj nicaj dugüi' nga né'. Gan'an gan'anj jnanun ruhuáj sij. —Daj gataj Jesús.

¹² Yu'uj daj gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Señor, sisi atoj sij, ni ganahuin sa' sij aj. —Daj gataj ni sij.

¹³ Ni da'nga' daj gataj Jesús si hua ni'í si' si Lázaro hua gahui'. Sanj gani ruhua ni tsínj nico' Jesús sisi yya atoj Lázaro, gataj Jesús, ruhua ni sij. ¹⁴ Ngaa ni ga'mi nica Jesús rian ni sij. Ni gataj si':

—Hua gahui' Lázaro aj. ¹⁵ Ni huin niá' ruhuáj sisi nun ganéj yu'uj daj ngaa gahui' sí'. Xi'í si gahui' sí', ni guxuman doj ruhua á re' ni'yaj á re' man'ánj. Sanj gan'anj né' rian ngaj sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁶ Ngaa ni gataj tsínj gu'naj Tomás, huin tsínj gu'naj Dídimó nej gunun ango ni tsínj nico' Jesús:

—Gan'anj né' ni gahui' nuguan'an né' nga sij. —Daj gataj Tomás.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷ Ni ngaa guisij Jesús yu'uj daj, ni gataj ni ngüi

gunun sij sisi guisij gan'anj güi gachin' ni sij niman daj.

¹⁸ Ni nichrun' ngo si huá'ni kilómetro du'ua xuman' Betania ngaj xuman' Jerusalén.

¹⁹ Ni gan'anj ni'yaj nico ni ngüi israelita rian nne Marta nga María sisi nahuin niá' ruhua nungüej xugüi'ij unj. Daj si nani ruhua nungüej unj xi'í xica'uij unj gahui'.

²⁰ Ni ngaa gunun Marta sisi 'na' guisij Jesús, ni gahui unj nahuin ra'a unj Jesús. Sanj gunáj María chruhua hue'. ²¹ Ngaa ni gataj Marta gunun Jesús:

—Señor, sisi nun gané re' cuanj, ni si gahui' xica'ui sa mánj. ²² Sanj ni'inj yyaj sisi daran' si achínj jni'yáj re' rian Yan'anj, ni riqui Yan'anj anj. —Daj gataj Marta.

²³ Ngaa ni:

—Gana'nij xica'uíj re' aj. —Gataj Jesús.

²⁴ Ni:

—Ni'inj sisi gana'nij sij ngaa gana'nij ni niman güi ganahuij xungüi aj. —Gataj Marta gunun Jesús.

²⁵ Ngaa ni gataj Jesús:

—Huéj gui'yaj si gana'nij ni niman. Ni ga ni'na' niganj ni sij nga Yan'anj, gui'yá. Ni nunj si hua gahui' ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj man'ánj, sanj gana'nij sij, gui'yá aj. ²⁶ Ni daran' ni ngüi hua ni'na' mán, ni nitaj aman gahui' niman ni sij sisi xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ánj. Xuman ruhuá re' nuguan' nan ní'. —Daj gataj Jesús gunun Marta.

27 Ngaa n̄i gataj Marta:

—Xuman ruhuāj sisi hué re' huin Cristo da'nij Yan'anj. N̄i ga'ná' re' chruhua xungüj nan, Señor. —Daj gataj Marta.

Jesús llora ante la tumba de Lázaro

28 Ngaa guisij ga'mi unj nuguan' nan, n̄i gan'anj gaquinj unj xugüi'ij unj, María. N̄i gataj hūi unj gunun María:

—Niquin' Maestro aquínj sij man'án re' aj. —Daj gataj Marta gunun María.

29 N̄i ngaa gunun María nuguan' daj, n̄i naxuman yoo unj gan'anj n̄i'yaj unj rian niquin' Jesús. 30 San̄i nun güin gahuin gatúj Jesús xuman' daj. Hua gūe niquin' sij rian nari' Marta sij.

31 Ngaa n̄i ni ngüi israelita man chruhua hue', n̄i ngüi a'mi nga María xi'í niman gahui', n̄i guini'i ni sij sisi naxuman yoo ún' gan'anj ún'. N̄i gani ruhua ni sij sisi gan'anj ún' gaco ún', ruhua ni sij. N̄i guinico' ni sij rucu ún' gan'anj ni sij.

32 N̄i ngaa guisij María rian niquin' Jesús, n̄i guini'i ún' man'an sí'. Ngaa ni ganiquin' ráj dacoj ún' rian sí'. N̄i gataj ún':

—Señor, sisi nun gané re' nan cuanj, n̄i si gahui' xica'uī sa mánj. —Gataj María gunun Jesús.

33 N̄i ngaa guini'i Jesús sisi aco María nga ni ngüi israelita ga'ná' nga ún',

n̄i ducu ganani ruhua sí'.

34 Ngaa n̄i gataj sí':

—N̄i a gachin' ni é re' únj.

—Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i:

—Gun' n̄i'yáj re', Señor.

—Gataj ni sij.

35 Ngaa n̄i gaco Jesús aj.

36 Yu'uj daj gataj ni ngüi israelita:

—N̄i'yaj á re' si ducu 'i ruhua sij ni'yaj sij tsínj gahui' daj. —Daj gataj ni sij.

37 San̄i gataj go'ngo ni sij:

—Hué tsínj nan gui'yaj naxí'nij rian 'ngo tsínj duri. N̄i sisi hué daj nucuj sij, n̄i un sin huin n̄i ga'nin' ruhua sij sisi gahui' Lázaro únj. —Daj gataj ni sij.

Resurrección de Lázaro

38 Ngaa n̄i ducu ganani ruhua Jesús. N̄i gahuin n̄ichrun' sij rian gachin' ni sij Lázaro huin 'ngo huej. N̄i hua ránj 'ngo yej xachij rian yu'uj. 39 Ngaa n̄i:

—Guxun a ni é re' yej aj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj Marta xica'uij tsínj gahui' daj gunun Jesús:

—Señor, san̄i ga guin' ri'yuj sij si guisij gan'anj güi ngaj sij aj. —Daj gataj Marta.

40 Ngaa n̄i gataj Jesús gunun unj:

—Hua gatā gunún re' sisi guxuman ruhua re' n̄i'yaj re' man'ānj, ngaa n̄i guini'í re' sisi nucuj gui'yaj Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

41 Ngaa n̄i guxun ni sij yej rian gachin' ni sij niman. N̄i

guini'yaj Jesús xata', n̄i gataj sí':

—Tata chré', guruhuá re' si gunún re' si-nuguan'ānj.
 42 Ni'inj sis̄i n̄iganj unún re' nuguan' a'mī. San̄i a'mī nuguan' nan sis̄i gunun ni ngüi mán yu'uj nan ngāj sis̄i guxuman ruhua ni sij si hué re' huin si ga'n̄ij ga'nāj chruhua xungüi nan. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

43 Ngaa guis̄ij gataj Jesús nuguan' daj, n̄i nucuaj gaguáj sij. N̄i gataj sij:

—Lázaro, gahui so' ga'na' so' aj. —Daj gataj Jesús gaguáj sij.

44 Ngaa n̄i gahui tsínj gahui' daj. N̄i anumi ra'a sij ngā dacój sij atsij da gahui sij. N̄i hua ránj rian sij 'ngo paño. Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄achi a ni é re' atsij, n̄i ga'ue gan'anj sij aj. —Daj gataj Jesús.

El complot para matar a Jesús

45 N̄i guini'i ni ngüi israelita ni ngüi ga'na' nga María si gui'yaj Jesús. Xi'í daj guxuman ruhua nico ni sij guini'i ni sij Jesús. 46 San̄i gan'anj n̄ata' ango da'aj ni sij rian ni tsínj fariseo si gui'yaj Jesús. 47 Ngaa n̄i nahuin yu' ni tsínj fariseo ngā ni chrej a'nin' rian ni chrej, gui'yaj ni sij 'ngo junta. N̄i gataj ni sij:

—N̄i un sin gui'yaj né' ruhua á re' únj. Daj si tsínj daj 'yaj nico si sa' digyán sij rian ni ngüi aj.

48 Sis̄i ga'nin' ruhua né', n̄i guxuman ruhua daran'

ni ngüi guini'yaj ni sij sí'. Hué dan n̄i ga'na' ni tsínj nicaj sun ni tsínj romano, n̄i duguane ni sij si-nuhui né'. N̄i jn̄ahui ni sij xánj né' nej. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

49 San̄i ga'mi 'ngo dugüi' ni sij huin tsínj gu'naj Caifás, huin sí' chrej huin rian n̄in' yo' daj. N̄i gataj sí':

—Nun ni'i a ni é re' mánj.
 50 N̄i nitaj si acaj ni é re' cuenta sis̄i sa' gahui' urin tsínj daj xi'í ni ngüi. Ngaa n̄i sé daran' né' ni tsínj israelita ganahuij mánj. —Daj gataj Caifás gunun ni sij.

51 San̄i nun gataj Caifás nuguan' daj güenda man'an sij. San̄i r̄ian huin sí' chrej huin rian n̄in' yo' daj, n̄i ga'mi sí' si-nuguan' Yan'anj sis̄i gahui' Jesús xi'í ni ngüi israelita. 52 N̄i sé xi'í urin ni ngüi israelita huin gahui' Jesús mánj. San̄i gahui' sij sis̄i nahuin chre' daran' ni ngüi huin da'n̄ij Yan'anj huin ni ngüi gaxa'n̄i chruhua xungüi, gui'yaj sij.

53 Ngaa n̄i asij güi daj, n̄i daga'mi dugüi' ni sij sis̄i dagahui' ni sij Jesús.

54 Hué dan n̄i nun gache renga' Jesús scanij ni ngüi israelita ga mánj. San̄i gahui sij estado Judea gan'anj sij 'ngo yu'uj ngaj n̄ichrun' quij gui'yanj n̄aco 'ngo xuman' gu'naj Efraín. N̄i yu'uj daj gunáj sij nga ni tsínj nico' sij.

55 Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' gui'yanj pascua gui'yaj ni tsínj israelita. N̄i gahui

ni ngüi mán go'ngo ni xuman' gan'anj ni sij xuman' Jerusalén. Daj si huin ruhua ni sij nagui'yaj sa' ni sij man'an ni sij rian Yan'anj daj rún' ataj si-ley Moisés ngaa achin gahuin gui'yanj pascua. ⁵⁶ Nj achéj ni sij nano' ni sij Jesús. Nj nachínj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij mán ni sij chruhua nuhui. Nj gataj ni sij:

—Daj ani ruhua ni é re' únj. Ga'na' sij gui'yanj nan ní', asj sj ga'na' sij sa'. —Daj gataj ni sij.

⁵⁷ Nj hua ga'nin' ni tsínj fariseo nga ni chrej a'nin' sun rian ni ngüi. Nj gataj snan'anj ni sij rian ni sí' sisi guini'i ni sí' nj a nne Jesús, nj gan'anj nata' ni sí' rian ni sij. Ngaa ni ga'ue guida'a ni sij Jesús, ruhua ni sij.

12

Jesús es ungido en Betania

¹ Nj ngaa achin yatan' güi gahuin gui'yanj pascua, nj gan'anj Jesús xuman' Betania rian nne Lázaro tsínj ganá'nij scanij ni níman, gui'yaj Jesús. ² Nj gahuin sti'nj Jesús, gui'yaj ni sij. Nj anicaj Marta si xa ni sij. Nj nne Lázaro rian mesa xa sij nga Jesús. ³ Ngaa nj nicaj María 'ngo gaga' nun gasiti guin' daj gu'naj-á' nardo ga'na' ún' rian nne Jesús. Nj du'ue nin' ruhua-á'. Nj garij ún' dacój Jesús. Ngaa nj naru'ui ún' nga hueé chra' ún'. Nj ga guin' daj chruhua hue', gui'yaj gasiti daj.

⁴ Ngaa nj nne Judas da'nij Simón huin sí' 'ngo tsínj nico' Jesús. Nj tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun huin sí'. ⁵ Nj gataj sí':

—Nj un sin huin nj nun gane' gasiti nan sisi guiri' né' hua'nij ciento denario san'anj chracuij né' ni ngüi niqui únj. —Daj gataj Judas.

⁶ Sanj nitaj si nahuij ruhua Judas ni'yaj sij ni ngüi niqui mánj. Maan si dugumi sij bolsa nun si-san'anj daran' ni sij. Nj guida'a sij si-san'anj ni sí' gutin' sij. Daj si huin sij 'ngo tsínj tu. ⁷ Ngaa nj gataj Jesús gunun Judas:

—Ga'nin' ruhua re' si hué daj 'yaj ún' nga gasiti nan xi'í güi gachin' ni sij yúnj. ⁸ Nj ya'yoj nne ni ngüi niqui scanij ni é re'. Sanj sé si gane niganj man'anj nga á re' mánj. —Daj gataj Jesús.

El complot contra Lázaro

⁹ Ngaa nj gunun nico ni ngüi israelita sisi nne Jesús xuman' Betania. Ngaa nj gan'anj ni sij xuman' daj. Nj sé urin Jesús gan'anj ni'yaj ni sij. Sanj gan'anj ni'yaj ni sij Lázaro huin tsínj ganá'nij scanij ni níman, gui'yaj Jesús. ¹⁰ Sanj uyan daga'mi dugüi' ni chrej a'nin' sisi dagahui' ni sij Lázaro nej. ¹¹ Daj si xi'í Lázaro huin sisi gahuin nini nico ni ngüi israelita sisi guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

La entrada triunfal en Jerusalén

12 Ngaa nĭ ango gŭi nĭ gunun daran' ni ngŭi ga'na' rian gahuin gui'yanj pascua sisi 'na' Jesús chrej gatu sí' xuman' Jerusalén. 13 Ngaa nĭ ga'nin' ni sij ra'a yun. Nĭ gahui ni sij du'ua xuman' gan'anj naçaj ni sij Jesús. Nĭ gaguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Ga sa' hueé rian tsínj 'na' rian si-xugŭi Señor. Sa' hueé huin si-rey ni tsínj israelita. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

14 Ngaa nĭ nari' Jesús 'ngo urruj. Nĭ guitáj sij xú'. Daj si hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj:

15 Sĭ guxu'ui' ni é re' huin in re' ni ngŭi man xuman' Sión.

Daj sij 'na' si-rey ni é re' táj sij 'ngo urruj da'nĭj urruj xana.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

16 Asĭj sini nĭ nun gara da'nga' ruhua ni tsínj nico' Jesús xi'í si guiran' sí'. Sanĭ ngaa guisĭj ganahuin 'ueé Jesús, gui'yaj Yan'anj, nĭ nanun ruhua ni sij sisi hua garun ni sí' nuguan' nan xi'í Jesús. Nĭ nanun ruhua ni sij sisi da'nga' daj gui'yaj ni ngŭi nga Jesús.

17 Nĭ ni ngŭi guini'i ngaa gaquínj Jesús Lázaro sisi gahui sí' chruhua yu'uj, nĭ nata' ni sij rian dugŭi' ni sij si guini'i ni sij ngaa ganá'nĭj Lázaro scanĭj ni nĭman, gui'yaj Jesús. 18 Xi'í si gunun ni ngŭi sisi gui'yaj Jesús si sa' nico daj, nĭ

gan'anj naçaj ni sij Jesús. 19 Sanĭ gataj ni tsínj fariseo gunun ni dugŭi' ni sij:

—Nĭ'yaj á re'. Nĭ sĭ guiri' né' yyaj ga mánj si daran' ni ngŭi huaj nga sij. —Daj gataj ni sij.

20 Nĭ gan'anj go'ngo ni tsínj griego xuman' Jerusalén rian gunun gui'yanj daj. Nĭ ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj, ruhua ni sij. 21 Nĭ gahuin niçhrun' ni sij rian tsínj gu'naj Felipe huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Betania 'ngo xuman' ngaj estado Galilea. Nĭ gachínj jni'yaj ni sij rian sí'. Nĭ gataj ni sij:

—Señor, ruhua ni únj guĭni'i únj Jesús. —Daj gataj ni sij.

22 Ngaa nĭ gan'anj Felipe gataj sí' nuguan' daj rian tsínj gu'naj Andrés. Ngaa nĭ gan'anj nungŭej sí' gan'anj naçata' sí' rian Jesús. 23 Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Yyaj guisĭj gŭi sisi ganahuin 'ueé da'nĭj ni ngŭi huin man'anj. 24 Xanga' atā rian án re' sisi daj rún' hua çan trigo huin né'. Nĭ sisi sĭ guinĭj 'ngo çan trigo riqui yo'ój gahui'-í', nĭ rún' hua çan daj hué daj hua-á' guna-á'. Sanĭ sisi gahui'-í', nĭ xira'-á', nĭ ayu nico çan çhra'-á'. 25 Hué dan nĭ tsínj na'uej ruhua gahui' ngāj, nĭ ga ni'ya sij. Sanĭ tsínj ga'uej ruhua gahui' xi'tĭj chruhua xungŭi nan, nĭ gane niçganj niman sij aj. 26 Nĭ tsínj huin ruhua guĭ'yaj sun riānj, nĭ hua niçan guĭnico'

sij man'ānj. Nī rian ganēj, nī hué yu'uj daj gane tsínj 'yaj sun riānj nej. Nī guñun yan'anj chrē tsínj 'yaj sun riānj.

27 'Yyaj nī ducu nani ruhuāj. Nī un sin huin gatā gunun Yan'anj únj. Gatā gunun Yan'anj sisi nācaj Yan'anj man'ānj rian sayun, ruhua á re' ní'. Sé daj gatā gunun Yan'anj mánj. Daj si xi'í si guñran'ānj sayun ga'nāj chruhua xungüi. —Daj gataj Jesús gunun nungüej tsínj daj.

28 Ngaa nī gataj Jesús gunun Yan'anj:

—Gui'yáj re' sisi ga'mi sa' 'ueé ni ngüi xi'í si-xugüi re' huín re' chrē. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nī gunun ni ngüi mán nga Jesús si ga'mi Yan'anj xata'. Nī gataj Yan'anj:

—Hua nahuin 'ueé si-xugüi. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

29 Nī gataj ni ngüi mán nga Jesús sisi gajuáj du'ui gunun ni sij. Sanī gataj ango da'aj ni sij sisi ga'mi 'ngō ángel rian Jesús. 30 Ngaa nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Sé xi'ij huin si ga'mi Yan'anj nuguan' nan mánj. Sanī ga'mi Yan'anj sisi gara da'nga' ruhua á re' aj.

31 Yyaj nī nāgui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi. Nī yyaj nī guñri anéj Yan'anj sichre huin achij chruhua xungüi nan. 32 Sanī ngaa

godoco' ni sij man'ānj xata' rian rugutsi, ngaa nī ga'na' daran' ni ngüi riānj, gui'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

33 Nī xi'í nuguan' daj digyán Jesús rian ni ngüi daj gahui' sí' guñico' sí' rian rugutsi.

34 Ngaa nī gataj ni ngüi gunun Jesús:

—Gataj rian si-ley Yan'anj sisi gane niganj Cristo. Ngaa nī un sin huin nī ataj man'án re' sisi doco' ni sij da'nij ni ngüi xata' únj. Nī un tsínj huin da'nij ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

35 Xi'í daj gataj Jesús:

—Doj güi ga si guixiguin yan'an scanij ni é re'. Ngaa nī gache ni é re' rian xiguin hua. Ngaa nī si gachej ni é re' rian rumi' mánj. Daj si tsínj achéj rian rumi', nī nun ni'í sij nī a achéj sij mánj.

36 Nī ngaa xiguin yan'an rian án re', nī guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' yan'an daj. Ngaa nī guixiguin rian gachej a ni é re', gui'yaj yan'an daj. —Daj gataj Jesús.

Incredulidad de los judíos

Nī ngaa guisij gataj Jesús ni nuguan' daj, nī gan'anj guixij huī sij rian ni ngüi.

37 Nī nunj si gui'yaj Jesús nico si sa' guini'í ni ngüi daj, sanī nun guxuman ruhua ni sij guini'yaj ni sij sí'. 38 Daj si hua nian gahuin yya sinuguan' Isaías tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj asij ná. Nī gataj sí':

Señor, ʔn sin huin n̄i doj ni ngüi guxuman ruhua nuguan' nata' ni ʔnj gunun ni sij ʔnj.

N̄i ʔn sin huin n̄i na'ue gara da'nga' ruhua ni sij daj nucuaʔ Señor ʔnj.

Daj gataʔ Isaías. ³⁹ N̄i xi'í ango nuguan' gataʔ Isaías, n̄i na'ue guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Jesús. N̄i gataʔ Isaías:

⁴⁰ N̄i garánj rian ni ngüi xi'í si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij.

Nгаа n̄i s̄i ga'ue guini'i ni sij mánj.

N̄i nun ga'ue gatu si-nuguan'ánj niman ni sij mánj.

N̄i na'ue n̄anicaj ruhua ni sij.

Nгаа n̄i s̄i ga'ue n̄ahuin s̄a' niman ni sij, gui'ya mánj.

Daj gataʔ Yan'anʔ garun tsínj gu'naj Isaías asij ná.

⁴¹ Hué daj ga'mi Isaías xi'í si guini'i sij si hua s̄a' 'ueé Jesús. Yu'uj daj ga'mi sij xi'í sí'.

⁴² San̄i guxuman ruhua nico ni tsínj israelita ni tsínj huin achij guini'i ni sij Jesús. San̄i nun ga'mi renga' ni sij sisi guxuman ruhua ni sij rian ni ngüi xi'í si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj fariseo. Daj si sisi gunun ni sí', n̄i guiri ni sí' ni sij chruhua nuhui, ruhua ni sij. ⁴³ Daj si garan' ruhua ni sij si ga'mi s̄a' ni ngüi xi'í ni sij daj nga si ga'mi s̄a' Yan'anʔ xi'í ni sij aj.

Las palabras de Jesús juzgarán a los hombres

⁴⁴ Ngaa n̄i ga'mi nucuaʔ Jesús. N̄i gataʔ sij:

—Tsínj guxuman ruhua ni'yaj man'ánj, n̄i sé ur̄inj guxuman ruhua sij. San̄i hué daj guxuman ruhua sij ni'yaj sij chrē huin si ga'n̄ij ga'n̄aj chruhua xungüi nan. ⁴⁵ Tsínj ni'i man'ánj, n̄i hué daj ni'i sij si ga'n̄ij ga'n̄aj chruhua xungüi nan nej. ⁴⁶ Huēj huin yan'an ga'n̄a' xiguin chruhua xungüi. Ngaa n̄i daran' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'ánj, n̄i si gachej ni sij rian r̄umi' mánj.

⁴⁷ 'N̄i hua 'ngo tsínj unun si-nuguan'ánj. San̄i na'uej ruhua sij dagahuin sij si atā gunun sij. Ngaa n̄i s̄ej huin tsínj guta' gaquin' rian tsínj da mánj. Daj si sé si ga'n̄aj guta' gaquin' rian ni ngüi man chruhua xungüi mánj. San̄i ga'n̄aj sisi ganacā ni sij aj. ⁴⁸ Tsínj dan̄icaj man'ánj, n̄i na'uej ruhua sij gunun sij si-nuguan'ánj, n̄i a hua si gui'yaj castigo sij. Daj si xi'í si nun gunun sij nuguan' ga'mi gunun sij, n̄i ga'huin castigo sij güi n̄agui'yaj yya Yan'anʔ si-gaquin' ni ngüi. ⁴⁹ N̄i sé si a'mi güenda man'ánj. Hué chrē si ga'n̄ij ga'n̄aj chruhua xungüi nan huin si ga'nin' sun riánj daj ga'mi. ⁵⁰ N̄i ni'inj sisi si-nuguan' chrē 'yaj sisi gane n̄iganj ni ngüi. Ngaa n̄i daj rún' ga'nin' chrē sun riánj,

nĭ hué daj a'mī nej. —Daj gataj Jesús.

13

Jesús lava los pies a sus discípulos

¹ Hué dan nĭ ngaa achin guĭsĭj güi gahuin gui'yanj pascua, nĭ hué ni'i Jesús sisĭ hua guisĭj hora gahui sij chruhua xungüi nan nan' sij rian nne chrej sij. Nĭ nĭganj 'i ruhua sij ni'yaj sij ni tsĭnj guinicaj dugüi' nga sij chruhua xungüi nan. Nĭ hué daj gui'yaj sij da güi nan' sij xata'. ² Nĭ xa sti'nĭ Jesús nga ni tsĭnj nicaj dugüi' nga sij. Nĭ hua diga'mi sichre niman Judas da'nĭj Simón Iscariote sisĭ naga'ui' sí' Jesús ra'a ni tsĭnj nicaj sun dagahui' ni sí'. ³ Nĭ ni'i Jesús sisĭ ga'ui' chrej sij daran' sun rian sij. Nĭ ni'i sij sisĭ ga'na' man'an sij rian Yan'anj. Nĭ ni'i Jesús sisĭ guĭnan' sij rian Yan'anj nej. ⁴ Hué dan nĭ ngaa guisĭj xa sti'nĭ ni sij, nĭ naxuman Jesús rian mesa. Nĭ guiri sij si-gató sij. Nĭ numĭj sij 'ngo atsiĭj toalla gatin sij. ⁵ Ngaa nĭ gara sij nnee chruhua guruj yo'ój. Nĭ gaxi'i sij na'nin' sij dacój ni tsĭnj nico' sij. Nĭ naru'ui sij nga toalla anumi gatin sij daj. ⁶ Sanĭ ngaa huaj sij na'nin' sij dacój Simón Pedro, nĭ gataj sí':

—Señor, nĭ gana'nin' man'án re' dacō, ruhuá re' ní'. —Daj gataj Pedro.

⁷ Ngaa nĭ:

—Yyaj nĭ nun ni'í re' si 'yā. Sanĭ ne' rucu nĭ gara

da'nga' ruhuá re' aj. —Daj gataj Jesús.

⁸ Ngaa ni:

—Nitaj aman na'nin' re' dacō mánj. —Gataj Pedro.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sisĭ sĭ na'nĭj dacój re', nĭ sĭ ga'ue gahuin re' tsĭnj guinicaj dugüi' ngāj mánj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa nĭ:

—Sé urin dacō na'nin' re', sanĭ na'nin' re' ra'āj nga chrāj nej. —Daj gataj Pedro.

¹⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nĭ sisĭ da guisĭj gane né', nĭ urin dacój né' huin si na'nin' né' mánj. Daj si hua sa' né'. Nĭ hua sa' niman án re'. Sanĭ sé si hua sa' niman daran' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Nĭ hua ni'i Jesús un tsĭnj huin si naga'ui' sij ra'a ni tsĭnj nicaj sun. Xi'í daj gataj Jesús: “Nun hua sa' niman daran' ni é re'.” Daj gataj Jesús.

¹² Ngaa guisĭj na'nin' Jesús dacój ni tsĭnj nico' sij, nĭ nanun sij si-gató sij. Nĭ gan'anj gane ruhua' yún sij rian mesa. Nĭ gataj sij gunun ni sí':

—Ni'i a ni é re' un xi'í gui'yā daj nga ni é re' ní'.

¹³ Dugu'naj ni é re' Maestro man'ānj. Nĭ ataj ni é re' sisĭ Señor huĭnj. Nĭ dugu'naj a'mi a ni é re' xanga' aj.

¹⁴ Ngaa nĭ huĭnj Maestro nga Señor rian án re'. Sanĭ na'nĭj dacój ni é re'. Nĭ xi'í daj hua nĭjan si na'nin' a ni é re' dacój dugüi' ni é re' aj. ¹⁵ Nĭ hué daj huin 'ngo

da'nga' digyānj rian án re' sisij guiyaj ni é re' daj rún' guiyā. ¹⁶ Xanga' atā gunun a ni é re' sisij nitaj si huin achij 'ngo moso rian si-xuru'ue sij. Nij nitaj si huin achij tsínj gan'anj sun rian tsínj ga'nij gan'anj sij. ¹⁷ Nij hua gunun a ni é re' ni nuguan' nan. Ngaa nij sisij guiyaj á re' ni nuguan' nan, nij gahuin 'ueé rian án re' aj. ¹⁸ Nitaj si a'mī xi'í daran' ni é re' mánj. Daj si ni'ínj un si huin ganacuīj. Sanj hua nian gahuin yya daj rún' gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Tsínj xa chrachrúnj ngāj, nij nanicaj sij gunun' sij ngāj." Hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj.

¹⁹ 'Asij yyaj atā gunun a ni é re' ngaa achin gahuin nuguan' daj. Ngaa nij guxuman ruhua á re' sisij huéj huin Cristo ngaa guini'i a ni é re' si guiran'anj. ²⁰ Xanga' atā rian án re' sisij tsínj nahuin ra'a 'ngo tsínj ga'nī gan'anj, nij nahuin ra'a sij man'anj nej. Nij tsínj nahuin ra'a man'anj, nij nahuin ra'a sij si ga'nij ga'nāj aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia la traición de Judas

²¹ Ngaa guisij gataj Jesús nuguan' daj, nij nin' ruhua ganani ruhua sij. Nij gataj sij gunun ni sí':

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisij 'ngo ni é re' huin si naga'ui' man'anj ra'a ni tsínj ga'na' guida'a yūnj. —Daj gataj Jesús.

²² Ngaa nij gaxi'i ni tsínj nico' sij ni'yaj ni sí' rian go'ngo dugui' ni sí'. Daj si nun ri' ruhua ni sij un tsínj xi'i ga'mi Jesús. ²³ Nij 'i ruhua Jesús ni'yaj sij 'ngo tsínj nico' sij. Nij nne tsínj daj xi'nij Jesús. ²⁴ Ngaa nij digyān ra'a Simón Pedro tsínj daj sisij nachin' snan'anj sí' un tsínj rian a'mi Jesús. ²⁵ Ngaa nij ngaj sí' rian xi'yanj Jesús nachin' snan'anj sí' Jesús. Nij gataj sí':

—Señor, un tsínj huin únj. —Daj gataj sí'.

²⁶ Ngaa nij gataj Jesús:

—Jni'yā doj chrachrúnj ga'uij. Nij hué tsínj rian ga'uij daj, hué sij huin nánj. —Daj gataj Jesús.

Hué dan nij jni'yaj Jesús doj chrachrúnj. Nij ga'ui' sij rian tsínj gu'naj Judas da'nij Simón Iscariote. ²⁷ Nij ngaa guisij guida'a Judas chrachrúnj daj, nij gatúj sichre Satanás chruhua niman sij. Ngaa nij:

—Rá'yanj guiyáj re' si huin ruhuá re' guiyáj re' nánj. —Gataj Jesús gunun Judas.

²⁸ Sanj ni a 'ngo ni tsínj nne rian mesa daj nun guini'i un sin gataj Jesús nuguan' daj rian Judas. ²⁹ Nij Judas huin tsínj nicaj si-san'anj ni sij. Ngaa nij gani ruhua go'ngo ni sij sisij huin ruhua Jesús sisij guiran Judas ni rasun guiri' ni sij rian gahuin guiyanj, asij ga'ui' sí' doj rian ni ngui' niqiu.

³⁰ Ngaa guisíj guida'a Judas chrachrúnj daj, nī gahui sij xē' hua nī gan'anj sij. ³¹ Ngaa guisíj gan'anj Judas, nī gataj Jesús gunun ango ni sí':

—Yyaj nī guṇi'i ni ngüi sisi sa' nīn' ruhua ganahuīnj huīnj da'nīj ni ngüi. Nī xi'í daj guṇi'i ni ngüi sisi sa' nīn' ruhua huin Yan'anj. ³² Nī sisi guṇi'i ni ngüi sisi sa' nīn' ruhua huin Yan'anj, gu'yā, nī hué daj guṇi'i ni ngüi sisi sa' nīn' ruhua huin man'ānj, gu'yaj rá'yanj Yan'anj nej. ³³ Rún' huin da'nī huin a ni é re' riānj. Nī yyaj nī doj ganēj ngā á re'. Nī nāno' a ni é re' yūnj. Nī daj rún' gatā gunun ni tsínj israelita, nī da'nga' daj atā rian án re' yyaj sisi sī ga'ue gan'anj án re' rian gan'ān mánj. ³⁴ Nī a'nīj sun rian án re' huin 'ngō nuguan' nāca sisi gahuin 'i ruhua á re' nī'yaj á re' dugüi' a ni é re'. Nī daj rún' 'i ruhuāj ni'yā ni é re', nī da'nga' daj gu'yaj a ni é re' ngā dugüi' a ni é re' aj. ³⁵ Sisi 'i ruhua ni dugüi' ni man'an án re', ngaa nī guṇi'i daran' ni ngüi sisi hué ni é re' huin ni tsínj nico' man'ānj. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia la negación de Pedro

³⁶ Ngaa nī nachínj snan'anj Simón Pedro Jesús. Nī gataj sij:

—Señor, nī a gan'anj re' únj. —Gataj Pedro.

Ngaa nī:

—Rian gan'ān nī sī gahuin nucuáj re' gan'anj re' ngāj mánj. Sanī da ruču nī ga'ue guṇico' re' man'ānj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ngaa nī gataj Pedro:

—Señor, un sin huin nī sī gahuin nucuā guṇicōj acuan' so' únj. Hua nīca ruhuāj gahuīj xi'í re' aj. —Gataj Pedro gunun Jesús.

³⁸ Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua nīca xānga' ruhuá re' gahui' re' xi'ij ní'. Xānga' atā gunun re': Asij nun gaguaj do'loj du'ua xú', nī gataj re' hua'nij sisi nun ni'í re' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Ngaa nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Sī guiriun ruhua á re' mánj. Guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' Yan'anj, nī hué daj guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' man'ānj nej.

² Ducuā chrē nī hua nīn' ruhua rian gane a ni é re'. Sisi sé daj huin, nī sī gataj snan'ān gunun a ni é re' sisi gan'ān gu'yaj xugüij rian guṇiman án re' mánj. ³ Ngaa guisij gan'ān gu'yaj xugüij rian guṇiman án re', nī ga'na' yūnj. Nī nicā gan'ān ni é re' sisi gane nuguan'an né'. ⁴ Nī ni'í ni é re' ni a gan'ān. Nī ni'í ni é re' chrej nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

⁵ Ngaa nī gataj tsínj gu'naj Tomás.

—Señor, nun ni'i ni únj nī a gaṅ'anj re'. Ngaa nī asa' ga'ue guṇi'i ni únj chrej gaṅ'anj re' únj. —Gataj Tomás gunun Jesús.

6 Ngaa nī gataj Jesús:

—Huēj huin chrej daj. Nī huēj huin nuguan' xānga' nej. Nī huēj 'yaj si hua ni'na' nīganj ni ngūi. Sisī sī ga'uej ruhua 'ngo tsínj daj guṇico' sij man'ānj, nī nitaj aman guṇisij sij rian nne chrē mánj. ⁷ Sisī ni'i ni é re' man'ānj, nī hué daj ni'i ni é re' chrē nej. Asj yyaj nī ni'i ni é re' chrē.

—Daj gataj Jesús.

8 Ngaa nī gataj tsínj gu'naj Felipe:

—Señor, dīgyán re' chrej né' guṇi'i únj. Ngaa nī gaḥuin yya ruhua únj. —Gataj Felipe.

9 Ngaa nī gataj Jesús:

—Felipe, un sin huin nī nun ni'í re' yūnj, nī hua ná nicaj dugūi' nuguan'an né' únj. Tsínj ni'i man'ānj, nī ni'i sij chrē nej. Asa' ga'ue gataj re' si dīgyānj chrē, nī nne chrē nimānj ní'. ¹⁰ Nun ni'í re' sisī nnēj niman chrē, nī nne chrē nimānj ní'. Nī huin ruhuaj gata sisī urin únj huin anj. Nī ni nuguan' a'mī gunun ni é re' sé si a'mī güenda man'ānj. Saṇi chrē nne ngāj huin si 'yaj sun daran' sun 'yaj sūnj. ¹¹ Guḁuman ruhua á re' sisī nnēj niman chrē, nī nne chrē nimānj nej. Nī sisī nitaj, nī guḁuman ruhua ni é re' nī'yaj á re' man'ānj xi'í sun 'yaj sūnj anj. ¹² Atā

xānga' rian án re': Tsínj xuman ruhua ni'yaj man'ānj, nī ga'ue guṇi'yaj sun sij daj rún' 'yaj sun man'ānj. Nī ga'ue guṇi'yaj sij si sa' doj daj nga man'ānj xi'í si nan'ānj rian chrē. ¹³ Nī guṇi'yā daran' si achínj jni'yaj ni é re' rian chrē xi'í si nico' ni é re' man'ānj. Hué dan nī ga'mi sa' ni ngūi xi'í Yan'anj, guṇi'yā huṇj da'nīj Yan'anj. ¹⁴ Nī guṇi'yā daran' si achínj jni'yaj ni é re' riānj xi'í si nico' ni é re' man'ānj.

¹⁵ 'Sisī xānga' 'i ruhua á re' ni'yaj á re' yūnj, ngaa nī daḁahuin a ni é re' ni nuguan' a'nīj sun rian án re' aj. ¹⁶ Nī gaḁchinj jni'yā sisī ga'nij chrē ango si chraḁcuij a ni é re'. Nī huej huin Espíritu Santo. Nī nīganj gane Espíritu Santo nga á re' aj. ¹⁷ Nī nīnanj nuguan' xānga' dīgyán Espíritu Santo rian ni ngūi man chruhua xungūi gaquin' nan. Nī sī gaḁhuin nucuaj ni sij naḁhuin ra'a ni sij Espíritu Santo si na'ue guṇi'i ni sij sí'. Saṇi ni'i ni é re' sí' xi'í si nne Espíritu Santo nga ni é re'. Nī gane sí' niman ni é re' nej. ¹⁸ Nitaj si dunā urin ni é re' mánj. Naṇicaj ruhua' yūnj ga'nāj rian án re'. ¹⁹ Doj achin nī sī guṇi'i ni ngūi man chruhua xungūi gaquin' nan man'ānj mánj. Saṇi guṇi'i a ni é re' yūnj anj. Nī ga ni'na' nīganj án re' xi'í si hua ni'na' nīganj man'ānj. ²⁰ Nī guṇi'i a ni é re' man'ānj. Nī xaḁaj a ni

é re' cuenta sisi nnēj niman chrē. Nī nne a ni é re' niman man'ānj. Nī nnēj niman ni é re' nej. ²¹ Tsínj nahuin ra'a si-nuguan'ānj, nī dagahuin sij nej, nī hué tsínj daj huin si digyán yya riānj sisi 'i ruhua sij ni'yaj sij man'ānj. Nī gahuin 'i ruhua chrē ni'ya tsínj 'i ruhua ni'yaj man'ānj. Nī hué daj ga 'i ruhuāj ni'yā tsínj daj. Nī digyānj man'ānj guṇi'i sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

²² Ngaa nī nachínj snan'anj Judas man'an Jesús. (Nī sé Judas Iscariote huin sí'.) Nī gataj sí':

—Señor, un sin huin digyán re' man'án re' rian ni únj, nī na'ue digyán re' man'án re' rian ni ngüi man chruhua xungüi únj. —Daj gataj Judas.

²³ Ngaa nī gataj Jesús gunun sí':

—Tsínj 'i ruhua ni'yaj man'ānj, nī dagahuin sij si-nuguan'ānj. Ngaa nī gahuin 'i ruhua chrē ni'ya tsínj daj. Nī ga'na' nungüej chrej únj gane únj nga sij. ²⁴ Nī tsínj nitaj si 'i ruhua ni'yaj man'ānj, nī nun dagahuin sij si-nuguan'ānj. Nī nuguan' a'mī unun ni é re', nī sé si-nuguan'ānj huin mánj. Sanj si-nuguan' chrē si ga'nij ga'nāj huin nuguan' a'mī aj.

²⁵ 'Nī ga'nij chrē ga'na' Espíritu Santo rian án re'. Nī ga'mi sí' daj rún' a'mi man'ānj. Nī chraçuij sí' ni é re' nej. Nī digyán sí' daran' ni nuguan' rian án re'. Nī guṇi'yaj sí' si gananun ruhua

á re' daran' ni nuguan' ga'mī gunun a ni é re' nej. ²⁶ Nī ga'nij chrē ga'na' Espíritu Santo rian án re'. Nī ga'mi sí' daj rún' a'mi man'ānj. Nī chraçuij sí' ni é re' nej. Nī digyán sí' daran' ni nuguan' rian án re'. Nī guṇi'yaj sí' si gananun ruhua á re' daran' ni nuguan' ga'mī gunun a ni é re' nej.

²⁷ 'Hué dan nī ga din'inj ruhua á re', guṇi'yā. Nī riquij sisi daj rún' hua din'inj ruhua man'ānj, nī da'nga' daj ga din'inj chruhua ni é re' nej. Sanj sé si riquij daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan mánj. Sī guiriun ruhua á re', nī sī guxu'ui' ni é re' mánj. ²⁸ Hua gunun a ni é re' nuguan' ga'mī sisi ga'nān, nī nānicaj ruhua' yūnj ga'nāj rian án re'. Nī sisi 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj, ngaa nī gahuin niā' ruhua ni é re' gunun a ni é re' nuguan' gatā sisi nān'ānj rian nne chrē. Daj si huin achij chrē doj daj nga man'ānj.

²⁹ 'Nī gatā nuguan' nan rian án re' daj guṇi'ānj ngaa achin gahuin. Ngaa nī ngaa guisj guṇi'ānj daj, nī ga'ue guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj. ³⁰ Sī ga'mī nicōj nga nī é re' ga mánj. Daj si 'na' sichre, tsínj huin achij chruhua xungüi nan. Sanj nitaj si nicaj-á' fuerza riānj mánj. ³¹ Sanj hua niān si guṇi'yā daj rún' ga'nin' chrē sun riānj. Ngaa nī guṇi'i ni ngüi man

chruhua xungüi sisi 'i ruhuāj ni'yā chrē. Naxuman án re', ni gan'anj né' ango yu'uj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

15

Jesús, la vid verdadera

¹ Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj rún' hua 'ngo ya'a mmanj siu coj uva xanga', ni da'nga' daj huin man'anj. Ni hué chrē huin si dugumi coj uva daj. ² Ni sisi nitaj si ayu uva chra 'ngo ya'a ra'a coj daj, ni ga'nin' chrē ya'a daj sisi gayu nico uva chra-á'. ³ Yyaj ni hua sa' ni é re', gui'yaj nuguan' ga'mī rian án re'. ⁴ Niganj guñicaj dugüi' ni é re' ngāj. Ngaa ni guñicaj dugüi'tj nga ni é re'. Ni sisi nitaj si nıcaj dugüi' 'ngo ya'a ra'a coj uva daj nga ya'a mmanj siu, ni si ga'ue gayu uva chraj mánj. Ni hué ducúanj daj, ni na'ue gui'yaj á re' si-sun man'anj sisi nitaj si nıcaj dugüi' ni é re' ngāj.

⁵ 'Huēj huin ya'a mmanj siu coj uva daj. Ni huin ni é re' ya'a gatin ahui xiráj ya'a mmanj daj. Tsínj 'ngo nıcaj dugüi' ngāj, ni ga'uej ruhua sij sisi nıcaj dugüi'tj nga sij, ni gui'yaj sun sa' sij disünj. Daj si sisi nitaj si chrauij man'anj, ni si gahuin nucuaaj á re' gui'yaj sun sa' á re' mánj. ⁶ Tsínj na'uej ruhua guñicaj dugüi' ngāj, ni guıran' sij daj rún' ran' ni ra'a coj ngaa nacoj aj. Ni nachránj ni sij ni ra'a coj

daj guere'ej ni sij ne' chre' xe'. Ni gari yan'an ni sij. Hué daj guıran' tsínj na'uej ruhua guñicaj dugüi' ngāj.

⁷ 'Ni sisi guñicaj dugüi' ni é re' ngāj, ni ga'ue dagahuin ni é re' si-nuguan'anj, ngaa ni ga'ue gachinj jni'yaj á re' si aran' ruhua á re' riánj. Ngaa ni rıquıj rian án re'. ⁸ Ni sisi 'yaj sun sa' á re' si-sünj, ni a'mi sa' ni ngüi xi'ı chrē. Ngaa ni gahuin ni é re' ni tsínj nico' xanga' man'anj. ⁹ Ni daj rún' 'i ruhua chrē ni'ya man'anj, ni da'nga' daj 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. ¹⁰ Ni sisi dagahuin ni é re' ni nuguan' a'nıj sun rian án re', ngaa ni nıganj nıgui'ıj ni é re' sisi 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Daj si hué daj dagahuınj ni nuguan' a'nin' chrē sun riánj. Ni nıganj nıgui'tj sisi 'i ruhua chrē ni'ya man'anj.

¹¹ 'Nuguan' nan a'mı nga ni é re' sisi daj rún' huin niā' ruhuāj, ni da'nga' daj gahuin niā' ruhua ni é re'. Ni huin ruhuāj sisi hua yya gahuin niā' ruhua ni é re' aj. ¹² A'nıj sun nan rian án re': Ga 'i ruhua á re' guıni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re' daj rún' 'i ruhuāj ni'yā á re'. ¹³ Ni sisi gunucuaaj 'ngo tsínj daj gahui' sij xi'ı 'ngo tsínj nıcaj dugüi' nga sij, ni 'i yya ruhua sij ni'yaj sij aj. Ni 'i ruhua sij ni'yaj sij ni dugüi' sij daj nga si 'i ruhua ango ni ngüi. ¹⁴ Ni huin ni é re' ni tsínj nıcaj dugüi' ngāj sisi dagahuin ni é re' si a'nıj sun

rian ni é re'. ¹⁵ Ngaa n̄i s̄i gatā s̄is̄i huin ni é re' ni tsínj 'yaj sun riānj ga mánj. Daj si nun ni'i 'ngo tsínj 'yaj sun un sin 'yaj tsínj huin achij rian sij. San̄i gatā s̄is̄i huin ni é re' ni tsínj nicaj dugüi' ngāj. Daj si hua digyānj rian ni é re' ni nuguan' gataj chrē riānj. ¹⁶ Sé ni é re' nacui man'ānj. San̄i n̄aanj man'ānj huin si nacui ni é re'. N̄i garasūnj s̄is̄i gan'anj ni é re', gui'yaj sa' ni é re' si-sūnj. N̄i s̄i guere' si-sun ni é re' mánj. Ngaa n̄i r̄iqui chrē rian án re' daran' si achínj jni'yaj á re' xi'í si huin a ni é re' tsínj nico' man'ānj. ¹⁷ Hué nuguan' nan huin si a'n̄ij sun rian án re': Ga 'i ruhua á re' ngā ni dugüi' ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El mundo os aborrecerá

¹⁸ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—N̄i s̄is̄i nun huin x̄an' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan ni'yaj ni sij ni é re', ngaa n̄i x̄acaj á re' cuenta s̄is̄i hué daj gui'yaj sini ni sij ngā man'ānj nej. ¹⁹ S̄is̄i x̄acaj ni é re' ducuánj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan, n̄i gahuin niā' ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij ni é re'. San̄i huēj huin si nacui ni é re' scanij ni sij s̄is̄i duna á re' ducuánj daj. Xi'í daj n̄i nun huin x̄an' ruhua ni sij ni'yaj ni sij a ni é re'.

²⁰ 'Gananun ruhua ni é re' nuguan' gatā gunun ni é re': "Tsínj 'yaj sun rian xuru'ue,

n̄i nitaj huin achij sij daj rún' achij si-xuru'ue sij mánj." Daj gatā gunun ni é re'. N̄i s̄is̄i chran' yun'unj ni ngüi man'ānj, n̄i hué daj gui'yaj ni sij chran' yun'unj ni sij ni é re' nej. N̄i xi'í si nun gunun ni sij si-nuguan'ānj, n̄i hué daj s̄i gunun ni sij si-nuguan' ni é re' mánj. ²¹ N̄i daran' nan gui'yaj ni sij ngā ni é re' xi'í si nico' ni é re' man'ānj. Daj si nun ni'i ni sij si ga'n̄ij ga'nāj. ²² N̄i s̄is̄i nitaj si ga'nāj ga'mī nuguan' sa' gunun ni sij, n̄i nitaj gaquin' da'ui ni sij mánj. San̄i yyaj n̄i s̄i ga'ue gataj ni sij s̄is̄i nitaj gaquin' da'ui ni sij mánj. ²³ Daj si tsínj nun huin x̄an' ruhua sij ni'yaj sij man'ānj, n̄i da'nga' daj nun huin x̄an' ruhua sij ni'yaj sij chrē nej. ²⁴ N̄i huēj gui'yā si sa' nico scanij ni sij. N̄i nitaj aman guini'i ni sij daj rún' gui'yā scanij ni sij. N̄i s̄is̄i nun guini'i ni sij si sa' nico gui'yā, ngaa n̄i nitaj gaquin' da'ui ni sij mánj. N̄i nunj si guini'i ni sij si gui'yā, san̄i nun huin x̄an' ruhua ni sij ni'yaj ni sij nungüej chrej únj. ²⁵ N̄i da'nga' daj gui'yaj ni sij s̄is̄i gahuin yya daj rún' gataj rian si-ley Moisés, huin nuguan' aya ni sij: "Nitaj nunj gui'yā, san̄i nun huin x̄an' ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ānj." Daj gataj si-ley Moisés.

²⁶ 'N̄i ga'n̄i ga'na' si chracuij ni é re' huin Espíritu Santo tsínj a'mi nuguan' x̄anga'. N̄i Espíritu Santo daj 'n̄a' rian chrē. N̄i

huej huin si ga'mi sa' nga á re' xi'ij. ²⁷ Nĭ ga'mi sa' ni é re' xi'ij nej. Daj si asij sini nicaj dugüi' ni é re' ngāj.

16

¹ Nĭ hué nuguan' nan a'mī nga ni é re' sisi sĭ ga'nin' ruhua ni é re' guñico' a ni é re' man'ānj mánj. ² Nĭ guñri ni sij ni é re' chruhua nuhui nico. Nĭ ga'na' 'ngo güi ngaa gani ruhua ni sij sisi 'yaj ni sij si-sun Yan'anĭ ngaa dagahui' ni sij ni é re'. ³ Nĭ da'nga' daj guñ'yaj ni sij si nun ni'i ni sij nungüej chrej únj. ⁴ Nĭ hué daj atā nuguan' nan rian án re' sisi ngaa guñsij güi daj, nĭ gananun ruhua á re' nga nuguan' hua gataj yyāj gunun a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La obra del Espíritu Santo

Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Asij sini nĭ nun gatā nuguan' nan gunun ni é re' xi'í si gachē nga ni é re' aj. ⁵ Sanĭ yyaj nĭ nan'ānj rian si ga'nĭj ga'nāj. Nĭ nĭ a 'ngo ni é re' nitaj si nachínj snan'anĭ nĭ a gan'ān mánj. ⁶ Sanĭ nani ruhua á re' xi'í nuguan' gatā gunun a ni é re' aj. ⁷ Sanĭ ataj xangāj rian án re': Sa' huin rian ni é re' xi'í si gan'ān. Nĭ sisi sĭ gan'ān nĭ sĭ ga'na' Espíritu Santo rian án re' mánj. Sanĭ sisi gan'ān nĭ ga'nĭ ga'na' sí' rian án re' aj. ⁸ Nĭ ngaa ga'na' sí', nĭ xacaj ni ngüi man chruhua xungüi cuenta sisi da'ui ni

sij gaquin', guñ'yaj sí'. Nĭ xacaj ni sij cuenta sisi achin xacaj ni sij chrej nĭca gache ni sij. Nĭ xacaj ni sij cuenta sisi guñ'yaj Yan'anĭ castigo ni sij. Daj guñ'yaj Espíritu Santo ngaa ga'na' sí'. ⁹ Nĭ xacaj cuenta ni ngüi daj hua si-gaquin' ni sij xi'í si nun xuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij man'ānj, guñ'yaj Espíritu Santo. ¹⁰ Nĭ xacaj cuenta ni ngüi daj hua 'ngo chrej nĭca xi'í si gan'ān rian nne chrē, guñ'yaj Espíritu Santo nej. Nĭ sĭ guñi'i ni é re' man'ānj ga' mánj. ¹¹ Nĭ xi'í si hua gahuin castigo sichre, guñ'yaj Yan'anĭ, nĭ xacaj cuenta ni ngüi daj gahuin castigo ni sij, guñ'yaj Espíritu Santo. Daj si hué sichre huin si a'nin' chruhua xungüi nan.

¹² 'Hua nico doj nuguan' huin ruhuāj gatā gunun a ni é re', sanĭ sĭ gunucuaĭ á re' gunun a ni é re' nuguan' daj acuan' mánj. ¹³ Sanĭ ngaa ga'na' Espíritu Santo, nĭ dĭgyan-án' daran' nuguan' xanga' rian ni é re'. Daj si urin nuguan' xanga' a'mi-í'. Nĭ sĭ ga'mi Espíritu Santo güenda man'an sí'. Sanĭ ga'mi sí' daran' nuguan' gataj Yan'anĭ gunun sí'. Nĭ dĭgyán sí' daj gahuin ni güi ga'na' guñi'i ni é re'. ¹⁴ Nĭ ga'mi sa' Espíritu Santo xi'ij. Nĭ xi'í si nicaj sí' si-nuguan'ānj, nĭ dĭgyán sí' nuguan' daj rian án re'. ¹⁵ Nicaj man'ānj daran' si-'yaj chrē. Nĭ xi'í daj gatā gunun a ni é re' sisi guñicaj

Espíritu Santo si'yā dıgyán si' rian a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La tristeza se convertirá en gozo

¹⁶ Ngaa nı gataj ruhua' yún Jesús:

—Gachin doj nı sı guini'i a ni é re' man'ānj mánj. Sanı ngaa gachin doj ruhua' yún, nı guini'i ruhua' yún ni é re' man'ānj. Daj si nan'ānj rian chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁷ Yu'uj daj nı nachínj snan'anj go'ngo ni tsínj nico' Jesús ni dugüi' ni sij. Nı gataj ni sij:

—Nı un sin huin ruhuaj gata nuguan' a'mi sij rian né' únj. Ataj sij: “Gachin doj, nı sı guini'i né' sij. Nı ngaa gachin doj ruhua' yún, nı guini'i ruhua' yún né' sij xi'ı si nan' sij rian chrej sij”, ataj sij. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún ni sij ni dugüi' ni sij:

—Nı un sin huin ruhuaj gata nuguan': “Gachin doj”, únj. Na'ue gunun né' si ataj sij mánj. —Daj gataj ni tsínj nico' Jesús.

¹⁹ Nı guini'i Jesús sisi huin ruhua ni sij nachinj snan'anj ni sij sí'. Yu'uj daj gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re' sisi gachin doj, nı sı guini'i ni é re' man'ānj. Sanı ngaa gachin doj ruhua' yún, nı guini'i ruhua' yún ni é re' man'ānj ní'. ²⁰ Xanga' atā gunun a ni é re' sisi gaco ni

é re'. Nı ducu ganani ruhua ni é re' nej. Sanı gahuin niā' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Nı nunj si ducu ganani ruhua á re', sanı nahuin niā' ruhua' yún ni é re' aj. ²¹ Ngaa achin doj ga'nga da'nıj 'ngo yun'unj xana, nı ducu a'nin' riqui unj. Sanı ngaa guisıj ga'nga da'nıj unj, nı guini'yun ruhua unj sayun guiran' unj. Daj si huin niā' ruhua unj sisi ga'nga 'ngo tsin' chruhua xungüi, gui'yaj unj. ²² Nı hué ducuanj daj nani ruhua ni é re' acuan'. Sanı ga'na' yünj guini'inj ni é re'. Ngaa nı gahuin niā' ruhua niman ni é re'. Nı nitaj 'ngo tsınj ga'ne si huin niā' ruhua ni é re' mánj. ²³ Nı güi daj nı nitaj si huaj si nachinj snan'anj ni é re' man'ānj ga mánj. Xanga' atā gunun a ni é re' sisi riqui chrē rian án re' daran' si gachinj jni'yaj ni é re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. Gachinj jni'yaj á re', nı guiri' ni é re'. Ngaa nı gahuin niā' xanga' ruhua á re' aj. ²⁴ Da acuan' nı nitaj si gachinj jni'yaj ni é re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. Gachinj jni'yaj ni é re', nı guiri' ni é re'. Ngaa nı gahuin niā' xanga' ruhua á re' aj. —Gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Yo he vencido al mundo

²⁵ Ngaa nı gataj ruhua' yún Jesús:

—Acuan' nı a'mi rucūj gunun a ni é re' xi'ı ni nuguan' nan. Sanı ga'na' 'ngo güi

ngaa sĭ ga'mi rucūj ġunun a ni é re' mánj. Sanĭ ga'mi nĭca yyāj xi'í chrē ġunun a ni é re' aj. ²⁶ Nĭ ġüi daj nĭ ġachinj jni'yaj á re' nuguan' rian Yan'anĭ ngā si-xugūj. Nĭ nitaj si huaj sisĭ ġachinj jni'yā rian chrē xi'í ni é re' mánj. ²⁷ Daj si 'ĭ ruhua man'an chrē ni'ya ni é re' xi'í si 'ĭ ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'ānj. Nĭ xuman ruhua ni é re' sisĭ 'nāj rian Yan'anĭ anĭ. ²⁸ Gahuĭ rian chrē sisĭ ġā'nāj chruhua xungūi nan. Ngaa nĭ ġahuĭ ruhua' yūnj chruhua xungūi nan nan'ānj rian chrē. —Daj gataj Jesús ġunun ni sij.

²⁹ Ngaa nĭ gataj ni tsĭnj nico' Jesús:

—Yyaj nĭ a'mi nĭca man'án re' rian únj. Nĭ nitaj si a'mi ruġu re' rian únj mánj. ³⁰ Yyaj nĭ ni'í ni únj sisĭ ni'í re' daran' nuguan'. Nĭ nitaj si ruhuaj sisĭ naġhin' snan'anĭ ni ġüi man'án re'. Daj si hua ni'í re' daj ani ruhua ni sij. Xi'í daj nĭ xuman ruhua ni únj sisĭ 'nā' re' rian Yan'anĭ anĭ. —Daj gataj ni sij ġunun Jesús.

³¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xuman ruhua ni é re' yyaj ni'. ³² Hua 'nā' ġuisĭj ġüi. Nĭ hué hua ġuisĭj ġüi daj. Nĭ ġaxa'ni daran' ni é re'. Nĭ nĭni yu'uj ġunánj ġo'ngo ni é re' ġan'anĭ án re'. Nĭ dġnaj á re' urĭnj. Sanĭ sé si ġunaj urĭnj mánj. Daj si niġuin' chrē ngāj aj. ³³ Nĭ nuguan' nan ga'mĭ rian án re' sisĭ ġahuin din'inĭ ruhua

á re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. Nĭ ġuiran' ni é re' sayun chruhua xungūi ġaquin' nan. Sanĭ ġahuin yya ruhua á re' si hua ġui'yaj ġanāj rian xungūi ġaquin' nan anĭ. —Daj gataj Jesús ġunun ni tsĭnj nico' sij.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Ngaa ġuisĭj ga'mi Jesús nuguan' daj, nĭ ni'yaj sij xata'. Nĭ gataj sij:

—Tata chré', yyaj ġuisĭj hora daj. Ngaa nĭ naġuin 'uēj, ġui'yāj re' huĭnj da'nĭj re'. Hué dan nĭ ga'mi sa' ni ġüi xi'í re', ġui'yā. ² Hué re' riqui sisĭ ġuinicaj sūnj rian daran' ni ġüi xi'í si huin ruhuá re' si ġā nĭ'na' nĭġanj daran' ni ġüi riqui re' riānj. ³ Tsĭnj ġā nĭ'na' nĭġanj huin tsĭnj ni'í man'án re' ngā man'ānj. Nĭ urĭn re' huin Yan'anĭ xānga'. Nĭ yūnj huin Jesucristo tsĭnj ga'nĭj re' ga'nāj chruhua xungūi nan. ⁴ Nĭ ga'mi sa' ni ġüi man chruhua xungūi nan xi'í re' xi'í si ġanahuĭj ġui'yaj sūnj si riqui re' riānj. ⁵ Tata chré', yyaj nĭ riqui re' si naġuin 'uēj riān re' daj rún' ġahuĭnj ngā re' asĭj ngaa achin ġahuin xungūi nan.

⁶ 'Nĭ hua digyānj rian ni tsĭnj ġanacuí re' scanĭj ni ġüi sisĭ daj hua man'án re'. Nĭ ġahuin ni sij ngā man'án re'. Nĭ riqui re' ni sij riānj. Nĭ dagahuin sa' ni sij si-nuguan' re'. ⁷ Yyaj nĭ ni'í

ni sij sisi daran' si riquí re' riānj 'na' rian man'án re' aj. ⁸ Daj si ni nuguan' riquí re' riānj, nī digyānj rian ni sij. Nī garáj xina ni sij. Nī xacaj cuenta ni sij sisi 'na' yyāj rián re'. Nī guxuman ruhua ni sij sisi ga'nīj re' ga'nāj chruhua xungüi.

⁹ 'Nī achínj jni'yā rián re' xi'í ni sij. Nitaj si achínj jni'yā rián re' xi'í ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan mánj. Sanī achínj jni'yā rián re' xi'í ni tsínj riquí re' riānj. Daj si huin ni sij nga re'. ¹⁰ Daran' ni tsínj huin ngāj huin nga re' nej. Nī daran' ni tsínj huin nga re', nī hué ni sij huin ngāj nej. Nī a'mi sa' ni ngüi xi'ij, 'yaj ni sij. ¹¹ Yyaj nī si ganēj chruhua xungüi nan ga mánj. Sanī gūna ni sij chruhua xungüi. Nī nūcuīj rian nné re' ganēj. Tata chré' sa' nīn' huín re'. Ngaa nī dugumi sa' re' ni tsínj riquí re' riānj nga si-fuerza man'án re'. Nī hué daj dugumi re' ni sij sisi uyan gahuin ni sij daj rún' huín re' nga man'anj. ¹² Ngaa ganēj nga ni sij chruhua xungüi nan, nī dugumī ni sij nga si-fuerza man'án re'. Nī dugumī ni tsínj riquí re' riānj. Nī a 'ngo ni sij nun ga ni'ya mánj. Maan si ga ni'ya urin tsínj xi'i daj sisi gahuin yya daj rún' atáj re' rian si-nuguan' re'.

¹³ 'Yyaj nī nācuīj rian nné re'. Sanī a'mī ni nuguan' nan ngaa nnēj

chruhua xungüi sisi nīn' ruhua gahuin niā' ruhua ni sij daj rún' huin niā' ruhuāj. ¹⁴ Nī hua digyānj si-nuguan' re' rian ni sij. Sanī nun huin xan' ruhua ni tsínj man chruhua xungüi ni'yaj ni sí' ni sij. Daj si sé ni tsínj man chruhua xungüi nan huin ni sij. Nī sé daj huin man'anj nej.

¹⁵ 'Sé si achínj jni'yā rián re' sisi guiri re' ni sij chruhua xungüi nan mánj. Maan si huin ruhuāj si dugumi re' ni sij rian ni nuguan' xi'i. ¹⁶ Nitaj si huin ni sij nga ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan. Nī da'nga' daj nitaj si huínj nga ni tsínj man chruhua xungüi nan mánj. ¹⁷ Guī'yaj nīni re' ni sij sisi gahuin sa' ni sij nga si-nuguan' re' huin nuguan' xanga'. ¹⁸ Nī daj rún' ga'nīj re' ga'nāj scanij ni ngüi man chruhua xungüi, nī da'nga' daj a'nī ni sij gan'anj ni sij scanij ni ngüi da nej. ¹⁹ Nī gahuin nīni man'anj guī'yaj sūnj si-sún re' xi'í ni sij sisi gahuin nīni ni sij rian gaquin', guī'yaj nuguan' xanga'.

²⁰ 'Nī sé si achínj jni'yā rián re' xi'í urin ni sij. Sanī achínj jni'yā rián re' xi'í ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'anj xi'í nuguan' nata' ni sij gunun ni sí'. ²¹ Tata chré', achínj jni'yā rián re' sisi uyan guñicaj dugüi' nīn' daran' ni sij. Nī huin ruhuāj sisi gahuin ni sij nga

nungüe' daj rún' huin urínj
 nga re', nī daj rún' huin urín
 re' ngāj. Nī 'ngō guñicaj
 dugüi' ni sij sisi guxuman
 ruhua ni tsínj man chruhua
 xungüi sisi ga'níj re' ga'nāj.
 22 Nī daj rún' gahuin sa'
 'uej, gui'yáj re', nī hué daj
 gahuin sa' 'ueé ni sij gui'yā
 xi'í si uyan gahuin ni sij
 daj rún' hua nungüe'. 23 Nī
 daj rún' nné re' nimānj, nī
 da'nga' daj ganēj niman ni
 sij, ruhuāj aj. Ngaa nī guisij
 ni sij gahuin urin ni sij. Ngaa
 nī xacaj cuenta ni tsínj man
 chruhua xungüi sisi ga'níj
 re' ga'nāj. Nī xacaj cuenta
 ni sí' sisi 'i ruhuá re' ni'yáj
 re' ni tsínj riquí re' riānj, daj
 rún' 'i ruhuá re' ni'yáj re'
 man'ānj.

24 'Tata chré', huin ruhuāj
 sisi gane ni tsínj riquí re'
 riānj ngāj rian ganēj. Ngaa
 nī guñi'i ni sij daj hua sa'
 man'ānj, gui'yáj re'. Daj si
 hua 'i ruhuá re' ni'yáj re'
 man'ānj asij achin gui'yáj re'
 xungüi nan. 25 Nīca yya 'yáj
 re' huín re' chrē. Nī nun
 ni'i ni ngüi man chruhua
 xungüi gaquin' nan man'án
 re'. Sanj ni'inj man'án re'.
 Nī ni'i ni tsínj nan sisi hué re'
 ga'níj ga'nāj. 26 Nī digyānj
 rian ni sij daj hua man'án
 re'. Nī da'nga' daj digyānj
 doj rian ni sij. Ngaa nī daj
 rún' 'i ruhuá re' ni'yáj re'
 man'ānj, nī hué daj ga 'i
 ruhua ni sij guñi'i ni sij ni
 dugüi' ni sij, gui'yáj re'. Nī
 gane man'ānj niman ni sij,
 ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús

gunun Yan'anj.

18

Arresto de Jesús

1 Ngaa nī guisíj ga'mi Jesús
 ni nuguan' daj, nī gahui sij
 nga ni tsínj nico' sij gan'anj
 ni sij anéj chrej xinéj gu'naj
 Cedrón rian man 'ngō nnaa
 chrun. Nī gatúj sij nga ni
 sí'. 2 Nī tsínj gu'naj Judas,
 huin tsínj naga'ui' Jesús rian
 ni tsínj nicaj sun, nī guini'i
 sí' yu'uj daj. Daj si síj
 ga'i huan'anj Jesús yu'uj daj
 nahuin chre' sij nga ni tsínj
 nico' sij. 3 Ngaa nī nicaj
 Judas 'ngō xi'nin' snado nga
 go'ngo policía dugumi nuhui
 ga'na' ni sí' rian nne Jesús.
 Nī ga'níj ni chrej a'nin' nga
 ni tsínj fariseo ga'na' ni sí'.
 Nī nicaj ni sí' espada nga
 candil nej, ca' nej, ga'na' ni
 sí'. 4 Sanj rian hua ni'i Jesús
 daran' si guiran' sij, nī gahui
 sij nachínj snan'anj sij ni sí'.
 Nī gataj sij:

—Nī un tsínj nano' a ni é
 re' únj. —Daj gataj Jesús.

5 Ngaa nī:

—Jesús nazareno nano' ni
 únj. —Gataj ni sí'.

Ngaa nī gataj Jesús:

—Huej huin Jesús. —Gataj
 Jesús.

Nī niquin' Judas nga ni
 sí' yu'uj daj. Nī huin sij
 tsínj naga'ui' Jesús rian ni
 tsínj nicaj sun. 6 Nī ngaa
 gataj Jesús sisi hué sij huin
 tsínj nano' ni sí', nī guxun
 rucu ni sí' ni man'an ni sí'.
 Nī ganatúj ni sí' rian yo'ój.
 7 Ngaa nī nachínj snan'anj

ruhua' yún Jesús ni sí'. Ní gataj sij:

—Ní un tsínj nano' a ni é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Jesús nazareno nano' ni únj. —Gataj ni sí'.

⁸ Ngaa ní gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re' sisi huēj huin tsínj daj. Ní sisi nano' ni é re' man'ānj, ngaa ní duna á re' sisi gan'anj ni tsínj nan. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ní da'nga' daj ga'mi Jesús sisi gahuin yya daj rún' hua ga'mi sij rian Yan'anj: “Nun ga ni'ya ní a 'ngo ni tsínj riquí re' riānj.” Daj ga'mi Jesús gunun Yan'anj.

¹⁰ Ní nicaj Simón Pedro 'ngo espada. Ní ga'nin' sij tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Ní güēj nin' chraquij sí', gui'yaj sij huin sí' 'ngo tsínj gu'naj Malco. ¹¹ Ngaa ní gataj Jesús gunun Pedro:

—Nā'nij re' si-espada re' chruhua pena. Sisi riqui chrē si guiran'ānj sayun nan, ní hua nian sisi hué daj guiran'ānj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

Jesús ante el sumo sacerdote

¹² Ngaa ní guida'a ni snado nej, tsínj a'nin' rian ni snado nej, ni policia niquin' rian ni tsínj israelita man'an Jesús. Ní numíj ni sij sí'. ¹³ Ní asij sini nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij ducua' tsínj gu'naj Anás. Daj si huin sí' chre chej Caifás. Ní Caifás huin chrej a'nin' yo'

daj. ¹⁴ Ní hué Caifás daj huin tsínj gataj snan'anj rian ni tsínj israelita sisi sa' huin si gahui' urin tsínj daj xi'í daran' ni ngüj israelita.

Pedro en el patio de Anás

¹⁵ Ngaa ní nico' Simón Pedro ngā ango tsínj nico' Jesús huaj nungüej sij ngā Jesús. Ní hua ni'i chrej a'nin' ango tsínj nico' Jesús daj. Xi'í daj ní gatúj sí' rian hua ta rian hue' daj ngā Jesús. ¹⁶ Saní gunáj Pedro ne' chrej xe' niquin' sij rian hue'. Ngaa ní gahui ango tsínj nico' Jesús daj tsínj ni'i chrej a'nin' gan'anj ga'mi sij ngā yun'unj dugumi rian hue'. Ní gatúj Pedro, gui'yaj sí'. ¹⁷ Ngaa ní nachínj snan'anj yun'unj dugumi rian hue' daj Pedro. Ní gataj ún':

—Sé re' huin 'ngo tsínj nico' tsínj da a'. —Daj gataj ún' gunun Pedro.

Ngaa ní:

—Sēj huin mánj. —Gataj Pedro.

¹⁸ Ní niquin' ni tsínj 'yaj sun ngā ni policia dugumi nuhui ne' naran' ni sij yan'an. Daj si nuhuij. Ní man ni sij nahuin guin ni sij xi'núj yan'an daj. Ní niquin' Pedro ngā ni sij nahuin guin sí' ngā ni sij nej.

Anás interroga a Jesús

¹⁹ Ngaa ní gaxi'i chrej a'nin' daj nachínj snan'anj sí' Jesús xi'í ni tsínj nico' sij ngā xi'í nuguan' digyán sij rian ni ngüj nej. ²⁰ Ngaa ní gataj Jesús:

—Ga'mi rengāj rian daran' ni ngüi. Nī niganj digyānj rian ni ngüi chruhua sinuhui ni é re' nga chruhua nuhui nico rian naran' ni tsínj israelita nej. Nī nitaj si garij huīj nuguan' ga'mī mánj. ²¹ Nī un sin huin nī nachínj snan'ánj re' yūnj únj. Nāchin' snan'ánj re' ni ngüi gunun si-nuguan'ánj. Hué ni sij ni'i yya un nuguan' ga'mī rian ni sij. —Daj gataj Jesús.

²² Nī ngaa gataj Jesús daj, nī ra'ui ra'a 'ngō policia dugumi nuhui rian Jesús. Nī gataj sí':

—Nī hué daj ga'mi re' rian chrej a'nin' ni'. —Gataj sí' ga'mi huee sí' rian Jesús.

²³ Ngaa nī:

—Sisī ga'mī 'ngō nuguan' quij, nī gataj re' un nuguan' quij huin ga'mī aj. Sanī sisī ga'mī nuguan' sa', nī un sin huin nī ra'ui ra'a re' riānj únj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

²⁴ Nī anumi Jesús ga'nīj Anás gan'anj sí' rian Caifás huin sí' chrej a'nin'.

Pedro niega a Jesús

²⁵ Nī niquin' Pedro nahuin guin sí' scanij ni sij xi'nīj yan'an. Ngaa nī gataj ni sij gunun Pedro:

—Sé re' huin 'ngō tsínj nico' tsínj da a'. —Gataj ni sij.

Ngaa nī:

—Sēj huin mánj. —Gataj Pedro.

²⁶ Ngaa nī nachínj snan'anj 'ngō tsínj 'yaj sun

rian chrej huin achij nīn' Pedro. Nī huin sí' dugüi' tsínj ga'nin' Pedro chraquij. Nī gataj sí':

—Sé re' huin si guini'inj nga Jesús riqui ni chrun da nej a'. —Daj gataj sí'.

²⁷ Nī:

—Sēj huin mánj. —Gataj ruhua' yún Pedro.

Nī 'ngō hora gaguáj do'loj du'ua xú'.

Jesús ante Pilato

²⁸ Ngaa nī nicaj ni sij Jesús gahui ni sij ducua Caifás. Nī gan'anj ni sij ducuasun. Nī nigan' acuan' huin nī nun ga'ue gatu ni tsínj israelita chruhua ducuasun. Daj si nitaj chrej riqui si-ley ni sij sisī gatu ni sij güi huin gui'yanj. Nī sisī hué daj gui'yaj ni sij, nī sī ga'ue xa sti'nī ni sij gui'yanj pascua xi'í si gahuin xi'i ni sij rian Yan'anj, gui'yaj ducuasun daj, ataj si-ley ni sij. ²⁹ Yu'uj daj nī gahui Pilato ga'mi sí' nga ni tsínj daj. Nī gataj sí':

—Nī un gaquin' da'ui tsínj nan, nī a'mi gaquin' ni é re' xi'í sij únj. —Daj gataj Pilato.

³⁰ Ngaa nī:

—Sisī nitaj gaquin' da'ui sij, nī sī nariqui ni únj rián re' mánj. —Daj gataj ni tsínj israelita.

³¹ Ngaa nī gataj Pilato:

—Nīcaj ni é re' sij gan'anj ni é re'. Nī nāgui'yaj yya ni é re' nga sij daj rún' ataj si-ley ni é re' aj. —Gataj Pilato.

Ngaa nī gataj ni sij:

—Sanī ni únj ni tsínj israelita, nī nitaj chrej hua sisī

dagahui' ni únj a 'ngõ ni ngüi manj. —Daj gataj ni sij.

³² Nj hué daj gataj ni sij sisi gahuin yya daj rún' gataj Jesús sisi daj gahui' sij.

³³ Ngaa nj natúj ruhua' yún Pilato chruhua ducua-sun. Ngaa nj gaquínj sij ga'na' Jesús. Nj nachínj snan'anj sij sí'. Nj:

—Hué re' huin rey rian ni ngüi israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

³⁴ Ngaa nj gataj Jesús:

—Nj hué daj atáj re' güenda man'án re' ní'. Asj hua ango tsínj nata' rián re' xi'ij sa'. —Daj gataj Jesús.

³⁵ Ngaa nj gataj Pilato:

—Asj huéj huin 'ngõ tsínj israelita, ruhua re' ní'. Nj dugüi' man'án re' nga ni chrej a'nin' hué ni sij nariqui man'án re' riánj. Nj un gaquin' da'uí re' únj. —Daj gataj Pilato.

³⁶ Ngaa nj gataj Jesús:

—Sé rian xungüi gaquin' nan huin rian nicaj sünj manj. Sisi hué daj huin nj gunun' ni tsínj nico' man'ánj xi'ij. Ngaa nj sj naga'ui' ni sij man'ánj rian ni tsínj israelita manj. Sanj sé rian xungüi gaquin' nan huin rian nicaj sünj manj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ngaa nj:

—Hué re' huin 'ngõ rey ní'. —Gataj Pilato.

Nj:

—Hué man'án re' ataj sisi huínj 'ngõ rey aj. Xi'í nan ga'ngā chruhua xungüi. Nj xi'í nan ga'nāj sisi ga'mi nuguan' xanga'

gunun ni ngüi. Nj daran' ni ngüi ruhua gunun nuguan' xanga', nj unun ni sij nuguan' xanga' a'mi. —Daj gataj Jesús gunun Pilato.

³⁸ Ngaa nj:

—Nj un sin huin nuguan' xanga' ruhua re' únj. —Gataj Pilato.

Ngaa nj gahui ruhua' yún sij ga'mi sij nga ni tsínj israelita. Nj gataj sij:

—Nj a 'ngõ gaquin' na'ue narí'ij xi'í tsínj da manj.

³⁹ Sanj hué 'ngõ ducúanj ni é re' huin sisi gõ'ngõ gui'yanj pascua, nj guirij 'ngõ tsínj nun ducuağa'. Ngaa nj huin ruhua ni é re' sisi guirij tsínj nan tsínj huin si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

⁴⁰ Ngaa nj gaguáj ruhua' yún ni sij. Nj gataj ni sij:

—Sj guirí re' tsínj nan manj. Sanj sa' huin sisi na'nij naj ra'á re' Barrabás gan'anj sí'. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij rian Pilato.

Nj Barrabás huin 'ngõ tsínj tū.

19

¹ Hué dan nj ga'nin' Pilato sun sisi ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús. ² Ngaa nj run'un ni snado 'ngõ ya'a tanj, gui'yaj ni sij 'ngõ corona ga'nij ni sij chra Jesús. Nj ga'nij ni sij 'ngõ atsij rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. ³ Ngaa nj gataj ni sij gunun Jesús:

—Hua 'ueé nj' si-rey ni tsínj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

Ni gara'ui ra'a ni sij rian Jesús nej.

⁴ Ngaa ni gahui ruhua' yún Pilato ne' chrej xe'. Ni gataj sij gunun ni tsínj israelita:

—Ni'yaj á re'. Yyaj ni nicā sij 'nāj rian án re'. Ngaa ni ga'ue xacaj á re' cuenta sisi nitaj gaquin' da'ui sij nari'ij mánj. —Daj gataj Pilato.

⁵ Ngaa ni gahui Jesús xe'. Ni nun chra' sí' corona tanj. Ni nun sí' atsij rian rumi' mare daj. Ni gataj Pilato:

—Hué tsínj nan niquin' rian án re' aj. —Gataj Pilato.

⁶ Ni ngaa guini'i ni chrej a'nin' nga ni policía dugumi nuhui, ni gaguáj ni sij. Ni:

—Doco' re' sij rian rugutsi. Doco' re' sij rian rugutsi aj. —Daj gaguáj ni sij.

Ngaa ni gataj Pilato:

—Nijaj á re' gan'anj án re', ni doco' a ni é re' rian rugutsi sij. Güendaj, sanj na'ue nari'ij un gaquin' da'ui sij mánj. —Daj gataj Pilato.

⁷ Ngaa ni gataj ni tsínj israelita:

—Nijaj ni únj 'ngo ley. Ni ataj si-ley ni únj sisi hua nian gahui' sij. Daj si ataj sij sisi huin sij da'nij Yan'anj.

⁸ Ni ngaa gunun Pilato nuguan' daj, ni nanj guxu'ui' nin' ruhua sij.

⁹ Ngaa ni gatúj ruhua' yún sij chruhua ducuasun. Ni nachínj snan'anj sij Jesús. Ni:

—Ni a 'na' re' únj. —Gataj Pilato.

Sanj a 'ngo nuguan' nun danicaj Jesús mánj. ¹⁰ Ngaa ni gataj Pilato:

—Ni si ga'mi re' ngāj ga a'. Nun ni'í re' sisi nicaj súnj sisi ga'ue docōj rian rugutsi so' ga a'. Ni ga'ue ga ní'nij rián so', gui'yā nej ga a'. —Daj gataj Pilato.

¹¹ Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisi nun riqui Yan'anj sun guinicaj re', ni si gunucuáj re' guinicaj re' sun riánj mánj. Xi'í daj ni tsínj nariqui man'anj rián re', ni da'ui sij nico gaquin' daj ngā man'án re' aj. —Daj gataj Jesús.

¹² Ngaa ni asij hora daj, ni nano' Pilato daj gui'yaj sij, ni na'ni ra'a sij Jesús. Sanj gaguáj ni tsínj israelita. Ni gataj ni sij:

—Sisi na'nij ra'á re' tsínj nan, ni nitaj si nicaj dugüi' re' nga rey gu'naj César mánj. Daran' ni tsínj 'yaj rey man'an, ni unun' ni sij nga César. —Daj gaguáj ni sij.

¹³ Ni ngaa gunun Pilato nuguan' daj, ni guiri sij Jesús xe'. Ni gan'anj gane sij rian mesa rian nagui'yaj yya sij ni gaquin'. Ni yu'uj daj gu'naj Gabata snan'anj hebreo. Ni nuguan' daj huin ruhuaj gata 'ngo yu'uj ngaj yej niā'. ¹⁴ Ni ruhua guisij ga xuhuij güi ngaa gui'yaj xugüi ni ngüi israelita xi'í gui'yanj pascua. Ngaa ni gataj Pilato gunun ni tsínj israelita:

—Hué si-rey ni é re' niquin' rian án re' nan. —Daj gataj Pilato.

15 Sanj gajuáj ni sij. Nj:

—Nijaj re' sij gan'anj re' doco' re' rian rugutsi aj.
—Daj gataj ni sij.

Ngaa nj nachínj snan'anj Pilato ni sij, nj gataj sí':

—Asi huin ruhua á re' sisi docōj si-rey ni é re' rian rugutsi, ruhua á re' ní'.
—Daj gataj Pilato.

Ngaa nj:

—Urin rey gu'naj César huin rian ni únj. Nitaj ango mánj. —Daj gataj ni chrej a'nin' gunun Pilato.

16 Ngaa nj naga'ui' Pilato Jesús ra'a ni sij sisi nijaj ni sij Jesús gan'anj doco' ni sij sí' rian rugutsi. Hué dan nj nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij.

Crucifixión y muerte de Jesús

17 Ngaa nj gata man'an Jesús si-rugutsi sij gan'anj sij chra dacan gu'naj chra cúj níman. Nj snan'anj hebreo gu'naj Gólgota. 18 Nj hué yu'uj daj gari ni sij gaquij Jesús doco' ni sij rian rugutsi sí'. Nj doco' ni sij yahuij tsínj daj rian yahuij rugutsi. Nj nico' Jesús dani nungüej sí'. 19 Ngaa nj ga'nin' Pilato sun sisi garun ni sij 'ngo ruguechra' chra rugutsi gu'nun letra. Nj gataj letra daj: "Jesús Nazareno huin sí' Rey rian ni ngüi israelita." Daj gataj letra daj. 20 Nj nico ni tsínj israelita gaya letra daj si nichrun' du'ua xuman' Jerusalén huin doco' ni sij Jesús rian rugutsi. Nj

hua nica garun Pilato letra daj snan'anj hebreo nga snan'anj latín nej, snan'anj griego nej.

21 Xi'í daj nj gataj ni chrej a'nin' rian Pilato:

—Si garún re' sisi si-rey ni ngüi israelita huin sij mánj. Maan si garun re' sisi ataj man'an sij sisi hué sij huin si-rey ni ngüi israelita aj.
—Daj gataj ni sij.

22 Nj:

—Si hua garúnj nj hué daj gaj. —Gataj Pilato gunun ni sí'.

23 Ngaa guisij doco' ni snado Jesús rian rugutsi, nj nacaj ni sij si-gan' Jesús. Nj gura' da'aj ni sij gan'anj mando si-gan' sí'. Nj nacaj go'ngo ni snado daj da'aj atsij go'ngo sij. Nj nacaj ni sij atsij manta gunun Jesús. Nj sé atsij nanuhua ni sij huin-ín'. Sanj atsij anánj ni sij huin. 24 Xi'í daj ni gataj ni dugüi' ni snado:

—Sanj si gutsi' né' mánj. Sanj ducu né' sisi daj hua né' gui'yaj gana nācaj atsij nan.
—Daj gataj ni sij.

Nj hué daj gataj ni sij sisi gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj:

Nura' da'aj ni sij si-gan'anj. Nj ducu ni sij sisi nācaj ni sij mantāj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

Nj da'nga' daj gui'yaj ni snado daj.

25 Nj niquin' nichrun' nni Jesús rian rugutsi nga xugüij unj nej, María nica Cleofas nej, María Magdalena nej.

²⁶ Nî ngaa guini'i Jesús sisi niquin' nûguan'an nni sij ngâ tsínj nico' sij huin sí' tsínj 'i ruhua sij, ngaa nî gataj sij gunun nni sij:

—Nnānj, tsínj niquin' daj gahuin da'nîj rē' aj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Ngaa nî gataj Jesús gunun tsínj nico' sij daj:

—Yun'unj xāna nan gahuin nnî rē' aj. —Daj gataj Jesús.

Nî asij hora daj nî nahuin ra'a tsínj daj nni Jesús sisi gane ún' ducua' sí' dugumi sí'.

²⁸ Nî ngaa guisîj gataj Jesús nûguan' daj, nî guini'i sij sisi gahuin yya daran' si gataj si-nûguan' Yan'anj xi'í sij. Ngaa nî gataj sij:

—Nago'ōj nnee aj. —Daj gataj Jesús.

²⁹ Nî nne 'ngō siu nun nnee vino yu yu'uj daj. Nî jniyaj ni sij vino daj chrā si rún' hua gachij daj. Nî guta' ni sij gachij daj chrā 'ngō riu. Ngaa nî dugūin' ni sij du'ua Jesús. ³⁰ Nî ngaa guisîj go'o Jesús vino yu daj, nî gataj sí':

—Ganahuij sun gui'yā. —Daj gataj Jesús.

Hué dan nî guinico' nîj Jesús chrā sij, nî gahui' sij.

El costado de Jesús trasgado

³¹ Nî huin di'nî güi ngaa gahuin gui'yanj pascua. Nî na'uej ni tsínj israelita sisi guinico' anin' huā'nij niman rian rugutsî güi naránj ruhua ni sij. (Daj si güi gue

huin ngaa naránj ruhua ni sij daj.) Hué daj nî gachínj jni'yaj ni sij rian Pilato sisi ga'nij sí' ni snado gan'anj duguaran' ni sí' da'mān anin' huā'nij tsínj nico' rian ni rugutsî daj. Nî nîcaj ni sí' ni niman daj gan'anj ni sí' ango yu'uj, ruhua ni sij.

³² Ngaa nî gan'anj ni snado duguaran' ni sij da'mān 'ngō tsínj daj. Nî hué daj gui'yaj ni sij ngā ango tsínj nico' nûguan'an ngā Jesús. ³³ Sanî ngaa ga'na' ni sij rian nico' Jesús, nî guini'i ni sij sisi hua gahui' sí'. Yu'uj daj nî nun duguaran' ni sij da'mān sí' ga' mánj. ³⁴ Sanî xa'uij 'ngō snado lanza gatîn Jesús. Nî 'ngō hora gahui tun hua nnee gatîn sí'.

³⁵ Nî tsínj nata' nûguan' nan, nî hué sij guini'i daran' si gahuin. Nî xānga' si-nûguan' sij. Nî nata' sij nûguan' nan sisi gûxuman ruhua ni é rē' guini'i ni é rē' Jesús.

³⁶ Nî hué daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj si-nûguan' Yan'anj: “Nî a 'ngō cúj Jesús nun garan' mánj.” Daj gataj si-nûguan' Yan'anj. ³⁷ Nî gataj ango si-nûguan' Yan'anj: “Guini'yaj ni sij tsínj xa'uij ni sij lanza.” Daj gataj ango si-nûguan' Yan'anj xi'í Jesús.

Jesús es sepultado

³⁸ Hué dan nî da' síj nî ga'na' 'ngō tsínj gu'naj José. Nî nne sij 'ngō yu'uj gu'naj Arimatea. Nî guinico' huî sij Jesús. Daj si xu'ui' sij ni'yaj

sij ni tsínj israelita. Ngaa n̄ gachínj jni'yaj sij rian Pilato sisi ga'uej sí' guñicaj sij níman gan'anj sij. Ngaa n̄ garáj xina Pilato. Hué dan n̄ ga'na' sij n̄ nicaj sij níman Jesús gan'anj sij. ³⁹ N̄ hué daj ga'na' tsínj gu'naj Nicodemo tsínj ga'mi nga Jesús ne' n̄ asij ná. N̄ nicaj sí' ga'na' sí' 'ngo si huíj xia kilo si nachej dugüi' mirra nga aloé huin si quin' daj. ⁴⁰ Hué dan n̄ guida'a nungüej sij níman Jesús. N̄ dutáj nungüej sij atsij manta sa' sí'. N̄ garij nungüej sij gono'o guin' daj riqui manta Jesús. Daj si hué daj huin ducuanj nicaj ni tsínj israelita ngaa achin' ni sij níman. ⁴¹ N̄ rian doco' ni sij Jesús rian rugutsi, n̄ ngaj 'ngo nnaa chrun. N̄ daní nnaa chrun daj táj 'ngo yu'uj huej. N̄ hua gaya' ni sij yu'uj huej daj sisi gachin' ni sij níman. San̄ a 'ngo níman nun gachin' ni sij yu'uj da mánj. ⁴² Hué dan n̄ xi'í si 'yaj xugüi ni tsínj israelita sisi gahuin gui'yanj pascua, n̄ xi'í si nichrun' táj yu'uj daj, n̄ gan'anj gachin' nungüej sij Jesús.

20

La resurrección

¹ N̄ ngaa ruhua guerenga' n̄gan' acuan' güi gudungu ngaa hua rümi', n̄ gan'anj n̄'yaj María Magdalena rian gachin' Jesús. N̄ guini'i unj sisi nitaj yej hua ránj rian yu'uj daj. ² Yu'uj daj

gunánj unj gan'anj unj rian nne Simón Pedro nga ango tsínj nico' Jesús huin sí' tsínj 'i ruhua Jesús. Ngaa n̄ gataj unj:

—Guiri ni sij Señor riqui yu'uj huej gan'anj ni sij. San̄ nun ni'i únj n̄ a gan'anj nicaj ni sij mánj. —Daj gataj María.

³ Ngaa n̄ gahui Pedro nga ango tsínj nico' Jesús gan'anj n̄'yaj nungüej sij rian yu'uj daj. ⁴ N̄ gunánj nungüej sij. San̄ gunánj yoq doj ango tsínj daj daj nga Pedro. N̄ guisíj sini sij rian yu'uj da guisíj Pedro. ⁵ N̄ ga' n̄itu sij ni'yaj sij chruhua yu'uj daj. N̄ guini'i sij rian ngaj atsij. San̄ nun gatu sij mánj. ⁶ N̄ nico' Simón Pedro guisíj sí' rücu sij. N̄ gatúj sí' guini'yaj sí'. N̄ guini'i sí' ni atsij ngaj nej. ⁷ N̄ hué daj guini'i Pedro atsij gani'yanj chra Jesús. San̄ nitaj si ngaj nuguan'an-án' nga ango atsij guini'i sij daj. San̄ ngaj n̄ini atsij daj narumi-i' ngaj-á' aj. ⁸ Ngaa n̄ gatúj ango tsínj nico' Jesús tsínj guisíj sini daj. N̄ guini'yaj sí', n̄ guxuman ruhua sí' sisi ganá'nij Jesús. ⁹ Daj si achin gara da'nga' ruhua nungüej sij si ataj si-nuguan' Yan'anj sisi hua n̄an gana'nij Jesús scanij ni níman. ¹⁰ Ngaa n̄ nanicaj nungüej sij n̄an' sij rian ni dugüi' sij.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ N̄ niquin' María aco unj du'ua yu'uj daj. N̄ aco

María ga' n̄itu unj ni'yaj unj chruhua yu'uj rian gachin' Jesús. ¹² N̄i guini'i unj huij ángel n̄un atsij ḡatsi nne rian gachin' Jesús. N̄i 'nḡo ángel nne rian guingaj chr̄a Jesús. N̄i ango-ó' nne rian guingaj dacój sí'. ¹³ Ngaa n̄i nachínj snan'anj n̄unḡuej ángel María. N̄i gataj n̄unḡuej sij:

—Xica'uí, un sin huin n̄i acó re' únj. —Daj gataj n̄unḡuej sij.

Ngaa n̄i gataj María:

—Nicañ ni sij Señor nico' man'anj gan'anj ni sij. San̄i nun ni'inj n̄i a gan'anj nicañ ni sij mánj. —Daj gataj María gunun n̄unḡuej ángel daj.

¹⁴ N̄i ngaa gataj unj nuguan' daj, n̄i nanicañ unj ni'yaj unj. N̄i guini'i unj Jesús niquin' sí' rian unj. San̄i nun n̄ani'i unj sij.

¹⁵ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xica'uñj, un sin huin n̄i acó re' únj. N̄i un tsínj nanó' re' únj. —Daj gataj Jesús.

N̄i gani ruhua unj sisi tsínj dugumi nnaa chrun huin sij. Yu'uj daj gataj unj:

—Señor, sisi hué re' nicañ gan'anj sij, ngaa n̄i gataj re' sisi n̄i a gan'anj nicañ re' sij. Ngaa n̄i gan'anj nacā sij. —Daj gataj María.

¹⁶ Ngaa n̄i:

—María. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i nanicañ unj gataj unj snan'anj hebreo:

—Raboni. —Gataj María.

(N̄i Raboni huin ruhuaj gata Maestro).

¹⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—S̄i guida'á re' man'anj si achin gahui nan'anj rian chr̄e. San̄i güij n̄ata' re' gunun ni jn̄an sisi nan'anj rian nne chr̄e huin chr̄e ni é re' nej. Dan'án huin n̄i Dan'anj ni é re' huin nej. —Daj gataj Jesús gunun María.

¹⁸ Ngaa n̄i nan' María Magdalena nata' unj rian ni tsínj nico' Jesús sisi guini'i unj Señor. N̄i hué daj nata' unj si gataj sí' gunun unj nej.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹ N̄i ngaa guin̄i güi gudungu daj, n̄i naránj ni tsínj nico' Jesús rian hue' mán ni sij. Daj si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj israelita. Ngaa n̄i gurugüi' Jesús ganiquin' sí' scanij ni sij. N̄i gataj sí':

—Gahuin din'inj ruhua á re'. —Daj gataj Jesús.

²⁰ Ngaa guis̄ij ga'mi Jesús nuguan' daj, n̄i digyán sij ra'a sij nḡa gat̄in sij rian ni sí'. N̄i gahuin niq̄' ruhua ni sí' ni'yaj sí' Señor.

²¹ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Gahuin din'inj ruhua ni é re'. Daj rún' ga'n̄ij chr̄e ga'n̄aj, n̄i da'nga' daj a'n̄i gan'anj ni é re' chruhua xunḡüi nej. —Daj gataj Jesús.

²² Guis̄ij ga'mi Jesús daj, n̄i ga'yanj sij rian ni sí'. N̄i gataj sij:

—N̄ahuin ra'a á re' Esp̄iritu Santo nánj. ²³ Sisi

guñicaj á re' niman nico xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi, ngaa nî guñicaj Yan'anj niman nico xi'í gaquin' daj. Sanî sisi sî guñicaj ni é re' niman nico xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi, ngaa nî sî guñicaj Yan'anj niman nico nej mánj. —Daj gataj Jesús.

Incredulidad de Tomás

²⁴ Nî 'ngo ni xuhuij dugüi' ni tsínj nico' Jesús huin tsínj gu'naj Tomás gu'naj sí' Dídimo nej. Nî nitaj Tomás nne ngaa gurugüi' Jesús rian ango ni tsínj daj. ²⁵ Ngaa nî gataj ango ni tsínj nico' Jesús gunun Tomás:

—Guini'i ni únj, Señor. —Daj gataj ni sij.

Sanî:

—Nî sisi sî guini'inj rian guiran' xî'i ra'a sij gui'yaj gaquíj, nî sisi sî diguî chra ra'áj rian guiran' xî'i daj nga gatînj sij, nî sî guxuman ruhuaáj sisi ganá'nij sij mánj. —Daj gataj Tomás gunun ni sij.

²⁶ Nî ngaa gachin ango tunj güi, nî naran' ruhua' yún ni tsínj nico' Jesús chruhua hue'. Nî nne Tomás nga ni sij. Nî nunj si hua ránj rian hue', sanî narugüi' Jesús ganiquin' sí' scanij ni sij. Nî:

—Gahuin din'inj ruhua á re'. —Gataj Jesús.

²⁷ Ngaa nî gataj Jesús gunun Tomás:

—Diguíj re' chra ra'á re' chruhua ra'áj nan. Nî nî'yaj re' daj hua ra'áj nánj. Nî njucúa re' ra'á re', nî diguíj

re' ra'á re' gatînj. Ngaa nî gahuin yya ruhua' re' sisi ganá'nij man'ánj. Nî guxuman ruhua' re' nî'yaj re' man'ánj. —Daj gataj Jesús gunun Tomás.

²⁸ Ngaa nî:

—Huín re' Señor nicōj aj. Nî Dan'án huín re' nej. —Gataj Tomás gunun Jesús.

²⁹ Ngaa nî gataj Jesús:

—Xuman ruhua' re' ni'yáj re' man'ánj xi'í si guini'í re' yúnj ní'. Hua 'ueé rian ni ngüi guxuman ruhua ni'i man'ánj ngaa achin guini'i ni sij yúnj. —Daj gataj Jesús gunun Tomás.

El propósito del libro

³⁰ Nî gui'yaj Jesús ga'i ango si sa' nico guini'i ni tsínj nico' sij. Sanî nitaj si hua nîca ni nuguan' daj rian libro nan mánj. ³¹ Sanî ni nuguan' nan hua nîca rian libro nan sisi guxuman ruhua ni é re' sisi Jesús huin Cristo da'nîj Yan'anj. Nî xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' sij, nî ga nî'na' nîganj niman án re', gui'yaj sij.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Ngaa nî gachin doj nî gurugüi' ruhua' yún Jesús rian ni tsínj nico' sij ngaa nne ni sij du'ua laguna xachij gu'naj Tiberias. Nî nan huin si gui'yaj Jesús ngaa gurugüi' sij rian ni sí': ² Nî nne nuguan'an Simón Pedro nga Tomás tsínj gu'naj Gemelo

nej, Natanael tsínj 'nā' xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea nej, nungüej da'nij Zebedeo nej, yahuij tsínj nico' Jesús nej. ³ Ngaa nj:

—Gan'anj guida'a xucuj.
—Daj gataj Pedro.

Nj:

—Hué daj gan'anj ni únj nga re' nej. —Daj gataj ni tsínj nne nga sij.

Hué dan nj gan'anj ni tsínj daj. Nj gahui ni sij 'ngo rio achéj rian nnee. Sanj nj a 'ngo xucuj nun guida'a ni sij yan' daj.

⁴ Nj ngaa ruhua guixiguj, nj niqun' Jesús du'ua laguna daj. Sanj nun nan'i ni tsínj nico' Jesús man'an sí'. ⁵ Ngaa nj nachinj snan'anj Jesús ni sij. Nj gataj sí':

—Hua si xa á re' ní'.
—Gataj Jesús.

—Nitaj mánj. —Gataj ni sij.

⁶ Ngaa nj gataj Jesús:

—Dunij a ni é re' nnánj ne' chrej ra'a sa' rio, nj guida'a á re' xuj aj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj gui'yaj ni sij daj rún' gataj Jesús. Hué dan nj nun gahuin nucuj ni sij guiri ni sij nnánj chruhua nnee xi'í si ducu gara xuj chruhua nnánj. ⁷ Ngaa nj hua 'ngo tsínj nico' Jesús huin sí' tsínj 'i ruhua ni'í Jesús. Nj gataj sí' gunun Pedro:

—Hué sij huin Señor.
—Daj gataj sí'.

Nj ngaa gunun Pedro sisi Señor huin, nj 'ngo hora ganun sij si-gan' sij. (Daj

si hua guiri sij si-gan' sij.) Nj güej sij man'an sij chruhua nnee.

⁸ Nj guisij ango ni tsínj nico' Jesús du'ua laguna daj nga rio. Nj anucuj ni sij nnánj gara xucuj daj. Daj si achin ango ciento metro guisij ni sij du'ua nnee daj. ⁹ Nj ngaa nanij ni sij chruhua rio, nj guini'i ni sij anun yan'an. Nj taj 'ngo xucuj rian yan'an. Nj man chrachrúnj nej. ¹⁰ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Nijaj á re' doj xucuj guida'a ni é re' ga'na' á re'.
—Daj gataj Jesús.

¹¹ Ngaa nj gahui Simón Pedro. Nj ganucuj sij nnánj gara xucuj xxi guisij sij rian yo'ój. Nj nun 'ngo ciento taj huj xia xa'nij xucuj chruhua nnánj daj. Nj nunj si nico xuj nun, sanj nun xi'nij mánj.

¹² Ngaa nj:

—Gahua' anin' é re' raruhua anin' é re'. —Daj gataj Jesús.

Nj a 'ngo ni tsínj nico' Jesús nun guisij ruhua nachinj snan'anj sí' un tsínj huin sí'. Daj si hua ni'í ni sij sisi Señor huin sí'. ¹³ Ngaa nj gahuin nichrun' Jesús guida'a sij chrachrúnj daj ga'ui' sij rian ni sí'. Nj hué daj gui'yaj sij nga xucuj nej.

¹⁴ Nj hué nan guisij hua'nij gurugüi' Jesús rian ni tsínj nico' sij ngaa guisij ganá'nij sij scanij ni níman.

Apacienta mis ovejas

15 Ngaa guisij ganahuij raruhua ni sij, ni nachínj snan'anj Jesús Simón Pedro. Ni gataj sij:

—Simón, da'nij Jonás. Ni 'i ruhuá re' ni'yáj re' doj man'anj daj nga ni tsínj nan ga ní'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Xanga' ni'í re' sisi 'i ruhuáj ni'yā man'án re' Señor. —Daj gataj Pedro.

Ngaa ni:

—Ga'ui' re' si xa ni dānj xachij 'nij. —Gataj Jesús.

16 Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún Jesús Pedro. Ni gataj sij:

—Simón, da'nij Jonás. Ni 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

—Xanga' ni'í re' sisi 'i ruhuáj ni'yā man'án re' Señor. —Gataj Pedro.

Ngaa ni:

—Dugumi re' ni dānj xachij. —Gataj Jesús.

17 Ngaa ni síj hua'nij nachínj snan'anj Jesús Pedro. Ni gataj sij:

—Simón, da'nij Jonás. Ni 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni ganani ruhua Pedro. Daj si síj hua'nij nachínj snan'anj Jesús sij daj. Ngaa ni gataj Pedro:

—Ni'í re' daran'anj Señor. Ni ni'í re' sisi 'i ruhuáj ni'yā man'án re'. —Daj gataj Pedro.

Ngaa ni:

—Ga'ui' re' si xa ni dānj xachij. 18 Xanga' atā gunun

re' sisi ngaa hua lí re', ni ninún re' si-gán' re' gan'anj re' ni a garan' ruhuá re' gan'anj re'. Sanj ngaa gachij re' ni jnucuj re' nungüej ra'á re'. Ni na'nij ango sij si-gán' re' xá re'. Ni nıcaj sij man'án re' gan'anj sij rian na'uej ruhuá re' gan'anj re'. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

19 Ni nga ni nuguan' daj ni digyan Jesús rian Pedro daj guıran' sí' gahui' sí'. Ni digyan sij daj ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj ngaa guıni'i ni sij daj gahui' Pedro. Ngaa ni gataj Jesús gunun Pedro:

—Guınicó' re' yünj anj. —Daj gataj Jesús.

El discípulo amado

20 Ngaa ni nıcaj Pedro. Ni guıni'i sij nıco' ango tsínj nıco' Jesús huın sí' tsínj 'i ruhua ni'yaj Jesús. Ni hué tsínj daj huın tsínj nne xi'nij Jesús ngaa xa sti'ni ni sij ngaa riqui. Ni tsínj daj huın tsínj nachínj snan'anj Jesús un tsínj huın si naga'ui' Jesús rian ni tsínj nıcaj sun. 21 Ni ngaa guıni'i Pedro tsínj nıco' daj, ni nachínj snan'anj sij Jesús. Ni gataj sij:

—Señor, daj guıran' tsínj nan únj. —Daj gataj Pedro.

22 Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisi huın ruhuáj sisi gına sij da nıcaj ruhua' yünj ga'nāj, ni un sin guı'yáj re' únj. Guınicó' man'án re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

23 Ngaa ni gaxa'ni nuguan' nan scanij ni tsínj xuman

ruhua ni'yaj Jesús. Nĭ gani ruhua ni sij sisi sĭ gahui' tsínj nico' Jesús daj. Sanĭ nun gataj Jesús sisi sĭ gahui' tsínj da mánj. Maan si gataj sij nuguan' nan: "Sisi huin ruhuāj sisi gūna sij da nānicaj ruhua' yūnj, nĭ un sin gui'yáj re' únj." Hué daj ga'mi Jesús.

²⁴ Nĭ huēj huin tsínj nico' Jesús daj. Nĭ huēj huin tsínj natāj ni nuguan' nan rian ni ngüi. Nĭ arūnj nuguan' nan rian yanj nej. Nĭ ni'i né' sisi xānga' si-nuguan'ānj.

²⁵ Nĭ hua ga'i ango ni rasun gui'yaj Jesús nej. Nĭ sisi garun ni sij go'ngo ni rasun gui'yaj Jesús rian yanj, ngaa nĭ sĭ ga'ue gūnucuj ni ngüi nāra sá' ni sij ni libro sisi nun garun ni sij mánj.

LOS HECHOS DE LOS APÓSTOLES

La promesa del Espíritu Santo

¹ Hué dan *n̄i* rian yanj carta garūnj asij sini gayá *re'* huín *re'* tsínj *gu'naj* Teófilo, *n̄i* gatā gunún *re'* daran' si *gui'yaj* Jesús nga daran' si digyán sij rian ni ngüi asij sini yan ² *da'* güi *guinān'* sij xata', *gui'yaj* Yan'anj. *N̄i* asij achin *nān'* sij xata', *n̄i* ganacui sij ni tsínj *gu'naj* apóstol huin ni sij ni tsínj *ga'mi* sinuguan' sij rian ni ngüi. *N̄i* *ga'nin'* Jesús sun rian ni sí' *daj* rún' gataj Espíritu Santo rian sij. ³ *N̄i* ngaa *guisij* *gahui'* Jesús rian rugutsj, *n̄i* *narugüi'* sij rian ni tsínj *daj*. *N̄i* *da'nga'* *daj* digyán yya sij rian ni sí' *sisj* hua *n̄i'na'* yya sij. Hué dan *n̄i* *huij* xia *güi* *guini'i* ni apóstol man'an Jesús. *N̄i* *ga'mi* sij nga ni sí' *xi'í* *daj* *nicaj* Yan'anj sun rian né'. ⁴ *N̄i* 'ngö *güi* ngaa nne *nuguan'an* Jesús nga ni tsínj *daj*, *n̄i* *ga'nin'* sij sun rian ni sí' *sisj* *sj* *gahui* ni sí' *xuman'* Jerusalén *gan'anj* ni sí'. *N̄i* gataj sij gunun ni sí':

—*Gā* no'oj *acuan'* án *re'* nan da *güi* *ga'na'* Espíritu Santo rian án *re'* *daj* rún' gataj yya *chrē* rian án *re'*. *N̄i* hué *daj* gataj *snan'anj* man'anj gunun a ni é *re'* nej. ⁵ *Daj* si *xānga'* *duguata'* nnee tsínj *gu'naj* Juan ni ngüi nga

nnee. *Sañj* *gachin* *chrā* *daj* *güi*, *n̄i* *ga'na'* Espíritu Santo *gatu* *ruhua* *niman* án *re'*. —*Daj* gataj Jesús gunun ni tsínj apóstol.

La ascensión

⁶ Hué dan *n̄i* ngaa nahuin *yu'* ni sij, *n̄i* *nachínj* *snan'anj* ni sij Jesús. *N̄i* gataj ni sij:

—Señor, hué hora nan huin si *gāhuin* achij ni únj ni tsínj israelita rian ango ni ngüi, *gui'yaj* *re'* ní'. —*Daj* gataj ni sij gunun Jesús.

⁷ *N̄i* *nanicaj* Jesús gataj sij:

—Sé si-sun a ni é *re'* huin si *guini'i* a ni é *re'* *daj* *da'nga'* *gā* aj. *Urin* *chré'* ni'i *un* *güi* *gui'yaj* sij si huin *ruhua* sij.

⁸ *Sañj* ngaa *ga'na'* Espíritu Santo *gatu* *chruhua* *niman* án *re'*, *n̄i* *gāhuin* *nucuj* *niman* án *re'* *xi'í* si-sun man'an Yan'anj. *N̄i* *gāhuin* a ni é *re'* ni tsínj *gā'mi* *xi'ij* *riqui* *xuman'* Jerusalén nga daran' ni *xuman'* ngaj estado Judea nga estado Samaria nej, *n̄i* *da'* *ganun* *n̄in'* *xungüi* nej. —*Daj* gataj Jesús gunun ni tsínj *daj*.

⁹ Ngaa *n̄i* hua *güe* *guimán* ni sij *guini'yaj* ni sij, *n̄i* *nān'* Jesús xata', *gui'yaj* Yan'anj. *N̄i* *ga'na'* 'ngö nga xata' *narán* *n̄i* *a* *gan'anj* Jesús. *N̄i* *nun* *gā'ue* *guini'i* ni sij rian Jesús *gā* *mánj*. ¹⁰ *N̄i* ngaa *guimán* ni sij ni'yaj ni sij *ne'* xata' *n̄i* *a* *huaj* Jesús, ngaa *n̄i* *gurugüi'* *huij* tsínj *nun* *atsij* *gatsj* *guiniquin'* *nungüej* sí' *xi'nij* ni sij. ¹¹ *N̄i* gataj *nungüej* sí' gunun ni sij:

—Nī un sin gahuin nī niquin' a ni é re' ni'yaj á re' xata' huin ín re' tsínj 'na' estado Galilea únj. Hué gue Jesús gahui nan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. Nī rún' gahuin ngaa nan' sij xata', nī da'nga' daj gahuin ga'na' ruhua' yún sij aj. —Daj gataj nungüej tsínj daj gunun ni sij.

Elección del sucesor de Judas

¹² Ngaa nī nanij ni sij dacan gu'naj Olivos. Nī gan'anj ni sij gatúj ni sij xuman' Jerusalén. Nī ngaj nichrun' xuman' daj nga dacan gu'naj Olivos. Nī hué gue ducúanj daj huin si ga'ui' ley permiso si gache ni sij 'ngo güi naránj ruhua ni sij. ¹³ Nī ngaa nasíj ni sij xuman' daj, nī gahui ni sij ango chra' hue' nata' xata' rian man ni sij. Nī nne Pedro nga Juan nej, Jacobo nej, Andrés nej, Felipe nej, Tomás nej, Bartolomé nej, Mateo nej, Jacobo da'níj Alfeo nej, Simón Zelote nej, Judas jnánj Jacobo nej. ¹⁴ Nī 'ngo hua ruhua niman ni sij nahuin chre' ni sij gachínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Nī da'nga' daj gui'yaj ni yun'unj xana nga María huin unj nni Jesús nga ni jnánj Jesús nej.

¹⁵ Nī ni güi daj nī naxuman Pedro guiniquin' sij dani ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús. (Nī guimán 'ngo si ciento tá cō ni tsínj nahuin chre' yu'uj daj.) ¹⁶ Nī gataj Pedro gunun ni sij:

—Asjj hua ná nī ga'mi Espíritu Santo rian xí' David huin ín re' jnān. Nī ga'mi David nuguan' daj huin nuguan' xi'í tsínj gu'naj Judas. Nī hua nian sisi gahuin yya daj rún' ga'mi sij xi'í nuguan' daj. Nī hué Judas digyán 'ngo chrej ga'na' ni tsínj guida'a Jesús nej aj. ¹⁷ Nī asjj sini nī guinicaj dugüi' Judas nga né'. Nī hué sij huin tsínj gui'yaj sun nga né' nej aj.

¹⁸ 'Nī san'anj guiri' sij gudu'uej sij Jesús daj, nī guiránj sij 'ngo yo'ój. Hué dan nī ganatúj Judas gan'anj sij rian yo'ój nga chra' sij. Nī gahui xiri' sij. ¹⁹ Nī gunun daran' ni tsínj mán xuman' Jerusalén daj guiran' Judas. Nī dugu'naj ni sij si-nuguan' ni sij yo'ój daj Acéldama. Nī nuguan' daj huin ruhua' gata Yo'ój Tun. ²⁰ Daj si gataj libro gu'naj Salmos huin si-nuguan' Yan'anj:

Guísij nahuin qui' qui'yanj
naço rian gane ducúa
sij.

Nī a 'ngo tsínj si gane ruhua'j
mánj.

Gataj libro daj. Nī gataj
ruhua' yún libro daj:

Naçaj ango sí' si-sun sij,
ruhuāj aj.

Daj gataj libro gu'naj Salmo
aj.

²¹⁻²² 'Nī man ni tsínj nicaj dugüi' nuguan'an nga né' daran' ni güi gane Jesús scanij né' asjj güi duguata' nnee Juan Jesús, nī da jnahuij sij nan' sij xata',

gui'yaj Yan'anj. Hué dan n̄i da'ui né' n̄ano' né' 'ngo tsínj guini'i daran' si gui'yaj Jesús, gahuin sí' 'ngo tsínj n̄ata' nḡa né' rian ni nḡüi xi'í si ganá'nij yya Jesús. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

²³ Ngaa n̄i ga'mi ni sij si-xugüi hujj tsínj daj. N̄i gu'naj 'ngo sij José Barsabás. N̄i hué daj gu'naj sij Justo nej. N̄i ango sij gu'naj Matías. ²⁴ Ngaa n̄i gachínj jni'yaj daran' ni sij rian Yan'anj. N̄i gataj ni sij:

—Señor, hué re' ni'i daj hua niman daran' ni nḡüi. Xi'í daj digyán re' un go'ngo nungüej sij nacuí re'. ²⁵ Ngaa n̄i ganacaj sij sun nan gahuin sij 'ngo apóstol ga'mi sij si-nuguan' Jesucristo rian ni nḡüi. Daj si guinij Judas rian si-gaquin' man'an sij. N̄i gan'anj sij rian gan'anj ni'ya niganj n̄in' sij. —Hué daj ga'mi ni sij gunun Yan'anj.

²⁶ N̄i garun ni sij si-xugüi hujj tsínj daj. N̄i guiri' ni sij si-xugüi tsínj gu'naj Matías. N̄i hué asij hora daj guinicaaj dugüi' sí' nḡa ango xan tsínj apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni nḡüi.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ N̄i ngaa guisíj güi gahuin gui'yanj gu'naj Pentecostés, n̄i nahuin chre' daran' ni sij 'ngo yu'uj. ² N̄i nasinunj gunun ni sij ga'n̄a' xata'

huin garin. Daj rún' 'yaj 'ngo nan̄e nucuaj da'nga' daj gahuin aj. N̄i gahuin garin n̄in' gachra' chruhua hue' rian man ni sij. ³ N̄i gurugüi' yan'an. N̄i daj rún' hua yyó' huaj aj. N̄i gura' da'aj yan'an chra go'ngo ni sij. ⁴ N̄i gara chruhua cúj niman daran' ni sij, gui'yaj Espíritu Santo. N̄i gaxi'i ni sij ga'mi ni sij ango ni snan'anj daj digyán Espíritu Santo si ga'mi ni sij.

⁵ N̄i ni güi daj, n̄i man ni tsínj israelita xuman' Jerusalén. N̄i huin ni sij tsínj huin ruhua guinico' Yan'anj. N̄i 'n̄a' ni sij chruhua daran' ni xuman' man chruhua xungüi. ⁶ N̄i ngaa gunun ni nḡüi si garin daj, n̄i nahuin chre' ni sij. N̄i nun ni'i ni sij ni' un xi'i gahuin garin ga manj. Daj si gunun go'ngo ni sij si-nuguan' ni sij si ga'mi ni sí'. ⁷ N̄i nun ri' ruhua ni sij si ga'mi ni sij. Ngaa n̄i ga'mi ni man'an ni sij:

—Sé ni tsínj 'n̄a' estado Galilea huin daran' ni tsínj a'mi nan mí'. ⁸ N̄i un sin huin n̄i unun ni man'an né' a'mi ni sij si-nuguan' ni man'an né' únj. ⁹ Daj si hué né' huin ni tsínj 'n̄a' Partia nḡa Media nej, Elam nej, Mesopotamia nej, nḡa Judea nej, Capadocia nej, Ponto nej, Asia nej, ¹⁰ Frigia nej, Panfilia nej, Egipto nej, ni xuman' ngaj chruhua Libia n̄ichrun' Cirene nej. N̄i 'n̄a' go'ngo né' xuman' Roma nej. N̄i da'aj né' huin xanga' tsínj israelita. N̄i ango da'aj né' huin ni tsínj xacaj si-ducuanj

ni tsínj israelita. ¹¹ Nì hua tsínj 'nà' Creta nej, nga Arabia nej. Nì unun daran' né' a'mi ni sij si-nuguan' da gō'ngo né'. Nì ataj ni sij sisi sà' nìn' ruhua 'yaj man'an Yan'anj. —Daj gataj ni tsínj daj.

¹² Nì gara yan'anj ruhua daran' ni sij. Nì nun ri' ruhua ni sij si gā'mi ni sij. Nì nachínj snan'anj ni man'an ni sij dugüi' sij. Nì gataj ni sij:

—Nì un sin huin ruhuaj gata daran' nan únj. —Daj gataj ni sij.

¹³ Sanì gā'mi ducu ango ni sij ni'yaj sij ni sí'. Nì gataj ni sij:

—Hua xīni ni sí' daj da' 'yaj ni sí' daj, ataj ni sij aj.

Primer discurso de Pedro

¹⁴ Ngaa nì naxuman Pedro nga xan tsínj nicaj dugüi' nga sij. Nì nucuj gā'mi sij. Nì gataj sij:

—Tsínj israelita nga tsínj nne xuman' Jerusalén huin ín re' aj. Sà' ruhua gunun a ni é re' nga nuguan' gā'mī aj. Nì xacaj á re' cuenta xi'í si gahuin da aj. ¹⁵ Sé si hua xīni ni tsínj mán nan sisi gani ruhuá re' da mánj. Daj si ga un nigan' nánj. ¹⁶ Sanì yu'uj nan ni'yaj ni únj daj rún' gataj tsínj gū'naj Joel huin sí' 'ngō tsínj gā'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná:

¹⁷ Güi huaj ganahuj xungüi, nì gā'nì Espíritu Santo gā'na' rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi.

Nì da'nì sno'o a ni é re' nga ni da'nì xana á re' gā'mi ni sij nuguan' sà' si-nuguan' man'ānj gunun ni ngüi.

Nì guñi'i ni tsínj hua lij 'ngō da'nga' digyán man'ānj rian ni sij.

Nì ni tsínj achij, nì gā'nin' nnej ni sij.

¹⁸ Nì ni güi daj gā'nin' xangāj Espíritu Santo gā'naj rian ni tsínj nga ni yun'unj xana 'yaj sun riānj.

Nì gā'mi ni sij si-nuguan'ānj rian ni ngüi.

¹⁹ Nì gahuin yan'anj ruhua ni ngüi xi'í nuguan' digyānj ne' xata' rian ni sij.

Nì ne' nīca' chruhua xungüi, nì digyānj si hua tun nej, si hua yan'an nej, si hua gatse' guñi'i ni ngüi.

²⁰ Nì gahuin rumi' rian güi. Nì yahui gahuin si hua tun. Nì hué daj gahuin asij achin gujsij güi gā'nāj huñj Señor.

Nì gā nico gahuin güi daj.

Nì 'ueé gahuin güi daj nej.

²¹ Sanì daran' ni ngüi achínj jni'yaj riānj, nì ganacā ni sij.

Hué nan huin si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' gā'mi tsínj gū'naj Joel asij ná.

²² 'Ngaa nì gunun sà' á re' nuguan' gā'mī huin ín re' ni tsínj israelita: Hua ni'i sà' á re' xi'í Jesús tsínj 'nà' xuman' Nazaret. Nì garan' ruhua Yan'anj guñi'i sij Jesús. Nì gui'yaj Jesús

nico sun sa' guini'i ni é re',
gui'yaj Yan'anj. Nī gui'yaj
Yan'anj sisi digyán sí' ango
rasun sa' scanij a ni é re'
nej. ²³ Sanj digyán 'ngo tsínj
daj chrej sisi ga'na' guida'a
ni sij Jesús. Nī garij ni tsínj
da'ui gaquin' gaquj Jesús
rian rugutsj. Nī dagahui'
ni sij sí', gui'yaj a ni é re'.
Sanj asij riqui doj, nī gani
ruhua Yan'anj sisi hué daj
guiran' yya sí'. Nī guini'i sini
Yan'anj sisi hué daj guiran'
sij. ²⁴ Sanj ganá'nij Jesús,
gui'yaj Yan'anj. Nī si ga'ue
'ngo gahui' sij ga mánj. Daj
si nun ga'ue guna sij scanij
ni niman ga mánj.

²⁵ 'Nī asij ná doj ga'mi xí'
David xí' Jesús. Nī gataj sij:
Guini'inj sisi niganj
guiniquin' Señor riánj
anj.

Nī xí' si niquin' sij xi'nī, nī
nitaj si 'ya guxu'uī ga
mánj.

²⁶ Xí' daj ni gahuin niá'
nimánj.

Nī ga'mī nimánj 'ngo
nuguan' niá' ruhua
nej.

Daj si gahuin yya ruhuāj
sisi gui'yaj sa' Yan'anj
ngāj.

²⁷ Nī nun duna man'án
re' nimánj rian achin'
niman.

Nī nun duna man'án re' sisi
guchru nnee cū mánj.

Daj si huēj huin tsínj sa'
niman rian Yan'anj.

²⁸ Nī digyán re' 'ngo chrej
rian gachē gane
nigān.

Nī hua niá' ruhuāj xí' si nné
re' ngāj.

Daj gataj xí' David asij ná.

²⁹ 'Nī ga'ue gataj yyāj
gunun a ni é re' huin ín
re' jnánj né' sisi gahui'
yya xí' David. Nī gachin'
yya sij, ruhuāj. Nī hua
gue si-cúj sij mán chruhua
yu'uj da güi acuan' nga né'.

³⁰ Nī gahuin xí' David tsínj
ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nī
guini'i David sisi hua gataj
yya Yan'anj sisi gahuin achij
'ngo da'nij da'ni si'ni sij. Nī
hué sí' gahuin 'ngo rey nej.

³¹ Hué dan nī hua guini'i xí'
David si gahuin nga Cristo.
Daj si ga'mi sij sisi gana'nij
Cristo. Nī gataj sij sisi nun
duna Yan'anj niman Cristo
chruhua yu'uj mánj. Nī nun
guchru nnee cúj sí' guingaj
sí' chruhua yu'uj mánj, gataj
xí' David.

³² 'Nī hua yya ganá'nij
Jesús, gui'yaj Yan'anj. Nī
daran' únj huin tsínj guini'i
sisi xanga' yya ganá'nij sij.

³³ Nī nachi nicaj Yan'anj
Jesús nan' sij xata' gane 'ueé
sij ra'a sa' man'an Yan'anj
xanga'. Nī hua gataj yya
Yan'anj sisi ga'ui' sij Espíritu
Santo rian Jesús. Hué dan
nī ga'nij Jesús Espíritu Santo
ga'naj rian anin' únj daj rún'
guini'i a ni é re', nī da' rún'
gunun a ni é re' nej.

³⁴ 'Nī sé xí' David huin si
gahui nan' xata' mánj. Sanj
gataj sí':

Ni gataj Yan'anj gunun
Cristo huin tsínj nicaj
sun riánj sisi gane

'ueé Cristo ne' chrej
ra'a sa' Yan'anj

35 da gahuin ni tsínj unun'
nga Cristo daj 'ngo
riguiya' guta' Cristo
dacój sí'.

Daj gataj David asij ná.

36 Hué dan ni tsínj israelita
huin a ni é re'. Ngaa
ni guini'i a ni é re' sisi
Jesús gahuin Señor, gui'yaj
Yan'anj. Ni gahuin sij Cristo,
gui'yaj Yan'anj nej. Ni hué
sij huin tsínj godóco' a ni é
re' rian rugutsi aj. —Hué daj
gataj Pedro gunun ni sij.

37 Hué dan ni ngaa gunun
ni sij nuguan' daj, ngaa ni
ganani nico ruhua niman ni
sij. Ni nachínj snan'anj ni sij
Pedro nga ango ni tsínj huin
apóstol huin ni tsínj nicaj
dugüi' nga Pedro. Ni gataj ni
sij:

—Jnánj né', un sin gui'yaj
únj, ruhua á re' únj. —Daj
gataj ni sij gunun ni sí'.

38 Ngaa ni nanicaj Pedro
gataj sí':

—Ganani ruhua a ni é re'
xi'í si-gaquin' a ni é re'.
Ni gata' nnee daran' a ni
é re' nga si-xugüi man'an
Jesucristo. Ngaa ni guinicaj
Yan'anj 'ngo niman nico xi'í
si-gaquin' a ni é re'. Hué
dan ni riqui Yan'anj Espíritu
Santo ga'naj rian án re' aj.
39 Daj si hué daj gataj yya
Yan'anj sisi riqui sij Espíritu
Santo rian án re', ni rian
da'níj a ni é re' nej, ni nga
rian daran' ni ngüi nne gan'
nej, huin ni sij daran' ni tsínj
gaquinj Yan'anj ga'na' ni sij.

—Daj gataj Pedro gunun ni
ngüi daj.

40 Ni gui'yaj fuerza Pedro
nga ga'i ango ni nuguan' nej.
Ni ga'nin' sij 'ngo ducuanj
rian ni sí', ni gataj sij:

—Nacaj á re' ni man'an án
re' scanij ni tsínj man yyaj.
Daj si 'yaj quij ni sij. —Gataj
Pedro.

41 Hué dan ni gata' nnee ni
tsínj nahuin ra'a si-nuguan'
Pedro. Ni güi daj nahuin
chre' 'ngo si hua'nij mí ni
ngüi guxuman ruhua ni'i si-
nuguan' Pedro. Ni guinicaj
dugüi' ni sij nga ni tsínj hua
guxuman ruhua ni'i man'an
Jesucristo.

42 Ni daran' ni sij hua nica
ruhua nga nuguan' digyán
ni tsínj huin apóstol rian ni
sij. Ni nahuin dugüi' daran'
ni sij nej. Ni gura' da'aj ni sij
chrachrúnj xa nuguan'an ni
sij nej. Ni gachínj jni'yaj ni
sij rian Yan'anj nej.

*La vida de los primeros
cristianos*

43 Ni guxu'ui' daran' ni
ngüi ni'yaj ni sij ni rasun
sa' nico gui'yaj ni tsínj huin
apóstol.

44 Ni mán nuguan'an
daran' ni ngüi guxuman
ruhua ni'yaj Jesucristo. Ni
si'yaj go'ngo ni sij gahuin
si'yaj daran' ni sij. 45 Ni
gudu'ue ni sij do'ój ni sij
nga si'yaj ni sij. Ngaa ni
gura' da'aj ni sij san'anj daj
rún' achin rian go'ngo ni
sij. 46 Ni uyan hua ruhua ni
sij nahuin yu' ni sij daran'
güi chruhua nuhui nico. Ni

hua niã' ruhua ni sij xa nũguan'an ni sij chrachrúnj ducua' go'ngo dugüi' sij. Nĩ hua sa' niman ni sij. ⁴⁷ Nĩ ga'mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anj. Nĩ ga'mi sa' ni ango ni ngüi xi'í ni sij nej. Nĩ go'ngo güi, nĩ gahuin nico doj ni tsínj guinicaj dugüi' nga ni sij, gui'yaj man'an Señor. Daj si nacaj yya Yan'anj ango ni sij rún' huaj.

3

Curación de un cojo

¹ Nĩ 'ngo güi nĩ gan'anj Pedro nga Juan nuhui nico. Nĩ guisĩj ga hua'nij di'nĩ. Nĩ hué hora daj huin hora achínj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj. ² Nĩ yu'uj daj nicaj ni sij 'ngo tsínj yacuan gan'anj ni sij nuhui daj. Hué daj hua sij asij ga'nga sij. Nĩ ya'yoj nicaj ni sij sí' huan'anj sij rian nuhui daj. Nĩ une' ni sij tsínj daj rian nuhui rian atúj ni sij chruhua nuhui. Nĩ rian atúj ni sij daj gu'naj Rian Hue' Niã'. Nĩ 'yaj tsínj daj caridad rian ni tsínj atúj chruhua nuhui. ³ Nĩ ngaa guini'i tsínj yacuan daj sisi huaj gatu Pedro nga Juan chruhua nuhui, nĩ gachínj sij caridad rian nũngüej sí'. ⁴ Nĩ guini'yaj sa' Pedro nga Juan rian tsínj daj. Ngaa ni gataj Pedro:

—Guini'yaj re' rian nũngüej únj. —Gataj Pedro gunun tsínj yacuan daj.

⁵ Hué dan nĩ ni'yaj sa' tsínj daj rian nũngüej sí' xi'í si gani ruhua sij sisi

ga'ui' nũngüej sí' doj rian sij, ruhua sij. ⁶ Sanĩ gataj Pedro gunun sij:

—Nitaj si nicã san'anj plata nga oro riquĩj mánj. Sanĩ ga'ue riquĩj si nicã rián re'. Atã rián re' nga si-xugüi Jesucristo tsínj 'na' xuman' Nazaret sisi naxuman re' gache re' nánj. —Daj gataj Pedro.

⁷ Ngaa nĩ guida'a Pedro ra'a sa' sij nachi nicaj sí' sij. Nĩ 'ngo hora gahuin nucua' da'mañ sij nga xá dacój sij. ⁸ Nĩ güej sij ganiquin' sij. Nĩ gaxi'ĩ sij gachéj sij. Hué daj nĩ gatúj sij chruhua nuhui nga nũngüej sí'. Nĩ gachéj sij, nĩ güej sij. Nĩ ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. ⁹ Ngaa nĩ guini'i daran' ni ngüi sisi gachéj sij ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. ¹⁰ Nĩ guini'i daran' ni ngüi sisi hué tsínj daj huin tsínj nne achínj caridad rian atúj ni ngüi chruhua nuhui daj huin yu'uj gu'naj Rian Hue' Niã'. Nĩ gan'anj ruhua ni sij xi'í si ganahuin tsínj yacuan daj.

Discurso de Pedro en el pórtico de Salomón

¹¹ Nĩ tsínj ganahuin daj, nĩ nitaj si na'nij ra'a sij si guida'a sij Pedro nga Juan nico' ran sij nũngüej sí'. Nĩ xi'í si gan'anj ruhua ni ngüi, nĩ gan'anj daran' ni sij gahuin chre' ni sij rian nũngüej sí' 'ngo yu'uj hua ní'nij chruhua nuhui rian gu'naj Salomón. ¹² Nĩ ngaa guini'i Pedro ni ngüi, nĩ gataj sij gunun ni sí':

—Nĩ ʋn sin huin nĩ gan'anj ruhua ni é re' xi'í si gahuin nan huin ni é re' ni tsínj israelita únj. Nĩ ʋn sin huin nĩ ni'yaj á re' únj únj. Sé si-nuguan' nungüej únj gui'yaj si gachéj tsínj nan mánj. Sij gunucuj nungüej únj gui'yaj únj nahuin tsínj yacuan nan ga mánj. Sé xi'í si hua sa' nungüej únj gachéj tsínj nan mánj. ¹³ Nĩ nico' xi' Abraham nga xi' Isaac nga xi' Jacob man'an Yan'anj xanga'. Nĩ hué Dan'anj anin' xi' daj gui'yaj sisi hua 'ueé nĩn' da'nij sij Jesús. Nĩ naga'ui' a ni é re' Jesús rian ni tsínj nicaj sun güenda dagahui' ni sij. Nĩ nun gara xina ni é re' sisi tsínj gu'naj Pilato nachi Jesús mánj.

¹⁴ 'Nĩ nun ga'uej a ni é re' si nachi Pilato tsínj hua sa' nĩn' huin sij Jesús. Nĩ hua nica niman sij nej. Sanj gachínj a ni é re' si nachi Pilato 'ngo tsínj dagahui' niman. ¹⁵ Nĩ hué daj nĩ dagahui' a ni é re' tsínj 'yaj hua nĩ'na' né'. Sanj Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Jesús scanij ni niman. Nĩ hué únj huin ni tsínj guini'i si ganá'nij sí'. ¹⁶ Hué tsínj nan ganahuin sa', gui'yaj man'an si-xugüi Jesús xi'í si xuman ruhua ni únj ni'i ni únj man'an Jesús. Nĩ ni'i a ni é re' sij. Nĩ 'ngo ganahuin sa' nĩn' sij. Nĩ guini'i sa' daran' ni é re' si gahuin da aj.

¹⁷ 'Jnánj né', yyaj ni'inj sisi nun guini'i a ni é re' nga ni tsínj nicaj sun rian

án re' si gui'yaj á re' ngaa dagahui' a ni é re' man'an Jesús mánj. ¹⁸ Sanj hué daj gui'yaj Yan'anj si gahuin yya daj rún' gataj daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' sij asij hua ná. Daj si gataj ni sí' si hué daj guiran' Cristo.

¹⁹ 'Ganani ruhua á re'. Nĩ nānicaj ruhua a ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Ngaa nĩ nāruhui Yan'anj si-gaquin' a ni é re'. Hué dan nĩ nāran ruhua ni é re', gui'yaj Señor. ²⁰ Ngaa nĩ ga'na' ruhua' yún Jesús rian án re', gui'yaj Yan'anj. Nĩ hua digyān Yan'anj rian án re' si gahuin sí' Cristo. ²¹ Nĩ hua nian sisi gane Jesucristo xata' da guisij güi nāgui'yaj nāca Yan'anj daran' rasun mánj. Nĩ hué daj gui'yaj Yan'anj si ga'mi ni tsínj huin sa' huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' man'an sij gane ni sij asij ná. ²² Nĩ gataj Moisés gunun ni xi': "Señor huin Yan'anj nico' a ni é re' gui'yaj sisi gahui 'ngo tsínj scanij a ni é re'. Nĩ ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj daj rún' a'mi man'ānj. Nĩ gunun a ni é re' daran' si gataj sij rian án re'. ²³ Nĩ daran' ni tsínj na'uej ruhua gunun si gataj sí', nĩ guere' ni sij. Nĩ gahuin nini ni sij rian ni tsínj israelita." Hué daj gataj Moisés gunun ni xi' asij hua ná. ²⁴ Nĩ daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ngaa ga'mi tsínj gu'naj Samuel da ne' chrej rian nej, nĩ ga'mi ni sij xi'í ni güi nan.

25 'Nj hué a ni é re' huin da'níj ni tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj. Nj xi'í a ni é re', nj gui'yaj yya Yan'anj 'ngö nuguan' nga xi a ni é re'. Daj si gataj Yan'anj gunun xi' Abraham: "Gahuin niá' ruhua daran' xi'nin' ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj da'níj re' aj." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham. 26 Nj ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Nj ga'níj Yan'anj ga'na' sini yan sí' rian án re' sisi nānicaj ruhua á re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Ngaa nj ga'ue gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re'. —Daj gataj Pedro gunun ni tsínj 'na' ni'yaj daj ganahuin tsínj yacuan daj.

4

Pedro y Juan ante el concilio

1 Nj diaj hua guę a'mi Pedro nga Juan rian ni ngüi, nj ga'na' ni chrej nga ni tsínj a'nin' rian ni snado man dugumi rian nuhui nga ni tsínj saduceo 'na' ni sij rian niquin' nungüej sí'. 2 Nj nun gahuin niá' ruhua ni sij ngaa gunun ni sij nuguan' digyán Pedro nga Juan rian ni ngüi sisi gana'nij ni níman xi'í si ganá'nij Jesucristo. 3 Nj guida'a ni sij nungüej sí'. Nj garij ni sij ducuaga' nungüej sí' 'ngö yan'. Daj si guisíj gahuin di'ni. 4 Nj guxuman ruhua nico ni ngüi gunun si-nuguan' Pedro. Nj hué daj guisíj 'ngö si un'un' mí tsínj guxuman ruhua ni'í Jesucristo.

5 Ango güi nj nahuin chre' ni tsínj a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, nga ni tsínj digyán ley nej, xuman' Jerusalén. 6 Nj nne tsínj gu'naj Anás huin sí' tsínj a'nin' rian ni chrej nga tsínj gu'naj Caifás nej, Juan nej, nga Alejandro nej, nga daran' ni tsínj huin dugüi' ni chrej a'nin' nej. 7 Nj gani ni sij Pedro nga Juan dani ni sij. Ngaa nj nachínj snan'anj ni sij nungüej sí'. Nj gataj ni sij:

—Daj hua tsínj riqui sun, nj gui'yaj nungüej é re' da únj. Nj un tsínj si-xugüi ga'mi nungüej é re', nj gui'yaj nungüej é re' da únj. —Gataj ni sij.

8 Hué dan nj gara ni-man Pedro, gui'yaj Espíritu Santo. Nj gataj sij:

—Ni tsínj a'nin' rian ni ngüi nga ni tsínj huin achij huin ín re'. 9 Nachínj snan'anj án re' nungüej únj xi'í 'ngö sinduj gui'yaj nungüej únj nahuin 'ngö tsínj yacuan. Ngaa nj guini'i a ni é re' daj hua si gui'yaj nahuin sij, ruhua á re'. 10 Ngaa nj gunun sa' á re' nga daran' ni tsínj israelita sisi si-xugüi Jesucristo Nazareno gui'yaj sisi ganahuin sa' tsínj yacuan nan huin tsínj niquin' rian án re'. Nj hué man'an Jesús godóco' a ni é re' rian rugutsi garij a ni é re' gaquíj ra'a sij. Sanj ganá'nij sij scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj. 11 Hué Jesús huin yej sa' guere'ej tsínj

'yaj hue' huin man'an án re'. Sanj yyaj nĭ gahuin Jesús yej sa' doj rian daran' ni yej 'nĭj si-cúj hue'. ¹² Nĭ nitaj nĭ a 'ngo tsínj ga'ue gahuin nucuj ganacaj né'. Nun riqui Yan'anj ango si-xugüi tsínj ga'na' chruhua xungüi ga'ue ganacaj né' ga mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

¹³ Ngaa nĭ guini'i ni tsínj daj ga'mi sa' Pedro nga Juan. Nĭ hua guini'i ni sij si nun digui'yun nungüej sí' yanj. Nĭ tsínj nasĭnunj chre huin nungüej sí' nej. Xi'í daj nĭ gan'anj ruhua ni sij. Ngaa nĭ xacaj sa' ni sij cuenta si hua gachéj nungüej sí' nga Jesús. ¹⁴ Nĭ guini'i ni sij sisi niquin' tsínj ganahuin daj nga nungüej sij. Ngaa nĭ nun ri' ruhua ni sij daj gataj ni sij.

¹⁵ Ngaa nĭ ga'nin' ni sij sun sisi gahui hua'nij ran' tsínj daj rian ni tsínj 'yaj junta daj sisi ga'ue ga'mi ni dugüi' man'an ni sij daj gui'yaj ni sij nga anin' ni sí'. ¹⁶ Nĭ gataj ni sij:

—Daj gui'yaj né' nga nungüej tsínj da únj. Daj si ni'i sa' daran' ni tsínj man xuman' Jerusalén sisi gui'yaj nungüej sij 'ngo si sa' nico. Nĭ si ga'ue gato' sisi sé si xanga' huin mánj. ¹⁷ Nitaj si hua sa'aj si gaxa'ni nuguan' nan scanij ni ngüi. Hué dan nĭ duxu'ui' né' nungüej sij. Ngaa nĭ ni ngüi ne' rian, nĭ si ga'mi nungüej sij si-xugüi Jesús rian 'ngo ni ango ni ngüi

mánj. ¹⁸ Ngaa nĭ gaquínj ni sij ga'na' Pedro nga Juan. Nĭ nĭn' ruhua ga'nin' ni sij sun rian nungüej sí' sisi nĭ a 'ngo nuguan' si ga'mi nungüej sí' xi'í Jesús mánj. Nĭ si digyán nungüej sí' nga si-xugüi Jesús ga mánj.

¹⁹ Sanj nanicaj Pedro nga Juan gataj nungüej sí' rian ni sij:

—Sa' dagahuin únj rian án re', asi sa' dagahuin únj rian Yan'anj ga ní'. Daj ani ruhua á re' ga únj. ²⁰ Si ga'ue ga'nin' ruhua nungüej únj si ga'mi únj xi'í si guini'i únj nga xi'í si gunun únj mánj. —Daj gataj Pedro nga Juan rian ni sij.

²¹ Ngaa nĭ duxu'ui' ni tsínj a'nin' daj nungüej sij. Nĭ na'nĭj ni sí' chrej nungüej sij. Daj si nun nari' ni sí' un sin xi'i gui'yaj ni sij castigo nungüej sí'. Daj si ga'mi sa' 'ueé daran' ni ngüi rian Yan'anj güenda xi'í si gahuin nga tsínj yacuan daj. ²² Nĭ tsínj ganahuin sa' daj, gui'yaj Yan'anj, nĭ huaj sij 'ngo si yo' huĭj xia.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ Ngaa nĭ gan'anj sa' Pedro nga Juan. Nĭ guisĭj nungüej sij rian man ni dugüi' sij. Nĭ nata' nungüej sij daran' nuguan' gataj ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij gunun nungüej sij. ²⁴ Nĭ ngaa gunun daran' ni sij nuguan' daj, ngaa nĭ 'ngo hua ruhua ni sij gachinj

jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Nĭ gataj ni sij:

—Hué re' huin Señor huin achij yya nĭn'. Nĭ gui'yáj re' xata' ngá rian yo'ój nej, nnee yan'anj ngá daran' rasun man nĭn' gachra' nej. ²⁵ Nĭ gui'yáj re' sisi ga'mi David sinuguan' re' huin sí' 'ngo tsínj gui'yaj sun rián re' asij ná. Nĭ gataj sí':

Nĭ un sin huin nĭ a'man ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nan únj.

Nĭ un sin ani yun ruhua ni sij ga'i nuguan' únj.

²⁶ Nĭ naran' dugüi' ni rey ngá ni tsínj nicaj sun chruhua xungüi nan güenda si gunun' ni sij ngá Señor, nĭ ngá tsínj ganacaj ni ngüi huin Cristo.

Daj gataj sí'.

²⁷ 'Xanga' nahuin yu' rey Herodes ngá Poncio Pilato nej, nĭ tsínj nico' ango Yan'anj nej, ngá ni tsínj israelita xuman' nan gataj ruhua ni sij ngá da'nĭj re' huin sí' Jesús tsínj hua sa' chruhua niman. Nĭ huin sí' 'ngo tsínj gune' man'án re'. ²⁸ Sanĭ ngaa achin gahuin sayun daj, gui'yaj ni sij, nĭ hua gui'yaj siní re' sisi hué daj gahuin. Nĭ hua gataj siní re' sisi hué daj gui'yaj ni sij.

²⁹ 'Señor, yyaj nĭ guini'i man'án re' daj a'mi huue ni sij rian únj. Ngaa nĭ gui'yáj re' sisi gahuin nucua'j ni únj ga'mi ni únj sinuguan' man'án re' rian ni ngüi huin ni únj tsínj 'yaj

sun rián re'. ³⁰ Nĭ chracuij re' sisi xi'í si-fuerza man'án re', nĭ ganahuin ni tsínj a'nan' gui'yaj ni únj. Nĭ hué daj chracuij re' sisi gui'yaj ni únj si sa' hua ngá si-xugüi da'nĭj re' Jesús huin sí' tsínj sa' chruhua niman. —Nĭ hué daj gachínj jni'yaj ni dugüi' Pedro ngá Juan rian Yan'anj.

³¹ Nĭ ngaa guisĭj ganahuij gachínj jni'yaj ni sij, ngaa nĭ guisiqui' hue' rian nahuin chre' ni sij. Nĭ gara niman daran' ni sij ngá nuguan' sa', gui'yaj Espíritu Santo. Nĭ nahuin nucua'j ni sij ga'mi ni sij sinuguan' Yan'anj gunun ni ngüi.

Todas las cosas en común

³² Ngaa nĭ guyan hua ruhua daran' ni tsínj guxuman ruhua ni'i Jesús. Nĭ a 'ngo ni sij nun gataj sisi si'yaj urin sij huin si'yaj sij mánj. Sanĭ ni rasun man rian ni sij huin si'yaj daran' ni sij, gataj ni sij. ³³ Nĭ nucua'j ga'mi ni apóstol huin ni tsínj ga'mi sinuguan' Jesús rian ni ngüi sisi ganá'nĭj Señor Jesús. Nĭ gui'yaj Yan'anj nico sinduj xi'í daran' ni sij nej.

³⁴ Nĭ a 'ngo ni tsínj nitaj si ran' yaco scanĭj ni sij mánj. Daj si daran' ni tsínj hua do'ój ni sij ngá ducua' ni sij, nĭ gudu'uej ni sij do'ój sij ngá ducua' sij. Nĭ nicaj ni sij san'anj daj ga'na' ni sij. ³⁵ Nĭ ga'ui' ni sij san'anj daj rian ni apóstol huin ni tsínj ga'mi sinuguan' Jesús. Nĭ gura' da'aj ni sí' rún' achin rian go'ngo ni sij.

³⁶ Nĩ hua 'ngo tsínj gu'naj José huin sí' 'ngo tsínj levita. Nĩ ga'nga sí' 'ngo yu'uj gu'naj Chipre. Nĩ ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj dugu'naj ni sij man'an sí' Bernabé. ³⁷ Nĩ hua yo'ój rian Bernabé daj. Nĩ gudu'uej sij. Nĩ nicaj sij san'anj daj ga'nã' sij. Nĩ naga'ui' sij ra'a ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

5

Ananías y Safira

¹ Nĩ hua 'ngo tsínj gu'naj Ananías. Nĩ nicã sij gu'naj Safira. Nĩ gudu'uej nungüej nicã sij 'ngo yo'ój. ² Nĩ daga'mi dugüi' nungüej nicã sij sisi garij huĩ nungüej sij da'aj san'anj guiri' nungüej sij. Hué dan ni gan'anj Ananías ga'ui' sij san'anj guna daj ra'a ni apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. ³ Ngaa nĩ gataj Pedro gunun sij:

—Ananías, nĩ un sin huin nĩ gatúj sichre Satanás chruhua nimán re', nĩ ga'mi nne re' rian Espíritu Santo únj. Nĩ garij huĩ re' da'aj san'anj si gudu'ué re' yo'ój daj. ⁴ Nĩ asij achin gudu'ué re', nĩ sé do'ój re' huin ga mí'. Nĩ ngaa guisij guru'ué re', nĩ sé si-san'ánj re' huin ga mí'. Nĩ un sin huin nĩ gani ruhuá re', nĩ garij huĩ re' san'anj da únj. Sé rian ni ngüi ga'mi nne re' mánj. Sanĩ ga'mi nne re' rian man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

⁵ Nĩ ngaa gunun Ananías nuguan' daj, nĩ ganatúj sij gahui' sij. Ngaa nĩ guxu'ui' nĩn' ruhua daran' ni ngüi ngaa gunun ni sij daj guiran' Ananías. ⁶ Ngaa nĩ ganiquin' ni tsínj hua lij. Nĩ nari'yanj ni sij atsij níman daj. Nĩ nicaj ni sij gan'anj sij. Nĩ gachin' ni sij.

⁷ Hué dan nĩ chra hua'nij hora, nĩ gatúj nicã tsínj gahui' daj chruhua hue'. Nĩ nun guĩni'i unj daj gahuin guiran' nicã unj gahui' sí' mánj. ⁸ Ngaa nĩ nachínj snan'anj Pedro unj. Nĩ gataj sij:

—Gataj yyá re' sisi hué nãanj huin nĩn' san'anj guida'a nungüej nicã re' ngaa gudu'uej nungüej é re' yo'ój aj. —Hué daj huin si nachínj snan'anj Pedro.

—Hué daj huin du'ue gudu'uej únj nánj. —Gataj unj gunun Pedro.

⁹ Ngaa nĩ gataj Pedro:

—Nĩ un sin huin nĩ daga'mi dugüi' nungüej é re' sisi digya' yun'unj nungüej é re' Espíritu Santo únj. Nĩ tsínj niquin' rian hue' hua nicaj ni sij gan'anj gachin' ni sij stanga nicã re'. Nĩ yyaj nĩ guĩnicaj ni sij man'án re' gan'anj re' ne' chrej xe'. —Daj gataj Pedro.

¹⁰ Nĩ hora daj ganatúj unj rian niquin' Pedro gahui' unj. Nĩ ngaa gatúj ni tsínj hua lij daj, nĩ guĩni'i ni sij sisi hua gahui' unj. Ngaa nĩ guiri ni sij níman daj gan'anj gachin' sij hué gue

xi'níj stanga nica unj. ¹¹ Ní guxu'ui' nín' ruhua daran' ni tsínj guxuman ruhua ni'yaj Jesús nga daran' ni ngüi gunun nuguan' da nej.

Muchas señales y maravillas

¹² Ní nico si sa' gui'yaj ni tsínj apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Ní ganahuin ni ngüi, gui'yaj ni sij. Ní 'ngo hua ruhua daran' ni sij nahuin yu' ni sij chruhua nuhui nico chruhua corredo gu'naj Salomón. ¹³ Ní nun guisij ruhua ango ni tsínj guinicaj dugüi' ni sij nga ni tsínj nico' Yan'anj xi'í si xu'ui' ni sij. Saní ga'mi sa' daran' ni ngüi xi'í ni tsínj nico' Jesús daj. ¹⁴ Ní guxuman ruhua nico ni tsínj nga ni ngüi xana nej ni'i ni sij Señor. Ní gahuin nico ni ngüi nico' Jesús. ¹⁵ Hué dan ní guiri ni ngüi daran' ni tsínj a'nan' du'ua chrej. Ní gurúj ni sij rian nna nga huéj. Hué daj gui'yaj ni sij güenda ngaa guisij Pedro gachin sí', ní ga'ui' sigaxun' si' xiráj go'ngo tsínj a'nan' daj. Ní ganahuin ni sí', ruhua ni sij. ¹⁶ Ní ga'na' ga'i ni ngüi mán rian ni xuman' ngaj nichrun' xuman' Jerusalén. Ní nicaj ni sij ni ngüi a'nan' nga ni ngüi chran' yun'unj ni nane xi'i chruhua niman ga'na' ni sij. Ní ganahuin daran' ni sij.

Pedro y Juan son perseguidos

¹⁷ Hué daj ní gahuin xicoj ruhua ni dugüi' chrej a'nin' ni'yaj ni sij ni tsínj apóstol. Ní ni dugüi' chrej daj huin ni tsínj gu'naj Sadoceo. ¹⁸ Ngaa ní gan'anj guida'a ni sij ni apóstol. Ní garij ni sij ducuaga'. ¹⁹ Saní yan' sa' ga'na' 'ngo ángel, gui'yaj Señor. Ní na'níj sij rian ducuaga' daj. Ní guiri sij ni sí' xe'. Ní gataj sij:

²⁰ —Gan'anj a ni é re' chruhua nuhui nico guiniquin' re'. Ngaa ní nata' á re' rian ni ngüi daj ga'ue ga ni'na' niman ni sij rian Yan'anj anj. —Daj gataj ángel gunun ni apóstol.

²¹ Ní ngaa guisíj gunun ni sij nuguan' daj, ní gatúj ni sij nigan' chruhua nuhui. Ní gaxi'i ni sij digyán ni sij rian ni ngüi. Ní hué hora daj ní guxuman ni dugüi' chrej a'nin'. Ní gaquínj ni sij daran' ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita ga'na' ni sí' sisi gui'yaj ni sí' junta nico. Ngaa ní ga'níj ni sij ni tsínj gan'anj nacaj ni apóstol nun chruhua ducuaga'. ²² Saní ngaa guisíj ni tsínj ga'níj ni chrej a'nin' ducuaga', ní nun nari' ni sí' ni sij. Ní nanicaj ni sí'. Ní nata' ni sí' si gahuin ducuaga'. ²³ Ní gataj ni sí':

—Hua ránj xanga' rian ducuaga' nari' únj. Ní niquin' ni snado dugumi ni sij rian ducuaga' nej. Saní ngaa na'níj ni únj rianj, ní nun nari' ni únj ni sij ga

mánj. —Daj gataj ni tsínj gan'anj daj.

²⁴ Nj ngaa gunun chrej a'nin' nga snado huin achij rian ni snado dugumi nuhui nuguan' daj, ngaa nj nun xugüi ruhua nungüej sij daj gui'yaj nungüej sij nga ni tsínj nico' Jesús. Daj si nun ni'i ni sij aman guisij guñiquin' nuguan' daj. ²⁵ Ngaa nj guisíj 'ngõ tsínj nata' rian ni sij. Nj gataj sí':

—Ni tsínj ga'níj a ni é re' chruhua ducuaga', hué ni sij niquin' chruhua nuhui. Nj digyán ni sij rian ni ngüi, nata' sí'. —Daj gataj tsínj daj.

²⁶ Ngaa nj gan'anj snado huin achij nga ango ni snado 'na' rucu sij, gan'anj nacaj ni sij ni tsínj apóstol. Sanj nun gui'yaj ni sij fuerza rian ni sí'. Daj si xu'ui' ni sij sisi ga'ui' ni ngüi yej ni sij.

²⁷ Nj nicaj ni sij ga'na' ni sij rian junta nico daj. Ngaa nj nachínj snan'anj chrej a'nin' ni sí'. ²⁸ Nj gataj sij:

—Hua gataj ni únj sisi sj digyán án re' nga si-xugüi tsínj daj ga mánj. Nj un sin huin 'yaj á re' únj. Digyán nin' ni é re' si-nuguan' ni é re' nin' gachra' chruhua xuman' Jerusalén. Nj huin ruhua á re' guta' á re' si-tun man'an tsínj gahui' daj xiráj ni únj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa nj gataj Pedro nga ango ni tsínj apóstol:

—Hua nian si dagahuin né' rian Yan'anj daj nga rian ni tsínj aj. ³⁰ Yan'anj

nico' ni xí' huin si gui'yaj ganá'nij Jesús. Hué sí' huin tsínj dagahui' a ni é re' godóco' a ni é re' rian rugutsi. ³¹ Nj Yan'anj gui'yaj sisi nan' Jesús xata'. Nj nne sij ra'a sa' Yan'anj. Nj gahuin achij nin' sij, gui'yaj Yan'anj. Nj huin sij tsínj nacaj né'. Nj nicaj sun sij rian né', gui'yaj Yan'anj. Nj hué daj gui'yaj Yan'anj sisi ga'ue nanicaj ruhua ni tsínj israelita nga xi'í si-gaquin' ni sij. Ngaa nj guñicaj Yan'anj 'ngõ niman nico xi'í ni sij nej. ³² Nj huin ni únj tsínj niquin' nata' rian ni ngüi xi'í nuguan' daj. Nj hué daj 'yaj Espíritu Santo. Nj hua ga'níj Yan'anj ga'na' Espíritu Santo rian daran' ni tsínj dagahuin si-nuguan' sij. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

³³ Nj ngaa gunun ni tsínj nicaj sun nuguan' daj, nj ducu ga'man ruhua ni sij. Nj huin ruhua ni sij dagahui' ni sij ni sí'. ³⁴ Sanj scanij ni tsínj nicaj sun daj, nj naxuman 'ngõ tsínj fariseo gu'naj sí' Gamaliel huin sí' 'ngõ maestro digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi. Nj ga ní'yanj nin' ruhua ni ngüi nga tsínj daj. Nj ga'nin' sij sun sisi 'ngõ hora le'ej daj gahui' ni apóstol ne' chrej xe'. ³⁵ Hué dan nj gataj sij gunun ango ni tsínj nicaj sun daj:

—Tsínj israelita huin né'. Nj ga cuidado né' nga si gui'yaj né' nga ni tsínj daj. ³⁶ Daj si asij ganij nj

naxuman 'ngo tsínj gu'naj Teudas. Nj gataj sij sisi huin achij man'an sij. Hué daj gataj sij. Nj guinico' 'ngo si gan'anj ciento tsínj rucu sij. Sanj dagahui' ango ni sí' sij. Nj gaxa'nj daran' ni tsínj gunun si-nuguan' sij. Nj ganahuij si-nuguan' tsínj daj. ³⁷ Ne' rucu doj scanij ni güi gui'yaj ni sij 'ngo yanj censo, nj naxuman ango tsínj gu'naj Judas huin tsínj 'na' estado Galilea. Nj guinico' ga'i njn' ruhua ni tsínj man'an sí'. Sanj hué daj dagahui' ni sij sí' nej. Nj gaxa'nj daran' ni tsínj gunun si-nuguan' sí'.

³⁸ 'Ngaa nj yyaj nj ataj snan'an gunun a ni é re' sisi sj gahuin né' nga ni tsínj nan mánj. Nj ga'nin' ruhua né' sisi gan'anj ni sij. Daj si sisi si-nuguan' ni tsínj huin nuguan' nico' ni sij, nj sisi 'yaj ni sij daj rún' ahui chra man'an ni sij, ngaa nj guere' si 'yaj ni sij aj. ³⁹ Sanj sisi huéj huin si 'na' rian Yan'anj, ngaa nj sj ga'ue gunucuj né' gui'yaj gana né' rian ni tsínj daj. Ga cuidado né' sisi sj gunun' né' nga man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Gamaliel gunun ni sij.

⁴⁰ Nj garáj xina daran' ni sij nga si-nuguan' sí'. Hué dan nj gaquinj ni sij ga'na' daran' ni apóstol. Nj garij ni sij nne' xiráj ni sí'. Nj ga'nin' ni sij sun sisi hua yya guej ga'mi ni sij si-xugüi man'an Jesús. Hué da' sj

nj na'nij ra'a ni sij gan'anj ni sí'. ⁴¹ Ngaa nj gahui ni apóstol rian ni tsínj nicaj sun. Nj njn' ruhua gahuin nja' ruhua ni sij xi'í si ga'uej ruhua Yan'anj sisi guiran' ni sij sayun xi'í si-xugüi man'an Jesucristo. ⁴² Nj daran' güi mán ni sij chruhua nuhui nico, nj chruhua go'ngo ni hue'. Nj nun dunáj ni sij si digyán ni sij nuguan' sa' huin si-nuguan' Jesús ga'mi ni sij rian ni ngüi.

6

Elección de siete diáconos

¹ Hué dan nj güi daj, nj huj gahuin nico ni tsínj guxuman ruhua guini'i si-nuguan' Jesucristo. Nj scanij ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo daj, nj gaxi'i ni tsínj a'mi snan'anj griego ga'mi gaquin' ni sij xi'í ni tsínj a'mi snan'anj hebreo. Nj gataj ni sij sisi nun ga'ui' nico ni tsínj hebreo xa ni ngüi mmij man scanij ni tsínj griego daj. ² Ngaa nj nahuin yu' daran' ni ngüi xuman ruhua ni'i Yan'anj, gui'yaj ni xuhuij ni tsínj apóstol. Nj gataj ni sij:

—Nitaj si hua sa'aj sisi dunaj ni únj si ga'mi ni únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi güenda si ga'ui' ni únj si xa ni ngüi mánj. ³ Hué dan nj nacui a ni é re' ichij ni tsínj scanij a ni é re' huin ín re' jnánj né'. Nj gahuin ni sij ni tsínj xi'í a'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij. Nj gahuin ni sij ni tsínj nun sa' Espíritu Santo

niman ni sij. Nĭ n̄acui a ni é re' ni tsínj ni'i sa'. Ngaa nĭ duguata ni únj sun nan ni sij. ⁴ Nĭ ḡa ḡachinj jni'yaj ni únj rian Yan'anĭ. Nĭ dĭgyán ni únj si-nuguan' Yan'anĭ rian ni ngüĭ nej. —Daj gataj ni sij gunun ni ngüĭ.

⁵ Nĭ garan' ruhua daran' ni sij nḡa nuguan' daj. Nĭ nacui ni sij 'nḡo tsínj daj gu'naj sí' Esteban. Nĭ huin sí' 'nḡo tsínj xuman sa' ruhua ni'i Yan'anĭ. Nĭ n̄un sa' niman sij Espíritu Santo. Nĭ nacui ni sij tsínj gu'naj Felipe nḡa tsínj gu'naj Prócoro nej, tsínj gu'naj Nicanor nej, tsínj gu'naj Timón nej, tsínj gu'naj Parmenas nej, tsínj gu'naj Nicolás nej, huin sí' 'nḡo tsínj 'n̄a' xuman' Antioquía. Nĭ hua guida'a sí' si-d̄ucuanj ni tsínj israelita. ⁶ Ngaa nĭ ganiquin' ichij ran' tsínj daj rian ni tsínj apóstol. Nĭ guta' ni apóstol ra'a ni sij rian ni sí'. Nĭ gachínj jni'yaj ni sij rian Yan'anĭ si chr̄acuij Yan'anĭ ni sí' nḡa sun n̄acaj ni sí'.

⁷ Nĭ gaxa'nĭ si-nuguan' Señor. Nĭ huaj gahuin nico ni tsínj digui'yun si-nuguan' Jesucristo chruhua xuman' Jerusalén. Nĭ nico ni chrej guxuman ruhua ni'i Jesucristo nej. Nĭ dagahuin ni sij si-nuguan' sí'.

Arresto de Esteban

⁸ Nĭ sa' gui'yaj Esteban nḡa si-fuerza Yan'anĭ. Nĭ chr̄acuij Yan'anĭ man'an sij sisĭ gui'yaj sij si sa' scanij ni ngüĭ. ⁹ Nĭ hua 'nḡo xi'nin'

ni tsínj man chruhua nuhui nico. Nĭ gu'naj ni sij ni tsínj Libertados. Nĭ guinicaj dugüĭ' ni sí' nḡa ni tsínj 'n̄a' xuman' Cirene nḡa ni tsínj 'n̄a' xuman' Alejandría nej, ni tsínj 'n̄a' estado Cilia nej, ni tsínj 'n̄a' estado Asia nej. Nĭ gaxĭ'i ga'mi 'nḡo ango ni sij gunun' ni sij nḡa Esteban. ¹⁰ Sanĭ nun ga'ue gui'yaj gana ni sij nḡa si-nuguan' sí' xi'í si gahuin chr̄un sa' sí', gui'yaj Espíritu Santo. ¹¹ Hué dan nĭ gui'yaj huĭ ni sij sisĭ ga'mi yya huĭj huá'nij tsínj daj sisĭ hua gunun ni sí' ga'mi quiĭj Esteban xi'í Moisés nḡa xi'í Yan'anĭ nej.

¹² Hué ducuanj daj huin nĭ ga'mi quiĭj ni ngüĭ xi'í Esteban, gui'yaj ni tsínj daj. Nĭ hué daj ga'mi ni tsínj huin achij nej nḡa ni tsínj dĭgyán si-ley Yan'anĭ rian ni ngüĭ. Hué dan nĭ guida'a ni sij Esteban guxun ni sij. Nĭ nicaj ni sij ga'n̄a' ni sij rian junta nico. ¹³ Nĭ gana'no' ni sij ni tsínj guñiquin' nata' nuguan' yya. Nĭ gataj ni tsínj ga'mi nuguan' yya daj:

—Ya'yoj a'mi quiĭj tsínj nan xi'í nuhui sa' n̄in' nan nḡa xi'í si-ley Yan'anĭ nej. ¹⁴ Nĭ hua gunun anin' únj si ga'mi sij sisĭ d̄uguanes Jesús Nazareno nuhui nan. Nĭ gataj sij sisĭ n̄aduna Jesús si-d̄ucuanj né' huin ducuanj hua ga'nin' Moisés sun rian né' si gui'yaj né'. —Daj gataj ni tsínj niquin' nata' nuguan' yya daj.

15 Nĭ guini'yaj sa' daran' ni tsĭnj man junta daj rian Esteban. Nĭ nun rian sij daj rún' nun rian 'ngō ángel.

7

Defensa y muerte de Esteban

1 Hué dan nĭ nachĭnj snan'anj chrej a'nin' Esteban. Nĭ gataj sij:

—Xanga' huin daran' ni nuguan' nan ní'. —Daj gataj sij gunun Esteban.

2 Ngaa nĭ nanicaj Esteban gataj sí':

—Jnánj né', da'nuj né', gunun sa' á re' si ga'mĭ. Ngaa gane xí' gu'naj Abraham yo'ój Mesopotamia asij nun gan'anj sij gane sij xuman' Harán, ngaa nĭ gurugüi' Yan'anj rian sij. Nĭ hua sa' nĭn' 'ueé Yan'anj.

3 Nĭ gataj Yan'anj gunun Abraham: “Gahui re' xánj re' rian nne ni dugüi' re'. Nĭ gan'anj re' 'ngō yo'ój dĭgyánj rián re'.” Gataj Yan'anj gunun Abraham. 4 Hué dan nĭ gahui Abraham xánj ni tsĭnj Caldeo gan'anj sij xuman' Harán gane sij. Nĭ ngaa gahui' chrej sij, nĭ nicaj Yan'anj Abraham ga'na' sij yo'ój nan rian man ni é re' yyaj. 5 Sanĭ nun ga'ui' Yan'anj urin xico' yo'ój rian gurun sij. Sanĭ gataj yya Yan'anj sisi da rucu, ngaa nĭ rĭqui Yan'anj yo'ój nan rian ni da'nĭj da'nĭ si'nĭ sij gane nĭganj nĭn' ni sij. Nĭ hué daj gataj Yan'anj ngaa nitaj da'nĭj Abraham mánj.

6 'Nĭ hué daj gataj Yan'anj gunun sij: “Guĭman ni da'nĭ si'nĭ re' do'ój ango ni ngüi. Nĭ guĭ'yaj sun yun ni sij rian ni sí'. Nĭ guĭran' yaco ni sij, guĭ'yaj ni tsĭnj man yo'ój daj da guĭsij gan'anj ciento yo'. 7 Sanĭ ni tsĭnj rian guĭ'yaj sun yun ni da'nĭ si'nĭ re', nĭ gahuin castigo ni sij, guĭ'yā. Nĭ ne' rucu, nĭ gahui ni da'nĭ si'nĭ re' yo'ój daj, guĭ'yā. Ngaa nĭ guĭnico' ni sij man'ānj yu'uj nan.” Daj gataj Yan'anj gunun xí' Abraham asij ná.

8 'Nĭ guĭ'yaj yya Yan'anj 'ngō nuguan' sa' nga Abraham. Nĭ ga'nin' Yan'anj sun sisi guta' ni da'nĭj Abraham da'nga' nnee cúj ni sij. Nĭ ngaa huaj da'nĭj sij Isaac itunĭj güi, nĭ guta' sij da'nga' nnee cúj sí'. Nĭ hué daj guĭ'yaj Isaac xi'í da'nĭj sij tsĭnj gu'naj Jacob nej. Nĭ uyan guĭ'yaj Jacob nga ni xuhuij da'nĭj sij ni tsĭnj gane asij ná.

9 'Nĭ gahuin xicoj ruhua ni xí' guini'i ni sij jnánj ni sij huin tsĭnj gu'naj José. Nĭ gudu'uej ni sij sí' gan'anj sí' yu'uj gu'naj Egipto. Sanĭ huaj Yan'anj nga José. 10 Nĭ nacaj Yan'anj José scanĭj daran' ni sayun guiran' sij. Nĭ guĭ'yaj Yan'anj sisi garan' ruhua rey gu'naj Faraón ni'i sij xí' José huin sí' rey nicaj sun yo'ój Egipto. Nĭ gahuin chrun sa' xí' José rian rey daj, guĭ'yaj Yan'anj. Nĭ guĭ'yaj rey Faraón sisi gahuin xí' José

governado rian yu'uj gu'naj Egipto. Nĭ gahuin sij tsĭnj nicaj yun'unj chruhua nĭn' ducua' rey Faraón nej.

11 'Nĭ ngaa daj ga'na' 'ngo xi'na nico 'ngo gue yu'uj gu'naj Egipto nga yu'uj gu'naj Canaán nej. Nĭ ga'na' nĭn' ruhua sayun rian ni ngüi daj. Nĭ nun guiri' ni xí' si xa ni sij. 12 Sanĭ gunun xí' Jacob sisi man strigo Egipto. Ngaa nĭ ga'nĭj sini sij gan'anĭj ni da'nĭj sij yu'uj daj huin ni tsĭnj daj ni xí'. 13 Nĭ ngaa guisĭj huĭj gan'anĭj ni sij yu'uj daj, nĭ gataj yya José gunun ni sij sisi jnánĭj ni sij huin sí'. Ngaa nĭ guini'i rey Faraón daj hua ni dugüi' xí' José.

14 'Hué dan nĭ ga'nin' xí' José nuguan' sisi ga'na' daran' ni dugüi' chrej sij Jacob gane ni sí' yu'uj gu'naj Egipto. Nĭ guisĭj hua'nĭj xia xinun' ni ngüi huin ni dugüi' Jacob. 15 Hué daj gahuin guiran' xí' Jacob gan'anĭj sij yo'ój Egipto. Nĭ hué yu'uj daj gane sij gahui' sij. Nĭ gahui' ni xí' nej. 16 Nĭ nicaj ni sij níman ni sí' gan'anĭj ni sij xuman' gu'naj Siquem. Nĭ gachin' ni sij chruhua huej hua guiránĭj xí' Abraham nga san'anĭj naru'ue sí' rian ni da'nĭj tsĭnj gu'naj Hamor xuman' Siquem.

17 'Nĭ ngaa 'na' gahuin nĭchrun' ni güi rún' hua gataj yya Yan'anĭj gunun Abraham, ngaa nĭ gahuin nico ni tsĭnj huin ni xí' ni tsĭnj israelita. Nĭ guixi'naj ni sij mán ni sij Egipto. 18 Nĭ

hué daj gui'yaj ni sij da gatúj ango rey Egipto. Nĭ nun ni'i sí' José mánĭj. 19 Nĭ hué rey daj huin tsĭnj digya' yun'unĭj ni dugüi' né' ni tsĭnj israelita. Nĭ chran' yun'unĭj sij ni xí'. Nĭ ga'nin' sij sun sisi duna ni xí' ni da'nĭj ni sij lij ne' chrej xe' si gahui'-í'. 20 Nĭ ngaa daj ga'nga 'ngo tsin' sno'o gu'naj Moisés. Nĭ garan' ruhua Yan'anĭj ni'i-ín' tsin' daj. Nĭ hua'nĭj yahuĭ duguachĭj chrej sij nga nni sij ducua' nungüej sí'. 21 Nĭ ngaa dunáj nungüej sí' tsin' daj ne' chrej xe', ngaa nĭ ganacaj da'nĭj xana rey Faraón tsin' daj. Nĭ duguachĭj ún' tsin' daj. Nĭ gahuin-ín' da' rún' huin da'nĭj man'an ún'. 22 Nĭ gahuin chrún Moisés daran' nuguan' ni'i ni tsĭnj egipcio. Nĭ nicaj sun si-nuguan' sij. Nĭ gui'yaj sa' sij nej.

23 'Nĭ ngaa guisĭj Moisés huĭj xia yo', nĭ gani ruhua sij gan'anĭj nĭ'yaj sij daj ran' ni dugüi' sij ni tsĭnj israelita. 24 Nĭ ngaa guini'i sij sisi chran' 'ngo tsĭnj egipcio 'ngo dugüi' sij, ngaa nĭ nacaj sij tsĭnj huin dugüi' sij. Nĭ ga'ui' sij tsĭnj egipcio daj xi'í si gui'yaj sí'. 25 Daj si gani ruhua Moisés sisi xacaj ni dugüi' sij cuenta sisi nacaj Yan'anĭj ni sí' xi'í man'an sij. Sanĭ nun xacaj ni sí' cuenta xi'í si gui'yaj sij mánĭj.

26 'Ango güi nĭ guini'i Moisés sisi unun' huĭj tsĭnj israelita. Nĭ huin ruhua sij sisi na'mi sa' nungüej sí'. Ngaa nĭ gataj sij: "Dugüi'

nungüej é re'. Nj un sin huin nj ó' nungüej é re' únj." Gataj Moisés gunun nungüej sij. ²⁷ Sanj tsínj ó' dugüi' daj, nj ráj ra'a sij Moisés, nj gataj sij: "Nj un tsínj ganí sq', nj gahuín sq' 'ngö tsínj ga'nin' rian únj únj, asj 'ngö guesj huín sq' nej ga ní'. ²⁸ Ruhúa re' dagahui' re' man'anj da' rún' dagahui' re' 'ngö tsínj egipcio guqui nan ní'." Daj gataj sij gunun Moisés. ²⁹ Nj ngaa gunun Moisés nuguan' daj, nj gunánj sij gan'anj sij 'ngö yu'uj gu'naj Madián. Sanj sé xánj sij huin mánj. Nj ga'nga huij da'ni sno'o sij yu'uj daj.

³⁰ 'Nj ngaa gachin huij xia yo', nj gan'anj Moisés 'ngö yu'uj huin quij gui'yanj naco nichrun' quij gu'naj Sinaí. Nj guini'i sij 'ngö coj tanj rian anun yan'an. Nj gurugüi' 'ngö ángel scanij yan'an daj guini'i sij. ³¹ Nj gan'anj ruhua Moisés nga si guini'i sij daj. Nj ngaa gan'anj nichí sij guini'yaj sa' sij, nj gunun sij ga'mi sinane man'an Señor. ³² Nj gataj Señor: "Huēj huin Dan'anj ni xí re' gane ni sij asj hua ná. Huēj huin Dan'anj Abraham nga Isaac nej, Jacob nej." Daj gataj Yan'anj gunun Moisés. Ngaa nj gaxi'i nagunánj Moisés xi'í si guxu'ui' sij. Nj nun guisij ruhua sij guini'yaj sij coj da mánj. ³³ Ngaa nj gataj Señor gunun sij: "Gujri sq' dacánj sq'. Daj si rian niquin' sq' huin yo'ój sa'

rian nne man'anj. ³⁴ Xanga' hua guini'ínj daj ran' ni tsínj nico' man'anj sayun man ni sij Egipto. Nj gunünj si uchej ni sij xi'í sayun daj. Nj 'na' man'anj sisi ga ní'nij rian ni sij rian sayun ran' ni sij. Xi'í daj gahua' sq' si ga'ní gan'anj sq' Egipto aj." Gataj Señor gunun Moisés.

³⁵ 'Hué dan nj nun garan' ruhua ni dugüi' Moisés guini'i ni sij sí'. Nj gataj ni sij gunun sí': "Nj un tsínj ganí sq', nj gahuín sq' 'ngö tsínj ga'nin' rian ni únj únj, asj 'ngö güesi huín sq' ga ní'." Hué daj gataj ni sij. Sanj ga'nij Yan'anj sisi gahuin Moisés 'ngö tsínj a'nin' nico scanij ni tsínj israelita nacaoj sij ni sí'. Nj hué daj gui'yaj Yan'anj nga Moisés ngaa guini'i sij ángel niquin' scanij coj tanj daj. ³⁶ Nj hué Moisés huin si guiri ni tsínj israelita Egipto. Nj hué man'an sij gui'yaj si sa' Egipto. Nj hué daj gui'yaj sij rian gu'naj Mar Rojo nga quij qui'yanj naco ngaa achéj ni tsínj israelita huij xia yo' yu'uj daj. ³⁷ Nj hué Moisés huin si gataj gunun ni tsínj israelita: "Yan'anj gui'yaj sisi gahui 'ngö tsínj scanij a ni é re'. Nj ga'mi sí' si-nuguan' Yan'anj. Nj da'nga' rún' 'yaj man'anj, nj hué daj gui'yaj sí' nej. Gunun a ni é re' si-nuguan' sí'." Daj gataj Moisés.

³⁸ 'Nj hué Moisés gahuin tsínj huaj nga daran' ni tsínj israelita ne' quij gui'yanj

naço ngaa gachéj ni sij nga ángel. Ní ángel daj huin si ga'mi nga Moisés ne' quij gu'naj Sinaí nej. Ní gachéj ángel nga ni xí' nej. Ní ga'ui' Yan'anj ni nuguan' hua nì'na' rian Moisés sisi digyán sí' ni nuguan' daj rian né', nì ga nì'na' né'.

³⁹ Sanì nun ga'uej ruhua ni xí' dagahuin ni sij si-nuguan' Moisés. Ní danicaj ni sij ne' rucu sí'. Ní huin ruhua ni sij nanicaj ni sij Egipto.

⁴⁰ Ní gataj ni sij gunun tsínj gu'naj Aarón: "Gui'yáj re' 'ngò yan'anj sisi guíta diaj rian né' gache né'. Daj si nun ni'i né' si ran' Moisés tsínj guiri né' Egipto." Daj gataj ni sij gunun Aarón. ⁴¹ Hué dan nì gui'yaj ni sij 'ngò yan'anj nari ra'a ni sij. Ní hua-á' daj rún' hua 'ngò cero le hua-á'. Ní dagahui' ni sij ni xucu gui'yaj ni sij 'ngò gui'yanj rian yan'anj nari ni sij daj. Ní gahuin niã' ruhua ni sij nga yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj.

⁴² Hué dan nì gahuin nini man'an Yan'anj xanga' rian ni sij. Ní duna Yan'anj ni sij si guinico' ni sij ni yati' mán xata' nga yahui nej, güi nej. Ní hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná. Ní garun ni sij rian yanj huin si-libro Yan'anj. Ní gataj ni sij:

Ni tsínj israelita huin ín re'.

Sé rian man'anj dagahui' a ni é re' xucu ngaa gane ni é re' hujj xia

yo' quij gui'yanj naço mánj.

⁴³ Sanì nicaj a ni é re' nuhui atsiy gane yan'anj gu'naj Moloc gachéj a ni é re'.

Ní nicaj á re' yan'anj huin yati' gui'yaj ra'a á re' gu'naj Renfán.

Ní gui'yaj á re' nungüej yan'anj daj sisi guinun yan'anj a ni é re'.

Hué xí'í daj nì ga'nì a ni é re' gan'anj án re' 'ngò yu'uj ne' rian xuman' Babilonia gane a ni é re', gui'yā aj.

Daj gataj Yan'anj. Ní hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná.

⁴⁴ 'Ní nicaj ni xí' hue' atsiy ducua' Yan'anj xanga' ngaa huaj ni sij quij qui'yanj naço daj. Ní hue' daj gane Yan'anj ga'mi sij rian ni xi né'. Ní hua ga'nin' Yan'anj sun rian Moisés sisi gui'yaj sij nuhui atsiy daj. Ní digyán Yan'anj 'ngò ducuanj daj ga gui'yaj Moisés nuhui daj. Ní uyan hua nuhui daj nga nuhui digyán Yan'anj rian Moisés. ⁴⁵ Ní nahuin ra'a ni xí' nuhui atsiy daj. Ní nicaj ni sij nga tsínj gu'naj Josué ga'nã' ni sij nuhui daj da do'ój ni tsínj 'nã' anéj chrej. Ní guiri Yan'anj ni sí' do'ój ni sí'. Ní gatúj ni xí' rian do'ój ni sí', gui'yaj Yan'anj. Ní nicaj ni sij nuhui atsiy daj da guinicaj rey David sun rian ni sij.

⁴⁶ 'Ní garan' ruhua Yan'anj ni'i rey David. Ní gachínj jni'yaj David rian Yan'anj

sisi ga'ue gui'yaj man'an sij 'ngo nuhui gahuin ducua Yan'anj huin Yan'anj guinico' xí Jacob. ⁴⁷ Sani gui'yaj tsínj gu'naj Salomón nuhui daj. ⁴⁸ Sani nitaj si nne Yan'anj xanga' chruhua hue' 'yaj ra'a ni tsínj mánj. Daj si gataj 'ngo tsínj ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj asij hua ná:

⁴⁹ Xata' huin 'ngo chrun xila sa' nněj.

Ni yo'ój huin 'ngo rún' huin rian utāj dacō.

Xi'í daj nitaj si huaj si gui'yaj á re' 'ngo hue' rian ganěj.

Ni nitaj nunj 'yaj sisi gui'yaj á re' rian naran ruhuāj mánj.

⁵⁰ Daj si man'anj gui'yaj daran' ni rasun.

Daj gataj Yan'anj rian tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj daj.

⁵¹ Ni tsínj so'o huin ín re'. Ni quij niman án re' nej. Ni nunun a ni é re' nej. Niganj unun' a ni é re' nga Espiritu Santo. Ni uyan 'yaj á re' nga ni xi a ni é re' guimán asij ná. ⁵² Ni guinico' ni xi a ni é re' daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi sini sisi ga'na' tsínj hua nica niman huin sí' Jesús. Ni naga'ui' a ni é re' man'an sí' ra'a ni tsínj quij hua. Ni dagahui' a ni é re' man'an sí'. ⁵³ Ni nahuin ra'a á re' si-ley Yan'anj riqui ni ángel rian án re'. Sani nun dagahuin a ni é re' nuguan' da mánj. —Daj gataj tsínj gu'naj Esteban rian ni tsínj

huin achij gan'anj junta nico daj.

⁵⁴ Ni ngaa gunun ni sij si-nuguan' Esteban, ni ducu ga'man ruhua ni sij da' xa ruj yan' ni sij xi'í Esteban. ⁵⁵ Ni gatúj 'ueé Espiritu Santo niman Esteban. Ni guini'yaj sij xata'. Ni gurugüi' Yan'anj guini'i sij. Ni hua sa' nin' 'ueé hua Yan'anj. Ni guini'i sij sisi ganiquin' Jesús ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj nej. ⁵⁶ Hué dan ni gataj Esteban:

—Ni'yaj á re'. Hua ní'nij xata' ni'yā. Ni niquin' da'nij ni ngüi ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj huin sij Jesús. —Daj gataj Esteban gunun ni sij.

⁵⁷ Ngaa ni gaguáj nucuaј nin' ruhua ni sij. Ni garanj daran' ni sij rian niquin' Esteban. ⁵⁸ Ni guiri ni sij sí' du'ua xuman' daj. Ni ga'ui' ni sij yej man'an sí'. Ni ni tsínj ga'mi gaquin' xi'í Esteban, ni guiri ni sij sigan' ni sij gurúj acuan' ni sij rian niquin' 'ngo tsínj hua lij gu'naj sí' Saulo. ⁵⁹ Diaj hua gue a'ui' ni sij yej, ni gachínj jni'yaj Esteban rian Jesucristo. Ni gataj sij:

—Señor Jesús, nahuin ra'á re' nimānj anj. —Daj gataj Esteban gunun Jesucristo.

⁶⁰ Hué dan ni guiniquin' ráj dacoј sij, ni gaguáj nucuaј sij. Ni gataj sij:

—Señor, si xacaj re' cuenta nga gaquin' 'yaj ni sij yünj mánj. —Daj gataj sij, ni gahui' sij.

8

Saulo persigue a la iglesia

¹ Nĩ ga'uej ruhua Saulo sisi dagahui' ni sij Esteban. Nĩ hué gue güi daj, nĩ gaxi'i ni sij chran' yun'unj ni sij ni tsínj nahuin yu' guinico' Yan'anj huin ni tsínj mán xuman' Jerusalén. Hué dan nĩ gaxa'nĩ daran' ni si' riqui estado Judea nga estado Samaria nej. Sanĩ nun gaxa'nĩ man'an ni tsínj apóstol ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. ² Nĩ gan'anj go'ngo ni tsínj hua sa' niman gan'anj gachin' ni sij Esteban. Nĩ gaco nĩn' ruhua ni sij xi'í si'. ³ Nĩ ni güi daj gahuin huue Saulo chran' yun'unj sij ni tsínj guinico' Yan'anj. Nĩ atúj sij chruhua ni hue' xun sij ni tsínj nga ni ngüi xana garij sij ducuaga'.

Predicación del evangelio en Samaria

⁴ Sanĩ ni tsínj gaxa'nĩ, nĩ gachéj ni sij nĩn' gachra'. Nĩ nata' ni sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni ngüi rian huaj ni sij. ⁵ Nĩ hua 'ngo tsínj gu'naj Felipe. Nĩ gan'anj sij 'ngo xuman' gu'naj Samaria. Nĩ ga'mi sij si-nuguan' Cristo xuman' daj. ⁶ Nĩ uyan ruhua ni sij gunun sa' ni sij si-nuguan' Felipe xi'í si guini'i ni sij si sa' gui'yaj Felipe. ⁷ Nĩ ganahuin ga'i ni ngüi nun nane xi'i niman. Nĩ gaguáj nucuj ni nane xi'i daj gahui niman ni ngüi. Nĩ ganahuin ga'i ni ngüi nare' nnee cúj nga ni ngüi yacuan

nej. ⁸ Ngaa nĩ nĩn' ruhua gahuin niã' ruhua ni ngüi man xuman' daj.

⁹ Nĩ hua 'ngo tsínj gu'naj Simón. Nĩ asij sini nĩ gui'yaj chre sij. Nĩ digya' yun'unj sij ni ngüi mán xuman' daj. Nĩ gui'yaj sij sisi achij sij doj rian ni ngüi. ¹⁰ Nĩ gunun sa' daran' ni tsínj hua lij nga ni tsínj hua achij si-nuguan' Simón. Nĩ gataj ni sij:

—Nucuj si-nuguan' tsínj daj, gui'yaj man'an Yan'anj. —Daj gataj ni sij xi'í Simón.

¹¹ Nĩ gunun 'ueé ni ngüi nga si ga'mi tsínj daj xi'í si digya' yun'unj sij ni ngüi daj. Nĩ asij hua ná gui'yaj chre sij. ¹² Sanĩ ngaa nata' Felipe nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né' nga nuguan' xi'í Jesucristo, nĩ guxuman ruhua ni tsínj man xuman' daj si-nuguan' Felipe. Ngaa nĩ gata' nnee ni tsínj sno'o nga ni ngüi xana nej. ¹³ Nĩ guxuman ruhua man'an Simón nej. Nĩ gata' nnee sij. Nĩ gaxi'i sij guinica'j dugüi' niganj sij nga Felipe. Nĩ gahuin yan'anj ruhua sij nga si sa' nico gui'yaj Felipe.

¹⁴ Nĩ ngaa gunun ni tsínj huin apóstol mán xuman' Jerusalén sisi guxuman ruhua ni ngüi mán xuman' Samaria si-nuguan' Yan'anj, ngaa nĩ ga'nĩj ni sij Pedro nga Juan gan'anj nĩ'yaj nungüej sí' rian man ni ngüi daj. ¹⁵ Nĩ ngaa guisij nungüej sij, ngaa nĩ gachinj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj sisi gatu

Espíritu Santo niman ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo. ¹⁶ Daj si achin si ga'na' Espiritu Santo rian ni sij. Maan si gata' nnee ni sij nga si-xugüi Jesucristo. ¹⁷ Ngaa ni guta' Pedro nga Juan ra'a nungüej sí' chra ni sij. Hué dan ni ga'na' Espiritu Santo rian ni sij aj.

¹⁸ Ni guini'i Simón sisi gatúj Espiritu Santo niman ni ngüi ngaa guta' nungüej sí' ra'a sí' chra ni ngüi. Hué dan ni reque sij ga'ui' sij san'anj rian nungüej sí'. ¹⁹ Ni gataj sij gunun Pedro nga Juan:

—Riqui nungüej é re' fuerza daj rian man'anj. Ngaa ni un tsínj gutáj ra'aj chra, ni gatu Espiritu Santo niman sí'. —Daj gataj Simón.

²⁰ Ngaa ni gataj Pedro gunun Simón:

—Ni 'ngo ga ni'ya niganj nin' si-san'anj re' nga man'an re'. Daj si ani ruhua re' sisi ga'ue guirún' nga si-sún' si riqui yun Yan'anj rian né'. ²¹ Sé güendá re' huin sisi guiyáj re' da mánj. Daj si nitaj si hua nica nimán re' rian Yan'anj mánj. ²² Nanicaj ruhua re' xi'í si-gaquin' re'. Ni gachinj jni'yáj re' rian Yan'anj. Ni si ruhuaj ni guinicaj Yan'anj niman nico xi'í nuguan' gani ruhua nimán re' aj. ²³ Daj si ni'inj sisi ani xicoj ruhua re' nga nimán re'. Ni anumí re', 'yaj nuguan' xi'i nun chruhua nimán re'. —Daj gataj Pedro gunun Simón.

²⁴ Ngaa ni gataj Simón:

—Gachinj jni'yaj nungüej é re' rian Yan'anj rian xi'ij sisi nitaj si gahuin ngáj rún' gataj nungüej é re' gunúnj. —Daj gataj Simón gunun Pedro nga Juan.

²⁵ Ni ngaa guisij nata' nungüej sij nuguan' sa' xi'í si-nuguan' Señor, ngaa ni guinan' nungüej sij xuman' Jerusalén. Ni nata' nungüej sij si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' rian ga'i xuman' rian nne ni tsínj Samaritano aj.

Felipe y el etíope

²⁶ Ngaa ni ga'mi 'ngo si-ángel Señor rian 'ngo tsínj gu'naj Felipe. Ni gataj-á:

—Naxuman re' gan'anj re' ne' sur chrej huaj xuman' Jerusalén da xuman' gu'naj Gaza. —Daj gataj ángel gunun Felipe.

Ni chrej daj gachin 'ngo yo'ój quij qui'yanj naco.

²⁷ Ngaa ni naxuman Felipe, ni huaj sij chrej. Ni nacaj dugüi' sij nga 'ngo tsínj 'na' yu'uj gu'naj Etiopía. Ni huin sí' 'ngo tsínj nicaj sun rian yun'unj xana huin reina. Ni gu'naj unj Candace. Ni 'na' unj Etiopía. Ni tsínj daj dugumi si-san'anj reina daj. Ni 'ngo tsínj eunuco huin sij. Ni hua gan'anj sij xuman' Jerusalén ga'mi sa' sij rian Yan'anj xanga'. ²⁸ Ni huaj nan' sij xánj sij nne sij chruhua carreta sij, aya sij si-libro tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná gu'naj sí' Isaías. ²⁹ Ngaa ni

gataj Espiritu Santo gunun Felipe:

—Güj nichi re' xi'nij carreta daj. —Daj gataj Espiritu Santo.

³⁰ Ni ngaa gan'anj nichi Felipe, ni gunun sij si aya tsinj etiope daj si-libro Isaías. Ngaa ni nachinj snan'anj Felipe sí'. Ni gataj sij:

—Unún re' si ayá re' ní'. —Daj gataj Felipe.

³¹ Ngaa ni gataj tsinj etiope daj:

—Daj gui'yā ga'ue gunūnj sisi nitaj 'ngo tsinj nāta' gunūnj únj. —Daj gataj sij.

Ngaa ni gachinj jni'yaj sij sisi gahui Felipe gane nuguan'an sí' nga sij chruhua carreta.

³² Ni nan huin si aya sij rian libro huin si-nuguan' Yan'anj:

Ni daj rún' dínj du'ua 'ngo xachij ngaa guisij xuj rian tsinj dagahui' xuj, ni hué daj gui'yaj sí'.

Ni daj rún' 'yaj 'ngo xachij le'ej nitaj si aguáj xuj ngaa aca ni sij xuj, ngaa ni hué daj dínj gahuin du'ua sí' nej.

³³ Ni guiri' sí' si nā'aj xi'í si gui'yaj ni sij nga sí'.

Ni nun gui'yaj nica ni sij nga sí'.

Ni a 'ngo né' si gahuin nucaj gataj daj gui'yaj ni tsinj guimán nga sí' ngaa dagahui' ni sij man'an sí'.

Ni yyaj ni nitaj nnee cúj sij rian xungüj mánj.

Hué daj hua nuguan' aya tsinj 'nā' etiopía daj.

³⁴ Hué dan ni nachinj snan'anj sij man'an Felipe. Ni gataj sij:

—Gui'yáj re' sinduj gataj re' un tsinj xi'i a'mi tsinj a'mi si-nuguan' Yan'anj da únj. A'mi sij xi'í man'an sij ní'. Asj a'mi sij xi'í ango tsinj sa'. —Daj gataj sij.

³⁵ Hué dan ni gaxi'i Felipe ga'mi sij. Ni digyán sini sij un sin huin ruhuaj gata nuguan' gaya tsinj etiope daj. Ngaa ni nata' sij nuguan' sa' xi'í Jesús gunun tsinj daj. ³⁶ Ni ngaa huaj nungüej sij chruhua chrej, ni guisij nungüej sij rian nun nnee. Ni gataj tsinj daj:

—Hué nan nun nnee. Ni ga'ue gata' nneñ ní'. —Daj gataj sij.

³⁷ Ni gataj Felipe gunun sij:

—Sisi hua yya xuman ruhuá re' ni'yáj re' Jesús, ni ga'ue nánj. —Daj gataj Felipe.

Ngaa ni gataj sij:

—Xuman ruhuáj sisi Jesucristo huin da'nij Yan'anj. —Daj gataj sij gunun Felipe.

³⁸ Hué dan ni ga'nin' sij sun sisi ganiquin' carreta. Ni nanij nungüej sij chruhua carreta. Ni gatúj nungüej sij chruhua nnee. Ni duguata' nnee Felipe tsinj eunuco daj.

³⁹ Ni ngaa gahui nungüej sij chruhua nnee, ngaa ni nicaj Espiritu Santo gan'anj-án' Felipe. Ni nun guini'i tsinj eunuco daj Felipe ga mánj. Sani gahuin niā' ruhua sij huaj sij chruhua

chrej. ⁴⁰ Nĭ nanun rian Felipe xuman' gu'naj Azoto. Ngaa nĭ daran' ni xuman' gachin sij, nĭ nata' sij si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' gunun ni ngüi. Nĭ hué daj gui'yaj sij da guisĭj sij xuman' Cesarea.

9

Conversión de Saulo

¹ Nĭ güi daj nĭ nun dunaj tsĭnj gu'naj Saulo si gataj sij sisĭ dagahui' sij ni tsĭnj nico' man'an Señor Jesús. Xi'í daj nĭ guisĭj sij rian nne chrej a'nin'. ² Nĭ gachĭnj sij yanj ata gataj-á' ruhua-á' sisĭ hua permiso gatu sij chruhua si-nuhui ni tsĭnj israelita nana'ui' sij daran' ni tsĭnj nga ni ngüi xana xacaj si-chrej Jesús. ³ Hué dan nĭ gahui sij gan'anj sij. Nĭ ngaa huaj nichrun' sij guisĭj sij xuman' Damasco, nĭ nasĭnunj chre guini'i sij guixiguĭn 'ngo yan'an xxi 'na' xata' xi'nĭj sij rian huaj sij. ⁴ Nĭ 'ngo ganatúj sij rian yo'ój. Nĭ gunun sij 'ngo nane gataj-á':

—Saulo, Saulo, un sin huin nĭ chran' yun'únj re' yĭnj únj. —Daj ga'mi nane daj gunun Saulo.

⁵ Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj Saulo. Nĭ gataj sij:

—Nĭ un sin huin re', Señor,
—Gataj sij.

Ngaa nĭ ga'mi nane daj. Nĭ gataj-á':

—Yĭnj huin Jesús. Hué man'anj huin nicó' re'. Nĭ chran' yun'únj re' man'an re' ngaa da'nga' daj 'yáj re' aj. —Daj gataj sij.

⁶ Ngaa nĭ nagunánj Saulo xi'í si xu'ui' sij. Nĭ gataj sij:

—Señor, un sin huin ruhua re' si gui'yā únj. —Daj gataj Saulo.

Ngaa nĭ gataj Señor:

—Nachica re' gatu re' chruhua xuman' nan. Nĭ gataj ni sij un sin huin gui'yáj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun Saulo.

⁷ Nĭ guxu'ui' nĭn' ruhua ni tsĭnj huaj nga Saulo. Nĭ a 'ngo nuguan' nun ga'mi ni sij. Daj si gunun ni sij ga'mi 'ngo nane. Sanĭ nun guĭni'i ni sij daj hua-á' si nitaj go'ngo tsĭnj niquin' ga'mi.

⁸ Ngaa nĭ ganachica Saulo rian yo'ój daj. Sanĭ ngaa nagura' sij rian sij ni'yaj sij, nĭ nun ga'ue guini'yaj sij mánj. Hué dan nĭ guida'a ni sí' ra'a sij nicaj ni sí' man'an sij gan'anj ni sí' xuman' Damasco. ⁹ Nĭ guisĭj hua'nij güi nun ga'ue guixiguĭn ni'yaj sij. Nĭ nun xa sij nun go'o sij mánj.

¹⁰ Nĭ xuman' Damasco nne 'ngo tsĭnj digui'yun si-nuguan' Jesucristo. Nĭ gu'naj sí' Ananías. Nĭ gurugüi' Señor rian Ananías. Nĭ gataj sij:

—Ananías. —Gataj Señor gunun sí'.

—Nan nněj, Señor.
—Gataj Ananías gunun Señor.

¹¹ Ngaa nĭ gataj Señor gunun Ananías:

—Nachica re' gan'anj re' cayu gu'naj Derecha. Nĭ ducua' tsĭnj gu'naj Judas nana' re' 'ngo tsĭnj 'na'

xuman' Tarso gu'naj sí' Saulo. Ni nne sij achínj jni'yaj sij riánj. ¹² Ni ngaa achínj jni'yaj sij, ni gurugüi' 'ngo tsínj gu'naj Ananías rian nne sij, gui'yā. Ni guta' sí' ra'a sí' chra sij sisi naxiguin ni'yaj sij, gui'yaj sí'. —Daj gataj Señor gunun Ananías.

¹³ Ngaa ni gataj Ananías:

—Señor, hua gununj si a'mi ga'i tsínj daj gui'yaj Saulo 'ngo xi'i nga ni tsínj sa' nico' man'án re' ni tsínj man xuman' Jerusalén. ¹⁴ Ni ne' nan ga'na' sij nicaj sij 'ngo orde ga'ui' ni chrej a'nin' rian sij sisi ga'ue guida'a sij gunumi sij daran' ni tsínj achínj jni'yaj rián re' mán ni sij xuman' nan. —Daj gataj Ananías gunun Señor.

¹⁵ Sanj gataj Señor gunun Ananías:

—Güij re'. Daj si hua nacuij Saulo sisi gan'anj sij nata' sij nuguan' sa' xi'ij rian ni tsínj 'na' anej chrej nga ni rey nej, ni tsínj israelita nej. ¹⁶ Ni gatā rian sij sisi hua nian guiran' sij nico sayun rian xi'ij. —Daj gataj Señor gunun Ananías.

¹⁷ Hué dan ni gan'anj Ananías. Ni gatúj sij chruhua hue'. Ni guta' sij ra'a sij chra Saulo. Ni gataj sij:

—Saulo, gurugüi' Señor Jesús rián re' ngaa huáj re' chrej ga'na' re' nan, jnān. Ni ga'nij sij yūnj ga'nāj rián re' sisi naxiguin rundij rián re'. Ni gatu Espiritu Santo chruhua nimán re', gui'yaj

sij. —Daj gataj Ananías gunun Saulo.

¹⁸ Ni hué gue hora daj guinij 'ngo si hua nnee gatsi rundij chraj rian Saulo. Ni 'ngo naxiguin rian sij. Ngaa ni naxuman sij gan'anj sij gata' nnee sij. ¹⁹ Hué dan ni xa sij chra, ni ganari' fuerza sij. Ni guna sij 'ngo ni güi nga ni tsínj nico' Jesús man xuman' Damasco.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Hué dan ni 'ngo gaxi'i Saulo ga'mi sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita sisi Jesús huin yya da'nij Yan'anj.

²¹ Ni gara yan'anj ruhua daran' ni tsínj gunun sinuguan' Saulo. Ni gataj ni sij:

—Sé tsínj nan huin tsínj chran' yun'unj ni tsínj achínj jni'yaj rian Jesucristo xuman' Jerusalén mí'. Ni sé si huin tsínj 'na' guida'a gumi ni tsínj man nan naga'ui' sij rian ni chrej a'nin' a'. —Daj gataj ni tsínj daj.

²² Ni gahuin nucuj sinuguan' Saulo go'ngo güi. Ni nun ri' ruhua ni tsínj israelita man xuman' Damasco si gataj ni sij gunun Saulo xi'í daj gui'yaj fuerza Saulo rian ni sí' sisi Jesús huin Cristo.

Saulo escapa de los judíos

²³ Ni ngaa gachin ga'i güi, ni daga'mi dugüi' ni tsínj israelita sisi dagahui' ni sij Saulo. ²⁴ Sanj gunun Saulo nuguan' daga'mi dugüi' ni sij. Ni nugüi nigan' dugumi

ni sij rian gahui ni ngüi xuman' Damasco. Daj si dagahui' ni sij, ruhua ni sij. ²⁵ Sani ne' ni, ni ga'nij ni tsinj nico' Jesucristo Saulo chruhua 'ngo xuguti xxi. Ni dinij ni sij si' chra chran niquin' ganicaj du'ua xuman' Damasco. Daj ni ganani si'.

Saulo en Jerusalén

²⁶ Ni ngaa guisij Saulo xuman' Jerusalén, ni ruhua sij nahuin yu' sij nga ni tsinj nico' Jesucristo. Sani guxu'ui' daran' ni si' ni'yaj ni si' Saulo daj. Daj si nun xuman ruhua ni si' sisi xanga' nico' Saulo Jesucristo. ²⁷ Sani nicaj tsinj gu'naj Bernabé Saulo guisij sij rian nne ni apóstol ni tsinj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Ni nata' Bernabé rian ni si' daj gahuin ngaa huaj Saulo chruhua chrej guini'i sij Señor. Ni nata' si' daj ga'mi Señor chruhua chrej gunun Saulo. Ni hué daj nata' Bernabé daj ga'mi nucuj Saulo si-xugüi Jesús chruhua xuman' Damasco nej.

²⁸ Hué dan ni guna Saulo xuman' Jerusalén guinicaj dugüi' sij nga ni tsinj nico' Jesucristo. Ni hua ni'nij rian sij gatúj sij gahui sij xuman' daj. ²⁹ Ni ga'mi nucuj sij nga si-xugüi Señor. Ni ga'mi Saulo rian ni tsinj israelita a'mi snan'anj griego. Sani ga'mi nachej ni si' gunun sij xi'í si huin ruhua ni si' dagahui' ni si' Saulo. ³⁰ Ni

ngaa xacaj ni tsinj nico' Jesucristo cuenta, ngaa ni nicaj ni sij Saulo gan'anj ni sij xuman' Cesarea. Hué dan ni na'nij ni sij Saulo da xuman' Tarso.

³¹ Hué dan ni daran' ni tsinj guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo man estado Judea nga estado Galilea nej, estado Samaria nej, ni gahuin din'inj rian ni sij man ni sij. Ni gahuin nucuj niman ni sij nga si-nuguan' Yan'anj. Ni achéj cuidado ni sij nga si-nuguan' Señor. Ni gahuin nico ni sij xi'í si chracuij Espíritu Santo ni sij.

Curación de Eneas

³² Ni achéj Pedro nin' gachra' huaj guini'i sij sisi daj hua nne ni tsinj nico' Yan'anj. Ni gan'anj sij guini'i sij ni tsinj sa' nico' Yan'anj man xuman' Lida nej. ³³ Ni yu'uj daj nacaj dugüi' sij nga 'ngo tsinj gu'naj Eneas. Ni guisij itunj yo' ngaj si' rian nna si nare' nneé cúj si'. ³⁴ Ngaa ni gataj Pedro gunun si':

—Eneas, hua ganahuin sa' re', gui'yaj Jesucristo. Nachica re'. Ni nagui'yaj sa' re' si-nná re' aj. —Daj gataj Pedro.

Hué dan ni 'ngo hora ni nachica Eneas.

³⁵ Ni guini'i daran' ni ngüi man xuman' Lida nga xuman' Sarón daj nahuin sa' si'. Ni nanicaj ruhua ni sij guinico' ni sij Señor.

Dorcas es resucitada

³⁶ Nī ngaa daj nī nne 'ngo yun'unj xana digui'yun sinuguan' Jesucristo 'ngo xuman' gu'naj Jope. Nī gu'naj ún' Tabita. Nī snan'anj griego gata ruhuaj Dorcas. Nī ya'yoj nne ún' 'yaj sa' ún'. Nī chracuij ún' ni ngüi niqui. ³⁷ Nī güi daj ga'nán' Dorcas, nī gahui' ún'. Nī duguane ni ngüi ún'. Nī guruj ni sij man'an ún' chruhua cuarto hue' nata' xata'. ³⁸ Nī nīchrun' ngaj xuman' Jope nga xuman' Lida. Nī ngaa gunun ni tsínj nico' Jesucristo sisi nne Pedro xuman' Lida, ngaa nī ga'níj ni sij huíj tsínj gan'anj gataj nungüej sí' gunun Pedro:

—Sī gahuin rán re' ga'na' re' xuman' Jope mánj.
—Gataj nungüej sij gunun Pedro.

³⁹ Hué dan nī naxuman Pedro gan'anj sí' nga nungüej sij. Nī ngaa guisíj sí', nī nicaj ni sij gan'anj ni sij cuarto rian ngaj yun'unj xana gahui' daj. Nī ganicaj daran' ni ngüi xana mmij xi'níj Pedro. Nī aco daran' ne digyán ne ni snecu nga ni reto si gui'yaj Dorcas ngaa gane ún'. ⁴⁰ Ngaa nī gahui daran' ni ngüi ne' chej xe', gui'yaj Pedro. Nī ganiquin' ráj dacoj sij gachínj ni'yaj sij rian Yan'anj. Hué dan nī ni'yaj sij níman daj. Nī gataj sij:

—Tabita, nāchica re'.
—Gataj sij gunun ún'.

Ngaa nī nagura' ún' rian ún'. Nī ngaa guini'i ún' Pedro, nī nagane ún'. ⁴¹ Ngaa

nī guida'a Pedro ra'a ún'. Nī naxuman ún', gui'yaj Pedro. Ngaa nī gaquíj sij ga'na' ni tsínj sa' nico' Jesucristo nga ni ngüi xana mmij nej. Nī digyán Pedro sisi hua nī'na' Dorcas rian ni ngüi daj. ⁴² Hué dan nī nani ni ngüi cuento xi'í yun'unj xana ganá'nij daj nīn' gachra' chruhua xuman' Jope. Nī guxuman ruhua nico ni ngüi ni'i ni sij Señor. ⁴³ Nī gahuin ran Pedro ga'i güi xuman' Jope daj ducúa 'ngo tsínj nagui'yaj nīnáj nnij xucu gu'naj sí' Simón.

10

Pedro y Cornelio

¹ Nī xuman' Cesarea nne 'ngo tsínj gu'naj Cornelio. Nī huin sí' snado capitán a'nin' rian 'ngo xi'nin' snado gu'naj Italiano. ² Nī nico' 'ueé sij Yan'anj. Nī hua cuidado ni ducua tsínj daj rian Yan'anj. Nī a'ui' nico sij san'anj rian ni ngüi niqui. Nī nīganj gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj nej. ³ Nī 'ngo güi daj ngaa guisíj ga' hua'nij di'nī, nī guini'i Cornelio sisi gurugüi' 'ngo ángel ga'níj Yan'anj rian sij. Nī gatúj-ú' rian nne sij. Nī gataj-á' gunun sij:

—Cornelio. —Gataj ángel daj.

⁴ Nī guxu'ui' nīn' ruhua Cornelio ni'yaj sij ángel daj. Nī gataj sij:

—Nī un sin huin ruhuá re', Señor. —Daj gataj Cornelio.

Ni gataj ángel:

—Hua gunun sa' Yan'anj si achínj jni'yáj re'. Ni ni'i Yan'anj si 'yaj sa' re' si a'uí' re' rian ni ngüi niqui nej. ⁵ Yyaj ni ga'nij re' ni tsínj gan'anj xuman' Jope sisi naquinj ni sí' ga'na' 'ngo tsínj gu'naj Simón Pedro nan. ⁶ Ni nne tsínj daj ducúa tsínj gu'naj Simón huin sí' 'ngo tsínj nagui'yaj ninaj nnij xucu. Ni nichrun' du'ua nnee yan'anj nne ducúa sí'. Ni ngaa ga'na' Pedro, ni nata' sí' gunun re' un sin huin gui'yáj re'. —Daj gataj ángel gunun Cornelio.

⁷ Hué dan ni ngaa gan'anj ángel daj, ni gaquinj Cornelio ga'na' hujj tsínj 'yaj sun rian sij nga 'ngo snado nico' Yan'anj nej. Ni snado daj huin tsínj 'yaj sun rian sij nej. ⁸ Ni ngaa guisij nata' Cornelio gunun anin' sij si guini'i sij, ngaa ni ga'nij sij gan'anj anin' sí' xuman' Jope.

⁹ Ni 'ngo gaxuj ango güi ngaa huaj ni sij chrej gahuin nichrun' anin' sij xuman' Jope, ni gahui Pedro chra hue' gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj. ¹⁰ Ni ducu achin xi'ná riqui sij, ni ruhua sij xa sij chra. Sanj diaj 'yaj xugüi ne' nia xa sij, ni gurugüi' 'ngo rasun rian sij, gui'yaj Yan'anj. ¹¹ Ni guini'i Pedro sisi naxi'nij xata'. Ni 'na' guinij 'ngo si hua atsij xxi manta. Ni anumi-í' chra gan'anj squina 'na' guinij-í' rian Pedro. ¹² Ni chruhua

manta daj man daran' rian ni xucu nun gan'anj ra'a nga ni xucu duguaca riqui achéj rian yo'ój nej, nga ni xataj achéj xata' nej. ¹³ Ni gunun Pedro ga'mi 'ngo nané. Ni gataj nané daj:

—Naxuman so', ni dagahui' so' xa so'. —Daj gataj nané daj gunun Pedro.

¹⁴ Sanj gataj Pedro:

—Sj ga'ue man, Señor. Nitaj aman xaj go'ngo ni rasun xi'i da manj, Señor. —Daj gataj Pedro.

¹⁵ Ni gataj ruhua' yun Señor gunun Pedro:

—Sisi gahuin sa' 'ngo rasun, gui'yaj Yan'anj, ngaa ni sj gataj re' sisi hua xi'i huaj manj. —Daj gataj Yan'anj gunun Pedro.

¹⁶ Hué nan gahuin guisij hua'nij. Ngaa ni nahui manta daj nan'-án' xata'.

¹⁷ Ni ngaa nun ri' ruhua Pedro xi'í si guini'i sij, ngaa ni guxuman anin' ni tsínj ga'nij Cornelio guisij anin' sij rian hue'. Daj si 'na' anin' sij nachínj snan'anj sij un hue' huin ducúa Simón. ¹⁸ Ngaa ni gaquinj anin' sij nachínj snan'anj sij sisi nne ango Simón gu'naj Pedro hue' daj. ¹⁹ Ni ngaa hua gué ani ruhua Pedro xi'í ni rasun gurugüi' rian sij daj, ngaa ni gataj Espíritu Santo gunun sij:

—Ni'yaj so'. Niquin' hua'nij tsínj nanó' so'. ²⁰ Naxuman so' nanij so'. Ni gan'anj so' nga ni sij. Ni sj gahuin ruhua' so' gan'anj so' nga ni sij manj. Daj si

man'ānj a'níj ni sij huaj ni sij rian nné sq'. —Daj gataj Espíritu Santo rian Pedro.

²¹ Ngaa n̄ nanij Pedro, n̄ gataj sij rian ni tsínj ga'n̄j Cornelio ga'na':

—Huēj huin tsínj nano' a ni é re'. Ngaa n̄ un sin huin n̄ 'na' anin' re' únj. —Daj gataj Pedro.

²² N̄ gataj anin' sij:

—Hua 'ngō snado capitán gu'naj sij Cornelio. N̄ hua n̄ica niman sij. N̄ hua cuidado sij rian Yan'anj nej. N̄ a'mi sa' daran' ni tsínj israelita xi'í sij nej. N̄ gataj 'ngō ángel sa' sisi gaquinj sij gan'anj man'án re' ducua sij gunun sij si gataj man'án re' gunun sij. —Daj gataj anin' sij gunun Pedro.

²³ Ngaa n̄ gui'yaj Pedro sisi gatu anin' sij chruhua hue'. N̄ gunáj ni sij ngā sí' yan' daj. N̄ ango güi nachica Pedro gan'anj sí' ngā anin' sij. N̄ guinicaj dugüi' gō'ngo ni tsínj nico' Jesucristo man' xuman' Jope gan'anj ni sí' ngā anin' sij. ²⁴ N̄ ango güi guisij ni sij xuman' Cesarea. N̄ ana'uij Cornelio si ga'na' ni sij. N̄ hua gaquinj sij ga'na' ni dugüi' sij ngā ni tsínj guinicaj dugüi' ngā sij sisi nahuin yu' ni sí' ngā sij.

²⁵ N̄ ngaa guisij Pedro ducua Cornelio, n̄ gahui Cornelio nahuin ra'a sí'. N̄ ganiquin' ráj dācoj sí' ne' rian Pedro sisi ga'mi sa' sí' rian Pedro. ²⁶ San̄ naxuman Cornelio, gui'yaj Pedro. N̄ gataj Pedro:

—Naxuman re' si huēj huin 'ngō tsínj ngā re'. —Gataj Pedro gunun Cornelio.

²⁷ Hué dan n̄ ga'mi Pedro ngā Cornelio. N̄ gatúj sij chruhua hue'. N̄ nari' sij nico ni ngüi mán nahuin yu'. ²⁸ N̄ gataj Pedro gunun ni ngüi daj:

—Ni'i a ni é re' sisi hua yaij si da'a dugüi' ni únj ngā ni tsínj 'na' anéj chrej, si hué ni únj huin tsínj israelita. N̄ na'ue gatu ni únj ducua ni sij nej. San̄ digyán Yan'anj riānj sisi si ga'ue gatā sisi quij hua ango ni ngüi 'na' anéj chrej mánj. ²⁹ Xi'í daj ngaa gaquinj ni é re', n̄ ga'uej ruhaāj ga'nāj. Yyaj n̄ ruhaāj guini'inj un sin huin, n̄ gaquinj a ni é re' ga'na' yūnj. —Daj gataj Pedro.

³⁰ Ngaa n̄ nanicaj Cornelio gataj sij:

—Hué hora acuan' nan guisij gan'anj güi, n̄ nne man'ānj ducuaāj. N̄ gui'yā ayuno nej. N̄ ga' hua'nij di'n̄i gachínj jni'yā rian Yan'anj. N̄ gurugüi' 'ngō tsínj ganiquin' riānj nun atsij hua guirān rian. ³¹ N̄ gataj sij gunūnj: “Cornelio, hua gunun sa' Yan'anj si gachínj jni'yáj re'. N̄ ni'i Yan'anj si 'yaj sa' re' si a'ui' re' rian ni ngüi niqui.

³² Ngaa n̄ ga'nij re' tsínj gan'anj xuman' Jope sisi naquinj sij ga'na' 'ngō tsínj gu'naj Simón Pedro. N̄ nne tsínj daj ducua ango Simón huin sí' 'ngō tsínj nagui'yaj ninaj nnij xucu. N̄

nichrun' du'ua nnee yan'anj nne ducua' sí'. Ní ngaa ga'na' Pedro, ní ga'mi sí' rián re'." Daj gataj tsínj daj gunūnj. ³³ Hué dan ní rá'yanj ga'ní ni tsínj guchi' nano' re'. Ní sa' gui'yaj re' garáj xiná re' ga'na' re' aj. Yyaj ní man daran' ni únj rian Yan'anj huin ruhua ni únj gunun ni únj daran' nuguan' ga'nij Yan'anj nata' re' gunun ni únj. —Daj gataj Cornelio gunun Pedro.

³⁴ Ngaa ní gaxi'i Pedro gataj sij:

—Yyaj ní guiri' ruhuāj. Xanga' ní uyan hua daran' né' rian Yan'anj anj. ³⁵ Ní nada'a Yan'anj daran' ni tsínj mán nin' gachra' chruhua xungüi huin ni tsínj ga cuidado rian Yan'anj nga ni tsínj 'yaj nica nej. ³⁶ Ní gataj Yan'anj 'ngo nuguan' sa' gunun ni tsínj israelita sisi gahuin din'inj ruhua ni sij, gui'yaj Jesucristo. Hué sí' huin tsínj nicaj sun rian daran' ni ngüi. ³⁷ Ní ni'i a ni é re' sisi guchi' nuguan' daj nin' gachra' estado Judea rian man ni tsínj israelita. Gaxi'ij asij estado Galilea ngaa guisij nata' Juan sisi hua nian gata' nnee ni ngüi. ³⁸ Ní ga'na' Espíritu Santo rian Jesús huin tsínj 'na' xuman' Nazaret, gui'yaj Yan'anj. Ní nicaj si-nuguan' Jesús fuerza, gui'yaj Yan'anj nej. Ní gachéj Jesús gui'yaj sa' sij. Ní ganahuin ni ngüi chran' yun'unj sichre, gui'yaj Jesús

xi'í si nne Yan'anj nga sij.

³⁹ 'Hué ni únj huin tsínj guini'i daran' si gui'yaj Jesús estado Judea nga xuman' Jerusalén nej. Da' sij godóco' ni sij sí' rian rugutsi dagahui' ni sij man'an Jesús. ⁴⁰ Sanj chra' hua'nij güi ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ní narugüi' Jesús rian ni únj, gui'yaj Yan'anj nej. ⁴¹ Ní nun narugüi' sij rian daran' ni ngüi mánj. Sanj narugüi' sij rian ni únj huin ni únj ni tsínj hua ganacui Yan'anj ganiquin' únj nata' únj xi'í Jesús rian ni ngüi. Ní ngaa guisij ganá'nij Jesús, ní xa ni únj go'o ni únj nga sij. ⁴² Ní ga'nij Jesús gan'anj ni únj ganata' únj rian ni ngüi sisi Yan'anj gui'yaj sisi hué Jesús huin güesi rian ni ngüi hua ni'na' nga rian ni ngüi gahui' nej. Ní ga'nin' Jesús sun rian ni únj sisi hué daj ga'mi ni únj rian ni ngüi. ⁴³ Ní daran' ni tsínj ga'mi sa' si-nuguan' Yan'anj asij ná, ní huin ni sij ni tsínj niquin' nata' xi'í Jesús nej. Ní gataj ni sij sisi guinicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' daran' ni tsínj xuman ruhua ni'i si-xugüi Jesús. —Daj gataj Pedro gunun ni dugüi' Cornelio.

⁴⁴ Diaj a'mi Pedro, ní ga'na' Espíritu Santo rian daran' ni ngüi gunun nuguan' daj. ⁴⁵ Ní ni tsínj israelita guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo ga'na' nga Pedro, ní gahuin yan'anj ruhua ni sí' sisi ga'na'

Espíritu Santo rian ni ngüi 'na' anéj chrej daj. ⁴⁶ Daj si gunun ni sí' sisi ga'mi ni dugüi' Cornelio snan'anj naça, gataj ni sij sisi sa' nin' ruhua hua Yan'anj anj.

⁴⁷ Ngaa nı gataj Pedro rian ni tsınj ga'na' nga sij:

—Nı daj rún' ga'na' Espiritu Santo rian ni únj hué daj ga'na' Espiritu Santo rian ni ngüi nan nej. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

⁴⁸ Ngaa nı ga'nin' sí' sun sisi gata' nnee ni dugüi' Cornelio nga si-xugüi Jesucristo. Ngaa sıj nı gachınj jni'yaj ni sij rian Pedro sisi gına sí' 'ngö ni güi nga ni sí'.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹ Nı gunun ni tsınj apóstol ni tsınj ga'mi si-nuguan' Jesucristo nga ango ni tsınj nico' Jesucristo mán estado Judea sisi guinico' ni ngüi 'na' anéj chrej si-nuguan' Yan'anj nej. ² Nı ngaa guisıj Pedro xuman' Jerusalén, nı ga'na' gō'ngo ni tsınj israelita hua guxuman ruhua ni'i Jesucristo gunun' ni sij nga sí'. ³ Nı nachınj snan'anj ni sij Pedro. Nı gataj ni sij:

—Nı un sin huin nı gatúj re' ducua' 'ngö tsınj 'na' anéj chrej xá re' chra nga ni sí' únj. —Daj gataj ni sij.

⁴ Hué dan nı gaxı'i Pedro nata' sij daran' ni nuguan' gachin asıj sini yan. Nı gataj sij:

⁵ —Cuanj nı nněj xuman' Jope achınj jni'yā rian Yan'anj. Nı digyán Yan'anj 'ngö rasun riānj. Nı guini'inj 'ngö si hua atsıj xxi manta 'na' xata'. Nı anumi-ı' chra gan'anj squina 'na' guinıj rian nněj. ⁶ Nı guini'yaj sa'āj si man chruhuaj. Nı chruhua manta daj mán daran' rian ni xucu nun gan'anj ra'a nga ni xucu huee mán riqui quij nej, nga ni xucu duguaca riqui achéj rian yo'ój nej, nga ni xataj achéj xata' nej. ⁷ Nı gunünj si ga'mi 'ngö nane. Nı gataj nane daj: “Naxuman so'. Nı dagahui' so' xa so' aj.” Daj gataj nane daj gunünj. ⁸ Sanı gataj man'anj: “Sı ga'ue man, Señor. Nitaj aman xāj ni rasun xı'i da man, Señor.” Daj gatā gunun Señor. ⁹ Hué dan nı gataj ruhua' yún Señor gunünj: “Sisi gahuin sa' 'ngö rasun gui'yaj Yan'anj, nı sı gatáj re' sisi hua xı'i huaj mánj.” Daj gataj Señor gunünj. ¹⁰ Hué nan gahuin guisıj huā'nıj. Da' sıj nı nahui manta daj nan'-án' xata'.

¹¹ 'Hué hora daj guisıj huā'nıj tsınj 'na' xuman' Cesarea ga'na' nāno' ni sij man'anj. Nı ga'nıj 'ngö tsınj nne Cesarea ga'na' ni sij riānj. Nı guisıj ni sij rian hue'. ¹² Nı gataj Espiritu Santo gunünj sisi sı gahuin ruhuāj gan'an nga anin' sij. Nı hué daj gan'anj ango huatan' ni tsınj xuman ruhua ni'i Yan'anj huin ni tsınj niquin' nan. Nı gatúj

ni únj chruhua ducúa 'ngo tsínj daj. ¹³ Ngaa n̄i nata' tsínj daj daj rún' guini'i sij 'ngō ángel niquin-in' guini'i sij ducúa sij. N̄i gataj ángel daj gunun sij: "Ga'nij re' ni tsínj gan'anj xuman' Jope sisi gaquinj sij ga'na' Simón Pedro. ¹⁴ N̄i nata' sí' nuguan' rián re' daj ga'ue n̄acaj Yan'anj ni ducua á re'." Daj gataj ángel gunun tsínj daj, gataj sí' gunūnj.

¹⁵ 'N̄i ngaa gaxi'tj ga'mī rian ni sij, ngaa n̄i ga'n̄a' Espíritu Santo rian ni sij daj rún' ga'naj asij sini rian ni man'an né'. ¹⁶ Ngaa n̄i ganun ruhuāj daj gataj Señor Jesús: "Daj xanga' duguata' nnee Juan ni ngūi ngā nnee. Sanj ga'na' man'an Espíritu Santo rian án re'." Gataj Señor gunun né'. ¹⁷ Hué dan n̄i sisi ga'ui' Yan'anj Espíritu Santo rian ni ngūi daj daj rún' riqui sij rian né' huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo, ngaa n̄i un sin huin man'anj sisi gunūnj ngā Yan'anj únj. —Daj gataj Pedro gunun ni tsínj israelita daj.

¹⁸ N̄i ngaa gunun ni sij si-nuguan' Pedro, ngaa n̄i dínj gahuin du'ua ni sij. N̄i ga'mi sa' ueé ni sij rian Yan'anj. N̄i gataj ni sij:

—Xanga' 'yaj Yan'anj sisi hua ní'nij rian ni tsínj 'n̄a' anéj chrej sisi n̄anicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. N̄i ga'ue gane n̄iganj ni sij ngā Yan'anj nej aj. —Daj gataj ni sij.

La iglesia en Antioquía

¹⁹ N̄i ngaa guisíj dagahui' ni sij Esteban, ngaa n̄i gaxi'i ni sij chran' yun'unj ni sij ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo. Xi'í daj n̄i gaxa'n̄i ni sí' gunánj ni sí' da' estado Fenicia ngā estado Chipre nej, xuman' Antioquía nej. N̄i ga'mi ni sij si-nuguan' Jesucristo rian urin ni tsínj israelita. ²⁰ Sanj scanij ni sij man go'ngo ni tsínj 'n̄a' estado Chipre ngā estado Cirene. N̄i ngaa gatúj ni tsínj daj xuman' Antioquía, n̄i ga'mi ni sij nuguan' sa' xi'í Jesucristo rian ni tsínj 'n̄a' anéj chrej huin ni tsínj a'mi snan'anj griego. ²¹ N̄i chracuij Señor ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj daj. Xi'í daj n̄i guxuman ruhua nico ni ngūi nuguan' daj. N̄i guinico' ni sij Señor.

²² N̄i ngaa gunun ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo mán Jerusalén nuguan' daj, ngaa n̄i ga'n̄ij ni sij tsínj gu'naj Bernabé gan'anj sí' xuman' Antioquía. ²³ N̄i ngaa guisíj Bernabé, n̄i guini'i sij daj gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sí'. N̄i n̄in' ruhua gahuin niā' ruhua sij. N̄i ga'ui' sij 'ngō ducúanj sisi 'ngō ga n̄ica ruhua daran' ni sij guinico' ni sij Señor. ²⁴ N̄i Bernabé huin 'ngō tsínj sa'. N̄i n̄un sa' Espíritu Santo niman sij. N̄i guxuman sa' ruhua sij ni'i sij Yan'anj nej. N̄i gahuin nico doj ni ngūi guinico' Señor. ²⁵ Hué daj síj n̄i gan'anj Bernabé

xuman' Tarso, gan'anj n̄ano' sij Saulo. N̄i ngaa nari' sij sí', n̄i nicaj sij sí' ga'na' sij xuman' Antioquía. ²⁶ Hué dan n̄i 'ngō guē yo' guimán n̄ungüej sij ngā ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús man xuman' daj. N̄i hué ni tsínj man xuman' Antioquía huin ni tsínj gaxi'i asij sini dugu'naj Cristiano ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo aj.

²⁷ N̄i ngaa daj n̄i gahui go'ngo ni tsínj a'mi sinuguan' Yan'anj xuman' Jerusalén gan'anj ni sij xuman' Antioquía. ²⁸ N̄i naxuman 'ngō ni tsínj daj gu'naj sij Agabo. N̄i nata' sij nuguan' ga'ui' Espiritu Santo rian sij sisi ga'na' 'ngō xi'na nico daran' xuman' ngaj rian xungüi. N̄i ngaa gane rey Claudio, n̄i gachin yya xi'na daj rún' gataj tsínj gu'naj Agabo. ²⁹ N̄i gani ruhua ni tsínj nico' Yan'anj man xuman' Antioquía chracuij ni sij ni tsínj nico' Yan'anj man estado Judea. N̄i chracuij ni sij daj ga'ue ga'ui' da' go'ngo ni sij. ³⁰ N̄i hué daj gui'yaj ni sij. N̄i ga'nij ni sij ofrenda daj gan'anj ngā Bernabé ngā Saulo ga'ui' n̄ungüej sí' ra'a ni tsínj huin achij man xuman' Jerusalén.

12

Jacobo, muerto; Pedro, encarcelado

¹ N̄i ni güi daj gaxi'i rey Herodes chran' yun'unj sij ni

tsínj nico' Jesús. N̄i ga'nin' sij sun sisi guida'a ni tsínj nico' sij go'ngo ni sí'. ² N̄i gui'yaj sij sisi dagahui' ni sij tsínj gu'naj Jacobo jnanj Juan ngā espada. ³ N̄i ngaa guini'i sij sisi garan' ruhua ni tsínj israelita sisi dagahui' sij Jacobo, ngaa n̄i ga'nin' sij sun sisi guida'a ni sij Pedro nej. Hué daj gahuin ni güi man ni sij gui'yanj xa ni sij chrachúnj nitaj si 'nij levadura. ⁴ N̄i ngaa guisij guida'a ni sij Pedro, ngaa n̄i garij Herodes ducuaga' sí' rian man gan'anj xi'nin' snado dugumi sí'. Da gan'anj snado 'yaj 'ngō xi'nin' ni man'an ni sí'. N̄i gani ruhua Herodes sisi guiri sij Pedro digyan sij sí' rian ni ngüi da gachin gui'yanj pascua, ruhua sij. ⁵ Hué dan n̄i dugumi ni sij Pedro nun sí' ducuaga'. Sanj nugüi nigan' gachinj jni'yaj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús rian Yan'anj xi'í Pedro.

Pedro es liberado de la cárcel

⁶ N̄i ne' n̄i güi huin ruhua Herodes guiri sí' Pedro ne' guni'yanj rian ni ngüi, n̄i ngaj Pedro atoj sij. N̄i atoj Pedro scanij huij snado. N̄i anumi sí' huij aga' cadena ngaj sí'. N̄i niquin' ango ni snado rian ducuaga' dugumi ni sí'. ⁷ Hué dan n̄i gurugüi' 'ngō ángel ga'nij Señor ga'na' rian ngaj Pedro. N̄i xiguin chruhua ducuaga', gui'yaj 'ngō yan'an. N̄i disiqui' ángel xiráj Pedro. N̄i

jnanun ruhua sij sí'. Nî gataj ángel:

—Nāchica yoō rē'. —Daj gataj ángel.

Hué dan nî guinij cadena anumi ra'a Pedro rian yo'ój.

⁸ Nî gataj ángel:

—Nūmi rán rē' riquí rē', nî narí rē' dacánj rē' dacój rē' aj. —Hué daj gataj ángel.

Nî gui'yaj Pedro daj rún' gataj ángel daj. Ngaa nî gataj ruhua' yún ángel:

—Ri'yanj rē' reto man'án rē', nî guinico' rē' man'ánj. —Daj gataj ángel gunun Pedro.

⁹ Ngaa nî gahui Pedro guinico' sij ángel daj. Nî nun guini'i sij sisí hué daj xāngā' huin si 'yaj ángel. Daj si gani ruhua sij si digyán Yan'anj 'ngō rasun guini'i man'an sij, ruhua sij. ¹⁰ Hué dan nî gachin nūngüej sij ángel huij yu'uj rian niquin' ni snado dugumi rian hue'. Ngaa nî ngaa guisij nūngüej sij rian sajuan huin-ín' aga' hierro, ngaa nî naxi'nij man'an-án'. Nî ne' rucu rian sajuan daj ngaj man'an xuman' daj. Hué dan nî gahui nūngüej sij gachéj sij 'ngō cayu. Ngaa nî ga ni'ya yan'anj ángel. Nî gunáj urin Pedro aj. ¹¹ Hué dan nî garáj da'nga' ruhua Pedro. Nî gataj sij gunun man'an sij:

—Yyaj nî ni'i xāngāj sisí ga'nij Señor 'ngō ángel ga'nej sij man'ánj ra'a rey Herodes ngā ra'a ni tsínj israelita. Daj si huin ruhua ni sí' gui'yaj ni sí' xi'í ngāj. —Daj gataj Pedro.

¹² Nî ngaa xacaj Pedro cuenta, nî gan'anj sij ducuá María nni Juan, gu'naj sí' Marcos nej. Nî nahuin yu' nico ni ngüi hue' daj achínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj.

¹³ Ngaa nî guita ra'a Pedro rian hue'. Nî gahui 'ngō tsin' xāna gu'naj Rode guini'i ún' un sin 'nā' ita ra'a rian hue' únj. ¹⁴ Nî ngaa ganani'i yun'unj daj si-nāne Pedro, ngaa nî nun na'ni ún' rian sajuan xi'í si gahuin niā' ruhua yun'unj daj si 'nā' Pedro. Nî gunánj ún' ne' chrej chruhua gan'anj nāta' ún' sisí niquin' Pedro rian sajuan. ¹⁵ Sanj gataj ni sij gunun ún':

—Si sinúnj sa aj. —Gataj ni sij.

Sanj 'ngō gataj yya ún' sisí niquin' yya Pedro rian hue' gunun ni sij. Ngaa nî gataj ni sij:

—Sé Pedro huin mánj. Angel dugumi sij huin-ín'. —Daj gataj ni sij.

¹⁶ Sanj hua ita ra'a guē Pedro rian sajuan. Nî ngaa ganá'nij ni sij, nî guini'i ni sij sí'. Ngaa nî ducu gahuin yan'anj ruhua ni sij. ¹⁷ Sanj dugunun Pedro ra'a sij sisí dínj gane du'ua ni sij. Ngaa nî nata' sij sisí daj gui'yaj Señor guiri sí' ducuagā' sij. Nî gataj sij:

—Nāta' ni é rē' nuguan' nan gunun jnún' Jacobo ngā ango ni tsínj xuman ruhua ni'i Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

Hué dan nî gahui sij gan'anj sij ango yu'uj.

18 Nĭ ngaa guixiguĭn, nĭ ducu ganani ruhua ni snado si nun guini'i ni sij daj gahuin ngā Pedro. 19 Hué dan nĭ ga'nin' Herodes sun sisĭ gā nāno' ni sij Pedro. Sanĭ nun nari' ni sij. Ngaa nĭ gachínj snan'anĭ Herodes ni snado mán dugumi Pedro nĭ a gan'anĭ sĭ'. Sanĭ nun guini'i ni sĭ'. Hué dan nĭ ga'nin' sij sun sisĭ dagahui' ni sij ni snado mán dugumi daj. Hué daj sĭj nĭ gahui rey Herodes estado Judea gan'anĭ gane sij xuman' Cesarea.

Muerte de Herodes

20 Nĭ ga'man ruhua Herodes ni'yaj sij ni tsínj nne xuman' Tiro ngā xuman' Sidón. Nĭ uyan hua ruhua ni tsínj man nungüej xuman' daj guisĭj ni sĭ' rian sij. Nĭ ganari' ni tsínj daj 'ngō chrej gana'mi ni sij ngā tsínj gū'naj Blasto huin sĭ' 'ngō tsínj nicaj yun'unĭ rian rey Herodes xi'í si ga'ui' huĭ ni sij san'anĭ nahuin ra'a sĭ'. Nĭ gachínj jni'yaj ni sij sĭ' sisĭ nā'mi man'an rey ngā ni sij. Daj si nahuin ra'a ni sij si xa ni sij rian do'ój rey daj. 21 Hué dan nĭ gui'yaj yya Herodes 'ngō güi ga'mi sij rian ni tsínj daj. Ngaa nĭ hué güi daj guinun Herodes atsij sa' gan'anĭ sij gane sij chrun sa' chruhua ducuasun huin palacio. Nĭ ga'mi sij si-nuguan' sij rian ni tsínj daj. 22 Hué dan nĭ gaxĭ'i ni sij gaguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Sé si-nuguan' 'ngō tsínj huin nuguan' a'mi tsínj

nan mánj. Hué si-nuguan' sij huin nuguan' a'mi 'ngō yan'anĭ anĭ. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij xi'í rey daj.

23 Hué guē hora daj nĭ ga'nān' Herodes, gui'yaj 'ngō ángel ga'nĭj Yan'anĭ ga'nā'. Daj si nun guinun yan'anĭ sij rian Yan'anĭ xi'í nuguan' ga'mi ni tsínj da mánj. Hué dan nĭ xa xilúj sij, nĭ gahui' sij, gui'yaj xilúj aj.

24 Hué dan nĭ güi daj, nĭ gaxa'nĭ si-nuguan' Yan'anĭ gan'anĭ-án' nĭn' gachra'. Nĭ gahuin nico doj ni ngüi guinico' nuguan' daj. 25 Nĭ ngaa ganahuij si-sun tsínj gū'naj Bernabé ngā Saulo, ngaa nĭ gahui nungüej sij Jerusalén nanicaj nungüej sij xuman' Antioquía. Nĭ nicaj nungüej sij Juan gan'anĭ sij. Nĭ gū'naj sĭ' Marcos nej.

13

Bernabé y Saulo comienzan su primer viaje misionero

1 Nĭ scanĭj ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús xuman' Antioquía, nĭ man ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ man ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anĭ rian ni ngüi nej. Hué ni sij huin Bernabé ngā Simón gū'naj sĭ' Negro nej, Lucio 'nā' Cirene nej, Manaén huin jnánj gan'an rey Herodes huin tsínj nicaj sun estado Galilea nej, ngā Saulo nej. 2 Nĭ 'ngō güi daj, nĭ ga'mi sa' ni sij rian Señor ngaa 'yaj ayuno ni sij. Hué

dan nĭ gataj Espĭritu Santo gunun ni sij:

—Gui'yaj nĭni a ni é re' Bernabé nga Saulo. Daj si aquĭn sisi gui'yaj sun nungüej sí' riĭnj anj. —Gataj Espĭritu Santo.

³ Hué dan nĭ ngaa guisĭj gui'yaj ayuno ni sij gachĭnj jni'yaj ni sij rian Yan'anj, ngaa nĭ guta' ni sij ra'a ni sij rian nungüej sí'. Ngaa nĭ ga'nĭj ni sij gan'anj nungüej sí'.

Los apóstoles predicán en Chipre

⁴ Nĭ ga'nĭj Espĭritu Santo gan'anj nungüej sij. Ngaa nĭ guisĭj nungüej sij xuman' Seleucia. Nĭ xuman' daj gahui nungüej sij 'ngo riĭ achéj rian nnee. Nĭ guisĭj nungüej sij 'ngo yu'uj gu'naj Chipre. ⁵ Nĭ ngaa guisĭj nungüej sij xuman' Salamina, nĭ gaxĭ'i nungüej sij ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüĭ nahuin yu' chruhua si-nuhui ni tsĭnj israelita. Nĭ huaj tsĭnj gu'naj Juan nga nungüej sij huĭn sí' 'ngo tsĭnj chracuĭj nungüej sij.

⁶ Nĭ gachĭn nĭn' ni sij da hua nun guĕ isla daj huĭn-ĭn' 'ngo yo'ój nĭn dani nnee yan'anj. Nĭ guisĭj ni sij da' xuman' Pafos rian nari' ni sij 'ngo tsĭnj chrĭn huĭn sí' 'ngo tsĭnj israelita gu'naj sí' Barjesús. Nĭ a'mi yya sí' sisi a'mi sí' si-nuguan' Yan'anj. ⁷ Nĭ nicaj dugüĭi tsĭnj chrĭn daj nga gobernado gu'naj sí' Sergio Paulo huĭn sí' 'ngo tsĭnj

sĭca' a'mi. Nĭ gaquĭnj gobernado daj ga'na' Bernabé nga Saulo si huĭn ruhua sij gunun sij si-nuguan' Yan'anj xanga'. ⁸ Sanĭ na'uej ruhua tsĭnj chrĭn daj si guxuman ruhua gobernado guĭni'i sí' si-nuguan' Yan'anj mánj. Nĭ nuguan' Elimas huĭn ruhuaĭ gata 'ngo tsĭnj chrĭn.

⁹ Hué dan nĭ ga'na' nucuaĭ Espĭritu Santo rian Saulo gu'naj sí' Pablo nej. Nĭ guĭni'yaj sa' Pablo rian Elimas. ¹⁰ Nĭ gataj sij:

—Tsĭnj digya' yun'unj nĭn' ruhua huĭn sq'. Tsĭnj quiĭ huĭn sq' nej. Da'nĭj sichre huĭn sq' nej. Tsĭnj unun' nga daran' ni si sa' huĭn sq' nej. Nĭ na'uej ruhua sq' si gache nĭca ni ngüĭ chruhua si chrej Señor mánj. ¹¹ Yyaj nĭ gui'yaj Señor 'ngo castigó sq'. Nĭ gahuĭn duri sq'. Nĭ hua go'ngo güi, nĭ sĭ ga'ue guĭni'i sq' güi mánj. —Daj gataj Pablo gunun sí'.

Nĭ 'ngo hora gahuĭn rumi' rian Elimas. Nĭ ga'na' nano' sij 'ngo tsĭnj guĭda'a ra'a sij gan'anj sij si gahuĭn duri sij.

¹² Nĭ ngaa guĭni'i gobernado si gahuĭn, nĭ guxuman ruhua sij ni' i sij Señor. Nĭ gahuĭn yan'anj ruhua sij guĭni'i sij nuguan' digyán Señor rian sij.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Nĭ gahui ni dugüĭi' Pablo gatúj anĭn' sij chruhua 'ngo riĭ chéj rian nnee gan'anj anĭn' sij 'ngo xuman' gu'naj Perge. Nĭ ngaj xuman' daj

estado Panfilia. Sanj dunáj Juan nungüej sij, nj nanicaj sí' xuman' Jerusalén. ¹⁴ Hué dan nj gahui nungüej sij xuman' Perge guisij sij xuman' Antioquía ngaj-á' estado Pisidia. Nj gatúj nungüej sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita güi naránj ruhua ni sí'. Nj gan'anj gane nungüej sij. ¹⁵ Nj ngaa guisij gaya ni sij si-ley Moisés ngá si-libro garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná, hué dan ni gataj snan'anj ni tsínj a'nin' mán chruhua nuhui daj gunun nungüej sij:

—Jnánj né', sisij hua 'ngo nuguan' nicaj nungüej é re' guj'yaj sisij nari' ruhua ni ngüi nahuin yu' nan, ngaa nj ga'mi nungüej é re' gunun ni sij. —Daj gataj ni tsínj daj gunun nungüej sij.

¹⁶ Hué dan nj naxuman Pablo, nj dugunun sí' ra'a sí' sisij dínj gahuin du'ua ni sij. Nj gataj sí':

—Gunun sa' daran' a ni é re' si ga'mi huin a ni é re' ni tsínj israelita ngá ni tsínj hua cuidado rian Yan'anj. ¹⁷ Huin né' ni tsínj israelita nico' né' Yan'anj xanga'. Nj ganacui Yan'anj ni xí' asij ná. Nj guixi'nanj nico ni sij, guj'yaj Yan'anj ngaa guimán ni sij ne' Egipto. Hué daj sij, nj guiri Yan'anj ngá si-fuerza sij ni tsínj daj Egipto. Daj si sé yo'ój Egipto huin do'ój ni sij mánj. ¹⁸ Sanj nun dagahuin sa' ni sij rian Yan'anj ngaa gachéj ni sij quij qui'yanj naco. Sanj

'ngo si hujj xia yo' ga'nin' ruhua Yan'anj ngá si guj'yaj ni sij quij qui'yanj daj. ¹⁹ Nj dagahui' Yan'anj ichij xi'nin' ni tsínj guimán yu'uj gu'naj Canaán sisij riqui sij yo'ój daj nahuin ra'a ni xí'. ²⁰ Da' sij nj 'ngo si gan'anj ciento táj yahuij xia chi' yo' guinicaj sun ni güesij rian ni tsínj israelita, guj'yaj Yan'anj. Nj hué daj gahuin da' güi gane tsínj gu'naj Samuel huin sí' tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj.

²¹ 'Hué dan nj gachínj ni xí' 'ngo rey guinicaj sun rian ni sij. Nj garun sun Yan'anj tsínj gu'naj Saúl. Nj hujj xia yo' gahuin sí' 'ngo rey. Nj huin sí' da'nij tsínj gu'naj Cis. Nj nico' sí' xi'nin' Benjamín. ²² Hué daj sij nj ga'nej Yan'anj sun nicaj Saúl. Nj garun sun sij David gahuin sí' rey. Nj gataj sa' Yan'anj xi'í sí': "Nari'ij David da'nij Isai. Nj hua niá' ruhuáj ngá sij. Nj guj'yaj sij daran' si garan' ruhuáj." Daj gataj Yan'anj xi'í David.

²³ Nj hua gataj yya Yan'anj sisij ga'nga 'ngo da'ni si'ni David. Nj hua yya ga'nga sij, guj'yaj Yan'anj. Nj ga'nij Yan'anj si ga'na' naca'j sí' ni ngüi israelita. Nj gu'naj sí' Jesús. ²⁴ Nj ngaa achin ga'na' Jesús, nj ga'mi tsínj gu'naj Juan si-nuguan' Yan'anj rian daran' ni ngüi israelita. Nj gataj sí' sisij ganani ruhua ni ngüi daj xi'í si-gaquin' ni sij. Nj gata' nnee ni sij, gataj sí'. ²⁵ Nj

ngaa huaj gahuin n̄ichrun' ganahuij Juan ngā si-sun sij, n̄i gataj sij: "Sé man'ānj huin si ani ruhua ni é re' mánj. Ne' rucūj, n̄i gā'na' ango tsínj. N̄i n̄aj riānj guir̄ij n̄nij correa 'n̄ij dacánj sij xi'í si n̄in' ruhua huin achij sij. Daj si huin achij n̄in' ruhua sij." Daj gataj Juan gunun ni ngūi.

26 'Jnánj né', huin a ni é re' da'n̄i si'n̄i xí' Abraham. N̄i man ni tsínj ga cuidado rian Yan'an̄j scanij ni é re' nej. N̄i ga'n̄ij Yan'an̄j nuguan' s̄a' nan 'n̄a' rian né'. N̄i nuguan' nan ataj daj nacaj Yan'an̄j né'. 27 Daj si ni tsínj mán xuman' Jerusalén ngā ni tsínj a'nin' rian ni sij, n̄i nun n̄ani'i ni sij Jesús mánj. N̄i nunun ni sij si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j asij ná. N̄i daran' gūi naránj ruhua né', n̄i aya ni sij nuguan' daj chruhua si-nuhui ni sij. Ngaa n̄i ngaa gataj ni sij sisi hua niān ḡahui' Jesús, ngaa n̄i guis̄ij gahuin yya daj rún' hua gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j, gui'yaj ni sij. 28 N̄i ngaa nitaj si xi'í huin si ḡahui' Jesús, n̄i gachínj jni'yaj ni sij rian Pilato sisi ḡahui' sí', gui'yaj Pilato. 29 N̄i ngaa guis̄ij gui'yaj ni sij daran' si gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j xi'í Jesús, ngaa n̄i dinij ni sij sí' rian rugutsi. N̄i gan'an̄j gachin' ni sij sí' riqui 'ngo huej. 30 San̄i ganá'nij Jesús scanij

ni níman, gui'yaj Yan'an̄j. 31 N̄i ga'í gūi narugūi' Jesús rian ni tsínj guinicaj dugūi' ngā sij ngaa gan'an̄j sij es-tado Galilea guis̄ij sij xuman' Jerusalén. Yyaj n̄i hué ni tsínj daj huin ni tsínj a'mi xi'í Jesús rian ni ngūi.

32 'N̄i nata' ni únj nuguan' s̄a' gunun a ni é re' sisi hua gahuin yya daj rún' gataj yya Yan'an̄j rian ni xi'í huin ni tsínj guimán asij ná. 33 N̄i hué daj hua gui'yaj Yan'an̄j rian da'n̄ij ni sí' huin mun'ún'. N̄i guis̄ij gahuin yya nuguan' daj ngaa ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'an̄j. N̄i hué daj hua n̄ica rian libro Salmo huij nej. N̄i ataj-á': "Hué re' huin da'n̄i. Yyaj n̄i gahuin chréj re' man'ānj." Daj ataj Salmo daj. 34 N̄i hua gui'yaj Yan'an̄j sisi ḡana'nij Jesús. N̄i si guchru nneē cúj sij gā mánj. N̄i xi'í daj hua ga'mi Yan'an̄j nuguan' nan: "Riqūij rián re' nuguan' s̄a' gataj yyāj rian David xi'í re'. N̄i hua x̄anga' nuguan' daj nej." Gataj ruhua' yún Yan'an̄j rian Jesús. 35 N̄i hué daj gataj rian ango Salmo nej: "Si dunáj re' sisi guchru nneē cúj tsínj hua s̄a' n̄in' rián re'." Daj gataj David xi'í Jesús rian Salmo daj gunun Yan'an̄j. 36 N̄i gui'yaj David si garan' ruhua Yan'an̄j xi'í ni dugūi' sij ngaa hua n̄i'na' sij chruhua xungūi. Ngaa n̄i ḡahui' sij. N̄i gachin' ni sij sí' rian ngaj ni xi'í. N̄i guchru nneē cúj sí'. 37 San̄i tsínj

ganá'nij, gui'yaj Yan'anj, nī nun guchru nnee cúj sí' mánj.

³⁸ 'Jnánj ne', xacaj á re' cuenta sisi yyaj, nī nata' ni únj nuguan' rian án re' sisi xi'í si gui'yaj Jesús, nī ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né'. ³⁹ Nī nun ga'ue gui'yaj yya siley Moisés xi'í si-gaquin' né'. Sanj xi'í Jesús, nī ga'ue gui'yaj yya Yan'anj nga daran' si-gaquin' go'ngo tsínj xuman ruhua ni'í man'an sí'. ⁴⁰ Hué dan nī ga cuidado ni é re' sisi sī gahuin nga á re' daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nī gataj ni sij:

⁴¹ Nī'yaj á re' huin ín re' ni tsínj a'mi quij xi'í Yan'anj.

Gan'anj ruhua ni é re'.

Nī 'ngo ga ni'ya niganj ni é re' nej.

Daj si ni güi nne a ni é re', nī gu'yā 'ngo rasun nico. Nī sisi hua 'ngo tsínj nata' daj gu'yā, sanj sī guxuman ruhua ni é re' si-nuguan' sí'.

Daj gataj Yan'anj rian ni tsínj gane asij ná. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj nahuin yu' nuhui daj.

⁴² Nī ngaa gahui nungüej sij si-nuhui ni tsínj israelita, ngaa nī gachínj ni tsínj 'na' anéj chrej sisi hué daj ga'mi ruhua' yún ni sij xi'í nuguan' daj ango tunj güi ngaa naránj ruhua ni sij. ⁴³ Nī ngaa ganahuij nahuin yu' ni sij chruhua nuhui, ngaa ni guinico' nico ni tsínj

israelita Pablo nga Bernabé. Nī hué daj guinico' ango ni tsínj huaj guxuman ruhua ni'í si-chrej ni tsínj israelita nej. Nī ga'ui' nungüej sij chrej rian ni sí' sisi 'ngo gahuin nica ruhua ni sí' nga si-chrej Yan'anj xi'í sinduj gui'yaj Yan'anj rian ni sij.

⁴⁴ Ngaa nī ango tunj güi huin güi naránj ruhua ni sij, nī nahuin yu' ruhua' yún ni sij. Nī huaj guisij daran' ni ngüi mán xuman' daj ga'na' gunun si-nuguan' Yan'anj. ⁴⁵ Sanj ngaa guini'í ni tsínj israelita sisi nahuin yu' nico ni ngüi, ngaa nī gahuin xicoj ruhua ni sij. Hué dan nī gaxi'í gunun' ni sij nga si-nuguan' Pablo. Nī ga'mi quij ni sij nej. ⁴⁶ Sanj nun guxu'ui' Pablo nga Bernabé ni'yaj nungüej sij ni tsínj israelita. Nī gataj nungüej sij:

—Hua si-chrej únj ga'mi sini únj si-nuguan' Yan'anj rian ni é re' huin ín re' ni tsínj israelita. Sanj na'ue nada'a ni é re' nuguan' daj. Nī na'uej ruhua ni é re' gane niganj ni é re' nga Yan'anj nej. Ngaa nī gan'anj únj rian ni ngüi 'na' anéj chrej. ⁴⁷ Nī hué daj ga'nin' Señor sun rian ni únj. Nī gataj sij:

Gui'yā sisi gahuin re' 'ngo yan'an guixiguin rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Ngaa nī ganacaj Yan'anj ni ngüi mán da' xi'í xungüi, gui'yáj re'.

Daj gataj Señor gunun únj. —Gataj Pablo nga Bernabé.

48 Nĭ ngaa gunun ni ngüi 'na' anéj chrej nuguan' gataj Pablo, ngaa nĭ gahuin niá' ruhua ni sij. Nĭ ga'mi sa' ni sij xi'í si-nuguan' Señor nej. Nĭ daran' ni ngüi hua nacui Yan'anj sisi gane nĭganj ni sij nga Yan'anj, nĭ guxuman ruhua ni sij ngaa gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj anj. 49 Ngaa nĭ gaxa'nĭ si-nuguan' Señor nĭn' gachra' rian ngaj ni xuman' daj. 50 Sanĭ garij ni tsínj israelita 'ngo nuguan' yya riqui ni ngüi xana huin achij hua cuidado rian Yan'anj, nĭ riqui ni tsínj huin achij mán chruhua xuman' daj. Nĭ gaxi'i ni sí' chran' yun'unj ni sí' Pablo nga Bernabé. Nĭ guiri ni sí' xánj ni sí' nungüej sij. 51 Hué dan nĭ naganan' nungüej sij yo'ój yaj dacój nungüej sij. Hué-é' huin 'ngo da'nga' digyán nungüej sij rian ni sí' sisi da'ui ni sí' gaquin' xi'í si nun gunun ni sí' si-nuguan' Yan'anj. Ngaa nĭ gan'anj nungüej sij xuman' Iconio. 52 Sanĭ nĭn' ruhua gahuin niá' ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesús mán xuman' Antioquía. Nĭ ga'na' nucauj Espiritu Santo rian ni sij nej.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

1 Hué dan nĭ gatúj nuguan'an Pablo nga Bernabé chruhua si-nuhui ni tsínj israelita xuman' Iconio. Nĭ ga'mi sa' nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj daj. Xi'í daj nĭ guxuman

ruhua nico ni tsínj israelita nga ni tsínj griego ni'yaj ni sij Jesús. 2 Sanĭ ni tsínj israelita na'uej ruhua gunun si-nuguan' Jesús, nĭ garij ni sí' nuguan' nne riqui ni tsínj 'na' anéj chrej sisi gani quij ruhua ni tsínj 'na' anéj chrej daj ni'yaj ni sí' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesús. 3 Xi'í daj nĭ gunáj Pablo nga Bernabé nico güi xuman' daj. Nĭ nun guxu'ui' nungüej sij ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nĭ gui'yaj nungüej sij si sa' nĭn' ruhua ni'yaj ni ngüi. Nĭ hué ducuanj daj huin digyán Yan'anj si chracuij Yan'anj nungüej sij ga'mi nungüej sij xi'í sinduj 'yaj Yan'anj rian ni ngüi.

4 Sanĭ ni ngüi mán xuman' daj, nĭ man nachej ni sij. Nĭ da'aj ni sij nico' ni tsínj israelita. Nĭ ango da'aj ni sij nico' ni tsínj apóstol, ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo. 5 Hué dan nĭ 'ngo daga'mi dugüi' ni tsínj israelita nga ni tsínj 'na' anéj chrej nga ni tsínj huin achij rian ni sij sisi gui'yaj quij ni sij rian Pablo nga Bernabé. Nĭ ga'ui' ni sij yej nungüej sí', ruhua ni sij. 6 Sanĭ ngaa gunun Pablo nga Bernabé nuguan' daj, nĭ gunánj nungüej sij gan'anj sij xuman' Listra nga xuman' Derbe. Nĭ nungüej xuman' daj ngaj estado Licoania. Nĭ ganicaj nungüej sij ni xuman' ngaj nichrun' nga nungüej xuman' daj. 7 Nĭ ga'mi nungüej sij si-nuguan'

Yan'anj huin nuguan' sa' rian ni ngüi.

Pablo es apedreado en Lистра

⁸ Nĭ xuman' Lистра nne 'ngo tsĭnj yacuan si na'ue gache sij si asij ga'nga sij hua sij daj. Nĭ nitaj aman gachĕj sij. ⁹ Nĭ gunun tsĭnj daj si ga'mi Pablo. Hué dan nĭ guini'yaj sa' Pablo rian sij. Nĭ guini'i sí' sisi ga'ue guxuman ruhua sij ganahuin sa' sij, ruhua sí'. ¹⁰ Ngaa nĭ ga'mi nucuaj Pablo gataj sij gunun tsĭnj yacuan daj:

—Naxuman re', nĭ guiniquin' nĭca re' aj. —Daj gataj Pablo gunun tsĭnj daj.

Hué dan nĭ naxuman sij güej sij. Nĭ gachĕj sij. ¹¹ Nĭ ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Pablo, ngaa nĭ gaguáj ni sij si-snan'anj man'an ni sij huin-ín' nuguan' Licaonia. Nĭ gataj ni sij:

—Gurugüi' ni yan'anj 'na' xata' rian né'. Nĭ nahuin ni sij daj rún' hua mun'ún'. —Daj gataj ni sij rian xi'í Pablo nga Bernabé.

¹² Nĭ dugu'naj ni sij Bernabé yan'anj Júpiter. Nĭ dugu'naj ni sij Pablo yan'anj Mercurio xi'í si hué sí' huin tsĭnj ga'mi doj aj. ¹³ Nĭ nne si-nuhui dan'anj ni sij Júpiter du'ua xuman' xánj ni sij. Nĭ nne 'ngo chrej rian yan'anj daj. Nĭ nicaj sí' ni sicuj nga yaj gui'yaj ninin' sí'. Nĭ ga'na' sí' rian atúj ni ngüi xuman' daj. Nĭ huin ruhua chrej daj nga ni ngüi dagahui' ni sij sicuj rian

Pablo nga Bernabé. Daj si gani ruhua ni sij sisi yan'anj huin nungüej sí'.

¹⁴ Sanĭ ngaa xacaj cuenta Bernabé nga Pablo si gui'yaj ni sij, ngaa nĭ gutsi' nungüej sij si-gan' sij. Nĭ gunánj nungüej sij gatúj sij scanij ni ngüi gaguáj sij. ¹⁵ Nĭ gataj nungüej sij:

—Jnánj né', un sin huin nĭ 'yaj á re' nan únj. Hué tsĭnj huin nungüej únj nga á re'. Nĭ 'na' únj nata' únj si-nuguan' Yan'anj rian án re' sisi duna á re' ni rasun nitaj si ní'yanj nan. Nĭ guinico' a ni é re' Yan'anj hua nĭ'na' si hué sij gui'yaj xata' nga yo'ój nej, nnee yan'anj nej, daran' ni rasun mán nej. ¹⁶ Nĭ daran' ni yo' gachin, nĭ ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gache daran' ni ngüi si-chrej man'an ni sij. ¹⁷ Sanĭ rian xi'í si sa' gui'yaj Yan'anj, nĭ digyán sij un sin huin man'an sij. Daj si hué Yan'anj huin si a'nĭj gumán 'na' aman' daj da xira' daran' rasun sa' ri' né' xa né'. Nĭ huin niá' ruhua né', 'yaj Yan'anj nej. —Daj gataj nungüej sij gunun ni sí'.

¹⁸ Sanĭ hua gue huin ruhua ni sí' dagahui' ni sí' sicuj rian nungüej sij. Sanĭ ga'nin' ruhua ni sí', gui'yaj ni nuguan' ga'mi nungüej sij.

¹⁹ Ngaa nĭ guisĭj go'ngo ni tsĭnj israelita 'na' xuman' Antioquia nga xuman' Iconio nej. Nĭ garij ni sí' nuguan' yya riqui ni ngüi

mán nahuin yu' daj. Xi'í daj n̄i ga'ui' ni sij yej Pablo. Hué dan n̄i ganucuj ni sij sí' guiri ni sij xánj ni sij. N̄i gani ruhua ni sij sis̄i hua gahui' sí'. ²⁰ San̄i ngaa ganicaj ni ngǖi xuman ruhua ni'i Jesús xi'n̄ij Pablo, n̄i nachica sij gatúj ruhua' yún sij chruhua xánj ni sij. N̄i ango gǖi n̄i gahui n̄ungüej sij Bernabé guis̄ij n̄ungüej sij xuman' Derbe.

²¹ N̄i ga'mi n̄ungüej sij si-nuguan' Yan'an̄j xuman' Derbe. N̄i gahuin nico ni ngǖi guxuman ruhua ni'i Jesús xuman' daj. Hué dan n̄i nanicaj n̄ungüej sij xuman' Listra nḡa xuman' Iconio nej, xuman' Antioquía nej. ²² N̄i hué ni xuman' daj, n̄i gahuin nucuj niman ni ngǖi nico' Jesús, gui'yaj Pablo nḡa Bernabé. N̄i gui'yaj fuerza n̄ungüej sij sis̄i ga guę guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij man'an Jesús. N̄i gataj n̄ungüej sij sis̄i hua nīan guiran' nico sayun, da n̄i ga'ue gat̄u né' rian nicaj sun Yan'an̄j. Gataj n̄ungüej sij gunun ni ngǖi nico' Yan'an̄j da aj. ²³ N̄i narij sun n̄ungüej sij ni ts̄inj gahuin achij gō'ngo yu'uj rian nahuin yu' ni ngǖi xuman ruhua ni'yaj Jesús. N̄i gui'yaj n̄ungüej sij ayuno gachínj jni'yaj ni sij rian Señor sis̄i dugumi Señor ni sí'. Daj si hua guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' sij.

El regreso a Antioquía de Siria

²⁴ Ngaa n̄i gachin n̄ungüej sij estado Pisidia. N̄i guis̄ij n̄ungüej sij da' estado Panfilia. ²⁵ N̄i ga'mi n̄ungüej sij si-nuguan' Yan'an̄j rian ni ngǖi man̄ xuman' Perge. Ngaa n̄i gan'an̄j n̄ungüej sij xuman' Atalia. ²⁶ N̄i hué xuman' daj, n̄i gahui n̄ungüej sij chruhua riō achéj rian nnee guinan' n̄ungüej sij xuman' Antioquía. N̄i hué xuman' daj huin rian gachínj jni'yaj asij sini ni ts̄inj xuman ruhua ni'i Jesucristo sis̄i gui'yaj Yan'an̄j sinduj nḡa sun gui'yaj Pablo nḡa Bernabé. N̄i yyaj guis̄ij gui'yaj n̄ungüej sij sun daj. ²⁷ N̄i ngaa guis̄ij n̄ungüej sij xuman' Antioquía, n̄i nahuin yu' ni ngǖi xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj n̄ungüej sij. N̄i nata' n̄ungüej sij daran' si gui'yaj sa' Yan'an̄j nḡa n̄ungüej sij. N̄i nata' n̄ungüej sij daj riqui Yan'an̄j sis̄i guxuman ruhua ni ngǖi 'na' anéj chrej guini'i ni sij man'an Jesucristo. ²⁸ N̄i gunáj Pablo nḡa Bernabé nico ni gǖi nḡa ni ts̄inj guxuman ruhua ni'i Jesucristo xuman' daj.

15

El concilio en Jerusalén

¹ N̄i ngaa daj n̄i ga'na' gō'ngo ni ts̄inj 'na' estado Judea guis̄ij ni sij xuman' Antioquía. N̄i gax̄i'i ni sij digyán ni sij ni ts̄inj nico' Jesucristo sis̄i hua nīan guta' da'nga' nnee cūj ni sí' daj rún' a'nin' si-ley Moisés sun.

Ni sisi nun gu'yaj ni sí' daj, ni si ga'ue načaj Yan'anj ni sí', gataj ni sij. ² Hué dan ni gunun' Pablo nga Bernabé nga ni tsínj digyán nuguan' daj. Ngaa ni narij sun ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán xuman' Antioquía Pablo nga Bernabé nga ango ni jnánj ni sí' sisi gan'anj anin' sij xuman' Jerusalén gu'yaj yya daran' ni sij nuguan' daj rian ni tsínj apóstol nga rian ni tsínj huin achij mán da nej.

³ Ngaa ni ga'nij ni tsínj nico' Jesucristo mán xuman' Antioquía gan'anj Pablo nga Bernabé xuman' Jerusalén. Ni gachin nungüej sij dani estado Fenicia nga estado Samaria nej. Ni nata' nungüej sij sisi hua dunáj ni ngüi 'na' anéj chrej si-chrej ni sij. Ni nanico' ni sij man'an Yan'anj xanga'. Ni ngaa gunun ni tsínj nico' Jesucristo nuguan' daj, ngaa ni gahuin niq' ruhua daran' ni sij. ⁴ Ni ngaa guisij Pablo nga Bernabé xuman' Jerusalén, ni guinicağ dugüi' nungüej sij nga ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús nga ni tsínj apóstol nej, ni tsínj huin achij nej. Ni ga'mi sa' ni tsínj daj nga nungüej sij. Ni nata' nungüej sij daran' si gu'yaj Yan'anj nga nungüej sij.

⁵ Ni man go'ngo ni tsínj fariseo xuman ruhua ni'i Jesús. Ni naxuman ni sí', ni gataj ni sí':

—Hua niñan si guta' da'nga'

nnee cúj ni tsínj 'na' anéj chrej daj. Ni hua niñan si ga'nin' né' sun sisi dagahuin ni sí' si-lej Moisés nej. —Daj gataj ni sij.

⁶ Ngaa ni nahuin yu' ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij nej, sisi guini'i ni sij daj hua nuguan' daj. ⁷ Ni ngaa guisij ga'mi ga'mi ni sij, ni naxuman Pedro gataj sí':

—Jnánj né', hua ni'i a ni é re' sisi asij ná doj ganacui Yan'anj yünj scanij né' sisi gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Ngaa ni guxuman ruhua ni sij guini'i ni sij Jesucristo. ⁸ Ni ni'i Yan'anj niman daran' né'. Ni daj rún' ga'ui' Yan'anj Espíritu Santo ga'na' rian né', ni hué daj ga'ui' sij Espíritu Santo ga'na' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Hué ducuanj daj digyán Yan'anj sisi ganada'a sij ni ngüi da nej. ⁹ Rian Yan'anj nitaj si hua niñi ni ngüi daj nga né'. Uyan huin daran' né' rian Yan'anj. Ni gahuin sa' niman ni ngüi daj, gu'yaj Yan'anj xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij Jesucristo daj rún' gu'yaj sij nga né'.

¹⁰ 'Yyaj ni un sin huin ni huin ruhua ni é re' xaçaj á re' da'nga' rian Yan'anj únj. Daj si huin ruhua á re' sisi dagahuin ni tsínj 'na' anéj chrej rian si-ducuanj Moisés huin 'ngo nuguan' hua ya'i. Ni na'ue dagahuin sa' né' nga ni xi né' nuguan' hua ya'i daj. ¹¹ Ni sé si-

duꝑuanj Moisés gui'yaj sisi nacaj Yan'anj né' mánj. Sanj nacaj Yan'anj né' xi'í sinduj gui'yaj Jesucristo nga né' nga ni ngüi 'na' anéj chrej. —Daj gataj Pedro gunun ni tsínj israelita daj.

¹² Hué dan nj dínj gahuin du'ua daran' ni sij. Nj gunun ni sij si ga'mi nungüej tsínj gu'naj Bernabé nga Pablo daj rún' digyán Yan'anj da'nga' xi'í nungüej sij rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj ga'mi ni sij xi'í si sa' gui'yaj Yan'anj nej. ¹³ Nj ngaa guisíj ga'mi Bernabé nga Pablo, ngaa nj gataj tsínj gu'naj Jacobo:

—Jnánj né', gunun sa' á re' si-nuguan'ánj. ¹⁴ Hua nata' jnún' Simón daj gui'yaj sini Yan'anj sinduj rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj ganacui Yan'anj 'ngo ni ngüi 'na' anéj chrej sisi guñicaj dugüi' ni sí' nga man'an sij. ¹⁵ Hué nuguan' nan 'ngo uyan hua nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná. Nj gataj ni sí' rian si-nuguan' Yan'anj:

¹⁶ Ni ngaa guisíj nj nanicaj ruhua' yünj.

Nj nagui'yaj sa' ruhua' yünj hue' gané rian gane xi' David.

Nj ganahuin sa' hue' re'e daj, guj'yā.

¹⁷ Nj hué daj guj'yā sisi nāno' ango ni ngüi man'ánj huinj Señor.

Nj hué daj gui'yaj daran' ni ngüi 'na' anéj chrej nico' man'ánj.

¹⁸ Nj asj ná hua gatā sisi guj'yā ni nuguan' nan. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj garun ni sij asj ná.

¹⁹ 'Hué dan nj güendāj nj sj chran' yun'unj né' ni tsínj 'na' anéj chrej huin ni tsínj nanicaj ruhua guinico' man'an Yan'anj xānga', ruhuāj aj. ²⁰ Maan si gui'yaj né' 'ngo yanj ga'nij né' huaj rian ni tsínj daj gataj né' sisi sj xa ni sij niā a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi. Nj sj gui'yaj ni sij gaquin' nga ango yun'unj xāna mánj. Nj sj xa ni sij nneé xucu duguāj ni sij xá xú' mánj. Nj sj xa ni sij tun mánj. Hué daj gataj né' rian ni tsínj da aj. ²¹ Daj si asj ná nj man ni tsínj nata' si-ley Moisés chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nj aya ni sij nuguan' daj go'ngo ni xuman' ni güi narānj ruhua ni sij. —Daj gataj Jacobo gunun ni tsínj nahuin yu' daj.

²² Hué dan nj uyan gani ruhua ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij nga daran' ni tsínj nico' Yan'anj sisi ganacui ni sij doj ni tsínj scanij ni sij gan'anj ni sí' xuman' Antioquía. Nj guñicaj dugüi' ni sí' nga Pablo nga Bernabé gan'anj ni sí'. Ngaa nj garij sun ni sij Judas gu'naj sí' Barsabás nej, nga Silas huin nungüej sí' tsínj huin achij scanij ni sij. ²³ Nj ga'nij ni sij 'ngo yanj carta nga ni tsínj gan'anj daj. Nj gataj yanj daj:

“Nan huin 'ngo yanj 'yaj ni únj huin ni únj ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsínj huin achij nej, ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nj a'nj ni únj 'ngo nuguan' sa' huaj rian ni é re' huin ín re' ni jnánj ni únj. Nj huin ín re' ni tsínj 'na' anéj chrej nne ni é re' xuman' Antioquía nga estado Siria nej, estado Cilicia nej. Guruhua Yan'anj ataj ni únj rian án re'.²⁴ Nj gunun ni únj sisi guisj go'ngo ni tsínj scanij ni únj rian man án re'. Sanj nun ga'nij ni únj gan'anj ni sij mánj. Nj gunun ni únj sisi chran' yun'unj ni sij ni é re' nga si-nuguan' ni sij. Nj nun ri' ruhua á re' si gui'yaj á re' nga nuguan' daj. Daj si ataj ni sij sisi guta' á re' da'nga' nneé cúj a ni é re'. Nj dagahuin a ni é re' si-ley Moisés nej.²⁵ Hué xi'í daj nj uyan hua ruhua daran' ni únj nacui ni únj go'ngo ni tsínj scanij ni únj guchi' nuguan'an ni sij nga Bernabé nga Pablo huin nungüej si' tsínj 'i ruhua né'.²⁶ Nj nun guxu'ui' nungüej tsínj daj gahui' nungüej sij xi'í Jesucristo rian hua yaj.²⁷ Hué dan nj a'nj ni únj tsínj gu'naj Judas nga tsínj gu'naj Silas guchi' nungüej si' rian man án re'. Nj nata' snan'anj nungüej si' un sin huin ruhua nuguan' 'na' rian yanj carta nan gataj-á'.

²⁸ 'Hua sa' huaj rian Espíritu Santo nga ni únj sisi sj guta' ni únj nico sun xiráj

a ni é re' mánj. Maan si dagahuin a ni é re' doj ni nuguan' nan anj.²⁹ Ngaa nj si xa á re' nneé xucu ga'ui' ni sij rian ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij mánj. Nj si xa ni é re' tun nej mánj. Nj si xa ni é re' nneé xucu duguáj ni sij xá xú' mánj. Nj si gui'yaj á re' gaquin' nga ango yun'unj xana mánj. Nj sisi dagahuin a ni é re' ni nuguan' nan, nj dugu'naj 'yaj a ni é re'. Hué dan nj ga sa' rian ni é re', ruhua ni únj.” Daj garun ni sij rian yanj daj.

³⁰ Hué dan nj ga'nj ni sij gan'anj anin' si' xuman' Antioquía. Nj ngaa guisj nahuin yu' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj anin' si', nj ga'ui' anin' si' yanj carta daj ra'a ni tsínj man xuman' daj.³¹ Nj ngaa gaya ni sij yanj daj, nj nahuin nja' ruhua ni sij, gui'yaj yanj daj.³² Nj nungüej tsínj gu'naj Judas nga Silas huin nungüej si' tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nj xi'í si njin' ruhua ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni si', ngaa nj nari' ruhua daran' ni si', gui'yaj nungüej sij. Nj gahuin nica ruhua niman ni si' nga si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj nungüej sij nej.³³ Nj ngaa gachin ga'j güi, ngaa nj gataj ni jnánj tsínj man xuman' Antioquía gunun anin' si' sisi djnj nanicaj anin' si' nan' si' rian man ni tsínj apóstol huin ni tsínj ga'nj ga'na' anin' si'.³⁴ Sanj

garan' ruhua Silas guna sí' gane sí' xuman' Antioquía. ³⁵ Ní gunáj Pablo nga Bernabé xuman' Antioquía. Ní digyán nungüej sij sinuguan' Yan'anj rian ni ngüi man yu'uj daj. Ní nata' nico ango ni tsínj nuguan' sa' nga nungüej sij nej.

Pablo se separa de Bernabé y comienza su segundo viaje misionero

³⁶ Ní hua 'ngo ni güi gachin, ní gataj Pablo gunun Bernabé:

—Gun' gan'anj ni'yó' sisi hua sa' mán ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo huin ni tsínj man daran' ni xuman' rian nata' né' sinuguan' Señor. —Daj gataj Pablo.

³⁷ Ní huin ruhua Bernabé guinicaj sí' Juan gan'anj sí' nga nungüej sij. Ní gu'naj sí' Marcos nej. ³⁸ Sanj nun ga'uej Pablo sisi gan'anj Juan Marcos nga nungüej sij xi'í si hua dunáj sí' nungüej sij estado Panfilia. Ní nun gan'anj gui'yaj sun sí' nga si-sun Yan'anj. ³⁹ Ngaa ní gunun' Pablo nga Bernabé. Hué dan ní guere'ej dugüi' nungüej sij. Ní nicaj Bernabé Marcos gatúj nungüej sij chruhua riq chéj rian nnee gan'anj nungüej sij estado Chipre. ⁴⁰ Ní ganacui Pablo man'an Silas gan'anj sí' nga sij. Ní gachínj jni'yaj ni tsínj nahuin yu' daj rian Yan'anj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian Pablo nga Silas chruhua

chrej gan'anj nungüej sij. ⁴¹ Hué dan ní gan'anj nungüej sij gachin sij estado Siria nga estado Cilicia. Ní nari' ruhua ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán nungüej estado daj, gui'yaj nungüej sij.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Ngaa ní guisíj Pablo nga Silas xuman' Derbe nga xuman' Listra. Ní xuman' Listra nne 'ngo tsínj xuman ruhua ni'i Yan'anj gu'naj sí' Timoteo. Ní huin sí' da'níj 'ngo yun'unj xana israelita xuman ruhua ni'i Jesucristo. Ní chrej sí' huin 'ngo tsínj griego. ² Ní a'mi sa' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo mán xuman' Listra nga xuman' Iconio xi'í Timoteo. ³ Ní huin ruhua Pablo sisi guinicaj dugüi' Timoteo nga sij gan'anj sij. Ngaa ní guta' Pablo da'nga' nnee cúj Timoteo daj rún' gui'yaj ni tsínj israelita. Daj si nitaj si ruhua sij sisi ga'mi ni tsínj israelita mán rian gan'anj sij si hua ni'i daran' ni sij sisi chrej Timoteo huin tsínj griego. ⁴ Ní daran' rian ni xuman' gachin nungüej sij, ní nata' nungüej sij nuguan' ga'níj ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij mán xuman' Jerusalén rian ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo huin ni sij ni tsínj 'na' anéj chrej. Ní gataj snan'anj nungüej sij sisi dagahuin ni

si' nuguan' daj. ⁵ Ngaa ni gahuin nica ruhua ni ngüi xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj nungüej sij. Ni da' go'ngo güi, ni huaj gahuin nico ni ngüi daj.

La visión del varón macedonio

⁶ Ni nun ga'uej ruhua Espiritu Santo sisi ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj estado Asia. Hué dan ni gachin nungüej sij estado Frigia nga estado Galacia. ⁷ Ngaa ni guisij nungüej sij estado Misia. Ni gani ruhua nungüej sij gan'anj sij estado Bitinia. Sani nun ga'uej Espiritu Santo gatu nungüej sij estado da manj. ⁸ Ngaa ni gachin nungüej sij estado Misia. Ni nanij nungüej sij xuman' Troas. ⁹ Hué dan ni ne' ni, ni guini'i Pablo 'ngo rasun gui'yaj Yan'anj. Ni guini'i sij 'ngo tsinj 'na' estado Macedonia niquin' si' achinj jni'yaj si' rian Pablo. Ni gataj sí: "Gachin ga'na' re' estado Macedonia, ni chracuij re' ni únj." Daj gataj tsinj daj.

¹⁰ Ni ngaa guisij guini'i Pablo si digyan Yan'anj rian sij, ni gui'yaj xugüi anin' únj gan'anj únj estado Macedonia. Ni gahuin yya ruhua únj sisi gaquinj Yan'anj gan'anj únj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man estado daj.

Encarcelados en Filipos

¹¹ Hué dan ni xuman' Troas gatúj anin' únj

chruhua rio gan'anj nica únj guisij únj 'ngo yu'uj gu'naj Samotracia. Ni ango güi ni guisij únj xuman' Neápolis. ¹² Hué dan ni gan'anj anin' únj guisij únj xuman' Filipos huin-in' 'ngo xuman' nico' Roma. Ni huin achij-i' daj nga ango ni xuman' man nichrun' chruhua estado Macedonia. Ni guiman ni únj go'ngo güi xuman' daj. ¹³ Ngaa ni güi naranj ruhua ni ngüi israelita, ni gahui anin' únj rian atúj ni ngüi xuman' daj. Ni gan'anj únj du'ua 'ngo xinéj nnee. Daj si hué yu'uj daj nahuin yu' ni ngüi israelita gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Ni gan'anj guiman únj ga'mi únj nga ni ngüi xana man nahuin yu' daj. ¹⁴ Ni gunun 'ngo yun'unj xana gu'naj Lidia. Ni hué ún' 'na' xuman' Tiatira. Ni huin ún' 'ngo yun'unj du'uej atsij sa' rian rumi' mare. Ni nico' ún' Yan'anj xanga'. Ni chracuij Señor sisi gunun sa' ún' si-nuguan' Pablo. ¹⁵ Ni gata' nnee ni ducua ún'. Ngaa guisij ni gachinj jni'yaj ún' rian anin' únj gataj ún':

—Sisi ani ruhua anin' é re' sisi xuman yya ruhuaj ni'inj Señor, ngaa ni ga'na' á re' guiman án re' ducua. —Hué daj gataj ún' gunun únj.

Ni gui'yaj fuerza ún' sisi guna únj.

¹⁶ Ni 'ngo yun ngaa huaj ni únj rian achinj jni'yaj ni ngüi, ngaa ni nari' dugüi' ni únj nga 'ngo yun'unj xana

hua lij. Nī ni'i ún' daj guīran' ni ngüi ni güi ga'na' ne' chrej rian. Daj si nūn nane xī'i niman ún'. Nī guī'yaj sun ún' rian ni xuru'ue. Nī guī'yaj gana nico ni xuru'ue-é' san'anj 'yaj ún' nga si-sun ún'.¹⁷ Ngaa nī gan-ico' yun'unj xana hua lij daj anin' únj nga Pablo nej. Nī gaguáj ún'. Nī gataj ún':

—Anin' tsínj nan huin 'yaj sun rian Yan'anj achij nne xata'. Nī nata' anin' sij xī'i si-nuguan' Yan'anj sisi daj ga'ue ganacaj Yan'anj ni é re'. —Gataj ún' gunun ni ngüi.

¹⁸ Hué daj guī'yaj ún' ga'i güi. Nī nun ga'uej ruhua Pablo sisi hué daj guī'yaj yun'unj xana hua lij daj ya'yoj. Ngaa nī nanicaj sij gataj sij gunun nane xī'i nūn niman ún' daj:

—A'nī sun rián re' nga si-xugüi Jesús sisi gahui re' niman ún' daj. —Daj gataj Pablo gunun nane xī'i daj.

Nī 'ngō hora gahui nane xī'i niman ún' daj.

¹⁹ Sanj ngaa guini'i ni xuru'ue sisi nitaj si huaj guī'yaj gana ni sij san'anj nga yun'unj xana daj, ngaa nī guida'a ni sij Pablo nga Silas nicaj ni sij gan'anj ni sij rian ni tsínj nicaj sun mán ni sí' yu'ue nico. ²⁰ Nī digyán ni sí' nūngüej sij rian ni güesi. Nī gataj ni sí':

—Hué nūngüej tsínj nan huin tsínj israelita. Nī chran' yun'unj nūngüej sij xánj né'.²¹ Nī sj ga'ue guida'a né'

guī'yaj né' daj rún' digyán nūngüej sij rian né'. Daj si huin né' tsínj Romano. —Hué daj gataj ni sij.

²² Hué dan nī chran' ni ngüi man xuman' daj Pablo nga Silas. Ngaa nī ga'nin' ni güesi sun sisi guīri ni sij si-gan' nūngüej sí'. Nī gari ni sij rutsj xiráj nūngüej sí'.²³ Nī ngaa guisj garij nīn' ruhua ni sij rutsj nūngüej sí', ngaa nī garij ni sij ducuaga'. Nī ga'nin' ni sij sun rian tsínj dugumi rian ducuaga' sisi dugumi sa' sí'.²⁴ Nī ngaa gunun sun sí', nī garij sí' da' daqui ducuaga' nūngüej sij. Nī garij sí' dacój nūngüej sij ruguecha' táj yu'uj.

²⁵ Nī yan' sa' nī achínj jni'yaj Pablo nga Silas rian Yan'anj. Nī aráj nūngüej sij chra' rian Yan'anj nej. Nī nanun chraquij ango ni tsínj man ducuaga' chra' daj. ²⁶ Hué dan nī 'ngō hora ga'na' 'ngō yún nucuaj. Nī naganánj xī'i ducuaga'. Nī hué 'ngō hora daj naxi'nij daran' ni rian hue'. Nī ganachi cadena anumi daran' ni tsínj man chruhua ducuaga' daj. ²⁷ Hué dan nī gananan ruhua tsínj dugumi rian ducuaga'. Nī ngaa guini'i sij sisi hua ní'nij ni rian ducuaga', ngaa nī guiri sij si-espada sij. Nī dagahui' sij man'an sij, ruhua sij. Daj si gani ruhua sij sisi hua gunánj ni tsínj man ducuaga', ruhua sij. ²⁸ Sanj gaguáj Pablo. Nī gataj sí' gunun sij:

—Sij gui'yaj xī'i sō' man'an sō' si man che' ni únj nan anj. —Daj gataj Pablo gunun sij.

²⁹ Ngaa nī gachínj tsínj dugumi ducuaga' 'ngo yan'an. Nī gunánj sij gatúj sij chruhua ducuaga'. Nī dri'i sij ganiquin' ráj dācoj sij rian Pablo nga Silas. ³⁰ Hué dan nī guiri sij ne' chrej xe' nungüej sí'. Nī nachínj snan'anj sij nungüej sí'. Nī gataj sij:

—Daj gui'yā, nī ganacaj Yan'anj yūnj únj. —Daj gataj tsínj daj.

³¹ Ngaa nī gataj nungüej sij:

—Guxuman ruhuá re' ni'í re' Señor Jesucristo, nī ga'ue ganacaj Yan'anj sō' nga ni ducúa sō' nej. —Daj gataj nungüej sij.

³² Hué dan nī ga'mi nungüej sij si-nuguan' Señor rian ni ducua tsínj daj. ³³ Nī hué guē hora huin yan' daj, nī gui'yaj gono'o tsínj dugumi ducuaga' daj rian guiran' xī'i xiráj nungüej sí'. Ngaa sīj nī gata' nnee ni ducua sij. ³⁴ Hué dan nī nicaj sij nungüej sí' gan'anj sij ducúa sij. Nī gani sij mesa rian nungüej sí'. Nī ga'ui' sij xa nungüej sí'. Nī nin' ruhua gahuin niā' ruhua ni ducua sij xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij Yan'anj.

³⁵ Nī ngaa guixiguin ango güi, nī ga'nij ni güesi ni policia rian tsínj dugumi ducuaga' gunun sun sí' nāchi sí' Pablo nga Silas.

³⁶ Hué dan nī nata' sí' si-nuguan' ni policia rian Pablo. Nī gataj sí':

—Ga'nin' ni güesi sun riānj sisi ganachij nungüej é re'. Yyaj nī ga'ue gan'anj din'inj nungüej é re' aj. —Daj gataj sí'.

³⁷ Sanj gataj Pablo gunun ni policia daj:

—Achin gataj ni güesi sisi da'ui nungüej únj gaquin'. Sanj hua sini garij ni sij rutsi xiráj únj rian daran' ni ngüi. Nī hué daj gui'yaj ni sij nunj si tsínj romano huin únj. Nī garij ni sij ducuaga' únj. Nī yyaj nī huin ruhua ni sij nāchi huī ni sij únj ní'. Sī ga'ue mánj. Gataj á re' si ga'na' ni man'an ni sij guiri sij nungüej únj. —Daj gataj Pablo gunun ni policia.

³⁸ Hué dan nī gan'anj ganata' ni policia si-nuguan' Pablo rian ni güesi. Nī guxu'ui' ni sij ngaa gunun ni sij sisi tsínj romano huin nungüej sí'. ³⁹ Hué dan nī ga'na' ni güesi daj rian Pablo nga Silas. Nī gataj snan'anj ni sij sisi guinicaj nungüej sí' 'ngo niman nico xi'í ni sij. Ngaa nī guiri ni sij nungüej sí' chruhua ducuaga'. Nī gachínj jni'yaj ni sij sisi gahui nungüej sí' xuman' daj. ⁴⁰ Ngaa nī ngaa gahui nungüej sij ducuaga', nī gan'anj nungüej sij ducúa yun'unj gu'naj Lidia. Nī ganacaj dugüi' nungüej sij nga ni ngüi nico' Jesucristo. Nī nahuin niā' ruhua ni sí', gui'yaj nungüej sij. Hué dan

nĭ gahui nungüej sij xuman' daj gan'anj sij.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ Nĭ gan'anj nungüej sij xuman' Anfípolis nga xuman' Apolonia nej. Ngaa nĭ guisĭj nungüej sij xuman' Tesalónica rian nne 'ngö sinuhui ni tsĭnj israelita. ² Nĭ gatúj Pablo chruhua nuhui daj si hué daj gu'yun sij gui'yaj sij da go'ngo güi naránj ruhua ni sí'. Nĭ chra hua'nij semana, nĭ gachéj ga'mi ni tsĭnj man nuhui daj nga Pablo. ³ Nĭ digyán Pablo si-nuguan' Yan'anj rian ni sij sisi hua nĭan guĭran' Cristo sayun gahui' sí'. Ngaa síj nĭ gana'nij sí' scanij ni níman. Nĭ gataj Pablo:

—Hué gue Jesús daj tsĭnj xĭ'i a'mi man'anj rian án re' hué sí' huin Cristo. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁴ Nĭ guxuman ruhua doj ni tsĭnj israelita ni'i ni sij Jesucristo. Nĭ guinicaj dugüi' ni sij nga Pablo nga Silas. Nĭ hué daj guxuman ruhua nico ni tsĭnj griego huin ni tsĭnj nico' Yan'anj xanga' nga ni ngüi xana huin rian nej.

⁵ Sanĭ gahuin xicoj ruhua angó ni tsĭnj israelita huin ni sí' tsĭnj nun guxuman ruhua ni'i Jesucristo. Nĭ nahuin yu' ni sí' go'ngo ni tsĭnj quij hua achéj yun yu'ue daj. Nĭ nahuin yu' ni tsĭnj quij hua daj 'ngö xi'nin' xxi ni ngüi. Hué dan nĭ ducu ga'mi ni ngüi daj. Nĭ gan'anj nãno' ni

sij ducuá tsĭnj gu'naj Jasón Pablo nga Silas sisi guĭri ni sij ga'ui' ni sij ra'a ni ngüi nahuin yu' mán daj. ⁶ Sanĭ rĭan nun nari' ni sij nungüej sí', ngaa nĭ ganucuj ni sij tsĭnj gu'naj Jasón nga angó ni tsĭnj nico' Jesucristo gan'anj ni sij rian ni tsĭnj nicaj sun xuman' daj. Nĭ gaguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Hué ni tsĭnj nan huin si chran' yun'unj ni ngüi mán da' hua gue chruhua xungüi nan. Nĭ yyaj nĭ 'na' ni sij xánj né' nej. ⁷ Nĭ ga'ui' Jasón ducuá sí' gane nungüej sij. Nĭ nun dagahuin ni tsĭnj daj si-ley rey César. Daj si ataj ni sij sisi hua angó rey huin sí' Jesús. —Daj gataj ni tsĭnj israelita gunun ni tsĭnj nicaj sun.

⁸ Nĭ ngaa gunun ni ngüi nga ni tsĭnj nicaj sun nuguan' daj, nĭ ducu gan'anj ruhua ni sij. ⁹ Sanĭ ga'ui' Jasón nga angó ni tsĭnj nico' Jesucristo san'anj huin fianza rian ni tsĭnj nicaj sun. Hué dan nĭ na'nĭj ra'a ni sí' ni sij, nĭ gan'anj ni sij.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰ Hué dan nĭ guisĭj ne' nĭ, nĭ 'ngö ga'nĭj ni tsĭnj nico' Jesucristo gan'anj yoq Pablo nga Silas xuman' Berea. Nĭ ngaa guisĭj nungüej sij, nĭ gatúj sij chruhua si-nuhui ni tsĭnj israelita. ¹¹ Nĭ sa' doj ni tsĭnj israelita man xuman' Berea daj nga ni tsĭnj mán xuman' Tesalónica. Daj si gahuin niã' ruhua ni

sij nada'a ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nj ya'yoj digui'yun ni sij nuguan' garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Daj si ruhua ni sij gujini'i ni sij sisi hué gue rún' a'mi Pablo a'mi nuguan' daj. ¹² Hué daj nj guxuman ruhua nico ni tsínj ni'i ni sij Jesucristo. Nj guxuman ruhua nico ni tsínj griego nej, nga ni ngüi xana griega huin rian nej.

¹³ Sanj ngaa gunun ni tsínj israelita man xuman' Tesalónica sisi nata' Pablo si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Berea, ngaa nj gan'anj ni sij xuman' daj. Nj daga'mi ni sij ni ngüi sisi nitaj si hua sa' si 'yaj Pablo. Ngaa nj nahuin yu' nico ni ngüi, gui'yaj ni sij. Nj ga'mi nin' ruhua ni sí' xi'í Pablo. ¹⁴ Sanj 'ngo ga'nij ni tsínj nico' Jesucristo gan'anj Pablo da' du'ua nnee yan'anj. Nj gunáj nungüej tsínj gu'naj Silas nga Timoteo xuman' Berea. ¹⁵ Nj ni tsínj nicaj dugüi' nga Pablo, nj nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij da' xuman' Atenas. Nj ga'nij Pablo nuguan' ga'na' nga ni tsínj daj sisi ga'na' yoo Silas nga Timoteo rian nne sij. Ngaa nj nan' ni tsínj daj xánj ni sij huin xuman' Berea.

Pablo en Atenas

¹⁶ Hué dan nj ngaa ano'oj Pablo ga'na' Silas nga Timoteo xuman' Atenas, nj ganani ruhua sij guini'i sij sisi man nin' ruhua yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. ¹⁷ Xi'í daj

nj gachej ga'mi Pablo nga ni tsínj israelita man chruhua si-nuhui ni sí', nj nga ango ni ngüi hua xacaj si-ducuanj ni sí'. Nj hué gue daj ga'mi sij nga ni tsínj man yu'ue nej. ¹⁸ Nj man ni tsínj chrún ga'ri rian ni rasún xuman' Atenas daj. Nj da'aj ni sij digui'yun nuguan' tsínj gu'naj Epicuro. Nj ango da'aj ni sij gu'naj estoico. Nj man ni sij unun' ni sij nga Pablo. Nj gataj go'ngo ni sij:

—Nj un sin huin a'mi tsínj nan, nj a'mi nin' ruhua sij únj. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

Nj gataj ango ni sij:

—Rún' hua sisi a'mi sij xi'í ni yan'anj gurugüi' naca nánj. —Hué daj gataj ni sij si a'mi sa' Pablo xi'í Jesús rian ni sij.

Nj a'mi sij sisi ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj.

¹⁹ Hué dan nj nicaj ni sij Pablo gan'anj ni sij 'ngo dacan gu'naj Aereópago. Nj nachínj snan'anj ni sij Pablo. Nj gataj ni sij:

—Ga'ue gunun ni únj nuguan' naca nicáj re' digyán re' rian ni ngüi ní'. ²⁰ Daj si a'mí re' ango nuguan' 'na' anéj chrej. Xi'í daj, nj huin ruhua ni únj gujini'i ni únj un sin huin ruhuj gata nuguan' daj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

²¹ (Nj hué daran' ni tsínj nne xuman' Atenas nga ni tsínj 'na' anéj chrej man yu'uj daj nej. Nj ninanj ni nuguan' huin ruhua ni sij

naṭa' naṭa ni sij. Nī nīnanj ni nuguan' naṭa huin ruhua ni sij gūnun ni sij nej.)

²² Hué dan nī ganiquin' Pablo scanij ni tsínj mán dacan gu'naj Aereópago daj. Nī gataj sij:

—Gūnun ni soj tsínj man xuman' Atenas nan si ga'mī. Hua ni'inj sisiṭ man nīn' ruhua yan'anj nun yan'anj ni é re' aj. ²³ Daj si ngaa gachīnj xānj a ni é re', nī guini'inj ni yu'uj rian man ni yan'anj nico' a ni é re'. Nī guini'inj niquin' 'ngo nna yej. Nī garun ni é re' letra rian nna daj. Nī letra daj ataj: “yan'anj nun ni'i ne'”, ataj letra nun rian nna daj. Hué dan nī yan'anj nun yan'anj ni é re' daj, yan'anj nun ni'i ni é re', sanj huej huin si a'mī rian ni é re'.

²⁴ 'Nī hué Yan'anj xānga' gui'yaj xungūi nga daran' ni rasun mán nej. Nī huej huin Señor a'nin' xata' nga rian xungūi man nīca' nan nej. Nī nitaj si nne Yan'anj chruhua nuhui 'yaj ni ngūi mánj. ²⁵ Nī nitaj si ní'yanj sij go'ngo si gui'yaj ni ngūi rian sij mánj. Daj si hué man'an sij 'yaj si hua nī'na' daran' né'. Nī 'yaj Yan'anj sisiṭ naránj si-ṇane né' nej. Nī riqui sij daran' rasun sa' rian né' nej. ²⁶ Nī xi'í urin tsínj gui'yaj Yan'anj daran' ni ngūi. Nī hué tun daj gui'yaj sij da go'ngo xi'nin' ni ngūi sisiṭ guiman ni sij nīn' gachra' chruhua xungūi. Nī digyán

sini Yan'anj sisiṭ undaj yo' ga'ue guiman go'ngo xi'nin' ni ngūi. Nī digyán Yan'anj nī a huin 'ngo yu'uj ga'ue gane go'ngo xi'nin' nej. ²⁷ Nī hué daj gui'yaj Yan'anj sisiṭ ṇano' né' man'an sij. Nī si ruhuaj nī nari' niman né' man'an Yan'anj. Sanj sé si gan' nne man'an Yan'anj nga go'ngo né' mánj. ²⁸ Daj si 'yaj Yan'anj si hua nī'no'. Nī hué sij 'yaj daj ga'ue guisiqui' né' nej. Nī 'yaj Yan'anj daj ga'ue guiman né' nej. Nī hué daj gataj 'ngo tsínj huin poeta nne sí' scanij ni é re'. Nī gataj sí': “Huin né' da'nīj Yan'anj.” Hué daj gataj 'ngo dugūi' ni é re' aj. ²⁹ Ngaa nī sisiṭ huin né' da'nīj Yan'anj xānga', nī sī gani ruhua né' sisiṭ daj rún' hua oro nga plata nej, yej nej, nī hué daj hua man'an Yan'anj xānga' mánj. Daj si 'yaj ni sij dan'anj ni sij daj rún' aran' ruhua ni sij.

³⁰ 'Nī asij sini ngaa nun guini'i ni ngūi man'an Yan'anj xānga', nī ga'nin' ruhua Yan'anj ni'i sí' si gui'yaj ni sij. Sanj yyaj nī a'nin' Yan'anj sun rian daran' ni ngūi man nīn' gachra' chruhua xungūi sisiṭ ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nī guinico' ni sij man'an Yan'anj xānga'. ³¹ Daj si hua gani Yan'anj 'ngo güi ngaa nagui'yaj nīca' yya sij chruhua xungūi nan. Nī hua nacui Yan'anj 'ngo tsínj nagui'yaj nīca' yya daj. Nī xi'í si ganá'nij sí' scanij

ni níman, gui'yaj Yan'anj, ni ga'ue guxuman ruhua daran' né' ni'yaj né' man'an sij. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj mán xuman' Atenas.

³² Ni ngaa gunun ni sij xi'í si gana'nij ni níman, ngaa ni ga'mi ducu da'aj ni sij. Sanj gataj ango ni sij:

—Gunun ruhua' yún ni únj xi'í si atáj re' nan. —Hué daj gataj ni sij gunun Pablo.

³³ Ngaa ni gahui Pablo dani ni sij. ³⁴ Sanj hua go'ngo ni sij guinicaj dugüi' ni sij nga Pablo. Daj si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesucristo. Ni hua 'ngo tsínj daj gu'naj sí' Dionisio. Ni huin sí' 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga ni tsínj nahuin yu' yu'uj gu'naj Areópago. Ni guxuman ruhua 'ngo yun'unj xana gu'naj Dámaris nej, nga ango ni sij nej.

18

Pablo en Corinto

¹ Hué daj sij ni gahui Pablo xuman' Atenas gan'anj sij xuman' Corinto. ² Ni hué xuman' daj ni nari' dugüi' sij nga 'ngo tsínj israelita gu'naj sí' Aquila. Ni 'na' sí' estado Ponto. Tá doj güi gahui nungüej nica sí' Priscila estado Italia guisij nungüej sí' xuman' Corinto. Daj si hua ga'nin' rey Claudio sun sisj gahui ni ngüi israelita xuman' Roma. Ni gan'anj ni'yaj Pablo rian nne nungüej nica tsínj daj. ³ Ni xi'í si uyan hua sun gui'yaj

Pablo nga si-sun nungüej nica sí', ngaa ni gunáj Pablo nga nungüej sí' gui'yaj sun nuguan'an ni sij. Daj si 'yaj ni sij hue' atsj. ⁴ Ni daran' güi naránj ruhua ni ngüi israelita, ni huan'anj Pablo sinuhui ni sí'. Ni gachej ga'mi sij nga ni sí' nga ni tsínj griego nej. Ni 'ueé ga'mi sij sisj guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jesucristo.

⁵ Ni ngaa guxuman nungüej tsínj gu'naj Silas nga Timoteo gahui nungüej sí' estado Macedonia, ngaa ni ya'yoj 'ngo ga'mi 'ueé Pablo nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi israelita. Ni gataj sij sisj Jesús huin Cristo. ⁶ Sanj nun ga'uej ni tsínj daj nga si-nuguan' Pablo. Ni ga'mi quij ni sij rian sí'. Hué dan ni nagunan' Pablo yo'ój nun rian si-gan' sij. Ni hué daj digyán sij 'ngo da'nga' sisj gan'anj sij xi'í si na'uej ni sí' nga si-nuguan' sij. Ni gataj sij:

—Gan'anj ni'ya ni é re' gahuin ni é re' castigo. Man'an án re' da'ui gaquin'. Sé rian man'anj huin ga mánj. Asij ne' rian nan gan'an rian ni ngüi 'na' anéj chrej. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁷ Hué dan ni gahui Pablo chruhua nuhui daj gan'anj sij ducuá 'ngo tsínj gu'naj Justo huin sí' 'ngo tsínj nico' Yan'anj xanga'. Ni nne nichrun' sí' xi'níj si-nuhui ni tsínj israelita.

8 Nĩ guxuman ruhua daran' ni dũcua 'ngo tsĩnj gu'naj Crispo ni'i ni sij Señor. Nĩ huin sí' tsĩnj huin achij chruhua si-nuhui ni tsĩnj israelita. Nĩ guxuman ruhua nico ango ni ngũĩ man xuman' Corinto ngaa gunun ni sij si-nũguan' Yan'anj. Nĩ gata' nnee ni sij nej.

9 Nĩ 'ngo nĩ, nĩ digyán Señor 'ngo rasun guini'i Pablo. Nĩ xi'í rasun daj gataj Señor gunun Pablo:

—Sĩ guxu'ui' so' mánj. Nĩ 'ngo ga'mi so' si-nũguan' man'anj rian ni ngũĩ. Nĩ sij ganiquin' du'uá so' ga'mi so' mánj. ¹⁰ Daj si huaj man'anj nga so'. Nĩ nitaj 'ngo ni tsĩnj gu'iyaj quij nga so' mánj. Daj si man nico ni ngũĩ guinico' man'anj xuman' nan. —Daj gataj Señor gunun Pablo.

11 Ngaa nĩ gunáj Pablo 'ngo yo' danej digyán sij si-nũguan' Yan'anj rian ni ngũĩ man xuman' Corinto daj.

12 Sanĩ ni gũĩ gahuin tsĩnj gu'naj Galión gobernado estado Acaya, nĩ nahuin yu' ni tsĩnj israelita. Nĩ uyan huin ruhua ni sij gu'iyaj ni sij letu nga Pablo. Nĩ guida'a ni sij sí' nicaj ni sij gan'anj sí' ducuasun rian nne gobernado. ¹³ Nĩ gataj ni sij gunun gobernado:

—Hué tsĩnj nan huin tsĩnj achéj digyán rian ni ngũĩ daj gu'iyaj né' guinico' né' Yan'anj. Sanĩ si digyán sij, nĩ ununj nga ley. —Hué daj

gataj ni tsĩnj unun' nga Pablo gunun gobernado.

14 Nĩ ngaa ruhua gaxi'i Pablo ga'mi sij, ngaa nĩ gataj Galión rian ni tsĩnj israelita daj:

—Sisi hua 'ngo gaquin' xxi gui'yaj quij tsĩnj nan ga'mi gaquin' a ni é re' xi'í sij, ngaa nĩ ga'ue nagui'yaj yyaj si-gaquin' a ni é re'. ¹⁵ Sanĩ sisi unun' ni dugui' a ni é re' xi'í ni nuguan' nga xi'í si-xugui 'ngo tsĩnj daj nej, xi'í si-ley a ni é re' nej, ngaa nĩ nagui'yaj yya ni man'an án re' si-gaquin' a ni é re' si nun aran' ruhuaĩ digui du'uaj nga ni nuguan' da mánj. —Daj gataj gobernado gunun ni sij.

16 Nĩ rani gobernado ne' chrej xe' ni sij. ¹⁷ Ngaa nĩ guida'a ni tsĩnj griego tsĩnj gu'naj Sóstenes huin sí' tsĩnj a'nin' chruhua si-nuhui ni tsĩnj israelita. Ngaa nĩ ga'ui' ni sij man'an Sóstenes rian nne ni tsĩnj nicaj sun. Sanĩ nitaj si nani ruhua Galión nga si gu'iyaj ni sij.

18 Nĩ gunáj Pablo ga'ĩ gũĩ xuman' Corinto. Hué daj sijn, nĩ gataj Pablo sisi gan'anj sij. Ngaa nĩ gatúj nũguan'an sij nga yun'unj gu'naj Priscila nga tsĩnj gu'naj Aquila 'ngo riq achéj rian nnee huaj ni sij estado Siria. Nĩ xuman' Cencrea, nĩ gaca can chra sij xi'í si hua gu'iyaj yya sij 'ngo nuguan' rian Yan'anj. ¹⁹ Nĩ ngaa guisij ni sij xuman' Efeso, nĩ dunáj Pablo Priscila nga Aquila xuman'

daj. Nĭ gatúj man'an sij si-nuhui ni tsínj israelita. Nĭ ga'mi gachej sij nga ni tsínj israelita nahuin yu' nuhui daj. ²⁰ Nĭ gachínj jni'yaj ni sí' rian sij sisĭ gūna sij ga'ĭ güi. Sanĭ nun ga'uej Pablo mánj. ²¹ Sanĭ gataj sij gunun ni sí':

—Hua nĭan si gan'án 'ngo gui'yanj guĭ'yaj ni sij xuman' Jerusalén. Sanĭ sisĭ Yan'anj rĭqui, nĭ nānicaj yūnj ga'na' ni'yā rian man ni é re'. —Gataj Pablo gunun ni sí'.

Pablo regresa a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

²² Nĭ ngaa guisĭj sij xuman' Cesarea, nĭ gan'anj nĭ'yaj sij sisĭ hua sa' nne ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán xuman' daj. Ngaa nĭ gan'anj sij xuman' Antioquía. ²³ Nĭ ngaa gachin 'ngo ni güi, nĭ gahui ruhua' yún sij gan'anj sij da go'ngo xuman' ngaj estado Galacia ngā estado Frigia nej. Nĭ gahuin nĭca niman ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, gui'yaj sij.

Apolos predica en Éfeso

²⁴ Nĭ ngaa daj nĭ guisĭj 'ngo tsínj israelita gu'naj sí' Apolos xuman' Efeso. Nĭ huin sí' 'ngo tsínj 'nā' xuman' Alejandría. Nĭ chrūn sa' sij nata' sij si-nūguan' Yan'anj. Nĭ ni'i sa' sij si garun ni tsínj ga'mi si-nūguan' Yan'anj asĭj hua ná. ²⁵ Nĭ hua chrūn sa' sij si-chrej Señor nej. Nĭ ga'mi sa' sij digyán 'ueé sij xi'í Señor

rian ni ngüi. Sanĭ gata' nnee sij urin si-chrej Juan. ²⁶ Nĭ gaxĭ'i Apolos ga'mi ran sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Sanĭ ngaa gunun Priscila ngā Aquila si ga'mi sij, nĭ nicaj nĭni nūngüej nicā sí' gan'anj sí' man'an Apolos. Nĭ digyán nĭca yya nūngüej nicā sí' si-chrej Yan'anj rian Apolos.

²⁷ Nĭ gahuin ruhua Apolos gachin sij gan'anj sij estado Acaya. Nĭ xi'í daj chracuij ni tsínj nico' Yan'anj man'an sij garun ni sí' 'ngo yanj carta gan'anj-án' rian ni tsínj nico' Yan'anj mán da' mánj sisĭ nācaj sa' ni sí' man'an Apolos. Nĭ ngaa guisĭj sij estado Acaya, nĭ chracuij sa' sij ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo. Daj si hua gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sij guxuman ruhua ni sij. ²⁸ Nĭ gui'yaj gana yya si-nūguan' Apolos rian si-nūguan' ni tsínj israelita ngaa gunun' ni sí' ngā sij xi'í Jesús. Daj si digyán 'ueé sij si garun ni tsínj ga'mi si-nūguan' Yan'anj asĭj ná xi'í Jesús. Nĭ digyán Apolos rian ni ngüi sisĭ hué Jesús huin Cristo.

19

Pablo en Éfeso

¹ Hué dan nĭ ngaa nne gue tsínj gu'naj Apolos xuman' Corinto, nĭ gachin Pablo rĭqui ni quij xācan. Nĭ guisĭj sij xuman' Efeso rian nari' sij go'ngo ni tsínj nico' Yan'anj xāngā'. ² Nĭ nachínj snan'anj sij ni tsínj daj. Nĭ gataj sij:

—Ngaa guxuman ruhua á re', n̄i ga'na' Espíritu Santo rian án re' ní'. —Daj gataj Pablo.

Ngaa n̄i gataj ni sij:

—N̄i nga urin xico' nun gunun únj si hua Espíritu Santo mánj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

³ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Pablo ni sij. N̄i gataj sij:

—N̄i un tsínj xi'i gata' nnee a ni é re' únj. —Daj gataj Pablo.

Ngaa n̄i:

—Hué gata' nnee únj daj rún' gataj tsínj gu'naj Juan. —Gataj ni sij.

⁴ Ngaa n̄i gataj Pablo:

—Duguata' nnee Juan ni tsínj hua ganani ruhua xi'í si-gaquin' ni sij. San̄i gataj man'an Juan gunun ni sij sisi guxuman ruhua ni sij ni'í ni sij 'ngo tsínj ga'na' ne' rucu man'an sij huin sí' Jesucristo. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁵ N̄i ngaa gunun ni sij nuguan' daj ngaa n̄i gata' nnee ni sij nga si-xugüi Señor Jesús. ⁶ N̄i gata' Pablo ra'a sí' chra ni sij. N̄i gatúj Espíritu Santo chruhua niman ni sij. N̄i ga'mi ni sij 'ngo snan'anj naca. N̄i nata' ni sij nuguan' 'na' rian Yan'anj gunun ni ngüi. ⁷ N̄i guisj 'ngo si xuhuij ran' ni sij huin.

⁸ Ngaa n̄i gan'anj Pablo hua'nij yahui si-nuhui ni tsínj israelita nne xuman' daj. N̄i nitaj si xu'ui' sij ga'mi sij. N̄i ga'mi 'ueé sij nga ni tsínj daj gataj sij sisi

nicaj Yan'anj sun rian né'. ⁹ San̄i hua so'o da'aj ni sij nun guxuman ruhua ni sij ni'í ni sij Jesús. N̄i ga'mi quij ni sij rian ni ngüi xi'í si-chrej Yan'anj. Ngaa n̄i guxun Pablo man'an sí' scanij ni sij. N̄i nicaj sí' ni tsínj xuman ruhua ni'í Yan'anj gan'anj sí' 'ngo si-escuela 'ngo tsínj gu'naj Tiranno. N̄i ya'yoj ga'mi Pablo sinuguan' Yan'anj rian ni tsínj nahuin chre' chruhua escuela daj. ¹⁰ N̄i hué daj gui'yaj sij guisj huij yo'. Xi'í daj n̄i gunun daran' ni tsínj man estado Asia nuguan' xi'í Señor Jesús huin ni sí' ni tsínj israelita nga ni tsínj griego nej.

¹¹ N̄i gui'yaj Yan'anj si sa' nico nga Pablo. ¹² N̄i nicaj ni sij pañuelo nun chra Pablo nga ango si-gan' sij gan'anj guta' ni sij rian ni ngüi a'nan'. N̄i hué-é' ga'nej xi'í a'nan' ni ngüi daj. N̄i gahui ni nane xi'í niman ni ngüi daj nej. ¹³ N̄i achéj go'ngo ni tsínj israelita cayu ri ni sij nane xi'í niman ni ngüi. N̄i gaxi'í ni sij ga'mi ni sij si-xugüi Jesús rian ni ngüi nun nane xi'í niman. N̄i gataj ni sij rian ni nane xi'í daj:

—A'nij sun rian re' sisi gahui re' niman tsínj nan nga si-xugüi Jesús tsínj xi'í a'mi Pablo. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ N̄i hué daj gui'yaj ichij da'nij 'ngo tsínj israelita gu'naj sí' Esceva. N̄i huin sí' 'ngo chrej a'nin'. ¹⁵ N̄i ngaa hué daj ga'mi ni sij rian 'ngo

tsínj nún nanē xī'i niman, ngaa nī gataj nanē xī'i daj gunun ni sij:

—Ni'ínj Jesús. Nī ni'ínj un tsínj huin Pablo nej. Sanj un sin huin ín re' únj. —Daj gataj nanē xī'i daj.

¹⁶ Ngaa nī tsínj nún nanē xī'i niman, nī güéj sí' guida'a nucua'j sí' ichij ni tsínj daj. Nī gui'yaj gana sí' rian ni sij. Ngaa nī hua nne ni sij gunánj ni sij gahui ni sij hue' daj.

¹⁷ Nī gunun daran' ni ngüi israelita nga ni ngüi griego man xuman' Efeso si guiran' ichij tsínj daj. Nī guxu'ui' nīn' ruhua ni sij, gui'yaj nuguan' daj. Nī ga'mi sa' ni sij xi'í si-xugüi Jesús.

¹⁸ Nī ga'na' ga'i ni ngüi xuman ruhua ni'í Jesús. Nī ganata' yya ni sij ni gaquin' gui'yaj ni sij. ¹⁹ Nī ga'i tsínj gui'yaj stu'uaj nicaj ni sij libro gui'yaj stu'uaj ni sij ga'na' ni sij gari yan'an ni sij rian daran' ni ngüi. Nī ngaa guiri ni sij cuenta daj du'ue ni libro gaca daj, nī guisj huj xia chi' mí san'anj plata.

²⁰ Hué daj huaj gahuin nico ni ngüi xuman ruhua ni'í si-nuguan' Señor. Nī xacaj ni ngüi cuenta sisj hua fuerza nicaj si-nuguan' Yan'anj.

²¹ Hué daj sīj nī gani ruhua Pablo gan'anj sij xuman' Jerusalén gachin sij estado Macedonia nga estado Acaya nej. Nī gataj sij sisj ngaa guisj sij Jerusalén, ngaa nī hua nian si gan'anj sij xuman' Roma. ²² Ngaa nī

ga'nīj sij huj tsínj chracuij sij gan'anj nungüej sí' estado Macedonia huin nungüej sij Timoteo nga Erasto. Nī gahuin ran man'an sij doj güi estado Asia.

El alboroto en Éfeso

²³ Ngaa daj nī ducu chran' ni tsínj man xuman' Efeso ni ngüi nico' Yan'anj xanga'.

²⁴ Nī hué daj gui'yaj ni sij si hua 'ngo tsinj gui'yaj sun gaga' plata gu'naj sí' Demetrio. Nī nari sí' nuhui le'ej daj rún' hua nuhui nne yan'anj gu'naj Diana. Nī 'yaj gana nico ni tsínj 'yaj sun nga sí' nga sun daj. ²⁵ Nī gaquinj Demetrio daran' ni tsínj 'yaj sun daj sisj nahuin chre' ni sij. Nī gataj Demetrio gunun ni sij:

—Hua ni'í re' sisj 'yaj gana nico né' nga sun nan.

²⁶ Sanj guini'í né' daj 'yaj tsínj gu'naj Pablo. Daj si gunun né' sisj achéj ataj sij sisj sé yan'anj yya huin yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi, ataj sij. Nī sé urin xuman' Efeso nan huin ataj sij nuguan' daj. Sanj achéj sij nīn' gachra' chruhua estado Asia nata' sij rian ni ngüi xi'í nuguan' daj. Nī guisj gahuin nico ni ngüi guxuman ruhua si gataj sij. ²⁷ Nī ni'í né' sisj si ga cuidado né', nī guere' si-sun né'. Nī hué daj guere' nuhui nne yan'anj Diana nej. Daj si sisj nitaj si gunun yan'anj ni ngüi rian nuhui nne yan'anj daj, hué dan nī guere' man'an yan'anj xana daj xi'í si gani ruhua ni

sij sisí nun ní'yanj yan'anj da ga mánj. Ní nico' ni ngüi mán nín' gächra' estado Asia yan'anj nari ra'a né' daj nga ni ngüi nne nín' gächra' chruhua xungüi nej. —Daj gataj Demetrio gunun ni tsínj 'yaj ra'a yan'anj daj.

²⁸ Ní ngaa gunun ni sij nuguan' daj, nì ducu ga'man ruhua ni sij. Ní gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Huin achij yan'anj Diana nico' né' huin né' tsínj man xuman' Efeso. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

²⁹ Hué xi'í daj nì nahej ga'mi ni ngüi man xuman' daj gaguáj ni sij. Ní güéj ni sij guida'a ni sij nungüej tsínj gu'naj Gayo nga Aristarco ganucuaaj ni sij gan'anj ni sij 'ngö hue' xxi rian nahuin yu' ni ngüi. Ní dugüi' Pablo huin nungüej sí'. Ní 'na' nungüej sí' estado Macedonia. ³⁰ Ní ruhua Pablo gatu sij rian man ni ngüi daj. Saní nun ga'uej ni tsínj nico' Yan'anj gatu sij mánj. ³¹ Ní man doj ni tsínj nicaj dugüi' nga Pablo scanij ni tsínj nicaj sun 'na' ni sí' estado Asia. Ní ga'níj ni tsínj daj nuguan' rian Pablo sisí sj gatúj sij hue' xxi da mánj.

³² Diaj nahuin yu' ni ngüi, nì gaguáj go'ngo ni ngüi 'ngö nuguan'. Ní gaguáj ango ni sij ango nuguan'. Saní nun acaj cuenta da'aj ni sij un sin huin 'yaj ni sij nahuin yu' ni sij. ³³ Ní ráj ra'a ni tsínj israelita 'ngö tsínj gu'naj Alejandro sisí ga'mi

sí' rian ni ngüi. Ní dugunun ra'a sí' sisí dínj ganiquin' du'ua ni ngüi. Daj si ruhua sí' nata' sí' sisí nitaj gaquin' da'ui ni tsínj nico' Yan'anj mánj. ³⁴ Saní ngaa xacaj ni sij cuenta sisí tsínj israelita huin Alejandro, ngaa nì da gaguáj ni sij hujj hora. Ní gataj ni sij:

—Huin achij yan'anj Diana nico' né' huin né' ni tsínj man xuman' Efeso. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

³⁵ Hué dan nì gunucuaaj sranun gui'yaj sí' sisí dínj ganiquin' du'ua ni sij. Ní gataj sí':

—Gunun a ni é re' huin ín re' tsínj man xuman' Efeso si ga'mi. Ni'i daran' ni ngüi man chruhua xungüi sisí dugumi xuman' Efeso nuhui nne yan'anj Diana huin-ín' yan'anj guinij xata'. ³⁶ Ní rian na'ue gataj 'ngö tsínj daj sisí sé si xanga', ngaa nì hua nian si dínj gane du'ua á re'. Ní ga cuidado a ni é re' nga si gui'yaj á re'. ³⁷ Ní tsínj nicaj á re' 'na' á re' nan, nì nitaj si gui'yaj quij ni sij rian nuhui mánj. Ní nitaj si ga'mi quij ni sij xi'í dan'anj né' mánj. ³⁸ Sisí huin ruhua ni dugüi' Demetrio ga'mi gaquin' xi'í go'ngo ni tsínj daj, nì sun dan nne güesi nga ango ni tsínj nicaj sun. Ngaa nì ga'mi gaquin' ni sij rian ni tsínj nicaj sun. Ní gui'yaj yya ni sí' si-gaquin' go'ngo ni sij. ³⁹ Ní sisí hua ango nuguan' achin ga'mi ni é re', ngaa nì ga'ue gui'yaj né' 'ngö junta

daj rún' a'nin' si-ley né' sun.
 40 Ga cuidado né' nun sa'
 nun gataj ni tsínj nicaj sun
 sisí mán né' unun' né' nga ni
 sij. Ní sî gunucuj né' guiri'
 né' nuguan' ðanicaj né' rian
 ni sí' sisí nâchinj snan'anj ni
 sí' nga xi'í si 'yaj né' nánj.
 —Daj gataj sranun daj.

41 Ní ngaa guisíj ga'mi sij
 daj, ní na'níj sij nân' ni sij
 ducúa ni sij.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

1 Hué dan ní ngaa na'man
 ruhua ni ngüi daj, ní
 gaquíj Pablo ga'na' ni
 tsínj digui'yun si-nuguan'
 Jesucristo ga'ui' sij 'ngõ chrej
 rian ni sí'. Ngaa ní nanan sij
 ni tsínj daj. Ní gataj sij sisí
 gan'anj sij. 2 Ní gachin sij
 ni xuman' ngaj estado daj.
 Ní nín' ruhua ga'ui' sij chrej
 rian ni ngüi nico' Jesucristo
 mán ni xuman' daj. Da'
 síj da quisíj sij 'ngõ estado
 gu'naj Grecia. 3 Ní ngaa
 guisíj huá'nij yahui gane sij
 estado daj, ní gani ruhua
 sij gahui sij riõ achéj rian
 nnee gan'anj sij estado Siria.
 Saní gunun sij sisí ruhua
 ni tsínj israelita dagahui'
 ni sí' man'an sij. Xi'í daj
 ní gani ruhua sij nânicaj
 sij estado Siria gachin sij
 estado Macedonia. 4 Ní
 guinicaj dugüi' ango ni sij
 nga Pablo gan'anj daran'
 ni sij. Ní ni tsínj daj
 huin tsínj gu'naj Sópater
 'na' sí' xuman' Berea.

Ní nungüej tsínj gu'naj
 Aristarco nga Segundo 'na'
 xuman' Tesalónica. Ní tsínj
 gu'naj Gayo 'na' xuman'
 Derbe. Ní guinicaj dugüi'
 Timoteo nej. Ní hué daj
 guinicaj dugüi' Tíquico nga
 Trófimo 'na' nungüej sí'
 estado Asia. 5 Ní ni tsínj
 daj gata' dian gan'anj. Ní
 man ni sij ana'uij ni sij
 xuman' Troas. 6 Ní ngaa
 gachin gui'yanj xa ni ngüi
 israelita chrachrúnj nitaj si
 'nij levadura, ní gatúj anin'
 únj chruhua 'ngõ riõ chéj
 rian nnee gahui únj gan'anj
 únj xuman' Filipos. Ní
 un'un' güi guisíj únj xuman'
 Troas rian nacaj dugüi' únj
 nga ango ni sij. Ní ichij güi
 gunáj únj xuman' daj.

Visita de despedida de Pablo en Troas

7 Güi dacój semana
 daj, ní nahuín yu' ni
 únj xa nuguan'an ni únj
 chrachrúnj. Ní digyán Pablo
 nuguan' rian ni ngüi nico'
 Jesucristo mán yu'uj daj.
 Ní rian gahui sij ango güi
 gan'anj sij, ní gahuín sij
 ga'mi sij da da'aj yan'. 8 Ní
 man únj nahuín yu' únj 'ngõ
 chruhua cuarto nata' xata'.
 Ní man nín' ruhua candil
 xiguinj. 9 Ní nne 'ngõ tsínj
 hua lij gu'naj Eutico rian
 ventana. Ní rian a'mi xacan
 Pablo, ní ganun nín' ruhua
 nnej rian tsínj hua lij daj.
 Hué dan ní guinij sij chra
 huá'nij piso hue' nata' xata'.
 Ní gahui' sij nachi nicaj ni
 sí'. 10 Ngaa ní nanij Pablo

gan'anj guítaj sí' níman tsínj hua lij daj. Ní nanan sí' níman daj. Ní gataj Pablo gunun ni tsínj daj:

—Sì guxu'ui' a ni é re' mánj. Hua nì'na' sij nánj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

¹¹ Hué daj síj nì nanicaj Pablo gahui sij gan'anj sij chruhua hue' nata' xata'. Ní gura' da'aj sij chrachrúnj xa ni sij. Ní gahuin sij ga'mi sij da' guerenga'. Ngaa nì gahui sij gan'anj sij. ¹² Ní gahuin niá' nico ruhua ni sij xi'í si hua nì'na' tsínj hua lij guinij daj nicaj ni sij gan'anj sij.

Viaje de Troas a Mileto

¹³ Ní gata' dian anin' únj gan'anj únj nga rió guisíj únj xuman' Asón. Daj si hua ga'mi né' si nācaj anin' únj Pablo yu'uj daj xi'í si gahuin ruhua sij gāche sij guisij sij xuman' Asón daj. ¹⁴ Ní ngaa ganacaj dugüi' ni únj nga Pablo xuman' Asón, nì gahui sij chruhua rió nga anin' únj xuman' Mitilene. Ní gan'anj daran' únj. ¹⁵ Ngaa nì gahui únj chruhua rió. Ní ango güi guisíj únj nìchrun' 'ngō yu'uj gu'naj Quío. Ní ango güi guisíj únj 'ngō yu'uj gu'naj Samos. Ní gunáj únj xuman' Trogilio 'ngō yan'. Ní ángo güi guisíj únj xuman' Mileto. ¹⁶ Ní hué daj gui'yaj únj si nun ga'uej Pablo gan'anj sij xuman' Efeso. Daj si na'uej sij gahuin ran sij gane sij estado Asia rian ngaj xuman' daj si huin ruhua sij guisij

yoq sij xuman' Jerusalén güi huin gui'yanj Pentecostés.

Discurso de despedida de Pablo en Mileto

¹⁷ Ngaa mán ni únj xuman' Mileto, nì ga'níj Pablo 'ngō nuguan' gan'anj xuman' Efeso. Ní gaquínj sij ga'na' ni tsínj huin achij man scanij ni ngüi nahuin chre' nico' Jesucristo xuman' daj. ¹⁸ Ní ngaa guxuman ni sij, nì gataj Pablo gunun ni sij:

—Ni'i sa' ni é re' daj gui'yā scanij a ni é re' asij güi ga'na' siníj estado Asia. ¹⁹ Ní daran' ni güi ganēj scanij ni é re', nì gui'yaj sünj rian Señor. Ní nagui'yaj le man'anj. Ní gaco nìn' ruhuāj nej. Ní guiran' nìn' ruhuāj sayun, gui'yaj ni tsínj israelita nej. ²⁰ Sanj nun dunā si natāj rian án re' daran' si ní'yanj án re'. Ní digyānj rian ni é re' chruhua cayu nga chruhua ducuá ni é re'. ²¹ Ní natāj rian ni tsínj israelita nga rian ni tsínj 'na' anēj chrej sisj ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Ní guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij Jesucristo huin Señor nico' né'.

²² 'Yyaj nì a'níj Espíritu Santo gan'ān xuman' Jerusalén. Ní nun ni'inj ní daj guiran'anj gan'ān xuman' daj. ²³ Urin si ni'inj huin sisj ngaa achē daran' ni xuman', nì ataj Espíritu Santo riānj sisj ana'uij ducuaga' yünj. Ní guiran' nìn' ruhuāj sayun nej. ²⁴ Güendāj nì nitaj si

gahuin si gahuij. Nīnanj huin ruhuāj gachē guī'yaj sūnj da ganahuij sun duguta sun Jesús yūnj natāj ni nuguan' sa' daj 'yaj Yan'anj sinduj rian né'. ²⁵ Nī yyaj nī ni'Inj sisi scanij a ni é re', nī 'ngo ni ango ni é re' sī guini'i yūnj gā mánj. Nī huin ín re' ni tsínj gunun nuguan' ga'mī xi'í sun nicaj Yan'anj rian né'. ²⁶ Xi'í daj nī huin ruhuāj gataj yyāj gunun a ni é re' yyaj sisi nitaj gaquin' da'uīj sisi gan'anj 'ngo dugüi' ni é re' rian yan'an. ²⁷ Daj si hua natāj rian án re' daran' si huin ruhua Yan'anj si guī'yaj a ni é re'. Nī nitaj si huaj si garij huīj nī a 'ngo nuguan' mánj.

²⁸ 'Xi'í daj nī daj rún' dugumi 'ngo tsínj daj dánj sij xachij, nī hué daj dugumi ni é re' man'an án re' nga daran' ni ngüi nico' Yan'anj nej. Nī huin ín re' tsínj huin achij niquin' scanij ni sij, guī'yaj Espíritu Santo. Xi'í daj dugumi a ni é re' niman ni sij. Nī naru'ue man'an Señor si-tun man'an sij guiránj sij ni ngüi nico' Yan'anj xanga' daj. ²⁹ Nī ni'Inj sisi ngaa gan'an, nī gā'na' ango ni tsínj digya' yun'unj. Nī rún' 'yaj 'ngo xá'yanj da'a xachij, hué daj guī'yaj ni sí' ngaa gā'na' ni sij rian ni é re'. ³⁰ Nī hué scanij ni man'an ni é re', nī gahui ni tsínj gā'mi nuguan' yya xi'í si gahuin ruhua ni sij sisi guinico' ni ngüi nico' Yan'anj ni sí'. ³¹ Xi'í daj nī

nī'yaj sa' á re'. Nī nanun ruhua ni é re' sisi huā'nij yya yo' nun dunā si riquī 'ngo ducuánj rian daran' ni é re' nugüi nigan'. Nī da gacōj xi'í ni é re' nej aj.

³² 'Yyaj nī naga'uīj ni é re' rian Yan'anj. Nī dunā nuguan' rian ni é re' sisi gā'ue guī'yaj Yan'anj sinduj rian án re'. Nī nicaj nuguan' daj fuerza sisi sa' doj guinico' a ni é re' Yan'anj. Nī nuguan' daj nicaj fuerza si gā'ue guiman sa' nuguan'an án re' nga daran' ni ngüi gahuin sa' rian Yan'anj.

³³ 'Nitaj si gahuin ruhuāj nicā san'anj plata nga san'anj oro nej, si-gan' gō'ngo ni ngüi mánj. ³⁴ Sanj hua ni'i sa' ni é re' sisi guī'yaj sūnj nga ra'āj daj da guiri'ij si achin riānj nga si achin rian ni tsínj nicaj dugüi' ngāj nej. ³⁵ Nī digyānj rian ni é re' nga daran' si guī'yā sisi hué daj guī'yaj sun daran' né'. Ngaa nī gā'ue chracuij né' ni ngüi yaco ran'. Nī ganānun ruhua ni é re' si-nuguan' Señor Jesús. Nī gataj sij: "Huin niā' ruhua doj tsínj a'ui' ra'a dugüi' sij daj nga tsínj nahuin ra'a ni rasun 'yaj ni dugüi' sij." Daj gataj Señor Jesús gunun né'. —Gataj Pablo gunun ni tsínj 'nā' xuman' Efeso.

³⁶ Nī ngaa guisij ga'mi Pablo nuguan' daj rian ni sí', nī ganiquin' ráj dācoj sij nga ni sí'. Nī gachínj jni'yaj daran' ni sij rian Yan'anj.

37 Nĭ gaco nĭn' ruhua daran' ni sij. Nĭ nanan ni sij Pablo. Nĭ garun du'ua ni sij sí'.
 38 Nĭ ganani nico ruhua ni sij xi'í si hua gataj Pablo sisi sĭ guini'i ni sij sí' gā mánj. Ngaa nĭ gata dugüi' ni sij gan'anj nĭcaj ni sij gatu sí' chruhua riq achéj rian nnee gan'anj sí'.

21

Viaje de Pablo a Jerusalén

1 Hué dan nĭ ngaa dunáj ni únj ni sij, nĭ gahui anin' únj chruhua riq gan'anj nĭca ni únj da' yu'uj gu'naj Cos. Nĭ ango güi guisĭj únj 'ngo yu'uj gu'naj Rodas. Ngaa nĭ guisĭj únj xuman' Pátara.
 2 Nĭ hué xuman' daj, nĭ nari' anin' únj riq huaj xuman' Fenicia. Ngaa nĭ gahui ni únj gan'anj únj. 3 Hué dan nĭ guini'i anin' únj yu'uj gu'naj Chipre. Nĭ gachin únj chrej ra'a sa' yu'uj daj guisĭj únj estado Siria rian ngaj 'ngo xuman' gu'naj Tiro. Nĭ yu'uj daj gahui únj chruhua riq xi'í si huin ruhua ni tsínj dugumi riq daj guiri ni sij carga man chruhua riq.

4 Nĭ nano' anin' únj ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nĭ nari' únj ni sij. Nĭ guna únj ichij güi nga ni sij. Nĭ hua ga'mi chrĭn Espíritu Santo rian ni sij sisi sĭ gan'anj Pablo xuman' Jerusalén, gataj ni sij gunun sí'. 5 Sanĭ ngaa guisĭj ichij güi daj, nĭ gahui anin' únj gan'anj únj. Nĭ gan'anj nĭcaj

ni ducua ni tsínj nico' Jesucristo daj anin' únj da' du'ua xuman' daj. Nĭ ganiquin' ráj dācoj daran' ni únj rian yo'ój chru ngaj du'ua nnee yan'anj gachinj jni'yaj ni únj rian Yan'anj. 6 Hué dan nĭ nanan daran' ni únj ni dugüi' ni únj. Nĭ natúj anin' únj chruhua riq achéj rian nnee. Nĭ nanicaj ni sij guinan' ni sij ducua ni sij.

7 Nĭ gahui anin' únj xuman' Tiro guisĭj únj xuman' Tolemaida. Nĭ nacaj dugüi' únj nga ni tsínj nico' Jesucristo xuman' daj. Nĭ guna únj urin güi nga ni sij. 8 Ango güi gahui únj nga Pablo gan'anj únj guisĭj únj xuman' Cesarea. Nĭ gan'anj únj ducua Felipe huin sí' 'ngo tsínj chéj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nĭ huin sí' 'ngo ni ichij ni tsínj chracuij ni xuhuij ni tsínj apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nĭ guna anin' únj nga sí'. 9 Nĭ nne yan gan'anj da'nĭ xana Felipe. Nĭ huin ne ngüi a'mi nuguan' riqui Yan'anj rian ne. 10 Ngaa guisĭj ga'i güi gane únj yu'uj daj, nĭ guisĭj 'ngo tsínj 'na' estado Judea gu'naj sí' Agabo. Nĭ huin sí' 'ngo tsínj a'mi nuguan' riqui Yan'anj rian sí'. 11 Nĭ ngaa guisĭj tsínj daj rian nne únj, nĭ guida'a sij danij sincho Pablo. Nĭ numij sij ra'a sij nga dacój sij. Nĭ gataj sij:

—Ataj Espíritu Santo sisi xuman' Jerusalén, nĭ hué daj gunumi ni tsínj israelita tsínj

đanij sincho nan naga'ui' ni sí' ra'a ni tsínj 'na' anéj chrej. —Daj gataj tsínj daj.

¹² Ní ngaa gunun únj nga ni tsínj man xuman' Cesarea nuguan' daj, ní ga'mi yaco únj rian Pablo sisi sj gan'anj sij xuman' Jerusalén manj.

¹³ Sanj gataj Pablo:

—Ní un sin huin ní aco a ni é re', ní nani ruhuāj, 'yaj á re' únj. Hua nica ruhuāj sisi gumi ni sij yúnj xuman' Jerusalén. Sanj sé urin si gumi ni sij, sanj hua nica ruhuāj gahuij xuman' daj xi'í Señor Jesús. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

¹⁴ Ní rian nun ga'ue gunun Pablo si-nuguan' únj, ní ga'nin' ruhua únj, gataj únj:

—Si gui'yaj Señor si aran' ruhua sij nánj. —Daj gataj ni únj.

¹⁵ Ní ngaa guisj ni güi daj, ní gui'yaj xugüi anin' únj. Ní gan'anj únj xuman' Jerusalén. ¹⁶ Ní guinicağ dugüi' go'ngo ni tsínj nico' Jesucristo 'na' xuman' Cesarea nga ni únj gan'anj únj. Ní nicağ ni sí' ni únj gan'anj ni sí' ducua' 'ngo tsínj gu'naj Mnasón 'na' sí' yo'ój gu'naj Chipre huin sí' 'ngo tsínj nico' Jesucristo asij ná. Ní guna únj ducua' sí'.

Arresto de Pablo en el templo

¹⁷ Ní ngaa guisj ni únj xuman' Jerusalén, ní gahuin nia' ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo guisj únj rian ni sij. ¹⁸ Ní ango güi, ní gan'anj ní'yaj Pablo rian

nne Jacobo nga ni únj. Ní nahuin chre' daran' ni tsínj huin achij yu'uj daj. ¹⁹ Ní gachínj snan'anj Pablo sisi hua sa' nne ni sij. Hué dan ní nata' sí' da' go'ngo nuguan' gui'yaj sa' Yan'anj nga ni tsínj 'na' anéj chrej ngaa nata' sí' si-nuguan' Yan'anj rian ni sij. ²⁰ Ní ngaa gunun ni sij si gataj Pablo, ní ga'mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anj. Ní gataj ni sij rian Pablo:

—Ní'yaj sa' re' jnanj. Scanij ni tsínj israelita, ní man ga'i mí ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesús. Sanj huin ruhua daran' ni sij dagahuin ni sij si-ducuanj Moisés. ²¹ Ní hua gunun ni sij nuguan' sisi digyán man'án re' rian ni tsínj israelita man scanij ni tsínj 'na' anéj chrej sisi sj xacaj ni sí' cuenta nga si ga'nin' Moisés sun rian né'. Ní gunun ni sij si gatáj re' sisi sj guta' ni sij da'nga' nneğ cúj da'nj ni sij. Ní sj guinico' ni sij si-chrej ni xi' guimán asij ná. ²² Ní un sin gui'yaj únj, ruhua re' únj. Xanga' sisi xacaj cuenta ni sij sisi guisj re' yu'uj nan, ngaa ní nahuin yu' ni sij.

²³ 'Xi'í daj ní gui'yaj re' rún' gataj únj nan. Niquin' gan'anj tsínj scanij ni únj nan. Ní hua nian dagahuin ni sij nuguan' gataj yya ni sij rian Yan'anj. ²⁴ Ngaa ní guinicağ dugüi' re' gan'anj re' nga ni sij. Ní naga'ui' anin' é re' man'an án re' rian Yan'anj. Ní naru'ue re' si gahuin si-gasto ni sij

dagahui' ni sij xucu rian Yan'anj. Ngaa n̄i ga'ue gaca çan çra ni sij. N̄i hué çrej daj gūni'i ni tsínj daj sisi sé si xanga' huin ni nuguan' gunun ni sij xi'í man'án re'. N̄i gūni'i ni sij sisi dagahuin man'án re' rian si-ley Moisés nej.

²⁵ 'Sanj güenda ni tsínj 'na' anéj çrej nico' Jesucristo huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, n̄i guisij garun ni únj 'ngo yanj rian ni sí'. N̄i hua gataj ni únj sisi nitaj nunj huin sisi dagahuin ni sij si-duçuanj Moisés mánj. Maan si si xa ni sij nnee xucu ga'ui' ni ngüi rian yan'anj nari ra'a ni ngüi. N̄i si xa ni sij tun nga nnee xucu duguáj ni sij xá xú'. N̄i si gui'yaj ni sij gaquin' nga ango yun'unj xana mánj. Hué daj garun únj rian ni sij. —Gataj ni tsínj huin achij daj gunun Pablo.

²⁶ Ngaa n̄i nicaj dugüi' Pablo nga gan'anj ran' tsínj daj. N̄i ango güi gan'anj nuguan'an ni sij naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Yan'anj. Asíj n̄i gatúj sij chruhua nuhui nata' sij rian çrej un güi huin ganahuij naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Yan'anj. N̄i hué güi daj huin ngaa ga'ui' go'ngo ni sij xucu rian Yan'anj xi'í ni sij.

²⁷ N̄i ngaa ruhua guisij ichij güi daj, n̄i guini'i doj ni tsínj israelita 'na' estado Asia si niquin' Pablo chruhua nuhui. Hué dan n̄i ga'man ruhua daran' ni

ngüi nahuin çre' yu'uj daj, gui'yaj ni sij. Hué dan n̄i guida'a ni sij Pablo. ²⁸ N̄i gaguáj ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Ni tsínj israelita, çraçuij ni é re' ni únj si hué tsínj nan chéj sij daran' yu'uj digyán sij rian ni ngüi ni nuguan' unun' nga ni únj huin ni únj ni tsínj israelita. N̄i unun' si-nuguan' sij nga si-duçuanj Moisés nga nuhui nan nej. N̄i gatúj go'ngo ni tsínj griego chruhua nuhui nan, gui'yaj sij nej. N̄i xi'í daj n̄i gahuin quij ruhua nuhui nan. —Hué daj gataj ni sij.

²⁹ N̄i hué daj gataj ni sij si hua guini'i ni sij guinicaçaj dugüi' Pablo nga tsínj gu'naj Trófimo riqui xuman' daj huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Efeso. N̄i gani ruhua ni sij sisi çatu sí' chruhua nuhui, gui'yaj Pablo.

³⁰ N̄i ga'man ruhua daran' ni tsínj man xuman' daj. N̄i gunánj ni sij ga'na' guida'a ni sij man'an Pablo ganucuaçaj ni sij guiri ni sij sí' ne' çrej xe' nuhui daj. N̄i hué 'ngo hora daj naránj ni sij rian nuhui. ³¹ N̄i hua huin ruhua dagahui' ni sij Pablo ngaa gunun snado huin achij rian xi'nin' snado daj sisi aguáj daran' ni ngüi mán xuman' Jerusalén. ³² Ngaa n̄i nicaj snado huin achij daj ni snado nico' sij nga ni snado centurión nej. N̄i gunánj ni sij gan'anj n̄i'yaj ni sij rian man ni ngüi daj. N̄i ngaa guini'i ni ngüi snado huin achij daj nga ni snado nico'

sí, ngaa nī duna ni sij si ga'ui' ni sij Pablo. ³³ Ngaa nī gahuin nīchrun' snado huin achij daj rian nne Pablo. Nī guida'a sij sí'. Nī ga'nin' sij sun sisī gūmi ni sij huīj cadena sí'. Asīj nī nachínj snan'anj sij ni ngūi un sin huin sí', nī nūnj huin gui'yaj sí'.

³⁴ Nī nini huin nuguan' gaguáj go'ngo ni ngūi daj. Nī gaguáj ango ni sij ango nuguan' gachej ga'mi ni sij. Nī nun ri' ruhua snado huin achij daj si gui'yaj yya sij xi'í si guixij ruhua sij si gaguáj ni sij. Hué dan nī ga'nin' sij sun sisī nīcaj ni snado gan'anj ni sí' ducuá ni sí' Pablo. ³⁵ Nī ngaa hua guisij ni snado gahuī ni sij rian scalera guisij ni sij rian man ni sij, nī gata xata' ni sij Pablo guisij ni sij. Daj si nīn' ruhua huin ruhua ni ngūi dagahui' ni sij Pablo.

³⁶ Nī nico' ran ni ngūi huaj ne' rucu ni sij. Nī gaguáj ni sij. Nī gataj ni sij:

—Dagahui' a ni é re' sí'.
—Gataj ni sij ni'yaj ni sij Pablo.

Defensa de Pablo ante el pueblo

³⁷ Nī ngaa huaj gatu ni sij ngā Pablo rian man ni sij, nī nachínj snan'anj Pablo snado huin achij daj. Nī gataj sij:

—Ga'ue ga'mī doj ngā re' ní'. —Daj gataj Pablo gunun snado huin achij daj.

Ngaa nī gataj snado huin achij daj:

—Chrun re' ga'mi re' snánj griego ní'. ³⁸ Nī sé re' huin tsínj 'na' ne' Egipto gunún' re' ngā gobierno, nī gahuī gan'anj mí snado ngā re' gan'anj quij qui'yanj nāco asij ganij mí'. —Daj gataj snado huin achij daj nachínj snan'anj sij Pablo.

³⁹ Ngaa nī gataj Pablo:

—Huēj huin 'ngo tsínj israelita 'nāj xuman' Tarso huin-ín' 'ngo xuman' huin achij ngaj estado Cilicia. Sanī gui'yáj re' sinduj rīqui re' si ga'mī rian ni ngūi aj. —Daj gataj Pablo.

⁴⁰ Hué dan nī ga'ui' snado huin achij permiso. Ngaa nī gan'anj nīquin' Pablo rian scalera daj. Nī dugunun ra'a sij rian ni ngūi sisī dínj gahuī du'ua ni sí'.

Nī ngaa ganiquin' du'ua ni sí', nī ga'mi Pablo snánj hebreo rian ni sij. Nī gataj sij:

22

¹ —Gunun sa' á re' si gatā gunun a ni é re' xi'í man'anj huin ín re' jnánj né' ngā da'nun' né'. —Daj gataj Pablo.

² Nī ngaa gunun ni sij ga'mi Pablo snanj hebreo, ngaa nī nani sa' chraquij ni sij. Nī gataj Pablo:

³ —Huēj huin tsínj israelita. Nī ga'ngā xuman' Tarso, estado Cilicia. Sanī gachī xuman' Jerusalén nan. Nī digui'yūnj ngā maestro gu'naj Gamaliel. Nī gahuī chrun sa'āj si-ley ni xi' nej.

Ni xanga' yya gui'yaj sūnj si-sun Yan'anj. Ni daj rún' 'yaj ni é re' acuan', hué daj gui'yā nej. ⁴ Asij sini ni chran' yun'ún ni ngüi nicaj dugüi' ngā Jesús. Ni gahuin ruhuāj dagahuij ni sij. Ni gumī ni sij. Ni garī ducuaga' ni tsínj ngā ni ngüi xana nej. ⁵ Ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij huin ni sij testigo sisi hué daj gui'yā. Ni riqui ni sí' yanj carta nicā gan'ān rian ni dugüi' né' ni tsínj israelita nne xuman' Damasco. Ni huaj nanōj ni ngüi nico' Jesús. Ngaa ni nicā ga'nāj xuman' Jerusalén gahuin ni sij castigo, ruhuāj aj.

⁶ 'Sanj ngaa huaj gahuin ni chrūnj xuman' Damasco gaxuj, ni nasinunj chre ga'nā' 'ngō yan'an xata' guixiguin ganicaj rian huaj man'ānj. ⁷ Ni 'ngō ganatū rian yo'ój. Ni gunūnj 'ngō tsínj ga'mi ngāj. Ni gataj sij: "Saulo, Saulo, un sin huin ni chran' yun'únj re' man'ānj únj." Daj gataj tsínj daj gunūnj. ⁸ Ngaa ni: "Ni un sin huin re', Señor." Gataj man'ānj. Ngaa ni gataj sij: "Huēj huin Jesús 'nā' Nazaret. Hué man'ānj huin chran' yun'únj re' aj." Daj gataj Jesús gunūnj. ⁹ Ni guini'i yya ni tsínj huan'anj ngāj yan'an daj. Ni guxu'ui' ni sij. Sanj nun gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús riānj mánj. ¹⁰ Ngaa ni gataj man'ānj: "Daj gui'yā, ruhuá re', Señor." Gataj man'ānj. Ngaa ni gataj Señor gunūnj:

"Nāchica re' gan'anj re' xuman' Damasco. Yu'uj daj gataj ni sij gunun re' daran' si huin gui'yāj re' aj." Daj gataj sij gunūnj. ¹¹ Ni rian gahuin durij gui'yaj yan'an xiguin nucuaaj daj, ngaa ni guida'a ni tsínj nicaj dugüi' ngāj ra'āj gan'anj ni únj guisij únj xuman' Damasco.

¹² 'Ni xuman' daj nne 'ngō tsínj gu'naj Ananías. Ni hua cuidado sij dagahuin sij si-ley Moisés. Ni a'mi sa' daran' ni tsínj israelita man' xuman' Damasco xi'í sij. ¹³ Ni ga'nā' ni'yaj Ananías man'ānj. Ni ngaa guisij sij, ni gataj sij gunūnj: "Jnānj Saulo, yyaj ni naxiguin riānj re'." Gataj sij. Ni 'ngō hora naxiguin riānj guini'yā sij. ¹⁴ Ni gataj sij: "Nacui Yan'anj nico' ni xí' man'án re' sisi guini'i sa' re' si huin ruhua man'an Yan'anj. Ni huin ruhua Yan'anj sisi guini'í re' tsínj hua nica nin' ruhua huin sí' Jesús. Ni gunun re' si-nuguan' man'an Jesús, ruhua Yan'anj nej. ¹⁵ Daj si gahuin man'án re' tsínj nāta' xi'í Jesús rian daran' ni xungüi. Ni gan'anj nāta' re' si guini'í re' ngā si gunún re' rian ni ngüi. ¹⁶ Yyaj ni si gano'ó re' nāchica re'. Ni gan'anj gata' nneé re' ngā si-xugüi Señor. Ni jnaruhui sij si-gaquin' re' aj." Gataj Ananías riānj.

¹⁷ 'Hué dan ni ngaa nanicā xuman' Jerusalén, ni gan'ān nuhui gachínj jni'yā. Ni digyán Yan'anj

'ngō rasun riānj. ¹⁸ Nī guini'lnj man'an Señor. Nī gataj Señor gunūnj: "Yoo gāhui re' xuman' Jerusalén. Daj si sī garáj xina ni sij nuguan' nāta' re' xi'ij mánj." Daj gataj Señor gunūnj. ¹⁹ Hué dan nī gataj man'ānj: "Señor, ni'i ni sij sisi gatúj man'ānj daran' ni nuhui, nī garij man'ānj ducuaga' daran' ni ngüi xuman ruhua ni'í re'. Nī garī nne' xiráj ni sij nej. ²⁰ Nī ni'i ni sij sisi ngaa gayanj si-tun man'an Esteban huin sí' tsínj gui'yaj sun rián re' ga'mi sí' si-nuguan' man'án re', ngaa nī niquin' man'ānj yu'uj daj. Nī ga'ue sisi dagahui' ni sij sí'. Nī da' dugumij si-gan' ni tsínj dagahui' daj." Hué daj gatā gunun Señor. ²¹ Sanī gataj Señor: "Güij si a'nī gan'anj gan' re' rian ni ngüi man anéj chrej." Daj gataj Señor gunūnj. —Gataj Pablo gunun ni tsínj nahuin yu' daj.

Pablo en manos del tribuno

²² Nī gunun ni ngüi si-nuguan' Pablo da' nuguan' daj. Sanī ngaa ga'mi sij xi'í ni tsínj 'nā' anéj chrej, nī gaxi'i ni sij gaguáj ni sij. Nī gataj ni sij:

—Si gāhui' naj tsínj nan. Sī ga'ue gā nī'na' sij rian xungüi mánj. —Hué daj gataj ni sij xi'í Pablo.

²³ Nī rian aguáj ni sij naguan' ni sij si-gan' ni sij dagan' ni sij yo'ój yaj xata', ²⁴ hué dan nī ga'nin' snado

huin achij sun sisi nā'nij ni snado Pablo rian man ni sij. Nī gataj sí' sisi gari ni sij nne' xiráj Pablo sisi gataj Pablo un sin xi'i huin aguáj ni ngüi ni'i ni sij Pablo. ²⁵ Sanī ngaa guisíj gumíj ni sij ngā nnij, nī hua ruhua ni sij gā'ui' sij nne', ngaa nī nachínj snan'anj Pablo capitán niquin' daj. Nī gataj sí':

—Nīcaj sun ni é re' gā'ui' re' nne' 'ngō tsínj romano ní'. Nī achin si gā'ui' ni sij gaquin' xi'í man'ānj. —Daj gataj Pablo gunun capitán daj.

²⁶ Nī ngaa gunun capitán nuguan' daj, nī gan'anj nāta' snan'anj sij gunun snado huin achij daj. Nī gataj sij:

—Gā cuidado si gui'yáj re' si tsínj nan huin 'ngō tsínj romano. —Daj gataj sij gunun snado huin achij daj.

²⁷ Ngaa nī gan'anj snado huin achij daj rian niquin' Pablo. Nī nachínj snan'anj sij. Nī gataj sij:

—Xānga' hué re' huin 'ngō tsínj romano ní'. —Daj gataj sij.

—Huēj huin nánj. —Gataj Pablo.

²⁸ Ngaa nī gataj snado daj: —Gutin' nīn' ruhuāj san'anj da gahuinj tsínj romano. —Daj gataj sij.

Ngaa nī gataj Pablo: —Huēj huin 'ngō tsínj romano ga'ngā ni nánj an. —Daj gataj Pablo.

²⁹ Asíj nī ni tsínj ruhua gari nne' xiráj Pablo, nī guxun ni sí' man'an sí'. Nī

guxu'ui' snado huin achij daj si hua numíj sij Pablo huin sí' 'ngō tsínj romano.

Pablo ante el concilio

³⁰ Ní huin ruhua snado huin achij daj guini'i sij un sin xi'i huin a'mi gaquin' ni tsínj israelita rian xi'í Pablo. Hué dan ní ango güi ní ga'nin' sij sun sisi nāchi ni snado Pablo. Ní ga'nin' sij sun si nāhuin yu' ni chrej huin achij ngā daran' ni tsínj man junta nico. Ngaa ní guiri sij Pablo gani sij rian ni tsínj man junta nico daj.

23

¹ Ngaa ní ni'yaj sa' Pablo rian ni tsínj man junta daj. Ní gataj sij:

—Jnánj né', da acuan' ní ninanj sa' gui'yā rian Yan'anj. Ní nitaj gaquin' nun nimānj mánj. —Daj gataj Pablo.

² Hué dan ní ga'nin' Ananías sun rian ni tsínj niquin' nichrun' ngā Pablo sisi ra'ui ra'a ni sí' du'ua Pablo. Ní Ananías huin chrej a'nin' rian ni chrej.

³ Ngaa ní gataj Pablo gunun sij:

—Ga'ui' Yan'anj man'án re' huín re' tsínj digya' yun'unj. Hué nné re' nāgui'yaj yyá re' sinuguan'ānj rún' a'nin' ley sun. Ní sisi hué daj 'yāj re', ngaa ní un sin huin, ní a'nín' re' sun sisi ga'ui' ni sij man'ānj únj. Daj si sé daj a'nin' ley sun mánj. —Daj gataj Pablo.

⁴ Ngaa ní gataj ni tsínj niquin' xi'níj Pablo gunun sij:

—Hué tsínj nan huin chrej huin rian nin' rian Yan'anj. Ngaa ní un sin huin ní a'mi re' daj rian sí' únj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

⁵ Ngaa ní gataj Pablo:

—Nun guini'inj sisi chrej huin rian nin' huin sí' man jnánj. Daj si hua garun ni sij rian yanj asij hua ná: "Sij ga'mi quij né' ní'yaj né' tsínj nicaj sun rian ni dugüi' né'." —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁶ Ngaa ní xacaj sa' Pablo cuenta sisi da'aj ni sij huin tsínj saduceo. Ní ango da'aj ni sij huin tsínj fariseo. Ngaa ní ga'mi nucuj Pablo rian ni tsínj man junta daj. Ní gataj sij:

—Jnánj né', huēj huin tsínj fariseo. Ní tsínj fariseo huin chrē nej. A'mi gaquin' ni sij riānj xi'í si xuman ruhuāj sisi ga'ue gana'nij ni tsínj gahui'. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁷ Ngaa ní ngaa gataj Pablo nuguan' daj, ní gaxi'i gunun' ni tsínj fariseo ngā ni tsínj saduceo. Ní gura' da'aj hujj xi'nin' man'an ni sij. ⁸ Daj si ataj ni tsínj saduceo sisi nitaj si gana'nij ni tsínj gahui'. Ní ataj ni sij sisi nitaj ángel mánj. Ní nitaj niman ni ngüi, ataj ni sij nej. Saní ni tsínj fariseo xuman ruhua daran' ni nuguan' nan.

⁹ Ngaa ní gagúaj daran' ni sij. Ní naxuman gō'ngo

ni tsínj digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi huin ni sí' tsínj fariseo. Ní gataj ni sí':

—Nitaj si da'ui tsínj nan gaquin' ruhua únj mánj. Si ruhuaj, ní ga'mi 'ngo níman nga sij, así ga'mi 'ngo ángel nga sij, si ruhuaj. Sij gunún' nga Yan'anj mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁰ Ní ducu gunun' ni tsínj man junta daj. Xi'í daj ní guxu'ui' snado huin achij daj sisi gutin' ni sij Pablo. Hué daj ní gaquínj sij ga'na' go'ngo ni snado guiri ni sí' Pablo scanij ni sij nica' ni sí' gan'anj sí' chruhua hue' rian man ni sí'.

¹¹ Ní ngaa guini' ango güi, ní narugüi' Señor rian Pablo. Ní gataj Señor:

—Ga nucuaj nimán re'. Daj si daj rún' ga'mí re' rian xi'ij rian ni tsínj man xuman' Jerusalén nan, ní hué daj ga'mi re' rian ni tsínj man xuman' Roma nej. —Daj gataj Señor gunun Pablo.

Complot contra Pablo

¹² Ango güi ní daga'mi dugüi' go'ngo ni tsínj israelita si dagahui' ni sij Pablo. Ní gataj ni sij sisi sij guiri' ni sij dagahui' ni sij Pablo, ngaa ní ga'ue gui'yaj Yan'anj castigo ni sij. Ní gataj ni sij sisi sij xa ni sij sij go'o ni sij da guiri' ni sij dagahui' ni sij sí'. Ní guta' nica yya ni sij sisi hua yya si a'mi ni sij.

¹³ Ní gachin chra hujj xia ni tsínj daga'mi dugüi' daj.

¹⁴ Hué daj sij ní gan'anj ni tsínj daj rian ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej. Ní gataj ni sij:

—Hua guta' nica yya ni únj sisi xa ni únj ngaa nun gunucuj ni únj dagahui' ni únj Pablo, ní ga'ue gui'yaj Yan'anj castigo ni únj. ¹⁵ Yyaj ní gachinj jni'yaj á re' nga ni tsínj man junta nico nan rian snado huin achij daj sisi guinicaj sij a'yoj Pablo ga'na' sij rian án re'. Ní gataj á re' sisi hua nian guini' a ni é re' doj xi'í Pablo. Ní ngaa achin guisij sij nan, ní a hua chrun ruhua únj dagahui' únj sij chruhua chrej. —Daj gataj ni tsínj daj.

¹⁶ Sanj gunun da'nij xiga'uij Pablo xi'í gaquin' daj. Hué dan ní gan'anj sij gatúj sij rian man ni snado. Ní nata' sij nuguan' daj gunun Pablo. ¹⁷ Ngaa ní gaquínj Pablo ga'na' 'ngo snado centurión, ní gataj sij:

—Guinicaj re' tsínj le nan gan'anj sij rian snado huin achij si hua 'ngo nuguan' nata' sij gunun sí'. —Daj gataj Pablo.

¹⁸ Ngaa ní nicaj centurión stucun' Pablo gan'anj sij rian snado huin achij daj. Ní gataj sij:

—Gaquínj Pablo guisij man'anj rian sí' huin sí' tsínj nun ducuaga'. Ní gachinj jni'yaj sí' sisi guinicá tsínj hua le nan ga'nāj rián re' si hua 'ngo nuguan' nicaj sij nata' sij gunun re'. —Daj gataj centurión daj gunun snado huin achij.

19 Ngaa n̄i guida'a snado huin achij daj stucun' Pablo. N̄i gan'an̄j n̄ini n̄ungüej sij nachín̄j snan'an̄j sí' man'an̄j sij. N̄i gataj sí':

—N̄i ʷn̄ sin huin ruhuá re' gataj re' gun̄nj ún̄j. —Daj gataj sí'.

20 Hué dan n̄i gataj stucun' Pablo:

—Hua daga'mi dugüi' ni tsín̄j israelita sis̄i gachin̄j jni'yaj ni sij rián re' n̄icaj re' Pablo gan'an̄j re' a'yoj rian junta nico. N̄i gataj ni sij sis̄i ruhua ni sij gūni'i ni sij doj xi'í Pablo. 21 San̄j s̄i guxuman ruhuá re' si gataj ni sij si gachin̄ chra hūj xia tsín̄j mán ana'uij hūj du'ua chrej. N̄i sis̄i xa ni sij go'o ni sij ngaa nun dagahui' ni sij Pablo, ngaa n̄i ga'ue gūi'yaj Yan'an̄j castigo ni sij, ataj ni sij. N̄i hua guta' n̄ica yya ni sij sis̄i hué daj gūi'yaj ni sij. N̄i yyaj man̄ chrun̄ ni sij ana'uij ni sij sis̄i ga'uej ruhuá re' nga si huin ruhua ni sij. —Daj gataj stucun' Pablo gunun snado huin achij.

22 Hué dan n̄i na'n̄ij snado daj sis̄i nan' stucun' Pablo ducúa sij. N̄i ga'nin' sí' sun sis̄i s̄i nata' sij rian n̄i a 'ngo ni ngüi si ga'mi n̄ungüej sij.

Pablo es enviado a Félix, el gobernador

23 Ngaa n̄i gaquín̄j snado huin achij daj sis̄i ga'na' hūj snado centurión. N̄i ga'nin' sij sun sis̄i ga chrun̄ gūi'yaj n̄ungüej sí' nga hūj ciento snado ga ʷn̄ n̄i nga

huá'nij xia chi' snado gūitaj guayo nga ango hūj ciento snado gūnicaj lanza gan'an̄j daran' ni sij xuman' Cesaarea. 24 N̄i ga'nin' sij sun sis̄i gūi'yaj xugüi sij guayo gūitaj Pablo gan'an̄j sa' sí' rian gobernado gu'naj Félix.

25 N̄i ga'n̄ij snado huin achij daj 'ngo yan̄j carta gan'an̄j-án' nga n̄ungüej sij. N̄i gataj carta daj:

26 “Huēj huin Claudio Lisias. N̄i a'n̄i 'ngo carta nan huaj rián re' huin re' gobernado Félix 'ngo tsín̄j huin achij sa' n̄in' ruhua. Hua sa' nné re' ní'. 27 Cuan guida'a ni tsín̄j israelita tsín̄j nan. N̄i huaj dagahui' ni sij sí'. San̄j ngaa gun̄nj, n̄i gan'an̄j nga ni snado. N̄i guxun̄j Pablo ra'a ni sij. N̄i hué daj gūi'yā si hué sí' huin tsín̄j romano. 28 N̄i gahuin ruhuāj gūni'in̄j ʷn̄ sin xi'i huin a'ui' ni sij gaquin' sí'. Ngaa n̄i nicā gan'an̄j rian junta rian man̄ ni sij. 29 Hué dan n̄i guini'in̄j sis̄i xi'í si ley man'an̄j ni sij a'ui' ni sij gaquin' xi'í sí'. San̄j nitaj xi'í gahui' sí', ruhuāj aj. N̄i nitaj xi'í gunun̄ sí' ducuga' nej. 30 San̄j ngaa gun̄nj sis̄i daga'mi dugüi' ni tsín̄j israelita si dagahui' ni sij sí', hué dan n̄i ga'n̄i gūchi' sí' rián re'. N̄i ga'n̄i sun rian ni tsín̄j a'ui' gaquin' sis̄i gūchi' ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xi'í sí' rián re'.” Hué daj gataj yan̄j ga'n̄ij snado huin achij daj rian gobernado.

31 N̄i daj rún' ga'nin' snado

huin achij sun, n̄i nicaj ni snado Pablo gan'anj ni sij ne' n̄i da' xuman' Antípatris. ³² Ango güi n̄i dunáj ni sij ni snado taj guayo gan'anj ni sí' nga Pablo. N̄i nanicaj ni sij hue' rian man ni sij. ³³ Ngaa guisij ni snado taj guayo xuman' Cesarea, n̄i ga'ui' ni sij carta ra'a gobernado. N̄i naga'ui' ni sij Pablo ra'a sí' nej. ³⁴ N̄i ngaa guisij gaya gobernado yanj carta daj, n̄i nachínj snan'anj sij n̄i a 'na' Pablo. N̄i ngaa gunun sij sisi estado Cilicia 'na' Pablo ³⁵ ni gataj sij:

—Ngaa guxuman ni tsínj a'ui' gaquin' xi'í re', ngaa n̄i gunünj si-nuguan' re'. —Daj gataj gobernado gunun Pablo.

Hué dan n̄i ga'nin' sij sun sisi dugumi ni snado man'an Pablo rian si-palacio rey gu'naj Herodes.

24

Defensa de Pablo ante Félix

¹ N̄i ngaa gachin un'un' güi, n̄i guxuman chrej a'nin' xuman' Cesarea huin sí' Ananías nga doj ni tsínj huin achij nej, nga 'ngo tsínj a'mi nataj gu'naj sí' Tértulo. N̄i hué ni tsínj daj gan'anj rian gobernado sisi ga'ui' ni sij gaquin' xi'í Pablo. ² Ngaa n̄i nicaj ni sij ga'na' sij Pablo. N̄i gaxi'i ga'ui' Tértulo gaquin' xi'í sí'. N̄i gataj sij gunun gobernado Félix:

—Hué man'an re' huin gobernado. N̄i guruhua

man'an re' sisi hua din'inj ruhua xánj únj. N̄i nahuin 'ueé mán sa' únj xánj únj 'yaj si ni'i sa' man'an re'. ³ Daran' ni yu'uj, n̄i n̄inanj huin ni'a' ruhua únj nga sinduj gui'yaj man'an re' rian únj huin re' Félix tsínj sa' n̄in' ruhua. ⁴ N̄i rian hua chruj rián re', n̄i nitaj si huin ruhuāj ga'mi xacānj gunun re'. Ngaa n̄i gui'yáj re' sinduj gunun sa' re' ga'mi chre' ni únj.

⁵ 'Hué dan n̄i xacaj ni únj cuenta sisi tsínj nan huin 'ngo tsínj letu n̄in' ruhua. N̄i unun' ni dugüi' ni tsínj israelita nne n̄in' gachra' chruhua xungüi, 'yaj sij nej. N̄i hué sij huin tsínj chra rian ni tsínj nazareno nej. ⁶ N̄i gui'yaj xi'i sij chruhua nuhui nico, ruhua sij. Xi'í daj n̄i guida'a ni únj man'an sij. Daj si ruhua ni únj n̄agui'yaj yya únj xi'í sij rún' ataj si-lej únj. ⁷ Sanj ga'na' snado huin achij gu'naj Lisias. N̄i ga'na' sí', n̄i guxun n̄in' ruhua sí' tsínj nan ra'a únj. ⁸ N̄i ga'nin' sí' sun rian ni tsínj huin ruhua ga'ui' gaquin' xi'í tsínj nan sisi ga'na' ni sí' rian man'an re'. N̄i ngaa n̄agui'yaj yya re' xi'í sij, n̄i ga'ue gara da'nga' ruhuá re' un sin xi'i huin a'ui' únj gaquin' xi'í sij rian man'an re'. —Daj gataj tsínj gu'naj Tértulo gunun gobernado.

⁹ N̄i uyan ga'mi ango ni tsínj gataj ni sij sisi hua yya si-nuguan' Tértulo.

10 Ngaa nī digyán ra'a gobernado sisi gá'ue gá'mi Pablo. Ngaa nī gataj sí':

—Ni'ínj sisi sīj gá'j yo' nagui'yaj yyá re' rian ni tsínj man xánj únj. Xi'í daj huin niá' ruhuāj gá'mī xi'í man'ānj rián re'. 11 Gá'ue gara da'nga ruhuá re' si da sīj xuhuij güi asij guisī xuman' Jerusalén gá'mi sa'āj rian Yan'anj xānga'.

12 'Nī nun nari' ni tsínj israelita gunūnj nga nī a'ngo ngüi mánj. Nī nun gui'yā si ga'man ruhua ni ngüi chruhua nuhui nico nga chruhua ango hue' digui'yun únj si-nuguan' Moisés mánj. Nī nitaj si dugunūnj ni ngüi chruhua cayu mánj. 13 Nī na'ue gujri' ruhua ni sij sisi da'uīj gaquin' daj rún' a'ui' ni sij gaquin' xi'ij.

14 'Sanj gataj yyāj rián re' sisi hua yya nicōj Yan'anj xānga' huin Yan'anj guinico' ni xi únj. Nī ataj ni sij sisi chrej xi'í huin chrej achéj ni únj. Sanj xuman ruhuāj daran' si hua nīca 'nā' rian si-ley Moisés nga si garun ni tsínj gá'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná. 15 Nī uyan ana'uij man'ānj nga ni tsínj israelita sisi gāna'nij ni níman, gui'yaj Yan'anj huin ni tsínj sa' nga ni tsínj sé si sa' aj. 16 Xi'í daj ya'yoj nī hua cuidadōj si ga sa' nimānj rian Yan'anj nga rian ni ngüi nej.

17 'Ngaa gachin gá'j yo', nī gahuin ruhuāj nanicā xān gui'yā caridad rian ni ngüi

niqui, nī gá'uīj ofrenda rian Yan'anj nej. 18 Nī hué daj gui'yā ngaa nari' ni sij man'ānj chruhua nuhui nico. Nī hua gahuin sa'āj rian Yan'anj daj rún' a'nin' ley sun rian únj. Nī nitaj nico ni tsínj guimán ngāj mánj. Nī nun gunun' ni tsínj mán, gui'yā mánj. Nī ni tsínj nari' yūnj, nī 'nā' ni sí' estado Asia. 19 Hué ni tsínj daj hua niān gá'na' rián re' gá'mi gaquin' ni sij sisi hua si da'uīj rian ni sij. 20 Nī sisi nitaj, ngaa nī gataj ni tsínj mán nan sisi nari' ni sij 'ngo gaquin' gui'yā, ngaa niquīnj rian junta nico rian ni tsínj israelita. 21 Ní' xānga' sisi gui'yā gaquin' ngaa gaguā scanij ni sij sisi xuman ruhuāj sisi gāna'nij ni níman gahui'. Xi'í daj ga'ui' ni sij gaquin' riānj, si ruhuaj. —Daj gataj Pablo gunun gobernado.

22 Nī ngaa gunun tsínj gu'naj Félix nuguan' daj, nī duna acuan' sí' nuguan' daj. Daj si ni'i sa' sij xi'í si-ducuanj Jesucristo. Nī gataj sij:

—Asa' gá'na' snado huin achij gu'naj Lisias, nī ganahuij gujri'ínj si-gaquin' ni é re' aj. —Daj gataj Félix.

23 Nī ga'nin' sij sun rian snado centurión sisi dugumi ni snado Pablo. Sanj si dugumi ran ni sí'. Nī gataj sij sisi gá'ue gá'na' ni dugüi' Pablo chraçuij ni sí' man'an sij.

24 Nī ngaa gachin doj güi, nī guisij tsínj gu'naj Félix nga

nicā sij gu'naj Drusila huin ún' yun'unj israelita. Nī ga'nin' Félix sun sisi gaquinj ni sij ga'na' Pablo rian sij. Nī gunun sij si gataj Pablo xi'í si xuman ruhua sí' ni'í sí' Jesucristo. ²⁵ Nī ga'mi Pablo xi'í si hua niān gu'yaj nīca né' si-ducuanj né'. Nī hua niān dugumi né' man'an né' gu'yaj sa' né'. Nī ga'mi sij xi'í si gu'yaj yya Yan'anj daran' ni gaquin' ngaa ganahuij xungüi. Hué dan nī guxu'ui' Félix, nī gataj sij:

—Güj nan' re'. Ngaa hua ní'nij riānj, nī gaquinj yūnj ga'na' re' aj. —Daj gataj Félix gunun Pablo.

²⁶ Nī gahuin ruhua Félix sisi ga'ui' Pablo san'anj ra'a sij sisi na'nij ra'a sij sí'. Xi'í daj nī nico' huaj gaquinj sij ga'na' sí' ga'mi sí' ngā sij.

²⁷ Nī ngaa gachin huij yo', nī nun gue Pablo ducuga'. Ngaa nī gahui Félix gobernado. Nī ganatúj tsínj gu'naj Porcio Festo rian sij. Nī nun ga'nij ra'a Félix Pablo si huin ruhua sij gu'yaj sij sinduj rian ni tsínj israelita.

25

Pablo apela a César

¹ Nī guisíj huā'nij güi gatúj Festo gobernado, nī gahui sij xuman' Cesarea gan'anj sij xuman' Jerusalén. ² Yu'uj daj, nī ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij scanij ni tsínj israelita xi'í Pablo rian Festo. ³ Nī nin' ruhua gachínj jni'yaj ni sij

sisi gu'yaj sí' sinduj ga'nin' sí' sun ga'na' Pablo xuman' Jerusalén. Nī hua daga'mi dugüi' ni sij sisi dagahui' ni sij chrej Pablo. ⁴ Sanj gataj Festo sisi hua gue dugumi ni snado Pablo xuman' Cesarea. Nī gani ruhua sij nānicaj rá'yanj sij xuman' daj, gataj sij. ⁵ Ngaa nī gataj Festo:

—Ga'ue gan'anj ni tsínj nicaj sun mán scanij ni é re' ngāj xuman' Cesarea. Nī sisi hua yya da'ui tsínj daj gaquin', ngaa nī ga'ue ga'mi gaquin' ni é re' xi'í sij yu'uj daj. —Hué daj gataj Festo.

⁶ Nī gahuin ran Festo 'ngo si itunj chi' güi xuman' Jerusalén. Ngaa nī nānicaj sij gan'anj sij xuman' Cesarea. Ango güi natúj sij gane sij ducuasun. Nī ga'nin' sij sun sisi ga'na' Pablo rian sij. ⁷ Nī ngaa gatúj Pablo chruhua ducuasun, nī ganicaj ni tsínj israelita 'na' Jerusalén xi'nij sij. Nī ducu ga'ui' ni sí' gaquin' Pablo. Sanj nun ga'ue digyán yya ni sí' sisi xānga' gu'yaj sij ni gaquin' daj. ⁸ Ngaa nī gataj Pablo xi'í man'an sij:

—Nitaj gaquin' gui'yā nga si-ley ni tsínj israelita, nī nga nuhui nico nej, nī ngā rey gu'naj César mánj. —Daj gataj Pablo gunun Festo.

⁹ Nī rian huin ruhua Festo gu'yaj sij sinduj rian ni tsínj israelita, ngaa nī nachínj snan'anj sij Pablo. Nī gataj sij:

—Huin ruhuá re' gan'anj re' Jerusalén sisi da' mánj

gui'yaj yyāj xi'í re' ní'. —Daj gataj Festo.

¹⁰ Sani gataj Pablo:

—Huēj niquin' nan rián re' huín re' tsínj nicaj sun, gui'yaj rey gu'naj César. Ni hué nan hua nian gahuin yya xi'ij. Ni'i sa' man'án re' sisi nitaj si gui'yā gaquin' rian ni tsínj israelita mánj.

¹¹ Sisi hua yya gui'yā 'ngo gaquin' xxi, ni hua nian gahuij xi'í gaquin' daj. Ni ga'ue gahuij nánj. Sani sisi nitaj si hua yya gui'yā gaquin' daj rún' a'mi gaquin' ni sij xi'ij, ngaa ni nitaj chrej huaj si naga'ui' yun man'án re' yūnj ra'a ni tsínj israelita mánj. Hué dan ni achínj jni'yā rián re' sisi man'an rey César gui'yaj yya xi'ij. —Daj gataj Pablo gunun Festo.

¹² Hué dan ni ngaa guisij ga'mi Festo nga ni tsínj a'ui' chrej rian sij, ni gataj sij:

—Xi'í si achínj jni'yáj re' sisi gui'yaj yya rey César xi'í re', ngaa ni gan'anj re' rian sí'. —Daj gataj Festo.

Pablo ante Agripa y Berenice

¹³ Ngaa gachin doj güi, ni gan'anj rey gu'naj Agripa nga yun'unj gu'naj Berenice xuman' Cesarea gan'anj ni'yaj nungüej xiga'uij sij rian nne Festo. ¹⁴ Ni rian gane nungüej xiga'uij sij ga'i güi nga Festo, ni nata' Festo rian rey daj xi'í Pablo. Ni gataj sij:

—Duna tsínj gu'naj Félix tsínj nan dugumi ni snado.

¹⁵ Ni ngaa gan'án xuman' Jerusalén, ni gui'yaj fuerza ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita xi'í Pablo, gachínj ni sí' sisi dagahui' ni snado Pablo, gui'yā. ¹⁶ Ni gatā gunun ni sij sisi nitaj si hua sichrej ni únj ni tsínj romano si naga'ui' únj 'ngo tsínj da'ui gaquin' gahui' sí' ngaa achin ga'mi sí' xi'í man'an sí' rian ni tsínj ga'mi gaquin' xi'í sí'.

¹⁷ 'Xi'í daj ngaa ga'na' ni sij nan, ni nun gahuin ránj mánj. Sani ango güi ganatúj ganēj ducasun. Ni gaquin ga'na' tsínj daj. ¹⁸ Ni ngaa niquin' ni tsínj ga'na' ga'ui' gaquin' daj, sani nini hua gaquin' ga'ui' ni sij xi'í sí' daj gani ruhuaj. ¹⁹ Urin si xi'i unun' ni sij huin xi'í daj nico' ni sij ducuanj ni sij nga 'ngo tsínj gahui' gu'naj Jesús. Ni ataj Pablo sisi hua ni'na' sí'.

²⁰ 'Ni rian nun ri' ruhuaj si gui'yā nga nuguan' daj, ni nachínj snan'án Pablo sisi huin ruhua sij gan'anj sij xuman' Jerusalén, ni da' mánj gui'yaj yyāj xi'í sij. ²¹ Sani gachínj jni'yaj Pablo riánj sisi gui'yaj yya rey gu'naj Augusto César xi'í sij. Hué dan ni ga'nij sun sisi ga'ue dugumi ni snado sí' da ga'nij man'ánj gan'anj sí' rian rey daj. —Daj gataj Festo gunun rey Agripa.

²² Ngaa ni gataj rey Agripa gunun Festo:

—Huin ruhua man'anj gunünj nuguan' gataj tsínj

da aj. —Daj gataj sij.

Ngaa n̄i:

—A'yoj ḡun̄un r̄e' ga'mi sij nánj. —Daj gataj Festo.

23 Ngaa n̄i ango ḡüi n̄i guxuman rey Agripa nga yun'unj gu'naj Berenice ducuasun. N̄i sa' n̄in' ruhua n̄ungüej xiga'uij sij gatúj sij nga ni snado huin achij nga ni tsínj huin achij man xuman' daj. Ngaa n̄i ga'nin' Festo sun sisi ga'na' Pablo rian ni sij, gu'yaj ni snado. 24 N̄i ngaa gatúj Pablo, n̄i gataj Festo gunun Agripa:

—Gunun r̄e' rey Agripa nga ni tsínj huin achij man nahuin yu' nan nga ni únj. Hué tsínj nan huin Pablo 'na' rian ni é r̄e'. N̄i daran' ni tsínj israelita man xuman' Jerusalén nga xuman' Cesarea nan, n̄i ga'na' ni sij riánj. N̄i nun duna ni sij si gaguáj ni sij gataj ni sij sisi s̄i ga'ue ga n̄i'na' doj Pablo mánj. 25 San̄i xacaj man'anj cuenta sisi nitaj 'nḡo si gu'yaj sij sisi ḡahui' sij mánj. San̄i gachínj jni'yaj sij riánj sisi gu'yaj yya rey Augusto xi'í sij. Ngaa n̄i gani ruhuāj ga'n̄i gan'anj sij rian sí'. 26 San̄i rian nun ri' ruhuāj un nuguan' garúnj huaj rian rey xi'í tsínj nan, ngaa n̄i ga'na' sí' rian ni é r̄e' nga rian man'án r̄e' huín r̄e' rey Agripa, gu'yā. Hué dan n̄i ngaa guisij xacaj sa' né' cuenta xi'í sí', ngaa n̄i nar'i'ij 'nḡo nuguan' ga'ue garúnj rian yanj xi'í sí'. 27 Daj si ani ruhuāj sisi nitaj si ní'yanj ga'n̄i gan'anj 'nḡo

tsínj dugumi ni snado rian rey César, n̄i nun gatā gunun sij un sin xi'i huin a'ui' ni sij gaquin' xi'í sí'. —Daj gataj Festo gunun ni sij.

26

Defensa de Pablo ante Agripa

1 Hué dan n̄i gataj rey Agripa gunun Pablo:

—Ga'ue ga'mi r̄e' xi'í man'án r̄e'. —Daj gataj sij.

Ngaa n̄i nachica Pablo ra'a sij, n̄i gaxi'i sij ga'mi sij xi'í man'an sij. N̄i gataj sij:

2 —Huin niā' ruhuāj ga'ue ga'mi rián r̄e' huín r̄e' rey Agripa xi'í daran' ni nuguan' a'ui' ni tsínj israelita gaquin' xi'íj. 3 N̄i ni'i man'án r̄e' daran' si-ducuanj ni tsínj israelita nga daran' nuguan' unun' ni dugüi' ni únj. Ngaa n̄i achínj jni'yā rián r̄e' sisi ḡahuin n̄inaj nimán r̄e' ḡunun r̄e' nuguan' a'mi aj.

Vida anterior de Pablo

4 'Ni'i daran' ni tsínj israelita daj gu'yā ngaa ganēj scanij ni sij xuman' Jerusalén asij ngaa hua lē.

5 N̄i sisi ga'uej ruhua ni sij, n̄i ga'ue n̄ata' ni sij sisi tsínj fariseo huínj. N̄i n̄ica nico' ni únj si-ducuanj ni únj daj nga ango ni sij. 6 Yyaj n̄i ga'ui' ni tsínj israelita gaquin' riánj. N̄i niqūnj rian ducuasun nan xi'í si gahuin yya ruhuāj sisi gu'yaj sa' Yan'anj nga ni únj rún' gataj yya Yan'anj gunun ni xi únj. 7 N̄i xuhuij xi'nin' huin ni únj ni tsínj israelita.

Ni gahuin yya ruhua ni únj sisi guí'yaj sa' Yan'anj nga únj daj rún' gataj yya sij gunun ni xi ni únj. Xi'í daj nugüi nigan' unánj guitsi únj rian Yan'anj. Ni xi'í si hué daj gahuin yya ruhua únj, ni a'ui' ni tsínj israelita gaquin' xi'íj, atā gunun re' huín re' rey Agripa. ⁸ Ni un sin huin ni nun xuman ruhua á re' sisi ga'ue gana'nij ni níman, guí'yaj Yan'anj únj.

Pablo, el perseguidor

⁹ 'Asij sini yan, ni gani ruhuáj gunúnj nga ni tsínj nico' Jesús huin tsínj 'na' xuman' Nazaret. ¹⁰ Ni hué daj guí'yā riqui xuman' Jerusalén. Ni riqui ni chrej a'nin' permiso sisi garij man'ánj ducuaga' nico ni ngüi sa' xuman ruhua ni'í Jesús. Ni hua nica ruhuáj sisi dagahui' ni sij nej. ¹¹ Ni guisíj ga'í guí'yā castigo ni ngüi xuman ruhua daj. Ni hué daj guí'yā daran' si-nuhui ni sij. Ni guí'yaj fuerzāj sisi ga'mi quij ni sij xi'í Jesús. Ni ducu ga'man ruhuáj guini'yā ni sij xi'í daj. Ni guinicōj guisí da' xánj ni tsínj 'na' anéj chrej.

Pablo relata su conversión

¹² 'Ngaa ni hué daj guí'yā. Ni 'ngo güi gachē gan'ān xuman' Damasco. Ni hua riqui ni chrej a'nin' sun riánj gataj ni sij sisi da'nga' daj guí'yā. ¹³ Ngaa ni gunun sa' re' nuguan' ga'mi huín re' rey. Ngaa huā gaxuj chrej xuman' Damasco, ni

guini'ínj 'ngo yan'an guixiguin xata'. Ni xiguin sa' nin' ruhuaj si xiguin güi. Ni guixiguin ganicaj yünj xi'nī rian huaj ni dugüi' ni únj. ¹⁴ Ni guinij daran' únj rian yo'ój. Ni gunúnj ga'mi 'ngo tsínj ga'mi snánj hebreo. Ni gataj sí': "Saulo, Saulo, un sin huin ni chran' yun'únj re' yünj únj. Ni 'yaj man'án re' sayun man'án re'. Rún' 'yaj sicuj ngaa a'ui' xuj canj rian chrun chra' sia da' 'yáj re' nánj." Daj gataj sí' gunúnj. ¹⁵ Ngaa ni gatā gunun sij: "Ni un tsínj huín re', Señor." Daj gatā gunun sij.

'Ni gataj Señor: "Huēj huin Jesús huin si chran' yun'únj so'. ¹⁶ Sanj nachica so', ni gani so' dacój so'. Daj si gurugüi' man'ánj rian man'án so' sisi guí'yaj sun so' riánj. Ni guí'yā sisi gahuin so' 'ngo tsínj nata' rian ni ngüi si guini'i so' yyaj nga si digyanj rián so' ni güi ga'na' nej. ¹⁷ Ni nacā so' rian ni tsínj israelita nga rian ni tsínj 'na' anéj chrej nej. Ni a'nī gan'anj man'án so' rian ni sí'. ¹⁸ Ngaa ni naxiguin rian ni sij, guí'yáj so' sisi si gachéj ni sij rian rumi' hua. Sanj gache ni sij rian xiguin yan'an. Ni si guinicaj sichre Satanás fuerza rian ni sij ga' mánj. Sanj guinico' ni sij Yan'anj xanga' aj. Ni guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ánj, guí'yáj so'. Ngaa ni guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni sij. Ni gane ni sij scanij ni ngüi hua sa' chruhua niman

rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua ni sij ni'i ni sij yūnj." Daj gataj Jesús gunūnj.

19 'Hué daj nī natāj gunun re' huín re' rey gu'naj Agripa sisi dagahuinj nuguan' ga'na' xata' daj. 20 Asij sini nī natāj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngūi man xuman' Damasco. Ngaa nī gachin xuman' Jerusalén nga daran' ni xuman' ngaj estado Judea nej. Nī hué daj gan'ān rian ni ngūi 'na' anéj chrej nej. Nī ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni sij sisi nani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nī nānico' ni sij Yan'anj xānga'. Nī gui'yaj sa' ni sij digyān ni sij sisi hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. 21 Xi'í nuguan' da huin, nī guida'a ni tsínj israelita yūnj chruhua nuhui nico. Nī ruhua ni sij dagahui' sij man'ānj.

22 'Sanj chracuij Yan'anj man'ānj. Nī da yyaj hua nīca ruhuāj achē a'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj nasinunj nga ni tsínj huin rian nej. Nī daran' nuguan' digyānj rian ni ngūi huin 'ngō gue nga nuguan' ga'mi ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná nga si ga'mi Moisés nej. Nī gataj sini ni sij daj gahuin ni güi ga'na'. 23 Nī gataj ni sí' sisi hua nian guiran' Cristo sayun. Sanj guisij gahui' sij, nī hué sij gahuin tsínj gāna'nij sini yan. Nī ga'mi sij nuguan' sa' xi'í yan'an xiguin rian ni ngūi israelita nga rian ni ngūi 'na' anéj

chrej nej. —Daj gataj Pablo gunun rey Agripa.

Pablo insta a Agripa a que crea

24 Nī ngaa ga'mi Pablo ni nuguan' daj xi'í man'an sij, ngaa nī gaguáj Festo, gataj sí' gunun sij:

—Si sinúnj so' nan, Pablo. Gachin digui'yún so' yanj, nī nanica disinún so' aj. —Daj gataj Festo.

25 Sanj gataj Pablo:

—Sé si sinūn mánj a'mī gunun re' huín re' 'ngō tsínj huin achij. Sanj nuguan' a'mī nan huin nuguan' sīca' yya nga nuguan' xānga' nej. 26 Nī ni'i sa' rey daran' ni nuguan' nan. Xi'í daj nitaj si xu'uīj a'mī rian sí' si xānga' yyāj sisi ni'i sí' daran' ni nuguan' nan. Daj si nitaj si hua huī ni nuguan' nan mánj. —Daj gataj Pablo.

27 Ngaa nī gataj Pablo rian rey Agripa:

—Hué re' huin rey Agripa. Nī xuman ruhuá re' si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ní'. Ni'inj sisi xuman ruhuá re' aj. —Daj gataj Pablo gunun rey Agripa.

28 Hué dan nī gataj Agripa:

—Doj achin nī gahuinj 'ngō tsínj guinico' Cristo, ruhuá re' aj. —Daj gataj rey Agripa.

29 Ngaa nī gataj Pablo:

—Ga'ue si doj si nico nej, nī sé urín re', sanj ruhua Yan'anj si daran' ni tsínj man nahuin yu' unun nan gahuin a ni é re' daj rún'

huin man'ānj. Urin si nun huin ruhuāj si ganumi cadena ni é re' mánj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

³⁰ Nī ngaa guisíj ga'mi Pablo, nī naxuman rey nga gobernado nej, nga Berenice nej, daran' ni tsínj nahuin yu' da nej. ³¹ Nī gan'anj nīni ni sij ga'mi dugüi' ni sij xi'í nuguan' daj. Nī gataj ni man'an ni sij:

—Nitaj si gui'yaj tsínj daj gaquin' si gahui' sí' mánj. Nī nitaj gaquin' gui'yaj sí' si gunun sí' ducuaga' nej. —Daj gataj ni sij rian dugüi' ni sij.

³² Nī gataj rey Agripa gunun Festo:

—Sisí nun gachínj jni'yaj tsínj daj gan'anj sij rian rey romano, nī ga'ue na'nij ro'ó' sij gan'anj sij.

27

Pablo es enviado a Roma

¹ Hué dan nī gani ruhua ni sij ga'nij ni sij Pablo gan'anj sí' estado Italia. Nī naga'ui' ni sij Pablo nga ango ni tsínj nun ducuaga' ra'a 'ngo capitán gu'naj Julio. Nī nne capitán daj batallón gu'naj Augusta. ² Nī guida'a ni únj 'ngo río achéj rian nnee 'na' xuman' Adramitio si hua chrun gahui'-í' gan'anj-án' ni xuman' ngaj du'ua estado Asia nichrun' du'ua nnee yan'anj. Ngaa ni gahui únj gan'anj únj nga tsínj gu'naj Aristarco 'na' sí' xuman' Tesalónica huin-in' estado Macedonia. ³ Ango güi guisíj ni únj xuman' Sidón.

Nī gui'yaj 'ueé capitán gu'naj Julio rian Pablo si ga'ui' sí' permiso sisí gan'anj nī'yaj Pablo rian man ni dugüi' sí'. Ngaa nī ga'ui' ni sí' si achin rian Pablo aj.

⁴ Nī gahui ni únj xuman' Sidón. Nī huaj río daj ne' ra'a sa' ni únj 'ngo yu'uj gu'naj Chipre. Nī hué daj gui'yaj ni únj si a'ui' nane rian ni únj. ⁵ Ngaa nī gachin ni únj dani nnee yan'anj rian hua nichrun' estado Cilicia nga estado Panfila nej. Nī guisíj ni únj xuman' Mira huin-in' estado Licia. ⁶ Nī yu'uj daj nari' capitán 'ngo río 'na' xuman' Alejandría hua-á' estado Italia. Nī gatúj ni únj chruhua río daj, gui'yaj capitán. ⁷ Hué dan nī ga'í güi gan'anj ni únj nanaj. Nī ga'ui' sun únj guisíj únj nichrun' rian ngaj xuman' Gnido. Nī rian hua a'ui' gue nane rian ni únj, nī gachin únj rian ngaj xuman' gu'naj Salmón. Nī ngaa guisíj ni únj yo'ój gu'naj Creta, nī nanicaj ni únj gachin únj ne' rucu Creta. ⁸ Nī ga'ui' sun únj gan'anj únj nichrun' du'ua yo'ój daj. Ngaa nī guisíj únj 'ngo xuman' ngaj du'ua nnee yan'anj gu'naj-á' Buenos Puertos. Nī nichrun' ngaj xuman' Lasea.

⁹ Nī guere' ga'í güi huaj ni únj. Nī hua yaj gachin únj rian nnee yan'anj si hua gahuin nichrun' gahuin nuhuij. Nī hua gachin gui'yanj ngaa gui'yaj ni tsínj israelita ayuno. Xi'í daj nī

ga'ui' Pablo chrej rian ni sij.
 10 Nī gataj sí':

—Jnánj né', ani ruhuāj sisi hua yaij gān'anj né' ngā riō nan. Nī gā ni'ya rasun ngā riō, si ruhuaj. Nī hua yaij sisi gahui' doj né' nej. —Daj gataj Pablo.

11 Sanj guxuman ruhua centuriōn si gataj tsínj duguáj ngā tsínj si'yaj daj ngā si gataj Pablo. 12 Nī rian nitaj si hua sa' guitaj riō yu'uj daj güenda yahuī nuhuij huin, nī gani ruhua nico ni sij sisi gā'ue gān'anj ni sij xuman' Fenice gujsij ni sij, si ruhuaj. Nī Fenice huin 'ngō xuman' ngaj chruhua yo'ój Creta. Nī aránj quij ne' rian atúj güi. Nī gani ruhua ni sij sisi gāne ni sij yu'uj daj ni yahuī nuhuij.

La tempestad en el mar

13 Ngaa nī gaxi'i ga'ui' nanaj 'ngō nane 'na' ne' sur. Hué dan nī gani ruhua ni sij sisi gā'ue gān'anj ni sij. Ngaa nī gan'anj ni sij huaj nīchrun' ni sij du'ua yo'ój Creta. 14 Sanj ngaa gachin doj, nī ga'ui' 'ngō nane nucuaaj xxi. Nī 'na' nane daj ne' sīj güi ngā ne' xichraj nej. Nī gu'naj nane daj Euroclidón. Nī ducu ga'ui' nane daj rian riō. 15 Táj yāco yun riō daj rian nnee, gui'yaj nane nucuaaj daj. Nī rian nun gā'ue gunucuaaj únj gān'anj riō daj ne' rian a'ui' nane, hué dan nī ga'nin' ruhua ni únj gan'anj riō ngā nane. 16 Nī gachin ni únj ne' rucu 'ngō yu'uj ngaj dani nnee

yan'anj gu'naj-á' Clauda rian nitaj si a'ui' nucuaaj nane. Nī ga'ui' sun nīn' ruhua ni únj nagui'yaj ran ni únj ango riō le'ej huaj ngā ni únj. Nī riō daj ní'yanj güenda gānani ni ngüi. 17 Nī ngaa guisij dagahui ni sij riō le'ej daj ga'nij ni sij chruhua riō xxi, ngaa nī gudutáj ni sij reta mmánj xiráj riō xxi daj nagui'yaj ran ni sij. Nī rian xu'ui' ni sij sisi gagan' riō rian ngaj yo'ój chru riqui nnee 'ngō yu'uj gu'naj Sirte, nī dinij ni sij atsij manta nico' xata' chra riō. Nī ga'nin' ruhua ni sij sisi nicaj nane gān'anj riō daj.

18 Ango güi nī hua gue nucuaaj niquin' nane. Xi'í daj nī gaxi'i ni sij guere'ej ni sij ni rasun ata riō daj chruhua nnee yan'anj. 19 Nī güi huā'nij, nī guere'ej ra'a man'an ni únj ni rasun chruhua nnee yan'anj huin ni rasun garasun ni sij chruhua riō daj. 20 Nī guisij ga'i güi nun rugüi' güi ngā yati' guini'i ni únj. Nī hua gue nucuaaj niquin' nane. Xi'í daj nī gani ruhua ni únj sisi gā ni'ya ni únj. 21 Nī ngaa guisij ga'i güi huin nitaj si xa ni únj chra, ngaa nī naxuman Pablo scanij ni sí'. Nī gataj sij:

—Jnánj né', sa' huin si nun gunun ni é re' si-nuguan' man'anj. Nī sī gahui ni é re' yo'ój Creta. Ngaa nī sī guiran' né' sayun nan mánj. Nī sī ga ni'ya ni rasun nej mánj. 22 Yyaj nī gunun a ni

é re' chrej naga'ui' man'ānj rian án re'. Nī atā gunun a ni é re' sisī nagui'yaj niā' á re' niman án re'. Daj si sī gahui' nī a 'ngō a ni é re' mánj. Urin riō gā ni'ya nánj. ²³ Nī ne' nī gurugūi' 'ngō ángel ga'nīj Yan'anj gā'na' riānj. Nī nicōj Yan'anj xāngā'. Nī unánj guitsīj rian Yan'anj nej. ²⁴ Nī gataj ángel gunūnj: "Pablo, sī guxu'uí' re' mánj. Daj si hua niān si guñiquín' re' rian rey gu'naj César. Nī guí'yaj Yan'anj si nāni daran' ni tsínj mañ chruhua riō ngā re'." Hué daj gataj ángel gunūnj. ²⁵ Xi'í daj nagui'yaj niā' á re' niman án re' huin ín re' jnánj né'. Daj si xuman ruhuāj ni'īnj Yan'anj xāngā'. Nī gahuin yya ruhuāj sisī daj rún' gataj ángel, nī da'ngā' daj gahuin. ²⁶ Sanī hua niān si guere' riō du'ua 'ngō yu'uj ngaj dāni nnee yan'anj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

²⁷ Hué dan nī guisīj xinun' güi huaj ni únj rian nnee yan'anj gu'naj Adriático. Nī da'aj yan', nī gani ruhua ni tsínj 'yaj sun chruhua riō sisī huaj guisīj riō daj du'ua 'ngō yo'ój. ²⁸ Ngaa nī dinij ni sij 'ngō nne' chruhua nnee daj guiriun ni sij undaj metro nicaj-á'. Nī xacaj cuenta ni sij sisī icō xinun' yan metro nicaj-á' huin rian gunun. Nī ngaa gachin ni sij doj ne' rian, nī dinij ruhua' yún ni sij nne' nicaj-á' icō ichij gue metro. ²⁹ Nī rian xu'ui' ni sij sisī gagan' riō rian

huej, nī dinij ni sij gan'anj gaga' xxi anumi reta ne' rucu riō guinij-í' gu'nun'-ún' da' rian yo'ój daqui nnee. Nī nīn' ruhua gana'uij ni sij sisī guixiguin guñi'yaj ni sij. ³⁰ Sanī gani ruhua ni tsínj 'yaj sun chruhua riō sisī guisīj huī ni sij yo'ój. Hué dan nī gaxi'i ni sij dinij ni sij riō le'ej daj ne' rian riō. Nī maan si 'yaj ni sij sisī dinij ni sij gaga' xxi anumi reta chruhua nnee digya' yun'unj ni sij. ³¹ Sanī gataj Pablo gunun centurión ngā ango ni snado:

—Sisī sī gunáj ni tsínj daj chruhua riō, ngaa nī sī ga'ue ganani a ni é re' mánj. —Daj gataj Pablo rian ni snado daj.

³² Hué dan nī ga'nin' ni snado reta anumi riō le'ej daj. Nī 'ngō guini gan'an.

³³ Nī ngaa ruhua guixiguin, nī guí'yaj fuerza Pablo sisī xā daran' ni sij. Nī gataj sí' gunun ni sij:

—Yyaj guisīj xinun' güi nitaj si xa ni é re' xi'í si ana'uij ni é re' daj guñan' ni é re' aj. ³⁴ Achínj jni'yā rian án re' sisī xā á re' doj nari' fuerza á re'. Daj si nī a 'ngō né' sī ga ni'ya 'ngō hueé chra mánj. —Hué daj gataj Pablo gunun ni sij.

³⁵ Nī ngaa guisīj ga'mi sij, nī guida'a sij chrachrúnj. Nī naga'ui' sij guruhua Yan'anj rian daran' ni sí'. Nī gura' da'aj sij chrachrúnj. Nī gaxi'i sij xa sij. ³⁶ Hué dan nī gahuin niā' ruhua daran' ni sij, nī xa ni sij nej. ³⁷ Nī guisīj

huj ciento táj hua'nij xia x̄inun' yan ran' ni únj mán chruhua riō. ³⁸ N̄i ngaa guis̄ij xa ni sij si garan' ruhua ni sij, n̄i guiri ni sij strigo gayu ni sij chruhua nnee sisi n̄ahuin yoō riō doj.

El naufragio

³⁹ N̄i ngaa guixiguñ ango güi, n̄i nun n̄ani'i ni sij yo'ój daj. San̄i guini'i ni sij 'ngō yu'uj hua niun doj du'ua nnee. N̄i hua yo'ój chru yu'uj daj. Ngaa n̄i gani ruhua ni sij duguachin ni sij riō rian yo'ój chru daj. San̄i nun ni'i ni sij sisi ga'ue ḡachin-ín'. ⁴⁰ Hué dan n̄i ga'ne' ni sij ni reta anumi ni gaga' xxi gu'nun' yo'ój da' daqui nnee. N̄i gunáj ni gaga' daj chruhua nnee. N̄i nachi ni sij reta anumi n̄ungüej ruguecha' si 'yaj achéj n̄ica riō. Hué dan n̄i nachi nicaj ni sij atsij ne' rian riō sisi ga'ui' nane riqui atsij manta, n̄i gache riō, gū'yaj-á'. N̄i huaj guisi riō rian hua niun rian yo'ój daj. ⁴¹ San̄i gagan' riō rian yo'ój m̄an riqui nnee. N̄i gu'nun' riō daj. N̄i gu'nun' da'aj rian riō daj du'ua yo'ój. San̄i da'aj ne' r̄ucu, n̄i gax̄i'i xitin' da'aj, gū'yaj si-fuerza nnee yan'anj. ⁴² Ngaa n̄i huin ruhua ni snado dagahui' ni sij ni tsínj n̄un ducuaga'. Daj si xu'ui' ni sij sisi ga'ui' ni sí' xitaj chruhua nnee gan'anj ni sí'. ⁴³ San̄i nun ga'uej centurión daj xi'í si huin ruhua sij si ganani Pablo. Xi'í daj ga'nin' sij sun sisi

güej sini ni tsínj chrun a'ui' xitaj chruhua nnee gan'anj ni sij guis̄ij ni sij du'ua yo'ój. ⁴⁴ N̄i gataj sij sisi gūida'a ango da'aj ni sij ruguecha' nḡa chrun güej garan' riō daj, gūida'a ni sij gan'anj ni sij, gataj sij. Hué daj n̄i guis̄ij daran' ni únj du'ua yo'ój daj.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ N̄i ngaa guis̄ij sa' daran' ni únj m̄an ni únj rian yo'ój daj, n̄i xacaj únj cuenta sisi yo'ój gu'naj Malta huin yu'uj ngaj rian nnee yan'anj daj. ² N̄i ga'mi sa' ni tsínj m̄an yo'ój daj nḡa daran' ni únj. N̄i rian aman' ni nuhuij nej, n̄i naran' ni sij 'ngō yan'an. N̄i gaquínj ni sij gan'anj n̄ich̄i ni únj. ³ Ngaa n̄i naran' Pablo chrun n̄aco gara sij rian yan'an. N̄i rian ga'ui' gachi', n̄i gahui 'ngō xucuáj scanij chrun daj. N̄i gani xuj ra'a Pablo. ⁴ N̄i ngaa guini'i ni tsínj m̄an yu'uj daj nico' xucuáj ra'a Pablo, n̄i gataj ni sij rian ni dugüi' ni sij:

—X̄anga' tsínj nan huin tsínj dagahui' n̄iman. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

⁵ San̄i nagunan' Pablo ra'a sij. N̄i guinij xucuáj daj rian yan'an. N̄i nitaj si guiran' sij mánj. ⁶ N̄i ana'uij daran' ni sij sisi gu'man ra'a sí' si ganatu sí' ḡahui' sí' nej. San̄i ngaa guis̄ij ana'uij n̄in' ruhua ni sij, n̄i guini'i ni sij sisi nitaj 'ngō si guiran' sí'. Hué dan n̄i naduna ni sij

ango chrə ni sij gataj ni sij sisij 'ngə yan'anj huin Pablo.

⁷ Nij nichrun' rian man ni unj ngaj do'oj 'ngə tsinj huin achij rian yo'oj daj. Nij gu'naj sí' Público. Nij nicaj dugui' sí' ngə ni unj guimán sa' unj ngə sí' hua'nij güi. ⁸ Nij ngaj chrej Público rian nna a'nan' sí' 'ngə xi'j gan ngə xi'j tun. Nij gan'anj ni'yaj Pablo tsinj a'nan' daj. Nij ngaa guisij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í sí', ni guta' sij ra'a sij rian tsinj a'nan' daj. Nij nahuin sí', gui'yaj sij. ⁹ Nij ngaa gunun ango ni tsinj a'nan' man yu'uj daj, ni ga'na' ni sij rian Pablo. Nij ganahuin ni sij nej. ¹⁰ Ngaa ni gui'yaj 'ueé sa' ni sij rian ni unj. Nij ngaa gan'anj unj chruhua rio, ni riqui yun ni sij daran' si ní'yanj ni unj rian unj gan'anj unj.

Pablo llega a Roma

¹¹ Nij ngaa gachin hua'nij yahui guimán ni unj yu'uj daj, ni gahui ni unj chruhua 'ngə rio 'na' xuman' Alejandría huin 'ngə rio gunáj yu'uj daj ni yahui nuhuij. ¹² Nij ngaa guisij ni unj xuman' Siracusa, ni gunáj unj hua'nij güi yu'uj daj. ¹³ Hué dan ni huaj ni unj gachin unj nichrun' du'ua yo'oj guisij unj xuman' Regio. Nij ango güi ni gahui nane 'na' ne' sur. Nij guisij unj güi huuj xuman' Puteoli. ¹⁴ Nij xuman' daj nari' ni unj ni tsinj nico' Yan'anj xanga'. Nij gaquinj ni sij gan'anj unj guiman unj 'ngə semana ngə ni sij.

Hué daj síj ni guisij ni unj xuman' Roma. ¹⁵ Nij hua gunun ni tsinj nico' Yan'anj man Roma sisij huaj ni unj chruhua chrej. Hué dan ni gahui ni sij gan'anj ni sij da' rian gu'naj Foro de Apio, ni da' rian gu'naj Tres Tabernas nej, nacaj dugui' ni sij ngə unj. Nij ngaa guini'i Pablo 'na' ni sij, ni naga'ui' sí' si guruhua Yan'anj. Nij nari' nucuaaj niman sí' nej.

¹⁶ Nij ngaa guisij unj xuman' Roma, ni naga'ui' centurión ni tsinj man ducuaga' ra'a tsinj huin achij dugumi ducasun. Nij ga'uej ruhua sí' sisij gane nini Pablo dugumi 'ngə snado.

Pablo predica en Roma

¹⁷ Nij ngaa gachin hua'nij güi guisij unj, ni gaquinj Pablo ga'na' ni tsinj huin achij scanij ni tsinj israelita man xuman' Roma. Nij ngaa naran' ni sij, ni gataj Pablo:

—Jnánj ne', nitaj gaquin' gui'yā rian ni ngüi israelita ngə rian ni si-ducuanj ni xí' guimán asij ná. Sanj guida'a ni dugui' né' man'anj xuman' Jerusalén naga'ui' ni sij ra'a ni tsinj romano. ¹⁸ Nij ngaa gunun ni sí' si-nuguan'anj, ngaa ni ruhua ni sí' ga'nij ra'a ni sí' man'anj si nitaj gaquin' gui'yā sisij gahuij manj. ¹⁹ Sanj ngaa na'uej ni tsinj israelita, ngaa ni hua nian gachinj jni'yā rian rey César sisij nagi'yaj yya sí' xi'ij. Sanj nun ga'naj ga'mi gaquinj xi'í ni dugui'ij manj.

20 Xi'í daj aquin ga'na' a ni é re' sisi ga'mi né'. Nj rún' ana'uij né' huiñ né' ni tsínj israelita sisi gu'yaj sa' Yan'anj nga ni man'an né', nj hué xi'í daj anumi cadena yünj. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj israelita daj.

21 Ngaa nj gataj ni sij:

—Nun ga'nij ni tsínj nne estado Judea 'ngo yanj carta xi'í re' mánj. Nj nun ga'na' nj a 'ngo jnún' ga'mi quij sij xi'í re' rian únj mánj. 22 Sanj huiñ ruhua únj gunun únj si ani ruhua re'. Daj si nin' gachra', nj a'mi quij ni sij xi'í ducúanj digyán re' rian ni ngüi. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

23 Nj gani ni sij 'ngo güi gan'anj ni sij rian nne Pablo. Nj güi daj nahuin yu' nico ni sij. Nj asij njgan', nj da' di'nj ga'mi Pablo nuguan' sa' xi'í si nicaj Yan'anj sun rian né'. Nj rian xi'í si ataj si-ley Moisés nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, nj hué daj gu'yaj fuerza Pablo sisi guxuman ruhua ni sij xi'í Jesús. 24 Nj garáj xina da'aj ni sij si gataj Pablo. Sanj ango da'aj ni sij nun gara xina mánj. 25 Nj nitaj si uyan huiñ ruhua daran' ni sij. Nj gaxi'i ni sij gan'anj sij. Hué dan nj gataj Pablo gunun ni sij:

—Sa' ga'mi tsínj gu'naj Isaías rian ni xi né', gu'yaj Espíritu Santo. Nj gataj sí':

26 Gan'anj re' rian ni ngüi daj nj gataj re' gunun ni

sij:

“Gunun chraquij ni é re', sanj si ga'ue xacaj á re' cuenta mánj.

Nj ducu nj'yaj ni é re', sanj si guini'i ni é re' mánj.

27 Daj si so'o ni ngüi nan na'ue gunun ni sij nga niman ni sij si hua ráñj chraquij ni sij si atin ni sij.

Nj hué daj huiñ sisi si ga'ue guini'yaj ni sij.

Nj si gunun ni sij nej.

Nj si xacaj ni sij cuenta xi'í si na'uej ruhua ni sij nánicaj ni sij riánj.

Xi'í daj nj si nahuin sa' ni sij, gui'ya mánj.”

Daj gataj Yan'anj garun Isaías.

28 Hué dan nj gunun sa' á re' sisi ga'nij Yan'anj nuguan' sa' xi'í si nacaj Yan'anj mun'ún' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj gunun ni sí'. —Daj gataj Pablo.

29 Nj ngaa gataj Pablo nuguan' daj, nj gahui ni tsínj israelita chruhua hue' daj. Nj huaj ni sí' a'mi guitsi ni dugüi' man'an ni sí'.

30 Nj guru'ue Pablo 'ngo hue' gane sij hujj yo'. Nj ga'mi sa' sij nga daran' ni ngüi sij rian sij. 31 Nj ga'mi Pablo xi'í si nicaj Yan'anj sun rian né'. Nj digyán sij xi'í Señor Jesucristo rian ni ngüi nej. Nj nun guiránj ni sí' si ga'mi sij mánj.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS ROMANOS

Salutación

¹ Huēj gu'naj Pablo, tsínj huin apóstol garun nuguan' nan. Nj 'yaj súnj rian Jesucristo. Nj gaquínj Jesucristo man'anj sisi gahuin ninj ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi aj. ² Nj hua gataj yya Yan'anj nuguan' daj rian ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj garun ni sí' nuguan' daj rian yanj.

³ Nj nuguan' daj a'mi xi'í da'níj Yan'anj huin Jesucristo, tsínj nicaj sun rian né'. Nj hué sij huin da'níj da'nj si'nj xí' David ga'nga sij xungüi nan. ⁴ Sanj güenda niman sij, nj huin sij da'níj Yan'anj, gataj Espíritu Santo huin Espíritu sa'. Nj hua nucuj sij, gataj Espíritu Santo nej. Nj ni'i né' sisi nucuj sij xi'í si ganá'nij sij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj anj.

⁵ Nj xi'í Jesucristo gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj rian ni únj sisi ga'mi únj nuguan' sa' daj rian ni ngüi. Hué dan nj nga daran' ni xungüi man chruhua xungüi guiman ni ngüi xuman ruhua nj'yaj Jesucristo. Nj xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', nj dagahuin ni sij si-nuguan' sí' nej. ⁶ Nj gaquínj Yan'anj man'an ni é re' nej sisi

guinicaj dugüi' a ni é re' nga Jesucristo.

⁷ Nj a'nī nuguan' nan rian daran' ni é re' man xuman' Roma. Nj 'i ruhua Yan'anj ni'ya a ni é re'. Nj gaquínj Yan'anj ni é re' sisi gahuin sa' niman án re'. Nj huin ruhuāj sisi Yan'anj huin chré' nga Señor Jesucristo gui'yaj sinduj rian án re'. Nj gahuin din'inj ruhua ni é re', ruhuāj aj.

Deseo de Pablo de visitar a Roma

⁸ Hua sini nj a'uñj si gu-ruhua Yan'anj rian xi'í a ni é re'. Nj hué daj a'mi xi'í Jesucristo. Daj si nñ' gachra' a'mi ni ngüi daj xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Jesucristo aj. ⁹ Nj 'yaj súnj rian Yan'anj a'mi si-nuguan' da'ni Jesucristo rian ni ngüi. Nj xi'í daj ni'i Yan'anj sisi ya'yoj nñ ruhuāj ni'inj ni é re' ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj. ¹⁰ Nj achínj jni'yā rian Yan'anj sisi ga'uej ruhua Yan'anj, nj ga'ue guisí rian man a ni é re' aj. ¹¹ Daj si huin ruhuāj guini'inj ni é re', nj chraçuij yun'un 'ngo nuguan' sa' güenda niman ni é re'. Ngaa nj gahuin nica niman ni é re' nga si-chrej Yan'anj, ruhuāj aj. ¹² Ngaa nj ngaa nari' dugüi' né', nj nari' nucuj niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'i né' Jesucristo. ¹³ Nj huin ruhuāj si guini'i a ni é re' sisi ga'i gahuin ruhuāj gan'anj nj'yā rian man ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Sanj asij acuan'

na'ue si guisī rian man án re' si hua 'ngo rasun 'yaj. Daj si huin ruhuāj si gahuin nu- cuaj chruhua niman ni é re', gui'yaj si-nuguan'anj. ¹⁴ Ni hua nian si ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi a'mi snan'anj griego nga ni ngüi a'mi ango snan'anj nej. Ni hua nian si ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi chrün sa' nga ni ngüi nitaj si chrün nej aj. ¹⁵ Xi'í daj ni huin ruhuāj sisi rá'yanj guiman né' ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian a ni é re' man xuman' Roma aj.

El poder del evangelio

¹⁶ Nitaj si huin na'a nga nuguan' sa' xi'í Cristo manj. Daj si nuguan' daj huin si nucuaaj nin' ruhua xi'í si nacaj Yan'anj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Ni huin ruhua man'an Yan'anj nacaj sinij ni ngüi israelita. Sanj huin ruhua Yan'anj naca ni ngüi 'na' anej chrej nej. ¹⁷ Ni xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, ni digyan nuguan' sa' daj sisi 'yaj nica Yan'anj nga né'. Ni 'yaj Yan'anj daj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. Ni hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná. Ni gataj ni sij: "Hua nica ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Ni gane niganj ni sí' nga Yan'anj anj." Daj gataj ni sij.

La culpabilidad del hombre

¹⁸ Ni hua digyan Yan'anj rian né' sisi a'man ruhua

Yan'anj ni'ya daran' si xi'i 'yaj ni ngüi. Ni hué daj a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni tsínj nitaj si 'yaj nica nej. Daj si arij huí ni sij nuguan' xanga' güenda si acaj ni sij ango chrej quij hua achéj ni sij. ¹⁹ Daj si hua ni'i yya ni sij daran' nuguan' ga'ue guini'i né' xi'í Yan'anj si hua digyan yya Yan'anj ni nuguan' daj chruhua niman ni sij. ²⁰ Ni na'ue guini'i rian né' Yan'anj manj. Sanj asj gui'yaj Yan'anj xungüi, ni guini'i yya ni ngüi daj nucuaaj man'an Yan'anj. Ni guini'i ni sij xi'í ni rasun nico gui'yaj Yan'anj. Ni xi'í daj sisi gataj ni sij sisi nun ni'i ni sij Yan'anj, ngaa ni tsínj nne huin ni sij. Daj si hua guini'i ni sij daran' rasun gui'yaj Yan'anj anj.

²¹ Ni nunj si guini'i ni sij daj hua Yan'anj, sanj nun gataj ni sij sisi hua sa' Yan'anj manj. Ni na'uej ruhua ni sij ga'ui' ni sij si guruhua Yan'anj nej. Sanj si ani ruhua ni sij nitaj si ní'yanj manj. Ni hua rumi' niman ni sij 'yaj si nunun ni sij. ²² Ataj ni sij si chrün sa' ni sij. Sanj huin ni sij tsínj ni'yun. ²³ Sanj nun yan'anj ni sij ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Ni daj rún' hua 'ngo tsínj nga xataj nej, xucu nun gan'anj ra'a nej, xucu aca riqui rian yo'ój huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Ni xi'í si hué daj 'yaj ni sij, ni gani ruhua ango ni ngüi sisi hué daj hua man'an Yan'anj

xanga' nej.

²⁴ Xi'í daj nĭ ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gui'yaj quij ni sij daj rún' garan' ruhua ni sij, gui'yaj ni sij. Ngaa nĭ gui'yaj ni sij ni rasun hua na'aj nga ni man'an ni dugüi' ni sij. ²⁵ Nĭ nuguan' xanga' 'na' rian Yan'anj, nĭ nun xuman ruhua ni sij. Sanĭ nano' ni sij nuguan' yya. Nĭ nun yan'anj ni sij nico' ni sij ni rasun gui'yaj Yan'anj. Sanĭ nitaj si guinico' ni sij man'an Yan'anj mánj. Nĭ hua nĭan si ga'mi sa' né' nĭganj nĭn' xi'í Yan'anj. Amén.

²⁶ Xi'í daj nĭ ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gui'yaj quij ni sij nga ni rasun hua na'aj daj rún' garan' ruhua ni sij. Daj si duna ni yun'unj xana si ga'mi unj nga nica unj. Nĭ daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj ngaa a'mi unj nga 'ngo tsínj, hué daj gui'yaj unj ga'mi unj nga dugüi' unj. ²⁷ Nĭ hué daj gaxi'i gui'yaj ni tsínj nej. Daj si duna ni sij si ga'mi ni sij nga nica ni sij. Nĭ nĭn' ruhua huin ruhua ni sij ga'mi ni sij nga ni dugüi' ni sij nej. Nĭ gui'yaj ni sij 'ngo rasun na'aj nga ango ni tsínj huin dugüi' ni sij. Nĭ rĭan xi'í gaquin' daj huin guiran' ni sij castigo güenda si duna ni sij si-chrej Yan'anj.

²⁸ Nĭ rĭan na'uej ruhua ni sij xacaj ni sij cuenta xi'í Yan'anj, nĭ ga'nin' ruhua Yan'anj si gani quij ruhua ni sij. Xi'í daj nĭ gui'yaj ni sij ni rasun si ga'ue gui'yaj né'. ²⁹ Nĭ nun ni nuguan'

quij chruhua niman ni sij xi'í si nitaj si 'yaj nĭca ni sij nga dugüi' ni sij. Nĭ huin ruhua ni sij gui'yaj squira' ni sij nga dugüi' ni sij. Nĭ nun nuguan' xi'í chruhua niman ni sij nej. Nĭ huin ruhua ni sij si-'yaj dugüi' ni sij. Nĭ nun nuguan' hua quij chruhua niman ni sij. Nĭ xicoj ruhua ni sij nej. Nĭ dagahui' ni sij nĭman nej. Nĭ unun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Nĭ digya' yun'unj ni sij ni dugüi' ni sij. Nĭ 'yaj ni sij ango ni rasun quij hua nej. ³⁰ Nĭ a'mi quij ni sij xi'í ango ni dugüi' ni sij. Nĭ nun huin xan' ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nĭ nunun ni sij si a'mi dugüi' ni sij. Nĭ nne nĭn' ruhua ni sij. Nĭ huin yan'anj ruhua ni sij nga dugüi' ni sij. Nĭ nano' ni sij 'ngo chrej quij hua. Nĭ nun ráj xina ni sij rian chrej ni sij nga nni ni sij. ³¹ Tsínj nĭ'yun huin ni sij. Nĭ nun síj ni sij nga si-nuguan' ni sij. Nĭ nitaj si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij go'ngo ni dugüi' ni sij. Nĭ nun ni'i ni sij guinica ni sij 'ngo niman nico. Nĭ na'ue gani yaco ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. ³² Nĭ nunj si ni'i sa' ni sij sisi gahuin castigo ni ngüi 'yaj ni gaquin' daj, gui'yaj Yan'anj, sanĭ hua gué 'yaj ni sij gaquin' daj. Nĭ huin nĭa' ruhua ni sij ni'i ni sij si 'yaj ango dugüi' ni sij gaquin' daj.

2

El justo juicio de Dios

1 Nitaj si gui'ya sisi un tsínj huín re'. Sisi utá' re' gaquin' dugüi' re', ni da'ui man'án re' gaquin' nej aj. Sisi atáj re' si da'ui dugüi' re' gaquin', sanj utá' re' gaquin' man'án re' nej. Daj si uyan 'yaj man'án re' gaquin' nga dugüi' re'. 2 Ni ni'i né' sisi dugu'naj huaj sisi gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj 'yaj ni rasun quij. Daj si xanga' man'an Yan'anj. 3 Ni sisi utá' re' gaquin' ni dugüi' re' ngaa hué daj 'yaj man'án re' nej, ngaa ni si gani ruhua re' si guinani re' rian si-castigo Yan'anj manj. 4 Ni nunj si huin sa' ruhua Yan'anj ni'yáj re', ni 'ueé nin' ruhua huin ruhua Yan'anj ni'yáj re' nej, ni a'nin' ruhua Yan'anj ni'ya re' nej, sanj nitaj ducuanj nicáj re' ga'mi re' rian Yan'anj manj. Ni nun ni'i re' sisi daran' ni nuguan' sa' daj 'yaj Yan'anj nga re' huin güenda si ganani ruhua re' xi'i si-gaquin' re'.

5 Ni rian nunún re', ni na'uej ruhua re' ganani ruhua re' xi'i si-gaquin' re', ni nanj sa' utá' re' doj gaquin' xiráj re' güi ga'na' Yan'anj gui'ya castigo ni ngüi aj. Ni hua nica daran' si gui'yaj Yan'anj guini'i ni ngüi. 6 Ni daj nica gui'yaj gō'ngo né' chruhua xungüi nan, ni hué daj gui'yaj Yan'anj nga né'.

7 Ni gui'yaj Yan'anj sisi gane niganj ni tsínj dugu'nun' gui'yaj sa' ni sij

nga dugüi' ni sij. Daj si nano' ni sij gane 'ueé ni sij nga Yan'anj. Ni huin ruhua ni sij gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. Ni gane niganj ni sij nga Yan'anj, ruhua ni sij. 8 Sanj ga'man ruhua Yan'anj gui'ya castigo ni tsínj nunun si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij nuguan' xanga'. Daj si unun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Ni huin ruhua ni sij gache ni sij chrej quij hua. 9 Ni daran' ni tsínj 'yaj gaquin', sanj guiran' ni sij 'ngo sayun nico. Ni ganani nico ruhua ni sij. Ni hué daj guiran' sini ni tsínj israelita. Sanj guiran' sayun ni tsínj 'na' anéj chrej nej.

10 Sanj ni ngüi 'yaj sa', ni guiman sa' ni sij rian Yan'anj. Ni gahuin din'inj ruhua ni sij nej. Ni ga'mi sa' ni ngüi xi'i ni sij nej. Ni hué daj gahuin sini nga ni tsínj israelita. Ni uyan gahuin nga ni tsínj 'na' anéj chrej nej. 11 Daj si uyan hua daran' né' rian Yan'anj.

12 Ni hua gō'ngo ni ngüi 'yaj gaquin' ngaa nitaj si ni'i ni sij si-ley Moisés. Ni gahui' ni sij ngaa achin guini'i ni sij ley daj. Ni hua ango ni ngüi 'yaj gaquin' ngaa ni'i ni sij si-ley Moisés. Ngaa ni gahuin ni sij castigo rún' ataj ley daj. 13 Nitaj si gataj Yan'anj si hua nica niman né' xi'i si unun né' si-ley Moisés. Maan si gataj Yan'anj si hua nica niman né' xi'i si 'yaj né' si ataj ley daj. 14 Ni man ni tsínj 'na' anéj chrej

nitaj si-ley Moisés nicaj ni sij. Sanj ngaa 'yaj ni sij daj rún' ataj ley daj, nj núnj si nitaj ley nicaj ni sij, sanj a'mi niman ni sij si guj'yaj sa' ni sij rian Yan'anj. ¹⁵ Nj hué daj digyán ni sij sisj nún ley daj chruhua niman ni sij, guj'yaj Yan'anj xanga'. Nj hua 'ngo yun, nj a'mi niman ni sij si da'ui ni sij gaquin' xi'í si guj'yaj ni sij. Nj ango yún, nj a'mi niman ni sij sisj nitaj gaquin' da'ui ni sij. ¹⁶ Nj hué daj gahuin güi guj'yaj Yan'anj nga Jesucristo castigo xi'í ni nuguan' garij huí ni ngüi. Nj guj'yaj Yan'anj daj rún' hua nica nuguan' a'mi rian ni ngüi.

Los judíos y la ley

¹⁷ Nj atáj re' si hué re' huin 'ngo tsínj israelita. Nj ani ruhuá re' sisj gahuin sa' re', guj'yaj si-ley Moisés. Nj xi'í daj nicaj dugüí' re' nga Yan'anj, ruhuá re' aj. ¹⁸ Nj ni'í re' si aran' ruhua Yan'anj. Nj digyán si-ley Yan'anj 'ngo chrej sa' rían re'. Nj ga'ue nacui re' 'ngo chrej sa' gan'anj re', ruhuá re'. ¹⁹ Nj ani ruhuá re' sisj hué re' huin 'ngo tsínj ga'ue digyán chrej rian ni ngüi na'ue guini'i si-nuguan' Yan'anj. Nj ani ruhuá re' sisj ga'ue guixiguin rian ni ngüi achéj rian hua rumi' hua, guj'yáj re' nej. ²⁰ Nj ga'ue digyán re' rian ni ngüi nj'yun, ruhuá re'. Nj ga'ue digyán re' rian ni tsin', ruhuá re' nej. Daj si ani ruhuá re' sisj xi'í si

digui'yún re' si-ley Moisés, nj ga'ue gahuin chrún re' daran' nuguan' xanga'. ²¹ Nj sisj so' huin 'ngo si digyán rian ni ngüi, nj un sin huin, nj na'ue digyán re' rian man'án re' únj. Sisj hué re' nata' rian ni ngüi sisj sj guj'yaj tuj né', nj un sin huin nj 'yaj tuj man'án re' únj. ²² Nj atáj re' sisj si ga'ue ga'mi huí né' nga nica dugüí' né'. Sanj un sin huin nj a'mi huí man'án re' nga nica dugüí' re' únj. Nj atáj re' si nun huin xan' ruhuá re' ni'yáj re' ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi. Sanj un sin huin nj 'yaj tuj re' ni rasun man chruhua ni nuhui man ni yan'anj da únj. ²³ A'mi nne re' xi'í si nicáj re' si-ley Moisés. Sanj rian nun dagahuín re' si ataj ley daj, nj nitaj si nún yan'ánj re' Yan'anj mánj. ²⁴ Hué daj xanga' nj hua nica rian yanj daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj gataj ni sij: "Xi'í si nitaj si 'yaj sa' ni é re', nj a'mi quij ni ngüi 'na' anéj chrej xi'í Yan'anj anj." Daj gataj ni sij.

²⁵ Xanga' yya sisj dagahuín re' si ataj si-ley Moisés, nj hua yya ní'yanj sisj guta' ni sij da'nga' nnee cúj re'. Sanj sisj nitaj si dagahuín re' si ataj ley daj, nj rún' huaj sisj nun guta' ni sij da'nga' daj. ²⁶ Hué dan nj sisj hua 'ngo tsínj nitaj si taj da'nga' nnee cúj sij, sanj 'yaj si daj rún' ataj si-ley Yan'anj, ngaa nj gahuin sij rún' huin 'ngo

tsínj taj da'nga' daj, ruhuāj aj. ²⁷ Nī hua 'ngō tsínj dagahuin si ataj si-ley Yan'anj. Nī nunj si nun gūta' ni sij da'nga' nnee cúj sí', sanj digyán sí' sisi da'ui man'án re' gaquin' xi'í si 'yaj sa' sí'. Nī nun dagahuin re' si ataj si-ley Yan'anj nunj si nicáj re' si-ley Yan'anj. Nī guta' ni sij da'ngá' re' nej.

²⁸ Sé tsínj israelita huin né' nga xi'í si gui'yaj né' nga nnee cúj né' mánj. Nī sé urin ne' chrej xe' né' taj da'nga' da mánj. ²⁹ Sanj ngaa taj da'nga' daj, nī huin ruhuaj gata sisi niman né' hua nini rian Yan'anj. Nī tsínj hua nini rian Yan'anj, nī hué sí' huin xānga' 'ngō tsínj israelita. Nī sé si-ley Moisés 'yaj da mánj. Sanj Espíritu Santo 'yaj sisi hua nini sij rian Yan'anj. Nī si ruhuaj nī nitaj si ga'mi sa' ni ngüi xi'í tsínj hua nini daj. Sanj a'mi sa' Yan'anj xi'í sij aj.

3

¹ Hua sa' si huin né' tsínj israelita ní'. Nī hua sa' si taj da'nga' nnee cúj né' ní'. ² Hua sa' xāngaj. Hua sini gatā rián re' sisi asij ná, nī ga'ui' Yan'anj si-nuguan'anj rian ni tsínj israelita aj. ³ Nī hua da'aj ni tsínj israelita nun dagahuin rian Yan'anj. Ngaa nī huin ruhuaj gata sisi nitaj sica' Yan'anj únj. ⁴ Sé daj huin mánj. Daj si niganj 'yaj Yan'anj daran' si hua nica xānga' nunj si a'mi yya

daran' ni ngüi. Daj si gataj yya si-nuguan' Yan'anj: Hua nian si guini'i ni ngüi sisi hua yya si a'mi si-nuguan' re' huin re' Yan'anj.

Nī hua nian si gui'yaj ganá re' ngaa a'mi ni ngüi sisi nitaj si 'yaj sa' re' mánj.

Hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

⁵ Nī sisi digyán si-gaquin' 'yaj né' sisi hua nica 'yaj Yan'anj, ngaa nī daj gataj né' únj. Gataj né' sisi nitaj si 'yaj nica Yan'anj si gui'ya castigo né' ní'. (A'mi daj rún' a'mi ni ngüi aj.) ⁶ Sé daj huin mánj. Sisi hué daj huin, nī daj ga'ue nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi, ruhuá re' únj. ⁷ Nī ango nuguan' huin sisi si-nuguan'anj digya' yun'unj 'yaj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'í si 'yaj sa' Yan'anj, ngaa nī un sin huin, nī gui'yaj Yan'anj castigo yúnj únj. ⁸ Nī ga'ue gataj né' (sisi gui'yaj né' doj gaquin', ngaa nī ga'na' si sa' rian né'. Sanj nuguan' nan huin nuguan' yya si a'mi gō'ngo ni ngüi. Ataj ni sij sisi hué daj digyán ni únj rian ni ngüi.) Sanj sé daj huin mánj. Nī sa' huin si gui'yaj Yan'anj castigo ni ngüi a'mi nuguan' yya da aj.

No hay justo

⁹ Hué dan nī hua sa' ni únj huin ni únj ni tsínj israelita daj nga ango ni ngüi, ruhuá re' ní'. Sé daj huin mánj. Daj

si hua gatā sisi da'ui daran' né' gaquin'. Uyan da'ui ni tsínj israelita gaquin' nga ni tsínj 'na' anéj chrej nej. ¹⁰ Nī hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Nitaj a 'ngo ni ngüi 'yaj nīca mánj.

¹¹ Nitaj a 'ngo ngüi ráj da'nga' ruhua mánj.

Nī nitaj a 'ngo ngüi nano' Yan'anj mánj.

¹² Nī duna daran' ni sij si-chrej Yan'anj.

Nī 'ngo hua nuguan'an daran' ni sij nitaj si ní'yanj rian Yan'anj.

Nī nitaj a 'ngo ngüi 'yaj sa' mánj.

¹³ Nī daj rún' guin' rian achin' nīman, nī da'nga' daj hua nuguan' ahui du'ua ni sij a'mi ni sij.

A'mi snan'anj ni sij nga yya ni sij.

Nī daj rún' hua nnee xunaj nun du'ua xucuáj, hué daj hua nuguan' ahui du'ua ni sij.

¹⁴ Nī maan nīnanj nuguan' chre a'mi ni sij.

Daj si nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij.

¹⁵ Nī yoo ni sij gan'anj dagahui' ni sij nīman.

¹⁶ Nī nīn' ruhua ran' ni ngüi sayun, 'yaj ni sij.

¹⁷ Nī nun guini'i ni sij chrej 'yaj si gahuin din'inj ruhua ni sij mánj.

¹⁸ Nī nitaj si xu'ui' ni sij rian Yan'anj mánj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í ni sij.

¹⁹ Nī ni'i né' sisi a'nin' si-ley Yan'anj sun rian ni tsínj nico' ley daj. Nī si-ley Yan'anj 'yaj sisi dínj gahuin du'ua daran' ni ngüi xi'í si ni'i ni sij sisi da'ui ni sij gaquin'. Nī ni'i daran' né' sisi hua nīan gui'yaj Yan'anj castigo ni ngüi 'yaj gaquin', 'yaj ley da nej. ²⁰ Nī a 'ngo né' nun guisij dagahuin daran' si a'nin' ley da mánj. Nī na'ue gahuin so' rian Yan'anj, gui'yaj ley da mánj. Ní'yanj si-ley Yan'anj urin si xacaj né' cuenta sisi da'ui né' gaquin' rian Yan'anj anj.

La justicia es por medio de la fe

²¹ Sanī yyaj nī digyán nīni Yan'anj ango chrej sa' rian ni ngüi sisi daj ga'ue gahuin nīca ruhua nīman né'. Nī hua yya sisi digyán si-ley Yan'anj nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná daj hua chrej da nej. ²² Nī chrej daj gataj sisi hua nīca nīman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. Nī hué daj gahuin nga daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. Daj si uyan huin daran' ni ngüi rian Yan'anj anj. ²³ Daj si daran' ni ngüi gui'yaj gaquin'. Nī achin si gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. ²⁴ Nī gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj xxi rian né'. Daj si naru'ue Jesucristo man'an sí' xi'í si-gaquin' né'. Xi'í daj, nī gahuin sa' né' rian Yan'anj anj. ²⁵ Nī

gui'yaj Yan'anj si naránj si-tun man'an Jesucristo rian si-gaquin' né'. Nj xi'í si gayanj si-tun man'an Jesús, nj ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né' huin né' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. Nj nuguan' nan digyán sisi hua nica ruhua Yan'anj. Daj si ga'nin' ruhua Yan'anj nun gui'yaj-á' castigo ni ngüi guimán asij ná. ²⁶ Nj xi'í si gahui' Jesucristo, nj digyán Yan'anj yyaj rian né' sisi hua nica ruhua Yan'anj. Nj xi'í si gui'yaj Jesucristo, nj gataj Yan'anj sisi hua sa' niman ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús.

²⁷ Ngaa nj si ga'ue gataj né' sisi 'yaj sa' né' rian Yan'anj mánj. Daj si sé xi'í si dagahuin sa' né' rian si-ley Moisés 'yaj si hua sa' chruhua niman né' mánj. Sanj hua guxuman ruhua né' ni'i né' Cristo. Nj xi'í daj hua sa' chruhua niman né' rian Yan'anj anj. ²⁸ Hué dan nj ga'ue gataj né' sisi hua sa' niman né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. Nj gui'yaj Jesús sisi hua sa' niman né' rian Yan'anj ngaa hua gué achin dagahuin sa' né' si-ley Yan'anj. ²⁹ Nj sé urin Dan'anj ni ngüi israelita huin Yan'anj mánj. Sanj hué gué Yan'anj huin Dan'anj ango ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj ni'i sa' né' sisi ga'ue nacaj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej nej. ³⁰ Daj si

urin Yan'anj hua rian né': Nj sisi guxuman ruhua ni ngüi israelita ni'yaj ni sij Jesús, nj gataj Yan'anj sisi hua sa' niman ni sij. Nj sisi guxuman ruhua ni ngüi 'na' anéj chrej ni'yaj ni sij Jesús, nj gataj Yan'anj sisi hua sa' niman ni sí' nej.

³¹ Hué dan nj ataj ni únj sisi nitaj si ni'yanj si-ley Yan'anj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. Maan si ataj únj sisi ngaa guxuman sa' ruhua né' ni'yaj né' Jesús, ngaa nj ga'ue dagahuin sa' né' si-ley Yan'anj nej aj.

4

El ejemplo de Abraham

¹ Ngaa nj un sin huin gataj né' si guiri' xi' Abraham tsínj gane asij ná únj. ² Nj sisi hua nica niman Abraham xi'í si gui'yaj sa' sí', ngaa nj ga'ue ga'mi xacan sí' xi'í man'an sí'. Sanj sé daj huin rian Yan'anj mánj. ³ Nj gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Guxuman ruhua Abraham ni'i sij Yan'anj. Nj xi'í daj gataj Yan'anj sisi hua sa' niman sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

⁴ Nj ngaa 'yaj sun 'ngo tsínj daj rian 'ngo xuru'ue, nj da'ui sí' rian tsínj 'yaj sun daj. Nj sé 'ngo sinduj huin naru'ue sí' güenda 'yaj sun sij mánj. ⁵ Sanj ga'ue gataj Yan'anj sisi hua sa' niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús nunj si achin gui'yaj sa' né' rian Yan'anj anj.

⁶ Nĩ hué daj ga'mi xí' David xi'í 'ngõ tsínj achin gui'yaj sa'. Sanĩ hua gataj Yan'anj sisi hua sa' niman tsínj daj. Nĩ ga'mi David sisi hua 'ueé rian tsínj daj. ⁷ Nĩ gataj David:

Hua 'ueé rian tsínj rian xi'í si-gaquin' si guinicaj Yan'anj 'ngõ niman nico.

Nĩ nun xacaj Yan'anj cuenta xi'í si-gaquin' sij mánj.

⁸ Nĩ hua 'ueé rian tsínj rian nun acaj cuenta Yan'anj xi'í si-gaquin' sij.

Hué daj gataj David.

⁹ Ngaa nĩ sé urin ni tsínj israelita ga'ue gahuin niá' ruhua nga nuguan' nan. Sanĩ ga'ue gahuin niá' ruhua ni tsínj 'na' anéj chrej nej. Daj si hua gatā rian án re' sisi hua sa' niman Abraham gataj Yan'anj xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj.

¹⁰ Nĩ nachínj snan'ān ni é re'. Nĩ aman gataj Yan'anj si hua nica niman Abraham, ruhua ni é re' únj. Asij ne' rucu guta' ni sij da'nga' nnee cúj Abraham ní'. Asij asij sini sa'. Hué asij sini huin anj. ¹¹ Nĩ ne' rucu huin guta' sij da'nga' nnee cúj man'an sij. Nĩ é huin 'ngõ da'nga' digyán Yan'anj sisi hua sa' niman Abraham xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ngaa nĩ ga'ue gahuin Abraham chrej daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj nunj si nun guta' da'nga' nnee cúj ni tsínj daj. Nĩ hué daj ga'ue

gataj Yan'anj si hua sa' niman ni tsínj daj huin ni tsínj 'na' anéj chrej. ¹² Nĩ ga'ue gahuin Abraham chrej ni tsínj hua guta' da'nga' man'an ni sij. Nĩ hué daj huin sisi guxuman ruhua ni sij daj rún' guxuman ruhua Abraham ngaa achin guta' da'nga' sí' nej.

La promesa realizada mediante la fe

¹³ Nĩ ga'nij du'ua Yan'anj rian ni da'nij Abraham sisi ga'ui'-i' xungüi nan nahuin ra'a ni sij. Sanĩ sé güenda si dagahuin Abraham si-ley Moisés huin sisi hué daj gataj Yan'anj nuguan' nan gunun ni sij mánj. Sanĩ gataj Yan'anj sisi hua sa' niman Abraham xi'í si guxuman ruhua sí' ni'yaj sí' man'an Yan'anj anj. ¹⁴ Nĩ sé xi'í si dagahuin ni tsínj si-ley Moisés 'yaj si nahuin ra'a ni sij xungüi nan mánj. Daj si sisi hué daj huin, nĩ nitaj si ní'yanj si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj mánj. Nĩ nitaj si ní'yanj nuguan' hua gataj yya Yan'anj gunun ni sij mánj. ¹⁵ Daj si si-ley Moisés 'yaj sisi gahuin ni ngüi castigo. Sanĩ sisi nitaj ley daj, nĩ nitaj si da'ui ni ngüi gaquin' mánj.

¹⁶ Hué dan nĩ xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an Yan'anj, nĩ nahuin ra'a né' nuguan' xanga' gui'yaj yya Yan'anj nga ni da'nij Abraham. Hué dan nĩ xacaj né' cuenta nga xi'í sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. Nĩ

sé urin rian ni ngüi da-gahuin ley daj gui'yaj yya Yan'anj. Sanj gui'yaj yya Yan'anj rian daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj daj rún' guxuman ruhua xi' Abraham. Ni hué sí' huin chrej daran' né'.¹⁷ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gui'yā sisi gahuin re' chrej nico rian ni ngüi." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham. Ngaa ni gahuin sí' chrej daran' né' rian Yan'anj. Ni guxuman ruhua sí' ni'yaj sí' Yan'anj. Ni Yan'anj 'yaj sisi gāna'nij ni niman. Ni 'yaj Yan'anj ni rasun achin si gurugüi' aj.

¹⁸ Ni ngaa gachin güi ruhua Abraham si gui'yaj sa' Yan'anj nga sij, ni hua gue guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni xi'í si hué daj gui'yaj sij, ni gahuin sij "chrej nico ni ngüi". Daj si hua gataj Yan'anj gunun sij: "Hué daj guixi'nanj nico da'nij re'." ¹⁹ Ni nun ga'nin' ruhua Abraham si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj (nunj si achin doj guisij sij 'ngo ciento yo'). Ni acaj sij cuenta sisi achin doj gahui' nungüej nica sij Sara. Ni gachin yo' ga'nga da'nij nica sij Sara nej. ²⁰ Ni nun gani huij ruhua sij nga nuguan' gataj yya Yan'anj gunun sij. Sanj guxuman doj ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. ²¹ Ni gani sa' ruhua sij sisi nicaj Yan'anj fuerza gui'yaj-á' daran' ni nuguan' hua

gataj yya-á' gunun sij.

²² Ni xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj, ni gataj Yan'anj sisi hua sa' niman sij. ²³ Ni garun ni sij sisi hua sa' niman Abraham gataj Yan'anj. Sanj sé rian urin Abraham huin garun ni sij da mánj. ²⁴ Sanj garun ni sij nuguan' daj xi'í né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ngaa ni gataj Yan'anj sisi gahuin sa' niman né' nej. Ni Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Jesús huin sí' Señor nicaj sun rian né'. ²⁵ Ni naga'ui' Yan'anj man'an sí' sisi gahui' sí' xi'í si-gaquin' né'. Ni ganá'nij sí', gui'yaj Yan'anj güenda si ga'ue gataj Yan'anj sisi hua sa' niman né'.

5

Resultados de la justificación

¹ Hué dan ni xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. Ni hua din'inj ruhua né' rian Yan'anj, 'yaj Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'. ² Ni xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni nahuin ra'a né' sinduj 'yaj Yan'anj nga né'. Ni hua nica ruhua né', 'yaj sinduj daj. Ni hua niā' ruhua né' ana'uij né' sisi gahuin sa' 'ueé né' nga Yan'anj. ³ Ni ango nuguan' huin sisi huin niā' ruhua né' ngaa ran' né' sayun. Daj si ni'i né' sisi nari' nucuj doj niman né',

'yaj sayun daj. ⁴ Nj ngaa gahuin nucuaaj niman né', nj gujsij né' gahuin njca ruhua né' nej. Nj ngaa gujsij né' gahuin njca ruhua né', nj ana'uij né' sisi guj'yaj sa' Yan'anj nga né'. ⁵ Nj sé 'ngo nuguan' yun huin si ana'uij né' nan mánj. Daj si gahuin nucuaaj niman né' xi'í si njn' ruhua 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Nj Espíritu Santo 'yaj sisi ni'i né' daj. Nj Yan'anj riqui si ga'na' Espíritu Santo rian né'.

⁶ Nj ngaa nun gahuin nucuaaj né' guj'yaj sa' né', nj xi'í né' gahui' Cristo. Nj gahuin né' tsínj nun guxuman ruhua nj'yaj Yan'anj. Nj gahui' Cristo güi ngaa gani sini ruhua Yan'anj. ⁷ Nj hua yya na'uej ruhua né' gahui' né' xi'í 'ngo dugüi' né' tsínj hua sa' niman. Sanj si ruhuaj, nj gahui' 'ngo né' xi'í 'ngo tsínj hua sa' njn'. ⁸ Sanj sé daj huin Yan'anj mánj. Daj si ngaa hua guj da'ui né' gaquin', nj gahui' Cristo xi'í', guj'yaj Yan'anj. Nj hué daj digyán yya Yan'anj sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'.

⁹ Ngaa nj xi'í si gahuin sa' niman né', guj'yaj si-tun man'an Cristo, hué dan nj ni'i né' sisi sj gahuin né' castigo xi'í gaquin' da'ui né' güi ga'na' Yan'anj guj'ya castigo ni ngüi mánj. ¹⁰ Nj ngaa gahuin né' tsínj unun' nga Yan'anj, nj gahui' da'ni xi'í né'. Nj hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga né'. Hué daj nj nanj ga'ue nacaj xanga'

Yan'anj né' xi'í si hua nj'na' Cristo nne sij chruhua niman né'. ¹¹ Nj sé urin nan, sanj huin njca' ruhua né' nga Yan'anj xi'í Jesús huin si' Señor nicaj sun rian né'. Daj si hué xi'í Cristo, nj hua din'inj ruhua né' rian Yan'anj anj.

Adán y Cristo

¹² Hué dan nj urin tsínj daj guj'yaj si gatúj gaquin' chruhua xungüi gu'naj sí' Adán. Nj gax'i gahui' ni ngüi ngaa gatúj gaquin' chruhua xungüi. Nj daran' ni ngüi gahuin si gahui' xi'í si da'ui daran' ni sij gaquin'. ¹³ Nj asij nun ga'ui' Yan'anj ley rian ni ngüi, nj hua guj'yaj ni sij gaquin'. Sanj nun xacaj Yan'anj cuenta xi'í gaquin' ngaa nitaj ley hua mánj. ¹⁴ Nj asij gane Adán, nj da' yo' gane Moisés, nj gahui' ni ngüi. Nj nun dagahuin Adán 'ngo nuguan' gataj Yan'anj gunun sij. Sanj sé daj huin si-gaquin' ni ngüi gahui' daj. Nj nun guj'yaj sa' Adán.

Hué dan nj daj rún' ga'na' Adán, nj hué daj hua njan ga'na' ango tsínj guj'yaj sa' chruhua xungüi nan anj. ¹⁵ Sanj sé rún' hua si-gaquin' Adán sé daj hua sinduj si riqui Yan'anj rian né' mánj. Daj si gahui' ni ngüi mán njn' gachra' xi'í gaquin' guj'yaj Adán. Sanj riqui Yan'anj 'ngo sinduj rian né' huin né' ni ngüi mán njn' gachra'. Daj si ga'ui' Yan'anj si ga sa' né'. Nj hué daj

gui'yaj Yan'anj xi'í sinduj gui'yaj urin tsínj daj xi'í né' huin sí' Jesucristo. ¹⁶ Ní daj rún' gahuin gui'yaj urin tsínj daj gaquin', ní sé daj hua sinduj riqui Yan'anj rian né' mánj. Daj si xi'í urin gaquin' gui'yaj si gahuin ni ngüi castigo. Saní xi'í sinduj riqui Yan'anj rian né', ní gataj Yan'anj sisi hua nica niman né' rian daran' ni gaquin' gui'yaj né' aj. ¹⁷ Ngaa ní xi'í si-gaquin' urin tsínj daj, ní ahui' daran' ni ngüi, 'ya. Saní xi'í si riqui Yan'anj sinduj rian né', ní gataj Yan'anj si hua nica niman né'. Ngaa ní ga'ue ga ní'na' né' guinicaj sun niganj né', gui'yaj urin tsínj huin Jesucristo aj.

¹⁸ Hué dan ní si-gaquin' urin Adán gui'yaj sisi gahuin daran' ni ngüi castigo. Saní xi'í si gui'yaj sa' 'ueé urin Jesucristo, ní gui'yaj-á' sisi ga'ue ga nica niman daran' ni ngüi. Ní ga'ue 'ngo ga ní'na' ni sij nej. ¹⁹ Ní xi'í si nun dagahuin urin tsínj daj rian Yan'anj, ní gahuin daran' ni ngüi ni tsínj da'ui gaquin'. Saní xi'í si dagahuin urin ango tsínj daj rian Yan'anj, ní gahuin sa' nico ni ngüi rian Yan'anj anj.

²⁰ Ní ga'ui' Yan'anj ley rian ni ngüi sisi guini'i ni sij sisi hua nico gaquin' da'ui ni sij rian Yan'anj. Saní ngaa gui'yaj ni ngüi nico gaquin', ní naanj nico gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sij aj. ²¹ Hué dan ní guiran' ni ngüi sayun xi'í gaquin' gui'yaj ni sij.

Saní xi'í sinduj riqui Yan'anj rian né', ní hua nica niman né'. Ní ga'ue gane niganj nín' né' xi'í si gahui' Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'.

6

Muertos al pecado

¹ Hué dan ní un sin huin gui'yaj né', ruhua á re' únj. Ga gue gui'yaj né' gaquin' güenda si riqui Yan'anj doj sinduj rian né', ruhua á re' ní'. ² Sé daj huin gui'yaj né' mánj. Daj si rún' huin 'ngo niman gahui' na'ue gui'yaj gaquin' daj huin né'. Ngaa ní si ga'ue ga gui'yaj né' gaquin' ga mánj. ³ Hua nian si guini'i a ni é re' sisi ngaa gata' nnee né', ní guinicaj dugüi' né' nga Cristo Jesús. Ní rún' huin niman gahui' nuguan'an nga Cristo daj huin né' nga sij. ⁴ Ní rian gata' nnee né', ní huin ruhuaj gata sisi gahui' nuguan'an né' nga Cristo. Ní gachin' nuguan'an né' nga sij nej. Hué dan ní daj rún' ganá'nij Cristo, gui'yaj si-fuerza Yan'anj, hué daj ní ga'ue nahuin naca gane né' nej. ⁵ Ní sisi guinicaj dugüi' né' nga Cristo gahui' né' daj rún' gahui' sij, ní hué ducúanj daj gana'nij né' daj rún' ganá'nij sij.

⁶ Ní ni'í né' sisi daj gui'yaj né' gaquin' asij sini. Ní gahui' nuguan'an si gui'yaj né' daj nga Cristo. Xi'í daj guere' fuerza nicaj gaquin' gui'yaj sini né'. Hué dan

ni nitaj si huaj guj'yaj sun né' rian gaquin' da ga mánj. ⁷ Daj si daj rún' na'ue guj'yaj 'ngō níman gaquin' hué daj sī ga'ue guj'yaj né' gaquin' ga mánj. ⁸ Nī sīsī gahui' nuguan'an né' ngā Cristo, ngaa nī xuman ruhua né' sīsī gane nuguan'an né' ngā sij nej. ⁹ Hua ganá'nij Cristo scanij ni níman. Hué dan nī ni'i né' sīsī sī ga'ue gahui' ruhua' yún sij mánj. Hua guj'yaj gana Cristo rian nuguan' da aj. ¹⁰ Nī urin yun xī'i gahui' Cristo xī'i gaquin'. Sanī ganá'nij sij. Nī nne sij 'yaj sij si aran' ruhua Yan'anj anj. ¹¹ Nī hué ducuánj daj huin si gani ruhua a ni é re' sīsī gahui' si xī'i man niman án re'. Nī daj rún' huin níman huin a ni é re' na'ue guj'yaj ni é re' gaquin' ga mánj. Sanī gani ruhua ni é re' sīsī hua ni'na' ni é re' rian Yan'anj xī'í si nicaj dugüi' ni é re' ngā Cristo Jesús, tsínj nicaj sun rian né'.

¹² Hué dan nī sī ga'nij ni é re' chrej sīsī gahuin achij gaquin' rian nnee cúj ni é re' mánj. Daj si ni'i né' sīsī gahui' nnee cúj né'. Nī sī dagahuin ni é re' si huin ruhua guj'yaj nnee cúj ni é re' ga mánj. ¹³ Ngaa nī sī naga'ui' a ni é re' nnee cúj ni é re' rian gaquin' güenda guj'yaj-á' ngā ni rasun quij hua. Sanī naga'ui' ni é re' niman ni é re' rian Yan'anj. Nī gani ruhua á re' sīsī huin ni é re' ni ngüi gahui', nī ganá'nij ruhua' yún nej. Nī naga'ui' a

ni é re' nnee cúj ni é re' rian Yan'anj sīsī ga'ue guj'yaj sa' á re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj anj. ¹⁴ Hué dan nī sī ga'ue guinicaj gaquin' fuerza rian ni é re' ga mánj. Daj si nitaj si nicaj sun si-ley Moisés rian ni é re' mánj. Sanī 'nij ni é re' riqui sinduj 'yaj Yan'anj rian án re' aj.

Siervos de la justicia

¹⁵ Hué dan nī sīsī nitaj si nicaj sun ley rian né' xī'í si 'nij né' riqui sinduj 'yaj Yan'anj, nī ga'ue guj'yaj né' gaquin', ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁶ Nī ni'i sa' né' sīsī ngaa aráj xina né' guj'yaj sun né' rian 'ngō xuru'ue, nī hué né' gahuin si gunánj guitsi rian sí'. Nī hué ducuánj daj huin sīsī gunánj guitsi né' rian gaquin', ngaa nī gahui' né'. Sanī sīsī unánj guitsi né' rian Yan'anj, nī gahuin sa' niman né' rian Yan'anj anj. ¹⁷ Nī hué ni é re' gahuin sini ni ngüi unánj guitsi rian gaquin'. Sanī a'ui' únj si guruhua Yan'anj sīsī yyaj, nī dagahuin xanga' ni é re' si-nuguan' Yan'anj digyán únj rian ni é re'. ¹⁸ Asij sini gunánj guitsi a ni é re' rian gaquin'. Sanī yyaj nī gahuin nini ni é re' rian gaquin' güenda si gunánj guitsi ni é re' rian nuguan' nica, guj'yaj Yan'anj. ¹⁹ (Nī hué daj a'mī xī'í si na'ue gunun sa' ni é re' nuguan' nan.) Nī asij sini nī garáj xina ni é re' sīsī guj'yaj nnee cúj ni é re' gaquin'. Nī maan ninanj gaquin' guj'yaj á re'

rian Yan'anj. Sanj yyaj nj naga'ui' ni é re' nnee cúj ni é re' rian Yan'anj. Nj hué daj ga'ue guj'yaj nica ni é re'. Ngaa nj gahuin ni é re' ni ngüi 'yaj sa' rian Yan'anj nej aj.

²⁰ Nj ngaa huin ni é re' ni ngüi unánj guitsi rian gaquin', nj nun ga'uej ruhua á re' guj'yaj nica ni é re' rian Yan'anj. ²¹ Nj un sin huin guj'yaj gana a ni é re' nga ni gaquin' guj'yaj ni é re', ruhua á re' unj. Yyaj nj ri' ni é re' si-na'aj nga ni gaquin' guj'yaj á re' daj. Daj si ni gaquin' daj 'yaj si gahui' né', guj'yaj Yan'anj. ²² Yyaj nj gahuin njini ni é re' rian ni gaquin' daj. Nj unánj guitsi ni é re' rian Yan'anj. Xi'í daj gahuin sa' ruhua ni é re' rian Yan'anj. Nj gane niganj njn' ni é re' nga Yan'anj nej. ²³ Hué dan nj xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi, nj 'ngo gahuin anéj niman ni ngüi rian Yan'anj. Sanj sinduj riqui Yan'anj rian né' 'yaj si gane niganj nuguan'an né' nga Cristo Jesús huin Señor nica sun rian né'.

7

Analogía tomada del matrimonio

¹ Hué dan nj ni'i ni é re' daj hua si-ley Yan'anj huin in re' jnān nga xica'uī. Nj ni'i sa' ni é re' sisi a'nin' ley daj sun rian né' urin ngaa hua nj'na' né' mán né' chruhua xungüi nan. ² Guj'yó' cuenta sisi hua 'ngo yun'unj xana xacaj tsinj

sno'o. Nj ley daj ataj sisi hua nian si gane unj nga nica unj ngaa njn' hua nj'na' sí'. Sanj sisi gahui' nica unj, nj nitaj si a'nin' ley sun rian unj ga mánj. Ga'ue xacaj unj ango tsinj sno'o. ³ Hué dan nj sisi xacaj unj ango tsinj sno'o ngaa njn' nne nica unj, nj da'ui unj gaquin'. Sanj sisi gahui' nica unj, nj hua njini rian unj nga si a'mi ley daj. Nj ga'ue xacaj unj ango tsinj sno'o. Nj sé 'ngo gaquin' huin mánj.

⁴ Nj hué daj huin nga ni é re' huin in re' jnān nga xica'uī. Daj si ngaa gahui' nuguan'an ni é re' nga Cristo, ngaa nj gahuin njini ni é re' rian si-ley Moisés. Nj guinicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Yyaj nj huin ni é re' Cristo, tsinj ganá'nij scanij ni níman. Xi'í daj nj ga'ue guj'yaj sa' né' rian Yan'anj. ⁵ Daj si asj sini mán né', nj gahuin ruhua né' guj'yaj né' gaquin', guj'yaj ley daj xi'í si hua yaj rian ley si guj'yaj né' ni gaquin' daj. Hué dan nj ruhua gahui' né' xi'í gaquin' guj'yaj né' nga nnee cúj né'. ⁶ Sanj yyaj nj nitaj si 'nij né' riqui si-fuerza ley da ga mánj. Nj hua ní'nij rian né' dagahuin né' rian Yan'anj gache né' 'ngo chrej naca si riqui Espiritu Santo rian né'. Nj nitaj si 'nij né' riqui ley garun ni sij asj ná.

El pecado que mora en mí

⁷ Hué dan nj gataj né' sisi si-ley Yan'anj huin gaquin' ní'. Sé daj huin mánj. Sanj

gui'yaj ley sisi guḡni'ḡnj daj hua gaquin'. Nḡ ataj ley: "Sḡ gahuin ruhua né' ni'yaj né' si'yaj dugüi' né'." Hué dan nḡ sisi nitaj ley daj, nḡ nitaj aman guḡni'ḡnj daj hua gahuin ruhuāj ni'yā si'yaj dugüi'ḡj. ⁸ Sanḡ rian hua yaj rian ley si gui'yaj né' gaquin', nḡ gaxi'i gani ruhuāj gui'yā ni rasun nitaj si hua sa'. Nḡ sisi nitaj ley, nḡ nun xacaj ni ngüi cuenta daj hua gaquin'. ⁹ Nḡ asij sini ngaa nun guḡni'i sa'āj si-ley Yan'anj, nḡ gani ruhuāj sisi 'ngo tsínj sa' gahuḡnj. Sanḡ ngaa gunun sa'āj nuguan' a'nin' Yan'anj sun riānj, daj guḡni'ḡnj sisi da'uḡj gaquin'. Nḡ nḡn' ruhua gui'yā gaquin'. ¹⁰ Nḡ guḡni'ḡnj sisi nitaj si hua sa' nimānj. Nḡ ley daj huin güenda si guḡman sa' ni ngüi chruhua xungüi. Sanḡ xacaj cuentāj sisi huḡnj 'ngo tsínj 'yaj gaquin'. Nḡ guere' nimānj, gui'yaj ley daj. ¹¹ Nḡ ngaa xacaj cuentāj daj hua si-ley Yan'anj, nḡ gahuin ruhuāj gui'yā daj rún' gataj ley daj. Sanḡ digya' yun'unj gaquin' man'ānj. Nḡ gahuḡnj 'ngo tsínj guere' nimānj.

¹² Hué dan nḡ hua sa' nḡn' si-ley Yan'anj ngā nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Nḡ hua nḡca nuguan' nan nej. Nḡ dugu'naj hua nuguan' nan nej. ¹³ Xi'í nuguan' sa' nan, nḡ guere' nimānj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. Sanḡ guere' nimānj xi'í si da'uḡj gaquin'. Nḡ garasun gaquin' rian nuguan' sa' daj.

Nḡ xi'í daj xacaj cuentāj sisi quij nḡn' ruhua hua gaquin' daj.

¹⁴ Nḡ ni'i né' sisi uyan a'mi si-ley Yan'anj ngā Espíritu Santo. Sanḡ yḡnj huin 'ngo tsínj 'yaj sun rian gaquin'. ¹⁵ Daj si ngā si 'yā, nḡ nitaj si 'yā ngā si huin ruhuāj gui'yā. Maan si 'yā si nun huin xan' ruhuāj 'yā, nḡ 'yā nánj. ¹⁶ Hué dan nḡ sisi 'yā si nun huin xan' ruhuāj 'yā, nḡ acaj cuentāj sisi hua sa' si-ley Yan'anj. ¹⁷ Hué dan nḡ huin ruhuaj gata sisi sé man'ānj huin si 'yaj daj. Sanḡ gaquin' nḡn chruhua nimānj huin si 'yaj aj.

¹⁸ Nḡ xi'í si a'nin' gaquin' sun riānj, nḡ nitaj 'ngo nuguan' sa' nḡn chruhua nimānj. Daj si nḡnj si huin ruhuāj gui'yā si sa' hua, sanḡ na'ue gunucuā gui'yā mánj. ¹⁹ Nitaj si 'yaj sa'āj si huin ruhuāj gui'yā mánj. Sanḡ hua gue 'yā si nun huin xan' ruhuāj gui'yā nánj. ²⁰ Hué dan nḡ sisi 'yā si nun huin xan' ruhuāj 'yā, nḡ sé man'ānj huin si 'yaj. Sanḡ gaquin' nḡn chruhua nimānj huin si 'yaj nánj. ²¹ Ngaa nḡ acaj cuentāj sisi ngaa huin ruhuāj gui'yā si sa' hua, sanḡ hua gue nari'ḡj gaquin' 'yā.

²² Ruhua nimānj nḡ aran' ruhuāj ni'yā si-ley Yan'anj. ²³ Sanḡ ni'ḡnj sisi unun' ango ley ngā nimānj. Nḡ hué ley daj huin si nicaj sun chruhua nimānj. Nḡ ango ley daj huin gaquin' 'yaj nnee cúj man'ānj.

24 Ducu niq̄ui nimānj xi'í si guere' nimānj, 'yaj gaquin'. N̄i un tsínj ga'ue gu'i'yaj si ḡananī rian gaquin' a'nin' chruhua nimānj nan únj. 25 A'uī si guruhua Yan'anj sisi xi'í Jesucristo, n̄i ga'ue guinani né' rian gaquin'. N̄i Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

Hué dan n̄i yyaj ni'inj sisi dagahuin sta'ngāj rian si-ley Yan'anj. Sanj dagahuin nnee cū si ataj gaquin' nun chruhua nimānj anj.

8

Viviendo en el Espíritu

1 Hué dan n̄i s̄i guta' Yan'anj gaquin' xiráj ni ngüi nicaj dugüi' ngā Cristo Jesús. Daj si achéj ni sij si-chrej Espíritu Santo. N̄i nitaj si achéj ni sij daj rún' ataj nnee cúj ni sij. 2 Daj si asj̄j sini, n̄i n̄inanj gaquin' gu'i'yaj né'. N̄i ruhua guere' niman né', gu'i'yaj gaquin' daj. Sanj gahuin ní'nij né' rian gaquin' daj, gu'i'yaj Espíritu Santo. N̄i Espíritu Santo 'yaj ngā Cristo Jesús sisi gā n̄i'na' n̄iganj né' gane né'. 3 N̄i xi'í si hua nucuaj gaquin' 'yaj nnee cúj né', n̄i na'ue gunucuaj si-ley Yan'anj n̄aca né'. Sanj man'an Yan'anj huin si nucuaj ga'ue n̄acaj né'. Daj si ga'n̄ij man'an Yan'anj da'ni ga'na' chruhua xungüi. N̄i daj rún' hua nnee cúj né' gahuin sí'. N̄i gahui' sí' xi'í si-gaquin' né'. N̄i hué ducúan̄j daj gu'i'yaj gana sí' rian gaquin' gu'i'yaj

nnee cúj né'. 4 N̄i hué daj gu'i'yaj Yan'anj güenda sisi ga'ue dagahuin né' si a'nin' si-ley Yan'anj sun rian né'. Daj si nitaj si dagahuin né' si a'nin' gaquin' rian né' gā mánj. Sanj dagahuin né' si a'mi Espíritu Santo chruhua niman né' aj.

5 N̄i ni ngüi dagahuin si huin ruhua nnee cúj ni sij, n̄i maan si nahuij ruhua ni sij ngā nuguan' quij a'nin' rian ni sij. Sanj ni ngüi dagahuin si a'nin' Espíritu Santo chruhua niman ni sij, n̄i nahuij ruhua ni sij ngā nuguan' a'nin' Espíritu Santo rian ni sij. 6 N̄i sisi nahuij ruhua né' urin ngā si huin ruhua nnee cúj né', n̄i gahui' niman né', gu'i'yaj. Sanj sisi nahuij ruhua né' ngā nuguan' 'na' rian Espíritu Santo, n̄i gu'i'yaj-á' sisi hua din'inj rian né'. N̄i gane n̄iganj né' ngā Yan'anj nej. 7 N̄i sisi n̄inanj nahuij ruhua né' ngā si huin ruhua nnee cúj né', n̄i unun' né' ngā Yan'anj. N̄i na'uej ruhua né' dagahuin né' si-ley Yan'anj. N̄i s̄i gunucuaj né' dagahuin né' ley da mánj. 8 N̄i ni ngüi nahuij ruhua ngā si huin ruhua nnee cúj ni sij, n̄i na'ue gu'i'yaj ni sij daj rún' aran' ruhua Yan'anj.

9 N̄i sisi hua yya nne Espíritu Santo chruhua niman ni é re', n̄i nitaj si nahuij ruhua ni é re' ngā si huin ruhua nnee cúj ni é re' gā mánj. Sanj nahuij

ruhua á re' nga si huin ruhua Espiritu Santo gui'yaj á re'. Ní sisi nitaj si nne Si-Espiritu Cristo chruhua niman 'ngo tsínj daj, ngaa nī nitaj si huin sí' Cristo mánj. ¹⁰ Sanī sisi nne yya Cristo chruhua niman né', nī gahui' yya nnee cúj né' xi'í gaquin' gui'yaj né'. Sanī hua nī'na' niman né' xi'í si gataj Yan'anj si hua nīca niman né'. ¹¹ Nī ganá'nij Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Xi'í daj sisi nne Espiritu Santo chruhua niman né', nī ga nī'na' nnee cúj né', gui'yaj Yan'anj. Daj si nne Espiritu Santo chruhua niman né'.

¹² Hué dan nī nitaj si huaj si gui'yaj né' si huin ruhua nnee cúj né'. Sī chracuij né' si huin ruhua nnee cúj né' man huin ín re' jnān nga xica'ui. ¹³ Daj si sisi gui'yaj né' daj rún' huin ruhua nnee cúj né', nī gahui' né'. Sanī sisi dagahuin né' nuguan' a'mi Espiritu Santo chruhua niman né', nī duna né' gaquin' 'yaj nnee cúj né'. Nī ga nī'na' niman né' gane niganj né' nga Yan'anj. ¹⁴ Daran' ni ngūi garaj xina sisi digyán Espiritu Santo chrej rian ni sij, nī hué ni sij huin da'nij Yan'anj anj. ¹⁵ Nitaj si huin ruhua Yan'anj sisi guxu'ui' né' rian Yan'anj daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa 'yaj sun yun sij rian 'ngo xuru'ue huee. Sé daj huin mánj. Sanī huin ruhua Yan'anj guini'i né' sisi huin né' da'ni. Nī

hua niq' ruhua Yan'anj sisi gataj né': "Tata chré'", rian Yan'anj. ¹⁶ Nī hué Espiritu Santo nicaj dugūi' nga niman né'. Nī ataj-á' unun né' sisi huin né' da'nij Yan'anj. ¹⁷ Hué dan nī xi'í si huin né' da'nij Yan'anj, ngaa nī nahuin ra'a né' daran' si rīqui Yan'anj rian né'. Nī daj rún' ganahuin ra'a Cristo rian Yan'anj, nī hué daj ganahuin ra'a né' nej. Nī sisi guiran' nuguan'an né' sayun nga Cristo, ngaa nī gahuin 'ueé sa' né' nga sij nej.

¹⁸ Nī hua yya ran' né' sayun xungūi nan. Sanī rian gahuin 'ueé sa' né' ango xungūi ga'na', ngaa nī xi'í daj ani ruhuaj sisi sé si nico huin sayun ran' né' acuan' mánj. ¹⁹ Nī ana'uij nīn' ruhua daran' ni rasun man chruhua xungūi daj gahuin 'ueé sa' né' huin né' da'nij Yan'anj. ²⁰ Nī daran' ni rasun man chruhua xungūi gahuin xi'ij. Sanī sé daj huin ruhua ni rasun gui'yaj Yan'anj mánj. Sanī man'an Yan'anj gui'yaj sisi hué daj huaj gahuin xi'i daran'anj. Nī ana'uij daran'anj sisi nagui'yaj naca Yan'anj daran'anj. ²¹ Nī 'na' gūi ngaa gahui sa' daran'anj. Nī nitaj si guchru ni rasun ga mánj. Nī ana'uij sa' daran'anj sisi ganahuin 'ueé sa' daran'anj daj rún' ganahuin 'ueé sa' né' huin né' da'nij Yan'anj.

²² Nī ni'i né' sisi daj rún' ran' 'ngo yun'unj xana sayun ngaa achin ga'nga

da'níj unj, nì hué daj ran' daran' ni rasun man chruhua xungüi. ²³ Nì sé urin ni rasun daj ran' sayun, sanì ran' né' sayun nej. Nì ana'uij né' si gahuin naca daran'anj. Nì riqui sini Yan'anj Espíritu Santo gane nga né'. Nì xi'í daj ana'uij né' sisi riqui Yan'anj ango ni rasun sa' rian né' nej. Nì ni güi mán né' xungüi nan, nì nani ruhua né' da gahuin yya né' da'níj Yan'anj. Daj si ngaa ganahuij xungüi nan, nì nagui'yaj 'ueé Yan'anj nnee cúj né'. ²⁴ Hua ganacaj Yan'anj né'. Sanì ana'uij né' sisi guí'yaj sa' Yan'anj nga né'. Nì sisi hua guini'i né' ga'na' 'ngo rasun ana'uij né', hué dan nì nitaj si ana'uij né' si ga'na' ruhua' yún rasun daj rian né' ga' mánj. Nitaj si huaj si gana'uij né' rasun hua nicaj né' mánj. ²⁵ Nì nun ni'i né' si guí'yaj Yan'anj nga né'. Nì sisi achin guini'i né' si ana'uij né', sanì nanaj gana'uij né' si guí'yaj sa' Yan'anj nga né' aj.

²⁶ Nì rian ninaj niman né', nì chracuij Espíritu Santo né'. Daj si nun ni'i né' daj gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj. Sanì achínj jni'yaj nin' ruhua Espíritu Santo xi'í né' rian Yan'anj. Nì ataj Espíritu Santo rian Yan'anj nga nuguan' huin ruhua né' ga'mi né'. ²⁷ Nì ni'i sa' Yan'anj daj huin ruhua niman né'. Nì ni'i sa' Yan'anj daj huin ruhua Espíritu Santo nej. Nì daj rún' aran'

ruhua Yan'anj, nì hué daj achínj jni'yaj Espíritu Santo xi'í né' huin né' ni ngüi sa' rian Yan'anj anj.

Más que vencedores

²⁸ Nì ni'i né' sisi xi'í ni ngüi 'i ruhua ni'yaj Yan'anj, nì chracuij Yan'anj sisi ga' sa' ni sij nga daran' si ran' ni sij. Nì hua gani ruhua Yan'anj sisi gaquinj-ín' ga'na' ni ngüi daj guinicaj dugüi' ni sij nga Yan'anj. ²⁹ Nì asij ná hua ni'i Yan'anj né'. Nì gani ruhua Yan'anj sisi gahuin né' daj rún' huin man'an da'níj Yan'anj huin sí' Jesús. Ngaa nì gahuin sí' tsínj xahua' scanij nico ni jnánj sí' huin né'. ³⁰ Nì asij sini nì gani ruhua Yan'anj sisi gaquinj-ín' guinicaj dugüi' né' nga-á'. Nì gataj Yan'anj sisi hua nica niman né' rian Yan'anj nej. Nì rian gataj Yan'anj sisi hua nica niman né', nì guí'yaj-á' sisi gahuin 'ueé sa' né' nga-á' nej.

³¹ Sisi daj huin, nì ga'ue gataj né' sisi nicaj dugüi' Yan'anj nga né'. Nì nitaj si gahuin sisi gataj ruhua ni ngüi guini'i ni sij né' mánj. ³² Nì ga'nin' ruhua Yan'anj sisi guiran' da'ni sayun gahui' sí' xi'í né'. Nì sisi riqui Yan'anj da'ni rian né', nì ga'ue gahuin yya ruhua né' sisi riqui Yan'anj daran' ni nuguan' sa' rian né' nej. ³³ Nì rian hua nacui Yan'anj né', nì nitaj si gahuin si ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í né' ga' mánj. Daj si hua gataj Yan'anj sisi hua nica niman

né'. ³⁴ Nĭ rĭan hua gahui' Cristo Jesús xi'í si-gaquin' né', nĭ nitaj si gahuin si gataj ni ngüi sĭsĭ da'ui né' gaquin' mánj. Nĭ ganá'nij Jesús nej. Nĭ nne sí' ra'a sa' Yan'anĭ. Nĭ achínj jni'yaj sí' rĭan Yan'anĭ xi'í né' aj.

³⁵ Nĭ ducu 'ĭ ruhua Cristo ni'ya né'. Ngaa nĭ daj hua nuguan' ga'ue gui'yaj sĭsĭ gahuin nĭni né' rĭan Cristo, ruhua á re' únj. Ngaa ran' né' sayun ní', asĭ ngaa nun ri' ruhua né' si gui'yaj né' ní', asĭ ngaa a'mi quĭj ni ngüi rĭan né' ní', asĭ ngaa achin xi'nā riqui né' ní', asĭ ngaa achin atsĭj ġunun né' ní', asĭ ngaa achéj né' chrej sayun ní', asĭ ngaa ataj ni ngüi sĭsĭ dagahui' ni sij né' sa'. Sanĭ ngā daran' ni nuguan' nan, nĭ sĭ duna Cristo si 'ĭ ruhua sij ni'yaj sij né'. ³⁶ Nĭ hué daj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ nej. Nĭ gataj nuguan' daj:

Ya'yoj huĭn ruhua ni sij dagahui' ni sij ni únj xi'í man'án re' huĭn re' Yan'anĭ.

Nĭ daj rún' huĭn xachĭj gahui' daj huĭn ni únj, ruhua ni sij.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ. ³⁷ Nĭ nunĭj si ran' né' daran' sayun nan, sanĭ gui'yaj gana né' xi'í si 'ĭ ruhua Cristo ni'yaj sij né'.

³⁸ Nĭ 'ĭ ruhua Yan'anĭ ni'ya né'. Nĭ gahuin yya ruhuāĭ sĭsĭ ġüi yyaj, asĭ ni ġüi ga'na', nĭ sĭ ga'ue gahuin nĭni né' rĭan Yan'anĭ mánj. Nitaj si gahuin si gahui' né'. Nĭ nitaj si gahuin si hua nĭ'na' né'

nej. Nĭ sĭ ga'ue gui'yaj ni ángel ngā ni nanē xi'í sĭsĭ ga'nĭj ra'a Cristo né' mánj. Nĭ sĭ ga'ue gui'yaj gana ni yan'anĭ 'yaj ra'a ni ngüi rĭan né' nej. ³⁹ Nĭ sĭ ga'ue gui'yaj ni si mán xata' ngā ni si man rĭan yo'ój sĭsĭ ga'nĭj ra'a Cristo né' mánj. Nĭ a 'ngō ni rasun gui'yaj Yan'anĭ sĭ ga'ue gui'yaj sĭsĭ ga'nĭj ra'a Yan'anĭ né'. Daj si 'ĭ ruhua Yan'anĭ ni'ya né'. Nĭ hué daj 'ĭ ruhua Cristo Jesús ni'ya né' huĭn sí' Señor nicaj sun rĭan né'.

9

La elección de Israel

¹ Nĭ nico' man'ánĭj Cristo. Nĭ nitaj si utaj chrā nuguan' ga'mĭ rĭan án re'. Nĭ nne Espĭritu Santo chruhua nimānj. Nĭ a'mi Espĭritu Santo chruhua nimānj sĭsĭ nuguan' a'mĭ nan huĭn nuguan' xāngā'. ²⁻³ Nĭ ni'ĭ xāngā' nimānj sĭsĭ nĭganĭj nĭn' ruhua nani ruhuāĭ xi'í ni dugüi'tĭj huĭn ni ngüi israelita. Nĭ huĭn 'ĭ ruhuāĭ ni'yā ni ngüi daj. Nĭ nĭn' ruhua huĭn ruhuāĭ sĭsĭ naĭaj Yan'anĭ ni dugüi'tĭj. Nĭ ga'uej ruhuāĭ gahuin nĭganĭj nĭn'inĭj castigo, gui'yaj Yan'anĭ xi'í ni sij. Nĭ ga'uej ruhuāĭ sĭsĭ gahuin anē rĭan Cristo sĭsĭ hué chrej daj ga'ue naĭaj Yan'anĭ ni dugüi'tĭj. ⁴ Nĭ huĭn ni sij ni tsĭnj israelita. Nĭ gui'yaj Yan'anĭ sĭsĭ gahuin ni sij da'nĭj Yan'anĭ. Nĭ gane 'ueé Yan'anĭ scanĭj ni sij. Nĭ gui'yaj yya Yan'anĭ 'ngō nuguan' sa' ngā ni sij. Nĭ

ga'ui' Yan'anj si-ley-é' rian ni sij. Nĭ digyán Yan'anj daj guĭ'yaj ni sij ngaa nahuin yu' ni sij. Nĭ gataj Yan'anj sisi sa' guĭ'yaj-á' ngā ni sij. ⁵ Nĭ huin ni sij ni da'nĭj ni xí' guimán asij ná. Nĭ yan sa' ni ngüi israelita huin Cristo huin sí' Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Nĭ nĭganj ga'mi sa' né' xi'í Cristo. Amén.

⁶ Nĭ sé si xānga' nun guĭsij nuguan' gataj yya Yan'anj rian ni ngüi israelita. Daj si xi'í si nun dagahuin da'aj ni sij rian Yan'anj, nĭ sé si xānga' daran' ni da'nĭj Israel huin yya tsínj israelita. ⁷ Nĭ sé si xānga' daran' ni da'nĭ si'nĭ Abraham huin yya da'nĭj sí'. Daj si gataj Yan'anj gunun sí': "Nĭ da'nĭ si'nĭ re' ga'na' rian tsínj gu'naj Isaac." Daj gataj Yan'anj gunun xí' Abraham. ⁸ Nĭ nuguan' nan huin ruhuaj gata sisi sé daran' ni ngüi ga'nga rian xí' Abraham huin da'nĭj Yan'anj. Sanĭ urin ni ngüi xuman ruhua si-nuguan' Yan'anj hué ni sij huin yya ni da'nĭj Abraham. ⁹ Daj si nuguan' nan huin nuguan' gataj yya Yan'anj gunun Abraham: "Ango yo' nanicaj yūnj, nĭ guĭnicaj nica re' Sara 'ngō lij." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

¹⁰ Nĭ ango nuguan' huin sisi xí' Isaac huin urin chrej nungüej lij da'nĭj Rebeca huin unj nica sí'. ¹¹⁻¹² Nĭ ngaa achin ga'nga nungüej li, nĭ ngaa achin guĭ'yaj nungüe si sa', asĭ sé si sa',

sanĭ hua gataj Yan'anj rian Rebeca sisi lij ga'nga sini hué-é' dagahuin sun rian ango lij ga'nga ne' ruču. Nĭ maan si nacui Yan'anj 'ngō sí' gahuin sí' tsínj gahuin achij rian jnánj sí' xi'í si hua gani sini ruhua Yan'anj daj ga' sun nicaj gō'ngo nungüe rian Yan'anj. ¹³ Nĭ nuguan' nan gataj Yan'anj: "Huin 'ĭ ruhuāj ni'yā tsínj gu'naj Jacob. Sanĭ nun huin xan' ruhuāj ni'yā tsínj gu'naj Esaú mánj." Daj gataj Yan'anj.

¹⁴ Hué dan nĭ gataj né' sisi nitaj si hua nica niman Yan'anj, ruhua á re' ní'. ¹⁵ Daj si gataj Yan'anj rian Moisés: "Nĭ daj rún' aran' ruhuāj, nĭ hué daj guĭ'yā načuĭj ni ngüi sisi nani yaco ruhuāj guini'yā. Nĭ hué daj guĭ'yā nahuin 'ĭ ruhuāj guini'yā nej." Daj gataj Yan'anj.

¹⁶ Nĭ na'ue guĭ'yaj ni ngüi sisi nacui Yan'anj ni sij xi'í si hué daj huin ruhua ni sij, asĭ sisi guĭ'yaj fuerza ni sij. Sanĭ urin si nahuin 'ĭ ruhua Yan'anj ni'yaj-á', nĭ nacui Yan'anj ni sij.

¹⁷ Daj si hua gataj Yan'anj gunun rey gu'naj Faraón: "Hué man'ānj guĭ'yaj sisi huín re' rey. Nĭ xi'í man'án re' digyānj daj nucuā rian daran' ni ngüi man' chruhua xungüi. Nĭ guĭni'i ni sij daj hua man'ānj nej." Daj gataj Yan'anj gunun Faraón asĭj ná.

¹⁸ Hué dan nĭ ni'i né' sisi nani yaco ruhua Yan'anj

ni'yaj-á' un tsínj huin ruhua-á'. Ní 'yaj Yan'anj sisi na'uej ruhua ango tsínj daj dagahuin sij.

19 Sanj si ruhuaj gataj da'aj ni é re': "Daj ga'ue ga'mi gaquin' Yan'anj xi'í ni ngüi sisi njananj 'yaj né' si huin ruhua Yan'anj únj." Daj gataj da'aj ni é re', si ruhuaj.

20 Sanj un sin huín so', ni unún' so' nga Yan'anj únj. Gataj 'ngo chruj yo'ój gunun tsínj gui'yaj chruj: "Ní un sin huin ní gui'yáj re' daj man'anj únj." Hué daj ga'mi 'ngo chruj, ruhua re' ní'. Sé daj huin mánj. 21 Ní daj rún' aran' ruhua tsínj 'yaj chruj, ní hué daj 'yaj sij. Ní hué gue luti sige' daj 'yaj sij 'ngo chruj sa' nín' ruhua nga ango chruj niqúi nej. 22 Ní a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi 'yaj quij. Ní gui'yaj Yan'anj castigo ni sij. Ní nunj si niganj nín' gahuin ni ngüi daj castigo, sanj a'nin' acuan' ruhua Yan'anj ni'yaj-á' ni sij. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guini'i daran' ni ngüi daj nucaj man'an Yan'anj. 23 Ní huin ruhua Yan'anj digyanj rian ni ngüi daj gahuin 'ueé sa' né', gui'yaj Yan'anj. Ní asij sini ní nagui'yaj sa' Yan'anj né' sisi gane niganj né' rian hua sa' nne man'an Yan'anj.

24 Ní gaquinj Yan'anj ga'na' gane né' nga Yan'anj. Ní da'aj né' huin ni ngüi israelita. Ní ango da'aj né' huin ni ngüi 'na' anéj chrej.

25 Ní hué daj gataj Yan'anj

garun xi' Oseas asij ná: Ní hua ni ngüi nun guinico' sini man'anj.

Sanj gahuin ni sij ni ngüi nico' man'anj.

Ní asij sini ní nun gahuin 'i ruhuāj ni'yā ni ngüi daj.

Sanj gahuin 'i ruhuāj ni'yā ni sij aj.

26 Ní rian gata gunun ni sij sisi sé ni ngüi nico' man'anj huin ni sij, ní hué yu'uj daj gahuin da'nī ni sij huin man'anj Yan'anj hua ni'na'.

Daj gataj Yan'anj rian tsínj gu'naj Oseas.

27 Ní ga'mi nucaj Isaías xi'í ni ngüi israelita. Ní gataj sí' asij ná:

Ní nunj si gahuin nico' ni ngüi israelita daj rún' mán nico yo'ój chru mán du'ua nnee yan'anj, sanj doj ni sij ganacaj Yan'anj anj.

28 Daj si 'ngo hora ga'na' castigo nín' gachra' xungüi, gui'yaj Yan'anj.

Daj gataj tsínj gu'naj Isaías.

29 Ní hué daj gataj Isaías nej: Ní nucaj nín' ruhua man'an Yan'anj.

Ní sisi gahui' daran' né' xi'í gaquin' da'ui né', ní hua gahuin xánj né' daj rún' hua xuman' Sodomā nga xuman' Gomorra.

Sanj nacaj Yan'anj doj né'.

Daj gataj Isaías asij ná.

La justicia que es por fe

³⁰ Ngaa nī nūnj huin si ruhuaj gata nuguan' nan, ruhua á rē' únj. Huin ruhuaj gata sisi hua nīca niman ni ngūi 'na' anéj chrej rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nī nun nano' ni sij sisi hué daj gui'yaj Yan'anj nga ni sij.

³¹ Sanī gui'yaj fuerza ni ngūi israelita sisi dagahuin ni sij daj rún' ataj si-ley Yan'anj güenda sisi nahuin sa' niman ni sij rian Yan'anj. Sanī nun ga'ue dagahuin ni sij si ataj ley da mánj.

³² Ngaa nī un sin huin nī nun gahuin sa' niman ni sij, ruhua á rē' únj. Daj si nun ga'uej ruhua ni sij guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesucristo. Maan si gani ruhua ni sij nga xi'í si gui'yaj sa' man'an ni sij, nī a hua nīca niman ni sij, ruhua ni sij. Hué dan nī natúj ni sij gui'yaj yej garij ni sij dacój ni sij daj. Nī yej daj huin Jesucristo.

³³ Nī hué daj ga'mi nīca si-nuguan' Yan'anj asij ná:

Hué xuman' Sión, nī gurū yej gui'yaj natu ni ngūi.

Nī ni ngūi guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo, nī si gahuin na'aj ni sij mánj.

Sanī gahui sa' ni sij, gui'yaj Yan'anj.

Nī yej daj huin Jesucristo.

Hué daj gataj Yan'anj.

10

¹ Ducu huin ruhuaj sisi načaj Yan'anj ni ngūi israelita huin ín rē' jnān

nga xica'uī. Nī hué daj achínj jni'yā rian Yan'anj nej.

² Ga'ue gatā sisi 'yaj fuerza ni sij sisi dagahuin ni sij rian Yan'anj. Sanī nunun ni sij daj gui'yaj ni sij, nī ga'ue gahuin sa' ni sij rian Yan'anj.

³ Nī nun ni'i ni sij sisi urin Yan'anj 'yaj sisi hua nīca niman ni ngūi rian Yan'anj. Nī nano' ni sij sisi ga' nīca niman ni sij rian Yan'anj xi'í si gui'yaj man'an ni sij. Nī nun ga'uej ruhua ni sij daj rún' gataj Yan'anj si gui'yaj ni sij.

⁴ Daj si man'an Cristo gui'yaj sisi guisij dagahuin né' si ataj si-ley Yan'anj. Daj si Cristo gui'yaj sisi hua nīca niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij.

⁵ Nī garun Moisés sisi daj ga' nīca niman ni ngūi xi'í si dagahuin ni sij ley daj. Nī gataj sí: "Sisi dagahuin ni ngūi ni nuguan' daj, nī ga' nī'na' xanga' ni sij, gui'yaj ni nuguan' daj." Daj garun Moisés.

⁶ Sanī Cristo 'yaj sisi hua nīca niman né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij. Hué dan nī si gani ruhua né': "Un tsínj ga'ue gahui xata'" —daj si nitaj si huaj si gan'anj xacaj né' Cristo ga'na' ruhua' yún sí' ne' nīca'.

⁷ Nī si gani ruhua né': "Un tsínj ga'ue guinij gan'anj riqui yo'ój" —daj si nitaj si huaj si gan'anj xacaj né' Cristo gana'nij ruhua' yún sí' scanij ni niman.

⁸ Nī a'mi né' nuguan' sa' rian ni dugūi' né'. Daj si:

“Gahuin n̄ichrun' nuguan' sa' nan n̄un du'ua né' nga niman né'.” N̄i hué nuguan' sa' nan huin si nata' ni únj sisī ḡuxuman ruhua né' n̄i'yaj né' Jesucristo. ⁹ N̄i sisī n̄ata' re' rian ni dugüi' re' sisī Jesús huin Señor nicaj sun rian né', n̄i sisī ḡuxuman x̄anga' ruhuá re' sisī ganá'nij Jesús scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj, hué dan n̄i n̄acaj Yan'anj man'án re'. ¹⁰ Daj si sisī ḡuxuman ruhua né' n̄i'yaj né' Jesucristo, n̄i ḡahuin sa' né' rian Yan'anj. N̄i sisī n̄ata' du'ua né' sisī nico' né' Jesús, n̄i n̄acaj Yan'anj né' nej aj.

¹¹ N̄i gataj Yan'anj: “Daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, n̄i s̄i gahuin n̄a'aj ni sij. San̄i ḡahui sa' ni sij.” Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹² N̄i uyan huin ni ngüī israelita nga ni ngüī griego rian Jesucristo. Daj si urin Señor Jesucristo nicaj sun rian daran' né'. N̄i n̄in' ruhua riquī Jesucristo nuguan' sa' rian daran' ni ngüī achínj jni'yaj rian sij. ¹³ Daj si hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: “Daran' ni ngüī achínj jni'yaj rian Yan'anj nga si-xugüī Señor, n̄i n̄acaj Yan'anj ni sij.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁴ San̄i ngaa hua n̄in' achin ḡuxuman ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij Señor, n̄i na'ue ḡachin̄j jni'yaj ni sij rian Señor mánj. N̄i s̄i ga'ue ḡuxuman ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij sí' ngaa n̄in'

achin ḡunun ni sij xi'í sí'. N̄i s̄i ga'ue ḡunun ni sij ngaa nitaj tsínj n̄ata' nuguan' sa' rian ni sij mánj. ¹⁵ N̄i s̄i ga'ue n̄ata' 'ngö ni tsínj daj nuguan' sa' rian ni ngüī sisī nitaj 'ngö tsínj ga'nij gan'anj n̄ata' ni sij rian ni ngüī. N̄i gataj si-nuguan' Yan'anj: “N̄i 'ueé n̄in' ruhua 'yaj ni tsínj gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüī.” Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁶ San̄i sé daran' ni ngüī ráj xina nga nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj da mánj. N̄i hué daj ga'mi tsínj ḡu'naj Isaías ngaa nachínj snan'anj sij rian Yan'anj. N̄i gataj sij: “Señor, un sin huin n̄i doj ni ngüī ḡuxuman ruhua nuguan' nata' ni únj únj.” Daj gataj Isaías gunun Yan'anj.

¹⁷ Hué dan n̄i ngaa guis̄ij gunun ni ngüī nuguan' sa', n̄i ga'ue ḡuxuman ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij Cristo. N̄i ga'ue ḡara da'nga' ruhua ni sij ngaa a'mi 'ngö tsínj daj si-nuguan' Yan'anj rian ni sij.

¹⁸ San̄i sé si x̄anga' si nun gunun ni sij nuguan' sa' daj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Hua gaxa'n̄i nuguan' sa' n̄in' ḡachra' chruhua xungüī.

N̄i da' ganun n̄in' xi'í xungüī guis̄ij nuguan' sa' daj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁹ San̄i sé si x̄anga' si nun acaj ni ngüī israelita cuenta xi'í sa' daj. Daj si gataj Moisés asij hua ná:

Ni guiyā sisi gahuin xicoj
 ruhua ni é re' ni'yaj ni
 é re' ni ngüi 'na' anéj
 chrej.

Ni guiyā sisi ga'man ruhua
 ni é re' guini'yaj ni
 é re' ni ngüi nitaj
 ducuánj nicaj ga'mi.

Daj gataj Yan'anj garun
 Moisés rian ni ngüi israelita.

²⁰ Ni hué daj guisíj ruhua
 Isaías gataj sí' nej:

Ni ngüi nun nano' yünj,
 ni hua nari' ni sij
 man'anj.

Ni digyán man'anj rian
 ni ngüi nun nachin'
 snan'anj si-xugüij.

Daj gataj Yan'anj garun
 Isaías.

²¹ Saní ngaa ga'mi Isaías
 xi'í ni ngüi israelita, ni
 gataj sí': "Nugüi nigan', ni
 dugüi'inj ra'áj sisi ga'na' ni
 sij riánj huin ni sij ni tsínj
 nun dagahuin riánj. Ni
 unun' ni sij ngā man'anj
 nej." Daj gataj Yan'anj garun
 Isaías.

11

El remanente de Israel

¹ Hué dan ni xanga' si dan-
 icaj Yan'anj ni ngüi israelita
 ní'. Sé daj huin mánj. Daj si
 hué man'anj huin 'ngō tsínj
 israelita nej. Ni yünj huin
 da'ni si'ni Abraham. Ni nicōj
 xi'nin' huin Benjamín. ² Sé
 si danicaj Yan'anj ni ngüi
 israelita mánj. Ni asij sini
 yan ngaa achin ga'nga ni
 ngüi israelita, ni hua guini'i
 Yan'anj ni sij.

Ni hua ni'i ni é re' daj
 ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í

tsínj gu'naj Elías asij ná. Ni
 ngaa gachínj jni'yaj sí' rian
 Yan'anj, ni ga'mi gaquin' sij
 xi'í ni ngüi israelita. Ni gataj
 sí':

³ Señor, dagahui' ni sij ni
 tsínj ga'mi si-nuguan'
 man'án re'.

Ni duguane ni sij ni altar
 huin si-nná re' nej.

Ni ango rin man'ánj gunā
 hua ni'na' nánj.

Ni hué daj huin ruhua ni
 sij dagahui' ni sij
 man'anj nej.

Daj gataj Elías gunun
 Yan'anj.

⁴ Saní gataj Yan'anj gu-
 nun Elías: "Ni hua ri ninij
 ichij mí ni ngüi israelita
 na'uej gane ráj dācoj rian
 yan'anj gu'naj Baal." Daj
 gataj Yan'anj gunun Elías.

⁵ Ni hué ducuánj daj huin
 ngā ni ngüi israelita güi yyaj.
 Daj si guiyaj Yan'anj sinduj
 rian ni sij. Ni nacui Yan'anj
 doj ni sij. ⁶ Nacui Yan'anj ni
 sij xi'í si 'ya sinduj ngā ni sij.
 Ni sé xi'í si 'yaj sa' ni sij, ni
 nacui Yan'anj ni sij mánj. Ni
 sisi hué daj huin, ni sinduj
 'yaj Yan'anj ngā ni sij, ni sé
 'ngō sinduj huin ga mánj.

⁷ Hué dan ni huin ruhua
 ni ngüi israelita gahui sa' ni-
 man ni sij rian Yan'anj. Saní
 nun guiri' ni sij si gahuin
 ruhua ni sij. Saní ni ngüi
 ganacui Yan'anj, ni hué né'
 guiri' aj. Ni na'uej ruhua
 ango ni sij gunun ni sij,
 guiyaj Yan'anj. ⁸ Ni hué daj
 gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Ni gui'yaj Yan'anj sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni sij nuguan' sa'.

Ni hué daj huin da güi acuan' nej.

Daj si nun rian ni sij, sani na'ue xiguin ni'yaj ni sij.

Ni nun chraquij ni sij, sani na'ue gunun ni sij manj.

Daj gataj Yan'anj xi'í ni ngüi israelita. ⁹ Ni hué daj gataj David asij ná nej:

Huin ruhuaj sisi gui'yanj 'yaj ni ngüi daj ganahuin-in' xi' nga nnanj.

Ni guiran' ni sij sayun daj rún' ran' xucu ata' ra'nga'.

Ni ganatuj ni sij gahuin ni sij castigo xi'í gaquin' gui'yaj ni sij.

¹⁰ Ni huin ruhuaj sisi gahuin duri rian ni sij.

Ni si guixiguin guini'yaj ni sij manj.

Ni gache nitu ni sij niganj nin', ruhuaj aj.

Daj gataj David.

La salvación de los gentiles

¹¹ Hué dan ni atā gunun ni é re' sisi sé si guere' niganj ni ngüi israelita rian Yan'anj manj. Daj si ngaa nun dagahuin ni sij, ni nacaj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej. Xi'í daj ni gahuin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni ngüi 'na' anéj chrej daj. ¹² Ni rian guere' ni ngüi israelita rian Yan'anj, ni hua sa' rian ni ngüi man chruhua xungüi. Ni ganacaj Yan'anj

ni ngüi 'na' anéj chrej xi'í si guere' ni sij nej. Ni sisi hué daj huin, ni sa' nin' gahuin ngaa guinico' ruhua' yún ni ngüi israelita Yan'anj.

¹³ Yyaj ni ga'mi rian ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni ga'nij Jesucristo gan'an rian an re' huinj apóstol a'mi sinuguan' sí'. Ni xi'í daj ni 'yaj fuerzaj nga si-sünj. ¹⁴ Daj si huin ruhuaj sisi gahuin xicoj ruhua ni ngüi israelita guini'i ni sij ni é re'. Ngaa ni ga'ue nacaj Yan'anj da'aj ni sij. ¹⁵ Ngaa danicaj Yan'anj ni ngüi israelita, ni gahuin nuguan'an ni ngüi man nin' gachra' chruhua xungüi nga Yan'anj. Ngaa ni gahuin sa' nin' ni ngüi israelita ngaa guinicaj dugüi' ruhua' yún Yan'anj nga ni sij. Daj si daj rún' huin ni tsínj gahui' huin ni sij yyaj. Sani gana'nij ni sij, gui'yaj Yan'anj. ¹⁶ Sisi hua sa' doj quinj, ni daran' quinj daj hua sa'. Ni sisi hua sa' ya'a siu chrun daj, ni hua sa' 'ngo gue chrun nga ra'a nej.

¹⁷ Ni daj rún' 'yaj né' ngaa a'nin' né' ra'a chrun, ni hué daj gui'yaj Yan'anj nga ni ngüi israelita. Ni hué ni é re' huin rún' huin 'ngo ra'a chrun 'na' riqui quij. Ni na'nij Yan'anj scanij chrun sa' olivo ni é re' yu'uj guimán ni ngüi israelita. Ngaa ni ga ni'na' ni é re' gui'yaj ya'a siu chrun olivo daj. Ni rún' huin ra'a chrun olivo sa' huin ni ngüi

xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.
 18 Xi'í daj nī sī gani ruhua ni é re' sisi sa' huin ni é re' daj nga ni ngüi israelita. Nī sisi hué daj ani ruhua ni é re', ngaa nī nanun sa' ruhua ni é re' sisi hua nī'na' ni é re', gui'yaj ya'a siū chrun. Nī sé ni é re' gui'yaj sisi hua nī'na' ya'a siū chrun mánj. 19 Nī si ruhuaj, nī gataj ni é re': "Ga'nin' Yan'anj ni ra'a chrun daj xi'í si na'nij-í' ni é re' scanij chrun sa' olivo daj." 20 Hué daj huin xanga'. Sanj rian nun guxuman ruhua ni ngüi israelita, nī guere' ni sij rian Yan'anj. Nī 'nij ni é re' scanij chrun daj urin si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Ngaa nī sī ga nne é re' si 'nij ni é re' scanij chrun daj. Maan si ga cuidado ni é re' nga chrej huaj á re' nánj.

21 Nī sisi nun guñicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi israelita huin ni sij ra'a chrun daj, ngaa nī sī guñicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni é re' nej. 22 Nī'yaj ni é re' yyaj. Huin sa' ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi. Sanj sun du'ua Yan'anj rian ni ngüi nej. Nī gahuin castigo ni ngüi israelita, gui'yaj Yan'anj. Sanj gui'yaj sa' Yan'anj nga man'an ni é re'. Nī hué daj gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re' sisi sī gan'anj anéj ni é re' rian Yan'anj. Daj si sisi sī dagahuin ín re' rian Yan'anj, nī hué daj ga'nin' Yan'anj ni

é re' nej nánj. 23 Nī sisi ga'uej ruhua ni ngüi israelita guxuman ruhua ni sij nī'yaj ni sij Yan'anj, ngaa nī na'ninj ruhua' yún Yan'anj ni sij scanij chrun daj. Daj si si-fuerza man'an Yan'anj ga'ue gui'yaj sisi na'ninj ruhua' yún-ún' ni sij. 24 Nī sé ni é re' huin ni ngüi israelita mánj. Hué ni é re' huin 'ngo ra'a chrun 'na' riqui quij ga'nin' Yan'anj. Nī na'ninj Yan'anj ni é re' scanij chrun olivo sa' hua. Nī sisi ni ngüi israelita huin ra'a chrun olivo sa' hua daj, ngaa nī huaj doj ga'ue gana'nij ruhua' yún Yan'anj ni sij scanij chrun olivo da aj.

La restauración de Israel

25 Nī huin ruhuaj sisi guñi'í ni é re' huin ni jnān nga ni xica'uī 'ngo nuguan' sa' garij huī Yan'anj. Ngaa nī guisij gunun ni é re' nuguan' nan, nī sī güin ga'mi xacan án re' mánj. Daj si da'aj ni ngüi israelita na'uej ruhua gunun si gataj Yan'anj rian ni sij. Nī hué daj ga ni ngüi israelita da guisij güi guxuman ruhua daran' ni ngüi nacui Yan'anj huin ni sij ni ngüi 'na' anéj chrej. 26 Nī ngaa hué daj gahuin, nī ganacaj Yan'anj daran' ni ngüi israelita. Nī hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej: Ne' xuman' Sión ga'na' 'ngo tsínj ganacaj ni ngüi. Nī ga'ne sij si-gaquin' ni dugüi' Jacob huin ni sij ni ngüi israelita. 27 Nī nan huin nuguan' gui'yaj yyaj nga ni sij

güi ga'nē si-gaquin' ni sij.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

28 Nī unun' ni ngüi israelita nga Yan'anj xi'í si na'ue guxuman ruhua ni sij nga nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj. Nī xi'í si hué daj 'yaj ni sij, nī hua ní'nij gatu ni é re' si-chrej Yan'anj. Sanī hua gue 'i ruhua Yan'anj ni'yaj-á' ni sij xi'í si hua ganacui Yan'anj ni xi ni sij asij hua ná. 29 Nī nitaj aman naduna Yan'anj si-nuguan'anj. Nī sī ga'ue ga'ne ruhua' yún Yan'anj nuguan' riquij riún'. Nī sisī gaquínj Yan'anj né', nī sī nanicaj ruhua-á' nga nuguan' da ga mánj.

30 Nī güi gachin, nī nun dagahuin ni é re' rian Yan'anj huin ni é re' tsínj 'na' anéj chrej. Nī xi'í si nun dagahuin ni ngüi israelita, nī nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' yyaj.

31 Nī nun dagahuin ni ngüi israelita rian Yan'anj. Hué dan nī xi'í si nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', nī ga'ue nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi israelita nej. 32 Nī xi'í si uyan gui'yaj ni ngüi israelita nga ni ngüi 'na' anéj chrej gaquin', nī gataj Yan'anj sisī uyan da'ui daran' ni sij gaquin'. Xi'í daj nī ga'ue nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya daran' ni sij.

33 Yan'anj nin' ruhua huin si sa' xi'í né'. Chrun nin' ruhua Yan'anj, nī ni'i-in' daran' nuguan' nej. Na'ue

gara da'nga' ruhua né' daj ani ruhua Yan'anj. Nī sī guisij né' guini'i né' daj hua si-chrej Yan'anj nej. 34 Nī sī guisij né' guini'i né' nuguan' sa' ahui chra Señor. Nī sī guisij né' ga'ui' né' 'ngo chrej rian Yan'anj nej. 35 Nī nitaj a 'ngo tsínj ga'ue ga'ui' xiquínj 'ngo rasun rian Yan'anj, ngaa nī naru'ue Yan'anj rian sij mánj. 36 Daj si Yan'anj gui'yaj daran' ni rasun mán. Nī daran' ni rasun huin güenda man'an Yan'anj. Nī nanicaj daran' ni rasun rian Yan'anj nej. Xi'í daj nī ga'mi sa' 'ueé niganj nin' né' rian Yan'anj. Amén.

12

Deberes cristianos

1 Nī xi'í si nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né', nī gataj snan'an rian án re' sisī naga'ui' ni é re' man'an ni é re' rian Yan'anj. Nī daj rún' hua nī'na' ni xucu ga'ui' ni ngüi rian Yan'anj asij ná, nī hué daj naga'ui' ni é re' man'an án re' sisī dagahuin ni é re' rian Yan'anj nej. Nī gahuin ninī ni é re' rian ni gaquin'. Nī hué daj ga'ue gui'yaj ni é re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj. Nī ni'í sisī hué daj hua nian gui'yó'. 2 Nī sī gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan mánj. Sanī ga'uej ruhua á re' gahuin sa' niman án re', gui'yaj Yan'anj nej. Ngaa nī ga'ue gahuin chrun sa' ni é re' guini'i ni é re' nuguan' sa' huin ruhua

Yan'anj guì'yaj á re'. Nì aran' ruhua Yan'anj ni'ya nuguan' daj. Nì hua nìca nuguan' daj nej.

³ Nì rian riqui Yan'anj sin-duj riānj, nì 'yaj fuerzāj rian daran' ni é re' sisi sī gani ruhua ni é re' si huin achij ni é re' mánj. Sanj gani ruhua ni é re' xi'í man'an ni é re' daj rún' huin yya ni é re' sisi daj riqui Yan'anj si xuman ruhua gō'ngo ni é re'.

⁴ Nì ni'í né' sisi urin nnee cúj né' hua. Sanj naduna hua gō'ngo yu'uj nīn' gachra' nnee cú'. Nì nīni sun 'yaj sun gō'ngo yu'uj daj. ⁵ Nì hué daj huin né' huin né' ni ngüi nicaj dugüi' ngā Cristo. Nì nūnj si ga'í nīn' ruhua né' huin, sanj urin nnee cúj Cristo huin né'. Nì uyan nicaj dugüi' né' ngā ni dugüi' né' daj rún' hua nnee cúj né' aj. Nì chracuij né' gō'ngo ni dugüi' né'. ⁶ Nì nīni riqui Yan'anj sun rian gō'ngo né'. Ngaa nì guì'yaj sun gō'ngo né' sun riqui Yan'anj rian gō'ngo né'. Nì sisi ga'nin' Yan'anj sun ga'mi 'ngo né' si-nuguan'-án' rian ni dugüi' né', hué dan nì ga'mi né' nuguan' daj daj rún' xuman ruhua né' aj. ⁷ Nì sisi hué daj ga'nin' Yan'anj sun rian ango né' güenda chracui' ni dugüi', nì hué daj guì'yó' rian ni dugüi'. Nì sisi ga'nin' Yan'anj sun rian ango né' güenda dīgyún' rian ni dugüi' né', nì da'uí' si dīgyún' rian ni dugüi'. ⁸ Nì sisi hua sun rian ango ni

dugüi' güenda ga'ui' sij chrej rian dugüi' sij, nì da'ui sij ga'ui' sij chrej rian dugüi' sij. Nì sisi hua sun rian ango ni dugüi' né' güenda ga'ui' sij rasun rian ni ngüi niqui, ngaa nì gahuin niā' ruhua sij, guì'yaj sij daj. Nì sisi hua ango né' nicaj sun rian ni dugüi' né', nì guì'yaj sa' sij ngā si-sun sij. Nì sisi hua sun rian ango né' chracuij sij ni dugüi' né', nì gahuin niā' ruhua sij ngā si 'yaj sij daj.

⁹ Sī gataj á re' sisi 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re' sisi sé daj huin xāngā'. Nì sī ga'uej ruhua á re' si guì'yaj á re' si xi'í. Sanj guì'yaj sa' ni é re' aj. ¹⁰ Nì gahuin 'i ruhua á re' nī'yaj á re' ni dugüi' ni é re' huin ni sij ni tsínj nico' Jesús. Nì gara xina ni é re' sisi gahuin rian ni dugüi' ni é re' daj ngā man'an án re'. ¹¹ Nì guì'yaj fuerza ni é re' ngā niman ni é re'. Nì sī guinichre ni é re' ngā si-sun Señor mánj. ¹² Nì gahuin niā' ruhua ni é re' xi'í si ana'uij ni é re' si guì'yaj sa' Yan'anj ngā ni é re'. Nì ga'nin' ruhua ni é re' ngaa ran' ni é re' sayun. Nì sī duna ni é re' gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj mánj. ¹³ Chracuij ni é re' ngaa achin 'ngo rasun rian ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nì gāna'ni ni é re' rian ducua' ni é re' gatu ni ngüi 'nā' chrej.

¹⁴ Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi guì'yaj sa' Yan'anj ngā ni ngüi chran'

13

yun'unj ni é re'. Ní sî ga'mi quij ni é re' rian ni sij mánj. ¹⁵ Gahuin niá' ruhua ni é re' nga ni ngüi hua niá' ruhua. Ní gaco ni é re' nga ni ngüi aco nej. ¹⁶ Ní uyan ga ruhua daran' ni é re'. Ní sî gui'yaj á re' si gahuin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Maan si guinicaj dugüi' ni é re' nga ni ngüi niqui. Ní sî gahuin ruhua ni é re' sisi chrun ni é re' mánj.

¹⁷ Sî gui'yaj quij ni é re' nga ni ngüi 'yaj quij nga ni é re' mánj. Sanî dugu'nun' ni é re' gui'yaj sa' ni é re' rian daran' ni ngüi. ¹⁸ Ní sisi ga'uej ruhua ni ngüi, ni guiman din'inj ni é re' nga daran' ni sij. ¹⁹ Huin 'i ruhuaj ni'yā ni é re'. Ní sî gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi chran' yun'unj ni é re' mánj. Sanî ga'nin' ruhua ni é re' sisi Yan'anj gui'yaj castigo ni sij. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Man'anj huin si gui'yaj castigo ni sij. Man'anj naru'ue xi'í si quij gui'yaj ni sij." Daj gataj Señor. ²⁰ Hué dan ní sisi achin xi'na riqui ni ngüi unun' nga ni é re', ngaa ní ga'ui' ni é re' xa ni sij. Ní sisi nago'oj ni sij nnee, ní ga'ui' ni é re' go'o ni sij. Ní sisi hué daj gui'yaj sa' ni é re' nga ni sij, ní gahuin na'aj ni sij nga xi'í quij gui'yaj ni sij. ²¹ Sî duna ni é re' sisi gui'yaj gana nuguan' quij hua rian ni é re' mánj. Sanî gui'yaj gana ni é re' nga nuguan' sa' rian ni nuguan' quij hua.

¹ Dagahuin daran' ni é re' rian ni tsínj nicaj sun huin gobierno chruhua xungüi nan. Daj si daran' ni sun 'na' rian Yan'anj. Ní Yan'anj gui'yaj sisi guinicaj ni sij sun chruhua xungüi nan. ² Ngaa ní ni ngüi unun' nga tsínj nicaj sun, ní unun' ni sij nga nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Ní ni ngüi unun' daj, ní gahuin castigo ni sij, gui'yaj Yan'anj. ³ Daj si nitaj si xi'i huin sisi guxu'ui' ni ngüi 'yaj sa' rian ni tsínj nicaj sun. Sanî ni ngüi 'yaj quij, ní hua 'ngo si xi'i guxu'ui' ni sij ni'i ni sij ni tsínj nicaj sun. Gui'yaj sa' re', ngaa ní sî guxu'uí' re' rian ni tsínj nicaj sun mánj. Hué dan ní xacaj cuenta ni tsínj nicaj sun si 'yaj sa' re'. Ní ga'mi sa' ni sij xi'í re'. ⁴ Hué ni sij nicaj sun xi'í Yan'anj. Ní nne ni sij güenda sisi chracuij ni sij man'án re'. Sanî sisi gui'yaj re' gaquin', ní guxu'ui' re' rian ni sij. Daj si nitaj si ata chre ni sij chrun ni'í mánj. Ní 'nij nicaj sun ni sij sisi ga'ue gui'yaj ni sij castigo ni ngüi 'yaj quij hua. ⁵ Xi'í daj ní hua niān dagahuin né' rian ni tsínj nicaj sun. Ní sé xi'í urin si gui'yaj ni sij castigo né', sanî dagahuin né' xi'í si hué daj a'nin' nimún' rian man'an né'. ⁶ Ní hué xi'í daj a'ui' ni é re' san'anj rian ni tsínj nicaj sun. Daj si nicaj sun ni sij xi'í Yan'anj. Ní ya'yoj dagahuin ni sij nga

si-sun ni sij. ⁷ Hué dan n̄i daran' si da'ui né', n̄i ga'ui' né'. Sis̄i da'ui né' rian ni tsínj nicaj sun, n̄i n̄aga'ui' né' si da'ui né'. N̄i guru'ue né' rian ni tsínj a'nej san'anj. N̄i ga ní'yanj né' nga ni tsínj huin achij. N̄i gūinun yan'anj né' ni tsínj huin rian nej.

⁸ S̄i da'ui ni é re' xiquínj rian ni ngüi mánj. Maan si da'ui ni é re' si gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si né' 'i ruhua ni'yaj dugüi', n̄i hua dagahuin né' si a'nin' si-ley Yan'anj rian né'. ⁹ N̄i hua a'nin' si-ley Yan'anj sun rian né'. N̄i gataj ley daj: "S̄i ga'mi né' nga nicá dugüi' né'. N̄i s̄i dagahui' né' ni ngüi mánj. N̄i s̄i gui'yaj tu né' nga si'yaj ni dugüi' né' mánj. N̄i s̄i ga'mi snan'anj né' xi'í ni dugüi' né' mánj. N̄i s̄i gahuin ruhua né' nga si'yaj ni dugüi' né' mánj." Daj hua si-ley Yan'anj. N̄i gataj ango si-ley Yan'anj: "Ga'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' ni man'an né'." Daj hua ley daj. N̄i sis̄i dagahuin né' ley nan n̄i dagahuin né' daran' ango ley a'nin' Yan'anj sun rian né'. ¹⁰ N̄i sis̄i 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', n̄i nitaj si gui'yaj quij né' nga ni dugüi' né' ga mánj. Hué dan n̄i sis̄i 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', ngaa n̄i dagahuin xanga' né' si gataj si-ley Yan'anj rian né'.

¹¹ N̄i hué nan huin si

gui'yaj né' xi'í si ni'i né' daj hua chruhua xungüi mán né'. N̄i s̄ij hora si n̄ari né' nnej rian né'. Daj si ngaa guxuman sini ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, n̄i gahuin n̄ichrun' ga'na' Yan'anj n̄aca né', ruhua né'. San̄i yyaj n̄i gahuin n̄ichrun' doj si ga'na' Yan'anj n̄aca né'. ¹² N̄i daj rún' hua r̄umi' xungüi ngaa hua r̄umi', n̄i da'nga' daj hua ni ngüi m̄an chruhua xungüi. San̄i gahuin n̄ichrun' güi ga'na' Jesucristo, ngaa n̄i guixiguin rian né'. Ngaa n̄i s̄i gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni ngüi m̄an rian r̄umi' ga mánj. N̄i gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni ngüi m̄an rian xiguin hua. ¹³ Gache sa' né' daj rún' hua ngaa achéj né' ngaa xiguin ne' guni'yanj. N̄i s̄i xa n̄asa' né' mánj. N̄i s̄i guixini né' gache né' mánj. N̄i s̄i gui'yaj né' gui'yanj ngaa aguáj ni ngüi mánj. N̄i s̄i gui'yaj squira' né' mánj. N̄i s̄i gunun' né' nga ni dugüi' né' mánj. N̄i s̄i gahuin xicoj ruhua né' nga ni dugüi' né' mánj. ¹⁴ San̄i gui'yaj né' daj rún' huin ruhua Jesucristo si gui'yaj né'. N̄i s̄i ga'nij né' chrej gui'yaj né' daj rún' huin ruhua nnej cúj né' mánj.

14

Los débiles en la fe

¹ Gūinica j dugüi' né' nga ni ngüi achin guxuman sa' ruhua ni'i Jesucristo. N̄i s̄i gunun' né' nga ni sij mánj.

² Gui'yo' cuenta sisi ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi ga'ue xa sij daran'anj. Sanj hua ango tsínj achin guxuman sa' ruhua, sanj urin cuej xa sí'. ³ Ngaa nj sj gataj tsínj xa daran'anj sisi tsínj nun ni'i huin ango tsínj da mánj. Nj tsínj na'ue xa daran'anj, nj sj ga'ue gataj sij sisi gaquin' huin ngaa xa ango tsínj daran'anj. Daj si hua nahuin ra'a Yan'anj tsínj daj. ⁴ Nj un sin nj digujj re' nga 'ngo tsínj unánj guitsi rian Señor únj. Man'an Señor gataj sisi 'yaj sa' sij sisi nun 'yaj sa' sij. Nj gunucuaaj sij gui'yaj gana sij si Señor huin si nicaj fuerza daj gui'yaj gana sij.

⁵ Nj hua 'ngo tsínj ataj: Hua 'ngo güi gue rian sij. Nj hua ango tsínj ataj: Uyan huin daran' ni güi rian sij. Hua njan si ga xitinj ruhua go'ngo né' nga si ani ruhua né'. ⁶ Tsínj ataj sisi gue 'ngo güi daj, nj hué daj ataj sij xi'í Señor. Nj tsínj ataj sisi uyan huin daran' ni güi, nj hué daj ataj sij xi'í Señor nej. Nj tsínj xa daran'anj daj, nj hué daj 'yaj sij xi'í Señor. Nj a'ui' sij si guruhua Yan'anj. Nj tsínj na'ue xa daran'anj, nj hué daj 'yaj sij xi'í Señor. Nj a'ui' sij si guruhua Yan'anj nej. ⁷ Sé si man né' güenda man'an né' mánj. Nj sé si gahui' né' nga güenda man'an né' mánj. ⁸ Sisi man né', sanj man né' güenda Señor. Nj sisi gahui' né', sanj gahui' né' güenda

Señor. Ngaa nj, asj man né', asj gahui' né', sanj nicaj dugüi' né' nga Señor. ⁹ Nj gahui' Cristo. Nj ganá'nij sij. Nj hué daj gui'yaj sij sisi gahuin sij Señor guinicaaj sun sij rian ni ngüi gahui' nga ni ngüi hua nj'na' nej.

¹⁰ Ngaa nj un sin huin nj atáj re' si 'yaj jnánj re' gaquin' únj. Nj un sin huin nj a'mí re' sisi tsínj nun ni'i huin dugüi' re' únj. Hua njan si gan'anj daran' né' ganiquin' né' rian Cristo sisi nagui'yaj yya sij si-gaquin' daran' né'. ¹¹ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Daj rún' hua yya hua nj'na' man'anj, nj hué daj hua yya sisi ganiquin' ráj dacoj daran' ni ngüi riánj.

Nj ga'mi sa' 'ueé daran' ni sij rian Yan'anj.

Daj gataj Señor. ¹² Daj si 'na' güi ngaa naga'ui' da' go'ngo né' cuenta rian Yan'anj xi'í si gui'yaj né'.

¹³ Xi'í daj nj sj ga'mi né' gaquin' rian ni dugüi' né' mánj. Sanj ga cuidado né' sisi sj guere' 'ngo ni dugüi' né' nga si-chrej Yan'anj mánj. Daj si nitaj si hua sa' si duna sij si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. ¹⁴ Nj xuman ruhuāj ni'yā Señor Jesús. Xi'í daj nj hua xitinj ruhuāj sisi nitaj a 'ngo rasun quij hua. Sanj sisi 'ngo né' ani ruhua sisi quij hua 'ngo rasun, sanj quij hua rasun daj güenda xa tsínj daj. ¹⁵ Nj sisi rasun xa re' 'yaj sisi nani

ruhua dugüí' re', ngaa nî nun hua sa' si xa re' rasun daj. Daj si sisi 'i ruhua re' ni'yaj re' dugüí' re', nî sé daj gui'yaj re' manj. Nî si gui'yaj re' sisi duna dugüí' re' si-chrej Yan'anj xi'i rasun xa re' manj. Daj si gahui' Cristo xi'i dugüí' re' daj. ¹⁶ Nî sisi ani ruhua re' si sa' 'yaj re', nî si duná re' si ga'mi quij ni ngüi xi'i si 'yaj re' manj.

¹⁷ Daj si ngaa nne né' rian nicaj Yan'anj sun, nî hua nica 'yaj né'. Nî hua din'inj ruhua né' nej. Nî hua nia' ruhua né', 'yaj Espiritu Santo nej. Ngaa nî si nani ruhua né' xi'i si xa né' nga xi'i si go'o né' manj. ¹⁸ Nî sisi hué chrej nan dagahuin sa' né' rian Cristo, ngaa nî garan' ruhua Yan'anj ni'yaj né'. Nî ga'mi sa' ni ngüi xi'i né' nej.

¹⁹ Hué dan nî gui'yaj fuerza né' sisi hua din'inj scanij ni dugüi' né'. Nî chracuij né' sisi guxuman sa' ruhua go'ngo ni dugüi' né'. ²⁰ Nî si gui'yaj re' sisi duna 'ngo dugüi' re' si-chrej Yan'anj xi'i 'ngo rasun xa re' manj. Xanga' nî daran' ni rasun hua sa' xa né'. Sanj sisi duna 'ngo dugüi' né' si-chrej Yan'anj xi'i si xa né', nî nitaj si hua sa' manj. ²¹ Nî sisi duna 'ngo ni dugüi' né' si-chrej Yan'anj xi'i si xa né' nnee nga xi'i si go'o né' vino nga xi'i ango ni rasun 'yaj né', hué dan nî nitaj si hua sa'aj si 'yaj né' ni nuguan' daj.

²² Nî gui'yaj re' sisi urin man'an re' nga Yan'anj guini'i daj ani ruhua re' xi'i ni nuguan' daj. Hua 'ueé rian né' sisi ni'i' si hua sa' chruhua né'. Nî nitaj si uta' gaquin' mun'un' nga si 'yaj né' manj. ²³ Nî sisi nun ni'i 'ngo né' sisi ga'uej Yan'anj xó' 'ngo rasun daj, ngaa nî da'ui né' gaquin' rian Yan'anj xi'i si xó' rasun daj. Nî nun hua sa' sisi xa né' 'ngo rasun ngaa nun ni'i né' sisi ga'uej Yan'anj xa né'. Daj si gaquin' huin daran' si 'yaj né' ngaa nun ni'i né' sisi ga'uej Yan'anj gui'yaj né'.

15

¹ Sisi hua nica ruhua né' nga si-nuguan' Yan'anj, nî chracuij né' ni ngüi achin gahuin nica ruhua nga si-nuguan' Yan'anj. Nî si gui'yaj né' daj rún' ninanj aran' ruhua né', gui'yaj né' manj. ² Nî daran' né' gui'yaj daj rún' aran' ruhua dugüi' né'. Nî gui'yaj sa' né' ni rasun güenda man'an ni sij. Hué ducuanj daj ga'ue gahuin nica ruhua ni sij nga si-chrej Yan'anj, gui'yaj né'. ³ Daj si nun gui'yaj Cristo si garan' ruhua sij gui'yaj sij. Daj si gataj Cristo rian si-nuguan' Yan'anj: "Nî ga'mi ni ngüi nuguan' quij hua rian re' huin re' Yan'anj. Sanj hué riänj huin si ga'mi quij ni sij nuguan' daj rún' huaj." Daj gataj Cristo gunun Yan'anj. ⁴ Nî daran' ni nuguan' garan' ni sij asij ná huin güenda si gahuin

chr̄un né', garun ni sij. N̄i xi'í ni nuguan' daj, n̄i ḡahuin nucuj né' gūi'yaj gana né' rian sayun. N̄i ḡanari' nucuj niman né', gūi'yaj si-nuguan' Yan'an̄j. Hué daj n̄i ḡahuin yya ruhua né' si gūi'yaj s̄a' Yan'an̄j nḡa né'.⁵ N̄i Yan'an̄j 'yaj sisi huin nucuj niman né'. N̄i Yan'an̄j 'yaj si nari' nucuj niman né' nej. Hué dan n̄i huin ruhuāj sisi uyan ḡa ruhua ni é re' gūi'yaj Yan'an̄j si hué daj digyán Jesucristo rian né'.⁶ Ngaa n̄i 'nḡo chré' ḡa ruhua daran' né' si ḡa'mi s̄a' né' rian Yan'an̄j huin chrej Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'.

El evangelio a los gentiles

⁷ Hué dan n̄i nahuin ra'a ni é re' ni dugüi' ni é re' daj rún' nahuin ra'a Cristo ni é re' aj. Ngaa n̄i gūini'i ni ngüi si 'yaj s̄a' Yan'an̄j.⁸ N̄i ataj snan'ān gunun ni é re' si ga'na' Cristo gūi'yaj sun sí' rian ni ngüi israelita. N̄i hué daj gūi'yaj sí' güenda dagahuin sí' nuguan' gūi'yaj yya Yan'an̄j nḡa ni xi né' ni tsínj guimán asij ná. Ngaa n̄i gahuin yya daj rún' gataj Yan'an̄j rian ni sí', gūi'yaj Cristo.⁹ N̄i ga'na' Cristo sisi ḡa'mi s̄a' ni ngüi 'na' anéj chrej rian Yan'an̄j xi'í si nahuin yaco ruhua Yan'an̄j ni'yaj-á' ni sij. N̄i hué daj gataj si-nuguan' Yan'an̄j xi'í Cristo:

Xi'í daj n̄i ḡa'mi s̄a' man'ānj scanij ni ngüi 'na' anéj chrej xi'í re'.

N̄i si-xugüi re' garā chra'. Daj gataj si-nuguan' Yan'an̄j xi'í Cristo.¹⁰ N̄i gataj ango nuguan' daj nej:

Ḡahuin niā' ruhua ni é re' nḡa ni ngüi nico' Yan'an̄j huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej.

Daj gataj nuguan' daj.

¹¹ N̄i gataj ango nuguan' daj nej:

Ḡa'mi s̄a' ni é re' rian Señor huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej nḡa ni ngüi man n̄in' ḡachra' chruhua xungüi.

Daj gataj nuguan' daj.

¹² N̄i gataj ruhua' yún Isaías:

Ḡa'nga 'nḡo lij ḡahuin da'n̄ij tsínj gu'naj Isaí.

N̄i ḡachij lij daj.

N̄i gūnicaj sun sij rian ni ngüi 'na' anéj chrej.

N̄i gana'uij ni sí' sisi nagui'yaj s̄a' sij si-chrej ni sí'.

Daj gataj Isaías.

¹³ N̄i Yan'an̄j riqui si ana'uij né'. N̄i huin ruhuāj sisi n̄in' ruhua ḡahuin niā' ruhua ni é re', gūi'yaj Yan'an̄j anj. N̄i ḡahuin din'inj ruhua ni é re' nej xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'an̄j. Ngaa n̄i gahuin yya ruhua á re' doj sisi ḡahui s̄a' á re', gūi'yaj Espíritu Santo, ruhuāj aj.

¹⁴ N̄i hua yya ruhuāj sisi n̄un ruhua ni é re' ni nuguan' s̄a' gahuin chr̄un ni é re' huin ni é re' jnān nḡa xica'uī. N̄i ni'inj sisi ḡa'ue ḡa'ui' go'ngo ni é re' chrej s̄a' rian dugüi' ni é

re' nej. ¹⁵ Ni yanj nan guisij ruhuāj garūnj go'ngo nuguan' rian án re'. Ni huin ruhuāj sisi ga nigui'ij ni é re' nga ni nuguan' nan. Daj si riqui Yan'anj sinduj riānj sisi guñicaj sūnj. ¹⁶ Ni 'yaj sūnj rian Jesucristo xi'í ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni daj rún' 'yaj sun 'ngo chrej rian Yan'anj, ni hué daj 'yaj sūnj a'mi man'ānj nuguan' sa' huin si-nuguan' Yan'anj rian án re'. Ni natāj nuguan' si daj ga'ue ganacaj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni hué daj 'yā xi'í si ga'ue naga'uīj ni ngüi 'na' anéj chrej rian Yan'anj. Ni huin ruhuāj sisi garan' ruhua Yan'anj nga ni ngüi naga'uīj daj. Ni gahuin sa' niman ni sij, gui'yaj Espíritu Santo. ¹⁷ Ni xi'í si chracuij Cristo man'ānj, ni ga'ue ga'mi sa' man'ānj xi'í si-sūnj huin si-sun Yan'anj.

¹⁸ Daj si guisij ruhuāj ga'mi xi'í urin nuguan' gui'yaj Cristo ngāj. Ni hué nan huin sisi dagahuin ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej si-nuguan' Yan'anj. Ni dagahuin ni é re' xi'í si natāj nuguan' sa' rian án re'. Ni dagahuin ni é re' xi'í sun gui'yaj sūnj scanij ni é re' nej. ¹⁹ Ni gahuin nu-cuaj si-nuguan'ānj, gui'yaj Yan'anj. Ni gui'yā si sa', gui'yaj Espíritu Santo nej. Ni hué daj hua natāj nuguan' sa' xi'í Cristo rian ni ngüi sisi ganacaj Yan'anj ni sij. Ni gaxi'i natāj nuguan' daj xuman' Jerusalén da nin'

gachra' ni xuman' ngaj da' estado Ilírico nej. ²⁰ Ni ninanj gahuin ruhuāj natāj nuguan' sa' daj rian ni ngüi achin gunun si-nuguan' Cristo. Daj si na'uej ruhuāj natāj nuguan' daj rian hua gunun ni ngüi, gui'yaj ango tsinij. ²¹ Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Guini'i ni ngüi nun gahuin gunun xi'í si-nuguan' Cristo.

Ni ngüi nitaj aman gunun, sanj gara da'nga' ruhua ni sij xi'í si-nuguan' sij.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

Pablo se propone ir a Roma

²² Xi'í daj ni guisij ga'í na'ue guchi' ni'yā rian man ni é re' mánj. ²³ Ni yyaj guisij gui'yaj sūnj ni xuman' nan. Ni guisij ga'í yo' huin ruhuāj guchi'j guiman né.

²⁴ Hué dan ni ngaa gan'ān estado España, ni guchi' ni'yā ni é re', ruhuāj aj. Ni ngaa gahuin niā' ruhuāj nga ni é re', ni huin ruhuāj si chracuij ni é re' si guisí estado España.

²⁵ Sanj yyaj ni gan'ān xuman' Jerusalén. Ni gan'anj chracuī ni ngüi nico' Yan'anj man xuman' daj. ²⁶ Daj si gahuin sa' ruhua ni ngüi man estado Macedonia nga estado Acaya chracuij ni sij san'anj ni ngüi yaco ran' nico' Yan'anj mán xuman' Jerusalén. ²⁷ Ni gahuin niā' ruhua ni sij sisi daj guiri' ni sij ga'ui' ni sij rian ni sí'. Ni

dugu'naj gui'yaj ni sij. Daj si ga'ui' ni tsínj ísraelita man xuman' Jerusalén si-nuguan' Yan'anj rian ni sij huin ni sij ni tsínj 'na' anéj chrej. Xi'í daj hua niñ chracuij ni tsínj 'na' anéj chrej ni ngüi yaco ran' nico' Yan'anj man xuman' Jerusalén. ²⁸ Ni ngaa guisij ganahuij si-sünj nan naga'uij san'anj daj rian ni ngüi man xuman' Jerusalén, ngaa ni gachinj ni'yā rian man ni é re'. Ngaa ni gan'an estado España. ²⁹ Ni ni'inj sisi ngaa guisi rian man an re', ni gui'yaj Cristo 'ngo sinduj nico ngāj. Ni gahuin nica ruhua á re', gui'yaj si-nuguan' sij.

³⁰ Nicañ dugüi' daran' né' nga Señor Jesucristo. Ni 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', 'yaj Espíritu Santo huin ni é re' jnān nga xica'ui. Ni achínj jni'yā rian ni é re' sisi chracuij ni é re' man'anj gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj xi'ij. ³¹ Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi ganani man'anj rian ni tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Jesús man estado Judea. Ni gachinj jni'yaj ni é re' sisi nahuin ra'a sa' ni ngüi nico' Yan'anj man Jerusalén san'anj ga'uij rian ni sij. ³² Hué dan ni sisi ga'uej ruhua Yan'anj, ni gahuin niā' ruhuāj ngaa guisij ni'yā rian man ni é re'. Ngaa ni ga'ue nar'i nucuj daran' né' nga si-nuguan' Yan'anj. ³³ Yan'anj 'yaj sisi hua din'inj ruhua niman

daran' né'. Ni huin ruhuāj sisi gane Yan'anj nga daran' ni é re' aj. Amén.

16

Saludos personales

¹ Guisij 'ngo xica'uij né' rian man ni é re' gu'naj ún' Febe. Ni nico' ún' Jesucristo. Ni 'yaj sun ún' rian ni ngüi nico' Yan'anj man xuman' Cencia. ² Ni daj rún' gu'yun né' nicañ dugüi' né' nga ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Señor, ni hué daj nahuin ra'a á re' ún'. Ni chracuij ni é re' daran' rasun achin garasun ún'. Daj si nin' ruhua chracuij ún' ga'i ni ngüi. Ni chracuij ún' man'anj nej.

³ Ni a'nī 'ngo nuguan' rian yun'unj gu'naj Priscila nga tsínj gu'naj Aquila huin nungüej nicañ sij si 'yaj sun nuguan'an ngāj xi'í si-sun Cristo Jesús. ⁴ Ni ngaa guiran' man'anj 'ngo sayun, ni ga'uej ruhua nungüej nicañ sij gahui' sij xi'ij. Ni sé urinj naga'ui' si guruhua nungüej sij, sanj hué daj 'yaj daran' ni ngüi nico' Yan'anj 'na' anéj chrej nej. ⁵ Ni hué daj a'nī 'ngo nuguan' rian ni ngüi nico' Jesús nahuin yu' ducuañ nungüej nicañ sij. Ni a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Epeneto huin sí' 'ngo tsínj 'i ruhuāj ni'yā. Ni huin sí' tsínj guxuman sini yan ruhua ni'yaj Jesús rian daran' ni ngüi man estado Acaya.

6 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian Marĭa. Daj si gui'yaj sun nĭn' ruhua unj scanij ni é re'. 7 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian tsĭnj gū'naj Andrónico ngā Junias huin nungüej sij dugüi'tj. Nĭ gunun nungüej sij ducuaga' ngaa gunünj nej. Nĭ 'yaj sa' Adrónico ngā Junias scanij ni apóstol ni tsĭnj a'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. Nĭ ngaa achin guxuman ruhuāj ni'yā Cristo, nĭ hua guxuman ruhua nungüej sij. 8 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian tsĭnj gū'naj Amplias si 'i ruhuāj ni'yā sí' xi'í Señor. 9 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian Urbano, tsĭnj 'yaj sun ngāj xi'í Cristo. Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian tsĭnj 'i ruhuāj huin Estaquis nej.

10 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian tsĭnj gū'naj Apeles. Ni'i né' sisĭ digyán sa' sí' si xuman ruhua sí' ni'yaj sí' Cristo. Nĭ hué daj a'nĭ 'ngō nuguan' rian ni dugüi' Aristóbulo nej. 11 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian Herodión huin sí' dugüi'tj. Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian ni dugüi' Narciso huin ni sij ni tsĭnj xuman ruhua ni'yaj Señor. 12 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian yun'unj gū'naj Trifena ngā Trifosa huin nungüej ún' yun'unj 'yaj sun rian Señor. Nĭ hué daj a'nĭ 'ngō nuguan' rian Pérsida si 'i ruhua né' ni'i né' unj. Nĭ ducu gui'yaj sun unj si-sun Señor. 13 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian Rufo, tsĭnj ganacui Señor. Nĭ hué daj a'nĭ 'ngō nuguan' rian

nni sí' nej. Daj si rún' 'yaj 'ngō nni né' daj gui'yaj ún' ngā man'anj.

14 Nĭ a'nĭ 'ngō nuguan' rian tsĭnj gū'naj Asíncrito ngā Flegonte nej, Hermas nej, Patrobas nej, Hermes nej, ngā daran' ni ngüi nico' Yan'anj mán ngā ni sij nej. 15 Nĭ hué daj a'nĭ 'ngō nuguan' rian tsĭnj gū'naj Filólogo ngā Julia nej, ngā nungüej xica'uij Nereo nej, Olimpás nej, ngā daran' ni ngüi nico' Yan'anj mán ngā ni sij. 16 Ga'nij a ni é re' 'ngō nuguan' rian ni dugüi' ni é re'. Nĭ garun du'ua ni é re' ni dugüi' ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' rian Cristo. Daran' ni ngüi mán nĭn' gachra' nico' Cristo a'nĭj 'ngō nuguan' rian ni é re' aj.

17 Nĭ achĭnj jni'yā rian ni é re' huin ni jnún' ngā ni xica'uí' sisĭ guĭni'yaj sa' ni é re' ngā ni ngüi 'yaj si unun' ni dugüi' ni é re'. Nĭ chran' yun'unj ni sij ni é re' xi'í nuguan' sa' gahuin chrūn ni é re'. Guxun anéj ni é re' man'an án re' rian ni ngüi daj. 18 Daj si sé si 'yaj sun ni sij rian Señor Jesucristo. Sanĭ maan si 'yaj sun ni sij si aran' ruhua riqui ni sij. Sa' nagui'yaj ni sij si-nuguan' man'an ni sij. Sanĭ digya' yun'unj ni sij niman ni ngüi nun ni'i sa' ngā nuguan' daj. 19 Ni'i daran' ni ngüi sisĭ dagahuin sa' ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Xi'í daj nĭ gahuin niā' ruhuāj xi'í ni é re'. Nĭ huin ruhuāj

sisigahuin chr̄un ni é re' gū'yaj ni é re' ni nuguan' sa'. San̄i na'uej ruhuāj sisi gahuin chr̄un ni é re' gū'yaj ni é re' si xi'i. ²⁰ N̄i 'yaj Yan'an̄j si hua din'inj ruhua né'. N̄i rá'yanj gū'yaj gana ni é re' rian sichre, gū'yaj Yan'an̄j. N̄i huin ruhuāj si gū'yaj Señor Jesucristo sinduj rian ni é re' aj.

²¹ N̄i a'n̄j tsínj gu'naj Timoteo 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' tsínj 'yaj sun nuguan'an ngāj. N̄i a'n̄j tsínj gu'naj Lucio nga Jasón nej, Sosípater nej, 'ngo nuguan' rian án re' huin ni sí' ni dugüi'ij. ²² N̄i man'ānj huin tsínj gu'naj Tercio, arūn si-nuguan' Pablo nan. N̄i hué daj a'n̄i 'ngo nuguan' rian ni é re' xi'í Señor. ²³ N̄i a'n̄j tsínj gu'naj Gayo 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. N̄i nnēj ducúa sij. N̄i chr̄acuij sij ducúa sij sisi ga'na' daran' ni ngüi nico' Yan'an̄j. N̄i hué daj a'n̄j tsínj gu'naj Erasto 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. Hué sí' huin tesorero xuman' nan. N̄i a'n̄j Cuarto 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. ²⁴ N̄i huin ruhuāj sisi gū'yaj Jesucristo sinduj rian ni é re' huin sí' Señor nicañ sun rian né'. Amén.

Doxología final

²⁵ N̄i ga'ue gū'yaj Yan'an̄j si gahuin n̄ica niman ni é re' xi'í nuguan' natāñ rian ni é re' huin nuguan' sa' xi'í Jesucristo. Asij ngaa ná, n̄i nun ga'ue xacaj ni ngüi cuenta xi'í si-nuguan'

Yan'an̄j. San̄i yyaj n̄i digyán Yan'an̄j rian ni ngüi daj hua nuguan' daj. ²⁶ N̄i hua yya digyán Yan'an̄j nuguan' daj rian ni ngüi. Daj si ga'n̄j Yan'an̄j sun rian ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j asij ná sisi garun ni sij si-nuguan' Yan'an̄j rian yanj. Yyaj n̄i ni'i daran' ni ngüi man̄ n̄in' gachra' chruhua xungüi daj hua nuguan' guixij hūi daj. N̄i huin ruhua Yan'an̄j sisi guxuman ruhua ni sij si-nuguan' Yan'an̄j. N̄i dagahuin ni sij nuguan' daj nej. N̄i nne n̄iganj Yan'an̄j.

²⁷ Urin Yan'an̄j huin. N̄i ni'i sa' Yan'an̄j daran'an̄j. N̄i ga'mi sa' 'ueé n̄iganj né' rian Yan'an̄j nga xi'í Jesucristo nej. Amén.

PRIMERA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL PABLO A LOS CORINTIOS

Salutación

1 Huēj huin Pablo. Nī gaquínj Yan'anj ga'nāj gahuñj 'ngo apóstol, tsínj nata' si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si hué daj gahuin ruhua Yan'anj. Nī a'níj nuguan'an nungüej jnánj únj Sóstenes 'ngo yanj rian án re'. 2 Nī a'níj nungüej únj yanj nan huaj rian án re' huin ín re' 'ngo xi'nin' nico' Yan'anj mán xuman' Corinto. Nī naga'ui' ni é re' niman án re' rian Yan'anj xi'í Jesucristo. Nī gaquínj Yan'anj a ni é re' gahuin a ni é re' tsínj sa' niman rian Yan'anj. Nī hué daj a'níj nungüej únj yanj nan rian daran' ni ngüi achínj jni'yaj rian Yan'anj nga si-xugüi Jesucristo. Nī hué Jesucristo huin Señor nicaj sun rian ni sij. Nī huin sij Señor rian daran' né'. 3 Nī huin ruhua nungüej únj sisí chrej né' nga Jesucristo gui'yaj sinduj rian án re'. Nī gahuin din'inj ruhua á re', gui'yaj nungüej sí', ruhua nungüej únj.

Acción de gracias por dones espirituales

4 Nī niganj a'uñj si guruhua Yan'anj xi'í a ni é re'. Daj

si Yan'anj gui'yaj sinduj rian án re' xi'í si nico' a ni é re' Jesucristo. 5 Nī xi'í Jesucristo, nī gahui sa' á re', gui'yaj Yan'anj. Nī gui'yaj Yan'anj sisí a'mi sa' a ni é re'. Nī gui'yaj Yan'anj sisí huin chrun ni é re' ga'i nuguan' sa' nej. 6 Nī xi'í si gui'yaj sa' si-nuguan' Cristo niman án re', nī huej digyán sisí nuguan' xanga' huin. 7 Ngaa nī nī a 'ngo nuguan' sa' nitaj si achin riqui Yan'anj rian án re' ga mánj. Nī ana'uñj a ni é re' güi nanicaj ruhua' yún Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. 8 Nī gui'yaj sí' sisí gahuin ran niman án re' da ganahuij xungüi nan. Ngaa nī nitaj a 'ngo tsínj ga'ue ga'mi gaquin' rian án re' güi nanicaj Señor Jesucristo ga'na' sij. 9 Nīganj dagahuin Yan'anj si-nuguan'anj rian né'. Nī hué Yan'anj gaquínj sisí guñicaj dugüi' ni é re' nga da'ni Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

¿Está dividido Cristo?

10 Nī achínj jni'yā rian án re' huin ín re' jnánj né' nga si-xugüi Señor Jesucristo sisí uyan ga nica ruhua daran' ni é re'. Nī si gui'yaj nini go'ngo ni é re' man'an án re' mánj. Nī uyan ga'mi ni é re' guñman án re'. Nī urin gani ruhua á re' aj. 11 Nī gataj ni dugüi' Cloé gunñj sisí unun' ni dugüi' ni é re' huin ín re' jnánj né'. 12 Nī huin ruhuaj gatā sisí ataj go'ngo ni é re': "Huēj nico'

si-nuguan' Pablo." Nj ataj ango ni é re': "Huēj nico' si-nuguan' Apolos." Nj ángo ni é re' ataj: "Huēj nico' si-nuguan' Cefas." Nj ángo re' ataj: "Huēj nico' si-nuguan' Cristo." Daj ataj go'ngo a ni é re'. ¹³ Asj ga'ij Cristo hua ruhua á re' ní'. Asj gahui' man'anj rian rugutsj xi'í a ni é re' ga'. Asj si-xugüi man'anj gata' nnee ni é re' ga'. Sé daj huin mánj.

¹⁴ Nj a'uuj si guruhua Yan'anj sisi nun duguata' nnēj ni é re'. Sanj urin nungüej tsínj Crispo nga Gayo duguata' nnēj nanj. ¹⁵ Hué dan nj, nj a 'ngo ni é re' sj ga'ue gataj sisi gata' nnee ni é re' xi'í si-xugüij mánj. ¹⁶ Nj hué daj duguata' nnēj ni dugüi' Estéfanos. Sanj nitaj si nanun ruhuāj sisi duguata' nnēj ango ni sij mánj. ¹⁷ Daj si nun ga'nij Cristo sisi gan'anj duguata' nnēj ni ngüi mánj. Sanj huin ruhua Cristo sisi ga'mi si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' rian ni sij. Nj sé si-nuguan' tsínj ni'i sa' huin nuguan' a'mi mánj. Sanj a'mi si-nuguan' Jesucristo sisi xacaj ni ngüi cuenta daj gahui' sí' rian rugutsj xi'í ni sij. Ngaa nj ga'ue guxuman ruhua ni ngüi nuguan' sa' a'mi rian ni sij aj.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸ Nj ani ruhua ni ngüi gan'anj rian yan'an sisi nuguan' ni'yun huin nuguan' nata' né' xi'í si

gahui' Cristo rian rugutsj. Sanj nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nucuj, gui'yaj Yan'anj rian ni ngüi ganacaj Yan'anj huin né' aj. ¹⁹ Nj gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ga'nē si-nuguan' ni tsínj ani ruhua sisi chrún sa' ni sij.

Nj sj gahuin nucuj ni sij xacaj ni sij cuenta xi'í nuguan' sa', gui'yā.

Daj gataj Yan'anj.

²⁰ Nj hua tsínj ni'i ga'ij nuguan'. Nj hua tsínj arun yanj libro nej. Nj hua tsínj a'mi nico nuguan' rian ni dugüi' sij nej. Sanj nitaj si ní'yanj si-nuguan' ni tsínj daj, gui'yaj Yan'anj si nun xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. ²¹ Nj gui'yaj Yan'anj sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi daj hua man'an Yan'anj xi'í si-nuguan' ni tsínj ani ruhua sisi ni'i sa' ni sij. Sanj gani ruhua Yan'anj ganacaj sí' ni ngüi xi'í si-nuguan' man'an sí' huin nuguan' a'mi ni únj rian ni ngüi. Nj da'nga' daj 'yaj Yan'anj nunj si ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nuguan' ni'yun huin aj.

²² Achínj ni tsínj israelita 'ngo rasun sa' 'na' xata' guini'i ni sij. Nj tsínj griego, sanj nano' ni sij si gahuin chrún ni sij. Sanj nata' ni únj sisi gahui' Cristo rian rugutsj xi'í ni ngüi. ²³ Ni tsínj israelita huin na'aj, 'yaj nuguan' nan. Nj ani ruhua ango ni ngüi 'na' anéj chrej sisi 'ngo nuguan' ni'yun

huin nuguan' nan. ²⁴ Sanj ni ngüi gaquínj Yan'anj ga'na' guinicaj dugüi' nga Cristo, ni nunj si ni ngüi israelita huin ni sij, asj ni ngüi griego huin ni sij, sanj ngaa unun ni sij nuguan' a'mi ni únj, ni huin yya ruhua ni sij sisi nucaj Cristo xi'í si 'na' sij rian Yan'anj anj. Ni huin yya ruhua ni sij sisi ni'i sa' Cristo xi'í si 'na' sij rian Yan'anj nej. ²⁵ Ni ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nuguan' ni'yun huin 'ngo si-nuguan' Yan'anj. Sanj nuguan' daj ní'yanj doj daj nga daran' si-nuguan' ni ngüi aj. Ni ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nitaj si nucaj 'ngo si-nuguan' Yan'anj. Sanj nucaj nuguan' daj doj daj nga daran' si-nuguan' ni tsínj aj.

²⁶ Ni xacaj á re' cuenta huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né' sisi gaquínj Yan'anj ga'na' á re' guinicaj dugüi' a ni é re' nga Cristo. Ni sé nico a ni é re' huin tsínj ni'i sa' scanij a ni é re' daj ani ruhua ni ngüi. Ni sé nico a ni é re' huin tsínj nucaj scanij a ni é re'. Ni sé nico a ni é re' huin tsínj huin achij scanij a ni é re' nej. ²⁷ Sanj nacui Yan'anj a ni é re'. Ni nunj si ani ruhua ni tsínj ni'i sa' sisi nitaj si ní'yanj a ni é re', sanj gahuin na'aj ni sij xi'í ni é re', gui'yaj Yan'anj. Ni nacui Yan'anj a ni é re' huin ín re' ni ngüi nitaj si huin achij. Sanj hué daj gahuin na'aj ni tsínj huin achij xi'í a ni é re', gui'yaj Yan'anj anj. ²⁸ Ni

nacui Yan'anj ni ngüi niqiu nga ni ngüi nitaj si ní'yanj, ataj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Sanj gui'yaj gana ni ngüi daj rian ni ngüi huin achij doj man chruhua xungüi nan, gui'yaj Yan'anj. ²⁹ Ngaa ni ngaa guisij, ni a 'ngo ni ngüi si guisij ruhua ga'mi sa' xi'í man'an ni sij rian Yan'anj mánj. ³⁰ Sanj gui'yaj Yan'anj sisi uyan guinicaj dugüi' ni é re' nga Cristo Jesús. Ni gui'yaj Yan'anj sisi Cristo huin tsínj ni'i daran' nuguan' ní'yanj né'. Ni xi'í Cristo, ni nitaj si da'ui né' gaquin', gui'yaj Yan'anj. Ni xi'í Cristo, ni hua sa' niman né' rian Yan'anj, gui'yaj Yan'anj. Ni naránj Cristo rian si-gaquin' né', gui'yaj Yan'anj. ³¹ Xi'í daj hua nian si gui'yaj sa' né' daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: "Si ga'mi sa' né' xi'í man'an né' mánj. Sanj ninanj ga'mi sa' né' xi'í Señor aj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

2

Proclamando a Cristo crucificado

¹ Ni ni'i a ni é re' sisi ngaa guisí rian man án re' natāj nuguan' xanga' 'na' rian Yan'anj gunun a ni é re', ni nun ga'mi nuguan' chrún nga nuguan' 'ueé gunun a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ² Sanj gani ruhuāj si ga'mi urin nuguan' rian án re' huin si-nuguan' Jesucristo

tsínj guinico' rian rugutsj.
³ Nj ngaa guisī rian man án re', nj gahuin na'a ga'mī. Nj guxu'uij. Nj nagananj yūnj anj. ⁴ Nj ngaa ga'mī, nj natāj si-nuguan' Yan'anj gunun a ni é re'. Nj nun ga'mī nuguan' chrūn huin nuguan' a'mi ni tsínj ni'i sa' mánj. Sanj riqui Espiritu Santo sisi nucuaaj nuguan' ga'mī rian án re'. ⁵ Nitaj si huin ruhuāj sisi guxuman ruhua á re' nj'yaj á re' Yan'anj xi'í si a'mi man'ānj nuguan' a'mi ni tsínj ni'i sa'. Sanj huin ruhuāj sisi guxuman ruhua á re' nj'yaj á re' Yan'anj xi'í si nucuaaj si-nuguan' ni únj, gui'yaj Yan'anj anj.

La revelación por el Espiritu Santo

⁶ Sanj hua nuguan' chrūn ni'i né' 'na' rian Yan'anj. Nj a'mi ni únj nuguan' daj rian ni ngüi unun sa' si-nuguan' Yan'anj. Sanj nitaj si 'na' ni nuguan' a'mi né' rian ni tsínj huin achij rian xungüi gaquin' nan mánj. Daj si ni'i né' sisi ganahuij ni tsínj huin achij daj. ⁷ Sanj a'mi ni únj si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' chrūn. Nj nuguan' nan huin 'ngo nuguan' gari huī Yan'anj asij sini yan ngaa achin gui'yaj Yan'anj xungüi. Nj huin ruhua Yan'anj sisi ganahuin 'ueé né', gui'yaj nuguan' nan. ⁸ Nun gara da'nga' ruhua ni tsínj huin achij mán chruhua xungüi nuguan' nan. Sisi nun gara da'nga' ruhua ni sij, nj sj doco' ni sij rian rugutsj

Señor huin tsínj gahuin achij ne' xata' mánj.

⁹ Sanj hua njca rian si-nuguan' Yan'anj:

Ni ngüi 'i ruhua ni'yaj Yan'anj, nj hua gui'yaj xugüi Yan'anj ni rasun hua 'ueé.

Nj a 'ngo ni sij nun gujni'i ni rasun daj.

Nj nun gunun ni sij xi'í ni rasun daj nej.

Nj nun gani ruhua ni sij daj hua ni rasun daj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁰ Sanj digyán Yan'anj ni rasun daj rian ni únj, gui'yaj Espiritu Santo. Daj si ni'yaj sa' Espiritu Santo daran' ni nuguan'. Nj ni'i sa' Espiritu Santo si ani ruhua niman Yan'anj nej.

¹¹ Nitaj a 'ngo tsínj ga'ue xacaj cuenta daj ani ruhua niman 'ngo tsínj da mánj. Sanj urin niman tsínj daj ni'i daj ani ruhua man'an sij. Nj hué ducuánj daj, nj nitaj a 'ngo ni ngüi ni'i daj ani ruhua Yan'anj mánj. Urin Espiritu Santo ni'i daj ani ruhua Yan'anj anj. ¹² Nitaj si ani ruhua ni únj daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Sanj ani ruhua ni únj daj rún' digyán Espiritu Santo chruhua niman ni únj. Ngaa nj ga'ue xacaj ni únj cuenta daj hua ni nuguan' sa' riqui Yan'anj rian né'. ¹³ Nj a'mi ni únj ni nuguan' sa' nan rian ni ngüi. Nj sé ni nuguan' huin chrūn ni únj güenda man'an ni únj huin mánj. Sanj a'mi ni únj nuguan' digyán Espiritu

Santo rian ni únj. Nì a'mi ni únj nuguan' daj rian ni ngüi nun Espíritu Santo niman.

¹⁴ Tsínj acaj chrej chruhua xungüi gaquin' nan, nì na'ue xacaj sij cuenta daj hua nuguan' ataj Espíritu Santo gunun ni ngüi mánj. Daj si nuguan' nì'yun huin ani ruhua sij. Nì na'ue gara da'nga' ruhua sij. Daj si Espíritu Santo 'yaj si gara da'nga' ruhua né' daj hua ni nuguan' da aj. ¹⁵ Tsínj unun si ataj Espíritu Santo, nì nagui'yaj cu sij daran' ni nuguan'. Sanì na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi ni nuguan' ani ruhua tsínj daj huin tsínj unun si ataj Espíritu Santo. ¹⁶ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ni a 'ngo tsínj nun ni'i daj ani ruhua Señor. Nì a 'ngo tsínj si ga'ue digyan rian Señor mánj. Sanì ni'i ni únj daj ani ruhua Cristo.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

3

Colaboradores de Dios

¹ Ngaa guisì rian án re', nì si ga'ue ga'mi rian án re' daj rún' a'mi rian ango ni ngüi nico' sa' Yan'anj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si nitaj si gani ruhua á re' daj rún' digyán Espíritu Santo rian án re'. Ngaa nì ga'mi rian án re' daj rún' a'mi rian ni ngüi chéj si-chrej xungüi gaquin' nan. Daj si daj rún' 'yaj ni lij, nì hué daj gui'yaj á re'. ² Nì nun gunucuj á re' gunun

a ni é re' nuguan' 'na' rian Espíritu Santo. Nì daj rún' hua 'ngo lij ngaa utsi xi'yanj nni, nì na'ue xaj chra, nì da'nga' daj hua á re', si na'ue gunun a ni é re' ni nuguan' cu digyan rian án re' mánj. Nì hua gue na'ue gunun a ni é re' mánj. ³ Daj si hua gue ani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Nì huin xicoj ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re'. Nì unun' a ni é re' nga ni dugüi' a ni é re' nej. Nì huin ruhuaj gata sisi hua gue 'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan.

⁴ Daj si ataj 'ngo ni é re': “Huěj nico' Pablo.” Ni ango ni é re' ataj: “Huěj nico' tsínj gu'naj Apolos.” Daj a'mi go'ngo a ni é re'. Nì huin ruhuaj gata sisi hua gue ani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. ⁵ Nì un tsínj huin Pablo, nì un tsínj huin Apolos, ruhua á re' únj. Maan si 'yaj sun nungüej únj rian Señor. Xi'í nungüej únj, nì guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Señor. Nì 'yaj sun go'ngo nungüej únj daj rún' digyán Señor rian únj. ⁶ Nì huěj gunun çan huin si-nuguan' Yan'anj scanij a ni é re'. Nì tsínj gu'naj Apolos utaj nnee rian çan daj. Sanì Yan'anj gui'yaj si gachi çan daj. ⁷ Sanì tsínj gunun nga tsínj utaj nnee, nì sé nungüej tsínj daj gui'yaj achij çoj daj

huin ín re'. Urin Yan'anj gui'yaj sisi achij coj da aj. ⁸ Nì uyan huin tsínj gunun can nga tsínj utaj nnee. Sanì naru'ue Yan'anj rian go'ngo nungüej únj daj rún' gui'yaj sun go'ngo nungüej únj. ⁹ Nì 'yaj sun nuguan'an nungüej únj nga Yan'anj. Nì rún' huin yo'ój huin ni é re'. Nì 'yaj sun Yan'anj yo'ój daj. Nì daj rún' huin 'ngo hue' 'yaj sun Yan'anj huin ín re' nej.

¹⁰ Nì gui'yaj Yan'anj sinduj riqui sij si huēj huin 'ngo maestro gui'yaj sun sa'āj xi'í hue' daj. Nì aráj ango tsínj hue' daj huin ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj. Sanì ga cuidado ni tsínj gara hue' daj sisi gui'yaj sa' ni sij nga nuguan' daj. ¹¹ Daj si sị ga'ue gune' ni sij ango xi'í hue' rian hua guisij garā daj huin Jesucristo mánj. ¹² Ga'ue gara 'ngo tsínj daj gaga' oro, asì plata nej, yej niā' nej, chrún nej, chrin' naco nej, gui'yo nej. ¹³ Sanì güi nāgui'yaj yya Cristo daran' ni nuguan', nì guini'i yya né' daj hua sun gui'yaj go'ngo né'. Daj si ga'na' Cristo nga yan'an. Ngaa nì guini'i né' daj gui'yaj sun go'ngo né'.

¹⁴ Sisi garáj 'ngo tsínj daj hue', nì nun gaca hue' gui'yaj yan'an daj, ngaa nì naru'ue Yan'anj rian sij. ¹⁵ Sanì sisi gaca hue' garáj tsínj daj, nì 'ngo ga'ni'ya sun gui'yaj sun sí'. Sanì tsínj daj ganani scanij yan'an, gui'yaj Yan'anj. ¹⁶ Nì ni'i a ni é re' sisi daj rún' huin 'ngo nuhui

nne Yan'anj huin ín re'. Nì nne Espíritu Santo chruhua niman án re' aj. ¹⁷ Nì sisi dere' 'ngo tsínj daj ducúa Yan'anj, nì hué daj gui'yaj Yan'anj nga sij nej. Daj si hua sa' nìn' ducúa Yan'anj huin ín re'.

¹⁸ Hué dan nì sị digya' yun'unj a ni é re' man'an án re' mánj. Sisi ani ruhua 'ngo a ni é re' sisi chrún sij xi'í nuguan' 'na' chruhua xungüi nan, ngaa nì ruhuāj sisi nāgui'yaj sij man'an sij daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nun ni'i. Nì hué ducúanj daj, nì ga'ue guisij sij gahuin chrún xanga' sij aj. ¹⁹ Daj si nuguan' chrún ni tsínj man chruhua xungüi nan huin nuguan' nì'yun rian Yan'anj nánj. Nì gataj si-nuguan' Yan'anj: "Nì xi'í si ani ruhua ni sij sisi chrún ni sij, nì guere' si-nuguan' ni sij, gui'yaj Yan'anj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ²⁰ Nì gataj si-nuguan' Yan'anj nej: "Ni'i Señor sisi nuguan' nì'yun huin si ani ruhua ni tsínj daj huin ni tsínj ani ruhua sisi chrún man'an ni sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

²¹ Xi'í daj nì sị ga'ue ga'mi xacan ni é re' daj hua tsínj nico' a ni é re' mánj. Daj si daran' ni rasun huin si'yaj a ni é re'. ²² Nì nicaj dugüi' a ni é re' nga man'anj huin Pablo nej, tsínj gu'naj Apolos nej, tsínj gu'naj Cefas nej. Nì si'yaj a ni é re' huin xungüi nan. Nì hua nì'na' a ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nì gahui' ni

é re', sanj gane niganj a ni é re', guj'yaj Yan'anj. Ni hua sa' mán án re' acuan'. Ni ga sa' guiman a ni é re' ni güi ga'na' nej. Daran'anj huin si'yaj a ni é re' ²³ huin ín re' tsínj nico' Cristo. Ni Cristo huin da'níj Yan'anj nej.

4

El ministerio de los apóstoles

¹ Ngaa ni huin ruhua únj sisi xacaj ni ngüi cuenta sisi tsínj 'yaj sun rian Cristo huin únj. Ni naríj sun Yan'anj ni únj sisi nata' únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin nuguan' digyán naça Yan'anj rian né'. ² Ni xi'í si naríj sun Yan'anj ni únj, ni hua nian sisi guj'yaj 'ueé únj nga sun da aj. ³ Güendāj ni nitaj si riun ruhuāj si a'mi a ni é re' xi'í si-sünj. Ni nitaj si riun ruhuāj si a'mi ni tsínj nicaj sun xi'íj mánj. Ni nitaj si riun ruhua man'ánj xi'íj nej. ⁴ Ni nunj si nitaj si a'mi gaquin' nimánj xi'íj, sanj sé daj huin ruhuaj gata sisi nitaj gaquin' da'uíj. Daj si ni'ínj sisi Señor huin si nagui'yaj yya xi'íj aj. ⁵ Hué daj ni si ga'mi gaquin' a ni é re' xi'í si 'yaj dugüi' a ni é re' mánj. Gano' naj a ni é re' da ga'na' Señor. Ngaa ni gujri Señor rian xigujin daran' si gari huí ni ngüi rian hua rümi'. Ni gujini'i né' daj ani ruhua ni ngüi, guj'yaj Señor. Ngaa ni ga'mi sa' Yan'anj xi'í ni ngüi dagahuin sa' si-nuguan' Yan'anj.

⁶ Ni hua gatā ni nuguan' nan rian án re' sisi ga sa' rian án re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Ni huin ruhuāj sisi gujini'i a ni é re' nungüej únj Apolos. Ni gahuin chrün a ni é re' guj'yaj ni é re' urin si ataj si-nuguan' Yan'anj. Ni si gunun a ni é re' ango ni nuguan' mánj. Hué dan ni si gataj a ni é re' sisi sa' doj si digyán 'ngö tsínj daj daj nga si digyán ango tsínj da mánj. ⁷ Ni un tsínj gataj sisi sa' doj huin re' rian ango ni ngüi únj. Ni un rasun nicáj re' ruhuá re' sisi nitaj Yan'anj riqui rián re' únj. Ni sisi riqui Yan'anj daran' si nicáj re', ngaa ni un sin huin, ni 'yaj nne re' sisi nun riqui Yan'anj rian án re', ruhua á re' únj. ⁸ Ni nun hua sa' si ani ruhua á re'. Daj si ni a 'ngö rasun nun achin rian án re', ruhua á re'. Ni xuru'ue a ni é re', ruhua á re'. Ni ngaa nitaj si chracuuj únj a ni é re', ni gunucuj a ni é re' gujnicaj sun a ni é re', ruhua á re' nej. Ngaa ni gujnicaj nuguan'an ni únj sun nga á re', ruhuāj aj. Nitaj si hua sa' si ani ruhua á re' mánj.

⁹ Ni ani ruhuāj sisi nico' únj da rucu, guj'yaj Yan'anj. Ni daj rún' ran' 'ngö tsínj daj ngaa chruhua gahui' sij, guj'yaj ni tsínj dagahui' niman, ni da'nga' daj ran' ni únj huin únj ni tsínj apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si daj doj gahui' únj, ruhuāj aj.

Ni rún' huaj sisi ni'yaj daran' ni ngüi man chruhua xungüi nga ni ángel rian ni únj, ruhuāj aj. ¹⁰ Ni xi'í si nicaj dugüi' ni únj nga Cristo, ni ani ruhua ni ngüi sisi tsínj ni'yun huin únj. Sani tsínj ni'i sa' huin a ni é re', ruhua á re'. Nitaj si nucuj ni únj, ataj ni ngüi. Sani tsínj nucuj huin ín re', ruhua á re'. A'mi sa' ni ngüi xi'í a ni é re', ruhua á re'. Sani nun huin xan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij ni únj mánj.

¹¹ Da' acuan' ni ran' únj sayun. Ni achin xi'na riqui únj. Ni nago'o únj nnee nej. Ni achin si-gan' únj nej. Ni chran' yun'unj ni ngüi ni únj. Ni nitaj rian gane yya ni únj mánj. ¹² Ni ninaj únj 'yaj sun únj nga ra'a únj. Ni ngaa a'mi quij ni ngüi rian únj, ni a'mi únj nuguan' sa' rian ni sij. Ni ngaa chran' yun'unj ni ngüi únj, ni a'nin' ruhua únj xi'í sayun daj. ¹³ Ni ngaa a'mi snan'anj ni ngüi xi'í únj, ni a'mi sa' únj nga ni sij. Ni 'yaj ni ngüi sisi huin únj daj rún' huin yaco man chruhua xungüi nan. Ni rún' huin si quij re'ej ni ngüi hué daj huin ni únj 'yaj ni sij nej. Ni hué daj 'yaj ni sij da' güi acuan'.

¹⁴ Ni nitaj si ruhuāj sisi gahuin na'aj á re' nga nuguan' arúnj nan. Maan si nariquij 'ngo chrej sa' rian án re', ruhuāj aj. Daj si rún' huin da'ní huin ín re' xi'í si 'i ruhuāj ni'yā a ni é re'. ¹⁵ Ni nunj si hua ichi' mí maestro digyán rian án re' xi'í Cristo,

sani nitaj nico chrej a ni é re' mánj. Daj si chrej a ni é re' huin man'ánj xi'í si ga'mí si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' rian án re'. ¹⁶ Yu'uj daj ni achínj jni'yā rian án re' sisi daj rún' 'yaj man'ánj, ni da'nga' daj gui'yaj gue a ni é re'. ¹⁷ Xi'í daj ni ga'ní tsínj gu'naj Timoteo guchi' sij rian án re'. Ni rún' huin da'ní huin sij rian Señor. Ni 'i ruhuāj ni'yā sij. Ni hua nica ruhua sij rian Señor. Ni gataj Timoteo gunun ni é re' daj hua ducuanj nico' man'ánj xi'í Cristo. Ni gataj sij gunun a ni é re' nuguan' digyanj rian ni ngüi man nin' gachra' huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús.

¹⁸ Ni ani ruhua da'aj ni é re' sisi huin achij ni é re'. Ni si guchij ni'yā rian man án re', ruhua ni sij. ¹⁹ Sani sisi ruhua Señor, ni rá'yanj guchij ni'yā rian man án re' aj. Ngaa ni sé urin nuguan' a'mi ni sij guini'inj. Sani guini'inj sisi hua yya 'yaj ni sij daj rún' ataj ni sij. ²⁰ Daj si rian nicaj sun Yan'anj, ni nitaj si ní'yanj ni nuguan' a'mi né' sisi nitaj si-fuerza Yan'anj nicaj ni nuguan' da mánj. ²¹ Ni un sin huin ruhua á re' si gui'yā nga á re' ngaa guisí rian man án re' únj. Asi ruhua á re' gui'yā castigo a ni é re' ní'. Asi ruhua á re' gahuin 'i ruhuāj guini'yā á re', ni ga'mi sa'aj rian án re', ruhua á re' sa'.

Un caso de inmoralidad juzgado

¹ Nĭ nata' ni ngüi riānj sisi hua 'ngō tsínj 'yaj squira' scanij a ni é re'. Nĭ gaquin' daj huin si atoj sij ngā nica chrej sij. Nĭ gue gaquin' daj rian ni ngüi 'na' anéj chrej huin ni ngüi nun ni'i Yan'anj. ² Nĭ hua gue 'yaj nne a ni é re' aj. Dugu'naj huin sisi ganani ruhua á re' xi'í si gui'yaj tsínj daj. Nĭ un sin huin, nĭ nun guiri a ni é re' tsínj gui'yaj gaquin' daj scanij ni é re' únj. ³ Nĭ nunj si nitaj si niquin' rian án re', sanĭ niquin' nimānj scanij a ni é re'. Nĭ hua gani ruhuāj sisi daj gui'yā ngā tsínj gui'yaj gaquin' daj. ⁴ Nĭ ngaa nahuin yu' a ni é re', nĭ xacaj á re' cuenta sisi niquin' nimānj scanij a ni é re', gui'yaj Jesucristo. Nĭ xi'í Señor Jesucristo ataj man'ānj sisi da'ui yya tsínj daj gaquin'. ⁵ Xi'í daj nĭ naga'ui' a ni é re' tsínj daj rian sichre Satanás sisi guiran' nnee cúj sij sayun. Nĭ guere' nuguan' quij 'yaj nnee cúj sij. Nĭ hué ducuanj daj nacaj Yan'anj niman sij güi ga'na' ruhua' yún Señor Jesús.

⁶ Nitaj si hua sa' si a'mi nne ni é re' mánj. Ni'i ni é re' sisi: "Doj levadura, nĭ ayu quinj 'yaj." Nĭ daj rún' 'yaj levadura ngaa ayu quinj 'yaj, nĭ hué daj 'yaj urin tsínj 'yaj gaquin' scanij a ni é re'. ⁷ Xi'í daj guiri anéj a ni é re' daran' si quij 'nij scanij

a ni é re'. Ngaa nĭ daj rún' hua quinj naca sa', nĭ hué daj ga' á re'. Sanĭ gahuin sa' á re' xi'í si gui'yaj Cristo. Daj si daj rún' dagahui' ni sij xachij 'nij xi'í si-gaquin' ni sij, nĭ da'nga' daj gahui' Cristo xi'í si-gaquin' né'. Nĭ huin si' xachij 'nij gahui' sij pascua. ⁸ Xi'í daj nĭ gui'yaj né' gui'yanj gu'naj pascua. Sanĭ si garasun né' levadura mánj. Daj si daj rún' hua quinj gayu 'nij levadura daj hua daran' si quij man ni-man né' ngā si quij 'yaj né' nej. Sanĭ si garasun né' quinj mánj. Hué dan nĭ ga'ue ga'mi achij né' ngā nuguan' xanga'.

⁹ Nĭ hua ga'nĭ ango yanj rian án re'. Nĭ gataj snan'ān gunun a ni é re' sisi si guinicaj dugüi' a ni é re' ngā ni tsínj 'yaj squira'. ¹⁰ Sanĭ nun garünj rian yanj daj sisi gahuin nini nin' ni é re' rian daran' ni tsínj man chruhua xungüi huin ni tsínj nitaj si nico' Jesucristo. Daj si ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan, nĭ 'yaj ni sij gaquin' ngā yun'unj xana. Nĭ huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Nĭ 'yaj tu ni sij si'yaj dugüi' ni sij. Nĭ nico' ni sij yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ngaa nĭ sisi huin ruhua ni é re' gahuin nini ni é re' rian daran' ni ngüi 'yaj ni gaquin' daj, nĭ hua nian gahui a ni é re' xungüi nan gan'anj ni é re' aj. ¹¹ Maan si huin ruhuāj gatā sisi si guinicaj dugüi' a

ni é re' nga ni tsínj ataj sisi nico' ni sij Cristo, sanj a'mi ni sij nga squira' ni sij. Nj xicoj ruhua ni sij nga si'yaj dugüi' ni sij. Nj nico' ni sij yan'anj 'yaj ra'a ni sij nej. Nj a'mi yya ni sij xi'í ni ngüi nej. Nj huin ni sij tsínj hua xini nej. Nj huin ni sij tsínj 'yaj tu. Ngaa nj si xa á re' nga ni tsínj 'yaj ni gaquin' da mánj.

¹²⁻¹³ Sé si-sünj huin si gui'yā castigo ni ngüi nitaj si nico' Cristo mánj. Yan'anj huin si gui'yaj castigo ni ngüi daj. Sanj hua nian si nagui'yaj yya á re' si-gaquin' ni ngüi nico' Cristo man scanij a ni é re'. Yu'uj daj guiri ni é re' tsínj xi'i daj scanij a ni é re' nánj.

6

Litigios delante de los incredulos

¹ Sisi hua 'ngo jnánj né' unun' nga ango jnánj né', nj un sin huin, nj huaj á re' ga'mi gaquin' a ni é re' rian güesj tsínj nun ni'i Yan'anj, nj nun huaj á re' rian ni tsínj sa' nico' Yan'anj únj.

² Asj nun ni'i a ni é re' sisi né' ni ngüi sa' nico' Yan'anj nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi nan a'. Nj sisi hué ni é re' nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi nan, nj un sin huin, nj na'ue nagui'yaj yya á re' 'ngo gaquin' le'ej hua scanij ni é re' únj. ³ Nj nun ni'i a ni é re' sisi né' nagui'yaj yya xi'í ni ángel nej únj. Ngaa nj hua yya ga'ue nagui'yaj yya

né' ni gaquin' man chruhua xungüi aj. ⁴ Nj sisi unun' ni é re' xi'í 'ngo nuguan' man chruhua xungüi nan, nj un sin huin, nj huaj nata' ni é re' rian ni tsínj nun ni'i Yan'anj únj. Daj si nitaj si ní'yanj nico si-nuguan' ni tsínj daj. ⁵ A'mi nuguan' nan sisi guiri' a ni é re' si-na'aj aj. Asj nj a 'ngo tsínj ni'i sa' nitaj huaj scanij ni é re' sisi nagui'yaj yya sij 'ngo gaquin' hua scanij a ni é re' a'. ⁶ Sanj sé urin unun' 'ngo jnánj né' nga dugüi' sij. Sanj huaj nata' ni é re' rian ni tsínj nun ni'i Yan'anj. Nj nun hua sa'aj si 'yaj á re' mánj.

⁷ Xi'í si unun' ni dugüi' ni é re', nj huin ruhuj gata sisi hua gui'yaj gana nuguan' quij chruhua niman án re'. Sa' huin sisi ga'nin' ruhua á re' nga tsínj gui'yaj gaquin' rian án re'. Sa' huin sisi ga'nin' ruhua ni é re' sisi gui'yaj tu 'ngo tsínj daj si'yaj á re'. ⁸ Sanj 'yaj xi'i man'an án re'. Daj si 'yaj tu ni é re' scanij ni dugüi' ni é re'. ⁹ Nun ni'i a ni é re' sisi sj gan'anj gane ni tsínj xi'i rian nicaj sun Yan'anj mánj. Sj digya' yun'unj a ni é re' man'an án re' mánj. Daj si rian nicaj sun Yan'anj, nj sj gan'anj gane ni tsínj a'mi nga squira' nej, nj tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nej, ni tsínj a'mi huí nga nica dugüi' ni sij nej, ni tsínj a'mi nga ango tsínj nej, ¹⁰ ni tsínj 'yaj tu nej, ni tsínj huin ruhua nga si'yaj dugüi' nej,

ni tsínj hua xini nej, ni tsínj a'mi yya xi'í ni dugüi' nej, ni tsínj digya' yun'unj ni dugüi' nej. Ni si ga'ue gatu ni tsínj 'yaj ni nuguan' quij nan rian nicaj sun Yan'anj mánj. ¹¹ Ni hué daj gui'yaj da'aj ni é re' asij sini. Sanj yyaj ni naruhui si-gaquin' a ni é re', gui'yaj Yan'anj. Ni gahuin sa' niman án re'. Ni gahuin sa' ni é re' rian Yan'anj, gui'yaj Señor Jesucristo nga Espíritu Santo huin Espíritu 'na' rian Dan'anj né'.

Glorificad a Dios en vuestro cuerpo

¹² A'mi go'ngo ni tsínj daj ni ataj ni sij: "Ga'ue gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'." Xanga' si ataj ni sij, sanj nun hua sa' daran'anj si gui'yā mánj. Xanga' ni ga'ue gui'yā daran' si aran' ruhuāj. Sanj si ga'ue dunā si gui'yaj gana 'ngo nuguan' rianj mánj. ¹³ Ni hué daj ataj go'ngo ni ngüi sisi si xó' huin güenda riquí'. Ni riquí' huin güenda si xó'. Xanga' si ataj ni sij, sanj Yan'anj gui'yaj sisi ganahuij nungüej rasun daj. Ni nitaj si gui'yaj Yan'anj nnee cúj né' sisi ga'mi né' nga squira' né'. Sanj gui'yaj Yan'anj nnee cúj né' sisi gane né' nga Señor. Ni gane Señor nga né' nej. ¹⁴ Ni daj rún' ganá'nij Señor, gui'yaj si-fuerza Yan'anj, ni hué daj gana'nij né', gui'yaj si-fuerza Yan'anj nej.

¹⁵ Ni nun ni'i a ni é re' sisi nnee cúj né', ni daj rún' huin nnee cúj Cristo huin

a'. Ngaa ni ga'ue guinicaj dugüi' nuguan'an nnee cúj Cristo nga 'ngo yun'unj xana achéj man'an, gui'yaj né', ruhua á re' ní'. Si ga'ue gui'yaj né' da ga mánj. ¹⁶ Ni nun ni'i a ni é re' sisi ngaa a'mi 'ngo tsínj daj nga 'ngo yun'unj xana achéj man'an, ni nahuin nungüej sij urin nnee cúj a'. Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Urin nnee cúj gahuin nungüej sij nánj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ¹⁷ Sanj sisi nicaj dugüi' né' nga Señor, ni urin niman né' nga Señor.

¹⁸ Dugumi a ni é re' man'an án re'. Ni naxun man'an án re' rian ni yun'unj xana achéj man'an. Daran' ango gaquin' 'yaj 'ngo tsínj daj, ni sé 'ngo gaquin' 'yaj nnee cúj sij huin mánj. Sanj ngaa a'mi sij nga yun'unj xana achéj man'an, ni chran' yun'unj sij nnee cúj man'an sij.

¹⁹ Ni nun ni'i a ni é re' sisi daj rún' hua nuhui sa' hua nnee cúj a ni é re' rian nne Espíritu Santo a'. Ni Yan'anj huin si riqui nnee cúj a ni é re' rian án re'. Sé si'yaj ni é re' huin mánj. ²⁰ Daj si naránj Yan'anj a ni é re' nga si-tun man'an Jesucristo. Xi'í daj ni gui'yaj sa' á re' nga nnee cúj a ni é re', niman án re'. Ngaa ni ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj, gui'yaj á re'. Daj si nico' a ni é re' Yan'anj.

Problemas del matrimonio

¹ Yyaj nī nanicā gatā nuguan' nachínj snan'anj ni é re' ngā yanj gui'yaj a ni é re'. Dugu'naj huaj sisi sī xacaj 'ngo tsínj 'ngo yun'unj xāna mánj. ² Sanī rian hua nico gaquin' 'yaj ni tsínj ngā ni yun'unj xāna, nī hua niān guinicaj 'ngo tsínj daj urin nicā sij. Nī hué daj ngā 'ngo yun'unj xāna, nī urin nicā unj guinicaj unj. ³ Nī hua niān si gā'mi 'ngo tsínj sno'o ngā nicā sij ngā hué daj huin ruhua unj. Nī hua niān si gā'mi unj ngā nicā unj ngā hué daj huin ruhua sij. ⁴ Nī sé nnee cúj urin man'an yun'unj xāna daj huin si nicaj unj. Daj si nnee cúj nicā unj huin unj. Nī sé nnee cúj urin man'an tsínj sno'o huin si nicaj sij. Daj si nnee cúj nicā sij huin sij.

⁵ Nī gui'yaj nungüej nicā 'ngo tsínj daj si huin ruhua nungüej nicā sij. Sanī gā'ue gahuin nīni nungüej nicā sij doj sisi huin ruhua nungüej nicā sij gachinj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj. Asíj nī gā'mi ruhua' yún nungüej nicā sij nun sa' nun, nī gui'yaj gana gaquin' rian nungüej sij, gui'yaj sichre xi'í si sī gahuin nucuaaj nungüej sij gātoj nīni nungüej sij.

⁶ Daran' ni nuguan' nan a'mi sa'āj rún' huin permiso huin. Sé sun a'nīj rian án re' ngā ni nuguan' nan mánj. ⁷ Güendāj nī huin ruhuāj sisi daran' ni tsínj sno'o gahuin

daj rún' huin man'ānj. Sanī nīni huin chrej riqui Yan'anj rian da go'ngo né'. Hua 'ngo chrej rian ango jnánj né'. Nī hua ango chrej rian ango jnánj né', gui'yaj Yan'anj.

⁸ Ngāa nī gatā gunun ni tsínj nne urin sisi dugu'naj huaj sisi gā guē gāne urin ni sij daj rún' nnēj. Nī hué daj gatā gunun ni yun'unj xāna nne urin ngā ni yun'unj xāna mmij nej. ⁹ Sanī sisi na'ue gunucuaaj 'ngo tsínj daj gāne urin sij, nī xacaj naj sij nicā sij. Daj si sa' huin si xacaj sij nicā sij. Ngāa nī sī gahuin ruhua sij nī'yaj sij ni yun'unj xāna mánj.

¹⁰ Sanī a'nīj sun rian án re' ni tsínj hua xacaj nicā. Nī sé si a'nīj man'ānj sun daj rian án re'. Sanī si-nuguan' Señor huin aj. Nī nuguan' nan huin sisi sī duna ni yun'unj xāna nicā unj. ¹¹ Nī sisi duna 'ngo yun'unj xāna nicā unj, ngāa nī hua niān gāne urin unj, asī gā'ue nā'mi unj ngā nicā unj. Nī sī gā'ue duna 'ngo tsínj daj nicā sij mánj.

¹² Nī atā 'ngo nuguan' rian ango ni é re'. Nī si-nuguan' man'ānj huin nuguan' nan. Sé rian Señor 'naj mánj. Sisi 'ngo tsínj nico' Jesús, ni nicā sij nun xūman ruhua nī'yaj Yan'anj, nī sisi a'uej ruhua unj gāne unj ngā sij, nī sī rani sij nān' unj ducua unj mánj. ¹³ Nī sisi 'ngo yun'unj xāna nico' Jesús, nī nicā unj nun xūman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj, nī sisi a'uej ruhua sij gāne sij ngā

unj, n̄i s̄i rani unj n̄an' sij ducúa sij mánj. ¹⁴ N̄i xi'í si xuman ruhua nica 'ngõ tsínj nun xuman ruhua daj, n̄i chr̄acuij Yan'anj sí' gahuin sa' sí'. Daj si xuman ruhua nica sí' ni'yaj ún' Yan'anj. N̄i xi'í si xuman ruhua nica 'ngõ yun'unj xana nun xuman ruhua daj, n̄i chr̄acuij Yan'anj yun'unj xana daj gahuin sa' unj. Daj si xuman ruhua nica unj ni'yaj sí' Yan'anj. N̄i sisi sé daj huin, n̄i da'ui da'n̄ij a ni é re' gaquin' rian Yan'anj. San̄i gahuin sa' da'n̄ij a ni é re' rian Yan'anj.

¹⁵ San̄i sisi huin ruhua tsínj nun xuman ruhua daj gahuin n̄ini sij rian nica sij, ngaa n̄i ga'nin' din'inj ruhua né' si gan'anj sij. N̄i hué ducúan̄j daj huin sisi yun'unj xana nun xuman ruhua daj, n̄i huin ruhua unj gahuin n̄ini unj rian nica unj, ngaa n̄i ga'nin' din'inj ruhua sij sisi n̄an' unj ducúa unj. Daj si nitaj xi'í si da fuerza gane n̄unḡuej nica tsínj daj. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi ga din'inj rian né' guiman né'. ¹⁶ N̄i nun ni'í re' huin re' yun'unj xana sisi ga'ue guxuman ruhua nica re' ni'yaj sij Yan'anj, guiyáj re' ní'. N̄i man'án re' tsínj sno'o, n̄i nun ni'í re' sisi ga'ue guxuman ruhua nica re' ni'yaj ún' Yan'anj, guiyáj re' ní'.

¹⁷ N̄i daj rún' hua gõ'ngo né' ngaa gaquinj Señor ga'na' né', n̄i da'nga' daj ga né' aj. N̄i hué daj a'n̄ij

sun rian daran' ni nḡui nico' Cristo man ni sij gõ'ngo xuman'. ¹⁸ N̄i sisi gaquinj Yan'anj ga'na' 'ngõ tsínj hua taj da'nga' nnee cúj sij, n̄i hué daj ga sij. N̄i sisi gaquinj Yan'anj ga'na' 'ngõ tsínj nitaj da'nga' táj nnee cúj sij, n̄i s̄i ga'ue guta' ni sij da'nga' nnee cúj sij mánj. ¹⁹ Hué dan n̄i ga'ue si taj da'nga' nnee cúj né'. Ga'ue si nitaj da'nga' táj né'. Nitaj si 'yaj mánj. San̄i nuguan' huin rian huin sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. ²⁰ N̄i daj rún' hua gane da gõ'ngo né' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' né', n̄i da'nga' daj ga gane né' aj.

²¹ Sisi tsínj guiyaj sun yun rian xuru'ue gahuin re' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' re', n̄i s̄i gahuin ruhua re' mánj. San̄i sisi ani ruhua re' sisi ga'ue gahuin n̄ini re' rian xuru'ue daj, n̄i hué daj guiyáj re' aj. ²² N̄i 'ngõ tsínj guiyaj sun yun rian 'ngõ xuru'ue ngaa gaquinj Señor ga'na' sij, n̄i gahuin ní'nij niman sij, guiyaj Señor. N̄i hué ducúan̄j daj huin, n̄i 'ngõ tsínj nitaj si 'yaj sun yun rian 'ngõ xuru'ue ngaa gaquinj Señor ga'na' sij, n̄i huin sij 'ngõ tsínj 'yaj sun yun rian Cristo. ²³ Naru'ue nico Yan'anj guiran a ni é re'. Ngaa n̄i s̄i duna á re' sisi guiyaj sun yun a ni é re' rian ni tsínj mánj. ²⁴ Ngaa n̄i daj rún' gane gõ'ngo né' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' né', n̄i hué daj gane né' rian

Yan'anj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'.

²⁵ Nitaj si ga'nin' Señor sun riánj sisi gatā gūnun a ni é re' daj gui'yaj ni ngüi nne urin. Maan si gatā rian án re' daj rún' ani ruhuāj. Ni ga'ue gūxuman ruhua á re' nga si-nuguan'ánj xi'í si gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya man'ánj. Xi'í daj ni nuguan' xānga' huin si-nuguan'ánj. ²⁶ Hué dan ni xi'í ni sayun guimán né', ni sa' doj sisi gūna 'ngo tsínj daj rún' nne sij, ruhuāj aj.

²⁷ Sisi hua nica re', ni si duná re' nica re' mánj. Sisi nitaj nica re', ni si nano' re' xācaj re' yun'unj xāna mánj. ²⁸ Ni sisi xācaj re' yun'unj xāna, ni sé 'ngo gaquin' huin mánj. Ni sisi xācaj 'ngo yun'unj xāna hua lij 'ngo tsínj sno'o, ni sé 'ngo gaquin' huin mánj. Sanj ni ngüi hua nica, ni guiran' ni sij sayun xungüi nan. Ni huin ruhuāj sisi ganani a ni é re' rian sayun da aj.

²⁹ Huin ruhuāj ga'mi 'ngo nuguan' rian án re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né': Doj güi hua rian né'. Ngaa ni daj rún' hua 'ngo tsínj nitaj nica, ni hué daj ga 'ngo tsínj hua nica gane sij. ³⁰ Ni tsínj aco, ni si gaco sij mánj. Ni tsínj huin niā' ruhua, ni si ga'nga' sij mánj. Ni tsínj ránj ni rasun daj, ni gani ruhua sij sisi sé si'yaj sij huin si ránj sij mánj. ³¹ Ni tsínj niā' ruhua nga ni rasun man chruhua xungüi nan, ni

si gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni rasun da mánj. Daj si xungüi ni'i né', ni huaj ganahuij.

³² Huin ruhuāj sisi si guir-iun ruhua á re' mánj. Tsínj nne urin, ni nahuij ruhua sij nga si-nuguan' Señor. Daj si huin ruhua sij gui'yaj sij si aran' ruhua Señor. ³³ Sanj tsínj hua nica, ni nahuij ruhua sij nga ni rasun man chruhua xungüi. Ni huin ruhua sij gui'yaj sij daj rún' aran' ruhua nica sij. ³⁴ Ni daj rún' 'yaj tsínj, ni da'nga' daj 'yaj yun'unj xāna nej. Ni yun'unj xāna nne urin, ni nahuij ruhua unj xi'í si-nuguan' Señor. Ni huin ruhua unj sisi gahuin sa' nneé cúj unj, niman unj nej. Sanj yun'unj xāna hua nica, ni nahuij ruhua unj nga ni rasun man chruhua xungüi nan. Ni huin ruhua unj gui'yaj unj si aran' ruhua nica unj. ³⁵ A'mi ni nuguan' nan rian án re' sisi gahuin 'ueé rian án re'. Ni sé si huin ruhuāj ga'nij rian án re' mánj. Maan si huin ruhuāj sisi 'ueé gui'yaj á re' guinico' sa' á re' man'an Señor.

³⁶ Ni sisi hua da'ni xāna 'ngo tsínj daj, ni hua guisij yo' xācaj unj tsínj sno'o, ni ani ruhua tsínj daj sisi sa' huin xācaj da'nij sij tsínj sno'o, ngaa ni ga'ue xācaj unj tsínj sno'o si sé 'ngo gaquin' huin mánj. ³⁷ Sanj sisi hua 'ngo tsínj hua nica niman sisi si ga'ue xācaj da'ni xāna tsínj sno'o, ni hua

sa' huin guiyaj sij sisi si xacaj unj tsínj sno'o ngaa nitaj xi'í xacaj unj tsínj sno'o aj. ³⁸ Hué dan ni tsínj a'ui' da'nij rian tsínj sno'o, ni sa' 'yaj sij. Ni tsínj na'uej ruhua ga'ui' sij da'nij rian tsínj sno'o, ni sa' doj 'yaj sij nánj.

³⁹ Ni yun'unj xana hua nica, ni hua nian si gane unj nga sij da gahui' sij, ataj siley Yan'anj. Sanj sisi gahui' nica unj, ni ga'ue xacaj unj un tsínj sno'o garan' ruhua unj xacaj unj. Sanj hua nian si xacaj unj 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj anj. ⁴⁰ Sanj gahuin nia' ruhua unj doj sisi si xacaj unj 'ngo tsínj sno'o, ruhuaj aj. Ni ani ruhuaj sisi uyan gataj Espiritu Santo nej.

8

Lo sacrificado a los ídolos

¹ Yyaj ni ga'mi xi'í nnee xucu a'ui' ni ngüi rian yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ni'i né' sisi ga'ue xacaj daran' né' cuenta xi'í ni rasun. Ni xi'í si ni'í, ni ani ruhua né' sisi huin achij né'. Sanj sisi 'i ró' ni'yó' ni dugüi', ni gahui sa' ni sij, guiyaj né'. ² Sisi ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi ni'i sa' sij, sanj hua yya nun ni'i sij ni nuguan' achin guini'ij sij. ³ Sanj sisi 'i ruhua 'ngo tsínj daj ni'i sij Yan'anj, ni ni'i Yan'anj sij aj.

⁴ Hué dan ni a'ui' ni ngüi nnee rian ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Sanj ni'i né' sisi ni yan'anj daj nitaj si ni'yanj

chruhua xungüi nan. Daj si hua urin Yan'anj xanga'. ⁵ Ni xata' nga nica' rian yo'ój man yan'anj nico' ni ngüi. Ni xanga' ni man nico yan'anj nico' ni sij. Ni man ni tsínj huin yan'anj ruhua ni sij. ⁶ Sanj güendó' ni hua urin Yan'anj riún' huin chrej né'. Ni hué urin Yan'anj huin si guiyaj daran' rasun man chruhua xungüi nan. Ni xi'í man'an Yan'anj hua ni'na' né'. Ni hua urin Señor tsínj gu'naj Jesucristo. Ni xi'í Jesucristo, ni hua daran' ni rasun man chruhua xungüi nan. Ni xi'í sí' ni hua ni'na' daran' né' nej.

⁷ Sanj sé daran' né' ni'i nuguan' nan. Ni hua gu'yun go'ngo ni jnánj né' guinico' ni sij ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi. Ni xi'í si guinico' go'ngo ni sij ni yan'anj daj, ni ani ruhua ni sij sisi yan'anj xanga' huin ni yan'anj daj. Ngaa ni ngaa xa ni sij si a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj daj, ni da'ui ni sij gaquin', ruhua ni sij. Daj si nun nucuj niman ni sij. ⁸ Sé xi'í si xa né', ni ga'ue gahui so' doj rian Yan'anj. Si gahuin sa' né' xi'í si xa né'. Ni si gahuin sa' né' xi'í si nun xa né' mánj.

⁹ Sanj ga cuidado a ni é re' xi'í si ga'ue xa á re' un rasun gahuin nun sa' nun guiran' jnánj án re' gaquin', guiyaj á re'. ¹⁰ Guiyó' cuenta sisi man'an re' huin 'ngo tsínj ni'i ni nuguan' nan. Ni nné re' xá re' 'ngo nuhui rian man ni yan'anj daj. Ni sisi

guṇi'ni 'ngo jnánj re' huin tsínj nun nucuj niman si xá re' yu'uj daj, nṛ si ruhuaj, nṛ gaḥuin ruhua sij xa sij si a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj daj. ¹¹ Hué dan ni xi'í si ni'í re' ni nuguan' nan, nṛ duna 'ngo jnánj né' tsínj nun nucuj niman si-chrej Yan'anj, guṛ'yaj man'an re'. Nṛ gahui' Cristo xi'í tsínj daj. ¹² Xi'í daj nṛ guṛ'yáj re' gaquin' rian tsínj nun nucuj niman. Nṛ guere' ruhua sij, guṛ'yáj re'. Nṛ hué daj guṛ'yáj re' gaquin' rian man'an Cristo nej. ¹³ Yu'uj daj nṛ sisi guṛ'yā si duna jnān si-chrej Yan'anj xi'í si xāj nnee, ngaa nṛ nitaj aman xāj nnee mánj. Daj si na'uej ruhuāj digyānj chrej nun hua sa' rian jnān mánj.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Ni'i a ni é re' sisi ga'ue guṛ'yā si aran' ruhuāj. Sé moso 'yaj sun yun huṁnj mánj. Huéj huin apóstol, guṛ'yaj Jesucristo sisi ga'mī si-nuguan' sij rian ni ngüi. Nṛ hua guini'inj Jesús, tsínj nicaj sun rian né'. Nṛ xi'í si guṛ'yaj sūnj si-sun Señor, nṛ guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Jesús. ² Ga'ue sisi nun gara xina ango ni tsínj sisi huṁnj apóstol. Sanṛ hua yya ni'i a ni é re' sisi hué daj huṁnj. Daj si xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesús, guṛ'yaj nuguan' ga'mī rian an re', nṛ hué nan huin 'ngo da'nga' digyānj sisi

xānga' huṁnj 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. ³ Nṛ xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesucristo, guṛ'yā, nṛ ataj snan'an nuguan' daj rian ni tsínj nitaj si a'mi sa' xi'tj.

⁴ Xi'í daj ni hua si-chrē si xāj. Nṛ hua si-chrē si go'ōj. ⁵ Nṛ hua si-chrē nicā gan'an 'ngo yun'unj xana xuman ruhua ni'yaj Yan'anj gaḥuin nicāj daj rún' 'yaj ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. Nṛ da'nga' daj 'yaj ni jnánj Señor nga tsínj gu'naj Cefas nej. ⁶ Asṛ nitaj si hua si-chrej nungüej únj Bernabé sisi dugumi ni ngüi nungüej únj daj rún' 'yaj ni sij nga ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús a'. Sé daj huin mánj. ⁷ Nṛ xa 'ngo snado san'anj man'an sij ní'. Nitaj mánj. A'ui' gobierno si xa sij. Nṛ hua 'ngo tsínj gunun coj uva, nṛ nun ga'ue xa sij uva daj ní'. Nitaj mánj. Nṛ hua 'ngo tsínj dugumi dán sij xachij, nṛ nun ga'ue go'o sij to gani sij da ní'. Nitaj mánj.

⁸ Nṛ si gani ruhua ni é re' sisi a'mī daj rún' a'mi ni tsínj man chruhua xungüi mánj. Daj si hué daj gataj si-ducuanj Moisés nej. ⁹ Nṛ hua nica rian libro daj: "Sṛ ga'nij né' nnánj du'ua sicúj gununj du'ua xuj ngaa duguáj xi'í xuj strigo gaḥuin sa' strigo mánj." Daj gataj rian si-ducuanj Moisés. Nṛ nahuij ruhua Yan'anj nga urin ni sicúj, ruhua á re' ní'. ¹⁰ Asṛ xi'í man'an né' a'mi nuguan' nan sa'. Hué xi'í né' a'mi

nuguan' nan. Nĭ tsínj nachéj yo'ój, nĭ ana'uij sij sĭsĭ guĭri' sij si xā sij rĭan yo'ój daj. Nĭ tsínj agan' chrun, nĭ hué daj ana'uij sij si guĭri' sij si xā sij nej.

11 Nĭ daj rún' hua tsínj 'yaj sun yo'ój, nĭ hué daj hua ni únj xi'í a ni é re'. Daj si ga'mĭ únj si-nuguan' Yan'anĭ gunun a ni é re'. Xi'í daj nĭ ga'ue rĭqui ni é re' doj rasun guĭri' únj, ruhuāj aj. 12 Nĭ sĭsĭ a'ui' a ni é re' rĭan anĝo ni tsínj, nĭ naanĝ huaj rĭqui a ni é re' si xā ni únj. Nĭ hua si-chrē nahuin ra'āj rĭan án re'. Sanĭ nun guĭ'yā da mánj. Maan si ga'nin' ruhuāj ngā si ran'ānj. Daj si nitaj si huin ruhuāj sĭsĭ chran' yun'unĝ anĝo ni nuguan' ngā xi'í si-nuguan' Cristo mánj.

13 Nĭ ni tsínj 'yaj sun chruhua nuhui, nĭ xa ni sij da'aj ni rasun huaj nĭcaĝ ni ngüĭ chruhua nuhui daj. Nĭ ni tsínj chracuij xucu naga'ui' ni ngüĭ rĭan Yan'anĭ, nĭ xa ni sij da'aj nnee xucu naga'ui' ni ngüĭ daj. 14 Nĭ hué ducúanĝ daj huin sĭsĭ ga'nin' Señor sun sĭsĭ guĭri' ni tsínj a'mĭ si-nuguan' Yan'anĭ rĭan ni ngüĭ sĭsĭ xā ni sij, guĭ'yaj ni ngüĭ unun nuguan' daj.

15 Nĭ hua si-chrē si hué daj guĭ'yā. Sanĭ nitaj aman guĭ'yā da mánj. Nĭ nun ĝarünĝ nuguan' nan sĭsĭ rĭqui a ni é re' rasun riānj. ĝahuĭj ruhuāj sĭsĭ na'ue guĭ'yaj sünĝ guĭri'tĭj si xāj. 16 Nĭ na'ue ĝa'mĭ xacānj xi'í

si a'mĭ si-nuguan' Yan'anĭ rĭan ni ngüĭ. Daj si hua niān daĝahuĭnj rĭan si-sun Señor. Nĭ niĝui nimānj sĭsĭ sĭ ga'mĭ si-nuguan' Yan'anĭ rĭan ni ngüĭ aj. 17 Nĭ sĭsĭ huin niā' ruhuāj ĝa'mĭ si-nuguan' Yan'anĭ rĭan ni ngüĭ, nĭ naŕu'ue Yan'anĭ riānj. Nĭ sĭsĭ nitaj si huin niā' ruhuāj ĝa'mĭ si-nuguan' Yan'anĭ, sanĭ hua niān sĭsĭ hué daj guĭ'yā xi'í si ĝarun sun Yan'anĭ riānj. 18 Nĭ un sin naŕu'ue Yan'anĭ riānj, ruhua á re' únj. Du'ue man'ānj huin si ga'ue ĝa'mĭ yünĝ si-nuguan' Yan'anĭ rĭan ni ngüĭ. Nĭ huin ruhuāj ĝatā sĭsĭ hua si-chrē rĭqui ni sij rasun riānj xi'í si ĝa'mĭ si-nuguan' Yan'anĭ rĭan ni sij. Sanĭ sé si achĭn si rĭqui ni sij riānj mánj.

19 Sé si a'nin' ni ngüĭ sun riānj. Nĭ hua ní'nĭj riānj sĭsĭ guĭ'yā daran' si ĝaran' ruhuāj. Sanĭ ĝahuĭnj 'ngo tsínj 'yaj sun rĭan daran' ni ngüĭ xi'í si huin ruhuāj ĝuxuman ruhua nico ni sij nĭ'yaj sij Cristo. 20 Nĭ ngaa huaj man'ānj scanĭj ni tsínj israelita, nĭ 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si ĝuxuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij Cristo. Nĭ nünĝ si nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun riānj, sanĭ ngaa huaj man'ānj scanĭj ni tsínj riān a'nin' si-ley Moisés sun, nĭ 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si ĝuxuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij Cristo. 21 Nĭ ngaa huaj

man'ānj scanij ni tsínj nun nico' ley daj, n̄i 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj sisi gūxuman ruhua ni sij n̄i 'yaj sij Cristo. N̄i sé si 'yā si aran' ruhuāj gu'i'yā. Daj si unūnj si a'nin' Yan'anj sun riānj. N̄i unūnj si a'nin' Cristo sun riānj nej. ²² N̄i ngaa huaj man'ānj scanij ni tsínj achin gu'ini'i sa' daj hua si-chrej Yan'anj, n̄i 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si gu'ini'i sa' ni sij si-chrej Yan'anj. N̄i huin ruhuāj gatā sisi uyan 'yā ngā daj rún' 'yaj go'ngo ni ngūi daj xi'í si huin ruhuāj si gūxuman ruhua ni sij n̄i 'yaj ni sij Cristo.

²³ N̄i 'yā daran' ni nuguan' nan xi'í si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa'. Ngaa n̄i gu'i'yaj sa' Yan'anj ngā man'ānj xi'í nuguan' daj, ruhuāj aj. ²⁴ Ni'i a ni é re' daj 'yaj ni tsínj ngaa unánj ni sij ngā dugūi' ni sij. N̄i huin ruhua ni sij gu'i'yaj gana ni sij rian dugūi' ni sij. San̄i urin dugūi' ni sij 'yaj gana, n̄i načaj sí' premio. Hué ducúanj da huin, n̄i gūnánj sa' a ni é re' chruhua si-chrej Yan'anj sisi nahuin ra'a á re' premio nariqui Yan'anj rian án re'. ²⁵ Daran' ni tsínj 'yaj chrūn sisi guducu ni sij, n̄i gu'i'yaj gana ni sij, n̄i hua cuidado ni sij ngā nnee cúj ni sij sisi gu'i'yaj gana ni sij, ruhua ni sij. N̄i hué daj 'yaj ni sij sisi ga'ue gu'i'yaj gana ni sij 'ngo corona coj huaj ganaco, ruhua ni sij.

San̄i unun' si-chrej Yan'anj sisi nahuin ro'ó' 'ngo corona nitaj aman gūchruj.

²⁶ Nitaj si unān daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nun ni'i n̄i a gu'isij sij. N̄i nitaj si unūnj ngā sichre daj rún' 'yaj 'ngo tsínj a'ui' rian nane mánj. ²⁷ San̄i 'yaj fuerzāj sisi dagahuin nnee cū si huin ruhua man'ānj. N̄i hua ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni ngūi. N̄i hué daj 'yā ngā nnee cū xi'í si na'uej ruhuāj sisi gahuin man'ānj 'ngo tsínj na'ue gu'i'yaj gana chruhua si-chrej Yan'anj mánj.

10

Amonestaciones contra la idolatría

¹ N̄i xacaj a ni é re' cuenta daj guiran' ni xi né', ni tsínj guimán asij ná huin ín re' jnánj né' ngā xica'uij né'. Daj si gane ni xi né' riqui nga daj. N̄i gachin daran' ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj, gu'i'yaj Yan'anj. ² N̄i daj rún' ata' nnee né' gahuin nuguan'an né' ngā Jesús, n̄i hué daj gata' nnee ni sij gahuin nuguan'an ni sij ngā Moisés ngaa guimán ni sij riqui nga daj ngaa gachin ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj daj. ³ N̄i uyan xa daran' ni sij si ga'ui' Yan'anj rian ni sij xa ni sij. ⁴ N̄i go'o ni sij nnee ga'ui' Yan'anj si go'o ni sij nej. N̄i nnee daj huin nnee gahui rian huej, gu'i'yaj Yan'anj. N̄i huej daj huin Cristo huin

tsínj guinicaĵ dugüi' nga ni sij ngaa gachéj ni sij yu'uj daj. ⁵ Sanĵ nun garan' ruhua Yan'anĵ nga si gui'yaj nico ni tsínj daj. Xi'í daj nĵ gahui' nico ni sij. Nĵ guna nĵman ni sij quij qui'yanĵ naĉo daj, gui'yaj Yan'anĵ.

⁶ Nĵ xi'í si guiran' ni sij, nĵ digyán Yan'anĵ rian né' sisi sĵ gahuin ruhua né' gui'yaj né' nga si quij hua daj rún' gui'yaj ni sij asĵ ná. ⁷ Ngaa nĵ sĵ guinico' a ni é re' yan'anĵ gui'yaj ra'a ni tsínj daj rún' gui'yaj go'ngo ni sij. Nĵ hué daj gataĵ si-nuguan' Yan'anĵ: "Ni gan'anĵ gane ni sij xa ni sij go'o ni sij. Nĵ naxuman ni sij, nĵ quij ducu ni sij." Daj gataĵ si-nuguan' Yan'anĵ. ⁸ Ngaa nĵ sĵ gui'yaj squira' né' nga ni yun'unĵ xana daj rún' gui'yaj go'ngo ni tsínj israelita. Nĵ xi'í daj, nĵ gahui' ico hua'nĵ ni ngüj urin güi, gui'yaj Yan'anĵ. ⁹ Nĵ nun guxu'ui' ni sij gui'yaj ni sij gaquin'. Maan si huin ruhua ni sij guini'i ni sij sisi xanga' gui'yaj Yan'anĵ castigo ni sij xi'í gaquin' gui'yaj ni sij. Nĵ gui'yaj ni sij gaquin'. Sanĵ gahui' ni sij, gui'yaj xucuáj. Xi'í daj nĵ sĵ gui'yaj né' da mánj. ¹⁰ Nĵ sĵ ga'mi gaquin' né' xi'í Yan'anĵ daj rún' gui'yaj go'ngo ni sij. Ngaa nĵ dagahui' 'ngö ángel ni sij, gui'yaj Yan'anĵ.

¹¹ Nĵ xi'í si guiran' ni xi né' ni sayun daj, nĵ digyán Yan'anĵ 'ngö nuguan' rian né' sisi sĵ gui'yaj né' ni gaquin' daj. Nĵ hua nĵca

rian si-nuguan' Yan'anĵ asĵ ná sisi gahuin chrun né' mán né' güi huaj ganahuiĵ xungüj nan. ¹² Hué dan nĵ sisi ani ruhua né' sisi hua nĵca nĵman né' nga si-nuguan' Yan'anĵ, nĵ ga cuidado né' nga man'an né' sisi sĵ guinĵ né' rian gaquin'. ¹³ Daj rún' huin sayun chran' ni é re', nĵ hué daj huin sayun ran' daran' ni ngüj. Nĵ ga'ue ga yya ruhua á re' sisi sĵ duna Yan'anĵ si guiran' ni é re' 'ngö sayun na'ue gunucuaĵ ni é re' guiran' a ni é re' mánj. Sanĵ ngaa guiran' án re' sayun daj, nĵ digyán Yan'anĵ daj gachin a ni é re' rian sayun daj. Asĵ nĵ ga'ue gunucuaĵ a ni é re' rian sayun daj, gui'yaj Yan'anĵ.

¹⁴ Ngaa nĵ gahuin nĵni a ni é re' rian ni yan'anĵ gui'yaj ra'a ni sij huin ín re' ni jnān 'i ruhuāj. ¹⁵ Tsínj acaj cuenta huin ín re', ruhuāj aj. Xi'í daj nĵ ga'ue xacaj sa' á re' da'nga' sisi nuguan' sa' huin nuguan' a'mi rian án re'. ¹⁶ Nĵ ngaa nahuin yu' né', nĵ achínj jni'yaj né' rian Yan'anĵ xi'í si go'o né' vaso nnee vino sa' daj. Daj si daj rún' hua si-tun man'an Cristo, nĵ hué daj hua nnee vino daj rian né'. Nĵ ura' da'aj né' chrachrúnj. Nĵ hué 'ngö sinduj nico huin gui'yaj Cristo xi'í né'. Nĵ xa nuguan'an né' doĵ chrachrúnj daj. Nĵ daj rún' hua nnee cúĵ Cristo, nĵ hué daj hua chrachrúnj daj rian né'. ¹⁷ Nĵ nunĵ si nico

né', sanj daran' né' xa urin chrachrúnj. Nj xi'í daj, nj huin né' urin nnee cúj. ¹⁸ Nj xacaj á re' cuenta daj gui'yaj ni tsínj israelita asij ná. Xa ni sij nnee xucu dagahui' ni sij rian Yan'anj. Xi'í daj nj daj rún' hua urin ngüi hué daj hua daran' ni sij rian Yan'anj.

¹⁹ Ngaa nj un sin huin ruhuāj gatā nga nuguan' nan únj. Huin ruhuāj gatā sisi yya Yan'anj huin yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi ní'. Sé daj huin mánj. Nj huin ruhuāj gatā sisi nini huin nnee a'ui' ni sij rian yan'anj gui'yaj ra'a ni sij ní'. Sé daj huin mánj. ²⁰ Maan si huin ruhuāj gatā sisi ngaa a'ui' ni tsínj 'na' anéj chrej xucu rian yan'anj 'yaj ra'a ni sij, nj sé rian Yan'anj xanga' a'ui' ni sij mánj. Sanj a'ui' ni sij rian ni nane xí'i. Nj na'uej ruhuāj sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga ni nane xí'i mánj. ²¹ Nj na'ue go'o a ni é re' vaso nnee riqui Señor, ngaa nj nanicaj á re' go'o a ni é re' vaso nnee riqui ni nane xí'i aj. Nj na'ue gane a ni é re' rian si-mesa Señor xa á re' si riqui sí', ngaa nj nanicaj á re' gane a ni é re' rian si-mesa ni nane xí'i xa á re' mánj. ²² Asj huin ruhua né' sisi ga'man ruhua Señor nj'yaj sij né' ní'. Asj nucuaq né' doj daj nga sij ruhua á re' a'. Sé daj huin mánj.

²³ Ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua né', ataj ni ngüi. Xanga', sanj sé si sa' huin sisi gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'. Xanga' sisi ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua né'. Sanj na'ue gahuin sa' né' sisi gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'. ²⁴ Sj nano' né' si ga sa' rian ni man'an né'. Sanj nano' né' sisi ga sa' rian ango ni dugüi' né' aj.

²⁵ Ga'ue xa á re' daran' ni nnee ane' rian yu'ue. Nj sj nachínj snan'anj a ni é re' sisi nnee daj huin nnee xucu naga'ui' ni sij rian ango yan'anj mánj. ²⁶ Daj si si'yaj Señor huin xungüi nan nga daran' si man chruhua xungüi nej.

²⁷ Nj sisi aquínj 'ngo tsínj nun xuman ruhua ni'i Yan'anj sisi gan'anj xa re' ducua sij, nj sisi huin ruhua re' gan'anj re' xa re' nga sij, nj xa re' daran' si riqui sij xa re'. Nj sj nachínj snan'anj re' sij un nnee huin mánj. ²⁸ Sanj sisi gataj snan'anj 'ngo tsínj daj: "Nnee daj huin nnee xucu naga'ui' ni sij rian yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi", ngaa nj sj xa re' nun sa' nun gui'yaj xi'ij nga tsínj gataj daj. Daj si si ruhuaj, nj nun gahuin yya ruhua sij sisi ga'ue xa sij nnee daj. ²⁹ Nj ni'i man'an re' sisi sé 'ngo gaquin' huin sisi xa re' nnee daj. Sanj ango tsínj daj, nj 'ngo gaquin' huin sisi xa sij, ruhua sij. Nj ga'ue nachin' snan'anj 'ngo a ni é re' man'anj: "Un sin huin, nj gui'yā daj rún' huin ruhua

Haced todo para la gloria de Dios

ango tsínj únj. ³⁰ Nì sisi ñaga'uìj si guruhua Yan'anj ñga si xāj, ñi ùn sin huin, ñi gūta' 'ngō tsínj ñaj gaquin' xirāj. Hua ní'ñij riānj sisi xāj ñnee ñaj." Hué ñaj ñachin' snan'anj 'ngō ñi é rē', ruhuāj aj.

³¹ Sanj, asj si xa né', asj si go'o né', asj si 'yaj né', ñi da'ui né' guj'yaj né' daran'anj xi'í si gā'mi sá' ni ngüi rian Yan'anj anj. ³² Hué ñan ñi si digyán án rē' 'ngō chrej a'nan' rian ni ngüi israélita ñga ni ngüi 'ñá' anéj chrej nej, daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj mánj. ³³ Güendāj ñi nahuij ruhuāj guj'yā daran'anj ñaj rún' aran' ruhua ni ngüi. Nì nitaj si nahuij ruhuāj ñga si aran' ruhua man'ānj. Sanj da'nga' ñaj 'yā sisi gā'ue gānani ni sij, guj'yaj Yan'anj anj.

11

¹ Hué ñan ñi guñico' a ni é rē' si-chrej man'ānj ñaj rún' nicōj si-chrej Cristo aj.

Atavío de las mujeres

² Nì guj'yaj sá' á rē' xi'í si nanun ruhua á rē' ni'yaj á rē' man'ānj. Nì dagahuin a ni é rē' ni nuguan' digyānj rian ni é rē' nej. ³ Sanj huin ruhuāj sisi xācāj á rē' cuenta sisi huin achij Cristo rian daran' ni tsínj. Nì huin achij 'ngō tsínj ñaj rian ñica sij. Nì huin achij Yan'anj rian Cristo.

⁴ Nì sisi ñun ñnahui chra 'ngō tsínj ñaj ñga achínj

ñni'yaj sij rian Yan'anj, asj ñga a'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, ñga ñi nitaj si hua ní'yanj sij rian Cristo mánj. ⁵ Sanj sisi nitaj si sica' chra 'ngō yun'unj xāna ñga achínj ñni'yaj unj rian Yan'anj, asj ñga a'mi unj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, ñga ñi nitaj si hua ní'yanj unj rian ñica unj. Nì hué uyan huin sisi gā canj chra unj. ⁶ Nì sisi ña'uej ruhua unj gujranj chra unj, ñga ñi dugu'ñaj huin sisi gā'nin' unj hueé chra unj. Nì sisi ña'aj unj gā'nin' unj hueé chra unj, asj gā canj chra unj, ñga ñi gujranj unj chra unj nánj.

⁷ Sij guiránj 'ngō tsínj ñaj chra sij mánj. ñaj si hué sij digyán ñaj hua Yan'anj xācāj ni ngüi cuenta sisi sá' man'an Yan'anj ñga guñi'i ni sij 'ngō tsínj sno'o. Nì xācāj ni ngüi cuenta sisi sá' 'ngō tsínj sno'o ñga guñi'i ni sij 'ngō yun'unj xāna. ⁸ ñaj si ñun gujri Yan'anj tsínj sno'o rian yun'unj xāna. Sanj Yan'anj gujri yun'unj xāna rian tsínj sno'o. ⁹ Nì ñun guj'yaj Yan'anj tsínj sno'o xi'í yun'unj xāna. Sanj guj'yaj Yan'anj yun'unj xāna xi'í tsínj sno'o. ¹⁰ ñga ñi hua ñañ sisi gujta chra 'ngō yun'unj xāna ñaj 'ngō atsj huin-ín' 'ngō da'nga' digyán sisi huin achij ñica unj rian unj. ñga ñi guñi'i ni ángel sisi 'yaj sá' unj.

¹¹ Sanj rian Señor, ñi sij

ga'ue ga nī'na' 'ngō tsínj daj sīsī nitaj si nne 'ngō yun'unj xāna. Nī sī ga'ue ga nī'na' 'ngō yun'unj xāna sīsī nitaj 'ngō tsínj. ¹² Daj si xi'í tsínj, nī gahuin yun'unj xāna rian xungüi nan. Sanj xi'í yun'unj xāna, nī a'nga tsínj. Nī Yan'anj gui'yaj daran'anj. ¹³ Gataj né' sīsī hua sa' ngaa achínj jni'yaj 'ngō yun'unj xāna rian Yan'anj ngaa nitaj si sīca' chra unj ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁴ Ni'i daran' né' sīsī nitaj si hua sa'aj nata' nasa' chra 'ngō tsínj daj. ¹⁵ Sanj si sa' rian 'ngō yun'unj xāna huin sīsī duna unj si ga xācan duhue chra unj, ruhua ni ngüi. Nī riqui Yan'anj sīsī guiranj hueé xācan daj chra unj. Daj si daj rún' huin 'ngō si ránj chra unj, nī hué daj huin duhue unj. ¹⁶ Nī sīsī hua 'ngō a ni é re' na'uej ruhua gunun ni nuguan' nan, nī huin ruhuāj guini' a ni é re' sīsī nitaj ango ducúanj 'yaj ni únj. Nī hué nan huin ducúanj 'yaj ango ni ngüi nico' Yan'anj nej.

nuguan' sīsī 'yaj nīni da'aj á re' rian dugüi' a ni é re' ngaa nahuin yu' a ni é re'. Nī hua da'aj xuman ruhuāj sīsī hué daj huin xānga'. ¹⁹ Nī dugunaj hua sīsī ganun guitsi ruhua dugüi' a ni é re'. Xi'í daj nī guini' i né' daj hua yya gō'ngo a ni é re' nico' xānga' Yan'anj. ²⁰ Hué dan nī ngaa nahuin yu' a ni é re', nī ani ruhua á re' sīsī xi'í si gui'yaj á re' cena si-cena Señor nahuin yu' a ni é re', ruhua á re'. Sanj sé si xānga' gui'yaj a ni é re' si-cena Señor mánj. ²¹ Daj si ngaa sīj hora xa á re', nī huin yoo siní a ni é re' da'a á re' si xa á re'. Nī achin xi'na riqui ango ni é re' gunáj da rucu. Nī hua xini ango a ni é re' nej. ²² Nitaj nunj huaj ducúa á re' sīsī xa siní re', nī gō'o re' ní'. Nī un sin huin nī 'yaj quij a ni é re' rian ni tsínj nico' Jesús únj. Nī ri' ni ngüi riqui si-na'aj 'yaj á re' nej. Daj gata gunun a ni é re', ruhua á re' únj. Ga'mi sa'aj xi'í a ni é re' ní'. Xi'í nuguan' nan sī ga'ue mánj.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷ Nī na'ue ga'mi sa'aj xi'í ni é re' nga nuguan' ga'mi nan gunun a ni é re'. Daj si ngaa nahuin yu' ni é re', nī 'yaj xi'i a ni é re' nga sichrej Yan'anj. Nī sī gahui sa' á re' xi'í si 'yaj á re' rún' huaj. ¹⁸ Hua siní yan gataj snan'an gunun a ni é re' xi'í si nun hua uyan ruhua daran' án re'. Daj si gunúnj

Institución de la Cena del Señor

²³ Daj si digyán Señor Jesús 'ngō nuguan' riānj. Nī hué nuguan' daj digyānj rian án re' nej. Nī nuguan' daj huin: Hué gue, nī ngaa naga'ui' tsínj daj Señor Jesús rian ni tsínj nicaj sun, nī guida'a Jesús chrachrúnj. ²⁴ Nī ngaa guisīj naga'ui' sij si guruhua Yan'anj, nī gura'

da'aj sij chrachrúnj daj, nì gataj sij:

—Guida'a á re' chrachrúnj nan xa á re'. Nan huin nnee cū nariquij xi'í a ni é re'. Nì hué daj gui'yaj á re' sisi nanun ruhua á re' nì'yaj á re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

²⁵ Nì ngaa guisij xa sti'nj ni sij, nì guida'a Jesús vaso nun nnee vino, nì gataj sij:

—Hué nnee nan huin nuguan' naca gui'yaj yya Yan'anj nga si-tun man'anj rian án re'. Nì da yun yun go'o a ni é re' nnee nan, nì gananun ruhua á re' nì'yaj á re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁶ Nì huin ruhuāj gatā sisi da güi ga'na' Señor nì da yun yun xa á re' chrachrúnj daj, nì go'o a ni é re' rian vaso daj, nì digyán án re' rian ni ngüi sisi daj gahui' Señor xi'í a ni é re'.

Tomando la Cena indignamente

²⁷ Hué dan nì sisi hua 'ngo dugüi' né' xa chrachrúnj daj, asì go'o sij rian vaso daj, ngaa nitaj si hua ní'yanj sij rian Señor, nì da'ui sij gaquin' xi'í nnee cúj Señor nga si-tun man'an Señor nej.

²⁸ Xi'í daj nì hua niān xacaj go'ngo né' cuenta daj gui'yaj go'ngo né'. Ngaa nì ga'ue xa né' chrachrúnj daj. Nì ga'ue go'o né' rian vaso da nej.

²⁹ Daj si tsínj xa chrachrúnj daj, nì go'o sij rian vaso daj ngaa nun xacaj sij cuenta sisi nnee cúj Señor huin, nì gahuin sij castigo xi'í si xa sij

go'o sij aj. ³⁰ Xi'í daj nì a'nan' nico ni é re'. Nì hua nichre nnee cúj ni é re' nej. Nì hua gahui' go'ngo ni é re' nej.

³¹ Nì sisi guini'yaj sa' né' xi'í si-gaquin' mun'ún' sisi da'ui yya né' gaquin', nì si gahuin né' castigo, gui'yaj Señor, ruhua né'. ³² Sanj xi'í si ni'í Señor sisi da'ui né' gaquin', nì gahuin castigo né', gui'yaj Señor. Nì hué daj 'yaj sij sisi si gahuin né' castigo güi ga'na' ruhua' yún sij nagui'yaj yya sij nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan.

³³ Xi'í daj nì ngaa nahuin yu' a ni é re' huin ín re' jnān nga xica'ui xa nuguan'an a ni é re', nì gana'uij go'ngo ni é re' ni dugüi' a ni é re'. Ngaa nì uyan xa daran' ni é re'. ³⁴ Sisi achin xi'na riqui 'ngo a ni é re', nì xa sij ducua sij. Ngaa nì nitaj si gui'yaj Yan'anj castigo sij xi'í si 'yaj sij ngaa nahuin yu' a ni é re'. Nì ango ni nuguan' gachinj snan'anj án re' man'anj, nì nagui'yaj yyāj ngaa guchij ni'yā rian man án re'.

12

Dones espirituales

¹ Huin ruhuāj sisi xacaj á re' cuenta xi'í sun sa' nicaj né', 'yaj Espíritu Santo huin ín re' jnān nga xica'ui.

² Ni'í a ni é re' sisi ngaa achin guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' Yan'anj, nì chéj a ni é re' rian yan'anj na'ue ga'mi, gui'yaj ni dugüi' a ni é re'. ³ Xi'í daj nì ataj

snan'ān ġunun a ni é re' sisi n̄i a 'ngō tsínj s̄i ga'ue gataj: "Quij hua Jesús", ngaa a'mi sij si ġui'yaj Espíritu Santo mánj. N̄i s̄i ga'ue gataj 'ngō tsínj daj: "Jesús huin Señor", ngaa nitaj Espíritu Santo nne niman sij mánj.

4 N̄i hua n̄ini ġo'ngo sun riqui Espíritu Santo nicaj ġo'ngo né'. San̄i urin Espíritu Santo riqui ġo'ngo sun daj rian né'. 5 N̄i hua n̄ini ġo'ngo sun 'yaj sun ġo'ngo né' rian ni dugüi' né'. San̄i urin Señor riqui ġo'ngo sun rian né'. 6 N̄i hua n̄ini ġo'ngo sun 'yaj sun Yan'anj chruhua niman da ġo'ngo né'. San̄i hué ġue Yan'anj 'yaj sisi ġa'ue ġui'yaj né' daran' ni rasun daj.

7 N̄i riqui Espíritu Santo 'ngō sun nicaj da ġo'ngo né'. N̄i sun daj huin 'ngō da'nga' digyán sisi nne Espíritu Santo niman né'. N̄i ġuiman sa' né', 'yaj sun riqui Espíritu Santo rian né'. 8 Hué dan n̄i a'mi 'ngō jnánj né' nuguan' chrun sa', 'yaj Espíritu Santo. N̄i hué ġue Espíritu Santo 'yaj sisi ni'i sa' ango jnánj né' daj ani ruhua man'an Yan'anj. 9 N̄i 'yaj sa' Espíritu Santo sisi ġuxuman sa' ruhua ango jnánj né'. N̄i ġanahuin ni ngüi a'nan', ġui'yaj ango jnánj né', 'yaj Espíritu Santo nej. 10 N̄i riqui Espíritu Santo sisi ġa'ue ġui'yaj sa' ángo jnánj né' 'ngō si sa', ġui'yaj Yan'anj. N̄i ġa'mi ángo jnánj né' nuguan'

ga'ui' Yan'anj rian sí'. N̄i ġuini'i ángo jnánj né' daj hua nane a'mi ġo'ngo né'. N̄i ni'i sij sisi si-nane Espíritu Santo a'mi né' ní', as̄i si-nane sichre huin si a'mi né' sa'. N̄i ġa'ue ġa'mi ángo jnánj né' ġa'i rian snan'anj naça huin snan'anj nun ni'i man'an sí'. N̄i ġa'ue naça' ango jnánj né' un sin huin ruhua nuguan' naça daj gata, 'yaj Espíritu Santo nej.

11 N̄i man'an Espíritu Santo 'yaj sisi ġunucuj ġo'ngo ni jnánj né' ġui'yaj sun né' sun nicaj né'. San̄i hua n̄ini si riqui Espíritu Santo rian da ġo'ngo né'. Daj si riqui sij rian né' daj rún' huin ruhua man'an sij.

12 N̄i nunj si ġa'i nnee cúj 'ngō tsínj nicaj dugüi', san̄i urin nnee cúj sij huin. N̄i daj rún' nnee cúj 'ngō tsínj daj, n̄i hué daj huin daran' né' huin né' ni ngüi nico' Cristo. N̄i huin né' urin ngüi. 13 N̄i ngaa gata' nnee né', n̄i ġui'yaj Espíritu Santo sisi ġahuin daran' né' urin nnee cúj Cristo. N̄i da'aj né' huin ni ngüi israelita. N̄i ango da'aj né' huin ni ngüi 'na' anej chrej. N̄i ángo da'aj né' huin ni ngüi 'yaj sun yun rian xuru'ue. N̄i ángo da'aj né' huin ni ngüi nitaj si 'yaj sun yun nej. N̄i nne Espíritu Santo chruhua niman daran' né', ġui'yaj Yan'anj.

14 N̄i sé urin rasun huin nnee cúj 'ngō tsínj daj. San̄i ġa'i nnee cúj sij huin. 15 ġui'yó' cuenta sisi ġa'ue ġa'mi dacó'. N̄i gataj-á'

gunun nnee cú': "Xi'í si sé ra'á re' huñj, n̄ nitaj si nicaj dugüi'ij nga re' mánj." Daj gataj dacó' si ruhuaj. N̄ n̄nj si hué daj gataj dacó', san̄ hué gue nicaj dugüi' dacó' nga nnee cú'. ¹⁶ N̄ hué ducuanj daj huin sisi gataj chraquí' gunun nnee cú': "Xi'í si sé rundij rián re' huñj, n̄ nitaj si nicaj dugüi'ij nga re' mánj." Sisi hué daj gataj chraquí', san̄ hua gue nicaj dugüi' chraquí' nga nnee cú'. ¹⁷ N̄ sisi daran' nnee cú' huin rundij riún', n̄ si ga'ue gunun' nuguan' mánj. N̄ sisi daran' nnee cú' huin chraquí', n̄ si ga'ue guchrún' mánj.

¹⁸ N̄ daj rún' garan' ruhua Yan'anj, n̄ hué daj gui'yaj go'ngo nnee cú'. N̄ riqui Yan'anj daj gui'yaj go'ngo nnee cú'. ¹⁹ N̄ sisi uyan ga daran' nnee cúj né', n̄ sé ngüi huin né' mánj. ²⁰ Xanga' n̄ ga'i nnee cúj né' nicaj dugüi', san̄ urin nnee cúj né' hua nánj. ²¹ Nitaj si ataj rundij riún' gunun ra'a né': "Nitaj si huin re' riánj mánj." Sé daj a'mi rundij riún' mánj. N̄ nitaj si ataj chra né' gunun dacó': "Nitaj si huin re' riánj mánj." Sé daj a'mi chra né' mánj.

²² N̄ ani ruhua né' sisi n̄naj 'ngo nnee cúj né' si ruhuaj. San̄ hua yya sisi ní'yanj n̄n' ruhua nnee cúj né' daj. ²³ N̄ ani ruhua né' sisi nitaj si ní'yanj nico 'ngo nnee cúj né'. Xi'í daj n̄

nique sa' né' 'yaj né'. N̄ naránj sa' né' atsij rian hua na'aj nnee cúj né'. ²⁴ N̄ sé daj 'yaj né' nga ango nnee cúj né'. Daj si nitaj si na'aj né' 'yaj ango nnee cúj né' daj. San̄ garúnj Yan'anj sisi hué daj ga nnee cúj né'. N̄ ani ruhua né' sisi nitaj si ní'yanj nico 'ngo nnee cúj né'. San̄ Yan'anj huin ruhua sisi dugumi sa' né' nnee cúj né' daj. ²⁵ N̄ na'uej ruhua Yan'anj si gunun' ni dugüi' nnee cúj né'. San̄ huin ruhua Yan'anj si nahuij ruhua 'ngo nnee cúj né' nga nnee cúj ango né'. ²⁶ N̄ sisi guiran' xi'i 'ngo nnee cúj né', n̄ nani ruhua n̄n' nnee cúj né'. N̄ sisi a'mi sa' ni ngüi xi'í 'ngo nnee cúj né', n̄ huin niá' ruhua n̄n' nnee cúj né'.

²⁷ Hué nnee cúj Cristo huin ín re'. N̄ da go'ngo ni é re' huin nnee cúj sij nej. ²⁸ N̄ gune' Yan'anj go'ngo né' gui'yaj sun né' rian daran' ni ngüi nico' Yan'anj. N̄ gui'yaj Yan'anj sisi guiniquin' sini ni apóstol ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian daran' ni ngüi. Ngaa n̄ ango né' huin ni tsínj a'ui' nuguan' riqui Yan'anj rian ni sij. N̄ ángo né' huin ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. N̄ ángo né' huin ni tsínj 'yaj si sa' 'na' xata'. N̄ ángo né' huin ni tsínj 'yaj si nahuin ni ngüi a'nán'. N̄ ángo né' huin ni tsínj chracuij dugüi' ni sij. N̄ ángo né' huin ni tsínj nicaj sun scanij né'. N̄ ángo né'

huin ni tsínj a'mi snan'anj naça huin snan'anj nun ni'i ni sij.

²⁹ Nĭ sé daran' né' huin apóstol tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nĭ sé daran' né' huin tsínj nata' nuguan' a'ui' Yan'anj rian ni sí'. Nĭ sé daran' né' huin tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj. Nĭ sé daran' né' huin tsínj 'yaj si sa' 'na' xata' mánj. ³⁰ Nĭ sé daran' né' huin nucuj gu'i'yaj ganahuin ni ngüi a'nan'. Nĭ si ga'ue ga'mi daran' né' ango snan'anj naça huin snan'anj nun ni'i né'. Nĭ sé daran' né' ga'ue naça un sin huin ruhua snan'anj daj gata. ³¹ Ngaa ni dugu'nu' a ni é re' sisi gu'nicaaj a ni é re' ni sun sa' doj riqui Espiritu Santo rian án re'. Sanĭ huin ruhuāj digyānj 'ngo chrej sa' doj rian án re'.

13

La preeminencia del amor

¹ Nĭ sisi ga'ue ga'mi snan'anj a'mi ni ngüi nga snan'anj a'mi ni ángel, sanĭ sisi nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni dugüi'ij, ni maan si huinj daj rún' huin 'ngo yán'anj ngaa duguasĭn sij, asĭ 'ngo gaga' gasĭn agan' ni sij huinj nej. ² Nĭ ga'ue si ga'mi nuguan' riqui Yan'anj riānj gunun ni ngüi. Nĭ ga'ue sisi ni'inj daran' ni nuguan' digyán Yan'anj rian ni ngüi. Nĭ ga'ue sisi ni'i sa'āj daran' nuguan'. Nĭ ga'ue sisi

guxuman sa' ruhuāj ni'yā Yan'anj. Nĭ gahuin nucuj nadunāj rian niquin' 'ngo quij xacan xi'í si xuman sa' ruhuāj ni'inj Yan'anj. Sanĭ sisi nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni dugüi'ij, ni nitaj nunj huinj mánj. ³ Nĭ ga'ue sisi gura' da'āj daran' si nicā ga'uij rian ni ngüi niqui. Nĭ ga'ue sisi naga'uij nnee cū sisi gari yan'an ni sij gaca. Sanĭ sisi nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni dugüi'ij, ni nitaj si gahui sa' man'ānj mánj.

⁴ Nitaj si rá'yanj ruhua tsínj 'i ruhua ni'yaj sij dugüi' sij. Nĭ 'yaj sa' sij nga ni dugüi' sij nej. Nĭ nitaj si huin xicoj ruhua sij ni'yaj sij ni dugüi' sij. Nĭ nitaj si a'mi xacan sij. Nĭ nitaj si nne sij nej. ⁵ Nĭ nitaj si a'mi quij sij rian dugüi' sij. Nĭ nitaj si huin yan'anj ruhua sij rian dugüi' sij. Nĭ nitaj si chran' sij dugüi' sij. Nĭ nitaj si 'yaj sij gunun sij nuguan' quij a'mi ni dugüi' sij. ⁶ Nĭ nitaj si numan ruhua sij ngaa 'yaj ni dugüi' sij gaquin'. Sanĭ huin niā' ruhua sij ni'i sij sisi unun ni ngüi nuguan' xanga'. ⁷ Nĭ huin nucuj sij ran' sij daran' sayun. Nĭ xuman ruhua sij sisi gu'i'yaj sa' ni dugüi' sij. Nĭ ana'uij sij sisi gahuin sa' daran'anj. Nĭ daran' ni nuguan' a'nin' ruhua tsínj 'i ruhua ni'yaj sij dugüi' sij.

⁸ Nitaj aman ganahuij si gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Hua 'ngo güi, ni si ga'mi ni tsínj nuguan'

a'ui' Yan'anj rian ni sij. Nī ni tsínj a'mi ni snan'anj nāca huin snan'anj nun ni'i ni ngüi, nī hua 'ngo güi, nī sī ga'mi ni sij ga mánj. Nī ni tsínj ni'i sá' daran' nuguan', nī hua 'ngo güi, nī sī ga'mi ni sij nuguan' da mánj. ⁹ Yyaj nī nun ni'i sá' né' daj hua ni nuguan'. Nī achin si gá'mi sá' né' nuguan' a'ui' Yan'anj rian né'. ¹⁰ Sanī ngaa ganahuin sá' daran' nuguan' ango xungüi gá'na', nī 'ngo guñi'i né' daran' nuguan' achin gunun né' xungüi nan.

¹¹ Nī ngaa hua lī, nī ga'mī daj rún' a'mi 'ngo tsin'. Nī gani ruhuāj daj rún' ani ruhua 'ngo tsin' nej. Nī gunūnj daj rún' unun 'ngo tsin'. Sanī ngaa gachī, nī duna rucūj daran' si gui'yā ngaa ga lī. ¹² Yyaj nī na'ue gunun sá' né' ni nuguan'. Nī ni'yaj né' ni nuguan' sisi daj rún' 'yaj né' ngaa ni'yaj né' rian 'ngo nnee gu'ndi' ngaa na'ue guixiguin sá'āj guñi'yaj né' rian né'. Da'nga' daj huin ni nuguan' yyaj. Sanī hua 'ngo güi, nī guñi'i sá' né' Yan'anj. Yyaj nī nun ni'i sá' man'ānj. Sanī hua 'ngo güi, nī guñi'inj daran'anj daj rún' ni'i Yan'anj man'ānj. ¹³ Nī hua huā'nij nuguan' sisi nitaj aman ganahuij mánj. Nī 'ngo huin si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nī ango nuguan' huin sisi gāna'uij né' si gui'yaj sá' Yan'anj ngā né'. Nī ángo nuguan' huin sisi gā 'i ruhua

né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Sanī nuguan' nico doj huin sisi gā 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'.

14

El hablar en lenguas

¹ Hué dan nī 'ngo gā 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re'. Nī nāno' a ni é re' sisi riqui Espíritu Santo sun sá' rian án re'. Sanī sá' doj huin si gāhuin ruhua á re' gá'mi a ni é re' nuguan' digyán Yan'anj rian án re'. ² Tsínj a'mi snan'anj nāca daj, nī a'mi sij rian Yan'anj. Nī sé rian ni ngüi a'mi sij mánj. Daj si na'ue gāra da'nga' ruhua ni ngüi ngā nuguan' a'mi sij. Nī nuguan' sá' a'mi sij daj 'nā' rian Espíritu Santo. Sanī na'ue gunun ni ngüi nuguan' huī daj. ³ Sanī tsínj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian sij, nī a'mi sij rian ni ngüi. Nī 'yaj sij sisi guñico' sá' ni ngüi si-nuguan' Yan'anj. Nī 'yaj sij sisi guxuman sá' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nī gāhuin niā' doj ruhua ni sij, 'yaj sij nej. ⁴ Tsínj a'mi snan'anj nāca daj, nī urin man'an sij nico' sá' doj Yan'anj, 'yaj sij. Sanī tsínj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian sí', nī sá' doj nico' daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, 'yaj sí'. ⁵ Nī huin ruhuāj sisi gá'mi daran' ni é re' snan'anj nāca. Sanī sá' doj huin sisi gá'mi ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re'. Daj si huin achij

'ngō tsínj a'mi nuguan' ga'ui' Yan'anj rian sij daj ngā ango tsínj a'mi 'ngō snan'anj nāca. Sanj huin achij tsínj a'mi snan'anj nāca daj sisi nāta' ango tsínj un sin huin ruhua snan'anj daj gata. Ngaa nī sa' doj nico' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, 'yaj sij.

⁶ Hué dan nī sisi guisī rian man án re' huin ín re' jnān ngā xica'ui, nī gunun a ni é re' sisi nīnanj snan'anj nāca ga'mī rian án re', ruhua á re' ní'. Nitaj mánj. Sanj sisi digyānj 'ngō nuguan' ga'mi Yan'anj riānj rian án re', nī gunun a ni é re' nuguan' daj. Nī gunun a ni é re' sisi ga'mī 'ngō nuguan' chrūn, asj 'ngō nuguan' a'ui' Yan'anj riānj, asj 'ngō nuguan' digyānj rian án re'. ⁷ Ni'i né' sisi nitaj si hua nī'na' yán'anj ngā riā. Ngaa nī guī'yó' cuenta sisi nitaj si nāduna nane ngaa aráj sij yán'anj ngā riā nej, nī na'ue gara da'nga' ruhua né' daj hua chra' aráj sij mánj. ⁸ Nī sisi na'ue ga'yanj sa' 'ngō snado corneta, ngaa nī asa' ga'ue gahuin yoo ni snado gan'anj gunun' ni sij rian huin sayun únj. ⁹ Nī hué daj 'ya ngā ni é re'. Nī sisi nun ga'mi ni é re' nuguan' ga'ue gunun ni ngüi, nī asa' ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij ngā si a'mí re' únj. Maan si a'mí re' rian nane, 'yáj re', ruhuāj aj.

¹⁰ Xanga' nī ga'j nico rian snan'anj a'mi ni ngüi man chruhua xungüi nan. Nī xanga', nī hua ngüi unun

si huin ruhua daran' ni snan'anj daj gata. ¹¹ Sanj sisi nunūnj snan'anj a'mi 'ngō ni sij, ngaa nī gani ruhua sij sisi huñj 'ngō tsínj 'nā' ango xuman'. Nī gani ruhua man'ānj sisi tsínj daj huin 'ngō tsínj 'nā' ango xuman' nej.

¹² Nī hué daj 'ya ngā á re'. Huin ruhua á re' sisi rīqui Espíritu Santo sun rian án re'. Ngaa nī nana'ui' a ni é re' sisi nahuin ra'a á re' ni sun guī'yaj sisi chracuij ni ngüi nico' Yan'anj. ¹³ Hué dan nī tsínj a'mi snan'anj nāca, 'yaj Espíritu Santo, nī hua nian si gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj sisi ga'ue nāta' sij un sin huin ruhua nuguan' daj gata rian ni ngüi unun si a'mi sij. ¹⁴ Nī sisi gachinj jni'yā 'ngō snan'anj nāca rian Yan'anj, nī maan nīnanj nimānj huin si achínj jni'yaj rian Yan'anj. Sanj na'ue gara da'nga' ruhuāj ngā snan'anj a'mi nánj. ¹⁵ Ngaa nī un sin huin guī'yā únj. Gachinj jni'ya rian Yan'anj ngā nimānj. Nī gachinj jni'yā rian Yan'anj ngā cúj chraj nej. Nī garā chra' rian Yan'anj ngā nimānj. Nī garā chra' rian Yan'anj ngā cúj chraj nej. ¹⁶ Daj si ngaa a'mi sa' re' rian Yan'anj ngā urin nimán re', nī asa' ga'ue gunun ango tsínj 'nā' nāca si a'mí re' únj. Nī ngaa a'ui' re' si guruhua Yan'anj, nī asa' ga'ue gataj sij sisi hua yya nuguan' ga'mí re' únj. Daj si na'ue gunun sij si a'mí re' mánj. ¹⁷ Ga'ue

si hua 'ueé nuguan' ga'mí re' ngaa hué daj ga'uí' re' si guruhua Yan'anj. Sanj nun gahuin nucuj niman ango tsínj daj, gui'yáj re' mánj.

18 A'uij si guruhua Yan'anj xi'í si a'ue a'mí snan'anj naça 'na' rian Espíritu Santo daj nga si a'mi daran' ni é re'. 19 Sanj ngaa nahuin yu' né', nĭ huin ruhuāj ga'mí un'un' gue nuguan' ga'ue gunun né' daj nga ichi' mí nuguan' na'ue gunun né'. Daj si huin ruhuāj digyānj nuguan' ga'ue gunun a ni é re' aj.

20 Ga sica' chra á re', nĭ sĭ gani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni tsin'. Nĭ daj rún' 'yaj 'ngo tsin' ngaa nun gahuin chrunj gui'ya ni nuguan' quij hua, nĭ hué daj gui'yaj á re' nej. Sanj gani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni tsínj achij. 21 Nĭ gataj si-ley Yan'anj: "Ga'na' ni tsínj man gan' guisij ni sij rian man ni ngüi israelita, gui'yā. Nĭ ganata' ni sij ango snan'anj rian ni sí'. Sanj hua gue sĭ gunun ni sij si-nuguan'anj." Daj gataj Yan'anj rian ni tsínj israelita asij ná. 22 Hué dan nĭ ngaa a'mi né' snan'anj naça 'na' rian Espíritu Santo huin snan'anj nunun né', nĭ hué ni nuguan' daj huin 'ngo da'nga' rian ni tsínj nun xuman ruhua nĭ'yaj Yan'anj. Nĭ sé güenda ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj huin mánj. Sanj ngaa a'mi né' nuguan' a'ui' Yan'anj rian

né', nĭ hué nuguan' daj huin 'ngo da'nga' rian né' huin né' tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nĭ sé rian ni ngüi nun xuman ruhua huin mánj.

23 Gui'yó' cuenta sisi nahuin yu' daran' a ni é re' a'mi daran' a ni é re' snan'anj naça, nĭ atuj ni tsínj nun ni'i si 'yaj a ni é re', asĭ ni tsínj nun xuman ruhua nĭ'yaj Yan'anj. Ngaa nĭ gataj sí' sisi sinúnj ni é re' aj. 24 Sanj sisi a'mi daran' a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re', nĭ atuj 'ngo tsínj nun xuman ruhua nĭ'yaj Yan'anj, asĭ 'ngo tsínj nun ni'i si 'yaj á re', ni xacaj sí' cuenta sisi da'ui sí' gaquin', gui'yaj a ni é re'. Ngaa nĭ ganani ruhua sí', gui'yaj nuguan' a'mi a ni é re', ruhuāj aj. 25 Hué dan nĭ gui'yaj Yan'anj sisi guini'i tsínj daj ni nuguan' gari huĭ sij chruhua niman sij. Nĭ ganiquin' ráj dacoj sij. Nĭ ga'mi sa' sij rian Yan'anj. Nĭ gataj sij sisi hua yya nne Yan'anj scanĭj a ni é re'.

26 Hué dan nĭ ngaa nahuin yu' a ni é re' huin ín re' jnān nga xica'ui, nĭ ga'ue gara go'ngo ni é re' chra' rian Yan'anj, asĭ ga'ue digyān ango ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian sí', asĭ naça' ángo ni é re' un sin huin ruhuaj snan'anj naça daj gata. Sanj gui'yaj ni é re' daran'anj sisi ga'ue gahuin nucuj ni é re' nga si-chrej Yan'anj, ruhuāj aj.

27 Nĭ ngaa ga'mi a ni é re' snan'anĭ naca, nĭ maan si ga'mi huĭj hua'nij ran' ni é re'. Nĭ gana'uij 'ngō tsĭnj daj da guĭsij ga'mi dugui' sij. Nĭ hua niān sisi nāta' 'ngō ni é re' un sin huin ruhua nuguan' daj gata. 28 Nĭ sisi nitaj tsĭnj gahuin nucaj nāta' un sin huin ruhua nuguan' daj gata, nĭ dĭnj guĭniquin' du'ua tsĭnj a'mi snan'anĭ naca daj. Maan si ga'mi sij snan'anĭ naca daj chruhua niman sij ġunun Yan'anĭ anĭ.

29 Nĭ hué ducuánĭ daj huin sisi ngaa ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anĭ rian án re', nĭ maan si ga'mi huĭj hua'nij ran' án re'. Ngaa nĭ ġunun sa' anġo ni dugüi' a ni é re' sisi xānga' si-nuguan' Yan'anĭ huin si a'mi ni sij aj. 30 Sanĭ sisi a'ui' Yan'anĭ 'ngō nuguan' sa' rian anġo tsĭnj nne unun nuguan' a'ui' Yan'anĭ daj, nĭ maan si duna tsĭnj a'mi daj si ga'mi sí'. 31 Hué dan nĭ ga'ue nađuna dugüi' a ni é re' ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anĭ rian án re'. Xi'í daj, nĭ gahuin chrĭn daran' a ni é re'. Nĭ gahuin nĭca ruhua ni é re', guĭ'yaj nuguan' da aj. 32 Nĭ ni tsĭnj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anĭ rian ni sij, nĭ nicaj ni man'an ni sij sun rian nuguan' a'mi ni sij.

33-34 Daj si nitaj si 'yaj Yan'anĭ sisi naġhej ni nuguan' a'mi né'. Sanĭ 'yaj Yan'anĭ sisi hua nĭca daran'anĭ.

Nĭ daj rún' digyānj rian daran' ni ngüi nico' Yan'anĭ, nĭ dĭnj gahuin du'ua ni yun'unĭ xāna ngaa nahuin yu' a ni é re'. Daj si nitaj permiso hua sisi ga'mi ne mánj. Hua niān si dagahuin ne. Nĭ hué daj ataj si-ley Yan'anĭ nej. 35 Nĭ sisi hua nuguan' huin ruhua ne daj naġhin' snan'anĭ ne, nĭ asĭj ducuá ne naġhin' snan'anĭ ne nĭca ne. Daj si nun hua sa' sisi ga'mi 'ngō yun'unĭ xāna ngaa nahuin yu' a ni é re' mánj.

36 Ani ruhua á re' sisi gaxĭ'i sini si-nuguan' Yan'anĭ ngā á re' ní'. Sé daj huin mánj. Daj si sé urin ni é re' huin si nahuin ra'a si-nuguan' Yan'anĭ mánj. 37 Nĭ sisi ani ruhua 'ngō tsĭnj daj sisi a'mi sij nuguan' a'ui' Yan'anĭ rian sij, asĭ ani ruhua sij sisi si-nuguan' sij 'na' rian Espĭritu Santo, sanĭ hua niān si xācaj sij cuenta sisi nuguan' arĭnj nan huin nuguan' a'nin' Señor sun riānj anĭ. 38 Nĭ sisi na'ue ġanani'i tsĭnj daj sisi nuguan' arĭnj nan 'na' rian Señor, nĭ sĭ nani'i né' si-nuguan' sij mánj. 39 Xi'í daj nĭ ataj snan'ān ġunun a ni é re', huin ín re' jnān ngā xica'ui, sisi guĭ'yaj fuerza a ni é re' ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anĭ rian án re' aj. Nĭ sĭ gataj á re' sisi sĭ ga'mi ni dugüi' a ni é re' snan'anĭ naca 'na' rian Espĭritu Santo mánj. 40 Sanĭ 'ueé guĭ'yaj á re' daran' si 'yaj á re'. Nĭ guĭ'yaj nĭca á

re' daran'anj nej.

15

La resurrección de los muertos

¹ Yyaj n̄ huin ruhuāj sisi nanun ruhua á re' si-nuguan' Yan'anj, huin nuguan' sa' natāj gunun a ni é re', huin ín re' jnān nga xica'uī. N̄ hua n̄ica ruhua á re', gui'yaj nuguan' daj. ² N̄ hué xi'í nuguan' daj, n̄ n̄acaj Yan'anj a ni é re', sisi ga n̄ica ruhua á re' nga nuguan' natāj rian án re' nan. N̄ hué daj gui'yaj Yan'anj sisi guxuman xanga' ruhua á re' n̄'yaj á re' nuguan' daj.

³ N̄ hua sini digyānj rian án re' nuguan' riqui Yan'anj riānj, sisi gahui' Cristo xi'í si-gaquin' né' daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. ⁴ N̄ gachin' ni sij riqui yo'ój. Ngaa n̄ chra huā'nij güi, n̄ ganá'nij sij daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj nej. ⁵ Hué dan n̄ gurugüi' sij rian Pedro. Asij n̄ gurugüi' sij rian ni xuhuij ni tsínj nico' sij nej.

⁶ Ngaa n̄ gurugüi' ruhua' yún sij rian un'un' ciento táj doj ran' ni tsínj huin jnánj né' ngaa nahuin yu' ni sí' mán sí'. N̄ hua n̄'na' da'aj ni sij mán ni sij nga né'. N̄ hua go'ngo ni sij gahui'. ⁷ N̄ ngaa gachin' doj, n̄ gurugüi' ruhua' yún sij rian tsínj gu'naj Jacobo. N̄ hué daj gurugüi' sij rian daran' ni apóstol, huin ni tsínj a'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. ⁸ N̄ da rucu gurugüi' sij riānj. N̄ rún' huin 'ngo tsínj

nun ga'nga sa' huīnj. Daj si nun guxuman sini ruhuāj n̄'yā Jesús.

⁹ N̄ huīnj tsínj hua lij scanij ni apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. N̄ na'ā si gataj ni sij riānj si huīnj 'ngo apóstol. Daj si asij sini, n̄ chran' yun'un' ni tsínj nico' Yan'anj. ¹⁰ Sanj gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj riānj. Xi'í daj n̄ huīnj tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. N̄ sé si gui'yaj yun Yan'anj sinduj riānj. Daj si huaj gui'yaj sūnj daj nga daran' ni sij. Sanj sé man'anj gui'yaj mánj. Maan si chracuij Yan'anj riānj, n̄ hué daj gui'yā. ¹¹ Hué dan n̄, asij ga'mi man'anj, asij ga'mi ango ni sij, sanj nitaj si gui'ya mánj. Uyan huin si-nuguan' ni únj. N̄ nuguan' daj gui'yaj sisi guxuman ruhua ni é re' n̄'yaj á re' Jesús.

¹² N̄ ni'i a ni é re' sisi a'mi ni únj sisi ganá'nij Cristo scanij ni níman. Ngaa n̄ un sin huin, n̄ ataj go'ngo a ni é re' sisi s̄j ganá'nij ni niman únj. ¹³ Sanj sisi s̄j na'nij ni níman, n̄ huin ruhua' gata sisi nun ganá'nij Cristo nej. ¹⁴ N̄ sisi nun ganá'nij Cristo, ni nitaj si ní'yanj nuguan' ga'mi ni únj rian án re' mánj. N̄ nitaj si ní'yanj si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo mánj. ¹⁵ N̄ sisi hué daj huin, n̄ huin ni únj tsínj digya' yun'unj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Daj si a'mi ni únj

sisi ganá'nij Cristo scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj. Ní sisi sé si xanga' gana'nij ni níman, ngaa ní sé si xanga' si ganá'nij Cristo, gui'yaj Yan'anj nej. ¹⁶ Ní sisi sí na'nij ni níman, ní huin ruhuaj gata sisi nun ganá'nij Cristo nej. ¹⁷ Ní sisi nun ganá'nij Cristo, ní nitaj si ní'yanj si xuman ruhua ni é re' ní'yaj ni é re' Cristo. Ní hua gue da'ui a ni é re' gaquin' nej. ¹⁸ Ní sisi hué daj huin, ní hué daj ga ni'ya ni ngüi gahui', huin ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Cristo. ¹⁹ Ní sisi urin si ana'uí' sisi gui'yaj sa' Cristo ngo' ngaa mún' xungüi nan, sanj niqui nimún' daj nga daran' ango ni ngüi.

²⁰ Sanj xanga' yya sisi ganá'nij Cristo. Ní gahuin sij tsínj ganá'nij sini yan scanij ni níman. ²¹ Ní xi'í urin tsínj gui'yaj, ní gahui' daran' ni ngüi. Sanj xi'í urin ango tsínj gui'yaj, ní gana'nij ni ngüi aj. ²² Xi'í tsínj gu'naj Adán, ní gahui' daran' ni ngüi. Sanj nga xi'í Cristo, ní ga ní'na' daran' ni ngüi aj.

²³ Sanj nini huin ngaa ná'nij go'ngo ni níman: Asij sini ganá'nij Cristo. Ngaa ní ngaa ga'na' ruhua' yún sij, ní gana'nij ni ngüi guinica' dugüi' nga sij. ²⁴ Ngaa ní ganahuij daran'anj. Hué dan ní ga'ne Cristo daran' sun nicaj ni ngüi. Ní ga'ne sij daran' sun nicaj ni yan'anj huin achij xata' nga chruhua xungüi nej. Ngaa ní naga'ui' Cristo daran' si-sun sij rian

Yan'anj xanga', huin chrej né'. ²⁵ Ní hua niñan si guinica' sun Cristo da guta' sij dacó'j sij xiráj daran' si unun' nga sij. ²⁶ Hué dan ní gui'yaj gana Cristo rian ango xi'í. Ní xi'í daj 'yaj sisi ahui' ni ngüi. Ngaa ní guisij ganahuij daran' si unun' nga Cristo.

²⁷ Daj si Yan'anj gui'yaj sisi guta' Cristo dacó'j sij rian daran'anj. Hué daj ataj si-nuguan' Yan'anj. Ní ngaa ataj Yan'anj sisi nicaj sun Cristo rian daran'anj, ní hua yya nitaj si nicaj sun Cristo rian man'an Yan'anj mánj. Daj si hué man'an Yan'anj gui'yaj sisi guinica'j Cristo sun rian daran'anj. ²⁸ Ní ngaa guinica'j sun Cristo rian daran'anj, ní naga'ui' sij daran' si-sun sij rian Yan'anj. Ní hué sij huin da'níj Yan'anj. Ní hué Yan'anj gui'yaj sisi guinica'j Cristo sun rian daran'anj. Hué dan ní guinica'j nin' man'an Yan'anj sun rian daran'anj, gui'yaj Cristo.

²⁹ Ní sisi sí na'nij ni níman, ní un sin huin ní ata' nnee go'ngo ni ngüi nga si-xugüi ni níman, ruhua á re' únj. ³⁰ Ní un sin huin ní nicó' huaj, huaj ni únj rian huin ruhua ni tsínj dagahui' ni sij ni únj, ruhua á re' únj. ³¹ Xanga' ní huin niñ' ruhuaj sisi xuman ruhua á re' ní'yaj á re' Señor Jesucristo, huin ín re' jnú' nga xica'uí'. Ní hué daj ani yya ruhuaj sisi go'ngo güi gahuij xi'í si-nuguan'

Yan'anj. ³² Nĭ guiran'ānj sayun, gui'yaj ni tsĭnj huee mañ xuman' Efeso. Nĭ sisi sĭ na'nij ni nĭman, nĭ un sin huin gui'yaj ganāj xĭ'í ni sayun ran'ānj, ruhua á re' únj. Nĭ sisi xanga' sisi sĭ na'nij ni nĭman, nĭ maan si gui'yaj né' daj rún' ataj go'ngo ni ngüi: "Maan si xō'. Nĭ maan si go'o' si a'yoj gahui'", ataj ni ngüi daj.

³³ Sĭ duna á re' sisi digya' yun'unj go'ngo ni tsĭnj a ni é re' mánj. Daj si hua yya: "Sisi guñicaj dugüi' né' nga ni tsĭnj xĭ'i, nĭ guere' chrej sa' huaj né'", gui'yaj ni sij. ³⁴ Nānicaj ruhua á re' 'ngo chrej nĭca. Nĭ sĭ gui'yaj á re' gaquin'. Daj si hua go'ngo ni é re' nun ni'i Yan'anj. Nĭ ataj snan'ān nuguan' nan rian án re' sisi guiri' a ni é re' si-na'aj.

³⁵ Nĭ sisi ruhuaj, nĭ nachin' snan'anj 'ngo a ni é re': "Daj gana'nij ni nĭman, nĭ daj ga nnee cúj ni tsĭnj gana'nij daj", gataj á re' únj. ³⁶ Sanĭ tsĭnj nĭ'yun huin re' sisi hué daj a'mí re'. Ngaa unun né' 'ngo çan, nĭ hua niān sisi gahui' çan daj. Ngaa nĭ xira' coj, gui'yaj. Sanĭ sisi nitaj si guere' çan daj riqui yo'ój, nĭ na'ue xira' coj aj.

³⁷ Nĭ sé coj daj unun re' sisi ganij. Sanĭ unun re' man'an çan riqui yo'ój, huin çan strigo, asĭ ango ni çan unun re'. ³⁸ Da' sĭj nĭ gui'yaj Yan'anj sisi da nĭni ga go'ngo ni coj, daj rún' garan' ruhua Yan'anj. Nĭ da nĭni ga go'ngo

ni çan xira', 'yaj Yan'anj nej. ³⁹ Nĭ sé uyan hua daran' ni nnee. Nĭni hua nnee ni ngüi. Nĭ nĭni hua nnee ni xucu. Nĭ nĭni hua nnee ni xataj nga nnee ni xucuj nej. ⁴⁰ Nĭ hua 'ueé ni si mán xata' nga ni si mán rian yo'ój nej. Sanĭ nĭni huin ni si mán xata'. Nĭ nĭni huin ni si mán rian yo'ój nej. ⁴¹ Nĭ nĭni xiguñ güi. Nĭ nĭni xiguñ yahui. Nĭ nĭni xiguñ yati'. Nĭ nĭni xiguñ go'ngo ni yati' nej.

⁴² Nĭ hué daj gahuin ngaa gana'nij ni nĭman. Ngaa gachin' ni sij né', nĭ huin né' nĭman guchru. Sanĭ ngaa gana'nij né', nĭ gahuin né' ni tsĭnj sĭ ga'ue guchru mánj. ⁴³ Nĭ gachin' ni sij 'ngo né', huin né' 'ngo ni nĭman nitaj si ni'yanj. Sanĭ gana'nij ruhua' yún né', ganahuin sa' 'ueé né'. Nĭ gachin' ni sij 'ngo nĭman na'ue guisiqui', huin né'. Sanĭ gana'nij né', gahuin né' 'ngo ni tsĭnj nu-cuj. ⁴⁴ Nĭ gachin' ni sij né', huin né' nnee. Sanĭ ngaa gana'nij né', nĭ nahuin naça nnee cú'. Nĭ gane nĭganj né', gui'yaj Espiritu Santo. Nĭ hua nnee cúj né'. Nĭ nĭni gahuin né' ngaa gana'nij né', gui'yaj Espiritu Santo.

⁴⁵ Nĭ hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Hua sini yan Adán gahuin 'ngo tsĭnj hua nĭ'na', gui'yaj Yan'anj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Sanĭ ga'na' ango Adán. Nĭ riqui sí' sisi ga nĭ'na' nĭganj né'. Nĭ ango Adán daj huin

Cristo. Nĩ nĩni huin nnee cúj Cristo. ⁴⁶ Sanĩ hua sini nĩ ga nĩ'no' nga nnee cúj né' chruhua xungüi nan. Da' sīj da ganahuin naça nnee cúj né', guĩ'yaj Espĩritu Santo. ⁴⁷ Tsĩnj gahuin sini daj guĩ'yaj Yan'anj yo'ój sij, gu'naj sij Adán. Nĩ gahuin sij yo'ój. Sanĩ ango tsĩnj daj huin Cristo ga'na' sí' xata'. ⁴⁸ Nĩ daj rún' gahuin sini Adán yo'ój, nĩ hué daj huin daran' né' yo'ój nej. Nĩ daj rún' huin Cristo 'ngo tsĩnj ga'na' xata', nĩ hué daj gahuin ni ngüi gane xata' nga sij nej. ⁴⁹ Nĩ daj rún' gahuin tsĩnj huin yo'ój daj, nĩ hué daj huin né'. Sanĩ daj rún' huin tsĩnj ga'na' xata', nĩ hué daj gahuin né'.

⁵⁰ Nĩ ataj snan'an gunun a ni é re' huin jnún' nga xica'uí' sisi na'ue gan'anj gane né' rian nicaj sun Yan'anj ngaa hua gue nnee cúj né', tun né'. Nĩ si ga'ue gane 'ngo ni si gahui' rian nicaj sun Yan'anj. Daj si nitaj si ahui' ni ngüi mán yu'uj da mánj.

⁵¹ Sanĩ gataj snan'an gunun a ni é re' 'ngo nuguan' sa' huin 'ngo nuguan' garij huj Yan'anj. Nĩ nuguan' daj huin: Sé daran' né' gahui'. Sanĩ nađuna daran' né', guĩ'yaj Yan'anj. ⁵² Nĩ hora le'ej gadin', nĩ nađuna né', guĩ'yaj Yan'anj. Nĩ güi ganahuij xungüi, nĩ urin yun guixinga' ga'yanj ángel trompeta. Nĩ gana'nij daran' ni níman, sisi gahuin

ni sij tsĩnj si ga'ue gahui'. Nĩ nađuna né', guĩ'yaj Yan'anj.

⁵³ Yyaj nĩ huin né' tsĩnj guchru. Sanĩ hua nian sisi gahuin né' tsĩnj na'ue guchru. Yyaj nĩ huin né' tsĩnj gahui'. Sanĩ hua nian sisi gahuin né' tsĩnj na'ue gahui'. ⁵⁴ Hué dan nĩ huin né' 'ngo tsĩnj gahui'. Nĩ huin né' 'ngo tsĩnj guchru nej. Sanĩ hua nian si gahuin né' tsĩnj si ga'ue gahui' nga tsĩnj si ga'ue guchru nej. Ngaa nĩ gahuin yya daj rún' gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Si gahui' né' ga mánj. Daj si guĩ'yaj gana né' rian xi'ĩ 'yaj si ahui' né'. ⁵⁵ Nĩ nani ruhua né', 'yaj si ahui' né'. Sanĩ ango xungüi ga'na', nĩ si gahui' né' ga mánj. Daj si guĩ'yaj gana né' rian xi'ĩ 'yaj si ahui' né'." Daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj. ⁵⁶ Da'ui ni ngüi gaquin'. Xi'ĩ daj nĩ nani ruhua ni sij ngaa ahui' ni sij. Nĩ si-ley Yan'anj 'yaj sisi ataj né' gaquin'. ⁵⁷ Sanĩ ga'ui' né' si guruhua Yan'anj. Daj si xi'ĩ Señor Jesucristo, nĩ ga'ue guĩ'yaj gana né' rian gaquin' da'ui né'.

⁵⁸ Nĩ 'ĩ ruhuaj ni'yā ni é re' huin ín re' jnánj né'. Nĩ xi'ĩ si gatā gunun a ni é re', nĩ ga nica ruhua á re' nga sichrej Yan'anj. Nĩ gahuin ran niman án re' nga si-nuguan' Yan'anj nej. Nĩ guĩ'yaj fuerza ni é re' sisi niganj guĩ'yaj sun a ni é re' si-sun Señor. Daj si ni'ĩ ni é re' sisi sé si-sun Señor huin 'ngo sun yun ngaa 'yaj sun ni é re' rian

Señor.

16

La ofrenda para los santos

¹ Yyaj n̄i gā'mī doj rian án re' xi'í ofrenda a'ui' ni é re' rian ni tsínj s̄a' xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. N̄i gūi'yaj á re' daj rún' gataj snan'ān rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús mán estado Galacia. ² N̄i gō'ngo güi gudungu, n̄i gā'nij n̄ini a ni é re' doj san'anj ducúa á re'. N̄i gā'nij s̄a' ni é re' daj rún' gūi'yaj gana gō'ngo a ni é re'. Ngaa n̄i ngaa gūis̄i rian man án re', n̄i nitaj si hua niān si gā'nij n̄ini ni é re' san'anj da mánj. ³ N̄i ngaa gūis̄i rian man án re', n̄i gā'nij ni tsínj gān'anj xuman' Jerusalén, huin ni sij ni tsínj nacui a ni é re'. N̄i gā'ūij yanj ra'a ni sij sisi n̄icaj ni sij ofrenda 'yaj ni é re' gān'anj ni sij gā'ui' ni sij ra'a ni tsínj mán yu'uj daj. ⁴ N̄i sisi hua 'ngō si xi'í gān'anj man'ānj nej, n̄i gān'anj ni sij ngāj.

Planes de Pablo

⁵ N̄i ngaa gāhui gān'ān, n̄i hua niān gāch̄inj estado Macedonia. Ngaa s̄ij gāch̄inj estado daj, n̄i gūis̄i xánj án re'. ⁶ Si ruhuj n̄i gūnā gō'ngo ni güi gūiman né'. As̄i si ruhuj, n̄i gūnā gūiman né' ni yahuj nuhuij. Ngaa n̄i gā'ue chr̄acuij ni é re' man'ānj ngaa gāhui gān'ān angō yu'uj. ⁷ Nitaj si huin ruhuāj sisi doj guē güi gūnā

gūiman né' mánj. San̄i huin ruhuāj sisi ngaa gūis̄i, n̄i gāhuin rānj gūiman né' sisi hué daj aran' ruhua Señor. ⁸ San̄i gūnā xuman' Efeso da' güi gāhuin gūi'yanj Pentecostés, ruhuāj aj. ⁹ N̄i ducu huin ruhuāj gūi'yaj súnj si-sun Señor yu'uj nan. Daj si huin ruhua ni ngüi gūnun ni sij si-nuguan' Yan'anj. San̄i hua nico ni tsínj chran' yun'unj man'ānj.

¹⁰ N̄i sisi gūis̄ij tsínj gū'naj Timoteo rian man án re', n̄i gūi'yaj ni é re' sisi gāhuin niā' ruhua sij gūna sij gūiman án re'. Daj si 'yaj sun sij si-sun Señor daj rún' 'yaj man'ānj nej. ¹¹ N̄i si gani ruhua n̄i a 'ngō a ni é re' sisi nitaj si ní'yanj sij mánj. N̄i gān'anj n̄a'nij ni é re' sisi gān'anj din'inj sij gā'na' n̄i'yaj sij rian nnēj. Daj si ana'uī sisi gā'na' sij ngā angō ni jnánj né'.

¹² N̄i gāch̄inj jni'yā rian jnánj né' Apolos sisi gūchi' n̄i'yaj sij ngā angō ni jnánj né' rian man án re'. San̄i nun gā'uej ruhua sij gūchi' sij yyaj. San̄i da güi gūixi'nij rian sij, n̄i gūchi' sij rian án re' aj.

Salutaciones finales

¹³ Dugumi a ni é re' man'an án re' sisi gā n̄ica ruhua á re' ngā nuguan' xuman ruhua á re'. N̄i gāhuin ran s̄a' ruhua á re' ngā si-nuguan' Yan'anj nej. N̄i gūi'yaj nucuaj á re' niman án re' nej. ¹⁴ N̄i ngā daran' si 'yaj á re', n̄i gā 'i ruhua á

re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re'.

15 Ni'i a ni é re' huin jnān nga xica'uī sisi guxuman sini ruhua ni dugüi' Estéfanos ni'yaj ni sij Jesús rian daran' ni tsínj mán estado Acaya. Ni chracuij 'ueé ni sij nga ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. 16 Ni huin ruhuāj si gūnun sa' ni é re' si-nuguan' ni tsínj 'yaj sun daj rún' 'yaj sun ni dugüi' Estéfanos. Ni gūnun sa' á re' si-nuguan' ni tsínj chracuij nga si-sun Yan'anj nej. 17 Ni gahuin niā' ruhuāj sisi ga'na' huā'nij ran' tsínj gu'naj Estéfanos nga Fortunato nga Acaico riānj. Daj si daj rún' mán án re' ngāj, ni hué daj 'yaj ni sij. 18 Ni nahuin niā' ruhuāj nga ni é re', gui'yaj ni sij. Ni hua niān si gu'ni'i a ni é re' daj rún' 'yaj sa' ni sij.

19 A'níj ni ngüi nico' Yan'anj man estado Asia nuguan' huaj rian án re'. Ni hué daj a'níj nungüej niā tsínj gu'naj Aquila nga Priscila nga daran' ni ngüi nahuin yu' ducua nungüej niā sij nuguan' huaj rian án re' nga si-xugüi Señor. 20 Ni daran' ni jnānj né' a'níj nuguan' huaj rian án re'. Ni xi'í Señor, ni garun du'ua go'ngo a ni é re' ni dugüi' ni é re'.

21 Huēj huin Pablo. Ni arūnj letra nan huin 'ngo nuguan' a'nī huaj rian án re'.

22 Ni sisi hua 'ngo dugüi' a ni é re' nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij Señor Jesucristo,

ni niganj guiran' sij sayun xanga'. Ga'na' Señor.

23 Ni huin ruhuāj sisi gui'yaj Señor Jesucristo sinduj rian án re' aj. 24 Ni 'i ruhuāj ni'yā a ni é re', gui'yaj Cristo Jesús. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Salutación

¹ Huéj huin Pablo. N̄i huin ruhua Yan'anj sisi gahuinj 'ngo tsínj apóstol huin tsínj a'mi nuguan' sa' xi'í Jesucristo rian ni ngüj. N̄i a'nj nungüej únj jnánj né' Timoteo yanj nan huaj rian án re' huin ín re' ni ngüj nico' Yan'anj mán xuman' Corinto nga n̄in' gachra' estado Acaya nej. ² Huin ruhua nungüej únj sisi gui'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian án re'. N̄i hué daj ga din'inj ruhua á re', ruhua nungüej únj.

Aflicciones de Pablo

³ Hua 'ueé rian Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. N̄i Yan'anj huin chrej né'. N̄i huin 'i ruhua chrej né' ni'yaj né'. N̄i niganj 'yaj Yan'anj sisi nahuin niá' ruhua né' nga si-chrej Yan'anj. ⁴ N̄i ngaa nani ruhua únj, 'yaj sayun, n̄i 'yaj Yan'anj sisi nahuin niá' ruhua únj. N̄i hué ducúanj daj gahuin nucuaaj únj gui'yaj únj si nahuin niá' ruhua ni ngüj ran' sayun daj rún' gui'yaj Yan'anj nga únj. ⁵ N̄i n̄in' ruhua ran' únj sayun xi'í si nico' únj Cristo. Sanj

hué ducúanj daj n̄in' ruhua nahuin niá' ruhua únj, 'yaj Cristo nej. ⁶ N̄i ngaa ran' únj sayun, n̄i ga'ue r̄iqui únj 'ngo chrej sisi nari' nucuaaj niman án re'. N̄i ga'ue ganacaj Yan'anj a ni é re' nej. N̄i sisi r̄iqui Yan'anj si nari' nucuaaj niman únj, ngaa n̄i ga'ue gunucuaaj a ni é re' guiran' án re' sayun daj rún' ran' ni únj. ⁷ N̄i hua gahuin yya ruhua ni únj xi'í a ni é re'. Daj si daj rún' uyan ran' ni é re' sayun xi'í Cristo nga únj, n̄i hué daj uyan nari' nucuaaj ruhua á re' nga únj, gui'yaj Yan'anj.

⁸ N̄i huin ruhua únj sisi xacaj á re' cuenta daj guiran' únj sayun estado Asia huin ín re' jnán nga xica'uī. N̄i guiran' únj nico sayun da' nun ga'ue gunucuaaj únj, ruhua únj. N̄i gani ruhua únj sisi gahui' únj. ⁹ N̄i daj rún' ani ruhua 'ngo tsínj ngaa ruhua gahui' sij, n̄i hué daj gani ruhua únj si gahui' únj. N̄i gahuin chr̄un únj sisi si ga'ue guxuman ruhua únj guini'yaj únj ni man'an únj. Sanj urin Yan'anj huin si guxuman ruhua únj ni'yaj únj si Yan'anj 'yaj si gana'nij ni niman. ¹⁰ N̄i Yan'anj gui'yaj si nun gahui' únj. N̄i hué daj gui'yaj Yan'anj ni güi yyaj nej. N̄i hua yya ruhua únj sisi hué daj gui'yaj Yan'anj daran' ni güi nga únj ¹¹ sisi gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'í ni únj. N̄i sisi nico a ni é re' gachinj jni'yaj rian Yan'anj xi'í ni

únj, nī hué daj nico ni ngüi naga'ui' si guruhua Yan'anj xi'í si sa' nahuin ra'a ni únj, guí'yaj Yan'anj.

Por qué Pablo pospuso su visita a Corinto

12 Nī hua 'ngō nuguan' sa' 'yaj sisi huin niā' ruhua únj. Daj si sé si digya' yun'unj únj ni ngüi mánj. Nī ni'í únj sisi xacaj únj 'ngō chrej sa' chruhua xungüi nan. Nī hué daj guí'yaj únj rian án re' nej. Nī sé daj 'yaj únj xi'í si ni'í sa' únj. Sanī chracuij Yan'anj únj. Nī xi'í daj guí'yaj sa' únj. 13-14 Nī ni yanj a'níj únj huaj rian án re', nī nun garun únj ni nuguan' cu sisi sī ga'ue gaya á re', asī sī ga'ue gunun a ni é re' nej. Nī huin ruhuāj sisi gunun sa' ni é re' daran'anj daj rún' gunun sa' ni é re' da'aj ni nuguan' garun únj rian án re'. Hué dan nī güi ngaa nānicaj Señor Jesús, nī gahuin niā' ruhua ni é re' xi'í únj. Nī hué daj gahuin niā' ruhua únj xi'í a ni é re' nej.

15 Nī xi'í si gahuin yya ruhuāj sisi hué daj guí'yaj ni é re', ngaa nī gani ruhuāj sisi guchi' ni'yā sini rian man án re'. Ngaa nī guisij huíj guchi' ni'yā rian man án re' xi'í si huin ruhuāj gahuin niā' ruhua ni é re'. 16 Hué dan nī gani ruhuāj sisi guchi' ni'yaj sinij rian man án re'. Asij nī gachīnj chrej Macedonia gan'an. Ngaa nī nānicaj ruhua' yūnj guchi' ni'yā rian man án re'. Ngaa nī ga'ue

chracuij ni é re' man'ānj ngaa gan'an estado Judea.

17 Nī ngaa gatā gunun a ni é re' sisi guchi' ni'yā rian man án re', nī gani ruhua á re' sisi sé si xanga' si-nuguan'anj ní'. Nī ani ruhua á re' sisi ngaa huin ruhuāj gahui gan'an 'ngō yu'uj, nī ani huíj ruhuāj daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan ní'. Sé daj huin mánj. 18 Ni'í Yan'anj sisi niganj a'mi yya únj rian án re'. Nī nitaj si ani huíj ruhua ni únj mánj. 19 Nī Jesucristo huin da'níj Yan'anj. Nī ga'mī si-nuguan' Jesucristo scanij ni é re'. Nī hué daj guí'yaj nungüej tsínj gu'naj Silvano nga Timoteo nej. Nī nitaj si ani huíj ruhua Cristo mánj. Maan nīnanj nuguan' xanga' huin si-nuguan' Jesucristo aj. 20 Nī hua ga'í nuguan' guí'yaj yya Yan'anj nga né'. Nī digyán Cristo sisi hua yya ni nuguan' daj. Nī a'mi sa' né' rian Yan'anj, nī ataj né' "Amén" xi'í Cristo Jesús. 21 Nī hué Yan'anj 'yaj sisi ga' nīca ruhua únj nga á re' xi'í si-nuguan' Cristo. Nī garasun Yan'anj únj si guí'yaj sun únj si-sunj. 22 Nī riqui Yan'anj sisi gahuin yya ruhua né' sisi huin né' da'níj Yan'anj. Nī riqui Yan'anj Espíritu Santo gane niman né'. Xi'í daj nī gahuin yya ruhua né' sisi da' rucu, nī nahuin ra'a né' nico nuguan' sa', guí'yaj Yan'anj.

23 Nī sisi nun gahuin gan'an xuman' Corinto daj

rún' gani ruhuāj, nī ni'í Yan'anj sisī hué daj gui'yā xi'í si nun ga'uej ruhuāj gūchīj chran'ānj a ni é re'.
 24 Nī sé si huin ruhua únj gūchi' únj gataj únj gunun a ni é re' daj gūxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj mánj. Daj si hua nīca ruhua á re' xi'í si xuman ruhua á re' si-nuguan' Yan'anj. Maan si huin ruhua únj sisī gui'yaj sun nuguan'an né'. Ngaa nī gahuin niā' ruhua á re', gui'yaj únj, ruhua únj.

2

1 Xi'í daj nī nitaj si gahuin ruhuāj gūchi' ruhua' yūnj rian man án re' sisī ganani ruhua á re', gui'yā. 2 Nī sisī nani ruhua á re', gui'yā, ngaa nī un tsínj ga'ue gui'yaj sisī nahuin niā' ruhuāj únj. Urin ni é re' ga'ue gui'yaj si nahuin niā' ruhuāj. 3 Nī hué daj garūnj nuguan' daj ga'nī huaj rian án re'. Daj si nun gahuin ruhuāj gan'ān rian man án re' sisī ganani ruhuāj, gui'yaj á re'. Daj si hua niān si gahuin niā' ruhua á re' daj rún' huin niā' ruhuāj. 4 Nī ngaa gui'yā yanj daj, nī gahuin guitsi ruhuāj xi'í ni é re'. Nī ducu nani ruhuāj nej. Nī da gacōj xi'í a ni é re'. Sanj sé si gui'yā yanj daj sisī ganani ruhua á re'. Sanj huin ruhuāj guini'i a ni é re' sisī nīn' ruhua 'i ruhuāj ni'yā á re'.

Pablo perdona al ofensor

5 Nī sisī nani ruhua man'ānj xi'í si gui'yaj 'ngo

tsínj daj, nī sé urin man'ānj nani ruhuāj mánj. Sanj nani ruhua daran' ni é re', gui'yaj sij nej. Nī sé daran' ni é re' nani ruhua si ruhuaj. (Nitaj si huin ruhuāj sisī gutāj chra nuguan' ga'mī rian ni é re' mánj.) 6 Nī hua gahuin nico castigo guiran' tsínj gui'yaj gaquin' daj, gui'yaj ga'i ni é re'. Nī nitaj si gui'yā si guiran' sij doj. 7 Yyaj nī sa' huin sisī guinicaj ni é re' 'ngo niman nico nga sij. Nī chracuij a ni é re' sij, sisī nahuin niā' ruhua sij. Daj si si ruhuaj, nī guinichre sij xi'í si ducu nani ruhua sij. 8 Hué dan nī achínj jni'yā rian án re' sisī 'ueé gui'yaj ruhua' yún a ni é re' nga sij, sisī hua yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' sij. 9 Nī asij sini, nī gui'yā 'ngo yanj ga'nī huaj rian án re' xi'í nuguan' nan. Nī gahuin ruhuāj guini'inj daj gui'yaj á re', sisī dagahuin ni é re' si-nuguan'ānj. 10 Ngaa nī sisī ga'ue guinicaj á re' 'ngo niman nico xi'í 'ngo tsínj daj, nī hué daj guinicaj man'ānj 'ngo niman nico xi'í sij nej. Nī sisī hua niān guinicā 'ngo niman nico xi'í 'ngo gaquin' daj, nī hué daj 'yā xi'í ni é re'. Nī ni'yaj Cristo daj gui'yā nej. 11 Ngaa nī sī gui'yaj gana sichre rian né'. Daj si ni'i sa' né' daj huin ruhua sichre digya' yun'un né'.

Ansiedad de Pablo en Troas

12 Ngaa gan'ān xuman' gu'naj Troas ga'mī si-

nuguan' Cristo rian ni ngüi, ni gunun sa' ni ngüi si-nuguan'ānj, gui'yaj Señor. ¹³ Sanj nitaj si hua nia' ruhuāj si na'ue nari'ij jnanj né' Tito. Hué dan ni gatā gunun ni sij sisi gan'ān. Ni gan'ān estado Macedonia.

Triunfantes en Cristo

¹⁴ Sanj ga'ui' né' si gu-ruhua Yan'anj sisi nico' huaj gui'yaj gana né' rian sichre xi'í Cristo Jesús. Xi'í né' ni 'yaj Yan'anj sisi guini'i ni ngüi daj hua Yan'anj. Ni nin' gachra' gaxa'ni nuguan' sa' daj gunun ni ngüi, 'yaj né'. Ni daj rún' guin' daj ni yaj, ni hué daj 'yaj né' nga si-nuguan' Yan'anj. ¹⁵ Hué dan ni daj rún' guin' daj 'ngo ni rasun, ni hué daj guin' sa' né' rian Yan'anj xi'í Cristo. Ni uchrunj ni ngüi nacaj Yan'anj nuguan' unun ni sij. Ni uchrunj ni ngüi gan'anj ni'ya nej. ¹⁶ Ni ngaa gunun ni ngüi gan'anj ni'ya daj, ni xacaj ni sij cuenta sisi gan'anj ni'ya niganj ni sij, gui'yaj nuguan' sa' daj. Sanj ngaa gunun ni ngüi nacaj Yan'anj, ni xacaj ni sij cuenta sisi ga ni'na' niganj ni sij, gui'yaj nuguan' daj. Sanj un tsinj ga'ue gui'yaj nan, ruhua á re' únj. ¹⁷ Sé si chrej únj 'yaj gana únj san'anj xi'í si-nuguan' Yan'anj daj rún' 'yaj ango ni tsinj mánj. Sanj rian Yan'anj, ni nitaj si digya' yun'unj únj ngaa a'mi únj si-nuguan' Yan'anj mánj. Daj si ga'nij Yan'anj sisi gan'anj

ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni nicaj dugüi' únj nga Cristo.

3

Ministros del nuevo pacto

¹ Ni ngaa hué daj a'mi únj, ni axi'i ruhua' yún únj ga'mi sa' únj xi'í man'an únj, ruhua á re' ní'. Ni hua nian si riqui únj 'ngo yanj carta a'mi sa' xi'í únj rian án re' ní'. Asi gachinj únj 'ngo yanj carta a'mi sa' xi'í únj rian án re' daj rún' 'yaj go'ngo ni sij, ruhua á re' sa'. Sé daj huin mánj. ² Urin yanj carta a'mi sa' xi'í únj huin a ni é re'. Hué dan ni ni' daran' ni ngüi sisi 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re'. Ni xi'í daj ga'ue xacaj ni sij cuenta daj hua niman únj. ³ Ni ni' né' sisi hué ni é re' huin 'ngo yanj carta hua nica garun únj, gui'yaj Cristo. Ni naga'ui' ni únj rian ni ngüi. Sanj nun garun únj yanj daj nga tinta mánj. Sanj Espiritu Santo nne chruhua niman ni é re' gui'ya. Ni nun garun únj rian yej hua gara' rian. Sanj garun únj nuguan' daj rian niman ni ngüi, gui'yaj Yan'anj.

⁴ Ni gahuin yya ruhua únj nga nuguan' daj xi'í si xuman ruhua únj ni'yaj únj Cristo, gui'yaj Yan'anj. ⁵ Nitaj si ruhuāj gatā sisi gahuin nucua' únj gui'yaj sun únj si-sun Yan'anj nga si-fuerza man'an únj mánj. Sanj man'an Yan'anj 'yaj sisi nucua' únj gui'yaj sun únj. ⁶ Ni hua 'ngo nuguan'

nāca nagui'yaj Yan'anj nga ni ngüi. Nī gui'yaj Yan'anj sisi huin nucuj únj ga'mi únj nuguan' nāca daj rian ni ngüi. Nī sé si hua nīca nuguan' daj rian yanj. Sanī nuguan' daj unun né', 'yaj Espíritu Santo. Daj si nuguan' nun rian yanj 'yaj sisi gahui' niman né'. Sanī nuguan' nāca riqui Espíritu Santo rian né' 'yaj sisi ga nī'na' nīganj niman né' gane né' nga Yan'anj.

⁷ Nī garun Moisés ley daj rian yej gara' rian, gui'yaj Yan'anj. Sanī ngaa nicaj Moisés yej garun sij ley daj gan'anj sij, nī nīn' ruhua guixiguin rian sij. Nī da' nun gunucuj ni ngüi guini'yaj ni sí' rian sij. Nī ley daj 'yaj sisi gahui' niman ni ngüi. ⁸ Nī sisi hua sa' doj ley daj, sanī nīn' ruhua hua sa' nuguan' nāca 'nā' rian Espíritu Santo a'mi ni únj. ⁹ Nī huin ruhuj gata sisi hua sa' ley 'yaj sisi gahuin castigo ni ngüi. Sanī nīn' ruhua hua sa' nuguan' a'mi ni únj huin nuguan' ataj sisi nitaj si da'ui né' gaquin' rian Yan'anj mánj. ¹⁰ Hua sa' ley riqui Yan'anj rian Moisés. Sanī nitaj si hua sa' daj rún' hua sa' nuguan' nāca riqui Yan'anj rian né'. ¹¹ Hua sa' si-ley Moisés, sanī sí guisi ga nīgan daj rún' hua sa' nīganj nīn' nuguan' nāca riqui Yan'anj rian né'.

¹² Nī xi'í si ana'uij únj sisi nīganj gui'yaj sa' Yan'anj nga únj, nī huin nucuj niman únj ga'mi únj si-nuguan'

Yan'anj rian ni ngüi. ¹³ Nitaj si 'yaj únj daj rún' gui'yaj Moisés ngaa guirán sij 'ngo atsiy rian sij sisi sí guini'i ni ngüi israelita ngaa huaj guina'aj si xiguin rian sij daj. ¹⁴ Sanī nun gara da'nga' ruhua ni ngüi sisi ganiquin' si xiguin rian Moisés. Nī da yyaj ngaa aya ni sij si-ley Moisés, nī na'ue gara da'nga' ruhua ni sij. Daj si nun gahuin xi'ne atsiy daj. Urin Cristo gui'yaj si xi'ne atsiy daj gara da'nga' ruhua ni sij. ¹⁵ Da yyaj ngaa aya ni sij ni libro garun Moisés, nī daj rún' ránj 'ngo atsiy niman ni sij. Nī na'ue gara da'nga' ruhua ni sij mánj. ¹⁶ Sanī ngaa nānicaj ruhua 'ngo tsínj daj nānico' sij rian Señor, ngaa nī xi'ne atsiy daj. Nī ga'ue gara da'nga' ruhua sij aj. ¹⁷ Nī Señor huin Espíritu Santo. Nī rian nne Espíritu Santo, nī hua ní'nij rian ni ngüi xacaj ni sij daran' chrej sa'. ¹⁸ Yyaj nī guixi'nej atsiy hua ránj rian né'. Nī huin daran' né' daj rún' huin 'ngo nnee gu'ndi' ran sa' xi'í si ni'yaj né' daj hua 'ueé rian Señor. Nī riún' guini'i ni ngüi daj hua 'ueé Señor. Ngaa nī hua guisij né' gahuin sa' né' daj rún' hua Cristo. Nī da yun'yun huin 'ueé né' daj rún' huin Señor. Nī hué daj gahuin né' 'yaj Señor huin Espíritu Santo.

4

¹ Hué dan nī nun guinij ruhua únj nga sun garasun Yan'anj únj ga'mi únj

nuguan' sa' rian ni ngüi. Daj si nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya únj. ² Nitaj si diguij únj nga ni nuguan' hua na'aj 'yaj huí ni ngüi mánj. Ní sé si chéj únj digya' yun'unj únj ni ngüi. Ní nitaj si naduna únj si-nuguan' Yan'anj a'mi únj. Sanj urin si a'mi únj huin nuguan' xanga'. Hué dan nî ni'i daran' ni ngüi sisi hua yya nuguan' a'mi ni únj. Ní ni'i Yan'anj daran' si a'mi únj. ³ Ní sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi nga nuguan' sa' a'mi únj, nî huin ruhuaj gata sisi ni ngüi ga ni'ya huin ni sij. ⁴ Ní xi'í si na'uej guxuman ruhua ni sij, nî guiránj chraquij ni sij. Ní na'ue gara da'nga' ruhua ni sij, guí'yaj sichre nicaj sun rian ni sij. Ngaa nî na'ue guixiguin yan'an chruhua niman ni sij. Ní yan'an xiguin daj huin nuguan' sa' xi'í si hua 'ueé Cristo. Ní hué Cristo digyán daj hua Yan'anj guini'i né'.

⁵ Sé si a'mi únj xi'í man'an únj. Sanj a'mi únj sisi Jesús huin Señor. Ní huin únj ni tsínj unánj guitsi rian ni é re' xi'í si 'i ruhua Jesús ni'yaj sij únj. ⁶ Ní asij sini yan, nî ga'nin' Yan'anj sun sisi guixiguin yan'an rian hua rumi'. Ngaa nî guixiguin rian xungüi nan. Ní yyaj nî guixiguin yan'an chruhua niman né', guí'yaj Yan'anj nej. Ní yan'an daj 'yaj, nî guini'i né' daj hua sa' 'ueé nne Yan'anj. Ní xiguin sa' Yan'anj rian Jesucristo

guini'i né'.

Viviendo por la fe

⁷ Ní xiguin sa' yan'an daj chruhua niman únj. Ní hua 'ueé nî'n' yan'an daj. Sanj daj rún' huin 'ngo chruj yo'ój niqúi huin únj. Ngaa nî guini'i ni ngüi sisi nucuj nuguan' a'mi únj. Sanj nucuj nuguan' daj xi'í si 'na' rian Yan'anj. Ní sé si-nuguan' únj huin mánj. ⁸ Ní nunj si nico sayun ran' únj, sanj xanga' sisi ga'ue gachin únj rian ni sayun daj. Ní nun xugüi ruhua únj si guí'yaj únj, sanj ana'uij únj sisi guí'yaj sa' Yan'anj nga únj. ⁹ Nico' nî'n' ruhua ni ngüi únj xi'í si huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij únj, sanj nitaj si duna Yan'anj únj mánj. Ní nunj sij chráj ra'a ni ngüi únj rian yo'ój, sanj nun gahui' únj mánj. ¹⁰ Ní a gahuin gan'anj únj, nî ni'i únj sisi ga'ue gahui' únj daj rún' gahui' Jesús. Sanj ga'ue guini'i ni ngüi sisi hua nî'na' Jesús nne sij chruhua niman únj. ¹¹ Hué dan nî ngaa mán únj, nî niganj ni'i únj sisi ga'ue gahui' únj xi'í si nico' únj Cristo. Ní ran' únj sayun daj sisi guini'i ni ngüi sisi hua nî'na' Jesús nne sij nga ni únj. ¹² Ní ni'i únj sisi ga'ue gahui' únj. Ní xi'í si hué daj huin, nî hua nî'na' niman ni é re'. ¹³ Ga'mi 'ngo tsínj gane asij ná rian si-nuguan' Yan'anj. Ní gataj sij: Guxuman ruhuaj ni'ya Yan'anj. Ní xi'í daj ga'mi xi'í Yan'anj.

Hué daj gataj 'ngō tsínj gane asij ná.

Ni hué ducúanj daj huin sisi xuman ruhua únj ni'yaj únj Yan'anj. Ni xi'í daj a'mi únj xi'í Yan'anj nej. ¹⁴ Daj si ni'í né' sisi ganá'nij Señor Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Ni xi'í daj gana'nij man'an únj nga Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ngaa ni guñicaj Jesús gan'anj nuguan'an ni únj nga á re' rian Yan'anj. ¹⁵ Ni ran' únj ni sayun nan xi'í si ga'ue guñman sa' á re', ruhua únj. Ni ngaa gahuin nico doj ni ngüi nicaj sinduj, gui'yaj Yan'anj, ni gahuin nico doj né' si a'ui' si gu-ruhua Yan'anj nej. Ni gahuin nico doj né' gataj sisi hua sa' 'yaj Yan'anj.

¹⁶ Xi'í daj nun ga'nin' ruhua únj mánj. Ni nunj si huaj gachij nnee cúj únj, sanj ya'yoj huaj gahuin ran niman únj. ¹⁷ Doj huin sayun ran' né' chruhua xungüi nan. Ni yoo nahuij ni sayun daj. Sanj ni sayun daj 'yaj sisi gahuin sa' 'ueé rian né' ngaa gane niganj né' nga Yan'anj ango xungüi ga'na'. ¹⁸ Ni nitaj si huin ruhua únj nga ni rasun rugüi' ni'yaj únj. Sanj huin ruhua únj nga ni rasun nun rugüi' ni'yaj únj. Daj si ni rasun rugüi' daj, ni sj guisi ga nigan. Sanj ni rasun nun rugüi' huin ni rasun guñman niganj nin'.

5

¹ Hué dan ni ni'í únj sisi daj rún' huin 'ngō hue' at-sij nun síj gane, ni hué daj huin nnee cúj únj chruhua xungüi nan. Ni ni'í únj sisi gahui' nnee cúj únj huin hue' daj. Sanj hua gui'yaj xugüi Yan'anj ango hue' rian gane niganj únj xata' huin 'ngō nnee cúj naça. Ni sé hue' 'yaj ra'a ni tsínj huin mánj. ² Xi'í daj ni uchej únj 'yaj hue' guere' daj huin nnee cúj únj. Daj si huin ruhua únj naduna únj ango hue' naça gane únj xata'. ³ Ni hue' naça daj gahuin daj rún' huin 'ngō at-sij sa' gunun nnee cúj únj, sisi sj ga nne únj mánj.

⁴ Ni ngaa nne únj hue' guere' nan, ni ducu uchej únj nga nnee cúj únj. Daj si na'uej ruhua únj sisi ga nne únj. Sanj huin ruhua únj gunun únj 'ngō at-sij naça sa' huin 'ngō nnee cúj naça. Ngaa ni nnee cúj únj guere' nan nahuin naça gane niganj nga Yan'anj. ⁵ Ni Yan'anj gui'yaj xugüi únj sisi ga'ue gahuin naça nnee cúj únj. Ni riqui Yan'anj Espíritu Santo gane nga únj. Ni xi'í daj gahuin yya ruhua únj sisi gahuin naça únj. ⁶ Hué daj ni niganj hua nu-cuaj niman únj. Ni ngaa nne únj nga nnee cúj únj, ni huin ruhuaj gata sisi achin gan'anj gane únj nga Señor. ⁷ (Yyaj ni na'ue guñi'í únj Señor. Sanj xi'í si xuman ruhua únj ni'yaj únj Señor,

nĭ ni'i únj sisi hua yya nuguan' gataj sij rian únj.)
 8 Sanĭ hua nucuj niman únj nga si-chrej Yan'anĭ. Nĭ huin ruhua únj sisi đuna únj nnee cúj únj nan, nĭ gan'anĭ gane únj nga Señor.

9 Xi'í daj nĭ nĭganĭ 'yaj únj si aran' ruhua Señor. Hué si gahui' únj si gane únj, sanĭ 'yaj únj si aran' ruhua Señor. 10 Daj si hua nĭan si guĭniquin' darún' rian Cristo ngaa nagui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Nĭ naru'ue Cristo rian né' xi'í si gui'yaj né' ngaa hua nĭ'na' né' chruhua xungüi nan. Nĭ sisi sa' gui'yaj né', nĭ sa' naru'ue Cristo rian né'. Nĭ sisi quij gui'yaj né', nĭ quij naru'ue Cristo rian né'.

El ministerio de la reconciliación

11 Xi'í si nagui'yaj yya Señor si-gaquin' ni ngüi, nĭ 'yaj fuerza únj sisi nĭnicaj ruhua ni ngüi nga si-gaquin' ni sij. Nĭ ni'i sa' Yan'anĭ daj hua niman únj. Nĭ huin ruhuaj sisi guĭni'i ni é re' daj hua niman únj nej. 12 Nitaj si huin ruhua únj ga'mi sa' ruhua' yún únj xi'í ni man'an únj. Maan si huin ruhua únj sisi gahuin niq' ruhua ni é re' nga únj. Ngaa nĭ ga'ue danicaj ni é re' 'ngo nuguan' rian ni tsínj nahuij ruhua sisi gahuin achij ni sij, ruhua ni sij. Nĭ nitaj si nahuij ruhua ni sij daj hua niman ni sij. 13 Nĭ sisi sinúnj únj, ruhua ni sij, nĭ hué daj huin únj xi'í si nico' únj

Yan'anĭ. Nĭ sisi nitaj sinúnj únj, nĭ hué daj huin únj xi'í si huin ruhua únj sisi gahui sa' ni é re'.

14 Nĭ xi'í si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né', nĭ huin ruhua únj dagahuin únj nuguan' a'nin' Cristo sun rian únj. Nĭ gahuin yya ruhua únj sisi gahui' urin sij xi'í daran' ni ngüi. Nĭ xi'í si gahui' Cristo, nĭ gahui' nuguan'an daran' né' nga sij. 15 Nĭ gahui' Cristo xi'í daran' ni ngüi sisi ngaa mán ni sij, nĭ si gachej ni sij si-chrej man'an ni sij. Sanĭ gache ni sij si-chrej Cristo. Daj si gahui' Cristo, nĭ ganá'nij sij xi'í ni sij.

16 Xi'í daj asij yyaj, nĭ si gani ruhua únj xi'í ni ngüi daj rún' rugüi' nnee cúj ni sij. Nĭ nunĭ si hué daj gani ruhua únj xi'í Cristo asij sini, sanĭ yyaj nĭ sé daj gani ruhua únj xi'í sij mánj. 17 Hué dan nĭ sisi nicaj dugüi' 'ngo tsínj daj nga Cristo, nĭ hua ganahuin naça niman sij. Nitaj si 'yaj sij daj rún' gui'yaj sini sij. Daj si ganahuin naça daran'anĭ, gui'yaj Cristo.

18 Nĭ daran' nan 'na' rian Yan'anĭ. Nĭ xi'í Cristo, nĭ gui'yaj Yan'anĭ sisi gahuin nuguan'an né' nga Yan'anĭ. Nĭ riqui Yan'anĭ sun rian únj sisi ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngüi sisi ga'ue gahuin nuguan'an ni ngüi nga Yan'anĭ anĭ. 19 Hué dan nĭ xi'í si gane nuguan'an Yan'anĭ nga Cristo, nĭ gui'yaj Yan'anĭ sisi gahuin

nuguan'an né' nga Yan'anj. Nī nitaj si xacaj Yan'anj cuenta nga si-gaquin' ni ngüi. Nī riqui Yan'anj sisi ga'mi únj nuguan' sa' daj rian ni ngüi.

²⁰ Ngaa nī hué únj huin tsínj 'na' a'mi si-nuguan' Cristo rian ni ngüi. Nī huin ruhuaj gata sisi riqui Yan'anj nuguan' ga'mi únj xi'í man'an Yan'anj. Ngaa nī achínj jni'yaj únj rian án re' nga si-xugüi Cristo sisi gahuin nuguan'an ni é re' nga Yan'anj. ²¹ Nī a 'ngo gaquin' nun gui'yaj Cristo. Sanj gui'yaj Yan'anj sisi gahuin Cristo 'ngo tsínj da'ui gaquin' gahui' sij xi'í né'. Ngaa nī xi'í Cristo, nī gahuin sa' niman né' rian Yan'anj xi'í si nicaj dugüi' né' nga sij.

6

¹ Ngaa nī nicaj dugüi' únj 'yaj sun nuguan'an únj nga Yan'anj. Nī achínj jni'yaj únj rian án re' sisi sj nahuin ra'a yun a ni é re' sinduj gui'yaj Yan'anj rian án re' mánj. ² Daj si nuguan' nan huin nuguan' ga'mi Yan'anj: Gunünj nuguan' gachínj jni'yáj re' riánj ngaa huin ruhuáj gui'yā sinduj rián re'.

Nī chracuī man'án re' güi ngaa huin ruhuáj naçā ni ngüi.

Daj gataj Yan'anj asij ná.

Hué dan nī yyaj huin güi huin ruhua Yan'anj gui'ya sinduj rian ni ngüi. Nī yyaj

huin güi huin ruhua Yan'anj ganaca ni ngüi nej.

³ Nī hua cuidado únj nga si-chrej man'an únj. Daj si na'uej ruhua únj sisi ga'mi quij ni ngüi nga xi'í sun riqui Yan'anj rian únj. ⁴ Nī xi'í daran' si 'yaj únj, nī ga'ue xacaj á re' cuenta sisi 'yaj sun únj si-sun Yan'anj. Nī a'nin' ruhua únj nga ni sayun ran' únj. Nī ngaa 'yaj sun únj, nī achin rasun rian únj. Nī xu'ui' niman únj. ⁵ Nī duguayun ni sij nne' únj. Nī arij ni sij ducuaga' únj. Nī nahuin yu' ni ngüi a'mi huee ni sij rian únj. Nī 'yaj sun nucuj únj. Nī hua güi nitaj si atoj únj nnej. Nī hua güi nitaj si hua ní'nij xa únj nej. ⁶ Sanj hua sa' si-chrej únj. Nī ni'i únj nuguan' xanga' nej. Nī a'mi sa' únj rian ni ngüi. Nī a'mi naj únj nej. Nī nne Espiritu Santo chruhua niman únj nej. Nī 'i xanga' ruhua unj ni'yaj unj ni ngüi. ⁷ Nī a'mi únj nuguan' xanga' rian ni ngüi. Nī Yan'anj 'yaj si nucuj si-nuguan' únj. Nī 'yaj gana únj rian sichre xi'í si hua nica si-nuguan' Yan'anj a'mi ni únj. ⁸ Nī 'ngo güi, nī a'mi sa' ni sij xi'í únj. Nī ango güi ni a'mi quij ni sij. Nī ataj ni sij sisi nuguan' nne a'mi únj. Sanj a'mi únj nuguan' xanga'. ⁹ Nī nunj si ni'i sa' ni ngüi únj, sanj 'yaj ni sij sisi nun ni'i ni sij únj. Nī ani ruhua únj sisi gahui' únj. Sanj hua gue mán únj. Nī ni únj huin castigo 'yaj ni sij. Sanj sé si dagahui'

ni sij únj mánj. ¹⁰ Nì núnj si nani ruhua únj xi'í sayun ran' únj, sanì nìganj hua nià' ruhua únj rian Yan'anj. Nì rún' huaj sisì aco ran' únj. Sanì nahuin ra'a nico ni ngüi sinduj, 'yaj únj. Rún' huaj sisì nì a 'ngõ ni rasun nicaj únj. Sanì daran'anj nicaj únj.

¹¹ Tsínj mán xuman' Corinto huin a ni é re'. Nì ga'mi renga' únj rian án re'. Nun gari huì únj a 'ngõ ni nuguan' huì chruhua niman únj ngaa ga'mi únj rian án re' mánj. ¹² Nitaj ni nuguan' huì nicaj únj xi'í ni é re'. Sanì nicaj ni é re' nuguan' huì xi'í únj. ¹³ (Nì daj rún' 'yaj 'ngõ chrej né' ngã da'nij sij, nì hué daj huin ruhuãj ni'yã á re'.) Xi'í daj nì achínj jni'yã rian án re' sisì ga'mi renga' ni é re' ngã únj daj rún' a'mi renga' únj ngã á re' aj.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴ Nì ngaa nìcaj dugüi' ni é re' ngã ni ngüi nun xuman ruhua nì'yaj Yan'anj, nì sì gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni sij. Daj si nitaj si nicaj dugüi' nuguan' hua nìca ngã nuguan' nitaj si hua nìca mánj. Nitaj si nicaj dugüi' yan'ã ngã si rumi' mánj. ¹⁵ Nì sì ga'ue gani uyan ruhua Cristo ngã sichre. Nì sì ga'ue gani uyan ruhua 'ngõ tsínj xuman ruhua nì'yaj Yan'anj ngã 'ngõ tsínj nun xuman ruhua mánj. ¹⁶ Nì huin né'

ni ngüi nico' Yan'anj. Nì nitaj si nicaj dugüi' né' ngã ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi. Daj si hué niman né' huin si-nuhui Yan'anj xanga'. Nì hué daj gataj Yan'anj asij ná: Ganěj scanij ni sij. Nì gachē ngã ni sij. Nì huēj gahuin Dan'anj ni sij. Nì gahuin ni sij ni ngüi nico' man'ãnj.

Daj gataj Yan'anj xi'í né' ni tsínj nico' Yan'anj.

¹⁷ Nì hué daj gataj Señor nej:

Gahui ni é re' scanij ni tsínj xi'i.

Nì gahuin nini ni é re' nej.

Nì sì gatsi ni é re' nì a 'ngõ si quij mánj.

Ngaa nì nahuin ra'ãj ni é re' aj.

¹⁸ Nì gahuin chrej ni é re' man'ãnj.

Nì gahuin da'nì sno'õj ngã da'nì xanãj ni é re'.

Hué daj gataj Señor nicaj daran' fuerza.

7

¹ Hué dan nì huin ín re' ni tsínj nicaj dugüi' ngã únj. Nì hué ni nuguan' nan huin nuguan' gui'yaj yya Yan'anj ngã né'. Xi'í daj nì gã cuidado né' sisì sì gui'yaj né' gaquin' ngã nnee cúj né' ngã niman né' nej. Nì xi'í si nún yan'anj né' Yan'anj, nì nagui'yaj sa' nìganj né' niman né'.

Regocijo de Pablo al arrepentirse los corintios

² Huin ruhua únj sisì guinìcaj dugüi' ni é re' ngã únj. Nì a 'ngõ ni é re' nun

guiran' sayun gui'yaj únj mánj. Ní nun gui'yaj xí'í únj ní a 'ngō ni é re' mánj. Ní nun digya' yun'unj únj ní a 'ngō ni é re' nej. ³ Sé nuguan' nan a'mī rian án re' sisí gā'mi gaquínj rian án re' mánj. Daj si hua gatā gunun a ni é re' asij sini sisí 'í ruhuāj ni'yā ni é re'. Ní gā'uej ruhuāj sisí guiman nuguan'an né'. Ní gā'uej ruhuāj gāhui' nuguan'an né'. Saní 'ngō 'í ruhuāj ni'yā a ni é re'. ⁴ Ní ani guē ruhuāj sisí gui'yaj sa' ni é re'. Ní xí'í ni é re' huin niā' ruhuāj. Ní huin din'inj ruhuāj xí'í a ni é re'. Ní nunj si ran' únj nico sayun, saní huin niā' ruhua únj.

⁵ Ní asij ngaa guisíj únj estado Macedonia, ní nitaj rian naránj ruhua únj mánj. Ní nún' gachra', ní ran' únj sayun achéj únj anj. Daj si chran' yun'unj ni ngüi únj. Ní guxu'ui' niman únj nej. ⁶ Saní Yan'anj 'yaj si nari' nucaj né' ngaa nani ruhua né'. Xí'í daj ní gui'yaj Yan'anj sisí gā'na' tsínj gū'naj Tito rian únj. Ní ganari' ruhua únj, gui'yaj sij. ⁷ Ní sé urin si ga'na' Tito gui'yaj si nahuin niā' ruhua únj. Saní nahuin niā' ruhua únj xí'í si huin niā' ruhua sij ni'yaj sij ni é re' nej. Ní nata' sij rian únj sisí nún' ruhua huin ruhua ni é re' guini'í ruhua' yún ni é re' únj. Ní nata' sij sisí nani ruhua á re' xí'í gaquin' daj. Ní huin ruhua á re' xí'í únj. Ní daran' ni nuguan'

daj gui'yaj sisí ducu gahuin niā' ruhuāj.

⁸ Ní nunj si ganani ruhua ni é re', gui'yaj yanj carta ga'nī huaj rian án re', saní nitaj si nanicaj ruhuāj nga si gatā gunun a ni é re' mánj. Daj xānga' ní asij sini nanicaj ruhuāj doj ngaa guini'inj sisí doj guē güi ganani ruhua á re', gui'yaj yanj daj. ⁹ Saní yyaj ní huin niā' ruhuāj. Sé si huin niā' ruhuāj xí'í si ganani ruhua á re'. Saní huin niā' ruhuāj xí'í si nánico' a ni é re' Yan'anj, gui'yaj si ganani ruhua á re'. Daj si garan' ruhua Yan'anj ngaa gani ruhua á re' xí'í si-gaquin' ni é re'. Hué dan ní nitaj 'ngō xí'í gui'yaj yanj daj, gui'yaj únj nga ni é re' mánj. ¹⁰ Ní ngaa nani ruhua né' xí'í si-gaquin' né' daj rún' huin ruhua Yan'anj gui'yaj né', ní nācaj Yan'anj né' xí'í si nanicaj ruhua né'. Ní nitaj si huaj si gani ruhua né' si nun gui'yaj sa' né'. Saní sisí ganani ruhua né' daj rún' nani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi, ní gāhui' né', gui'ya. ¹¹ Ní ganani ruhua á re' xí'í gaquin' daj daj rún' huin ruhua Yan'anj. Ní ni'í ni é re' yyaj sisí dugu'naj gui'yaj Yan'anj nga ni é re'. Daj si huin ruhua á re' gui'yaj sa' ni é re'. Ní ga'man ruhua á re' nga gaquin' daj. Ní hué daj guxu'ui' ni é re' ni'yaj á re' xí'í gaquin' daj. Ngaa síj ní huin ruhua á re' guini'yaj á re' man'anj. Ní gā'uej a ni

é re' sisi gahuin castigo tsínj gui'yaj gaquin' daj. Hué dan nī xi'í daran' nan, nī hua digyán yya ni é re' sisi nitaj si da'ui a ni é re' gaquin' ga mánj.

12 Hué dan nī ngaa ga'nī yanj daj huaj rian án re', nī nun gani ruhuāj xi'í tsínj gui'yaj gaquin' daj nga tsínj guiran' sayun xi'í gaquin' gui'yaj tsínj daj. Sanj gui'yā yanj daj sisi xacaj ni é re' cuenta rian Yan'anj sisi hua yya nahuij ruhua únj xi'í ni é re' aj. 13 Daran' nan 'yaj sisi nahuin niā' ruhua únj.

Hué dan nī gahuin niā' ruhua únj doj xi'í si hua niā' ruhua tsínj gu'naj Tito. Daj si ganari' ruhua sij, gui'yaj daran' ni é re'. 14 Nī hua gatā gunun Tito sisi huin niā' ruhuāj ni'yā á re'. Nī nun gahuin nā'ā nga nuguan' ga'mī xi'í ni é re'. Nī daj rún' huin xānga' daran' si gataj únj gunun á ni é re', nī hué daj huin xānga' si gataj únj rian Tito sisi huin niā' ruhua únj nga ni é re'. 15 Nī gahuin 'i ruhua Tito ni'yaj sij doj ni é re' ngaa nanun ruhua sij daj dagahuin ni é re' si-nuguan' sij, nī da guxu'ui' a ni é re', gui'yaj nuguan' daj. Nī nīn' ruhua guinicaj ni é re' 'ngo ducúanj sa' nga sij ngaa guisj sij rian man án re'. 16 Nī gahuin niā' ruhuāj xi'í si ni'inj sisi dagahuin a ni é re' daran' nuguan' digyānj rian án re'.

8

La ofrenda para los santos

1 Yyaj nī huin ruhua únj nāta' únj rian án re' daj gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni ngüi nico' Yan'anj man estado Macedonia huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. 2 Nī nunj si nico sayun guiran' ni sij, sanj gahuin niā' ruhua ni sij. Nī nunj si yaco ran' nīn' ruhua ni sij, sanj ofrenda gui'yaj ni sij huin daj rún' huin si-ofrenda ni xuru'ue.

3 Huéj huin testigo sisi ga'ui' ni sij daran' si ga'ue ga'ui' ni sij. Nī ngaa guisj ga'ui' ni sij daran' daj, nī huaj ga'ui' ni sij doj. 4 Nī ducu gachínj jni'yaj ni sij rian únj sisi ga'ue chracuij ni sij ango ni ngüi sa' nico' Yan'anj. 5 Nī gui'yaj sa' ni sij daj nga si gana'uij únj si gui'yaj ni sij. Daj si hua sini naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Señor. Ngaa nī naga'ui' ni sij man'an ni sij rian ni únj nej daj rún' aran' ruhua Yan'anj.

6 Xi'í daj gataj snan'anj únj rian Tito sisi nacaj sij san'anj gui'yaj ni é re' ofrenda daj rún' gaxi'i sij gui'yaj sij asij sini nga á re' huin 'ngo sinduj 'yaj á re' rian ni ngüi yaco ran' daj. 7 Nī gahuin chrún sa' á re' ga'i nuguan'. Daj si xuman sa' ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nī a'mi sa' á re'. Nī ni'i sa' á re' nej. Nī hua niā' ruhua á re' gui'yaj sun a ni é re' si-sun Yan'anj. Nī 'i ruhua á re' ni'yaj á re' únj nej. Ngaa nī

daj rún' gahuin chrún sa' á re' nga ni nuguan' nan, ni hué daj guí'yaj sa' á re' nga ofrenda ga'ui' ni é re' rian ni ngüi yaco ran' daj.

8 Nitaj si a'nij sun rian án re' nga nuguan' nan. Maan si huin ruhuáj sisi guini'i a ni é re' daj 'yaj sa' ango ni ngüi. Ngaa ni ga'ue digyán ni é re' sisi hua yya 'i ruhua man'an ni é re' ni'yaj á re' ni ngüi yaco ran' da aj. 9 Daj si hua ni'i a ni é re' sinduj guí'yaj Señor Jesucristo nga né'. Asij sini ni gahuin sij xuru'ue. Sanj nagui'yaj niqui sij man'an sij xi'í né'. Ngaa ni xi'í si gahuin niqui sij, ni gahuin xuru'ue né' güenda niman né', guí'yaj sij.

10 Hué dan ni riquí 'ngo ducuánj rian án re' daj huin ruhuáj si guí'yaj á re'. Asij goj ni gaxi'i a ni é re' guí'yaj á re' ni ofrenda. Ni huin ruhua á re' guí'yaj á re' daj. 11 Ngaa ni yyaj ni disij a ni é re' nga si gaxi'i ni é re' guí'yaj á re' daj. Ni daj rún' gahuin niá' ruhua á re' chracuij a ni é re' asij sini, da'nga' daj disij a ni é re' nga sun daj. Ni chracuij a ni é re' san'anj daj rún' nicaj á re'. 12 Daj si sisi huin xanga' ruhua 'ngo tsínj daj guí'yaj sij ofrenda, ni nahuin ra'a Yan'anj ofrenda daj ngaa a'ui' sij daj rún' ga'ue ga'ui' sij. Nitaj si ana'uij Yan'anj ga'ui' né' sisi nitaj nicaj né' mánj. 13 Na'uej ruhuáj sisi guíman sa' ango ni ngüi,

gui'yaj a ni é re' sisi gahuin niqui ni é re' mánj. 14 Maan si huin ruhua únj sisi uyan guinicaj á re' nga ni ngüi daj. Yyaj ni nicaj ni é re' si achin rian ni ngüi daj. Ni ango yún ni guinicaj ni sij si achin rian án re'. Hué ducuánj da huin ni uyan ga' á re' nga ango ni ngüi nico' Yan'anj anj. 15 Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej: "Nun guna rian tsínj naran' nico. Ni nun gachin rian tsínj naran' doj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

16 Ni a'uij si guruhua Yan'anj sisi uyan huin ruhua nungüej únj Tito sisi nahuij ruhua nungüej únj xi'í a ni é re', guí'yaj Yan'anj. 17 Ni garáj xina sij nga si gachínj jni'yā rian sij. Ni hua niá' ruhua sij guisij ni'yaj sij ni é re', si hué daj huin ruhua man'an sij.

18 Ni a'nij únj jnánj né' huaj nuguan'an nga Tito rian án re'. Ni a'mi sa' daran' ni ngüi nico' Yan'anj man nín' gachra' xi'í sij. Daj si a'mi sa' sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa'. 19 Ni nacui daran' ni ngüi nico' Yan'anj sij sisi guinicaj dugüi' sij nga únj gan'anj nicaj únj ofrenda daj rian ni ngüi niqui. Ni hué daj 'yaj únj sisi ga'mi sa' ni ngüi rian Señor. Ni digyán únj sisi huin ruhua únj chracuij únj ni ngüi niqui, ruhua únj nej. 20 Ni na'uej ruhua únj si ga'mi gaquin' ni ngüi rian únj xi'í ofrenda ga'ui' únj

rian ni ngüi niqui. ²¹ Xi'í daj ni 'yaj fuerza únj sisi guí'yaj sa' únj rian Señor nga rian ni ngüi nej.

²² Ni a'níj únj ango jnánj né' huaj nga nungüej sij rian án re'. Ni hua ga'í digyán sij rian únj sisi hua yya huin ruhua sij guí'yaj sun sij si-sun Yan'anj. Ni huin ruhua sij guí'yaj sa' sij rian án re'. Daj si ani sa' ruhua sij xi'í a ni é re'. ²³ Tsínj gu'naj Tito, ni tsínj nicaj dugüi 'yaj sun ngáj huin sij. Ni 'yaj sun sij rian re'. Ni xi'í nungüej tsínj daj, ni tsínj ga'níj ni ngüi nico' Yan'anj huin nungüej sij. Ni a'mi sa' ni ngüi xi'í Cristo, 'yaj nungüej sij. ²⁴ Ngaa ni digyán án re' sisi yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' anin' sij. Ngaa ni guini'i ni ngüi nico' Yan'anj sisi hua yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' anin' sij. Ni guini'i anin' sij un sin huin, ni ga'mi sa'áj xi'í a ni é re'.

9

¹ Nitaj si huaj si ga'ní 'ngo yanj huaj rian án re' xi'í ofrenda 'yaj á re' güenda ni ngüi sa' nico' Yan'anj. ² Daj si hua ni'ínj sisi huin niá' ruhua á re' ga'ui' a ni é re' san'anj rian ni sí'. Ni ga'mi sa'áj xi'í ni é re' rian ni jnánj né' huin ni tsínj man estado Macedonia. Ni gatā gunun ni sij sisi asij goj, ni hua ruhua ni tsínj man estado Acaya chracuij ni sij ni ngüi niqui. Ni xi'í si hua ruhua á re' chracuij a ni é re', ni huin ruhua nico ni ngüi man

estado Macedonia chracuij ni sij ni ngüi da nej.

³ Sanj a'ní ni jnánj né' huaj rian án re' sisi naran' án re' san'anj güenda ofrenda daj. Daj si hua gatā gunun ni sij sisi hué daj guí'yaj á re'. Ni nitaj si huin ruhuaj sisi nuguan' sa' ga'mi xi'í ni é re' gahuin 'ngo nuguan' yun mánj. ⁴ Ni sisi guchij nga go'ngo ni tsínj man estado Macedonia rian man ni é re' ngaa achin naran' ni é re' san'anj daj, ni guiri' únj sinaj. Ni gahuin najaj doj man'an án re' xi'í nuguan' ga'mi únj sisi gahuin yya ruhua únj sisi ga'ui' a ni é re' san'anj rian ni ngüi yacoran'.

⁵ Xi'í daj ni gani ruhuaj sisi hua sini ni jnánj né' guisij ni'yaj sini rian man án re'. Ni chracuij ni sij sisi naran' ni é re' san'anj hua gataj yya á re' sisi chracuij a ni é re' guini'i ni ngüi. Ngaa ni guini'i ni ngüi sisi hua yya huin ruhua á re' ga'ui' a ni é re' ofrenda daj. Ni sé si ga'ui' a ni é re' xi'í si guí'yaj fuerza únj mánj.

⁶ Gunun ruhua á re' sisi tsínj unun doj 'náj, ni doj tan' najaj sij. Ni tsínj unun nico 'náj, ni nico tan' najaj sij. ⁷ Ni daj ani ruhua go'ngo né', ni hué daj ga'ui' go'ngo né' san'anj. Ni sé si nani ruhua né' ga'ui' né' san'anj. Ni sé si da fuerza ga'ui' né'. Daj si 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi hua niá' ruhua a'ui' san'anj daj. ⁸ Ni Yan'anj nucuaaj si riquij daran' ni rasun sa'

rian án re'. Ngaa n̄i n̄iganj ga ni rasun achin rian án re'. N̄i xi'í si riqui Yan'anj nico rasun sa' rian án re', n̄i ga'ue gui'yaj á re' daran' sun sa' rian ango ni ngüi nej. ⁹ N̄i gataj si-nuguan' Yan'anj:

Tsínj u'yun chracuij ni ngüi yaco ran', n̄i nitaj aman

guini'yun ruhua Yan'anj si sa' 'yaj sij nga ni ngüi.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁰ N̄i a'ui' Yan'anj 'n̄j rian tsínj unun nnaa. N̄i a'ui' Yan'anj chra xa ni ngüi nej. N̄i hué ducuanj daj huin sisi ga'ui' Yan'anj nico rasun sa' rian ni é re'. Hué daj n̄i ga'ue gui'yaj ni é re' sisi gahui sa' ni jnánj né' xi'í nuguan' sa' 'na' rian án re', gui'yaj Yan'anj. ¹¹ Ngaa n̄i gahuin nico nuguan' sa' rian án re'. Hué daj n̄i ga'ue ga'ui' ni é re' nico rian ni jnánj né'. N̄i san'anj riqui ni é re' n̄icaj únj gan'anj únj ga'ui' únj rian ni jnánj né'.

¹² Daj si san'anj ga'ui' ni é re' daj, n̄i sé urin si achin rian ni ngüi nico' Yan'anj ga'ui' únj, san̄i hué daj gui'yaj únj sisi ga'ui' ni sij si guruhua Yan'anj nej. ¹³ N̄i xi'í sinduj 'yaj á re' daj, n̄i guini'i ni ngüi sisi dagahuin a ni é re' nuguan' sa' xi'í Cristo. N̄i ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej. N̄i hué daj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'í si hua niá' ruhua á re' ga'ui' a ni é re' si'yaj á re' rian ni sij nga rian ango ni ngüi nej. ¹⁴ N̄i gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj xi'í a ni

é re'. N̄i gahuin 'i ruhua ni sij guini'i ni sij a ni é re' xi'í si chracuij a ni é re' ni sij, gui'yaj Yan'anj. ¹⁵ N̄i ga'ui' né' si guruhua Yan'anj xi'í si 'ueé n̄in' ruhua gui'yaj Yan'anj nga né'. N̄i nitaj aman guiri' né' nata' né' daj hua sa' sinduj daj.

10

Pablo defiende su ministerio

¹ Huéj huin Pablo. N̄i huin ruhuaj gahuinj daj rún' huin Cristo. N̄i ataj ni ngüi sisi ngaa nnēj scanij a ni é re', n̄i naj a'mi, ataj ni sij. N̄i ngaa nitaj si nnēj nga á re', n̄i a'mi huéj rian yanj a'n̄i huaj rian án re', ataj ni sij. Ngaa n̄i xi'í si a'mi sa' Cristo, n̄i 'i ruhua sij ni'yaj sij né', ² n̄i achínj jni'yā rian án re' sisi gui'yaj sa' ni é re'. Ngaa n̄i ngaa guis̄i rian man ni é re', n̄i si ga'mi huéj rian án re'. Daj si huin ruhuaj ga'mi huéj rian ni tsínj a'mi gaquin' xi'í únj sisi 'yaj únj daj rún' huin ruhua nnee cúj únj.

³ N̄i nunj si hua n̄i'na' nnee cúj únj, san̄i nitaj si unun' nnee cúj únj nga sichre mánj. ⁴ Ngaa unun' únj, n̄i nitaj si da'a únj xiti daj rún' 'yaj ni tsínj man chruhua xungüi nan. San̄i da'a únj si-fuerza Yan'anj. N̄i si-fuerza Yan'anj 'yaj sisi ga'ue gui'yaj gana né' rian daran' ni tsínj unun' nga Yan'anj. ⁵ N̄i dere' únj daran' si-nuguan' ni tsínj unun' nga Yan'anj. N̄i dere' únj daran' nuguan' aránj

chrej rian ni ngüi gunun si-nuguan' Yan'anj. Ngaa ni gahuin ruhua ni sij dagahuin ni sij rian Cristo, gui'yaj únj. ⁶ Ni ngaa dagahuin sa' á re' rian Yan'anj, ni hua ruhua únj gui'yaj únj castigo daran' ni ngüi na'uej ruhua dagahuin rian Yan'anj.

⁷ Maan si ga cuidado ni é re' daj ani ruhua ni é re' xi'í únj. Ni sisi hua yya ruhua 'ngo ni é re' sisi nicaj dugüi' si' nga Cristo, ni hua nian sisi xacaj sí' cuenta sisi daj rún' nicaj dugüi' sí' nga Cristo, ni da'nga' daj nicaj dugüi' únj nga Cristo nej. ⁸ Ni nunj si gachin ga'mi doj nga sun riqui Señor riānj, sanj si gahuin na'ā mánj. Daj si Señor riqui sun daj sisi gahuin nica niman án re', gui'yaj únj. Ni si gan'anj ni'ya á re' mánj.

⁹ Na'uej ruhuāj sisi gani ruhua á re' sisi a'nī yanj carta huaj rian án re', ngaa ni guxu'ui' ni é re', gui'yā mánj. ¹⁰ Ni ataj go'ngo a ni é re' sisi nuguan' nucuj arúnj rian yanj carta guchij rian án re'. Ni nicaj sun ni carta daj nej. Sanj ngaa guisī rian man án re', ni nitaj si nucuj si-nuguan'anj. Ni nitaj si nicaj sun si a'mī, ataj ni sij nej. ¹¹ Ni hua nian sisi xacaj tsínj a'mi daj cuenta sisi daj rún' hua nuguan' arun únj rian yanj carta ngaa nitaj si nne únj nga ni é re', ni hué daj ga nuguan' ga'mi únj rian án re' ngaa guisij únj rian man ni é re' aj.

¹² Xanga' ni nun guisij ruhua únj gataj únj sisi hua sa' únj daj rún' ataj ni tsínj a'mi sisi hua sa' ni sij. Daj si hua sa' ni sij ani ruhua ni man'an ni sij. Ni huin ruhua ni sij guini'i ni sij un tsínj gahuin rian scanij ni sij. Ni ataj ni sij sisi man'an ni sij huin ni tsínj sa' doj rian ango dugüi' ni sij. Tsínj ni'yun huin ni sij. ¹³ Sanj hua cuidado únj ngaa a'mi únj sisi hua sa' si-sun únj. Daj si urin Yan'anj digyān daj hua si-sun únj. Ni a'mi únj daj rún' hua sun daj. Ni hué Yan'anj ga'nij sun rian únj sisi ga'mi únj nuguan' sa' rian án re'.

¹⁴ Hué dan ni nun gan'anj únj rian na'uej ruhua Yan'anj gan'anj únj. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guisij únj rian man án re'. Ni hua yya guisij sini únj ga'mi únj nuguan' sa' xi'í Cristo rian án re'. ¹⁵ Ni hua cuidado únj ngaa a'mi únj xi'í si-sun ango ni sij. Sanj ana'uuj únj sisi guxuman doj ruhua á re' guini'i a ni é re' Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gui'yaj sun únj doj scanij ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj únj. ¹⁶ Ngaa ni ga'ue gan'anj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj ango ni xuman' ne' rian xánj ni é re'. Daj si na'uej ruhua únj diguij únj si-sun ango ni tsínj daj. Ni nitaj si hua sa'aj sisi gataj únj sisi man'an únj gui'yaj sisi gui'yaj sun ango sí'.

¹⁷ Ni sisi huin ruhua 'ngo

tsínj daj gá'mi sá' sij xi'í man'an sij, ngaa nī gataj sij sisi sá' gui'yaj Señor ngā sij. ¹⁸ Nitaj si ní'yanj si-nuguan' 'ngō tsínj ataj sisi sá' gui'yaj sij. Sanj ní'yanj sisi gataj Señor sisi hua sá' si gui'yaj 'ngō tsínj daj.

11

¹ Guñicaj a ni é re' 'ngō niman nico sisi gá'mi ni'yūnj doj gūnun a ni é re'. Hué daj gui'yaj á re', ruhuāj aj. ² Daj si daj rún' huin ruhua Yan'anj dugumij a ni é re', nī hué daj huin ruhuāj dugumij a ni é re' nej. Nī hua gui'yaj yyāj sisi guñicaj dugūi' ni é re' ngā Cristo. Nī daj rún' gui'yaj 'ngō yun'unj xāna hua sá' ngaa xacaj unj urin nicā unj, nī hué daj huin ruhuāj sisi guñicaj dugūi' ni é re' ngā Cristo aj. ³ Sanj ani xu'ui' ruhuāj ngā ni é re' sisi digya' yun'unj sichre ni é re' daj rún' digya' yun'unj xucúaj yun'unj gū'naj Eva asij ná. Daj si nitaj si huin ruhuāj sisi dūna ni é re' si guñicaj dugūi' ni é re' ngā Cristo mánj. ⁴ Ga'uej ruhua a ni é re' sisi gá'na' ango tsínj gá'mi sij ango nuguan' xi'í Jesús rian án re'. Nī nīni huin nuguan' daj ngā nuguan' ga'mi únj rian án re'. Nī hua niā' ruhua ni é re' nahuin ra'a ni é re' ango nane, sanj sé Espíritu Santo huin mánj. Nī nīni hua ango nuguan' nahuin ra'a ni é re'. Sanj sé daj rún' hua si-nuguan' Yan'anj nahuin ra'a sini ni é re' daj hua

mánj. Nī a'nin' ruhua á re' sisi guñico' a ni é re' ango nuguan' daj. ⁵ Nī ani ruhuāj sisi ní'yanj si-nuguan'ānj daj rún' ní'yanj si-nuguan' ni tsínj huin achij nico' ni é re' daj. Nī apóstol achij huin ni sij, ruhua ni sij. Sanj huin achij nne ni sij. ⁶ Nī nūnj si achin ango nuguan' nachran' gá'mi sá'āj rian ni ngūi, sanj gahuin chrūn sá'āj xi'í nuguan' sá'aj. Nī hua xacaj á re' cuenta sisi hué daj huin, gui'yaj únj.

⁷ Ni'i ni é re' sisi nun gá'nē san'anj rian án re' ngaa gá'mī si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sá' rian án re'. Nī gahuin rian án re', gui'yā. Nī gunā da rucu. Ngaa nī gaquin' gui'yā rian án re', ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. ⁸ Nī ga'nē si-san'anj ango ni ngūi nico' Yan'anj huin ni ngūi man ango xuman'. Nī riqui ni sij san'anj daj sisi ga'ue gui'yaj sūnj rian án re'. ⁹ Ngaa guimán né', nī gachin 'ngō rasun riānj, sanj nun garasūnj rian gō'ngo ni é re' mánj. Daj si ni jnānj né' 'nā' estado Macedonia, nī riqui ni sij si gachin riānj. Nī nun garasūnj rian ni é re' mánj. Nī hué daj gā gui'yā, ruhuāj aj.

¹⁰ Nī xi'í si nne Cristo ngāj, xi'í daj ni'i a ni é re' sisi xānga' nuguan' a'mī rian án re'. Nī gataj snan'ān rian án re' sisi nitaj aman gataj ni ngūi mán estado Acaya sisi ga'nē san'anj rian án re'

mánj. ¹¹ Nĭ ũn sin huin, nĭ a'mĭ nuguan' nan, ruhua á re' únj. Sisĭ ruhuaj, nĭ nitaj si 'ĭ ruhuāj ni'yā ni é re'. Sé daj huin mánj. Daj si Yan'anĭ ni'ĭ sisĭ hua yya 'ĭ ruhuāj ni'yā ni é re' aj.

¹² Nĭ gā gue guĭ'yā daj rún' 'yā. Ngaa nĭ sĭ ga'ui' únj chrej rian ni tsínj chéj nana'ui' sisĭ uyan gā ni sij ngā únj. A'mĭ xācan ni sij. Sanĭ sé uyan huin ni sij ngā únj. ¹³ Nĭ a'mi yya ni sij sisĭ huin ni sij apóstol huin tsínj a'mi si-nuguan' Jesu-cristo. Tsínj digya' yun'unĭ huin ni sij. Daj si 'yaj ni sij sisĭ a'mi ni sij si-nuguan' Cristo. Sanĭ sé daj huin mánj. ¹⁴ Nĭ sé urin ni sij 'yaj daj. Daj si man'an sichre 'yaj si ángel xiguĭn sa' huin sij. ¹⁵ Nĭ daj rún' 'yaj sichre, nĭ hué daj 'yaj ni tsínj daj nej. Nĭ huin ruhua ni sij sisĭ gani ruhua ni ngüĭ sisĭ 'yaj nĭca ni sij. Nĭ daj rún' hua quij si-chrej ni sij, nĭ hué daj guĭran' ni sij castigo nej.

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Gataj ruhua' yŭnj sisĭ sĭ gani ruhua á re' sisĭ sinŭn. Nĭ sisĭ hué daj ani ruhua á re', nĭ gā'nin' ruhua ni é re' sisĭ gā'mĭ daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Ngaa nĭ hué daj gā'ue gā'mi sa'āj xi'ĭ si-sŭnj. ¹⁷ Nĭ sé Señor riqui sisĭ hué daj gā'mĭ mánj. Sanĭ maan si a'mĭ daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Nĭ hué ducánj daj gā'ue gā'mi xācānj dōj xi'ĭj. ¹⁸ Nĭ hua gā'ĭ ni tsínj

a'mi sa' xi'ĭ ni man'an ni sij. Ngaa nĭ hué daj gā'mi sa'āj rian án re' xi'ĭj nej. ¹⁹ Daj si ani ruhua á re' sisĭ ni'ĭ sa' á re'. Sanĭ a'nin' ruhua á re' sisĭ gā'mi ni tsínj sinúnj rian án re'. ²⁰ Nĭ a'nin' ruhua á re' sisĭ guĭ'yaj sun ni é re' rian ni tsínj daj ngaa xa ni sij si-san'anĭ ni é re'. Nĭ digya' yun'unĭ ni sij ni é re' nej. Nĭ nitaj si ní'yanĭ ni é re', ataj ni sij nej. Nĭ ra'ui ni sij rian án re' nej. ²¹ Nĭ nŭnj si huin nā'ā gā'mĭ nuguan' nan, sanĭ nun gahuin nu-cuaj únj guĭ'yaj únj daj rún' guĭ'yaj ni tsínj daj.

Nĭ sisĭ guĭsĭj ruhua ni sij gā'mi sa' ni sij xi'ĭ ni man'an ni sij, nĭ hué daj gā'mi sa'āj xi'ĭj, (nŭnj si gā'mĭ daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj). ²² Hué ni sij huin ni tsínj hebreo, ataj ni sij ní'. Nĭ huéj huin tsínj hebreo nej. Nĭ hué ni sij huin ni tsínj israelita, ataj ni sij ní'. Nĭ huéj huin tsínj israelita nej. Nĭ hué ni sij huin da'nĭ si'nĭ Abraham, ataj ni sij ní'. Nĭ huéj huin nej. ²³ Nĭ 'yaj sun ni sij si-sun Cristo, ataj ni sij ní'. Huaj 'yaj sŭnj si-sun Cristo ngā si 'yaj ni sij (nŭnj si a'mĭ nuguan' nan daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj). Nĭ huaj guĭ'yaj sŭnj si guĭ'yaj ni sij. Nĭ ducu duguayun ni tsínj nĭcaj sun man'ānj. Nĭ huaj gunŭnj ducuagā' si gunŭn ni sij. Nĭ nĭco' huaj ruhua gāhuĭj, sanĭ nun gahuĭj mánj. ²⁴ Guisĭj ũn'un' yya huin si duguayun

ni tsínj israelita icō xinun' gan'anj nne' man'ānj. ²⁵ Nī huā'nij duguayun ni sij rutsj xirāj. Nī ango yún ga'ui' ni sij yej man'ānj. Nī guisj huā'nij naga' riō daqui nnee nūnj huā. ²⁶ Nī gachēj nīn' ruhua. Nī hua sayun ngaa gachē chrej ngaa gara quin nnee. Nī mān ni tsínj 'nā' anéj chrej nej. Nī hua sayun guini'inj riqui ni xuman' ngā riqui quij nej, ngā rian nnee yan'anj nej. Nī hua sayun gui'yaj ni tsínj digya' yun'unj gataj ni sij sisi hué sij huin jnánj né'.

²⁷ Nī ducu gui'yaj sūnj. Nī guiran'ānj sayun nej. Nī guisj ga'j nun ga'ue gatō. Nī da'aj güi gachin xi'nā riquij. Nī nago'ōj nnee. Nī guisj ga'j nun xāj. Nī guiran'ānj sayun, gui'yaj nuhuij xi'í si nitaj si-gan'ānj. ²⁸ Nī sayun nan ran'ānj ngā ango ni sayun. Daj si da gō'ngo güi, nī nahuij ruhuāj ni'yā daran' ni ngüi nico' Yan'anj mān gō'ngo xuman'. ²⁹ Nī sisi hua 'ngo tsínj a'nan', nī daj rún' ran' sij, nī hué daj ran' man'ānj nej. Nī sisi gui'yaj 'ngo tsínj daj gaquin', gui'yaj dugüi' sij, nī a'man ruhuāj ni'yā tsínj gui'yaj daj.

³⁰ Nī sisi ga'mi sa'āj xi'ij, nī maan si ga'mi sa'āj xi'í si nitaj fuerza riānj. Yan'anj 'yaj sisi ga'ue gui'yaj sūnj. ³¹ Nī ni'í Yan'anj si a'mī nuguan' xānga'. Nī Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Nī hua niān sisi niganj ga'mi sa' né' xi'í Yan'anj. ³² Ngaa

gan'ān xuman' Damasco, nī gobernado 'yaj sun rian rey Aretas, nī ga'nin' sí' sun rian ni policía sisi dugumi ni sij, nī guida'a ni sij man'ānj. ³³ Sanj chracuij gō'ngo ni tsínj mān xuman' daj man'ānj. Nī dinij ni sij xuguti nūnj daj rian 'ngo yu'uj taj rian xingá yej gan-icaj du'ua xuman' daj. Ngaa nī gananj rian gobernado daj.

12

El aguijón en la carne

¹ Nitaj si hua sa'aj sisi ga'mi sa' né' xi'í man'an né'. Sanj ga'mī xi'í ni rasun gurugüi' riānj. Nī ga'mī xi'í si digyān Señor riānj. ² Hué dan nī ni'inj 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj Cristo. Nī guisj xigan'anj yo', nī gahui tsínj daj gan'anj gan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. Nī da huā'nij xata' gahui sij gan'anj sij. (Nī nun ni'inj sisi gan'anj nnee cúj sij ngā sij, asj maan nanē nun niman sij gan'anj. Urin Yan'anj ni'í nānj.) Nī huēj huin tsínj daj. ³⁻⁴ (Nī xānga' urin Yan'anj ni'í sisi gan'anj nnee cū ngā man'ānj, asj maan nanē nun nimānj gan'anj.) Sanj ni'inj sisi gan'ān rian hua sa' xata' rian gunūnj ni nuguan' hua sa'. Nī na'uej ruhua Yan'anj sisi nāta' a 'ngo ni ngüi daj hua ni nuguan' sa' daj.

⁵ Nī ga'ue ga'mi sa'āj xi'í si guiran'ānj. Sanj sé xi'ij ga'mi sa'āj. Maan si ga'mi sa'āj xi'ij si nitaj fuerza

riānj. Yan'anj 'yaj sisi ga'ue gui'yaj sūnj. ⁶ Nī sisi huin ruhuāj ga'mi sa'āj xi'ij, nī sé 'ngo nuguan' nī'yun huin ga'mī mánj. Daj si si-nuguan'ānj huin nuguan' xānga'. Sanj sé daj gui'yā mánj. Daj si hua guini'i ni ngüi daj hua si-sūnj nga si-nuguan'ānj. Nī nitaj si huin ruhuāj sisi gani ruhua ni ngüi sisi huaj huinj xi'í si-sūnj nga ni nuguan' ga'mī rian ni sij mánj. ⁷ Nī hua sa'nin' ruhua nuguan' digyán Yan'anj riānj.

Ngaa nī guida'a 'ngo xi'í man'ānj sisi sī gui'yaj nnēj, gui'yaj Yan'anj. Nī daj rún' 'yaj 'ngo tanj ngaa atuj yun', nī hué daj ran'ānj, gui'yaj xi'í daj. Nī xi'í daj ga'na' rian sichre sisi sī ga'mi xacānj xi'ij mánj. ⁸ Nī guisij hua'nij yya gachínj jni'yā rian Señor sisi xi'ne xi'í a'nānj daj. ⁹ Sanj gataj Señor gunūnj: Gui'yā sinduj rián re'.

Ngaa nī ga'ue gūnucúá re' si achin rián re'.

Nī ngüi nitaj fuerza rian, nī gahuin nucuj ni sij, gui'yaj si-fuerza man'ānj.

Daj gataj Señor gunūnj.

Xi'í daj nī huin niā' ruhuāj ngaa nitaj fuerza riānj. Ngaa nī guini'i ni ngüi sisi si-fuerza Cristo 'yaj sisi hua fuerza riānj. ¹⁰ Xi'í si 'i ruhuāj ni'yā Cristo, nī huin niā' ruhuāj ngaa nitaj fuerza riānj. Daj si a'mi quij ni ngüi riānj nej. Nī achin ni rasun riānj. Nī chran' yun'unj ni

ngüi yūnj nej. Nī ran'ānj sayun xi'í Cristo nej. Nī ngaa ani ruhuāj sisi nitaj fuerza riānj, nī hué hora daj gahuin nucuā, 'yaj Yan'anj.

¹¹ A'mī dā' rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Sanj gui'yaj á re' sisi hué daj ga'mī. Daj si hua niān si ga'mi sa' ni é re' xi'í si 'yā. Nī nunj si nitaj si ni'yān, sanj uyan ni'yān nga tsínj huin achij a'mi si-nuguan' Yan'anj nico' ni é re'. Nī tsínj apóstol huin ni sij, ruhua á re'. Sanj maan si achij nne ni sij. ¹² Nī gui'yā nuguan' nico rian ni é re'. Nī ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yā nej. Nī gui'yā ango si sa' scanij ni é re'. Nī daran' ni nuguan' nan digyán sisi huinj 'ngo apóstol huin tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nī nun ga'nin' ruhuāj nga sun gui'yaj sūnj scanij a ni é re'. ¹³ Nī nun gatā gunun a ni é re' si hua nij ruhua á re' daj nga ango ni tsínj nico' Yan'anj. Nī nun garasūnj rian án re'. Nī xi'í daj nī sisi ruhuaj, nī hua nij ruhua á re' daj nga ango ni tsínj nico' Yan'anj, ruhua á re'. Hué dan nī gujnicaj á re' 'ngo niman nico nga si-nuguan'ānj.

Pablo anuncia su tercera visita

¹⁴ Yyaj nī a hua chrūnj guchi' nī'yā ruhua' yūnj rian man án re'. Nī hué nan guisij hua'nij guchij rian man án re'. Nī nitaj si ruhuāj garasūnj rian án re' mánj.

Nitaj si nano'ōj rasun nicañ ni é re' máñj. Sanj nano'ōj ni man'an án re'. Ni daj rún' da'nī huin a ni é re' riāñj. Ni sé da'nīj né' nano' san'anj gujiri' né' máñj. Sanj hua nian si nano' né' san'anj gujiri' ni da'nīj né'. ¹⁵ Ni hua nia' ruhuāj gutinj daran' si nicā xi'í niman án re'. Ni niganj hua ruhuāj guj'yaj sūñj si-sun Yan'anj scanij a ni é re'. Ni nunj si nin' ruhua 'i ruhuāj ni'yā a ni é re', sanj doj 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'āñj. ¹⁶ Ni nun garasūñj rian án re' máñj. Sanj ataj go'ngo ni é re' sisi digya' yun'ūñ ni é re' guida'ā sun rian án re', ataj á re'. ¹⁷ Ni digya' yun'ūñ ni é re' ngaa ga'nī ni tsinj guisij rian án re' ní'. Sé daj huin máñj. ¹⁸ Gachínj jni'yā rian tsinj gu'naj Tito sisi guisij ni'yaj sij rian man án re'. Ni ga'nī ango jnánj né' guisij ngā sij. Ni digya' yun'unj Tito ni é re' nej nánj ní'. Sé daj huin máñj. Daj si uyan gani ruhua nungüej úñj Tito. Ni uyan gui'yaj nungüej úñj sí'.

¹⁹ Ni ani ruhua á re' sisi xu'ui' úñj rian án re' xi'í si ga'mi a ni é re' gaquin' rian úñj ní'. Sé daj huin máñj. Daj si ni'i Yan'anj daj a'mi úñj. Ni xi'í si nico' úñj Cristo, ni ga'mi úñj nuguan' nan rian án re' xi'í si 'i ruhua úñj ni'yaj úñj a ni é re'. Daj si huin ruhua úñj sisi guxuman sa' ruhua á re' gujini'yaj á re' Yan'anj huin a ni é re' jnāñ ngā xica'uī. ²⁰ Daj si nahuij ruhuāj sisi

ngaa guisī rian man án re', ni si nari'ij ni é re' daj rún' huin ruhuāj. Ni hué daj nga ni é re', ni si nari' ni é re' man'āñj daj rún' huin ruhua á re' nej máñj. Daj si nahuij ruhuāj sisi unun' dugüi' ni é re'. Ni huin xicoj ruhua ni dugüi' a ni é re' nej. Ni a'man ruhua ni dugüi' ni é re'. Ni huin yan'anj ruhua á re' nej. Ni a'mi snan'anj ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re'. Ni nuna ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re'. Ni a'mi nne ni é re' nej. Ni hua sayun rian án re' xi'í si unun' ni dugüi' ni é re'. ²¹ Ni nahuij ruhuāj sisi ngaa guchi' ruhua' yūñj rian man ni é re', ni gujiri'ij si-na'aj, guj'yaj Yan'anj xi'í a ni é re'. Ni sisi ruhuaj, ni gacōj xi'í ni é re' ngā gaquin' gui'yaj ga'i ni é re' asij ná. Daj si achin si ganani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Ni gui'yaj quij go'ngo a ni é re'. Ni ga'mi go'ngo ni é re' ngā squira' ni é re'. Ni hua ango ni gaquin' quij gui'yaj go'ngo ni é re' nej.

13

¹ Hué nan guisij huā'nij huā rian man án re'. Da guisij nata' huij huā'nij testigo, ni ga'ue guj'yaj yya né' 'ngo gaquin'. ² Ni daj rún' gataj sinij ngaa guisij huij guchi' ni'yā rian man án re', ni hué daj gataj ruhua' yūñj rian án re' huin ín re' ni tsinj gui'yaj ni gaquin' daj. Ni nitaj si nneñ ngā á re', sanj ataj snan'āñ gunun daran' a ni é re' sisi ngaa guisī rian man

ni é re', nì sî ga'mi xanj nga ni é re' mánj. ³ Daj si huin ruhua á re' xacaj á re' cuenta sisî riqui Cristo nuguan' a'mî rian án re'. Sî gani ruhua á re' sisî nitaj si nucuj Cristo scanij ni é re' mánj. Daj si nicaj Cristo fuerza scanij a ni é re'. ⁴ Xanga' nì yaco guiran' sij ngaa guinico' sij rian rugutsî. Sanî ganá'nij sij, nì nne nucuj sij yyaj, gui'yaj si-fuerza Yan'anj. Nì daj rún' guiran' Cristo sayun, nì hué daj ran' únj xi'í si nicaj dugüi' únj nga sij. Sanî gahuin nucuj únj, gui'yaj si-fuerza Yan'anj. Ngaa nì ga'ue gui'yaj sun únj rian án re'.

⁵ Guñi'yaj sa' ni é re' man'an án re' sisî hua yya xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo. Nì xacaj á re' cuenta sisî hué daj huin. Nun ni'i a ni é re' sisî nne Cristo niman án re' ní'. Asî huin ni é re' tsínj digya' yun'unj sisî xuman ruhua ni é re' a'. ⁶ Nì huin ruhuáj sisî xacaj á re' cuenta sisî nitaj si digya' yun'unj únj mánj. ⁷ Nì achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisî sî gui'yaj á re' nì a 'ngò si xi'i mánj. Nì sé si achínj jni'yaj únj daj rian Yan'anj sisî ga'mi sa' ni ngüi xi'í únj. Sanî hué daj 'yaj únj sisî gui'yaj sa' nîganj ni é re'. Nì nitaj si gahuin sisî gani ruhua ni ngüi sisî nitaj si ní'yanj si-nuguan' únj mánj. ⁸ Daj si sî ga'ue guiranj únj rian nuguan' xanga'. Sanî huin ruhua únj sisî gunun ni ngüi urin nuguan' xanga'.

⁹ Xi'í daj nì huin niá' ruhua únj ngaa nitaj nico fuerza nicaj únj sisî hua ran ruhua man'an án re' nga si-chrej Yan'anj. Nì achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisî gahuin sa' niman án re'. ¹⁰ Nì arúnj nuguan' nan rian yanj a'nî huaj rian án re' ngaa achin guisî rian man án re'. Ngaa nì ngaa guisî, nì sî gani ruhua á re' sisî 'ngò tsínj huee huñj xi'í si nicaj súnj mánj. Nì riqui Señor sun daj riánj sisî gahuin ran ruhua á re' nga si-chrej Yan'anj. Nì sé güenda si gan'anj ni'ya ni é re' huin mánj.

Saludos y doxología final

¹¹ Yyaj nì ruhua nahuij nuguan' a'mî rian án re' huin ín re' jnân nga xica'uî. Gahuin niá' ruhua niman án re'. Nì dugu'nun' a ni é re' man'an án re' sisî gachej ni é re' 'ngò chrej sa'. Nì chracuij a ni é re' 'ngò nuguan' sa' rian jnánj a ni é re' sisî gahuin nucuj sij guinico' sij Yan'anj. Nì uyan ga' niman daran' ni é re' nga dugüi' a ni é re'. Nì ga' din'inj ruhua á re' nej. Ngaa nì gane Yan'anj nga á re'. Daj si Yan'anj 'yaj sisî 'î ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Nì gahuin din'inj ruhua né', gui'yaj Yan'anj nej. ¹² Nì garun du'ua go'ngo a ni é re' ni dugüi' ni é re' ngaa gui'yaj saludando a ni é re' ni dugüi' ni é re'. ¹³ Daran' ni jnánj né' xuman ruhua ni'yaj Yan'anj a'nîj 'ngò nuguan' rian án re'. ¹⁴ Nì huin ruhuáj sisî

guj'yaj Señor Jesucristo sinduj rian án re'. Nj hué daj ga 'i ruhua Yan'anj nj'ya á re' nej. Nj gujnicaj dugüi' njganj Espíritu Santo nga ni é re', ruhuāj aj. Amén.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS GÁLATAS

Salutación

¹ Huēj huin Pablo. Nī huīnj 'ngo apóstol tsínj a'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. (Nī sé si ga'níj ni tsínj gan'anj ga'mī nuguan' daj rian ni ngüi mánj. Nī sé si garij sun ni sij man'anj mánj. Sanī man'an Jesucristo nga Yan'anj garij sun man'anj sisi gan'anj ga'mī nuguan' daj rian ni ngüi. Nī ganá'nij Jesucristo scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj huin chrej né'.) ² Hué dan nī a'níj nuguan'an ni jnanj únj yanj carta nan rian án re' huin ín re' ni tsínj nico' Yan'anj mán estado Galacia. ³ Nī huin ruhua únj sisi gui'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian án re'. Nī ga din'inj ruhua únj nej. ⁴ Nī naga'ui' Jesucristo man'an sij gahui' sij xi'í si-gaquin' né' sisi gahuin nīni né' rian ni gaquin' quij man chruhua xungüi gaquin' nan. Daj si hué daj huin ruhua Yan'anj huin chrej né' sisi gahuin nīni né'. ⁵ Nīganj ga'mi sa' né' rian Yan'anj. Amén.

No hay otro evangelio

⁶ Garáj yan'anj ruhuāj sisi gahuin yoo ni é re' nga ango nuguan', sisi sé huin

nuguan' xanga'. Ni'í ni é re' sisi gui'yaj Cristo sinduj xi'í ni é re'. Nī gaquinj Yan'anj sisi guinico' ni é re' man'an Yan'anj. ⁷ Sanī xanga' nī nitaj ango nuguan' gui'yaj sisi ganini ni ngüi mánj. Maan si huin ruhua go'ngo ni tsínj sisi naduna ni é re' xi'í si-nuguan' Cristo. Nī chran' yun'unj ni sij ni é re'. ⁸ Nī sisi ga'mi 'ngo tsínj ango nuguan' huin nīni nga nuguan' sa' ga'mi sinij rian ni é re', nī ga ni'ya sij, gui'yaj Yan'anj. Nitaj si gahuin sisi huēj ga'mi ango nuguan' daj, asi 'ngo ángel 'na' xata'. Nī un tsínj naduna si-nuguan' Yan'anj, nī ga ni'ya sí'. ⁹ Nī hua gatā, nī hué daj gataj ruhua' yūnj rian án re', sisi ga'mi 'ngo tsínj ango nuguan' huin nīni nga nuguan' sa' nahuin ra'a ni é re', nī gan'anj sij rian yan'an gūnun sij.

¹⁰ Huin ruhuāj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'íj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. Maan si huin ruhuāj sisi ga'mi sa' Yan'anj xi'íj. Nī sisi huin ruhuāj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'íj, nī huin ruhuaj gata sisi nitaj si 'yaj sūnj rian Cristo mánj.

El ministerio de Pablo

¹¹ Nī huin ruhuāj sisi xacaaj á re' cuenta sisi si-nuguan' Yan'anj ga'mī rian ni ngüi, nī sé 'ngo si-nuguan' 'ngo ni tsínj huin, huin ni é re' jnan nga xica'ui. ¹² Nun dīgyán ni ngüi nuguan' daj riánj mánj. Nī nun gahuin chrūnj

rian nī a 'ngō ni ngūi mánj. Sanī urin Jesucristo gui'yaj sisī guīni'inj si-nuguan' sij.

13 Nī hua gunun ni é re' daj gui'yā asij sini ngaa guinicōj si-nuguan' ni tsínj israelita. Nī nīn' ruhua chran' yun'ūn ni tsínj nico' Jesús. Nī gahuin ruhuāj sisī guere' daran' ni sij. 14 Nī gui'yaj fuerzāj ngā si-ducuanj ni tsínj israelita daj ngā ango ni tsínj israelita uyan hua sij ngāj. Nī ducu dagahuinj si-nuguan' ni xi únj.

15 Sanī hua nacui Yan'anj man'ānj ngaa achin ga'ngā. Nī gui'yaj Yan'anj sinduj riānj xi'í si gaquínj Yan'anj man'ānj guī'yaj sūnj si-sun Yan'anj. 16 Nī garan' ruhua Yan'anj sisī guīni'inj da'ni, nī gan'anj ga'mī si-nuguan' Yan'anj scanij ni ngūi 'nā' anéj chrej. Sanī nun gan'anj ga'mī ngā a 'ngō ni tsínj mánj. 17 Nī nun gan'ān xuman' Jerusalén rian man' ni apóstol ni tsínj gan'anj ga'mi sini si-nuguan' Yan'anj daj ngā nuguan' ga'mi man'ānj. Sanī 'ngō yun gan'ān estado Arabia. Ngaa nī nanicaj ruhua' yūnj xuman' Damasco.

18 Nī ngaa gachin huā'nij yo', nī gan'ān xuman' Jerusalén sisī guīni'inj Pedro. Nī ganēj xinun' gūi ngā sij. 19 Sanī nun guīni'inj nī a 'ngō ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. Urin Jacobo guīni'inj huin sí' jnánj man'an Señor. 20 Nī ni'i Yan'anj sisī nuguan' arūnj huaj rian ni é re' huin

nuguan' xāngā'. Sé nuguan' nne huin mánj.

21 Hué dan nī gan'ān ni xuman' ngaj estado Siria ngā estado Cilicia nej. 22 Sanī nun guīni'i ni tsínj nico' Cristo mán estado Judea man'ānj mánj. 23 Maan si gunun ni sij cuento rian xi'tj. Nī gataj cuento daj: "Tsínj chran' yun'unj asij sini né', yyaj ni chéj sij a'mi sij si-nuguan' Yan'anj sisī gūxuman ruhua né' guīni'yaj né' Yan'anj. Nī asij sini nī huin ruhua sij sisī guere' nuguan' daj." Daj gataj ni ngūi daj. 24 Nī ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'tj.

2

1 Nī ngaa gachin xigan'anj yo', nī gan'anj ruhua' yūnj xuman' Jerusalén ngā tsínj gu'naj Bernabé. Nī gan'anj tsínj gu'naj Tito ngā únj nej. 2 Nī gan'ān si hué daj digyán Yan'anj sisī gan'ān xuman' Jerusalén. Nī nahuin yu' ni tsínj huin rian ngāj. Nī natāj rian ni sij daj hua si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' a'mi rian án re' huin ni é re' ni ngūi 'nā' anéj chrej. Nī hué daj gui'yā si na'uej ruhuāj si guere' nuguan' ga'mi rian ni ngūi ngā nuguan' a'mi acuan' nej.

3 Nī guinicaj dugūi' Tito ngāj huin sij tsínj griego. Sanī nun guī'yaj fuerza ni sij sisī gūta' da'ngā' nnee cúj Tito. 4 Nī hua gō'ngo ni tsínj digya' yun'unj, nitaj si huin xāngā' ni sij jnánj né'. Nī guixi'ij huī ni sij

scanij né' sisi guñi'i ni sij daj gahuin ní'nij né' rian si-ducuanj ni sij, gui'yaj Cristo. Daj si huin ruhua ni sij sisi dagahuin ruhua' yún né' si-ducuanj Moisés. ⁵ Sanj nĭ a 'ngō xico' nun duna únj si dagahuin únj si-nuguan' ni sij. Daj si huin ruhua únj sisi 'ueé gūnaj nĭn' si-nuguan' Yan'anj nuguan' xānga' rian án re'. ⁶ Nĭ man gō'ngo ni tsínj huin achij, ataj ni ngüi. (Sanj güendāj nĭ nitaj si ní'yanj un tsínj gahuin ni sij ni güi gachin. Daj si uyan hua daran' ni ngüi rian Yan'anj.) Nĭ güendāj nĭ nun ga'mi ni tsínj huin achij daj nĭ a 'ngō nuguan' naca riānj mánj.

⁷ Sanj nani'i ni tsínj huin achij daj sisi garun sun Yan'anj gan'anj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nĭ hué daj garij sun Yan'anj Pedro gan'anj sij ga'mi sij nuguan' sa' rian ni ngüi israelita. ⁸ (Nĭ hué Yan'anj ga'nĭj Pedro gan'anj sij ga'mi sij nuguan' sa' scanij ni ngüi israelita. Nĭ daj rún' ga'nĭj Yan'anj Pedro rian ni tsínj daj, nĭ da'nga' daj ga'nĭj Yan'anj gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi 'na' anéj chrej.) ⁹ Ngaa nĭ nani'i tsínj gu'naj Jacobo ngā Pedro nej, Juan nej, sisi gui'yaj Yan'anj sinduj riānj ngā sun nan. Nĭ hua'nĭj tsínj daj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj xuman' Jerusalén. Sanj gahuin yya ruhua ni sij sisi huin

nungüej únj Bernabé dugüi' ni sij. Nĭ ga'uej ruhua ni sij sisi gan'anj ga'mi nungüej únj nuguan' sa' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nĭ hué daj gan'anj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian ni ngüi israelita. ¹⁰ Maan si gachínj ni sij sisi gananun ruhua nungüej únj guñi'yaj únj ni ngüi niqui. Sanj hua cuidado únj güenda chracuij únj ni ngüi daj.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹ Sanj ngaa guisĭj Pedro xuman' Antioquía, nĭ ga'mi huéj rian sij. Daj si nun hua sa' si gui'yaj sij. ¹² Daj si hua sini xa sij ngā ni tsínj 'na' anéj chrej. Sanj ngaa guisĭj gō'ngo ni tsínj 'na' rian Jacobo, nĭ guxun anéj sij man'an sij. Nĭ dunāj sij si xa sij ngā ni tsínj daj. Daj si guxu'ui' sij ni'yaj sij ni tsínj 'yaj fuerza si gūta' ni sí' da'nga' nnee cú'. ¹³ Nĭ hué daj guxun anéj ango ni tsínj israelita nej. Nĭ uyan gui'yaj Bernabé, si na'uej ruhua sí' guñicaj dugüi' sí' ngā ni tsínj 'na' anéj chrej daj.

¹⁴ Nĭ ngaa xacaj cuentāj sisi nitaj si 'yaj sa' ni sij daj rún' digyán si-nuguan' Yan'anj rian né', nĭ gatā gunun Pedro rian daran' ni tsínj man nahuin yu' yu'uj daj: "Hué re' huin tsínj israelita. Sanj acáj re' si-ducuanj ni tsínj 'na' anéj chrej. Nĭ nitaj si 'yáj re' daj rún' 'yaj ni tsínj israelita ga mánj. Hué dan nĭ un

sin n̄i 'yáj re' fuerza sisi x̄acaj ni tsínj 'n̄a' anéj chrej si-d̄ucuanj ni tsínj israelita únj." Daj gatā gunun Pedro. ¹⁵ N̄i asij ga'nga né', n̄i huin né' tsínj israelita. N̄i sé tsínj 'yaj gaquin' 'n̄a' anéj chrej huin né' mánj. ¹⁶ N̄i ni'i né' sisi nitaj si ḡahuin s̄a' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si a'nin' si-ley Moisés sun rian né'. Sanj ḡahuin s̄a' né' rian Yan'anj urin si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. N̄i hué daj guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo sisi ḡahuin s̄a' né' rian Yan'anj. N̄i ḡahuin s̄a' né' xi'í si xuman ruhua né'. Sanj s̄i ḡahuin s̄a' né' xi'í si dagahuin né' si a'nin' si-ley Moisés sun rian né' mánj. Daj si a 'ngo né' s̄i ḡahuin s̄a' né' rian Yan'anj, gui'yaj si-ley Moisés mánj. ¹⁷ Ngaa n̄i sisi huin ruhua né' ḡahuin s̄a' né' rian Yan'anj, gui'yaj Cristo, n̄i x̄acaj né' cuenta sisi da'ui né' gaquin', ngaa n̄i huin ruhuj gata sisi Cristo gui'yaj sisi da'ui né' gaquin' ní'. Sé daj huin mánj.

¹⁸ N̄i sisi guere' 'ngo nuguan' gui'yā, n̄i n̄anicaj ruhua' yún n̄agui'yā, n̄i huin ruhuj gata sisi man'ānj nicaj gaquin' xi'í nuguan' daj. ¹⁹ Asij ná n̄i guinicōj si-ley Moisés. Sanj guere' ruhuāj, gui'yaj ley daj. N̄i yyaj n̄i ḡa'ue guinicaj dugui'ij nḡa Yan'anj. ²⁰ N̄i guinico' nuguan'ānj nḡa Cristo rian rugutsj. Xi'í daj n̄i s̄ej huin tsínj nne

acuan'. Sanj Cristo huin si nne nimānj. N̄i chrej achē acuan', n̄i hué daj 'yā xi'í si xuman ruhuāj ni'yā Jesucristo. N̄i xi'í si ga 'i ruhua Cristo ni'yaj sij man'ānj, n̄i ḡahui' sij rian rugutsj xi'íj. ²¹ Na'uej ruhuāj danicā sinduj gui'yaj Yan'anj riānj mánj. Daj si sisi ḡa'ue ḡahuin s̄a' né' rian Yan'anj, gui'yaj si-ley Moisés, n̄i huin ruhuj gata sisi ḡahui' yun Cristo rian xi'í né'.

3

El Espíritu se recibe por la fe

¹ Tsínj n̄i'yun huin ni é re' tsínj man estado Galacia. N̄i un tsínj digya' yun'unj, n̄i na'ue dagahuin ni é re' nuguan' x̄anga' únj. Ngaa ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj, n̄i digyán yya únj rian ni é re' daj guinico' Jesucristo rian rugutsj ḡahui' sij xi'í ni é re'. ² Huin ruhuāj sisi danicaj ni é re' nuguan' nachínj snan'ān. Ga'n̄a' Espíritu Santo rian án re' gui'yaj sisi dagahuin ni é re' si-ley Moisés ní'. Asj ga'n̄a' Espíritu Santo rian án re' xi'í si guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' nuguan' gunun ni é re' s̄a'. ³ Gaxi'i ni é re' gachéj ni é re' si-chej Yan'anj, gui'yaj Espíritu Santo. Sanj yyaj n̄i ani ruhua ni é re' sisi gache ni é re' nḡa si-fuerza man'an ni é re'. ⁴ Guiran' yun ni é re' ni sayun da ní'. Sé si guiran' yun a ni é re'

mánj. ⁵ Nì riq̄ui Yan'anj Espíritu Santo gane nga ni é re'. Nì gui'yaj Yan'anj si sa' scanij ni é re' nej. Sanì sé daj gui'yaj Yan'anj xi'í si dagahuin ni é re' rian si-ley Moisés mánj. Maan si hué daj gui'yaj Yan'anj xi'í si xuman ruhua ni é re' nga nuguan' sa' gunun ni é re'.

El pacto de Dios con Abraham

⁶ Nì asij ná guxuman ruhua tsínj gu'naj Abraham ni'yaj sij Yan'anj. Xi'í daj gataj Yan'anj sisi gahuin sa' sij rian Yan'anj. ⁷ Xi'í daj nì guñi'i ni é re' sisi daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nì huin ni sij da'nì si'nì Abraham.

⁸ Nì asij ná nì gataj si-nuguan' Yan'anj sisi gahuin sa' ni ngüi 'na' anéj chrej rian Yan'anj xi'í si guxuman ruhua ni sij guñi'yaj ni sij Yan'anj. Nì xi'í daj gataj Yan'anj 'ngo nuguan' sa' gunun Abraham: "Xi'í man'án re', nì guiyā sinduj rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

⁹ Hué dan nì ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nì gui'yaj nuguan'an Yan'anj sinduj rian ni sij nga Abraham, si hué daj guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj nej.

¹⁰ Nì daran' ni tsínj ani ruhua sisi tsínj sa' huin ni sij xi'í si dagahuin ni sij si-ley Moisés, nì ga ni'ya ni sij. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

"Ga ni'ya daran' ni tsínj nun dagahuin sa' daran' si hua nica rian libro huin si-ley Yan'anj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ¹¹ Hué dan nì hua nica yya sisi nì a 'ngo né' si gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si ataj ley daj mánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Tsínj gahuin sa' rian Yan'anj, nì gane niganj sij xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj." Daj gataj Yan'anj. ¹² Sé si-ley Moisés 'yaj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj mánj. Maan si gataj ley daj: "Tsínj dagahuin ley daj, nì gane niganj sij." Daj gataj ley daj.

¹³ Rún' huaj sisi ga ni'ya né' xi'í si na'ue dagahuin sa' né' si ataj ley daj. Sanì naru'ue Cristo rian si-gaquin' né'. Nì rún' huaj sisi hué Cristo ga ni'ya xi'í né'. (Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga ni'ya daran' ni tsínj gahui' guñico' rian chrun." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.) ¹⁴ Nì hué daj guiran' Jesús sisi gahuin daj rún' gataj yya Yan'anj gunun Abraham asij ná. Ngaa nì xi'í Cristo Jesús, nì ga'ue gane Espíritu Santo niman ni ngüi 'na' anéj chrej. Nì xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nì ga'ue gane Espíritu Santo niman daran' né'.

¹⁵ Gui'yó' cuenta daj 'yaj né' mán né' rian xungüi nan huin ín re' jnān nga xica'ui. Sisi nagui'yaj 'ngo tsínj daj yanj, nì ga'ui' sij si-firma

sij, n̄i, n̄i a 'ngo ni ngüi si ga'ue ðire' si garun sij mánj. ¹⁶ N̄i hué ducuánj daj huin sisi gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham nga da'n̄i si'n̄i sij. N̄i sé si a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í daran' ni da'n̄i si'n̄i Abraham mánj. San̄i a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í urin da'n̄ij sij huin Cristo.

¹⁷ Nuguan' a'mi huin nan: Gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga Abraham xi'í Cristo. N̄i ngaa gachin gan'anj ciento táj ic̄o chi'yo', n̄i ga'ui' Yan'anj ley rian Moisés. San̄i si ga'ue ðire' ley daj si gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham mánj. ¹⁸ N̄i sisi ana'uij né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga né' xi'í si-ley Moisés, n̄i huin ruhuaj gata sisi nitaj si ana'uij né' nga nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham. San̄i hua yya ana'uij né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga né' xi'í si gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham asij ná.

El propósito de la ley

¹⁹ Ngaa n̄i un sin ni'yanj si-ley Moisés, ruhua á re' únj. Hué si ga'na' ley daj sisi x̄acaj ni ngüi cuenta daj hua si-gaquin' ni sij. N̄i gui'yaj Yan'anj sisi guinicaj sun ley daj da ga'na' da'n̄i si'n̄i Abraham huin Cristo. N̄i hué sij huin tsínj xi'i gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham. N̄i ga'ui' Yan'anj ley daj xi'í ni ángel. N̄i digyán ni ángel ley daj rian Moisés. Ngaa n̄i digyán Moisés daj hua ley daj rian ni ngüi. ²⁰ San̄i

güenda nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham, n̄i nitaj si achin 'ngo tsínj ga'mi xi'í Yan'anj mánj. Daj si urin Yan'anj huin. N̄i ga'mi urin Yan'anj rian Abraham.

²¹ N̄i nuguan' nan huin ruhuaj gata sisi unun' si-ley Moisés nga nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham ní. Sé daj huin mánj. N̄i sisi ley daj ga'ue gui'yaj sisi gane n̄iganj né', ngaa n̄i ga'ue gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si ataj ley daj. ²² San̄i ataj si-nuguan' Yan'anj sisi da'ui daran' ni ngüi gaquin'. Ngaa n̄i ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, n̄i ga'ue ganahuin ra'a ni sij nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham.

²³ N̄i ngaa achin guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, n̄i daj rún' anumi 'ngo nne' yun', n̄i hué daj gui'yaj si-ley Moisés. N̄i hué daj gui'yaj ley daj da güi digyán Yan'anj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Cristo. ²⁴ N̄i dugumi ley daj rian né' da güi ga'na' Cristo. Ngaa n̄i ngaa guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, n̄i gahuin sa' né' rian Yan'anj. ²⁵ N̄i xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, n̄i nitaj si dugumi ley daj né' ga mánj.

²⁶ N̄i xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo Jesús, n̄i daran' ni é re' huin da'n̄ij Yan'anj. ²⁷ N̄i xi'í si gata' nnee ni é re' nga si-xugüi Cristo, n̄i nne Cristo

chruhua niman án re'. Ní daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa ganahun sij 'ngo atsiy naca, ní hué daj ganahun naca ní é re', gui'yaj Cristo. ²⁸ Ngaa ní uyan huin ní tsínj israelita nga ní tsínj griego nej. Ní uyan huin tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nga tsínj hua ní'niy rian nej. Ní uyan huin tsínj nga yun'unj xana nej. Daj si ngaa nıcaj dugüi' ní é re' nga Cristo, ní urin ní é re' huin. ²⁹ Ní sisi nicaj dugüi' ní é re' nga Cristo, ngaa ní huin ní é re' da'nı si'ni Abraham. Ní nahuin ra'a ní é re' nuguan' sa' daj rún' gataj yya Yan'anj rian Abraham.

4

¹ Ní huin ruhuáj gatā sisi ngaa hua lij da'nıj 'ngo tsínj daj, ní si'yaj chrej sij huin si'yaj sij. Sanı xi'ı si hua lij sij, ní uyan huin sij nga ní tsínj 'yaj sun yun rian chrej sij. Nı sı ga'ue nacaj sij si'yaj chrej sij mánj. ² Hua ní ngüi dugumi tsin' daj. Nı dugumi ní sı' si'yaj sij. Nı hué daj 'yaj ní sı' nga sij da guısiy güi gataj chrej sij sisi nahuin ra'a sij si'yaj chrej sij. ³ Nı hué daj ran' né' nej. Ngaa ga lij né', ní dagahuin né' si-nuguan' ní yan'anj huin achij chruhua xungüi nan.

⁴ Sanı ngaa guısıy güi huin ruhua Yan'anj xanga' rıqui sı sa' rian né', ní ga'nıj Yan'anj xanga' da'ni ga'na' chruhua xungüi nan. Nı ga'nga sı', gui'yaj 'ngo yun'unj xana. Nı dagahuin ní dugüi' sı'

si-ley Moisés ngaa gane sı' chruhua xungüi nan. ⁵ Nı ga'na' sı' sisi gahuin ní'niy né' rian ley daj, gui'yaj sı'. Nı huin ruhua Yan'anj sisi gahuin né' da'nıj Yan'anj, gui'yaj sı'. ⁶ Nı xi'ı si huin a ní é re' da'nıj Yan'anj, ní ga'nıj Yan'anj Si-Espıritu da'ni ga'na' gane chruhua niman né'. Nı ga'ue gataj né' gunun Yan'anj: "Chrej ní únj huın so', ataj né', aguáj né'", 'yaj Si-Espıritu da'nıj Yan'anj. ⁷ Hué dan ní sé tsínj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue huin a ní é re' ga' mánj. Sanı nahuin a ní é re' da'nıj Yan'anj. Nı xi'ı si huin a ní é re' da'nıj Yan'anj, ní huin ruhua Yan'anj sisi nahuin ra'a á re' daran' nuguan' sa', gui'yaj Cristo.

Exhortación contra el volver a la esclavitud

⁸ Asıj sini ní nun guıni'ı ní é re' Yan'anj xanga' mánj. Nı dagahuin ní é re' rian ango ní yan'anj sisi sé yan'anj xanga' huin mánj. ⁹ Sanı yyaj ní ni'ı ní é re' Yan'anj xanga'. Ası sa' huin gatā sisi ni'ı Yan'anj ní é re'. Hué dan ní daj ga'ue nanıcaj ruhua' yún ní é re' nanıco' ní é re' ní yan'anj niqui nitaj fuerza nicaj sisi gui'yaj sun yun ní é re' rian ní yan'anj da únj. ¹⁰ Guę ní é re' ga'ı güi. Nı hua yahui guę ní é re', ataj á re' nej. Nı hua yo' guę é re', ataj á re' nej. ¹¹ Nani ruhuáj sisi gui'yaj sun yünj si-sun Yan'anj scanıj ní é re'.

12 Achínj jni'yā rian án re' sisì gahuin ni é re' daj rún' huinj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Daj si gahuinj daj rún' huin ni é re'. Nitaj nunj guiran'ānj, gui'yaj ni é re' mánj. 13 Hua ni'i ni é re' sisì asij sini ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni é re' xi'í 'ngo xi'í guida'a yūnj. 14 Hué xi'í gui'yaj ga'nānj daj gahuin 'ngo sayun guiran'ānj. Sanj nun gahuin ruhua ni é re', nj nun danicaj ni é re' man'ānj xi'í xi'í guiran'ānj da mánj. Nj nahuin ra'a sa' ni é re' man'ānj daj rún' gahuinj 'ngo si-ángel Yan'anj, asj gahuinj daj rún' gahuin man'an Jesucristo, ruhua á re'. 15 Nj un sin huin nj nitaj si niā' ruhua ni é re' ngāj, daj rún' gahuin niā' ruhua ni é re' asij sini únj. Daj si atā gunun ni é re' sisì ga'uej ruhua á re' guiri ni é re' rundij rian án re' riqui ni é re' riānj. 16 Yyaj nj gahuinj 'ngo tsínj unun' nga ni é re' urin si ga'mī nuguan' xanga' rian án re', ruhua á re' ní'.

17 Nj ni tsínj digyán rian án re' daj, nj xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni é re'. Sanj sé si huin sa' ruhua ni sij mánj. Daj si huin ruhua ni sij sisì gahuin nini ni é re' rian únj. Ngaa nj guinico' ni é re' ni sij, ruhua ni sij. 18 Sisì huin sa' ruhua ni sij xi'í ni é re', ngaa nj dugu'naj huin sisì xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni é re'. Nj hua nian sisì niganj gui'yaj ni sij daj. Nj sé urin ngaa nnēj

scanij ni é re' mánj. 19 Rún' huin da'nī lij huin ni é re' riānj. Nj daj rún' chran' 'ngo yun'unj xana sayun ngaa achin ga'nga da'nij unj, nj hué daj ran'ānj xi'í ni é re'. Nj ga guiran'ānj sayun xi'í ni é re' da guinica' dugüi' sa' ni é re' nga Cristo. 20 Nj huin ruhuāj sisì guiman né' acuan' sisì ga'ue nadunāj nuguan' a'mī nga ni é re'. Daj si nun xugüi ruhuāj si gui'yā nga ni é re' mánj.

Alegoría de Sara y Agar

21 Huin ruhuāj sisì gataj yya á re' 'ngo nuguan' gunūnj: Nj huin ruhua á re' dagahuin a ni é re' si gataj si-ley Moisés, sanj gunun ni é re' si ataj ley da ní'. 22 Nj gataj ley daj sisì hua huij da'ni sno'o tsínj gu'naj Abraham. Nj ga'nga 'ngo da'nij sij nga 'ngo yun'unj xana 'yaj sun yun ducua' sij. Nj ga'nga ango da'nij sij nga man'an nica' sij. 23 Nj daj rún' a'nga ango ni lij, nj hué daj ga'nga da'nij yun'unj xana 'yaj sun yun daj. Sanj ango da'nij sij ga'nga nga man'an nica' sij huin tsínj xi'í gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham ngaa achin ga'nga lij daj.

24 Gui'yó' cuenta sisì daj rún' huin nungüej yun'unj xana daj, nj hué daj huin huij nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. Nj 'ngo nuguan' daj huin 'ngo nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga Moisés chra quij gu'naj Sinaí. Nj daj rún' gui'yaj

sun yun yun'unj gu'naj Agar ducúa Abraham, ni hué daj huin nuguan' daj. Ni ni tsínj dagahuin rian si-ley Moisés, ni nun gahuin ní'nij ni sij rian ley daj. Daj si a'nin' ley daj sun rian ni sij. Ni yun'unj xana daj gu'naj Agar. ²⁵ Ni daj rún' huin Agar, ni hué daj huin quij gu'naj Sinaí niquin' estado Arabia. Ni hua gue acaj ni tsínj mán xuman' Jerusalén cuenta nuguan' gui'yaj yya Yan'anj chra quij gu'naj Sinaí huin si-ley Moisés. Ni nun gahuin ní'nij ni sij rian ley da mánj. ²⁶ Sanj hua ní'nij né' nne né' ango xuman' Jerusalén huin 'ngo xuman' ngaj da xata'. Ni daj rún' nico' né' nni né' chruhua xungüj nan, ni da'nga' daj nico' né' xuman' daj.

²⁷ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Gahuin niã' ruhuá re' huín re' 'ngo yun'unj xana yatin nitaj da'nij re' ga'nga.

Nin' ruhua gahuin niã' ruhuá re' sisi huín re' 'ngo yun'unj xana nun ni'i sayun ran' ni ngüj xana a'nga da'nij.

Daj si gahuin nico da'nij yun'unj xana nne urin daj nga da'nij yun'unj xana hua nica.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

²⁸ Ni daj rún' huin tsínj gu'naj Isaac huin né' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Hué né' huin ni tsínj xī'i gui'yaj yya Yan'anj 'ngo

nuguan' nga chrej Isaac. ²⁹ Sanj chran' yun'unj da'nij yun'unj xana gui'yaj sun yun daj man'an Isaac. Ni hué daj chran' yun'unj ni tsínj nico' si-ley Moisés né' huin né' ni tsínj gahuin sa', gui'yaj Espiritu Santo man acuan'.

³⁰ Sanj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gujri re' xe' nungüej da'ni xana 'yaj sun yun daj. Daj si si ga'ue nahuin ra'a da'nij yun'unj xana daj ni rasun nga da'nij nungüej nica Abraham." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

³¹ Xi'í daj ni sé da'nij yun'unj xana gui'yaj sun yun daj huin né' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Daj si nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun rian né'. Sanj huin né' daj rún' huin da'nij nungüej nica Abraham.

5

Estad firmes en la libertad

¹ Ni gui'yaj Cristo sisi gahuin ní'nij rian né'. Ngaa ni ga nica ruhua ni é re' xi'í si gahuin ní'nij ni é re'. Ni si nanicaj ruhua' yun ni é re' sisi dagahuin ni é re' rian ango nuguan' a'nin' sun rian ni é re' mánj.

² Ni ganani chraquij ni é re' si ataj snan'an gunun ni é re', huinj Pablo. Ni sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni é re', ni huin ruhua' gata sisi nitaj si ní'yanj si gui'yaj Cristo xi'í ni é re' mánj. ³ Ni ataj snan'an ruhua' yunj rian án re' sisi daran' ni tsínj a'uej ruhua

sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni sij, ni hua niñan sisi dagahuin ni sij daran' si a'nin' si-ley Moisés rian ni sij. ⁴ Ni sisi ani ruhua ni é re' sisi gahuin sa' á re' rian Yan'anj xi'í si dagahuin ni é re' ley daj, ngaa ni gahuin niñi ni é re' rian Cristo. Ni gahuin niñi ni é re' rian sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. ⁵ Sanj Espiritu Santo 'yaj sisi ana'uij né' sisi gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. ⁶ Ni sisi nicaj dugüi' né' nga Cristo Jesús, ni nitaj si 'ya sisi guitaj, asi si guitaj da'nga' nnee cúj né' mánj. Sanj ni'yanj yya sisi guxuman ró' ni'í' Cristo Jesús. Xi'í daj ni gahuin 'i ró' guñi'í' ni dugüi'.

⁷ Hua sa' gachéj sini ni é re' si-chrej Yan'anj. Ngaa ni un tsínj gui'yaj, ni duna ni é re' sisi nun dagahuin ni é re' nuguan' xanga' únj. ⁸ Ni Yan'anj gaquínj ni é re' sisi guñicaj dugüi' ni é re' nga Yan'anj. Ni sé Yan'anj gui'yaj sisi duna á re' nuguan' xanga' daj. ⁹ Ataj né' sisi doj xínj levadura 'yaj, ni ayu daran' ni quinj. Ni daj ró' 'yaj levadura daj, ni hué daj 'yaj nuguan' yya unun ni é re'. Sisi gunun né' doj nuguan' yya, ni ga'ue guere' daran' ni nuguan' sa' nun chruhua niman né'.

¹⁰ Ni hua xitinj ruhuāj rian Señor sisi uyan ga ruhua á re' ngāj. Sanj Yan'anj gui'yaj castigo tsínj chran' yun'unj

ni é re'. Nitaj si gui'ya un tsínj gahuin mánj.

¹¹ Ni sisi hua gue a'mi sisi guta' ni sij da'nga' ni ngüi, ni si chran' yun'unj ni tsínj israelita man'anj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Sanj a'mi rian ni ngüi sisi gahu' Jesús xi'í si-gaquín' né'. Xi'í daj ni unun' ni sij nga man'anj. ¹² Sanj xi'í ni tsínj chran' yun'unj ni é re' daj, ni huin ruhuāj sisi uyan ga'nin' ni sij man'an ni sij.

¹³ Ni ngaa gaquínj Yan'anj ni é re', ni gahuin ni'nij rian ni é re' huin in re' jnān nga xica'uī. Sanj nitaj si huin ruhuaj gata sisi ga'ue xacaj ni é re' daran' chrej huin chrej huin ruhua nnee cúj ni é re' xacaj a'. Sa' huin sisi gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj á re' dugüi' ni é re'. Ni gui'yaj sun ni é re' xi'í dugüi' ni é re'. ¹⁴ Daj si daran' si-ley Yan'anj huin urin nuguan'. Ni nuguan' nan huin: "Gahuin 'i ruhua né' guñi'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' ni man'an né'". Ni sisi hué daj gui'yaj né', ni dagahuin né' daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Daj gataj si-ley Yan'anj. ¹⁵ Ga cuidado ni é re' sisi si gunun' ni dugüi' ni é re' mánj. Ni si ga'mi ni é re' ni nuguan' quij xi'í ni dugüi' ni é re' mánj. Ni sisi hué daj gui'yaj ni é re', ni guere' ni dugüi' ni é re'.

Las obras de la carne y el fruto del Espíritu

16 Hué dan n̄i ataj snan'ān gūnun ni é re' sis̄i x̄acaj ni é re' si-chrej Espírítu Santo. Ngaa n̄i s̄i gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua nnee cúj ni é re' mánj. 17 Daj si unun' si huin ruhua nnee cúj né' ngā si huin ruhua Espírítu Santo. N̄i unun' Espírítu Santo ngā si huin ruhua nnee cúj né'. N̄i n̄ini huin ruhua gō'ngo nungūe. Xi'í daj n̄i na'ue gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua ni é re' gui'yaj á re' mánj. 18 San̄i sis̄i gā'uej ruhua á re' d̄igyan Espírítu Santo chrej gān'anj ni é re', n̄i nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun rian ni é re' mánj.

19 Sé si 'i gūni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj 'yaj si huin ruhua nnee cúj ni sij. N̄i a'mi ni sij ngā squira' ni sij. N̄i 'yaj ni sij ni rasun quij hua nej. N̄i 'yaj ni sij si na'aj nej. 20 N̄i nico' ni sij ango yan'anj 'yaj ra'a ni sij. N̄i 'yaj stu'uj ni sij nej. N̄i nun huin xan' ruhua ni sij ngā ni dugüi' ni sij. N̄i unun' ni sij ngā dugüi' ni sij. N̄i xicoj ruhua ni sij ngā dugüi' ni sij. N̄i yoo nan'an ruhua ni sij. N̄i huin ruhua ni sij sis̄i gahuin achij man'an ni sij. N̄i 'yaj ni sij sis̄i huin n̄ini gō'ngo ni sij. N̄i 'yaj n̄ini ni sij 'ngō xi'nin' man'an ni sij. 21 N̄i huin ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij si'yaj dugüi' ni sij. N̄i dagahui' ni sij níman nej. N̄i hua x̄ini ni sij. N̄i xa n̄asa' ni sij. N̄i 'yaj ni sij ango rasun quij daj rún' huin ruhua nnee cúj ni sij. N̄i asij sini, n̄i hua gataj

chrūnj rian án re', n̄i hué daj gataj ruhua' yūnj sis̄i daran' ni tsínj 'yaj ni gaquin' nan, n̄i s̄i gane ni sij rian nicaj sun Yan'anj mánj.

22 San̄i 'yaj Espírítu Santo sis̄i gahuin 'i ró' gūni'í' ni dugüi'. N̄i gahuin niā' ró'. N̄i gahuin din'inj ruhua né'. N̄i gā'nin' ruhua né' ngā ni dugüi' né'. N̄i gā'mi sa' né' nej. N̄i gui'yaj né' sinduj ngā ni dugüi' né'. N̄i gūxuman ruhua né' nej. 23 N̄i gahuin n̄i né' nej. N̄i gūnicaj sun né' rian man'an né'. N̄i sis̄i dagahuin né' ni nuguan' nan, gui'yaj Espírítu Santo, n̄i nitaj a 'ngō ley nicaj sun rian né' mánj. 24 N̄i né', ni tsínj nicaj dugüi' ngā Cristo, n̄i na'ue dagahuin né' si huin ruhua nnee cúj né' mánj. N̄i rún' huin sis̄i gahui' nuguan'an né' rian ruguts̄i ngā Cristo. Hué dan n̄i guis̄j si gui'yaj né' si x̄i'i daj rún' huin ruhua nnee cúj né', gui'yaj né'. 25 Sis̄i gahuin sa' né', gui'yaj Espírítu Santo, ngaa n̄i x̄acaj né' chrej d̄igyan Espírítu Santo rian né' nej. 26 S̄i gui'yaj nne né' mánj. N̄i s̄i chran' né' ni dugüi' né' mánj. N̄i s̄i gahuin xicoj ruhua né' gūni'i né' ni dugüi' né' mánj.

6

1 N̄i sis̄i gui'yaj 'ngō tsínj daj gaquin' gūni'i ni é re', n̄i sis̄i ni é re' huin tsínj xuman ruhua sa' ruhua, ngaa n̄i gān'anj ch̄acuij ni é re' sij sis̄i n̄anicaj ruhua sij, n̄i

guinicaj dugüi' ruhua' yún sij nga ni é re'. Sanj ga'mi naj ni é re' nga sij. Ni ga cuidado ni é re' nun sa' nun digya' yun'unj sichre ni é re' nej. ² Ni chraçuij go'ngo' ni dugüi'. Ni sisi hué daj guj'yaj né', ni dagahuin né' nuguan' a'nin' Cristo sun rian né'. ³ Ni sisi ani ruhua 'ngo tsínj nasinunj sisi huin achij sij, sanj digya' yun'unj sij man'an sij. ⁴ Xaçaj go'ngo né' cuenta daj 'yaj go'ngo né'. Ni sisi 'yaj sa' né', ni ga'ue gahuin nia' ruhua né' nga si 'yaj né'. Sanj si gataj né' sisi 'yaj sa' né' daj nga si 'yaj ni dugüi' né'. ⁵ Daj si xiráj go'ngo né' huin si ga cuidado né' nga si 'yaj man'an né'.

⁶ Tsínj gahuin chrun sinuguan' Yan'anj, ni ga'ui' sij si achin rian tsínj digyan' nuguan' daj rian sij.

⁷ Si duna ni é re' sisi digya' yun'unj 'ngo nuguan' snan'anj man'an án re' manj. Si ga'ue digya' yun'unj ni é re' Yan'anj manj. Sisi 'yaj sa' 'ngo tsínj daj chruhua xungüi nan, ni gahuin sa' rian sij. Ni sisi 'yaj quij 'ngo tsínj daj, ni ga sayun rian sij.

⁸ Daj si sisi guj'yaj 'ngo tsínj daj si huin ruhua nneç cúj sij guj'yaj sij, ni guere' sij, guj'yaj nuguan' daj. Sanj sisi guj'yaj 'ngo tsínj daj si huin ruhua Espíritu Santo guj'yaj sij, ni gane niganj sij, guj'yaj Espíritu Santo. ⁹ Ngaa ni si ga'nin' ruhua né' si guj'yaj sa' né'. Daj si sisi guj'yaj

fuerza né' nga nuguan' sa', ni hua 'ngo güi guj'yaj sa' Yan'anj rian né'. ¹⁰ Hué dan ni yyaj hua ní'nij rian né', ni guj'yaj sa' né' nga daran' ni ngüi. Ni guj'yaj sa' doj né' nga ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

Pablo se gloria en la cruz de Cristo

¹¹ Ni'yaj ni é re' sisi daj arünj letra xxi nan nga ra'aj.

¹² Ni tsínj a'nin' sun rian án re' sisi gujtaj da'nga' nneç cúj ni é re', ni maan si huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij. Ni na'uej ruhua ni sij sisi chran' yun'unj ni ngüi ni sij xi'í si gahui' Cristo rian rugutsj.

¹³ Ni ni tsínj gujtaj da'nga' nneç cúj ni sij, ni nun dagahuin ni sij si ataj si-ley Moisés manj. Sanj maan si huin ruhua ni sij sisi gujtaj da'nga' nneç cúj ni é re'. Ngaa ni gahuin nneç ni sij sisi gujtaj da'nga' nneç cúj ni é re', guj'yaj ni sij. ¹⁴ Sanj güendaj, ni na'uej ruhuaj sisi gahuin nněj. Maan si huin ruhuaj ga'mi sa'aj xi'í Señor Jesucristo huin tsínj gahui' rian rugutsj xi'í né'. Daj si xi'í si gahui' Cristo rian rugutsj, ni nitaj si ní'yanj sichrej ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan riänj ga manj. Ni hua duna man'anj si 'yaj ni ngüi daj. ¹⁵ Ni ngaa nıcaj dugüi' né' nga Cristo Jesús, ni nitaj si 'ya sisi gujtaj da'nga' nneç cúj né', asj si guitaj da'nga' nneç cúj né' a'. Sanj hua nıan

si gahuin naca né', guj'yaj
Cristo. ¹⁶ Nj huin ruhuāj sisi
gahuin din'inj rian daran' ni
ngüi dagahuin nuguan' nan.
Nj nahuin 'i ruhua Yan'anj
nj'ya ni ngüi daj ruhuāj. Daj
si huin yya ni sij tsínj is-
raelita rian Yan'anj.

¹⁷ Nj güi gan'anj ne' rian,
nj nitaj si huin ruhuāj sisi
chrān' yun'unj ni é re'
man'ānj. Daj si guiran' nnee
cū sayun xi'í si huinj 'ngo
tsínj 'yaj sun rian Jesús.

Bendición final

¹⁸ Huin ruhuāj sisi guj'yaj
Señor Jesucristo sinduj ni-
man daran' ni é re' huin ni é
re' jnān nga xica'uī. Amén.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS EFESIOS

Salutación

¹ Huēj huin Pablo. Nj huñj 'ngo tsínj apóstol tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nj hué daj huin ruhua Yan'anj si guj'ya. Nj arünj yanj carta nan a'nī rian a ni é re' huin ni é re' ni tsínj sa' rian Yan'anj man xuman' Efeso. Nj xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo Jesús. ² Nj huin ruhuāj siji guj'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian ni é re'. Nj gahuin din'inj ruhua ni é re', guj'yaj nungüej sij, ruhuāj aj.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Ga'mi sa' né' rian Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Nj da xata' riqui nin' ruhua Yan'anj daran' nuguan' sa' rian xi'í si nicaj dugüi' né' nga Cristo. ⁴ Hué dan nj asij guj'yaj Yan'anj xungüi, nj hua nacui Yan'anj né' siji guñicaj dugüi' né' nga Cristo. Nj gahuin né' tsínj sa' rian Yan'anj tsínj nitaj si da'ui gaquin' manj. Hué daj gani sa' ruhua Yan'anj xi'í né' asij ná sno'o. ⁵ Nj xi'í si 'i ruhua Yan'anj ni'ya né', nj gani ruhuaj gahuin né' da'ni xi'í Jesucristo. Daj si da'nga' daj garan' ruhua Yan'anj si

güj'ya nga né'. ⁶ Nj xi'í daj ga'mi sa' né' rian Yan'anj xi'í si nico sinduj riqui Yan'anj rian né'. Nj hué daj guj'yaj Yan'anj sinduj rian né' xi'í si nico' né' Cristo. Nj 'i ruhua Yan'anj ni'ya sí'.

⁷ Nj naránj si-tun man'an sí' rian si-gaquin' né'. Nj guñicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' né'. Daj si ducu gani sa' ruhua Yan'anj xi'í né'. ⁸ Nj sinduj riquij rian né' 'yaj siji gahuin chrün né' daj guj'yaj sa' né', nj daj gunun sa' né'. ⁹ Nj huin ruhua Yan'anj siji xacaj né' cuenta daj hua nuguan' naca huin nuguan' a'mi xi'í daj huin ruhua man'an Yan'anj guj'ya xi'í né' huin né' ni tsínj nico' Jesús. ¹⁰ Daj si güi ganahuij xungüi, nj huin ruhua Yan'anj siji ganahuin nuguan'an daran' si man xata' nga daran' si man rian xungüi nan. Ngaa nj guñicaj sun Cristo rian daran'anj.

¹¹ Nj xi'í Cristo, nj ganacui Yan'anj ni únj. Nj nahuin ra'a únj ni rasun riqui Yan'anj rian únj. Nj hué daj hua gani ruhua Yan'anj xi'í únj. Nj Yan'anj 'yaj daran'anj daj rún' aran' ruhuaj. ¹² Nj hué ni únj huin tsínj gana'uij sini siji guj'yaj sa' Cristo nga ni únj. Nj xi'í daj nj nata' ni únj siji dugu'naj 'yaj man'an Yan'anj.

¹³ Nj xi'í Cristo hué daj gahuin nga ni é re' nej. Daj si ngaa gunun ni é re' nuguan'

xanga' huin nuguan' ataj sisi nacaj Yan'anj ni é re', ni guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo. Ni daj rún' 'yaj ni tsínj nicaj sun ngaa ru'man ni sij sello rian ni yanj, ni hué daj gui'yaj yya Yan'anj nga á re' ngaa riqui Yan'anj Espíritu Santo rian án re'. Xi'í daj, ni ni'i yya ni é re' sisi huin ni é re' da'nij Yan'anj. ¹⁴ Ni xi'í si riqui Yan'anj Espíritu Santo rian né', ni ni'i yya né' sisi nahuin ra'a né' daran' nuguan' sa' hua gataj yya Yan'anj si riquij rian né'. Ngaa ni ga'mi sa' daran' né' xi'í si hua 'ueé Yan'anj.

El espíritu de sabiduría y de revelación

¹⁵ Hué dan ni gunun man'anj nuguan' sisi guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Señor Jesús. Ni gunun man'anj nuguan' sisi 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' daran' ni tsínj sa' nico' Yan'anj nej. ¹⁶ Xi'í daj ni nitaj si a'nin' ruhuāj naga'uīj si guruhua Yan'anj xi'í ni é re' mánj. Ni nanun ruhuāj ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re'. ¹⁷ Ni hua 'ueé Yan'anj huin chrej Jesucristo. Ni achínj jni'yā rian Yan'anj sisi riqui Yan'anj nuguan' chrun sa' gunun niman án re'. Ni achínj jni'yā sisi gunun sa' ni é re' nuguan' digyán Yan'anj chruhua niman ni é re'. Ngaa ni guini'i sa' ni é re' man'an Yan'anj nej.

¹⁸ Ni achínj jni'yā rian man'an Yan'anj sisi gara da'nga' ruhua ni é re' daj hua si sa' ana'uij ni é re' si riqui Yan'anj rian án re'. Daj si gaquínj Yan'anj ni é re' sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga man'an Yan'anj. Ni nin' ruhua hua sa' si riqui Yan'anj rian né', tsínj sa' nico' Yan'anj anj. ¹⁹⁻²⁰ Ni achínj jni'yā rian Yan'anj sisi guini'i ni é re' daj nicaj Yan'anj nin' ruhua fuerza xi'í né' huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni hué fuerza daj digyán Yan'anj rian ni ngüi ngaa ganá'nij Cristo scanij ni niman. Ni gui'yaj Yan'anj sisi gane sí' ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. ²¹ Ni gui'yaj Yan'anj sisi guinicaj Cristo sun rian daran' gobierno nga rian daran' yan'anj man chruhua xungüi nej, rian daran' tsínj huin achij nej, daran' fuerza mán chruhua xungüi nan nej. Ni hué daj guinicaj Cristo sun ango xungüi ga'na' nej. ²² Ni gui'yaj Yan'anj sisi gahuin achij Jesús rian daran' ni rasun. Ni ga'ui' Yan'anj sisi guinicaj Cristo sun rian daran' ni rasun xi'í né' ni tsínj nico' Yan'anj. ²³ Ni daj rún' huin nnee cúj Cristo, ni hué daj huin né'. Ni nnee cúj Cristo huin daran' ni ngüi nico' Yan'anj. Ni nin' gachra' riqui Cristo sinuguan' sij rian daran' ni ngüi.

2

Salvos por gracia

¹ Asij sini n̄i daj rún' huin ni niman huin ni é re', gui'yaj ni nuguan' quij nga ni gaquin' da'ui ni é re'. San̄i ga n̄i'na' niman án re', gui'yaj Cristo aj. ² N̄i asij sini gachéj ni é re' daj rún' chéj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan nej. N̄i gui'yaj ni é re' si garan' ruhua sichre huin si nne rian hua rumi'. N̄i sichre nicaj sun rian ni ngüi na'uej ruhua dagahuin rian Yan'anj anj. ³ N̄i daj rún' 'yaj ni ngüi daj, n̄i hué daj gachéj daran' né' asij sini. N̄i gui'yaj né' si garan' ruhua nneé cúj né'. N̄i dagahuin né' nuguan' quij si gani ruhua niman né'. Xi'í daj n̄i hua nian gahuin daran' né' castigo daj rún' gahuin castigo ni ngüi na'ue dagahuin rian Yan'anj daj.

⁴ San̄i n̄in' ruhua nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né'. Daj si n̄in' ruhua 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. ⁵ N̄i n̄un̄j si rún' huin niman huin né' xi'í gaquin' gui'yaj né', san̄i riqui Yan'anj sis̄i ga n̄i'na' nuguan'an né' nga Cristo. (Ni nacaj Yan'anj ni é re' xi'í sinduj riqui Yan'anj rian ni é re'.) ⁶ N̄i ganá'nij nuguan'an né' nga Cristo Jesús, gui'yaj Yan'anj. N̄i gui'yaj Yan'anj sis̄i gane né' nga Cristo xata' aj. ⁷ Ngaa n̄i ni güi gane né' xata', n̄i ga'ue d̄igyán Yan'anj rian né' daj nico huin sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í né'. N̄i ga'ue guini'i

né' sis̄i n̄in' ruhua gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya né' xi'í si nico' né' Cristo Jesús.

⁸ N̄i nacaj Yan'anj ni é re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. N̄i hué nan huin 'ngö sinduj riqui Yan'anj rian ni é re'. Sé xi'í si gui'yaj sa' ni é re' huin si ganacaj Yan'anj ni é re' mánj. San̄i huin 'ngö sinduj 'yaj Yan'anj rian ni é re' aj. ⁹ N̄i sé xi'í si 'yaj sa' né', n̄i nacaj Yan'anj né' mánj. Daj si na'uej ruhua Yan'anj ga'mi xacan né' sis̄i tsínj sa' huin né'. ¹⁰ N̄i Yan'anj gui'yaj né' xi'í si guinico' né' Cristo Jesús. Xi'í daj n̄i ga'ue gui'yaj sa' né'. Daj si asij sini yan, n̄i hué daj gani ruhua Yan'anj sis̄i gui'yaj sa' né' xi'í Cristo Jesús aj.

Reconciliación por medio de la cruz

¹¹ Hué dan n̄i gananun ruhua a ni é re' sis̄i sé tsínj israelita huin ni é re' mánj. N̄i asij sini n̄i dugu'naj ni tsínj israelita ni é re' sis̄i huin ni é re' ni tsínj nun guta' ni sij da'nga' nneé cúj ni é re' mánj. N̄i hué man'an ni sij huin ni tsínj guta' da'nga' nneé cúj ni sij. ¹² N̄i gananun ruhua ni é re' sis̄i asij sini, n̄i gahuin anéj ni é re' rian Cristo. N̄i gahuin anéj ni é re' rian ni únj ni tsínj israelita nej. N̄i nun guini'i ni é re' daj hua nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni tsínj israelita asij ná nga nuguan' gataj yya Yan'anj rian ni sij nej. N̄i asij sini ngaa mán

ni é re' xungüi nan, ni nun guini'i ni é re' Yan'anj manj. Ni nun gana'uij ni é re' sisi gui'yaj Yan'anj nuguan' sa' rian án re' nej manj. ¹³ Sanj yyaj ni nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo Jesús. Asij sini gahuin anéj ni é re' rian Cristo. Sanj yyaj ni gahuin nichrun' ni é re' rian sij xi'i si gayanj si-tun man'an sij.

¹⁴ Cristo gui'yaj sisi gahuin din'inj ruhua né'. Ni hué sij gui'yaj sisi urin xuman' huin ni ngüi israelita nga ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni duguane Cristo xingá huin si xi'i unun' nungüej xuman' daj. Ni xingá daj gui'yaj sisi gahuin anéj nungüej xuman' da aj. ¹⁵ Ni ngaa gahui' Cristo, ni gui'yaj sij sisi si ga'nin' si-ley Moisés sun rian né' ga manj. Ni gui'yaj Cristo sisi gahuin nungüej xuman' daj urin xuman' naca sisi guinicaj dugüi' ni ngüi daj nga sij. Ni hué daj gui'yaj sij sisi gahuin din'inj rian daran' né'. ¹⁶ Ni ngaa gahui' Cristo rian rugutsj, ni gui'yaj sij sisi na'mi nungüej xuman' daj. Ni gui'yaj sij sisi gahuin din'inj ruhua nungüej xuman' daj nga Yan'anj. Ngaa ni gahuin nungüej rian xuman' daj urin nneé cúj Cristo aj.

¹⁷ Hué dan ni ga'na' Cristo, ni ga'mi sij nuguan' sa' rian án re' ni tsínj 'na' anéj chrej nga rian ni únj ni tsínj israelita sisi gahuin din'inj ruhua né' guiman daran'

né' nga Yan'anj anj. ¹⁸ Ni xi'i Cristo ni ga'ue gahuin nichrun' daran' né' rian chrej né', gui'yaj man'an Espiritu Santo.

¹⁹ Xi'i daj ni sé tsínj 'na' anéj chrej huin ni é re' ga manj. Ni nitaj si man ni é re' ne' xe' xánj ni é re' manj. Sanj yyaj ni hua si-chrej ni é re' nga ango ni tsínj sa' nico' Yan'anj sisi guinicaj dugüi' daran' né' nga Yan'anj anj. ²⁰ Ni daj run' huin 'ngo hue' sa' huin ni é re'. Ni ni tsínj apóstol, ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo yyaj nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, ni hué ni sij huin ni yej ngaj xi'i hue' daj. Ni yej sa' nan huin achij rian daran' ni yej ngaj xi'i hue' daj. Ni hué Jesucristo huin yej ran nan nne si-cúj hue' aj. ²¹ Hué dan ni 'ngo chré' ga daran' né' huin né' ni ngüi nico' Jesucristo. Ngaa ni 'ngo naxuman nuhui sa'. Ni nuhui daj huin daran' né' ni ngüi nico' man'an Señor. ²² Ni xi'i si nicaj dugüi' ni é re' nga Jesucristo, ni gahuin nuguan'an ni é re' nga ango ni ngüi gahuin nuhui daj. Ni huaj naxuman 'ngo hue' sa' huin ducua' Yan'anj rian nne Espiritu Santo aj.

3

Ministerio de Pablo a los gentiles

¹ Huéj huin Pablo. Ni nünj ducua' xi'i si nico' man'anj Cristo Jesús. Ni

ran'anj sayun nan xi'í si ga'mī nuguan' sa' rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj 'na' anéj chrej. ² Nī ani ruhuāj sisi hua gunun ni é re' daj gui'yaj Yan'anj sinduj, ni garasun Yan'anj sun nan gui'yaj sūnj xi'í ni é re' aj. ³ Nī digyán Yan'anj 'ngo nuguan' riānj huin 'ngo nuguan' nun guñi'i ni ngüi guimán asij ná. Nī hua garūnj doj nuguan' nan rian yanj ga'nī rian ni é re'. ⁴ Nī ngaa gaya ni é re' yanj daj, nī ga'ue xacaj ni é re' cuenta sisi ni'ínj nuguan' nun guñi'i ni ngüi xi'í Cristo aj. ⁵ Nī asij ná nī nun digyán Yan'anj ni nuguan' daj rian ni ngüi mánj. Sanj yyaj nī digyán Espíritu Santo ni nuguan' daj rian ni apóstol ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi nga ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin ni sij ni tsínj hua sa' chruhua niman. ⁶ Nī nuguan' nun guñi'i ni ngüi huin sisi nahuin ra'a nuguan'an ni ngüi 'na' anéj chrej nga ni ngüi israelita nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga ni tsínj israelita asij ná. Nī daj rún' huin urin nnee cú', hué daj huin daran' né'. Nī guñicaj dugüi' daran' né' nahuin ra'a né' nuguan' sa' gataj yya Yan'anj rian ni tsínj israelita. Nī hua nahuin ra'a á re' nuguan' sa' da aj.

⁷ Nī Yan'anj gui'yaj sisi gahuñj 'ngo tsínj nata' nuguan' sa' daj rian ni ngüi.

Nī sun daj huin 'ngo sinduj riqui Yan'anj riānj. Nī gahuin nucuaaj gui'yaj sūnj, gui'yaj Yan'anj anj. ⁸ Huéj huin tsínj hua lij doj daj nga daran' ni tsínj sa' nico' Yan'anj. Sanj riqui Yan'anj sinduj riānj sisi gan'anj ga'mī nuguan' sa' scanij ni ngüi 'na' anéj chrej. Nī na'ue nari'ij daj hua nico nuguan' sa' 'na' xi'í Cristo aj. ⁹ Nī garasun Yan'anj man'anj sisi gataj yyāj rian daran' ni ngüi daj hua nuguan' gari huñ Yan'anj asij ná rian ni ngüi. Nī Yan'anj gui'yaj daran'anj. ¹⁰ Nī hué daj gahuin yyaj sisi guñi'i ni si huin achij mán xata' daj chrūn man'an Yan'anj. Nī guñi'i ni si huin achij daj xi'í si digyán né' ni tsínj nico' Yan'anj daj ni'í sa' Yan'anj daran'anj. ¹¹ Nī hué daj gui'yaj Yan'anj daj rún' gani ruhua man'an asij ná sno'o. Nī gahuin yya si gani ruhua Yan'anj xi'í si ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungüi nan. ¹² Nī xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, nī ga'ue gahuin nichrun' né' gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj anj. Nī si guxu'ui' né' mánj.

¹³ Hué daj nī achínj jni'yā rian án re' sisi si gahuin ruhua á re' xi'í si ran'anj sayun xi'í ni é re' mánj. Daj si gahui sa' ni é re' xi'í sayun ran'anj nan anj.

El amor que excede a todo conocimiento

¹⁴ Hué dan nī xi'í nuguan' nan, nī guñiquin' ráj dacō

rian chrej Señor Jesucristo. ¹⁵ Nĭ Yan'anĭ huin chrej daran' ni xi'nin' ni tsínĭj man rian xungüi nga ni si man xata' nej. ¹⁶ Nĭ achínĭj jni'yā rian Yan'anĭ sisi nari' nu cuaj niman án re', guĭ'yaj Espĭritu Santo. Nĭ ga'ue chracuij Yan'anĭ man'an ni é re' xi'í si hua nico rasun sa' rian Yan'anĭ anĭ. ¹⁷ Nĭ achínĭj jni'yā sisi gane xanga' Cristo chruhua niman ni é re' xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' sij. Ngaa nĭ ga nĭca ruhua ni é re' xi'í si 'ĭ ruhua Yan'anĭ ni'ya ni é re' aj. ¹⁸ Hué dan nĭ ga'ue gara da'nga' ruhua ni é re' nga daran' ni ngüi sa' nico' Yan'anĭ sisi 'ĭ nico ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nĭ daj rún' hua 'ngö si gara' nico, nĭ hué daj 'ĭ ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nĭ daj rún' hua 'ngö si xe'e nico hué daj huaj nej. Nĭ daj rún' hua 'ngö si gunun nico, nĭ hué daj huaj nej. Nĭ daj rún' hua 'ngö si xacan nico hué daj huaj nej. ¹⁹ Nĭ achínĭj jni'yā rian Yan'anĭ sisi guĭni'i ni é re' daj 'ĭ nico ruhua Cristo ni'yaj sij ni é re'. Nĭ na'ue gunucuj né' guĭni'i né' daj hua nico nuguan' nan. Hué dan nĭ xi'í si 'ĭ nico ruhua Cristo ni'yaj sij né', nĭ ga'ue gahuin sa' né' daj rún' hua man'an Yan'anĭ.

²⁰ Yyaj nĭ gataj daran' né' sisi hua sa' nĭn' ruhua Yan'anĭ. Nĭ nicaj Yan'anĭ fuerza guĭ'ya nico daj nga si achínĭj né' nga si ani ruhua né' nej. Nĭ ga'ue guĭ'yaj

sa' né' xi'í si nne Yan'anĭ nga né'. ²¹ Yan'anĭ huin si sa' gataj daran' né' huin né' ni tsínĭj nico' Jesucristo. Nĭ Jesucristo digyán sisi hua sa' nĭn' ruhua Yan'anĭ nej. Ngaa nĭ nĭganĭj ga'mi sa' daran' né' rian Yan'anĭ anĭ. Amén.

4

La unidad del Espĭritu

¹ Nĭnj ducuaga' xi'í si nico' man'anĭ Señor. Nĭ achínĭj jni'yā rian án re' sisi gachre sa' ni é re' rian Yan'anĭ anĭ. Daj si hua yya gaquínĭj Yan'anĭ ni é re' sisi gache sa' ni é re' chruhua xungüi nan. ² Nĭ guĭ'yaj ni é re' sisi gahuin ni é re' 'ngö lij rian ni dugüi' ni é re'. Nĭ ga'mi sa' ni é re' rian ni sij nej. Nĭ ga'nin' ruhua ni é re' nga ni dugüi' ni é re'. Nĭ gahuin 'ĭ ruhua á re' ngaa nun aran' ruhua á re' si 'yaj ni dugüi' ni é re' nej. ³ Nĭ nĭganĭj ganahuij ruhua ni é re' sisi guĭnicaj dugüi' uyan daran' ni é re'. Daj si chracuij Espĭritu Santo sisi hué daj guĭ'yaj ni é re' xi'í si hua din'inĭj guĭman án re' nga ni dugüi' ni é re'. Nĭ hué daj guĭ'yaj ni é re' xi'í si gahuin din'inĭj ruhua ni é re', guĭ'yaj Cristo aj. ⁴ Nĭ urin nnee cúj Cristo huin daran' né'. Nĭ hua urin Espĭritu Santo nne chruhua niman daran' né'. Nĭ gahuin yya ruhua né' sisi gaquínĭj Yan'anĭ né'. Nĭ uyan ana'uij daran' né' sisi guĭ'yaj sa' Yan'anĭ nga né'. ⁵ Nĭ hua urin Señor

nicaj sun rian né'. Nĩ urin nuguan' sã' xuman ruhua né'. Nĩ gata' nnee daran' né' xi'í urin Jesucristo. ⁶ Nĩ hua urin Yan'anj huin chrej daran' né'. Nĩ Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Nĩ 'yaj sun Yan'anj niman daran' né'. Nĩ nne Yan'anj nga daran' né' aj.

⁷ Sani hua ganahuin ra'a da gō'ngo né' sinduj daj rún' huin ruhua Cristo riqui sí' rian né'. ⁸ Nĩ xi'í daj gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ngaa gahui Cristo xata', nĩ nicaj sij ni tsínj hua anumi gan'anj sij.

Nĩ ga'ui' sij sun sã' rian ni ngüi aj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

⁹ Nĩ nuguan' nan ataj sisi hua gahui sij xata'. Ngaa nĩ huin ruhuaj gata sisi hua sini ga'nã' sij ne' nica' ruhua xungüi nan. ¹⁰ Nĩ tsínj ga'nã' nan hué gue sij nahui nan' xata' rian hua xacan nĩn' ruhua. Nĩ xi'í daj nicaj sun sij rian daran'anj.

¹¹ Nĩ riqui Cristo sisi gahuin da'aj né' apóstol tsínj gan'anj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. Nĩ gahuin ango né' tsínj ga'mi nuguan' digyán Yan'anj rian sí'. Nĩ gahuin ango né' tsínj ganata' nuguan' sã' sisi ganacaj Yan'anj ni ngüi. Nĩ gahuin ango né' tsínj dugumi ngaa nahuin yu' ni ngüi nico' Yan'anj. Nĩ gahuin ango né' tsínj digyan si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi aj. ¹² Nĩ hué daj huin ruhua Cristo

gui'yaj sij nga gō'ngo né' sisi gahuin nica ruhua né' huin né' ni tsínj hua sã' rian Yan'anj. Ngaa nĩ gui'yaj sun né' chracuij né' ni dugüi' né' ni tsínj nico' Cristo. Ngaa nĩ gahuin sã' niman né' huin né' nnee cúj Cristo. ¹³ Ngaa nĩ daran' né' guinicaj dugüi' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Cristo. Nĩ gara da'nga' ruhua né' daj hua da'nij Yan'anj. Nĩ guisij né' gahuin ran niman né'. Ngaa nĩ ga'ue guini'i ni ngüi sisi hua yya nne Cristo niman né'.

¹⁴ Ngaa nĩ si gahuin né' daj rún' huin ni tsin' mánj. Daj si nico' huaj naduna si ani ruhua anin'inj. Nĩ sé si 'i xuman ruhua anin'inj daran' ni nuguan' unun mánj. Nĩ si gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni tsin' mánj. Nĩ si guxuman ruhua né' si-nuguan' ni tsínj chrún achéj digya' yun'unj ni ngüi mánj. ¹⁵ Nĩ ga'mi xanga' né' rian ni dugüi' né' xi'í si 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Ngaa nĩ ga'ue gahuin ran ruhua né', nĩ guinicaj dugüi' uyan né' nga Cristo. Nĩ nicaj sun Cristo rian nnee cúj sij huin daran' né' aj. ¹⁶ Nĩ xi'í Cristo nĩ 'yaj sun sã' nnee cúj sij huin né'. Nĩ daj rún' nicaj dugüi' nĩn' nnee cúj né', nĩ hué daj nicaj dugüi' né' nga ni dugüi' né' ni tsínj nico' Yan'anj. Daj si 'yaj fuerza daran' né' sisi uyan guinicaj dugüi' daran' né'. Nĩ huaj gahuin ran ruhua né', 'yaj si-

nuguan' Yan'anj xi'í si 'i ró' ni'í' ni dugüi' aj.

La nueva vida en Cristo

17 Nî hué nuguan' nan ataj snan'ân gunun ni é re' xi'í si nico' né' Señor. Yyaj nî sî gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nun ni'i Yan'anj ni tsínj 'nâ' anéj chrej mánj. Daj si nitaj si ní'yanj si ani ruhua ni sij mánj. 18 Nî hua rûmi' chruhua niman ni sij. Nî gahuin anéj ni sij rian chrej sa' riqui Yan'anj rian ni ngüi. Daj si nunun ni sij si so'o ni sij aj. 19 Nî nitaj si nahuij ruhua ni sij xi'í gaquin' 'yaj ni sij. Nî aran' ruhua ni sij gui'yaj ni sij si aran' ruhua nnee cúj ni sij, gui'yaj ni sij.

20 Sanj nun guñi'i ni é re' Cristo sisi hué daj gui'yaj ni é re' mánj. 21 Nî xanga' gunun ni é re' xi'í Cristo. Nî gahuin chrûn ni é re' si-nuguan' sij. Daj si si-nuguan' sij huin nuguan' xanga' aj. 22 Nî duna ni é re' si xi'i gui'yaj ni é re' asij sini. Daj si si gui'yaj ni é re' daj huin 'ngõ si xi'i digya' yun'unj man'an ni é re'. 23 Sanj nahuin naca niman ni é re' xi'í si ani ruhua ni é re' aj. 24 Nî gahuin ni é re' ni ngüi naca, gui'yaj Yan'anj. Nî daj rún' huin man'an Yan'anj huin ni ngüi naca daj. Ngaa nî gui'yaj nica xanga' ni é re', nî gahuin sa' ni é re', gui'yaj Yan'anj anj.

25 Hué dan nî sî ga'man ruhua á re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Daj si nicaj dugüi' né' huin daran' né'

nnee cúj Cristo. 26 Nî sisi ga'man ruhua ni é re', nî sî gui'yaj ni é re' gaquin' mánj. Nî sî ga'man nugüi ruhua á re' mánj. 27 Nî sî ga'ui' ni é re' chrej rian sichre sisi gatsij sichre niman án re' mánj. 28 Tsínj gui'yaj tû, nî duna sij si gui'yaj tû sij aj. Nî gaxi'i sij gui'yaj sun sij sun sa'. Ngaa nî ga'ue guiri' sij si ga'ui' sij rian ni ngüi niqúi aj. 29 Sî ga'uej ruhua á re' ga'mi ni é re' nuguan' quij. Sanj ganahuij ruhua á re' ga'mi ni é re' nuguan' sa' huin nuguan' achin rian ni dugüi' ni é re'. Ngaa nî gahuin sa' doj ni tsínj gunun nuguan' ga'mi ni é re' sisi sa' ga'mi ni é re' aj.

30 Sî gui'yaj ni é re' si ganani ruhua Espiritu Santo mánj. Nî daj rún' 'yaj ni tsínj a'ui' sello rian yanj, nî hué daj 'yaj Yan'anj nga né'. Daj si riqui Yan'anj Espiritu Santo rian né' sisi gahuin nîni né' da güi ga'na' naca Yan'anj né'. 31 Duna ni é re' si nan'an ruhua ni é re' aj. Nî duna á re' si a'man ruhua á re' nej. Nî sî gunun' ni é re' nga ni dugüi' í re' mánj. Nî sî gaguaj ni é re' nga ni dugüi' ni é re' mánj. Nî sî ga'mi ni é re' nuguan' quij xi'í 'ngõ dugüi' ni é re' mánj. Nî duna ni é re' daran' nuguan' quij hua da aj. 32 Nî ga sa' ni é re' nga ni dugüi' ni é re'. Nî nahuin 'i ruhua gõ'ngo ni é re' guñi'yaj a ni é re' nga ni dugüi' ni é re' nej. Nî guñicaj ni é re' niman nico

rian ni dugüi' ni é re' daj rún' guinicaj Yan'anj niman nico rian ni é re' xi'í Cristo aj.

5

Andad como hijos de luz

¹ Hué ni é re' huin da'nij Yan'anj. Nj 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Ngaa nj gui'yaj fuerza ni é re' sisi gahuin ni é re' daj rún' huin Yan'anj anj. ² Daran' si gui'yaj ni é re', nj gahuin 'i ruhua ni é re' nga ni dugüi' ni é re' daj rún' gahuin 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nj naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj xi'í né'. Nj gahuin sij 'ngo ofrenda gahui' sij. Nj garan' ruhua Yan'anj si gui'yaj sij.

³ Yyaj nj huin ni é re' tsínj sa' nico' Yan'anj. Ngaa nj a 'ngo ni nuguan' si ga'ue ga'mi ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nuna xi'í squira' ni sij mánj. Nj si ga'mi ni é re' xi'í ango nuguan' quij mánj. Nj si gahuin ruhua ni é re' nga si'yaj dugüi' ni é re' nej mánj. ⁴ Nj si ga'mi ni é re' nuguan' snan'anj rian dugüi' ni é re' nga nuguan' ni'yun nej, nuguan' huin ducu ruhua ni é re' nej mánj. Daj si nitaj si hua sa' nuguan' daj si ga'mi ni é re' mánj. Maan si ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj anj. ⁵ Nj hua tsínj a'mi nga squira' sij. Nj hua tsínj 'yaj ango nuguan' quij hua nej. Nj hua tsínj huin ruhua nga si'yaj dugüi' sij. Nj uyan 'yaj tsínj daj nga ni tsínj nico'

ango yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Nj ni'i ni é re' sisi si ga'ue gatu ni tsínj 'yaj quij daj rian nicaj sun Cristo nga Yan'anj mánj.

⁶ Si duna ni é re' si ga'mi ni tsínj nuguan' digya' yun'unj huin nuguan' nitaj si ní'yanj rian ni é re' mánj. Daj si xi'í ni nuguan' digya' yun'unj daj, nj gahuin castigo ni tsínj na'ue dagahuin si ataj Yan'anj. ⁷ Ngaa nj si guinicaj dugüi' ni é re' nga ni tsínj digya' yun'unj da mánj. ⁸ Asij sini nj daj rún' rian rumi' gahuin ni é re'. Sanj xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Señor yyaj, nj daj rún' huin rian xiguin sa' huin ni é re'. Xi'í daj gache ni é re' daj rún' chéj ni tsínj chéj rian xiguin sa' aj. ⁹ (Tsínj chéj rian xiguin sa' daj, nj a'mi sa' sij. Nj 'yaj nica sij nej. Nj a'mi sij nuguan' xanga' nej.) ¹⁰ Nj gui'yaj fuerza ni é re' sisi gui'yaj sun ni é re' daj rún' aran' ruhua Señor aj.

¹¹ Nj si guinicaj dugüi' ni é re' nga ni tsínj xi'í huin ni tsínj a'mi nuguan' nitaj si ní'yanj mánj. Daj si man ni sij rian hua rumi'. Sanj sa' huin sisi digyan án re' rian ni tsínj daj sisi nun hua sa' si 'yaj ni sij. ¹² Daj si ri'tj si-na'aj ga'mi xi'í nuguan' quij 'yaj hui ni sij. ¹³ Sanj ngaa xiguin 'yaj yan'an, nj rugüi' ni'í' daran' si 'yaj hui ni sij. Daj si yan'an 'yaj si rugüi' daran'anj. ¹⁴ Xi'í daj nj ataj ni ngüi: Nanun ruhá re' sisi atój re'. Nachica re' scanij ni

níman. Ní guixiguin gache re', guiyaj Cristo aj. Hué daj ataj ni ngüi.

15 Ngaa ní ga cuidado ni é re' nga si-chrej ni é re'. Sij guiyaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj ninyun mánj. Sanij guiyaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj chrun nuguan' sa' aj. 16 Guiyaj fuerza ni é re' sisi guiyaj sa' ni é re' ni güi man né' aj. Daj si ni güi nan, ní 'yaj quij ni ngüi man chruhua xungüi nan. Sanij hua ní'nij rian né' guiyaj sa' né'. 17 Xi'í daj ní sij guiyaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj ninyun mánj. Sanij guiyaj fuerza ni é re' sisi gara da'nga' ruhua ni é re' daj huin ruhua Señor guiyaj á re'. 18 Sij ga xini ni é re' mánj. Ni tsínj go'o, ni 'yaj ni sij gaquin' xi'i. Sanij gunun sa' Espíritu Santo chruhua niman án re'. 19 Nij ga'mi ni é re' Salmo rian go'ngo dugüi' ni é re' nga chra' huin himno nej, chra' hua sa' güenda niman né' nej. Gara niman ni é re' chra' rian Señor aj. 20 Nij niganj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj huin chrej né' xi'í daran' nuguan'. Nij hué daj guiyaj ni é re' xi'í Señor Jesucristo aj.

Someteos los unos a los otros

21 Nij guiyaj 'ueé a ni é re' daj rún' huin ruhua ni dugüi' ni é re', guiyaj ni é re'. Nij hué daj guiyaj á re' xi'í si nun yan'anj ni é re' Yan'anj.

22 Yun'unj xana hua nica, ní guiyaj 'ueé unj si ataj nica unj daj rún' 'yaj 'ueé unj rian Señor. 23 Daj si nica unj a'nin' rian unj daj rún' a'nin' Cristo rian né' huin né' ni ngüi nico' Yan'anj. Nij hué né' huin nnee cúj Cristo. Nij Cristo guiyaj sisi ganacaj Yan'anj né'. 24 Nij daj rún' dagahuin ni ngüi nico' Yan'anj si-nuguan' Cristo, ní da'nga' daj dagahuin yun'unj xana nuguan' a'mi nica unj.

25 Nij gahuin 'i ruhua tsínj sno'o guini'yaj sij nica sij daj rún' 'i ruhua Cristo ni'yaj sí' né' huin né' ni ngüi nico' Yan'anj. Nij naga'ui' sí' man'an sí' gahui' sí' xi'í né'. 26 Nij hué daj guiyaj Cristo gahui' sij sisi gahuin sa' né' rian Yan'anj. Nij nagui'yaj sa' Cristo né' xi'í nuguan' sa' nga xi'í nnee gata' nnee né' aj. 27 Ngaa ní ga'ue nahuin ra'a Cristo né' huin né' ni ngüi gahuin 'ueé, guiyaj Cristo. Nij daj rún' hua 'ngo' atsij ngaa nitaj yanj anun, ní nitaj si aran' rianj, ní hué daj ga né' ngaa nahuin ra'a Cristo né'. Nij ga nica sa' 'ueé né' rian Cristo aj.

28 Hué dan ní daj rún' 'i ruhua 'ngo' tsínj sno'o ni'yaj sij nnee cúj man'an sij, ní hué daj gahuin 'i ruhua sij guini'yaj sij nica sij. Tsínj 'i ruhua ni'yaj nica, ní 'i ruhua sij ni'yaj sij man'an sij nej. 29 Daj si ní a 'ngo' ni tsínj nitaj si huin xan' ruhua ni'yaj nnee cúj man'an sij. Sanij

xa sij sisi ga fuerza nnee cúj sij. Ní dugumi sij nnee cúj sij daj rún' 'yaj Cristo nga ni ngüi nico' Yan'anj anj. ³⁰ Daj si huin né' nnee cúj Cristo xi'í si huin né' ni ngüi nico' Yan'anj anj. ³¹ Xi'í daj: "Ní duna 'ngo tsínj daj chrej sij nga nni sij. Ngaa ní nahuin nuguan'an nungüej nicá sij. Ní nungüej nicá sij gahuin urin nnee cúj."

³² Hué nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nico. Ní na'ue gara da'nga' sa' ruhua né' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata mánj. Saní a'mí xi'í si nicaj dugüi' Cristo nga ni ngüi nico' Yan'anj anj. ³³ Hué dan ní hua nian si gahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' ni tsínj sno'o guini'yaj ni é re' nicá ni é re' daj rún' 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'an án re'. Ní hua nian si ga ní'yanj yun'unj xana rian nicá unj.

6

¹ Ní hua nian si dagahuin ni tsin' si ataj chre nga nni xi'í si hué daj huin ruhua Señor si guí'yaj anin'inj. Daj si nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nica yya. ²⁻³ Ní ga'nin' Yan'anj sun rián re': "Guinun yan'ánj re' chréj ré' nga nní ré', ngaa ní guiman sa' re' nico yo' chruhua xungüi nan." Ní gataj yya Yan'anj sisi hué daj dagahuin né' nuguan' nan, ní ga sa' rian né'. Ní hué nuguan' nan huin nuguan' sini sisi hué daj ga'mi Yan'anj rian né'. ⁴ Ní

ni tsínj hua da'níj, ní si guí'yaj ni é re' sisi ga'man ruhua da'níj ni é re' mánj. Saní guí'yaj ni é re' sisi dagahuin da'níj ni é re' sinuguan' Señor. Ní guí'yaj ni é re' sisi gahuin chrún da'níj ni é re' si-chrej Señor nej.

⁵ Ní ni tsínj 'yaj sun rian 'ngo xuru'ue, ní dagahuin ni é re' si ataj tsínj daj. Ní ga ní'yanj ni é re' nga sij. Ní ga cuidado ni é re' guí'yaj ni é re' si aran' ruhua sij. Ní guí'yaj sun ni é re' si-sun sij daj rún' 'yaj á re' si-sun Cristo. ⁶ Ní sé urin ngaa ní'yaj xuru'ue daj, ní guí'yaj sun sa' ni é re' huin ruhua ni é re' mánj. Ngaa ní gani ruhua sij sisi sa' 'yaj sun ni é re', ruhua ni é re'. Saní 'ngo guí'yaj sun ni é re' rian xuru'ue daj rún' 'yaj sun ni é re' rian Cristo. Ní guí'yaj ni é re' si aran' ruhua Yan'anj, guí'yaj á re' aj. ⁷ Gahuin nia' ruhua á re' guí'yaj sun sa' á re' si-sun xuru'ue da aj. Ní gani ruhua ni é re' sisi rian Señor 'yaj sun ni é re'. Ní sé rian 'ngo tsínj 'yaj sun ni é re' mánj. ⁸ Daj si hua ni'i né' sisi ngaa 'yaj sa' né', ní naru'ue man'an Señor rian né'. Ní nitaj si gahuin sisi tsínj 'yaj sun rian xuru'ue huin né', así tsínj 'yaj sun si-sun man'an huin né'. ⁹ Ni tsínj xuru'ue, ní guí'yaj sa' ni é re' nga ni tsínj 'yaj sun rian ni é re' aj. Ní duna ni é re' si ga'mi huee ni é re' rian ni sij. Ní ni'i ni é re' sisi daj rún' a'nin' Señor nne xata' sun rian ni tsínj

'yaj sun rian ni é re', ni hué daj a'nin' Señor sun rian ni é re' nej. Ni uyan hua daran' né' rian Señor.

La armadura de Dios

¹⁰ Ango rin nuguan' huin si gataj snan'ān gunun ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Gahuin nucuj ruhua ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Señor. Ni hué daj gui'yaj ni é re' nga si-fuerza sij. ¹¹ Ni daj rún' 'yaj 'ngo snado nun sij atsij gaga' dugumi sij nnee cúj sij ngaa unun' sij, ni hué daj gui'yaj á re' ga sa' niman án re' nga nuguan' sa' riqui Yan'anj rian án re' aj. Ngaa ni ga'ue gui'yaj gana á re' rian nuguan' digya' yun'unj 'na' rian sichre aj. ¹² Daj si nitaj si unun' né' nga ni tsínj hua nnee cúj mánj. Sanj unun' né' nga ni nane xi'i nga ni yan'anj 'yaj quij chruhua xungüi nan nej. Ni a'nin' ni nane xi'i nga ni yan'anj daj rian ni ngüi 'yaj quij man chruhua xungüi hua rumi' nan. Ni unun' né' nga ni si 'yaj quij mán xata' nej. ¹³ Xi'í daj ni dugumi ni é re' niman án re' nga nuguan' sa' riqui Yan'anj rian án re'. Ngaa ni ga'ue gui'yaj gana ni é re' güi gatsij sichre niman ni é re'. Ni ngaa hué daj gui'yaj ni é re', ni ga nica ruhua ni é re' nga si-nuguan' Yan'anj anj.

¹⁴ Hué daj ni ga nica ruhua ni é re' nga si-nuguan' Yan'anj. Ni daj rún' nun 'ngo snado xiroj gaga' nga nnij

gaga' nun gatın sij, ni hué daj gunun nuguan' xanga' niman ni é re' sisi gui'yaj gana nuguan' daj rian ni nuguan' digya' yun'unj 'na' rian sichre. Ni daj rún' dugumi 'ngo snado man'an sij nga gató gaga', ni hué daj dugumi ni é re' xi'í chrej nica chéj ni é re' aj. ¹⁵ Ni daj rún' niquin' chrún 'ngo snado 'nij sij si-zapato sij, ni hué daj gui'yaj xugüi ni é re' sisi gan'anj ga'mi ni é re' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni nuguan' daj 'yaj si huin din'inj ruhua né'. ¹⁶ Ni guxuman sa' ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' Yan'anj. Ngaa ni daj rún' nicaj 'ngo snado 'ngo gaga' aránj sij man'an sij, ni da'nga' daj ga'ue gui'yaj gana ni é re' rian nuguan' digya' yun'unj 'na' rian sichre. Daj si daj rún' huin 'ngo ra'uej aca huin nuguan' digya' yun'unj daj. ¹⁷ Ni gahuin yya ruhua ni é re' sisi nacaj Yan'anj ni é re'. Ngaa ni ga'ue dugumi ni é re' man'an án re' daj rún' 'yaj 'ngo snado nun chra 'ngo jnahui gaga'. Ni daj rún' hua espada 'ngo ata sij, ni hué daj hua si-nuguan' Yan'anj riqui Espíritu Santo rian án re'. Daj si ga'ue gui'yaj gana á re' rian sichre gui'yaj nuguan' da aj.

¹⁸ Ni niganj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj. Ni chracuij Espíritu Santo si gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj. Ni ga gunun niganj ruhua ni é re'. Ni si ga'nin'

ruhua ni é re' sisi gachinj jni'yaj ni é re' xi'í daran' né' ni tsínj nico' Yan'anj mánj. ¹⁹ Ní gachinj jni'yaj á re' xi'í man'anj sisi ríqui Yan'anj 'ngo nuguan' riánj. Ngaa ní gá'ue gá'mi nucuā nuguan' sá' rian ni ngüi aj. Ní nuguan' naca huin nuguan' 'nā' rian Yan'anj daj. ²⁰ Ní garasun Yan'anj si gan'anj gá'mī nuguan' sá' rian ni ngüi. Xi'í daj ní anumij cadena. Ngaa ní gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'ij sisi sī guxu'uīj gá'mī xi'í Yan'anj. Daj si hua nian si hué daj gá'mī rian ni ngüi aj.

'i xanga' ruhua ni'yaj Señor Jesucristo. Amén.

Salutaciones finales

²¹ Ní Tíquico huin 'ngo jnánj né' tsínj 'i ruhua né'. Ní huin sij 'ngo tsínj sá' chracuij sij si-sun Señor. Ní gá'ue nāta' sij daran' si guiran'anj gunun ni é re' ngā daran' nuguan' 'yā nej. ²² Xi'í daj ní a'nī si huaj sij rian man'án re' sisi gataj sij gunun ni é re' daj hua mán únj. Ní hué ducuánj daj huin ruhuāj si nari' nucuaj ni é re' ngā si-chrej Yan'anj, gui'yaj sij aj. ²³ Ní ruhuāj si gahuin din'inj ruhua ni jnanj án re' gui'yaj Yan'anj huin chrej né' ngā Señor Jesucristo. Ní hué daj gahuin 'i ruhua go'ngo ni dugüi' ni é re' nej. Ní guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj, ruhuāj aj. ²⁴ Ní huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian daran' ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'ngo

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES

Salutación

¹ Pablo nga Timoteo huin nungüej únj. Nĩ 'yaj sun nungüej únj rian Jesucristo. Nĩ a'nĩj nungüej únj yanj carta nan huaj rian a ni é re' ni tsínj hua sa' rian Yan'anj mán xuman' Filipos nga ni tsínj obispo nej, ni tsínj diácono nej.

² Nĩ huin ruhua nungüej únj sisi gui'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian ni é re'. Ngaa nĩ gahuin din'inj ruhua ni é re' ruhua únj nej aj.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Nĩ da yun yun nanun ruhuāj xi'í a ni é re', nĩ a'uĩj si guruhua Dan'ān xi'í ni é re'. ⁴ Nĩ niganj huin niā' ruhuāj ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re'. ⁵ Daj si asij ngaa guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, nĩ 'yaj sun nuguan'an ni é re' ngāj xi'í si-nuguan' Cristo. ⁶ Nĩ hua gaxi'i gui'yaj Yan'anj nuguan' sa' chruhua niman án re'. Nĩ hua xitinj ruhuāj sisi ga gue gui'yaj sa' Yan'anj chruhua niman án re' da' güi nānicaj Jesucristo ga'na' sij. ⁷ Nĩ dugu'naj huin sisi hué daj ani ruhuāj ni'yā xi'í

daran' ni é re'. Daj si nĩn' ruhua 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nĩ asĩ nũnj ducuaga', asĩ gan'anj guñiquĩnj rian ni tsínj nicaj sun, sanĩ a'mĩ gunun ni sij sisi nuguan' xānga' huin nuguan' sa' 'nā' rian Yan'anj. Daj si uyan 'yaj Yan'anj sinduj rian daran' né'. ⁸ Nĩ ni'i Yan'anj sisi daj rún' 'i ruhua Jesucristo, nĩ hué daj 'i ruhuāj ni'yā daran' ni é re'.

⁹ Nĩ achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re' sisi gahuin 'i ruhua á re' guñi'yaj ni é re' doj ni dugüi' ni é re'. Nĩ guñi'i ni é re' daran' nuguan' sa' xi'í si ga'ue xācaj á re' cuenta un ducuánj huin ducuánj sa'. ¹⁰ Ngaa nĩ ga'ue nācui ni é re' daj hua ni nuguan' sa'. Nĩ si gani hujj ruhua ni é re' ni'i ni é re' xi'í si-chrej Yan'anj mánj. Nĩ si ga gaquin' rian ni é re' ngaa nānicaj ruhua' yún Cristo ga'na' sij mánj. ¹¹ Nĩ gui'yaj Cristo sisi ga nico nuguan' sa' gui'yaj á re' rian ni ngüi. Ngaa nĩ guñun yan'anj ni ngüi rian Yan'anj. Nĩ ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'í nuguan' sa' gui'yaj ni é re', ruhuāj aj.

Para mí el vivir es Cristo

¹² Nĩ huin ruhuāj guñi'i a ni é re' nga xi'í sayun ran'ānj, nĩ gaxa'nĩ nuguan' sa' gunun ni ngüi huin ni é re' jnān nga xica'uĩ. ¹³ Nĩ daran' ni snado mán palacio nan nga ango ni tsínj, nĩ ni'i daran' ni sij sisi nũnj ducuaga' xi'í si nicōj Cristo.

14 Nī ngaa guini'i ga'i ni tsínj nico' Yan'anj sisi ga'ue gunucuā gunūnj ducuaga', nī gahuin nucuaj ruhua ni sij. Nī gan'anj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian ni ngūi. Nī nun gūxu'ui' ni sij ga'mi ni sij si-nuguan' Señor.

15 Nī xānga' huin sisi a'mi go'ngo ni sij si-nuguan' Cristo rian ni ngūi xi'í si huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ānj. Nī huin ruhua ni sij gahuin rian ni sij. Sanī ani sa' ruhua ango ni sij a'mi ni sij xi'í si-nuguan' Cristo. 16 Nī ni tsínj xicoj ruhua daj, nī a'mi ni sij si-nuguan' Cristo xi'í si huin ruhua ni sij gahuin rian ni sij. Nī nitaj si ani sa' ruhua ni sij. Nī huin ruhua ni sij sisi guīran'ānj doj sayun xi'í si nūnj ducuaga'. 17 Nī ni tsínj 'yaj sa' daj, nī hué daj 'yaj ni sij xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo. Nī ni'i ni sij sisi nnēj nan xi'í si ga'ue ga'mi sa'āj xi'í nuguan' sa' 'nā' rian Yan'anj anj. 18 Sanī nitaj si 'yaj mánj. Asī ani sa' ruhua ni sij, asī nitaj si ani sa' ruhua ni sij, sanī nata' ni sij si-nuguan' Cristo rian ni ngūi. Nī huin niā' ruhuāj sisi hué daj guī'yaj ni sij. Nī ga gue gahuin niā' ruhuāj nej. 19 Daj si ni'inj sisi gahui sa' man'ānj rian sayun ran'ānj acuan' xi'í si achínj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'íj. Nī hué daj gahuin xi'í si chracuij Si-Espíritu Jesucristo man'ānj nej.

20 Nī huin ruhuāj si a 'ngo xico' si guiri'íj si-nā'āj. Sanī ana'uī sisi ga'ue gahuin nucuā nga nnee cū. Ngaa nī nūnj si hua ni'nāj, nūnj si gahuīj, sanī ana'uī sisi nūganj guīni'i ni ngūi sisi hua 'ueé Cristo nne sij chruhua nimānj anj. 21 Güendāj, nī ngaa hua ni'nāj, nī nicaj dugūi'íj nga Cristo. Sanī sisi gahuīj, nī gahui sa'āj doj, guī'yaj si'. 22 Sanī sisi ga'ue guī'yaj sūnj si-sun Señor ngaa nnēj hua ni'nāj, ngaa nī nun xugūi ruhuāj daj hua chrej nacuij gan'ān mánj. 23 Nī 'i huaj nacuij daj hua chrej sa' gan'ān. Nī huin ruhuāj gahuīj, nī gan'anj ganēj nga Cristo. Daj si sa' huin güenda man'ānj. 24 Sanī achin doj si ganēj xi'í ni é re'. 25 Nī hua xitinj ruhuāj nga nuguan' nan. Nī ni'inj sisi ga gue ganēj nga daran' án re'. Ngaa nī chracui sisi dīsiqui' ni é re' gan'anj ni é re' ne' chrej rian nánj. Nī gahuin niā' ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. 26 Hué daj nī nanicaj ruhua' yūnj ga'nāj scanij ni é re' sisi gahuin niā' ruhua ni é re' xi'í Cristo Jesús.

27 Maan si huin ruhuāj sisi guī'yaj fuerza á re' gache ni é re' daj rún' digyán si-nuguan' Cristo rian án re'. Ngaa nī sisi guchīj guīni'yā ni é re', asī si guchīj nej, nī huin ruhuāj gunūnj si-nuguan' ni é re' sisi ga nica ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Nī guīnicaj dugūi'

nuguan'an daran' ni é re' nej. Nì huin ruhuāj gūnūnj sisi 'ngo 'yaj fuerza daran' ni é re' ngā si-chrej Yan'anj huin nuguan' sa'. ²⁸ Nì a 'ngo xico' sī guxu'ui' ni é re' rian ni tsínj unun' ngā ni é re' mánj. Nì xi'í si unun' ni sij ngā ni é re', nì digyán yya nuguan' daj sisi gā ni'ya niganj ni sij. Sanì digyán nuguan' daj sisi nācaj Yan'anj ni é re'. Nì nuguan' nan 'nā' rian Yan'anj. ²⁹ Daj si sé urin gā'uej ruhua Yan'anj sisi gūxuman ruhua ni é re' nì'yaj ni é re' Cristo, sanì hué daj gā'uej ruhua Yan'anj, sisi guiran' ni é re' sayun rian xi'í sij nej. ³⁰ Nì uyan ran' ni é re' sayun daj rún' guiran'ānj. Nì guini'i ni é re' daj gahuin sayun daj. Yyaj nì unun' ni é re' sisi hua gue ran'ānj sayun nej.

2

Humillación y exaltación de Cristo

¹ Hué dan nì sisi nari' nucaj á re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngā Cristo, sisi hua yya huin niā' ruhua ni é re' xi'í si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij ni é re', sisi hua yya nicaj dugüi' Espiritu Santo ngā ni é re', sisi hua yya 'i ruhua ni é re' ni'yaj á re' dugüi' ni é re', nì nani yaco ruhua ni é re' ni'yaj á re' dugüi' ni é re', ² ngaa nì sisi hué daj huin, nì guì'yaj ni é re' sisi gahuin niā' ruhuāj xi'í si guinicaj dugüi' nuguan'an

ni dugüi' ni é re'. Nì uyan gahuin 'i ruhua ni dugüi' ni é re'. Nì uyan gani ruhua ni é re' urin nuguan'. ³ Nì sī guì'yaj ni é re' si gahuin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Nì sī guì'yaj nne ni é re' mánj. Sanì guì'yaj ni é re' sisi daj rún' huin 'ngo lij huin ni é re' aj. Nì gani ruhua ni é re' sisi hua sa' ni dugüi' ni é re' daj ngā daj rún' hua sa' man'an ni é re'. ⁴ Nì sī nano' ni é re' chrej sa' gache urin man'an ni é re' mánj. Sanì nano' ni é re' chrej sa' gache daran' ni dugüi' ni é re' nej.

⁵ Nì daj rún' gani ruhua Cristo Jesús, nì hué daj gani ruhua ni é re' nej. ⁶ Daj si nunj si uyan huin Cristo ngā Yan'anj, sanì nun guì'yaj sij sisi 'ngo huin achij sij ngā Yan'anj mánj. ⁷ Sanì duna anéj sij si huin achij sij. Nì gahuin sij 'ngo tsínj ga'nga guì'yaj sun rian ni ngüi. Nì gahuin sij daj rún' hua man'an né'. ⁸ Nì ngaa guisíj gahuin sij 'ngo tsínj, nì gahuin sij daj rún' huin 'ngo lij. Nì garáj xina sij si gahui' sij rian rugutsi huin 'ngo nuguan' nā'aj xi'í si guiran' sij gahui' sij. ⁹ Xi'í daj nì ga'ui' Yan'anj 'ngo rian hua xācan nīn' ruhua gane Cristo. Nì hué si-xugüi' sij huin rian, rian si-xugüi' daran' ni ngüi. ¹⁰ Ngaa nì ngaa gūnun daran' ni si mán xata' ngā ni ngüi mán nīca' rian yo'ój si-xugüi' Jesús, nì ganiquin' ráj dācoj daran'

ni sij nga ni si mán nica' daqui yo'ój nej. ¹¹ Ni ganata' yya daran' ni sij sisi Jesucristo huin Señor. Ni gataj daran' ni sij sisi dugu'naj 'yaj man'an Yan'anj huin chrej né'.

Luminares en el mundo

¹² Hué dan ni huin ni é re' jnān 'i ruhuāj. Ni daj rún' dagahuin ni é re' rian Yan'anj ngaa ganéj scanij ni é re', ni da'nga' daj dagahuin sa' doj ni é re' rian Yan'anj ngaa nun ganēj scanij ni é re' nej. Ni gui'yaj fuerza ni é re' sisi nano' ni é re' 'ngo ducuánj sa' daj ga'ue guiman sa' ni é re' rian Yan'anj. Ni ga cuidado ni é re' sisi hué daj gui'yaj ni é re' aj. ¹³ Daj si 'yaj sun Yan'anj chruhua niman ni é re' sisi gahuin ruhua á re' gunun ni é re' si-nuguan'anj huin ruhua á re'. Ni chracuij Yan'anj sisi gui'yaj ni é re' nuguan' sa' daj rún' huin ruhua man'an Yan'anj gui'yaj man'an ni é re'.

¹⁴ Nga daran' si 'yaj ni é re', ni si ga'mi huí ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' mánj. Ni si gunun' ni dugüi' ni é re' nej mánj. ¹⁵ Ngaa ni gahuin ni é re' tsínj nitaj si da'ui gaquin' mánj. Ni gahuin ni é re' tsínj sa' ga'mi urin nuguan'. Ngaa ni gahuin ni é re' da'níj Yan'anj anj. Ni daj rún' hua 'ngo atsij ngaa nitaj yanj anun, ni da'nga' daj gahuin ni é re' scanij ni ngüi quij. Daj si achéj ni sij

chrej quij hua. Ni daj rún' xiguin 'ngo yan'an rian hua rumi', ni hué daj xiguin ni é re' scanij ni ngüi quij daj. ¹⁶ Ni ga nica ruhua á re' nga nuguan' 'yaj si gane nigun' nga Yan'anj. Ngaa ni ngaa ga'na' Cristo, ni ga'ue gahuin niā' ruhuāj xi'í ni é re'. Daj si guini'inj sisi nun gachej yünj ngaa gui'yaj sünj scanij ni é re'.

¹⁷ Ni gui'yaj sünj si-sun Yan'anj sisi guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ni sisi hua niān gayanj situn man'anj xi'í sun daj, sanj nitaj si gahuin mánj. Daj si hua niā' ruhuāj gahuíj. Ni ga'ue gahuin niā' ruhuāj nga á re' nej. ¹⁸ Ni hué daj hua niān gahuin niā' ruhua ni é re' daj rún' huin niā' ruhuāj aj.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ Ni sisi ga'uej ruhua Señor Jesús, ni rá'yanj ga'nī tsínj gu'naj Timoteo guchi' sij rian man ni é re'. Ngaa ni gahuin niā' ruhuāj ngaa gunünj nuguan' xi'í ni é re' aj. ²⁰ Daj si nitaj ango tsínj ani uyan ruhua daj rún' ani ruhuāj. Ni hua yya nahuij ruhua sa' sij ni'yaj sij xi'í ni é re'. ²¹ Daran' ango ni tsínj nano' si huin ruhua man'an ni sij. Ni nitaj si nano' ni sij si huin ruhua Jesucristo mánj. ²² Sanj hua ni'i ni é re' daj 'yaj sa' Timoteo. Ni nicaj dugüi' nungüej únj a'mi nungüej únj si-nuguan' Yan'anj. Ni huin sij daj rún' huin da'nī chracuij sij

man'ānj. ²³ Nī huin ruhuāj ga'nī guchi' sij rian man ni é re'. Nī hué daj gui'yā ngaa guini'īnj sinij sisi daj hua sisūnj. ²⁴ Nī hua xitinj ruhuāj rian Señor sisi rá'yanj guchi' ni'yā rian man ni é re'.

²⁵ Nī gani ruhuāj sisi hua nian ga'nī guchi' jnánj né' Epafrodito rian man án re'. Nī huin sij tsínj nicaj dugüi' gui'yaj sun ngāj. Nī guiran' sij sayun ngāj nej. Nī hué man'an ni é re' ga'nij ga'na' sij sisi chracuij sij ni rasun achin riānj. ²⁶ Nī nin' ruhua huin ruhua sij guchi' sij guini'yaj sij rian man ni é re'. Nī nin' ruhua nani ruhua sij xi'í si gunun ni é re' sisi a'nan' sij. ²⁷ Nī xanga' ga'nan' sij. Nī doj nun gahui' sij. Sanj nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya sij. Nī hué daj nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'i man'ānj nej. Daj si hua nico sayun ran'ānj. Nī na'uej ruhua Yan'anj sisi guiran'ānj ango sayun xi'í Epafrodito nej. ²⁸ Hué dan nī rá'yanj ga'nī si guchi' sij rian man ni é re'. Nī ngaa guini'i ruhua' yún ni é re' sij, nī ga'ue gahuin niā' ruhua ni é re' aj. Ngaa nī sī nani ruhuāj xi'í ni é re' ga' mánj. ²⁹ Hué dan nī gahuin niā' ruhua ni é re' ngaa guisij sij rian man ni é re'. Nī ga'mi ni é re' ngā sij daj rún' huin sij 'ngo jnánj né', gui'yaj Señor. Nī ga' ní'yanj ni é re' rian daran' ni tsínj 'yaj sa' daj rún' 'yaj sij. ³⁰ Daj si doj nun gahui' sij xi'í sun gui'yaj

sun sij xi'í Cristo. Nī ruhua gahui' sij xi'í si chracuij sij yūnj, si nitaj ango ni é re' nne chracuij ni é re' yūnj mánj.

3

Prosigo al blanco

¹ Hué dan nī gahuin niā' ruhua ni é re' ngā Señor huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Sé si 'i huaj garun ruhua' yūnj nuguan' nan rian ni é re'. Nī güenda ni é re', nī ní'yanj nuguan' nan nej. ² Ga' cuidado ni é re' ngā ni tsínj 'yaj daj rún' 'yaj ni xuhue. Nī ga' cuidado ni é re' ngā ni tsínj nun 'yaj sa' sisun Yan'anj. Nī ga' cuidado ni é re' ngā ni tsínj a'nin' nneē cúj ni sij aj. ³ Nī nunj si nun xi'nin' né' nneē cúj né', sanj hua yya sisi huin né' tsínj nico' xanga' Yan'anj, 'yaj Espíritu Santo. Nī huin niā' ruhua né' xi'í si nicaj dugüi' né' ngā Cristo Jesús. Nī nun xuman ruhua né' sisi gahui sa' né' xi'í si 'yaj né' ngā nneē cúj né' aj.

⁴ Nī asij sini, nī guxuman ruhuāj ni'yā ni nuguan' xi'í nneē cúj né'. Nī sisi hua 'ngo tsínj ani ruhua sisi hua sa' nneē cúj sij, ruhua sij, sanj huaj huin si gani ruhuāj ngā xi'ij daj ngā si ani ruhua tsínj daj. ⁵ Daj si chra' tunj güi ga'ngā, nī guta' ni sij da'nga' nneē cū. Nī huinj tsínj israelita. Nī nicōj xi'nin' gu'naj Benjamín. Nī huēj huin hebreo si chrē ga'mi snánj hebreo. Nī dagahuinj

si-ley Moisés daj rún' 'yaj ni tsínj fariseo aj. ⁶ Nì nìn' ruhua gui'yaj fuerzāj ngā si-chrej ley daj. Xi'í daj nì chran' yun'ün ni tsínj nico' Jesucristo. Nì sà' nìn' ruhua dagahuñj si ataj ley da aj.

⁷ Asij sini nì daran' ni nuguan' nan huin si ní'yanj nìn' ruhua riānj anj. Sanì yyaj nì nitaj si ní'yanj ni nuguan' nan riānj xi'í si nicaj dugüi'ij ngā Cristo. ⁸ Nì hua yya sisi nì a 'ngo ni nuguan' nan nitaj si ní'yanj riānj. Daj si rian guini'inj Cristo, nì hué si-nuguan' sij huin si ní'yanj nico riānj anj. Nì hué sij huin Señor nicaj sun riānj. Nì xi'í si 'i ruhuāj ni'yā sij, nì dunā daran' ni nuguan' guini'i sinij. Nì rún' huin yaco huin ni nuguan' nan riānj xi'í si huin ruhuāj guñicaj dugüi'ij ngā Cristo. ⁹ Nì xāngā' huin ruhuāj guñicaj dugüi'ij ngā Cristo. Nì sé si-ley Moisés 'yaj sisi gahuin sà' man'ānj rian Yan'anj. Sanì gahuin sà' man'ānj xi'í si xuman ruhuāj ni'yā Cristo. Nì huin ruhuaj gata sisi Yan'anj gui'yaj sisi gahuin sà' man'ānj xi'í si xuman ruhuāj ni'yā Cristo aj. ¹⁰ Nì huin ruhuāj gahuñj 'ngo tsínj guini'i yya Cristo. Nì daj rún' ganá'nij Jesús gui'yaj si-fuerza Yan'anj, nì hué daj huin ruhuāj sisi gā fuerza chruhua nimānj, gui'yaj Yan'anj. Nì huin ruhuāj guñiran'ānj nuguan'an sayun ngā sij nej. Nì daj rún'

ga'uej ruhua Jesús gahui' sij xi'í né', nì hué daj guisì gahuñj ruhuāj aj. ¹¹ Ngaa sīj nì gāna'nī scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj, ruhuāj aj.

¹² Nitaj si huin ruhuāj gatā sisi hua guisij guiri'ij daran' ni nuguan' sà' nan. Nì sé si ani ruhuāj sisi hua sà' nìn' ruhuāj. Sanì 'yaj fuerzāj huā sisi guiri'ij ni nuguan' sà' ana'uī daj. Nì hué daj 'yā xi'í si hua sini ganacui Cristo Jesús man'ānj. ¹³ Nì ni'inj sisi achin guisij guiri'ij daran' ni nuguan' sà' daj huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Xi'í daj hua 'ngo nuguan' 'yā. Nì nuguan' daj huin sisi guini'yun ruhuāj daran' ni nuguan' guna ne' rucu. Nì 'yaj fuerzāj sisi guiri'ij ni nuguan' gui'yaj Yan'anj ni güi gā'na' ne' rian. ¹⁴ Nì hué daj 'yā sisi guisì da xata', nì gui'yaj gānāj nuguan' sà' rīqui Yan'anj riānj. Daj si aquínj Yan'anj sisi nahuin ra'āj nuguan' sà' daj xi'í Cristo Jesús aj. ¹⁵ Nì hua niān sisi hué daj gāni ruhua daran' né' huin né' ni tsínj xuman sà' ruhua ni'i Cristo Jesús. Nì sisi ani ruhua ni é re' ango nuguan', nì gā'ue dīgyán Yan'anj nuguan' gāni ruhua ni é re' aj. ¹⁶ Nì hua yya sisi hua niān dagahuin né' daran' nuguan' gahuin chrūn né'.

¹⁷ Gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj man'ānj huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Nì hué daj guini'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj hua xacaj chrej

digyán ni únj rian ni é re'.
 18 Daj si hua guisíj ga'i gatā rian ni é re'. Nī da acōj atā ruhua' yūnj rian ni é re' sisi hua ga'i ni tsínj huin ruhua dere' si gui'yaj Jesús ngaa gahui' si' rian rugutsi xi'í né'.
 19 Nī gāca ni sij rian yan'an. Nī nīnanj nahuij ruhua ni sij ngā si xā nāsa' ni sij, si go'o nāsa' ni sij. Nī 'yaj ni sij nuguan' huin nā'aj. Sanī 'yaj nne ni sij ngā nuguan' daj. Nī urin nuguan' ani ruhua ni sij huin nuguan' man chruhua xungüi nan. Xi'í daj nī gāca ni sij rian yan'an. 20 Sanī xánj né' huin xata'. Nī ana'uij né' sisi xata' gā'na' tsínj nācaj né' huin si' Señor Jesucristo. 21 Nī nāduna sí' nnee cúj né' hua niq̄ui nan. Ngaa nī nahuin sa' né' daj rún' hua sa' nnee cúj Cristo. Nī hué daj guī'yaj sij ngā xi'í si-fuerza sij. Daj si gā'ue gā'nin' sun sij rian daran' ni rasun anj.

4

Regocijaos en el Señor siempre

1 Hué dan nī 'i ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān ngā xica'ui. Nī nīn' ruhua huin ruhuāj guīni'yā ni é re' nej. Daj si 'yaj á re' si huin niā' ruhuāj. Nī 'yaj á re' si hua premio riānj. Ngaa nī xi'í daj gā nīca ruhua ni é re' ngā si-nuguan' Señor huin ni é re' ni ngüi 'i ruhuāj. 2 Nī achínj jni'yā rian nungüej yun'unj gu'naj Evodia ngā Síntique

sisi uyan gā ruhua nungüej xugüij unj rian Señor. 3 Nī man'án re' huin 'ngo tsínj 'yaj sun sa' ngāj rian Yan'anj. Nī achínj jni'yā rián re' sisi chraçuij yun'unj re' nungüej yun'unj xāna daj. Daj si guiran' nuguan'an nungüej unj sayun ngāj ngaa gan'anj ga'mī nuguan' sa' rian ni ngüi. Nī hué daj guiran' jnānj né' Clemente ngā ango ni tsínj gui'yaj sun ngāj. Nī hua taj nīca si-xugüi ni sij rian si-libro Yan'anj xata'. Nī libro daj digyán si-xugüi ni ngüi gāne nīganj ngā Yan'anj anj.

4 Nī nīganj gahuin niā' ruhua á re' ngā Señor. Nī gataj ruhua' yūnj sisi gahuin niā' ruhua ni é re' aj.

5 Nī guīni'i daran' ni ngüi sisi a'mi naj á re' rian daran' ni ngüi, ruhuāj aj. Daj si hua gahuin nīchrun' güi gā'na' Señor. 6 Nī sī gahuin ruhua ni é re' xi'í si guīran' ni é re' mánj. Sanī ya'yoj nāta' ni é re' si ran' ni é re' rian Yan'anj anj. Nī sisi achin 'ngo rasun rian án re', nī gāchinj ni é re' rian Yan'anj. Nī hué daj gā'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj nej. 7 Ngaa nī sisi da'nga' daj guī'yaj ni é re', nī gahuin din'inj ruhua ni é re', guī'yaj Yan'anj. Nī ducu gahuin din'inj ruhua ni é re' xi'í si nico' ni é re' Jesucristo. Nī xi'í si gahuin din'inj ruhua ni é re', nī gahuin nīca niman ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngā Cristo aj.

En esto pensad

⁸ Hué dan nī hua ango rin nuguan' gātā gunun ni é re' huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Nī gani ruhua ni é re' xi'í daran' ni nuguan' huin xāngā' ngā daran' nuguan' sīca' nej, daran' nuguan' hua nīca ngā daran' nuguan' hua sā' nej, daran' nuguan' 'yaj si huin niā' ruhua né' ngā daran' nuguan' xi'i a'mi sā' ni ngūi nej. Sisī hua 'ueé 'ngo nuguan' daj, nī sisī gā'ue gā'mi sā' né' xi'í 'ngo nuguan' daj, ngaa nī gā'ue gani ruhua á re' ngā nuguan' da aj. ⁹ Nī guī'yaj ni é re' daj rún' gahuin chrūn ni é re' riānj ngā ni nuguan' digyānj rian ni é re' nej. Nī guī'yaj ni é re' daj rún' gunun ni é re' si gatā ngā si guini'i ni é re' si guī'yā nej. Ngaa nī gane Yan'anj ngā ni é re'. Nī gahuin din'inj ruhua ni é re', guī'yaj Yan'anj, ruhuāj aj.

Dádivas de los filipenses

¹⁰ Nī nīn' ruhua huin niā' ruhuāj rian Señor xi'í si nahuij ruhua yún ni é re' ni'yaj ni é re' rian xi'ij. Nī nun aran' ruhuāj gātā sisī guini'yun ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' rian xi'ij. Maan si nitaj si hua ní'nij rian ni é re' sisī chrācuij ni é re' man'ānj mánj. ¹¹ Nī sé si atā gunun ni é re' sisī achin 'ngo rasun riānj mánj. Daj si hua xacaj cuentāj sisī gā'ue gahuin niā' ruhuāj ngā daran' si guīran' man'ānj anj. ¹² Nī ni'inj

daj ran' niqūij. Nī ni'inj daj guinicaj nicōj nej. Nī ni'inj daj guī'yā ngā daran' si guīran' man'ānj. Nī gā'ue gāhuin niā' ruhuāj ngaa hua gara rīquij, asī ngaa achin xi'nā rīquij nej. Nī gā'ue gāhuin niā' ruhuāj ngaa hua nico riānj, asī ngaa nitaj nico riānj nej. ¹³ Nī xi'í si rīqui Cristo fuerza riānj, nī gā'ue guī'yā daran'anj.

¹⁴ Sanī dugu'naj guī'yaj ni é re'. Daj si ngaa guīran'ānj sayun, nī guinicaj dugūi' ni é re' ngāj. ¹⁵ Nī ni'i ni é re' huin ni é re' ni tsínj nne xuman' Filipos sisī urin ni é re' gā'nīj ofrenda riānj ngaa gaxī'i gā'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni ngūi huin gūi gahuī estado Macedonīa gahuī gan'ān ango yu'uj. ¹⁶ Nī ngaa ganēj xuman' Tesalónica, nī guisīj huij, huā'nij gā'nīj ni é re' ofrenda guchij rian xi'í si achin riānj. ¹⁷ Nī sé si ani urin ruhuāj nahuin ra'āj. Huin ruhuāj sisī guīnicaj nico ni é re' nuguan' sā' ngaa naga'ui' ni é re' cuenta rian Yan'anj. ¹⁸ Nī hua nahuin ra'āj daran' si ni'yān. Nī da' nāj ni rasun riānj. Nī ngā gā'nīj ni é re' xi'í Epafrodito, nī nicaj nīn' ruhuāj. Nī daj rún' huin siquij guin' daj huin si gā'nīj ni é re' riānj. Nī aran' ruhua Yan'anj si guī'yaj ni é re' ngāj. ¹⁹ Nī rīqui Dan'ān daran' si achin rian ni é re', ruhuāj aj. Nī daj rún' xuru'ue Yan'anj, ni hué daj rīqui nīn' ruhua Yan'anj

rian ni é rɛ' xi'í Cristo Jesús.
²⁰ Ngaa n̄i n̄iganj ga'mi 'ueé
 né' rian Yan'anj huin chrej
 né'. Amén.

Salutaciones finales

²¹ A'nī 'ngo nuguan' rian
 daran' ni ngüi nico' Yan'anj
 nga si-xugüi Jesucristo. N̄i
 a'nij ni jnánj né' mán ngāj
 'ngo nuguan' rian ni é rɛ'
 nej. ²² N̄i a'nij daran' ni ngüi
 nico' Yan'anj 'ngo nuguan'
 rian ni é rɛ' nej. N̄i hué daj
 'yaj ni tsínj 'yaj sun rian rey
 César nej. ²³ N̄i huin ruhuāj
 sisi Señor Jesucristo gui'yaj
 sinduj rian daran' ni é rɛ'.
 Amén.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS COLOSENSES

Salutación

¹ Huéj huin Pablo tsínj gan'anj ga'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi daj rún' huin ruhua Yan'anj si gui'ya. Nī arun nungüej únj jnánj né' Timoteo yanj carta nan a'nj nungüej únj huaj rian ni é re'.

² Nī a'nj únj yanj nan rian ni é re' huin ni é re' ni jnánj né' sa' nico' Cristo ni tsínj mán xuman' Colosas. Nī hua nica ruhua á re' nga si-nuguan' Yan'anj.

Nī huin ruhua únj sisj Yan'anj huin chrej né' gui'yaj sinduj rian án re', nī gahuin din'inj ruhua ni é re' aj.

Pablo pide que Dios les conceda sabiduría espiritual

³ Nī ngaa achínj jni'yaj nungüej únj rian Yan'anj xi'í ni é re', nī niganj a'ui' nungüej únj si guruhua Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. ⁴ Daj si hua gunun nungüej únj sisj xuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo Jesús. Nī hué daj 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' daran' ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. ⁵ Nī hué daj 'yaj ni é re' xi'í si ana'uij ni é re' sisj ga 'ueé rian ni é

re' xata'. Nī xi'í si gunun ni é re' nuguan' xanga' daj, nī hué daj ana'uij ni é re'. Nī nuguan' xanga' daj huin si ganacaj Yan'anj né'. ⁶ Nī gaxa'nj nuguan' sa' daj gunun ni é re' nga daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nī nuguan' daj 'yaj sisj 'yaj sa' á re', nī guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nī hué daj gahuin scanij ni é re' asij ngaa gunun sini ni é re' nuguan' daj. Daj si guini'i xanga' ni é re' daj hua sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. ⁷ Nī gahuin chrún ni é re' nuguan' daj digyán tsínj gu'naj Epafras rian án re'. Nī huin sí' 'ngö tsínj 'i ruhua né'. Nī hué sij huin 'ngö tsínj 'yaj sun nuguan'an nga únj. Nī huin sij 'ngö tsínj 'yaj sun sa' rian án re' xi'í Cristo. ⁸ Nī hué sij ganata' gunun únj daj 'i ruhua ni dugüi' ni é re', 'yaj Espíritu Santo.

⁹ Hué dan nī asij gunun únj nuguan' ganata' sij, nī nun duna únj si achínj jni'yaj únj rian Yan'anj xi'í ni é re'. Nī achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisj guini'i sa' ni é re' si garan' ruhua Yan'anj. Nī riqui Yan'anj si gahuin chrún ni é re' daj hua nuguan' xanga'. Nī gara da'nga' ruhua ni é re' daj da'nga' hua si-nuguan' Yan'anj. ¹⁰ Ngaa nī ga'ue gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj nico' sa' Señor. Nī niganj ga'ue dagahuin ni é re' nuguan' sa' daj rún' aran' ruhua Señor si gui'yaj á re'.

Ni guiyaj sa' ni é re' sun si-sun Señor. Ni guini'i sa' ni é re' daj hua Yan'anj nej. ¹¹ Achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisi ga' nucua'j ni é re', guiyaj si-fuerza Yan'anj. Ni hua 'ueé si-fuerza Yan'anj. Ngaa ni ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' xi'í ni sayun ran' ni é re'. Ni ga'ue gunucua'j á re' ni sayun daj. ¹² Ni gahuin niá' ruhua ni é re' ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj huin chrej né'. Daj si guiyaj xugüi chrej né' man'an né' sisi gane né' nga Yan'anj rian xiguin sa'. Ni guinica'j dugüi' né' gane né' nga ni ngüi hua sa' rian Yan'anj yu'uj daj. ¹³ Ni asij sini, sanj gane né' rian hua rumi'. Ni guinica'j sichre sun rian né'. Sanj gahui né' rian rumi' daj, guiyaj Yan'anj. Ni nicaj Yan'anj gan'anj né' rian nicaj sun da'ni 'i ruhuaj. ¹⁴ Ni xi'í si-tun man'an sí' huin si nacaj Yan'anj né'. Ni guinica'j Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' né'.

Reconciliación por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Ni na'ue guini'i rian né' Yan'anj mánj. Sanj daj rún' huin Cristo, ni hué daj huin Yan'anj. Ni daj rún' hua 'ngo tsínj xahua', hué daj hua sij scanij daran' si guiyaj Yan'anj. ¹⁶ Xi'í sij ni guiyaj Yan'anj daran' si man xata' nga daran' si man rian xungüi nej. Ni guiyaj sij daran' si rugüi' guini'i né' nga daran' si ga'ue guini'i né' mánj. Ni

guiyaj Cristo daran' si nicaj sun man xata' nga daran' yan'anj nicaj fuerza rian xungüi nej. Ni Cristo guiyaj daran'anj. Ni hua nian dagahuin daran'anj sinuguan' Cristo. ¹⁷ Ni asij nun gahuin daran'anj, ni hua nne Cristo. Ni 'yaj sun sa' daran' ni rasun, si hué sij 'nj ra'a daran'anj.

¹⁸ Ni nicaj Cristo sun rian ni ngüi nico' Yan'anj huin ni sij nnee cúj sij. Ni hua sini ni gahuin sij. Ni ganá'nij sini sij scanij ni niman. Xi'í daj ni huin rian Cristo rian daran'anj. ¹⁹ Ni garan' ruhua Yan'anj sisi gahuin Cristo daj rún' hua nin' man'an Yan'anj. ²⁰ Ni gahuin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' daran' si man chruhua xungüi nga daran' si man xata' nej. Ngaa ni ga'ue na'mi ni sij nga Yan'anj, guiyaj Cristo. Ni hué daj gahuin ruhua Yan'anj sisi gahuin din'inj ruhua daran'anj xi'í si gayanj si-tun man'an Cristo rian rugutsi.

²¹ Ni asij sini ni gahuin ni é re' ni tsínj guinico' ango chrej sé huin si-chrej Yan'anj huin mánj. Ni chruhua niman án re', ni gunun' ni é re' nga Yan'anj xi'í si guiyaj quij ni é re'. Sanj yyaj ni gahuin nuguan'an án re' nga Yan'anj ²² xi'í si gahui' nnee cúj Cristo rian rugutsi, ni hué daj guiyaj Yan'anj sisi ga'ue guiman ni é re' rian nne man'an Yan'anj. Ni ga'ue gahuin sa' ni é re' rian

Yan'anj. Nĭ nitaj gaquin' da'ui ni é re' mánj. ²³ Nĭ hué daj gahuin nga ni é re' sisi 'ngo guxuman sa' ruhua ni é re' nĭ'yaj ni é re' Yan'anj. Nĭ ga gue gana'uij ni é re' nga nuguan' gunun ni é re' huin nuguan' sa'. Nĭ hué nuguan' nan huin nuguan' gunun daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nĭ huéj huin Pablo tsínj nata' nuguan' nan rian ni ngüi.

Ministerio de Pablo a los gentiles

²⁴ Yyaj nĭ huin niã' ruhuãj xi'í si ran'anj sayun rian xi'í ni é re'. Nĭ daj rún' guiran' Cristo sayun xi'í ni ngüi nico' Yan'anj, nĭ hué daj hua niã si guiran'anj sayun nga nnee cū rian xi'í ni é re'. ²⁵ Nĭ gui'yaj Yan'anj sisi gahuinj 'ngo tsínj ganata' nuguan' rian ni ngüi nico' Yan'anj. Nĭ riqui Yan'anj sun riãnj sisi ga'mi nĭca yyãj sinuguan' Yan'anj rian ni é re'. ²⁶ Nĭ nuguan' nan huin 'ngo nuguan' huĭ nun guini'i ni ngüi asĭj ná. Sanĭ da yyaj, nĭ digyán renga' Yan'anj nuguan' daj rian ni ngüi hua sa' rian Yan'anj huin ni ngüi nico' Yan'anj güi yyaj. ²⁷ Nĭ huin ruhua Yan'anj sisi guini'i né' daj hua 'ueé nuguan' daj. Nĭ huin ruhua Yan'anj sisi guini'i ni ngüi 'na' anéj chrej daj hua 'ueé nuguan' da nej. Nĭ hué nuguan' daj huin sisi nne Cristo chruhua niman án re'. Nĭ Cristo 'yaj sisi ana'uij né' gahuin sa' né' xata', gui'yaj

Yan'anj. ²⁸ Nĭ a'mi únj sinuguan' Cristo rian daran' ni ngüi. Nĭ a'ui' únj 'ngo ducuánj rian ni sij. Nĭ digyán únj daran' nuguan' sa' ni'i únj rian ni sij sisi gahuin nĭca yya ruhua ni sij guinicaj dugüi' ni sij nga Cristo. ²⁹ Xi'í daj nĭ 'yaj sun nucuã nga daran' fuerza riqui Cristo riãnj. Daj si nucuaj Cristo nne sij niman man'anj.

2

¹ Nĭ huin ruhuãj sisi guini'i ni é re' daj 'yaj sun nucuã xi'í ni é re' nga xi'í ni tsínj man xuman' Laodicea nej, xi'í daran' ni tsínj achin guini'i man'anj. ² Nĭ huin ruhuãj sisi ga nucuaj ruhua á re'. Nĭ gahuin 'ĭ uyan ruhua á re' nga ni dugüi' ni é re'. Nĭ gara da'nga' sa' ruhua á re' daran' ni nuguan' 'ueé. Ngaa nĭ ga'ue guini'i ni é re' nuguan' nun guini'i ni ngüi asĭj ná huin nuguan' gari huĭ Yan'anj. Nĭ hué Cristo huin nuguan' nan. ³ Nĭ gara sa' Yan'anj daran' ni nuguan' sa' nga daran' nuguan' chrũn chruhua niman Cristo. Nĭ gahuin chrũn né', nĭ gunun sa' né', 'yaj ni nuguan' daj.

⁴ Hué nuguan' daj atã gunun ni é re' si na'uej ruhuãj sisi a 'ngo ni tsínj si digya' yun'unj ni é re' nga nuguan' 'yaj fuerza ni sí'. ⁵ Nĭ nunj si nitaj si niquinj scanĭj ni é re', sanĭ nicaj dugüi' nimãnj nga ni é re'. Nĭ huin niã' ruhuãj guini'inj

sisì nicaj dugüi' sà' ni é re'. Nì hua nìca ruhua á re' si xuman sà' ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo. ⁶ Hué dan nì daj rún' gani ruhua á re' ngaa gaxì'i ni é re' guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Señor Jesucristo, nì hué daj gā guē gāche uyan ni é re' ngā sij. ⁷ Nì guñicaj dugüi' sà' ni é re' ngā sij. Nì si guere'ej anéj dugüi' ni é re' ngā sij mánj. Nì guxuman sà' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij daj rún' digyán únj rian ni é re'. Nì nìganj gā'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj.

Plenitud de vida en Cristo

⁸ Nì gā cuidado ni é re'. Nì si duna ni é re' sisì digya' yun'unj ni ngüi' ni é re' mánj. Daj si huin ruhua ni sij digya' yun'unj ni sij ngā nuguan' digui'yun man'an ni sij huin nuguan' yya. Nì daj rún' nani ni tsínj 'ngō nuguan' rian ni sij, nì hué daj xuman ruhua ni sij. Nì xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni nuguan' ani ruhua ni tsínj man chruhua xungüi' gaquin' nan. Sanì sé si-nuguan' Cristo huin mánj. ⁹ Daj si daran' si huin Yan'anj, nì hué daj huin chruhua nnee cúj Cristo nej. ¹⁰ Nì hua nì'na' xānga' niman ni é re' xi'í si nicaaj dugüi' ni é re' ngā Cristo. Nì hué sij nicaaj sun rian daran' si nicaaj sun mán xata' ngā daran' ni yan'anj mán chruhua xungüi' nej. ¹¹ Nì daj rún' gahuin nini ni tsínj ngaa guta' ni sij da'nga' nnee

cúj ni sij, nì hué daj gahuin nini ni é re' rian si quij hua, gui'yaj Cristo. Sé daj rún' xi'nin' ni tsínj daj, sé daj gui'yaj ni sij ngā ni é re' mánj. Sanì gahuin nini ni é re' rian gaquin', gui'yaj Cristo. Nì duna á re' si gui'yaj á re' si huin ruhua nnee cúj ni é re'. ¹² Nì ngaa gata' nnee ni é re', nì gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngō niman gahui' nuguan'an ngā Cristo. Nì ganá'nij nuguan'an ni é re' ngā sij nej. Daj si guxuman ruhua ni é re' ngā si-fuerza Yan'anj. Nì si-fuerza Yan'anj gui'yaj sisì ganá'nij Cristo scanij ni niman.

¹³ Nì asij sini nì rún' huin 'ngō niman gahui' gahuin ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Nì nun guñicaj dugüi' ni é re' ngā Yan'anj güenda si nun gā'nin' ruhua ni é re' ngā si-gaquin' ni é re'. Sanì yyaj nì riqui Yan'anj sisì hua nì'na' nuguan'an ni é re' ngā Cristo. Nì xi'í Cristo, nì guñicaj Yan'anj 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' ni é re'. ¹⁴ Nì 'ngō yun jnaruhui Yan'anj güenda si da'ui né' gaquin'. Nì si-ley Moisés 'yaj si da'ui né' gaquin'. Sanì ga'nej Yan'anj si da'ui né' ngaa gahui' Cristo rian rugutsi xi'í si-gaquin' né'. Nì ngaa gari ni sij gaquj Cristo guñico' sí' rian rugutsi, nì gui'yaj Yan'anj sisì nitaj si chran' yun'unj ley daj man'an né' gā mánj. ¹⁵ Nì ngaa gahui' Cristo, nì gui'yaj

gana Yan'anj rian daran' ni si nicaj sun mán xata' nga daran' ni yan'anj mán nıca' rian xungüi nej. Nı digyán renga' Yan'anj rian daran' ni ngüi sisi gui'yaj ganaj rian ni si nicaj sun daj ngaa gahui' Cristo rian rugutsı.

16 Hué dan nı sı guxuman ruhua ni é re' nga si-nuguan' ni tsınj na'uej ruhua nga si xa ni é re' nga si go'o ni é re' mánj. Nı sı guxuman ruhua ni é re' si gataj ni sıj sisi ní'yanj ni sıj ni güi gui'yaj ni sıj gui'yanj, ası ní'yanj ni sıj ngaa nıquin' yahui naca, ası güi naránj ruhua ni sıj nej. 17 Nı ngaa achin ga'na' Cristo, nı dagahuin ni ngüi ni nuguan' daj sisi guıni'i ni sıj daj gahuin ngaa gane nıganj né' nga Yan'anj. Sanı ngaa ga'na' Cristo, nı xacaj né' cuenta sisi ganahuij ni nuguan' daj. Yyaj nı dunáj né' ni nuguan' daj, nı nıco' né' urin man'an Cristo.

18 Nı sı ga'uej ruhua á re' si guere' si-premio ni é re' gui'yaj ni tsınj digya' yun'unj daj. Daj si 'yaj ni sıj sisi nitaj si huin achij ni sıj. Nı nıco' ni sıj ni ángel. Nı a'mi ni sıj daj rún' güenda si guıni'i ni sıj nuguan' digyán Yan'anj rian ni sıj. Sanı sé si xanga' si-nuguan' ni sıj mánj. Nı 'yaj nne ni sıj xi'ı si ani ruhua ni sıj. Sanı ani ruhua ni sıj daj rún' ani ruhua ni tsınj man chruhua xungüi gaquin' nan. 19 Nı hua duna ni sıj si nicaj dugüi' ni sıj nga Cristo. Nı hué Cristo 'yaj sisi

hua ran nnee cúj sıj huin né'. Nı daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj xana ngaa a'ui' unj xa da'nıj unj, nı achij tsin' daj, nı hué daj 'yaj Yan'anj nga né' huin né' nnee cúj Cristo. Nı Cristo 'yaj sisi guınicaj dugüi' nuguan'an go'ngo né'. Nı hué daj guınicaj dugüi' né' nga sıj, 'yaj Yan'anj.

20 Nı sisi hua yya gahui' nuguan'an ni é re' nga Cristo, nı un sin huin, nı dagahuin ni é re' nuguan' digyán ni tsınj man chruhua xungüi gaquin' nan únj. Nı un sin huin nı hua 'yaj gué ni é re' daj rún' 'yaj ni tsınj da únj. 21 Daj si ataj ni é re': "Sı guida'a né' da mánj. Nı sı xa né' da mánj. Nı sı gatsij né' da mánj." Hué daj ataj ni é re'. 22 (Nı daran' ni nuguan' a'nin' ni sıj nga si digyán ni sıj daj huin urin si-nuguan' ni tsınj man chruhua xungüi.) Nı ganahuij daran'anj daj rún' ganahuij ni rasun arasun ni ngüi. 23 Xanga' nı ga'ue gani ruhua né' sisi hua sa' ni nuguan' a'nin' ni sıj daj. Daj si 'yaj ni sıj sisi ni'i sa' ni sıj. Nı 'yaj ni sıj sisi nitaj si huin achij ni sıj. Nı dugua'i ni sıj nnee cúj ni sıj. Sanı nı a 'ngo nitaj si nıco' ni sıj Yan'anj mánj. Daj si xi'ı nuguan' nıco' ni sıj, nı hua gué 'yaj ni sıj si huin ruhua nnee cúj ni sıj.

3

1 Ngaa nı xi'ı si hua ganá'nıj nuguan'an ni é re' nga Cristo, ngaa nı nana' ni é

re' ni nuguan' 'na' xata' rian nne Cristo ne' chrej ra'a sa' Yan'anj. ² Xacaj á re' cuenta daj hua ni nuguan' 'na' xata'. Ni si nahuij ruhua ni é re' nga ni nuguan' ani ruhua ni ngüi man xungüi manj. ³ Daj si gahui' nuguan'an ni é re' nga Cristo. Sanj yyaj, ni hua ni'na' niman ni é re' nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo nne sij xata' nga Yan'anj. ⁴ Ni hué Cristo 'yaj si hua ni'na' niganj ni é re'. Ni ngaa gurugüi' sij ga'na' sij, ni hué daj gurugüi' ni é re' nga sij. Ni gahuin 'ueé ni é re' nga sij nej.

La vida antigua y la nueva

⁵ Hué dan ni 'ngo yun dunaj ni é re' daran' chrej huin si-chrej xungüi nan: Si gui'yaj squira' 'ngo ni ango ni é re' ni ngüi manj. Ni si gui'yaj ni é re' si quij hua manj. Ni si gani ruhua ni é re' nga ni si quij hua manj. Ni si gui'yaj ni é re' si huin quij ruhua ni é re' manj. Ni si gahuin yoo ni é re' guida'a ni é re' 'ngo ni rasun da'nga' 'ngo ni tsinj rian ni é re' manj. Daj si uyan huin ngaa nun yan'anj 'ngo tsinj ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. ⁶ Ni gui'yaj Yan'anj castigo ni tsinj 'yaj ni gaquin' daj. Daj si na'uej ruhua ni sij dagahuin ni sij rian Yan'anj. ⁷ Ni asij sini ni hué daj gui'yaj ni é re' ngaa gachéj ni é re' si-chrej xungüi nan.

⁸ Sanj yyaj ni duna ni é re' daran' gaquin' nan. Ni si

ga'man ruhua ni é re' manj. Ni si guinan'an ruhua ni é re' manj. Ni si gui'yaj quij ni é re' nga ni dugüi' ni é re' manj. Ni si nuna ni é re' xi'í dugüi' ni é re' manj. Ni si ga'mi ni é re' nuguan' quij manj. ⁹ Ni si ga'mi snan'anj ni é re' rian ni dugüi' ni é re' manj. Daj si hua naduna ni é re' si gahuin ni é re' asij sini. Ni nitaj si 'yaj ni é re' daj rún' gui'yaj ni é re' asij sini. ¹⁰ Ni nahuin naca niman ni é re', gui'yaj Yan'anj. Ni Yan'anj gui'yaj ni é re'. Ni 'yaj Yan'anj sisi guisij sa' ni é re' guini'i ni é re' man'an Yan'anj. Ni ya'yoj naduna Yan'anj si ani ruhua ni é re' sisi gahuin ni é re' daj rún' huin man'an Yan'anj. ¹¹ Ngaa ni nitaj si gahuin sisi tsinj griego, asj tsinj israelita huin né'. Nitaj si gahuin sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj né' asj nun guta' ni sij da'nga' nnee cúj né'. Ni nitaj si gahuin sisi huin né' tsinj 'na' anéj chrej, asj tsinj 'na' ango xuman' huin né'. Ni nitaj si gahuin sisi tsinj 'yaj sun yun rian xuru'ue huin né', asj tsinj nitaj si 'yaj sun yun huin né'. Urin Cristo huin si ní'yanj rian daran'anj. Ni nne sij chruhua niman daran' né'.

¹² Ni 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Ni nacui Yan'anj ni é re' sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga ni ngüi nico' man'an Yan'anj. Ngaa ni xi'í daj gahuin ni é re' tsinj nani yaco ruhua guini'yaj ni é re'

ni dugüi' ni é re'. Nî ga'mi sa' ni é re' nej. Nî sî gani ruhua ni é re' sisi huin rian ni é re' mánj. Nî dagahuin ni é re' rian ni dugüi' ni é re'. Nî ga'nin' ruhua ni é re' nga si ataj ni dugüi' ni é re'. ¹³ Nî sisi nun aran' ruhua ni é re' nga si 'yaj go'ngo ni dugüi' ni é re', sanî guñicaj ni é re' niman nico nga ni sij daj rún' guñicaj Cristo niman nico rian ni é re'. ¹⁴ Nî nuguan' huin rian huin sisi gahuin 'i ruhua ni é re' nî'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Nî sisi hué daj guí'yaj ni é re', nî ga'ue guñicaj dugüi' nuguan'an ni é re' guíman án re'. ¹⁵ Nî duna ni é re' sisi gahuin din'inj ruhua niman ni é re', guí'yaj Cristo. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi gahuin din'inj ruhua ni é re'. Nî xi'í daj gaquínj Yan'anj ni é re' sisi guñicaj dugüi' nuguan'an án re' nga ni dugüi' ni é re'. Nî nico' huaj gataj ni é re' si guruhua Yan'anj. ¹⁶ Nî nîganj gani ruhua ni é re' sisi nun si-nuguan' man'an Cristo chruhua niman ni é re'. Nî daj rún' 'yaj 'ngo tsínj chrún sa' nga si-nuguan' Yan'anj, nî hué daj guí'yaj ni é re' digyan ni é re' rian ni dugüi' ni é re'. Nî dugu'nun' ni é re' sisi dagahuin ni dugüi' ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Nî gara ni é re' chra' huin salmo nga chra' a'mi 'ueé rian Yan'anj nej, nga chra' aráj ni é re' xi'í si huin niq' ruhua ni é re' nga niman ni é re'. Nî ngaa

aráj ni é re', nî ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj. ¹⁷ Nî daran' si ga'mi ni é re' nga daran' si guí'yaj ni é re', nî hué daj guí'yaj ni é re' nga si xugüi Señor Jesús. Nî ga'ui' ni é re' si guruhua chrej né' huin Yan'anj xi'í Cristo.

¹⁸ Nî yun'unj xana hua nica, nî dagahuin unj si ataj nica unj. Hua niñan si hué daj dagahuin unj xi'í Señor.

¹⁹ Nî gahuin 'i ruhua tsínj sno'o guíni'yaj sij nica sij. Nî sî chran' sij nica sij mánj.

²⁰ Nî dagahuin ni tsin' si ataj chre nga nni. Daj si hué daj aran' ruhua Señor si guí'yaj anin'inj.

²¹ Nî sî chran' nico chrej ni tsin' daj da'níj ni sij mánj. Ngaa nî sî guere' niman ni tsin' daj, guí'yaj chrej ni tsin' da mánj.

²² Nî tsínj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue chruhua xungüi nan, nî dagahuin sij si ataj sí'. Nî sé urin si ni'yaj xuru'ue daj, nî guí'yaj sun sa' sij sisi gani ruhua sí' sisi sa' 'yaj sij mánj. Sanî dagahuin sa' sij xi'í si hua sa' niman sij. Nî hué daj guí'yaj sij xi'í si hua ni'yanj sij rian Señor. ²³ Daran' si 'yaj ni é re', nî hué daj guí'yaj 'ueé ni é re'. Nî daj rún' huin sisi 'yaj sun ni é re' rian Señor, nî hué daj guí'yaj ni é re'. Nî sî gani ruhua ni é re' sisi 'yaj sun ni é re' rian ni tsínj mánj. ²⁴ Daj si ni'i ni é re' sisi nahuin ra'a ni é re' nuguan' sa' guí'yaj Señor xi'í si dagahuin sa' ni

é re'. Daj si 'yaj sun ni é re' rian Cristo. Nī hué sij huin xanga' Señor rian ni é re'.
 25 Sanj tsínj gui'yaj gaquin', nī gahuin sij castigo daj rún' huin gaquin' gui'yaj sij. Nī uyan 'yaj Yan'anj nga daran' ni ngüi.

4

1 Nī sisi huin ni é re' xuru'ue, nī gui'yaj nica ni é re' 'ngo ducuánj nga ni tsínj 'yaj sun yun rian ni é re'. Daj si ni'i ni é re' sisi xata' nne Señor nicaj sun rian ni é re'.

2 Nī niganj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj. Nī niganj ga cuidado ni é re' guiman án re'. Nī niganj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj. 3 Gachinj jni'yaj ni é re' xi'í únj sisi ga'ue guiri'i únj 'ngo ducuánj ga'mi sa' únj si-nuguan' Cristo huin nuguan' digyán naca Yan'anj rian né'. Nī xi'í nuguan' daj núnj ducuaga' nan. 4 Nī gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi ga'ue digyán nica yyāj daj rún' hua nian ga'mi rian ni ngüi.

5 Gache 'ueé ni é re' nga ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nī gui'yaj fuerza ni é re' sisi xacaj ni sij cuenta daj hua nuguan' sa'. 6 Nī niganj ga'mi ni é re' nuguan' 'ueé nga nuguan' hua ní'yanj rian ni sij. Nī hua nian sisi guini'i ni é re' daj ga'mi ni é re' rian go'ngo ni tsínj nachínj snan'anj án re' xi'í nuguan' nico' ni é re'.

Salutaciones finales

7 Nī jnánj né' Tíquico huin tsínj 'i ruhua né'. Nī hué sij huin 'ngo tsínj 'yaj sun sa' nuguan'an ngāj rian Señor. Nī nicaj sij nuguan' huaj sij nāta' sij rian ni é re' daj ran'ānj. 8 Xi'í daj nī a'nī sij huaj sij rian ni é re' sisi nāta' sij daj hua mán únj. Ngaa nī ga'ue nari' nucuaj niman án re', gui'yaj sij. 9 Nī hué daj huaj sij nga tsínj gu'naj Onésimo huin sí' 'ngo jnánj 'i ruhua né'. Nī huin sij 'ngo ni é re'. Nī nāta' nungüej sij daran' si guiran' únj nan gunun ni é re'.

10 Nī a'nīj tsínj gu'naj Aristarco 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' 'ngo tsínj nun nuguan'an ducuaga' ngāj. Nī hué daj 'yaj Marcos huin sí' stucun' tsínj gu'naj Bernabé. Nī hua ga'nī nuguan' rian ni é re' rian xi'í Marcos sisi guchi' nī'yaj sij rian man ni é re'. Hué dan nī ga'mi sa' ni é re' nga sij. 11 Nī hué daj a'nīj tsínj gu'naj Jesús Justo 'ngo nuguan' rian ni é re'. Nī hué anin' tsínj nan huin urin ni tsínj israelita 'yaj sun ngāj rian nicaj sun Yan'anj. Ni nari' nucuaj nimānj, gui'yaj ni sij.

12 Nī a'nīj tsínj gu'naj Epafras 'ngo nuguan' rian án re' huin sij 'ngo ni é re'. Nī huin sij 'ngo tsínj 'yaj sun rian Cristo Jesús. Nī niganj achínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í ni é re' sisi ga nica ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Nī huin ruhua sij sisi xanga' guini'i ni é re' daj hua si-

chrej Yan'anj. Nĭ huin ruhua sij sisi dagahuin ni é re' si aran' ruhua Yan'anj guĭ'yaj á re'. ¹³ Nĭ huĕj huin 'ngo tsínj ni'i yya sisi nahuij ruhua tsínj gu'naj Epafras xi'í ni é re' nga ni tsínj man xuman' gu'naj Laodicea nga xuman' gu'naj Hierápolis nej. ¹⁴ Nĭ a'nĭj tsínj gu'naj Lucas 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' 'ngo doctor 'ĭ ruhua né'. Nĭ hué daj 'yaj tsínj gu'naj Demas nej.

¹⁵ Ga'nĭj ni é re' 'ngo nuguan' rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús man xuman' Laodicea. Nĭ hué daj guĭ'yaj ni é re' nga yun'unj gu'naj Ninfas nga ni ngüĭ nahuin yu' ducúa ún' huin ni sij ni ngüĭ nico' Yan'anj. ¹⁶ Nĭ ngaa guĭsĭj gaya ni é re' carta nan scanĭj ni é re', nĭ ga'nĭj ni é re' ga'n'anj gaya ni ngüĭ nico' Yan'anj man xuman' Laodicea. Nĭ hué daj gaya ni é re' carta ga'nĭ rian ni ngüĭ man xuman' Laodicea nej.

¹⁷ Gataj ni é re' gunun tsínj gu'naj Arquipo: Dagahuin sa' re' nga sun ga'ui' Señor rian re'.

¹⁸ Huĕj huin Pablo. Nĭ arĕnj letra nan huin saludo rian ni é re'. Nĭ sĭ guini'yun ruhua ni é re' sisi nĕnj ducuaĝa'. Nĭ huin ruhuāj sisi guĭ'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re' aj.

PRIMERA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS TESALONI- CENSES

Salutación

¹ Huēj huin Pablo. Nī arun anin' únj Silvano nga Timoteo yanj carta nan a'níj únj huaj rian án re' huin ín re' ní tsínj nico' Yan'anj man xuman' Tesalónica. Nī nicaj dugüi' a ni é re' nga Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo. Nī huin ruhua anin' únj sisi gui'yaj Yan'anj nga Señor Jesucristo sinduj rian án re' gahuin din'inj chruhua á re'.

Ejemplo de los tesalonicenses

² Nīganj a'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'í daran' a ni é re'. Nī nanun ruhua únj xi'í a ni é re' ngaa achínj jni'yaj únj rian Yan'anj. ³ Nī ya'yoj ngaa achínj jni'yaj anin' únj rian Yan'anj huin chrej né', nī nanun ruhua únj daj gui'yaj sun sa' á re' si-sun Yan'anj xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesús. Nī xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj, nī gui'yaj sun sa' á re' si-sun Señor. Nī gunucuj á re' rian ni sayun xi'í si ana'uij ni é re' sisi chraçuij yun'unj Señor Jesucristo a ni é re'. ⁴ Nī 'i ruhua Yan'anj ni'ya a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij

né'. Nī ni'i anin' únj sisi hué Yan'anj nacui ni é re' sisi guinico' a ni é re' Yan'anj.

⁵ Daj si ngaa ga'mi únj nuguan' sa' rian án re', nī sé urin nuguan' ga'mi únj gan'anj únj. Sanj ga'mi únj nga si-fuerza Espíritu Santo. Nī gahuin yya ruhua únj sisi nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mi únj. Nī ni'i sa' ni é re' daj gui'yaj únj ngaa guimán únj scanij a ni é re'. Daj si nano' únj sisi daj ga'ue gahuin sa' ruhua ni é re' aj. ⁶ Nī gaxi'i a ni é re' gui'yaj gue a ni é re' daj rún' gui'yā nga daj rún' 'yaj gue Señor nej. Nī nunj si guiran' a ni é re' nico sayun gui'yaj ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Jesús, sanj 'ngo guinico' a ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Nī gahuin niá' ruhua á re', gui'yaj Espíritu Santo. ⁷ Xi'í daj nī digyán ni é re' 'ngo ducuánj sa' rian ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj mán estado Macedonia nga estado Acaya.

⁸ Nī gaxa'nj si-nuguan' Señor scanij ni ngüi mán estado Macedonia nga estado Acaya, gui'yaj á re'. Sanj sé urin nungüej estado daj, sanj gaxa'nj nuguan' daj nún' gachra' chruhua xungüi, gui'yaj á re'. Nī ni'i daran' ni sij daj xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Xi'í daj nī nitaj chrej hua sisi ga'mi anin' únj rian ni ngüi daj xi'í si gui'yaj á re'. ⁹ Nī a'mi man'an ni ngüi daj gahuin ngaa guchi' anin'

únj rian man án re'. A'mi ni sij sisi ga'mi sa' á re' nga únj ngaa gane únj nga á re'. Ní a'mi ni sij sisi duna á re' yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ní gaxi'i ni é re' guinico' a ni é re' Yan'anj hua ni'na' huin Yan'anj xanga' aj. ¹⁰ Ní hué daj a'mi ni sij sisi ana'uij a ni é re' sisi nanicaj Jesús ga'na' sij xata' huin sij da'nij Yan'anj anj. Ní ganá'nij sij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Ní Jesús huin si ganacaj né' ngaa gahuin nico castigo ni ngüi da'ui gaquin', gui'yaj Yan'anj.

2

Ministerio de Pablo en Tesalónica

¹ Ní ni'i a ni é re' sisi ngaa guchi' anin' únj rian man a ni é re', ní sé si guchi' yun únj huin in re' jnánj né' nga xica'uij né' mánj. ² Ní hua ni'i a ni é re' daj guiran' únj sayun xuman' Filipos ngaa ga'mi quij ni sij rian únj. Ní nunj si ducu gunun' ni ngüi man xánj án re' nga únj, saní chracuij Yan'anj sisi ga'mi nucuj únj rian a ni é re' nuguan' sa' sisi ganacaj Yan'anj ni ngüi aj.

³ Ní nun gachej ruhua anin' únj nga nuguan' ga'mi únj rian án re' mánj. Ní nitaj si hua quij niman únj mánj. Ní nitaj si huin ruhua únj digya' yun'unj únj a ni é re' mánj. ⁴ Saní garan' ruhua Yan'anj nga si gui'yaj únj. Ní garasun Yan'anj únj sisi ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj

huin nuguan' sa' rian ni ngüi. Ní hué daj a'mi gue únj. Ní sé si a'mi únj sisi garan' ruhua ni ngüi nga nuguan' a'mi únj mánj. Saní a'mi únj nuguan' huin ruhua Yan'anj ga'mi únj rian ni ngüi. Ní acaj Yan'anj cuenta daj hua niman únj. ⁵ Ní ni'i a ni é re' sisi nitaj aman digya' yun'unj únj man'an án re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj daj. A'mi sa' sij xi'í re', saní nini huin niman sij. Ní nitaj si nano' únj ango ducuánj sisi riqui a ni é re' san'anj gui'yaj gana únj mánj. Ní Yan'anj ni'i sisi sé daj 'yaj únj mánj. ⁶ Ní nun nano' anin' únj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'í únj mánj. Ní nitaj si nano' únj si ga'mi sa' a ni é re' xi'í únj mánj. Saní hua si-chrej únj si gachinj únj si chracuij a ni é re' únj xi'í si huin únj tsínj apóstol rian Cristo.

⁷ Saní ngaa guimán únj scanij a ni é re', ní gui'yaj únj daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj xana ngaa dugumi 'ueé unj da'nij unj. ⁸ Ní nin' ruhua gahuin 'i ruhua anin' únj ni'yaj únj ni é re'. Xi'í daj ní sé urin si-nuguan' Yan'anj ga'mi únj rian a ni é re', ruhua únj, saní ga'uej ruhua únj gui'yaj sun únj rian a ni é re' nej. Daj si nin' ruhua gahuin 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re' aj. ⁹ Ní ni'i a ni é re' daj gui'yaj sun únj ngaa guimán únj scanij ni é re' sisi daj gui'yaj únj guiri' únj si xa únj. Nugüi nigan' gui'yaj sun únj. Daj si nitaj si

huin ruhua únj garasun únj rian án re' ngaa ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian án re' mánj.

¹⁰ Nj ni'i a ni é re', nj hué daj ni'i Yan'anj sisi gui'yaj sa' únj ngaa guimán únj scanij ni é re' huin ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nj dagahuin nica únj. Nj nitaj 'ngo si gui'yaj únj sisi ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í únj mánj. ¹¹ Nj ni'i a ni é re' sisi daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa a'mi sa' sij sisi gahuin nia' ruhua da'nij sij, nj hué daj gui'yaj únj nga go'ngo a ni é re'. Nj riqui únj chrej rian án re' nej. ¹² Nj ga'nin' anin' únj sun rian a ni é re' sisi gache nica a ni é re' si-chrej Yan'anj daj rún' 'yaj ni tsínj nico' sa' Yan'anj anj. Nj aquínj Yan'anj sisi gane a ni é re' rian hua 'ueé nica sun Yan'anj.

¹³ Xi'í daj nj niganj a'ui' únj si guruhua Yan'anj. Daj si ngaa gunun a ni é re' si-nuguan' Yan'anj ga'mi únj rian án re', nj nahuin ra'a yya a ni é re' nuguan' daj sisi hué si-nuguan' Yan'anj huin yya. Nj nun gataj a ni é re' sisi si-nuguan' ni tsínj huin mánj. Nj si-nuguan' Yan'anj huin xanga' yya. Nj 'yaj sa' nuguan' daj chruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. ¹⁴ Nj ngaa guiran' ni é re' huin jnánj né' sayun, gui'yaj ni tsínj man xánj ni é re', nj uyan guiran' ni é re' nga ni tsínj nico' Yan'anj man estado Judea

huin ni sij ni tsínj nica dugüi' nga Cristo Jesús. Daj si guiran' ni sij sayun, gui'yaj ni tsínj israelita huin ni sí' tsínj xánj ni sij. ¹⁵ Nj hué ni tsínj israelita daj dagahui' Señor Jesús. Nj dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj guiri ni sij ne' chrej xe' ni únj nej. Nj nun aran' ruhua Yan'anj si 'yaj ni sij. Nj unun' ni sij nga daran' ni ngüi. ¹⁶ Nj ngaa huin ruhua únj ga'mi únj rian ni ngüi 'na' anej chrej sisi nacaj Yan'anj ni sí', nj na'uej ruhua ni sij sisi hué daj ga'mi únj mánj. Xi'í daj nj huaj da'ui ni sij gaquin'. Nj xi'í daj ducu ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij.

Ausencia de Pablo de la iglesia

¹⁷ Nj nunj si nitaj si nica dugüi' né' xi'í si gahuin njni únj doj rian án re', sanj niganj nica dugüi' niman né' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nj njn' ruhua hua ruhua únj guchi' nj'yaj únj rian man án re' aj. ¹⁸ Nj da ga'i gahuin ruhua anin' únj guchi' nj'yaj únj rian man a ni é re'. Nj nico' huaj hué daj gahuin ruhua man'anj, huinj Pablo. Sanj guiránj sichre Satanás chrej rian únj guchi' nj'yaj únj rian man án re'. ¹⁹ Nj ana'uij únj sisi ngaa ga'na' Señor Jesucristo, nj gui'yaj sa' sij nga únj xi'í a ni é re'. Nj gahuin nia' ruhua únj, gui'yaj á re' nej. Nj digyán án re' sisi

gui'yaj sa' únj si-sun Yan'anj scanij a ni é re' aj. ²⁰ Xanga' ni gui'yaj á re' sisi hua sa' si-sun únj rian Yan'anj. Nì huin niã' ruhua únj, gui'yaj á re' nej.

3

¹ Ngaa nì ngaa nun gunucuj únj guchi' únj rian man án re', nì gani ruhua únj sisi gūna hujj gue únj xuman' Atenas. ² Nì ga'nij únj jnánj né' Timoteo sisi guchi' sij rian man án re'. Daj si huin sij 'ngō tsínj 'yaj sun nuguan'an nga únj rian Yan'anj. Nì a'mi únj nuguan' sa' xi'í Cristo rian ni ngüi. Nì ga'nij únj guchi' sij rian man án re' sisi ga nica ruhua ni é re', gui'yaj sij. Nì gui'yaj fuerza sij sisi guxuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj anj. ³ Nì gui'yaj sij sisi si gahuin ruhua ni é re' xi'í sayun ran' a ni é re', ruhua únj. Nì ni'i a ni é re' sisi hua nian guiran' né' sayun daj. ⁴ Nì ngaa guimán únj scanij ni é re', nì gataj chrūn únj gunun a ni é re' sisi guiran' né' sayun daj. Nì daj rún' ni'i ni é re', nì hué daj gahuin. ⁵ Ngaa nì nun gunucua gā mánj. Xi'í daj nì ga'nī 'ngō tsínj daj rian man án re' sisi nāchin' snan'anj sij daj xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Daj si guxu'ujj sisi duna ni é re' si-chrej Yan'anj xi'í si digya' yun'unj sichre ni é re'. Ngaa nì guere'ej si-sun únj gui'yaj

sun únj scanij ni é re', gui'yaj sichre.

⁶ Sanj ngaa nanicaj Timoteo gan'anj sij xánj án re', nì nicaj sij nuguan' sa' nasij sij sisi xuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj, ataj sij. Nì 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re', ataj sij nej. Nì nata' sij sisi niganj nanun sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' únj. Nì 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' únj, ataj sij nej. Nì daj rún' huin ruhua únj guchi' ni'yaj únj rian man ni é re', nì hué daj huin ruhua ni é re' ga'na' ni'yaj ni é re' rian man únj, ataj sij gunun únj. ⁷ Hué dan nì scanij ni sayun ran' únj, nì gahuin niã' ruhua únj gunun únj sisi xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ⁸ Xi'í si hua nica ruhua ni é re' nga si-chrej Señor, nì huin niã' ruhua únj gache únj si-chrej Yan'anj, 'yaj ni é re'. ⁹ Nì nīn' ruhua huin ruhua anin' únj ga'ui' únj si guruhua Yan'anj, 'yaj á re'. Nì nīn' ruhua huin niã' ruhua únj rian Yan'anj xi'í a ni é re' aj. ¹⁰ Nugüi nigan' achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisi riqui Yan'anj, nì guchi' ni'yaj únj rian man án re'. Daj si huin ruhua únj digyán únj rian án re' nuguan' gui'yaj sisi guxuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj anj. ¹¹ Nì huin ruhua únj sisi chracuij Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesús sisi ga'ue guchi' ni'yaj únj rian man

án re'. ¹² Nì huin ruhua únj sisi gahuin 'i ruhua á re' guini'yaj a ni é re' go'ngo ni dugüi' a ni é re', gui'yaj Señor. Nì daj rún' 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re', nì hué daj ga 'i ruhua á re' guini'yaj a ni é re' daran' ni ngüi, ruhua únj. ¹³ Nì huin ruhua únj sisi gahuin nica ruhua á re', gui'yaj Señor. Nì gahuin sa' niman ni é re' rian Yan'anj. Nì si da'ui a ni é re' gaquin' rian Yan'anj huin chrej né' ngaa ga'na' Señor Jesús nga daran' ni ngüi sa' nicaj dugüi' nga sij, ruhua únj.

4

La vida que agrada a Dios

¹ Hué dan nì xi'í si nicaj dugüi' a ni é re' nga Señor Jesús, nì achínj jni'yaj únj rian a ni é re' sisi ga gue dagahuin a ni é re' si digyán únj rian a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si gataj únj gunun a ni é re' daj gui'yaj á re' chruhua xungüi nan. Ngaa nì ga'ue gui'yaj a ni é re' si garan' ruhua Yan'anj. ² Daj si hua ni'i ni é re' daj hua nuguan' ga'nin' únj sun rian án re' xi'í Señor Jesús. ³ Nì huin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj. Nì na'uej ruhua Yan'anj sisi gui'yaj squira' go'ngo a ni é re' ni ngüi mánj. ⁴ Nì huin ruhua Yan'anj sisi gane 'ueé go'ngo ni é re' nga nica a ni é re'. Nì guinun yan'anj án re' nica á re' nej.

⁵ Nì si gani quij ruhua a ni é re' xi'í ni yun'unj xana daj rún' 'yaj ni ngüi nun ni'i Yan'anj mánj. ⁶ Nì ga cuidado rian ni é re' sisi si digya' yun'unj a ni é re' jnánj ni é re' xi'í ni yun'unj xana. Daj si Señor huin si gui'yaj nico castigo daran' ni tsínj 'yaj daj. Nì hué daj hua gataj chrún únj rian ni é re'. ⁷ Daj si nun gaquinj Yan'anj né' sisi gache né' 'ngo chrej quij hua. Sanì huin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. ⁸ Ngaa nì tsínj na'uej ruhua dagahuin nuguan' digyán únj nan, nì nun dagahuin sij rian man'an Yan'anj. Daj si sé si-nuguan' ni tsínj huin nuguan' digyán únj. Nì Yan'anj huin si riqui Espíritu Santo rian né'. ⁹ Nì sé si ní'yanj sisi garun únj nuguan' guchij rian man án re' sisi gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si hua digyán Yan'anj rian án re' sisi gahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' nga ni dugüi' ni é re' aj. ¹⁰ Nì hué daj 'yaj ni é re' nga daran' ni tsínj nico' Yan'anj man estado Macedonia. Sanì achínj jni'yaj únj rian án re' sisi gahuin ruhua á re' doj ni'yaj á re' ni dugüi' né' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ¹¹ Nì gui'yaj fuerza á re' sisi guiman din'inj ni é re'. Nì si nahuij ruhua á re' nga si-sun dugüi' re' mánj. Nì gui'yaj sun ni é re' nga ra'a ni é re' daj rún' ga'nin' únj sun rian ni é re' aj. ¹² Ngaa

nĭ ga'mi achij 'ueé a ni é re' rian ni tsínj nun xuman ruhua nĭ'yaj Yan'anj. Nĭ sĭ gachin 'ngō rasun rian ni é re' mánj.

La venida del Señor

¹³ Nĭ huin ruhua anin' únj si guĭni'i ni é re' daj guĭran' ni tsínj gahui' huin ni tsínj nico' Jesús huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Ngaa nĭ sĭ nani ruhua á re' daj rún' 'yaj ango ni ngüi mánj. Daj si nani ruhua ni sij xi'í si sĭ ganá'nij ni dugüi' ni sij, ruhua ni sij. ¹⁴ Nĭ xuman ruhua né' sisĭ gahui' Jesús. Nĭ ganá'nij sij scanij ni niman, guĭ'yaj Yan'anj. Nĭ xi'í daj ni'i né' sisĭ Yan'anj guĭ'yaj gana'nij ni ngüi guinicaj dugüi' nga Cristo ngaa gahui' ni sij. Nĭ ga'na' nuguan'an ni sij nga Jesús, guĭ'yaj Yan'anj.

¹⁵ Hué dan nĭ né' tsínj guĭman da güi ga'na' Señor chruhua xungüi, nĭ sĭ gahuin rian né' rian ni ngüi hua gahui' mánj. Nĭ hué daj ataj únj gunun a ni é re', guĭ'yaj Señor. ¹⁶ Daj si gaguáj man'an Señor ngaa gahui' sij xata' nanij sij rian xungüi nan. Nĭ nicaj sun si-nane Señor gunun ni ngüi. Nĭ gunun ni ngüi si-nane 'ngō ángel huin achij nĭn'. Nĭ gunun ni sij si ga'yanj si-trompeta Yan'anj. Ngaa nĭ ni ngüi guinicaj dugüi' nga Cristo huin ni tsínj gahui', nĭ hua sini ni sij gana'nij aj. ¹⁷ Nĭ né' guna guĭman, nĭ nicaj Yan'anj né'

gan'anj nuguan'an né' nga ni ngüi ganá'nij daj rian nga. Nĭ nari' dugüi' daran' né' nga Señor xata'. Nĭ gane nĭganj né' nga Señor. ¹⁸ Hué dan nĭ nari' nucuj niman go'ngo a ni é re', guĭ'yaj ni nuguan' nan, ruhuāj aj.

5

¹ Sé si hua nĭan garun anin' únj nuguan' guĭchij rian án re' xi'í güi ga'na' ruhua' yún Cristo huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ² Daj si ni'i sa' ni é re' sisĭ daj rún' nun ni'i né' un güi gatu tsínj tu guĭ'yaj tu sí ne' yan', nĭ hué daj nun ni'i né' un güi ga'na' Señor mánj. ³ Nĭ 'ngō güi nĭ gataj ni ngüi: "Hua din'inj mán daran' né'. Nĭ hua xitinj mán né'." Daj gataj ni sij. Ngaa nĭ hué guē hora daj, nĭ nasĭnunj ga'na' 'ngō sayun rian ni sij. Nĭ daj rún' ran' 'ngō yun'unj xana ngaa ruhua ga'nga da'nĭj unj, nĭ hué daj guĭran' ni ngüi daj. Nĭ sĭ ganani ni sij mánj.

⁴ Sanĭ axa' á re', nĭ nitaj chrej huaj si guxu'ui' a ni é re' daj rún' xu'ui' ni tsínj ni'i si gatu tsínj tu huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si nitaj si man ni é re' rian hua rumi' mánj. ⁵ Daran' ni é re' mán guní'yanj. Nĭ mán ni é re' rian xiguĭn yan'an. Daj si xiguĭn chruhua niman né', guĭ'yaj Yan'anj. Nitaj si mán né' rian hua rumi' mánj. ⁶ Hué dan nĭ sĭ gatoj né' daj rún' 'yaj ango ni

ngüi mánj. Sanj gūnun sa' ruhua né' gāna'uij né' güi ga'na' Señor. Nj sj guixini né' mánj. ⁷ Ni tsínj atoj, nj atoj ni sij ne' nj. Nj ni tsínj hua xini, nj hua xini ni sij ne' nj huin ni sij ni tsínj nun xuman ruhua nj'yaj Yan'anj. ⁸ Sanj né' mán rian xiguin sa', nj hua nian si niganj ga cuidado né' nga si gu'yaj né'. Nj daj rún' dugumi 'ngo snado niman sij nun sij 'ngo gató gaga', nj hué daj dugumi né' man'an né' xi'í si xuman sa' ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nj gahuin 'i ruhua né' nj'yaj né' ni dugüi' né'. Nj daj rún' dugumi 'ngo snado man'an sij ngaa nun chra sij 'ngo jnahui go'o, nj hué daj dugumi né' man'an né' xi'í si gahuin yya ruhua né' sisi naca'j Yan'anj né'.

⁹ Daj si nun gani ruhua Yan'anj sisi gahuin né' castigo mánj. Sanj gani ruhua Yan'anj naca né' xi'í Señor Jesucristo aj. ¹⁰ Nj gahui' Jesucristo xi'í né'. Nj xi'í daj, asj mán né', asj gahui' né', nj guiman nuguan'an né' nga sij. ¹¹ Xi'í daj nj daj rún' 'yaj á re', nj ga gue gu'yaj fuerza á re' sisi nari' nucua'j niman ni dugüi' ni é re'. Nj ga nica ruhua go'ngo ni é re' nga si-nuguan' Yan'anj, gu'yaj á re' nej.

Pablo exhorta a los hermanos

¹² Achínj jni'yaj anin' únj rian ni é re' sisi ga ni'yanj a ni é re' nga ni tsínj 'yaj sun scanij ni é re' huin ín

re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si a'nin' ni sij rian ni é re', gu'yaj Señor. Nj riqui ni sij ducuánj sa' rian án re' nej. ¹³ Nj nin' ruhua ga ni'yanj a ni é re' nga ni sij. Nj nin' ruhua ga 'i ruhua á re' nj'yaj á re' ni sij xi'í sun 'yaj sun ni sij scanij ni é re'. Nj gahuin din'inj ruhua ni dugüi' ni é re' aj. ¹⁴ Nj achínj jni'yaj anin' únj rian án re' sisi ga'ui' a ni é re' chrej sisi gu'yaj sun ni tsínj rumi rián re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nj ga'mi 'ueé ni é re' rian ni tsínj hua ninaj nga si-chrej Yan'anj sisi nari' nucua'j niman ni sij, gu'yaj á re'. Nj chracuij ni é re' ni tsínj achin si guxuman sa' ruhua nj'yaj Yan'anj. Nj ga'mi naj ni é re' rian daran' ni ngüi' aj. ¹⁵ Ga cuidado ni é re' man'an án re' sisi sj gu'yaj quij go'ngo ni é re' rian ni tsínj gu'yaj quij nga ni é re'. Sanj niganj gu'yaj sa' á re' nga ni dugüi' a ni é re'. Nj gu'yaj sa' ni é re' rian daran' ni ngüi' aj.

¹⁶ Niganj gahuin nia' ruhua ni é re' aj. ¹⁷ Nj sj ga'nin' ruhua á re' gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj mánj. ¹⁸ Nj 'ngo naga'ui' a ni é re' si guruhua Yan'anj nga daran' si ran' án re'. Daj si hué daj huin ruhua Yan'anj sisi gu'yaj a ni é re' xi'í si nico' a ni é re' Cristo Jesús.

¹⁹ Nj sj guiránj ni é re' chrej rian Espíritu Santo sisi sj ga'mi Espíritu Santo nuguan' sa' scanij ni é re'

mánj. ²⁰ Nì sị gani ruhua á re' sisi nitaj si ní'yanj nuguan' ga'mi 'ngo tsínj daj, guì'yaj Espíritu Santo mánj. ²¹ Xaçaj a ni é re' cuenta daj hua go'ngo nuguan' gunun a ni é re'. Ngaa nì gūna a ni é re' ngā nuguan' sa'. ²² Gahuin nini a ni é re' rian daran' si quij hua. ²³ Nì Yan'anj guì'yaj si huin din'inj ruhua né'. Nì huin ruhua anin' únj sisi gahuin sa' nin' ni é re', guì'yaj man'an Yan'anj. Nì huin ruhua únj sisi dugumi sa' Yan'anj niman án re' ngā nneē cúj a ni é re' nej. Ngaa nì sị guida'ui ni é re' a 'ngo gaquin' ngaa ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungüi aj. ²⁴ Nì sica' Yan'anj. Nì aquínj Yan'anj án re' sisi guñicaj dugüi' a ni é re' ngā Yan'anj. Nì gahuin yya daran' si gataj Yan'anj gunun a ni é re'.

Salutaciones y bendición final

²⁵ Gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj xi'í únj huin ín re' jnánj né' ngā xica'uij né'.

²⁶ Nì ngaa nari' dugüi' a ni é re', nì garun du'ua ni é re' ni dugüi' a ni é re' rian Yan'anj. ²⁷ Nì a'nij sun rian án re' ngā si-xugüi Señor sisi gaya 'ngo ni é re' yanj carta nan rian daran' a ni é re' huin ín re' tsínj nico' Yan'anj. ²⁸ Nì huin ruhua anin' únj sisi guì'yaj Señor Jesucristo sinduj rian daran' ni é re' aj. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS TESALONI- CENSES

Salutación

1 Huēj huin Pablo. Nī arūnj anin' únj Silvano nga Timoteo yanj carta nan a'nīj únj huaj rian a ni é re' huin ín re' ni tsínj nico' Yan'anj mañ xuman' Tesalónica. Nī nicaj dugüi' ni é re' nga Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo: 2 Nī huin ruhua únj sisi guj'yaj Yan'anj nga Señor Jesucristo sinduj rian án re' gahuin din'inj chruhua ni é re' aj.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo venga

3 Nīganj hua nīaṇ ga'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'í a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nī dugu'naj huin sisi hué daj guj'yaj únj. Daj si huaj gahuin nico si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nī hué daj gahuin 'i ruhua á re' doj ni'yaj á re' go'ngo ni dugüi' a ni é re' aj. 4 Xi'í daj nī a'mi sa' anin' únj xi'í ni é re' rian ni tsínj nico' Yan'anj huin ni tsínj nahuin yu' ango yu'uj. Nī nunj si a'mi quij ni ngüj xi'í ni é re', nī ran' ni é re' sayun, sanj hua nīca ruhua ni é re' nga si-chrej

Yan'anj. Nī xuman sa' ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj nej. Hué daj ataj únj gunun ango ni tsínj nico' Yan'anj anj.

5 Nī hué nuguan' nan digyán sisi 'yaj nīca Yan'anj nga á re'. Nī xi'í si gunucuj á re' rian ni sayun daj, nī ga'uej ruhua Yan'anj sisi gatu a ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Nī hua yya ran' a ni é re' sayun xi'í nuguan' daj. 6 Nī xi'í si hua nīca ruhua Yan'anj, nī ni'i né' sisi ni tsínj chran' yun'unj a ni é re', nī gujran' ni sij sayun, guj'yaj Yan'anj. 7 Nī ran' ni é re' sayun. Sanj uyan rīqui Yan'anj sisi naran ruhua á re' nga anin' únj. Nī hué daj gahuin güi ngaa gurugüi' Señor Jesús ga'na' sij xata' nga ni ángel nicaj sun. Nī ga'na' Jesús rīqui 'ngo yan'an xata'. 8 Nī guj'yaj sij castigo ni ngüj nun ni'i Yan'anj huin ni sij ni ngüj nun dagahuin si-nuguan' Señor Jesucristo. 9 Nī nīganj gahuin ni sij castigo sisi ga' ni'ya ni sij, guj'yaj Yan'anj. Nī gujman anéj ni sij rian Señor. Nī si ga'ue gujini'i ni sij daj hua nucuj nne man'an Señor mánj. 10 Daj si güi ga'na' Señor, nī gahuin 'ueé sij, guj'yaj né' huin né' ni ngüj nico' sij. Nī gahuin sa' ruhua ni ngüj gujini'i ni sij sí' huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj sí'. (Nī hué daj guj'yaj á re' xi'í si guxuman ruhua ni é re' nuguan' sa' ga'mi únj scanij a ni é re'.)

¹¹ Xi'í daj nĭ nĭganj achínj jni'yaj anin' únj rian Yan'anj xi'í a ni é re' sisi gahuin sa' á re' daj rún' huin ruhua Dan'anj né' gahuin ín re' ngaa gaquínj Yan'anj án re' sisi guinicaj dugüi' a ni é re' nga Yan'anj. Nĭ achínj jni'yaj únj sisi chraçuij Yan'anj ni é re' gui'yaj sun a ni é re' sun sa' huin ruhua Yan'anj gui'yaj sun a ni é re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Jesús. ¹² Hué dan nĭ da' sĭj, nĭ gahuin 'ueé Señor Jesucristo nĭ'yaj ni ngüi xi'í si gui'yaj á re'. Nĭ ga'mi sa' ni ngüi xi'í a ni é re' xi'í si nico' a ni é re' Jesús. Nĭ hué daj huin ruhua Yan'anj nga Señor Jesucristo gui'yaj sinduj rian án re'.

2

Manifestación del hombre de pecado

¹ Yyaj nĭ ga'mi anin' únj rian án re' xi'í si ga'na' ruhua' yún Señor Jesucristo nga xi'í si nahuin yu' né' nga sij huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nĭ achínj jni'yaj únj rian án re' ² sisi sĭ naduna ni é re' nico' huaj nga si ani ruhua á re' mánj. Nĭ sĭ guxu'ui' ni é re' nga nuguan' ataj sisi hua guisĭj güi ga'na' ruhua' yún Señor chruhua xungüi nan. Sé nuguan' xanga' huin nuguan' da mánj. Daj si ataj ni ngüi sisi nuguan' unun ni é re' huin nuguan' a'mi únj rian yanj carta ga'nĭj únj guchij rian án

re', asi nuguan' a'mi tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' daj. Sanĭ sé rian únj 'na' nuguan' da mánj. Daj si achin guisĭj güi ga'na' Señor. ³ Nĭ 'ngö sĭ duna á re' sisi dĭgya' yun'unj ni ngüi a ni é re' mánj. Daj si ngaa achin guisĭj güi ga'na' Señor, nĭ ga'na' güi gunun' ni ngüi nga Yan'anj. Nĭ gurugüi' 'ngö tsínj quij nĭn' ruhua huin sij 'ngö tsínj ga ni'ya rian yan'an. ⁴ Nĭ gata ruhua sij nĭ'yaj sij daran' yan'anj. Nĭ a 'ngö ni rasun sĭ ga'uej ruhua sij si nico' ni ngüi mánj. Nĭ guisĭj sij gan'anj gane sij sinuhui Yan'anj xanga'. Nĭ gui'yaj sij si huin sij man'an Yan'anj.

⁵ Nĭ nitaj si nun ruhua á re' sisi hué daj gataj snan'an gunun a ni é re' ngaa guimán né' mí'. ⁶ Hua ni'i a ni é re' un tsínj ránj chrej rian tsínj quij daj yyaj sisi sĭ ga'ue ga'na' sij. Nĭ garánj chrej rian sij da guisĭj güi garun Yan'anj. Ngaa nĭ ga'ue ga'na' sij. ⁷ Nĭ hua achéj nuguan' quij chruhua xungüi. Sanĭ achin si guini'i sa' né' daj hua nuguan' quij daj. Nĭ axa' tsínj ránj chrej daj, sanĭ achin si guxun sij man'an sij. ⁸ Nĭ ngaa guxun sij man'an sij, nĭ gurugüi' renga' tsínj quij daj. Sanĭ ga'yanj Señor Jesús rian tsínj quij daj, nĭ guere' sij. Nĭ ga ni'ya nĭganj sij, gui'yaj Jesús ngaa ga'na' 'ueé sí' xata'. ⁹ Nĭ man'an sichre Satanás gui'yaj sisi ga'na' tsínj quij daj. Nĭ sichre gui'yaj si gahuin nu-

cuaj tsínj quij daj. Ngaa n̄i guí'yaj sun sij sun nico guñi'yaj ni ngüi. Xi'í daj ga'ue digya' yun'unj sij ni ngüi aj. ¹⁰ N̄i guí'yaj sij daran' rian nuguan' quij sisi digya' yun'unj sij ni ngüi ga ni'ya rian yan'an. Daj si nun ga'uej ruhua ni sij si gahuin 'i ruhua ni sij nga nuguan' xanga' huin nuguan' ataj sisi n̄acaj Yan'anj ni sij. ¹¹ Xi'í daj n̄i ga'n̄ij Yan'anj sisi guxuman ruhua ni sij nuguan' yya. Ngaa n̄i guñico' ni sij nuguan' digya' yun'unj. ¹² Ngaa n̄i guí'yaj Yan'anj castigo daran' ni sij. Daj si nun guxuman ruhua ni sij nuguan' xanga'. San̄i garan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij rian gaquin'.

Escogidos para salvación

¹³ San̄i hua n̄ian si n̄iganj ga'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'í ni é re' tsínj 'i ruhua Señor huin ín re' jn̄anj né' nga xica'uij né'. Daj si asij sini, n̄i hua ganacui Yan'anj a ni é re' sisi ganacaj Yan'anj a ni é re'. N̄i gahuin sa' niman án re' guí'yaj Espíritu Santo xi'í si guxuman ruhua ni é re' nuguan' xanga'. ¹⁴ Daj si gaquínj Yan'anj a ni é re' sisi guñico' a ni é re' nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mi únj rian án re'. Ngaa n̄i ga'ue gahuin 'ueé n̄iganj ni é re' daj rún' hua 'ueé Señor Jesucristo aj. ¹⁵ Xi'í daj ga n̄ica ruhua á re' nga nuguan' sa' ga'mi únj rian án re' huin ín re' jn̄anj né' nga xica'uij

né'. N̄i si guini'yun ruhua á re' ni nuguan' digyán únj rian án re' ngaa guimán né' nga nuguan' ga'n̄ij únj huaj rian án re' nej. ¹⁶ Hué dan n̄i Jesucristo huin Señor n̄icaj sun rian né'. N̄i Yan'anj huin chrej né'. N̄i 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. N̄i riqui Yan'anj sisi n̄iganj gahuin n̄ia' ruhua né'. N̄i gahuin yya ruhua né' sisi guí'yaj sa' Yan'anj nga né'. N̄i hué nan huin sinduj guí'yaj Yan'anj nga né'. ¹⁷ Ngaa n̄i huin ruhua únj sisi n̄ari' nucuj niman ni é re', n̄i ga n̄ica ruhua á re', guí'yaj Yan'anj nga Jesucristo. Ngaa n̄i ga'ue ga'mi sa' á re' daran' nuguan' sa', n̄i guí'yaj sun a ni é re' daran' sun sa', guí'yaj Yan'anj nej.

3

Que la palabra de Dios sea glorificada

¹ N̄i ango nuguan' huin sisi gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj xi'í únj sisi gaxa'ni si-nuguan' Señor guí'yaj únj huin ín re' jn̄anj né' nga xica'uij né'. N̄i gahuin 'ueé nuguan' daj rian ango ni ngüi daj rún' gahuin 'ueé scanij a ni é re', guí'yaj Yan'anj, ruhua únj. ² N̄i hué daj gachinj jni'yaj a ni é re' xi'í únj sisi n̄acaj Yan'anj únj rian ni tsínj 'yaj gaquin' huin ni tsínj xi'i. Daj si sé daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús mánj.

³ San̄i Señor huin 'ngo tsínj sa' n̄in' ruhua. N̄i n̄iganj

gui'yaj sij sisi ga nica ruhua á re'. Ní dugumi sij a ni é re' rian sichre. ⁴ Ní xi'í Señor nî gahuin yya ruhua únj sisi gui'yaj a ni é re' daj rún' ga'nin' únj sun rian án re'. Ní hué daj gui'yaj sa' á re' ni güi ga'na' nej.

⁵ Ní huin ruhua únj sisi chraçuij yun'unj Señor man'an án re' sisi ga 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Ní gahuin nucuaaj ruhua á re' rian ni sayun daj rún' gunucuaaj Cristo, ruhua únj nej.

El deber de trabajar

⁶ Ní xi'í si nico' né' Señor Jesús, nî a'nin' únj sun rian án re' sisi gahuin nîni a ni é re' rian daran' ni tsínj huin jnánj né' huin ni tsínj rûmi na'uej ruhua gui'yaj sun huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si nitaj si hua uyan ruhua ni sij nga nuguan' digyán únj rian án re' mánj. ⁷ Ní hué a ni é re' ni'i sisi hua niñan gui'yaj á re' daj rún' gui'yaj únj. Daj si nun gahuin rûmi únj ngaa guimán únj scanij a ni é re' mánj. ⁸ Ní nun xa yun únj si-chraçhrunj a ni é re' mánj. Sanî naru'ue únj. Ní nugüi nigan' gui'yaj sun nucuaaj únj sisi si garasun únj rian án re' mánj. ⁹ Ní hua si-chrej xanga' yya únj gachinj únj rian án re' sisi chraçuij yun'unj a ni é re' únj. Sanî gui'yaj sun únj sisi digyán únj 'ngo chrej sa' rian án re'. ¹⁰ Ní ngaa guimán únj nga á re', nî ga'nin' únj sun

rian án re'. Ní gataj únj sisi man 'ngo tsínj na'uej ruhua gui'yaj sun scanij a ni é re', nî si xa sí' mánj.

¹¹ Ní hua gunun únj sisi da'aj á re' huin ni tsínj rûmi nitaj si 'yaj sun. Nitaj si 'yaj sa' ni sij si achéj ni sij nuná ni sij si-nuguan' dugüi' ni sij. ¹² Ní xi'í si-xugüi Señor, nî a'nin' únj sun rian ni tsínj 'yaj daj sisi sé daj gui'yaj ni sij mánj. Sanî gahuin din'inj ruhua ni sij gui'yaj sun ni sij. Hué ducuánj daj huin si ga'ue gui'yaj gana ni sij, nî guiri' ni sij si xa ni sij aj.

¹³ Si ga'nin' ruhua á re' si gui'yaj sun sa' á re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ¹⁴ Ní sisi hua 'ngo tsínj na'uej ruhua dagahuin nga nuguan' garun únj rian yanj carta nan, nî xaçaj á re' cuenta un tsínj huin. Ní si guinicaj dugüi' a ni é re' nga sij. Ngaa nî guiri' sij si-na'aj. ¹⁵ Sanî si gui'yaj á re' nga sij daj rún' 'yaj á re' nga tsínj unun' nga á re'. Sanî ga'ui' a ni é re' 'ngo ducuánj rian sij daj rún' 'yaj á re' nga jnánj a ni é re'.

Bendiciones finales

¹⁶ Ní man'an Señor gui'yaj sisi huin din'inj ruhua né'. Ní riqui Señor sisi niganj gahuin din'inj ruhua á re' nga daran' si ran' ni é re', ruhua únj. Ní gane Señor nga daran' án re', ruhua únj nej.

¹⁷ Huéj huin Pablo. Ní arünj nuguan' nan sisi guiman sa' ni é re', ruhuaj

aj. N̄i si-letra man'ānj huin
nan. N̄i hué daj arūnj firma
rian daran' carta a'nī rian ni
ngüi. ¹⁸ N̄i huin ruhua únj
sisi guj'yaj Señor Jesucristo
sinduj rian daran' ni é rē'.
Amén.

PRIMERA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Salutación

¹ Huēj huin Pablo tsínj huin apóstol. Nj gan'anj ga'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si hué daj ga'nin' Yan'anj sun riānj. Nj Yan'anj huin si nacaj né'. Nj hué daj ga'nin' Señor Jesucristo sun riānj nej. Nj xi'í Jesucristo ni'i né' sisi guj'yaj sa' Yan'anj nga né'.

² Nj 'yā 'ngo yanj carta huaj rián re' huín re' Timoteo. Nj daj rún' huin da'nī huin yyá re' xi'í si xuman ruhuá re' ni'yáj re' Yan'anj; Nj Yan'anj huin chrej né'. Nj Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

Nj huin ruhuāj sisi guj'yaj Yan'anj huin chrej né' sinduj rián re'. Nj nahuín 'i ruhua Yan'anj nj'yaj re' nej. Nj gahuín din'inj ruhuá re' nej. Nj hué daj guj'yaj Jesucristo nga re', ruhuāj aj.

Advertencia contra falsas doctrinas

³ Nj achínj jni'yā rián re' sisi gūna re' xuman' Efeso daj rún' gataj snan'ān gunún re' ngaa gan'ān estado Macedonia. Ngaa nj ga'ue ga'nin' re' sun rian ni tsínj man xuman' daj sisi sj digyán ni sij ango nuguan' rian ni

ngüi mánj. ⁴ Nj ataj snan'ān gunun re' sisi sj xacaj ni sij cuenta xi'í cuento snan'anj nga lista nico táj si-xugüi ni xi ni sij guimán asij ná. Maan si unun' ni dugüi' né', 'yaj ni nuguan' daj. Nitaj si chracuij ni nuguan' daj si gūxuman ruhua né' nj'yaj né' si-nuguan' Yan'anj mánj. Hué daj gataj re' gunun ni sij. ⁵ Nj nuguan' a'nin' né' nan 'yaj sisi ga 'i ruhua né' nj'yaj né' go'ngo ni dugüi' né'. Nj hué daj 'yaj ni ngüi dagahuín nuguan' sa' a'mi né'. Nj hua sa' niman ni sij. Nj ani sa' ruhua ni sij nej. Nj xuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj nej. ⁶ Nj hua duna go'ngo ni ngüi chrej sa' nan. Nj maan si unun' ni sij xi'í nuguan' nitaj si ní'yanj mánj. ⁷ Nj huin ruhua ni sij gahuín ni sij maestro digyán si-ley Moisés rian ni ngüi. Nj 'yaj ni sij sisi ni'i sa' ni sij nuguan' a'mi ni sij. Sanj na'ue gara da'nga' ruhua ni sij nga nuguan' a'mi ni sij mánj.

⁸ Nj ni'i né' sisi sa' si-ley Moisés sisi garasun né' ley daj daj rún' huin ruhua Yan'anj guj'yaj né'. ⁹ Nj ni'i né' sisi sé rian ni tsínj hua nica niman a'ui' Yan'anj ley daj. Sanj a'ui' Yan'anj ley daj rian ni tsínj unun' nga Yan'anj nga ni tsínj nun dagahuín nej, nj tsínj 'yaj quij nej, ni tsínj 'yaj gaquin' nga ni tsínj nitaj si hua ní'yanj rian Yan'anj nej, ni tsínj dagahui' chrej ni sij nga

nni ni sij, ni tsínj dagahui' ango níman nej, ¹⁰ ni tsínj a'mi nga squira' nej, ni tsínj a'mi nga dugüi' ni sij huin jnánj ni sij, ni tsínj 'yaj tu ni ngüi nga ni tsínj a'mi snan'anj nej, ni tsínj ataj rian Yan'anj sisi hua yya sinuguan' man'an ni sij, sanj sé si xanga' si-nuguan' ni sij nej, ni tsínj na'uej ruhua dagahuin nuguan' xanga' nej. ¹¹ Ni hué daj a'mi sinuguan' Yan'anj xi'í si-ley Moisés. Ni nuguan' sa' nin' huin sinuguan' Yan'anj. Ni hua 'ueé nin' rian Yan'anj. Ni garasun Yan'anj riánj sisi ga'mi nuguan' sa' daj rian ni ngüi.

El ministerio de Pablo

¹² Ni a'uñj si guruhua Jesucristo huin sij Señor nicaj sun riún'. Daj si riqui sij fuerza riánj. Ni gani ruhua sij sisi huñj 'ngo tsínj ga'ue gui'yaj sun sa' si-sun Yan'anj, ruhua sij. Ni riqui sij sisi ga'mi sinuguan' sij rian ni ngüi. ¹³ Ni asij sini ni ga'mi quí xi'í Jesús. Ni chran' yun'un sij nej. Ni ga'mi huéj rian sij. Sanj nani yaco ruhua sij ni'yaj sij man'anj. Daj si achin si guxuman ruhuáj ni'yā sij. Ni nun guñi'inj un sin gui'yā mánj.

¹⁴ Ni gui'yaj Señor 'ngo sinduj nico ngāj. Ni guxuman ruhuáj ni'yā sij. Ni gahuin 'i ruhuáj ni'yā ni dugüi'ij, gui'yaj sij nej. ¹⁵ Ni nuguan' nan huin 'ngo nuguan' xanga'. Ni hua nian

si guxuman ruhua daran' né' nuguan' nan: Nuguan' nan ataj sisi ga'na' Cristo Jesús nacaj sij ni ngüi da'ui gaquin'. Ni huéj huin tsínj da'ui doj gaquin' daj nga ango ni ngüi. ¹⁶ Xi'í daj ni nani yaco ruhua Jesucristo ni'yaj sij man'anj. Ni hué daj gui'yaj Jesús sisi xacaj ango ni ngüi cuenta sisi ga'ue guñico' ni sij Jesús huin ni sij ni tsínj guxuman ruhua ni'yaj Jesús. Ni gane niganj ni sij nga Yan'anj anj. ¹⁷ Hué dan ni niganj guñun yan'anj né' Yan'anj. Ni hué daj ga'mi sa' 'ueé né' rian Yan'anj huin rey nne niganj. Ni nun rugüi' Yan'anj guñi'i ni ngüi mánj. Ni urin Yan'anj huin Yan'anj xanga'. Ni ni'i Yan'anj daran'anj.

¹⁸ Ni rún' huin da'nī huín re'. Ni a'nij sun rián re' Timoteo sisi daj rún' 'yaj gana 'ngo snado rian sayun, ni hué daj gui'yaj ganá re' rian sichre, ruhuáj aj. Daj si hué daj ga'mi ni sij sinuguan' Yan'anj xi'í re' aj. ¹⁹ Hué dan ni huin ruhuáj sisi guxuman sa' ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Ni 'ngo ga sa' ruhua nimán re' nej. Daj si guere' ruhua go'ngo ni sij. Ni nun xuman ruhua ni sij mánj. ²⁰ Ni hué daj gahuin nga nungüej tsínj gu'naj Himeneo nga Alejandro. Ni naga'uñj nungüej sij rian sichre Satanás sisi gahuin chrun nungüej sij si ga'mi quij nungüej sij rian Yan'anj ga mánj.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Hué dan n̄i asij sini, n̄i huin ruhuāj sisi gāchinj jni'yaj á rē' rian Yan'anj. N̄i gāchinj jni'yaj á rē' xi'í daran' ni ngüi. N̄i gā'ui' a ni é rē' si guruhua Yan'anj xi'í daran' ni ngüi. ² N̄i gāchinj jni'yaj á rē' xi'í ni tsínj nicaj sun ngā daran' ni tsínj huin rian nej. Ngaa n̄i gā'ue guiman din'inj né' chruhua xungüi nan. N̄i 'ueé gui'yaj né' guinico' né' Yan'anj. ³ N̄i sa' huin sisi hué daj gui'yaj né'. Daj si aran' ruhua Yan'anj sisi hué daj guiman né'. N̄i Yan'anj huin si nacaj né'. ⁴ Daj si huin ruhua Yan'anj sisi ganani daran' ni ngüi. N̄i guini'i ni sij nuguan' xānga'.

⁵ Daj si hua urin Yan'anj. N̄i hua urin tsínj niquin' a'mi rian Yan'anj xi'í ni ngüi huin sij Jesucristo. ⁶ N̄i naga'ui' Jesús man'an sij ngaa gahui' sij rian rugutsi sisi naru'ue sij man'an sij xi'í si-gaquin' daran' ni ngüi. N̄i gani Yan'anj 'ngo güi gahui' Jesús. N̄i hué gue güi daj gahui' yya sij guini'i ni ngüi. ⁷ Xi'í daj n̄i gari sun Yan'anj sisi gahuinj apóstol sisi gan'anj gā'mī nuguan' sa' rian ni ngüi. N̄i digyānj rian ni ngüi 'na' anéj chrej sisi guxuman ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' xānga'. (N̄i nuguan' a'mī nan huin

nuguan' xānga'. N̄i nitaj si a'mi nněj mánj.)

⁸ N̄i huin ruhuāj sisi daran' yu'uj, n̄i gāchinj jni'yaj ni tsínj rian Yan'anj. N̄i nāchi nicaj ra'a ni sij ne' xata' gāchinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. N̄i gui'yaj sa' ni sij, ruhuāj aj. N̄i si ga'man ruhua ni sij. N̄i si ga'mi ni sij güenda gūnun' ni sij mánj.

⁹ N̄i huin ruhuāj sisi gā cuidado ni yun'unj xāna, n̄i gūnun sa' ne si-gan' ne. Ngaa n̄i gātaj ni ngüi sisi sa' huin ne. N̄i si gui'yaj ne daj rún' 'yaj ango ni yun'unj xāna ngaa huin ruhua ne sisi gā'mi ni tsínj ngā ne. N̄i si ga chrā ne daj rún' hua chrā ni ngüi xāna ngaa da' ganicaj cúj chrā ne. N̄i si garasun ne oro ngā perla mánj. N̄i si gunun ne atsij du'ue n̄in' ruhua nej. ¹⁰ Sanj gui'yaj sa' ne, n̄i chrācuij ne ni dugüi' ne. Ngaa n̄i guini'i ni ngüi sisi hua yya nico' ne Yan'anj anj. ¹¹ N̄i dínj gāne du'ua ne, n̄i gāhuin chrūn ne. N̄i dagahuin ne daran' nuguan' unun ne. ¹² Na'uej ruhuāj sisi digyān ni yun'unj xāna ngaa nahuin yu' ni sij. N̄i si ga'nin' ni yun'unj xāna rian tsínj mánj. Maan si dínj gāne du'ua ne, ruhuāj aj.

¹³ Daj si hua sini tsínj gu'naj Adán, gui'yaj Yan'anj. Asij n̄i gui'yaj Yan'anj yun'unj gu'naj Eva nej. ¹⁴ Nun digya' yun'unj sichre Adán. Sanj digya' yun'unj sichre yun'unj xāna daj. N̄i ngaa digya' yun'unj sichre

unj, ni gui'yaj unj gaquin'.
 15 Sani ganacaj Yan'anj ni
 yun'unj xana xi'í si a'nga
 da'níj ne. Ni hué daj gui'yaj
 Yan'anj sisi guxuman ruhua
 ne ni'yaj ne Yan'anj. Ni
 gui'yaj sa' ne nej. Ni si
 gahuin yan'anj ruhua ne nga
 ni dugüi' ne mánj.

3

Requisitos para ser obispos

1 Nan huin 'ngo nuguan'
 xanga'. Sisi hua 'ngo tsínj
 huin ruhua guinicaj yun'unj
 scanij ni ngüi nico' Yan'anj,
 ni sun daj huin sun sa' huin
 ruhua sij gui'yaj sij. 2 Ni
 tsínj nicaj sun daj, ni hua
 nian si ga'mi sa' ni ngüi xi'í
 sij. Ni gane sa' sij nga urin
 yun'unj xana. Ni si guixini
 sij mánj. Ni hua cuidado
 sij nga si-chrej sij. Ni hua
 ni'yanj ni ngüi rian sij. Ni
 niganj hua ruhua sij sisi gatu
 ni ngüi 'na' ducua' sij. Ni
 chrún sij digyán sij rian ni
 ngüi. 3 Ni nun aran' ruhua
 sij nga rente. Nitaj si nano'
 sij gunun' sij nga ni dugüi' sij
 mánj. Sani huaj a'mi sa' sij.
 Ni 'yaj sij sisi gahuin din'inj
 ruhua ni ngüi. Ni nitaj si
 huin ruhua sij gui'yaj gana
 sij nico san'anj mánj. 4 Ni
 hua nian si digyán sij 'ngo
 chrej sa' rian ni dugüi' sij
 man ducua' sij. Ni hua nian
 si dagahuin sa' ni da'níj sij
 si ataj sij nej. Ni si ga'mi
 snan'anj ni da'níj sij rian sij
 mánj. 5 (Daj si sisi na'ue
 ga'ui' sij 'ngo chrej sa' rian ni

dugüi' sij man ducua' sij, ni
 asa' ga'ue dugumi sij daran'
 ni ngüi nico' Yan'anj únj.)
 6 Hué dan ni nun hua sa'aj
 sisi guinicaj yun'unj 'ngo
 tsínj guxuman naca ruhua
 ni'yaj Yan'anj mánj. Daj
 si ga'ue gahuin nne sij nga
 si-sun sij. Ngaa ni gahuin
 castigo sij daj rún' gahuin
 nga sichre, gui'yaj Yan'anj.
 7 Ni hua nian si ga'mi sa' ni
 ngüi nun nico' Jesucristo xi'í
 sij nej. Ngaa ni si ga'mi quij
 ni ngüi daj xi'í sij. Ni a 'ngo
 rian ni gaquin' si guinij sij,
 gui'yaj sichre mánj.

Requisitos para ser diáconos

8 Ni hué daj nga ni tsínj
 huin diácono ni tsínj 'yaj sun
 rian ni ngüi nico' Yan'anj.
 Ni hua nian si ga sa' niman
 ni sij. Ni si gahuin ni sij
 ni tsínj ga'mi huj nuguan'.
 Ni si guixini ni sij. Ni si
 digya' yun'unj ni sij ngaa
 gui'yaj gana ni sij san'anj
 mánj. 9 Ni ga nica ruhua ni
 sij nga nuguan' xanga' huin
 nuguan' xuman ruhua né'.
 Ni ga sa' niman ni sij nej.
 10 Sani hua sini xacaj cuenta
 re' sisi nitaj 'ngo si gui'yaj ni
 sij. Ngaa ni sisi nitaj, ni ga'ue
 gahuin ni sij tsínj diácono aj.
 11 Ni hué daj nga ni yun'unj
 xana nej. Hua nian si ga
 sa' niman ne. Ni si ga'mi
 snan'anj ne mánj. Ni si guix-
 ini ne mánj. Ni 'ueé gui'yaj
 ne nga daran'anj. 12 Ni 'ngo
 tsínj diácono, ni gane sa' sij
 nga urin yun'unj xana. Ni
 hua nian si digyán sij 'ngo

chrej sa' rian ni da'níj sij nga ni ngüi man ducua' sij nej. ¹³ Daj si ngaa 'yaj sa' ni tsínj diácono si-sun ni sij, nī ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij. Nī guisij ni sij ga'mi sa' 'ueé ni sij xi'í si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo Jesús.

El misterio de la piedad

¹⁴ Ana'uī sisi gan'anj ni'yaj yōj rian nné re'. Sanj arūnj nuguan' nan a'nī huaj rián re', ¹⁵ ngaa nī sisi gahuin rānj guisī rián re', nī ga'ue guini'í re' daj gui'yáj re' scanij ni ngüi nico' Yan'anj. Nī hué ni ngüi daj huin ni ngüi nicaj dugüi' nga Yan'anj hua ni'na'. Nī dugumi ni ngüi nico' Yan'anj nuguan' xānga'. Nī ataj ni sij sisi nuguan' xānga' huin nuguan' daj nej. ¹⁶ Xānga' nī huin rian nico nuguan' digyán Yan'anj rian né'. Nī na'ue gara da'nga' sa' ruhua né' daj hua sa' nuguan' daj. Nī gataj nuguan' daj:

Ni gahuin Yan'anj daj rún' hua 'ngo tsínj.

Nī Espíritu Santo gataj sisi hua nīca niman sij.

Nī guini'í ni ángel man'an sij.

Nī ga'mi sa' ni tsínj xi'í sij rian ni ngüi man nīn' gachra' chruhua xungüi nan.

Nī guxuman ruhua ni sí' guini'yaj ni sí' man'an sij.

Nī nan' sij xata' nahuin 'ueé sij, gui'yaj man'an Yan'anj.

Hué daj hua nuguan' nico' né'.

4

Predicción de la apostasía

¹ Sanj ataj renga' Espíritu Santo sisi ngaa guisij gahuin nico yo', nī dūna go'ngo ni sij si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nī gunun ni sij nuguan' digya' yun'unj nga nuguan' digyán ni nané xi'í rian ni sij. ² Nī gunun ni sij si-nuguan' ni tsínj digya' yun'unj. Nī 'yaj ni sí' sisi huin sa' ni sí'. Nī nitaj sna'nga' ni tsínj daj nun xi'í si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij nuguan' xānga'. ³ Nī digyán ni sij rian ni ngüi sisi sī ga'ue xācaj dugüi' ni ngüi. Nī digyán ni sij sisi sī ga'ue xā ni ngüi go'ngo ni rasun sa' ga'ue xā né'. Nī gui'yaj Yan'anj ni rasun daj sisi xā né' huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nī ni'í né' nuguan' xānga' nej. Nī hua nīan sisi ga'ui' né' si guruhua Yan'anj xi'í ni rasun xa né' daj. ⁴ Daj si hua sa' daran' si gui'yaj Yan'anj. Nī sī ga'ue gataj né' sisi nun hua sa' si gui'yaj Yan'anj mánj. Maan si ga'ui' né' si guruhua Yan'anj xi'í rasun daj xā né'. ⁵ Daj si huin sa' ni rasun daj 'yaj si-nuguan' Yan'anj sisi gachin' jni'yaj sini né' rian Yan'anj.

Un buen ministro de Jesucristo

⁶ Nī sisi hué daj digyán re' rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús, ngaa nī gahuin

re' 'ngo tsínj guì'yaj sun sa' rian Jesucristo. Nì gahuín re' 'ngo tsínj huin chrún sa' nuguan' xanga'. Nì guxuman ruhuá re', guì'yaj nuguan' daj. Nì nuguan' sa' daj huin nuguan' nicó' re'.

⁷ Sanì sị xacáj re' cuenta nga ni cuento nì'yun a'mi ni ngüi man chruhua xungüi nan. Sanì xacaj cuentá re' si-chrej ni tsínj nico' Yan'anj anj.

⁸ Xanga' nì ní'yanj doj nnee cúj né' si guisiqui' guì'yaj né'. Sanì ní'yanj nico niman né' sịsị guinico' né' Yan'anj. Daj si sịsị hué daj guì'yaj né', nì ga sa' rian né' xungüi nan nga xungüi ga'na' nej.

⁹ Nì nuguan' a'mi nan huin 'ngo nuguan' xanga'. Nì hua nian si dagahuin daran' ni ngüi nuguan' nan nej. ¹⁰ Nì hué xi'í daj 'yaj sun né', nì ran' né' sayun 'yaj ni ngüi.

Daj si ana'uij né' sịsị guì'yaj sa' Yan'anj hua nì'na' nga né'. Nì urin Yan'anj ga'ue nacaj daran' ni ngüi. Nì nacaj xanga' Yan'anj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. ¹¹ Hué nan huin nuguan' ga'nin' re' rian ni ngüi. Nì digyán re' nuguan' nan rian ni ngüi nej.

¹² Sị dunáj re' sịsị gataj ni sij sịsị nitaj si ní'yanj sinuguan' re' xi'í si hua lij re' mánj. Maan si guinicaaj re' 'ngo chrej rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nì guì'yáj re' sịsị sa' sinuguan' re' nga si-chréj re' nej. Nì ga 'i ruhuá re' nì'yaj re' Yan'anj nej. Nì ga

cuidadó re' sịsị sị guì'yáj re' gaquin' mánj. ¹³ Nì ngaa nun gahuin guisí rián re', nì gaya re' sinuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nì ga'mi re' nuguan' sa' rian ni sij nej. ¹⁴ Nì dugumi re' sun sa' riqui Yan'anj rián re' ngaa guta' ni tsínj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj ra'a ni sij rián re'. Nì ga'ui' Yan'anj sịsị hué daj ga'mi ni sij xi'í re'. ¹⁵ Ngaa nì gahuin nucuaaj ruhuá re' nga sun sa' riqui Yan'anj rián re'. Ngaa nì guini'i daran' ni ngüi daj 'yáj re' huáj re' ne' chrej rian nga si-chrej Yan'anj. ¹⁶ Ga cuidadó re' nga man'an re' nga nuguan' digyán re' rian ni ngüi. Nì ga nica ruhuá re' nga nuguan' digyán re' daj. Nì sịsị hué daj guì'yáj re', nì nacaj re' man'an re' nga ni ngüi unun sinuguan' re' aj.

5

Deberes hacia los demás

¹ Sị ga'mi hueé re' rian ni tsínj achij mánj. Sanì ga'ui' re' 'ngo chrej rian ni sij sịsị daj rún' huin chréj re' huin ni sij. Nì ga'mi re' nga ni tsínj hua lij sịsị huin ni sij rún' huin ni jnánj re'.

² Nì ga'mi re' rian ni yun'unj xana achij sịsị huin ne daj rún' huin nní re'. Nì ga'mi re' rian ni yun'unj xana hua lij sịsị huin unj daj rún' huin ni xica'uíj re'. Nì ga sa' nimán re' nga ni unj.

³ Nì guinun yan'anj re' ni yun'unj xana mmij. Nì chracuij re' ne sịsị xanga'

nitaj ango ni ngüi chracuij ne. ⁴ Sanj sisi hua 'ngo yun'unj xana mmij daj, ni hua da'nij unj, asj hua da'ni si'ni unj, sanj gahuin chrün sini ni da'nij yun'unj mmij daj dugumi anin' xica'uij sij yun'unj mmij daj, daj rún' digyán Yan'anj rian ni sij. Ni hué daj narue anin' xica'uij sij rian yun'unj mmij daj. Daj si hué daj hua sa'aj rian Yan'anj. Ni aran' ruhua Yan'anj ngaa hué daj gui'yaj ni sij. ⁵ Sanj sisi hua yya gunáj urin 'ngo yun'unj xana mmij daj, ni ana'uij unj sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga unj. Ni nugüi njgan' achínj jni'yaj unj rian Yan'anj. ⁶ Sanj yun'unj xana mmij achéj si-chrej xungüi nan, ni nunj si hua ni'na' unj, sanj hua gahui' niman unj güenda si-chrej Yan'anj. ⁷ Ga'nin' re' sun rian ni ngüi sisi hué daj dagahuin ni sij ni nuguan' nan. Ngaa ni si ga'mi gaquin' ango ni ngüi xi'í ni sij mánj. ⁸ Sisi hua 'ngo tsínj nitaj si nahuij ruhua nga ni dugüi' sij nga ni dugüi' sij man ducua' sij, ni hua dunáj sij si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni quij doj 'yaj tsínj nun nahuij ruhua nga dugüi' sij daj nga tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

⁹ Ni rian lista taj si-xugüi ni yun'unj xana mmij, sanj garun re' urin si-xugüi ni yun'unj xana mmij huaj hua'nij xia táj doj yo'. Ni garun re' si-xugüi unj sisi

gane únj nga urin nica unj. ¹⁰ Ni hua nian sisi guini'i ni ngüi sisi gui'yaj sa' unj. Ni 'ueé dugumi sa' unj ni da'nij unj ní'. Ni gui'yaj sa' unj nga ni ngüi guisíj ducua' unj ní'. Ni na'nin' unj dacój ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj ní'. Ni chracuij unj ni ngüi ran' sayun ní'. Ni gui'yaj unj ango ni rasun sa' ní'. Ni sisi hué daj gui'yaj unj, ni garun re' si-xugüi unj rian lista daj.

¹¹ Sanj si garun re' rian lista si-xugüi ni yun'unj xana mmij hua lij. Daj si 'na' güi, ni gahuin ruhua unj guinico' unj ni tsínj. Ngaa ni gahuin nini unj rian Cristo. Ni gahuin ruhua unj xacaj ruhua' yún unj 'ngo tsínj. ¹² Hué dan ni da'ui unj gaquin' xi'í si nun dagahuin unj nuguan' gui'yaj yya unj nga Cristo asij sini. ¹³ Ni ango nuguan' huin sisi achéj ne da go'ngo hue'. Ni nanicaj ne huin ne ngüi rumi. Ni sé urin ni ngüi rumi huin ne, sanj hué daj huin ne ngüi a'mi snan'anj nej. Ni nanicaj ne nuná ne xi'í ni dugüi' ne. Ni nun hua sa' sisi ga'mi ne nuguan' da mánj. ¹⁴ Ni xi'í daj huin ruhuáj sisi xacaj yun'unj xana mmij hua lij daj nica unj. Ni ga da'nij unj. Ni dugumi sa' unj ducua' unj. Ngaa ni si ga'mi quij ni tsínj unun' nga né' xi'í né' mánj. ¹⁵ Daj si hua gahuin nini go'ngo ni yun'unj xana mmij daj rian Cristo. Ni nico' ne sichre. ¹⁶ Ni sisi hua 'ngo tsínj, asj 'ngo yun'unj xana

xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni nne 'ngo yun'unj xana mmij ducua sij, sani hua nian sisi chracuij sij yun'unj xana mmij daj. Ngaa ni si garasun sij rian ni ngui nico' Yan'anj manj.

17 Ni hua nian si ga ni'yanj ni ngui rian ni tsinj huin achij huin ni tsinj nicaj yun'unj ni ngui nico' Yan'anj. 18 Daj si gataj sinuguan' Yan'anj: "Si ga'nij re' nnanj du'ua sicuj ngaa utin' xuj strigo manj." Hue daj gataj sinuguan' Yan'anj. Ni ango yu'uj gataj rian sinuguan' Yan'anj: "Tsinj 'yaj sun, ni hua si-chrej sij si gui'yaj gana sij san'anj." Hue daj gataj rian sinuguan' Yan'anj. 19 Si duná re' sisi ga'mi gaquin' ni sij xi'i 'ngo tsinj nicaj yun'unj ni ngui nico' Yan'anj ngaa nitaj huj hua'nij testigo ga'mi xi'i sij. 20 Ni tsinj huaj gue 'yaj gaquin', ni nata' re' si-gaquin' si' rian si' ngaa man daran' ni tsinj nahuin yu'. Ngaa ni guxu'ui' ango ni sij sisi si gui'yaj ni sij gaquin' manj.

21 Ngaa ni a'nij sun rian re' sisi hue daj gui'yaj re' nuguan' nan. Ni si gani ruhua re' sisi hua sa' 'ngo tsinj daj rian ango tsinj manj. Sani uyan gui'yaj re' nga daran' ni sij. Ni xacaj re' cuenta sisi ni'yaj Yan'anj nga Jesucristo nej, ni angel nacui Yan'anj nej. 22 Si ga yoo ruhua re' guta' re' ra'a re' rian 'ngo tsinj gahuin si' 'ngo

tsinj huin rian rian ni ngui nico' Yan'anj manj. Sani asij sini ni gani sa' ruhua re' si gui'yaj re'. Ngaa ni si da'ui re' si-gaquin' ango tsinj manj.

23 Xi'i si nico' huaj a'nán' re', 'yaj riquí re', ni si go'o re' urin nnee yun manj. Sani go'o re' doj vino gui'yaj gono'o riquí re' aj.

24 Rugui' renga' si-gaquin' go'ngo ni tsinj ngaa achin nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni sij. Sani hua ango ni tsinj, ni da rucu gurugui' si-gaquin' ni si'. 25 Ni hue ducuanj daj rugui' renga' ni rasun sa', 'yaj ni ngui. Ni sisi nitaj si rugui' ni rasun sa', gui'yaj ni ngui, sani si ga'ue guixij huj niganj ni rasun sa' da manj.

6

1 Ni ni tsinj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue, ni hua nian si ga ni'yanj ni sij rian xuru'ue daj. Ngaa ni si ga'mi quij ni ngui nga si-xugui Yan'anj nga xi'i nuguan' digyan unj nej. 2 Ni sisi 'yaj sun 'ngo tsinj daj rian 'ngo xuru'ue huin tsinj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni si duna sij si ga ni'yanj sij rian xuru'ue daj xi'i si xuman ruhua si' ni'yaj si' Yan'anj manj. Sani hua nian si gui'yaj sun sa' sij doj rian si'. Daj si tsinj rian 'yaj sun sij, ni huin si' 'ngo tsinj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni huin si' 'ngo tsinj i' ruhua ni'yaj sij.

Piedad y contentamiento

Hué nuguan' nan huin si n̄ata' re', n̄i digyán re' rian ni ngüi, ruhuāj aj. ³ N̄i sisi hua ni tsínj digyán ango nuguan' huin nuguan' nitaj si hua n̄ica ruhua ngā nuguan' sa' nico' né', n̄i sisi sé nuguan' digyán Señor Jesucristo rian né' huin, ⁴ ngaa n̄i hué ni sij huin tsínj nne nitaj si ni'í mánj. N̄i huin ruhua ni sij gunun' ni sij ngā ni dugüi' ni sij. N̄i naduna nuguan' a'mi ni sij. N̄i ngaa hué daj 'yaj ni tsínj daj, n̄i huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. N̄i unun' ni sij nej. N̄i a'mi quij ni sij xi'í Yan'anj nej. N̄i nun xuman ruhua ni sij ngā ni dugüi' ni sij. ⁵ N̄i n̄iganj unun' ni sij ngā dugüi' ni sij xi'í si ani quij ruhua ni sij. N̄i nun ni'í ni sij nuguan' xanga' mánj. N̄i ani ruhua ni sij sisi gui'yaj gana ni sij san'anj xi'í si huaj ni sij si-chrej Yan'anj. Xi'í daj gahuin n̄ini re' rian ni tsínj daj.

⁶ N̄i sisi huin niā' ruhua né' ngā si nicaj né' nico' né' Yan'anj, ngaa n̄i gui'yaj gana nico né' nuguan' sa'. ⁷ Daj si n̄i a 'ngō ni rasun nun nicaj né' ngaa ga'nga né' chruhua xungüi nan. N̄i a 'ngō ni rasun si ga'ue guinicaj né' gan'anj né' ngaa gahui' né' mánj. ⁸ Ngaa n̄i sisi hua si xa né', n̄i hua si-gan' né' guinun né', hué daj síj ga'ue gahuin niā' ruhua né'. ⁹ Sanj ni tsínj huin ruhua gahuin xuru'ue, n̄i guinij ni sij rian gaquin'. N̄i rún' huaj sisi

numij sichre nne' ni sij. N̄i ani n̄i'yun ruhua ni sij. Xi'í daj n̄i ran' ni sij sayun. N̄i niqúi niman ni sij si guere' ni sij gan'anj ni'ya ni sij. ¹⁰ Daj si ga'ue gui'yaj ni ngüi daran' gaquin' xi'í si huin ruhua ni sij ni'yaj ni sij san'anj. N̄i hua duna gō'ngo ni ngüi si-chrej Yan'anj xi'í si huin ruhua ni sij ni'yaj ni sij san'anj. N̄i ducu guiran' ni sij sayun.

La buena batalla de la fe

¹¹ Tsínj nicaj dugüi' ngā Yan'anj huín re'. Ngaa n̄i si gahuin ruhua gui'yaj ganá re' nico san'anj mánj. Ga gue gache re' 'ngō chrej n̄ica. N̄i guinico' re' Yan'anj. N̄i guxuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. N̄i ga 'i ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. N̄i ga'nin' ruhuá re' ngā ni sayun rián re'. N̄i ga n̄i ruhuá re' nej. ¹² N̄i daj rún' 'yaj 'ngō snado ngaa gui'yaj gana sij rian 'ngō sayun, n̄i hué daj gui'yaj re' rian si quij xi'í si xuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Dugu'nun' re' si gane n̄iganj re' ngā Yan'anj. Daj si gaquinj Yan'anj sisi gane n̄iganj re'. N̄i hua natá' re' rian nico ni ngüi sisi hué re' huin 'ngō tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

¹³ Yan'anj gui'yaj sisi hua n̄i'na' daran'anj. N̄i dugu'naj huin nuguan' nata' Jesucristo xi'í nuguan' xanga' rian tsínj gu'naj Poncio Pilato. Hué dan n̄i rian Yan'anj ngā Jesucristo, n̄i a'nij sun rián re' ¹⁴ sisi

dagahuin re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian re'. Ni si naduna re' nuguan' da manj. Ngaa ni si ga'mi gaquin' ni ngui xi'i nuguan' da manj. Ni hue daj guiyaj re' da ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungui nan. ¹⁵ Ni Yan'anj huin si gataj un gui ga'na' Jesucristo. Ni urin Yan'anj nucuj nin' ruhua. Ni hua 'uee Yan'anj nej. Ni Yan'anj huin Rey nicaj sun rian daran' ango rey. Ni Yan'anj nicaj sun rian daran' ango tsinj nicaj sun. ¹⁶ Urin Yan'anj si ga'ue gahui' manj. Ni Yan'anj huin si nne rian xiguin yan'an. Ni a 'ngo ni ngui si gunucuj gahuin nichrun' rian xiguin yan'an da manj. Nitaj aman guini'i a 'ngo ngui man'an Yan'anj manj. Ni si ga'ue guini'i ni ngui Yan'anj manj. Niganj guinun yan'anj ne' man'an Yan'anj. Ni niganj guinicaj Yan'anj sun ruhaaj aj. Amen.

¹⁷ Ga'nin' re' sun rian ni xuru'ue man chruhua xungui nan sisi si gahuin nne ni sij manj. Ni si gani ruhua ni sij sisi ga sa' rian ni sij xi'i si hua nico rasun nicaj ni sij manj. Daj si nitaj si hua xitinj man ne' guiyaj nico rasun man rian ne' manj. Maan si gana'uij ni xuru'ue sisi dugumi Yan'anj ni sij. Ni Yan'anj huin si riqui daran'anj rian ne'. Ni riqui sa' Yan'anj rian ne' sisi gahuin ni ruhua ne', guiyaj ni rasun daj. ¹⁸ Gataj snan'anj re' rian ni xuru'ue

sisi guiyaj sa' ni sij. Ni guiyaj nico ni sij sinduj rian ni ngui. Ngaa ni gahuin ni sij xuru'ue rian Yan'anj. Ni ga sa' ruhua ni sij gura' da'aj ni sij si'yaj ni sij ga'ui' ni sij rian ni ngui aj. ¹⁹ Ni sisi hue daj guiyaj ni sij, ni gahuin xuru'ue ni sij rian Yan'anj. Ni nara sa' ni sij ni rasun sa' xata'. Ni guiri' ni sij gane niganj ni sij nga Yan'anj.

Encargo final de Pablo a Timoteo

²⁰ Timoteo, dugumi sa' re' nuguan' sa' riqui Yan'anj rian re'. Ni si nanun chraquij re' nuguan' yya huin nuguan' nun ni'yanj a'mi ni tsinj man chruhua xungui nan ga manj. Ni si nanun chraquij re' ngaa ataj ni sij sisi nuguan' chrun sa' huin nuguan' a'mi ni sij manj. ²¹ Daj si hue go'ngo ni tsinj ataj sisi chrun ni sij nga nuguan' daj. Sanj hua duna ni sij si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj.

Hue dan ni huin ruhaaj sisi guiyaj Señor sinduj rian re'. Amen.

SEGUNDA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Salutación

¹ Huēj huin Pablo. Nī huēj huin apóstol a'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nī nan huin sun huin ruhua Yan'anj gui'yaj sūnj. Nī hué daj 'yā xi'í si hua gataj yya Yan'anj sisi gā nī'na' niganj né', gui'yaj Cristo Jesús.

² Nī a'nī 'ngō yanj carta huaj rián re' huín re' Timoteo. Nī rún' huin da'nī 'i ruhuāj huín re': Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nī huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Nī nahuin 'i ruhua Yan'anj nī'yaj re' nej. Nī gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nī hué daj gui'yaj Jesucristo ngā re', ruhuāj aj.

Testificando de Cristo

³ Nī a'uīj si guruhua Yan'anj sisi niganj nanun ruhuāj ni'yā sō' ngaa achínj jni'yā nugüi nigan' rian Yan'anj. Nī huēj unánj guitsi rian Yan'anj daj rún' gui'yaj ni xīj guimán asij ná. Nī nitaj si da'uī gaquin' mánj. ⁴ Nī nanun ruhuāj daj gacó re' xi'ij. Nī xi'í daj huin ruhuāj guchi' ni'yā rian nné re' sisi gahuin niā' ruhuāj, gui'yáj re'. ⁵ Daj si

nanun ruhuāj sisi nun digya' yun'únj re' ngaa xuman ruhuá re' ni'yáj re' Yan'anj. Nī hué daj guxuman sini ruhua xuguan'ánj re' gu'naj Loida ngā nní re' gu'naj Eunice nej. Nī gahuin yya ruhuāj sisi hué daj xuman ruhuá re' nej. ⁶ Xi'í daj nī gataj snan'ān gūnun re' sisi gahuin nucuj ruhuá re' ngā sinduj gui'yaj Yan'anj rián re' ngaa gutaj ra'āj chra re'. Nī sinduj daj gui'yaj sisi gā'ue gui'yaj 'ueé re' si-sun Yan'anj anj. ⁷ Daj si sé si riqui Yan'anj sisi guxu'ui' né' mánj. Sanj riqui Yan'anj sisi nari' nucuj niman né'. Nī gā'ue gahuin 'i ruhua né' guini'yaj né' ni dugüi' né'. Nī gā'ue dugumi né' man'an né', gui'yaj Yan'anj.

⁸ Xi'í daj nī sī guirí' re' si-na'aj nani re' nuguan' sa' xi'í Señor rian ni ngüi mánj. Nī sī guirí' re' si-na'aj xi'í si nūnj ducuaga' xi'í Señor. Sanj guinicaj dugüí' re' ngāj huinj tsínj ran' sayun xi'í si a'mī nuguan' sa' xi'í Jesucristo rian ni ngüi. Nī hué daj gui'yáj re' ngā si-fuerza Yan'anj anj. ⁹ Nī nacaj Yan'anj né'. Nī gaquínj Yan'anj né' sisi gā sa' né' rian Yan'anj. Nī sé xi'í si gui'yaj sa' né', nī gui'yaj Yan'anj daj ngā né' mánj. Maan si gui'yaj Yan'anj daj xi'í si hué daj gani sa' ruhua Yan'anj xi'í né'. Nī asij ná sno'o ngaa achin gahuin xungüi nan, nī gui'yaj Yan'anj sinduj xi'í Cristo Jesús rian né'.

¹⁰ Sanj yyaj nĭ digyán yya Yan'anĭ sinduj nan rian né'. Daj si ga'na' xanga' tsínj nacaj né' huin sí' Jesucristo, gui'yaj Yan'anĭ. Nĭ Jesucristo gui'yaj sisĭ sĭ gahui' né' mánj. Nĭ riqui Jesucristo sisĭ hua nĭ'na' né', nĭ gane nĭganĭ né' ngā Yan'anĭ xi'í nuguan' sa' 'na' rian Yan'anĭ anĭ.

¹¹ Nĭ garij Yan'anĭ sun man'ānj sisĭ ga'mī nuguan' sa' nan rian ni ngüĭ. Nĭ hué daj garij Yan'anĭ sun man'ānj sisĭ gahuĭnj apóstol dĭgyānj si-nuguan' Jesús rian ni ngüĭ 'na' anéj chrej.

¹² Nĭ xi'í daj ran'ānj sayun acuan'. Sanj nitaj si huin na'ā xi'í sayun ran'ānj mánj. Daj si ni'i man'ānj sisĭ guxuman ruhuāj ni'yā Yan'anĭ. Nĭ gahuin yya ruhuāj sisĭ nucuj Yan'anĭ dugumi sij man'ānj da' güĭ ga'na' ruhua' yún Jesús. Daj si hua naga'ui' man'ānj rian sij.

¹³ Nĭ gunun sa' ruhuá re' ni nuguan' sa' digyānj rián re'. Nĭ daj rún' gunún re', nĭ hué daj gui'yáj re'. Nĭ gahuin 'ĭ ruhuá re' nĭ'yaj re' man'an sij. ¹⁴ Nĭ dugumi sa' re' sun garasun Yan'anĭ man'án re'. Nĭ chracuij Espiritu Santo sisĭ hué daj gui'yáj re', ruhuāj aj. Daj si nne Espiritu Santo chruhua niman né'.

¹⁵ Nĭ ni'í re' sisĭ daran' ni tsínj man estado Asia duna man'ānj. Nĭ hué daj gui'yaj nungüej tsínj gu'naj Figelo ngā Hermógenes. ¹⁶ Nĭ huin ruhuāj sisĭ nahuin 'ĭ ruhua Señor nĭ'ya ni ducua

tsínj gu'naj Onesíforo. Daj si nico' huaj gahuin nia' ruhuāj, gui'yaj sij. Nun gahuin na'aj sij ga'na' ni'yaj sij rian nünj ducuaga' mánj. ¹⁷ Nĭ nun duna sij si nano' sij man'ānj ngaa gane sij xuman' Roma. Nĭ hué daj gui'yaj sij da' nari' sij man'ānj. ¹⁸ Nĭ huin ruhuāj sisĭ nahuin 'ĭ ruhua Señor nĭ'ya sij ngaa guĭsij güĭ ga'na' ruhua' yún Señor. Nĭ hua ni'i sa' re' daj chracuij Onesiforo yunĭ xuman' Efeso aj.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Nĭ rún' huin da'nī huín re' riánj. Nĭ huin ruhuāj sisĭ gahuin nucuj nimán re' ngā sinduj riqui Jesucristo rián re'. ² Nĭ hua nico ni ngüĭ gunun nuguan' gatā gunún re'. Ngaa nĭ dugutā sún re' ni nuguan' daj ango ni tsínj hua nĭca ruhua sisĭ dĭgyán ni sí' rian ango ni ngüĭ.

³ Nĭ daj rún' ran' 'ngo snado sayun huaj sij rian huin sayun, nĭ hué daj gunucuj re' sayun xi'í si nicaj dugüĭ' re' ngā Jesucristo aj. ⁴ Nĭ na'ue gahui 'ngo snado hue' rian nne ni snado gan'anĭ gui'yaj sun sij ango sun mánj. Sanj maan si ruhua sij gui'yaj sun sij daj rún' aran' ruhua snado huin achij a'nin' rian sij. ⁵ Nĭ hué ducuánj daj huin, nĭ na'ue gui'yaj gana ni tsínj ducu luta trofeo sisĭ na'uej ruhua ni sij dagahuin ni sij rún'

ataj tsínj a'nin' niquin' rian ni sij mánj. ⁶ Nì tsínj anáj xina, nì hua nian si nahuin ra'a sini man'an sij si ga'ui' nna daj. ⁷ Nani ruhua re' nga nuguan' atá gunun re'. Nì Señor gui'yaj sisi gara da'nga' ruhua re' daran'anj, ruhua aj.

⁸ Sij guini'yun ruhua re' xi'í Jesucristo. Nì sij guini'yun ruhua re' sisi ganá'nij sij scanij ni niman. Nì huin sij da'ni si'ni rey David. Nan huin nuguan' sa' nataj gunun ni ngüi. ⁹ Nì xi'í nuguan' nan ran'anj sayun. Nì daj rún' nun 'ngo tsínj gui'yaj gaquin' ducuaga', nì hué daj nünj ducuaga' nej. Sani güenda sinuguan' Yan'anj, nì sij ga'ue gari ni sij ducuaga' mánj. ¹⁰ Xi'í daj a'nin' ruhua aj nga sayun ran'anj nan xi'í si 'i ruhua aj ni'yá ni ngüi ganacui Yan'anj. Ngaa nì ga'ue nacaj Yan'anj ni sij ngáj xi'í si gui'yaj Cristo Jesús xi'í né'. Nì gane 'ueé niganj né' nga Yan'anj anj. ¹¹ Nan huin nuguan' xanga':

Nì sisi gahui' né' nga Cristo, nì hué daj ga nì'na' né' nga sij.

¹² Sisi guiran' né' sayun nga sij,

nì ga'ue guinicaj sun né' nga sij.

Nì sisi gataj né' sisi nitaj si nicaj dugüi' né' nga sij,

ngaa nì hué gue daj gataj sij sisi nitaj

si nicaj dugüi' sij nga né' nej.

¹³ Sisi nitaj si hua nica ruhua né' nga sij,

sani hua gue hua nica ruhua sij nga né'.

Daj si na'ue naduna sij nuguan' ga'mi sij rian né'.

Daj huin nuguan' xanga' daj.

Un obrero aprobado

¹⁴ Hué dan nì na'nij re' chruhua ango ni sij sisi sij guini'yun ruhua ni sij ni nuguan' nan mánj. Nì rian Señor, nì hué daj gataj snan'anj re' rian ni sij sisi sij gunun' ni sij xi'í ni nuguan' a'mi ni sij mánj. Daj si nun ní'yanj sisi hué daj 'yaj ni sij. Nì ni tsínj unun' xi'í ni nuguan' daj, nì guere' ni sí' si-chrej ni sí'. ¹⁵ Ra'yanj re' sisi gahuin sa' re' rian Yan'anj. Ngaa nì ga'ue gataj Yan'anj sisi gui'yaj sun 'ueé re' rian sí'. Nì sij gahuin na'aj re' xi'í sun 'yaj sun re' mánj. Ngaa nì ga'ue nata' nica re' sinuguan' Yan'anj huin nuguan' xanga'.

¹⁶ Nì sij diguíj re' nga ni nuguan' nitaj si ní'yanj 'na' chruhua xungüi nan mánj. Daj si ni tsínj a'mi ni nuguan' daj, nì naanj diguíj ni sij nga nuguan' quij hua. ¹⁷ Nì daj rún' 'yaj 'ngo ya'ui ngaa huin xachi ya'yoj, nì hué daj guiran' ni ngüi gunun sinuguan' ni sij. Nì hué daj gahuin nga nungüej tsínj gu'naj Himeneo nga Fileto. ¹⁸ Nì achéj nungüej sij ango chrej digyán nungüej sij 'ngo nuguan' sé huin xanga'. Nì

ataj nungüej sij sisi hua ganá'nij ni níman. Nij hua duna da'aj ni ngüi si xuman ruhua ni sij nga nuguan' xanga', gui'yaj nungüej sij. ¹⁹ Sanj daj rún' hua ran xi'í hue', nij hué daj hua ran si-nuguan' Yan'anj. Nij ga'ui' Yan'anj 'ngo sello. Nij gataj sello daj: "Ni'í Señor ni ngüi nico' sij." Ni: "Gahuin nini daran' án re' rian gaquin' huin ni é re' tsínj nata' sisi nico' a ni é re' Señor." Daj gataj nungüej nuguan' daj.

²⁰ Nij ducua' 'ngo xuru'ue, nij man rasun huin oro nga rasun huin plata nej. Nij man ni rasun huin chrun nga ni rasun huin siy yo'ój nej. Nij go'ngo ni rasun daj huin si arasun ninaj ni sij. Nij ango ni rasun daj huin ni rasun niqui arasun sij. ²¹ Nij hué daj huin nga né'. Nij sisi huin ruhua né' si garasun ninaj Yan'anj né', nij hua nian si gahuin nini né' rian daran' ni tsínj 'yaj quij daj. Ngaa nij ni'yanj né' gui'yaj sa' né' daran' ni nuguan' sa' rian Yan'anj.

²² Nij si ga'uej ruhua re' nga ni nuguan' quij 'yaj ni tsínj hua lij. Sanj gache re' 'ngo chrej nica. Nij guxuman ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj. Nij gahuin 'i ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj nej. Nij ga din'inj ruhua re' nej. Nij hué daj gui'yaj nuguan'an re' nga daran' ni tsínj hua sa' niman huin ni sij ni tsínj achínj jni'yaj rian Señor. ²³ Nij si xacáj re' cuenta ngaa a'mi ni

sij nuguan' ni'yun mánj. Daj si nitaj si ní'yanj ni nuguan' daj. Nij hua ni'í re' sisi unun' ni ngüi 'yaj ni nuguan' daj.

²⁴ Nij 'ngo tsínj 'yaj sun si-sun Señor, nij si ga'ue gunun' sij nga ni dugüi' sij mánj. Sanj hua nian si ga ní'yanj sij nga daran' ni ngüi. Nij guini'í sa' sij nuguan' digyán sij rian ni ngüi. Nij ga'nin' ruhua sij nga ni tsínj chran' yun'unj sij. ²⁵ Nij ngaa digyán sij rian ni tsínj unun' nga sij, nij hua nian si ga'mi nanaj sij nga ni sí'. Daj si ana'uij sij sisi nanicaj ruhua ni sí' guini'í ni sí' nuguan' xanga', gui'yaj Yan'anj. ²⁶ Nij ana'uij sij sisi gananan ruhua ni sí' gunánj ni sí' rian sichre. Daj si yyaj nij 'yaj sichre daj rún' huin ruhua sij gui'yaj sij nga ni sí'.

3

Carácter de los hombres en los postreros días

¹ Nij hua nian si guini'í re' sisi ngaa ruhua ganahuij xungüi, nij ga'na' nico sayun. ² Daj si gahuin 'i ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij man'an ni sij. Nij gahuin ruhua ni sij gui'yaj gana ni sij nico san'anj. Nij gahuin nne ni sij nej. Nij ga'mi 'ueé ni sij xi'í man'an ni sij. Nij ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj. Nij si garáj xina ni sij nga si-nuguan' chrej ni sij nga nni ni sij nej. Nij na'uej ruhua ni sij gataj ni sij si guruhua dugüi' ni sij. Nij nitaj si ní'yanj ni sij rian si-chrej Yan'anj mánj. ³ Nij si gahuin 'i ruhua ni sij

nì'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. Nì sî ga'nin' ruhua ni sij si unun' ni sij ngà dugüi' ni sij. Nì ga'mi snan'anj ni sij xî'í dugüi' ni sij. Nì na'ue dugumi ni sij man'an ni sij. Nì gahuin ni sij tsínj huee nìn' ruhua. Nì gataj ruhua ni sij guini'yaj ni sij daran' nuguan' sa'.⁴ Nì digya' yun'unj ni sij ni dugüi' ni sij. Nì dugu'nun' ni sij gui'yaj ni sij rasun gue. Nì gahuin nne nìn' ruhua ni sij. Nì nano' ni sij güenda man'an ni sij sisî gahuin ni' ruhua urin man'an ni sij. Nì sî nano' ni sij man'an Yan'anj mánj.⁵ Nì gui'yaj ni sij sisî nico' sa' ni sij Yan'anj. Sanî ni rasun gui'yaj ni sij ya'yoj digyán sisî nitaj si nico' ni sij Yan'anj mánj. Xi'í daj nì sî guinica'j dugüi' re' ngà ni tsínj 'yaj daj.

⁶ Nì scanij ni tsínj daj, nì mán ni tsínj huan'anj go'ngo hue' digya' yun'unj ni sij ni yun'unj xana nun ni'í sa' huin ne ni yun'unj da'ui gaquin'. Nì maan si nahuij ruhua ne ngà nuguan' quij 'na' chruhua niman ne.⁷ Nì niganj digui'yun ne ni nuguan', sanî nitaj aman gara da'nga' ruhua ne nuguan' xanga' mánj.⁸ Nì daj rún' gunun' nungüej tsínj gu'naj Janes ngà Jambres ngà Moisés asij ná, nì hué daj na'uej ruhua ni tsínj daj ngà nuguan' xanga'. Nì huin ni sij ni tsínj ani quij ruhua. Nì nun ní'yanj ni sij güenda si-

chrej Yan'anj mánj.⁹ Sanî sî gui'yaj gana si-nuguan' ni sij mánj. Daj si xacaj daran' ni ngüi cuenta sisî tsínj nì'yun huin ni sij daj rún' gahuin ngà nungüej tsínj gunun' ngà Moisés.

¹⁰ Sanî hué re' gunun sa' nuguan' digyanj rian ni ngüi ngà si-chrê nej, ngà si huin ruhuáj gui'yá ne' chrej rian nej. Nì ni'í re' daj xuman ruhuáj ni'yá Yan'anj, nì daj a'nin' ruhuáj ngà ni ngüi. Nì ni'í re' daj 'i ruhuáj ni'yá ni ngüi, nì daj gunucuj ruhuáj rian ni sayun nej.¹¹ Nì ni'í re' daj chran' yun'unj ni sij man'anj, nì daj guiran'anj sayun nej. Nì hua ni'í re' daj guiran'anj sayun xuman' Antioquia ngà xuman' Iconio nej, xuman' Listra nej. Sanî gahuin ní'nij riánj rian ni sayun daj, gui'yaj Señor.¹² Nì hua yya sisî daran' ni ngüi huin ruhua guinica'j dugüi' ngà Cristo Jesús, nì guiran' ni sij sayun xi'í Jesús.¹³ Sanî ni tsínj xi'í ngà ni tsínj digya' yun'unj, sanî naanj gahuin quij ni sij doj. Nì digya' yun'unj ni sij ni ngüi. Nì digya' yun'unj ni ngüi ni sij nej.

¹⁴ Nì man'án re', sanî ga gue gahuin nica ruhuá re' ngà nuguan' gahuin chrún re'. Daj si xuman ruhuá re' sisî nuguan' daj huin nuguan' xanga'. Nì hua ni'í re' sisî un ngüi digyán nuguan' daj rián re'.¹⁵ Nì asij ngaa hua lîj re', nì hua ni'í re' si-nuguan' Yan'anj.

Ni ga'ue gahuin chr̄un re', gui'yaj nuguan' sa' daj. Ngaa ni ganacaj Yan'anj man'án re' xi'í si xuman ruhua re' ni'yáj re' Cristo Jesús. ¹⁶ Ni digyán Yan'anj nin' si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni nuguan' daj ní'yanj sisi digyán né' rian ni ngüi. Ni ní'yanj nuguan' daj sisi guini'i né' daj hua gaquin' da'ui né'. Ni sa' hua nuguan' daj sisi nagui'yaj né' si-chrej né'. Ni ga'ue digyán si-nuguan' Yan'anj daj gahuin chr̄un né' gache né' 'ngo chrej nica. ¹⁷ Xi'í daj ni ga'ue gahuin sa' nin' né' huin né' tsínj nicaj dugüi' nga Yan'anj. Ni ga'ue gui'yaj né' daran' sun huin si-sun man'an Yan'anj anj.

4

Predica la palabra

¹ Ni rian Yan'anj nga Jesu-cristo, ni a'nij sun rián re'. Ni huin achij Jesucristo. Ni ga'na' sij nagui'yaj yya sij nga si-gaquin' ni ngüi hua ni'na' nga ni ngüi hua gahui' nej. ² Ngaa ni a'nij sun rián re' sisi nata' re' nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni hué daj gui'yáj re', nunj si hua ní'nij rián re', asi nitaj si hua ní'nij rián re'. Gataj re' rian ni ngüi xi'í gaquin' da'ui ni sij. Ni gataj re' sisi nun 'yaj sa' ni sij. Ni digyán re' 'ngo chrej sa' rian ni sij. Sanj nanaj ga'mi re'. Ni digyán 'ueé re' rian ni sij. ³ Daj si ga'na' 'ngo güi ngaa na'uej ruhua ni ngüi gunun ni sij

nuguan' sa'. Sanj gahuin ruhua ni sij gunun ni sij ango nuguan' naca. Ni xi'í daj nano' ni sij ga'i maestro digyán ni sí' nuguan' aran' ruhua ni sij. ⁴ Ni nananj ni sij chraquij ni sij si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij nuguan' xanga'. Ni maan cuento nne hua chruhua xungüi nan garan' ruhua ni sij gunun ni sij. ⁵ Sanj niganj ga cuidado man'án re' sisi gani sa' ruhua re'. Ni gahuin nucuj ruhua re' nga ni sayun rán' re'. Ni ganata' re' nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni gui'yaj sun sa' re' nga daran' si-sún re'.

⁶ Ni xi'í si nico' man'anj Yan'anj, ni ruhua guisij güi dagahui' ni sij man'anj. Ni gahuin nichrun' güi gahuij. ⁷ Ni daj rún' 'yaj 'ngo snado ngaa gui'yaj gana sij rian sayun, ni da'nga' daj gui'yā nga si-sünj. Ni guisij gui'yā nuguan' ga'nin' Yan'anj sun riánj. Ni 'ngo dugumí nuguan' xuman ruhua né' nej. ⁸ Yyaj ni ana'ui 'ngo si sa' gui'yaj Yan'anj ngaj. Ni daj rún' nun 'ngo corona chra tsínj gui'yaj sa', ni hué daj gui'yaj sa' Señor ngāj güi ga'na' ruhua' yún sij. Ni 'yaj nica Señor huin güesi. Ni sé urin rian man'anj riqui sij corona da mánj. Sanj riqui sij rian daran' ni ngüi huin ruhua sisi ga'na' ruhua' yún sij.

Instrucciones personales

⁹ Gui'yáj re' sinduj si ga'na' ni'yaj yoo re' rian

nnēj. ¹⁰ Daj si hua duna tsínj gu'naj Demas man'ānj xi'í si garan' doj ruhua sij ni'yaj sij ni rasun man chruhua xungüi gaquin' nan. Ní hua gahui sij gan'anj sij xuman' Tesalónica. Ní gahui tsínj gu'naj Crescente gan'anj sij estado Galacia. Ní gan'anj tsínj gu'naj Tito estado Dalmacia nej. ¹¹ Urin Lucas nne ngāj. Guñicaj re' tsínj gu'naj Marcos ga'na' re' riānj. Daj si ni'yān si guisij sij chraçuij sij nga si-sūnj, ruhuāj aj. ¹² Ga'nī tsínj gu'naj Tíquico gan'anj sij xuman' Efeso. ¹³ Ní ngaa ga'na' re', ní nıcaj re' si-chamarrāj dunā xuman' Troas ducúa tsínj gu'naj Carpo. Ní hué daj nıcaj re' ni libro ga'na' re' nej. Ní rá'yanj ni'yān ni libro huin nnij.

¹⁴ Ní guiran'ānj nico sayun, gu'yaj Alejandro huin sij tsínj agan' gaga'. Ní daj rún' guiran'ānj sayun gu'yaj sij, ní hué daj gu'yaj Señor castigo sij, ruhuāj aj. ¹⁵ Ga' cuidadó re' rian sij. Daj si unun' nın' ruhua sij nga nuguan' sa' a'mi únj rian ni ngüi.

¹⁶ Ní ngaa gan'anj sinij rian ni tsínj nıcaj sun, ní duna daran' ni sij urınj gunā. Sanı huin ruhuāj sisı sı xacaj Yan'anj cuenta si gu'yaj ni sij ngāj mánj. ¹⁷ Sanı ganiquin' Señor ngāj. Ní riqui sij fuerza riānj nej. Ní ga'ue ganahuij ga'mı daran' nuguan' sa' rian ni

ngüi 'na' anéj chrej. Ní hué daj gananij rian rey daj. Daj si daj rún' hua du'ua sigue'e hua du'ua sij. ¹⁸ Ní gu'yaj Señor sisı gananij rian daran' nuguan' quij huin ruhua ni sij gu'yaj ni sij riānj. Ní dugumi sa' sij man'ānj da gan'ān rian nıcaj sun sij xata'. Ní nıganj ga'mı 'ueé né' rian Señor. Amén.

Saludos y bendición final

¹⁹ A'nı 'ngo nuguan' huaj rian yun'unj xana gu'naj Prisca nga tsínj gu'naj Aquila nga ni dıcua tsínj gu'naj Onesiforo. ²⁰ Guna tsínj gu'naj Erasto xuman' Corinto. Ní dunā tsínj gu'naj Trófimo a'nan' sı' xuman' Mileto. ²¹ Yoq ga'na' re' ngaa achin natu yahui nuhuij. Ní a'nıj tsínj gu'naj Eubulo 'ngo nuguan' huaj rián re'. Ní hué daj 'yaj tsínj gu'naj Pudente nga Lino nej, yun'unj gu'naj Claudia nej, nga daran' ni jnánj né'. ²² Ní huin ruhuāj sisı gane Señor Jesucristo nga nimán re'. Ní Yan'anj gu'yaj sinduj rian daran' a ni é re', ruhuāj aj.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A TITO

Salutación

¹ Huēj huin Pablo tsínj 'yaj sun rian Yan'anj. Nī huínj apóstol a'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nī ga'nīj sij gan'anj ga'mī nuguan' sa' rian ni ngüi huin ni ngüi hua ganacui Yan'anj sisi guxuman ruhua ni sij nī'yaj ni sij Yan'anj. Nī guñi'i ni sij nuguan' xānga' huin sichrej Yan'anj. Nī guñico' 'ueé ni sij Yan'anj, guñ'yaj nuguan' xānga' daj. ² Ngaa nī gahuin yya ruhua ni sij sisi gane nīganj ni sij ngā Yan'anj. Nī asij achin guñ'yaj Yan'anj xungüi, nī hua gataj yya Yan'anj sisi hué daj gane nīganj né'. Nī sī ga'ue ga'mi yya Yan'anj mánj. ³ Ngaa nī ngaa guisij güi garun Yan'anj, nī guñi'i ni ngüi nuguan' sa', guñ'yaj Yan'anj. Nī hué daj guñ'yaj Yan'anj xi'í nuguan' sa' riquij ga'mi. Daj si ga'nin' Yan'anj sun riānj sisi hué daj ga'mi rian ni ngüi. Nī Yan'anj huin si nacaj né'.

⁴ Nī a'nī carta nan huaj rián re' huín re' Tito. Nī daj rún' huin xānga' da'nī huín re'. Daj si uyan hua nuguan' xuman ruhua nūngüe'. Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nī huin ruhuāj

sisi guñ'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Nī gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nī hué daj guñ'yaj Jesucristo nga re', ruhuāj aj.

Requisitos para ser ancianos y obispos

⁵ Nī dunā re' ne' estado Creta sisi nagui'yaj sa' re' nuguan' achin disi. Nī nari sún re' ni tsínj gahuin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj da go'ngo xuman' rian nahuin yu' ni ngüi nico' Yan'anj. Daj si hué daj ga'nīj sun rian re'. ⁶ Ngaa nī nari sún re' tsínj hua sa' niman rian Yan'anj. Nī hua niān si ga' urin nica' ni sij. Nī hua niān si huin da'nīj ni sij tsínj xuman ruhua nī'yaj Jesús. Ngaa nī sī ga'ue ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í ni sij sisi 'yaj quij da'nīj ni sij. Nī sī ga'ue gataj ni ngüi sisi unun' da'nīj ni sij ngā chrej ni sij mánj. Sisi daj 'yaj da'nīj ni sij, nī sī nari sún re' ni sij mánj. ⁷ Ngaa nī 'ngo tsínj huin achij, nī hua niān sisi gache sij 'ngo chrej nīca. Daj si nicaj sun sij si-sun Yan'anj. Nī sī ga' yan'anj ruhua sij mánj. Nī sī guinan'an ruhua sij mánj. Nī sī guixini sij mánj. Nī sī ga'mi huee sij mánj. Nī sī digya' yun'unj sij dugüi' sij xi'í si ga'ue ga'ne sij si-san'anj sí'. ⁸ Sanj hua niān si ga'nin' sij ducua' sij gatu ni ngüi 'na' chrej. Nī ga' niā' ruhua sij ngā nuguan' 'ueé nej. Nī dugumi sij si 'yaj man'an sij. Nī guñ'yaj nīca sij nej.

Ni gahuin sa' niman sij rian Yan'anj. Ni dugumi sa' sij si-chrej man'an sij. ⁹ Ni hua nian si gahuin nica ruhua sij nga si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' digyan unj rian ni ngui nico' Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gui'yaj fuerza sij nga ango ni ngui xi'i nuguan' sa' gahuin chrun sij. Ni ga'ue gunucuj sij sisi guxuman ruhua ni tsinj unun' nga sij.

¹⁰ Daj si man nin' ruhua ni tsinj unun' nga nuguan' sa' nga ni tsinj a'mi nuguan' nitaj si ni'yanj nej, ni tsinj digya' yun'unj ni ngui nej. Ni nico ni tsinj daj ataj sisi hua nian guta' da'nga' nnee cúj ni tsinj nico' Yan'anj. ¹¹ Ni hua nian sisi si ga'mi ni sij nuguan' daj, gui'yaj re'. Daj si atuj ni sij ducua 'ngo ni tsinj daj. Ni duna ni ducua ni si' si-chrej Yan'anj, 'yaj ni sij. Daj si digyan ni sij 'ngo nuguan' nitaj si hua sa'. Ni da'nga' daj 'yaj ni sij sisi gui'yaj gana yun ni sij san'anj, ruhua ni sij.

¹² Daj si ga'mi 'ngo dugui' man'an ni tsinj man Creta tsinj a'mi si-nuguan' yan'anj nico' ni sij. Ni gataj si': "Ni tsinj 'na' Creta, ni niganj a'mi yya ni sij. Ni run' huin xucu quij huin ni sij. Ni xa nasa' ni sij. Ni tsinj rumi huin ni sij." Hué daj gataj 'ngo dugui' ni tsinj 'na' Creta. ¹³ Ni gataj tsinj daj 'ngo nuguan' xanga' xi'i ni dugui' sij. Xi'i daj ni ga'mi nucuaj re' rian ni sij sisi guxuman sa' ruhua ni sij

ni'yaj ni sij Yan'anj. ¹⁴ Ngaa ni si xacaj ni sij cuenta nga cuento yya nani ni tsinj israelita. Ni si gunun ni sij nuguan' a'nin' ni tsinj duna si-nuguan' Yan'anj rian ni sij manj.

¹⁵ Daran' ni rasun hua sa' rian 'ngo tsinj hua sa' niman. Sanj ni a 'ngo ni rasun hua sa' rian ni tsinj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj nga ni tsinj nun hua sa' niman. Daj si ani quij ruhua ni sij. Ni nitaj si hua sa' niman ni sij. ¹⁶ Ni ataj ni sij sisi ni'i ni sij Yan'anj. Sanj rugui' si 'yaj ni sij sisi sé si xanga' ni sij nicaj dugui' ni sij nga Yan'anj manj. Ni huin anin' ruhua ni sij. Ni unun' ni sij nga nuguan' sa'. Ni na'ue guisij ni sij gui'yaj ni sij ni a 'ngo ni rasun sa' manj.

2

Enseñanza de la sana doctrina

¹ Ni ga'mi man'an re' nuguan' nicaj dugui' nga nuguan' xanga' rian ni ngui aj. ² Ni gataj snan'an re' rian ni tsinj achij sisi si guixini ni sij manj. Ni ga ni'yanj ni sij. Ni dugumi ni sij man'an sij. Ni 'ngo guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj nej. Ni gahuin 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Ni gahuin nucuj ruhua ni sij gache ni sij si-chrej Yan'anj anj. ³ Ni yun'unj xana achij, ni hué daj gui'yaj ne gache sa' ne rian Yan'anj. Ni si ga'mi yya ne xi'i ni dugui' ne manj. Ni si guixini ne

nga vino mánj. Nĭ dĭgyán ne nuguan' sà' rian ni dugüi' ne. ⁴ Ngaa nĭ ga'ue dĭgyán ne rian ni yun'unj xana hua lij sisĭ gahuin 'ĭ ruhua ne guĭni'yaj ne nica ne nga ni da'nĭj ne. ⁵ Nĭ ga'ue dugumi sà' ne si-chrej man'an ne. Nĭ ga gacuij ne nga nica ne. Nĭ dugumi sà' ne ducua ne. Nĭ ga'mi sà' ne nga ni dugüi' ne. Nĭ dagahuin ne rian nica ne. Ngaa nĭ sĭ ga'mi quij ango ni ngüi xi'í si-chrej Yan'anĭ, guĭ'yaj ne.

⁶ Nĭ guĭ'yaj fuerzá re' rian ni tsínj hua lij sisĭ dugumi sà' ni sij nga si-chrej ni sij. ⁷ Nĭ hué man'án re', nĭ sà' guĭ'yaj sún re'. Ngaa nĭ guĭni'i ni sij daj 'yáj re'. Nĭ uyan guĭ'yaj ni sij nga re'. Nĭ ngaa dĭgyán re' rian ni ngüi, nĭ ga'mi re' nuguan' xanga' nga nuguan' achij nej. ⁸ Nĭ nĭnanĭ ga'mi re' nuguan' sà'. Ngaa nĭ sĭ ga'ue ga'mi gaquin' ni sij xi'í si-nuguan' re' mánj. Nĭ gahuin na'aj ni tsínj unun' nga re' xi'í si na'ue nari' ni sij ga'mi quij ni sij xi'í né'.

⁹ Nĭ dĭgyán re' 'ngo chrej rian ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue sisĭ dagahuin ni sij daran' si ataj xuru'ue. Nĭ guĭ'yaj sun ni sij daj rún' aran' ruhua sí'. Nĭ sĭ ga'mi huee ni sij rian sí'. ¹⁰ Nĭ sĭ guĭ'yaj tų ni sij si'yaj sí' mánj. Sanĭ ga gacuij yya ni sij rian sí'. Ngaa nĭ guĭni'i daran' ni ngüi daj 'ueé 'yaj ni sij. Nĭ xacaj daran' ni ngüi cuenta sisĭ hua sà' nuguan' dĭgyán únj rian xi'í Yan'anĭ.

Nĭ Yan'anĭ huin si nacaj né'.

¹¹ Daj si guĭ'yaj Yan'anĭ sinduj rian né' guini'i né'. Nĭ xi'í sinduj daj ga'ue ganacaj Yan'anĭ daran' ni ngüi man chruhua xungüi. ¹² Nĭ sinduj guĭ'yaj Yan'anĭ daj 'yaj si duna né' ni nuguan' quij. Nĭ sĭ guĭ'yaj né' si huin ruhua nnee cúj né' guĭ'yaj mánj. Sanĭ sinduj daj 'yaj si ga cuidado né' nga si-chrej né'. Nĭ gache né' 'ngo chrej nica. Nĭ gahuin sà' niman né' rian Yan'anĭ huin né' ni ngüi mán chruhua xungüi acuan'. ¹³ Nĭ ana'uij né' sisĭ ga'na' Jesucristo. Nĭ gahuin 'ueé sij ngaa ga'na' sij. Nĭ hué sij huin Yan'anĭ achij nacaj né'. Nĭ huin nĭa' ró', 'yaj nuguan' daj. ¹⁴ Nĭ naga'ui' sij man'an sij gahui' sij xi'í né' sisĭ nacaj sij né' rian daran' nuguan' quij. Ngaa nĭ ga'ue nahuin sà' né'. Nĭ gahuin né' ni ngüi nico' urin sij. Nĭ gahuin né' ni ngüi huin nĭa' ruhua guĭ'yaj sun sà' si-sun Yan'anĭ. ¹⁵ Nĭ hué nuguan' nan huin si dĭgyán re' rian ni ngüi. Nĭ guĭ'yaj fuerzá re' nej. Nĭ ga'mi re' rian ni sij xi'í gaquin' 'yaj ni sij. Daj si nicaj sún re'. Nĭ sĭ duná re' si ga'mi ni sij sisĭ nitaj si ní'yanĭ re' mánj.

3

Justificados por gracia

¹ Guĭ'yáj re' sisĭ ganun ruhua ni ngüi sisĭ dagahuin ni sij rian ni tsínj nicaj sun nga rian ni ducuasun. Nĭ gunun sà' ni sij si-nuguan'

ni sí'. Nj niganj ga ruhua ni sij guí'yaj ni sij daran' ni nuguan' sa'. ² Nj si ga'mi quij ni sij xi'í ni a 'ngo ni ngüi ga mánj. Nj si gunun' ni sij nga dugüi' ni sij mánj. Nj ga'mi sa' ni sij. Nj ga'mi naj ni sij rian daran' ni ngüi.

³ Daj si hué daj gahuin né' tsínj nì'yun asij sini. Nj gunun' né' nga Yan'anj. Nj ga ni'ya né' nga ducuanj digya' yun'unj. Nj dagahuin né' nga nuguan' ani quij ruhua né'. Daj si gahuin ruhua né' nga nuguan' quij hua. Nj ataj ruhua go'ngo né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Nj gahuin xicoj ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Nj nun gahuin xan' ruhua ni ngüi ni'yaj né'. Nj nun gahuin xan' ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'.

⁴ Sani ngaa xacaj né' cuenta sisi ga'uej ruhua Yan'anj chracuij yun'un man'an né', nj guini'i né' sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. ⁵ Nj nacaj xanga' Yan'anj ni man'an né'. Nj sé xi'í si guí'yaj sa' né' nacaj Yan'anj né' mánj. Sani xi'í si nahuin yaco ruhua Yan'anj ni'ya né', nj nacaj Yan'anj né'. Nj na'nin' Yan'anj niman né'. Xi'í daj nj nahuin naca niman né'. Nj man'an Espíritu Santo nagui'yaj niman né'. ⁶ Nj xi'í Jesucristo, nj riqui Yan'anj Espíritu Santo gane 'ueé nga né'. Nj Jesucristo huin si nacaj né'. ⁷ Nj hua guí'yaj Yan'anj 'ngo sinduj rian né' si gahuin ní'nij né' rian si-

gaquin' né'. Nj xi'í daj gane niganj né' nga Yan'anj. Nj hué daj gahuin yya ruhua né' si guí'yaj Yan'anj nga né'.

⁸ Nan huin nuguan' xanga'. Nj huin ruhuaj sisi guí'yaj fuerzá re' nga nuguan' nan rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj sisi dugu'nun' ni sij guí'yaj sa' ni sij. Nj nuguan' nan huin nuguan' sa' ni'yanj rian daran' ni ngüi. ⁹ Nj si diguúj re' ngaa a'mi ni sij nuguan' nì'yun mánj. Daj si aran' ruhua ni sij digui'yun ni sij lista xachij taj si-xugüi ni xi né' guimán asij ná. Nj unun' ni dugüi' ni sij. Daj si nachej a'mi ni sij xi'í si-ley Moisés. Nj si diguúj re' xi'í si nitaj si ní'yanj nuguan' nì'yun daj. ¹⁰ Nj sisi hua 'ngo tsínj 'yaj si unun' ni ngüi, ngaa nj gataj re' gunun sij sisi ga'nin' ruhua sij nga si 'yaj sij. Nj da huíj ga'mi re' nga sij. Nj sisi na'uej ruhua sij gara xina sij, ngaa nj gan'anj anéj re' rian sij. ¹¹ Ni'í re' sisi nitaj si hua nica si-chrej 'ngo tsínj 'yaj daj. Nj da'ui man'an sij gaquin'. Nj hué daj ni'i man'an sij.

Instrucciones personales

¹² Nj ngaa ga'nī tsínj gu'naj Artemas, asi tsínj gu'naj Tíquico guchi' sij rian re', nj guí'yaj fuerzá re' si ga'na' nì'yaj re' rian nnēj xuman' Nicópolis. Daj si gani ruhuaj ganēj ni yahui nuhuij yu'uj daj. ¹³ Daran' si ga'ue, nj chracuij re' tsínj gu'naj Zenas huin sí' abogado nga

tsínj gu'naj Apolos nej. Nì
ga'ui' rē' daran' si achin rian
nūngüej sij gān'anj sij sisi
nitaj si gāchin rian nūngüej
sij mánj.

¹⁴ Nì hua niān sisi gāhuin
chrūn ni tsínj nicaj dugüi'
ngā né' sisi guj'yaj sa' ni
sij, nì chrācuij ni sij ni tsínj
achin rian. Ngaa nì gā
ní'yanj si-chrej ni sij aj.

*Salutaciones y bendición
final*

¹⁵ Daran' ni tsínj mán ngāj,
nì a'nij ni sij 'ngo nuguan'
rián rē'. Nì gā'nij rē' 'ngo
nuguan' rian daran' ni ngüi
xuman ruhua ni'yaj Yan'anj
huin ni sij ni ngüi 'i ruhua
né'. Nì huin ruhuāj sisi
guj'yaj Yan'anj sinduj rian
daran' ni é rē' aj.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A FILEMÓN

Salutación

¹ Huēj huin Pablo. Nī nūnj ducuaga' xi'í si nicaj dugüi'ij nga Cristo Jesús. Nī a'níj nūguan'an nūngüej únj jnún' Timoteo carta nan huaj rián re' huín re' Filemón. Nī huín re' tsínj 'i ruhua nūngüej únj. Nī huín re' tsínj 'yaj sun nūguan'an nga nūngüej únj si-sun Señor. ² Nī a'níj nūngüej únj carta nan rian xica'uí' Apia nej, nga jnún' gū'naj Arquipo nej. Nī daj rún' ran' nūguan'an snado rian sayun, nī hué daj 'yaj sun nūguan'an sí' nga nūngüej únj. Nī hué daj a'níj nūngüej únj carta nan huaj rian ni ngüi nahuin yu' ducua' re' huín re' Filemón.

³ Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nī huin ruhuāj sisi guí'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Nī gahuin dín'inj ruhuá re' nej. Nī hué daj guí'yaj Jesucristo nga re', ruhuāj aj.

El amor y la fe de Filemón

⁴ Nī ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj, nī nūganj a'uīj si gu-ruhua Yan'anj ngaa nanun ruhuāj ni'yā re'. ⁵ Daj si gunūnj daj xuman ruhuá re' ni'yáj re' Señor Jesús, nī daj

'i ruhuá re' ni'yáj re' daran' ni ngüi sa' nico' Yan'anj. ⁶ Nī achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í re' sisi guí'yáj re' si guíni'ni ni jnánj né' daj hua daran' nūguan' sa' nicaj né' xi'í Cristo Jesús. ⁷ Nī gahuin niā' ruhuāj, nī nari' nu-cuaj nimānj xi'í si 'i ruhuá re' ni'yáj re' ni ngüi nico' Yan'anj. Nī guruhua man'án re' huín re' jnān. Daj si huin niā' ruhua niman ni ngüi nico' Yan'anj, guí'yáj re'.

Pablo intercede por Onésimo

⁸ Hué dan nī nūnj si hua si-chrē si ga'nī sun rián re' daj guí'yáj re', ⁹ sanj nāanj sa' huin si gachinj jni'yā rián re' xi'í si 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj. Daj si huēj huin Pablo. Nī huínj 'ngo tsínj achij nūn ducuaga' yyaj xi'í si nicaj dugüi'ij nga Cristo Jesús.

¹⁰ Nī achínj jni'yā rián re' xi'í 'ngo tsínj gū'naj Onésimo. Nī rún' huin da'nī huin sij si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Jesús ngaa nūnj ducuaga'. ¹¹ Nī asij sini nī nitaj si ní'yanj Onésimo guí'yaj sun sij rián re'. Sanj yyaj nī ní'yanj sij rián re' nga rian man'ānj nej.

¹² Yyaj nī a'níj ruhua' yūnj gūchi' sij rián re'. Nī daj rún' huin man'ānj, nī hué daj guí'yáj re' nahuin ra'á re' sij. ¹³ Nī gahuin ruhuāj sisi gūna sij ngāj. Nī natu sij rian man'án re' guí'yaj sun sij riánj xi'í man'án re'. Daj si nūnj

ducuaga' xi'í nuguān' sa'.
 14 Sanj na'uej ruhuāj guj'yā
 si gahuin ruhuāj ngaa achin
 guini'inj sisi hua ruhuá re'.
 Ngaa nī sinduj guj'yāj re'
 riānj, nī sé da fuerza guj'yāj
 re' mánj. Sanj guj'yāj re'
 sisi hué daj garan' ruhuá
 re', guj'yāj re', ruhuāj aj.
 15 Nī gahuin nini Onésimo
 rián re' 'ngō ni güi. Sanj
 ani ruhuāj sisi si garuhuaj,
 nī hué daj gahuin sisi ga'ue
 gane niganj sij nga re' yyaj.
 16 Nī sé rún' huin 'ngō tsínj
 guj'yaj sun yun rián re' huin
 sij yyaj mánj. Sanj guj'yaj
 sun sij rián re' daj rún' huin
 sij 'ngō jnánj né' 'i ruhua né',
 ruhuāj aj. Nī nīn' ruhua 'i
 ruhuāj ni'yā sij. Sanj ani
 ruhuāj sisi gahuin 'i ruhuá
 re' ni'yāj re' doj sij. Asij
 sini nī guj'yaj sun Onésimo
 rián re'. Sanj yyaj nī huin
 sij 'ngō jnánj né' nicaj dugüi'
 nga Señor.

17 Hué dan nī sisi ani
 ruhuá re' sisi nicaj dugüi'
 nungüe', ngaa nī nahuin ra'á
 re' sij daj rún' huñj huin
 sij. 18 Nī sisi guj'yaj sij 'ngō
 gaquin' rián re', asj da'ui sij
 rián re' nej, ngaa nī ga'ue
 nāchin' re' riānj anj. 19 Nī
 arūnj letra nan huñj Pablo.
 Nī huēj naru'ue rián re' si
 da'ui sij. Sanj ga'ue gatā
 rián re' sisi xi'í sinduj guj'yā
 rián re', nī da'uí re' riānj.
 20 Nī huin ruhuāj sisi guj'yāj
 re' sinduj riānj xi'í si xuman
 ruhuá re' ni'yāj re' Señor
 huin re' jnān. Gahuin niā'
 ruhuāj guj'yāj re' xi'í si nicaj

dugüi' re' nga Señor.

21 Nī a'nī yanj carta nan
 huaj rián re'. Daj si gahuin
 yya ruhuāj sisi dagahuin
 re' si-nuguān'ānj. Nī ni'inj
 sisi guj'yāj re' daj rún' gatā
 gunún re'. Nī ani ruhuāj
 sisi dagahuin re' doj aj.
 22 Guj'yāj re' sinduj, nī
 guj'yaj xugüi re' rian ganēj
 ducuá re'. Daj si ana'uī si
 guchi' ni'yā rian man ni é re'
 xi'í si hué daj achínj jni'yaj
 a ni é re' rian Yan'anj xi'ij.

Salutaciones y bendición final

23 Nī a'nīj tsínj gu'naj
 Epafra's 'ngō nuguān' rián
 re' huin sij tsínj nun
 nuguān'an ngāj ducuaga' xi'í
 Cristo Jesús. 24 Nī hué daj
 a'nīj tsínj gu'naj Marcos 'ngō
 nuguān' huaj rián re' nga
 tsínj gu'naj Aristarco nej,
 tsínj gu'naj Demas nej, Lucas
 nej. Nī hué ni sij 'yaj sun
 nuguān'an ngāj. 25 Nī huin
 ruhuāj sisi guj'yaj Señor
 Jesucristo sinduj niman
 daran' ni é re'. Amén.

LA EPÍSTOLA A LOS HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Asij ná n̄i ga'i n̄in' ruhua ga'mi Yan'anj rian ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ngaa n̄i nata' ni sí rian ni xi né'. N̄i ga'i ducúanj ga'mi Yan'anj rian ni xi né' xi'í ni sí'. ² San̄i yyaj ruhua ganahuij xungüi nan, n̄i gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi da'ni nga né'. N̄i gui'yaj Yan'anj si gahuin achij sij nahuin ra'a sij daran' si gui'yaj Yan'anj. N̄i xi'í da'nij Yan'anj, n̄i gui'yaj Yan'anj xungüi nga daran' si mán xata' nej. ³ N̄i daj rún' ran 'ngo nnee gu'ndi' 'yaj güi, n̄i hué daj digyán da'nij Yan'anj daj hua 'ueé man'an Yan'anj. N̄i daj rún' hua gue man'an Yan'anj, n̄i hué daj hua man'an da'ni huin sí' Jesucristo. N̄i hué si-nuguan' Jesucristo 'yaj sisi man sa' daran'anj. N̄i nucuaaj n̄in' ruhua si-nuguan' sij. N̄i ngaa guisíj na'nin' Jesucristo xi'í si-gaquin' né', n̄i gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. ⁴ N̄i n̄in' ruhua gahuin achij da'nij Yan'anj rian ni ángel. Daj si sa' n̄in' ruhua hua si-xugüi sij daj nga si-xugüi ni ángel, gui'yaj Yan'anj.

El Hijo es superior a los ángeles

⁵ Daj si hua ni'i ni é re' nuguan' nan huin nuguan' ga'mi Yan'anj rian da'ni: Hué re' huin da'nī. Yyaj n̄i gahuinj chrej re'. Daj gataj Yan'anj xi'í da'ni.

San̄i n̄i a 'ngo yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan rian 'ngo ángel mánj.

N̄i nan huin angó nuguan' ga'mi Yan'anj xi'í da'ni: Huéj gahuin chrej sij. N̄i hué sij gahuin da'nī. Daj ga'mi Yan'anj xi'í da'ni.

San̄i n̄i a 'ngo yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan gunun 'ngo ángel mánj.

⁶ N̄i ngaa nicaj Yan'anj da'ni huin sí' si xahua' ga'na' sí' chruhua xungüi nan, n̄i gataj snan'anj Yan'anj rian ni ángel:

Ga'mi sa' daran' ni ángel rian xi'í sí'. Daj gataj Yan'anj.

⁷ N̄i gataj Yan'anj xi'í ni ángel nej: Rún' huin nane huin ni ángel.

N̄i daj rún' huin yan'an' ngaa naxumanj aca huin ni ángel nej, gui'yaj Yan'anj.

Hué daj gataj Yan'anj xi'í ni ángel.

⁸ San̄i hué nuguan' nan gataj Yan'anj rian da'ni: Hué re' huin Yan'anj.

N̄i n̄iganj nicáj re' sun nné re' chrun xila sa'.

N̄i 'yaj n̄ica re' nne sún re' rian chrun xila daj.

⁹ N̄i aran' ruhuá re' ni'yáj re' chrej n̄ica.

Sanj nitaj si huin xan' ruhua
re' ni'yaj re' chrej quij
mánj.

Xi'í daj, nj nacui Dan'anj re'
man'án re' sisi huaj
gahuin niá' ruhua re'
si gahuin niá' ruhua ni
dugüi' re'.

Daj gataj Yan'anj gunun
da'ni.

¹⁰ Nj gataj ruhua' yún
Yan'anj gunun da'ni:

Hué re' huin Señor.

Nj asij gaxi'i daran'anj, nj
hué re' gui'yaj xungüi
nan.

Nj hué ra'á re' gui'yaj daran'
si man ne' xata' nej.

¹¹ Nj ganahuij daran' nan.

Sanj niganj gane man'án re'.

Nj daj rún' gahuin re'e
'ngo atsi, nj hué daj
gahuin re'e daran'
nan.

¹² Nj daj rún' jnachrún'
'ngo atsi, nj hué daj
jnachran' re' xata' nga
yo'ój.

Nj daj rún' naduna né' si-
gan' né', nj hué daj
naduna re' xata' nga
yo'ój.

Sanj man'án re' nitaj si
naduna mánj.

Nj yo' gane re' nitaj aman
ganahuij mánj.

Hué daj gataj Yan'anj nej.

¹³ Nj gataj ruhua' yún
Yan'anj rian da'ni:

Gané re' ne' chrej ra'a
sa'áj da gurúnj ni
tsínj unun' nga re'
da gahuin ni sij 'ngo
riguiya' guta' re' xi'í
re'.

Daj gataj Yan'anj gunun
da'ni.

Sanj nj a 'ngo yun nun
gataj Yan'anj nuguan' nan
gunun 'ngo ángel mánj.

¹⁴ Daj si daran' ni ángel huin
si unánj guitsi rian Yan'anj.
Nj a'nij Yan'anj ni ángel daj
rian né' sisi chrauij ni ángel
né' huin né' ni ngüi gane
niganj nga Yan'anj xi'í si
ganacaj Yan'anj né'.

2

Una salvación tan grande

¹ Xi'í daj nj hua nian si
gunun sa' né' nga nuguan'
sa' gunun né' sisi si nananj
gahuin nini né' rian si-chrej
Yan'anj mánj. ² Nj asij

ná nj nicaj sun ni nuguan'
ga'mi ni ángel rian ni ngüi.
Nj daran' ni ngüi gui'yaj
gaquin' nun dagahuin ni sij
rian Yan'anj. Nj gahuin

ni sij castigo. Nj daj rún'
gui'yaj ni sij gaquin', nj hué
daj gui'yaj Yan'anj castigo ni
sij. ³ Xi'í daj nj daj ga'ue

ganani né' rian castigo sisi
si dugumi 'ueé né' nuguan'
sa' xi'í si ganacaj Yan'anj né',
ruhua á re' ní'. Nj hua

sini nata' Señor Jesucristo
nuguan' sa' daj rian ni ngüi.
Nj ni tsínj gunun nuguan'
sa' ga'mi Señor, nj nata' ni

sij nuguan' sa' daj gunun
né'. Nj gara xina né' nuguan'
xanga' nata' ni sij gunun
né'. ⁴ Nj digyan' Yan'anj sisi

xanga' si-nuguan' ni sij. Daj
si gui'yaj Yan'anj sisi ga'ue
gui'yaj ni sij si sa' 'na' xata'.

Nj ganahuin ni ngüi a'nan',
gui'yaj ni sij. Nj gara yan'anj
ruhua ni ngüi ngaa guini'i

ni sij nuguan' 'ueé gui'yaj ni sij. N̄i ga'ui' Yan'anj Espíritu Santo rian go'ngo ni ngüi daj rún' garan' ruhua Yan'anj.

El autor de la salvación

5 N̄i nun ga'ui' Yan'anj sisi guñicaj sun ni ángel rian xungüi ga'na'. N̄i xi'í xungüi ga'na' daj a'mi únj rian án re'. 6 N̄i ga'mi 'ngo tsínj rian si-nuguan' Yan'anj. N̄i gataj sí' gunun Yan'anj:

N̄i un sin huin ni ngüi sisi nanun ruhua re' ni'yáj re' ni sij únj.

N̄i un sin huin, n̄i 'na' ni'yáj re' ni da'níj ni ngüi únj.

7 N̄i gui'yáj re' sisi doj gahuin lij ni sij rian ni ángel.

N̄i daj rún' 'yaj ni tsínj ngaa guta' ni sij corona chra' 'ngo rey, n̄i hué daj gui'yáj re' nga ni sij.

N̄i gahuin 'ueé ni sij, gui'yáj re'.

N̄i ga'uí' re' sisi guñicaj sun ni sij rian daran' si gui'yaj ra'á re'.

8 N̄i gui'yáj re' sisi guñicaj sun ni ngüi rian daran' rasun.

Daj gataj tsínj daj gunun Yan'anj.

N̄i ngaa hué daj gui'yaj Yan'anj, n̄i huin ruhuaj gata sisi 'ngo dagahuin daran'anj si-nuguan' ni sij. San̄i ni'í né' yyaj sisi achin dagahuin daran'anj rian ni sij. 9 San̄i ni'yaj né' Jesús. N̄i gui'yaj Yan'anj sisi doj gahuin lij Jesús rian ni ángel. San̄i yyaj n̄i gahuin 'ueé n̄in'

sij. N̄i gahuin achij n̄in' sij, gui'yaj Yan'anj nej. N̄i hué daj gahuin guiran' Jesús sayun xi'í si gahui' sí'. N̄i gui'yaj Yan'anj sisi guiran' Jesús sayun gahui' sij xi'í daran' né' huin 'ngo sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í né'.

10 Daran' ni rasun n̄i güenda Yan'anj huin. N̄i huin ruhua Yan'anj sisi daran' ni da'ni gane 'ueé rian hua sa' nne Yan'anj. N̄i xi'í Jesucristo huin sisi nacaj Yan'anj ni ngüi. N̄i gani ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' n̄in' Jesús xi'í sayun guiran' sij. N̄i ganacaj Yan'anj né' xi'í Jesús. 11 N̄i uyan hua chrej Jesús nga chrej né' huin né' ni ngüi ganahuin sa' rian Yan'anj xi'í Jesús. Xi'í daj n̄i nitaj si na'aj Jesús gataj sij sisi né' huin jnánj sij nga xica'uij sij. 12 N̄i gataj Jesús:

N̄atáj si-xugüi re' rian ni jnān.

N̄i ga'mi sa'āj xi'í re' scanij ni ngüi nico' man'án re' huin re' Yan'anj.

Hué daj gataj Jesús rian Yan'anj. 13 N̄i gataj ruhua' yún Jesús:

Niquin̄j yu'uj nan nga ni da'nī riqui Yan'anj riānj.

Daj gataj Jesús xi'í né'.

14 N̄i huin né' da'níj Yan'anj. N̄i hua nnee cúj né' nga tun man'an né'. N̄i hué gue daj gahuin Jesucristo. N̄i ga nnee cúj sij nga tun man'an sij nej. Ngaa n̄i ga'uej ruhua sij gahui' sij sisi

gui'yaj gana sij rian sichre. Nĩ sichre 'yaj sisi ahuĩ' né'. Nĩ ganahuij si-fuerza sichre, gui'yaj Jesús. ¹⁵ Hué ducuanj daj, nĩ gahuin ní'nij rian daran' ni ngüi xu'ui' gahui', gui'yaj Jesús. Daj si ya'yoj nani ruhua daran' ni ngüi xi'í si gahui' ni sij. ¹⁶ Nĩ nun ga'na' Jesús chracuij sij ni ángel mánj. Sanĩ ga'na' sij chracuij sij né' huin né' ni da'nij Abraham huin tsínj gane asij ná. ¹⁷ Xi'í daj nĩ hua nian si 'ngo ga gue Jesús daj rún' hua ni jnanj sij. Ngaa nĩ guisij sij gahuin sij 'ngo chrej huin achij rian Yan'anj xi'í né'. Nĩ ga'ue nahuin yaco ruhua sij ni'yaj sij né'. Nĩ niganj 'yaj sa' sij nga né'. Nĩ naránj sij rian si-gaquin' ni ngüi. ¹⁸ Nĩ hué man'an Jesús guiran' sayun xi'í si gatsij sichre niman sij. Xi'í daj nĩ gahuin nucuaaj sij chracuij sij ni mun'ún' ngaa atsj sichre niman né'.

3

Jesús es superior a Moisés

¹ Hué dan nĩ gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj huin ni é re' jnān nga xica'ui. Nĩ gaquínj Yan'anj nne xata' man'an án re' sisi guinicaj dugüi' a ni é re' nga Cristo Jesús. Xi'í daj xacaj ni é re' cuenta xi'í Cristo Jesús huin sij tsínj ga'nij Yan'anj ga'na' dıgyán chrej sa' gache né'. Nĩ huin sij 'ngo chrej huin achij nun xi'í sij xi'í rian Yan'anj. Nĩ nata' né' rian ni ngüi sisi xuman ruhua

né' ni'yaj né' Jesús. ² Nĩ 'ueé gui'yaj sun Jesús ni sun ga'nin' Yan'anj sun rian sij daj rún' gui'yaj sun sa' Moisés si-sun Yan'anj xi'í ni ngüi nico' Yan'anj. ³ Sanĩ huin achij Jesús rian Moisés. Gui'yó' cuenta sisi daj rún' huin achij tsínj 'yaj hue' rian hue' 'yaj sij, nĩ da'nga' daj huin achij Jesús rian Moisés. ⁴ Daran' ni hue', nĩ hua tsínj gui'yaj ni hue' daj. Sanĩ Yan'anj huin si gui'yaj daran'anj. ⁵ Xanga' nĩ Moisés huin tsínj gui'yaj sun sa' si-sun Yan'anj xi'í ni ngüi nico' Yan'anj. Sanĩ maan ninanj 'ngo tsínj gui'yaj sun chruhua ducua Yan'anj huin sí'. Nĩ ga'mi sini Moisés si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin nuguan' nata' Yan'anj da' sijn rian ni ngüi. ⁶ Sanĩ Cristo huin da'nij tsínj ducua. Nĩ tsínj ducua daj huin Yan'anj. Nĩ gui'yaj sun sa' Cristo ducua Yan'anj huin né'. Nĩ hué daj huin né' sisi niganj nari' nucuaaj ruhua né'. Nĩ gahuin nia' ruhua né' xi'í si ana'uij né' si gui'yaj sa' Jesucristo nga né' huin nuguan' a'mi né' rian ni ngüi.

El reposo del pueblo de Dios

⁷ Xi'í daj nĩ ga'mi Espíritu Santo nuguan' nan gunun né': Sisi gunun yya á re' nuguan' a'mi Yan'anj yyaj,
⁸ ngaa nĩ si gui'yaj so'o a ni é re' man'an án re' daj rún' gui'yaj ni tsínj

guimán asij ná qui
qui'yanj nāco ngaa gu-
nun' ni sij ngā Yan'anj.
Nī chran' yun'unj ni sij
Yan'anj nej.

⁹ Yu'uj daj nī chran' yun'unj
ni xī a ni é re'
man'ānj.

Nī gahuin ruhua ni sij guṇi'i
ni sij daj guī'yā ngā ni
sij.

Nī hujj xia yo' guini'i ni sij
sisi sá' nico guī'yā ngā
ni sij.

¹⁰ Xi'í daj nī ga'man ruhuāj
guini'īnj ni sij.

Nī gataj man'ānj sisi nīganj
gan'anj anéj ni sij
riānj.

Nī nun guṇi'i ni sij daj
guī'yaj ni sij guṇico'
ni sij man'ānj.

¹¹ Hué dan nī ga'man
ruhuāj.

Nī gataj nicāj gunun ni sij
sisi nitaj aman gatu ni
sij rian naran ruhua
ni sij ngāj mánj.

Daj gataj Espíritu Santo gu-
nun ni sij asij ná.

¹² Hué dan nī gā cuidado
ni é re' huin a ni é re' jnān
ngā xica'uī sisi sī ga qui
niman nī a 'ngo ni é re' nun
sá' nun gahuin nīni ni é re'
rian Yan'anj hua nī'na' xi'í
si nun xuman ruhua á re'
nī'yaj ni é re' Yan'anj. ¹³ Sanī
gō'ngo güi guī'yaj fuerza ni é
re' gō'ngo ni dugüi' ni é re'
sisi gā nīca ruhua á re'. Nī
da'nga' daj guī'yaj á re' ngaa
achin guinī güi yyaj. Ngaa
nī sī guī'yaj so'o nī a 'ngo a
ni é re' man'an án re' xi'í si
dīgya' yun'unj gaquin' a ni é

re' mánj. ¹⁴ Nī nicaj dugüi'
né' ngā Cristo sisi gā nīca
ruhua né' daj rún' ga nīca
ruhua né' asij sini. Nī hué
daj guī'yaj né' da güi gā'na'
Cristo aj.

¹⁵ Daj si hua gue ataj
Yan'anj:

Sisi gunun yya ni é re'
nuguan' a'mi Yan'anj
yyaj, nī sī guī'yaj so'o
a ni é re' man'an re'
daj rún' guī'yaj ni tsínj
guimán asij ná.

Daj si gunun' ni sij ngā
Yan'anj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁶ Nī un sin huin ni tsínj
nun ga'uej ruhua gunun si-
nuguan' Yan'anj, nī gunun'
ni sij ngā Yan'anj, ruhua á
re' únj. Hué ni sij huin ni
tsínj guiri tsínj gu'naj Moisés
yu'uj gu'naj Egipto. ¹⁷ Nī
un sin huin ni tsínj rīan
ga'man ruhua Yan'anj hujj
xia yo', ruhua á re' únj. Hué
ni sij huin ni tsínj guī'yaj
gaquin'. Nī gahuī' ni sij
quī qui'yanj nāco. ¹⁸ Nī un
sin huin ni tsínj rīan gataj
nīca Yan'anj sisi nitaj aman
gatu ni sij rian naran ruhua
ni sij ngā Yan'anj, ruhua á
re' únj. Hué ni sij huin ni
tsínj nun dagahuin si gataj
Yan'anj rian ni sij. ¹⁹ Nī ni'i
né' sisi na'ue gunucuaaj ni sij
gatu ni sij rian naran ruhua
ni sij ngā Yan'anj xi'í si nun
guxuman ruhua ni sij nī'yaj
ni sij Yan'anj anj.

4

¹ Hué dan nī hua gue ataj
Yan'anj gunun né' sisi gā'ue

gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj. Ngaa nĭ gā cuidado go'ngo ni é re' nun sa' nun sĭ guiri' ni é re' gatu a ni é re' yu'uj da mánj. ² Daj si daj rún' gunun ni xi né' nuguan' sa', nĭ hué daj gunun né' nuguan' daj, gui'yaj Yan'anj. Sanĭ gunun yun ni xi né' si nun guxuman ruhua ni sij nuguan' daj. ³ Sanĭ gā'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. Nĭ hua ga'mi Yan'anj xi'í ni xi né'. Nĭ gataj Yan'anj:

Hué dan nĭ ga'man ruhuāj.

Nĭ 'ngo gataj nicāj gunun ni sij sĭsĭ sĭ gatuj ni sij rian naránj ruhuāj mánj.

Hué daj gataj Yan'anj xi'í ni sij.

Sanĭ hua guisĭj ganahuij gui'yaj sun Yan'anj asĭj ngaa gui'ya xungüi aj. ⁴ Nĭ hua 'ngo yu'uj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í güi chij: "Naránj ruhua Yan'anj güi chij ngaa guisĭj gui'yaj sun Yan'anj daran' si-sunj." Hué daj gataj nuguan' daj. ⁵ Nĭ gataj ruhua' yún yu'uj daj: "Nĭ sĭ gatuj ni sij rian naránj ruhuāj mánj." Daj gataj Yan'anj xi'í ni xi né'.

⁶ Hué dan nĭ achin si gatu da'aj ni ngüi rian naránj ruhua Yan'anj. Sanĭ nun gatu ni tsínj gunun sini nuguan' sa' daj xi'í si nun dagahuin ni sij si gataj nuguan' daj. ⁷ Hué dan nĭ gani ruhua' yún Yan'anj 'ngo güi gā'ue gatu né' yu'uj daj huin güi

yyaj. Daj si ngaa hua gachin nico yo', nĭ gui'yaj Yan'anj sĭsĭ gā'mi tsínj gu'naj David nuguan' hua garünj daj. Nĭ gataj nuguan' daj:

Sĭsĭ gunun yya á re' si a'mi Yan'anj yyaj,

ngaa nĭ sĭ gahuin so'o ni é re' xi'í nuguan' da mánj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

⁸ Nĭ xi'í si nun gatu ni tsínj israelita rian naránj ruhua Yan'anj, gui'yaj tsínj gu'naj Josué, ngaa nĭ a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í ango güi naranj ruhua né'. ⁹ Ngaa nĭ ni'i né' sĭsĭ gā'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj huin né' ni ngüi nico' Yan'anj xanga'. ¹⁰ Nĭ tsínj gatu rian naránj ruhua Yan'anj, nĭ gā'ue naranj ruhua ni sij ngā si-sun ni sij daj rún' naránj ruhua Yan'anj ngā si-sunj. ¹¹ Hué dan nĭ nana'ui' né' daj gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj. Ngaa nĭ sĭ gui'yaj nĭ a 'ngo né' daj rún' gui'yaj ni xi né' nun dagahuin daj asĭj ná.

¹² Daj si hua nĭ'na' si-nuguan' Yan'anj. Nĭ nucuj nuguan' daj. Nĭ daj rún' huā rianj 'ngo espada, nĭ hué daj huā rian si-nuguan' Yan'anj. Nĭ huā rianj daj ngā daran' espada hua huĭj rian. Daj si gā'ue gatu sa' si-nuguan' Yan'anj chruhua niman né'. Nĭ daj rún' 'yaj 'ngo espada ngaa atu rian naran' dugüi' cúj rian nun laquinj, nĭ hué daj 'yaj si-nuguan' Yan'anj

ngaa atu chruhua niman né'. Nj rugüi' si ani ruhua né' nga si huin ruhua né', 'yaj si-nuguan' Yan'anj nej. ¹³ Nj a 'ngö ni rasun gui'yaj Yan'anj sj ga'ue guixi huñ rian man'an Yan'anj manj. Daj si rugüi' sa' daran'anj rian Yan'anj. Nj rian Yan'anj huin si naga'ui' né' cuenta.

Jesús el gran sumo sacerdote

¹⁴ Nj Jesús huin da'nij Yan'anj. Nj huin sij 'ngö chrej huin achij nin' ruhua. Nj nun xi'i sij xi'í né' rian Yan'anj. Nj hua guisij sij da ni xata' nne sij. Xi'í daj nj ga nica ruhua né' nga si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' nata' né' rian ni ngüi. ¹⁵ Hué Jesús huin 'ngö chrej a'nin' xi'í né'. Sanj ga'ue nani 'i ruhua sij nj'yaj sij né' ngaa na'ue xacaj sa' né' cuenta 'ngö chrej sa'. Daj si daj rún' atsij sichre niman né', nj hué daj gatsij sichre niman Jesús. Sanj nitaj gaquin' gui'yaj sij manj. ¹⁶ Hué dan nj gahuin njchrun' né' rian Cristo huin tsínj huin chrej sa' daj. Nj sj guiriun ruhua né' gan'anj né' rian nne Yan'anj manj. Ngaa nj nahuin yaco ruhua Yan'anj nj'ya né'. Nj güi guiran' né' sayun, nj gui'yaj Yan'anj sinduj rian né'.

5

¹ Nj ngaa nacui ni ngüi 'ngö tsínj gahuin 'ngö chrej a'nin', nj gani ni sij sí' sisi guñiquin' sí' ga'mi sí' nga

Yan'anj xi'í ni sij. Nj naga'ui' chrej daj ni rasun nga ni xucu dagahui' ni sij rian Yan'anj xi'í gaquin' da'ui ni sij. ² Nj ga'ue ga'mi nanaj chrej daj nga ni ngüi nun ni'i sa' nga ni ngüi ga ni'ya nej. Daj si achin gahuin sa' niman sij huin sij chrej. ³ Nj xi'í si achin gahuin sa' niman sij, nj hua nian si naga'ui' sij xucu rian Yan'anj xi'í si-gaquin' man'an sij nga xi'í si-gaquin' ni ngüi nej.

⁴ Nj a 'ngö tsínj sj ga'ue gahuin chrej anin', gui'yaj man'an sij. Sanj tsínj gaquinj Yan'anj, nj hué sij gahuin chrej daj rún' gaquinj Yan'anj tsínj gu'naj Aarón gahuin sí' chrej a'nin' asij ná. ⁵ Nj sé man'an Cristo gani ruhua sisi gahuin sij 'ngö chrej a'nin'. Sanj nacui man'an Yan'anj Cristo gahuin sí' chrej a'nin'. Nj gataj Yan'anj gunun sij: Hué re' huin da'ní. Yyaj nj gahuinj chréj re' aj. Hué daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

⁶ Nj gataj Yan'anj ango nuguan' gunun Jesús: Niganj nin' gahuin re' chrej. Nj daj rún' gahuin tsínj gu'naj Melquisedec chrej asij ná, nj hué daj gahuin man'an re' chrej nej.

Daj gataj Yan'anj gunun Cristo.

⁷ Ngaa gane Cristo chruhua xungüi nan, nj gachínj jni'yaj sij ga'mi yaco sij rian Yan'anj. Nj ga'mi nucuj sij gacój sij rian

Yan'anj. Daj si Yan'anj ga'ue guí'yaj sisi sî gahui' sij. Nî gunun sa' Yan'anj si-nuguan' Cristo xi'í si dagahuin sa' sij rian Yan'anj. ⁸ Nî nunj si Cristo huin da'nîj Yan'anj, sanî gahuin chrûn sij dagahuin sij rian Yan'anj xi'í sayun guiran' sij ngaa gahui' sij. ⁹ Nî ngaa guisîj gahuin sa' nî'n' Cristo, nî gahuin sij tsínj ganacaj nîganj nî'n' daran' ni ngüi dagahuin rian sij. ¹⁰ Nî guí'yaj Yan'anj sisi gahuin sij chrej a'nin' daj rún' gahuin Melquisedec chrej a'nin' asîj ná.

Advertencia contra la apostasía

¹¹ Xi'í nuguan' nan, nî hua nico nuguan' ga'ue ga'mî rian án re'. Sanî 'î huaj ga'mî si na'ue gunun rá'yanj án re'. ¹² Nî rian guisîj ga'î yo' xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo, nî hua nîan si gahuin ni é re' tsínj digyán rian ni ngüi. Daj si achin si gara da'nga' sa' ruhua ni é re' nuguan' gahuin chrûn sini ni é re' rian si-nuguan' Yan'anj ruhua á re'. Xi'í daj nî daj rún' 'yaj ni lij, nî da'nga' daj 'yaj á re'. Daj si utsi lij xi'í si na'ue xaj chra. Nî na'ue gara da'nga' ruhua á re' nuguan' hua cu aj. ¹³ Nî daran' tsínj achin gahuin chrûn sa' si-nuguan' Yan'anj, nî 'yaj ni sij daj rún' 'yaj ni lij utsi to. Daj si achin gahuin chrûn ni sij chrej nîca digyán Yan'anj rian ni sij. ¹⁴ Sanî ni tsínj huin

chrûn sa' si-nuguan' Yan'anj, nî ya'yoj 'yaj ni sij daj rún' 'yaj ni tsínj a'ue xa chra. Daj si gu'yun ni sij guini'i ni sij daj hua nuguan' sa' nga nuguan' nitaj si hua sa'.

6

¹ Hué dan nî sî gani ruhua né' digui'yun ruhua' yún né' nuguan' gahuin chrûn sini né' xi'í Cristo. Sanî digui'yun né' ango nuguan' achij doj xi'í Cristo huin nuguan' guí'yaj sisi guinico' sa' né' Cristo. Nî sé si hua nîan ga'mi né' ya'yoj xi'í si ganani ruhua né' xi'í gaquin' guí'yaj né' ngaa nun gahuin guini'i né' Yan'anj mánj. Nî sî ga'mi né' ya'yoj xi'í si daj guxuman ruhua né' nî'yaj né' Yan'anj mánj. ² Nî sî ga'mi né' ya'yoj xi'í si gata' nnee né'. Nî sé ya'yoj ga'mi né' xi'í si guta' né' ra'a né' rian ni jnánj né'. Nî sî ga'mi né' ya'yoj xi'í si gana'nij ni nîman. Nî sî ga'mi né' ya'yoj xi'í si gahuin nîganj ni ngüi castigo, guí'yaj Yan'anj mánj. Daj si hua gahuin chrûn né' nuguan' nan. ³ Nî sisi rîqui Yan'anj, nî hué daj guí'yaj né' digui'yun né' ango nuguan' nico doj.

⁴ Daj si sisi hua guixiguin chruhua nîman né', guí'yaj Yan'anj, sisi garan' ruhua né' nuguan' sa' digyán Yan'anj rian né', sisi guinicaj dugüi' né' nga Espíritu Santo, ⁵ nî sisi hua xacaj né' cuenta sisi hua sa' si-nuguan' Yan'anj, sisi hua ni'i né' daj nagui'yaj sa' Yan'anj xungüi ga'na',

6 ngaa n̄i sisi 'ngo duna né' si-chrej Yan'anj, n̄i s̄i ga'ue nanicaj ruhua né' nanico' né' Yan'anj ga mánj. Daj rún' huaj sisi ganico' ruhua' yún da'n̄ij Yan'anj rian ruguts̄i, gūi'yaj né'. N̄i gūi'yaj ducu ni ngǖi rian da'n̄ij Yan'anj, gūi'yaj né' nej.

7 N̄i gūi'yó' cuenta daj 'yaj yo'ój. N̄i sisi nico' huaj aman', n̄i x̄ira' cuej xa ni tsínj anáj xina. N̄i gahui sa' yo'ój daj, gūi'yaj Yan'anj. N̄i daj rún' 'yaj yo'ój sa' daj, n̄i hué daj 'yaj niman tsínj xuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj. N̄i gahui sa' sij, gūi'yaj Yan'anj. 8 San̄i sisi x̄ira' coj tanj nga coj ni'yo, n̄i sé yo'ój sa' huin, ataj ni sij. N̄i a'mi quij ni sij xi'í yo'ój daj. N̄i gaca yo'ój daj, si nitaj si 'yaj sa', ataj ni sij.

9 N̄i 'i ruhuāj ni'yā á re' huin ín re' jnān nga xica'uī. N̄i nunj si a'mī nuguan' nucua' rian án re', san̄i hua gahuin yya ruhuāj sisi gūi'yaj sa' á re'. N̄i gahui sa' á re', gūi'yaj Yan'anj anj. 10 Daj si n̄ica 'yaj Yan'anj. N̄i sé si 'yaj quij Yan'anj mánj. N̄i nitaj n̄i'yun ruhua Yan'anj si gūi'yaj sun sa' á re'. Daj si gūi'yaj sa' á re' rian ni ngǖi hua sa' rian Yan'anj. N̄i hua gue 'yaj ni é re' sinduj nga ni sij xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. 11 N̄i huin ruhuāj sisi daj rún' 'yaj sa' ni é re', n̄i hué daj ga gue gūi'yaj daran' ni é re' da'

güi ganahuij xungüi. N̄i gahuin yya ruhua á re' sisi gūi'yaj sa' Yan'anj nga á re' aj. 12 Xi'í daj n̄i s̄i gahuin rumi' a ni é re' mánj. San̄i gache a ni é re' si-chrej ni tsínj xuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj. N̄i ga'nin' ruhua ni sij nga sayun guiran' ni sij. N̄i 'ngo nico' ni sij Yan'anj. Xi'í daj n̄i nahuin ra'a ni sij ni rasun sa' gataj yya Yan'anj gunun ni sij huin ni rasun nahuin ra'a ni ngǖi nico' Yan'anj daj rún' gataj yya Yan'anj gunun né'.

13 N̄i ngaa gūi'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga tsínj gu'naj Abraham asij ná, n̄i guta' n̄ica yya man'an Yan'anj nga si-xugüi rian Abraham. Daj si nitaj si-xugüi ango tsínj huin achij daj nga man'an Yan'anj mánj. 14 N̄i gataj Yan'anj gunun Abraham: "Xanga' yya n̄i gūi'yā sinduj rian re'. N̄i gūixi'nanj ni da'n̄ij re'. N̄i gahuin nico ni sij, gūi'yā." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

15 Ngaa ni nun gahuin ruhua Abraham mánj. N̄i gana'uij sa' sij sisi gahuin daj rún' gataj Yan'anj gunun sij. N̄i hua yya ga'nga da'n̄ij sij. 16 N̄i ngaa uta' n̄ica yya tsínj daj rian dugüi' ni sij, n̄i a'mi ni sij si-xugüi 'ngo rasun hua achij daj nga man'an ni sij. N̄i ngaa uta' n̄ica yya ni sij rian dugüi' ni sij, ngaa n̄i ganiquin' si unun' ni sij, gūi'yaj nuguan' daj. 17 N̄i huin ruhua Yan'anj d̄igyanj

rian ni dugüi' Abraham sisi sî naduna si-nuguan' man'an Yan'anj. Xi'í daj nî digyán Yan'anj, nî guta' nîca yya ra'a sisi xanga' si-nuguan'anj. ¹⁸ Ngaa nî guisîj huij nuguan' ga'mi Yan'anj. Nî nitaj aman naduna Yan'anj nuguan' ga'mi mánj. Nî xi'í si xanga' si-nuguan' Yan'anj, nî hua niá' ruhua né', 'yaj nuguan' daj. Nî gahuin yya ruhua né' sisi yya gahui sa' né' daj rún' gataj Yan'anj gunun né'. ¹⁹ Nî sisi 'ngõ gahuin yya ruhua né', nî hua nîca ruhua né', ngaa nî sî guxu'ui' niman né' xi'í si xanga' nuguan' guxuman ruhua né'. Nî xi'í nuguan' sa' daj ga'ue gan'anj gane né' rian nne man'an Yan'anj. ²⁰ Nî hua gatúj sini Jesús yu'uj daj. Ngaa nî ga'nîj sij chrej ga'ue gan'anj né' rian nne man'an Yan'anj. Nî nîganj gahuin Jesús chrej a'nin' xi'í né' daj rún' gahuin tsínj gu'naj Melquisedec asij ná.

7

El sacerdocio de Melquisedec

¹ Nî tsínj gu'naj Melquisedec gahuin rey gane sij xuman' gu'naj Salem asij ná. Nî gahuin sij chrej gunánj guitsi rian Yan'anj achij nne xata'. Nî ngaa nanicaj Abraham 'na' niqui sij ngaa gui'yaj gana sij gunun' sij nga ni rey, nî nacaj dugüi' Melquisedec nga sij. Nî gataj Melquisedec

sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian Abraham, ruhua sij. ² Nî gaya Abraham daj nico gui'yaj gana sij rian ni rey daj. Nî ngaa guisîj ichi' rasun, nî ga'ui' sij 'ngõ rasun daj rian Melquisedec. Nî hué daj gui'yaj Abraham da' ganahuij gaya sij ni rasun gui'yaj gana sij. Nî si-xugüi Melquisedec huin ruhuaj gata sisi "Rey 'yaj nîca" huin sij. Nî gahuin sij "Rey rian xuman' Salem". Nî huin ruhuaj gata sisi gahuin din'inj ruhua ni ngüi 'yaj rey daj. ³ Nî nitaj chrej Melquisedec nga nni sij mánj. Nî nitaj dugüi' sij rian ga'nga sij. Nî nitaj güi gahui' sij nej. Nî daj rún' huin da'nîj Yan'anj, nî hué daj huin Melquisedec nej. Nî nîganj nî'n' gahuin sij chrej.

⁴ Hué dan nî xacaj né' cuenta daj huin rian nico Melquisedec. Daj si man'an xi né' Abraham ga'ui' 'ngõ rasun rian ichi' gui'yaj gana sij rian ni rey daj, ga'ui' sij rian Melquisedec. ⁵ Nî gui'yaj Yan'anj sisi go'ngo ni da'nî si'nî xi né' tsínj gu'naj Leví gahuin chrej xi'í ni ngüi israelita. Nî a'nin' si-ley Moisés sun sisi hua niñan ga'ne ni sij 'ngõ rasun rian ichi' daj rian daran' ni tsínj israelita. Nî huin ni sij dugüi' ni tsínj israelita. Daj si daran' ni sij huin da'nî si'nî Abraham.

⁶ Sanî sé da'nîj Leví huin Melquisedec. Sanî nacaj sij 'ngõ rasun rian ichi' rasun, gui'yaj Abraham. Nî

gataj Melquisedec sisi guí'yaj Yan'anj sinduj rian Abraham huin sí' tsínj rian hua gataj yya Yan'anj sisi gahui sa' sí', guí'yaj Yan'anj. ⁷ Ní ni'i daran' né' sisi huin achij tsínj a'mi nuguan' sa' sisi guí'yaj Yan'anj sinduj rian dugüi' sij daj nga tsínj unun nuguan' sa' daj. ⁸ Ní xungüi mán né' nan, ní a'ui' ni sij 'ngö rasun xi'nej rian ichi' rian ni tsínj huin ni sí' ni da'ní si'ní Leví. Ní hua 'ngö güi, ní gahui' ni sí'. Saní ataj sinuguan' Yan'anj sisi niganj hua ní'na' xí' Melquisedec. ⁹ Ní ga'ue gataj né' sisi ngaa ga'ui' Abraham 'ngö rasun xi'nej rian ichi' rian xí' gu'naj Melquisedec, ní naru'ue nuguan'an Leví nga Abraham rian Melquisedec. Ní a'nej ni da'ní si'ní Leví rasun daj rian ni ngüi. ¹⁰ Ní ga'ue gataj né' daj xi'í si ngaa gahui Melquisedec nacaj dugüi' sij nga Abraham, ní hua guini'i Yan'anj sisi ga'nga Leví rian Abraham.

¹¹ Ní huin ni sij ni da'ní si'ní Aarón. Ní sisi ga'ue gahui sa' nin' ni tsínj israelita, guí'yaj ni da'ní si'ní Leví, (daj si nahuin ra'a ni tsínj israelita si-ley Yan'anj rian ni da'ní si'ní tsínj gu'naj Leví) ní nitaj si ní'yanj si ga'na' ango chrej daj rún' huin Melquisedec. Saní nun guisij gahui sa' ni tsínj israelita, guí'yaj ni tsínj levita mánj. Ní sé dugüi' Aarón huin chrej naca daj. ¹² Daj

si ngaa naduna Yan'anj ni chrej, ní hua niñan si naduna ley nej. ¹³ Ní chrej naca daj, ní nico' sij ango xi'nin' ni tsínj israelita. Ní a 'ngö ni tsínj huin xi'nin' daj nun gahuin chrej guiniquin' rian altar mánj.

¹⁴ Daj si ni'i daran' né' sisi ga'na' Señor nicaj sun rian né' rian xi sí' huin tsínj gu'naj Judá. Ní nun gataj Moisés sisi ni tsínj nico' xi'nin' daj gahui chrej mánj. ¹⁵ Hué dan ní ga'ue guini'i xanga' né' sisi naduna Yan'anj ni chrej daj. Daj si yyaj ní huin Cristo chrej naca daj rún' gahuin Melquisedec asij ná. ¹⁶ Ní nitaj 'ngö ley guí'yaj, ní gahuin Cristo 'ngö chrej. Daj si gataj ley daj un xi'nin' ga'na' ni chrej. Ní nitaj si ga'na' Cristo xi'nin' da mánj. Saní Cristo huin chrej xi'í si gahuin nucuj sij ga ní'na' niganj sij aj. ¹⁷ Daj si gataj sinuguan' Yan'anj xi'í Cristo: Hué re' huin chrej gane niganj.

Ní daj rún' gahuin Melquisedec chrej asij ná, ní hué daj huin re' nej.

Hué daj gataj sinuguan' Yan'anj xi'í Cristo.

¹⁸ Hué dan ní xi'í ley dagahuin ni sij asij ná, saní yyaj ní gahuin nini né' rian ley daj. Daj si ninaj ga'mi ley daj. Ní nitaj si ní'yan ga mánj. ¹⁹ (Ní a 'ngö ni tsínj nun guisij gahui sa', guí'yaj si-ley Moisés mánj). Ngaa

n̄i yyaj n̄i ana'uij né' sisi
gui'yaj Yan'anj ango nuguan'
sa' nga né'. Xi'í daj n̄i huaj
né' gahuin n̄ichrun' né' rian
Yan'anj.

²⁰ N̄i ngaa gataj Yan'anj sisi
Cristo gahuin chrej nača daj,
n̄i guta' n̄ica yya Yan'anj sisi
nuguan' xanga' huin. ²¹ San̄i
nun guta' n̄ica Yan'anj rian
ni da'n̄ij si'n̄i Leví asij ná
ngaa gax̄i'i ni sij gahuin ni
sij chrej. San̄i gataj Yan'anj
nuguan' nan rian Cristo:

Guta' n̄ica Señor.

N̄i si naduna si-nuguan' sij:
"N̄iganj gahuin re' chrej
daj rún' gahuin
Melquisedec asij ná."

Daj gataj Yan'anj gunun
Cristo.

²² Hué dan n̄i xi'í Jesu-
cristo, n̄i guini'i yya né' sisi
hua sa' doj nuguan' nan
daj nga nuguan' gui'yaj yya
Yan'anj nga ni ngüi guimán
asij ná. ²³ N̄i xi'í si nun ga'ue
gane n̄iganj ni chrej guimán
asij ná, gui'yaj si ahui' ni
sij, xi'í daj n̄i gahuin nico
tsínj gahuin chrej. ²⁴ San̄i
Jesús huin 'ngõ chrej gane
n̄iganj. Xi'í daj urin sij huin
chrej rian Yan'anj xi'í né'.
N̄i a 'ngõ tsínj si ga'ue natu
rian sij mánj. ²⁵ Hué dan n̄i
'ngõ hua n̄i'na' Jesús. Xi'í
daj n̄i ga'ue ganacaj n̄iganj
n̄in' Jesús daran' né' ngaa
gahuin n̄ichrun' né' rian
Yan'anj xi'í man'an sij. Daj
si n̄iganj achínj jni'yaj Jesús
rian Yan'anj xi'í né'.

²⁶ Hué gue Jesús huin chrej
huin achij ní'yanj né'. Daj
si hué sij huin tsínj sa' n̄in'

ruhua. N̄i nitaj gaquin' da'ui
sij mánj. N̄i nitaj si hua
quij niman sij. N̄i gahuin
n̄ini sij rian ni tsínj 'yaj
gaquin'. N̄i nne sa' n̄in'
sij xata' rian nne man'an
Yan'anj xanga'. ²⁷ N̄i sé daj
rún' gahuin ni chrej a'nin'
guimán asij ná huin Jesús
mánj. Daj si ya'yoj dagahui'
sini ni sij xucu naga'ui' ni
sij rian Yan'anj xi'í si-gaquin'
man'an ni sij. Asíj n̄i da-
gahui' ni sij xucu xi'í si-
gaquin' ango ni ngüi. San̄i sé
daj huin nga Jesús mánj. Daj
si ngaa naga'ui' sij man'an
sij xi'í né', n̄i urin yun
naránj sij rian si-gaquin' né'.
²⁸ N̄i si-ley Moisés 'yaj sisi
guinicaj sun ni tsínj achin
gahuin sa' gahuin ni sij chrej
a'nin'. San̄i da' s̄ij ga'ui'
Yan'anj ley daj, n̄i guta' n̄ica
yya Yan'anj ango nuguan'
naça. N̄i da'n̄ij Yan'anj
gahuin nuguan' nača daj. N̄i
hua sa' n̄in' Jesús. N̄i gane
n̄iganj sij nej.

8

*El mediador de un nuevo
pacto*

¹ Hué dan n̄i nuguan' huin
rian scanij ni nuguan' a'm̄i
rian án re' huin nuguan'
xi'í chrej a'nin' niquin' rian
Yan'anj xi'í né'. N̄i nne
sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj
nucuj nne xata'. ² N̄i
hué Jesús unánj guitsi rian
Yan'anj chruhua nuhui nne
xata'. N̄i hué nuhui daj
huin nuhui xanga', gui'yaj
man'an Señor. N̄i sé ni tsínj

man chruhua xungüi nan
 gui'yaj manj. ³ Ni niquin'
 daran' chrej a'nin' naga'ui'
 ni sij ni rasun nga ni xucu
 gaca rian Yan'anj. Xi'í daj ni
 hua nian si guinicaj Jesús si
 naga'ui' sij rian Yan'anj nej.
⁴ Ni sisi nne Jesús chruhua
 xungüi nan, ni si gahuin sij
 chrej manj. Daj si man
 ni chrej naga'ui' ni rasun
 rian Yan'anj daj rún' a'nin'
 si-ley Moisés sun. ⁵ Sanj
 unánj guitsi ni chrej daj
 rian Yan'anj nga rasun man
 chruhua xungüi nan. Ni ni
 rasun daj huin 'ngo da'nga'
 si man xata'. Asj daj rún'
 huin si-gaxun' ni rasun man
 xata' huin ni rasun da nej.
 Daj si ngaa gaxi'i Moisés
 gui'yaj sij ducua' Yan'anj, ni
 gataj Yan'anj gunun sij: "Ga
 cuidadó re' sisi gui'yaj re'
 daran'anj daj rún' digyanj
 rian re' ngaa gané re' chra
 quij daj." Daj gataj Yan'anj
 gunun Moisés. ⁶ Sanj yyaj
 ni niquin' Jesús unánj guitsi
 sij rian Yan'anj. Ni hua sa'
 doj si-sun sij daj nga si-sun ni
 chrej guimán asij ná. Ni daj
 rún' hua sa' doj si-sun Jesús
 daj nga si-sun ni chrej daj,
 ni hué daj hua sa' nuguan'
 naca riqui Yan'anj rian né'
 daj nga si-ley Moisés. Ni
 hua sa' doj nuguan' gataj yya
 Yan'anj rian né' yyaj rian
 nuguan' ga'mi sini Yan'anj
 anj.

⁷ Ni sisi ga sa' nin' nuguan'
 gui'yaj yya sini Yan'anj nga
 ni tsínj israelita, ni nitaj si
 huaj sisi gui'yaj yya ruhua'

yún Yan'anj nga né' manj.
 Sanj hua yya gui'yaj yya
 ruhua' yún Yan'anj nga né'.
⁸ Hué dan ni ga'mi Yan'anj
 gaquin' rian ni ngüi guimán
 asij ná. Ni gataj Yan'anj:

Hua 'ngo güi, ni gui'yaj
 yyaj ango nuguan'
 naca nga ni dugüi'
 tsínj gu'naj Israel nga
 ni dugüi' tsínj gu'naj
 Judá, ataj man'an
 Señor.

⁹ Ni sé daj rún' gui'yaj yyaj
 nga ni xi ni sij huin ni
 tsínj guimán asij ná,
 ni sé daj gui'yaj yya
 ruhua' yünj nga ni sij
 manj.

Ni asij ná ngaa guimán ni sij
 yu'uj gu'naj Egipto, ni
 guida'ā ra'a ni sij, ni
 guirij gan'anj ni sij.

Sanj rian nun dagahuin ni sij
 nuguan' gui'yaj yyaj
 nga ni sij, ni gahuin
 anē rian ni sij, ataj
 man'an Señor.

¹⁰ Hué dan ni nan huin
 nuguan' naca gui'yaj
 yyaj nga ni dugüi' Is-
 rael xiráj ga'i yo', ataj
 man'an Señor.

Gui'yā sisi gunun si-
 nuguan'anj chruhua
 niman ni sij.

Ni garünj nuguan' daj
 chruhua niman ni sij
 nej.

Ni gahuin Dan'anj ni sij
 man'anj.

Ni gahuin ni sij ni tsínj
 guinico' man'anj.

¹¹ Ni güi daj ni nitaj si hua
 nian sisi gataj ni sij

rian dugüi' ni sij nga
jnánj ni sij:

“Guini'í re' Señor.”

Sé daj gataj ni sij mánj.

Daj si guini'i daran' ni sij
man'ánj.

Ni asij ni tsínj hua lij nga
ni tsínj achij, ni guini'i
daran' ni sij man'ánj.

¹² Ni guinicā 'ngō niman nico
rian si quij gui'yaj ni
sij.

Ni nitaj aman nanun ruhuāj
guini'inj si-gaquin' ni
sij mánj.

Daj gataj Yan'anj gunun ni
ngüi guimán asij ná.

¹³ Ni ngaa a'mi Yan'anj
xi'í nuguan' naça gui'yaj yya
nga né', ni huin ruhuaj
gata sisi nuguan' hua gachin
huin nuguan' gui'yaj yya sini
Yan'anj nga ni ngüi guimán
asij ná. Doj hua ni 'ngō
ganahuij nuguan' daj.

9

¹ Ni ngaa gui'yaj yya sini
Yan'anj nga ni tsínj israelita,
ni gataj snan'anj Yan'anj daj
gui'yaj ni sij ngaa nahuin yu'
ni sij guinico' ni sij Yan'anj.
Ni gataj snan'anj Yan'anj
daj ga nuhui gui'yaj ni sij
chruhua xungüi nan. ² Ni
nuhui daj huin 'ngō nuhui
atsij, gui'yaj ni sij. Ni ne'
rian chruhua nuhui niquin'
'ngō candelero nga mesa taj
si-chrachrunj Yan'anj. Ni
yu'uj daj gu'naj rian hua
sa'. ³ Ni ne' rucu ango
atsij nico' chruhua nuhui
daj gu'naj rian hua sa' nin'.
⁴ Ni chruhua hue' daj niquin'
'ngō gaga' oro rian utin' ni

sij siquij. Ni ngaj si-chrúnj
Yan'anj chrúnj guē daj. Ni
da' ganicaj oro xiráj chrúnj
daj nga. Ni chruhua chrúnj
daj nun 'ngō siu huin gaga'
oro. Ni chruhua siu daj nun
si gu'naj maná. Ni chruhua
chrúnj daj, ni nun chrun ni'í
guinicaj tsínj gu'naj Aarón.
Ni naxi'nanj da'nij chrun ni'í
daj asij ná. Ni nun huij yej
gara' chruhua daj. Ni rian
huij yej daj garun Yan'anj ni
nuguan' gui'yaj yya Yan'anj
nga ni ngüi. ⁵ Ni niquin'
huij gaga' huin ángel gu'naj-
á' querubines xiráj chrúnj
daj. Ni nungüej ángel daj
huin 'ngō da'nga' digyán sisi
nne Yan'anj yu'uj daj. Ni hua
ránj si-gachi nungüej ángel
daj rian gayanj ni sij si-tun
xucu aránj rian si-gaquin'
ni ngüi. Sanj yyaj ni sé si
hua nian sisi ga'mi xe'ej xi'í
gō'ngo ni rasun daj mánj.

⁶ Ni ngaa hué daj gui'yaj
xugüi ni sij ni rasun daj, ni
ya'yoj atuj ni chrej chruhua
hue' ne' rian daj sisi gui'yaj
sun ni sij si-sun Yan'anj.
⁷ Sanj chruhua ango hue', ni
atuj urin chrej a'nin'. Ni
urin yun atuj sij da nasij yo'.
Ni ngaa atuj sij, ni nicaj sij si-
tun xucu sisi ga'ui' sij xi'í si-
gaquin' man'an sij nga xi'í si-
gaquin' ni ngüi huin gaquin'
nun ni'i ni ngüi si gui'yaj ni
sij. ⁸ Hué ducuanj daj, ni di-
gyán Espíritu Santo sisi ngaa
hua guē nne hue' ne' rian
daj, ni achin si gahuin ní'nij
chrej gatu ni ngüi chruhua
ango hue' nne ne' chruhua

huin rian hua sa' daj. ⁹ Hué ni nuguan' nan huin 'ngo chrej digyan Yan'anj rian né' man yyaj. Daj si naga'ui' ni chrej ni rasun nga ni xucu gaca rian Yan'anj. Sanj na'ue gahuin sa' niman ni ngüi rian Yan'anj, gui'yaj ni rasun nga ni xucu gaca naga'ui' ni chrej daj manj. ¹⁰ Maan si a'mi ni nuguan' nan xi'í si xa né', si go'o né', ni daj gui'yaj né' nania' né'. Ni urin güenda nnee cúj né' a'nin' ni nuguan' nan sun. Ni ní'yanj ni nuguan' nan da nagi'yaj naca Yan'anj ni nuguan'.

¹¹ Sanj hua ga'na' Cristo. Ni hué sij huin chrej a'nin' rian ni nuguan' naca daj. Ni gatúj sij chruhua nuhui sa'. Ni hua sa' daj, daj nga nuhui nne chruhua xungüi nan. Ni sé ra'a ni tsinj gui'yaj nuhui gatúj Jesús daj manj. Daj si sé 'ngo nuhui nne chruhua xungüi nan huin manj. ¹² Ni sé tun stane nga tun cero nicaj Cristo gatúj sij chruhua nuhui daj. Sanj urin yun gatúj sij rian hua sa' nin' daj nga si-tun man'an sij. Ni hué ducuanj daj gui'yaj sij si ganacaj sij niganj nin' né'. ¹³ Ni dagaman' ni chrej si-tun sicuj nga si-tun stane rian nnee cúj ni ngüi nitaj si hua sa' nnee cúj. Ni hué daj gari yan'an ni sij cero rian nna daj. Ni dagaman' ni sij yaj cero daj rian nnee cúj ni ngüi daj. Ni gahuin sa' nnee cúj ni sij rian Yan'anj, gui'yaj tun xucu nga yaj

cero. ¹⁴ Ni sisi gahuin sa' nnee cúj ni ngüi gui'yaj si-tun xucu, ni sa' doj gui'yaj si-tun man'an Cristo na'nin'-ín' niman né'. Daj si xi'í Espíritu Santo nne niganj, ni naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj. Ni nitaj 'ngo gaquin' da'ui sij manj. Ni na'nin' si-tun man'an Cristo niman né' xi'í si-qui' gui'yaj né'. Ngaa ni ga'ue dagahuin né' rian Yan'anj hua ni'na'.

¹⁵ Ngaa ni ga'na' Jesucristo gahui' sij xi'í si-gaquin' né'. Daj si gui'yaj né' gaquin' nun dagahuin né' nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi guimán asij ná. Yyaj ni niquin' Jesús a'mi sij 'ngo nuguan' naca rian né' daj gui'yaj né' gahuin sa' né' rian Yan'anj. Xi'í daj ni ga'ue nahuin ra'a niganj né' ni rasun sa' man xata', gui'yaj Cristo huin né' ni ngüi gaquinj Yan'anj. Daj si hué daj gataj yya Yan'anj gunun né'. ¹⁶ Ni naxi nicaj 'ngo tsinj daj 'ngo yanj ata sisi daj huin ruhua sij si gura' da'aj ni dugüi' sij si'yaj sij ngaa gahui' sij. Sanj si ga'ue gura' da'aj ni dugüi' sij si'yaj sij ngaa nun gahuin gahui' sij manj. ¹⁷ Daj si si ga'ue gui'yaj ni sij rún' ataj ata daj ngaa hua ni'na' sij nne sij. Sanj ngaa gahui' tsinj daj, ni ga'ue gui'yaj ni sij daj rún' ataj ata daj. ¹⁸ Ni ngaa gui'yaj yya sini Yan'anj 'ngo nuguan' nga ni ngüi guimán asij ná, ni hua nian si gayanj si-tun xucu xi'í gaquin' da'ui ni sij. ¹⁹ Ni

ngaa guisíj ga'mi Moisés daran' ni nuguan' huin si-ley Yan'anj rian daran' ni ngüi, nî guida'a sij si-tun cero nga si-tun stanę nachej sij nnee. Nî guida'a sij tō xachij mare nga ra'a coj gu'naj hisopo nej. Nî dagaman' sij tun daj rian libro huin si-ley Yan'anj nga rian daran' ni ngüi nej. ²⁰ Nî gataj snan'anj Moisés rian ni ngüi: "Tun nan huin tun gayanj xi'í nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga né'. Nî a'nin' Yan'anj sun sisi dagahuin né' nuguan' daj." Daj gataj Moisés rian ni ngüi.

²¹ Nî hué daj dagaman' Moisés tun daj nuhui at-sij nga rian ni rasun aráj sun ni sij chruhua nuhui ngaa gui'yaj sun ni sij si-sun Yan'anj. ²² Nî nico ni rasun nahuin sa' rian Yan'anj gui'yaj si-tun xucu ataj si-ley Moisés. Nî sisi nitaj tun gayanj, nî si guinicaj Yan'anj niman nico nga si-gaquin' ni ngüi mánj.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Nî asij ná nî hua nian sisi gahuin sa' ni rasun garasun ni chrej nga si-tun xucu. Nî rasun daj huin 'ngo da'nga' daj rún' huin ni rasun mán xata'. Sanj ni rasun mán xata' si ga'ue gahuin sa' ni rasun daj, gui'yaj si-tun xucu mánj. Urin si-tun man'an Cristo ga'ue gui'yaj sisi gahuin sa' ni rasun daj. ²⁴ Daj si nun gatū Cristo chruhua nuhui gui'yaj ni tsínj. Daj si nuhui

gui'yaj ni sij asij ná huin 'ngo da'nga' daj rún' huin nuhui mán xata'. Sanj gatúj Cristo chruhua nuhui mán xata'. Nî yyaj niquin' sij achínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í né'. ²⁵ Nî nun gatū Cristo chruhua nuhui nne xata' sisi nico' huaj naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj daj rún' gatúj chrej a'nin' urin nasíj yo' asij ná. Nî nicaj chrej daj si-tun xucu huaj sij. Sanj sé si-tun man'an sij nicaj sij gatúj sij rian hua sa' nin' ruhua mánj. ²⁶ Sisi hué daj gui'yaj Jesús, nî hua nian sisi nico' huaj guiran' sij sayun asij ngaa guerenga' xungüi. Sanj yyaj ruhua ganahuij xungüi, nî ga'na' Cristo. Nî urin yun naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj sisi ga'ne sij si-gaquin' né'.

²⁷ Nî ni'i né' sisi urin yun gahui' daran' né' huin né' ni ngüi man chruhua xungüi nan. Hué dan nî da rucu, ni guiniquin' né' rian Yan'anj. Nî nagui'yaj yya Yan'anj xi'í si-gaquin' né'. ²⁸ Hué ducuánj daj, nî urin yun naga'ui' Cristo man'an sij gahui' sij xi'í si-gaquin' nico ni ngüi. Nî ngaa ga'na' ruhua' yun sij, nî sé si ga'na' gahui' sij xi'í si-gaquin' ni ngüi mánj. Sanj ga'na' Cristo sisi nacaj sij ni ngüi ana'uij sisi ga'na' sij.

10

¹ Nî si-ley Moisés huin 'ngo da'nga' digyán daj hua si sa' gui'yaj Yan'anj da ne' rucu rian né'. Nî sé daj rún' hua

si-ley Moisés hua si sa' da manj. Asij ná n̄ yoyo' huaj ni sij rian Yan'anj naga'ui' ni sij xucu xi'í si-gaquin' ni sij. Sanj nitaj aman ga'ue gahuin sa' niman ni sij rian Yan'anj, gui'yaj ley da manj.

² N̄ sisi ga'ue gahuin sa' niman ni sij xi'í si naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj, ngaa n̄ si dagahui' ni sij xucu rian Yan'anj ga manj. Daj si 'ngo gahuin sa' ni sij xi'í si gui'yaj ni sij. N̄ nitaj si gahuin ruhua ni sij nga si-gaquin' ni sij manj. ³ Sanj yoyo' ngaa dagahui' ni sij xucu, n̄ nanun ruhua ni sij sisi da'ui ni sij gaquin'. ⁴ Daj si si ga'ue ga'ne si-tun sicuj nga si-tun stane si-gaquin' ni ngüi manj. ⁵ Xi'í daj n̄ ngaa gatúj Cristo chruhua xungüi nan, n̄ gataj sij gunun Yan'anj:

Na'uej ruhua re' sisi dagahuij xucu rian re'.

N̄ na'uej ruhua re' sisi riq̄uij rasun rián re'.

Sanj gui'yaj xugüi re' nnee cū xi'ij.

⁶ N̄ nun aran' ruhua re' ni'yáj re' xucu aca nga xucu gahui' xi'í gaquin' manj.

⁷ Ngaa ni gatā gunún re':

"Huēj 'na' rián re' gui'yā si aran' ruhua re' huín re' Yan'anj.

Daj si hué daj garun ni sij xi'ij chruhua libro daj asij ná."

Daj gataj Cristo gunun Yan'anj.

⁸ N̄ hua sini gataj Cristo gunun Yan'anj: "Nun aran' ruhua re' ni'yáj re' ni xucu dagahui' ni ngüi rián re' nga ni rasun a'ui' ni sij rián re' nej, xucu ahui' sisi xi'ne si-gaquin' ni sij nej. Nun huín ruhua re' sisi hué daj gui'yaj ni ngüi manj." Daj gataj Cristo. (N̄ a'ui' ni sij ni rasun daj daj rún' gataj si-ley Moisés.)

⁹ Ngaa n̄ gataj ruhua' yún Cristo: "Huēj 'na' rián re' gui'yā si aran' ruhua re' huín re' Yan'anj." Daj gataj sij.

N̄ huín ruhua' gata sisi ga'ne Cristo ducuánj nicaj sini ni sij. N̄ nagui'yaj Cristo ango ducuánj naca huín si-nuguan' man'an sij. ¹⁰ Ngaa n̄ gahuin sa' niman né' rian Yan'anj, 'yaj si dagahuin Jesús si garan' ruhua Yan'anj. Daj si urin yun naga'ui' sij man'an sij gahui' sij niganj n̄n' xi'í si-gaquin' né'.

¹¹ Xanga' n̄ ya'yoj niquin' daran' ni chrej 'yaj sun ni sij rian Yan'anj. N̄ naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj. Sanj nitaj aman ga'ue xi'ne si-gaquin' ni ngüi, gui'yaj ni xucu naga'ui' ni sij da manj. ¹² Sanj urin yun naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj gahui' sij urin niganj n̄n' xi'í si-gaquin' ni ngüi. Ngaa n̄ gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj. ¹³ N̄ yyaj n̄ ana'uij sij sisi guta' sij dacój sij rian ni tsínj unun' nga sij, gui'yaj Yan'anj. ¹⁴ Urin yun

naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj. Xi'í daj n̄ n̄iganj n̄in' gahuin sa' niman ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. ¹⁵ N̄i hué daj ga'mi xanga' Espiritu Santo asij ná. Hua sini gataj-á':

¹⁶ Ngaa gachin ni güi daj, n̄i hué nan huin nuguan' gui'yaj yyāj nga ni sij.

Gui'yā sisi guinun si-lēy niman ni sij.

N̄i garūnj ley daj chruhua niman ni sij nej.

Daj gataj Espiritu Santo.

¹⁷ Ngaa ni gataj ruhua' yún sij:

N̄i nitaj aman nanun ruhuāj ni'īnj si-gaquin' ni sij nga ni rasun quij, gui'yaj ni sij mánj.

Daj gataj Espiritu Santo.

¹⁸ Hué dan n̄i xi'í si guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né', n̄i nitaj si n̄i'yanj sisi naga'ui' né' rasun rian Yan'anj xi'í si-gaquin' né' ga mánj.

¹⁹ Hué dan n̄i xi'í si-tun man'an Jesucristo, n̄i nitaj si guxu'ui' né' gatu né' rian hua sa' n̄in' daj huin ducua Yan'anj huin ín re' jnān nga xica'uī. ²⁰ N̄i ga'n̄ij Cristo 'ngo chrej naça gache' xi'í si gahui' nnee cúj sij. N̄i xi'í daj n̄i ga'ue gatu né' rucu atsij nico' chruhua ducua Yan'anj. N̄i chrej naça daj huin nnee cúj man'an sij.

²¹ N̄i hua 'ngo chrej huin achij n̄in' niquin' sij rian Yan'anj xi'í né' huin sij Jesucristo. ²² Xi'í daj n̄i gan'anj nichu né' rian Yan'anj. N̄i xi'í

si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús, n̄i gahuin yya ruhua né' sisi ga'ue guinico' sa' né' Yan'anj. N̄i si ganani ruhua né' xi'í gaquin' da'ui né'. Daj si na'nin' Yan'anj si-tun man'an Jesús chruhua niman né'. N̄i nahuin sa' nnee cúj né' xi'í si gata' nnee né' chruhua nnee sa'.

²³ N̄i 'ngo ga n̄ica ruhua né'. N̄i si gahuin hujj ruhua né' nga nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj nga né' huin nuguan' nata' né' rian ni ngüi. Daj si dagahuin Yan'anj nuguan' gui'yaj yya nga né'. ²⁴ N̄i n̄ano' né' ducuanj daj ga'ue gahuin 'i ruhua go'ngo' guini'í' ni dugüi'. N̄i hué daj gui'yaj né' sisi gui'yaj sa' go'ngo' rian ni dugüi'. ²⁵ N̄i si duna né' si nahuin yu' né' nga ni dugüi' né', si hua ngüi nitaj si nico' ducuanj daj. Sanj dugu'nun' né' ga'ui' chrej né' rian ni dugüi' né', xi'í si ni'i né' sisi gahuin nichrun' güi ga'na' Señor.

Advertencia al que peca deliberadamente

²⁶ Daj si sisi hua ni'i né' nuguan' xanga', n̄i ga gue gui'yaj né' gaquin' ngaa ni'i né' sisi gaquin' huin 'yaj né', n̄i nitaj si naránj rian si-gaquin' né' mánj. ²⁷ Hué dan n̄i niqui n̄in' ruhua niman né' sisi urin si ana'uij né' huin si gui'yaj Yan'anj castigo né' gunun né' rian aca yan'an nga ni ngüi unun' nga Yan'anj. ²⁸ Tsínj na'ue dagahuin si gataj si-ley

Moisés, n̄i gahui' sí', gui'yaj si-nuguan' hūj hūa'nij tsínj guini'i sisi gui'yaj sí' gaquin'. N̄i s̄i nahuin 'i ruhua ni sij gūni'i ni sij sí' mánj. ²⁹ N̄i sisi hué daj gahuin asij ná, n̄i nico doj gahuin castigo tsínj 'yaj quij rian da'nij Yan'anj. N̄i 'yaj sij sisi nitaj si ní'yanj si-tun man'an Jesús. N̄i hué si-tun man'an Jesús gui'yaj sisi gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. N̄i gui'yaj yya Yan'anj nga né' xi'í tun daj. N̄i 'yaj quij sij rian Espiritu Santo. N̄i hué Espiritu Santo huin si gui'yaj sinduj rian sij. ³⁰ N̄i ni'i né' Señor gataj: "Man'anj huin si gui'yaj castigo. N̄i naru'ue daj rún' gui'yaj quij ni sij." Daj gataj Señor.

N̄i gataj ruhua' yún Señor: "Nagui'yaj yya Señor nga ni ngüi nico' man'an sij." Daj gataj Señor.

³¹ Hué dan n̄i nuguan' xu'ui' huin si guiran' tsínj gūda'a Yan'anj hua n̄i'na'.

³² Hué dan n̄i nanun ruhua á re' daj gui'yaj ni é re' ni güi gachin ngaa guxuman sini chruhua á re' ni'yaj á re' Jesús. Daj si guixiguin chruhua niman án re', gui'yaj Yan'anj. N̄i gahuin nucuaaj á re' guiran' a ni é re' sayun nico. ³³ N̄i ga'mi quij ni sij rian ni é re'. N̄i chran' yun'unj ni sij a ni é re' rian daran' ni ngüi. N̄i guinicaj dugüi' a ni é re' nga ango ni dugüi' ni é re' ngaa hué daj chran' yun'unj ni sij ni dugüi' ni é re'. ³⁴ N̄i nani yaco ruhua á re' ni'yaj á re'

ni dugüi' a ni é re' gunun ducuaga'. N̄i gahuin niá' ruhua ni é re' ngaa ga'nej ni sij si'yaj á re'. N̄i hué daj gui'yaj á re' si hua ni'i a ni é re' sisi sa' doj hua si'yaj á re' mán xata'. N̄i ga niganj si'yaj á re' daj. ³⁵ Hué dan n̄i s̄i ga'nin' ruhua á re' si guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Daj si gui'yaj sa' Yan'anj nga á re' xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. ³⁶ N̄i hua nian si gunucuaaj á re' nga sayun ran' ni é re'. Ngaa ni ga'ue gui'yaj á re' daj rún' huin ruhua Yan'anj si gui'yaj á re'. Ngaa s̄ij n̄i nahuin ra'a á re' ni rasun daj rún' gataj yya Yan'anj rian án re'.

³⁷ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Gahuin n̄ichrun' ga'na' Señor.

N̄i s̄i gahuin ran sij ga'na' sij mánj.

³⁸ Tsínj hua n̄ica niman, n̄i gunucuaaj sij gane sij xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij man'anj.

San̄i sisi duna sij si-nuguan'anj, n̄i s̄i gahuin niá' ruhuaj n̄iyā sij mánj.

Gataj si-nuguan' Yan'anj.

³⁹ San̄i sé rún' huin ni tsínj duna si-nuguan' Yan'anj huin né' sisi gahuin né' castigo rian yan'anj mánj. Daj si huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Xi'í daj n̄i ganacaj Yan'anj né'.

11

La fe

¹ Nĩ ngaa ataj né' sisi xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nĩ huin ruhua j gata sisi ni'i sa' né' sisi nahuin ra'a né' si ana'uij né'. Nĩ gahuin yya ruhua né' nga nuguan' nun ni'i rian né'.

² Nĩ xi'í si guxuman ruhua ni tsínj guimán asij ná ni'yaj ni sij Yan'anj, nĩ ga'mi 'ueé Yan'anj xi'í ni sij.

³ Nĩ ni'i né' sisi gui'yaj Yan'anj ni xungüi nga xata' xi'í si-nuguan'anj. Nĩ hué daj ni'i né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nĩ ngaa gui'yaj Yan'anj daran' ni rasun ni'i rian né', nĩ garáj sun Yan'anj ni rasun si ga'ue guini'i rian né'.

⁴ Nĩ xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Abel ni'yaj sij Yan'anj, nĩ hua sa' ofrenda naga'ui' sij daj nga ofrenda naga'ui' jnánj sij Caín. Nĩ xi'í daj nĩ gataj Yan'anj sisi hua nĩca niman tsínj gu'naj Abel. Nĩ nahuin ra'a Yan'anj si-ofrenda sij. Hué daj nĩ nunj si hua gahui' Abel asij ná, sani hua gue a'mi sij xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj.

⁵ Nĩ xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Enoc ni'yaj sij Yan'anj, nĩ nicaj Yan'anj sij gan'an xata'. Nĩ nun gahui' sij. Nĩ nun nari' ni dugüi' sij man'an sij. Daj si Yan'anj nicaj gan'anj sij xata'. Nĩ ataj si-nuguan' Yan'anj sisi asij ngaa achin nicaj Yan'anj gan'anj sij xata', nĩ ga'mi

sa' Yan'anj xi'í Enoc. ⁶ Sani sisi nitaj si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nĩ si ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua Yan'anj mánj. Daj si sisi huin ruhua né' gahuin nĩchrun' né' rian Yan'anj, nĩ hua niñan sisi guxuman ruhua né' sisi hua yya hua Yan'anj. Nĩ hua niñan sisi guxuman ruhua né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi nano' Yan'anj.

⁷ Nĩ xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Noé ni'yaj sij Yan'anj, nĩ dagahuin 'ueé sij si gataj snan'anj Yan'anj gunun sij. Nĩ xi'í daj gui'yaj sij 'ngo riõ xxi taj rian nnee. Nĩ hué daj ga'ue ganani ni dugüi' sij rian sayun ga'na'. Daj si hua gataj chrun Yan'anj gunun Noé daj gahuin chruhua xungüi ngaa gane Noé asij ná. Nĩ xi'í si xuman ruhua Noé ni'yaj sij Yan'anj, nĩ digyán sij sisi da'ui ni ngüi guimán asij ná gaquin'. Nĩ xi'í si guxuman ruhua sij, nĩ gahuin sij tsínj hua nĩca niman gataj Yan'anj.

⁸ Nĩ xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Abraham ni'yaj sij Yan'anj, nĩ dagahuin sij ngaa gaquínj Yan'anj gan'anj sij. Daj si gataj Yan'anj gunun sij sisi gahui' sij gan'anj sij 'ngo yu'uj rian nun ni'i man'an sij. Nĩ yu'uj daj gahuin do'ój sij, gui'yaj Yan'anj. ⁹ Nĩ rún' huin 'ngo tsínj 'na' ango xuman', nĩ da'nga' daj gane sij yo'ój daj xi'í si guxuman ruhua

sij ni'yaj sij Yan'anj. Nī hua gataj yya Yan'anj gunun sij sisi ga'ue gane sij yo'ój daj. Nī gane sij 'ngo hue' atsiy nga da'nīj sij Isaac nga da'nī si'nī sij Jacob. Nī daj rún' gataj yya Yan'anj si yo'ój daj gahuin do'ój Abraham, nī hué daj gataj yya Yan'anj gunun Isaac nga Jacob nej. ¹⁰ Daj si ana'uij Abraham sisi gane sij ango xuman' ne' xata' rian man hue' sa' nin' ruhua. Nī Yan'anj huin si gani ruhua daj ga xuman' daj. Nī Yan'anj huin si gui'yaj ni hue' sa' daj.

¹¹ Hué dan nī xi'í si guxuman ruhua yun'unj xana gu'naj Sara ni'yaj unj Yan'anj, nī gunucuj unj guiri' unj 'ngo lij. Nī gahuin unj 'ngo yun'unj xana yatin achij nin' ruhua. Nī ga'nga 'ngo lij, gui'yaj unj. Daj si guxuman ruhua unj sisi hua yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga unj. ¹² Nī achij nin' ruhua Abraham chruhua gahui' sij. Sanī ducu guixi'nanj ni da'nī si'nī sij. Nī gahuin nico ni da'nī si'nī sij daj rún' hua nico ni yati' mán xata' nga ni yo'ój chru mán du'ua nnee yan'anj nej. Ni sī ga'ue gunucó' gayó' ni yo'ój chru da mánj.

¹³ Nī nunj si achin nahuin ra'a ni tsínj guimán asij ná nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni sij, sanī 'ngo guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj ngaa gahui' ni sij. Nī xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj,

nī guini'i ni sij nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj nga ni sij ni güi ga'na'. Nī gahuin nia' ruhua ni sij nga nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj ni güi daj. Nī xacaj ni sij cuenta sisi tsínj 'na' anéj chrej huin ni sij. Nī sé xánj ni sij huin xungüi nan, gataj ni sij. ¹⁴ Nī ngaa hué daj a'mi ni ngüi, nī nata' yya ni sij sisi nano' ni sij 'ngo xuman' gahuin xánj ni sij. ¹⁵ Nī sisi gani ruhua ni tsínj daj sisi xuman' rian gahui ni sij huin xánj ni sij, nī ga'ue nanicaj ni sij nan' sij xánj ni sij daj. ¹⁶ Sanī huin ruhua ni sij 'ngo xuman' sa' gane ni sij daj nga xánj ni sij. Nī xuman' sa' daj huin xata'. Xi'í daj nī nitaj si na'aj Yan'anj gahuin Dan'anj ni sij. Daj si hua gui'yaj xugüi Yan'anj 'ngo xuman' rian guiman ni sij huin xata'.

¹⁷ Nī xi'í si guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj, nī guida'a sij da'nīj sij Isaac. Nī ga'uej ruhua sij dagahui' sij urin da'nīj sij naga'ui' sij si' rian Yan'anj. Daj si xacaj Yan'anj da'nga' si gui'yaj Abraham. Nī hua gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga Abraham xi'í Isaac. ¹⁸ Nī hua gataj snan'anj Yan'anj gunun Abraham: "Guini'i ni ngüi ni da'nī si'nī re', gui'yaj da'nīj re' Isaac." Daj gataj Yan'anj rian Abraham. ¹⁹ Nī gani ruhua Abraham sisi ga'ue gana'nij ni níman, gui'yaj Yan'anj. Doj nī dagahui' Abraham da'nīj sij. Sanī na'uej ruhua Yan'anj

sisì gahui' Isaac. Ngaa nì güenda Abraham, nì rún' huin sisì hua gahui' da'níj sij. Sanì nahuin ra'a ruhua' yún sij da'níj sij.

²⁰ Hué dan nì xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Isaac ni'yaj sij Yan'anj, nì ga'mi sij 'ngó nuguan' sa' xi'í si gahuin nga nungüej da'níj sij Jacob nga Esaú ni güi ga'na'.

²¹ Nì xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Jacob ni'yaj sij Yan'anj, nì ga'mi sij nuguan' sa' xi'í si gahuin nga nungüej da'níj José. Nì hué daj gui'yaj sij ngaa ruhua gahui' sij. Nì ga'mi sa' sij rian Yan'anj ngaa runun sij chrun huaj sij.

²² Hué dan nì xi'í si guxuman ruhua José ni'yaj sij Yan'anj, nì gataj snan'anj sij sisì hua güi, nì gahui ni ngüi israelita yo'ój Egipto gan'anj ni sí'. Nì hué daj gui'yaj sij ngaa ruhua gahui' sij. Nì ga'nin' sij sun daj gui'yaj ni sí' nga si-cúj sij.

²³ Nì xi'í si guxuman ruhua chrej Moisés nga nni sij ni'yaj nungüej nicá sí' Yan'anj, nì garij huì nungüej nicá sí' chra hua'nij yahui' sij ngaa ga'nga sij. Daj gui'yaj nungüej nicá sí', si guini'i nungüej nicá sí' sisì niá' hua sij. Nì nun guxu'ui' nungüej nicá sí' ngaa ga'nin' rey sun rian ni ngüi sisì gahui' daran' ni da'nì sno'o ni sij.

²⁴ Nì xi'í si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anj ngaa gachij sij, nì na'uej

ruhua sij si gataj ni ngüi sisì da'níj da'nì xana rey nne Egipto huin sij mánj. ²⁵ Sanì garan' ruhua sij guiran' sij sayun nga ni tsínj nico' Yan'anj. Daj si na'uej ruhua sij gahuin niá' ruhua sij doj yo' nga ni gaquin' gui'yaj ni tsínj guimán Egipto. ²⁶ Nì ga'nin' ruhua sij sisì ga'mi quij ni ngüi rian sij xi'í si nicaj dugüi' sij nga Cristo. Daj si gani ruhua sij sisì sa' si-nuguan' Cristo daj nga daran' rasun sa' man yo'ój Egipto. Nì guini'i sa' sij sisì gui'yaj sa' Yan'anj nga sij. ²⁷ Nì xi'í si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anj, nì gahui sij Egipto gan'anj sij. Nì nun guxu'ui' sij si ga'man ruhua rey daj ni'yaj sí' sij. Nì nunj si nun guini'i rian sij man'an Yan'anj, sanì gahuin nica ruhua sij nga sichrej Yan'anj. Daj si guini'i sa' niman sij sisì niquin' Yan'anj nga sij. ²⁸ Nì xi'í si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anj, nì gui'yaj sij gui'yanj Pascua. Nì ga'nin' sij sun sisì gan'anj gari ni sij tun xachij rian ni hue'. Ngaa nì sì gahui' ni da'níj ni tsínj israelita, ni si xahua', gui'yaj ángel huin ángel 'yaj ahui' ni ngüi.

²⁹ Hué dan nì xi'í si guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Yan'anj, nì gachin ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj gu'naj Nnee Yan'anj Mare. Nì yo'ój naco huin rian gachin ni sij dani nnee yan'anj daj,

gui'yaj Yan'anj. Sanj ngaa gahuin ruhua ni tsínj man Egipto gachin ni sij rian gachin ni tsínj israelita, sanj gahui' ni sij chruhua nnee, gui'yaj nnee daj.

³⁰ Nj xi'í si guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Yan'anj, nj ganę xingá yej xxi ganicaj du'ua xuman' Jericó, gui'yaj Yan'anj. Nj guisij ichij güi gachéj ni tsínj israelita ngaa ganicaj ni sij rucú xingá yej xxi daj.

³¹ Nj Rahab huin 'ngo yun'unj xana achéj man'an. Nj xi'í si guxuman ruhua unj ni'yaj unj Yan'anj, nj nun gahui' nuguan'an unj nga ni ngüi nun dagahuin rian Yan'anj daj. Daj si ga'nj unj ducúa unj gatu huj tsínj israelita huin nungüej sí' tsínj huin ruhua guini'i daj hua xuman' Jericó.

³² Nj daj hua angó nuguan' gatā ruhua á re' únj. Nun riquij tiempo garünj xi'í tsínj gu'naj Gedeón nej, Barac nej, Sansón nej, Jefe nej, David nej, Samuel nej nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ³³ Nj xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, nj gui'yaj gana ni sij rian ni rey guimán asij ná. Nj sa' gui'yaj yya ni sij si-gaquin' ni ngüi. Nj guiri' ni sij nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni sij. Nj naránj ni sij du'ua ni sigue'ej xxi nej. ³⁴ Nj dina'aj ni sij yan'an huee nun gaca ni sij, gui'yaj yan'an daj. Nj ganani ni sij rian ni tsínj ata espada nano'

dagahui' ni sij. Nj ngaa ninaj ni sij, nj nari' fuerza ni sij, gui'yaj Yan'anj. Nj gahuin nucuj ni sij gui'yaj gana ni sij scanij ni sayun ngaa uda' ni sij nga angó xuman'. Nj gunucuj ni sij gui'yaj gana ni sij rian angó xi'nin' xxi ni tsínj unun' nga ni sij. ³⁵ Nj hua dugüi' ni ngüi xana ganá'nij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj.

Nj guiran' angó ni sij sayun, gui'yaj ni tsínj ga niqui hua. Nj na'uej ruhua ni sij sisi gahuin ní'nij ni sij rian ni tsínj xi'i daj. Daj si huin ruhua ni sij gana'nij sa' ni sij scanij ni niman. ³⁶ Nj guiran' angó ni sij sayun. Daj si ga'mi ducu ni ngüi rian ni sij. Nj duguayun ni sí' nne' ni sij. Nj numij ni sí' cadena ni sij. Nj garij ni sí' ducuga' ni sij. ³⁷ Nj ga'ui' ni ngüi yej da'aj ni sij. Nj ga'nin' ni sí' cera a'nin' chrun da'aj ni sij. Nj gahui' angó ni sij, gui'yaj espada. Nj nun ni sij nnij xachij nga nnij stanę gachéj ni sij go'ngo yu'uj rian quij. Nj yaco guiran' ni sij. Nj nicó' huaj guiran' ni sij sayun. Nj chran' yun'unj ni ngüi ni sij nej. ³⁸ Nj xi'í si sa' niman ni sij, nj nun ní'yanj ni ngüi man chruhua xungüi nan sisi gane ni sí' scanij ni sij. Nj gachéj huí ni sij riqui quij gui'yanj naco nga riqui angó quij nej. Nj guimán huí ni sij chruhua huej nga chruhua yu'uj taj riqui yo'ój nej.

³⁹ Hué dan nj nunj si ga'mi

sa' Yan'anj xi'í si guxuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, sanj nun nahuin ra'a ni sij nuguan' gui'yaj yya Yan'anj ga'na' rian ni sij. ⁴⁰ Daj si hua gani sini ruhua Yan'anj daj gui'yaj sa'aj nga né'. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guinicaj dugüi' né' nga ni sij gahuin nica niman daran' né', gui'yaj Yan'anj.

12

Puestos los ojos en Jesús

¹ Hué dan ni xi'í si man nico ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni da' ganica'j ni sij xi'níj né' ni'yaj ni sij daj 'yaj né', ngaa ni duna né' 'ngo yu'uj daran' ni rasun chran' yun'unj né'. Ni hué daj duna né' daran' ni gaquin' ya'i ata né'. Ni daj rún' 'yaj ni tsínj unánj ngaa huin ruhua ni sij gui'yaj gana ni sij rian dugüi' ni sij, ni hué daj gui'yaj fuerza né' si-chrej Yan'anj. Sanj gahuin din'inj né' gache né' chrej daj. ² Ni ga'nij né' rian né' rian nne Jesús. Daj si hué sij gui'yaj si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni hué sij gui'yaj sisi guxuman niganj ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni guiran' Jesús sayun ngaa guinico' sij rian rugutsi. Sanj nun nahuij ruhua sij guiri' sij si-na'aj, si hué daj gahui' sij rian rugutsi. Daj si hua ni'i sij sisi ngaa guisij guiran' sij sayun daj, ni nin' ruhua gahuin ni'a' ruhua sij. Ngaa

ni gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. ³ Ngaa ni gani ruhua á re' daj guiran' Jesús. Daj si guiran' sij nico sayun, gui'yaj ni tsínj xi'i huin ni tsínj 'yaj gaquin'. Xi'í daj ni si guinichre ni é re' si-chrej Yan'anj. Ni si guinina'j niman án re' mánj.

⁴ Ni unun' yya ni é re' nga sichre xi'í si na'uej ruhua á re' gui'yaj á re' gaquin'. Sanj nun gahuin gayanj si-tun man'an án re' xi'í si-nuguan' Yan'anj mánj. ⁵ Ni guini'yun ruhua ni é re' nga ducuanj digyán Yan'anj rian án re' rún' huaj. A'mi Yan'anj rian né' rún' huin da'níj Yan'anj huin né'. Ni gataj si-nuguan' Yan'anj:

Da'ní huin re'.

Ni si gani ruhua re' si nitaj si ní'yanj castigo 'yaj Señor nga re'.

Ni si guinichre ruhua re' ngaa digyán Señor si-gaquin' re' rian re' mánj.

⁶ Daj si a'nin' Señor chrej rian ni tsínj 'i ruhua sij.

Ni daran' ni tsínj nahuin ra'a Yan'anj huin da'ni, ni huin ni sij castigo, 'yaj Señor.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

⁷ Ga'nin' ruhua á re' nga castigo 'yaj Yan'anj nga ni é re'. Daj si 'yaj Yan'anj sisi ni é re' huin da'ni. Ni daran' ni tsin' ni huin castigo, 'yaj ni chre. ⁸ Ni 'yaj Yan'anj castigo daran' ni da'ni. Ngaa ni sisi nitaj si huin ni é re' castigo, 'yaj Yan'anj, ngaa ni sé si

hua yya huin ni é re' da'níj Yan'anj mánj. Sanj huin ín re' ni tsínj nitaj chrej.

⁹ Ní ango nuguan' huin sisi ngaa ga lij né', nì gahuin né' castigo, gui'yaj chrej né'. Xi'í si gui'yaj ni sij daj, nì a'mi sa' né' xi'í si gui'yaj ni sij. Nì sisi hué daj dagahuin né' rian chrej né' man chruhua xungüi nan, nì un sin huin, nì nun dagahuin sa' né' doj rian chrej niman né' nne xata' únj. Daj si sisi hué daj gui'yaj né', nì gane niganj né' nga Yan'anj anj. ¹⁰ Doj guę güi gui'yaj ni chrej né' castigo né'. Nì gui'yaj ni sij nga né' daj rún' huin ruhua ni sij. Sanj 'yaj Yan'anj castigo né' güenda si gahuin sa' niman né' daj rún' hua sa' niman man'an Yan'anj. ¹¹ Hué hora ngaa ran' né' castigo, nì nitaj si hua niá' ruhua né'. Maan si nani ruhua né' 'yaj. Sanj da rucu, nì gahuin chrún né', 'yaj castigo daj. Nì ga'ue gache né' 'ngo chrej nica. Nì gahuin din'inj ruhua né' nej.

Los que rechacen la gracia de Dios

¹² Ngaa nì gui'yaj ni é re' sisi narí' ruhua ni é re'. Nì gui'yaj ni é re' sisi guisiqui' ra'a ni é re'. Nì nagui'yaj ran ni é re' dacój ni é re' sisi gache sa' ni é re' si-chrej Yan'anj anj. ¹³ Nì nagui'yaj sa' á re' chrej nica gache ni é re'. Ngaa nì sî guduna dacój tsínj yacuan daj ango chrej gache sij mánj. Sanj nahuin

dacój sij gui'yaj chrej nica daj, gui'yaj á re'.

¹⁴ Dugu'nun' a ni é re' si ga din'inj gane a ni é re' nga daran' ni ngüi. Nì dugu'nun' a ni é re' si gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj. Daj si sisi nitaj ga sa' ruhua né', nì sî guini'i né' Señor mánj. ¹⁵ Nì ga cuidado ni é re' sisi nì a 'ngo ni é re' sî duna sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í né'. Nì ga cuidado ni é re' sisi sî guixira' 'ngo ya'a yai' scanij a ni é re'. Nì ya'a yai' daj huin 'ngo tsínj nan'an ruhua ni'yaj dugüi' sij. Daj si tsínj daj 'yaj sisi uyan ga quij niman ni dugüi' sij daj rún' hua man'an sij. ¹⁶ Nì a 'ngo ni é re' sî ga'mi nga squira' mánj. Nì sî gani ruhua á re' sisi sé si sa' si 'na' rian Yan'anj mánj. Daj si hué daj gui'yaj tsínj gu'naj Esaú huin sij si xahua'. Sanj guru'ue sij si-sun sij rian jnánj sij Jacob sisi natu sí' rian sij gahuin sí' tsínj huin achij. Nì urin niá ga'ui' Jacob xa jnánj sij Esaú. Xi'í daj nì ga'uej ruhua Esaú sisi gahuin Jacob tsínj huin achij. ¹⁷ Nì ni'i a ni é re' daj gahuin nga Esaú da rucu. Nì huin ruhua sij nahuin ra'a sij sinduj ga'ui' chrej sij rian sij. Nì nunj si gaco sij, sanj nun ga'ui' chrej sij si achínj sij. Daj si nun ri' ruhua chrej sij si gui'yaj sí' si hua gui'yaj chrej sij sinduj rian jnánj sij Jacob.

¹⁸ Nì sé si guiran' án re' daj rún' guiran' ni xi né'. Daj si gahuin nichrun' ni

sij 'ngō quij rian naga'ui' Yan'anj si-ley rian ni sij. Nī quij rian gahuin nīchrun' ni sij, nī anun yan'an. Nī hua rūmi' nej. Nī garánj nga maru chra quij daj. Nī gahui 'ngō nane xxi. ¹⁹ Nī nucauj ga'yanj 'ngō trompeta. Nī gunun ni sij si ga'mi Yan'anj. Nī ga'mi yaco ni tsínj gunun nuguan' daj sisi sī ga'mi Yan'anj nga ni sij ga mánj. ²⁰ Daj si na'ue gunucauj ni sij nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian ni sij, ruhua ni sij. Daj si gataj Yan'anj gunun ni sij: "Sisi gatu da 'ngō xucu quij daj, nī dagahui' ni é re' nga yej, asi nga lanza." Daj gataj Yan'anj gunun ni sij. ²¹ Nī ducu guxu'ui' ni sij gui'yaj si guini'i ni sij. Xi'í daj nī gataj Moisés: "Nagunanj man'anj 'yaj si xu'uīj." Daj gataj Moisés.

²² Nī sé rian quij daj gahuin nīchrun' ni é re' mánj. Sanj gahuin nīchrun' a ni é re' rian quij gu'naj Sión. Nī yu'uj daj huin xánj Yan'anj hua nī'na' huin xuman' Jerusalén naca ngaj xata'. Nī man ga'i mí ni ángel nahuin yu' yu'uj daj. ²³ Nī nahuin yu' a ni é re' nga daran' ni da'nj Yan'anj. Nī daj rún' tsínj xahua' huin ni sij. Nī taj si-xugüi ni sij chruhua libro táj xata'. Nī gahuin nīchrun' ni é re' rian Yan'anj. Nī hué Yan'anj huin si gui'yaj yya rian si-gaquin' daran' ni ngüi. Nī yu'uj daj nne ni niman huin ni tsínj hua nica niman. Nī Yan'anj gui'yaj sisi gahuin sa' ni sij.

²⁴ Nī gahuin nīchrun' né' rian Jesús huin tsínj gui'yaj yya nuguan' naca nga né'. Nī ganahuin sa' niman né', gui'yaj si-tun man'an sij. Nī sa' gui'yaj si-tun Jesús daj nga si gui'yaj si-tun tsínj gu'naj Abel.

²⁵ Ngaa nī ga cuidado ni é re' sisi sī danicaj ni é re' nuguan' ga'mi Yan'anj. Daj si sisi nun ganani ni tsínj danicaj nuguan' ga'mi Yan'anj chruhua xungüi asij ná, nī sī ga'ue ganani né' yyaj sisi danicaj né' nuguan' a'mi Yan'anj xata' rian né'. ²⁶ Nī ngaa ga'mi Yan'anj asij ná, nī nagunanj yo'ój, gui'yaj. Sanj yyaj nī gataj yya Yan'anj gunun né': "Ango rin yun nagunanj yo'ój, gui'yā. Nī sé urin yo'ój nagunan', sanj nagunan' xata', gui'yā nej." Daj gataj Yan'anj. ²⁷ Nī ngaa gataj Yan'anj nuguan': "Ango rin yun", nī huin ruhuj gata sisi ga'ne Yan'anj daran' ni rasun ga'ue guisiqui' huin ni rasun gui'yaj Yan'anj ni'yaj né'. Ngaa nī guna ni rasun sī ga'ue guisiqui' huin ni rasun nun rugüi' ni'yaj né'. ²⁸ Nī sī ga'ue guisiqui' rian nicaj Yan'anj sun. Nī riqui Yan'anj si gane né' yu'uj daj. Xi'í daj nī ga'ui' né' si guruhua Yan'anj. Nī gui'yaj sun né' rian Yan'anj. Nī ga'mi sa' né' rian Yan'anj. Nī guinun yan'anj né' rian Yan'anj. Ngaa nī garan' ruhua Yan'anj xi'í si 'yaj né'. ²⁹ Daj si daj rún' huin 'ngō

yan'an nico anun, hué daj huin Yan'anj nico' né'. Nj hué yan'an daj guj'yaj sisi gaca daran' rasun quij.

13

Deberes cristianos

¹ Ngaa nj 'ngo gahuin 'i ruhua ni é re' gujini'i a ni é re' ni dugüi' a ni é re'. ² Nj sj guini'yun ruhua ni é re' guj'yaj sa' ni é re' nga ni ngüi 'na' anéj chrej. Daj si asij hua ná, nj gan'anj go'ngo ni tsínj 'na' chrej ducua' ni tsínj daj. Sanj nun gujini'i ni tsínj daj sisi ángel huin si huaj. ³ Nj ganunun ruhua á re' nj'yaj á re' ni jnánj né' nun ducua'ga'. Nj gani ruhua á re' sisi nun nuguan'an án re' nga ni sij. Nj hué daj guj'yaj á re' nga ni tsínj chran' sayun 'yaj ni ngüi. Nj gani ruhua á re' sisi hué daj ga'ue gujran' án re', guj'yaj ni ngüi nej. ⁴ Nj gani ruhua daran' né' sisi hua 'ueé ngaa xacaj dugüi' 'ngo tsínj nga yun'unj xana. Sé si na'aj huin mánj. Nj sé gaquin' huin sisi gatoj nuguan'an nungüej nica 'ngo tsínj daj. Sanj guj'yaj Yan'anj castigo ni ngüi a'mi nga squira'. Nj hué daj guj'yaj Yan'anj castigo nga ni ngüi a'mi nga nica dugüi'. ⁵ Nj sj gahuin 'i ruhua á re' nj'yaj á re' san'anj mánj. Sanj gahuin nia' ruhua á re' nga si nicaj á re'. Daj si hua gataj Yan'anj gunun né': "Nitaj aman dunā á re'. Nj nitaj aman gahuin nini a ni é

re' riánj mánj." Daj gataj Yan'anj.

⁶ Xi'í daj nj ga'ue gahuin yya ruhua né' gataj né': Señor huin si chracuij man'anj.

Nj xi'í daj sj guxu'uñj si nitaj nunj guj'yaj ni sij man'anj.

Gataj né'.

⁷ Nj ganunun ruhua á re' nj'yaj á re' ni tsínj huin achij huin ni tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj scanij ni é re'. Nj gani ruhua á re' daj gahuin sa' si-chrej ni sij. Nj guj'yaj á re' daj rún' guj'yaj ni sij guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj.

⁸ Daj rún' gahuin Cristo asij ná, nj hué daj huin sij yyaj. Nj hué daj gahuin sij niganj nin'.

⁹ Nj sj duna á re' si guxuman ruhua á re' ango rian nuguan' digyan ni sij rian án re' mánj. Daj si nini huin nuguan' naca a'mi ni sij. Dugu'naj huin sisi gahuin nucuj niman né' xi'í sinduj 'yaj Yan'anj rian né'. Daj si digyan go'ngo ni sij sisi gahuin nucuj niman né' xi'í ni rasun xa né'. Sanj sé si sa' si ataj ni sij mánj. Nj nun gahuin sa' niman ni sij 'yaj nuguan' da mánj. ¹⁰ Nj unánj guitsi ni chrej rian dagahui' ni sij xucu rian Yan'anj. Sanj gahui' Cristo xi'í né'. Nj nitaj si guinicaj dugüi' ni chrej daj nga Cristo daj rún' nicaj dugüi' né' nga sij. ¹¹ Nj nicaj chrej a'nin' situn ni xucu daj huaj sij rian hua sa' nin' ruhua. Nj rún'

huin ofrenda huin sisi gā'ne tun daj si-gaquin' ni ngüi. Sanī nicañ ni sij xucu gahui' daj huaj ni sij ne' chrej xe' xuman' daj gari yan'an ni sij. ¹² Nī hué gue daj guiran' Jesús sayun gahui' sij ne' chrej xe' du'ua xuman' Jerusalén. Nī hué daj gui'yaj Jesús sisi gahuin sa' niman ni ngüi rian Yan'anj, gui'yaj si-tun man'an sij.

¹³ Ngaa nī daj rún' guiran' Jesús sayun ne' chrej xe' du'ua xuman' daj, nī gā'nin' ruhua né' sisi hué daj guiran' né' nej. Nī gā'nin' ruhua né' sisi gā'mi quij ni ngüi xi'í né' si hué daj gā'mi quij ni sij rian Jesús. ¹⁴ Daj si sī gane niganj né' xuman' man' né' chruhua xungüi nan mánj. Sanī nāno' né' ango xuman' rian gane niganj né'. ¹⁵ Hué dan nī xi'í si gui'yaj Jesús, nī 'ngo gā'mi sa' né' rian Yan'anj xi'í si gui'yaj 'ueé Yan'anj ngā né'. Nī daj rún' naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj, nī hué daj gui'yaj né' ngā nuguan' sa' gā'mi du'ua né' rian Yan'anj. ¹⁶ Sī guini'yun ruhua á re' gui'yaj sa' á re' ngā ni dugüi' ni é re'. Nī chracuij a ni é re' ni dugüi' a ni é re'. Nī aran' ruhua Yan'anj sisi hué daj gui'yaj né'. Nī rún' huin sisi a'ui' né' rasun rian man'an Yan'anj ngaa chracuij né' ni dugüi' né'.

¹⁷ Dagahuin sa' á re' rian ni tsínj huin achij rian án re'. Nī gara xina ni é re' si a'mi ni sij. Daj si hué ni

sij dugumi niman ni é re'. Nī hua nian si naga'ui' ni sij cuenta daj gui'yaj go'ngo a ni é re' rian Yan'anj. Ngaa nī dagahuin sa' á re' sisi gahuin nīa' ruhua ni sij ngā si-sun ni sij. Nī sī gui'yaj á re' sisi nani ruhua ni sij. Daj si sisi na'ue dagahuin sa' á re' rian ni sij, nī sī ga'ue guiman sa' á re' mánj.

¹⁸ Gāchinj jni'yaj á ni é re' rian Yan'anj xi'í únj. Gahuin yya ruhua únj sisi nitaj da'ui' únj gaquin'. Nī huin ruhua únj gui'yaj sa' únj ngā daran'anj. ¹⁹ Nī huin ruhuāj sisi gāchinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisi ruhua Yan'anj, nī gūchi' rá'yān rian man' ni é re' aj.

Bendición y saluciones finales

²⁰ Yan'anj 'yaj sisi hua din'inj ruhua né'. Nī Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Señor Jesucristo scanij ni niman. Nī Jesucristo huin 'ngo tsínj huin rian nin' dugumi né'. Nī daj rún' dugumi 'ngo yucuj dánj sij xachij, nī hué daj dugumi Jesucristo né'. Nī gayanj si-tun man'an Jesucristo xi'í nuguan' gui'yaj yya Yan'anj niganj nin' ngā né'. ²¹ Nī huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re'. Ngaa nī ga'ue gui'yaj á re' daran' sun sa'. Nī ga'ue gui'yaj á re' si huin ruhua Yan'anj gui'yaj á re' nej. Nī huin ruhuāj sisi xi'í Cristo, nī gui'yaj Yan'anj ngā né' daj rún' aran' ruhua man'an

Yan'anj. Nĭ gā'mi sã' né'
nĭganj nĭn' xi'í Cristo. Amén.

²² Achĭnj jni'yā rian án rē'
sisi sĭ ga'man ruhua á rē'
ngã chrej digyānj rian án rē'
huin ín rē' jnān ngã xica'uĭ.
Daj si sé si nico nuguan'
arūnj rian yanj gaya a ni é
rē' mánj.

²³ Xaçaj á rē' cuenta sisi
hua gahui jnánj né' Timoteo
ducuagã'. Ngaa nĭ sisi guĭsij
yoŋ sij riānj, nĭ nicã sij huā,
nĭ guchi' nĭ'yaj nungüej únj
rian man án rē'.

²⁴ A'nĭ 'ngŋ nuguan' huaj
rian daran' ni tsĭnj huin
achij scanij a ni é rē' ngã rian
daran' ni ngüĭ hua sã' rian
Yan'anj huin ni ngüĭ nico'
Yan'anj. Nĭ a'nĭj ni tsĭnj 'nã'
estado Italia 'ngŋ nuguan'
rian án rē' nej.

²⁵ Nĭ huin ruhuāj sisi
guĭ'yaj Yan'anj sinduj rian
daran' ni é rē'. Amén.

LA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SANTIAGO

Salutación

¹ Huēj huin Santiago tsínj 'yaj sun rian Yan'anj nga rian Señor Jesucristo nej. Nī a'nī yanj carta nan huaj rian án re' huin ni é re' xuhuij ni xi'nin' ni tsínj israelita. Sanj gaxa'nj a ni é re' chruhua xungüi nan: Gā sã' nne nī é re' aj.

La sabiduría que viene de Dios

² Nī hua niã si nin' ruhua gahuin niã' ruhua á re' ngaa daj hua sayun ran' ni é re' huin ni é re' jnãn nga xica'uī. ³ Nī hua ni'i ni é re' sisi ngaa gã'na' sayun rian án re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj, nī gahuin nucuaj doj niman ni é re', gu'yaj sayun daj. ⁴ Sanj gu'yaj fuerza ni é re' sisi gã din'inj chruhua niman ni é re' rian sayun. Ngaa nī gã'ue guisij nin' ni é re' dagahuin ni é re' daran' nuguan' sã'. Nī sī gachin nī a 'ngõ nuguan' chruhua niman án re' mánj.

⁵ Nī sisi hua 'ngõ ni é re' achin gahuin chrun, nī gachinj sí' rian Yan'anj sisi gahuin chrun sí'. Ngaa nī riq̄ui Yan'anj gahuin chrun sí'. Daj si a'ui' 'ueé Yan'anj ni rasun sã' rian daran' ni ngüi. Nī nitaj si chran' yun'unj Yan'anj né' xi'í si

achinj né' mánj. ⁶ Sanj ngaa achinj jni'yaj tsínj daj rian Yan'anj, nī hua niã si guxuman yya ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Nī sī gani huīj ruhua sij mánj. Daj si daj rún' nicaj nanē che naxuman rian nnee yan'anj, nī da'nga' daj huin tsínj na'ue guxuman sã' ruhua ni'yaj Yan'anj anj. ⁷ Tsínj ani huīj ruhua daj, nī sī gani ruhua sij sisi nahuin ra'a sij nuguan' achinj sij rian Señor mánj. ⁸ Daj si tsínj ani huīj ruhua, nī nitaj aman gã'ue 'ngõ gu'yaj sun sij sun sã' mánj.

⁹ Nī 'ngõ tsínj niq̄ui, sanj gahuin niã' ruhua sij xi'í si gahui sã' sij, gu'yaj Yan'anj anj. ¹⁰ Nī 'ngõ tsínj xuru'ue, nī gahuin niã' ruhua sij sisi gahuin niq̄ui sij, gu'yaj Yan'anj. Daj si daj rún' huin yaj ngaa anij doj gue güi, nī hué daj gahuin guiran' 'ngõ tsínj xuru'ue aj. ¹¹ Daj si ngaa sīj güi, nī huin yan'an, 'yaj nnán. Ngaa nī nacoj 'yaj nnán. Nī ayu yaj ra'a coj. Nī na'aj rian yaj daj. Nī daj rún' ran' ni yaj, nī hué daj gahuin guiran' xuru'ue daj scanij ni rasun huin si'yaj sij.

Soportando las pruebas

¹² Hua 'ueé rian tsínj gunucuaj sã' sayun guiran' sij. Daj si ngaa gunucuaj sij gachin sij sayun daj, nī gã'ue gane niganj sij nga Yan'anj. Daj si hua gataj yya Yan'anj sisi hué daj gu'ya sinduj

rian ni tsínj 'i ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj.

13 Nī ngaa huin ruhua né' guí'yaj né' gaquin', nī sī ga'ue gataj né' sisi Yan'anj 'yaj, nī huin ruhua né' guí'yaj né' gaquin' mánj. Daj si nī a 'ngo xico' na'uej ruhua Yan'anj guí'ya gaquin' mánj. Nī sé Yan'anj atsij si guí'yaj xī'i nī a 'ngo ni ngūi mánj. 14 Sanj ngaa huin ruhua né' guí'yaj xī'i né', nī hué man'an niman né' huin si digya' yun'unj man'an né' si guí'yaj xī'i né' aj. 15 Nī ngaa dagahuin né' si huin quij ruhua né', nī gaquin' huin si 'yaj né'. Nī ngaa gahuin nico gaquin' 'yaj né', nī guere' niman né' gahui' né' aj.

16 Nī sī guxuman ruhua a ni é re' 'ngo nuguan' digya' yun'unj huin ni é re' jnān nga xica'uī 'i ruhuāj. 17 Daj si daran' rasun sa' nga daran' nuguan' 'ueé 'nā' xata' riqui chrej né' Yan'anj rian né'. Nī Yan'anj guí'yaj daran' si xiguin mán xata'. Nī nitaj si naduna si ani ruhua Yan'anj mánj. Daj si 'ngo hua ruhuaj. 18 Nī garan' ruhua Yan'anj si nahuin naca niman né' guí'yaj nuguan' xanga'. Nī gahuin né' da'nij Yan'anj anj. Nī daj rún' huin sixahua' scanij daran' si guí'yaj Yan'anj, hué daj gahuin né', guí'yaj Yan'anj anj.

Hacedores de la palabra

19 Nanun ruhua ni é re' nuguan' nan huin ni é re'

jnān nga xica'uī 'i ruhuāj. Guí'yaj fuerza ni é re' sisi gunun sa' ni é re' si a'mi ni dugūi' ni é re'. Nī ga'mi nanaj ni é re' nej. Nī sī ga'man yoo ruhua ni é re' nej mánj. 20 Daj si ngaa a'man ruhua né', nī sī ga'ue guí'yaj sa' né' daj rún' huin ruhua Yan'anj si guí'yaj né' mánj. 21 Hué dan nī duna ni é re' daran' ni nuguan' nitaj si sa' hua nga ni nuguan' quij hua nej. Nī nagui'yaj lij ni é re' man'an ni é re' xī'i si ga'ue gara xina ni é re' nga nuguan' riqui Yan'anj nun chruhua niman ni é re'. Daj si ga'ue ganani ni é re', guí'yaj nuguan' da aj. 22 Nī hua nian si dagahuin né' si ataj nuguan' daj. Nī sī gunun yun né' mánj. Daj si ngaa unun yun né', nī digya' yun'unj né' man'an né' aj. 23 Nī daj rún' huin 'ngo nnee gu'ndi', nī hué daj huin sinuguan' Yan'anj. Nī tsínj unun yun si ataj nuguan' daj, nī na'ue dagahuin sij, ngaa nī 'yaj si daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa ni'yaj sí' rian sí' rian 'ngo nnee gu'ndi'. 24 Nī ni'yaj sij rian sij. Sanj ngaa nanicaj sij gan'anj sij, nī 'ngo guini'yun ruhua sij daj hua rian sij. 25 Sanj tsínj dagahuin sisi ataj sinuguan' Yan'anj, nī hua nia' ruhua sij nga si-chrej sij, guí'yaj Yan'anj. Daj si ni'yaj sa' sij si ataj nica ley sa' da aj. Nī gahuin nica ruhua sij nga nuguan' daj. Nī sé si gunun yun sij nga nuguan' da mánj.

Ni nun guini'yun ruhua sij manj. Sanj dagahuin sij si ataj nuguan' daj. Ni nuguan' daj huin ley 'yaj si gahuin ni'nij rian né'.

²⁶ Ngaa ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi nico' sij Yan'anj ngaa nitaj si hua cuidado sij nga si a'mi sij rian dugüi' sij, ni a'mi yun sij sisi nico' sij Yan'anj anj. Ni digya' yun'unj sij man'an sij aj. ²⁷ Ni sisi huin ruhua né' guinico' yya né' Yan'anj huin chrej né', ni hua nian sisi chracuij né' ni tsin' niqui nga ni ngüi mmij ran' sayun. Ni si gani ruhua né' nga gaquin' man chruhua xungüi nan manj.

2

Amonestación contra la parcialidad

¹ Guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Jesucristo huin sij Señor nicaj sun rian né'. Ni hua 'ueé rian sij. Ni si gani ruhua ni é re' sisi hua sa' doj 'ngo tsínj daj, daj nga ango tsínj huin ni é re' jnan nga xica'uī. ² Gui'yó' cuenta sisi nahuin yu' ni é re', ni atuj 'ngo tsínj xuru'ue rian man ni é re'. Ni nun ra'a sij 'ngo se'ej huin oro. Ni nun sij atsij sa'. Ni hué daj atuj 'ngo tsínj niqui rian man ni é re'. Ni nun sij atsij re'e. ³ Si ruhua ni gahuin nia' ruhua ni é re' nga tsínj nun atsij sa' daj. Ni gataj ni é re' gunun sij: "Gane re' yu'uj nan huin 'ngo yu'uj hua sa'." Ni gataj ni é re' gunun tsínj

niqui daj: "Guiniquin' gaya re' yu'uj man." Asj: "Gane re' xi'í dacój ni únj." Gataj ni é re'. ⁴ Sanj sisi hué daj 'yaj á re', ni 'yaj á re' sisi sa' doj huin tsínj xuru'ue rian tsínj niqui. Ni 'ngo güesj ani quij ruhua huin ni é re' nej aj.

⁵ Nani chraquij a ni é re' nuguan' ga'mi huin ni é re' jnan nga xica'uī 'i ruhuaj: Yan'anj nacui ni ngüi niqui man chruhua xungüi nan sisi guxuman 'ueé ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Ni riqui Yan'anj sisi gane ni sij rian nicaj sun Yan'anj. Daj si hué daj gataj yya Yan'anj rian ni ngüi 'i ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. ⁶ Sanj guiri' ni ngüi niqui si-na'aj, 'yaj ni é re'. Sé si xanga' sisi ducu a'nin' sun ni tsínj xuru'ue rian ni é re' mí'. Ni sé si xanga' sisi hué ni sij anucua ni é re' gan'anj ni é re' rian ni tsínj nicaj sun mí'. ⁷ Ni sé ni sij huin ni tsínj a'mi quij xi'í si-xugüi Cristo mí'. Ni hua 'ueé si-xugüi Cristo aj. Ni xi'í si-xugüi Cristo gata' nnee ni é re' aj.

⁸ Hué dan ni sisi xanga' dagahuin né' si-ley Moisés huin nuguan' nun rian si-nuguan' Yan'anj, ni dugu'naj 'yaj né'. Daj si ley daj ataj: "Gahuin 'i ruhua né' guini'i né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né'." ⁹ Sanj sisi a'mi sa' ni é re' rian ni tsínj xuru'ue ngaa nun a'mi sa' ni é re' rian ni tsínj niqui, ni da'ui ni é re' gaquin' xi'í si nun

dagahuin ni é re' rian si-ley Yan'anj anj. ¹⁰ Sisí dagahuin 'ngō tsínj daj daran' si ataj si-ley Yan'anj, nī sisí hua urin nuguan' sī ga'uej ruhua sij dagahuin sij, ngaa nī rún' huin sisí da'ui sij gaquin' xi'í daran' ley da aj. ¹¹ Daj si gataj Yan'anj: "Sī ga'mi né' ngā nicā dugüi' né'." Nī gataj ruhua' yún Yan'anj: "Sī dagahui' né' dugüi' né' mánj." Daj gataj Yan'anj. Yyaj nī sisí nitaj si a'mí re' ngā nicā dugüi' re', sanj dagahuí' re' dugüi' re', nī da'uí re' gaquin'. ¹² Xi'í daj ga cuidado né' si ga'mi sa' né', nī guí'yaj sa' né'. Daj si ngaa ganahuij xungüi nan, nī nagui'yaj yya Yan'anj ngā né' daj rún' gataj si-nuguan' Cristo aj. ¹³ Daj si sisí nitaj si huin 'i ruhua 'ngō tsínj daj ni'yaj sij dugüi' sij, nī sī nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya tsínj daj güi nagui'yaj yya Yan'anj ngā si-gaquin' ni ngüi. Sanj tsínj huin 'i ruhua ni'ya dugüi' sij, nī guí'yaj sa' Yan'anj ngā sij aj.

La fe sin obras es muerta

¹⁴ Gūnun ni é re' si ga'mī huin ni é re' jnān ngā xica'uí. Sisí ataj né' sisí xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj ngaa nun guí'yaj sa' né' ngā dugüi' né', nī nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj. Sī ga'ue nācaj Yan'anj ni tsínj ataj yun sisí xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj mánj. ¹⁵ Guí'yó' cuenta sisí hua 'ngō jnánj né', 'ngō xica'uij né' achin si-gan', nī achin

si xa sij ya'yoj. ¹⁶ Nī sisí gataj go'ngo né' rian tsínj niqúi daj: "Güij nan' re'. Nī ga'huin din'inj ruhuá re' aj. Nī nācaj re' retó re' neque re', nī xa re' daj garan' ruhuá re'." Sisí hué daj gataj né' ngaa nun ga'ui' né' si ní'yanj nneē cúj tsínj niqúi daj, nī nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj. ¹⁷ Nī hué ducuánj daj huin sisí ataj né' sisí xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nī nitaj si 'yaj sa' né', ngaa nī nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj.

¹⁸ Si ruhua nī gataj 'ngō ni é re' gūnūnj: "Xuman ruhua man'án re' ni'yáj re' Yan'anj. Sanj man'ánj, nī 'yaj sa'áj." Si ruhua nī hué daj gataj 'ngō ni é re' gūnūnj. Asá' ga'ue xācaj ni ngüi cuenta sisí xuman ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj sisí nitaj si 'yaj sa' re' únj. Sanj guini'i ni ngüi sisí xuman ruhua nī yā Yan'anj xi'í si 'yaj sa'áj. ¹⁹ Nī dugu'naj 'yáj re' si xuman ruhua re' sisí hua urin Yan'anj. Sanj hué gue daj xuman ruhua ni nane xī'i nej. Nī dri'i ni nane xī'i, 'yaj nuguan' daj xi'í si xu'ui' ni sij. ²⁰ Tsínj nī'yun huín re'. Ga'ue digyānj rián re' sisí nitaj si ní'yanj si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj ngaa nitaj si 'yaj sa' né'. ²¹ Asij ná nī gataj Yan'anj rian xi né' tsínj gu'naj Abraham sisí gahuin sa' niman sij rian Yan'anj xi'í si ga'uej ruhua sij dagahui' sij da'níj sij Isaac rian altar ga'ui' sij da'níj

sij rian Yan'anj. ²² Ga'ue guṇi'í re' sisi xi'í si guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj, ngaa nṅi gui'yaj sa' sij. Nṅi xi'í si gui'yaj sa' sij, nṅi gahuin sij 'ngō tsínj guxuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj nej aj. ²³ Ngaa nṅi gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: "Guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj anj. Xi'í daj nṅi gataj Yan'anj sisi hua nṅica niman Abraham." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj. Nṅi gataj ni sij sisi hué Abraham huin tsínj nicaj dugüi' ngā Yan'anj anj.

²⁴ Yyaj nṅi ni'i ni é re' sisi sé urin si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, 'yaj si gataj Yan'anj si hua nṅica niman né' mánj. Sanṅi hua nṅan sisi gui'yaj sa' né' nej. ²⁵ Nṅi hué daj gahuin ngā yun'unj gu'naj Rahab asij ná huin unj 'ngō yun'unj xana gachéj man'an. Nṅi gataj Yan'anj sisi hua nṅica niman unj xi'í si gui'yaj sa' unj. Daj si gui'yaj unj sinduj rian nungüej tsínj naga'naj daj gatúj nungüej sí' ducúa unj, gui'yaj unj ngaa nano' ni sij nungüej sí'. Nṅi ga'nṅi unj nungüej tsínj daj nan' nungüej sij ducúa nungüej sij ango chrej aj. ²⁶ Hué dan nṅi sisi nitaj si nṅun nane niman né', nṅi rún' huin 'ngō niman huin nnee cúj né'. Nṅi da'nga' daj huin né' sisi ataj né' si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, sanṅi nitaj si 'yaj sa' né' mánj.

3

La lengua

¹ Nun hua sa'aj sisi ga'ṅi ni é re' gahuin ruhua digyán nuguan' scanij ni é re' huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Daj si hua ni'i ni únj sisi nun digyán sa' ni únj, nṅi gahuin ni únj nico castigo daj ngā ango tsínj. ² Daran' né' achej ruhua. Nṅi sisi nṅanaj a'mi sa' 'ngō tsínj daj, nṅi hué sij huin 'ngō tsínj sa' nṅin'. Nṅi ga'ue dugumi sa' sij nṅin' nnee cúj sij nej. ³ Nṅi ngaa a'nṅi né' gaga' gunṅun du'ua guayo sisi si gahuin yan'anj xuj, nṅi ga'ue danicaj né' xuj daj garan' ruhua né' gache xuj. ⁴ Nṅi guṇi'yaj ni é re' daj 'yaj 'ngō riō xachij achéj rian nnee. Nṅi nṅunj si xachij nṅin' ruhua riō daj, nṅi nucuj nṅin' ruhua chráj ra'a nane rianj, sanṅi ga'ue danicaj tsínj ducuj riō daj rian ruguechra' le'ej nṅun chruhua nnee. Nṅi hué daj ga'nṅi sij riō gan'an ne' garan' ruhua sij.

⁵ Nṅi hué daj huin ngā du'ua né' nej. Urin xico' hua du'ua né' rian nṅin' gachra' nnee cúj né'. Sanṅi nahuin nico nuguan' a'mi nne né' xi'í né', 'yaj du'ua né'. Nṅi ni'i né' sisi ga'ue gaca nico quij gui'yaj 'ngō yan'an le'ej. ⁶ Nṅi rún' huin yan'an le'ej daj huin nuguan' a'mi du'ua né'. Nṅi daj rún' hua nṅin' xi'ṅi man chruhua xungüi nan, nṅi hué daj hua du'ua né' nej. Nṅi du'ua né' 'yaj sisi gahuin quij nṅin' nnee cúj

né'. Nĩ chran' yun'unj du'ua né' daran' chrej achéj né' xi'í si sichre 'yaj sisi' a'mi né' nuguan' xi'í aj. ⁷ Ga'ue gahuin nĩ daran' rian ni xucu mán riqui quij, gui'yaj ni ngüi. Nĩ ga'ue gahuin nĩ xataj nej, xucuj nej, nga angó ni xucu man chruhua nnee yan'anj nej. Nĩ daran' ni xucu daj gahuin nĩ, gui'yaj ni ngüi. ⁸ Sanĩ nĩ a 'ngó né' s̄i ga'ue gui'yaj sisi gahuin nĩ du'ua né'. Daj si du'ua né' huin 'ngó si quij. Nĩ s̄i ga'ue gahuin nĩ du'ua né' mánj. Nĩ daj rún' ahui' ni ngüi, 'yaj veneno, nĩ hué daj 'yaj du'ua né'. ⁹ Nĩ a'mi sa' du'ua né' xi'í Yan'anj huin chrej né'. Sanĩ a'mi quij du'ua né' xi'í ni ngüi. Nĩ daj rún' hua man'an Yan'anj, nĩ hué daj gui'yaj Yan'anj ni ngüi aj. ¹⁰ Hué du'ó' ahui nuguan'an nuguan' sa' nga nuguan' quij. Nĩ nitaj si hua sa' si hué daj 'yaj né' huin ni é re' jnān nga xica'uī. ¹¹ S̄i ga'ue gahui nnee sa' nga nnee quij urin yu'uj mánj. ¹² Angó nuguan' huin sisi s̄i ga'ue gayu aceituna chra 'ngó chrun higo mánj. Nĩ s̄i ga'ue gayu higo chra 'ngó coj ayu uva mánj. Nĩ s̄i ga'ue gahui nnee sa' nga nnee 'nin' urin yu'uj mánj.

La sabiduría de lo alto

¹³ Nĩ sisi hua 'ngó tsínj ni'í sa' scanij ni é re', nĩ huin chrun sij, ruhua sij, ngaa nĩ da'ui sij digyan sij rian dugüi' sij sisi chrun yya sij xi'í chrej sa' chéj sij. Hué

dan nĩ xacaj dugüi' sij cuenta sisi 'yaj sa' sij xi'í si ni'í sa' yya sij, nĩ sé 'ngó tsínj huin achij, ruhua sij mánj. ¹⁴ Sanĩ sisi huin xicoj ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re', nĩ huin ruhua ni é re' sisi gahuin rian ni é re', ngaa nĩ s̄i ga'mi nne ni é re' xi'í ni é re' mánj. Daj si sisi hué daj 'yaj ni é re', nĩ sé tsínj ni'í sa' huin ni é re' mánj. ¹⁵ Daj si sé rian Yan'anj 'na' nuguan' 'yaj si huin xicoj ruhua né' mánj. Sanĩ nuguan' daj 'na' rian ni tsínj man chruhua xungüi nan anj. Nĩ huin nuguan' ahui niman né' xi'í si unun né' si-nuguan' sichre aj. ¹⁶ Daj si ngaa huin xicoj ruhua ni ngüi, nĩ ngaa huin ruhua ni sij sisi gahuin rian ni sij, nĩ ngaa hué daj 'yaj ni sij, nĩ unun' ni sij nga dugüi' ni sij, nĩ na'ue guiman sa' ni sij xi'í ni gaquin' xi'í 'yaj ni sij. ¹⁷ Sanĩ ni tsínj ni'í sa', 'yaj nuguan' 'na' rian Yan'anj, 'ngó hua sa' niman ni sij. Nĩ nitaj si dugunun' ni sij ni ngüi mánj. Nĩ a'mi sa' ni sij. Nĩ a'nin' ruhua ni sij nej. Nĩ hué daj nahuin 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Nĩ 'ngó 'yaj sa' ni sij rian daran' ni ngüi. Nĩ huin yya ruhua ni sij xi'í si-chrej Yan'anj anj. Nĩ nitaj si digya' yun'unj ni sij mánj. ¹⁸ Nĩ ni tsínj 'yaj fuerza sisi gane din'inj ni ngüi, nĩ guini'í ni sij nico si sa' gui'yaj ni sij aj.

La amistad con el mundo

¹ Nĭ un sin huin nĭ unun' ni é re', nĭ uda' ni é re' nga dugüi' ni é re', ruhua á re' únj. Hué daj 'yaj ni é re' xi'í si huin quij ruhua ni é re' ga'ĭ nuguan'. Nĭ unun' ni nuguan' daj chruhua niman ni é re'. ² Huin ruhua á re' sisi ga rasun rian án re'. Sanĭ na'ue guĭri' ni é re' si huin ruhua ni é re'. Nĭ dagahui' a ni é re' nej. Nĭ huin xicoj ruhua ni é re' nga si'yaj dugüi' ni é re'. Sanĭ na'ue guĭri' a ni é re'. Ngaa nĭ unun' ni é re', nĭ uda' ni é re' nga ni dugüi' ni é re'. ³ Nĭ sisi achínj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anĭ, sanĭ nun guĭri' ni é re' xi'í si nun hua sa' nuguan' achínj ni é re' rian Yan'anĭ. Maan si huin ruhua ni é re' si gahuin sa' man'an án re' chruhua xungüi nan, guĭ'yaj Yan'anĭ anĭ.

⁴ Daj rún' 'yaj tsínj atoj nga nica dugüi' sij, nĭ da'nga' daj 'yaj ni é re'. Nun ni'í ni é re' sisi ngaa xacaj ni é re' sichrej ni tsínj man chruhua xungüi nan, nĭ unun' ni é re' nga Yan'anĭ mí'. Daran' ni tsínj huin ruhua gache sichrej xungüi nan, nĭ unun' ni sij nga Yan'anĭ. ⁵ Nĭ a'mi yun si-nuguan' Yan'anĭ, ruhua á re' únj. Sé daj huin mánj. Nĭ gataj nuguan' daj: "Guĭ'yaj Yan'anĭ sisi nne Espĭritu Santo niman né'. Nĭ nĭn' ruhua huin ruhua Espĭritu Santo sisi guĭnico' né' urin Yan'anĭ anĭ." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ. ⁶ Sanĭ doj 'yaj Yan'anĭ sin-

duj xi'í né'. Xi'í daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ: "Unun' Yan'anĭ nga ni tsínj ani ruhua sisi tsínj sa' huin ni sij. Sanĭ 'yaj Yan'anĭ sinduj rian ni tsínj ani ruhua sisi sé tsínj huin rian huin ni sij mánj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ.

⁷ Xi'í daj dagahuin ni é re' si ataj Yan'anĭ. Sanĭ guĭ'yaj á re' sisi so'o a ni é re' rian sichre. Ngaa nĭ gunanj sichre rian ni é re' aj. ⁸ Gahuin nĭchrun' ni é re' rian Yan'anĭ. Ngaa nĭ gahuin nĭchrun' Yan'anĭ rian ni é re' nej. Naguĭ'yaj sa' ni é re' man'an ni é re' huin ni é re' ni tsínj 'yaj gaquin'. Nĭ guĭ'yaj ni é re' si gahuin sa' niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj ani huj ruhua ni'yaj Yan'anĭ anĭ. ⁹ Nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Nĭ sĭ ga niá' ruhua á re' ga'nga' á re' mánj. Sanĭ guĭ'yaj á re' si nani ruhua á re' gaco ni é re' aj. ¹⁰ Guĭ'yaj ni é re' si gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngo lij rian Señor. Ngaa nĭ gahuin rian ni é re', guĭ'yaj Señor aj.

Juzgando al hermano

¹¹ Nĭ sĭ nani ni é re' cuento nne xi'í ni dugüi' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uĭ. Daj si tsínj a'mi quij xi'í jnánj sij, nĭ a'mi quij sij xi'í si-ley Yan'anĭ nej. Nĭ 'yaj sij sisi huin achij sij daj nga si-ley Yan'anĭ. Nĭ nitaj si 'yaj sij si ataj ley daj mánj. ¹² Urin Yan'anĭ huin si riqui ley daj rian né'. Nĭ urin

Yan'anj huin si gataj un tsinj ganani, ni un tsinj ga ni'ya. Ni un sin huin re' sisi utá' re' gaquin' dugüi' re', ruhuá re' unj.

No os gloriéis del día de mañana

¹³ Yyaj ni gunun ni é re' si ga'mi huin ni é re' ni tsinj ataj: "Yyaj, asi a'yoj, ni gan'anj ni unj 'ngo xuman' daj. Ni guiman ni unj 'ngo yo'. Ni guiran unj ni rasun nadu'ue unj. Ni guiyaj gana unj san'anj yu'uj daj", ataj ni é re'. ¹⁴ Ni hué daj a'mi ni é re' ngaa nun ni'i ni é re' nunj si guiran' ni é re' a'yoj. Rún' huin 'ngo nga ngaa nasi 'ngo hora le, ni ná ni utinj da'nga' daj huin ni é re' aj. ¹⁵ Xi'í daj ni hua nian si gataj ni é re': "Sisi huin ruhua Señor, ni ga'ue ga ni'na' ni unj gane ni unj. Ni guiyaj sun ni unj un sun gahuin." Hué daj gataj ni é re'. ¹⁶ Sanj a'mi nne ni é re' nga si guiyaj ni é re'. Ni sé si hua sa' si hué daj a'mi nne ni é re' manj. ¹⁷ Sisi ni'i né' guiyaj sa' né', ni da'ui né' gaquin' sisi na'uej ruhua né' guiyaj sa' né'.

5

Contra los ricos opresores

¹ Gunun ni é re' huin ni é re' tsinj xuru'ue. Gaco ni é re', ni gaguaj ni é re' xi'í sayun ga'na' guiran' ni é re' aj. ² Guchru si'yaj ni é re'. Ni xa xucu le si-gan' ni é re' nej. ³ Ni xa daquinj yo sisan'anj ni é re' huin oro nga plata. Ni hué daquinj yo daj

gahuin 'ngo da'nga' digyan daj hua si-gaquin' ni é re'. Ni daj rún' xa daquinj yo sisan'anj ni é re', ni hué daj guiran' ni é re' sayun ngaa gaca á re', guiyaj yan'an. Da' nata' xiraj dugüi' si'yaj ni é re' manj. Ni hué daj 'yaj ni é re' yyaj ngaa ruhua guisij güi ganahuij xungüi nan. ⁴ Ni nan acaj Yan'anj cuenta sisi digya' yun'unj ni é re' nun naru'ue ni é re' rian ni tsinj ri xina ni é re' aj. Ni hua gunun Yan'anj sisi aco ni sij xi'í si nun naru'ue ni é re' du'ue ni sij. Ni nin' ruhua huin achij Yan'anj xata'. ⁵ Chruhua xungüi nan, ni hua nia' ruhua ni é re' nga daran' rasun sa' man rian ni é re'. Ni namij ni é re' daj rún' namij xucu ngaa síj güi dagahui' ni sij xucu namij daj xa ni sij. ⁶ Xi'í si digya' yun'unj ni é re' ni tsinj niqui daj, ni gahui' ni sij ngaa nitaj si da'ui ni sij gaquin', guiyaj ni é re'. Ni sé si chran' ni sij ni é re' manj.

Sed pacientes y orad

⁷ Xi'í daj gana'uij sa' ni é re' da güi ga'na' Señor huin ni é re' jnan nga xica'ui. Ni'yaj ni é re' daj ana'uij 'ngo tsinj si guiri sij tan' ngaa gachij xina sij. Daj si ana'uij sa' sij si ga'ui' gumán. Xi'í daj ni gahui sa' xina sij, ruhua sij. ⁸ Ni hué daj gué gana'uij ni é re' nej. Ni gahuin nica ruhua ni é re' nga si-chrej Señor xi'í si doj hua, ni ga'na' Señor. ⁹ Si ga'mi hui ni é re' xi'í ni

dugüi' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ngaa nī sī gahuin castigo ni é re', guī'yaj Señor mánj. Daj si doj hua, nī ga'na' Señor naḡui'yaj yya sij nga né'.¹⁰ Xaçaj ni é re' cuenta daj gunucuj ni tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj asij ná ngaa guiran' ni sij sayun xi'í si ga'mi ni sij si-xugüi Señor. Nī daj rún' gui'yaj ni sij, nī hué daj guī'yaj ni é re' nej.¹¹ Nī ataj né' sisi hua niā' ruhua ni tsínj gunucuj sa' ni sayun. Nī hua gunun ni é re' daj gunucuj sa' tsínj gu'naj Job sayun guiran' sí'. Nī hua guini'i ni é re' daj gui'yaj sa' Señor nga sí' ngaa ganahuij sayun guiran' sí'. Daj si nahuin 'i ruhua Señor ni'yaj sij né'. Nī nani yaco ruhua sij ni'yaj sij né' nej.

¹² Hué dan nī nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nico doj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nī sī guta' nīca yya ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Hua 'ngo tsínj ataj sisi ni'i xata'. Nī hua ango tsínj ataj sisi ni'i yo'ój. Nī hua ángo tsínj ataj sisi hua 'ngo ni rasun ni'i. Sanī sī gui'yaj ni é re' daj mánj. Maan si gataj ni é re' sisi ga'ue sisi sī ga'ue. Ngaa nī sī gahuin castigo ni é re', guī'yaj Yan'anj mánj.

¹³ Hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj ran' sayun scanij ni é re' ní'. Ngaa nī gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj anj. Hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj hua niā' ruhua scanij

ni é re' ní'. Ngaa nī gara sij chra' rian Yan'anj anj.¹⁴ Nī hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj a'nan' scanij ni é re' ní'. Ngaa nī gaquinj sij ni tsínj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj ga'na' ni sí' gachinj jni'yaj ni sí' rian Yan'anj xi'í sij. Nī guta' ni sí' doj guisiti rian tsínj a'nan' daj nga si-xugüi Señor.¹⁵ Nī sisi xuman yya ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, ngaa nī ganahuin tsínj a'nan' daj, guī'yaj Yan'anj. Nī nachica tsínj daj, guī'yaj Señor. Nī sisi gui'yaj sij gaquin', nī guinicaj Señor niman nico xi'í gaquin' gui'yaj sij aj.¹⁶ Xi'í daj nata' go'ngo né' gaquin' gui'yaj né' rian ni dugüi' né'. Nī gachinj jni'yaj go'ngo né' rian Yan'anj xi'í ni dugüi' né' sisi nahuin sa' ni é re'. Nī ngaa achinj jni'yaj 'ngo tsínj hua nīca niman rian Yan'anj, nī gunun yya Yan'anj si achinj jni'yaj sij. Nī guī'yaj Yan'anj daj rún' gachinj jni'yaj sij aj.¹⁷ Nī daj rún' hua man'an né', nī hué daj hua tsínj gu'naj Elías gane sí' asij ná. Nī ngaa nin' ruhua gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj sisi sī gaman', ngaa nī guisij hua'nij yo' danéj nun gaman' xánj sij, gui'yaj Yan'anj anj.¹⁸ Nī ngaa gachinj jni'yaj ruhua' yún sij rian Yan'anj, ngaa nī gaman' ruhua' yún, gui'yaj Yan'anj. Ngaa nī guiri' ni tsínj xánj sij si xā ni sij aj.

¹⁹ Gunun ni é re' si ga'mī

huin ni é re' jnān nga
xica'uī. Sisi xacaj 'ngo
dugüi' ni é re' chrej sé
huin chrej xanga', ni nānicaj
ruhua' yún ruhua sij, gui'yaj
ango dugüi' ni é re', ²⁰ ngaa
ni guini'i ni é re' sisi un tsínj
'yaj sisi nānicaj ruhua sij
xi'í si-gaquin' sij, ni nacaj sij
tsínj gahuin castigo daj. Ni
guiránj sij rian nico gaquin'.

PRIMERA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN PEDRO APÓSTOL

Salutación

¹ Huéj huin Pedro tsínj huin apóstol. Nj gune' Jesucristo man'anj sisi gan'anj ga'mi rian ni ngüi xi'í sij. Nj a'nī yanj carta nan huaj rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj nico' Yan'anj gan'anj gane ango yu'uj. Nj gaxa'ni ni é re' estado Ponto nga estado Galacia nej, estado Capadocia nej, estado Asia nej, estado Bitinia nej. ² Nj Yan'anj huin chré'. Nj asjj ná nacui Yan'anj ni é re'. Daj si hua ni'i Yan'anj sisi guinico' a ni é re' Yan'anj, guiyaj Espíritu Santo. Nj nagui'yaj sa' Espíritu Santo niman ni é re'. Nj huin ruhua Yan'anj sisi dagahuin ni é re' rian Jesucristo. Nj huin ruhua Yan'anj sisi na'nin' tun Jesucristo niman ni é re' huin tun gayanj sí' ngaa gahui' sí' xi'í né'. Nj huin ruhua man'anj sisi guiyaj Yan'anj nico sinduj rian ni é re'. Nj 'ngö gahuin din'inj ruhua ni é re', guiyaj Yan'anj, ruhuaj aj.

Una esperanza viva

³ Ga'mi sa' né' rian Yan'anj huin chrej Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Xi'í si nin' ruhua nani yaco

ruhua Yan'anj ni'ya né', nj guiyaj Yan'anj si ga'nga naca ruhua' yún né'. Nj hué daj gahuin xi'í si ganá'nij Jesucristo scanij ni níman. Xi'í daj nj ana'uij né' sisi guiyaj sa' Yan'anj nga né'. ⁴ Ngaa nj nahuin ra'a ni é re' ni rasun nara sa' Yan'anj xata' huin ni rasun sj ga'ue guchru. Nj huin ni rasun sj ga'ue guitinj. Nj huin ni rasun sj ga'ue guchri. ⁵ Nj xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, nj dugumi Yan'anj ni é re' nga si-fuerza sij. Nj dugumi Yan'anj ni é re' da güi nacaj nin' Yan'anj ni é re'. Daj si ni'i né' si ganacaj Yan'anj né' güi ganahuj xungüi nan anj.

⁶ Xi'í nuguan' daj nj gahuin nia' ruhua á re' nunj si doj gue güi guiran' ni é re' ga'i rian sayun si ruhuaj. ⁷ Nj sayun daj digyan' sisi xanga' xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ngaa nj guiyó' cuenta daj 'yaj ni sij nga gaga' oro. Nj ga ni'ya oro daj nga xungüi nan. Nj 'nij ni sij oro daj rian yan'an xacaj ni sij cuenta sisi sj nagune. Nj sisi sj nagune, nj hué oro daj huin oro sa'. Nj hué daj 'yaj Yan'anj nga ni é re' ngaa ran' ni é re' sayun. Nj sisi xanga' xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj ngaa guisij guiran' ni é re' sayun, ngaa nj ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj güi nanicaj Jesucristo ga'na' sij. Nj guinun yan'anj ni ngüi Yan'anj güi daj nej aj.

⁸ Nĭ nuj si nun guini'i ni é re' rian Jesucristo, sanĭ 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij. Nĭ nuj si nun ni'i ni é re' rian sij yyaj, sanĭ xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij. Nĭ ducu huin niā' ruhua ni é re'. Nĭ da' na'ue gāco' du'ua ni é re' nāta' ni é re' nuguan' huin niā' ruhua ni é re' xi'í Jesucristo, 'yaj Yan'anj anj. ⁹ Nĭ xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, nĭ ganacaj Yan'anj niman ni é re' aj.

¹⁰ Asij ná nĭ nĭn' ruhua digui'yun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í nuguan' gataj sisi ganacaj Yan'anj ni é re'. Daj si huin ruhua ni sij guini'i ni sij daj hua sinduj gui'yaj Yan'anj nga ni ngüi. ¹¹ Nĭ hua ga'nĭj Cristo si-Espíritu man'an sij chruhua niman ni sij. Nĭ digyán sini Cristo rian ni sij daj guiran' sí' sayun. Nĭ digyán Cristo daj gahuin 'ueé sí' ngaa ganahuij guiran' sí' sayun daj. Ngaa nĭ nagui'yaj cu ni sij man'an ni sij daj hua tsínj ga'na'. Nĭ huin ruhua ni sij guini'i ni sij aman ga'na' tsínj daj. ¹² Sanĭ digyán Yan'anj rian ni sij sisi sé xi'í ni sij huin nuguan' ga'mi ni sij mánj. Sanĭ nuguan' ga'mi ni sij huin güenda man'an né' yyaj. Nĭ daj rún' hua nuguan' ga'mi ni sij asij ná, nĭ hué daj hua guē nuguan' nata' ango ni tsínj gunun ni é re' yyaj. Nĭ ga'mi ni sij nuguan' sa' daj rian ni é re', gui'yaj Espíritu Santo. Nĭ

ga'nĭj Yan'anj Espíritu Santo rian ni sij. Nĭ da' ni ángel huin ruhua guini'i daj hua nuguan' sa' daj.

Llamamiento a una vida santa

¹³ Hué dan nĭ ga'nĭj niman ni é re' gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj. Nĭ ga' cuidado ni é re' nga si-chrej man'an ni é re'. Nĭ 'ngo gana'uij ni é re' nga sinduj gui'yaj Yan'anj nga ni é re' ngaa nanicaj Jesucristo guini'i ni é re'. ¹⁴ Hué dan nĭ gahuin ni é re' tsínj dagahuin sa' rian Yan'anj. Nĭ si gahuin quij ruhua ni é re' daj rún' gui'yaj ni é re' ngaa achin guini'i ni é re' chrej sa'. ¹⁵ Nĭ hua sa' nĭn' ruhua Yan'anj. Nĭ gaquínj Yan'anj sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga Yan'anj. Ngaa nĭ xi'í si hua sa' nĭn' ruhua Yan'anj, nĭ da'ui ni é re' gahuin sa' ni é re' nga daran' si-chrej ni é re' aj. ¹⁶ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gahuin sa' nĭn' ruhua ni é re' xi'í si nĭn' ruhua hua sa' man'anj." Daj gataj Yan'anj anj.

¹⁷ Nĭ si xacaj Yan'anj cuenta daj huin achij go'ngo né' ngaa nagui'yaj yya Yan'anj nga né' mánj. Nĭ xi'í si ataj ni é re' sisi Yan'anj huin chrej ni é re', ngaa nĭ guinun yan'anj ni é re' Yan'anj daran' güi nne ni é re' chruhua xungüi nan. Nĭ daj gui'yaj né' chruhua xungüi nan, nĭ hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga

né' güi ganahuij xungüi nan. ¹⁸ Nĭ ganacaj Yan'anj ni é re' rian chrej gachéj xi ni é re' huin 'ngo chrej nitaj si ni'yanj. Nĭ ni'i sa' ni é re' sisi sé san'anj oro nga san'anj plata naru'ue Yan'anj xi'í si-gaquin' né'. Daj si guchru san'anj plata nga oro. ¹⁹ Sanĭ naru'ue Cristo si-tun man'an sij xi'í si-gaquin' né'. Nĭ du'ue nĭn' ruhua si-tun man'an Cristo. Nĭ daj rún' gayanj si-tun xachij 'nĭj hua sa' xi'í si-gaquin' ni ngüi, nĭ hué daj gayanj si-tun man'an Cristo nej. ²⁰ Nĭ asij achin gui'yaj Yan'anj xungüi, nĭ hua ni'i Yan'anj sisi hué daj guĭran' Cristo xi'í né'. Sanĭ xi'í si 'ĭ ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', nĭ ga'na' renga' Cristo, gui'yaj Yan'anj yyaj huin ni güi ruhua ganahuij xungüi nan. ²¹ Nĭ xi'í si gui'yaj Cristo, nĭ xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj anj. Nĭ Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nĭj Cristo scanĭj ni níman. Nĭ gahuin 'ueé Cristo, gui'yaj Yan'anj. Xi'í daj nĭ xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Nĭ ana'uij ni é re' sisi guĭ'yaj sa' Yan'anj nga ni é re'. ²² Hué dan nĭ gahuin sa' niman ni é re', gui'yaj Espĭritu Santo. Daj si dagahuin ni é re' nuguan' xanga'. Nĭ gahuin sa' niman án re' sisi ga'ue gahuin 'ĭ ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Ngaa nĭ sĭ gataj ni é re' sisi 'ĭ ruhua ni é re' ni'yaj ni é

re' dugüi' ni é re' ngaa sé si xanga'. Sanĭ 'ngo gahuin 'ĭ xanga' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re' aj. ²³ Daj si ga'nga ruhua' yún ni é re'. Nĭ sé chrej ni é re' nga nni ni é re' gui'yaj si ga'nga ruhua' yún ni é re' mánj. Sanĭ si-nuguan' Yan'anj gui'yaj si nahuin naça niman ni é re'. Nĭ sé nuguan' guchru huin si-nuguan' Yan'anj mánj. Sanĭ rún' hua 'ngo rasun hua ni'na' hua nuguan' daj. Nĭ ga' nĭganj nĭn' nuguan' daj nej. ²⁴ Xi'í daj nĭ gataj si-nuguan' Yan'anj:

Rún' huin coj huin daran' né'.

Nĭ daj rún' hua yaj, nĭ hué daj hua né'.

Nĭ daj rún' ga' naço coj, nĭ gayu yaj chra' coj, nĭ da'nga' daj nahuij né' nej.

²⁵ Sanĭ nitaj aman ganahuij si-nuguan' Señor mánj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

Nĭ nuguan' nan huin nuguan' sa' ga'mi anin' únj rian ni é re'.

2

¹ Hué dan nĭ duna ni é re' si ani quij ruhua ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' aj. Nĭ sĭ digya' yun'unj ni é re' ni dugüi' ni é re' mánj. Nĭ sĭ nachej ga'mi ni é re' mánj. Nĭ sĭ gahui xicoj ruhua ni é re' mánj. Nĭ sĭ ga'mi ni é re' nuguan' snan'anj xi'í ni dugüi' ni é re' mánj.

² Nĭ daj rún' 'yaj 'ngō lij diyaj ga'nga ngaa na'uij si-to nni gŭtsi, nĭ hué daj gahuin ruhua ni é rē' dĭgui'yun ni é rē' si-nuguan' Yan'anĭ huin nuguan' xānga'. Ngaa nĭ gahuin nucuaĭ niman ni é rē', guĭ'yaj nuguan' daj. Ngaa nĭ ducu gahui sã' ni é rē', guĭ'yaj Yan'anĭ. ³ Daj si ni'i ni é rē' sisi 'yaj sã' Señor ngā né'.

La piedra viva

⁴ Ngaa nĭ gahuin nĭchrun' ni é rē' rian Cristo. Nĭ daj rún' huin 'ngō yej xi hua nĭ'na' huin sij. Ani ruhua ni tsínĭj man chruhua xungüĭ nan sisi nitaj si ní'yanĭ yej daj, nĭ re'ej ni sij. Sanĭ ganacui Yan'anĭ yej daj. Daj si güenda Yan'anĭ, nĭ ní'yanĭ nĭn' ruhua yej daj huin Cristo. ⁵ Nĭ daj rún' huin yej nĭ'na', hué daj huin ni é rē' nej. Nĭ duna ni é rē' sisi gahuin ni é rē' 'ngō hue' yej huin ducuá Yan'anĭ. Nĭ daj rún' dagahuin 'ngō xi'nin' chrej rian Yan'anĭ, nĭ hué daj gahuin sã' niman ni é rē' dagahuin ni é rē' rian Yan'anĭ nej. Nĭ daj rún' naga'ui' ni chrej xucu sã' rian Yan'anĭ, nĭ hué daj guĭ'yaj sã' ni é rē' rian Yan'anĭ xi'í si nico' ni é rē' Jesucristo. Ngaa nĭ garan' ruhua Yan'anĭ sisi 'yaj sã' ni é rē'.

⁶ Xi'í daj nĭ gataĭ si-nuguan' Yan'anĭ: Nĭ'yaj ni é rē'. Nĭ gŭnĕĭ 'ngō yej xxi hua sã' nĭn'.

Nĭ dugu'nunĭ sicúĭ hue' nne xuman' Sión.

Yej hua sã' daj ganacui man'anĭ.

Nĭ nĭn' ruhua hua sã' yej daj. Nĭ yej daj huin Cristo.

Tsínĭj xuman ruhua ni'yaj Cristo, nĭ si gahuin na'aj sij mánĭj.

Hué daj gataĭ Yan'anĭ xi'í Cristo asĭj ná. ⁷ Hua sã' nĭn' ruhua Cristo güenda ni é rē' ni tsínĭj xuman ruhua ni'yaj sij. Sanĭ güenda ni tsínĭj nitaj si xuman ruhua ni'yaj Cristo, nĭ gahuin yya daj rún' gataĭ si-nuguan' Yan'anĭ:

Hué yej sã' guere'ej tsínĭj guĭ'yaj hue' gahuin yej sã' doj dugu'nunĭ sicúĭ hue', guĭ'yaj Yan'anĭ.

Gataĭ si-nuguan' Yan'anĭ.

⁸ Nĭ:

Nĭ natúĭj ni ngüĭ, 'yaj yej daj.

Nĭ naxiru' ni sij, 'yaj yej.

Gataĭ ango si-nuguan' Yan'anĭ.

Nĭ naxiru' ni sij, 'yaj yej daj xi'í si na'ueĭ ruhua ni sij dagahuin ni sij si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ gani ruhua Yan'anĭ asĭj ná sisi hué daj guĭran' ni ngüĭ daj aj.

El Pueblo de Dios

⁹ Sanĭ hué ni é rē' huin ni ngüĭ nacui Yan'anĭ anĭ. Nĭ daj rún' huin 'ngō xi'nin' chrej huin achĭj nun rian Yan'anĭ huin ni é rē' nej aj. Nĭ guĭ'yaj Yan'anĭ sisi huin ni é rē' ni ngüĭ hua sã' niman mán 'ngō xuman'. Nĭ xi'í si huin ruhua Yan'anĭ sisi gan'anĭ naĭa' ni é rē' daj 'yaj sã' Yan'anĭ rian ni ngüĭ,

ngaa n̄i gaquínj Yan'anj ni é re'. N̄i gahuin ni é re' rian rumi'. N̄i nne ni é re' rian hua sa' xiguin yan'an, gui'yaj Yan'anj. ¹⁰ Asij sini n̄i nun nico' ni é re' 'ngoxuman'. San̄i yyaj n̄i nico' ni é re' xánj Yan'anj. Asij sini n̄i nun nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. San̄i yyaj n̄i nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' aj.

Vivid como siervos de Dios

¹¹ N̄i 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. N̄i rún' huin tsínj 'na' ango xuman' huin né'. Daj si man né' xungüi nan. San̄i ango xungüi huin xánj né'. N̄i achínj jni'yā rian ni é re' sisi s̄i ga'nij ni é re' chrej dagahuin ni é re' nuguan' xi'í si huin ruhua nnee cúj ni é re' mánj. Daj si unun' nuguan' xi'í daj nga niman né' aj. ¹² N̄i gui'yaj sa' ni é re' scanij ni tsínj nun ni'i Yan'anj anj. N̄i nunj si a'mi quij ni sij xi'í ni é re' yyaj, ataj ni sij sisi 'yaj quij ni é re', san̄i güi ga'na' Señor, n̄i ga'mi sa' ni sij xi'í Yan'anj xi'í si guini'i ni sij sisi gui'yaj sa' ni é re'.

¹³ Xi'í si nico' ni é re' Señor, n̄i dagahuin ni é re' rian daran' ni tsínj nicaj sun scanij ni ngüi. N̄i dagahuin a ni é re' rian rey xi'í si tsínj huin rian n̄in' huin sij. ¹⁴ N̄i dagahuin a ni é re' rian ni tsínj huin gobernado. Daj si a'nij rey daj sisi gui'yaj ni sij castigo ni tsínj 'yaj quij, n̄i ga'mi sa' ni sij xi'í ni tsínj

'yaj sa'. ¹⁵ Daj si huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj sa' né'. Ngaa n̄i ga'ue gui'yaj né' sisi dínj gahuin du'ua ni tsínj n̄i'yun. N̄i s̄i ga'mi ni sij nuguan' nun ni'i ni sij mánj. ¹⁶ Rún' huin tsínj hua ní'nij rian, n̄i hué daj gui'yaj né' gache né' daran' chrej sa'. San̄i s̄i ga'ue gataj né' sisi xi'í daj, n̄i ga'ue gui'yaj né' un gaquin' gahuin gui'yaj né', gataj né' mánj. San̄i gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni tsínj 'yaj sun rian Yan'anj anj. ¹⁷ N̄i ga ní'yanj ni é re' rian daran' ni ngüi. N̄i gahuin 'i ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. N̄i dagahuin sa' ni é re' rian Yan'anj. N̄i guinun yan'anj ni é re' rian rey nej.

¹⁸ Dagahuin sa' ni é re' huin ni é re' ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue. N̄i sé urin rian ni xuru'ue a'mi sa', n̄i xuru'ue 'yaj sa' dagahuin sa' ni é re' mánj. San̄i dagahuin sa' ni é re' rian ni xuru'ue a'mi huee rian ni é re' nej. ¹⁹ N̄i sisi guiran' 'ngo tsínj daj sayun gui'yaj xuru'ue huee daj xi'í si nico' sij Yan'anj, n̄i sisi a'nin' ruhua sij nga sayun daj, ngaa n̄i dugu'naj 'yaj sij rian Yan'anj.

²⁰ Sisi huin ni é re' castigo xi'í si da'ui ni é re' gaquin', n̄i nitaj nunj 'yaj sisi ga'nin' ruhua ni é re' mánj. San̄i sisi a'nin' ruhua ni é re' nga sayun 'yaj ni tsínj xi'í xi'í si gui'yaj sa' ni é re', n̄i acaj Yan'anj cuenta daj 'yaj sa' ni é re' aj. ²¹ N̄i

huin ruhua Yan'anj sisi hué daj gunucuj sa' né' guiran' né' sayun. Daj si guiran' man'an Cristo sayun xi'í né'. Ní daj rún' gui'yaj sij ngaa guiran' sij sayun, ní hué ducuánj daj digyán sij daj gunucuj né' nga sayun ran' né' aj. ²² Ní a 'ngo gaquin' nun gui'yaj Cristo mánj. Ní nitaj nuguan' snan'anj ga'mi du'ua sij mánj. ²³ Ní ngaa ga'mi quij ni sij rian Cristo, ní nun ga'mi quij sí' rian ni sij mánj. Ní ngaa guiran' Cristo sayun, ní nun ga'mi huee sij rian ni ngüi mánj. Saní gataj sij daran' si-nuguan' sij rian Yan'anj. Daj si Yan'anj huin si nagui'yaj yya daran' nuguan', ruhua sij. ²⁴ Hué man'an Cristo gata si-gaquin' né' ngaa gan'anj gahui' sij rian rugutsi. Ní gahui' sij xi'í né' sisi si gui'yaj né' gaquin' ga mánj. Saní ga ní'na' né' gache né' 'ngo chrej nica. Daj si nahuin sa' niman ni é re' xi'í si guiran' xi'i Cristo.

²⁵ Ní daj rún' ga ni'ya ni xachij ngaa nitaj tsinj dugumi, ní hué daj ga ni'ya ni é re' asij ná. Saní yyaj ní nanicaj niman ni é re' ga'na' ni é re' rian tsinj dugumi ni é re' huin Cristo. Ní daj rún' huin 'ngo yucuj ngaa dugumi sa' sij dán sij, ní hué daj 'yaj Cristo dugumi sij niman ni é re'. Ní hué Cristo huin achij rian niman ni é re' nej.

3

Deberes conyugales

¹ Hué ducuánj daj huin sisi dagahuin ni é re' rian nica ni é re' huin ni é re' ni yun'unj xana. Ngaa ní sisi nun xuman ruhua nica ni é re' ní'yaj ni sij Yan'anj, ní ga'ue nanicaj ruhua ni sij ngaa guini'i ni sij daj 'yaj sa' ni é re'. Ní hué daj gahuin ngaa nun ga'mi ni é re' ní a 'ngo nuguan' gunun ni sij mánj. ² Daj si guini'i ni sij sisi 'yaj sa' ni é re'. Ní hua ní'yanj ni é re' rian ni sij nej. ³ Si gani ruhua ni é re' sisi nagui'yaj niá' nin' ni é re' ne' chrej xe' nnee' cúj ni é re' mánj. Ní si gara nico ni é re' cúj niá' chra ni é re' sisi guini'i ni ngüi daj sa' hua ni é re' mánj. Ní si nagui'yaj sa' nin' ni é re' man'an án re' sisi ga sa' ni é re' nga gaga' oro nga atsij du'ue nin' ruhua mánj. ⁴ Saní nagui'yaj sa' ni é re' chruhua niman ni é re'. Ní si guere' niman sa' ni é re' da mánj. Ní sisi gahuin sa' niman ni é re', ní ga'ue ga'mi naj ni é re'. Ní ga'ue gahuin din'inj ruhua ni é re' nej. Ní'yanj nin' ruhua ni é re' rian Yan'anj ngaa hué daj hua sa' chruhua niman ni é re' aj. ⁵ Asij ná ní hué daj gui'yaj ni ngüi xana hua sa' niman. Ní ana'uij unj sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga unj. Ní dagahuin unj rian nica unj nej. ⁶ Ní hué daj dagahuin yun'unj gu'naj Sara si gataj nica unj Abraham.

Ni gataj unj sisi Señor huin sij. Ni sisi gui'yaj sa' ni é re', ni si guxu'ui' ni é re', ngaa ni huin ni é re' da'ni xana unj.

7 Ni hué ducuanj daj hua nian sisi gane sa' tsínj sno'o nga nica ni é re'. Ni xacaj ni é re' cuenta si achin rian nica ni é re' nej. Daj si nitaj si nucuaaj ni yun'unj xana daj rún' nucuaaj ni é re'. Xi'í daj gui'yaj 'ueé ni é re' nga ni yun'unj xana. Ni uyan gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni yun'unj xana nga ni é re' sisi gane niganj daran' nica ni é re'. Xi'í daj ni gui'yaj sa' ni é re' nga nica ni é re'. Ngaa ni si chran' yun'unj 'ngo nuguan' ngaa achínj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj mánj.

Una buena conciencia

8 Hué dan ni uyan ga ruhua ni é re' nga dugüi' ni é re'. Ni nani yaco ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' dugüi' ni é re'. Ni gahuin 'i ruhua ni é re' nga ni dugüi' ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni chracuij ni é re' ni ngüi ran' sayun. Ni si gui'yaj ni é re' si huin achij ni é re' mánj. 9 Ni si chran' yun'un' ni ngüi 'yaj xi'i nga mun'un' daj rún' chran' yun'unj ni sij yun'. Ni si ga'mi quij ni é re' rian ango ni sij daj rún' a'mi quij ni sij rian ni é re' mánj. Sanj ga'mi sa' ni é re' rian ni sij. Daj si gaquínj Yan'anj ni é re' sisi hué daj gui'yaj á re'. Ngaa ni ga'ue nahuin ra'a ni é re' sinduj gui'yaj Yan'anj

rian ni é re' aj. 10 Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Yun' huin ruhua gane 'ueé xungüi nan, ni gahuin nia' ró' ni güi ga'na'.

Sanj ga' cuidadú' sisi si ga'mi quí' nuguan' nne.

Ni hué daj ga' cuidado né' sisi si ga'mi du'ua né' nuguan' snan'anj mánj.

11 Duna anéj né' nuguan' quij aj.

Ni gui'yaj sa' né'.

Nano' né' si gane din'inj né' nga ni dugüi' né'.

Ni dugu'nun' né' sisi hué daj gui'yaj né' ya'yoj.

12 Daj si ni'yaj Señor daj ran' ni tsínj 'yaj nica.

Ni unun Yan'anj si achínj jni'yaj ni sij rian sí'.

Sanj unun' Yan'anj nga ni tsínj 'yaj gaquin'.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

13 Ni un tsínj ga'ue chran' yun'unj ni é re' sisi niganj huin ruhua ni é re' gui'yaj sa' ni é re' únj. 14 Ni sisi guiran' ni é re' sayun xi'í si xacaj ni é re' chrej nica achéj ni é re', sanj hua 'ueé rian ni é re'. Xi'í daj ni si guxu'ui' ni é re' rian ni ngüi mánj. Ni si guiriun ruhua ni é re' ngaa chran' yun'unj ni sij ni é re' mánj. 15 Guinun yan'anj niman ni é re' Cristo sisi huin sij Señor. Ni niganj ga' chrún ruhua ni é re' ga'mi ni é re' rian ni tsínj huin ruhua guini'i ni nuguan' sa' ana'uij ni é re'. Sanj ga'mi naj ni é re' rian ni sij. Ni ga' ní'yanj

ni é re' nej. ¹⁶ Nj ga cuidado ni é re' sisj sj gui'yaj ni é re' gaquin' mánj. Ngaa nj ngaa ga'mi quij ni sij xi'í chrej sa' chéj ni é re' nga Cristo, nj guiri' ni sij si-na'aj xi'í nuguan' quij ga'mi ni sij aj. ¹⁷ Sisj ga'uej ruhua Yan'anj sisj guiran' né' sayun, nj sa' huin si guiran' né' sayun xi'í si 'yaj sa' né'. Sanj nun hua sa' si guiran' né' sayun xi'í si gui'yaj quij né' mánj.

¹⁸ Daj si urin yun guiran' Cristo sayun gahui' sij xi'í si-gaquin' né'. Gahui' Cristo huin sij tsínj hua njca niman. Gahui' sij xi'í ni tsínj nitaj si hua njca niman huin né'. Nj hué daj gui'yaj sij sisj ga'ue guisij né' rian Yan'anj. Gahui' nnee cúj sij. Sanj ganá'nij sij, nj hua nj'na' sij nga niman sij aj. ¹⁹ Nj gan'anj ga'mi si-nane sij rian niman ni tsínj hua gahui' nun ducuaga' rumi'. ²⁰ Huin ni sij tsínj nun dagahuin si-nuguan' Yan'anj asij ná ngaa gane tsínj gu'naj Noé. Nj ngaa daj nj ga'nin' ruhua Yan'anj ni'ya ni sij da' güi gui'yaj xugüi Noé rio xachij achéj rian nnee yan'anj. Nj ganani tunj gue ran' ni dugüi' sij chruhua rio daj, gui'yaj nnee. ²¹ Nj hué nnee daj huin 'ngo da'nga' digyán daj gahuin ngaa ata' nnee né'. Xi'í si jnaruhui Yan'anj niman né' ngaa ata' nnee né', nj nacaj Yan'anj né'. (Sé güenda si naruhui nnee cúj né' huin ngaa ata' nnee né' mánj. Sanj xi'í si

huin ruhua né' gahuin sa' niman né', nj ata' nnee né'.) Hué dan nj nacaj Yan'anj né' xi'í si ganá'nij Jesucristo scanij ni niman. ²² Ngaa nj gahui Jesucristo nan' sij xata' nne sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj. Nj huin achij sij rian ni ángel nga rian ango ni si nicaj sun nej, rian ni si nucuj mán xata' nej.

4

Buenos administradores de la gracia de Dios

¹ Ngaa nj xi'í si guiran' Cristo sayun nga nnee cúj sij, nj hué daj gara xina ni é re' guiran' ni é re' sayun nej. Daj si tsínj guiran' sayun nga nnee cúj sij, nj gahuin nini sij rian gaquin'. ² Ngaa nj ni güi guna rian né' chruhua xungüi nan, nj sj gui'yaj né' si huin ruhua nnee cúj né', gui'yaj né' mánj. Sanj nahuij ruhua né' gui'yaj né' si aran' ruhua Yan'anj anj. ³ Guisj ni yo' ngaa gui'yaj ni é re' ni rasun quij daj rún' aran' ruhua ni ngüi' na' anéj chrej. Daj si gachéj ni é re' gui'yaj quij ni é re'. Nj gui'yaj ni é re' si gahuin quij ruhua ni é re'. Nj guixini ni é re'. Nj gui'yaj quij ni é re' ngaa gui'yaj ni é re' gui'yanj. Nj go'o nin' ruhua ni é re'. Nj gui'yaj quij ni é re' ngaa guinico' ni é re' yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. ⁴ Yyaj nj nun ri' ruhua ni tsínj 'yaj quij daj xi'í si nun 'yaj quij gue ni é re' nga ni sij. Nj a'mi quij ni sij xi'í

ni é re'. ⁵ Sanj hua nian si naga'ui' ni sij cuenta rian Yan'anj xi'í si gui'yaj quij ni sij. Daj si hua niquin' chrun Yan'anj nagui'yaj yya nga ni ngüi hua ni'na' nga ni ngüi gahui'. ⁶ Xi'í daj ni gui'yaj Yan'anj sisi gunun ni ngüi hua gahui' nuguan' sa'. Ngaa ni daj rún' nagui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi hua nnee cúj, ni hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi gahui' nej. Ni gane niganj niman ni sij daj rún' nne niganj man'an Yan'anj anj.

⁷ Ni hua ruhua ganahuij xungüi nan. Xi'í daj ni ga achij ruhua á re' aj. Ni dugumi ni é re' si-chrej ni é re'. Ni gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj nej. ⁸ Ni ango nuguan' nico doj huin sisi nin' ruhua gahuin 'i ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si ngaa 'i ró' ni'í' dugüi', ni naránj né' rian nico gaquin'. ⁹ Ni ngaa huaj ni dugüi' ni é re' chrej, ni gaquinj ni é re' si gatu ni sij ducua' ni é re'. Ni si ga'mi huí ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' ngaa 'na' ni sij rian án re'. ¹⁰ Hua nini sun riqui Yan'anj rian go'ngo né' gui'yaj sun né' rian ni dugüi' né'. Ngaa ni daj rún' riqui Yan'anj sun rian né', ni hué daj gui'yaj sun né' rian ni dugüi' né'. Daj si xi'í si gui'yaj Yan'anj sinduj rian né', ni hua nian si gui'yaj sa' né' nga sun riqui Yan'anj rian né'. ¹¹ Ni sisi ga'mi 'ngo

dugüi' ni é re' rian ni ngüi, ni gani ruhua sij sisi a'mi sij si-nuguan' man'an Yan'anj. Ni sisi hua 'ngo dugüi' ni é re' 'yaj sun rian ni é re', ngaa ni gui'yaj sun sij nga fuerza ga'ui' Yan'anj rian sij. Ngaa ni ga'ue ga'mi sa' ni ngüi rian Yan'anj xi'í daran' si 'yaj sa' ni é re' huin ni é re' ni ngüi nico' Jesucristo. Ni hua nian si ga'mi sa' niganj nin' né' rian Yan'anj. Daj si hué Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Amén.

Padeciendo como cristianos

¹² Ni 'i ruhuaj ni'yā ni é re'. Ni si gan'anj ruhua ni é re' xi'í sayun ga'na' rian ni é re' mánj. Daj si xi'í sayun daj, ni ga'ue xacaj á re' cuenta sisi yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Ni si gani ruhua ni é re' sisi urin ni é re' huin tsínj ran' sayun mánj. ¹³ Sanj gahuin niā' ruhua ni é re' xi'í si ran' nuguan'an ni é re' sayun nga Cristo. Ngaa ni nin' ruhua gahuin niā' ruhua ni é re' ngaa ga'na' renga' Cristo. Ni guini'i ni ngüi sisi hua 'ueé sij. ¹⁴ Hua 'ueé rian ni é re' sisi a'mi quij ni ngüi xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Daj si nne Espíritu Santo nga ni é re'. Ni hua 'ueé rian Espíritu Santo. Xanga' ni a'mi quij ni ngüi daj xi'í Cristo. Sanj a'mi sa' ni é re' xi'í sij.

¹⁵ Sanj nun hua sa' si guiran' ni é re' sayun xi'í si dagahui' ni é re' niman, asj

gui'yaj tų ni é re', asj gui'yaj xi'i ni é re', asj diguij ni é re' si-nuguan' ango ni sij mánj. Nun hua sa' si gui'yaj ni é re' ni gaquin' da mánj. ¹⁶ Sanj sisi guiran' ni é re' sayun xi'i si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo, ni si gahuin na'aj ni é re' mánj. Sanj ga'mi sa' ni é re' rian Yan'anj xi'i si hué daj ran' ni é re' sayun. ¹⁷ Guisj güi gaxi'i Yan'anj nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi nico' Yan'anj. Ni xi'i daj ran' né' sayun. Ni sisi gaxi'i sini Yan'anj nagui'yaj yya nga né', ngaa ni un sin gui'yaj Yan'anj nga ni ngüi nun dagahuin si-nuguan' Yan'anj ruhua á re' únj. Xanga' ni guiran' nico doj ni sij sayun, gui'yaj Yan'anj. ¹⁸ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Sisi 'i huaj ganani ni tsínj hua nica niman, ni huaj guiran' nico doj sayun ni tsínj quij hua nga ni tsínj 'yaj gaquin'.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁹ Hué dan ni ni tsínj ran' sayun daj rún' aran' ruhua Yan'anj, ni hua nian si gui'yaj sa' ni sij. Ni ga'ue guxuman ruhua ni sij sisi Yan'anj dugumi sa' niman ni sij. Daj si Yan'anj gui'yaj ni sij. Ni hua nica ruhua Yan'anj nga né'.

5

Apacentad la grey de Dios

¹ Ni ango nuguan' huin 'ngo nuguan' 'yaj fuerzāj rian ni é re' huin ni é re'

ni tsínj huin achij scanij ni ngüi nico' Jesucristo. Daj si hué daj huin achī nga ni é re'. Ni huēj huin tsínj guini'i daj guiran' Cristo sayun. Ni guinicaj dugüi'ij nga Cristo ngaa ga'na' ruhua' yún sij. Ni guini'i xanga' ni ngüi sisi hua 'ueé sij. ² Ni daj rún' dugumi sa' yucuj dán si xucu, ni hué daj dugumi sa' ni é re' ni ngüi nico' Yan'anj man scanij ni é re'. Sanj sé da' fuerza dugumi ni é re' mánj. Sanj dugumi ni é re' xi'i si hué daj aran' ruhua ni é re' dagahuin ni é re' rian Yan'anj. Ni si gahuin ruhua ni é re' gui'yaj gana ni é re' xi'i sun 'yaj sun ni é re' mánj. ³ Ni si gui'yaj ni é re' sisi huin ni é re' tsínj huin achij ga'nin' ni é re' rian ni ngüi nico' Yan'anj mánj. Sanj dugu'nun' ni é re' sisi gui'yaj 'ueé ni é re' scanij ni sij. Ngaa ni guini'i ni sij daj gui'yaj ni é re'. Ni xacaj ni sij cuenta daj gui'yaj man'an ni sij nej. ⁴ Ngaa ni ngaa gurugüi' Cristo tsínj huin achij nin' tsínj dugumi né', ni nahuin ra'a né' 'ngo gachrin corona sa' gunun chra né'. Ni ga sa' né' gane niganj né', gui'yaj Cristo.

⁵ Ni tsínj hua lij, ni dagahuin ni é re' si ataj ni tsínj huin achij. Ni dagahuin daran' ni é re' si ataj go'ngo ni dugüi' ni é re'. Ni si gani ruhua ni é re' sisi huin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Unun' Yan'anj nga ni tsínj
ani ruhua sisi huin
achij ni sij.

Sani guí'yaj Yan'anj sinduj
rian ni tsínj ga'ue
guínico' da rucu.

Daj gataj nuguan' daj.

⁶ Xi'í daj ni nagui'yaj lij ni
é re' man'an ni é re' rian
Yan'anj nucaj. Hué dan ni
ngaa garan' ruhua Yan'anj,
ni gahuin achij ni é re',
gui'yaj Yan'anj anj. ⁷ Sisi hua
'ngo nuguan' chran' yun'unj
ni é re', ni ga'ue gachinj
jni'yaj ni é re' rian Yan'anj
xi'í nuguan' daj. Ngaa ni si
nani ruhua ni é re' ga mánj.
Daj si dugumi sa' Yan'anj ni
é re' aj.

⁸ Ni dugumi sa' ni é re'
man'an ni é re'. Ni guíni'yaj
sa' ni é re'. Daj si daj rún'
aguáj sigue'ej ngaa nano' xuj
si xa xuj, ni hué daj 'yaj
sichre unun' sij nga ni é
re'. ⁹ Si guxuman ruhua
ni é re' ni'yaj ni é re' si-
nuguan' sichre mánj. Sani
guxuman xanga' ruhua ni
é re' ni'yaj ni é re' si-
nuguan' Yan'anj anj. Ni
xacaj ni é re' cuenta sisi nin'
gachra' chruhua xungüi nan,
ni uyan ran' ni dugüi' ni é
re' sayun huin ni sij ni tsínj
nico' Yan'anj. ¹⁰ Ni daran'
sinduj 'na' rian Yan'anj. Ni
hué Yan'anj gaquínj ni é re'
sisi guínicaj dugüi' niganj ni
é re' nga Jesucristo. Ni ngaa
guisij doj güi guíran' ni é
re' sayun, ni nagui'yaj sa'
Yan'anj niman ni é re'. Ni
gahuin nica ruhua ni é re',

gui'yaj Yan'anj. Ni gahuin
yya ruhua ni é re' nga si-
chrej Yan'anj nej. ¹¹ Ni ga'mi
sa' niganj né' rian Yan'anj.
Ni ga'mi né' sisi nicaj Yan'anj
sun rian daran'anj. Amén.

Salutaciones finales

¹² Silvano huin tsínj nne
nan ngāj. Ni arun sij doj
du'ua yanj nan a'nī huaj rian
ni é re'. Ni ani ruhuāj
sisi huin sij 'ngo tsínj da-
gahuin sa' rian Yan'anj. Ni
riquiñ 'ngo chrej rian ni é
re' sisi nuguan' nan huin
'ngo nuguan' xanga' huin
nuguan' gui'yaj Yan'anj sin-
duj rian né'. Ni gahuin nica
ruhua ni é re' nga nuguan'
daj. ¹³ Ni tsínj nico' Yan'anj
man xuman' Babilonia, ni
a'nij ni sij 'ngo nuguan' huaj
rian ni é re'. Ni uyan
ganacui Yan'anj ni sij nga ni
é re'. Ni daj rún' huin 'ngo
da'nī huin Marco riānj. Ni
hué daj a'nij sij 'ngo nuguan'
huaj rian ni é re' nej. ¹⁴ Ni
ngaa ga'nij ni é re' 'ngo
nuguan' huaj rian ni dugüi'
ni é re', ni garun du'ua
go'ngo ni é re' ni dugüi' ni é
re' xi'í si 'i ruhua ni dugüi'
ni é re'. Ni gahuin din'inj
ruhua daran' ni é re' huin ni
é re' ni ngüi nicaj dugüi' nga
Jesucristo, ruhuāj aj. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN PEDRO APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin Simón Pedro tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. Nj huinj apóstol, tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nj arünj yanj carta nan a'nī huaj rian ni é re'. Nj hua guisij nuguan' sa' rian ni é re'. Nj guxuman ruhua ni é re' nga ni únj ni'yaj ni é re' Yan'anj, gui'yaj Jesucristo. Daj si 'yaj nica Jesucristo huin sí' Yan'anj nico' né'. Nj tsínj nacaj né' huin sij nej.

² Nj huin ruhuāj sisi guini'i ni é re' daj hua Yan'anj nga Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'. Ngaa nj ga'ue guiri' ni é re' nico sinduj, gui'yaj nungüej sij. Nj gahuin din'inj ruhua ni é re' nej.

Participes de la naturaleza divina

³ Ga'ue gui'yaj Yan'anj daran'anj. Nj riqui Yan'anj daran' si ní'yanj né' sisi gache sa' né' si-chrej Yan'anj. Nj hué daj huin xi'í si ni'i né' Cristo huin tsínj gaquínj né' ga'na' né' rian sij. Nj hué daj 'yaj sij xi'í si hua sa' nin' ruhua sij. Nj hua sa' nin' ruhua si 'yaj sij nej. ⁴ Nj xi'í si hua sa' nin' ruhua

sij, nj riqui sij ga'i nuguan' sa' huin nuguan' hua gui'yaj yya sij nga né'. Nj hua sa' nin' ruhua ni nuguan' daj. Nj ní'yanj nico ni nuguan' daj nej. Nj xi'í nuguan' sa' daj, nj ga'ue nigujsij ni é re' gahuin sa' ni é re' daj rún' hua sa' man'an Yan'anj. Nj ga'ue gahuin nini ni é re' rian ni nuguan' quij man niman ni ngüi man chruhua xungüi nan.

⁵ Xi'í daj nj gui'yaj fuerza ni é re' sisi gache ni é re' 'ngo chrej sa' xi'í si guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Nj ngaa chéj ni é re' chrej sa', nj gahuin ni é re' tsínj guini'i sa' si-nuguan' Yan'anj anj. ⁶ Nj ngaa guini'i sa' ni é re' si-nuguan' Yan'anj, ngaa nj dugumi sa' ni é re' man'an ni é re'. Nj ngaa guisij dugumi ni é re' man'an ni é re', nj ga'nin' ruhua ni é re' nga ni sayun ran' ni é re'. Nj ngaa guisij ga'nin' ruhua ni é re' nga ni sayun ran' ni é re', ngaa nj guinico' xanga' ni é re' Yan'anj anj. ⁷ Nj ngaa guisij guinico' xanga' ni é re' Yan'anj, ngaa nj gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' daran' ni ngüi nico' Yan'anj. Nj ngaa guisij gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni ngüi nico' Yan'anj, ngaa nj gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' daran' ni ngüi.

⁸ Hué dan nj sisi nari' ni é re' gui'yaj á re' ni rasun nan ya'yoj, nj sisi

gahuin nico ni nuguan' sa' nan chruhua niman ni é re', ngaa ni si gahuin ni é re' tsínj nun ni'i gui'yaj sun rian Yan'anj mánj. Sanj guini'i sa' ni é re' man'an Señor Jesucristo. ⁹ Sanj tsínj achin nari' gui'yaj sa' ni rasun sa' nan, ni daj rún' huin 'ngo tsínj duri huin sij. Ni nun xiguin sa' ni'yaj sij mánj. Ni guini'yun ruhua sij sisi jnaruhui Yan'anj gaquin' gui'yaj sij güi gachin.

¹⁰ Ni gaquinj Yan'anj ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ni nacui Yan'anj ni é re' nej. Xi'í daj ni dugu'nun' ni é re' dagahuin ni é re' rian Yan'anj. Ngaa ni guini'i yya ni é re' sisi hué daj huin. Ni sisi hué daj dagahuin ni é re', ni nitaj aman nanicaj ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj mánj. ¹¹ Hué ducuanj daj huin sisi ga'ni Yan'anj gatu ni é re' rian nicaj sun Señor Jesucristo niganj nin'. Ni Jesucristo huin tsínj ganacaj né'. Ni gahuin nia' ruhua Yan'anj gatu ni é re' xata' aj.

¹² Xi'í daj ni gui'yā sisi daran' güi gananun ruhua ni é re' ni nuguan' nan nunj si hua ni'i ni é re', ni gahuin nica xanga' ruhua ni é re' nga ni nuguan' xanga' gahuin chrūn a ni é re' aj. ¹³ Ni ani ruhuāj sisi hua gue nnēj chruhua xungüi nan, ni hua nian si digyanj rian án re' daj gananun ruhua á re' ni nuguan' gahuin chrūn ni é re'. ¹⁴ Ni ni'inj sisi gahuin nichrun' güi gahuīj sisi hué

daj digyān Jesucristo riānj huin sij Señor nicaj sun rian né'. ¹⁵ Ngaa ni 'ngo gui'yaj fuerzāj sisi ngaa gahuīj, ni gananun ruhua ni é re' ni nuguan' nan anj.

Testigos presenciales de la gloria de Cristo

¹⁶ Ni ngaa digyān únj rian ni é re' daj gahuin ngaa ga'na' ruhua' yún Señor Jesucristo, ni daj nucuj sij, ni sé cuentu yun nani ni ngüi huin nuguan' digyān únj rian án re' mánj. Guini'i rian man'an únj sisi tsínj sa' huin sij aj. ¹⁷ Ni guini'i únj ngaa nahuin 'ueé Jesús gui'yaj chré' huin Yan'anj. Daj si ga'ui' Yan'anj sisi nin' ruhua gahuin achij Jesús. Ni ga'mi Yan'anj xata' xi'í Jesús: "Hué nan huin da'nī 'i ruhuāj. Ni huin nia' ruhuāj ni'yā sij." Daj gataj Yan'anj nne xata'. Ni hua 'ueé nin' ruhua xata'. ¹⁸ Ni hué man'an únj gunun si ga'mi Yan'anj xata' ngaa guimán únj nga Señor quij gue daj. ¹⁹ Ni xi'í si guini'i únj daj gahuin 'ueé Jesús, gui'yaj Yan'anj, ni gahuin yya ruhua únj doj xi'í nuguan' garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni dugu'naj gui'yaj ni é re' sisi xacaj ni é re' cuenta xi'í nuguan' ga'mi ni sij. Ni daj rún' huin 'ngo yan'an xiguin rian hua rumi', ni hué daj 'yaj ni nuguan' garun ni tsínj daj. Ni daj rún' huin ngaa renga', ni hué daj gahuin ngaa ga'na' ruhua' yún Jesucristo.

Ni daj rún' huin stanga síj ngaa ruhua guixiguin, ataj né', ni hué daj guixiguin chruhua niman né' ngaa ga'na' ruhua' yún Jesucristo gujni'i né'.²⁰ Ni hua nian sisi gujni'i sini ni é re' sisi ngaa garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj guimán asij ná, ni nun garun ni sij güenda man'an ni sij manj. Sanj garun ni sij rian yanj daj rún' digyán Yan'anj rian ni sij.²¹ Daj si ni a 'ngo tsínj nun gui'yaj si ga'na' si-nuguan' Yan'anj chruhua xungüi nan gunun né'. Sanj ga'mi ni tsínj sa' daj si-nuguan' Yan'anj daj rún' digyán Espíritu Santo rian ni sij.

2

Falsos profetas y falsos maestros

¹ Sanj asij ná ni guimán ni tsínj ga'mi nuguan' nne scanij ni ngüi. Ni digya' yun'unj ni sij sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Ni hué daj ga'na' tsínj digyán nuguan' nne scanij ni é re' nej. Ni digyán hui ni sij ango chrej digya' yun'unj. Ni guere' niman ni tsínj guida'a chrej digya' yun'unj daj. Ni na'uej ruhua ni sij sisi Jesús huin Señor nicaj sun rian né'. Ni hué Jesús huin tsínj gahui' xi'í si-gaquin' ni sij. Xi'í daj ni rá'yanj gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj.² Sanj guinico' nico ni ngüi chrej xi'i digyán ni sij. Ni xi'í si gui'yaj ni tsínj xacaj chrej

xi'i daj, ni ga'mi quij ango ni ngüi xi'í chrej xanga' 'na' rian Yan'anj anj.³ Ni gahuin ruhua ni tsínj digya' yun'unj daj guiri' ni sij san'anj. Xi'í daj ni nãno' ni sij nuguan' digya' yun'unj ga'mi ni sij rian ni é re'. Sanj asij ná gataj Yan'anj sisi gahuin ni sij castigo. Ni hua gahuin nichrun' si gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj anj.

⁴ Ni nitaj si guinica' Yan'anj 'ngo niman nico rian ni ángel gui'yaj gaquin' asij ná. Sanj ga'nij Yan'anj ni ángel daj rian yan'an sisi guna ni ángel daj ducuaga' rian hua rumi'. Ni hué yu'uj daj guiman ni ángel da guisij güi nagui'yaj yya Yan'anj ni gaquin'.⁵ Ni nun guinica' Yan'anj niman nico rian ni tsínj guimán asij ná. Sanj ga'nij Yan'anj 'ngo guman xxi ga'na' rian ni tsínj gui'yaj quij. Ni gahui' ni sij gui'yaj guman daj. Sanj urin Noé nga ango chij dugüi' sij ganacaj Yan'anj. Ni hué Noé huin tsínj ga'mi rian ni tsínj quij daj sisi gui'yaj nica ni sij aj.⁶ Ni hué daj gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj guimán nungüej xuman' gu'naj Sodoma nga Gomorra asij ná. Ni garij yan'an Yan'anj nungüej xuman' daj. Ni da yaj gahuin nungüej xuman' daj, gui'yaj Yan'anj. Ni gahuin 'ngo da'nga' digyán Yan'anj sisi daj rún' guiran' nungüej xuman' daj, ni hué daj guiran' ni ngüi nun xuman

ruhua ni'yaj Yan'anj anj. ⁷ Sanj guiri nini Yan'anj tsínj gu'naj Lot scanij ni tsínj quij daj. Daj si Lot huin tsínj gui'yaj nica. Ni nun garan' ruhua sij guini'i sij chrej quij gachéj ni tsínj quij daj. ⁸ (Ni Lot huin tsínj gui'yaj nica. Ni gane sij scanij ni tsínj gui'yaj quij. Ni ya'yoj guini'i sij si xi'i gui'yaj ni sí'. Ni gunun sij nuguan' quij ga'mi ni sí'. Ni guere' ruhua sij nga ni nuguan' quij daj.)

⁹ Ni ni'i sa' Señor naca' sij ni tsínj nico' man'an sij ngaa ran' ni sij sayun. Ni gari Señor ducuağa' ni tsínj gui'yaj quij gahuin ni sij castigo da güi nagi'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni sí'. ¹⁰ Ni nin' ruhua gahuin castigo ni tsínj 'yaj si huin quij ruhua ni sij nga nnee cúj ni sij, gui'yaj Yan'anj. Ni 'yaj ducu ni sij nga nuguan' a'nin' Señor sun rian ni sij. Ni huin ni sij ni tsínj ga niqui hua. Ni 'yaj ni sij si aran' ruhua man'an ni sij. Ni nitaj si xu'ui' ni sij ga'mi quij ni sij rian ni si nicaj sun mán xata' mánj. ¹¹ Ni nunj si nucuj ni ángel daj nga ni si daj, sanj nun ga'mi gaquin' ni ángel rian Yan'anj xi'í ni si mánj.

¹² Ni rún' huin xucu nitaj sta'nga' nun huin ni sij. Ni a'mi quij ni sij xi'í nuguan' nunun ni sij. Ni daj rún' ran' ni xucu a'nga mán riqui quij ngaa da'a ni sij dagahui' ni sij, ni hué daj gahuin nga ni tsínj 'yaj quij daj. Ni gahui' ni sij xi'í ni rasun quij gui'yaj

ni sij. ¹³ Ni daj rún' gui'yaj quij ni sij rian ni ngüi, ni hué daj naru'ue Yan'anj castigo rian ni sij. Ni huin ni' ruhua ni dugüi' ni sij ngaa achéj ni sij ya'yoj 'yaj ni sij ni rasun xi'i. Ni huin 'ngo si-na'aj si 'yaj ni sij. Ni huin ni sij ni tsínj ga niqui hua. Ni hué daj 'yaj quij ni sij ngaa xa nuguan'an ni sij nga ni é re'. ¹⁴ Ni 'yaj rian ni sij gaquin' ngaa ni'yaj ni sij rian nica dugüi' ni sij. Ni na'ue ga'nin' ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni yun'unj xana. Ni digya' yun'unj ni sij ni tsínj achin gahuin nica ruhua nga si-chrej Yan'anj. Ni nahuij ruhua ni sij guiri' ni sij si-san'anj dugüi' ni sij. Ni huin ni sij ni tsínj ga niqui gan'anj rian yan'an.

¹⁵ Ga ni'ya ni sij si duna ni sij chrej nica. Ni xacaj ni sij si-chrej tsínj gu'naj Balaam da'nij Beor. Ni gui'yaj Balaam gaquin' xi'í si gahuin ruhua ni'yaj sij san'anj. ¹⁶ Sanj gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi 'ngo urruj daj rún' a'mi 'ngo tsínj. Ni chran' urruj daj Balaam. Ni nun ga'uej ruhua xuj gan'anj xuj chrej quij hua' Balaam mánj.

¹⁷ Ni daj rún' huin 'ngo yu'uj rian nitaj ahui nnee huin ni tsínj 'yaj quij daj. Ni daj rún' 'yaj nga ngaa nicaj nane huan'an, ni hué daj huin ni sij. Ni nico castigo gahuin niganj ni sij guiman ni sij rian hua rumi' nin' ruhua rian yan'an, gui'yaj Yan'anj.

18 Nĩ a'mi ran ni sij 'yaj fuerza ni sij sisĩ sã' nĩn' ruhua huin nuguan' a'mi ni sij. Nĩ digya' yun'unj ni sij ni tsĩnj guxuman ñaca ruhua ni'yaj Yan'anj. Nĩ 'yaj fuerza ni sij sisĩ guĩ'yaj ni sí' ñaj rún' aran' ruhua nnee cúj ni sí'. Nĩ dyaj gahui ni sí' rian chrej huin chrej achéj ni tsĩnj xĩ'i nitaj si hua sã' mánj. 19 Nĩ ataj ni sij sisĩ gã'ue guĩ'yaj ni tsĩnj guxuman ñaca ruhua ñaj si gãran' ruhua ni sí'. Ngaa nĩ gãhuin ní'nij rian ni sí' gãche ni sí' daran' chrej, ataj ni sij. Nĩ hué man'an ni sij huin tsĩnj 'yaj sun yun rian chrej xĩ'i. Ñaj si ñaj hua ni rasun 'yaj gana rian né', nĩ hué rian ni rasun ñaj 'yaj sun yun né' rún' huaj. 20 Nĩ hua guini'i ni tsĩnj ñaj Señor Jesucristo huin tsĩnj nacaj né'. Nĩ duna ni sij si-chrej xungüi nan. Sanĩ sisĩ ñanicaj ruhua ni sij guĩ'yaj ni sij gaquin' guĩ'yaj sini ni sij, ngaa nĩ gãhuin quij ni-man ni sij ñaj ngã si gãhuin quij ni sij asij sini yan anj. 21 Sã' huin gã' sisĩ nun guini'i sini ni sij chrej ñica. Ñaj si ngaa guisĩj guini'i ni sij chrej ñaj, nĩ guxun anéj ni sij man'an ni sij rian nuguan' sã' a'nin' sun rian ni sij huin nuguan' naga'ui' Yan'anj rian ni sij. 22 Xanga' nĩ 'yaj ni sij ñaj rún' ataj né' ngaa ataj né': "Ñanicaj xuhue xa xuj si uránj xuj." Nĩ: "Ngaa duguane ñaca né' xacáj, nĩ ñanicaj xuj ane xuj

sige'", ataj né'. Nĩ da'nga' ñaj 'yaj ni tsĩnj ñaj.

3

El día del Señor vendrá

1 Nĩ 'ĩ ruhuãj ni'yã ni é re'. Nan síj huĩ carta a'nĩ huaj rian ni é re'. Nĩ rian huĩ carta nan, nĩ 'yaj fuerzãj rian ni é re' sisĩ xacaj ni é re' cuenta xi'ĩ si-chrej Yan'anj huin ni é re' tsĩnj ani sã' ruhua. 2 Ngaa nĩ gãnanun ruhua ni é re' si-nuguan' ni tsĩnj gã'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná huin ni sij ni tsĩnj hua sã' rian Yan'anj. Nĩ hué ñaj gãnanun ruhua ni é re' nuguan' gã'nin' Señor sun rian ni é re' huin sij tsĩnj nacaj né'. Nĩ nuguan' nan huin nuguan' gã'mi anin' únj ni tsĩnj apóstol gunun ni é re'.

3 Nĩ ruhuãj sisĩ guini'i sini ni é re' sisĩ ngaa ruhua gãnahuij xungüi nan, nĩ guĩman ni tsĩnj gã'mi ducu xi'ĩ nuguan' sã'. Nĩ guĩ'yaj ni sij rún' gãhuin quij ruhua ni sij. 4 Nĩ ñachin' snan'anj ni sij ni é re': "Ñaj gãhuin ngã nuguan' gataj yya Cristo sisĩ gã'na' yun sij únj. Ñaj si asij gãhui' ni xi né', nĩ hua gue xungüi asij ngaa guĩ'yaj Yan'anj xungüi aj." Ñaj gataj ni sij gunun ni é re'.

5 Nĩ na'ue gunun ruhua ni sij sisĩ asij ná gã'mi Yan'anj 'ngõ nuguan', nĩ gurugüi' xungüi ngã xata'. Nĩ guĩ'yaj Yan'anj sisĩ gũna yo'ój ñaco ñani nnee yan'anj. 6 Nĩ hué ñaj guĩ'yaj Yan'anj sisĩ gã

ni'ya xungüi, gui'yaj nnee asij ná. ⁷ Nî gataj si-nuguan' Yan'anj sisi gûna xata' nga yo'ój mán né' nan da guisij güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni tsínj xi'i. Ngaa nî gaca xata' nga yo'ój, gui'yaj Yan'anj. Nî hué daj gahuin castigo ni tsínj xi'i nej.

⁸ Nî 'i ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nî si guini'yun ruhua ni é re' sisi daj rún' huin 'ngō mí yo', nî hué daj huin 'ngō güi rian Yan'anj. Nî daj rún' huin 'ngō güi, nî hué daj huin 'ngō mí yo' rian Yan'anj nej. ⁹ Sé si gahuin ran ga'na' Señor daj rún' ani ruhua go'ngo ni ngüi mánj. Sanî dagahuin sij daj rún' gataj yya sij gunun né'. Maan si a'nin' ruhua Señor nga ni é re' si na'uej ruhua sij sisi ga ni'ya nî a 'ngō ni ngüi mánj. Sanî huin ruhua sij sisi ganani ruhua daran' ni ngüi xi'í si-gaquin' ni sij aj.

¹⁰ Sanî daj rún' 'yaj tsínj tu ngaa achéj sij nasinunj ne' nî hué daj nasinunj ga'na' Señor. Nî gahuin garin nin' ruhua ngaa ganahuij xata'. Ngaa nî ganahuij daran'anj gaca. Nî gaca yo'ój nga daran' si man rian yo'ój nej. ¹¹ Ngaa nî sisi hué daj ganahuij daran'anj, nî hua nian sisi nin' ruhua gui'yaj fuerza ni é re' gache sa' ni é re' si-chrej Yan'anj anj. ¹² Nî ana'uij ni é re' güi ga'na' Yan'anj. Nî xacaj sa' ni é re' si-chrej Yan'anj sisi rá'yanj

guisij güi daj. Nî ngaa ga'na' Yan'anj, nî ganahuij xata' gaca. Nî nagune daran'anj scanij yan'an. ¹³ Sanî ana'uij né' sisi gui'yaj Yan'anj ango xata' naca nga ango yo'ój naca daj rún' gataj yya sij gunun né'. Nî gui'yaj nica ni ngüi guiman yu'uj daj.

¹⁴ Nî 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nî xi'í si ana'uij ni é re' sisi hué daj gahuin, ngaa nî gui'yaj fuerza ni é re' sisi nitaj gaquin' hua rian ni é re' mánj. Nî gui'yaj fuerza ni é re' sisi gahuin sa' niman ni é re' ngaa ga'na' Jesucristo aj. Nî gahuin din'inj ruhua ni é re' nej. ¹⁵ Nî xacaj ni é re' cuenta sisi huin ran Señor ga'na' sij xi'í si huin ruhua sij sisi ganani ni ngüi xi'í si-gaquin' ni sij. Nî hué daj garun Pablo yanj carta guchij rian ni é re' huin sij 'ngō jnánj né' 'i ruhua né' ni'yaj né'. Nî gahuin chrun sij gui'yaj Yan'anj. ¹⁶ Nî daran' carta garun sij, nî a'mi sij xi'í ni nuguan' nan. Nî 'i gunun' doj nuguan' arun sij. Nî hua ni tsínj nun ni'i nga tsínj ani huij ruhua. Nî naduna ni sij si-nuguan' Pablo daj rún' naduna ni sij ango yu'uj rian si-nuguan' Yan'anj. Sanî xi'í daj nî gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj anj.

¹⁷ Nî 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nî xi'í si hua ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj daj, nî dugumi ni é re' sisi si nanicaj ruhua ni é re' gui'yaj ni sij xi'í nuguan' yya a'mi

ni sij. N̄i hué daj dugumi
ni é re' sisi s̄i duna ni é re'
si-nuguan' Yan'anj, guj'yaj ni
sij mánj. Daj si hua gahuin
n̄ica ruhua ni é re' nḡa si-
chrej Yan'anj anj. ¹⁸ N̄i 'ngo
gūini'i s̄a' ni é re' daj hua
sinduj guj'yaj Jesucristo rian
ni é re' huin sij tsínj nacaj
né'. Ni gūini'i s̄a' ni é re'
xi'í Jesucristo huin sij Señor
nicaj sun rian né' nej. Ḡa'mi
s̄a' né' xi'í Jesucristo yyaj. N̄i
hué daj ḡa'mi s̄a' né' n̄iganj
n̄in'. Amén.

PRIMERA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN JUAN APÓSTOL

La palabra de vida

¹ Hué dan n̄i gataj snan'anj anin' únj nuguan' nan rian ni é re' xi'í tsínj gane asij gaxi'i daran'anj. N̄i hua gunun anin' únj si ga'mi sij. N̄i hua guini'i anin' únj nga rian anin' únj nej. N̄i hua guini'yaj sa' anin' únj daj hua man'an sij nej. N̄i hua ganun ra'a anin' únj sij nej. N̄i tsínj daj ga'mi nuguan' gunún'. N̄i nuguan' daj 'yaj si ga n̄i'na' né' guiman né' n̄iganj n̄in' nga Yan'anj anj. ² N̄i hua gurugüi' tsínj 'yaj si hua n̄i'no' daj. N̄i hua guini'i anin' únj sij. N̄i gahuin anin' únj tsínj nata' rian ni ngüi xi'í man'an sij. N̄i nata' anin' únj rian ni é re' xi'í tsínj 'yaj si hua n̄i'no' n̄iganj n̄in' anj. N̄i asij ná gane sij nga Yan'anj huin chrej né'. Sanj ga'na' sij gane sij nga né'. ³ Hué dan n̄i nata' anin' únj rian ni é re' xi'í si guini'i anin' únj nga si gunun anin' únj. Hué daj 'yaj anin' únj sisi ga'ue guinicaj dugüi' ni é re' nga anin' únj. N̄i xanga' yya nicaj dugüi' né' nga chrej né', n̄i nga da'nij sij huin Jesucristo nej aj. ⁴ N̄i arun anin' únj ni nuguan' nan a'nij anin' únj huaj rian

ni é re' sisi ga'ue ga n̄ia' n̄in' ruhua ni é re' aj.

Dios es luz

⁵ Hué nan huin nuguan' digyán Jesucristo rian anin' únj. N̄i nata' snan'anj anin' únj nuguan' nan rian ni é re'. Daj rún' hua 'ngo yan'an xiguin, n̄i da'nga' daj hua Yan'anj. N̄i a 'ngo nitaj si hua rumi' rian nne man'an Yan'anj mánj. ⁶ Ngaa n̄i sisi chéj né' rian rumi' hua 'yaj quij né', n̄i a'mi yya né' ngaa ataj né' sisi nicaj dugüi' né' nga Yan'anj anj. N̄i nitaj si nico' né' nuguan' xanga' mánj. ⁷ Sanj sisi chéj né' rian xiguin hua rún' nne Yan'anj rian xiguin hua, ngaa n̄i man'an ni dugüi' né' nicaj dugüi'. N̄i na'nin' tun da'nij sij Jesucristo daran' si-gaquin' né' aj. ⁸ N̄i sisi gataj né' sisi nitaj gaquin' da'ui né', ngaa n̄i digya' yun'unj né' man'an né'. N̄i nitaj si nun nuguan' xanga' niman né' mánj. ⁹ Sanj sisi nato' gaquin' gui'yó' gunun Yan'anj, ngaa n̄i guinicaj sij 'ngo niman nico xi'í si-gaquin'. Daj si hua sa' niman Yan'anj. N̄i hua yya niman sij nej. Ngaa n̄i na'nin' sij daran' si quij hua chruhua niman né' aj. ¹⁰ N̄i sisi gataj né' sisi nitaj gaquin' gui'yaj né', ngaa n̄i 'yaj né' sisi Yan'anj huin tsínj digya' yun'unj, gataj né'. Daj si hua gataj Yan'anj si da'ui né' gaquin'. Ngaa n̄i sisi gataj né' daj, n̄i nitaj si unun né' si-nuguan' Yan'anj mánj.

2

Cristo, nuestro abogado

1 Daj rún' huin da'níj man'ānj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ní arūnj nuguan' nan huaj rian ni é re' sisi sī guí'yaj ni é re' gaquin' mánj.

Hué dan ni sisi guí'yaj né' gaquin', ngaa nī hua 'ngō tsínj nun xī'i xī'í né' rian chrej né' huin Yan'anj huin sí' Jesucristo. Ní ga'mi sí' rian Yan'anj xī'í né'. Ní hua nīn' nīca niman sí'. 2 Ní naga'ui' Jesucristo man'an sij ganarán sij rian si-gaquin' né'. Ní sé si narán sij rian urin si-gaquin' né', sanj narán sij rian si-gaquin' daran' ni ngūi man chruhua xungūi aj.

3 Ní sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Jesucristo sun rian né', ngaa nī ga'ue guīni'í né' sisi hua yya ni'í né' man'an sij aj. 4 Sisi ataj 'ngō tsínj daj: "Ni'í nimānj Jesús", nī nitaj si dagahuin sij nuguan' a'nin' sí' sun rian né', ngaa nī hué sij huin 'ngō tsínj a'mi nuguan' yya. Ní nitaj si hua yya niman sij mánj. 5 Sanj tsínj dagahuin si-nuguan' Jesús, nī hua yya nīn' gahuin chrūn sij gahuin 'í ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj anj. Ní sisi guí'yaj né' daj, nī ga'ue guīni'í né' sisi nicaj dugūi' né' nga Jesús. 6 Ní sisi ataj 'ngō tsínj daj sisi nicaj dugūi' sij nga Jesús, ngaa nī da'ui sij si gache sij daj rún' gachéj Jesús aj.

El nuevo mandamiento

7 Ní a'nī nuguan' a'nin' nan huaj rian ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ní sé 'ngō nuguan' naca huin mánj. Hué 'ngō huin nga nuguan' guida'a ni é re' asij sini yan anj. Ní nuguan' a'nin' hua ná daj huéj huin nuguan' hua gunun ni é re' asij sini. 8 Sanj si arūnj nan rún' huin 'ngō nuguan' naca a'nin' Yan'anj sun rian né'. Ní hua digyán Cristo sisi hua yya nuguan' nan. Ní hué daj digyán ni é re' nej. Ní huaj ganahuij si hua rumi' rian xungūi nan. Ní hua xiguin yan'an xanga' huin Jesucristo aj. 9 Ní sisi hua 'ngō tsínj ataj sisi chéj sij rian xiguin yan'an, sanj nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij jnánj sij, ngaa nī chéj gue sij rian rumi' hua daj. 10 Ní tsínj 'í ruhua ni'yaj jnánj sij, nī hua chéj sij rian xiguin. Ní nitaj 'ngō si hua guí'yaj si guīnij sij gaquin'. 11 Sanj tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj jnánj sij, nī nne sij rian rumi'. Ní chéj sij rian rumi' nej. Ní nun ni'í sij rian chéj sij xī'í si guiránj si rumi' hua daj rian sij.

12 Arūnj nuguan' nan a'nī huaj rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj hua lij. Daj si hua guisj guinicaj Yan'anj 'ngō niman nico xī'í si-gaquin' ni é re'. Ní hué daj guí'yaj sij xī'í si-xugūi man'an sij.

13 Ní arūnj nuguan' nan a'nī huaj rian ni é re' tsínj

hua da'níj. Daj si hua ni'i ni é re' tsínj gane asij sini yan.

Ní arúnj nuguan' nan a'nī huaj rian ni é re' ni tsínj hua lij. Daj si hua gui'yaj gana ni é re' rian sichre aj.

Ní arúnj nuguan' nan a'nī huaj rian ni é re' huin ni é re' si hua lij. Daj si hua ni'i ni é re' chrej né' huin Yan'anj.

¹⁴ Ní hua garúnj nuguan' ga'nī rian ni é re' tsínj hua da'níj. Daj si hua ni'i ni é re' tsínj gane asij sini yan.

Ní hua garúnj nuguan' ga'nī rian ni é re' ni tsínj hua lij. Daj si hua gahuin nucuaaj niman ni é re' rian sayun. Ní 'ngo gunun ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Ní gui'yaj gana ni é re' rian sichre aj.

¹⁵ Sij gahuin ruhua ni é re' ní'yaj ni é re' si-chrej xungüi nan nga ni rasun man chruhua xungüi nan mánj. Sisij hua 'ngo tsínj huin ruhua ní'yaj si-chrej xungüi nan, ngaa ní nitaj si huin ruhua sij ní'yaj sij chrej né' huin Yan'anj.

¹⁶ Daj si daran' nuguan' man chruhua xungüi, ní nitaj si 'na' ni nuguan' daj rian chrej né' mánj. Saní maan si-nuguan' xungüi huin nánj. Ní ni tsínj chéj si-chrej xungüi, ní dagahuin ni sij si huin ruhua nneé cúj ni sij. Ní huin ruhua ni sij guinicaj ni sij si ní'yaj ni sij nej. Ní nneé ni sij nga si 'yaj ni sij nej.

¹⁷ Ní huaj nahuij xungüi nan nga daran' si quij hua huin ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nej. Saní tsínj 'yaj si

aran' ruhua Yan'anj, ní gane níganj nín sij nánj.

El anticristo

¹⁸ Hué dan ní daj rún' huin da'nī huin ni é re' riánj. Ní ataj snan'an gunun ni é re' sisij ruhua ganahuij xungüi. Ní hua gunun ni é re' nuguan' sisij ga'na' 'ngo tsínj unun' nga Cristo. Ní hua narugüi' nico ni tsínj unun' nga Cristo. Ní xi'í daj ni'i né' sisij huaj huaj ganahuij xungüi nan anj.

¹⁹ Ní gahui ni tsínj daj scanij né'. Saní xanga' nitaj si nicaj dugüi' ni sij nga né'. Daj si sisij nun ruhua ni sij guinicaj dugüi' ni sij nga né', ngaa ní hua gunáj ni sij nga né'. Saní xi'í si gahui ni sij, ní digyán yya ni sij sisij hua yya nitaj si nicaj dugüi' daran' ni sij nga né' mánj.

²⁰ Saní Cristo riqui Espíritu Santo rian ni é re'. Xi'í daj hua ni'i ni é re' daran' nuguan'. ²¹ Ní sé si arúnj nuguan' nan a'nī rian ni é re' xi'í si nun ni'i ni é re' nuguan' xanga' mánj. Saní hua ni'i ni é re' nuguan' xanga'. Ní ni'i ni é re' sisij ní a 'ngo nuguan' yya nitaj si ga'na' scanij nuguan' xanga' mánj.

²² Ní un tsínj huin tsínj a'mi yya, ruhua ni é re' únj. Hué sij huin tsínj ataj sisij sé Jesús huin Cristo mánj. Ní hué tsínj daj huin tsínj unun' nga Cristo. Daj si na'uej ruhua sij guxuman ruhua sij ní'yaj sij chrej né' huin Yan'anj nga da'níj

si' Jesús nej aj. ²³ Nĩ tsínj na'uej ruhua guxuman ruhua ni'yaj da'nij chrej né', nĩ nitaj si nicaj dugüi' sij nga chrej né' nej. Sanj tsínj xuman ruhua ni'yaj da'nij chrej né', nĩ nicaj dugüi' sij nga chrej né' aj.

²⁴ Hué dan nĩ 'ngo gūnūn ni é re' nuguan' gūnūn ni é re' asij sini yan. Nĩ sisi 'ngo gūnaj sa' nuguan' daj chruhua niman ni é re', ngaa nĩ 'ngo guñicaj dugüi' ni é re' nga da'nij Yan'anj nga chrej né' huin Yan'anj nej aj. ²⁵ Nĩ nan huin nuguan' ga'nij du'ua Jesucristo rian né' sisi ga'ue gane niganj né' nga Yan'anj anj.

²⁶ Nĩ garūnj ni nuguan' nan a'nī huaj rian ni é re' sisi xacaj ni é re' cuenta xi'í ni tsínj huin ruhua digya' yun'unj ni é re'. ²⁷ Sanj hua ga'na' Espíritu Santo chruhua niman ni é re', gui'yaj Jesucristo. Nĩ nitaj si hua nian sisi digyán 'ngo tsínj daj 'ngo nuguan' rian ni é re' mánj. Daj si man'an Espíritu Santo digyán daran' nuguan' rian ni é re'. Nĩ si digyán sij huin nuguan' xanga'. Sé nuguan' yya huin mánj. Hué dan nĩ daj rún' digyán sij nuguan' xanga' rian ni é re', nĩ hué daj 'ngo guñicaj dugüi' ni é re' nga Jesús aj.

²⁸ Hué dan nĩ daj rún' huin da'nī huin ni é re' rianj. Nĩ huin ruhuaj sisi 'ngo guñicaj dugüi' ni é re' nga Jesucristo. Hué daj nĩ

nitaj si gahuin ruhua né' ngaa ga'na' sij. Nĩ si gahuin na'aj né' rian sij ngaa ga'na' sij aj. ²⁹ Nĩ sisi ni'i ni é re' sisi hua nica yya niman Jesucristo, ngaa nĩ ni'i ni é re' sisi daran' ni ngüi' 'yaj nica, nĩ huin ni sij da'nij Yan'anj anj.

3

Hijos de Dios

¹ Hué dan nĩ xacaj ni é re' cuenta sisi nin' ruhua gahuin 'i ruhua chrej né' huin Yan'anj ni'ya yun'. Xi'í daj nĩ riqui Yan'anj sisi gahuin né' da'nij sij. Nĩ xanga' huin né' da'nij Yan'anj. Xi'í daj nĩ tsínj guida'a si-chrej xungüi nan, nĩ nun ni'i ni sij né'. Daj si nun ni'i ni sij Yan'anj mánj. ² Hué dan nĩ 'i ruhuaj ni'yā ni é re'. Yyaj huin né' da'nij Yan'anj. Nĩ nunj si nun ni'i né' daj ga' né' ne' chrej rian, sanj ni'i né' sisi ngaa narugüi' Jesucristo, ngaa nĩ ga' né' daj rún' hua man'an sij. Daj si guñi'i yya né' daj hua man'an sij. ³ Nĩ daran' ni tsínj ano' sisi hué daj ga' ni sij, gui'yaj Jesucristo, nĩ nagui'yaj sa' ni sij niman man'an ni sij daj rún' hua sa' nin' niman man'an Jesucristo.

⁴ Nĩ daran' ni tsínj 'yaj gaquin', nĩ nun dagahuin ni sij si-ley Yan'anj. Daj si ngaa 'yaj né' gaquin', nĩ nun dagahuin né' si-ley Yan'anj mánj. ⁵ Nĩ hua ni'i ni é re' sisi ga'na' Jesucristo xungüi

nan sisi ga'ne sij si-gaquin' né'. Ní nitaj ní a 'ngo gaquin' da'ui sij mánj. ⁶ Ní daran' ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús, ní nitaj si 'yaj ni sij gaquin' mánj. Saní daran' ni tsínj 'yaj gaquin', ní nitaj si ni'i ní sij man'an sí' mánj. ⁷ Hué dan ní daj rún' huin da'ní huin ni é re' riánj. Sí ga'uej ruhua ni é re' sisi digya' yun'unj ní a 'ngo ni ngüi ni é re' mánj. Ní daj rún' hua níca niman Jesucristo, ní hué daj hua níca niman 'ngo tsínj 'yaj níca nej. ⁸ Ní tsínj 'yaj gaquin', ní hué sij nicaj dugüi' nga sichre. Daj si 'yaj sichre gaquin' asij sini yan. Ní ga'na' da'ní Yan'anj chruhua xungüi nan sisi guere'ej sij si-sun sichre aj. ⁹ Ní daran' tsínj huin da'ní Yan'anj, ní nitaj si 'yaj ni sij gaquin' mánj. Daj si gahuin sa' niman ni sij, gui'yaj Yan'anj. Ní sí ga'ue 'ngo gui'yaj ni sij gaquin', si da'ní Yan'anj huin ni sij aj. ¹⁰ Ní ga'ue xacaj né' cuenta ní'yaj né' un tsínj huin da'ní Yan'anj, ní un tsínj huin da'ní sichre aj. Daj si sisi nitaj si 'yaj níca 'ngo tsínj daj, ní sisi nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij dugüi' sij, ngaa ní nitaj si nicaj dugüi' sij nga Yan'anj mánj.

¹¹ Ní hué nan huin nuguan' gunun ni é re' asij sini yan. Ní nuguan' nan huin sisi da'ui né' gahuin 'i ró' ni'yó' ni dugüi' aj. ¹² Ní sí gui'yó' daj rún' gui'yaj Caín tsínj guinicaj dugüi' nga

sichre asij ná. Ní dagahui' sij jnánj sij. Ní un sin huin ní dagahui' sij, ruhua á re' únj. Hué dagahui' sij jnánj sij xi'í si gui'yaj quij síj. Ní gui'yaj sa' jnánj sij aj.

¹³ Hué dan ní sí gani ruhua ni é re' sisi nun huin xan' ruhua ni tsínj nico' si-chrej xungüi nan ni'yaj ni sij ni é re' huin ni é re' jnán nga xica'ui. ¹⁴ Ní asij sini ró' huin níman gahuin né'. Saní ni'i né' sisi hua ní'na' niman né' yyaj aj. Daj si 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' aj. Tsínj nitaj si 'i ruhua ni'yaj dugüi', ní hua niman sij daj rún' huin níman anj. ¹⁵ Ní daran' ni tsínj nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij jnánj ni sij, ní huin ni sij rún' huin 'ngo tsínj dagahui' níman. Ní ni'i ni é re' sisi sí ga'ue gane niganj 'ngo tsínj dagahui' níman mánj. ¹⁶ Ní ni'i né' sisi 'i ruhua Jesús ni'yaj sij mun'un'. Daj si ga'uej ruhua sij gahui' sij xi'í né'. Ní hué ducuanj daj ga'uej ruhua né' gahui' né' xi'í jnánj né' nej.

¹⁷ Ní sisi hua 'ngo né' hua rasun rian, ní ni'yaj sij sisi achin 'ngo rasun rian jnánj sij, ní na'uej sij ga'ui' sij, ní nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj mánj. ¹⁸ Daj rún' huin da'ní huin ni é re' riánj. Sí gataj né' nuguan' yun sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' jnánj né' mánj. Maan si gui'yaj sa' né' nga jnánj né'. Ngaa ní hué daj gahuin xanga' né' tsínj 'i ruhua ni'yaj jnánj né'.

19 Nĩ sisi hué daj guĩ'yaj né', ngaa nĩ guĩni'i né' sisi xacaj né' chrej xanga' aj. Nĩ ga'ue gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj nej. 20 Nĩ sisi nimún' a'mi gaquin' rian xi'í mun'ún', sanj ni'i né' sisi ni'i sa' Yan'anj daj nga nimún'. Nĩ ni'i sij daran'anj. 21 Nĩ 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Sisi nitaj si a'mi gaquin' niman né' rian xi'í man'an né', ngaa nĩ gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj anj. 22 Nĩ riqui Yan'anj daran' si achínj né' rian sij xi'í si dagahuin né' ni nuguan' a'nin' sij sun rian né'. Nĩ 'yaj né' si aran' ruhua man'an sij nej. 23 Nĩ nan huin nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Nĩ ataj Yan'anj sisi guxuman ruhua né' nĩ'yaj né' da'nij sij Jesucristo. Nĩ ataj sij sisi gahuin 'i ruhua né' nĩ'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' ga'nin' sij sun rian né'. 24 Nĩ tsínj dagahuin ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né', nĩ 'ngo nicaj dugüi' sij nga Yan'anj. Nĩ nicaj dugüi' Yan'anj nga sij nej. Nĩ ni'i yya né' sisi 'ngo nne Yan'anj chruhua niman né' xi'í si riqui sij Espíritu Santo rian né'.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu del anticristo

1 Nĩ 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Hué dan nĩ sị guxuman ruhua ni é re' nĩ'yaj ni é re' daran' ni nuguan' mánj. Sanj guĩni'yaj sa' ni é re' sisi xanga' si a'mi 'ngo

tsínj daj. Nĩ guĩni'yaj sa' ni é re' sisi hué gue Espíritu Santo riqui nuguan' a'mi sij. Daj si xungüi nan man nĩn' ruhua ni tsínj digya' yun'unj sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj anj. 2 Nĩ sisi ataj 'ngo tsínj daj sisi ga'na' Jesucristo chruhua xungüi nan gahuin xanga' sí' 'ngo tsínj hua nnee cúj, ngaa nĩ si-nuguan' tsínj daj huin si-nuguan' Espíritu Santo. Nĩ hué ducuánj daj ga'ue guĩni'i ni é re' un nuguan' huin nuguan' 'na' rian Yan'anj anj. 3 Nĩ daran' ni tsínj nun gara xina sisi ga'na' Jesús gahuin sij 'ngo tsínj hua nnee cúj, nĩ nitaj si 'na' si-nuguan' ni sij rian Yan'anj mánj. Sanj 'na' si-nuguan' ni sij rian tsínj unun' nga Cristo. Nĩ hua gunun ni é re' sisi hua 'na' tsínj quij hua daj. Nĩ hua nne sij chruhua xungüi aj.

4 Daj rún' huin da'nĩ huin ni é re' riánj. Nĩ nicaj dugüi' niman ni é re' nga Yan'anj. Nĩ hua guĩ'yaj gana ni é re' rian ni tsínj digya' yun'unj daj. Daj si huin nucuj doj Espíritu Santo nne chruhua niman né' daj nga si nne ruhua niman ni tsínj huaj si-chrej xungüi nan anj. 5 Hué ni tsínj daj huaj si-chrej xungüi nan. Daj da a'mi ni sij daj rún' a'mi ni tsínj huaj si-chrej xungüi. Nĩ ni tsínj huaj si-chrej xungüi nan, nĩ unun ni sí' si ataj ni sij. 6 Sanj nicaj dugüi' né' nga Yan'anj. Nĩ sisi ni'i 'ngo tsínj daj Yan'anj, ngaa nĩ unun sa'

sij si ataj né'. Sanj tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga Yan'anj, nı nitaj si unun sij si ataj né' mánj. Nı hué ducuánj daj ni'i né' un tsínj nicaj dugüi' nga Espıritu Santo. Nı ni'i né' un tsínj a'mi nuguan' digya' yun'unj nej.

Dios es amor

7 Nı 'ı ruhuáj ni'yā ni é re'. Nı da'ui né' si gahuin 'ı ruhua né' nı'yaj né' ni dugüi' né'. Daj si Yan'anj rıqui sisi gā'ue gahuin 'ı ruhua né' nı'yaj né' ni dugüi' né'. Nı sisi 'ı ruhua né' ni'yaj né' dugüi' né', ngaa nı huin né' da'nıj Yan'anj. Nı ni'i né' Yan'anj nej aj. 8 Nı sisi nuhui' si 'ı ruhua né' ni'yaj né' dugüi' né', ngaa nı nun ni'i né' Yan'anj mánj. Daj si Yan'anj huin si 'ı ruhua ni'yaj né'. 9 Nı gā'ue guıni'i né' sisi 'ı ruhua Yan'anj ni'ya né' xi'ı si ga'nıj sij urin da'nıj sij ga'na' chruhua xungüi nan. Nı gā nı'na' niman né', guı'yaj sı'. 10 Nı gā'ue xacaj né' cuenta sisi sé mun'un' gahuin 'ı ró' ni'yó' man'an Yan'anj asıj sini yan mánj. Sanj asıj sini yan, nı gahuin 'ı ruhua Yan'anj ni'ya né'. Daj si ga'nıj sij da'nıj sij rian né'. Nı gahui' sı' rian si-gaquin' né'. 11 Nı 'ı ruhuáj ni'yā ni é re'. Nı sisi hué daj 'ı ruhua Yan'anj ni'ya né', nı da'ui né' si gahuin 'ı ruhua né' nı'yaj né' ni dugüi' né'. 12 Nı a 'ngo yun nun guıni'i ni ngüi man'an Yan'anj mánj. Sanj sisi 'ı ruhua né' nı'yaj né' ni dugüi' né', nı nne Yan'anj

chruhua niman né'. Nı xi'ı daj gā'ue gahuin sa' niman né' gahuin 'ı ruhua né' nı'yaj né' man'an Yan'anj nga ni dugüi' nej.

13 Hué dan nı xi'ı si rıqui Yan'anj Espıritu Santo rian né', nı ni'i yya né' sisi nicaj dugüi' Yan'anj nga né'. Nı ni'i né' sisi nicaj dugüi' né' nga Yan'anj nej. 14 Nı hua guini'i ni unj sisi ga'nıj chrej né' da'nıj sij ga'na' chruhua xungüi nan. Nı hué sij huin tsínj nacaj ni ngüi man chruhua xungüi aj. Nı nata' ni unj nuguan' nan rian ni ngüi aj. 15 Nı sisi nata' né' gunun ni ngüi sisi Jesús huin da'nıj Yan'anj, hué dan nı nicaj dugüi' né' nga Yan'anj. Nı Yan'anj nicaj dugüi' nga né' nej. 16 Nı hua ni'i né' sisi 'ı ruhua Yan'anj ni'ya né'. Nı guxuman ruhua né' sisi hué daj huin.

Yan'anj huin si 'ı ruhua ni'ya né'. Nı sisi 'ngo 'ı ruhua né' nı'yaj né' ni dugüi' né', nı nicaj dugüi' né' nga Yan'anj. Nı Yan'anj nicaj dugüi' nga né' nej. 17 Nı xi'ı si 'ı ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', nı gā'ue gahuin yya ruhua né' xi'ı güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi. Daj si daj rún' guı'yaj Jesucristo ngaa huaj sij xungüi nan, nı hué daj guı'yaj né' nej. 18 Nı sisi 'ı ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, ngaa nı nitaj si xu'ui' né' rian sij mánj. Sanj sisi 'ı ruhua né' nı'yaj né' Yan'anj, nı gahui si xu'ui'

né' chruhua niman né'. Daj si ngaa xu'uí', n̄i ani ró' si ga'na' castigo riún', guí'yaj Yan'anj. Hué dan n̄i sis̄i hua gō'ngo né' xu'uí', n̄i achin si gahuin 'i ruhua sij n̄i'yaj sij man'an Yan'anj. ¹⁹ N̄i 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj xi'í si asij sini gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij man'an né'. ²⁰ N̄i sis̄i ataj 'ngo tsínj daj: "I ruhuāj ni'yā Yan'anj" ngaa nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij jnánj sij, ngaa n̄i tsínj a'mi yya huin sij aj. N̄i sis̄i nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij jnánj sij, n̄i asa' ga'ue gahuin 'i ruhua sij n̄i'yaj sij Yan'anj únj. N̄i ga'ue guñi'i sij jnánj sij. San̄i nitaj si rugüi' Yan'anj guñi'i sij mánj. ²¹ N̄i ga'nin' Jesucristo sun rian né'. N̄i gataj sij sis̄i 'i ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij man'an Yan'anj, n̄i da'ui sij si gahuin 'i ruhua sij n̄i'yaj sij jnánj sij nej.

5

La fe que vence al mundo

¹ Daran' ni tsínj xuman ruhua sis̄i Jesús huin yya Cristo, n̄i hué ni sij huin da'n̄ij Yan'anj anj. N̄i sis̄i 'i ruhua né' ni'yaj né' chrej né' huin Yan'anj, n̄i hué daj 'i ruhua né' ni'yaj né' ni da'n̄ij sij nej. ² N̄i sis̄i 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, n̄i sis̄i dagahuin né' ni nuguan' a'nin' sij sun rian né', hué dan n̄i ni'i né' sis̄i 'i ruhua né' ni'yaj né' ni da'n̄ij sij nej. ³ N̄i sis̄i xanga' 'i ró' ni'yó' Yan'anj, ngaa n̄i hua

yya dagahuín' sun a'nin' sij riun' nej.

N̄i sé 'ngo sayun huin si a'nin' sij riun' mánj. ⁴ N̄i daran' ni tsínj huin da'n̄ij Yan'anj, n̄i hua guí'yaj gana ni sij rian ni chrej quij hua chruhua xungüi nan anj. N̄i hua ga'ue gunucuj né' guí'yaj gana né' rian chrej quij hua chruhua xungüi nan xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. ⁵ Hué dan n̄i sis̄i xuman ruhua 'ngo tsínj daj sis̄i Jesús huin da'n̄ij Yan'anj, n̄i ga'ue guí'yaj gana sij rian chrej quij hua chruhua xungüi nan anj.

El testimonio del Espíritu

⁶ N̄i ga'na' Jesucristo chruhua xungüi nan. N̄i gata' nnee sij. N̄i gayanj si-tun man'an sij xi'í si-gaquin' né' nej. N̄i sé urin gata' nnee sij, san̄i gayanj si-tun sij nej. N̄i Espíritu Santo ataj snan'anj rian né' xi'í Jesús. N̄i a'mi yya Espíritu Santo nej. ⁷ N̄i xata' n̄i hua huā'nij si ataj snan'anj rian né' xi'í Jesús: N̄i 'ngoj huin chrej né'. N̄i angoj huin Nuguan' daj. N̄i ángoj huin Espíritu Santo. N̄i anin' huā'ni daj huin urin. ⁸ N̄i chruhua xungüi nan, n̄i hua huā'nij si ataj snan'anj rian né' xi'í Jesús. Ngoj huin Espíritu Santo. N̄i angoj huin nnee gata' nnee Jesús. N̄i ángoj huin si-tun man'an Jesús gayanj xi'í né'. N̄i uyan a'mi huā'nij nuguan' nan. ⁹ N̄i sis̄i niquin' 'ngo tsínj nata' sij 'ngo nuguan', n̄i

gara xina né' si-nuguan' sij. Sanj ní'yanj yya doj si nata' Yan'anj rian né'. Nj Yan'anj huin si nata' rian né' xi'í da'nj sij Jesús aj. ¹⁰ Hué dan nj sisi xuman ruhua 'ngō tsínj daj ni'yaj sij da'nj Yan'anj, nj nun nuguan' nata' Yan'anj daj chruhua niman sij. Sanj tsínj nun xuman ruhua si-nuguan' Yan'anj, nj huin ruhua sí' sisi nuguan' yya huin si-nuguan' Yan'anj. Daj si nun xuman ruhua sí' nuguan' nata' Yan'anj xi'í da'ni. ¹¹ Nj nuguan' nata' Yan'anj rian né' huin sisi riqui Yan'anj sisi ga'ue gane njganj né' nga man'an Yan'anj. Nj da'nj Yan'anj 'yaj si gane njganj né'. ¹² Tsínj nicaj dugüi' nga da'nj Yan'anj, nj gane njganj sij nga Yan'anj. Sanj tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga da'nj Yan'anj, nj si gane njganj sij nga Yan'anj mánj.

El conocimiento de la vida eterna

¹³ Nj garünj nuguan' nan ga'nj rian ni é re' huin ni é re' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj da'nj Yan'anj. Nj huin ruhuaj sisi guini'i ni é re' sisi gane njganj ni é re' nga Yan'anj. Nj arünj nuguan' nan sisi ga gue guxuman ruhua ni é re' nj'yaj ni é re' da'nj Yan'anj nej. ¹⁴ Nj gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj. Daj si ngaa gachinj jni'yaj né' 'ngō nuguan' rian Yan'anj, nj ga'uej ruhua Yan'anj sisi nicaj né' nuguan' daj, ngaa nj riqui sij aj.

¹⁵ Nj sisi ni'i né' si gunun sa' Yan'anj daran' si achinj jni'yaj né' rian sij, hué dan nj ni'i né' sisi hua nicaj né' si gachinj né' rian sij aj.

¹⁶ Nj sisi ni'i né' 'yaj 'ngō jnánj né' gaquin', nj sé 'ngō gaquin' gui'yaj gahui' sij rian Yan'anj huin, ngaa nj gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj xi'í sij. Nj ga'ui' Yan'anj si ga nj'na' sij. Sanj hua ango gaquin' quij hua. Nj sisi gui'yaj 'ngō jnánj né' gaquin' daj, nj gahui' sij rian Yan'anj. Ngaa nj si gachinj jni'yó' rian Yan'anj xi'í tsínj 'yaj gaquin' quij da mánj. ¹⁷ Daran' si quij 'yaj ni ngüi huin gaquin'. Sanj hua gaquin' 'yaj ni ngüi. Nj sé si gahui' ni ngüi rian Yan'anj, gui'yaj daran' gaquin' mánj.

¹⁸ Nj ni'i né' sisi nitaj si chéj ni da'nj Yan'anj sichrej xungüi nan mánj. Daj si dugumi da'nj Yan'anj sichrej ni sij. Nj si ga'ue guida'a sichre ni sij mánj. ¹⁹ Nj ni'i né' sisi nicaj dugüi' niman né' nga Yan'anj. Sanj njn' gachra' chruhua xungüi chéj sichre nicaj sun sij rian ni tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga Yan'anj anj. ²⁰ Nj ni'i né' sisi hua ga'na' da'nj Yan'anj. Nj riqui sij si gara da'nga' ruhua né' daj hua Yan'anj xanga'. Nj nicaj dugüi' né' nga tsínj huin xanga' da'nj Yan'anj huin Jesucristo. Nj hué sij huin Yan'anj xanga' yya. Nj 'yaj sij si gane njganj né' nej.

²¹ Daj rún' huin ni da'nj

huin ín re' riānj. Hué dan
nĭ gā cuidado ni é re' rian ni
yan'anj digya' yun'unj huin
ni yan'anj guí'yaj ra'a ni
ngüi. Nĭ sĭ guinico' a ni é re'
ango nuguan' mánj. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA DE SAN JUAN APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin tsínj achij arūn yanj carta nan a'nī huaj rián re' ngā rian ni da'nīj re' huín re' 'ngō yun'unj xāna ganacui Yan'anj. Nī 'i xānga' ruhuāj ni'yā ni é re'. Nī sé urīnj 'i ruhuāj ni'yā ni é re' mánj. Sanj 'i ruhua daran' ni tsínj ni'i si-nuguan' Yan'anj ni'yaj ni sij ni é re' aj. ² Nī 'i ruhuāj ni'yā ni é re' xi'í nuguan' xānga' nūn chruhua niman né'. Nī nīganj nīn' gunun nuguan' sá' daj chruhua niman né' aj. ³ Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin da'nīj Yan'anj. Nī huin ruhuāj sisi guī'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re'. Nī huin ruhuāj sisi nāni yaco ruhua Yan'anj ni'yā ni é re'. Nī gāhuin dīn'inj ruhua á re', guī'yaj Yan'anj nej. Nī hué daj guī'yaj Jesucristo ngā ni é re', ruhuāj aj. Daj si ni'i né' nuguan' xānga'. Nī 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'.

Permaneced en la doctrina de Cristo

⁴ Nī nīn' ruhua gahuin niā' ruhuāj guini'inj sisi dagahuin gō'ngo ni da'nīj re' nuguan' xānga' daj rún' ga'nin' Yan'anj huin chrej né' sun rian né'. ⁵ Nī

achínj jni'yā rián re' yyaj huín re' 'ngō yun'unj xāna achij sisi gāhuin 'i ruhua ni é re' ngā ni dugüi' ni é re'. Nī nuguan' arūnj nan, nī sé 'ngō nuguan' nāca huin mánj. Sanj uyan huin ngā nuguan' gunun né' asij ná. ⁶ Nī sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né', nī dīgyán né' sisi hua yya 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nī nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né' huin sisi gāhuin 'i ruhua né' ngā ni dugüi' né'. Nī hué nan huin nuguan' gunun ni é re' asij ná. ⁷ Mān nico ni tsínj achéj digya' yun'unj chruhua xungüi nan. Nī na'ue gātaj ni sij sisi Jesucristo gahuin xānga' 'ngō tsínj hua nneē cúj ga'nā' chruhua xungüi nan mánj. Ni tsínj 'yaj daj nī huin ni sij tsínj digya' yun'unj unun' ni sij ngā Cristo aj. ⁸ Gā cuidado ni é re' sisi sī guere' ni é re' ni rasun sá' guī'yaj gana ni é re' mánj. Sanj 'ngō guīnico' ni é re' nuguan' xānga' sisi nāhuin ra'a ni é re' 'ngō si sá' nāru'ue Yan'anj rian ni é re' aj. ⁹ Nī sisi hua 'ngō tsínj duna si-dūcuanj Cristo, ngāa nī nitaj si nicaj dugüi' sij ngā Yan'anj mánj. Sanj tsínj huin nīca ruhua ngā si-dūcuanj Cristo, nī nicaj dugüi' sij ngā nūngüej dā'nij chrej né'. ¹⁰ Nī sisi hua 'ngō tsínj huaj rian ni é re', nī nitaj nuguan' dīgyán Jesucristo nicaj sij huaj sij, ngāa nī sī ga'uej ruhua ni é

re' gatu sij chruhua ducúa ni
 é re' mánj. Nì sī ga'mi sa' ni
 é re' ngā sij mánj. ¹¹ Daj si
 tsínj a'mi sa' ngā tsínj daj, nì
 chracuij sij ngā tsínj 'yaj qui
 daj.

Espero ir a vosotros

¹² Hua nico nuguan' huin
 ruhuāj gatā gūnun ni é re'.
 Sanì na'uej ruhuāj garūnj ni
 nuguan' daj rian yanj nan.
 Daj si huin ruhuāj gūchi'
 nì'yā nìca yyāj ga'mī ngā ni
 é re' sisì gāhuin niā' xāngā'
 ruhua né'. ¹³ Nì a'níj ni
 da'níj xugüí re' 'ngō nuguan'
 huaj rián re' huín re' 'ngō
 yun'unj xāna nacui Yan'anj
 anj. Amén.

TERCERA EPÍSTOLA DE SAN JUAN APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin tsínj achij arūn yanj carta nan a'nī huaj rián re' huin re' tsínj gu'naj Gayo. Nī 'i ruhuāj ni'yā man'án re' xi'í si nico' né' nuguan' xānga'. ² Hué re' huin jnān 'i ruhuāj. Nī huin ruhuāj sisi gā 'ueé rián re' ngā daran' ni nuguan'. Nī huin ruhuāj sisi gāhuin nucuáj re' ngā nneē cúj re'. Daj si xānga' si hua sa' chruhua nimán re'. ³ Nī nīn' ruhua gahuin niā' ruhuāj ngaa ga'nā' gō'ngo ni jnánj né' nata' ni sij gunūnj sisi hua nīca ruhua ni é re' ngā nuguan' xānga'. Nī rún' huin da'nī huin ni é re' riānj. ⁴ Nī ducu gahuin niā' ruhuāj ngaa gunūnj sisi hua nīca ruhua ni é re' ngā nuguan' xānga'. Nī rún' huin da'nī huin ni é re' riānj.

Elogio a la hospitalidad de Gayo

⁵ Hué re' huin jnān 'i ruhuāj. Nī dugu'naj 'yáj re' ngaa chracuj re' ni jnánj né'. Nī hua sa' nīn' ruhua sisi chracuj re' ni tsínj 'nā' ango xuman'. ⁶ Nī ngaa nahuin yu' ni tsínj nico' Yan'anj, nī nata' ni sij daj 'i ruhuá re' ni'yáj re' ni sij. Nī dugu'naj gu'yáj re' sisi chracuj re' si achin rian ni

sij gan'anj ni sij xi'í si tsínj 'yaj sun rian Yan'anj huin ni sij, ruhuāj aj. ⁷ Daj si gan'anj gā'mi ni sij nuguan' sa' rian ni ngūi xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesucristo. Nī nun nahuin ra'a ni sij nī a 'ngo rasun rian ni ngūi 'nā' anéj chrej. ⁸ Xi'í daj da'ui né' si dugumi né' ni sij. Ngaa nī gā'ue chracuj né' si gā'mi ni sij nuguan' xānga' rian ni ngūi.

La oposición de Diótrefes

⁹ Nī hua ga'nī 'ngo yanj carta rian ni tsínj nahuin yu' nico' Yan'anj. Sanī na'uej ruhua tsínj gu'naj Diótrefes nahuin ra'a sij si-nuguan'ānj. Daj si huin ruhua sij gāhuin rian sij scanij ni jnánj sij. ¹⁰ Ngaa nī sisi guisī rián re', nī natāj si-gaquin' sij rian ni jnánj né'. Daj si achéj sij a'mi snan'anj sij xi'í anin' únj. Nī sé urin gaquin' daj 'yaj sij mánj. Sanī na'uej ruhua sij gā'mi sij ngā ni jnánj né' ngaa síj ni sí' rian sij. Nī sisi huin ruhua ni jnánj né' gā'mi sa' ni sí' ngā ni tsínj síj rian ni sí', nī ataj sij sisi gue sij. Nī ri sij xe' ni sí' rian nahuin yu' ni ngūi nico' Yan'anj anj.

Buen testimonio acerca de Demetrio

¹¹ Hué re' huin jnān 'i ruhuāj. Nī si gu'yáj re' daj rún' 'yaj ni tsínj xi'i mánj. Sanī gu'yáj re' daj rún' 'yaj ni tsínj 'yaj sa' aj. Tsínj 'yaj sa', nī nicaj dugūi' sij ngā

Yan'anj. Sanj tsínj 'yaj xj'i,
 nj nun ni'i sij Yan'anj mánj.

¹² Daran' ni jnánj né' a'mi
 są' xi'í tsínj gu'naj Demetrio.
 Nj si-nuguan' sí' nicaj dugüi'
 ngə nuguan' xəngə'. Nj hué
 daj a'mi są' ni únj xi'í sí'. Nj
 ni'i ni é rə' siji a'mi xəngə'
 únj.

Salutaciones finales

¹³ Hua nico nuguan'
 gahuin ruhuāj gatā gúnún
 rə'. Sanj na'uej ruhuāj
 garúnj ni nuguan' daj rian
 yanj ¹⁴ xi'í si huin ruhuāj
 guchi' nj'yā gə'mī nica yyāj
 ngə rə' aj. Nj huin ruhuāj
 siji gahuin din'inj ruhuá rə'.
 Nj a'nij ni tsínj nicaj dugüi'
 ngə né' 'ngə nuguan' huaj
 rián rə'. Nj gə'nij rə' 'ngə
 nuguan' rian ni jnánj né'
 man xánj rə', ruhuāj aj.

LA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN JUDAS APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin tsínj gu'naj Judas tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. Nī jnān huin Jacobo. Nī arūnj yanj carta nan a'nī huaj rian ni é re' huin ni é re' tsínj gaquínj Yan'anj. Nī gahuin sa' niman ni é re', gui'yaj Yan'anj huin chrej né'. Nī dugumi Jesucristo ni é re' nej. ² Nī huin ruhuāj sisī xācaj sa' ni é re' cuenta daj nahuin yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Nī huin ruhuāj sisī 'ueé gahuin din'inj ruhua ni é re'. Nī gu'ini'i sa' ni é re' daj 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', ruhuāj aj.

Falsas doctrinas y falsos maestros

³ Nī 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nī nīn' ruhua gahuin ruhuāj garūnj yanj carta ga'nī rian ni é re' xi'í daj nacaj Yan'anj né'. Sanj yyaj nī hua nīan si garūnj ango nuguan' rian yanj ga'nī rian án re'. Ngaa nī achínj jni'yā rian ni é re' sisī gu'nico' ran ni é re' nuguan' guxuman sini ruhua ni é re' huin nuguan' digyán Jesucristo rian ni tsínj hua sa' niman. ⁴ Daj si hua gatúj huī go'ngo ni tsínj digya' yun'unj scanij ni é re'. Nī gataj si-nuguan' Yan'anj

asij ná sisī gahuin castigo ni sí', guī'yaj Yan'anj. Nī huin ni sí' ni tsínj 'yaj quij. Nī naduna ni sí' sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. Nī ataj ni sí' sisī ga'ue guī'yaj quij ni sí' daj rún' aran' ruhua ni sí'. Nī ngaa hué daj 'yaj ni sí', nī nun dagahuin ni sí' rian Yan'anj nga Jesucristo. Nī urin Yan'anj nga Jesucristo huin si nicaj sun rian né'.

⁵ Nī nūnj si hua ni'i ni é re' nuguan' sa', sanj huin ruhuāj sisī nānun ruhua ni é re' 'ngo nuguan' xi'í daj gui'yaj Señor ngaa nacaj sij ni tsínj israelita asij ná. Nī guiri Señor ni tsínj daj scanij ni tsínj man Egipto. Sanj gahui' go'ngo ni sij xi'í si nun guxuman ruhua ni sij nī'yaj ni sij Yan'anj, gui'yaj Señor. ⁶ Nī asij ná nī duna go'ngo ni ángel sun ga'ui' Yan'anj rian ni sij. Nī duna ni ángel daj rian ga'ui' Yan'anj gane ni sij. Xi'í daj nī nūn ni ángel daj ducuaga' rumi', gui'yaj Yan'anj. Nī nīganj nīn' gūnun ni ángel yu'uj daj da' güi nāgui'yaj yya Yan'anj xi'í daran' gaquin'. ⁷ Nī hué daj guīran' ni tsínj guimán nūngüej xuman' gu'naj Sodoma nga Gomorra nga ango ni xuman' ngaj nīchrun' nej. Nī uyan gui'yaj quij ni sij nga ni ángel daj. Daj si gui'yaj squira' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Nī nun guī'yaj ni sij daj rún' digyán Yan'anj rian ni sij. Ngaa nī nīganj nīn' gaca ni xuman' daj. Nī xi'í daj

nĭ ga'ue xacaj né' cuenta sisi
daj rún' guiran' ni sij sayun
asij ná, nĭ hué daj guiran' ni
tsínj 'yaj quij güi yyaj.

8 Nĭ nunj si hué daj
gui'yaj Yan'anĭ castigo ni
tsínj guimán asij ná, sanĭ
hua gue 'yaj quij ni tsínj
gatúj scanij ni é re'. Nĭ 'yaj
quij ni sij nga nnee cúj ni
sij. Nĭ nun gara xina ni sij
nuguan' a'nin' ni tsínj nicaj
sun rian ni sij. Nĭ a'mi quij
ni sij xi'í ni si huin achij
mán xata'. 9 Nĭ Miguel huin
ángel huin achij rian ango
ni ángel. Nĭ asij ná ngaa
gahui' Moisés, nĭ gunun'
Miguel nga sichre xi'í nnee
cúj Moisés. Sanĭ nun guisij
ruhua Miguel ga'mi quij sij
rian sichre mánj. Maan si
gataj sij gunun sichre: "Huin
ruhuáj sisi ga'mi huee Señor
rián re' huin re' sichre."
Daj gataj ángel huin rian
daj gunun sichre. 10 Sanĭ
a'mi quij ni tsínj daj xi'í ni
nuguan' nun ni'í ni sij. Nĭ
hua nuguan' ni'í ni sij, sanĭ
daj rún' 'yaj ni xucu nitaj
sta'nga' nun, nĭ da'nga' daj
'yaj ni sij. Nĭ guere' ni sij,
gui'yaj nuguan' daj. 11 Niqui
nĭn' ruhua niman ni sij xi'í si
guiran' ni sij. Daj si 'yaj ni sij
daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj
Cáin ngaa dagahui' sí' jnánj
sí' asij ná. Nĭ ducu huin
ruhua ni sij gui'yaj gana ni
sij san'anĭ daj rún' gui'yaj
tsínj gu'naj Balaam asij ná.
Nĭ xi'í daj digya' yun'unĭ
ni sij man'an dugüi' ni sij.
Nĭ daj rún' nun dagahuin

tsínj gu'naj Coré si-nuguan'
Moisés, nĭ hué daj 'yaj ni
sij. Ngaa nĭ daj rún' ga ni'ya
Coré, nĭ hué daj ga ni'ya ni
sij, gui'yaj Yan'anĭ anĭ.

12 Nĭ ngaa xa nuguan'an
ni dugüi' ni é re', nĭ huin
'ngo si-na'aj 'yaj ni sij scanij
ni é re'. Xa ni sij go'o
ni sij scanij ni é re'. Sanĭ
nitaj si ni'yanĭ hua rian ni
sij mánj. Nĭ huin ruhua ni
sij xi'í urin man'an ni sij.
Nĭ daj rún' nahui nga ngaa
na'ue gaman' 'ya, nĭ hué daj
'yaj ni sij digya' yun'unĭ ni
sij. Daj si daj rún' nare'ej
nane nga daj gan'anĭ-án' niaj
di'yaj, nĭ hué daj huin ni
sij. Nĭ rún' huin ni chrun
ngaa na'ue gayu ni chruj
chra ni chrun daj ngaa guisij
güi ngaa guiman chruj chra,
nĭ hué daj huin ni sij. Nĭ
huin ni sij rún' huin ni chrun
ngaa guisij huĭj nacoj. Nĭ
racoj ni sij ya'a siu chrun daj.
Nĭ hué daj guiran' ni sij nej.
13 Nĭ rún' huin nnee yan'anĭ
ngaa naxuman yatan' quij,
'yaj nane, nĭ hué daj huin
ni sij. Daj si ni rasun 'yaj
ni sij huin 'ngo si-na'aj. Nĭ
daj rún' huin ni yati' ngaa
nadunaj rian niquinj go'ngo
yahuĭ, da'nga' daj huin ni sij.
Nĭ nĭganĭ nĭn' gane ni sij rian
hua rumi', gui'yaj Yan'anĭ.

14 Nĭ ga'mi tsínj gu'naj
Enoc si-nuguan' Yan'anĭ xi'í
ni tsínj daj. Nĭ xi Enoc
gahuin Adán gane asij ná.
Nĭ gataj Enoc gunun ni ngüi:
"Gunun ni é re' si ga'mi
aj. Guini'ĭj Señor 'na' sij

nga ga'i mí ni tsínj hua sa' chruhua niman. ¹⁵ Ní 'na' Señor na'gui'yaj yya sij nga si-gaquin' daran' ni ngüi. Ní 'na' digyán sij rian ni tsínj 'yaj quij sisi da'ui ni sí gaquin'. Daj si xacaj ni sij 'ngö chrej quij hua. Ní ga'mi ni sij daran' nuguan' quij hua xi'í man'an Yan'anj." Hué daj gataj Enoc rian ni tsínj daj. ¹⁶ Ní huin ni sij ni tsínj a'mi gaquin' xi'í daran' nuguan'. Ní nuna ni sij xi'í daran' nuguan'. Ní maan si nano' ni sij si huin ruhua man'an ni sij. Ní ducu a'mi ni sij xi'í man'an ni sij. Ní a'mi sa' ni sij rian ni ngüi xi'í si guiri' ni sij si huin ruhua man'an ni sij.

Amonestaciones y exhortaciones

¹⁷ Ní 'i ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ngaa nī nanun ruhua ni é re' ni nuguan' ga'mi ni tsínj apóstol huin ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Señor Jesucristo rian ni ngüi aj. ¹⁸ Ní gataj ni sij gunun ni é re': "Ní ngaa ruhua ganahuij xungüi, nī guiman ni tsínj ga'mi ducu xi'í si-nuguan' Yan'anj. Ní guiyaj ni sij daj rún' huin quij ruhua ni sij." Daj gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

¹⁹ Hué ni sij 'yaj sisi gahuin anéj ni ngüi rian dugüi' ni sij. Ní 'yaj ni sij daj rún' aran' ruhua nnee cúj ni sij. Ní nitaj si nun Espíritu Santo chruhua niman ni sij mánj.

²⁰ Ní 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ngaa nī gahuin nīca ruhua ni é re' nga nuguan' guxuman ruhua ni é re' huin nuguan' sa' nīn' ruhua. Ní gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj daj rún' digyán Espíritu Santo rian ni é re' aj. ²¹ Ní 'ngö guiyaj ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj guiyaj ni é re'. Ngaa nī guini'i yya ni é re' sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Ní gana'uuij ni é re' sisi riqui Señor Jesucristo si gane nīganj ni é re' nga Yan'anj. Daj si nani yaco ruhua sij ni'yaj sij ni é re'.

²² Ní gataj né' rian ni tsínj nun ri' ruhua daj hua chrej sa' sisi guxuman yya ruhua ni sij nga si-nuguan' Yan'anj anj. ²³ Ní daj rún' nacaj né' 'ngö rasun scanij yan'an, nī hué daj nacaj ni é re' ango ni sij. Ní ganani yaco ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ángo ni sij. Sanj ga cuidado ni é re' sisi si xacaj ni é re' chrej quij hua daj. Daj si nun huin xan' ruhua né' ni'yaj né' gaquin' 'yaj ni sij.

Doxología

²⁴ Ní Yan'anj huin si nucuj. Ní ga'ue dugumi Yan'anj né' sisi si guere' ruhua né'. Ní ga'ue guiyaj Yan'anj sisi ga sa' né' gan'anj né' rian nne sa' man'an Yan'anj. Ní nīn' ruhua gahuin nīa' ruhua né'. ²⁵ Urin Yan'anj huin Yan'anj xanga'. Ní ni'i sa' Yan'anj daran' nuguan'. Ní Yan'anj huin si nacaj né'. Ní yyaj ni

hua ni_{an} si ga'mi sa' daran'
ni ngüi xi'í Yan'anj. Daj si
nucua_j ni_n' ruhua Yan'anj.
Ni ni_n' ruhua nicaj Yan'anj
fuerza. Ni hué daj ga'mi sa'
ni_{ganj} ni_n' né' rian Yan'anj
anj. Amén.

EL APOCALIPSIS DE SAN JUAN

La revelación de Jesucristo

¹ Nan huin ni nuguan' digyán Jesucristo rian ni tsínj 'yaj sun rian sij. Nj Yan'anj huin si digyán ni nuguan' nan rian Jesucristo huin ni nuguan' gahuin rá'yanj. Nj ga'nj Jesucristo si-ángel sij ga'na' guini'inj ni nuguan' nan huinj Juan tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. ² Nj huēj huin 'ngō tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüj daj rún' gataj snan'anj Jesucristo riānj. Nj hué daj 'yā ngā daran' si guini'inj. ³ Ngaa nj hua 'ueé rian ni ngüj aya ni nuguan' nan ngā ni ngüj unun ni nuguan' nan huin si-nuguan' Yan'anj. Nj hua 'ueé rian ni sij sisj dagahuin ni sij si ataj ni nuguan' nan. Daj si hua gahuin nīchrun' güi ngaa gahuin daj rún' ataj ni nuguan' nan.

Salutaciones a las siete iglesias

⁴ Huēj huin Juan. Nj a'nī yanj carta nan huaj rian án re' huin ín re' ichij xi'nin' ni ngüj nico' Jesucristo man estado Asia. Nj huin ruhuāj sisj gu'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re', nj gahuin din'inj ruhua ni é re', gu'yaj Yan'anj nej. Nne Yan'anj acuan'. Nj hué Yan'anj gane asij sini. Nj hué Yan'anj

huin si ga'na' ruhua' yún. Nj hué daj huin ruhuāj si gu'yaj ichij Espíritu Santo sinduj rian án re', nj gahuin din'inj ruhua á re'. Nj ichij Espíritu Santo daj niquin' rian nne man'an Yan'anj. ⁵ Nj daj rún' huin ruhuāj si gu'yaj Yan'anj ngā ichij Espíritu Santo daj ngā ni é re', nj hué daj huin ruhuāj si gu'yaj Jesucristo ngā á re' huin sij 'ngō tsínj a'mi nuguan' xāngā'. Nj Jesucristo huin si ganá'nij sini scanij ni nīman. Nj hué sij nicaj sun rian ni rey man chruhua xungüj nan.

Nj 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nj ganani né' rian si-gaquin' né' xi'í si gayanj si-tun man'an sij xi'í né'. ⁶ Nj gu'yaj sij sisj guinicaj né' sun gahuin né' rey ngā sij. Nj gu'yaj sij sisj gahuin né' chrej rian chrej sij huin Yan'anj. Nj huin ruhuāj sisj ga'mi sa' nīganj ni ngüj xi'í sij. Nj nīganj guinicaj sij fuerza ruhuāj aj. Amén.

⁷ Nj'yaj né' sisj ga'na' Cristo rian nga. Nj daran' ni ngüj guini'i sij. Nj guini'i ni tsínj ga'ui' gaquj sij nej. Nj ganani ruhua daran' ni ngüj man chruhua xungüj ngaa guini'i ni sij ga'na' sij. Nj ngaa ga'na' sij, nj gaco daran' ni ngüj man chruhua xungüj xi'í gaquin' da'ui ni sij. Hué daj gahuin xāngā'. Amén.

⁸ Nj ataj Señor:

—Huēj huin 'ngō tsínj gu'naj Alfa ngā tsínj gu'naj Omega. Daj si Alfa huin

letra gaxi'i asij sini yan. Ni Omega huin letra nico' da ne' rucu. Ni huēj huin tsínj nne acuan'. Ni huēj gane asij sini. Ni huēj ga'na' ruhua' yūnj. Ni huēj nicaj daran' fuerza. —Daj ataj Señor.

Una visión del Hijo del Hombre

⁹ Huēj huin Juan, ni jnān huin ín re'. Ni ran' nuguan'ānj sayun nga á re'. Ni guinicaj sun nuguan'an né' rian nicaj sun Yan'anj. Ni gahuin nucuj ruhua daran' né' gui'yaj fuerza né' nga sayun 'na' rian né'. Ni gahuin nucuj ruhua né', gui'yaj Jesucristo. Hué dan ni riqui 'ngo yo'ój gu'naj Patmos huin 'ngo yu'uj ngaj dani nnee yan'anj. Ni yu'uj daj ganēj, gui'yaj ni tsínj unun' ngāj xi'í si ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin nuguan' xanga' ga'mi Jesucristo. ¹⁰ Ni 'ngo güi nico' né' Yan'anj, ni ga'nij Espíritu Santo nuguan' sa' ga'na' chruhua nimānj. Ni gunūnj 'ngo nane ga'mi nucuj ne' rucūj. Ni daj rún' a'yanj 'ngo trompeta, ni hué daj gunūnj 'ngo nane nucuj daj. ¹¹ Ni gataj nane daj gunūnj:

—Huēj huin tsínj gu'naj Alfa nga tsínj gu'naj Omega. Daj si huēj huin si gaxi'i asij sini yan. Ni huēj huin si ga'na' da rucu nej. Garun re' si guini'í re' rian yanj libro. Ni ga'nij re' libro daj rian ichij xi'nin' ni ngüi nico' man'anj man estado

Asia. Man ni sij xuman' Efeso nga xuman' Esmirna nej, xuman' Pérgamo nga xuman' Tiatira nej, xuman' Sardis nga xuman' Filadelfia nej, xuman' Laodicea nej. —Daj gataj nane daj gunūnj.

¹² Ni nanicā ni'yā sisi un sin huin nane ga'mi daj. Ni ngaa guini'yā, ni guini'inj ichij candelero huin gaga' oro. ¹³ Ni dani ichij candelero daj guini'inj daj rún' hua 'ngo da'nij ni ngüi hua 'ngo tsínj guini'inj. Ni nun sij 'ngo atsij xacan. Ni nicoj da xa xi'í sij. Ni anumi 'ngo nnij sincho huin oro xi'yanj sij. ¹⁴ Ni rún' hua to xachij gatsi hua sa' hua chra sij nga huué chra sij. Asij rún' hua yu'ue' gatsi huaj nej. Ni rún' hua rian aca yan'an hua rundij rian sij. ¹⁵ Ni daj rún' aca gaga' mmij ngaa gaca rian yan'an, ni hué daj ran nungüej dacój sij. Ni daj rún' huin rian garin nin' ruhua nico' quin nnee, ni hué daj nucuj si-nane sij. ¹⁶ Ni nicaj sij ichij yati' ne' chrej ra'a sa' sij. Ni gahui 'ngo espada hua huj rian du'ua sij. Ni daj rún' 'yaj güi ngaa xiguin sa'aj, ni hué daj ran rian sij.

¹⁷ Ni ngaa guini'inj sij, ni rún' huin niman huinj ganatū xi'í sij. Sanj guta' sij ra'a sa' sij riānj. Ni gataj sij gunūnj:

—Si guxu'uí' re' mánj. Huēj huin si ga'na' asij sini yan. Ni huēj huin si ga'na' da rucu. ¹⁸ Ni huēj huin si

hua ni'na'. Asíj ni gahuīj. Sanī niġanj nin' hua ni'nāj yyaj. Amén. Ni nicaj sūnj rian ni níman ngā rian man ni níman nej.

¹⁹ 'Xi'í daj ni ġarun re' nuguan' rian yanj xi'í si hua guini'í re'. Ni ġarun re' si guini'í re' acuan'. Ni ġarun re' xi'í ni rasun ga'na' da ne' ruću nej. ²⁰ Ni nan huin si ruhuj gata ichij yati' guini'í re' nicaj ne' chrej ra'a sa'āj ngā ichij candelero huin oro daj: Ni ichij yati' daj huin ni ángel nicaj sun rian ichij xi'nin' ni ngüi nico' man'ānj. Ni ichij candelero daj huin ichij xi'nin' ni ngüi nico' man'ānj. —Daj gataj sij.

2

Mensaje a las siete iglesias: El mensaje a Éfeso

¹ Ngaa ni gataj ruhua' yún sij gunūnj:

—Ġarun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngüi nico' man'ānj man xuman' Efeso. Ni gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin tsínj nicaj ichij yati' ne' chrej ra'a sa'āj. Ni achē scanij ichij candelero huin oro. ² Ni ni'ínj daj 'yaj ni é re'. Ni ni'ínj sisī nucuaj 'yaj sun ni é re'. Ni ni'ínj daj gunucuaj ni é re' rian sayun. Ni ni'ínj sisī na'uej ruhua á re' ngā si 'yaj ni tsínj quij. Ni hué daj ni'ínj sisī xacaj ni é re' cuenta daj hua ni tsínj ataj sisī huin ni sij apóstol. Sanī sé ni sij huin mánj. Ni

xacaj ni é re' cuenta sisī tsínj digya' yun'unj huin ni sij. ³ Ni ġuiran' ni é re' sayun. Sanī ga'nin' ruhua á re' ngā sayun daj. Ni ġui'yaj sun nucuaj á re' xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj. Ni nun ġuere' ruhua á re'. ⁴ Sanī nicā 'ngō nuguan' xi'í a ni é re': Ni nuguan' nan huin sisī nitaj si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj daj rún' ga 'i ruhua á re' asij sini. ⁵ Xi'í daj ni ġananun ruhua á re' daj ġui'yaj á re' asij sini. Ni nānicaj ruhua á re' nānico' ni é re' man'ānj. Ni ġui'yaj á re' daj rún' ġui'yaj á re' asij sini. Ni sisī nitaj, ni ġuchi' ra'yān rian man án re'. Ni sisī si nānicaj ruhua á re', ni ġa'nē si-candelero ni é re' rian niġuinj. ⁶ Sanī dugu'naj 'yaj á re': Nun huin xan' ruhua á re' ni'yaj á re' si 'yaj ni tsínj Nicolaítas. Daj si hué daj nun huin xan' ruhuaj ni'yā si 'yaj ni sij nej. ⁷ Ni sisī nun chraquij a ni é re', ni hua niān si gunun a ni é re' si ataj Espíritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'ānj: Tsínj gunucuaj ġui'yaj gana rian ni nuguan' quij, ni ġa'uīj sisī xā ni sij si ayu chra chrun 'yaj si ġane niġanj ni ngüi. Ni niġuin' chrun daj đani rian hua sa' nne Yan'anj.” Daj gataj re' gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunūnj.

El mensaje a Esmirna

⁸ Ngaa ni gataj ruhua' yún sij gunūnj:

—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngüi nico' man'anj man xuman' Esmirna. Ni gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin si a'mi nuguan' nan. Ni huēj huin si ga'na' asij sini yan. Ni huēj huin si ga'na' da rucu. Ni gahuij. Ni ganá'nij ruhua' yünj nej. ⁹ Ni ni'inj daj guiran' ni é re' sayun. Ni ni'inj daj yaco guiran' ni é re'. Sanj xuru'ue huin ín re' rian Yan'anj. Ni ni'inj daj a'mi quij ni tsínj ataj sisi huin ni sij ni tsínj israelita. Sanj sé ni sij huin manj. Ni a'mi quij ni sij xi'í ni é re'. Maan si huin ni sij 'ngo xi'nin' ni tsínj nico' sichre Satanás. ¹⁰ Ni si guxu'ui' ni é re' nga sayun guiran' ni é re'. Daj si ga'nij sichre da'aj á re' ducuaga' gunun ni é re'. Ngaa ni xacaj sichre cuenta sisi yya gahuin ran xanga' niman ni é re'. Ngaa ni guiran' ni é re' sayun ichi' güi. Sanj ga nica ruhua á re' da' güi gahui' ni é re'. Ngaa ni riquij 'ngo corona huin 'ngo premio gui'yaj si gane niganj ni é re' nga Yan'anj. ¹¹ Ni sisi nun chraquij re', ni hua nian si gunun re' si ataj Espíritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'anj. Tsínj gunucuj gui'yaj gana rian nuguan' quij, ni nitaj sayun guiran' sij daj rún' guiran' ni tsínj gahui' ruhua' yün.” Daj gataj re' gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunünj.

El mensaje a Pérgamo

¹² Ngaa ni gataj ruhua' yün Jesús gunünj:

—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian xi'nin' ni ngüi nico' man'anj man xuman' Pérgamo. Ni gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin si a'mi nuguan' nan. Ni nicā espada hua huij rian. ¹³ Ni ni'inj daj 'yaj á re'. Ni ni'inj sisi nne ni é re' rian nicaj sun sichre. Sanj hua nica xanga' ruhua ni é re' nga si-xugüj. Ni nitaj si duna á re' si xuman ruhua á re' ni'yaj ni é re' man'anj. Ni nun ga'nin' ruhua á re' nga si-nuguan'anj ngaa gahui' tsínj gu'naj Antipás, gui'yaj ni sij xánj án re' huin xuman' nne Satanás. Ni gahuin sí' 'ngo tsínj ga'mi nuguan' xanga' rian ni ngüi. ¹⁴ Sanj nicā doj nuguan' xi'í a ni é re': Daj si scanij a ni é re', ni man ni tsínj nico' si-nuguan' tsínj gu'naj Balaam. Ni asij ná ni digyán Balaam 'ngo chrej quij rian tsínj gu'naj Balac. Ngaa ni xi'í nuguan' quij daj, ni gui'yaj ni tsínj israelita gaquin'. Ni xa ni sij ni xucu dagahui' ni sij rian yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Ni gui'yaj squira' ni sij nga dugüi' ni sij. ¹⁵ Ni hué daj man go'ngo ni tsínj scanij ni é re' huin tsínj digyán si-nuguan' ni tsínj nicolaítas. Ni nun huin xan' ruhuaj ni'yā si-nuguan' ni sí'. ¹⁶ Xi'í daj ni nanicaj ruhua á re'. Sisi nitaj, ni guchi' ra'yán rian man án re'. Ni gunünj nga

ni sij nga espada nun du'uāj.
 17 Nī sisi nun chraquij a ni é re', nī hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espíritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'ānj: Tsínj gunucuj gui'yaj gana rian nuguan' quij, nī gā'uīj xā sij chrachrúnj sá' huin maná. Nī nun ni'i ni ngüi daj hua sá' maná daj. Nī hué daj gā'uīj 'ngo yej gatsi tsínj gui'yaj gana daj. Nī hua nīca letra rian yej daj. Nī gujnun nača si-xugüi sij. Nī a 'ngo tsínj sī gā'ue guini'i nuguan' nača gujnun rian yej da mánj. Sanj urin tsínj nahuin ra'a guini'i." Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gunünj.

El mensaje a Tiatira

18 Ngaa nī gataj ruhua' yún sij gunünj:

—Hué daj garun re' yanj carta gā'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngüi nico' man'ānj man xuman' Tiatira. Nī gataj re' gunun ni sij: "Huéj a'mi nuguan' nan huinj da'nīj Yan'anj. Nī rún' hua rian aca yan'an hua rundij riānj. Nī daj rún' nu'ui gaga' mmīj, nī hué daj ran nungüej dacō.
 19 Ni'inj daran' si 'yaj á re'. Nī ni'inj daj 'i ruhua á re' ni'yaj á re' dugüi' a ni é re'. Nī xuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj nej. Nī 'yaj sun ni é re' rian ni dugüi' ni é re' nej. Nī ni'inj daj gunucuj á re' sayun. Nī 'yaj sun a ni é re' doj daj nga si gui'yaj sun a ni é re'

asij sini. 20 Sanj nīcā 'ngo nuguan' xi'í ni é re'. Daj si a'nīj ni é re' chrej sisi digya' yun'unj yun'unj xana gu'naj Jezabel rian ni tsínj 'yaj sun riānj. Nī ataj unj sisi a'mi unj si-nuguan' Yan'anj. Sanj digyán unj 'ngo chrej nitaj si hua sá' rian ni sij sisi gui'yaj squira' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Nī digyán unj sisi xā ni sij xucu dagahui' ni sij rian ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. 21 Nī hua riquij doj güi sisi ganani ruhua unj xi'í si-gaquin' unj. Sanj na'uej ruhua unj duna unj si-gaquin' unj. 22 Ngaa nī gui'yā sisi gā'nān' unj guingaj unj rian nna. Nī gui'yā sisi nico sayun guiran' ni tsínj 'yaj squira' nga unj. Nī hué daj guiran' ni sij sisi sī nani ruhua ni sij xi'í gaquin' 'yaj ni sij nga unj. 23 Nī 'ngo gahui' ni da'nīj unj, gui'yā. Ngaa nī guini'i daran' ni xi'nin' huin ni ngüi nico' man'ānj sisi huéj ni'i sá' daj ani ruhua ni ngüi nga daj hua niman ni sij. Nī naru'uē rian go'ngo ni é re' daj rún' 'yaj go'ngo a ni é re'. 24 Ngaa nī gatā gunun ango ni é re' man xuman' Tiatira huin ni é re' ni ngüi nun nico' nuguan' quij digyán yun'unj xana daj. Nī nun guini'i ni é re' nuguan' hui digyán ni sij xi'í si-ducuanj sichre Satanás. Nī gatā gunun ni é re' sisi nitaj si gā'nīj ango sun rian án re' mánj. 25 Maan si dugumi sá' á re' nuguan' nicaj ni é re' da guisij güi gā'na' ruhua' yünj

rian án re'. ²⁶ Tsínj gunucuaꝝ guꝝ'yaj gana rian nuguan' quij, nꝝ sisi niganj dagahuin sij nuguan' ga'nij sun rian sij, nꝝ ga'uij si guꝝnicaj sun sij rian ni xungüi. ²⁷ Nꝝ guꝝnicaj sij ni'í gaga'. Nꝝ daj rún' ura' né' chrun, nꝝ hué daj guꝝ'yaj sij nga ni xuman' daj. Daj si hué daj riqui chrē sun riānj. ²⁸ Nꝝ ga'uij yati' stanga rian sij nej. ²⁹ Nꝝ sisi nun chraquij a ni é re', nꝝ hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espíritu Santo rian ni xi'nin' huin ni ngüi nico' man'anj." Daj gataj re' gunun ni sij. —Hué daj gataj Jesús gunünj.

3

El mensaje a Sardis

¹ Ngaa nꝝ gataj ruhua' yún sij gunünj:

—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' Yan'anj man xuman' Sardis. Nꝝ gataj re' gunun ni sij: "Huēj a'mi nuguan' nan. Nꝝ nicā ichij Espíritu Santo 'na' rian Yan'anj nga ichij yati' nej. Nꝝ ni'inj daj 'yaj ni é re'. Nꝝ nunj si a'mi ni ngüi sisi hua nꝝ'na' niman ni é re', sanj rún' huin niman huin a ni é re' riānj. ² Hué dan nꝝ nanun ruhua á re'. Nꝝ dugunun' ni é re' nga ni nuguan' ruhua guere'. Daj si xacaj cuentaj sisi nun guꝝsij ni é re' guꝝ'yaj sa' á re' nga si-sun ni é re' rian Yan'anj. ³ Ganunun ruhua á re' nga

nuguan' digyán ni sij rian án re' nga nuguan' gunun ni é re'. Nꝝ guꝝ'yaj á re' daj rún' ataj nuguan' daj. Nꝝ ganani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Nꝝ nanico' ni é re' Yan'anj. Nꝝ sisi sj gunun ruhua á re', ngaa nꝝ rá'yanj guꝝsī rian án re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj tu. Nꝝ sj guini'i a ni é re' un hora guꝝsī rian án re'. ⁴ Sanj man doj ni ngüi scanij a ni é re' nitaj si guꝝ'yaj quij. Nꝝ gunun ni sij atsij gatsi. Nꝝ gache ni sij ngāj. Daj si 'yaj sa' ni sij riānj. ⁵ Tsínj gunucuaꝝ guꝝ'yaj gana rian ni nuguan' quij, nꝝ gunun ni sij atsij gatsi. Nꝝ sj jnaruhui si-xugüi ni sij taj rian libro nun si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Nꝝ ga'mi sa'āj si-xugüi ni sij rian chrē nga rian si-ángel chrē nej. ⁶ Nꝝ sisi nun chraquij a ni é re', nꝝ hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espíritu Santo rian ni xi'nin' huin ni ngüi nico' man'anj." Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Jesús gunünj.

El mensaje a Filadelfia

⁷ Ngaa nꝝ gataj ruhua' yún Jesús gunünj:

—Nꝝ garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' man'anj man xuman' Filadelfia. Nꝝ gataj re' gunun ni sij: "Huēj huin si a'mi nuguan' nan huinj tsínj sa' chruhua niman. Nꝝ huēj huin si a'mi nuguan' xanga'. Nꝝ nicā si-rian gaga'

rey David. Nĩ ngaa na'nĩ rian hue', nĩ a 'ngõ tsínj sị ga'ue naranj. Nĩ ngaa naran rian hue' nĩ a 'ngõ tsínj sị ga'ue na'ni mánj. ⁸ Nĩ'inj daj 'yaj ni é re'. Nĩ'yaj á re' ne' chrej rian án re'. Daj si hua na'nĩ rian gatu a ni é re' rian 'ngõ hue'. Nĩ, nĩ a 'ngõ tsínj sị ga'ue naranj rian hue' daj. Nĩ nunj si doj nucuaq niman án re' sanj dugumi sa' á re' si-nuguan'anj. Nĩ nitaj si duna á re' si ga'mi sa' á re' xi'ij aj. ⁹ Nĩ hua gõ'ngo ni sij nicaj dugüi' ngã Satanás. Nĩ ataj ni sij sisi ni tsínj israelita huin ni sij. Sanj sé si xanga' huin ni sij. Tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nĩ gui'yã sisi guchi' ni sij rian man án re'. Nĩ guiniquin' ráj dacoj ni sij rian án re', gui'yã. Ngaa nĩ guini'i yya ni sij sisi 'i ruhuaj ni'yã á re'. ¹⁰ Nĩ xi'í si dagahuin a ni é re' nuguan' ga'nij sun rian án re' sisi gunucuaq á re' rian sayun, ngaa nĩ huēj dugumi ni é re' sisi sị guiran' ni é re' rian sayun xxi ga'na' guiran' daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nĩ ngaa ga'na' sayun xxi daj, nĩ xacaj Yan'anj cuenta daj gunucuaq ni ngüi ngã sayun xxi ga'na'. ¹¹ Nĩ rá'yanj ga'nãj rian man án re'. Ngaa nĩ dugumi sa' á re' nuguan' nicaj á re'. Ngaa nĩ sị nacaj angõ ni sij si-corona ni é re' huin premio gui'yaj gana á re'. ¹² Tsínj gui'yaj gana rian nuguan' quij, nĩ gui'yã sisi gahuin sij daj

rún' huin 'ngõ chran xacan dugu'nun' chruhua si-nuhui Dan'ãn. Nĩ nitaj aman gahui sij chruhua nuhui daj. Nĩ garünj si-xugüi Dan'ãn rian sij ngã si-xugüi xánj Dan'ãn nej huin xuman' Jerusalén naca 'na' xata' rian Yan'anj. Nĩ ganahuin naca si-xugüij garünj rian sij nej. ¹³ Nĩ sisi nun chraquij a ni é re', nĩ hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'anj." Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gunünj.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Ngaa nĩ gataj ruhua' yún sij gunünj:

—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' man'anj man xuman' Laodicea. Nĩ gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin si gui'yaj daran' si gataj snan'ãn gunun a ni é re'. Nĩ huñj tsínj nata' yya nuguan' xanga' rian ni ngüi. Nĩ asj sini ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi, nĩ huēj huin si gui'yaj daran'anj. ¹⁵ Nĩ ni'inj daj 'yaj á re'. Nĩ ni'inj sisi sé daj rún' hua 'ngõ si nuhuij hua a ni é re'. Nĩ sé daj rún' hua 'ngõ si yan'an hua a ni é re'. Nĩ huin ruhuaj sisi daj rún' hua 'ngõ si nuhuij, asj 'ngõ si yan'an ga ni é re' aj. ¹⁶ Hué dan nĩ xi'í si daj rún' hua nnee guin hua ni é re', nĩ gahui ni é re' du'uj gurãn daj rún' uránj 'ngõ tsínj. Daj si sé daj rún'

hua nnee nuhuij asj nnee yan'an hua ni é re'. ¹⁷ Daj si ataj ni é re' sisi xuru'ue huin ni é re'. Nj hua nico rasun rian ni é re'. Nj, ni ango ni rasun nitaj si achin rian án re', ataj á re'. Sanj nun acaj ni é re' cuenta sisi ni ngüi guere' ruhua huin ni é re'. Nj ni ngüi ran' yaco huin ni é re'. Nj huin ín re' ni ngüi niqui. Nj huin ni é re' ni ngüi duri. Nj huin ni é re' ni ngüi hua nne nej. ¹⁸ Xi'í daj nj riquij 'ngo ducuanj rian án re' sisi guiran ni é re' gaga' oro sa' riánj huin oro gahuin sa', gui'yaj yan'an. Hué dan nj ga'ue gahuin xanga' ni é re' xuru'ue riánj. Nj guiran ni é re' atsij gatsi riánj gunun ni é re'. Ngaa nj sj gahuin na'aj ni é re' xi'í si hua nne ni é re'. Nj guiran ni é re' gono'o ga'nij ni é re' rian án re'. Ngaa nj ga'ue guini'i ni é re', nj xacaj á re' cuenta, gui'yaj gono'o daj. ¹⁹ Daran' ni ngüi 'j ruhuáj, nj gunun ga'ti ni sij. Nj 'yā castigo ni sij. Xi'í daj nj dugu'nun' ni é re' sisi nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Nj nanico' ni é re' Yan'anj. ²⁰ Huéj huin si niquin' rian hue'. Nj aquin ni é re'. Ngaa nj sisi unun 'ngo tsinj daj si a'mi, nj na'ni sij rian ducua sij gatū. Nj gahuin sti'nij nga sij. Nj gahuin sti'ni sij ngāj nej. ²¹ Tsinj gui'yaj gana rian ni nuguan' quij, nj riquij rian gane sij ngāj rian chrun xilāj huin chrun xila sa'. Daj si hué

ducuanj daj gui'yaj ganānj rian ni nuguan' quij. Nj nne nuguan'ānj nga chrē rian chrun xila sij huin chrun xila sa'. ²² Nj sisi nun chraquij a ni é re', nj gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'anj." Daj gataj re' rian ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gununj.

4

La adoración celestial

¹ Ngaa guisij nj guini'yā, nj guini'inj 'ngo rian hue' hua ní'nij xata'. Nj gunun ruhua' yūnj nane ga'mi sini ngāj. Nj daj rún' a'yanj trompeta hué daj ga'mi nane daj. Nj gataj nane daj gununj:

—Gahui re' ga'na' re' xata'. Nj digyanj rián re' ni nuguan' sisi hua nian gahuin da rucu. —Daj gataj nane daj.

² Nj rá'yanj guini'i nimānj 'ngo nuguan' sa', gui'yaj Espiritu Santo. Nj guini'inj niquin' 'ngo chrun xila sa' xata'. Nj nne 'ngo si mán xata' rian chrun xila sa' daj. ³ Nj daj rún' hua 'ngo yej ran sa' gu'naj jaspe, asj 'ngo yej gu'naj cornalina, nj hué daj hua si nne rian chrun xila sa' daj. Nj xi'nij chrun xila daj ganicaj xucuáj gu'luj. Nj xiguin xucuáj daj daj rún' ran 'ngo yej gu'naj esmeralda. ⁴ Nj guini'inj ango ico gan'anj chrun xila sa' ganicaj xi'nij chrun xila sa' daj. Nj nne ico gan'anj ni tsinj huin achij rian ni chrun

xila sa' daj. Ni nun ni sij
atsij gatsi. Ni nun chra ni
sij 'ngo corona huin gaga'
oro. ⁵ Ni ran rian chrun
xila sa' niquin' dani daj. Ni
gahuin garin ngaa gaguáj
du'ui. Ni ne' rian chrun xila
sa' daj aca ichij yan'an huin
ichij Espíritu Santo 'na' rian
Yan'anj. ⁶ Ni ne' rian chrun
xila sa' niquin' dani daj,
ni daj rún' hua 'ngo nnee
yan'anj, ni hué daj hua nnee
gurugüi' rian chrun xila daj.
Ni daj rún' hua pidrio sa', ni
hué daj xiguin sa' rian nnee
daj.

Ni dani rian niquin' chrun
xila sa' daj, ni ganicaj
gan'anj ni si hua ni'na' man
xata' xi'nij chrun xila daj.
Ni gan'anj si man xata' daj,
ni hua ga'i rundij rianj ne'
chrej rucu nga ne' chrej
rianj nej. ⁷ Ni daj rún' hua
'ngo sigue'ej xxi, ni hué daj
hua 'ngo. Ni daj rún' hua
cero, ni hué daj hua angoj.
Ni daj rún' hua rian 'ngo
tsinj, ni hué daj hua ángo.
Ni daj rún' hua xata achéj
xata', ni hué daj hua ángo.
⁸ Ni anin' gan'anj ni xucu
hua ni'na' man xata', ni hua
huatan' si-gachi da go'ngo.
Ni nin' gachra' nnee cúj
anin' gan'anj xucu daj, ni
hua ga'i nin' ruhua rundij
rian xuj. Ni hua rundij rian
riqui si-gachi nej. Ni nun güi
nigan', ni nun a'nin' ruhua
anin' xucu si ga'mi. Ni ataj
anin' gan'anj xuj:

Hua sa' nin' ruhua Yan'anj.

Hua sa' nin' ruhua Yan'anj.

Hua sa' nin' ruhua Señor
huin Yan'anj.

Ni nucuj nin' ruhua
Yan'anj.

Ni hué Yan'anj huin si gane
asij sini.

Ni Yan'anj huin si nne
acuan'.

Ni Yan'anj huin si ga'na'
ruhua' yún.

Ataj anin' gan'anj xucu man
xata' daj. ⁹ Ni ga'mi sa' anin'
gan'anj xuj rian si nne rian
chrun xila sa' daj. Ni nun
yan'anj anin' gan'an. Ni a'ui'
anin' gan'an si guruhua si
nne rian chrun xila sa' huin
si nne niganj. Ni da yun yun
hué daj 'yaj anin' gan'anj
daj ngaa a'mi sa' anin'-inj.
¹⁰ Ngaa ni guiniquin' ráj
dacoj ico gan'anj ni tsinj
huin achij rian si nne rian
chrun xila sa' daj. Ni a'mi
sa' ni sij. Ni duguéj ni sij si-
corona ni sij rian si nne rian
chrun xila sa' daj. Ni ataj ni
sij:

¹¹ Hué re' huin Señor.

Ni dugu'naj huin sisi ga'mi
sa' ni ngüi xi'í re'.

Ni dugu'naj huin sisi
guinun yan'anj ni
ngüi man'an re' nej.

Ni dugu'naj huin sisi
guinica' re' daran'
fuerza.

Daj si hué re' gui'yaj daran'
ni rasun.

Ni man ni rasun daj xi'í si
hué daj garan' ruhua
re'.

Ataj ico gan'anj ni tsinj
huin achij daj.

5

El rollo y el Cordero

1 Ngaa n̄i guini'ɪnj sisi nicaj si nne rian chrun xila sa' daj 'ngō yanj libro ne' chrej ra'a sa'aj. N̄i hua n̄ica nun letra xiráj yanj daj. N̄i hua n̄ica nun letra riqui yanj daj nej. N̄i hua ránj sa' ichij sello du'ua yanj daj. 2 N̄i guini'ɪnj 'ngō ángel nucuj. N̄i nachínj snan'anj ángel daj. N̄i ga'mi nucuj-á' gataj-á':

—N̄i un sin huin si sa' sisi ga'ne sello hua ránj du'ua yanj libro daj, ngaa n̄i naguraj du'ua rumi yanj daj únj. —Daj gataj ángel daj.

3 Sanj n̄i a 'ngō si mán xata' ngā si mán rian yo'ój nej, si mán riqui yo'ój nej, si ga'ue naguraj rian yanj libro daj, n̄i guini'i daj hua rian yanj da mánj. 4 Ngaa n̄i gaco n̄in' ruhuáj xi'í si nun nari' ni sij 'ngō si hua sa' na'ni n̄i'yaj du'ua daj hua yanj daj. 5 Ngaa n̄i gataj 'ngō dugüi' ni tsínj huin achij gunūnj:

—Sj gacó re' ga mánj. Daj si tsínj huin xi'nin' gu'naj Judá huin da'n̄i si'n̄i rey David, n̄i gui'yaj gana sij. N̄i gu'naj sij sigue'ej. N̄i xi'í daj ga'ue ga'ne sij ichij sello nun du'ua yanj libro, n̄i nagura' sij libro daj.

6 Ngaa n̄i guini'ɪnj niquin' 'ngō xachij 'n̄ij dani rian niquin' chrun xila sa' daj ngā anin' gan'anj xucu hua n̄i'na'. N̄i niquin' xuj dani ni tsínj huin achij. N̄i rún' huin sisi hua dagahui' ni sij

xachij 'n̄ij daj. N̄i hua ichij sicúj xuj ngā ichij rundij rian xuj huin ichij Espíritu Santo 'na' rian Yan'anj. N̄i ga'n̄ij Yan'anj ichij Espíritu Santo gan'anj n̄in' gachra' chruhua xungüi. 7 Ngaa n̄i ga'na' xachij 'n̄ij daj. N̄i guida'a xuj yanj libro ra'a sa' si nne rian chrun xila sa' daj. 8 N̄i ngaa guida'a xuj yanj daj, ngaa n̄i ganiquin' ráj dacoj anin' gan'anj xucu hua n̄i'na' daj ngā icō gan'anj ni tsínj huin achij rian xachij 'n̄ij daj. N̄i nicaj daran' ni sij yán'anj nun ga'i ya'a. N̄i nicaj ni sij cū huin oro. N̄i da' gara ni sij siquíj chruhua ni cū daj. N̄i siquíj daj huin ni nuguan' achínj jni'yaj ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. 9 N̄i aráj ni sij chra' naca nan rian xachij 'n̄ij daj:

Hué re' huin tsínj sa' ga'ue guida'a yanj.

N̄i ga'ue na'nij re' du'ua yanj daj rian nun ichij sello.

Daj si hué re' dagahui' ni sij. N̄i naru'ué re' si-tun man'án re' xi'í si-gaquin' ni ngüi.

10 N̄i gui'yáj re' sisi guñicaj sun ni sij gahuin ni sij rey.

N̄i gui'yáj re' sisi gahuin ni sij chrej rian Yan'anj.

N̄i guñicaj sun ni sij chruhua xungüi ga'na'.

Hué daj gara ni sij rian xachij 'n̄ij daj.

11 Ngaa n̄i guini'ɪnj. N̄i gunūnj si-nane nico ni ángel mán ganicaj xi'n̄ij chrun xila

sa' daj nga anin' gan'anj si hua ni'na' nga ni tsinj huin achij nej. Ni man millón millón ni ángel. ¹² Ni ga'mi nucuj ni ángel gataj-á':

Sa' nin' ruhua huin xachij 'nij dagahui' ni sij.

Ni dugu'naj huin sisi guinicaj nin' sij sun.

Ni guinicaj sij daran' rasun sa'.

Ni gahuin chrun nin' ruhua sij.

Ni nahuin ra'a sij daran' fuerza.

Ni guinun yan'anj ni ngüi sij.

Ni ga'mi sa' ni sij xi'í sij.

Ni ga'mi 'ueé ni sij xi'í sij nej. Hué daj garáj sa' ni ángel daj xi'í xachij 'nij daj.

¹³ Ngaa ni gununj si ga'mi daran' si gui'yaj Yan'anj huin si man ne' xata' nga si man rian yo'ój nej, si man ne' riqui yo'ój, si man chruhua nnee yan'anj nej. Ni gataj daran'anj:

Niganj ga'mi sa' daran' né' rian si nne rian chrun xila sa' nga rian xachij 'nij.

Ni niganj guinun yan'anj né' rian nungüej sij.

Ni niganj ga' 'ueé rian nungüej sij, gui'yaj né'.

Ni hué daj ga' fuerza rian nungüej sij niganj, gui'yaj né' nej.

Daj gataj daran' ni sij.

¹⁴ Ngaa ni:

—Amén. —Gataj anin' gan'anj xucu hua ni'na'.

Ngaa ni ganiquin' ráj dacoj icó gan'anj ni tsinj huin achij

rian Yan'anj. Ni Yan'anj huin si gane niganj.

6

Los sellos

¹ Ngaa ni guini'inj ngaa ga'nej xachij 'nij 'ngo sello nun du'ua yanj libro daj. Ni gununj ga'mi 'ngo dugüi' gan'anj xucu hua ni'na' daj. Ni daj rún' ngaa aguáj du'ui, ni hué daj ga'mi nucuj-á'. Ni:

—Gahua' re' ni'yaj re' aj.

—Gataj 'ngo si hua ni'na' daj.

² Ngaa ni guini'inj 'ngo guayo gatsi. Ni tsinj taj guayo daj, ni nicaj sij 'ngo ra'uej ra'a sij. Ni ga'ui' ni sij 'ngo corona gunun chra sij. Ngaa ni gahui sij gan'anj gui'yaj gana sij. Daj si huin sij tsinj 'yaj gana.

³ Ni ngaa ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij hui, ngaa ni gununj ga'mi ango xucu hua ni'na'. Ni gataj-á':

—Gahua' re' ni'yaj re' aj.

—Daj gataj-á'.

⁴ Ni gahui ango guayo. Ni guayo daj huin guayo mare. Ni hua permiso rian tsinj taj guayo mare daj sisi guisij gane din'inj ni ngüi, gui'yaj sí'. Ni hué sij gui'yaj sisi dagahui' go'ngo ni sij ni tsinj huin dugüi' ni sij. Ni ga'ui' ni sij 'ngo espada xxi ra'a sí'.

⁵ Ni ngaa ga'nij xachij 'nij daj ango sello guisij hua'ni, ni gununj ga'mi xucu hua ni'na' huin xucu hua'nij. Ni gataj-á':

—Gahua' re' ni'yaj re' aj:

—Daj gataj-á'.

Ngaa n̄i guini'inj 'ngo guayo maru. N̄i tsínj taj guayo maru daj, n̄i nicaj sij 'ngo aru' da'nga' ra'a sij. ⁶ N̄i dan̄i anin' gan'anj xucu hua n̄i'na' daj gun̄nj 'ngo nan̄e. N̄i gataj-á':

—Daj rún' 'yaj gana á re' 'ngo güi, n̄i hué daj du'ue 'ngo kilo strigo. N̄i hué daj du'ue hua'nij kilo cebada. San̄i s̄i gui'yaj ni é re' si guere' gasiti nga nnee vino mánj. —Daj gataj nan̄e daj.

⁷ N̄i ngaa ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij gan'anj, n̄i hué daj gun̄nj ga'mi ango xucu huin xucu gan'anj. N̄i gataj xuj gun̄nj:

—Gahua' re' n̄i'yaj re'. —Daj gataj-á'.

⁸ Ngaa n̄i guini'inj 'ngo guayo mayaj. N̄i tsínj taj guayo mayaj daj huin tsínj 'yaj si ahui' ni ngüi. Hué daj gu'naj sij. N̄i nico' 'ngo tsínj rucu sij. N̄i hué sí' nicaj ni ngüi gan'anj rian man̄ ni niman. N̄i ga'ui' Yan'anj sun rian nungüej tsínj daj sisi guinicaj sun nungüej sij rian gan'anj si anej yo'ój xungüi nan. N̄i ga'ue dagahui' nungüej sij ni ngüi. N̄i gahui' ni ngüi, gui'yaj xi'n̄a nga xi'j, gui'yaj nungüej sij. N̄i ga'ue gui'yaj nungüej sij sisi gahui' ni ngüi, gui'yaj xucu huee man̄ riqui quij nej.

⁹ N̄i ngaa ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij un'unj, n̄i guini'inj ngaj ni niman riqui nna huin altar. N̄i hué ni sij huin ni tsínj gahui' xi'í

si ga'mi sa' ni sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. ¹⁰ N̄i ga'mi nucuj ni sij gataj ni sij:

—Sa' nin' ruhua huin re' Señor. N̄i xanga' yya huin re'. N̄i aman nagui'yaj yya re' xi'í ni tsínj man̄ chruhua xungüi únj. N̄i aman gui'yaj re' castigo ni sij xi'í gaquin' da'ui ni sij si dagahui' ni sij ni únj únj. —Hué daj gataj ni ngüi gahui' daj.

¹¹ Ngaa n̄i ga'ui' ni sí' atsijsi gatsi gunun ni sij. N̄i gataj Yan'anj gunun ni tsínj daj sisi naran ruhua ni sij doj da guisij gahui' yya número ni dugüi' ni sij huin ni tsínj 'yaj sun nga ni sij. Daj si hua nian si gahui' ni sí' daj rún' gahui' ni sij.

¹² Ngaa n̄i guini'inj sisi ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij huatanj du'ua yanj daj. Ngaa n̄i ga'na' nucuj 'ngo yún. N̄i gahuin rumi' rian güi daj rún' hua 'ngo atsijsi mare. N̄i gahuin mare rian yahui daj rún' hua tun. ¹³ N̄i guinij ni yati' man̄ xata' rian yo'ój. Daj rún' ayu higo chra chrun higuera ngaa ahui nucuj nan̄e, n̄i hué daj guinij ni yati' rian yo'ój. ¹⁴ N̄i jnarumi xata' man'an daj rún' 'yaj né' ngaa jnarumi né' 'ngo yanj xe'e. N̄i naduna daran' quij ango yu'uj guisiqui'-í' nga ni yo'ój ngaj chruhua nnee yan'anj nej. ¹⁵ N̄i guixi'ij hui' ni rey man̄ chruhua xungüi chruhua huej nga scanij ni huej nej. N̄i hué daj gui'yaj

ni tsínj huin rian nga ni xuru'ue nej, ni tsínj capitán nej, ni tsínj nicaj sun nej, daran' ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue nga daran' ni tsínj nitaj si 'yaj sun rian xuru'ue nej. ¹⁶ Nj̄ gataj ni sij rian ni quij nga rian ni huej:

—Gayu a ni é re' xiráj ni únj. Nj̄ gari huí a ni é re' ni únj rian si nne rian chrun xila sa' daj nga rian xachij 'nj̄. Daj si a'man ruhua xachij 'nj̄ daj ni'ya ni únj. ¹⁷ Nj̄ hua guisíj güi gahuin nico castigo ni únj, gui'yaj nungüej sij. Nj̄ un tsínj ga'ue gunucuj guñiquin' rian nungüej sij únj. —Hué daj gataj ni sij gunun ni quij nga ni huej.

7

Los 144,000 sellados

¹ Ngaa guisíj nj̄ guini'inj niquin' gan'anj ángel go'ngo sicúj xungüi nan. Nj̄ ránj ni ángel rian gan'anj nane sisí sj̄ gahui ni nane daj rian yo'ój nga rian nnee yan'anj nga rian nj̄ a 'ngo ni chrun nej. ² Nj̄ hué daj guini'inj ango ángel 'na' rian sij güi. Nj̄ nicaj ángel daj si-sello Yan'anj hua nj̄'na'. Nj̄ gaguáj nucuj ángel daj rian ango gan'anj ángel daj. Nj̄ nicaj ni gan'anj ángel daj sun, gui'yaj Yan'anj sisí chran' yun'unj ni ángel daj rian yo'ój nga rian nnee yan'anj nej. ³ Nj̄ gataj ángel 'na' daj gunun ango gan'anj ángel niquin' daj:

—Sj̄ chran' yun'unj anin' é re' yo'ój nga rian nnee yan'anj nej, rian ni chrun nej mánj. Ga'nin' ruhua á re' da gari únj sello yo ni tsínj 'yaj sun rian Dan'anj né'. —Daj gataj ángel daj.

⁴ Ngaa nj̄ gunünj número ni tsínj guixíj sello, gui'yaj anin' ángel daj. Nj̄ 'ngo ciento táj huíj xia gan'anj mí ni sij guixíj sello. Nj̄ hué ni sij huin ni tsínj 'na' ni xi'nin' ni ngüi israelita.

⁵ Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Judá. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Rubén. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Gad. ⁶ Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Aser. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Neftalí. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Manasés. ⁷ Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Simeón. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Leví. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Isacar. ⁸ Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Zabulón. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj José. Nj̄ xuhuij mí ni sij huin da'nj̄ si'nj̄ tsínj gu'naj Benjamín.

La multitud vestida de ropas blancas

⁹ Ngaa guisíj nj̄ guini'inj 'ngo xi'nin' xxi ni ngüi huin ni ngüi 'na' daran' rian xungüi nga daran' rian

xi'nin' nej, daran' ni ngüi a'mi ga'i snánj a'mi ni sij nej, daran' rian ni xuman' nej. Ni nico nın' ruhua ni sij huin. Ni a 'ngö ni tsínj si gunucuaaj gaya undaj ni sij huin. Ni man ni sij rian niquin' chrun xila sa' nga rian xachij 'nij. Ni nun ni sij atsij gatsi. Ni nicaj ni sij yun ra'a ni sij. ¹⁰ Ni gaguáj nucuaaj ni sij. Ni gataj ni sij:

Yan'anj nne rian chrun xila sa' huin Dan'anj né'.

Ni Yan'anj nga xachij 'nij huin si ganacaj né'.

Hué daj gataj ni sij.

¹¹ Ni daran' ni ángel niquin' ganicaj xi'nij chrun xila sa' nga ni tsínj huin achij nga anin' gan'anj xucu hua ni'na' nej. Ni guiniquin' ráj dācoj ni ángel daj rian chrun xila sa' daj. Ni da' huin si ganun yo ni ángel daj rian yo'ój. Ni ga'mi sa' ni ángel daj rian Yan'anj.

¹² Ni gataj ni ángel daj:

Amén.

Ga'mi sa' né' rian Dan'anj né'.

Ni ga 'ueé rian Dan'anj né'.

Ni niganj guini'i Dan'anj né' daran'anj.

Ni niganj gataj né' si guruhua Dan'anj né'.

Ni niganj guinun yan'anj né' rian Dan'anj né'.

Ni dugu'naj huin sisi guinicaaj Dan'anj né' sun.

Ni dugu'naj huin sisi niganj guinicaaj Dan'anj né' fuerza.

Amén.

Daj gataj ni ángel daj.

¹³ Ngaa ni nachínj snan'anj 'ngö tsínj huin achij riānj. Ni gataj sij:

—Ni un sin huin ni ngüi nun atsij gatsi nan, ni, ni a 'na' ni sij, ruhua á re' únj. —Hué daj gataj 'ngö tsínj huin achij daj gunünj.

¹⁴ Ngaa ni gatā gunun sij:

—Señor, ni'i man'án re', ruhuāj. —Gatā gunun sij.

Ngaa ni gataj sij gunünj:

—Hué ni ngüi nan huin ni ngüi guiran' nico sayun ngaa gahuin sayun nico chruhua xungüi. Ni daj rún' nánj né' si-gan' né' sisi nahuin gatsij, ni hué daj gahuin niman ni sij gui'yaj si-tun man'an xachij 'nij. ¹⁵ Xi'í daj ni niquin' ni ngüi daj rian si-chrun xila Yan'anj. Ni nun güi nigan' niquin' ni sij chruhua si-nuhui Yan'anj 'yaj sun ni sij rian Yan'anj. Ni gane Yan'anj nga ni sij sisi dugumij ni sij. ¹⁶ Ni si gachin xi'na riqui ni sij ga mánj. Ni si nago'oj ni sij nnee ga mánj. Ni si gurunun nnán rian ni sij, gui'yaj güi. Ni si chran' yun'unj gachi' ni sij ga mánj. ¹⁷ Daj si dugumi xachij 'nij nne dani rian chrun xila sa' ni sij. Ni nacaj sí' ni sij gan'anj digyán sí' rian ahui nnee sa' huin nnee 'yaj si gane niganj ni sij. Ni naru'ui Yan'anj rian daran' ni ngüi aco. —Daj gataj tsínj huin achij daj gunünj.

8

El séptimo sello

1 Nĩ ngaa ga'nej xachij 'nĩj daj ango sello guisĩj ichij du'ua yanj daj, nĩ gahuin din'inj xata' chra anej hora. 2 Ngaa nĩ guini'inj ichij ángel huin ni ángel niquin' rian Yan'anj. Nĩ ga'ui' ni si mán xata' ichij trompeta rian ni ángel daj. 3 Hué dan nĩ ga'na' ango ángel. Nĩ guiniquin' ángel daj rian altar. Nĩ nicaj ángel daj cū nūn siquĩj huin oro. Nĩ ga'ui' ni si mán xata' nico siquĩj rian ángel daj sisi jñachej ángel daj siquĩj nga nuguan' achínj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj huin ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ngaa nĩ ga'ui' ángel siquĩj daj rian altar huin oro. Nĩ niquin' altar huin oro daj rian chrun xila sa' nne Yan'anj. 4 Nĩ gahui gatse', gui'yaj siquĩj nicaj ra'a ángel daj rian Yan'anj ngaa gachínj jni'yaj ni ngüi hua sa' niman rian Yan'anj. 5 Ngaa nĩ guida'a ángel daj cū. Nĩ gara ángel daj yan'an chruhua cū aca rian altar. Nĩ guere'ej ángel daj cū nūn yan'an rian xungüi. Ngaa nĩ gaguáj du'ui. Nĩ gahuin garin. Nĩ guiran nej. Nĩ ga'na' yún nej.

Las trompetas

6 Hué dan nĩ gui'yaj xugüi ichij ni ángel nicaj ichij trompeta daj sisi ga'yanj ni ángel ni trompeta daj.

7 Ngaa nĩ ga'yanj 'ngo ángel daj trompeta. Nĩ gaman' guman yatan nga yan'an nachej tun. Nĩ gaman' daj rian xungüi. Nĩ

doj nĩ guisĩj da'aj ni chrun gaca. Nĩ gaca daran' ni coj mare nej.

8 Ngaa nĩ ga'yanj ango ángel trompeta guisĩj hujj ángel daj. Nĩ guinij 'ngo yan'an xxi chruhua nnee yan'anj. Nĩ daj rún' quij xacan hua yan'an xxi daj. Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj nnee yan'anj gahuin tun. 9 Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj xucu mán chruhua nnee yan'anj gahui'. Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj riq achéj rian nnee guere' nej.

10 Ngaa nĩ ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisĩj hua'nij. Nĩ guinij 'ngo yati' xxi niquin' xata'. Nĩ daj rún' aca ca' chrun, nĩ hué daj aca yati' daj. Nĩ guinij yati' daj rian da'aj ni xinéj nnee nga rian da'aj yu'uj ahui nnee. 11 Nĩ yati' guinij daj gu'naj yati' yaj'. Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj nnee daj gahuin yaj', gui'yaj yati' daj. Nĩ xi'í nnee yaj' daj, nĩ gahui' nico nin' ruhua ni ngüi.

12 Ngaa nĩ ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisĩj gan'anj. Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj rian güi guere'. Nĩ hué daj gahuin nga yahuj. Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj ni yati' guere' nej. Ngaa nĩ doj nĩ guisĩj da'aj güi nga yahuj gahuin rumi' rian. Nĩ doj nĩ guisĩj ni yati' gahuin rumi' rian nej. Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj ne' guní'yanj gahuin rumi'. Nĩ doj nĩ guisĩj da'aj ne' nĩ gahuin rumi'.

13 Ngaa n̄i guini'inj 'ngo ángel huaj da'aj xata'. N̄i ga'mi nucuaj ángel daj. N̄i gataj-á':

—Niqui niman n̄in' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nan xi'í sayun guiran' ni sij ngaa guixinga' ga'yanj ya'nij ni ángel trompeta. —Daj gataj ángel daj.

9

1 Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisj un'un'. N̄i guini'inj guinij 'ngo yati' xata' rian yo'ój. N̄i ga'ui' 'ngo si man xata' llave rian yati' daj. N̄i llave daj na'ni du'ua yu'uj gunun n̄in' ruhua daj.

2 Ngaa n̄i na'nij yati' du'ua yu'uj daj. N̄i gahui gatse' du'ua yu'uj daj. N̄i daj rún' gatse' ahuí du'ua 'ngo chrúnj xxi, hué daj hua gatse' daj. Ngaa n̄i gahuin rumi' rian güi nga rian nanē, gui'yaj gatse' ahuí du'ua yu'uj daj.

3 N̄i scanij gatse' daj guixira' xiriquj. N̄i gan'anj ni xuj rian ni xungüi. N̄i ga'ui' Yan'anj sisi gahuin nucuaj ni xuj gui'yaj ni xuj daj rún' 'yaj ni xiquin. 4 N̄i ga'nin' Yan'anj sun sisi s̄i chran' yun'unj ni xuj chrin' man rian yo'ój nga n̄i a 'ngo ni coj mare nej, n̄i a 'ngo ni chrun nej. Sanj ni ngüi nitaj si n̄un si-sello Yan'anj yo ni sij, n̄i hua permiso rian xuj ga'ui' xuj tánj ni sij. 5 Sanj nitaj permiso hua sisi dagahui' ni xuj ni ngüi daj. Maan si un'un' yahui ga'ui' ni xuj tánj ni ngüi daj. N̄i daj rún'

a'ngaj ngaa a'ui' xiquin tánj né', n̄i hué daj ga'ngaj ngaa ga'ui' ni xuj tánj ni ngüi. 6 N̄i güi daj n̄i n̄ano' ni ngüi daj ga'ue gahui' ni sij. Sanj si ga'ue nari' ni sij daj ga'ue gahui' ni sij manj. Gahuin ruhua ni sij gahui' ni sij. Sanj nitaj daj gui'yaj ni sij sisi gahui' ni sij manj.

7 N̄i daj rún' hua guayo ngaa hua chrun xuj gan'anj xuj nga ni snado rian huin sayun, n̄i hué daj hua ni xiriquj daj. N̄i rún' hua 'ngo corona huin oro hué daj hua si gunun chra xuj. N̄i rún' hua rian ni ngüi, n̄i hué daj hua rian xuj nej. 8 N̄i rún' hua hueé chra yun'unj xana, n̄i hué daj hua hueé xuj. N̄i rún' hua yan' sigue'ej, n̄i hué daj hua yan' xuj nej. 9 N̄i rún' hua gató gaga' hua si n̄un xuj. N̄i daj rún' aca chanj 'yaj nico ni carreta anucua ni guayo ngaa gan'anj xuj rian huin sayun, n̄i hué daj 'yaj si-gachi xuj. 10 N̄i daj rún' hua dune' xiquin hua dune' xuj. N̄i hua si-tanj xuj. N̄i hua fuerza dune' xuj sisi chran' yun'unj xuj ni ngüi chra un'un' yahui. 11 N̄i hua 'ngo ángel nicaj sun rian ni xuj. N̄i ángel daj huin si niquin' rian yu'uj gunun n̄in' ruhua daj. N̄i si-xugüi ángel daj gu'naj Abadón huin snanj hebreo. N̄i si-xugüi ángel daj gu'naj Apolión huin snanj griego. 12 N̄i hua gachin 'ngo sayun guiran' ni ngüi. Sanj achin

yahuij sayun ga'na' guiran' ni sij.

¹³ Ngaa ni ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisíj huatan'. Ni gunünj 'ngö nane ga'mi scanij gan'anj cúj taj rian altar huin oro. Ni niquin' altar daj rian Yan'anj. ¹⁴ Ni gataj nane daj gunun ángel a'yanj trompeta huin ángel guisíj huatan':

—Nachi re' anin' gan'anj ángel anumi du'ua quin nnee xxi gu'naj Eufrates. —Daj gataj nane daj gunun ángel.

¹⁵ Ngaa ni ganachi anin' gan'anj ángel anumi daj. Ni doj ni guisíj da'aj ni ngüi dagahui' ni gan'anj ángel daj. Ni hua gui'yaj xugüi Yan'anj ni ángel daj sisi hué hora daj, güi daj nej, yahuij daj nej, yo' daj nej, ni dagahui' ni ángel daj ni ngüi. ¹⁶ Ni guisíj huij ciento millón ni tsínj taj guayo huin ni snado nico' gan'anj ángel daj, ataj ni sij gunünj. ¹⁷ Ngaa ni gui'yaj Yan'anj sisi guini'inj daj hua ni tsínj taj guayo daj. Ni guini'inj daj hua ni guayo nej. Ni daj rún' hua yan'an hua gaga' hua ránj xi'yanj ni tsínj taj guayo guini'inj. Ni hua jnitaj gaga' daj daj rún' hua yej gu'naj zafiro. Ni hua mayaj gaga' daj daj rún' hua yo'ój sufre. Ni rún' hua chra sigue'ej, ni hué daj hua chra ni guayo daj. Ni ahui yan'an nga gatse' nej, yo'ój sufre nej, du'ua ni xuj. ¹⁸ Ni doj ni

guisíj da'aj ni ngüi gahui', gui'yaj yan'an nga gatse' nej, yo'ój sufre nej, ahui du'ua ni xuj. ¹⁹ Daj si hua fuerza du'ua xuj nga dune' xuj. Ni daj rún' hua xucuáj hua dune' xuj. Ni daj rún' hua chra xucuáj, ni hué daj hua chra dune' xuj nej. Ni hué daj a'ui' dune' ni xuj ni ngüi.

²⁰ Ni ango ni ngüi nun gahui' gui'yaj sayun daj, sanj nun ganani ruhua ni sij xi'í gaquin' gui'yaj ni sij. Ni nun duna ni sij si guinico' ni sij ni nane xi'i nga yan'anj huin oro nga plata nej, gaga' bronce nej, yej nej, chrun nej, huin ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Ni na'ue guini'yaj ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj. Ni na'ue gunun ni yan'anj daj. Ni na'ue gache ni yan'anj da mánj. ²¹ Ni nun ganani ruhua ni sij si dagahui' ni sij níman. Ni nun ga'nin' ruhua ni sij si gui'yaj stu'uaj ni sij. Ni hua gué gui'yaj squira' ni sij. Ni hué daj gui'yaj tu gué ni sij.

10

El ángel con el librito

¹ Ngaa ni guini'inj ga'na' ango ángel nucuaaj xata'. Ni nique ángel daj 'ngö nga. Ni niquin' xucuáj gu'luj chra ángel daj. Ni daj rún' xiguin güi, ni da'nga' daj xiguin rian ángel daj. Ni daj rún' hua yan'an, ni hué daj hua nungüej dacój ángel daj. ² Ni hua nagura' rian libro le'ej nicaj ángel daj. Ni ne' chrej sa' dacój ángel

daj guta' sij chruhua nnee yan'anj. Nī guta' sij dacój sij ne' chrej rōtsi sij rian yo'ój. ³ Ngaa nī gaguáj nucuj ángel daj daj rún' aguáj 'ngo sigue'ej. Nī ngaa gaguáj ángel daj, nī ichij yya gaguáj du'ui gunūnj. ⁴ Nī ngaa guisíj ichij gaguáj du'ui, nī gahuin ruhuāj garūnj nuguan' gaguáj du'ui rian yanj. Sanī gunūnj ga'mi 'ngo nane 'nā' xata'. Nī gataj nane daj gunūnj:

—Nāra sá' re' ni nuguan' gunún re' huin nuguan' gaguáj du'ui daj. Nī si garun re' ni nuguan' daj rian yanj mánj. —Daj gataj nane daj.

⁵ Ngaa nī nachi nicaj ángel niquin' chruhua nnee yan'anj ngā rian yo'ój ra'a xata'. ⁶ Nī gataj nīca ángel ngā si-xugūi Yan'anj nne nīganj huin si gui'yaj xata' ngā yo'ój nej, nnee yan'anj nej, daran' ni rasun mán xata' nej, daran' si mán rian yo'ój nej, daran' si mán chruhua nnee yan'anj nej:

—Xānga' hua gahuin nīchrun' gūi ganahuij xungūi nan. ⁷ Sanī ngaa guisíj gūi gā'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisíj ichij, ngaa nī guisíj gahuin yya nuguan' gani huī ruhua Yan'anj guī'ya daj rún' hua nata' Yan'anj rian ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj huin ni tsínj gui'yaj sun rian Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

⁸ Ngaa nī gunūnj nane ga'mi ruhua' yún ngāj huin

nane 'nā' xata'. Nī gataj nane daj:

—Gūij nī guida'á re' libro le'ej hua nagura' rian ángel niquin' chruhua nnee yan'anj ngā rian yo'ój. —Daj gataj nane daj.

⁹ Ngaa nī gan'ān rian ángel niquin' daj. Nī gachīn sisī rīqui ángel daj libro le'ej daj riānj. Ngaa nī gataj ángel gunūnj:

—Gūida'á re' ni xā re'. Nī gahuin tsi' du'úá re' rún' tsi' gatsi, guī'yaj libro nan. Sanī gahuin yai' riquí re', guī'yaj-á'. —Daj gataj ángel.

¹⁰ Ngaa nī guida'ā libro le'ej daj ra'a ángel ni xāj. Nī gahuin tsi' du'uāj daj rún' tsi' gatsi'. Sanī ngaa guisíj xāj, nī gahuin yai' riquīj, guī'yaj libro daj. ¹¹ Ngaa nī gataj nane daj gunūnj:

—Hua nīan si ga'mi ruhua' yún re' xi'í daj guīran' ga'ī nīn' ruhua ni ngūi. Nī mán ga'ī xuman' ni sij. Nī mán ga'ī snánj a'mi ni sij nej. Nī mán ga'ī rey nicaj sun rian ni sij nej. —Daj gataj nane daj.

11

Los dos testigos

¹ Ngaa nī riqui ni si mán xata' 'ngo riānj riānj. Nī rún' hua 'ngo rutsi riun né', nī hué daj hua riānj daj. Nī gataj Yan'anj gunūnj:

—Naxuman re' gan'anj guīriun re' si-nuhui Yan'anj ngā altar nej. Nī gaya re' undaj ni ngūi a'mi sá' rian Yan'anj mán chruhua nuhui

daj. ² Sanj sij guiriún re' ne' chrej xe' rian nuhui da mánj. Daj si ga'ue ga'na' ni ngüi 'na' anej chrej yu'uj daj. Ni huj xia huj yahui gurun ni ngüi daj xuman' hua sa' nin' ruhua. ³ Ni ga'uij atsiq niqui guinique huj tsinj huin testigo niquin' a'mi xi'ij rian ni ngüi. Ni gahuin nucuj nungüej sij ga'mi nungüej sij xi'ij da guisij mí táj huj ciento táj hua'nij xia güi, gui'yā. —Daj gataj Yan'anj gunünj.

⁴ Ni nungüej testigo daj huin huj chrun olivo niquin' rian Yan'anj huin Yan'anj nicaj sun rian xungüi nan. Ni nungüej testigo daj huin huj candelero niquin' rian Yan'anj nej. ⁵ Ni sisi hua tsinj huin ruhua gui'yaj xi'i nungüej testigo daj, ni gahuin yan'an du'ua nungüej sij. Ngaa ni gaca ni tsinj unun' nga nungüej sij, gui'yaj yan'an daj. Ni da'nga' daj gahui' daran' ni tsinj huin ruhua gui'yaj xi'i nungüej sij. ⁶ Ni nicaj nungüej tsinj testigo daj fuerza sisi naran' nungüej sij xata' sisi sij gaman' ni güi nata' nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni hué daj nicaj nungüej sij fuerza sisi naduna nungüej sij nnee nahuin tun. Ni ga'ue gui'yaj nungüej sij sisi ga'na' daran' rian xi'i chruhua xungüi daj rún' huin ruhua nungüej sij, gui'yaj nungüej sij.

⁷ Sanj ngaa guisij nahuij nata' nungüej sij si-nuguan'

nungüej sij rian ni ngüi, ngaa ni gahui xucu huee du'ua yu'uj gunun nin' ruhua daj. Ngaa ni gunun' xuj nga nungüej tsinj daj. Ni gui'yaj gana xuj. Ni dagahui' xuj nungüej sij. ⁸ Ngaa ni guingaj nungüej niman daj chruhua cayu rian ngaj xuman' xxi. Ni si-xugüi nungüej xuman' daj huin Sodoma nga Egipto sisi ga'mi rucu né'. Daj si hué xuman' daj huin rian doco' ni sij Señor rian rugutsi. ⁹ Ni guingaj nungüej niman daj hua'nij güi táj anej gaxuj guini'i ni ngüi man ga'ij rian xuman' nga ga'ij rian xi'nin' nej, ga'ij rian snánj a'mi ni sij nej, ga'ij rian xungüi nej. Ni guini'i ni sij nungüej niman daj. Ni nun ga'uej ruhua ni sij gachin' nungüej niman daj. ¹⁰ Ngaa ni ducu gahuin nia' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi guini'i ni sij nungüej niman daj. Ni xi'í daj ga'ui' ni sij ni rasun rian dugüi' ni sij. Daj si ngaa hua ni'na' nungüej sij, ni chran' yun'unj nin' ruhua nungüej sij ni ngüi man chruhua xungüi.

¹¹ Sanj ngaa gachin hua'nij güi táj anej gaxuj, ni gui'yaj Yan'anj si gatu nané chruhua niman nungüej sij. Ni nahuin ni'na' nungüej sij. Ni guinique' gaya nungüej sij. Ni daran' ni ngüi guini'i, ni ducu guxu'ui' ni sij. ¹² Ngaa ni gunun nungüej testigo daj 'ngo nané nucuj xata'. Ni gataj nané daj:

—Gahui nungüej é re', ni ga'na' nungüej é re' nan anj.
—Daj gataj nane daj.

Nгаа ni gahui nungüej sij rian nga gan'anj nungüej sij xata'. Ni guini'i ni tsinj unun' nga nungüej sij man ni sí' nga gahui nungüej sij gan'anj sij xata'.

¹³ Ni hué 'ngo hora daj, ni ga'na' 'ngo yún xxi. Ni gane ga'j hue' chruhua xuman' daj, gui'yaj yún. Ni gahui' chij mí ni ngüi, gui'yaj yún. Ni ducu guxu'ui' ni ngüi guna daj. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nne xata'. ¹⁴ Hué dan ni guisíj huj sayun gachin guiran' ni ngüi. Saní rá'yanj ga'na' ango sayun guisij hua'nij.

La séptima trompeta

¹⁵ Nгаа ni ga'yanj ango ángel trompeta guisíj ichij ángel ga'yanj daj. Nгаа ni gunünj ga'mi nucuj ni si man xata'. Ni gataj-á':

Yyaj ni gaxi'i gahuin achij Señor.

Ni gahuin achij Cristo huin tsinj 'na' rian Yan'anj gahuin achij nungüej sij rian xungüi nan.

Nгаа ni niganj 'ngo guñicaj sun Señor.

Hué daj gataj ni si man xata'.

¹⁶ Ni ico gan'anj ni tsinj huin achij nne chrun xila sa' rian Yan'anj, ni ga' nitu rian ni sij rian yo'ój. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. ¹⁷ Ni gataj ni sij:

Riqui únj si guruhúa re' huin re' Señor.

Ni hué re' huin Yan'anj nucuj nin' ruhua.

Ni hué re' huin si nne asij sini yan.

Ni nné re' yyaj nej.

Ni niganj gané re' nej.

Ni riqui únj si guruhúa re' xi'í si hua guida'á re' nico si-fuerzá re'.

Ni gaxi'i re' gahuin achij re' rian xungüi.

¹⁸ Ni ga'man ruhua ni ngüi man chruhua ni xungüi ni'yaj sij man'an re'.

Nгаа ni ga'man ruhúa re' guini'í re' ni ngüi daj.

Ni guisíj güi naguei'yaj yyá re' xi'í si-gaquin' ni ngüi gahui'.

Ni guisíj güi naru'ue re' rian ni tsinj 'yaj sun rian re' huin ni tsinj ga'mi si-nuguan' re' nga ni ngüi hua sa' chruhua niman nej, ni ngüi nun yan'anj si-xugüi re' nej.

Ni ga'ue si tsinj niqui huin ni sij, ga'ue si tsinj huin rian huin ni sij, saní 'ngo naru'ue re' rian ni sij.

Ni hué hora daj dré' re' ni ngüi dre' xungüi.

Daj gataj ico gan'anj ni tsinj huin achij daj gunun Yan'anj.

¹⁹ Nгаа ni naxi'ni rian si-nuhui Yan'anj nne xata'. Ni chruhua si-nuhui Yan'anj, ni gurugüi' chrúnj nun ni nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. Nгаа ni ducu guiran. Ni ganí. Ni ga'na'

'ngo yún. Nĩ gaman' 'ngo gumān yatan xxi nej.

12

La mujer y el dragón

1 Ngaa nĩ guini'ĩnj 'ngo rasun nico gurugüi' xata', gui'yaj Yan'anj. Nĩ rasun daj huin 'ngo yun'unj xana. 2 Nĩ nun riqui unj. Nĩ aguáj unj xi'í si ruhua ga'nga da'nij unj. Daj si ran' unj sayun xi'í lij daj. 3 Nĩ gurugüi' ango rasun xata' guini'ĩnj, gui'yaj Yan'anj. Nĩ rasun daj huin 'ngo xucuáj xxi mare. Nĩ hua ichij chra xuj. Nĩ hua ichi' si-cúj xuj nej. Nĩ nun go'ngo corona da go'ngo chra xuj. 4 Nĩ guxun dune' xuj ga'j yati' mán xata'. Nĩ doj guisij da'aj ni yati' dugüej dune' xuj chruhua xungüi. Nĩ ganiquin' xucuáj daj rian yun'unj xana ruhua ga'nga da'nij daj. Nĩ ana'uij xuj sisi hué hora ga'nga da'nij unj, ni xamánj xuj, ruhua xuj. 5 Ngaa nĩ ga'nga 'ngo lij sno'o, gui'yaj yun'unj xana daj. Nĩ tsínj daj guinicaj sun rian daran' xungüi. Nĩ guinicaj sij ni'í gaga' guinicaj sun sij. Sanĩ nachi nicaj Yan'anj da'nij yun'unj xana daj. Nĩ gan'anj sij xata', gui'yaj Yan'anj. Nĩ gan'anj gane sij rian nne Yan'anj rian chrun xila sa'. 6 Ngaa nĩ gunánj yun'unj xana daj gan'anj unj quij qui'yanj naco rian gui'yaj xugüi Yan'anj 'ngo yu'uj gane unj. Nĩ yu'uj daj ga'ui' Yan'anj si xa unj chra

'ngo mí táj yahuij ciento táj huá'nij xia güi.

7 Hué dan nĩ gahuin 'ngo sayun nico xata'. Nĩ gunun' ni ángel nicaj dugüi' nga ángel gu'naj Miguel nga xucuáj daj. Nĩ hué daj gunun' ni ángel nicaj dugüi' nga xucuáj daj nga ni ángel nicaj dugüi' nga Miguel. 8 Sanĩ nun gahuin nucuj gui'yaj gana ni dugüi' xucuáj daj rian Miguel. Nĩ nitaj rian guiman ni dugüi' xuj xata' ga mánj. 9 Ngaa nĩ guere'ej ni ángel nicaj dugüi' nga Miguel ni dugüi' xucuáj daj rian xungüi. Nĩ xucu daj gu'naj sichre nga Satanás. Nĩ asij ná sno'o gane xuj. Nĩ hué sichre daj digya' yun'unj daran' ni ngüi man chruhua xungüi. 10 Ngaa nĩ gunun'j si ga'mi nucuj 'ngo tsínj nne ne' xata'. Nĩ gataj sí:

—Yyaj nĩ guisij güi ganacaj Yan'anj ni ngüi. Nĩ gahuin nucuj nin' ruhua Dan'anj unj. Nĩ gahuin achij Yan'anj nej. Nĩ gahuin achij Cristo huin tsínj 'na' rian Yan'anj. Daj si guere'ej ni si mán xata' sichre. Nĩ sichre daj huin si ga'mi gaquin' nun güi nigan' xi'í ni jnánj né' rian Yan'anj. 11 Nĩ gui'yaj gana ni jnánj né' rian sichre xi'í si-tun man'an tsínj gu'naj xachij 'nij daj. Nĩ hué daj gui'yaj gana ni sij xi'í nuguan' xanga' ga'mi ni sij rian ni ngüi. Nĩ nun guxu'ui' ni sij sisi gahui' ni sij xi'í nuguan' sa' ga'mi ni sij. 12 Ngaa nĩ ducu gahuin nia' ruhua daran' si mán xata'. Sanĩ niqiu niman nin'

ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nga ni ngüi man rian nnee yan'anj nej. Daj si ga'na' sichre rian man ni é re'. Ni ducu a'man ruhua sichre. Daj si ni'i sij sisi doj hua ni güi ganahuij si-sunj. —Daj gataj nanej daj.

¹³ Ni ngaa guini'i xucuáj daj sisi guiri ni si man xata' gan'anj xuj chruhua xungüi, ni guinico' xuj gan'anj xuj yun'unj xana gui'yaj si ga'nga lij sno'o daj. ¹⁴ Sanj ga'ui' Yan'anj huij si-gachi xata xxi gunun yun'unj xana daj sisi ga'ue güej unj, ni guisij unj quij gui'yanj naco. Ni gahuin gan' unj rian xucu daj. Ni hue yu'uj daj gane unj sisi ga'ui' Yan'anj si xa unj chra huaj'nij yo'taj nej. ¹⁵ Ngaa ni ga'yanj xuj nnee du'ua xuj rucu yun'unj xana daj sisi gahuin nnee daj 'ngo xinéj nnee. Ngaa ni gunucuj nnee yun'unj xana daj, ruhua xuj. ¹⁶ Sanj chracuij yun'unj yo'ój yun'unj xana daj. Daj si nasitsi' du'ua yo'ój. Ngaa ni xamanj yo'ój xinéj nnee guiri xucuáj du'ua xuj. ¹⁷ Ngaa ni ducu ga'man ruhua xuj ni'yaj xuj yun'unj xana daj. Ni gan'anj gunun' xuj nga ango ni da'nij unj huin ni sij ni ngüi dagahuin nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian ni sij. Ni huin ni sij ni ngüi a'mi sa' si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

13

Las dos bestias

¹ Hué dan ni guiniquinj rian yo'ój chru ngay du'ua nnee yan'anj. Ngaa ni guini'inj gahui 'ngo xucu huee chruhua nnee yan'anj. Ni hua ichij chra xuj nga ichi' si-cúj xuj. Ni chra go'ngo si-cúj xuj, ni nun go'ngo corona. Ni nun letra rian ichij chra xuj huin si-xugüi xuj. Ni quij nin' ruhua huin si-xugüi xuj. ² Ni rún' hua xucu gu'naj leopardo hua xuj guini'inj. Ni rún' hua ra'a oso, ni hue daj hua ra'a xuj. Ni rún' hua du'ua sigue'ej, ni hue daj hua du'ua xuj. Ni ga'ui' xucuáj daj si-sun xuj rian xucu daj. Ni ga'ui' xuj sisi gahuin achij xú' gane xú' rian chrun xila sa' rian nne man'an xuj. Ni ga'ui' xuj nico sun guinicaj xú'. ³ Ni guini'inj sisi guiran' xi' 'ngo chra xucu daj. Ni rún' guiran' xi' chra 'ngo tsinj ruhua gahui', ni hue daj hua chra xuj. Sanj ganahuin rian guiran' xi' chra xuj daj. Ni gara yan'anj ruhua daran' ni ngüi man chruhua xungüi guini'i ni sij sisi nahuin chra xuj. Ni guinico' ni sij rucu xuj gan'anj ni sij. ⁴ Ni guinico' ni ngüi xucuáj daj xi' si ga'ui' xuj si-sun xuj rian xucu huee daj. Ni ga'mi sa' ni sij rian xucu huee daj. Ni gataj ni sij:

—Un tsinj ga'ue gui'yaj daj rún' 'yaj xucu huee daj únj. Ni un tsinj ga'ue gunun' nga xuj ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

⁵ Ni ga'uej ruhua Yan'anj

sisi gahuin nucuj xuj ga'mi nne xuj. Ni ga'mi quij xuj rian Yan'anj nej. Ni ga'uej ruhua Yan'anj sisi guñicaj sun xuj huj xia huj yahui. ⁶ Hué dan ni ga'mi quij xuj xi'í Yan'anj nga xi'í si-xugüi Yan'anj nej. Ni hué daj ga'mi quij xuj xi'í si-nuhui Yan'anj nga xi'í ni si mán xata' nej. ⁷ Ni ga'uej ruhua Yan'anj sisi gunun' xuj nga ni ngüi hua sa' niman rian Yan'anj. Ni gui'yaj gana xuj rian ni sij. Ni hua permiso rian xuj sisi guñicaj sun xuj rian daran' xi'nin' ni ngüi nga daran' xuman' nej, daran' snánj a'mi ni ngüi nej, daran' xungüi nej. ⁸ Ni guinico' daran' ni ngüi man chruhua xungüi xucu daj. Sanj sé daj gui'yaj ni ngüi taj si-xugüi rian silibro xachij 'nij daj. Ni ni ngüi taj si-xugüi rian libro daj, ni hué ni sij huin si gane niganj nga Yan'anj. Ni hué xachij 'nij daj huin Jesucristo gahui' xi'í si-gaquin' né'. Ni asij achin gui'yaj Yan'anj xungüi, ni hua gani ruhua Yan'anj sisi hué daj gahui' Jesús.

⁹ Ni sisi nun chraquij 'ngo tsínj daj, ni hua nian si gunun sij si ataj nuguan' nan anj. ¹⁰ Sisi nıcaj 'ngo tsínj daj gan'anj sij ducuaga' dugüi' sij, sanj hué daj gan'anj man'an sij ducuaga' nej. Sisi dagahui' 'ngo tsínj daj espada dugüi' sij, ni hué espada daj gui'yaj gahui' man'an sij. Ngaa ni huin ruhuaj sisi ga nucuj ruhua

ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. Ni guxuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj.

¹¹ Hué dan ni guini'inj gahui ango xucu huee riqui yo'ój. Ni taj huj si-cúj chra xuj. Ni daj rún' hua si-cúj xachij 'nij, ni hué daj hua si-cúj chra xuj. Sanj a'mi xuj daj rún' a'mi man'an xucúaj daj. ¹² Ni daj rún' nicaj sun xucu huee ga'na' sini, ni hué daj nicaj sun ango xuj nej. Ni niquin' xuj rian xucu huee ga'na' sini daj. Ni gui'yaj xuj sisi guinico' daran' ni ngüi man chruhua xungüi xucu huee ga'na' sini daj. Ni hua ganahuin xucu huee ruhua gahui' daj. ¹³ Ni ga'ue gui'yaj xuj ni rasun nico. Daj si da gayu yan'an xata' rian yo'ój, gui'yaj xuj guini'i ni ngüi. ¹⁴ Ni digya' yun'unj xuj ni ngüi man chruhua xungüi xi'í ni rasun nico gui'yaj xuj rian ni ngüi. Daj si nicaj xuj permiso sisi hué daj gui'yaj xuj rian xucu huee ga'na' sini daj. Ni ga'nin' xuj sun rian ni ngüi man chruhua xungüi sisi nari ra'a ni sij 'ngo yan'anj gahuin xucu huee guiran' xi'i, gui'yaj espada, sanj nun gahui' xuj. ¹⁵ Ni hua permiso rian xucu huee daj sisi gunun nane niman yan'anj gui'yaj xuj huin xucu nari ra'a ni ngüi daj. Ngaa ni ga'mi xucu nari ra'a ni ngüi, gui'yaj xuj. Ni gataj xucu huee daj sisi dagahui' ni sij daran' ni tsínj nun guinico' xucu huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj. ¹⁶ Ni

gui'yaj xucu huee daj sisi gari ni sij da'nga' ra'a sa' ni ngüi, asi yo ni sij nej. Ni hué daj gui'yaj ni sij nga ni tsínj huin rian nga ni tsínj nico' rucu nej, ni tsínj xuru'ue nga ni tsínj niqui nej, ni tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nga ni tsínj nitaj si 'yaj sun yun rian xuru'ue nej. ¹⁷ Hué dan ni ni ngüi nitaj si nun da'nga', asi si-xugüi xucu daj, asi número si-xugüi xucu daj, ni si ga'ue guiran ni sij rasun. Ni si ga'ue gudu'ue ni sij rasun ngaa nitaj da'nga' daj nun ni sij mánj.

¹⁸ Ni nuguan' nan ruhuaj sisi gahuin chrun né'. Ni gara da'nga' ruhua né' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata. Daj si si-nuguan' xucu huee daj huin si-xugüi 'ngo tsínj. Ni número daj huin huatan' ciento táj huaj'nij xia huatan'.

14

El cántico de los 144,000

¹ Ngaa ni guini'inj niquin' xachij 'nij chra quij gu'naj Sión. Ni man nuguan'an 'ngo ciento mí táj huaj xia gan'anj mí ni tsínj nga xachij 'nij daj. Ni hua nica nun si-xugüi xachij 'nij yo ni sij nga si-xugüi chrej xachij 'nij nej. ² Ngaa ni gunünj si ga'mi 'ngo nane ga'na' xata'. Ni daj rún' garin rian nico' nico nnee rian huej, ni hué daj gahuin garin gunünj. Ni daj rún' aguáj du'ui, ni hué daj gunünj nej. Ni nane gunünj daj huin daj rún'

xinga' yán'anj nun ga'i ya'a ngaa aráj ga'i ni tsínj aráj yán'anj. Ni hué daj gunünj nane ga'mi daj. ³ Ni garáj ni sij 'ngo chra' naca rian tsínj nne chrun xila sa' nga rian anin' gan'anj xucu hua ni'na' nga rian ni tsínj huin achij nej. Ni a 'ngo tsínj nun ga'ue nari' gara chra' daj. Maan si urin ciento mí táj huaj xia gan'anj mí ni tsínj ganani scanij ni ngüi man chruhua xungüi gahuin nucuj nari' chra' naca daj garáj ni sij. ⁴ Ni ni tsínj nan nun gui'yaj gaquin' nga ni ngüi xana. Daj si nun ga'mi ni sij nga ni ngüi xana. Ni hué ni tsínj nan nico' xachij 'nij ngaa achéj sí' niaj di'yaj nga ni sij. Ni nacaj Yan'anj ni sij scanij ni ngüi sisi guinicaj dugüi' sini ni sij nga Yan'anj nga xachij 'nij nej. ⁵ Ni nun ga'mi ni sij nuguan' yya. Daj si hua sa' niman ni sij niquin' ni sij rian chrun xila sa' rian nne Yan'anj.

El mensaje de los tres ángeles

⁶ Ngaa ni guini'inj huaj ango ángel daní xata'. Ni nicaj ángel daj nuguan' sa' huin nuguan' nun ganahuij. Ni nata' ángel daj rian ni ngüi man daran' xungüi nga daran' xi'nin' ni ngüi nej, daran' snánj a'mi ni ngüi nej, daran' xuman' nej. ⁷ Ni ga'mi nucuj ángel. Ni gataj-á':

—Guinun yan'anj ni é re' rian Yan'anj xanga'. Ni ga'mi sa' ni é re' rian Yan'anj

nej. Daj si guisij hora nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi. Ni ga'mi 'ueé ni é re' rian Yan'anj si hué Yan'anj gui'yaj xata' nga yo'ój nej, nnee yan'anj nej, rian ahui nnee nej. —Daj gataj ángel daj gunünj.

⁸ Ni guinico' ango ángel rucu ángel daj. Ni gataj ango ángel daj:

—Guere' xuman' Babilonia. Guere' xuman' Babilonia huin xuman' xxi. Daj si daj rún' digyán 'ngo tsínj daj go'o dugüi' sij rente sisi gaxini si', ni hué daj digyán ni tsínj man Babilonia 'ngo chrej quij rian daran' xungüi. —Daj gataj ango ángel daj.

⁹ Ngaa ni guinico' ango ángel guisij hua'nij ángel. Ni ga'mi nucuj ángel daj. Ni hué nan huin nuguan' gataj ángel daj:

—Sisi hua 'ngo tsínj nun yan'anj xucu huee daj xucu huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij, ni sisi ga'uej ruhua sij sisi ganun da'nga' daj yo sij, asi ra'a sij, ¹⁰ ngaa ni gahuin nico castigo sij, gui'yaj Yan'anj. Daj si daj rún' huin 'ngo nnee xunánj ngaa na'ue go'o né', ni hué daj huin castigo gahuin sij, gui'yaj Yan'anj. Ni nun jnachej Yan'anj ango nnee sa' nga nnee xunánj daj sisi ga'ue go'o ni sij. Daj si ducu ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij. Ni ducu guiran' ni sij sayun gunun ni sij rian yan'an gaca ni sij nga yo'ój sofre. Ni guini'yaj ni

ángel hua sa' niman nga xachij 'nij nej. ¹¹ Ni niganj gahui gatse' rian guiran' ni sij sayun. Ni na'ue gahui ni sij naran ruhua ni sij rian guiran' ni sij sayun. Daj si nugüi nigan' nun ni sij. Ni hué daj guiran' ni tsínj nico' xucu huee nga xucu huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Ni da'nga' daj guiran' ni tsínj ga'uej ruhua sisi ganun da'nga' si-xugüi xucu daj nej. —Daj gataj ángel daj.

¹² Ngaa ni ruhuj si 'ngo ga nucuj niman ni tsínj hua sa' rian Yan'anj rian sayun huin ni tsínj dagahuin nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian ni sij. Ni xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

¹³ Ngaa ni gunünj 'ngo nane ga'mi xata'. Ni gataj nane daj gunünj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanj: “Asij yyaj nga ni güi ga'na' ne' rian, ni hua 'ueé rian ni ngüi nico' Señor ngaa gahui' ni sij.” —Daj gataj nane daj gunünj.

Ngaa ni gataj Espíritu:

—Xanga' ni naran ruhua ni sij nga sun 'yaj ni sij. Daj si ni'i Yan'anj sun sa' gui'yaj sun ni sij chruhua xungüi. —Gataj Espíritu.

La tierra es segada

¹⁴ Ngaa ni guini'inj 'ngo nga gatsi xata'. Ni rún' hua 'ngo da'nij ni ngüi, ni hué daj hua 'ngo tsínj nne rian nga daj. Ni nun chra sij 'ngo corona huin oro. Ni nicaj sij 'ngo gaga' cera hua. ¹⁵ Ngaa ni gahui ango ángel chruhua

nuhui nico. Nĩ gaguáj nu-
cuaj ángel daj rian tsínj nne
rian nga daj. Nĩ gataj ángel
daj:

—Gaxi'i re' ga'nin' re' ni
rasun man rian yo'ój nga
gaga' cera nicáj re'. Daj si
hua guisíj hora ga'nin' re' ni
rasun. Nĩ hua gachij nin' si
man rian yo'ój nan. —Daj
gataj ángel daj.

¹⁶ Ngaa nĩ gaxi'i tsínj nne
rian nga daj ga'nin' sij ni
rasun nga cera daj. Nĩ
naran' sij ni rasun gahui rian
yo'ój.

¹⁷ Ngaa nĩ gahui ango
ángel chruhua nuhui nico
nne xata'. Nĩ hué daj nicaj
ango ángel daj 'ngo cera hua
nej. ¹⁸ Nĩ rian altar gahui
ango ángel. Nĩ nicaj ángel
daj sun rian yan'an. Ngaa
nĩ gaguáj nucuaj ango ángel
daj rian ángel nicaj gaga'
cera hua daj. Nĩ gataj ángel
daj:

—Gaxi'i re' nga cera hua
nicáj re' daj, ngaa nĩ ga'nin'
re' ni rasun man rian yo'ój.
Nĩ guta re' ni uva gachij rian
yo'ój. Daj si hua guisíj gane
uva daj. —Daj gataj ángel
daj.

¹⁹ Ngaa nĩ ga'nin' ango
ángel daj ni rasun man rian
yo'ój nga gaga' cera. Nĩ guta
ángel daj uva gachij man
rian yo'ój. Nĩ gara ángel
daj uva chruhua 'ngo gaga'
xxi sisíj gani gaga' daj uva,
nĩ gahui nnee uva, gui'yaj
gaga' daj. Nĩ hué nuguan'
daj digyán daj a'man ruhua
Yan'anj ni'ya ni ngüi da'ui

gaquin'. ²⁰ Nĩ ne' chrej xe'
xuman' daj gani ni sij uva.
Nĩ gahui nico tun chruhua
gaga' daj. Nĩ guisíj ganun
tun daj da gaga' nun du'ua
guayo. Nĩ hua'nij ciento
kilómetro gachéj tun gan'an.

15

*Los ángeles con las siete
postreras plagas*

¹ Ngaa nĩ guini'inj ango
da'nga' xxi gurugüi' xata',
gui'yaj Yan'anj. Nĩ gara
yan'anj ruhuáj guini'inj. Nĩ
da'nga' daj huin ichij ángel
nicaj ichij sayun ga'na'. Nĩ
hué nan huin ichij sayun
guisíj ganahuij. Nĩ ngaa
guisíj ganahuij ichij sayun
daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa nĩ
ganahuij si ga'man ruhua
Yan'anj ni'ya xungüi.

² Nĩ guini'inj 'ngo nnee
yan'anj. Nĩ rún' hua
pidrio nachej yan'an, nĩ hué
daj hua nnee yan'anj daj
guini'inj. Nĩ du'ua nnee
yan'anj daj man ni ngüi
gui'yaj gana rian xucu huee
nej, rian yan'anj huin xucu
gui'yaj ra'a ni sij nej, rian
número huin si-xugüi xucu
daj. Nĩ nicaj ni sij yán'anj
nun ga'i ya'a ga'ui' Yan'anj
rian ni sij. ³ Nĩ aráj ni sij
si-chra' Moisés huin sí' tsínj
gui'yaj sun rian Yan'anj asij
ná. Nĩ hué daj aráj ni sij si-
chra' xachij 'nij nej. Nĩ nan
huin nuguan' aráj ni sij:

Hua nico nin' ruhua ni sun
sa' gui'yaj sún re' huín
re' Señor.

Ni nicáj re' daran' fuerza
huín re' Yan'anj.

Ni hua nica xanga' si-chréj
re' huín re' rey rian
ni ngüi hua sa' niman
rian Yan'anj.

4 Ni un tsínj na'uej ruhua
guñun yan'anj rián
re' huín re' Señor únj.

Daj si sa' nin' ruhua huín
urín re'.

Xi'í daj ni ga'na' daran'
ni ngüi man chruhua
xungüi.

Ni ga'mi sa' ni sij rian xi'í re'.
Daj si hua guini'i ni sij sun
sa' gui'yaj nica re' rian
ni sij.

Daj huín chra' garáj ni ngüi
gui'yaj gana daj.

5 Ngaa guisij ni guini'inj
sisij naxi'nij rian ducúa
Yan'anj xata' huín nuhui
atsij nun nuguan' sa' gui'yaj
yya Yan'anj nga ni ngüi.

6 Ngaa ni gahui ichij ángel
daj chruhua ducúa Yan'anj.
Ni nicaj ni ángel daj ichij
sayun ga'na' guiran' ni ngüi.
Ni nun ni ángel atsij gatsi
sa' gu'naj lino. Ni ran rian
atsij daj. Ni aní'yanj nnij
huín oro xí'yanj ni ángel daj.

7 Ngaa ni ga'ui' 'ngo dugüi'
gan'anj xucu hua ni'na' 'ngo
vaso huín oro ra'a da go'ngo
ichij ni ángel daj. Ni daj
rún' 'yaj né' ngaa ara né'
nnee chruhua vaso, ni hué
daj gara ni sayun chruhua
ni vaso daj. Daj si xi'í si
a'man ruhua Yan'anj ni'ya
ni ngüi, ni guiran' ni ngüi
castigo, gui'yaj Yan'anj. Ni
nijanj hua ni'na' Yan'anj.

8 Ni nara gatse' chruhua

ducúa Yan'anj xi'í si hua 'ueé
nin' ruhua Yan'anj, ni xi'í si
nucuj nin' ruhua Yan'anj
nej. Ni, ni a 'ngo tsínj si
ga'ue gatu chruhua ducúa
Yan'anj da guisij gachin ichij
ni sayun ga'na', gui'yaj ichij
ni ángel daj.

16

Las copas de ira

1 Ngaa ni gunünj ga'mi
'ngo nané nucuj gahui
chruhua ducúa Yan'anj. Ni
gataj nané daj gunun ichij ni
ángel:

—Güij gayanj ni é re' ni
sayun man chruhua ichij
vaso daj rian yo'ój. Daj si
gahuín castigo ni ngüi xi'í si
a'man ruhua Yan'anj. —Daj
gataj nané daj.

2 Ngaa ni gan'anj gayan
sini 'ngo ángel daj si man
chruhua si-vaso sij rian
yo'ój. Ni a'ngaj nnee cúj ni
ngüi gahui ya'ui quij huín ni
sij ni tsínj taj si-da'nga' xucu
huee. Ni nico' ni sij yan'anj
huín xucu gui'yaj ra'a ni sij.

3 Ngaa ni gayanj ango
ángel huín ángel hüj si
man chruhua si-vaso sij rian
nnee yan'anj. Ni gahui'
daran' xucu hua ni'na' man
chruhua nnee yan'anj.

4 Ngaa ni gayanj ango
ángel daj si man chruhua
vaso sij rian ni xinéj nnee
nga rian ni yu'uj ahui nnee.
Ni ángel daj huín ángel
hua'nij. Ni nahuín nnee daj
tun.

5 Ngaa ni gunünj gataj
ángel dugumi rian ni nnee
daj:

—Dugu'naj 'yáj re' huín re' Yan'anj xi'í si gui'yáj re' castigo daj. Ní sa' nín' ruhuá re'. Ní hué re' huín si gane asij sini. Ní hué re' huín si nne acuan'. ⁶ Daj si gayanj si-tun man'an ni tsínj hua sa' niman nga si-tun ni tsínj ga'mi si-nuguan' re', gui'yaj ni sij. Xi'í daj ní ga'uí' re' tun go'o man'an ni sij. Ngaa ní nayun yya cuenta daj rún' gui'yaj ni sij. —Daj gataj ángel daj.

⁷ Ní hué daj gunúnj ga'mi ango ángel niquin' rian altar. Ní gataj-á':

—Nuguan' xanga' huín nuguan' ga'mí re' ngaa nagui'yaj yya re' si-gaquin' ni sij. Ní gui'yaj nica re' huín re' Señor. Ní hué re' huín Yan'anj nicaj daran' fuerza nej. —Gataj ango ángel daj.

⁸ Ngaa ní gayanj ango ángel si man chruhua si-vaso sij rian güi huín ángel gan'anj. Ní hua permiso rian güi sisi gaca ni ngüi, gui'yaj nnán. ⁹ Ní ducu gaca ni ngüi, gui'yaj nnán. Ngaa ní ga'mi quij ni sij xi'í si-xugüi Yan'anj. Daj si Yan'anj nicaj sun rian ni sayun ga'na' guiran' ni ngüi. Ní nun nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij sisi ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj.

¹⁰ Ngaa ní gayanj ango ángel si man chruhua si-vaso sij rian chrun xila rian nne xucu huee. Ní ángel daj huín ángel un'unj. Ní gahuin rumi' rian nicaj sun xuj. Ní xi'í si ducu ga'ngaj

nnee cúj ni ngüi, ní xa ni sij yya ni sij, gui'yaj xi'í daj. ¹¹ Ní xi'í si a'ngaj nnee cúj ni sij, gui'yaj ya'ui daj, ní ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj nne xata'. Ní nunj si hué daj guiran' ni sij, sanj nun nanicaj ruhua ni sij duna ni sij gaquin', gui'yaj ni sij.

¹² Ngaa ní gayanj ango ángel huín ángel huatan' si man chruhua si-vaso sij rian quin gu'naj Eufrates. Ngaa ní ga naco quin daj sisi ga ní'nij gachin ni rey 'na' ne' rian sij güi ga'na' ni sí'. ¹³ Ngaa ní guini'ínj gahui nane quij du'ua xucúaj nej, du'ua xucu huee nej, du'ua tsínj nata' nuguan' digya' yun'unj nej. Ní rún' hua xiriquij, ní hué daj hua huá'nij ni nane quij daj. ¹⁴ Ní nane 'na' rian sichre huín ni nane quij daj. Ní 'yaj sun huá'nij nane quij daj sun nico sisi guini'i ni ngüi. Ní huaj ni huá'nij nane daj nín' gachra' rian man ni rey man chruhua xungüi sisi nahuin yu' ni sí' güi nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi. Ngaa ní gunun' ni sí' nga Yan'anj. Ní nicaj Yan'anj daran' fuerza.

¹⁵ Hué nan huín si-nuguan' Señor:

—Ní'yaj ni é re' si huéj ga'na' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj tı. Ní gahuin 'ueé rian tsínj nitaj si atoj si nun ruhua sij nne sij. Ní nun sa' sij si-gan' sij. Ngaa ní sı ga nne sij gache sij. Ní sı gahuin na'aj sij. —Daj gataj Señor.

16 Nĭ nahuin yu' ni rey daj 'ngō yu'uj gu'naj Armagedón huin snan'anj hebreo, gui'yaj huā'nij nane quij daj. 17 Ngaa nĭ gayanj ango ángel daj si man chruhua si-vaso sij rian nane. Nĭ guisĭj ichij ni ángel gayanj ni vaso daj. Ngaa nĭ gunūnj ga'mi nucuj 'ngō tsĭnj nne chruhua ducúa Yan'anj nne xata'. Nĭ nne tsĭnj ga'mi daj rian chrun xila sa'. Nĭ gataj sí':

—Yyaj nĭ guisĭj ganahui.
—Daj gataj sí'.

18 Ngaa nĭ guiran. Nĭ garĭn nĭn' ruhua. Nĭ gaguáj du'ui. Nĭ ga'na' 'ngō yún xxi. Nĭ asĭj guimán ni ngüj chruhua xungüj nan, nĭ nun guĭni'i ni sij 'ngō yún nucuj rún' nucuj yún ga'na' daj. 19 Ngaa nĭ dani xuman' xxi daj guisitsi' da'aj huā'nij dasu, gui'yaj yún. Ngaa nĭ gane ango ni xuman' xxi man chruhua xungüj. Hué dan nĭ ganun ruhua Yan'anj xi'í xuman' xxi gu'naj Babilonia sisĭ gahuin ni ngüj man xuman' daj castigo. Daj si nĭn' ruhua ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüj daj. 20 Nĭ gane daran' yo'ój niquin' dani chruhua nnee yan'anj. Nĭ hué daj gane daran' ni quij xacan nej. Nĭ nun gurugüi' nĭ a 'ngō quij ga mánj. 21 Nĭ gaman' 'ngō guman yatan xxi rian ni ngüj. Nĭ a'uĭj gō'ngo yatan daj 'ngō si huĭj xia chí' kilo. Nĭ xi'í si gaman' guman yatan xxi, gui'yaj Yan'anj, nĭ ga'mi quij

ni sij xi'í Yan'anj. Daj si gahuin ni sij 'ngō castigo xxi, gui'yaj Yan'anj.

17

Condenación de la gran ramera

1 Ngaa nĭ ga'na' 'ngō ni ichij ni dugüi' ni ángel nicaj ichij vaso daj. Nĭ gataj ángel daj gunūnj:

—Gahua' so' nan, nĭ digyānj rián re' daj gahuin castigo guĭran' yun'unj xana 'yaj squira' nne unj rian ni nnee yan'anj. Nĭ huin achij yun'unj xana daj. 2 Nĭ gui'yaj squira' ni rey man chruhua xungüj nga yun'unj xana daj. Nĭ daj rún' hua xini 'ngō tsĭnj daj, nĭ hué daj gui'yaj ni tsĭnj man chruhua xungüj, gui'yaj yun'unj xana daj. Daj si gahuin niā' ruhua ni sij nga nuguan' quij digyān yun'unj xana daj rian ni sij. —Daj gataj ángel daj.

3 Ngaa nĭ gan'anj nimānj chra 'ngō quij qui'yanj naco, gui'yaj ángel daj. Nĭ guini'inj 'ngō yun'unj xana taj xiráj 'ngō xucu huee mare. Nĭ nĭn' gachra' xuj nun si-xugüi xuj. Nĭ nĭnanj nuguan' quij huin ni nuguan' daj. Nĭ hua ichij chra xuj nga ichi' si-cúj xuj nej. 4 Nĭ nun yun'unj xana daj 'ngō atsĭj jnitaj nga atsĭj mare. Nĭ nagui'yaj sa' unj man'an unj nga gaga' oro nga yej niā' nej, yej huin perla nej. Nĭ nicaj ra'a unj 'ngō tasa huin oro. Nĭ gara chruhua tasa daj, gui'yaj nuguan' quij nga ni

gaquin' gui'yaj yun'unj xana
daj. ⁵ Ni hua nica nun si-
xugüi unj yo unj. Ni a'mi
rucu nuguan' nun yo unj.
Ni hué daj ataj nuguan'
daj: "Xuman' xxi Babilonia
huin nni ni yun'unj xana
'yaj squira'. Ni xuman' daj
'yaj sisi hua daran' gaquin'
chruhua xungüi." Hué daj
ataj letra nun yo yun'unj
xana daj. ⁶ Ngaa ni guini'inj
sisi hua xini unj xi'í si go'o
unj si-tun ni tsínj hua sa'
rian Yan'anj nga ni tsínj
gahui' xi'í si ga'mi ni sij si-
nuguan' Jesús. Ni nin' ruhua
gan'anj ruhuaj ni'ya yun'unj
xana daj. ⁷ Ngaa ni gataj
ángel daj gunünj:

—Ni un sin ni gan'anj
ruhua re' unj. Gatā gunun
re' sisi un sin huin ruhua
nuguan' hui nicaj yun'unj
xana daj gata nga nuguan'
xi'í xucu huee taj yun'unj
xana daj huin xuj xucu hua
ichij chra, ni nun ichi' si-cúj
xuj. ⁸ Ni xucu huee guini'í
re' daj, ni hué xuj gane
asij ná. Sanj nitaj si huaj
xuj chruhua xungüi acuan'.
Ni gahui xuj chruhua yu'uj
gunun nin' ruhua. Ngaa ni
ga ni'ya xuj rian yan'an. Ni
gan'anj ruhua ni ngüi guini'í
ni sij xucu huee huin ni sij ni
ngüi nitaj si taj si-xugüi ni sij
rian libro taj si-xugüi ni ngüi
gane niganj nga Yan'anj. Daj
si asij gaxi'í xungüi, ni nun
gui'yaj Yan'anj sisi guitaj si-
xugüi ni ngüi daj rian libro.
Ni xucu daj huin xucu gane
asij ná. Sanj nitaj si huaj xuj

acuan'. Sanj nanicaj ruhua'
yún xuj ga'na' xuj. ⁹ Güenda
tsínj ni'í sa' huin nuguan'
nan. Daj si ichij chra xucu
daj huin ruhuaj gata ichij
dacan rian nne yun'unj xana
daj. ¹⁰ Ni ichij chra xucu
daj huin ruhuaj gata chij rey
nej. Ni hua gahui' un'un'
rey daj. Ni nne ango rey
daj. Ni achin ga'na' ango
rey daj. Ni hua nian si gane
sij doj gue güi nga si-sun sij.
¹¹ Ni hua ango rey guisij tunj
ni rey daj. Ni rey daj huin
xucu huee gane asij ná. Sanj
nitaj xuj nne acuan'. Ni nicaj
dugüi' rey daj nga ango ichij
ni rey. Ni ga ni'ya sij rian
yan'an.

¹² 'Ni ichi' si-cúj xuj guini'í
re' huin ichi' rey. Ni achin si
guinicaj sun ni sij. Sanj urin
hora nahuin ra'a nuguan'an
ni sij sun nga xucu huee
gahuin ni sij rey. ¹³ Ni 'ngo
guyan ga ruhua ni ichi' rey
daj sisi naga'ui' ni sij sun
nicaj ni sij rian xucu huee
daj gahuin achij sí, gui'yaj
ni sij. ¹⁴ Ni gunun' ni sij
nga xachij 'nij. Sanj gui'yaj
gana xachij 'nij rian ni sij.
Daj si xachij 'nij daj huin
Señor huin achij rian daran'
ni Señor. Ni huin sij rey
huin achij rian daran' ni rey.
Ni gaquinj Yan'anj ni tsínj
nicaj dugüi' nga xachij 'nij.
Ni nacui Yan'anj ni sij nej.
Ni hua nica ruhua ni sij
nej. —Daj gataj ángel daj
gunünj.

¹⁵ Ngaa ni gataj ruhua' yún
ángel daj gunünj:

—Nī nnee guini'í re' rian nne yun'unj xana 'yaj squira' daj huin ga'i nīn' ruhua ni ngüi. Huin ni ngüi man ga'i xuman' nga ga'i ni xungüi nej, ni ngüi a'mi ga'i snan'anj a'mi ni ngüi nej. ¹⁶ Nī ichi' si-cúj xucu huee guini'í re' daj, nī sī gahuin xan' ruhua ni sij guini'yaj ni sij yun'unj xana daj. Nī guere' unj, gui'yaj ni sij. Nī duna ni sij yun'unj xana daj sisi ga nne unj. Nī xa ni sij si-nne unj. Ngaa nī gari yan'an ni sij yun'unj xana daj rian yan'an gaca unj. ¹⁷ Daj si gui'yaj Yan'anj sisi gui'yaj ni sij daj rún' huin ruhua Yan'anj. Xi'í daj nī 'ngo hua ruhua daran' ni sij sisi naga'ui' ni sij si-sun ni sij rian xucu huee gahuin achij xú', gui'yaj ni sij da guisij gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. ¹⁸ Nī yun'unj xana guini'í re' daj huin xuman' xxi nicaj sun rian ni rey man chruhua xungüi. —Daj gataj ángel daj gunünj.

18

La caída de Babilonia

¹ Hué dan nī guini'inj ango ángel 'na' guinij xata'. Nī nicaj nīn' ruhua ángel daj fuerza. Nī guixiguin rian yo'ój, gui'yaj si hua 'ueé nīn' ruhua ángel daj. ² Ngaa nī gaguáj nucaj ángel daj. Nī gataj-á':

—Gane xuman' xxi gu'naj Babilonia. Nī xuman' nan nahuin xánj ni nané quij.

Nī nahuin xánj daran' rian ni nané xi'i nej. Nī nahuin si-gaga' daran' rian ni xataj quij huin ni xuj ni xucu nun huin xan' ruhua ni ngüi. ³ Daj si guixinī ni ngüi man nīn' gachra' chruhua xungüi, gui'yaj nuguan' quij digyán yun'unj xana daj rian ni sij. Nī gui'yaj squira' ni rey man chruhua xungüi nga yun'unj xana huin xuman' xxi daj. Nī ni tsínj du'uej ni rasun, nī gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj ni rasun du'ue nīn' ruhua man xuman' daj. —Daj gataj ángel daj.

⁴ Ngaa nī gunünj ango nané ga'mi xata'. Nī gataj nané daj:

—Gahui ni é re' xuman' daj huin ni é re' ni ngüi nico' man'anj. Ngaa nī sī gui'yaj á re' gaquin' daj rún' 'yaj ni ngüi man xuman' daj. Nī sī guiran' ni é re' sayun daj rún' guiran' ni sij nej. ⁵ Daj si nahuin nico si-gaquin' ni sij guisi da xata'. Nī nanun ruhua Yan'anj ni nuguan' quij gui'yaj ni sij. ⁶ Nī daj rún' gui'yaj quij xuman' daj nga ni ngüi, nī hué daj gui'yaj gue a ni é re' nga ni sij. Nī ngaa hué daj gui'yaj ni é re', nī naru'ue a ni é re' huij rian ni sij. Nī daj rún' gui'yaj xugüi ni sij 'ngo vaso nun nnee yaj' go'o ni ngüi, nī hué daj ga'ui' re' huij vaso nun nnee daj go'o ni sij. ⁷ Nī ga'mi sa' ni tsínj man xuman' daj xi'í man'an ni sij. Nī garasun ni sij ni rasun du'ue nīn' ruhua

nej. Hué dan nī daj rún' guí'yaj quij ni sij, nī hué daj guí'yaj ni é re' sisī guiran' ni sij sayun. Nī guí'yaj á re' sisī gāco ni sij nej. Daj si ani ruhua ni tsínj man xuman' daj daj rún' ani ruhua 'ngō yun'unj nicaj sun huin reina. Nī ataj niman unj: "Nicaj sūnj nnēj daj rún' nicaj sun reina. Sé yun'unj mmij huīnj mánj. Nī nitaj aman gācōj, guí'yaj sayun mánj." Hué daj ataj unj niman unj. ⁸ Xi'í daj nī urin gūi gā'na' ni sayun guiran' unj. Nī gāhui' nico ni sij chruhua xuman' huin unj. Nī gāco ni sij nej. Nī gāchin xi'nā riqui ni sij nej. Nī gāca ni sij rian yan'an nej. Daj si nucuj nīn' ruhua Yan'anj huin Señor. Nī Yan'anj huin si nāgui'yaj yya si-gāquin' ni sij. —Daj gataj nanē 'nā' xata' daj.

⁹ Nī ngaa guīni'i ni rey man chruhua xungūi ahui gatse' aca xuman' daj, nī ducu gāco ni sij. Nī gānani ruhua ni sij. Daj si daj rún' 'yaj 'ngō tsínj ngaa 'yaj squira' sij ngā 'ngō yun'unj xāna, nī hué daj guí'yaj ni rey daj gaquin' ngā xuman' daj. Nī garasun ni sij ni rasun du'ue ngā ni ngūi man chruhua xuman' daj. ¹⁰ Nī xi'í si xu'ui' ni rey daj, nī guīniquin' gān' ni sij guīni'yaj ni sij daj guiran' xuman' daj sayun. Nī gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi gu'naj Babilonia huin xu-

man' nicaj nico fuerza. Daj si urin hora, nī guisīj castigo guiran' xuman' daj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Nī ni tsínj du'uej ni rasun man chruhua xungūi, nī ducu gāco ni sij xi'í xuman' daj. Nī nāni ruhua ni sij xi'í si nitaj a 'ngō ni ngūi guiran rasun du'uej ni sij. ¹² Nī sī gane' gaga' oro ngā gaga' plata nej, yej niā' nej, yej huin perla ngā atsij sa' gu'naj lino nej, atsij jnitaj ngā atsij gu'naj seda nej, atsij mare; ngā daran' chrun guin' daj nej, ni rasun ri ni sij huin cúj gu'naj márfil nej, ni rasun ri ni sij huin chrun niā' nej, gaga' mmij ngā gaga' hierro nej, yej gu'naj mármol ¹³ ngā canela nej, especia guin' daj nej, siquij nej, mirra ngā olíbano nej, nnee vino ngā gasiti nej, chru sa' huin harina nej, strigo ngā xucu nej, xachij nej, guayo nej, carreta nej, tsínj 'yaj sun yun huin niman ni ngūi nej. ¹⁴ Nī gataj ni sij rian ni tsínj man xuman' daj:

—Nī garan' ruhua ni é re' ngā ni chruj niā' ayu chra chrun. Sanj yyaj nī nitaj si nicaj ni é re' xā ni é re' ni rasun sa' da mánj. Daj si nīganj guere' ni rasun du'ue ngā daran' ni rasun sa'. Nī nitaj aman guiri' ni é re' ni rasun da gā mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁵ Nī ni tsínj du'uej ni rasun, nī gahuin xuru'ue ni sij, guí'yaj xuman' daj. Nī xi'í si xu'ui' ni sij,

nĭ guĭniquin' gan' ni sij guĭni'yaj ni sij daj guĭran' xuman' daj sayun. Nĭ gaco ni sij. Nĭ ganani ruhua ni sij nej. ¹⁶ Nĭ gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi daj. Daj si daj rún' hua 'ngo yun'unj xana ngaa nun unj atsij lino sa' nga atsij jnitaj nej, atsij mare nga gaga' oro nej, yej niã' nga yej perla nej, nĭ hué daj hua xuman' xxi daj. ¹⁷ Sanĭ urin hora nĭ guere' daran' ni rasun du'ue daj. —Daj gataj ni sij.

Nĭ guiniquin' gan' daran' ni tsínj duguáj riq achéj rian nnee nga daran' ni tsínj achéj nga riq nej, ni tsínj 'yaj sun chruhua ni riq nej. ¹⁸ Nĭ ngaa guini'i ni sij gahui gatse' aca xuman' daj, nĭ gaguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un xuman' huin achij daj rún' huin achij xuman' nan, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁹ Ngaa nĭ guida'a ni sij yo'ój yaj gara ni sij chra ni sij. Nĭ gaco ni sij. Nĭ ducu ganani ruhua ni sij. Nĭ gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi daj. Nĭ gahuin xuru'ue daran' ni tsínj nicaj riq achéj rian nnee. Nĭ gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj san'anj mán xuman' xxi daj. Sanĭ urin hora, nĭ guere' daran'anj. ²⁰ Nĭ gahuin niã' ruhua á re' si mán xata'. Nĭ gahuin niã' ruhua á re' huin ín re' ni ngüi hua sa' rian Yan'anj nej, ni tsínj nata' si-nuguan' Jesús rian

ni ngüi nej, ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nej. Daj si gui'yaj Yan'anj castigo xuman' daj xi'í gaquin' gui'yaj ni sij rian án re'. —Daj gataj ni sij.

²¹ Ngaa nĭ nachi nicaj 'ngo ángel nucuj 'ngo yej xxi rún' hua to xachij huaj. Nĭ dugüéj ángel daj chruhua nnee yan'anj. Ngaa nĭ gataj ángel daj:

—Hué daj guĭran' gue re' huín re' xuman' xxi Babilonia. Nĭ nitaj aman gurugüi' re' guĭni'i ni ngüi ga mánj.

²² Nĭ xuman' daj nitaj aman guixinga' gunun ni ngüi gara ni sij yán'anj nun ga'ĭ ya'a nga ni tsínj aráj riã nej, ni tsínj a'yanj trompeta nej. Nĭ, nĭ a 'ngo ni tsínj si gui'yaj sun si-sun ni sij. Nĭ si gunun ni ngüi guixinga' ngaa duguáj ni sij molino chruhua xuman' da ga mánj.

²³ Nĭ nitaj aman guixiguin yan'an xuman' da ga mánj. Nĭ si gunun ni ngüi ga'mi tsínj xacaj yun'unj xana nga nuguan' ga'mi yun'unj xana xacaj nicã daj. Daj si huin achij ni tsínj du'uej ni rasun man xuman' daj scanij ni tsínj man chruhua xungüi nan. Nĭ digya' yun'unj ni é re' daran' ni ngüi man chruhua xungüi ngaa gui'yaj stu'uaj a ni é re'.

²⁴ Nĭ xuman' daj da'ui gaquin' xi'í si-tun man'an ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nga si-tun man'an ni tsínj hua sa' rian Yan'anj nej, si-tun daran' ni ngüi gahui' chruhua xungüi,

gui'yaj ni sij. —Daj gataj ángel daj rian xuman' xxi gu'naj Babilonia.

19

Alabanzas en el cielo

¹ Ngaa guisij nī gunūnj 'ngō nanē nucuaj ga'mi nico nīn' ruhua ni ngüi xata'. Nī gataj ni sij:

Aleluya. Dan'anj né' huin si nacaj né'.

Nī ruhuaj si guñun yan'anj né' rian Yan'anj.

Nī ruhuaj si ga'mi sa' né' rian Yan'anj.

Nī nīn' ruhua nicaj Dan'anj né' fuerza.

² Daj si urin nuguan' xanga' ngā urin nuguan' nīca a'mi Yan'anj ngaa nağui'yaj yya si-ğaquin' ni ngüi.

Nī gui'yaj Yan'anj castigo yun'unj xana huin achij gui'yaj squira' daj.

Daj si gahuin quij ni ngüi mañ chruhua xungüi, gui'yaj unj ngā chrej quij digyán unj rian ni sij.

Nī gui'yaj Yan'anj castigo yun'unj xana daj xi'í si dagahui' unj ni ngüi nico' Yan'anj.

Daj gataj ni ngüi daj.

³ Ngaa nī gataj ruhua' yún ni sij:

—Aleluya. Nīganj ahui gatse' xuman' daj huin yun'unj xana gui'yaj squira'. —Daj gataj ni sij.

⁴ Ngaa nī ganiquin' ráj dācoj icō gan'anj ni tsínj huin achij rian yo'ój ngā

gan'anj ni xucu hua nī'na'. Nī ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nne rian chrun xila sa'. Nī gataj ni sij:

—Amén. Aleluya. —Daj gataj ni sij.

⁵ Ngaa nī gunūnj ga'mi 'ngō nanē rian nne chrun xila sa' daj. Nī gataj nanē daj:

Ga'mi sa' á re' rian Dan'anj né' huin ín re' tsínj 'yaj sun rian Yan'anj.

Nī nūn yan'anj án re' rian Yan'anj nej.

Nī nitaj si gahuin sisī huin achij ni é re', asī nitaj si huin achij ni é re'.

Daj gataj nanē daj.

⁶ Ngaa nī daj rún' huin ngaa a'mi ga'í nīn' ruhua ni ngüi, nī hué daj gunūnj. Nī daj rún' huin rian nico' nico nnee rian huej, nī hué daj gahuin garin gunūnj. Nī daj rún' huin ngaa ducu gaguáj du'ui, nī hué daj gahuin garin gunūnj nej. Nī gataj ni ngüi daj:

Aleluya.

Daj si nucuaj nīn' ruhua Señor huin Dan'anj né'.

Nī nicaj sun Señor rian daran'anj.

⁷ Hué dan nī gahuin niā' ruhua né'.

Nī ga'mi sa' né' rian Señor huin Yan'anj.

Daj si 'na' guisij hora gahuin gui'yanj xacaj xachij 'nīj yun'unj xana gahuin nicā sij.

⁸ Nī ga'ui' Yan'anj sisī gunun unj atsij du'ue huin lino sa'.

Ni ran rian atsij sa' daj.
 Ni atsij du'ue daj huin si sa'
 gui'yaj ni ngüi hua sa'
 rian Yan'anj.
 Daj gataj ni sij.

La cena de las bodas del Cordero

⁹ Ngaa ni gataj ángel daj gunünj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanj: “Hua 'ueé rian ni ngüi gaquinj Yan'anj gan'anj rian gahuin gui'yanj nara'a xachij 'njj.” Hué daj garun re'. —Gataj ángel daj.

Ni gataj ruhua' yún ángel daj:

—Nan huin nuguan' xanga' 'na' rian man'an Yan'anj. —Daj gataj ángel daj gunünj.

¹⁰ Ngaa ni ganiquin' ráj dacō rian ángel sisi guinun yan'an ángel daj. Sanj gataj ángel daj gunünj:

—Sj gui'yáj re' da manj. Daj si huéj 'yaj sun rian Yan'anj nga re' nga ni jnánj re' huin ni sij ni tsínj hua nica ruhua nga nuguan' ga'mi Jesús. Guinicó' re' urin Yan'anj xanga'. Daj si ni nuguan' ga'mi Jesús huin ni nuguan' gunun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Ngaa ni guini'inj sisi naxi'nij xata'. Ni gurugüi' 'ngo guayo gatsi. Ni tsínj taj guayo daj gu'naj sí' tsínj hua nica ruhua. Ni hué daj gu'naj sí' tsínj xanga' nej. Ni 'yaj nica sij ngaa 'yaj yya sij

si-gaquin' ni ngüi. Ni 'yaj nica sij ngaa unun' sij nej.
¹² Ni daj rún' xiguin yan'an, ni hué daj xiguin rundij rian sij. Ni nun chra sij ga'i corona. Ni hua nica si-xugüi sij chra sij. Sanj urin man'an sij ni'i daj gu'naj sij. ¹³ Ni nun sij 'ngo atsij gane tun. Ni si-xugüi sij huin: SI-NUGUAN' YAN'ANJ.
¹⁴ Ni nico' ni snado man xata' rucu sij. Ni nun ni sí' atsij gatsi hua sa' gu'naj lino. Ni taj ni sí' guayo gatsi nico' ni sí' rucú sij.
¹⁵ Ni nun 'ngo espada hua chruhua du'ua sij. Ni guiran' xi'i ni ngüi man chruhua ni xungüi, gui'yaj sij nga espada daj. Ni guinicaj sun sij nga chrun ni'i huin gaga' hierro. Ni daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa rún sij uva sisi dagaman' nnee uva daj, ni hué daj gui'yaj sij castigo ni ngüi ngaa nagui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Daj si nin' ruhua ga'man ruhua Yan'anj nga xi'i si-gaquin' ni sij. Ni Yan'anj huin nucuj nin' ruhua. ¹⁶ Ni nun si-xugüi sij rian si-gan' sij nga rian da'man sij. Ni si-xugüi sij huin: REY RIAN NI REY NGA SENOR RIAN NI SENOR.

¹⁷ Ngaa ni guini'inj 'ngo ángel niquin' dani rian güi. Ni gaguáj nucuj ángel daj. Ni gataj ángel rian daran' xataj huéj xata':

—Nahuin yu' ni é re' xa nico ni é re' rian gahuin gui'yanj gui'yaj Yan'anj.
¹⁸ Ngaa ni xa ni é re' si-nnee ni rey nga si-nnee ni capitán

nej, si-nnee ni tsínj nucauj nga si-nnee ni guayo nej, si-nnee ni tsínj taj guayo nga si-nnee daran' ni tsínj nun 'yaj sun yun rian xuru'ue nga ni tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nej, ni tsínj huin achij nga ni tsínj nitaj si huin achij nej. —Daj gataj ángel daj.

¹⁹ Ngaa n̄i guini'ínj xucu huee daj nga ni rey man chruhua xungüi nga ni snado nico' ni rey daj. N̄i nahuin yu' ni sij sisi gunun' ni sij nga tsínj taj guayo gatsi daj nga ni snado nico' rucú sí'. ²⁰ N̄i guida'a tsínj taj guayo nga si-snado sij xucu huee daj nga tsínj ga'mi nuguan' digya' yun'unj. N̄i hué sí' huin tsínj gui'yaj sun nico rian xucu huee daj. N̄i xi'í daj digya' yun'unj sij ni tsínj ga'uej ruhua guinun si-da'nga' xucu daj man'an ni sí'. N̄i guinun yan'anj ni sí' yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi huin 'ngo da'nga' du'ua xucu daj. N̄i hua n̄i'na' xucu huee nga tsínj digya' yun'unj daj dugüej ni sij chruhua nnee yan'anj rian aca yan'an nga yo'ój sufre. ²¹ N̄i espada nun du'ua tsínj taj guayo gatsi daj gui'yaj sisi gahui' ni tsínj gunanj huin ni tsínj nico' rucu nungüej sí'. N̄i guiri' nico ni xataj xa xuj si-nnee ni tsínj gahui' daj.

20

Los mil años

¹ Ngaa n̄i guini'ínj 'na' guinij 'ngo ángel xata'. N̄i

nicaj ángel daj 'ngo rian gaga' llave na'nij du'ua yu'uj gunun n̄in' ruhua. N̄i nicaj ángel daj 'ngo cadena xxi nej. ² N̄i guida'a ángel daj xucu xucúaj huin xucúaj gane asij ná. N̄i xucúaj daj huin sichre. N̄i Satanás gu'naj sí'. Ngaa n̄i numij ángel daj 'ngo mí yo' Satanás. ³ Ngaa n̄i dugüej ángel daj Satanás chruhua yu'uj gunun n̄in' ruhua daj. N̄i naránj ángel daj rian yu'uj. N̄i garun ángel daj sello du'ua yu'uj sisi s̄i gahui Satanás. Ngaa n̄i s̄i digya' yun'unj sichre Satanás ni ngüi man chruhua xungüi da guisij mí yo' daj. Hué dan n̄i ngaa guisij mí yo' daj, n̄i gahuin ní'nij rian sichre daj.

⁴ Hué dan n̄i guini'ínj ni chrun xila sa'. N̄i rian ni chrun xila daj nne ni tsínj hua ga'nin' Yan'anj sun rian ni sij sisi nagui'yaj yya ni sij nga si-gaquin' ni ngüi. N̄i guini'ínj ni tsínj gahui' ngaa ga'nin' ni sij chra ni sí' xi'í si ga'mi ni sí' si-nuguan' Jesús nga si-nuguan' Yan'anj. N̄i nun guinico' ni tsínj daj xucu huee nga xucu gui'yaj ra'a ni sij huin 'ngo da'nga' du'ua xucu daj. Daj si nun ga'uej ruhua ni sij sisi guinun si-da'nga' xuj yo ni sij nga ra'a ni sij. N̄i ganá'nij ni sij guiman ni sij mí yo'. N̄i gahuin achij ni sij nga Cristo. ⁵ San̄i ango ni niman, n̄i nun gana'nij ni sij da guisij mí yo'. N̄i hué nan huin ngaa

ganá'nij sini ni ngüi scanij ni níman. ⁶ Ní hua 'ueé rian ni ngüi gána'nij sini daj. Ní hua sa' niman ni sij rian Yan'anj. Ní sî gahui' ni sij ngaa guisij huij gahui' ni ngüi. Sanj gahuin ni sij chrej rian Yan'anj nga rian Cristo. Ní guinicaj sun ni sij gahuin achij ni sij mí yo' nga Cristo.

⁷ Ngaa guisij mí yo' daj, ní nâchi sichre Satanás chruhua ducuaga'. ⁸ Ngaa ní gahui sichre digya' yun'unj sij ni ngüi man nî'n' gachra' chruhua xungüi. Ní hué daj digya' yun'unj sichre ni tsínj man 'ngo yu'uj gu'naj Gog nga yu'uj gu'naj Magog. Ní nahuin yu' ni snado sisi gunun' ni sij, gui'yaj sichre Satanás. Ní daj rún' mán nico ni yo'ój chru du'ua nnee yan'anj, ní hué daj nico ni snado daj. ⁹ Ní da' gara da'aj xungüi gui'yaj ni sij ngaa gahui ni sij gan'anj ni sij. Ní ganicaj ni sij rucú xuman' man ni ngüi hua sa' rian Yan'anj huin xuman' 'i ruhua Yan'anj. Sanj gayu yan'an xata', gui'yaj Yan'anj. Ní gaca ni sij, gui'yaj yan'an daj. ¹⁰ Ní sichre digya' yun'unj ni sij, sanj dugüéj Yan'anj sichre daj chruhua nnee yan'anj rian aca yan'an nga yo'ój sufre. Ní yu'uj daj nun xucu huee nga tsínj digya' yun'unj ni ngüi nej. Ngaa ní nugüi nigan' guiran' ni sij nico sayun. Ní nitaj aman guina'aj yan'an daj.

¹¹ Hué dan ní guini'inj 'ngo chrun xila xxi sa' gatsi. Ní guini'inj si nne rian chrun xila daj. Ní gunánj xata' nga xungüi rian si nne chrun xila sa' daj. Ní nun nari' nungüe rian guiniquin' nungüe. ¹² Ní guini'inj ni níman huin achij nga ni níman nitaj si huin achij. Ní niquin' ni sij rian chrun xila sa' rian nne Yan'anj. Ngaa ní naxi'nij ni si mán xata' rian ni yanj libro. Ní naxi'nij ni sij rian ango libro huin libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Ní daj rún' hua nica rian ni libro daj si gui'yaj ni ngüi ngaa hua ní'na' ni sij, ní hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni sij. ¹³ Ngaa ní naga'ui' nnee yan'anj ni tsínj gahui' man chruhua nnee yan'anj daj. Ní ga'na' ni níman gahui' rian man ni níman. Ní nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni sij daj rún' gui'yaj ni sij. ¹⁴ Ní dugüéj Yan'anj yu'uj rian achin' ni níman chruhua nnee yan'anj huin rian aca yan'an. Ní sî gahui' ni ngüi ga mánj. Ní rian aca yan'an daj huin si guisij huij gahui' ni ngüi. ¹⁵ Ní yu'uj daj dugüéj Yan'anj ni ngüi nitaj si taj nica si-xugüi rian libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj.

21

Cielo nuevo y tierra nueva

¹ Hué dan ní guini'inj hua naca xata' nga yo'ój. Daj

El juicio ante el gran trono blanco

si hua ganahuij xata' nga yo'ój hua acuan'. Nī hué daj ganahuij nnee yan'anj nej. ²Huēj huin Juan. Nī guini'inj 'nā' guinij xuman' hua sá' rian Yan'anj huin xuman' Jerusalén nāca. Nī daj rún' nagui'yaj sá' 'ngō yun'unj xāna man'an unj ngaa xācaj unj 'ngō tsínj, nī hué daj hua xuman' daj. ³Nī gunūnj 'ngō nanē nucuaj ga'mi xata'. Nī gataj nanē daj:

—Nne ducúa Yan'anj scanij ni ngüi acuan'. Nī Yan'anj huin si gane nga ni sij. Nī gahuin ni sij ni ngüi nico' Yan'anj. Nī hué man'an Yan'anj gane nuguan'an nga ni sij. ⁴Nī naru'ui Yan'anj daran' nnee nico' rian ni sij. Nī sī gahui' ni sij ga mánj. Nī sī gaco ni sij nej. Nī sī nani ruhua ni sij. Nī sī ga'ngaj ni sij. Daj si hua ganahuij daran' rasun gachin asij sini. —Daj gataj nanē daj.

⁵Ngaa nī gataj si nne rian chrun xila sá' daj:

—Nī'yaj á re'. Huēj guī'yaj nāca daran' ni rasun. —Daj gataj-á'.

Nī gataj ruhua' yún-ún' gunūnj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanj. Daj si nuguan' nan huin nuguan' xānga' yya. —Daj gataj si nne rian chrun xila sá' daj.

⁶Ngaa sīj nī gataj-á':

—Guisīj ganahui. Huēj huin tsínj gu'naj Alfa nga Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. Nī Omega huin letra nico' da ne' rucu.

Nī huēj huin tsínj niquin' asij sini. Nī huēj huin si guīniquin' nīganj nīn'. Sisi nāgo'o 'ngō tsínj daj nnee, nī gā'ui' yūnj go'o sij rian ahui nnee guī'yaj si gane nīganj sij. ⁷Nī tsínj guī'yaj gana rian nuguan' quij, nī nāhuin ra'a sij daran' rasun nan. Nī gahuin Dan'anj sij man'ānj. Nī gahuin da'nī sij. ⁸Sani rian aca yan'an nga yo'ój sufre gan'anj ni tsínj xu'ui' nga ni tsínj nun xuman ruhua nī'yaj man'ānj nej, tsínj 'yaj quij nej, ni tsínj dagahui' nīman nga ni tsínj 'yaj stu'uj nej, ni tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nga daran' ni tsínj a'mi yya nej. Nī rian aca yan'an daj huin si guisīj huīj gahui' ni ngüi. —Daj gataj si nne rian chrun xila sá' daj.

La nueva Jerusalén

⁹Ngaa nī ga'nā' 'ngō ni ichij ángel nicaj ichij vaso huin ni vaso ara ichij ni sayun guīran' ni ngüi ngaa ruhua ganahuij xungüi. Nī gataj ángel daj gunūnj:

—Gahua' re' nan, nī digyanj rián re' daj hua yun'unj xāna xācaj tsínj huin xachij 'nij guīni'í re'. Nī gahuin nicaj sij unj. —Daj gataj ángel daj gunūnj.

¹⁰Ngaa nī nicaj ángel nimānj gan'ān chra' 'ngō quij xācan xxi. Nī digyán ángel daj xuman' sá' xxi huin Jerusalén riānj. Nī xata' 'nā' guinij xuman' Jerusalén rian Yan'anj. ¹¹Nī ran xuman' daj daj rún' ran rian

nne Yan'anj. Ní xiguin sa' xuman' daj daj rún' xiguin sa' 'ngõ yej du'ue nico. Ní daj rún' hua 'ngõ yej gu'naj jaspe hua yej. Ní daj rún' xiguin pidrio sa' 'yaj güi, ní hué daj hua xuman' daj. ¹² Ní niquin' 'ngõ xingá yej xxi xacan anicaj du'ua xuman' daj. Ní hua xuhuij rian xingá yej daj. Ní da' gõ'ngo rian xingá yej niquin' 'ngõ ángel. Ní hua nica nun si-xugüi xuhuij xi'nin' huin ni da'níj Israel rian gõ'ngo rian xingá yej. ¹³ Ní taj hua'nij rian xingá yej ne' rian síj güi. Ní taj ya'nij rian xingá yej ne' chrej norte. Ní taj ya'nij rian xingá yej ne' sur. Ní taj ya'nij rian xingá yej ne' rian atúj güi nej. ¹⁴ Ní ngaj xuhuij yej xxi xi'í xingá yej daj. Ní rian ni yej daj, ní hua nica si-xugüi xuhuij ni tsínj huin apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' xachij 'nij huin Jesucristo.

¹⁵ Ní nicaj ángel ga'mi ngaj daj 'ngõ rianj huin oro sisí guiriun ángel xuman' daj ngá ni rian xingá yej nej, xingá yej nej. ¹⁶ Ní uyan gara' anin' gan'anj squina xuman' daj. Ní guiriun ángel xuman' daj ngá rianj. Ní huij mí táj yahuij ciento kilómetro huin rian gara' ngá rian chre'. Ní hué daj huin güenda xacan nej. ¹⁷ Ngaa ní guiriun ángel daj xingá yej. Ní guisíj 'ngõ ciento táj yahuij xia gan'anj dane nicaj xingá yej daj. Ní daj rún' riún' ngá dane', ní

hué daj gui'yaj ángel daj. ¹⁸ Ní xingá yej daj huin yej gu'naj jaspe. Ní ninanj oro huin xuman' daj. Ní rún' hua pidrio açá hua oro daj. ¹⁹ Ní niá' hua ni yej ngaj daqui xingá yej ngá daran' rian yej du'ue. Ní ngoj huin yej gu'naj jaspe. Ní hui huin yej zafiro. Ní hua'ni huin yej ágata. Ní gan'an huin yej esmeralda. ²⁰ Ní un'unj huin yej ónice. Ní huatanj huin yej gu'naj cornalina. Ní ichij huin yej crisólito. Ní tunj huin berilo. Ní un huin yej topacio. Ní chi' huin yej gu'naj crisopraso. Ní xan huin yej gu'naj jacinto. Ní guisíj xuhuij huin yej gu'naj amatista. ²¹ Ní xuhuij rian xingá yej daj huin xuhuij yej gu'naj perla. Ní da gõ'ngo rian xingá yej daj huin 'ngõ yej perla. Ní cayu huin achij huin xuman' daj, ní ninanj oro huin. Ní daj rún' ran pidrio, ní hué daj hua oro daj.

²² Ní a 'ngõ nuhui nun guini'inj xuman' daj. Daj si Señor huin Yan'anj nucuaaj nin' ruhua huin nuhui daj ngá xachij 'nij huin Jesucristo. ²³ Ní chruhua xuman' daj, ní nitaj si ruhua sisí guixiguin güi ngá yahuij mánj. Daj si hué man'an Yan'anj xiguin chruhua xuman' daj. Ní xachij 'nij huin yan'an xiguin nej. ²⁴ Ní guixiguin gache ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj yan'an xiguin chruhua xuman' daj huin ni ngüi

ganani, gui'yaj Yan'anj. Ni ñaga'ui' ni rey man chruhua xungüi ni rasun sa' nga ni nuguan' sa' rian xuman' daj. ²⁵ Ni nitaj aman naránj ni rian xingá yej ne' guní'yanj. Daj si nitaj si guini xuman' daj ga mánj. ²⁶ Ni ñicaj ni ngüi man chruhua xungüi ni rasun sa' nga ni nuguan' sa' gan'anj jna ni sij chruhua xuman' daj. ²⁷ Ni a 'ngo rasun quij si gatuj xuman' daj. Ni si gatuj ni ngüi 'yaj quij nga ni ngüi a'mi yya chruhua xuman' daj. Sanj maan si gatu ni ngüi taj ñica si-xugüi rian si-libro xachij 'ñj huin libro taj si-xugüi ni ngüi gane ñiganj nga Yan'anj.

22

¹ Ngaa ñi digyán ángel daj 'ngo xinéj nnee hua sa' riánj. Ni nnee daj 'yaj si gane ñiganj ni ngüi nga Yan'anj. Ni ran nnee daj daj rún' ran pidrio sa'. Ni ahui nnee daj rian chrun xila sa' rian nne Yan'anj nga xachij 'ñj. ² Ni dani cayu xachij taj chruhua xuman' daj niquin' chrun 'yaj si gane ñiganj ni ngüi nga Yan'anj. Ni niquin' chrun da go'ngo du'ua xinéj nnee daj. Ni da yahui, ñi ayu go'ngo rian chruj. Ni huin ruhuaj gata sisi guisíj xuhuij rian chruj gayu chra chrun daj guisíj 'ngo yo'. Ni ní'yanj coj ra'a chrun daj sisi ganahuin ni ngüi man chruhua xungüi. ³ Ni nitaj nuguan' quij ga chruhua xuman' da ga mánj.

Ni niquin' chrun xila sa' rian nne Yan'anj nga xachij 'ñj xuman' daj. Ni tsínj 'yaj sun rian Yan'anj, ñi gui'yaj sun ni sij rian Yan'anj. ⁴ Ni guini'i ni sij rian man'an Yan'anj. Ni guinun si-xugüi Yan'anj yo ni sij. ⁵ Ni si guini xuman' daj. Ni nitaj si ruhuaj sisi guixiguin yan'an xuman' daj. Ni nitaj si ruhuaj sisi guixiguin, gui'yaj güi. Daj si guixiguin rian ni sij, gui'yaj Yan'anj huin Señor. Ni ñiganj ñin' guinicaj sun ni sij nga Yan'anj.

La venida de Cristo está cerca

⁶ Ngaa ñi gataj ángel daj gunünj:

—Ni nuguan' nan huin nuguan' xanga' yya. Ni hué Señor huin Yan'anj huin achij niman ni tsínj a'mi sinuguan' Yan'anj. Ni ga'ñj Yan'anj ángel ga'na' sisi digyán ángel daj daj gahuin rá'yanj rian ni tsínj 'yaj sun rian Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

⁷ Hue dan ñi:

—Rá'yanj guisí rian man án re'. —Daj gataj Jesucristo gunun né'.

Ni hua 'ueé rian tsínj unun sa' ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin nuguan' ataj snan'anj daj gahuin nga ni ngüi. ⁸ Huéj huin Juan. Ni gunünj ni nuguan' nan. Ni guini'ñj ni rasun nan. Ni ngaa guisíj gunünj, ñi guini'ñj, ngaa ñi ganiquin' ráj dacō rian ángel digyán

ni rasun daj riānj sisi ga'mi sa'āj rian ángel daj. ⁹ Sanj gataj ángel daj gununj:

—Si gui'yaj re' daj si huēj huin si 'yaj sun rian Yan'anj nga re' nga ni jnānj re' huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsínj dagahuin si ataj ni nuguan' 'na' rian libro nan. Ga'mi sa' re' rian urin man'an Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

¹⁰ Ngaa ni gataj ruhua' yun ángel daj:

—Ni si garij hui re' ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin si-nuguan' Yan'anj. Daj si gahuin nichrun' gui ga'na' Jesucristo. ¹¹ Xi'í daj ni tsínj 'yaj gaquin', ni ga gue gui'yaj gaquin' sij. Ni tsínj ani quij ruhua, ni ga gue gani quij ruhua sij. Sanj tsínj 'yaj nica, ni ga gue gui'yaj nica sij. Ni tsínj hua sa' rian Yan'anj, ni ga gue ga sa' sij rian Yan'anj anj. —Daj gataj ángel daj.

¹² Hué dan ni gataj Jesucristo:

—Rá'yanj guisī rian man án re'. Ni nicā si naru'ue rian án re'. Ngaa ni naru'ue rian da go'ngo a ni é re' daj rún' gui'yaj go'ngo a ni é re'. ¹³ Huēj huin tsínj gu'naj Alfa nga Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. Ni Omega huin letra nico' da rucu. Ni huēj huin tsínj niquin' asij sini yan. Ni huēj huin tsínj gu'niquin' niganj anj.

¹⁴ 'Ni hua 'ueé rian ni ngüi naru'ui si-gan' sisi ga'ue xa ni sij chruj ayu chra chrun

'yaj si gane niganj ni sij nga Yan'anj. Ni ga'ue gatu ni sij rian hue' du'ua xuman' daj. ¹⁵ Sanj ne' chrej xe' guna ni tsínj 'yaj daj rún' 'yaj ni xuhue nga ni tsínj 'yaj stu'uaj nej, ni tsínj 'yaj squira' nej, ni tsínj dagahui' niman nej, ni tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nga daran' ni tsínj niq' ruhua ga'mi nuguan' yya nej.

¹⁶ 'Huēj huin Jesús. Ni ga'nī 'ngo ángel niquin' riānj ga'na' nata' ni nuguan' nan rian án re' huin ín re' ni ngüi nico' man'anj man go'ngo xuman'. Ni daj rún' huin 'ngo ya'a siu coj, ni hué daj huinj rian rey David. Daj si huēj huin da'ni si'ni sí'. Ni daj rún' huin 'ngo yati' stanga niquin' xiguin ngaa ruhua guerenga', ni hué daj xiguinj rian xungüi. —Daj gataj Jesús.

¹⁷ Hué dan ni ataj Espiritu Santo nga yun'unj xana gahuin nica Jesucristo:

—Gahua' re' aj. —Gataj nungüej-é'.

Ni tsínj unun nuguan' nan, ni gataj sí':

—Gahua' re' aj. —Gataj sí'.

Tsínj nago'o nnee, ni ga'na' sij. Ni sisi huin ruhua sij, ni go'o yun sij nnee 'yaj si gane niganj sij nga Yan'anj.

¹⁸ Ni ataj chrūnj rian daran' ni tsínj unun ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin si-nuguan' Yan'anj sisi si guta' ni sij chra ni nuguan' nan manj. Daj si sisi hué daj gui'yaj ni sij,

ngaa n̄i gā'nij Yan'anj sayun gā'na' rian ni sij daj rún' hua n̄ica rian libro nan. ¹⁹ N̄i sis̄i hua 'ngo tsínj ga'nej n̄i nuguan' nun rian yanj libro nan huin nuguan' ataj daj gāhuin ni gūi gā'na', ngaa n̄i gā'ne Yan'anj si-xugūi sij rian yanj libro taj si-xugūi ni ngūi gāne n̄iganj ngā Yan'anj. N̄i s̄i ga'ue gātu sij chruhua xuman' hua s̄a' daj daj rún' hua n̄ica rian libro

nan mánj.

²⁰ Hué dan n̄i gataj Jesucristo huin tsínj a'mi ni nuguan' nan:

—Xāngā' n̄i rá'yanj guis̄i rian mān án rē'. —Daj gataj Jesús.

N̄i:

—Amén. Gāhua' rē' Señor Jesús, —ataj né'.

²¹ Hué dan n̄i huin ruhuāj sis̄i Señor Jesús gui'yaj sinduj rian án rē'. Amén.